

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

6793

~~1.89~~
98 - 10 - 9

Dec 6 1993

~~Specimen No. 10.19.9.4.n.6.~~

Ca. 33

Thrinaxia calycina Cabr
var. *calycina* Steyermark

Ca. 79-C-3

Palm

HISTORIÆ
CONCILII
TRIDENTINI
PARS TERTIA.

SAINTS LINE

ILLINOIS

ILLINOIS

SAINTS LINE

V E R A
C O N C I L I I
T R I D E N T I N I
H I S T O R I A,

Contra falsam Petri Suavis Polani narratio-
nem, scripta & asserta à P. SFORTIA PAL-
LAVICINO, Societatis IESV, posteà
S. R. E. Cardinale Presbytero.

*Primum Italico idiomate in lucem edita; deinde ab ipso
Auctore aucta & recensita; ac Latine reddita à
P. IOANNE BAPTISTA GIATTINO, Panor-
mitano, eiusdem Societatis IESV Sacerdote.*

P A R S T E R T I A.

A N T V E R P I A E,
E X O F F I C I N A P L A N T I N I A N A
B A L T H A S A R I S M O R E T I.

M. D C. LXX.

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

ARGVMENTVM.

NOVA contentio de mansione. Archiepiscopus Lancianensis ad Pontificem missus à Legatis, eiusque mandata. Grauissimarum petitionum volumen missum à Cesare ad suos Oratores, Concilio deferendum; & executio retardata, ipso demum Legati operâ consentiente. Studia à Vicecomite Tridenti impensa, & nuntijs ab eo Romam scripti de rerum statu. Mantuanus à Pontifice postulat abeundi veniam. Repulsa. Iterata postulatio. Officia Cæsaris ne is discedat. Illi à Pontifice satisfit. Bauarus Orator exceptus. Mutuae contestationes de prerogativa inter ipsum & Venetum. Quæ idem petierit à Concilio. Difficultas ac dilatio de articulis supra Calicis confessione. Dissensiones Patrum de dogmatibus quæ minores Theologi comprobarant. Reditus Lancianensis, & sensus Pontificis ab eo relati. Pontificis litteræ, quibus responsum redditur iis Episcopis, qui communi epistola purgauerant Romæ criminationes sibi illatas. Mandata Vicecomiti tradita; eiusque studia ad conciliandos inter se Mantuanum & Simonettam. Correctiones monrum agitate, ac statutæ. Suavis animaduersiones super his perpensiæ. Decreta & Canones Fidei stabilita, ac varia Patrum disputationes de viroque arguento. Nouæ rationes bis obiectæ à Sal-

Pars III.

A

merone

2 HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 1.

merone & à Torres, pridie futura Sessionis. Sententiarum in eadem Sessione varietas, & exitus. Quæ Suavis considerat de illius Decretis, expensa. Mantuanus & Simonetta reconciliati. Philippi Regis litteræ, quibus à postulato ut Continuatio declaratur desistit, & Hispanos Praesules dehortatur, ne caput de mansione urgeant. Documenta Legatis à Pontifice super eo data. Articuli minoribus Theologis propositi de Missæ sacrificio. Opera à Lansaco adhibita, ut Theologi & Episcopi è Gallia mitterentur. Litteræ Reginæ, quibus eos affirmat aduenturos; & prolationem petit, sed non obtinet. Profectio in Galliam Fabri Oratoris, eiusque litteræ ad Reginam. Preferuenda Cæsaris postulata, ut Calix concederetur. Difficultates obiectæ, & temperamenta ad res superandas excogitata.

C A P V T P R I M V M.

Generalis cœtus die sexto Iunij, in quo quinque articuli de vñſu Eucharistie proponuntur. Noua contentio h̄c excitata de mansione, & promissio à Mantuano facta ad eam sedandam. Archiepiscopus Lancianensis missus ad Pontificem à Legatis. Petitionum volumen, quod à Cæsare eius Oratores accipiunt, exhibendum Concilio. Huiusc rei executio per Praesides impedita.

1562.
a 6. Iunij
1562. in A-
ctis Paleotti,
& Arcis Ro-
manz, & in
epistola Ia-
drensis, 8. Iu-
nij.

EGAT I, quod anteà Hispanis sponderant imple-
turi, biduo post Sessionem ad generalem cœtum Pa-
tres aduocarunt, proposueruntque perpendendos à
minoribus Theologis eosdem ipsos articulos, qui in
promptu fuerant ut expenderentur in Concilio Iulij,
cum repente solutum est. Hi erant quinque, ad vñsum Eucharistie
spectantes.

An ex Diuino prescripto quilibet Christianus teneretur utramque
speciem sumere in Eucharistia Sacramento.

An rationes, quibus Ecclesia Catholica adducta est ad Eucharistiam
prebendam laicis, & etiam Sacerdotibus non celebrantibus sub sola panis
specie, adeò retinenda essent, ut nullo pacto vñſus Calicis ulli esset per-
mittendus.

Si,

Si, ubi ex honestis causis, & charitati Christianæ consonantibus, aequum videretur concedere usum Calicis alicui nationi seu regno, habendum id esset sub quibusdam conditionibus, & sub quibus. 1562.

An accipiat aliquid minus quis utitur hoc Sacramento sub una tantum specie, quam qui sub utraque.

An necessarium sit lege Diuinâ, hoc altissimum Sacramentum porrigerere pueris, antequam ad usum rationis perueniant.

Dicerent Theologi, quid firmitate Fidei credendum, quid tamquam hæresis reiiciendum esset.

2 His propositis assensi sunt ij, qui ante Granatensem verba fecere. Sed hic cœpit dicere: Primum articulum in Synodo Constantiensi iam fuisse definitum, adeoque nouâ trutinâ non indigere, sed solum nouâ confirmatione: reliquoque pariter adeò manifestò patere, vt diurno labore opus non esset. Satius igitur sibi videri, vt illis adiiceretur in eadem Sessione Sacramentum Ordinis, atque vt ita de mansione ageretur: mirum sibi esse, quod illam ad legem Ecclesiasticam quidam redigerent: rationes, quæ ad id adducebantur, eo confessu indignas videri; ac proinde ab illis ipsis magis se confirmari in contraria sententia, validissima atque sanctissima, pro qua mori ipse minimè dubitassem: se non posse illius argumenti memoriam non saepius reuocare, ob ingentia commoda quæ in eo animaduerterebat; atque impatienter optare, vt res à Synodo definiretur, quod inciperent palam conspici tractus, quos ab eo sacrosancto conuentu Christiana Respublica sibi pollicebatur.

3 Postremis hisce verbis vehementer commotus est Castanea Archiepiscopus Rossanensis, qui ex opposito arbitrabatur, nullam disputationem maiori futuram incommodo quam ea, pro temporum conditione. Quare ubi loquendum ipsis fuit, acriter de quibusdam conquestus est, qui & quæ de novo proponebantur tamquam levia despiciebant, cum tamen reuerâ esent eiusmodi, vt illi disputationum numero tempus deforet, & in singulis cœtibus studebant importunam illam controvèrtiam excitare, interrupto aliarum rerum processu maioris emolumenti: nec temperare sibi potuit, quod minus id expromeret formulis acerbioribus, quam opus fuisse consuetæ modestiæ suæ, & opportunitati illius negotij. Quapropter, ubi per prudentem dissimulationem istu declinato telum in irritum cecidisset, per intempestiuum iracundiæ sensum eo repercuesso effecit, vt ab eo vulnus infligeretur. Etenim inflammati à mordaci Castaneæ sermone ij qui cum Granatenzi in sententia mansionis

4 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. I.

1562. concordes erant, ac præfertim Beccarellus Archiepiscopus Ragusinus, Bartholomæus de Martyribus Bracarentis, Callinus Iadrensis, acerbis formulis confutarunt id quod rebantur cedere in reprehensionem offensionemque communem. Idcirkò, prout mos est conuentibus qui ex pluribus constantur, vbi plerique in dicenda sententia non tam memoriâ retinent quod initio propositum est, quam quod postremo loco depromptum, destitutum penè fuit prius argumentum, excitatumque vniuersale ac feruidum certamen de eo quod Granatensis fortuò dixerat.

Eâ re commotus Mantuanus, præuidensque naufragia, quæ accidere poterant ex improuisa illa fluctuum agitatione, si ea in procellam ruere sineretur, blandâ simul & ad maiestatem compositâ ratione intercessit: Mirum sibi esse, quod in argumentum tam alienum vellent eam disputationem insérere: se suosque collegas polliceri, ea de re suo loco nauiter actum iri, cum ad Sacramentum Ordinis deuentum esset: fidem ab illis habendam Cardinalibus, & eiusmodi conditionis, & Sedis Apostolicæ Legatis. Hoc pacto Gonzaga Patres ad rem reduxit, quamquam non omnino. Etenim Sanfelicius & Caselius laudarunt quod Legati frangerent crebriùs quorumdam audaciam, qui volebant in Episcoporum sub selliis agere Præsides, perinde quasi plures quam quinque Synodo præsiderent; Serigus verò Castellanensis Antistes, qui eo die, vice Massarelli ægrotantis, Concilio à secretis erat, palam improbauit eam primi Legati promissionem, ceu futuram plurimarum offensionum causam. Contrà verò Segouiensis Episcopus, Reatinus, & alij postulata iterarunt, vt declaratio de mansione quamprimum conficeretur; simulque confutarunt castigationes habitas à Patribus modò nominatis in eos qui facultatem ac libertatem singulis in Concilio debitam usurpauerant. Et sanè Mantuanus eo consilio, quo sibi persuaserat excitas ibi turbas sedatum iri, paulò pòst alias in seipsum tum Tridenti tum Romæ concitauit; perinde ac si nimium sibi arrogasset, dum communi Legatorum nomine pollicebatur id quod nondum inter eos conuenerat, obstringeretque & ipsos & Pontificem ad rem expendendam, quam potius omitti optabant. Verùm plurimæ litteræ à se & à collegis simul ad Borromæum scriptæ, in quibus exponebant commune propositum reiiciendi illius examinis ad Ordinis Sacramentum, & responsiones redditæ, vbi Pontifex id consilij haud respuebat, sed alterum committebat, vt nimirum aut rem sopiendam, aut protractandam curarent, satis Mantuano persuadere potuerunt, tacitum haberi

haberi consensum de huiusmodi promisso ; præterquam quod iniquum est, in repento discrimine eam in hominibus consilij præstantiam postulare, quam præmeditatio ac tempus suppeditarent : quemadmodum planè iniquum fuisset exigi in Virgilio ex tempore præstantissima carmina, quæ in Aeneide elaborauit.

1562.

5 Patribus igitur in memorato cœtu ad rem regressis, eorum aliqui cum Guerrero sentiebant, primum ex quinque articulis esse omitendum, quippe Constantiaz iam decisum. Sed Episcopus Quinque Ecclesiarum dixit, multa post eam decisionem exagitata fuisse à recentioribus hæreticis, quæ illi obiectabantur, & opus esse, ut in illorum abiectione huīus firmitas ostenderetur. De quo Galli pariter conuenere, affirmantes, id plurimum profuturum ad multos in Fide confirmandos : sed inde potissimum res promota, quod cognoverit Synodus, eos ipsos articulos fuisse missos ad Concilium Iulij à Carolo V. quod Germaniaz satisficeret, & tunc Patres consensisse, illorum examen amplexatos.

6 Postridie huius conuentus Cæsariani detulerunt ad Præsides volumen quoddam^b, à Ferdinando ad se missum^c, vt Synodo tradarent : in quo re ipsa Cæsar obstabat, ne Continuatio declararetur : querebatur de agendi ratione à Legatis adhibita: efflagitabat quamplurimas ; easque grauissimas emendationes tuim in Capite tum in membris Ecclesiaz ; & vt paucis dicam, liber ille complectebatur magna ex parte sensus iniectos inexperto Religionis studio quorundam proborum, ab eorum arte, qui omnem impendebant operam ad eleuandam Synodi ac Præsidum dignitatem, splendoremque Pontificatus minuendum. Legati vehementer eo sunt commoti ; cumque Archiepiscopo Pragensi ostendissent, quantâ tum Concilij tum Cæsaris indignitate volumen illud conuentui tradetur, eos cohortati sunt, vt tantisper suspenderent, dum ipsi per officia Nuntij Ferdinandum ab eo consilio dimouerent. Quin prætereà Muglizius, eâ opportunitate quâ breui per dispositos equos iturus erat ad suam Pragensem Ecclesiam, vt Regem Bohemiæ coronaret, suscepit in se munus id Cæsari suadendi.

^b Litteræ Legatorum ad Borromæum,
8. & 10. Iunij, & narratio Mufotti.

^c 20. Maij
1562.

7 Verum cū in comperto esset, per media temperamenta neutri partium satisfieri eo ipso tempore, quo Cæsar querebatur de Legatis, quippe ad declarandam Continuationem paratis ; necessarium ipsi duxerunt, vt apud Philippum Regem illius declarationis moram excusarent, & litteras super ea re communis nomine ad eum scriperunt. Operæ pretium pariter existimarunt, ad Pontificem legare cordatum hominem, negotiorum expurgum, & de rebus

A 3 probè

6 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 2.

1562. probè doctum, qui videndum eius auribus exponeret, longè melius quam litteræ oculis subiecissent, rerum præsentium statum, & futurarum apparatum: atque ad id selectus est Leonardus Marinus Dominicanus, Archiepiscopus Lancianus, nobilis Genuensis.

Hoc pacto qui summis in rebus ad commune bonum laborat, non modò communem plausum sibi polliceri non potest, sed opus habet se quasi vndique reum purgare.

C A P V T I I.

Documenta à Legatis tradita Archiepiscopo Lancianensi de Synodi proceſſu, ac de decisione articuli super mansione.

a 8. Iunij
1562.

Quamquain fuisse vniuersè iniunctum Archiepiscopo, vt corām edoceret Pontificem de cunctis rerum conditionibus; summa tamen documentorum, quæ tradita ipsi sunt, in duobus vertebarū: quæ duo, quā poli in illius sphæræ motu, ab Altempio proponenda Pio dicebantur, si pro suscepto priùs consilio iturus ille fuisse ad Pontificem, vt ipsorum contumaciam excusaret. Alterum erat solutio, seu translatio Concilij; alterum, declaratio de mansione.

De priori; Rumorem hīc increbuisse, quem alebant ex parte quidem litteræ Romā scriptæ, nonnisi de hac Synodi dissolutione à Pontifice cogitari, ad imponendum intolerabili dispendio finem; ex parte verò crebri sermones, qui Tridenti habebantur, quod Synodus aut in præsentia terminaretur, aut aliò transferretur. Id Partum compluribus necessarium videri, causantibus nonnullis, optere Episcopos remitti ad ipsorum greges, quibus contagionis periculum imminebat sine Pastorum custodia; nonnullis, aliam stationem esse eligendam, cùm ibi amplius consistere non liceret tum ob annonæ caritatem, quæ accessione exterorum intolerabilis euasisset, tum ob hospitiorum penuriam, quippe non angusta solum erant, sed cuncta iam occupata, vt amplius non superesset locus iis qui accessuri erant; tum etiam ob discriminem, quod Patribus impendebat ex propinqua hæreticorum furentium potentia, qui nouis proscriptionibus irritati, ad arma conspirassent: adeoque iam multi Præsules consilium agitabant vñā inter se conueniendi, & communi nomine id postulandi.

Iam verò Pontificem super eo Præsides admonebant, cùm Synodus duplii de causa coaliisset, vt Ecclesiam hæresi purgaret, eamque vt in moribus reformaret; non posse Pontificem ab incepto desi-

desistere antequam vtrumque complesserit, nisi ob causas quæ ipsum cogerent, quales forent aut bellum, aut pestis, aut notabilis ciborum caritas; aliter timendum esse; ne nationes, quæ tam audet illam petierant, coactamque tam frequenteim aspiciebant, vbi posteà tenuis obtentu cause interruptam cernerent, aut sibi propiscerent per proprias nationum Synodos, aut illam prosequi sine Pontificiis Legatis auderent, vt Basilææ accidit, cum graui discrimine ingentis in Ecclesiæ cladis. Non posse id contingere, nisi tantumdem ignominiaz in ipsum redundaret, quantum gloriæ ob religionis studium, animique virtutem in ea cogenda eidem acescerat. Ne grauaretur animo recolere, quam valido incitamento forent in eo casu perduelles in Apostolicam Sedem prouinciis ipsi hactenus obsequentibus, vt illæ ad schismæ prolaberentur, si forte (gnari, quam illæ vehementer cuperent hoc pharmacum, quo aut purgarentur, aut illæsi seruarentur,) possent per aliquam veritatis speciem affirmare, Petri successorem nihil de ipsorum salute laborare, quando in eius æstimatione plus habuisset ponderis tenuis ærarij sui sumptus, aut tenue suorum tribunalium incommodum, quam illorum exitium. Sibi persuadere Legatos, ea Româ scribi ex Aulicorum sermonibus, non ex Pontificis voluntate. Eos Episcopos Synodi, qui solutionem illius cupiebant, vt ad suas Diœcesis remigrarent, studio religionis impelli, sed non secundum scientiam, vt Apostolus loquitur; quoniam maiorem de propriis Ecclesiis, quam de vniuersali rationem habebant: verum inexcusabiles eosesse, qui iacturam animarum in vniuersa Christiana Republica corporum suorum incommodis posthabebant. Extra hos aduersos casus iam adductos nullum superesse locum ad Concilium dimitendum, nisi duobus modis. Priorem esse, Vbi inter Philippum Regem & Cæsarem conuenire non posset de Continuatione; nam eâ declaratâ adeoque abeuntibus Germanis ac simul Gallis, æqua suppetret ratio, ne prosequerentur Oecumenicam Synodus cum solis duabus nationibus, Italica & Hispanica. Licet proinde, id si accideret, eam suspendere, exhibitâ à Pontifice per se Cæsari eâ quam posset æquâ gratificatione, nec minus eo concessio Gallis aut penitus, aut magna ex parte, quod ipsi suis in conuentibus postulandum decreuerant. Alterum modum tollendi statim Concilij, sed honestum ac fructuosum, videri, si Octobri proximè futuro, quo tempore Cæsarea Comitia erant habenda, perfecta iam esset vniuersalis Ecclesiæ emendatio, ac dogmatum decisio, quæ sub Julio fuerant intermissa; simulque si Cæsar efficeret, vt Protestan-

tes

8 HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.17.Cap.2.

1562. tes Concilium adirent. Etenim quemadmodum, vbi voluissent hi Concilio acquiescere, audiendi erant; ita è contrario, vbi iudices neutrī partium suspectos postulassent, aliasque indecoras conditio-nes, iuxta ac aliàs petiere, licuisset eos dimittere, simulque dimittere Concilium; quippe quod ad eam usque diem apertum extabat, vt illi reuocarentur ad frugem, & fructum abundè protulerat, à Catholicis decerpendum.

1562.
1562. Maij

Gradum posteà faciebant ad articulum de mansione, quem Pon-tifex illis iniunxerat vt sopiendum curarent. Huiusc rei causa erat (quemadmodum seorsim ac fidenter scriptit Borromæus ad Si-monettam Legatum^{b)} non quidem, quòd ex definitione, ius in ea Diuinum affirmantè, viderentur ea incommoda, quæ nonnulli arguebant, in Pontificem diuinanare; sed quòd, præter inflamma-tam Theologorum Patrumque contentionem (quâcum neque de-corum neque conducibile censebatur Decretum edi, cùm rumor, tametsi falsus, Aulas Europæ vniuersæ peruersisset, eam decisio-nem in exitium Sedis Apostolicæ tendere) fieri non poterat, vt abs-que aliquo illius probro apud vulgus ea fânciretur in conspectu Pontificis & suis Legatis. Cùm igitur is cuperet quæstionem soperiri, simul ab illis quæsierat, num ipsis probaretur, vt Diplomate Ponti-ficio mansio præcipiteretur, multis adiectis priuilegiis eius obseruan-tiæ, grauibusque poenæ eiusdem violationi. Porrò de illa sopiend-a dicebant: Si liberum id ipsis foret, se libenter perfecturos; cùm animaduerterent in eo Patrum dissidia, & incommoda Romæ per-pensa tum in definitione, tum in certamine: verùm id difficulter peragi posse sine Conciliij clade, & sine dedecore Pontificis, Lega-torum, & Aulæ Romanæ, quæ insimularetur, quasi eam decisio-nem recusaret, quòd suam ipsius emendationem recusaret. Satius sibi videri, si articulus alterà ex duabus formis definiretur. Prima erat, Vt à Theologis priùs agitaretur, dein à Patribus, posteà verò pro maioris partis sententia res fânciretur. Altera, Vt in verbis De-creti potius assumeretur pro certo, quâm definiretur, pro eo quod sentiebant complures, non fuisse id hactenus à Conciliis defini-tum, quòd ab ipsis iam pro certo positum fuerat; atque vt subinde huiusmodi Decreto adiicerentur & præmia & poenæ, quibus eius obseruatio firmaretur, & vt in alterutra forma supra-ma Pontificis auctoritas in eodem gradu tamquam Ecclesiæ Capitis collocaretur: atque èa ratione occursum iri cunctis prauis consecutionibus, quæ ex eo recens firmato dogmate confici possent. Consilium diploma-tis haud sibi probari, verentibus ne illud acciperetur quasi techna-defini-

1562.

definitionis obturbandæ, quæ adeò expetebatur, & à plurimis Præsulum, & à cunctis ferè nationibus, & à multis Principibus; vt timendum esset, ne diplomati excipiendo reluctarentur. Quare in eo casu aut Pontifex tam multorum voto indulxisset, & indulgentia visa fuisset potius extorta, quam sponte profecta; aut obedientiam constanter exegisset, & Pontificalis auctoritas iis contentiobus obiecta fuisset, quæ Basiliæ contigerunt. Consultius esse, si decisio ante proximum Octobrem in Synodo haberetur, vt tunc perfectâ simul morum emendatione, liceret Episcopis alacri iam animo suas ad Ecclesiæ reuerti, vbi Synodum absolui contigillet.

s Hæc fuerunt documenta Archiepiscopo data, sed per formam aliquantulum confusam: & quamvis illa Legatorum omnium nomen in fronte gererent, quantum ipse comperio, longè alia ea fuerunt à sensibus Simonettæ, cui necesse erat in scriptis communibus cum plerisque consentire; sed in litteris seorsim scriptis suam sententiam promebat, atque hæc interdum præualebat.

Legi, fuisse præterea ab Altempio ^c impositum Archiepiscopo, ^{Litteræ La-}
vt Pontificem certum redderet, pro ea quam Pius tribuēbat ei fidem, tot cum ipso sanguinis ac beneficiorum vinculis coniuncto, ^{drensis,}
^{21. Iunij,} ^{1562.} cunctos Legatos Pontificis commodis studiosissimè deseruire; eosque pariter Episcopos, qui mansionem Diuini iuris esse censuerant, ex animo ipsius obsequio studere, multoqué impensis in rem Apostolicæ Sedis nauare operam, quam qui aduersus illos adeò vociferabantur. Quæ officia Mantuano ac Seripando patefacta, in illorum animis eos benevolentia ac voluptatis sensus excitarunt, quos cieta solet in ingenuis animis sponte tributum firmæ auctoritatis testimonium in arduo honoris litigio. Cùm Princeps nequit insontem absoluere, quin simul damnet intempestiuam damnationem à suo iudicio habitam, mera testificatio veri, beneficium est adeò supra consuetudinem, vt sapè reus insons illud sibi petere nequaquam audeat.

Pars III.**B****CAPVT**

1562.

C A P V T III.

Officia Vicecomitis Tridenti cum singulis Legatis. Rerum status, quem hic nanciscitur. Auditæ ab eodem obtrectationes in Au-
lam. Ea quæ Pontifex de Sessione celebrata Legatis significa-
rit. Abeundi venia à Mantuano petita Reputa. Iterata eius-
dem petitio. Tres conditiones quæsita, ut illuc persistat.

^a Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borroméum,
18. Iunij
1562.

Per eos dies Vicecomes Tridentum ^a peruenit. Et sine mora, ⁱ præter ea quæ detulit ad Altempsum, nihil ad hanc rem spe-
 ctantia, & quæ, sublato fundamento transitus militaris, in
 irritum recidere, initia mandata sibi tradita peregit cum Legatis
 Osio ac Simonetta. Hic hominem dehortatus est, ne tunc exer-
 ceret austera cum Mantuano ac Seripando, ratus, haud parato eos
 animo esse ad ea cum operæ pretiæ excipienda. Sed rem largius
 communicauit Vicecomes cum Scarampo Antistite Nolano, qui
 Aiqui in Monteferrato natus, Mantuano Cardinali intimus erat,
 eiusque familiæ subditus. Huic itaque cùm exponeret Vicecomes
 querimonias, quæ in ipsum Romæ serebantur, significauit simul
 per eam opportunitatem grauiores, quæ in primum Legatorum ia-
 stabantur, cui postea nomine Gonzagæ Cardinalis, fratri filij, à se
 renuntiandas esse dicebat, tamquam communes totius collegij sen-
 sus; adiecitque, coniunctionem, mutuamque fiduciam inter Præ-
 fides, eos turbines in malaciam soluturam fuisse^b. De hac ipsa con-
 iunctione ille postea verba fecit cum Simonetta, ostenditque, per
 eam à communibus ipsorum officiis mitigatum & coniunctum iri
 pariter Patrum animos, qui ab æmulationibus magis quam à ratio-
 nibus in certamen adducti videbantur; sed si vñā eademque con-
 iunctim viâ ductores processissent, facili negotio eos pariter qui du-
 cebantur, in diuersas vias minimè disiunctum iri.

^b Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borroméum,
22. Iunij
1562.

Non modò paratum ad id animum, sed eius perficiendi cupi-²
 dum præ se tulit Simonetta, cohortatulque Vicecomitem est, ut
 rem, quemadmodum fecit, transigeret cum Mantuano; à quo ro-
 gatus ut amicè sibi detegeret quæ de se audiuisset, opportunitatem
 hinc arripuit enarrandi liberè, quali per obsequium, adeoque non
 irreuerenter, quæ de ipso Romæ iactitabantur, eò quod ille argu-
 mentum de mansione proposuisset, & postea eius definitionem Pa-
 trum sententiis commisisset, ac demum agendum de illa spopon-
 dissest vñā cum Ordinis Sacramento; neque minus, quod neglexis-
 set

set declarationem Continuationis in postrema Sessione, cùm propter Oratoris Hispani acerrimas postulatiōnes, re Cœfarianis haud indicatâ, ea facile pacateque haberi potuisset.

3 Egit gratias ob allatam sibi rerum notitiam Mantuanus: quæ obiectabantur, singulatim diluit. Dixit, iisdem rationibus se fusè purgasse Borromæo per litteras, & Pontifici per missum à se hominem è sua familia Arriuabenum: alias præterea calumnias sibi obiectas à se resciri, sed ex probitate prudentiaque Pontificis spem ab ipso concipi, eas apud illius animum fidem nōn habituras. Et sanè Pontifex in litteris publicis, quas à Borromæo scribi iusserat, nullius ægrimoniarum indicia præ se tulerat, quin commendatus ab illo fuerat postremæ Sessionis euentus, in quo solùm desiderabatur, ut in Decreto disertè explicarentur dogmata declaranda in Sessione proxima, quo prænuntiaretur quodammodo futura Continuatio: sed responsum à Legatis est, id ipsum à se optatum fuisse, sed simul agnitus, fieri non posse; propterea quod Hispani, eorumque associæ, in articulo de mansione numquam consensuri fuissent vlli exlicationi rerum agendarum, quin simul Continuationis caput explicaretur.

4 Èadem libertate, quâ Vicecomes Mantuano significauit criminationes, quibus ille insimulabatur Romæ, siue antequam discederet à se auditæ, siue lectas in litteris posteà acceptis, sèripit pariter ad Borromæum eas, quæ in illum & in eius Patruellem sibi aures verberarant in breui commoratione Tridentina: Actas fuisse gratias iis qui mansionis declaratiōni restiterant, & iniectas querelas in eos qui illam promouerant, quod videbatur diminutio quædam libertatis Concilij. Idcircò maximâ se circumspectione vti in adeundis frequenter Episcopis, & in modo agendi grates nomine Pontificis iis, siue Italî siue Hispanis, qui se obsequentiores ostenderant Apostolicæ Sedi, ne huiusmodi officia caperent à fama aut à suspicione mendacia incrementa, & aduersa commenta. Excitum fuisse murmur de venia abeundi, quam à Pontifice Mantuanus petierit^e, ac duas eius causas afferri; quod Aulæ Pontificalis litteræ, quæ in Mantuani, ceu primi Legati, manus anteà deferebantur, posteà ad Simonettam mitterentur; & quod Gonzaga Cardinalis, eius fratri filius, Romam non accerseretur à Pontifice ad cœtus de huiusmodi negotiis, quemadmodum anteà fieri solebat. Dici, hanc abeundi veniam graui futuram detrimento, tum ob veneratiōnem, quâ Mantuanum prosequebantur omnes Præsules, tum ob rationem, quam de ipso cuncti Principes habebant; à qua con-

1562. stantissima erat persuasio, vnicè commotum Hispaniæ Regem, abstinuisse à missione Oratoris Vargas ad Synodum, ministri scilicet Pontifici parum accepti, & quieti Concilij parum opportuni.

^d Literæ ci-
tatae Vice-
comitis ad
Borromæum.

e Patet ex
epistola, Ro-
mâ 17. Iunij
1562. & ex
altera Man-
tuani ad Ar-
riabenum,
6. Iulij 1562.
In Appendi-
ce narratio-
nis Musotii.

Nec vanus erat hic rumor de petita à Cardinali venia^d, tametsi ille à Vicecomite, cui res suboluerat, primum interrogatus, acriter inficias iret, turbatumque animum præ se ferret, seu quod nollet fabularum argumentum euadere, seu quod irreuerentiam erga Pontificem putaret, si hanc petitionem ante impetrationem vulgaret, perinde ac si forte repugnaret Pontifex, videretur Legatus voluisse irati animi sensus in Principem iactitare, & palam facere, illum propemodum sibi inclinatum. Sed sicuti veræ causæ minus quam estēcta patere solent, ita in eo negotio contingebat. Hæcau-
ſæ illæ non erant, quas ad aures Vicecomitis fama detulerat, sed longè aliaz: nimirum, quod Pontifex^e postremò dixerat Comiti Francisco ab Andriano, Oratori Duci Vrbinatis, sibi & vniuerso Collegio haud plenè satisfactum à Mantuano, quem ipse elegerat tamquam Legatum, viuumque oraculum suum in Concilio, quod ibi mentem suam candidam puramque representaret, & qualèm ipsi Deus iniecerat, non autem propriam, quam ille gerebat. Eum in articulo mansionis nimiam fidem, & præter rationem, habuisse quibusdam Cœnobitis, qui utilitate ducebantur: in articulo de Continuatione plus æquo & rei notitiam & satisfactionem fuisse ab eodem præstitam Cœfarianis, cùm oportuisset opus illud priùs confici quam dici. Quapropter si Legatus parato esset animo ad sibi moderandum in posterum ex conscientia Pontificis, qui tam sibi quam illi sinceram & Christianam inesse censebat, & cuius persona idem gerebat, Pontificem in obliuionem rerum præteritarum venturum: sin minus, illum opportuniū acturum, si ab incepto desisteret; aliter enim coactum iri Pontificem à conscientia ac ratione ad alterum ipsi sufficiendum.

Neque huic homini tantummodo animi sui amaritatem aperue-
rat Pontifex, sed etiam aliis pluribus, præsertim Vrbinati Cardi-
nali dixerat, A Mantuano in disceptatione de iure residendi fuisse
adhibita manum & caput: & per Comitem Fredericum Borro-
mæum Gonzagæ Cardinali significarat, eius patruum Sedis Apo-
stolicæ cladem meditari. Nec obscurè Pontifex indicarat, velle se;
vt per eos Proceres, amore & sanguine cum Mantuano coniunctos, hic certior de iis fieret; adeoque ipsum inuitabat ad veniam
abeundi petendam, ne dimissionis dedecus idem opperiretur. Præ-
ter hæc acceperat Mantuanus indignatione acerbissimæ (seu verum
id

^f Literæ Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
29. Iunij
1562.

id esset, seu falsum) quosdam Episcoporum fuisse gloriatos, se suis litteris effecisse, ut in eas Pontifex obiurgationes prorumperet; atque inter hos Sanfelicium ille nominabat, Concilij Curatorem, & Thomam Stellam Iustinopolitanum Antistitem, qui vulgari cognomento (causam ignorando) *Tedeschinus* dicebatur. Id vero intollerabiliora reddebat illi vulnera, quippe inficta ab inferiori manu, & per iactantiam; adeoque per despicientiam ab iis profectam, qui si odio eum prosequabantur, reuerentiâ certe prosequi debuissent. Verum quemadmodum anxietas estimationis maior est erga patrem, quam erga sine comparatione minorem, nec illa offensio acerbior est, quam quae in emuli conspectu accipitur; ita propter veteres simulationes inter Gonzagas & Farnesios, nihil, ut opinor, altius vulnerauit animum Mantuani in eare, quam verba quedam supra modum iracunda, quae Cardinalis S. Angeli à se audita narravit ab ore Pontificis in ipsum prolati.

7 Is itaque per Arriuabenum clam, sed ardenter postulauerat abeundi veniam. Sed Pontifex in agendo quam in loquendo circumspectior, pedem posteà retraxerat, responditque, id offensioni publicæ futurum; simul de Mantuano honorifice & amanter loquens adiecit, se collegis mandasse, ut illi morem gererent, & obsequientur. Non tamen abstinuerat vel in eo actu à querimoniis, dicens (ad mitigandam fortasse interpretandamque alio sensu oblationem, seu potius per minas intentatain veniam) Si noluisset Mantuanus tempore præterito sibi parere, nec suum iudicium sequi, satius futuram fuisse, si iam tum abeundi veniam postulasset. Huiusmodi responsa tametsi ex una parte Legatum solabantur, quippe quae indicabant, nec ipsum nec ipsius operam à Pontifice despici; tamen ex altera eundem perculere, quod inde cognosceret, tam multa quae ad se purgandum scriperat, aut per Pontificis oculos haud transiisse, aut ad illius animum haud penetrasse; adeoque sibi videbatur adigi se ad conditionem durissimam, quam insisteret labori seruandi, sine leuamine gratificandi.

8 Idcirco peracerbè doluit, quod proniorem in Pontifice fidem nanciserentur huiusmodi aduersum se obtrectatores, quam suæ conditionis, suæque vitæ anteactæ testificatio, præter eam, quam tot egregij Praesules & collegæ fecerant ad eum purgandum, ab ipso productam, & inter alios ipse Altempsius Cardinalis, Pontificis ex sorore nepos: oblocutores usque ad eum præpotuisse, ut Pontifex proximis diebus planè statuerit Legatos sibi superiores adiicare. De mandatis, quæ Pontifex significabat ad collegas à se missa

1562. in ipsius emolumentum , aliam à se prærogatiuam non appeti , nisi quam suus sibi gradus tribuebat ; simulque à se ambi , non ut aliis Legatis superior , sed ut vna cum illis vnum atque idem planè esset . Hos in se animi sensus ex eo patere , quod ipse nihil egerat non modò illis nolentibus , sed ne insciis quidem ; cum vel à priuatis colloquiis numquam ab iis discors abscesserit , quemadmodum testari poterat Altempsius . Quando Pontifex ipsum iubebat in legatione persistere , se ad illi obtemperandum inclinare ; sed tres conditio-nes à se peti , tamquam beneficia sibi necessaria , quod redderetur idoneus ad seruendum : cum diu nauiter fieri non possit , quod per summam animi repugnantiam fit , & cum evidenti discrimine , in quo ipse versaretur , anmittendi pretiosissimi sibi thesauri , hoc est Pontificia gratia .

Prima erat : Ut Pontifex eâ quæ sibi maximè probaretur formâ diligenter illa inquireret de quibus ipse insimulabatur . Altera , Ut vbi ipsum insontem comperisset , si nolle in calumniatores quidquam animaduertere , nullam certè fidem haberet in posterum illatis ipsi criminationibus , nisi priùs illas sibi significasset , eiusque defensio-nes audiisset : sicuti ex aduerso , vbi aut anteà aut in posterum in ipso deprehenderet seu tenuem erga Pontificem obedientiam , seu modicam sollicitudinem de Sedis Apostolicæ dignitate , seu rissimis pœnis ipsum addiceret . Tertia , Ut dignaretur animum adiice-re ad ipsum oneri subtrahendum per primam quæ se offerret op-portunitatem , eâ ratione , quam eius prudentia illi pio negotio ac-commodatam putaret , cum se adeò defatigatum corpore animo-que sentiret in eo laborioso ministerio , vt agnosceret , se illi diu-tiùs sustinendo non esse : exempli nouitatem non obstare ; etiam Polum obtinuisse , vt legationem interrumperet ad corpus purgan-dum , nec eam amplius ab eo resumptam fuisse . Sperare se à Ponti-ficis bonitate id leuaminis , quo indigebat vitæ suæ incolumitas , quam nouerat non dñe dignari Pontificem sibi charam habere , & quæ quamdiu perdurasset , ad illius obsequium perdurasset . Hæc scripsit Mantuanus , non tamen à continuatione muneric alienus , sicuti detexit Vicecomiti , vbi ostenderet Pontifex se ipsi re-uerà confidere .

Æmulationes intestinæ famam Concilij non mediocriter id tem-poris offuscabant . Etenim Episcopi qui erant discordes , collegas vicissim habebant quasi aduersarios : & dum in alios alij obloque-bantur , effectere ut tandem Synodus vniuersa incusaretur . Ea præ-sertim pars , quæ suffragiorum numero erat inferior , alteram sibi supe-

In duabus
litteris Vice-
comitis ad
Bortomcum,
20. Junij
1562.

superiorem accusare non poterat, quin totum corpus accusaret. 1562.
 Sed multò amplius quām Præsules, in eo famuli peccabant, genus
 hominum ad contendendum proclive, & ad heriles ægrimonias
 expromendas immoderatum, cùm eâ ratione, animi ac linguae mali-
 gnitas quali virtuteim fidelis gratiique animi sese ostentat. Inter ce-
 tera epistola quædam auctoris anonymi prodiit^b, quæ se scriptam ^a Est in Ap-
 Tridenti Romam ad amicum simulabat. Hæc, quasi illinc acce-
 pta, ad Lansacum missa est ab Oratore Gallico, Venetiis degente :
 cumque hoc pacto fuisset vulgata, Lansacus rem pluribus excusa-
 uit, & per se apud Legatos, & Romæ per Oratorem Galliæ apud
 Pontificem, ne crederetur Concilij nomen à Regis administris fœ-
 dari. In ea epistola, vt mos est satyricis subdolis, qui se laruâ pro-
 casside communiant, adeoque se audaciâ obarmant, multæ in Con-
 cilium calumniæ continebantur; ac demum deducebatur, Cùm
 per illud vñitas Ecclesiæ sperari non posset, opportunius fore ipsum
 suspendi. Atque ex huiusmodi scriptis Suavis clementia magna ex
 parte desumpta ad suam historiam fabricandam. Grande profecto
 documentum, quām necessaria sit in Senatoribus tum lingue li-
 bertas ante sanctiones, tum eiusdem postea subiectio communiori
 iudicio; quod difficulter effici potest, quin erga Senatum obedien-
 tia exerceatur non voluntatis modò, sed etiam intelligentiæ: ob-
 sequium sanè non extra vires humanas, si obscuritas & incerta ra-
 tio humanorum consiliorum spectetur, quæ ampliæ nobis liberta-
 tem relinquunt ad opinandum quidquid libuerit.

C A P V T I V .

*Multa Suavis errata. Bauariae Orator exceptus. Illius, & Va-
 netorum mutua denuntiationes. Lis cum Heluetiis & Floren-
 tino. Postulata Bauari & Cæsarianorum in Concilio.*

Tempus nos admonet, vt aliquantulum infistamus in notan-
 dis limul variis Suavis erratis, hæc facta narrantis. Ac pri-
 mò quidem rumores illi populares, per quos inaudierat Vi-
 cecomes, inutatum in Aula Pontificis ordinem in mittendis litteris,
 quod non amplius ad Mantuanum, sed eius loco ad Simonettam
 mitterentur, quodque à cœtu Cardinalium, ad expendendas Tri-
 dentinas res selectorum, amotus fuisset Gonzaga Mantuani fratri
 filius, manserunt in quibusdam monumentis, dubitationis in mo-
 dum, effeceruntque, vt Suavis, re minimè introspectâ, utrumque
 animosè affirmaret, & per consuetum temerariis narratoribus in-
 fortunium.

1562. fortunum in'vtroque laberetur. Sciendum igitur est , significasse Borromæum in responso ad Vicecomitem , nimis verum esse id quod ad aures peruererat, de abeundi venia petita à Mantuano ; sed eam à Pontifice, rebus ritè persensis , denegatam fuisse per certum tabellarium , & per eiusmodi rationem , quā sperabat illum quieto alacriqué animo permansurum. Veras quidem non esse duas rationes, à Vicecomite ex vulgari rumore acceptas; sed ambiguitatem apud vulgus exortam fuisse de priore , quia dies aliqui effluxerant, quibus nihil occurrerat Romā scribendum ad Legatos communibus litteris, quæ ad ipsum Principem mittebantur, dum interim aliquid occurrerat per peculiares litteras scribendum ad Simonettam , quæ rectâ ad ipsum missæ fuerant , ut cùm omnibus fieri solet : & quod ad alteram rationem spectabat , aliquid temporis elapsum fuisse, nullo tunc habito cœtu de rebus Concilij, sed de Inquisitione, cui Gonzaga non intererat. Vnde homines, rerum quæ recens contigerant, satisque dimanarant in vulgus , minimè ignari, audiique speculandi, quin & procreandi causas latentes effectorum patentium, existimauerant Gonzagam à Consiliis de Synodo exclusum fuisse. Sic itaque res se habuerat : atque idcirco Mantuanus , cui compertum erat , nullam communem cunctis Legatis epistolam Romā venisse , nisi missam ad se, certiisque nuntijs allati fuerant, nullum fuisse cœtum coactum supra rebus Concilij , quod fratriis filius accersitus non fuérat , numquam hæc falsa suis querelis admisit. Evidemt comperio, ab hac eadem missione peculiari litterarum ad Simonettam , absque societate aliarum communium quæ Mantuano mitterentur, inflictum huic fuisse aliquem anxietatis ac suspicionis aculeum , ne res soli Simonettæ committerentur , & quod ea de causa defuisset argumentum quod ad omnes simul scriberetur. Quamobrem Vicecomes iterum Borromæo significauit, satius fore ne id in posterum fieret , si primi Legati pacificatio sibi cordi esset.

^a Literæ Vicecomitis ad Borromæum,
13. Iulij

1562.

Pergit Suavis , Non minus à Pontifice iratum animum indicatum fuisse in Camillum Oliuum, Mantuano à secretis , quippe qui non perinde se gesserat atque sibi spoponderat, cùm Romanus missus fuit. Et subdit ; Quod missello illi caro constitit. Etenim tametsi Pontifex cum Cardinali reconciliatus fuisset, tamen post eius mortem Mantuam cum heri cadauere regressus , vario criminacionum obtenu ab Inquisitionis tribunali coniectus in carcerem est , diuq; diuexatus. Hunc ego post infectationum arumnas expertus sum virum egregiā virtute , & eiusmodi infortunia haud merentem. Mirum sanè est, quod hic homo historiam extruat non ex nar-

ratio-

rationibus à se compertis, sed ex argumentationibus à se deductis. 1562.

Quare vbi semel hallucinatur ex notitia perpetam habita, enarrat posteà quasi veram historiam ea omnia euenta, quæ ab ea re, vbi verè contigisset, probabili coniectatione extitura fuissent. Hac de re in Operis Apparatu disserrui: nec de Oliui ærumnis, quas Inquisitionis causâ paßlus est, quidquam mihi dicendum supereſt, ad eum vel inexcusandum vel excusandum, præter ea quæ ibi narraui. Certum tamen eſt, non Oliuum, sed Pendasiūm à Mantuano Romam fuisse missum ad Pontificem, quemadmodum suprà notauimus; nec illum pariter à Concilio discessisse hero demortuo, sed ibidem permansisse in iisdem ministeriis & honore fiduciæ, & utilitate ſtendit à Præfidibus affectus usque ad operis exitum, quod non ſemel patebit. Præfertim verò admirationi mihi eſt, Suauem ignorasse, Pendasiūm, non Oliuum fuisse à Legatis missum, cùm hoc perlegatur non inquam in quamplurimis tum Pontificis tum Borromæi litteris scriptis, & in cominune ad Legatos, & peculiariter ad Mantuanum (earum quippe notitia singularior eſt) sed in cunctis ferè monumentis, quæ de hoc argumēto ſupersunt: adeò ut præter varias epiftolas à me allatas, ab Legatis Romam missas, quæ mentionem hac de re faciunt, & ipsorum nomine fuerunt ab Oliuo Tridenti scriptæ; præter narrationem Philippi Musotti, qui Seripando à ſecretis erat; & præter epiftolam à me anteà productam Iadrenſis Archiepifcopi ad Cornelium Cardinalem, id contineatur in prima Simonettæ epiftola ad Borromæum, à me ſuperiori libro recitata^c, nec minùs in altera Epifcopi Mutinensis ad Monitum^c.^e Lib. 16 c. 9.

b Scriptis ad
Legatos,
22. Aprilis,
quando is
peruenit, uſ-
que ad
3. Maij,
quando diſ-
cessit.

d 11. Maij
1562.

³ Hæc admiratio alteram admirationem mihi adimit, quod nimirum ignota fuisset Suaui missio & opera Arriuabenii. Huius enim notitia, quippe negotij cunctis Legatis minimè communis, latuit magis clausa & constricta in mutuis litteris peculiaribus inter Mantuanum ex una parte, & inter Pontificem, Borromæum & Gonzagam ex altera. Nec equidem indagare omisi, quinam in mentem venerit Suaui, fuisse Romam missum Oliuum, non Pendasiūm, adeoque ſuper hoc inane fundamentum inanem verè arcem extruxerit; & rem planè attigisse arbitror. In quadam epiftola scripta per eos dies, quibus Pendasius Romam peruenit^e, ab Insulano, Oratore Gallico apud Pontificem, Rex certior factus eſt, adeffe ibi Mantuani Secretarium, missum ob ea quæ de nouo contigerant ſuper mansionis negotio. Atque hunc *Secretarij* titulum usurpauit Orator per eam generalem & amplam dicendi formulam, quæ con-

e Scripta
16. Maij, ex
libro Galli-
co, 1562.

Pars III.

C. ditio,

1562. ditio, quæ nihil interest, narratur; quare ignorans ipse, minime-
quæ laborans exquisitius pernoscere, quisnam nominatim fuisse
missus, nomen adhibuit *Secretarij*, tamquam commune cuilibet mi-
nistro, cuius calamo secreta committantur. Hæc igitur epistola, quæ
postea cum aliis per typos vulgata est, effecit, ut à Suaui crederetur,
legatum fuisse Romam ad eam rem transigendam Olivum, cùm
sciret illum propriè Mantuano à secretis esse; & oblitus, exerce-
ri à se in rerum narratione simplex munus testis, voluit logici
partes agere, & supra illas fundare partes fabulatoris, adeoque
merito sanè infortunio idem ipse lectorum vera callentium fabu-
la euadit.

Porrò aliis suis commentis narrat, conquestum fuisse Pontificem 4
de pluribus, non ex mentis credulitate, linguæve impotentia, sed
quia hoc puncto quasi eos inducebat, alios pudore, alios metu, alios
urbanitate, ut apud ipsum se illi purgarent: quorum excusationi-
bus à se facile acceptis, eosdem sibi ipse addicatos habebat. Id vbi
verum fuisse, haud multum forsitan quod improbarent deprehen-
derent homines sapientes, qui satis ab experientia docentur, non
semper ad optima quæque per apertas vias posse perueniri. Sed in
rebus à Pio IV. gelitis oppolitum plane compario, quando præser-
tim Mantuanus Arriabeno respondens, nihil aliud acrius queri-
tur, quām quòd Pontifex etiam post iteratas ipsius purgationes, &
post denegatam abeundi facultatem, veterem animi persuasionem
professus tuerit de credita ipsius culpa; eamdemque rationem à
Pontifice erga alios retentam conspicor.

Demum affirmat, à Legatis, cùm à Cæsaribus libellus s
ipisis ostensus est, à Ferdinando missus ut Synodo exhiberetur, ex-
cusationem fuisse prætensiæ, quòd cùm agendum tunc esset, iisdem
Cæsarianis potentibus, de concessione Calicis, spatium non
suppeteret ad expendenda simul tot & tam grauium rerum capita
quæ proponebantur; se tamen curaturos, ut paulatim perpende-
rentur: Oratores verò animaduertisse, id ex arte fieri, ne scriptum
illud Synodo vulgaretur, sed res protraheretur in dies; tunc tamen
tacuisse: sed Pragensem Archiepiscopum necessarium existimasse,
per dispositos equos ad Aulam Cæsaris se conferre, quòd eum
edoceret tum de eo, tum de reliquis Concilij negotiis.^f Verū ex
aduerso iam vidimus, Legatos aperte exposuisse Oratoribus, quām
esset rationi dissentaneum, libellum exhiberi Concilio; & Pragen-
sem, ad id commotum ab adductis rationibus, è re sponte super-
sedisse: cùmq[ue] præstò esset ad Aulam pergere ad Regem Bohe-
mix

^fIn litteris
allatis Lega-
torum ad
Borromæum,
10. Iunij
1562.

mix pro suo munere coronandum, in se recepisse, ab eo proposito Cæsarem dehortari; & opere promissa compleuit.

6 Sed à confutatione ad historiam. In dissensione inter Venetos & Bauaricos Pontifex ad operam Ferdinandi confugit, qui moneret Albertum Ducem, generum suum, Rempublicam Venetam reuerā Regem esse, & eā possessione frui ut ipsius Oratores obtinerent locum Regiis Oratoribus proximum. Verū noluit Cæsar huiusmodi litigio, quod delicatissimum Principum sensum vellicat^b, manum ad mouere, nisi per officia vniuersalia, & potius in modum scribentis genero quæ Præsides proposuerant, quām suo nomine rem agentis: eum tamen est cohortatus, ne quid Synodus obturbaret; nec id sine fructu. Iussus denique fuit Ducis Orator, vtⁱ Venetis cederet; sed simul denuntiaret, id fieri ne Synodus turbaretur, & absque sui Principis detimento. Itaque exceptus est in cœtu 27. Iunij, & in ea protestatus est, multis argumentis in medium allatis, ob quæ ipsius Princeps Venetæ Reipublicæ antehabendus esset; cuiusmodi erant, quod haberet in sua familia dignitatem Septemuiralem, quodque Cæsarea quoque in ea fuerit. Huic denuntiationi alteram ibi opposuit Nicolaus de Ponte^k, primus Orator Venetus, dicens, ^k Diarium. Superiorem illum locum esse decus perpetuò debitum Reipublicæ suæ, non autem liberalē ad tempus indulgentiam. Vtraque denuntiatio relata est in Acta: atque eò deuenit æmulatio, vt Bauaricus exemplum orationis suæ negauerit, quia negauerat anteà Venetus, vt dictum est. Verū per eam Oratoris Bauarici remissionem dissidia ex ipsius parte mutata sunt potius quām sedata; siquidem in mandatis acceperat, vt inde decederet, vbi Oratori Heluetio & Florentino non præcederet. Quare Legati ægrè impetrarunt ab Heluetio (cui tradita mandata suprà retulimus) vt tantisper cœtibus non adesset, dum suos primores edoceret ea de re, & noua mandata reciperet; & Pontificem rogarunt, vt se interponeret Cosmo Duci, cuius Orator absente Heluetio solitus erat int̄esse.

7 Magis tamen eos angebat certamen imminentis inter Oratores Gallum & Hispanum. Etenim præuidebant, omnino rejectum iri temperamentum à Borromæo propositum, vt scilicet Hispanus ad functiones publicas non accederet, sicuti Romæ consueuerat, cùm Piscarius animum suum explicasset, ab eo cessionis genere auersissimum; tametsi alioqui à suo Rege^l mandata satis sedata haberet, hoc est, vt æmulationes declinaret, vbi per dignitatem liceret; nec pugnaret vt præcesset, sed se defendereret ne subesset. Mandata igitur à Pontifice postulauere Legati, quid agendum in tam arduo

^g Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
27. Maij
1562.

^b Litteræ
Cæsaria ad
Oratores,
29. Iunij
1562.

ⁱ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
18. & 28 Iu-
nij 1562.

^l Litteræ
Mutinensis
Episcopi ad
Moronum,
23. Maij
1562.

20 HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 4.

1562.
m Litteræ
Borromæi
ad Mantua-
num, 11. A-
prilis, &
23. Maij, &
ad Lega-
tos, 23. &
27. Maij,
& 8. Iunij
1562.

nodo. Ea verò fuere^m, vt primo loco ipsi studearent aliquid ad rem componendam excogitare: vbi satis id non esset, & Oratores concorditer vellent Pontificis definitionem, æquitati se non defutrum; sed haec tenus Hispanos id euitasse, cum videretur possessio Gallis fauere: quod si partibus ita placeret, promptum esse Pontificem ad sententiam Synodo committendam. Si nullus ex his modis acciperet, aliud fieri non posse, nisi vt imitarentur morem tunc Romæ obseruatum, qui erat, vt Insulanus, Orator Gallicus, solemnes functiones adiret, & Vargas Orator Hispánicus domi maneret: optimum à se consilium putari, si aut Philippus Rex ibi designaret Oratorem Ecclesiasticum, qui collocatus in ordine à laicis diuerso, liti argumentum subtraheret; aut Comes Lunensis, ab eodem Rege Catholico destinatus Orator ad Concilium, accederet simul Orator Cæsarialis, apud quem id temporis degebat. Sed Galli his omnibus temperamentis aditum occluserunt, sicut palam fiet.

Interim Orator Bauariæ, post consueta subiectionis & obsequij officia, tria pro Ducas ditionibus postulauit, Eucharistiæ sub vtræ specie sumptionem, Cleri emendationem, & Sacerdotum coniugium. Responsum humaniter ad primam partem, quæ ad urbanitatis officia pertinebat; & generatim ad secundam, quæ ad petitionem spectabat, nimirum, effectum iri quod in Dei gloriam, & emolumentum Ecclesiæ redundare censeretur. Cæsariani ex memorato libello vnicum articulum proposuere, quo Calicis concessio petebaturⁿ, non pro Bohemia solum, sed etiam pro Hungaria, aliisque hereditariis Cæsaris ditionibus; rationesque publicæ utilitatis adducebantur, ad id imperrandum accommodatae. Videbantur hi omnes in animum sibi induxisse, Synodus fuisse coactam non ad damnandos hæreticos, sed ad ipsis gratificandos, eorumque conuersionem obtineri posse exsaturatis ipsorum contumacibus votis, quæ potius deprimi par erat: nulla quippe vexatio reliquos subditos ad perduellionem tantum impellit, quantum licentia praus appetitionibus indulta.

n Litteræ O-
ratoris ad
Cosmum
Ducem,
29. Iunij
1562.

CAPVT

C A P V T V.

*Confirmatus Mantuani animus ad legationem prosequendam, hor-
tatu etiam Cæsaris accedente. Huius purgatio apud Legatos
de rerum à se propositarum libello ad ipsos missa, quorum ar-
bitrio rem committit.*

Inter externas turbas aliquam penitus tranquillitatem accepit Synodus: Mantuanus enim discedendi animum facile depo-
suit. Ad eum rediit Arriuabenus*, litterasque Borromæi, fidem sibi conciliantes attulit, de iis quæ Pontifex fecum & cum Gon-
zaga Cardinali statuerat: sed coram^b data fuerat Arriuabeno pe-
titæ veniæ repulsa verbis tam disertis ac certis, vt omnis hero spes
adimeretur eius impetrandæ. Quod Simonettæ significatum est,
adiectumque, id opportunum illi pio operi habitum esse: simul et-
iam iniunctum, vt erga Mantuanum vteretur non modò perquam
suavi & mansuetâ agendi ratione, sed confidenti etiam, suprà quā
deberet: nam aiebat, certum esse Pontifici, pari ratione à Man-
tuani comitate illi responsum iri. Idcirco quidquid posset, ipsi
abundè gratificaretur; cum eo cuncta negotia communicaret; fre-
quenter eius mensæ ab eo inuitatus accumberet; & vbi ex Episcopis
quispiam ad se accederet ad aliquid eius operâ à Pontifice impetrان-
dum, illum cohortaretur, vt is simul à primo collega eam com-
mendationem posceret, adeoque Mantuanus se magni fieri cogno-
siceret ab Episcopis in ipsorum precibus, & à Pontifice postea in
concessione. Et sanè in scriptis penitioribus Aulæ Romanæ ani-
maduerto id temporis in Pio studiosam quamdam rationem exhibendi peculiari honoris Mantuano: ita vt cùm pridie quā Arri-
uabenus discederet, Româ proficiseretur Lancianensis Archiepi-
scopus^c, ei Pontifex dederit epistolam suâ manu conscriptam ad
Mantuianum, quâ Synodum illi plurimum commendauit tam-
quam duci & capiti collegarum, eiisque non vstatum Pontifici er-
ga Cardinales titulum apposuerit, *Illusterrima vestra persona*. Paulò
post honorificam Pontificis repulsam accesserunt ad eumdem ho-
norandum, & in opere confirmandum, officia supremi Principis^d. ^a Litteræ O-
Cæsar post accessum Pragensis Archiepiscopi, notitiamque ab eo
acceptam, scripsit ad Mantuatum, eumque cohortatus ac precatus
est, ne piū illud opus desereret, sicuti sparsus rumor ferebat, cui
operi ipsius auctoritas, & plurimæ dotes, magno erant & decori &
^e 29. Iunij
1562.
^b Litteræ
Borromæi,
1. Iulij
1562.
^c 29. Iunij
1562.
^d Litteræ O-
ratoris Flo-
rentini ad
Ducem Cof-
fum, 4. Iulij
1562.

1562. adiumento; adeoque rem sibi gratissimam eum præstitum, si priuatis quibusuis incommodis ac rationibus suis posthabitis, illud prosequeretur: simul ipsi significabat, adhibitas à se litteras efficaciter super ea re apud Pontificem. Nec satis fuere Ferdinando hæc calami officia, sed linguae stimulos addidit tum suæ apud Nuntium Delfinum, tum suorum Oratorum apud Mantuanum. Itaque illi ob existimationis ac benevolentiae publicæ celitatem, insimulationes in laudes, & aculei aduersæ famæ in gloriam abiere. Etenim nemo tunc erat homo sapiens & cordatus, qui de illo pereos animi sensus non loqueretur ac scriberet, perinde ac si illius magni fideris discessu Synodus obscuranda esset, & Ecclesia periculosa eclipsis passura.

Acta Pa-
leæ, litteræ
Oratoriæ
Florentini,
Episcopii
Mutinensis,
Narratio Mu-
tini, & litteræ
Iadrensis
Archiepisco-
pi.

f. 29. Iudij
1562.

Cæsar in reditu Pragensis Archiepiscopi breuibus litteris Osio respondit, & ad Legatos longissimas scripsit: in utrisque de libello rerum à se propositarum agebat, quarum incommoda Osius illi significarat, pro singulari cum eo contracta amicitia, cum ibi Nuntij munere fungebatur. ⁴ Eiusmodi litterarum summa duo rerum capita complectebatur: in altero, rationem, reddebat cur libellum ab Oratoribus exhiberi iussit; in altero, in Præsidum arbitratu hoc negotium reponebat.

De priori dicebat: Cùm audiisset singulari voluptate, eos iam parato esse animo ad disciplinam legibus reparandam; se pariter voluisse suam ad id operam conferre, propofitis Concilio iis rebus, quæ vtiles censebantur non modò ad retinendas suis in ditinibus reliquias religionis, sed etiam ad recuperanda magna ex parte quæ fuerant desperita. Demandatum à se fuisse viris Catholicis, piis ac prudentibus, vt ea de re cogitarent; à quibus poste illa rerum capita acceperat, quæ suis Oratoribus miserat. Relatum sibi fuisse coram à Pragensi, Legatos, iis de more vīlis antequam contentui exhiberentur, quatuor obiecisse Oratoribus:

Par non esse, vt ea Principibus libertas daretur, proponendi Con- 4 cilio quæcumque vellent.

Ad Episcopos minimè pertinere ipsorum Caput reformare, hoc est Pontificem, pro eo ac ibi suadebatur.

Præudentes Legatos repulsam plurimorum ex illis articulis, noluisse in ipsis exponere periculo Cæsaris auctoritatem, ne parum honorificè haberetur.

Si tamen adhuc vellent Oratores per seipso ea proponere, id futuram fuisse efficacissimam causam ad Synodum dissoluendam, potissimè coactam in emolumenatum ditionum Cæsar. Et hæc po- strema

strema ratio, quippe ad perinouendum Cæsarem præualida, fuerat 1562 illi etiam impressa Osij testimonio in præuis ipsius litteris.

s Ad primum respondebat: Si Regi Catholico licuerat Continuationis declarationem proponere, & Regi Christianissimo tot alia capita: quin si in publica securitatis fide, Protestantibus oblata, inuitabantur ipsi ad Concilium, & ad res ibi proponendas; à se quidem non intelligi, quo pacto sibi, primo Ecclesiæ filio, & Aduocato, id negaretur. Vim non habere id quod obiectabatur, per huiusmodi libertatem opus in immensum abiturum. Vtinam tam multi Principes in id conspirarent, vt ab iis quæ ipsi proponerent, hæc diuturnitas timenda esset. Neque suspicandum, se per speciem ea Synodo proponentis, velle sibi auctoritatem illam moderantis arripere, cùm liqueret, ea fuisse tanto temporis spatio à se vnicè proposita.

Ad secundum: Fuisse haec tenus à se auditum, velle Pontificem, vt causæ nobiliores in Concilio agitarentur, ibique in Capite ac membris Ecclesia reformaretur. Verùm vbi aliquis ex articulis propositis haud videtur ad Synodum pertinere, non esse se tam duræ ceruicis, vt illius amotioni reluetaretur.

De tertio: Tantum sibi non arrogare, vt Patribus leges præscriberet de rebus Ecclesiasticis; cùm sibi sufficeret suo muneri satisfacere, quod erat, vt eos non regeret, sed moneret. Obsequentem se filium Ecclesiæ profiteri, adeoque repulsas pro contumeliis haud accepturum.

6 In quarto: Æquè inopinatum & amarum sibi accidisse, quod tam leui de causa Conciliij dissolutio timeretur: ad eam usque horam sibi persuasisse, & in præsentia persuadere, illic loquendi libertatem vnicuique concedendam esse. Proinde qui ægrè ferret ea quæ proponebantur audire, ostendisset fortasse aures parum amicas veritatis, cuius est odium parere. Se quidem cupere distinctius cognoscere, quid in iis quæ à se proponebantur posset Patrum animos tam grauiter lacerare. Nam in eo quod spectabat ad Pontificem, numquam sibi fuisse in animo ipsum accusare aut perstringere; quin tanti à se æstimari eius integratem, pietatem, probitatem, ac studium in Rempublicam Christianam, vt dicere frequenter ac publicè solitus esset, visum non fuisse iamdiu Pontifice meliorem, studiosiorēque quietis communis, præter alia singularis benevolentiarum argumenta à Pontifice sibi exhibita; vt proinde ingratum supra cunctos mortales animum ipse gessisset, si aduersus omne fas quidquam labis illi tentasset aspergere. Adumbrari quidem in eo libello

1562. libello aliquas Aulæ Romanæ correctiones; sed suam mentem esse, æquè ac Legatorum, vt id Pontifex per seipsum præstaret. Ceterum, quod Clerus, præsertim in Germania, emendationis egeret, dubium esse non posse: & in eo à se inæqualitatem non peti, satis contento vt eadem operâ laici reformarentur. Fuisse pariter ibi postulatum, vt leges aliquot Ecclesiasticæ relaxarentur propter quamdam Provinciarum infirmitatem: quod mirum haud videri debebat iis, qui alias in religione firmiores incolebant, adeoque hoc peculiari leuamine haud indigentes. Audiri à se, nonnullis displicuisse, quod aliqua ibi proponerentur iisdem verbis quibus vabantur hæretici. Nihil sibi ea de re compertum esse, vtpote hæreticorum voluminum haud perito: sed vtcumque ea forent, vbi res haberentur pro malis, reiicerentur; vbi pro bonis, laticem, non fontem esse considerandum.

Ad aliud præcipuum caput progressus, declarabat, id totum à se significari ad se purgandum, non ad disceptandum cum ipsis, quos agnoscebat tamquam præstantissimos Ecclesiæ Cardinales, quorum prudentiæ plurimum tribuebat, & quorum sincera ac singularis erga se benevolentia adeò sibi perspecta erat, vt nonnisi optima paternaque consilia ex ea sibi essent expectanda. Si, lectis eius rationibus, opportunum ipsis putarent scriptum illud proponere, eos rogare vt id facerent: si aliter; ac præsertim si animaduerterent, imminere Concilij dissolutionem, auerteret Deus, ne ipse causam præberet tanto Ecclesiæ damno, pro qua paratus erat sanguinem fundere.

De propria Romanæ Aulæ correctione, quamvis ipsa magno es-
set momento correctioni communi, illius tamen se non admodum esse sollicitum; maximè quia cognoverat id quod anteà ignorabat, in id per summam industriam incumbere Pontificem, adeoque se nihil vereri, in eo negotio, iuxta ac in reliquis omnibus, ab illo expletum iri partes vniuersas vigilantissimi accuratissimique Pastoris. Vnde augurari se prosperum illum successum, quem complures illius decessores curauerant, nemo consecutus fuerat. At verò in aliis rebus, quæ ad communem emendationem spectarent, se ab ipsis petere, eosque per Deum obtestari, vt articulos istos confessim Synodo proponerent; si minus omnes simul, quippe tam multos vt semel concoqui non possent, quod ipse inficiari nolebat; certè per partes, pro eo ac ipsis habere in animo significarant Oratoribus. Quemadmodum sibi pergratum fuerat, audiuisse iam ab illis incep-
tum emendationis negotium, ita eos hortari, vt vellent in eo tam-
quam

quam duces non solum comitari reliquos, sed præcurrere, facemque præferre; studentes in primis ut libertate Synodus frueretur, nec offendiceret in obstacula, ne posteà retardati progressus culpa Pontifici adscriberetur, aduersus quām eius vota merebantur, quando ipse cum laude singularis pietatis in Concilio reposuerat grauissimarum rerum decisionem.

^{1562.} 9 In hanc sententiam Cæsar ad Legatos scripsit, tum defensione vsus, tum explicatione; sed reipsa, quantum per maiestatem licet, retracto pede. Quare hæc epistola, quam paucis ante Sessionem diebus Legati acceperunt, ab ipsis animis nubes vehementer dispergit; qui rationibus Cæsaris facilè admissis, de præterito, quod per se solum æquè ac nihilum est habendum, Oratoribus ostenderunt, res quæ proponebantur à Ferdinando, sicut ea quæ à reliquis proposita erant, estimationis merito superabant; ita pariter ad excitandam perturbationem easdem superare. Ipsum Cæsarem spectari tamquam causam præcipuam, mouentem simul, & cuius gratiâ opus illud incepsum fuerat: idcirò non posse eius sensa non afferre Concilio magnam sollicititudinem, vbi aduersari viderentur iis, quæ Patres in rem Ecclesiæ censuissent. Quamquam compluribus daretur proponendi libertas; ea tamen, quæ ab illis proponebantur, non allatura fuisse tantum moræ ex peculiari debito ad ipsa expendenda, multoqué minus tantum anxietatis ex peculiari reuerentia ad ea non improbanda. Verumtamen polliciti sunt, se haud desituros conuentui ea proponere quæ Cæsar sentiret, pro eo ac spectatâ eorum qualitate ac multitudine opportuna putassent. Atque ita illud repulsæ genus dederunt, quod nec læsâ reuerentiâ, nec sublatâ spe, sed executione vitatâ, duris feruidisque Principum postulatis est maximè accommodatum.

C A P V T . V I .

*Mandata Legatis tradita, vt in Synodo progrederentur. Dogma-
ta Fidei de sumptione Eucharistie, à Patribus expensa.*

DVM à Cæsare stimulabantur Præsides ad festinandum & agendum, non minus etiam à Pontifice sollicitabantur, quamvis in primo loco, ad opus quod Cæsari supra modum displicuisset. Videbatur ^a Pontifici, per moram in progressu Concilij effici, vt incommoda sentirentur, nullo inde fructu decerpto: quapropter iniunxit Legatis, vt progrederentur. Et quoniam ingens fieret gradus, si cautum foret ne regredierentur, hac etiam de Pars III.

D

causa

^a In variis litteris Pon-
tificis & Bor-
romæi ad Le-
gatos, & ex
allata episto-
la Legatoū
ad Borro-
mæū, 28.Iu-
nij 1562.

t^o 562. causa illis mandauit, ut vbi deferrentur ad ipsos Pontificiæ litteræ, ad Hispaniæ Regem scriptæ, cum promissis declarandæ Continuationis; aut vbi noua de ea postulata Regis nomine aliunde accepissent, illicd eæ exequerentur. Ad quod responderunt, percontati, An vbi ante Sessionem neutrum euenisset, vellet tamen Pontifex Continuationem declarari. Sed ille rescripsit, Minimè, ut infrà distinctius narrabitur. Legati pro virili festinantes, bis per dies singulos minores Theologos conuocarunt^b, initio facto 10. Iunij^c, nec tamen eorum congressus ante diem vigesimum tertium absolui potuerunt. Etenim qui loquebantur, sexaginta tres erant, & ferè vnusquisque, ut assolet, prolixè verba faciebat, haud contentus adiicare solùm quæ dicta non fuerant, quin nihil memor alieni sermonis, nisi ad suum interdum aliquâ oppugnatione protrahendum.

d^o 6. Maij.
1562.

e In Diario,
20. Iunij.
1562.

Primo loco locutus est Alfonsus Salmeron Societatis Iesu, ed missus ut Pontificis Theologus, cum litteris Borromæi ad Legatos^d, quibus præcelsa tum iplius Borromæi, tum Pontificis de eo existimatio proferebatur. Sententia, quam ille dixit, ac scripto reddit, communiter fuit seruata^e, aucto illi pretio ab eo condimento, quod accedit egregio ferculo, quod mensæ primū omnium apponatur. De primo articulo, hoc est, An quilibet ex Christianis hominibus Diuino præcepto adstringatur ad Eucharistiam sub utraque specie sumendam, præmisit: Certum esse, Ecclesiam, columnam ac firmamentum veritatis, errare non posse. Cum igitur ipsa diurno tempore vetuisset laicos vti Calice, quemadmodum constabat ex Conciliis Constantiensi & Basileensi, & ex omnibus Scholasticis, trecentis abhinc annis; pro certo haberi, Diuinum mandatum illud non esse. Præterea, cum ante omnem memoriam vetus esset consuetudo non dandi Calicis cunctis qui Eucharistiam acciperent, oportebat usque ab Apostolorum ætate eam prouenire: aliter cum homines tenacissimi sint eorum quæ ad religionem pertinent, fieri non potuisset hæc mutatio sine ingenti strepitu, & sine superstite rei memoria. Studuit posteà eam conjecturam confirmare exemplis, dictisque veterissimis multarum historiarum, ac plurimorum Patrum, ex quibus colligebatur, usum illum non porrigiendi Calicis cuicunque consecratum Panem sumenti, à primis usque temporibus extitisse. Respondit iis, quæ obieabantur ex sacris Litteris, ostendens, ex quibusdam locis aliud non confici, nisi utramque speciem in Cœna fuisse datam à Christo; cuius actiones omnes sequi non iubemur secundùm omnes conditiones, sed secundùm eas, quæ ab ipso imperantur per declarationem Scripturar^f, aut.

aut per Ecclesiæ traditionem. Ex aliis locis probari, eidem Ecclesiæ licere, non item præscribi usum utriusque speciei, exceptis sacrificantibus; iisque solis, utpote Apostolorum personam gerentibus, dixisse Christum in ultima Cœna, Bibite ex hoc omnes; quemadmodum iisdem solis ibi dixerat: *Quotiescumque feceritis, in meam commemorationem facietis.* At verò id quod legitur in sermone Christi capite 6. S. Ioannis, ad cunctos fideles referri, ibique sermonem esse de *Communione Sacramentali*, non de *spirituali*, quæ sit per fidem, aut per gratiam, sicuti quidam arbitrabantur; non tamen probationem ullam inde deduci pro Bohemis, quod usus utriusque speciei, & non unius tantum nobis à Domino præcipiatur. Quin ad significandum, neutrum ex his ritibus obstitutum Christi sanctonibus, interdum ab illo in laudato sermone nominari simul esum carnis & potum sanguinis, interdum solum esum carnis nominari.

3 In quarto articulo, qui secundus erat inter dogmaticos, nimirum, Num idem an minus sumatur sub una specie, quam sub utraque: primum tamquam indubitatum affirmauit, propterea quod Christus integrè continetur sub utraque &orsim specie cum anima & cum Divinitate, sicuti est in cœlo: idque fuisse definitum in Conciliis Constantiensi & Florentino: idem confirmari ab Ecclesiæ usu, quæ adorandum proponit hoc Sacramentum sub sola panis specie. An verò tantum gratiæ recipiat is, qui Eucharistiam sub una tantum specie sumit, quantum qui sub utraque simul; ab hoc articulo non peti: cum extra controversiam sit, tantum contineri ac significari in una solum Hostia, quantum in multis; nec idcirco tantum gratiæ recipi in unica Hostiæ sumptione, quam in multis: à mero Dei arbitrio rem dependere, qui maluerit se obstringere huic vel illi collationi gratiæ in institutione Sacramenti. Pendere se in eam sententiam, quæ dicit, gratiam in utroque casu æqualem esse; quod conatus est multis rationibus persuadere: Ea de re locutus non fuisse Patres & Concilia, quia pro certa posuerant: Varietate ritus sicuti rei natura non variatur, ita nec effectum Sacramenti variari: Ecclesiam haud negaturam fuisse Calicem non celebrantibus, si cum eo simul oportuisset aliquod incrementum gratiæ ipsis auferri.

4 De secundo articulo, qui erat, Num usus Calicis cuilibet esset permittendus, respondit, Id esse arbitratum Ecclesiæ, cuius erat, exquisitâ trutinâ commoda & detimenta perpendere. Hæc sibi ponderosiora videri plurimis de causis; quas enumerauit,

1562. & nos afferemus; cùm sermo erit de artioribus ad hoc statuendis consiliis.

Hoc posito, nihil in tertio dicendum supererat de conditionibus ei præscribendis, cui huiusmodi usus indulgeretur. De quinto, videlicet, An lege Diuinâ necesse foret infantibus etiam Eucharistiam tradere, aliis differendum reliquit.

Post Salmeronem sententiam suam explicarunt reliqui Theologi, missi à Pontifice, à Cæsare, à Regibus, seu quavis ratione Concilio atistentes, non tamen in ordine dicendi exactè habitâ ratione dignitatis. Post multos ac prolixos cœtus, omnes conuenere, præterquam de secundo ac tertio articulo, ad Calicis concessionem spectante, & ad conditiones illi apponendas; quæ à prudentia magis quam à scientia pendebant.

Refert Suavis rem, quæ accidit Amanti, è familia Seruorum B. Virginis Theologo, quem Episcopus Sebenicensis secum adduxerat; nimirum, cùm ipse propugnaret, plus gratiæ infundi sumentibus Eucharistiam sub utraque specie quam sub una tantum, protulisse Caietani opinionem, quæ dicit, sanguinem non esse partem humanæ naturæ, sed primum alimentum, & tum ex eo, tum ex aliis rationibus arguisse, non contineri sanguinem sub specie panis, ob corporis, ut dicunt, concomitantiam. Hinc ab eorum qui aderant indignatione, excitum fuisse pedum strepitum, qui Theologum coegerit ad palinodiam canendam; imò ad affirmandum, fuisse à se allata ea argumenta non tamquam subsistentia animo ea comprobandi, sed tamquam apparentia animo ea dissoluendi, ea que propter illius sermonem progressum ulterius non fuisse. Rei summa vera est^f, & accedit manè die 17. Iunij: sed fragor ob aliam enuntiationem excitatus est^g. Fuit ea, quâ idem dixit, Corpus Christi demortui sciunctum fuisse à Diuinitate. Tamen in Acta nullus eius error relatus est in hoc arguento, in quo breuissimè perstringitur id quod ille differuit: sed de primo articulo recensetur eiusdem sententia, per formam castigatione dignam; quandoquidem non affirmauit solum, posse Ecclesiam æquè concedere Sacerdotibus ne consecrent nisi sub una tantum specie, sed vniuersè pronuntiauit, eas omnes leges, quas potest Deus, posse pariter ab Ecclesia relaxari.

Quantâ cunctorum auersatione auditus fuit manè Regularis, tantum plausus accepit serò Clericus non Regularis. Fuit hic^h Joannes Viletta Hispanus, qui cum Episcopo Barcinonensi venerat. Is tametsi defessas aures nactus, ex tot tam crebris ac tam proli-

^f Diarium, 17. Iunij.
^g Litteræ Murinensis ad Moronum, 18. Iunij.

^h Duo monumenta iam allata, & præterea Diarium.

xis congressibus super eodem argumento, tam concinnè prompte-
que sermonem adhibuit, vt satietate laborantibus appetentiam ex-
citauerit. Quare postquam duas horas verba fecit, & oporteret vnà
cum diei fine conuentui finem imponere, rogatus fuit, vt die po-
stero sermonem prosequeretur. Summam hic exponam, in Acta
relatam eorum, quæ tandem collecta sunt ex Theologorum sen-
tentiis de quolibet ex quinque capitibus.

8 De primo cuncti dixerunt, non esse Diuinum præceptum, quo
singuli Christianorum teneantur vtramque speciem sumiere. Cun-
cti pariter præter vnicum Lusitanum consensere, esse hoc præce-
ptum iis iniunctum, qui conficiunt Sacramentum. In dicta summa
non fuit habita ratio sententiaz Amantis, de qua diximus; fortasse
quia ab eodem reuocata iam fuerat. Rationes Lusitani aduersantis
fuerunt auctoritas Innocentij III. Alberti Magni, Ioannis à Tur-
recemata, & narratio Raphaëlis Volaterrani¹, dicentis, eam legem <sup>i In libro 70
Geogra-
phiz.</sup>
ab Innocentio VIII. relaxatam fuisse Noruegis, apud quos vini usus
non erat. Ceteri, qui omnes ex opposito concordarunt, varij in
fundamentis & explicationibus fuere, quod nimis longum esset re-
ferre: & de hac quæstione legi potest inter recentiores ^{¶ De Eucha-}
<sup>¶ Lib. 3. de
Romano
Pontif. c. 19.
in fine.</sup>
Ioannes Cardinalis de Lugo, qui quâ solet acuminis præstantiâ secundam
sententiam confirmat, soluitque prioris argumenta, à Claudio de
Santes, aliisque eiusdem opinionis adducta; ac præcipue Volater-
ranum refellit, tum ex eo, quod Bellarminus obseruauit¹, vero dis-
simile videri, Noruegis deesse vinum ad consecrandum, cum in
comperio sit, nunc illo abundare; tum quia hic scriptor refere,
concessum fuisse, ut Calicem sine vino consecrarent: quæ res cum
à nemine censeatur esse in Ecclesiæ potestate, narrationis falsita-
tem redarguit.

9 In secundo, An rationes, quæ induxerant Ecclesiam ad præben-
dam Eucharistiam laicis, & Sacerdotibus non celebrantibus sub-
sola specie panis, essent ita obseruandæ, vt nullâ ratione usus Cali-
cis esset permittendus, magna fuit opinionum varietas: sed inter
omnes conuenit, potuisse ab Ecclesia illum remoueri, quod ritus
iure Diuino præscriptus non esset, nec quoquis tempore usurpatus.
Duo addidere; Tametsi usus Calicis fuisse iuris Diuini pro laicis,
potuisse ab Ecclesia subtrahi, cum ipse Deus voluisse hoc ipsum li-
cere. Alij affirmarunt, Fas esse Ecclesiæ relaxare Diuina mandata,
sed quæ solum ad ritus ac cærimonias pertinerent. Quamplurimi
ita disputarunt: Quamquam liceret Ecclesiæ aliquid mutare in
conditionibus, & in viu; nihil tamen eidem licere in iis, quæ Sacra-
menta

1562. menta constituunt. At de modo, quo reipsa illa se gesserit in hoc vnuis aut utriusque speciei per diuersa tempora, variè à variis successus ordo est recensitus; quemadmodum postea euenit in conuentibus Patrum, prout lectoribus exponetur.

In tertio, in quo quærebatur, Vbi concedendus esset alicui nationi usus Calicis ob rationes Christianæ charitati consonantes, efféntne addendæ conditiones huic concessiōni, pauci ad rem responderunt, cùm plerique acciperent interrogacionem sub conditiōne prolatam, pro absoluta: & de absoluta quamplurimæ fuerunt sententiæ, propter varias conditiones, quas singuli excogitabant.

In quarto, quo petebatur, Minusne accipiat qui vnam tantummodo speciem sunit, quām qui vtramque; omnes negabant concorditer, quantum ad Sacramētum spectabat. Quod verò ad effectum Sacramenti, qui est gratia, maior pars affirmauit, vi Sacramēti æqualem infundi in utroque modo; cùm tradatur gratia non ratione specierum, sed ratione Christi, qui sub speciebus continetur. Alij opinati sunt, plus gratiæ accipi cùm sumitur secunda species, cùm homo eo temporis momento melius est paratus: alij absolutè dixerunt, maiorem gratiam in Sacramento percipi, cùm utraque species sumitur; quoniam Sacraenta id efficiunt quod significant; significatio verò habetur per ipsa signa. Igitur (arguebant illi) multiplicatis signis gratia multiplicatur.

Ad quintum, An iussione Diuinâ necesse foret, vt infantes hoc Sacramētum acciperent; ab omnibus responsum, necessarium non esse: aliter Baptismus non sufficeret ad salutem. Considerabant præterea, ipsum dari per modum cibi, cuius natura est partes vi caloris deperditas reficere; quod non accidit infantibus, quippe quibus liberum arbitrium deficit. Quod autem Eucharistia reipsa illis tradita gratiam augeat, pauci quidam affirmarunt, exemplo eius, quod usurpabatur aetate Dionysij & Cypriani; tametsi postea Ecclesia id conuenienter prohibuisset, ad irreuerentiam vomentium impedierat. Sed plerique negarunt; cùm infantes seipso probare non possint, quod exigit Apostolus primâ ad Corinthios, nec dijudicare Corpus Domini, distinguentes Panem Sacramentalem à nostrate. Alij protulerunt ad id verba illa eiusdem Apostoli ibidem, & S. Lucæ capite 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: quo aiebant significari, in eo qui huiusmodi Sacramētum suscipit, necessariam esse memoriam Christi patientis; quæ memoria in infantibus locum non habet. Oppositorum Dionysij & Cypriani auctoritati quidam se subtraxere, dicentes, in Ecclesia primæua ministrari hoc Sacramētum

tum infantibus, ad delendum idololatrarum ritum, qui idolotheta
ipsis dabant. Senserunt alij, per eum usum intendi, muniri infan-
tes aduersus veneficas, & ne à malis dæmonibus inuaderentur;
quemadmodum nonnumquam etiam defunctis traditum fuerat,
testimonio S. Ioannis, cap. 6. Qui id explicabant de ipso Sacra-
menti esu, respondebant, tuisse ea verba dicta, *nisi manduaueritis, iis*
qui ea possent intelligere, adeoque solum hominibus rationis ca-
pacibus.

Ex concordi Theologorum sententia quatuor Canones deducti
sunt, & eodem die 23. Iunij Patrum confessui propositi. In his
dabatur quicunque diceret,

*Ex Dei precepto sumendam esse Eucharistiam sub utraque specie:
Errasse Ecclesiam in ea laicis prohibenda:*

*Non tantum accipi sub una specie, quantum sub utraque; quia non
accipitur totum id quod Christus instituit:*

*Necessarium esse, & ex Diuino mandato, sumendam tradere Eucha-
ristiam parvulis, antequam perueniant ad usum rationis.*

Eo in opere cernebatur, quam sublimis sit Theologorum condi-
tio, quorum consilia exquirit Diuinitatis Interpres, qui falli non
potest, ut prescribat humanis mentibus præstantissimos actus, qui
sunt iudicia de mysteriis cælestibus. Sed cunctarum eminentium
disciplinarum pauci sunt possessores, innumeri ostentatores; qui
apud vulgus existimationem ipsis disciplinis minuunt, perinde
quasi esset aspernanda sanctitas, quoniam multi sunt hypocritæ.

C A P . V T VII.

Difficultas, & dilatio articulorum de Calice laicis concedendo:

*Contentio ea de causa à Præsidibus superata. Aliæ difficultates:
à Patribus obiectæ in Canones Fidei, à minoribus Theologis
comprobatos.*

IN reliquis duobus articulis, in quibus non quid credendum,
sed quid agendum proponebatur, varij atque incerti Theologi
fuerant, sicuti ostensum est. Quapropter Legati cum intellige-
rent*, positis sententiarum varietate, rerumque momentis, haud
satis esse temporis ad hæc cum doctrinæ legumque sanctionibus an-
te Sessionem indictam coniungenda, Patrum collegio quatuor so-
lum articulos proposuerunt, de quibus conuenerat inter minores
Theologos, eamque prolationis necessitatem Cæsarianis significa- 1562.
runt.

* In litteris
Legatorum
ad Borro-
mæum, &
Pontificem,
2. & 9. Iulij

1562.
b Letteræ
Borromæi
ad Legatos,
8. Iulij
1562.

runt. Ad quam etiam impellebantur ab eo quod Pontifici persuaserat, vt per eos planè dies similia ipsis mandata traderet^b. Ad pri-
mum Legatorum ille scripscrat arcanis notis (quod ad ostenden-
dam redintegratam singularemque cum illo fiduciam faciebat) vt
omni charitatis largitate solatum impendendum Germaniæ pro-
tuinciis curaretur, gratificandumque quavis arbitrariâ indulgentiâ
votis tam pij Cæsariorum; verùm vt adhiberentur omnia legitimè, &
ex Theologorum Patrumque sententia. Quod si prænoscerent Le-
gati, ab iis concessioni repugnatum iri, rem consultò protrahen-
dam esse; ne interea illis populis spes adimeretur, & ipse Ferdi-
nandus ob eam repulsam, benevolentiam ac Synodi patrocinium
deponeret; vnde reliqui fructus, qui iam maturescabant, in flore
perirent. Quare vbi Legati difficultatem præuiderent, exclusionem
retardarent, donec reliqua argumenta absoluuerentur: sed posteā
tum in eo articulo, tum in reliquis, legitimè sincereque procedere-
tur, rebus pro maioris partis suffragio constitutis. Ita Pontifex men-
tem suam patefecit. Idcirco Legati, prospicientes negotij arduita-
tem, illo supersedere voluerunt, quod planior esset præscriptæ Ses-
sionis processus.

At verò Cæsariani, vbi primùm ab illis accepere initum de hac ^z
mora consilium, ultra modum commoti responderunt: Potius re-
tardandam esse Sessionem, donec omnia statuerentur: se pati non
posse, Synodum progredi ad alia Decreta, eo postulato nondum
imperato: id enim cum graui Cæsariorum indignatione fieret, & cum
extincta populorum spe, qui silentium tamquam repulsam interpre-
tarentur. Atque, siue ita crederent, siue studerent, vt fieri solet, Le-
gatos impellere ad accusationem purgandam per effecta illi contra-
ria, conquesti quod in Patribus nacti non essent propitiari illam ad
rem indulgendam propensionem, quam iidem anteā præ se tule-
rant, se rescuiisse affirmarunt, contrariam operam ad id impen-
sam fuisse.

Legati per eam fiduciam, quam patiunt æquitas causæ & con- ³
scientiæ testimonium, reposuere; Non vnam quidem horam se re-
tardaturos aut tempus, aut opera Sessionis; propterea quod quæ-
cumque noua cunctatio post tam longas moras Concilij dignitati
offecisset. Nec Oratores vñquam, aut alios quoscumque, signum
vllum comperturos fuisse aduersus eam concessionem, à Pontifice
aut ab ipsis exhibitum Patribus.

Denuntiare Cæsariani pergebant, se intercessuros, vbi Synodus ⁴
ad alia argumenta procederet, eo articulo prætermisso; simulque
dissi-

dissidia & clades prædicebant. Et sanè prænoscebatur, turbarum soçios iisdem adfuturos Gallos & Bauaricos, perinde atque postulati socij fuerant. Verùm Legati, et si animo trepidi, ore magnanimi, statuerunt aliquot certè dies in cœpto persistere, gnari, ab ipsa cedendi mora tolli necessitatem aliquando cedendi. Nec destiterunt Cæsarianis palam facere, illos per eum ardoris æstum articulum proponentes, nonnisi rei iacturam consecuturos; adeoque repulsam in eo, beneficium esse: Rerum difficultum postulata in complurium conuentibus numquam successus prosperos habitura, nisi difficultas paulatim ope temporis à flexamima suadela diluatur: Nihil esse facilius quām negare & nihil mutare, adeoque nihil magis consuetum communitatibus: Quid aliud esse, Patres immatûre sollicitare ad subitam responcionem, quām eosdem stimulare ad se per repulsam molestiâ liberandos? Quidnam aliud violentiam interre Concilio procrastinatione cunctis odiosâ, quām omnium indignationem in se conuertere, eumque fontem perturbare, vnde studabant salutares sibi aquas haurire ad reeuandas ærumnas?

Cœperunt denique Cæsariani animos inclinare; sed potius minus minaces, quām minus queruli. Idcirco dixerunt Otio ac Seriando (quibus, vt pote præstantibus Theologis, demandata fuérat cura cum illis agendi communi nomine super ea re) veraces vtique à se probè deprehendi quosdam Episcopos, qui formam quamdam Decreti ipsis proponentes, affirmauerant, nihil amplius illos impretraturos, eamque formam ostenderunt. Fuerant hi Thomas Cælius, & Pompeius Zambeccarus^c, de quibus conquesti sunt Legati apud Borromæum, tamquam de iis qui sibi partes arrogauerant non modò Præsidum, sed Pontificis, denuntiantes, si tam palmaris arrogantia impunis abiret, nullam in posterum ab illis ac multis aliis rationem Præsidum habitum iri. Quare Pontifex grauioribus verbis à Vicecomite eos castigari iussit.

^f In exemplo illius Decreti habebatur ^d, Licere Ecclesiæ honestis de causis, pro locorum temporumque conditionibus, usum Calicis laicis concedere; committi autem Patribus, vt expenderent, an eiusmodi causæ respectu Bohemorum aliorumve tunc suppeterent. Sed ad obtinendum tale Decretum sub conditione, & per quod nihil conficeretur, minimè laborarunt Cæsariani. Proinde compertâ id temporis Patrum propensione haud sibi propitiâ, ac diffisi moræ Sessioni imprerandæ, eius celebrationi consenserunt, dummodò articulus ille silentio neutquam obuolueretur, sed haberetur suspensus, adiectâ declaratione, quod duo è quinque articulis omisi,

Pars III.

E

quām

^e Colligitur
ex epistola
arcans notis
scripta ad
Vicecomi-
tem à Borro-
mæo, 18. Iu-
lij 1562.

^d Colligitur
ex Actis Pa-
lcottii.

34 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 7.

1562.

quām celerrimè posset per opportunitatem expenderentur, & præterea pollicentibus Legatis, se Pontifici commendaturos Oratum postulata; quod posteà præstitere.

^e Litteræ Legatorum ad Pontific. 9. Iulij, 1562.
^f Acta Pa-leotii, & Ar-cis S. Angeli Romæ, 30. Iunij.

Intereà quatuor tantùm Canones, sicuti dicebamus, in coetu generali ^g propositi sunt: & in duobus prioribus Patres concordes fuere; sed in tertio, quo affirmabatur sumi Christum integrè sub unica panis specie, dixit Granatensis, id in Iulij Synodo fuisse iam definitum, quandoquidem illic declarabatur totum Christum integrè contineri sub utrilibet specie; quapropter si de nouo id decerneretur, non continuaretur Synodus, sed præteritæ decisiones reficerentur.

Seripandus, qui auctor illius consilij fuerat, veritus ne Grana-tensis oppositio animos occuparet, exemplò per eruditam dissertationem ostendit discrimen inter Canonem sub Julio sanctum, & illum de quo agebatur. In duobus hæreticos errasse super Eucharistia, de re in Sacramento contenta, & de vsu Sacramenti. In priora errata recidiisse damnationem anteaçtæ Synodi, quæ consulto posteriore reposuerat peculiari trutinæ ponderanda: etiam in corporis cibatu aliud esse fercula quæ apponuntur in mensa, aliud eorum usum; in hoc vsu versari recente in Lutheri hæresim, dum ille improbat consuetudinem Ecclesiarum Catholicarum, quasi ea vnam tradens speciem haud plenè satisfaciat Christi institutioni, per quam utraque species tradita est. Tunc verba ipsius Lutheri produxit: atque hunc errorem parato Canone damnandum esse.

Huiusmodi rationibus multi acquieuerunt; & quibusdam super-uacaneum videbatur, subtilius perscrutari, nouamne Lutherus hæresim in illud mysterium induxerit. Certum, aiebat ^h Ioannes Triuigianus Venetus Patriarcha, integrum Christi præsentiam sub unaquaque specie fuisse definitam in Florentino, & tamen iterum eam definitam esse in Tridentino sub Julio. Certum est, errorem eorum, qui defendunt præcipi lege Diuinâ vt sub utraque specie sumatur Eucharistia, à Constantiensi fuisse proscriptum, & nunc iterum primo Canone eundem proscribi. Cur igitur ad rem amplius confirmandam & declarandam tertium Canonem ex propositionis recusabimus? Ut in rem esse iudicemus, nonne sufficit, quod in Lutheri verbis aliquod indicium appareat hæresis nouæ, quæ refellitur hoc Canone, & quæ disertè & proprio ipsius tenore damnata non est in proximè superiori Tridentino conuentu? Ita ratio-cinabatur Patriarcha; eiisque maior pars assentiebatur, quando Seripandi rationes multos retraxerant in opinionem oppositam monito

^g Eius suffragiem est in monumentis Barberini-um.

Grana-

Granatensis, quod ipsis anteà probabatur; ac præsertim Hieronymus Triuigianus Veronensis Antistes, qui non solum eam comple-xus est, sed studuit ut alij complectentur. Euentus haud ratus, ob quamdam hominis propensionem ad declinandam leuitatis notam, duxi graue rationis pondus ostendit, quo à sententia dimotus est.

9 Contrà verò Ioannes Carolus Bouius, Episcopus Ostunensis, cum Mutinensi, & supremo Ordinis Prædicatorum Præside, tam-etsi cognoscerent, aliud significari ab eo tertio Canone, aliud à pro-mulgato Iulij ætate; existimabant tamen, Lutherum haud fuisse magistrum falsitatis illius aduersum quam nouum Decretum con-debatur, quippe qui per verba, quæ Seripandus produxerat, non disserebat de viu, sed solum ibi rationes probationesque confuta-bat, allatas à Catholicis de re in Sacramento contenta; adeoque videbatur ipsis ea proscriptio non quidem proscriptio erroris anteà damnati, pro eo ac sentiebat Guerrerus, sed plane imaginariæ laruæ damnatio. Verumtamen reliqui in Legati sententiam iuere, cùm censeretur, ad conficiendum prudenter nouum antidotum opus non esse certam notitiam, sed sufficere suspicionem noui veneni.

10 Maior superfuit controversia de illo Canone, ~~nunc~~ esset simul declarandum, æqualem gratiæ mensuram deberi sumenti hoc Sa-cramentum sub utraque, ac sumenti sub una specie. Super hoc inter minores Theologos plurimum disceptatum fuerat, & maior pars ad æqualitatem gratiæ propendebat. Postea in Patrum confessu Osios inter Legatos, & Episcopos Quinque Ecclesiarum inter Ora-tores, auctores erant, ut res definiretur; aliter, prænuntiabant, mul-tos Septentrionis populos, hactenus cum Ecclesia Romana con-iunctos, sed illius relaxationis cupidos, si fortasse eam non obtine-rent, & illa æqualitas gratiæ à Concilio non decerneretur, diui-sum iri ab eadem Ecclesia, causantes, existimasse complures Theo-logos illius conuentus, quoddam incrementum gratiæ per eam Ec-clesiæ prohibitionem ipsis subtrahi. Maiori tamen, ac potiori parti placuit, imitañdam potius esse Synodus Constantiensem, quæ noluerat ea de re sententiam formare, sicuti Ioannes Gerson testa-tur. Id etiam conuenit penè inter Hispanos Præfules, ac præsertim Granatensem, Bracarensem, Segouiensem, Dertusensem, Salmanti-censem, Franciscum Blancum Auriensem, & Antonium Corrome-rum Almeriensem; nec minus eam partem propugnauit Mutinensis.

11 Vniuersè tamen expetus fuit modus aliquis accurasier loquen-di in Canonibus, & aliqua explicatio prævia doctrinæ, quæ lucem

1562. præferret, & scrupulos amoueret, perinde ac fieri consueuerat in
 b Litteræ Legatorum ad Bonorum, Concilio Pauli & Iulij. Idcirkò partitæ sunt curæ. ^b Cura Cano-
 num, qui aut dogmata Fidei, aut errorum emendationem contine-
 rent, Cardinali Simonettæ demandata est, additaque ipsi opera
 2.Iulij 1562. Fuscararij, Blanci, Boncompagni, & Generalis Prædicatorum Ma-
 gistræ. Cura doctrinæ commissa fuit Osio ac Seripando; vnâ cum
 Episcopis Parisiensi, Clodiensi, Ostunensi, & Christophoro Pataui-
 no, supremo Eremitarum Moderatori.

Hi doctrinæ formam elaborarunt, & ad Patres detulerunt. Sed, ¹²
 pro more magnorum cœtuum, pauca ex ea abierunt quæstionis
 immunitia. Improbabant alij quælitam styli munditiem, quasi plus
 venustatis quam maiestatis præ se ferentem, neque grauitati con-
 sentaneam, neque Ecclesiasticam antiquitatem redolentem: alij
 è conuerso grandiore illam postulabant, quod esset accommoda-
 tor conditioni sæculi, quod doctrinam naufragabat, nisi elegantiâ
 condiretur; adeò ut multi ex recentioribus litteratis minori ferren-
 tur animi affectione in cœlestis veritatis oracula, quod ea cerne-
 rent inter crassiora inuolucra scholasticæ ruditatis. Et quod iudicio-
 rum varietas agnoscatur, haud reticuero, proponentibus nonnullis,
 ne tam subline Sacramentum nominaretur sine aliquo honorifico
 titulo, fuisse qui nomen Augustissimi improbauerit, quippe laicis
 Imperatoribus tributum, eiisque loco titulum Sanctissimi postula-
 uit, qui Dei Vicario proprius est; nullâ ratione habitâ, quod idem
 ab Augusti, quod à Sancti vocabulo significetur; nec animaduertens,
 ex huiusmodi ratione non aptè dici Maiestatem Dei, propterea quod
 titulus Maiestatis nunc Regibus temporariis imponitur.

Ad grauiores animaduersiones pergamus. Albertus Diuinius de ¹³
 Gliricis, Episcopus Vegensis monuit, in Cypro, in Creta, & in aliis
 regionibus esse prope sexcenta capitum millia, quæ usum Calicis
 retinebant, & tamen cum Ecclesia Romana eos conuenire; adeo-
 que caendum esse ne damnarentur, quemadmodum indicabant
 verba capitum digestorum, quod non modicam perturbationem
 exciuisset. Libellum etiam protulerunt Oratores Galicii, in quo
 non modò eamdem quam Cæsariani relaxationem petebant, sed
 insuper postulabant, ne in quois Decretorum euentu ullum affer-
 retur detrimentum Regi Christianissimo, qui suæ consecrationis
 die solitus est pro vetustissima consuetudine sub utraque specie Sa-
 cramentum suscipere, idque usurpari in eo regno à nonnullis Cœ-
 nobiis Ordinis Cisterciensis, certis quibusdam diebus. Ad hæc re-
 sponsum est, In Decretis paratis eos damnari, qui necessitatem,

^s 4. Iulij, vt
 in Diano
 Musotti, &
 in Actis Pa-
 leottii.

Diuinum-

Diuinumque mandatum sumendi utramque speciem affirmarent, non item eos, qui ex veteri priuilegio aut ritu id usurparent, nihil tamen in Fide ab Ecclesia dissententes: non esse mentem Concilij quidquam de iis innouare, imitantis Innocentium III. in capite postremo, tit. *de Baptismo*. Tamen Augustinus & Ragazzonus suadebant, ut haec ipsa Concilij mens verbis clarioribus explicaretur: & ex his prior testabatur, priuilegij cuiusdam exemplar à se lectum fuisse, in quo Græcis vniuerse concedebatur usus utriusque simul speciei, eorumque infantibus Eucharistiae sumptio; visumque à se pariter in Sacrario S. Petri volumen scriptum à Cardinali *Deus dedit*, anno 1090. post Gregorium VII. aduersus schismaticos & simoniacos, in cuius secundo libro mentio habebatur, tamquam de illius ætatis consuetudine, quod statim post Baptismum dabatur infantibus panis consecratus, vino madefactus.

- 14 Suavis has dissertationes ex parte narrans labitur, dum Augustinum inducit quasi auctorem moniti mox memorati, ut nimis euitarentur verba, quibus damnari videretur Græcorum consuetudo, non minus affirmando huiusmodi monitum irritum concidisse, utpote nonnisi à Bernardo Delbene Episcopo Nemausensi comprobatum. Lapsus excusabilis est, quippe cui fortasse causam præbuit narratio cuiusdam qui Concilio interfuit^k, sed non tam diligenter obseruauit ea singula, quæ nihil ad rem suam faciebant, sicuti Paleottus, cuius munus erat sententias notare, easque in Acta referre. Reuerà, ut narrauimus, sententiæ auctor fuit Diuinius, & cum eo conuenit Ragazzonus. Neque consilium concidit, quin suscepsum fuit, adiectâ Canoni explicatione. Proinde ut in forma iam proposita dicebatur^l: *Ecclesia, ductu Spiritus Sancti, grauibus ac iusta causis adducta, unam solum speciem, hoc est panis, dederat laicis, & Clericis non conficiens Sacramentum*; ita polteâ, sicuti nunc extat, substitutum est^m, *Licet ab initio Christianæ Religionis non infrequens* in *Acta Pa-*
utriusque speciei usus fuisse; tamen progressu temporis latissime iam mu- ⁿ *Acta Pa-*
tata illa consuetudine, grauibus & iustis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit; quam reprobare, aut sine ipsis Ecclesia auctoritate pro libito mu- ^{cap. I.} *tare non licet.*

- 15 Intolerabilior est audacia Suavis, dum comminiscitur, Fererium egressum è confessu, nescio quid quæsiisse ab Augustino, & ab hoc ridiculum responsum redditum ob ignorationem historiæ. Qui mediocri Scriptorum notitiâ imbutus fuerit, facilius Suauem obtrectatorem crediderit, quam Augustinum ignorantem. Pergamus.

1562. Iacobus Maria Sala, Episcopus Viuariensis, dissuadebat , ne in 16 quodam doctrinæ capite produceretur, sicuti in exemplo proposito absolute siebat, testimonium S. Ioannis cap.6. idque ob diuersos opinandi modos inter veteres Patres , an ibi intelligatur eisus corporœus carnis Christi, qui sit in Eucharistia, an spiritualis, qui sit in Baptismo, & in iustitiae susceptione; & optauisset vniuersè nudam explicationem doctrinæ, rationibus haud conuestitam, cum sibi videarentur eiusmodi vestes non tantum prodesse definitionibus, tamquam clypei tutamentum, quantum aduersariis , tamquam impugnationis incitamentum.

Postulabat in quarto Canone Brixiensis Antistes , vt non solùm 17 diceretur , vsum Eucharistie non esse necessarium infantibus, sed ipsis etiam interdictum; quandoquidem rationes, propter quas Calix populis prohibebatur , fortius impellebant ad Sacramentum illud infantibus omnino prohibendum. Non tamen placuit communiter hunc vsum damnare , cui fauent antiqua monumenta primævæ Ecclesiæ apud sanctos Dionysium ac Cyprianum , aliosque vetustos Doctores.

In summa confectum est, vt illud exemplar doctrinæ plurimum 18 reconcinnaretur, & integrum denuò reformaretur, additâ Patribus ad conficienda Decreta destinatis aliorum quorumdam operâ; cum in comperto sit, ab alicuius opificij actoribus, minus miti ac remissâ manu illud resecari ; quod euenit fortasse non tam, ut dici solet, ex paterno quodam amore erga suos partus, quam ex amore proprio erga sua iudicia.

C A P V T VIII.

Reditus Archiepiscopi Lancianensis, & responsa Pontificis ab eo delata. Epistola ab uno supra triginta Episcopis ad se purgandos scripta. Venia abeundi, antea quibusdam Episcopis à Legatis concessa, & postea iussu Pontificis revocata. Mandata Vicecomiti tradita; eiusque solertia, ad conciliandos inter se Mantuanum ac Simonettam impensa. Adhibita à Morono studia cum Patribus Concilij fibi intimis. Multa Suavis errata.

a litteræ Legatorum ad Borromæum,
13. Iulij
1562.

DVm Synodus huiusmodi deliberationibus operam dabat, rediit Archiepiscopus Lancianensis die 10. Iulij , hoc est sexto ante præscriptum Sessioni diem, abstersitque Legatis sollicitudinem, quâ angebantur², cognoscendæ Pontificiæ voluntatis,

tis, cùm illius exequendæ tempus instabat. Primum mandatorum caput, quæ data à Legatis Lancianensi retulimus, ipsi iniungebat, vt ostenderet Pontifici, quàm esset Christianæ Reipublicæ perniciosum id quod scriptum à variis Romæ Aulicis, & à variis Tridenti Patribus comprobatum audiebatur, de dissolutione aut translatione Concilij, ab aliis denuntiata tamquam à Pontifice designata, ab aliis commendata tamquam necessaria ad reparanda Diœceseon damna, & incommoda Præsulum. Quin Lansacus Regi significauit^b, Archiepiscopum potissimum missum ad remouendum Pontificem ab eo consilio, ad quod ipsum impellere conabantur sinistris narrationibus homines boni publici parum amantes. Sed Pontifex reditu Lancianensis Legatos certos reddidit, id à sua mente vel maximè alienum esse; adiecitque, ad rectè de sua voluntate arguendum, oportere sua facta, non aliorum verba consule. Ipsis præterea renuntiari curauit, Cùm in prima Sessione procedendum esset ad Continuationem non verbo sed re præstandam, id nonnullis videri nequaquam perfici, si de articulis de sumptione Eucharistiae ageretur; sed opus futurum fuisse de duobus Sacramentis, nondum sedente Iulio expensis, agere, nimirum de Ordine ac Matrimonio. Responderunt Legati, Ea de re mature & optimis rationibus fuisse deliberatum; & si quid ipsi fidei mererentur, opus rectè confessum habendum esse. Atque de hoc ipso paucis ante diebus^c scripsierunt, nuntiantes, visam ibi fuisse epistolam Vargas, quæ dicebat, oportuisse continuationi de Missæ sacrificio insister. Huiusmodi censuras arbitrati sunt Legati Româ ad se delatas ex Tridenti percussu, easque ibi fuisse dictatas alicui, ab animi affectione potius quàm opinione; id, quantum existimo, tribuentes Granatensi, qui moræ de mansionis articulo impatiens, ardenter cuperet Ordinis argumentum confessim ingredi, quando in eo sponderat Mantuanus interruptam de huiusmodi articulo questionem resumere. Quapropter Legati, quodam quasi dignantium supercilie, dignati non sunt ad ea rationibus respondere, perinde ac si quasi litigatores se defenderent; sed auctoritate Iudicium rescripsere, rem tuisse peractam consulto, ex sententia ac voluntate vniuersi Concilij.

- ² Imposuit præterea ipsi Pontifex per mandata Lancianensis, vt Continuatio etiam verbis, quantum fieri posset, significaretur; non tamen declararetur, nisi fortasse Rege Catholico aperte id urgente. Ad quod perficiendum exempli procœmio formulas quædam apposuerant, quæ id ipsum satis indicarent: sed postea superuenie-

Borro-

40 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 8.

1562. Borromæi epistola, arcanis notis exarata, quâ mandata reuocabantur. Causam opinor fuisse oppositum Gallorum ardorem. Etenim iussus fuerat à Rege Lansacus⁴, vbi vellet Synodus progredi ad eam declarationem, quâ spes omnis optati ex Protestantibus frustus exaruisset, vsque ad contestationem obſistere : cumq̄ is certior fieret ab Oratore Gallico Romæ degente, secum rursus à Pontifice super ea re sermonem habitum fuisse, illi rescriperat, Se magnopere mirari, quandoquidem nec Regis Christianissimi, nec Cæfaris, nec Regis Catholici ministri Pontificem vrgebant ad id pro alterutra parte declarandum ante finem Concilij. Si Pontifex eius soluendi opportunitatem quæreret, posse alios iniiri modos; sed antequam id faceret, consideraret per Deum clades inde imminentes Christianis populis, & Ecclesiæ. Hoc, vt mea fert opinio, effecit, vt Pontifex consilium mutaret, veritus, ne si hac de causa Synodus dissolueretur, fama, quæ huiuscē dissolutionis desiderium mentionemque illi iam tribuebat, de eodem esset oblocutura, perinde quasi iussisset ex arte, sub umbra Continuationis, Concilij præcissionem.

*Litteræ
Murinensis
ad Moro-
num, 8. Iu-
nij 1562.*

Fuit qui putauit⁵, nouum Hispanorum temporem in ea declaratio-³ne promouenda, in quam anteā tam inflammato studio ferebantur, ortum esse ex iisdem vocibus de Pontificis animo, quasi proclivis in eam esset, vt ipsa Concilium perfringeret, & cum eo si- mul reliqua omnia, quæ fuerant agitata de altera declaratione ipsi odiosa, super mansionis præscripto. Quare destiterunt à postulato prioris, ex desiderio posterioris. Vsque adē interdum prodest, ne aliquod ædificium ab aliis diruatur, ipsa suspicio quōd paratum ad id animum gereret illius architectus.

Similis quædam ratio, vt sinistra de ipsius Pontificis mente opinio⁴ amoueretur, fuit in causa, vt Pius Legatis iniungeret insolitam seueritatem⁶ in concedenda Episcopis facultate illinc ad tempus discedendi, in quo laxius cum illis actum fuerat, ne ibi quasi compediti detinerentur. Sed cū videretur ea facultas à compluribus peti, duplex erat hominum iudicium: Opinabantur alij, eos, qui anteā definitioni de iure residendi fauebant, esse parum acceptos, agnoscentes, velle ynum post unum recedere, quod ob ingentem eorum numerum magna ex parte Concilij dissipationem attulisset. Rebantur alij, fuisse illos ad id impulsos, aut certè ostium illis referatum. Et quamquam Præfides variis studiis ab ea discedendi voluntate nonnullos remouissent, idque potissimum Vicecomitis monito⁷, Simonettæ dato; tamen, quōd efficacius cautum esset, iussi

*Constat ex
duabus litteris
Legatorum
ad Bor-
romæum,
12. & 13. Iu-
nij 1562.*

*Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
1. Julij 1562.*

iussi posteà sunt à Pontifice cunctis eam facultatem reuocare , ac 1562. præsertim Pauesio, Beroaldo, Salz, & Fuscarario ; tametsi Suauis, nihil huiusc rei conscius, hanc reuocationem à Legatis habitam tribuat Oratori Lusitano, non autem Pontificis prudentiæ. Nec obtemperatio difficilis euasit, cum intelligerent Patres¹, id non modò in Concilij dignitatem , sed in ipsorum decus redundare , quippe quorum opera minimè noxia à Pontifice agnoscerebatur.

5 Et plane illius bonæ apud Pium existimationis cupidi , per occasionem Marini Archiepiscopi , Romam petentis , communem epistolam ad Pontificem scripserant ^ktriginta & unus Episcopi Italici , ex iis qui seuerissimæ sententiæ de mansione adhæserant: non tamen ipsi Marino epistolam, sicuti anteà decreuerant, tradidere; sed ad Amulum Cardinalem mittendam curarunt à Petro Soto Dominico, præcipuo illius opinionis propugnatore, & præclaro Theologo, illic Pij iussu degente. Quod effectum est , ne Archiepiscopus, dum¹ litteras nuntiosque ipse perferret , testis auctoritatem amitteret. Hi Præsules per eam quam diximus epistolam accusationes diluebant, quibus insimulabantur se parum addictos Apostolicæ Sedis fuisse , & in illam oblocutos non eâ quâ par erat reuerentiâ, atque vota ad eius abiectionem propensa prætulisse ; quin omnes vocem , stylum , sanguinem ad eam tuendam euchendamque offerebant. Quibus Pontifex Archiepiscopo redouente benevolenter respondit : sed hæc responsio multos post dies ipsis reddita est, ob causam quam exponemus.

6 Significauit vnâ Pontifex Legatis per Archiepiscopum , gratum sibi futurum fuisse , si sanctio de vsu Calicis protraheretur; vnde eâ sunt imbuti lætitia, quâ minister afficitur, quòd rem egerit ex mente Principis , cum egit ex sua, verso anxietatis labore in certæ notitiæ voluptatem. Ipsi tamen posteà in memoriam Pontifici reuocarunt Cæsarî promerita, grauesque boni publici rationes, quæ ipsum Cæsarem ut ea peteret adeò inflammabant, quòd Pontifex animum induceret ad illi gratificandum. Et sanè prudentissimo consilio Legati ac Pontifex ducebantur, ne tam citò committerent vrnae quod proponebatur ; nam aut implicatum ac diuturnum negotium futurum erat, sicuti discordes Theologorum Patrumque sententiæ prænuntiabant , & id quasi syrtis fuisset, quæ cursum Concilij in aliis liquidioribus argumentis retardasset; aut confessim conficiendum, & in eo casu æquè perniciosa repulsa ac indulgentia prænoscebantur. repulsa tam vehementer Cæsarianos abalienasset , vt siue Concilium desererent spe vacui , & indignatione

Pars III.

F

pleni;

ⁱ Litteræ
Mutinensis
ad Moro-
num, 2. Iulij
1562.

^k Atta Pa-
leotri, & di-
stinctius epi-
stola Iadren-
sis ad Cor-
nelium Car-
din. ad quem
exemplar
mittit 8. Iu-
nij 1562.
inter Com-
mentarios
à Rinalduc-
cio seruatos.
^l Litteræ la-
drensis,
25. Iunij.

1562. pleni; siue perstitissent, solùm effusuri tantumdem amaritudinis, quantum ex eo acerbo Decreto absorbuissent. Nec minùs detrimen-
m In episto-
la ad Borro-
mæum oc-
cultis notis,
initio Iulij.
ti perturbationis que timendum erat ex indulgentia, idque duas ob-
causas^m, quas Pontifici significauit Vicecomes. Altera erat, quia si
Cæsariani hoc impetrassent, quod potissimum eorum votis obuer-
sabatur, præpediuissent forsitan multis obicibus progressum Con-
ciliij, à quo in reliquum præuidebant exituras tantummodò pro-
scriptiones offensiones que Protestantium, ad quos edomandos spes
ipis non aderat, sed solùm aut ad reconciliandos, aut ad sopiendos.
Altera erat, quod innotuerant immoderatae petitiones, quibus onu-
sti tum ipsi Cæsariani tum Galli conuenerant, & animaduerteba-
tur, in huiusmodi conuiuio non expleri vno cibo, sed potius suc-
cendi alterius appetentiam.

Rescierat Vicecomes, narrante Friderico Cornelio Episcopo Bergomensi, dum ipse cum Oratore Lansaco pranderet, ab eo au-
diuisse, non modò se Cæsarianorum postulato de Calicis vsu adhæ-
rere, quamvis affirmaret id in mandatis sibi traditis non haberet;
sed simul etiam plurimis aliis legum Ecclesiasticarum mutationibus
immoderatis, vt pote suas apud regiones optabilibus: nimirum, vt
publicæ precationes & Missæ sacrificium linguis vulgaribus habe-
rentur; vt Sanctorum imagines auferrentur; vt nuptiæ Sacerdoti-
bus permetterentur: quæ Præfulem illum vehementer offenderant,
huiusmodi sensa rationibus plurimis refellentem. Videbantur ita-
que utriusque Oratores eò tendere, vt quocunque tandem modo se-
ditiosis satisficeret, etiam cum graui Ecclesiasticæ disciplinæ detri-
mento, nihil animo reputantes, quantum malorum ex huiusmodi
exemplis oriretur; quod nimirum esset penes homines contuma-
ces efficere vt Ecclesia suas antiquissimas potissimasque constitu-
tiones magna ex parte mutaret; vnde statim cunctæ reliquæ san-
ctiones pariter auctoritatem omnem venerationemque perdidis-
sent: quod incommodum illorum apud Principes Consiliariorum
aciem non fugisset, si quod tunc de legibus Ecclesiasticis agebatur,
idem de mutatione legum politicarum suis in Principatibus ageret-
tur. Sed unusquisque largus est in alieno panno refecando, quo ve-
stem ad se fouendum conficiat.

Itaque Legati ac Pontifex, quod procul arcerent Oratores ab ini- 8.
quioribus postulationibus, nonnisi in fine opportunum censuere
illarum pluribus satisfacere, etiamsi nequiores illas agnoscerent.
Firmabatur autem Pontifex in ea agendi ratione, acuta ac cir-
cumspecta, ab opinione sinistra à se concepta de mente generatim
exter-

externorum, qui Tridenti aderant. In quo videri fortasse poterat aut nimis credulus aliorum criminationibus, aut parum cautus in sua persuasione patefacienda. Questus ille fuerat ^{¶ Acta Pa-} cum Oratore ^{¶ Acta Pa-}
 Veneto Romæ, quod Nicolaus de Ponte partes agere in Synodo ^{læctio.}
 concitatoris magis quam Oratoris, instigans Præsules illius ditionis ad inquieta consilia. Querimonia in eo sita erat ^{¶ Litteræ Ia-}, quod Nico- ^{drensis,}
 laus paucis post suum aduentum diebus, inuitatis ad prandium Epi- ^{27. Aprilis}
 scopis Venetæ ditionis, vna cum aliis, cum ibi sermo haberetur de ^{1562.}
 quæstione mansionis, tunc feruescente, acriter locutus fuerat in eos, qui definitioni obsistebant, quod illa ad ius Diuinum referretur. Si-
 militer Hispanorum vociferationes aduersus particulam, *Proponen-*
tibus Legatis, & pro memorata definitione, suspiciosum reddebat
 Pontificem de aduerso ipsorum animo erga Pontificiam auctorita-
 tem. Cæsarianorum postulata & de dogmatum mora, & de mo-
 rum emendationibus intolerandis, dissidentiæ sèpiùs & querela-
 rum materiam illi præbuerant. Sed contra Gallicos Oratores, ac
 præsertim eorum antesignanum Lansacum ^{¶ Extat in}, proruperat coram In- ^{quodam mo-}
 sulano in verba contumeliosa, affirmans, ab illo non modò res no- ^{numento re-}
 uas & indecoras peti, sed cum vellet idem ut Synodus Angliæ Re- ^{lato ab In-}
 gina ac Protestantes inuitaret expectaretque, Regis Christianissi- ^{sulano Ab-}
 mi Oratorem minime videri: quoniam ij Principes perduelles & ^{bati S. Gilde-}
 hostes erant Pontificis, & conaturi fuissent Concilium corrumpre, ^{¶ subser-}
 & hugonottum reddere, cum Rex Galliæ illud vellet Catholi- ^{pto die}
 cum conseruare. Postea verò conquestus fuerat ^{¶ 29. Maij}, quod omnes tres ^{¶ Litteræ}
 Galliæ Oratores indicassent, potissima ipsorum consilia ad Sedem ^{Lansaci ad}
 Apostolicam abiiciendam tendere, declarationem cupientes, quâ ^{23. Junij}
 eius potestas inferior Concilio pronuntiatetur, & vniuersus Eccle- ^{1562.}
 siæ ordo peruerteretur. Huiusc rei Lansacus admonitus, acerbissi-
 mè expostulauit ^{¶ Litteræ}, iniecto mendacis nomine cuicunque illa de se ^{Lansaci ad}
 enormia flagitia blateranti, missisque ad se purgandum Pontifici ^{9. & 25. Ju-}
 litteris, à vitæ suæ tenore, ab exercitis à se Romæ muneribus, præter ^{nij 1562.}
 natales suos, innocentiam suam satis defendi; ea solum à se fuisse
 postulata, quæ sibi regiis mandatis iniungebantur: optatum à se An-
 glicæ Reginæ ac Protestantium interuentum Concilio, non quò il-
 lud in hugonottum corrumperetur, sed quò hugonotti in Catholi-
 cos conuerterentur. Nihil se molitum fuisse in Apostolicam Se-
 dem, cui addictus & obsequens filius semper vixerat, operamque in
 multis grauibusque negotiis impenderat. Ut ea declararetur Conci-
 ilio subiecta, ne indicatum quidem à se suisve collegis, neque quid-
 quam à Sorbona super eo articulo ipsis demandatum fuisse.

44 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17. Cap. 8.

1562. Per hæc Pontifex sibi satisfactum ostendit; sed renouatis apud ipsum aduersis narrationibus, ille pariter contumeliosas querelas apud Insulanum renouauit. Hinc Lansacus supra modum exultatus, ad illum rescripsit⁴: Cùm ipse tam pronam contra se fidem Pontificis animaduerteret, nouam ad se purgandum operam prorsus irritam à se putari; sed à Rege se petiturum, vt alterum sibi sufficeret, qui meliori fortunâ munus illud exerceret. Adductus tandem erat Pontifex vt diceret⁵, contentum se futurum, dummodò Lansacus nonnisi res consuetas, ac rationi consentaneas postularet. Quas voces à se non omnino intelligi ille indicauit: sed spectabant ea immoderata vota, quæ Lansacus præ se tulerat in priuatis quibusdam colloquiis, & nos memorauimus, ad vniuersi regiminis Ecclesiastici perturbationem tendentia.

⁴ Litteræ
Lansaci ad
Insulanum,
9. Iulij 1562.

⁵ Litteræ Vi-
cecomes ad
Borromæum
arcans no-
tis, 2. Iulij
1562.

Et iam Pius tam proclius agnoscebatur ad contrahendam suspicionis æruginem, vt vél maximè illius intimi cautiones apud ipsum haud superuacaneas duxerint. Quapropter Moronus, cuius plura apud varios Antistites Synodi auctoritas in comperto erat, cùm rescisset, illos Antistites, ac præsertim Sutrinum sororis filium accenso studio decertasse pro definitione mansionis, non expectauit vt à Pontifice significatione suspicionis stimularetur; sed, quippe cor datus ac prudens, nemine admonente varias scripsit litteras ad sororis filium, ad Mutinensem, ad Perusinum, & ad alios sibi magis intimos, quibus improbabat eorum pertinaciam in appetenda ea definitione, cui adeò dissentiebant ac relucentabunt collegæ. Satius esse imitari id quod in similibus conditionibus sæpius euentu prospero usurpauerat Ecclesia, ac potissimum in feruentissima quæstione de Virginis immunitate ab originaria noxa, pendentem relinques controversiam, donec paulatim deferueret æmulationis æstus. At verò Vicecomes clare cognouerat⁶, complures Episcopos, qui semel ac sæpius prouum in eam definitionem animum patefecerant, haud passuros fuisse, vt ab eo consilio quibus suis cohortationibus dimouerentur, adeoque sperandam non esse, pro eo ac interdum ussuuerit, victoriam per obtusa cunctationis arma; neque id Mantuano adscribendum, quasi eius discessus, vbi re ipsa sequeretur, remoturus esset follem eo vento distentum, propterea quod ne cuncta quidem studia, à se ad silentium ab Episcopis impertrandum adhibita, efficaciam ad id essent habitura: ei, qui mentem, animique affectionem postulato iam defixerat, facile esse repulsam ab irreuerentiæ inuidia obtentu conscientiæ vindicare.

Vicecomes præter impositam curam subeundi penetraliæ illius 11 nego-

negotij, alia tria clàm in mandatis habebat, itérata per litteras, quas Archiepiscopus² Lancianensis ipsi detulerat: vt originem dissensionis inter Mantuanum & Simonettam indagaret: vt vtri ex illis vitio ea esset vertenda certò cognosceret: vt ipsos reconciliando curaret. Ad primum respondit, Originem disensionis ex mansonis quæstione ductam fuisse. De secundo voluit cautiùs rescribere quàm apertiùs, ac tantummodò dixit, Cùm Borromæus postremam vnius purgationem vidisset, & antegressas alterius litteras, melius ab ipso iudicium proferri posse. Sed in tertio, ex quo fructus maximè petebatur, quippe quod futurum spectabat, studiosè conatum omnem adhibuit, & in dies propensiorem ad id Simonettam animaduertit, tum ob ingenium mansuetum, tum ob inferiorem conditionem, tum etiam ob promptam facilitatem ineundæ pacificationis in homine qui altero potior fuit. Maiorem auerstationem metuebat in Mantuano, ob delicatiorem Principum cutem, & irritabilem sensum, quem habet quodlibet membrum ex istu dolens: quare cœpit leuiter eum tentare Oliui manu, qui Mantuano à se cretis erat; & postquam cum eo plures de re sermones habuit, ratus se quantum satis esset competrisse, modos hosce Borromæo proposuit, Aut vt sibi per ipsum liceret ostendere vtrique Legato litteras, per quas sibi imponebatur, vt Borromæum edoceret, vter illorum peccasset (nam hinc vterque studuisse se litteris apud eum purgare; ipse verò depositâ Iudicis personâ conciliatoris partes asumpsisset) aut vt Pontifex significanduim curaret Simonettæ per Alexandrum eius fratrem, Romæ commorantem, & Mantuano per Gonzagam Cardinalem, reconciliationem illam à se optari. Addebat, Altempsum Cardinalem, vtpote collegam vtriusque, ibi morantem, & Pontificiæ sororis filium, idoneum ad id sequestrum futurum: effici posse vt Simonetta Mantuanum adiret, cupidumque ostenderet animum sui apud ipsum purgandi, eiusque benevolentia recuperandæ: quod si fieret, compertum erat Vicecomiti, nacturum illum fuisse humanissimam vicissim in altero voluntatem; Simonettam verò ad id præstandum haud difficilem videri.

1562.
x Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borromæum
occultis no-
tis, 13. Iulij
1562.

12 *Questus fuerat Olius, quosdam Praesules, qui hero suo minus reuerentiae in loquendo & scribendo exhibebant, blandius fuisse habitos, & sapientius adhibitos à Simonetta; & nominatum notabantur Sanfelicius, Caselius, Stella, Serigus, & Zambeccarus. Sed Simonettam excusauit Vicecomes, causatus, illum indigere eorum operâ ad retundendam in cœtibus quorumdam audaciam. Hinc materiam sibi conquirit Suavis ad suam fabulam extruendam: ea*

F 3 est,

1562. est, Simonettam, cùm aliquid in conuentibus propositum audiebat, quod suis consiliis aduersabatur, illis Episcopis vti, quippe homini- bus ex patriæ ingeniique conditione audacter facetis, qui quos- dam ex primariis Patribus offendentes, in causa erant ut eo die con- ventus dissolueretur. Equidem duo admirari satis nequeo; alterum, quo pacto is, qui momum egit Christianæ Reipublicæ in car- pendis viris præclarissimis, qui sanctimoniam, virtute, doctrinam, pru- dentiam & imperio, sæculo superiore præfulserunt, ore nonnisi aut ad deridenda, aut ad mordenda illorum nomina aperto, audeat confidenter aliorum facetias reprehendere, simulque eorumdem patrias laddere, Bononia in, Neapolim, Venetas, hoc est Italiam & orbis ciuitates in primis egregias. Alterum, quod scribens idem res Tridenti gestas, quæ in famæ luce supersunt, narret tamquam fre- quenter accidens id quod ne semel quidem contigit. Absque dubio affirmare mihi licet, in cunctis monumentis, quæ oculis surpaui, numquam à me fuisse deprehensum cœtum vnum, qui ante con- fueram horam ob huiusmodi aculeos dimissus fuerit. Cuinam cre- dibile sit, tot homines, præcessæ conditionis natalibus, sapientiam, di- gnitate, passuros fuisse, ut conuentus ille, per immensum vniuersi Christiani generis sudorem coactus, audacium promptorumque hominum ludibrium fore? Vbinam vniquam, non dicam in Oe- cumenico Concilio, quod totius orbis maximè venerabilis Sena- tusest, sed in Consilio ciuium honestorum hoc toleratur? Res igi- tur ita se habebat. Amplissima erat in Episcopis loquendi libertas, adeò ut indecoram Vicecomes eam putauerit, scripsiterique ad Borromæum, illam sibi videri moderandam. Per hanc libertatem Transmontani præcipue commoti animi sensus effundebant, quo- rum alij ob aliquam inconuenientiam speciem, quam præ se ferunt quædam in regendo consuetudines, qualem præ se ferunt quæ- dam in corporibus membra, homini qui anatomiam probè non callet, nec totius finem comprehendit; alij ob persuasionem, quâ solet sibi quisque arrogare scientiam aptius ordinandi cursum orbium maxime sublimium; alij quoque ob aliquid reuerâ minus compositum, antequam Concilij sanctiones prodirent, sèpius ob- loquebantur quâ rectâ, quâ oblique, in agendi modos, Constitutio- nesque Romanas. Nec Legati animum vniquam induxerant ad su- scipiendum consilium oblistendi loquentibus, rati tunc per hoc ipsum magis derogaturam fuisse auctoritati Synodi famam, quæ conuentum vniuersum timidum & compeditum, quam quæ non- nullos Patres audaces & effrænatos vulgaret. Cupiebant tamen, ne
- mor-

1562.
y 13. Iulij

mordaces obtrectationes confidentiam acquirerent ex tolerantia ,
quasi commune silentium communis esset comprobatio ; & ex al-
tera parte haud ita facile reperiebantur , qui vellet hos inire con-
flictus , possentque tum suam tum causæ dignitatem propugnare ,
cùm ad id opus esset viuido ingenio , promptâ linguâ , copiosâ do-
ctrinâ , diurno rerum vsu , animi præsentia , & Aulæ Romanæ be-
nevolentiâ & peritiâ . Hisce dotibus mirificè ornati erant Præsules ,
quos nominauimus . Quare tametsi illud ipsum ingenium , intrepidi-
dum atque ardens , extra fines circumspectionis ipsos impulerat ad id
loquendum scribendumque de Mantuano ; tamen oportebat vt
cum iis ageretur à Natura , cùm ira , cui noster animus
pro domicilio , ab ea retinetur ; quamvis enim illum sæpè ira per-
turbet , eadem tamen euadit , pro eo ac loquuntur Ethici , utlis ra-
tionis bellatrix .

C A P V T I X.

*Leges expensa ac statuta de iis qui sacris initiantur ex titulo pa-
trimoniij; de sacrorum Ordinum collatione gratuita, ac de quo-
tidianis distributionibus. Narrationes, ratiocinationesque
Suauis de hisce rebus; ac præsertim, an offecerit civili felici-
tati, & laicorum potestati Clericorum multitudo; & an lici-
ta fuerit noua quotidianarum distributionum constitutio.*

Ceterum ab huiusmodi hominum sermone neque conuentus
inquam interruptus est , neque ipsius progressus retardatus;
quin potius quam posset maxima sollicitudo adhibebatur .
Quare dum doctrinæ capita expendebantur , parabantur simul le-
ges de moribus reformandis super nouem ex iis duodecim articu-
lis , quos diximus fuisse propositos à Legatis in cœtu die 11. Martij ,
de quibus nouem assidua consilia fuerant habita , duobus articulis
de Matrimonio sepositis ad illud tempus , quo de hoc Sacramento
agendum erat , & articulo de mansione in aliud tempus , cùm
dogmata de Ordinis Sacramento statuerentur . Loquitur de his de-
liberationibus Suavis variis in locis , quemadmodum illæ variis tem-
poribus habitæ sunt . Ego vero satius existimauerim integrum illa-
rum transactionem ad earumdem conclusionem differre : quâ de
causa in hoc capite de tribus articulis agam , qui in tribus prioribus
confessibus agitati sunt vñ cum articulo de mansione , & in sequen-
ti de reliquis sex , ad trutinam vocatis , postquam ea certamina sunt
interrupta . Multa de utrisque narrat Suavis , quorum alia vera
sunt ,

1562. sunt, & à me proferentur, alia nullum pro se testem habent, nec ullam veri speciem; & ex his quædam retellam, quædam, ne molestiam exhibeam, reticebo.

Inter tria quæ memorauimus capita post caput de mansione, de 2 Sacerdotio agebatur. Hic verò Suavis sua commenta confarcit. Dicit, per titulum conferendi Ordines, in veteri Ecclesia significari ministerium, cui destinabatur qui Ordines suscipiebat: sed postea irrepentibus in Ecclesiam corruptelis, cœptum esse nomine tituli intelligi id, in quo fundabatur certa ratio victimus; hanc verò significationem fuisse confirmatam ab Alexandro III. in suo Lateranensi Concilio, cùm prohibuisset, ne quis sacris initiatetur, nisi ex titulo prouentus Ecclesiastici, iis exceptis, quibus satis patrimonij ad victimum cultumque suppetteret: quæ exceptio, ait ille, rationi consentanea esset, si nomen *tituli* huiusmodi significationem obtineret. Hæc narratio aurum purum videtur, sed fornaculæ non resistit. Non disceptemus de vocibus, quæ temporum consuetudinumque mutatione vim significandi mutant absque vlla Reipublicæ corruptela; ad rem ipsam accedamus. Detestatur quasi corruptionem Suavis id quod verè perfe&to fuit. Animaduertendum est, post Cæsarum etiam conuersionem, per ætatem plurimam amorem ritumque profanum inueteratæ superstitionis tam peruicaciter perdurasse, vt SS. Patres, & Græci & Latini, durissimum in eum bellum gesserint. Verū per lentam dumtaxat sæculorum efficaciam, industriadque Romanorum Pontificum, qui potentia creuerant plurimum, illud quod de silvestri supererat, etiam in Christianis Principibus excultum est: aucto fidelium numero, aucta simul est veræ Fidei veneratio, pietasque in ea operibus exercenda. Et quamquam crescente Christianorum frequentia, cresceret imperfectorum multitudo, excrevit pariter perfectorum, quemadmodum alibi ostensum est. Iam verò inter reliqua Religionis incrementa illud numerandum est, quod conflatur ex eorum frequentia, qui non satis habentes Euangelica mandata custodire, consilia quoque sunt amplexati, siue per arctiora vota Regularium, siue per laxiorem statum Clericorum. Quamobrem, vbi anteà pauci erant qui velarent se iis nexibus deuincire, quos secum affert ex conscientiæ honorisque lege Clericorum conditio, nunc innumerabiles recensentur. Et quamquam frequentia in hoc ipso, perinde ac in ceteris rebus præstantibus, illius æstimationem minuerit; non tamen idcirco nostræ conditionis pœnitendum nobis est, nec veteres inuidendi. Profectò Reipublicæ infelicitas est ea præstantiæ æstimatio, quæ

quæ prouenit ex raritate : aliter fortunatores haberentur prouinciæ rerum caritate laborantes, quām rebus affluentes, quoniam in illis maiori sūnt in pretio naturæ bona. De cetero fatendum procul-dubio est, egregium esse Religionis opus electionem sacri status, cui nec licita sint, nec honesta, neque à quo possideri amplius possint bona plurima, magno in pretio à reliquis mortalibus habita, & inno-center possessa. Hac positâ veritate, quis non intelligit, quām pio, quām vtili sit exemplo, quod tanta hominum frequentia huiusmodi iugo se subdat, nullâ sibi prouentus Ecclesiastici adiectâ mercede? Quantò crebriùs precationibus collaudatur Deus, adoratur sacri-ficiis, prædicatur è suggestibus, celebratur in voluminibus, ex quo tam multi ipsius cultui se irreuocabili sponsione deuouerunt? Haud equidem opportunum censeo, vt huic militiae quicumque voluerit indiscriminatim nomen det, qui aut litterarum expers, aut morum corruptione perniciosus, aut impulsus cupiditate im-munitatis obtinendæ, non studio exercendæ Religionis. Quod si hoc accidat, non est vitium legum, quæ satis id vetant; sed est ex-e-cutorum culpa, qui leges non seruant. Quid amplius conari po-test Ecclesia, quām has Ordinum collationes committere iudicio Episcoporum in singulis Dicæcibus, enumerare dotes, quæ opus sunt vt homines ad Ordines sacros ritè admittantur, & hunc dele-ctum verbis grauissimis Antistitutum conscientiæ commendare? Sed quamquam multi Episcoporum videantur in eo nimium aut negligentes aut indulgentes; inficiandum tamen non est (cūm ferè sperandum non sit, vt humana imbecillitas rectum arctumq; in me-dio teneat) impensiùs honorari Deum, ac pietatem coli ab hac Sa-cerdotum multitudine, quæ multos irreligiosos indignosque com-plectitur, quām eueniaret, si ij tantùm admitterentur, quibus bona Ecclesiastica obueniunt, compluribus religiosis ac dignis viris ex-clisis; adeoque sufficiens non esset Sacerdotum numerus Ecclesiæ ministeriis, animarumque culturæ. Quapropter inter duo extrema excessus ac defectus, donec idonea ratio reperiatur vtriusque vitandi per ipsum opus, sicuti per legem fit, prius extremum tolera-bilius est.

3 Induco in animum, à Suaui, qui pro norma Diuini humanum assumit, non autem pro humani norma Diuinum, cupiens vt Cæ-lum terræ deseruiret, mihi obiectum iri, hanc Sacerdotum multi-plicationem detrimento saltem fuisse tum bono statui politico, tum potestati temporariæ. Sed id pariter in vtraque parte falsum est.

De bono ac felici statu politico res experimento dignoscatur,

Pars III.

G

colla-

1562. collatis Catholicorum regnis cum reliquo terrarum orbe; & hoc ipsum ratio monstrat. Quis est qui neget, bono cuiusvis Republicæ conferre, quod in ea complures homines adsint obstricti ex ipsorum professione vitæ magis honestæ, magis pacificæ, magis que studioꝝ, quam reliqui; qui homines, dignitate ac doctrinâ potentes, multas sedare rixas queant, aliosque à flagitiis reuocare? Obiectabitur, Sacerdotes quosdam laicis esse peiores. Non inficior: quidam pariter ex medicis necant, quidam militum produnt, quidam cibi veneno inficiunt; nec propterea denegandum est ægrotis medicorum auxilium, nec ciuitati custodia militum, nec famelicas ciborum subsidium. Nimum fallitur qui de legum sanctionumque utilitate deliberatur, adhibet pro norma *certum & semper*, quæ in humanæ libertatis operibus minimè reperiuntur. Mensura vniuersa quæ haberi possit, est *consuetum & sapientia*. Opponetur, Clericorum multitudine propagationem ciuium impediri. Ita est: sed vœ nostris prouinciis, nisi complures etiam, qui sacris non initiantur, à nuptiis abstinerent: ipsis planè contigeret quod patrifamilias, qui maiorem re familiari progeniem alit. Nullum est acutius irritamentum ad contentiones, quam parum cibi, & plurimum famelicorum; quotidie paupertas & indigentia plurimorum (qui si coalescant in unum, præualent & imperant) reuocaret in medium leges Agrarias, quæ tantum intulere negotij Romanæ Reipublicæ: & oporteret ad nouas semper deducendas colonias animum adiicare; aut ad nouas terras acquirendas, quemadmodum fecerunt Hunni, Wandali & Gothi: at verò Clericorum Ordo stirpis diuitias ac decora conseruat, adeoque nobilitatem, ac spiritus honoris audios alit: simul efficit, vt qui coniugali sunt expertes consortio, tranquillam suique contentam vitam agant, quæ Religionis amore, quæ iucundâ possessione illius reverentia, quæ in cunctis familiis togæ haberi solet.

Nec minus falsum est huiusmodi detrimentum in temporaria 4 potestate. Hæc re ipsa minimè debilitatur, si res penitus introspicatur, ob frequentiam Sacerdotum, qui immunitate ab illius foro potiuntur. Etenim huiusmodi homines immunes, gens inermis sunt, non bellicosa, & ad certamina, quæ viribus exercentur, inepta; adeoque totum detrimentum redigitur ad satellites inferioresque magistratus; sed Princeps tutiori quam ante dominatu fruitur, pacatiorem obtinens ditionem, & cum ampliori frequentia eiusmodi subditorum, qui populum ad pietatem conformantes, sensibus obedientiæ ac fidei illum imbuunt, & à tumultuosis consiliis auocant.

cant. Hinc obseruamus, ne in iis quidem Principibus, in quibus
anxietas tuendæ iurisdictionis profanæ concertauit cum Ecclesiasti-
ca libertate, de pluribus rerum capitibus graues fuisse concitatas
turbas in permisam Sacerdotum multitudinem.

His, quas diximus, dissertationibus tamquam suis prolatis, alias
etiam refert Suavis, tamquam à Patribus habitas. In aliquibus au-
ctorem non indicat, in aliis nominat, sed infelici mendacio. Ete-
nim loquentem inducit Gabrielem le Veneur, Gallum, Episco-
pum, inquit ille, Viuariensem, eo tempore quo hic ibi non aderat,
nec alias Gallicæ nationis præter Parisiensem: præterquam quod
reuerà illius Antistitis sedes non fuit Viuariensis, sed Ebroicensis;
Viuariensis autem Episcopus erat Iacobus Maria Sala Bononiensis.
Prætereà quædam sententia, quam idem incerto cuiquam adscribit,
filia planè est incerti parentis, nimirum spuria & non legitima.
Quis vñquam potuit rationi consentaneum ducere, sicut ille com-
misiicit, ibi aliquem auctorem fuisse, vt sacriss initiantur homi-
nes mendici, qui adigantur, vice Breuiarij, ferræ aut ligoni manum
admouere? Paupertatem esse matrem industriae, & diuitias otij,
frequenter interuepit; assentior: sed non minus frequenter inter-
uenit, cum industria pauperum, fraudem ac sordes ab indigentia
coniungi, & ab eadem subtrahi studium nobilissimarum artium,
& honoris æstimationem; animi scilicet affectiones, quæ facilius
cum otio diuitum associantur. Animo recolatur, num prudentio-
res Respublicæ magistratus præcipuos mendicis Senatoribus con-
credant; num leges æquè mendiculos ac diuites admittant ad fe-
rendum testimonium fide dignum in causis maioris momenti. Ipsi
pueri in ludo litterario nōne addiscunt à Virgilio, famem esse ma-
lesuadam, & ab Horatio versus illos:

Magnum pauperies opprobrium, iubet

Quoduis & facere & pati,

Virtutisq; viam deserit ardua?

Interrogetur criminum Iudex, in quibusnam frequentiora sint fla-
gitia, in mendicis, an in diuitiis? Præterquam quod ea Suavis
ratiocinatio, quam in diuitias inducit, hīc locum non habet. Ec-
clesia in Clericis opes haud requirit; egestatem excludit, tenui pa-
trimonio contenta est, quod ad naturæ seruendum, non ad exa-
turandam luxuriam satis sit. Quæ Politicæ, quæ Philosophiæ ra-
tio non affirmauit, huiusmodi conditionem virtuti magis accom-
modatam, quām mendicitatem minimè voluntariam? Dixi, mi-
nimè voluntariam; siquidem voluntaria, quam Regulares amplexan-

1562. tur, à Sacerdotio non arcetur, quippe quæ contemptum non parit, quin potius venerationem addit; nec ad turpia facinora stimulat, ut quæ simul cum rei familiaris possessione, eius acquirendæ & voluntatem & potentiam amouet: quocircà æquè impedit ea vitia, ad quæ lucrum extimulat, & quibus pecunia inferuit.

^{a Acta Pa-} Hæc igitur sensa sapientes illi Præsules haud protulere. Sed ita & leotti.
res euenit*. Fuit aliquis ex Patribus, qui de minuendo Sacerdotum numero verba fecit, ita vt ad eos tantummodò coarctaretur, quos possessio prouentus Ecclesiastici ad Ecclesiæ ministrandum compelleret: ita præsertim Fuscararius suadebat, adducto ad id confirmandum Canone Chalcedonensis Concilij, qui tametsi pro Latina illius temporis translatione aliud sonaret, ostendit ille in originario Græco sermone id affirmari, adiecitque, Sacerdotes absque prouentus Ecclesiastici nexus equis planè fræno solutis æquipandos. Sed illi acriter obstitere Antistites Regni Neapolitani, Dalmatiæ, Græciæ, aliarumque regionum, vbi Ecclesiastici redditus paucissimi sunt, & plerumque tenuissimi; adeoque satis esse nequeunt, nisi multi simul coniuncti, ad alendum Presbyterum qui eos possidet. Quare si plures illic Sacerdotes non essent, quamquot illis prouentibus ali possent, rudes earum nationum populi nimium filuescerent ex cultorum penuria, & paulatim Dei notitia vix in ipsis permaneret. Itaque statutum est, vt cùm vniuersalis lex præscribi non posset, id Episcoporum iudicio committeretur, qui ex titulo patrimonij eos dumtaxat sacris initiant, quos Ecclesiæ suis necessarios utilesve censuissent; atque in illius Decreti fronte ratio deleta est, quam Patres ad id conficiendum delecti apposuerant, nimirum, *ad moderandum numerum Sacerdotum.*

Articulus qui intra duodecim propositos subsequebatur, secundum priorem seriem (nam hæc postea mutata est) agebat de conferendis Ordinibus gratis. Præmittit pro more Suavis animaduersiones suas: ac primò quidem Orientis Ecclesiam vituperat, quod numquam abusum perpurgauerit in accipienda mercede ex Ordinum collatione, ob quam à Deo puniri pronuntiat iugo Saracenum. Sed hoc ipsum opponitur ex aduerso irrisiōibus, quibus ipse non semel eos deluserat, qui tamquam supplicia scelerum agnouerant impiorum clades, huiusmodi iudicia quasi arrogantia deridens, vt pote quæ sibi persuadeant, Diuinæ prouidentiæ arcana à se introspici. Inde in Occidentis Ecclesiam dentes conuertit. Dicit, Ab illa circa annum millesimum, seiuētis Ordinum collationibus à collationibus Sacerdotiorum, confidentius abiectum fuisse pudorem

rem exigendæ pecuniaꝝ pro secundis: atque hanc prauam consuetudinem vix esse sperandum vñquam ablatum iri, nisi denud Christus remigret ad euentandas mensas nummulariorum, eosq[ue] à templo depellendos. Aptissima verborum schemata ad inflammandum irâ in idiotis studium pietatis! Atat, cùm Suavis iurisdictionis Ecclesiasticaꝝ causas agebat, an non subtiliter distinguebat sacrum ministerium à temporariis reditibus, contendens, in hos prouentus potestatem aliquam in laicis magistratibus permanere? E contrario vbi hæc distinctione haberet vim ad tuendam dignitatem, seruandumq[ue] ius Præsulum Ecclesiasticorum, eam obliuione obuoluit, confunditq[ue] sacra cum profanis, quò detestetur cuncta pecuniaria emolumenta, quæ ipsi corradunt ex collatione bonorum Ecclesiasticorum, tamquam Simoniꝝ delictum, Diuinæ prohibitioni contrarium. Vnusquisque vir cordatus rei æquitatem perpendat. Credimusne, si Deo collibitum fuit, vt in Sacerdotiis fundandis statuatur congruens merces prouentuum labori Sacerdotum inferiorum; odio illi esse, quod idem prouentus protendantur etiam ad remunerandam operam Præsidum Ecclesiasticorum, quæ opera necessaria est vt illi minores & rectè delecti sint, & benè directi? Quid magis rationi consentaneum, quid magis vñstatum, quam dum Collégium, Seminarium, & quodcumque Communilitatis genus fundatur, velle vt ex eorum reditibus alimena suscipiant pro ipsorum gradu Rectores & Administratores? Quod cùm variis modis effici possit, vñus ex magis consuetis ac suauoribus est, si quid emolumenti conferatur ei qui locum concedit, ab eo qui impetrat cùm primò beneficium illud consequitur, quandoquidem in illius adepitione modicus huiusmodi sumptus ei grauis non est. Neque aut pretij nomen huic sumptui conuenit, aut cum eo coniunguntur pretij incommoda, cùm sumptus extra mensuram sit minor utilitate perceptâ, semperque certâ & immutabili; adeoque contingere hinc non potest, vt in electione anteferatur qui plus offert, ei qui plus meretur.

Firmatâ iam æquitate ex humanis rationibus, inquiramus, an id quidquam aduersetur Diuino interdicto.

8 Vult Suavis, id esse Simoniꝝ opus, vetitæ à Deo vniuersè, propterè quod bonum Diuinum cum profano commutatur. Si non commutatur sacrum cum profano, cùm fructus percipitur ex fundis Ecclesiasticis ad recompensandum Ecclesiasticum ministerium, cur censendus erit sacrum cum profano commutare, & sacrilegam exercere mercaturam is, qui intra limites ab Ecclesia præscriptos

1562. aliquam accipit remunerationem ob nauatam à se operam in iis eligendis , qui sacro ministerio pro dignitate fungantur ? At verò ad conferendos sacros Ordines , quorum collatio merum cælestis gratiæ donum impertit , inconueniens erat quæcumque temporarij emolumenti solutio , adeoq; Tridentini Patres sanctissimè statuerunt , ut Episcopi , ne ab illis quidem qui sponte offerrent , quidquam acciperent ob collationem siue Ecclesiasticorum Ordinum , siue primæ tonsuræ ; pariterque nihil acciperent ob litteras dimissorias ; atque ut Scribæ , vbi publica stipendia ipsis haud soluerentur , non nisi decimam vnius aurei partem in laboris & rei præbitæ compensationem acciperent .

In quo duo sunt obseruanda . Alterum , in forma priori dici , Transgressores tamquam Simoniacos esse puniendos , sed hoc postea fuisse derasum , cum Simonia non sit oblati ac gratuiti doni acceptio . Quamobrem illius dicti loco positum est , Ne valeret in oppositum quæcumq; consuetudo , seu verius abusus & corruptela , ut pote Simoniacæ prauitati fauens . Quod meritò dictum est , quia sub ea voluntarij specie aliquid violenti latere posset , aut ex metu ne offenderetur Episcopus , aut ex pudore ne consuetudini satisficeret . Pœnæ autem non auctæ , sed confirmatæ sunt , cum statueretur , transgressores pœnas à iure infictas ipso facto incursuros . Alterum notatu dignum est , eam permissionem Scribis habitam , quæ in prioribus Decretis erat vniuersalis , fuisse coarctatam , Gallis potentibus , ad eas Dioeceses , vbi laudabilis consuetudo non esset , ne quid etiam acciperent Scribæ ; eam enim consuetudinem dixerunt in ipsorum regionibus vigere .

In articulo sequenti proponebatur , ut destinaretur in quolibet fundo Ecclesiarum Cathedralium seu Collegatarum aliqua frumentum pars quotidianæ distributioni , hoc est , cuidam massulæ inter eos dividendæ , qui quotidie sacris functionibus seruiunt , quod alliceret ad ministerij assiduitatem . Cuinam in suspicionem incidisset , huic rei propositæ , adeò consentaneæ pietati ac disciplinæ , calumniam affigi posse ? Et tamen Suavis , veterum Sophistarum exemplo , quibus oblectamento erat exercitatio eloquentiæ in rebus pessimis commendandis , & in optimis vituperandis , inducit Lucam Bizantium Episcopum Catharensem , cui adhæserint alij , reprobantem huiusmodi consilium ut iniquum , imò ut sacrilegum . Iniquum quidem , propterea quod fundatorum ordinationem in illis prouentibus peruertebat : nec satis esse , quod Ecclesiæ fas sit voluntates ultimas commutare ; cum in ipsa maior potestas non appareat in

in rem defunctorum, quām viuentium. Sacrilegum verò, quoniam ad sacrosancta opera lucro profano alliciebat. Quapropter eā propositione reiectā eximebant (inquit ille) Bizantius, & alij cum eo, esse potius obstringendos qui bonis Ecclesiasticis fruebantur, ad Ecclesiæ ministerium censuris, fructuumque priuationibus, aut ex parte, aut omnino, & etiam ipsis Sacerdotiis ademptis.

- 11 Ad primum obiectum opus mihi est ut repetam id, ad quod aliās attingendum idem Suavis ansam porrexit. Quā fieri potest, vt illis Patribus exciderit ē memoria, postremarum voluntatum mutationem in politicis legibus concedi cunctis supremis Principibus, & neutquam animaduerterint, huiusmodi potestatem & æquitati & necessitati esse accommodatam? æquitati, quia priuilegium potius est, à Republica ciuibus concessum, quod ipsi dominium exerceant in orbe terrarum, postquam locum non obtinent in ore terrarum, & postquam dominium in ea quā sunt in orbe terrarum, pertinet ad nouos incolas huius domicilij, pro naturæ vicissitudine; atque ita videmus longè arctiores esse leges in potestate testandi, quām alia sanciendi, quā viuente sanctionis auctore in opus deducantur. Quocircā mirum non est, tributam fuisse iurisdictionem Principi Reipublicæ, derogandi nonnumquam ad vtilitatem præsentium voluntati præteriorum, penes quos amplius non supereſt dominium in bona à se relista. Dixi pariter, Hanc potestatem esse neceſſitati congruentem. Etenim multa eueniunt haud opinabilia, in quibus is qui sanctiones statuit, si viueret, secundūm eos fines, quorum gratiā illas statuerat, easdem mutaret, perinde ut ab omni prudenti homine fieri solet, conditionibus variantibus. Oportet igitur, vt vltimæ voluntates fatum immutabile nequaquam sint; sed vt aliquis supersit in terris, cui fas sit eas in illis mutationes facere, quas defunctus, si viueret, prudenter fecisset pro fine quem intendebat. His vniuersalibus legibus constitutis, quarum ignoratio pudori deberet esse Suavi, adeo ut auderet viros doctos in doctissimo conuentu loquentes inducere, perinde quasi reliqui omnes eas leges similiter ignorarent. Ipsas rebus peculiaribus aptemus. Num forte inducerimus in animum, si conditores Sacerdotiorum ad vitam reuocarentur, conquesturos, quod cernerent, cùm ipsi rem suam Diuino cultui destinassent, contingere que vt complures illā fruerentur, & hunc Dei cultum negligerent, fuisse ab Ecclesia attributam quamdam fructuum partem eorum dumtaxat emolumen-
to, qui piæ illorum voluntati obsequuntur?

- 12 Supereſt, vt de Sacrilegio differamus, quod opponebatur (nar-
rat

1562. rat Suavis) quia constitutio illa inuitabat homines illicio terreni lucri ad seruendum Deo. Quò nobis huiusmodi opinionem in illis Patribus persuadeat, opus est ut simul persuadeat, ab ipsis pariter improbatum, quod vetustissimā consuetudine comprobauit Ecclesia, & cum ea vniuersè Theologi, adeoque illos nobis suspectos reddat insinceræ sententiaz, & temeritatis in ea proferenda. Num longè aberat ab illorum Præsulum notitia, fuisse iam diu in Ecclesia distributionum vsum, quæ plurimis in locis prius constitutæ fuerant, cuius rei mentionem facit Concilium in eodem Decreto? Fuisse vsum eleemosynæ pro Missis, quâ cuncti Sacerdotes ad celebrandum allicerentur?

Præterquam quòd Suavis in recitata sententia, quam illis Episcopis apponit, eos inducit non modò sine doctrinæ, sed etiam sine rationis sanitate, ipsos simul proponens quasi autores alterius consilij, quod multò magis continebat ea duo capita, quæ ab illis; prout ipse narrat, obiectabantur impugnatæ Decreti propositioni, tamquam absurdæ. De priori capite id ostendamus. Volebant, inquit ille, ut ij, qui bonis Ecclesiasticis fruebantur, compellerentur ad ministrandum Ecclesiis fructuum subtractione. Id verò idem non erat, quod velle, ut pecuniarum emolumenntum stimulus ad Diuinum cultum accenderet? Ita sane: nec alio discrimine à sanctione proposita, nisi quòd vna lucri promissione alliciebat, altera iacturæ minis stimulabat. Atqui si nefas est seruire Deo lucri terreni desiderio, minus nefas non erit, illi seruire terrenæ iacturæ metu. Quoniam si præmij spes est affectio mercenarij, metus est affectio mancipij.

Idem ipsum probemus de altero obiecto, quod in derogando voluntati mortuorum, qui bona legauerant, situm erat. Hoc pariter deprehendetur clariorem præ se ferre speciem in Decreto ab illis desiderato, quām in oppugnato. Etenim cur illorum voluntati alterum Decretum aduersabatur ex sententia Patrum, quos Suavis commemorat, quia pars quædam fructuum, quos fundator attribuerat vni Sacerdotio, detrahebatur negligenti illius Sacerdotij possessori, ac diligenti collegæ præbebatur? Huiusc rei loco ponamus puniri negligentiam subtractione fructuum, quemadmodum Suavis narrat ab illis fuisse propositum. Percontor: In eō casu fructus subtracti erantne restituendi cadaueri fundatoris, & in eius sepulchrum proiiciendi? Minime putauerim; sed in alios v̄sus erogandi. Iam verò quis inficiabitur quemcumque alium vsum magis alienum futurum ab institutione conditoris, quām si destinarentur

rentur illi tamquam collegarum præmium, cum conditione, vt re ipsa inseruiren eidem Ecclesiæ, ad cuius cultum ille Sacerdotium constituerat? Si quis igitur ex Episcopis ita ratiocinatus est, rationis penuriam sancè præ se tulit; quod saltem de compluribus credibile non est. Quod si nemo collegarum hoc ratiocinationis vitium illis ob oculos ponere potis fuit (sicuti credendum nobis eset, si Suavi crederemus) omnes rationis penuriam præ se tulere. Ad facti narrationem reuertamur.

i5 Hoc Decretum primò ita confectum erat, vt Episcopis imperti retur facultas destinandi quotidianis distributionibus portionem quamdam, à Synodo minimè definitam, redditum qui memoratis Ecclesiis traditi fuerant. Dein verò cùm animaduersum fuisset, per leges nouam coarctationem inducentes, tantum sibi detrahi efficaciaz in executione, quantum tribui potestatis arbitrio executorum, qui plerumque aut timidi sunt, aut indulgentes; huiusc facultatis concessio in præscriptam necessitatem commutata est, & incerta distributionis portio in tertiam partem redacta (vbi tamen non eset ad hunc usum destinata maior pars) & saluâ auctoritate seueriores pœnas infligendi, crescente contumaciâ. Oportet vt lex discat à natura; quæ satis gnara quâm æquè labor displiceat ac profit homini, ipsum ad laborem excitauit, & consuefecit necessitate suo vieti per laborem consulendi.

C A P V T X.

Decreta habita de multiplicandis ministris, titulisque Parœciarum: de multis in unicam redigendis: de consulendo Parochorum inscitiæ & improbitati: de transferendis ad Ecclesiæ principales Sacerdotiis collabentibus, & irreparabilibus: de potestate Ordinariorum in Sacerdotia commendata: de Quæstorum abusu; & varia ab Episcopis prolata in postrema emendationis sanctione.

SEx articuli, quos in huius capituli titulo numerauimus, in variis coetibus post ultimam Sessionem sunt expensi. Cùm autem Decreta de his sex, ac de tribus antecedentibus, à selectis Patribus^a conuentui proposita sunt, Leonardus Aller Philadelphiæ Antistes, & Episcopi Eistatenfis Suffraganeus, qui nuper illic aduenierat, longâ oratione Patres cohortatus est, vt ad statuendas disciplinæ leges Præsules Germanicos præstolarentur, eosque ad

Paris III.

H

Conci-

^a Preter A-
cta Paleotti
erat in litteris Viceco-
mititis ad Bor-
romæum,

3. Iulij 1562.

1562. Concilium inuitarent, cui, quippe Oecumenico, illis absentibus progrediendum non erat, aliter non morum correctionem confesturi erant, sed eam præcipitem acturi. Hæc verò proposuit per eam acerbitatem, atque animi impetum, ut pluribus stomachum mouerit, sibi autem loquenti supina rerum gestarum ignorantia, hoc est, solemnium inquisitionum quæ præcesserant, intolerabiliorum reddebat audacem arrogantiam verborum. Alij, ut perperam de rebus doctum, excusabant, & rectum eius animum comprobabant. Scribit Suauis, & verè, quosdam opinatos, à Cæfarianis effectum esse, vt ea quæ memorauimus Aller diceret: sed suspicio falsa erat. Etenim non solùm hi probè nouerant immensam operam à Pontifice impensam per suos Nuntios, præsertim apud Germanię Præsules; sed mens Cæfaris omnino aduersabatur consilio emendationis protrahendæ, vt constat ex litteris quas attulimus, ab ipso per eos certè dies ad Legatos scriptas.

Episcopus Vegensis improbavit legis relaxationes ad suscipiendos sacros Ordines extra constituta tempora; neque veritus est addere, cum illæ aut aliæ relaxationes ad se deferrentur, se quætere, solitum, an illarum causâ quidquam pecunia fuisse persolutum, & in eo casu nolle se illas exequi. Quinque Ecclesiæ, Ferdinandi Orator, variis modis significauit, capita pro reformatis moribus proposita magni momenti non esse, & auctor erat, ut amplius Episcopatus in plures diuiderentur: narrans, in Cæfaris prouinciis quosdam esse qui ad ducenta passuum millia protendebantur, ad quos nec oculus nec manus vnius Pastoris extendi poterant; quæ omnia ad mansionis necessitatem referebantur.

Alius in Hungaria Episcopus dixit, priùs esse auferendas tenebras à sole, dein verò à stellis. Hæc dicta anxietatem animi in Romanæ Aulæ studiosis augebant, ac postremum præcipue suspicionem excitabat, morum reparationem ab illis expetitam rœ tendere, ut leges in aliena domo præscriberentur, non exciperentur in sua: sed cum essent pauci, ac sine affeclis, qui hoc pacto loquebantur, non confutati sunt, sed neglecti.

Inter propositos articulos, is qui sequebatur, spectabat ad Parochias, aliásve Ecclesiæ, vbi Baptismus conferebatur, in quibus ob animarum copiam, seu ob distantiam difficultatemve locorum, unus Parochus haud satisherat. Præscriptum est, ut in priori casu cogerentur ab ordinario Curiones ad sufficentem adiutorum numerum assumendum; in altero, nimirum si populus vniuersus commodè conuenire non poterat ad excipienda Sacraenta, audiendasque

diendasque sacras precationes in uno eodemque templo, nouæ Parœciæ extruerentur, etiam veteribus Parochis inuitis, & inter vtrasque limites diuiderentur, & nouis Curionibus sufficientes prouentus tribuerentur, subtracti à prouertibus Ecclesiæ principalis; atque ubi hæc satis ad hoc non esset, ad eos suppeditandos populi cogerentur.

4. Huic postremæ parti, narrat Suavis, aduersatum fuisse Eustachium Bellium Episcopum Parisiensem, obiectantem, in Gallia Ecclesiasticis non permitti, ut collationem rei temporariæ laicis præscribant, cum pronum ostenderet animum ad credendum, ab Apostolo concedi ministris Ecclesiæ solam veniam accipiendi vietum à populis, non potestatem illius exigendi. Nullam hac de re mentionem comperio: & mirum sane videtur, à Bellajo perspectam non fuisse clarissimam hanc demonstrationem, si Ecclesiæ potestas est obstringendi populos ad suscipienda Sacra menta, eamdem posse illos obstringere ad omnia præstanta Sacramentorum administrationi necessaria, cuiusmodi primo loco est congruens ministrorum vietus. Quod de hoc articulo legi, solum est, quod in exemplo priori Decreti concedebatur Ordinariis facultas constituendi nouas hasce Parœcias, causâ priùs cognitâ, & re cum Capitulo agitatâ. Id oppugnarunt Hispani, affirmantes, difficile esse hac tempestate in eamdem sententiam conuenire Episcopos & Canonicos: quoties illis iniungitur, ut opus aliquod confiant cum horum consensu aut consilio, compedes ipsis iniici, quod ad rem exequendam conueniant. Tunc Parisiensis, aliique, temperamentum huiusmodi proposuerunt, ut ad deliberandum vocarentur non omnes Canonici, sed seniores; cui tamen consensum non est, nec obfisti potuit Hispanorum torrenti, Cæsarianis aucto. Quapropter in hoc aliisque multis capitibus deleta fuit obligatio, quæ præscribenda erat Episcopis, deliberandi cum suis Canonicis; siue id ex iurisdictionis zelotypia fieret, siue ex sincera animi sententia; ab experientio dictata; siue etiam (pro eo quod accidere solet cum obscura expenduntur) proprius illorum amor depingeret in eorumdem mentibus tamquam conductentius ad bonum, quod erat conductentius ad priuatum. Additum etiam est illi Decreto, ut Ordinarij in eo se gererent tamquam Sedis Apostolicæ Delegati; idque ut removentur obstacula immunitatum ac priuilegiorum: quæ ratio postea in reliquis capitibus adhibita est; nobis vero satis erit, huiusce rei notitiam lectoribus semel exhibuisse.

5. Quemadmodum regionis amplitudo quibusdam in locis persuasit
H 2

1562. sit Parœciardim partitionem ; ita prouentum angustiz in aliis, Pates impulerunt ad eas copulandas : similiter ad coniungenda quædam Sacerdotia , quibus animarum cura non adnectebatur, cum aliis quibus adnectebatur : ad quod opus erat obicem retentionum tolli, & Episcopis reddi potestatem , quam in eo habent Iure Diuino. Atque hic erat articulus qui sequebatur.

Hanc coniunctionem, dicit Suavis, in difficultatem haud incursum fuisse, si relinqueretur populo auctoritas, quam æquum esset ut ille possideret in rebus huiusmodi constituendis. Egregie profecto se haberet regimen rerum Ecclesiasticarum, si cura illis consulendi demandaretur vulgo, ex ineptis rusticis conflato! Quod tritus adagium, quæm illud: Pueris & communitatibus oportet conferri beneficia, ipsis inuitis? Si populis & sapientia & facultas inesset ad seipso regendos, tam amentes non fuissent, ut sibi Principes imposuissent. Sed Suavis ad votorum suorum metam collimabat, hoc est, ad Democratiam in Ecclesia. Ratiocinio fabellam affigit, narrans, Marinum Archiepiscopum Lancianensem verba fessile aduersus potestatem Episcopis concedendam copulandi Sacerdotia Pontifici reseruata; propterea quod detrimento id fuisset Cancellariæ Magistratibus, qui sua inde emolumenta coömerant, adeoque illis iuste spoliari non poterant; sed eam curam esse relinquentam Romanæ Curiæ, vbi rationes omnium spenderentur. Et quidem progressurum in eo argumento Marinum fuisse, quoniam & Marini, & ipsius consanguineorum huiusmodi Magistratus intererant, nisi Archiepiscopus Messanensis, qui ad eius latus considebat, ipsum admonuisset, nihil iniussu Pontificis confectum iri. Facile est hac ratione historias conscribi, quæ in satyras cuiuspiam migrant, si quis pro sua libidine res gestas comminiscatur, & illas in malam partem pro sua pariter libidine trahat, nec adductis probationibus, nec ipsâ re veri speciem per se referente hominibus rerum ciuilium peritis, sed solum vulgo, qui vtique neque verisimilitudinem discernit in narrationibus Amadigis & Palmerini, adeoque tamen auidâ voluptate illas legit. Ad me peruenit Marini sententia de his articulis^b, vbi ne verbum quidem est eorum quæ Suavis narrat; sed id quod propositum fuerat, simpliciter ibi comprobatur. Et planè ridiculum est, quod quispiam sibi persuadeat, Marinum, eorum quæ Romæ fiunt adeò peritum, adeò Legatis intimum, opus habuisse ut ab Hispano doceretur, nihil decretum iri à Synodo de Sacerdotiis Pontifici reseruatis dissentiente Pontifice.

Super eu capite adiectum est formæ Decreti, ut Sacerdotiorum coniun-

^b Inter monumenta Barberini-
rum.

coniunctiones fierent absque detrimento possessorum viuentium, quandoquidem nimis dura ac difficilis euadit illius legis obseruatio, quæ multos nihil peccantes spoliet rebus possessis; maximè verò cum illis spoliati, remanentes nudi, perinde ac compluribus in eo casu contigisset.

1562.

- 8 Eadem habita est ratio in alio articulo, in quo proponebatur remedium, Parochis vitio aliquo laborantibus adhibendum. Nam ubi vitium absque ipsorum culpa inerat, quemadmodum in ignorantibus suauiter consultum est, solumque data potestas Episcopis, illis coniungendi necessarios adiutores ad tempus, quibus impertiretur congruens fructuum portio: sed non ita, ubi vitium in nequitia situm erat, quemadmodum in Parochis proui exempli; sed statutum est, ut debit is correctionibus premissis, tandem amouerentur.
- 9 Cum animaduersum esset, multa templa & facella, in quibus Sacerdotium aliquod fundabatur, decursu temporis collabi, delibera tum est de transferendis illis Sacerdotiis in Ecclesiæ principales, seu in alias propinquas. Et ad exemplar Decreti primò conceptum variae sanctiones adiectæ sunt, quæ seruaretur tum memoria Fundatorum, Sanctorumque, quibus ea dicata fuerant, tum eius iura, qui dominium in ea obtinebat; nec minus, quæ si quæ ex his templis collabentibus essent Parœciæ, quocumque tandem modo reficerentur. Præscriptum insuper est, ut post habitam translationem, locam sacra possent quidem in usum ciuilem conuerti, sed non in sor didum, atque ut ibi Crux erigeretur, tamquam exercitæ illic pietatis vestigium.
- 10 Sacerdotia alicui à Pontifice per commendationem concessa, nonnumquam, utpote ab omni inferiore iurisdictione immunia, conuersâ immunitate in licentiam, indignè neglecta reperiebantur ab iis quibus commendabantur. Hoc incommodum præbuit argumentum articulo sequenti. Multa Suavis obloquitur in commemo ratum usum Sacerdotiorum commendatorum, seu potius ea repetit, de quibus suprà differuerat. Sed mili repete non libet ea quæ iam suprà ipsi respondi: solum monebo, id quod Suavis optasset, ut nimis omne Sacerdotium mansoni non connexum, multoque magis pensiones, de medio tollerentur, quæ iniecit cunctis Ecclesiasticis redditibus hoc vinculo, vniuersalis quædam Ecclesiæ Regia non floret, cuius cunctis incolis & administris liceret ingen tia præmia sperare, studiisque ac supremis Reipublicæ negotiis operam impendere, non adstricti se per oppidula priuatis altaris ac Psalmoidiæ exercitationibus penè exules mancipare.

1562.

Decretum itaque est, ut huiusmodi Sacerdotia commendata, siue non regularis essent institutionis, siue etiam regularis, vbi obseruantia non vigeret, ab Episcopis per annos singulos inuiserentur, qui eorum etiam fructus ad fabricas reparandas, aliaque explenda onera conuerterent: vbi verò in huiusmodi Sacerdotiis vigeret obseruantia regularis, admonendi prius essent paternè ab Episcopis eorum moderatores; quod si sex post admonitionem mensibus illi negligenter se gererent, inesset Episcopis facultas, perinde ac inerat Regularibus moderatoribus, inuisendi Sacerdotiorum loca, & Religiosos obstringendi, ut ea præstarent ad quæ præstanda proprij instituti legibus compellebantur.

Postremà trutinâ expensæ sunt deprauatae consuetudines eorum, 12 qui profitebantur munus promulgandi Indulgentias, aliasque Apostolicæ Sedis largitiones ad pietatem spectantes, & colligendi à populis eleemosynas ad extruendam S. Petri Basilicam, variaque templa, & ad alia pia opera conseruanda. In huiusmodi hominum conditionem complures Patrum acriter inuesti sunt: Materiam ab ipsis præbitam hæresi Lutheranæ: innumerabiles eorum fraudes esse, & exquisitas technas, quibus à simplici plebis pietate pecuniam emunabant: omnino proinde abolendam esse professionem illam, quæ fidem adimebat pietati, dum eam quasi nequitia laruam assuebat. Sed neque deerant qui huic sententia repugnantes respondebant: Triticum eradicandum non esse, quod cum eo lolium admiseretur, sed mixturâ purgandum: Quæstorum operâ multis nosocomiis consuli, aliisque piis locis, & conscientias plurimorum hominum releuari, quibus nimis graue foret Romam adire, ut à Pontifice absoluuerentur: in Conciliis Lateranensi, Viennensi, Lugdunensi hæc incommoda fuisse perspecta; sed illis consultum, coercito, non extincto Quæstorum exercitio. Proposuerunt Legati tamquam medium temperamentum, ut vetarentur Quæstores promulgare Indulgentias, eleemosynas corradere, aut quidquam aliud exequi sine Ordinarij societate, vel hominis ab illo designati, atque ut huiusmodi sociis quæcumque lucri communicatio interdiceretur. Sed nondum quiescebant ij, qui deprauatissimum illum vsum auersabantur; quin vociferabantur, per tale Decretum illorum numerum auctum iri, fraudulentiam nequaquam correllâ: exemplo è tribus Synodis petitio benè probari voluntatem in Ecclesia, sed simul defectum virium, ad hoc pessimum hominum genus corrigendum.

Dum ea de re consulebatur, peruenit Archiepiscopus Lancia- 13 nensis

nensis cum litteris, quibus Pontifex Legatis significabat, suæ mentis esse, ut tam infame ministerium omnino tolleretur. Quapropter qui plus minùsve illud tuebantur, sententiam mutarunt, seu quò iudicio Pontificis se conformarent, seu quòd in eo sustinendo intenderant potissimè ius & emolumenta Pontificis sustinere. Vniuersorum itaque comprobatione Decretum confectum est, translata facultate promulgandi, quo par est tempore, Indulgentias, aliasque sacras largitiones, in Ordinarium, & in duos ex collegio Canonorum, qui etiam colligerent fideliter eleemosynas, & oblata in pios usus subsidia sine villa mercede; vt tandem cælestes hos Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes verè intelligent. Usque adeò interdum oportet bona quædam è medio tollere, cùm pullulantibus inde malis plus ea detrimenti affert, quām si per se mala forent.

C A P V T X I.

Decreta & Canones Fidei expensa & correcta in conuentu generali. Disputationes de capite sexto S. Ioannis. Nouæ difficultates à Salmerone & à Torres excitatae pridie quām Sessio haberetur. Sententiarum varietas in ipsa Sessione, eiusque exitus. Grauia Suavis errata.

- 1 Nter consilia de disciplina, quemadmodum dicebamus, examen doctrinæ inferebatur, iis expositis, quæ ad eam explicandam selecti Patres refecerant. Hi quòd pleniùs illis satisfacerent, qui cum Granatenſi censuerant merè repeti in Cánone tertio de integritate Eucharistiae sub vna solùm specie sumptæ, id quod à Iulij Concilio statutum fuerat, tres alias illius formas conceperant, in quarum singulis significare conabantur id quod ceu nouum definiere mens erat; atque omnes tres collegio sunt propositæ ad habendum delectum.
- 2 In his tribus digestis exemplis damnabatur, quisquis negasset; *Totum & integrum Christum, auctorem & fontem omnium gratiarum;* sumi sub vna specie, quòd, sicut aliqui temere affirmant, non sumatur secundum institutionem ipsius Christi sub utraque specie. Seu qui negaret, *In una specie sanctissima Eucharistia sumi veram & legitimam rationem Sacramenti, quia institutio Christi non seruetur.* Aut qui diceret, *In una specie solùm sumi cœnam dimidiatam, ita ut non sumatur verum ac legitimum Sacramentum, quia non sumitur tota Christi institutio.*

Prima

1562. Prima forma selecta est, mutatâ dumtaxat voce illâ *temerè* in *falso*, propterea quod temeritas non semper dicti veritatem excludit, sicut excludit falsitas.

Totum habetur partim in Actis Pa-leoiti, partim prolixa littera Viceco-mitis ad Moronum, & in altera la-drensis ad Cornelium. Card. 16.Iulij 1562.

Verumtamen Guerrerus doctrinæ definitionibus non acquie-³uit. Etenim cùm explicandum esset in primo illius capite, quo pater ex sacra Scriptura necessarius haud ostendebatur usus Sacra-menti sub utraque specie, afferebantur multa testimonia ex Christi sermone in capite sexto S. Ioannis, vbi Christus indifferenter sæpe nominauerat modò simul esum suæ carnis, & potum sui sanguinis, modò solum esum suæ carnis, quo nobis ostenderet, etiam posterius satis esse. Hic opposuit Guerrerus, quod pariter priori Decreto-rum formæ narravimus obiectum fuisse à Sala Episcopo Vitrariensi, in eo capite S. Ioannis intelligi à multis Patribus non esum, & po-tum sacramentalem, sed spiritualem carnis & sanguinis Christi: proinde contrariam interpretationem non esse à Concilio statuendam. Atque in ea disputatione tantam argumentorum copiam apposuit mensæ super parato Decretorum illorum tenore, vt ea concòqui non posse intra biduum videretur, quantum scilicet erat temporis usque ad præstitutam Sessionem. Quocircà Seripandum, qui illi peculiari cœtui de doctrina Præses aderat, in ipsis incessit metus cunctationis, Concilio parum honestæ; eumdemque subiit suspi-cio, quod illam moram Granatensis obstatula molirentur. Quam-obrem nihil ille cunctatus, argumentum de integro exorsus est suā quādam loquendi ratione, quam planè, dum hæc scribit Muti-nensis Episcopus ad Moronum, *singularem* & *admirabilem* appellat. Et sane libenter, ad confutandum hic Suauem, qui sermonem il-lum Seripandi deridet, dicens, Perinde eum verba fecisse, ac si dis-seruisset in schola, huiuscmodi testem adduco: nam Suavis ipse illi Episcopo, quem paulò anteā nominarat, existimationem doctrinæ ac sinceritatis attribuit, tametsi in eo loco Fuscararij laudes dirigat ad vituperationem Pontificis; cui minus acceptus is cre-debatur, quippe seueram in articulo de mansione sententiam se-cutus.

Cœpit itaque Seripandus modestè dicere: Si ipsius socij, qui ⁴ Decreta illa elaborarunt, audit i tunc essent, expositæque eorum voce maturæ meditationes ab ipsis habitæ in singulis Decretorum verbis, dubitationem omnem difflatum iri. Duo esse litigia de illo capite S. Ioannis; alterum cum hæreticis, An ibi ex Diuino præcepto, & ex necessitate salutis, cunctis Fidelibus præscribatur Eucha-ristiæ sumptio sub utraque specie: alterum inter Catholicos, An ibi

ibi sermo sit de Communione sacramentali, an de sola spirituali. Priorem controversiam attingi à parati Decreti sententia, atque ab ea ostendi, quo pacto, etiam si ponatur ibi locutum fuisse S. Ioannem de ipsa sumptione Sacramenti, falsa sit consecutio hæreticorum pro absoluta necessitate Calicis ad salutem: de posteriore controversia nihil in eo Decreto statui, nihil proferri; aliam in ipso significationem concipi non posse, nisi ab ingeniosis cauillatorum, ac malevolentium. Ne committerent, vt Sessio toties prolatata, nec sine nota, & tunc per tantam omnium expectationem optata, denuò spem aliorum deciperet, fidemque ipsorum promissis adimeret cum immenso Concilij dedecore.

5 Aliam mutationem proposuit Thomas Stella, Iustinopolitanus Antistes, in eodem articulo, vbi dicitur: *Etsi Christus Dominus in ultima Cœna hoc venerabile Sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit; non tamen ea institutio & traditio eò tendunt, ut omnes fideles statuto Christi Domini ad utramque speciem accipendam astringantur.* Optabat enim, ne Synodus vteretur in eo affirmando tam ieiunia ratione; sed vt declararet verba Christi: *Bibite ex eo omnes;* (vnde deducunt hæretici vniuersalem Calicis necessitatem) non ad cunctos fideles dicta fuisse, sed ad Apostolos, & in ipsis ad solos Sacerdotes.

6 Cùm igitur augeri obiecta viderentur, Bouius Episcopus Ostiensis, & Naclantus Clodiensis, inter præcipuos qui Decreta composuerant, loquendi facultatem petierunt, ac plenam de opere vniuerso rationem reddidere pari & factorum & dictorum suorum commendatione. Nihil tamen confectum est, cùm eo manè sententiarum dictio absoluī non posset: sed satis apparebat, reliquas difficultates quasi euancescere, solumque nubeculis obuolui multorum nimis de iis quæ Granatensis proposuerat, tum quòd res ipsa id merebatur, tum quòd illi vigor accedebat ex viri auctoritate, & assecularum numero.

7 At verò Seripandus, expediendæ rei sollicitus, quò se flexibilem ostenderet, & hac arte, suavi quidem sed efficacissimam, flexibilem quoque redderet aduersarium, dixit: Vbi alij venisset in mentem ratio aliqua circumspetior & tutior, quâ se abstineret Synodus à præscribenda hac illâve interpretatione Christi verborum in laudari S. Ioannis capite, se & collegas libenter eam accepturos. Itaque egressus è confessu, ad Guerrerum misit Iadrensem Archiepiscopum, quò deliberaretur de aliquo alio cautiore dicendi modo: & post multa excogitata, & expensa, inter eos conuenit, vt add-

15.62. retur Decreto de iam dicto S. Ioannis capite : *Vt cumque iuxta varias sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur.* Allatum id fuit eodem die ad nouum generalem conuentum , ibi satis quidem , sed non concorditer comprobatum. Opponebant , non esse pro dignitate Concilij , vt dum caput adeò celebre sacræ Scripturæ producebatur, sententiæ ambiguitas attingeretur , simulque apertis verbis in ancipiti relinqueretur : magis decoram videri formam priorem, in qua de controuersia nulla erat mentio. Fuit etiam qui putaret, cùm de re valde arbitraria deliberandum esset , non nullos ad repulsum fuisse compulsos ab indignatione in Granatensem, quasi vellet supra ceteros sapere & eminere. Laudem tamen ille ptomeretur. Etenim ea cautio ab hominis sapientia prudentiaque profecta est ; & patuit , in maiori Iudicium parte minùs gratum proponentem impedimento non fuisse , quod minùs res proposita acceptaretur.

Sed Suavis de re malè doctus hīc labitur : ait enim, has quas diximus voces in medio positas à Guerrero fuisse per æstum disceptationis in eodem illo confessu , in quo ipse propositi Decreti tenori contradixit, ac similiter in eo prolatas fuisse ex improviso sententias : *Vnde* (sic ille scribit) *videntur illa per vim adiecta.* Verū res alio modo verè peracta est , & maturo sedatoque consilio. Nec solū in eo aberrat, quod contigit illi conuentui; sed narrat etiam, positum esse in parato Decreto, *Licuisse Ecclesia usum Calicis mutare, exemplo mutata forma in Baptismo;* & Episcopum Aliphānum assurgentem dixisse , *Hoc esse blasphemiam :* Baptismi formam mutari non posse ; & super iis quæ Sacraenta constituunt , cuiusmodi sunt forma & materia , nullam inesse potestatem in Ecclesia: de quo habitis vtrimeque multis sermonibus , tandem statutum fuisse , vt ea particula tolleretur. Deo laudes , quando Suavis confitit se incredibilia quæque persuasurum ! Seripando, ac tam multis magni nominis Theologis ex variis nationibus numquam redierat in memoriam id quod traditur in primo Theologiæ alphabeto , materiam & formam Sacramentorum mutari non posse. Res ita processit : in exemplo Decreti, in illum cœtum de quo loquimur allato, relatoque in Acta à Paleotto, Baptismus ne nominabatur quidem; sed fuerat de ipso habita mentio in antecedente forma, & iam multo anteà cœtui proposita, sicuti narratum est. Neque propter ea doctis illis viris umquam contigerat, vt mente conciperent , nedum dicserent , formam Sacramentorum variatam fuisse , aut posse variari. Hæc erant prioris illius scripti verba : *Tametsi Sacraenta in isti-*

instituta fuerint, Christo eorum auctore; tamen modus utendi illis Ecclesia reseruatur, qua in Sacramentis administrandis consilio ac ratione agens ipsorum ritum variat, sicuti sibi rectum videtur. Ostenditur hoc à Baptismo Sacramento, toties in suo rite variati; nam cum in aliquo tempore per tres immersionses celebraretur, unicam etiam admisit: similiter immersio, versio, & effusio suum ritum mutarunt.

Ita docti illi viri loquebantur: neque ab eorum linguis, multoque minus ab eorum calamis prodibant enormia illa deliramenta, quæ Suavis ipsis audet appingere. Sed quemadmodum de iis agentes diximus, optabatur à Patribus maior expeditio, & minor materia cauillationibus aduersariorum. Quamobrem tum ea particula, tum aliæ plurimæ sunt abrasæ. Verum est, in eo postremo conuentu accidisse, ut in explicanda doctrina^b, confirmata fuerit verbote-nus memorato exemplo Baptismi; sed quod spectabat ad ritum, non autem ad formam: cui exemplo Aliphanus restitit, affirmans Baptismi ritum numquam fuisse mutatum in Ecclesia; & modicam ex eo laudem reportauit.

^b Epistola
arcani notis
Vicecomitis
ad Borro-
mæum,
16. Iulij
1562.

9 Compositâ quam narrauimus controversiâ de sexto capite S. Ioannis, sperauerant Præsides, lites omnes diremptum iri, nec alium ullum obicem obstatum Sessioni biduo post celebrandæ. Die postero, septimâ ante solis occasum horâ adierunt Osium Alfonso Salmeron, & Franciscus Torres, dixeruntque, ipsis, quippe Theologis Pontificiis, dissimulandum non esse; videri sibi in præparatis Decretis quædam inesse eo Concilio minimè digna, & correctionis indigentia. Osius re collegis significatâ, obtinuit ut duo illi Theologi audirentur coram quibusdam doctis viris, qui forte ibi tunc aderant^c, nimirum, Ioanne Iacobo Barba Neapolitano, Episcopo Interamnensi, à facello Pontificis, quem inter Theologos adhibitos à Paulo III. in rebus Concilij numerauimus^d, Fuscarario Mutinensi, Corciomero Almeriensi, Treuigiano Veronensi, & Petro Soto, ut si huiusmodi obseruationes censerentur esse grauis momenti, conuentui proponerentur. Hæ quatuor erant.

^c Præter al-
latas scripu-
ras in episto-
la Legato-
rum ad Bor-
romæum,
16. Iulij: &
in altera Ia-
drensis Ar-
chiep. codem,
die.

10 In commemorando mandato quod Christus in Cœna tradidit, Bibite ex hoc omnes; minimè declarari, quam ob causam inde non iniiceretur vniuersalis necessitas Fidelibus utramque speciem accipiendi: ea verò causa erat (aiebant illi) quemadmodum studuerat stabilire Salmeron multis probationibus in sua priori sententia, quam adduximus, Quoniam mandatum illud non ad omnes Fideles referebatur, sed solum ad omnes Apostolos, & in ipsis ad omnes Sacerdotes; ad quod probandum multum roboris collocabant in

1562. argumento deducto ex verbis quæ sequuntur : *Quotiescumque bibetis, facite in meam commemorationem.* Propterea quod id facere, est proprium Sacerdotum.

Dedecori esse Concilio, si dubitationem illam relinqueret de capite sexto S. Ioannis, nec pro certo affirmaret, Christum in eo sermone de vera Sacramenti susceptione fuisse locutum ; quandoquidem non habebatur in Euangelio validius testimonium, ad ostendendam obligationem iniunctam à Redemptore ad hoc Sacramentum usurpandum.

Duobus testimentiis in secundo capite productis vim non inesse ad comprobandam in Ecclesia perpetuam potestatem ea variandi, seu mutandi in Sacramentis, saluâ illorum substantiâ, quæ suscipientium utilitati, vel ipsorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. Quæ testimonia desumpta sunt ex prima ad Corinthios, alterum in capite 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei ; alterum ad hoc ipsum exequendum in capite 11. vbi quibusdam praescriptis ad vium huiusc Sacramenti subdit Paulus : *Cetera cum venero disponam.* Opponebant ipsi in priori loco, à quo pender posterior, sermonem non esse de Sacramentis, & etiam si de his fieri fuisset, dispensatori non esse potestatem mutandi, sed merè exequendi.

Idoneam non esse probationem adductam in quarto capite, cur infantes non egeant Eucharistiae sumptione, nimirum quia gratiam per Baptismum iam adepti, illam amittere nequeunt eâ ætate. Etenim, tametsi nequeant infantes tunc gratiam amittere, possunt eam augere, & huiusmodi incrementum illis minimè impediendum videri. Quare volebant, ut alia ratio adduceretur, quæ illius interdicti conuenientiam ostenderet : hæc autem erat, quod infantes nequeant Panem Eucharisticum à communi discernere ; adeoque se ipsos probare non possunt ad illum dignè comedendum, sicut Apostolus præcipit.

Prælides petiere quid Theologi iam nominati sentirent. Hi verò re accurate perspexerunt, postremò concordi voce affirmarunt, cuncta fuisse bene confecta, nec emendatione, nisi forte in tertio loco, indigere.

Ad primum obiectum responsum est, Difficulter definiti posse, ea verba Cœnæ fuisse directa à Christo solum ad Apostolos, & in ipsis ad solos Sacerdotes; cum tam multi essent Doctores, inter quos S. Thomas numerabatur, qui ad alios extendebat. Quapropter contraria interpretatio, tametsi perniciosa non esset, non tamen

mentem tamquam certa proponenda erat; maximè quod S. Paulus ad Corinthios narrat, eam institutionem habitam in Cœna tamquam communem Sacerdotibus ac laicis. Proinde opportunius agi non posse à Concilio, quām, suo cuique statu expositioni relicto, stabilire exclusionem illius necessitatis vniuersalis sumendi Eucharistiam sub utraque specie, quam hæretici contendebant, in Ecclesiæ auctoritate & consuetudine.

12 Ad secundum soluendum, dictum est: Cùm è geminæ interpretationis opulentia de S. Ioannis testimonio Ecclesia frueretur, quarum utraque probationem ab hæreticis inde deductam impugnabat, ad vnius tantummodo paupertatem non esse redigendam; præsertim cùm ante Bohemorum hæresim scholis consuetum esset, sumptionem Eucharistiæ tueri sub vna tantum specie, & coarctatam ad solos adultos, respondendo, in eo sermone de spirituali communione Christum loqui. Et re ipsa complures & insignes Doctores in ea erant sententia. Quocircà obliuci non poterat, interpretationem huiusmodi esse nouam, & emendicatam, quo se illi defenserent ab argumentis hæresis recentioris.

13 Plus dubitationis tertia difficultas præ se ferebat. Ex una parte in testimoniosis productis solidum reperiri fundamentum videbatur. Etenim vox Græca *Mysterium*, in Ecclesia solet accipi pro *Sacramento*, & à maiori interpretum parte recitatis verbis S. Pauli huiusmodi significatio tribuitur. Hoc concessò; ibi distingui ab Apostolo hæc duo munera, *Ministri* & *Dispensatoris*, duobus Græcis vocabulis, quorum alterum importat *executorem*, seu *Subdiaconum* & *subseruientem*, sicut explicat Synodus Laodicena; alterum quod referatur præcipue ab Apostolo ad Sacraenta, valet *œconomum*, quod deductum ex Græcis radicibus *cιρος* & *ρομης*, idem significat quod *Dispensator domus*: Executori suapte naturâ nouam auctoritatem non concedi, sed concedi *œconomio*: illum verò existimari fidelem dispensatorem & *œconomum*, qui per eiusmodi potestatis usum res aptè disponit ad finem, hoc est, ad heri dignitatem. Ex altera parte videbatur hæc vniuersa ratiocinatio fines probabilis ac verisimilis haud excedere: quare temperata fuit formula in illis testimoniosis adducendis, & vbi priùs dicebatur: *Id Apostolus manifestò testatus est*; dictum fuit: *Id Apostolus non obscurè visus est innuisse*.

Ad postremam difficultatem responsum. In ea ratione, quam duo illi Theologi tamquam basim constituendam censebant, Concilium fundari non posse. Quamuis enim illa à præclaris Doctribus adducta fuisset; vbi tamen communi Ecclesiæ nomine recipie-

1562. retur, improbatum iri absoluē veterem vsum Eucharistiae infantibus tradendæ. Quare ad excludendam illius necessitatem, ab hæreticis affirmatam, & damnatam à Synodo, nullam adduci posse probationem magis perpicuam, quām quōd nullo alio Sacramento infantes indigent præter Baptismum, vt, si decederant, ad cælum conuolent. Hoc posito, vtrumque vsum esse arbitrarium Ecclesiæ, & per probabiles rationes ipsi licere modò hunc, modò illum eligere, sicuti dicebatur in Decreto. Res adeò notabilis, & in cunctis publicis, priuatisq[ue] monumentis Synodi recensita, Suauem latuit.

Inter huiusmodi disputationes ita compositas tempus adfuit postremi conuentus generalis cogendi; in quo Decretis omnibus ultima linea posita est, simulque statutum futuræ Sessioni diem 17. Septembris esse destinandum, quando æstiui caloris molestia, ac Patrum lassitudo, ob cœtus habitos bis quotidie^e, breuius temporis spatiū negabant ad ea elaboranda quæ nouæ illi functioni destinabantur; retentâ sibi facultate tum eâ vice, tum reliquis omnibus, contrahendi protrahendive diem præscriptum Sessionibus, etiam extra Sessiones, vbi Synodo consentaneum id putassent.

Iam dimissus erat conuentus, & qui conuenerant abituri surrexerant; cùm vox obstrepens auditæ est Arriæ Gallegi, Girunden sis Episcopi, viri decrepiti, dicentis: *Revertite Patres, & audite me.* Legati libertatis rationem maiestati anteferentes, iterum consederunt, & ad subsellia Patres reuocarunt. Questus est Gallegus, quod cum Patres multa grauia protulissent, & in opus deducta non essent; nisi remedium admoueretur, haud leuem in Sessione crafina tumultum futurum. Patienter à Legatis responsum; Si quid mali in Decretis deprehendebatur, vtique corrigendum esse, & admonendos de eo Patres operi delectos: sin autem ieuna, minimeque plena videbantur, animaduertendum, id quod in vna Sessione confitum non est, in altera perfici: quamcumque appendicem cuius legi esse rem tanti pônderis, vt paucarum horarum deliberatio sat illi non sit. Atque hoc pacto senex ille conquieuit.

flo scripturae citatis.

Non tamen quieuerunt duo Theologi, qui paulò anteà doctrinæ iam digestæ repugnarant; & vrgentes id quod primo loco obiecerant, in quo solidiorem à se rationem adduci rebantur^f, eam in illo cœtu loquendi efficaciam adhibuerunt, vt non modò complurium Patrum, sed Legati Osij, & Madruccij Cardinalis animos ad se pertraxerint; qui ambo cum reliquis Legatis colloctuti obtinuerunt, vt in primo Decreto ita verba mutarentur. *Non tamen illa institutio & traditio contendunt, ut omnes Christi Fideles statuto Domini*

ed

ad utramque speciem sumendam adstringantur; sed illi solum, quibus dictum est: *Hoc facite in meam commemorationem: hoc est illis, quibus potestatem dedit conficiendi, offerendiq; suum corpus & sanguinem.* Non tamen opportunum censuere Legati, eam mutationem solemniter Sessioni proponere, nisi admonitis prius Patribus, & sententias priuato ritu rogatis: cumque aliud tempus haud concederetur singulis, manè in templo ante sacrificium rem significandam curarunt. Sed quamquam multis id probaretur, à plerisque reiectum est, ac potissimum à Mutinensi, & Granatensi: hic verò, utpote in S. Thomæ doctrina plurimum expertus, illicò tertiam Summæ partem ad se deferri iussit, ibique locum nactus est in quæstione octogesima, articulo duodecimo, ubi S. Doctor verba illa Christi in Cœna etiam ad laicos extendit, dum per ea probat latam à Deo legem fuisse cunctis Fidelibus Eucharistæ suscipiendæ. Atque in eo loco, tametsi Cajetanus conetur ostendere, sustineri adhuc posse, eam legem non Dei, sed solius Ecclesiæ legem esse, adeoque S. Thomæ rationes tamquam probabiles, sed solubiles admittat, earumque singulis responsum reddat; tamen mandatum illud à Christo pronuntiatum in Cœna, ab eo coarctatum non fuit ad solos Sacerdotes (quod ipsi Cajetano fauisset) sed aliâ defensione se tueri studet.

17 Vbi Legati exaudiuerunt coortum ex ea nouitate ingens murmur, aduersus quām functionem ac locum decebat, & contra conceptam ab ipsis expectationem, cùm eam mutationem singulis proponi iussarent, silentium fecerunt, iniunxeruntque, ut ibi à longiori disputatione desisteretur; si quid enim aliud Patribus occurreret, commodè de illo agi posse in articulis de *Missa sacrificio*.

18 Suavis dum hæc recentet, iterum atque iterum tenuem notitiam suam de rebus Synodi patefecit. Primo, dum dicit: *Dum res Diuinæ celebrabatur, ab Alfonso Salmerone & Francisco à Turre Iesuitis, sermones habitos, ab altero cum VVarmensi, ab altero cum Madruccio, à quorum tergo illi aderant, ut in primo capite doctrina, &c.* narrans appendicem, quam illi persuadere nitebantur, esse necessariam; & subiicit: *Absoluta Decressi lectio rem prius à VVarmensi, dein à Madruccio fuisse propositam.* Ex quibus neque verum quidquam fuit, neque possibile. ^{g Ann. 1564.}

Non verum: nam in primis non dicam Acta, & monumenta calamo scripta, quæ per manus pañsim abierte; sed ipsum Concilium, Antuerpiæ typis editum^s, ostendere illi poterat, Franciscum Torres id temporis in Societate Iesu non fuisse; nec eam ingressus est nisi post tertium ab absoluto Concilio annum^b. Quod d. si forte ^{est 1565. vt in Bibliotheca scriptorum Societas Iesu. edita à Philippo Ale-} Suavis in aliqua adnotatione negligenter in chartam proiecta legit^t ^{1d gambio.}

1562. id quod non erat, oportebat ut sciret, sicuti ex quolibet ligno non conficitur Mercurius, ita neque ex qualibet inquinata schedula historiam confici. Præterea cuncta duorum Theologorum postulata pridie contigerunt, & singulis Patribus proposita sunt in templo, antequam sacrificium decantaretur, quemadmodum narrant Paleottus, Archiepiscopus Iadrensis, & Episcopus Mutinensis, qui interfuerunt; & comprobatur ab Actis authenticis, quæ in Arce Romana seruantur, in quæ res gesta disertè relata est: & sacrificio peracto collectæ sunt sententiæ, antequam Decretum legeretur.

Affirmaui, dictum Suauis non modò non verum, sed ne possibile quidem esse. Id ex eo clarè comprobatur, quod res proponendæ communi nomine proponebantur aut ab Episcopo celebrante, aut interdum minus solemniter ab eo qui Synodo à secretis erat, aut in aliquo casu extra ordinem à primo Præside, qui non erat Osius, multoqué minus Madruccius; adeoque neutri eorum potuit eo die contingere, ut hoc munere fungeretur.

Iterum errat in affirmando, rem propositam à maiori parte fuisse rejectam, non propter ipsam in se, sed propter modum quo ex improviso proponebatur. Omnino ex opposito. Iam multi eruditæ Patres satis prius dispicerant, & inter se perpenderant articulum illum anteà plurimum agitatum, & in ipso templo, sicuti narrauimus, Guerrerus ad se deferri iussit librum S. Thomæ, cuius verba protulit propositæ appendici contraria.

Tertiò aberrat à vero, dum refert, *Eadem de causa reliquis Legatis haud placuisse, sed ob loci dignitatem absque maiori motu dixisse, rem ad Sessionem proximè futuram repositumiri.* Si reliquis Legatis illud additamentum haud placuisse, quo pacto potuissent Osius & Madruccius auctoritate propriâ illud proponere? Hæc porrò vniuersa errata, vbi nullâ aliâ probatione refellerentur, breuiter conuin- cuntur ab unica periodo epistolæ, quam scripsit Seripandus ad Borromæum¹ de illius Sessionis euentu, sicuti de singulis scribere con- sueuerat. Sed nullus color à Suaui relinquitur in otio ad depingen- dam quamcumque actionem illius Synodi, tamquam impruden- tem ac tumultuantem; quæ sunt duæ conditiones, per quas aufer- tur veneratio, & inducitur despectus.

Sed ad functionem: Celebrauit solemniter Marcus Cornelius, ²⁰ Archiepiscopus Spalatensis²: è suggestu verba fecit Andreas Dudi- tius Sbardellatus, Antistes Thininiensis, qui se continere non potuit quod minus obliquè Patres cohortaretur ad concessionem Calicis, quem ipsius regiones ardentissimè sitiebant. Postea communicato per

116 Iulij
1562.

¹ Præsertim
Diarium,
16. Iulij
1562.

per schedulas, quod diximus, additamento, collectisque suffragiis ab eo qui erat à secretis, elatâ voce ab eodem relatum est, maiori Patrum numero illud minimè placere, adeoque Decreta dogmatum absque additamento vulgatum iri.

21 Postea Bauarici Oratoris mandata excepta sunt: tum Archiepiscopus sacris operatus, suggestu consenso, memorata iam Decreta recitauit. Cardinales dixerunt absolutè, *Placet*, præter Osiūm, qui cùm aduersari collegis, & idipsum, cuius anteà auctor fuerat, reuocare nolle, rem in Pontificis iudicio reposuit, dicens: *Si placebit sanctissimo Domino nostro, mihi quoque placebit*: idemque responsum dedit Ælius Patriarcha Hierosolymitanus. Stella Iustinopolitanus Episcopus non comprobauit in primo capite verba, Granatensi pertinente, adiecta, de testimonio desumpto ex capite sexto S. Ioannis, *Vtrumque, &c.* Et cum eo conuenere Didacus de Leon Carmelitanus, Episcopus Colombiensis, & Ioannes Munnatones Ordinis S. Augustini, Episcopus Segouiensis. Nec præterea Stellæ placuit ratio, capite quarto allata, de neganda infantibus Eucharistia; sed petiit, ut eius loco altera apponetur, quam ipse Apostolicam nominauit, quasi desumptam ab Apostoli mandato, *Probet seipsum homo*. Sophisticum quibusdam visum est, quod Philippus Maria¹ Campeggius Episcopus Feltriensis obiecit, cui molestum erat, quod varia Christi dicta apud S. Ioannem recitarentur, in quibus interdum fit mentio carnis simul & sanguinis, interdum carnis solius, aut solius panis; cùm idem affirmaret, ea secundùm formam quam obtinebant in Euangelio se quidem venerari; at quâ formâ in Decreto ponebatur, sibi non probari, ut qui opinabatur, ibi minus aptè produci. Quod ab eo fuisse dictum fertur, quia illa perinde afferri arbitrabatur, ac si Redemptor sibi contradixisset: cuius tamen rei ne vmboram quidem in illis Concilij verbis quicunque alias præter illius oculum deprehenderat. Verùm quemadmodum à quorumdam oculis scintillæ lucis emicant, ita ab quorumdam etiam oculis ambiguïtatis vmbrae videntur emitti. Postea ad reparandam disciplinam Decreta recitata vniuersis Patribus simpliciter placuerunt, septem exceptis, qui in alio alias loco postulabant tenues mutationes, & relatu non dignas. Decreto, quod futuram Sessionem denuntiabat, vñanimesassensere. In hoc Patrum choro, perinde ac in choro modulantium, discrepantia ac intensio vocum, auribus eruditioribus præstantiore quâdam harmoniâ personabat.

*1 A&a Pa-
lectti & præ-
dicta episto-
la Murinen-
sis ad Moro-
num. 16.Iulij
1562.*

1562.

C A P V T X I I L

*Animaduersiones expenduntur, à Suaui famæ publicæ assignata,
de Dogmatum ac Discipline Decretis memoratis.*

SVAVIS IN SCENAM MORE SUO ADDUCTA VNIUERSALI FAMÀ, DE NARRATÆ SESSIONIS SUCCESSU DICIT, NUMQUAM À CONCILIO TANTAM SUI EXPECTATIONEM EXCITAM FUÍSE, QUANTAM ID TEMPORIS, OB PATRUM ORATORUMQUE FREQUENTIAM; SED REM IPSAM COMMUNI VOCE MONTIUM PARTUI EQUIPARATAM. COMMUNIS HUIUSCE VOCIS NE TENUE QUIDEM MURMUR TAM MULTIPLEX TOT COMMENTARIORUM ECHO REDDIDIT. CERTUM EST, ARTICULOS IN EA SESSIONE FIRMATOS, EX IIS FUÍSE QUI ACERRIMÈ À GERMANIS HÆRETICIS OPPUGNABANTUR: PER LEGES QUOQUE DISCIPLINÆ, ABEA LATAS AD AUFERENDAM ABIECTAM MENDICITATEM SACERDOTUM, FRAUDULENTIAM EXEMPLI PESSIMI EORUM QUI GRATIAS AD PIETATEM SPECTANTES PROMULGABANT, LUCRUM PECUNIARIUM SACROS ORDINES CONFERENTIUM, NEGЛИGENTIAM ECCLESIASTICOS REDDITUS POSSIDENTIUM, PENURIAM PASTORUM APUD GREGEM FIDELIUM, LICENTIOSAM IMMUNITATEM COMMENDATAS ECCLESIAS OBTINENTIUM, & PER ALIAS ETIAM CONTIMILES SANCTIONES, PLURIMO PULUERE VULTUM ECCLESIAE ABSTERSUM FUÍSE. VERUM ETIAM EST, NEC À ME DISSIMULATUM, OPTAUÍSSE PRIMUM PATERES, VT IPSORUM EXAMINI ROBUSTIUS PABULUM APPONERETUR, VERITOS NE POST LEUIORAILLA FERCULA MENſE TOLLERENTUR. SED NEC IPSIIS, NEC ALIIS VIRIS SAPIENTIBUS MIRUM VISUM EST, QUÒD LEGES & DECRETA INITIUM DUCERENT À FACILIORIBUS, QUÆ DIFFICILIORIBUS VIAM STERNUNT, CÙM CETEROQUI PRUDENS SIT IMITATIO NATURÆ (À NATURA SÆPIÙS EXEMPLA PETO, VT NOTISSIMA SIMUL SINT, SIMUL ETIAM DUCTA EX EFFECTORE PER QUAM BENEUOLO, HOC EST EX DEO) INCHOATIO AB OPERE REMISSIORE, QUÒ INDE AD VEHEMENTIORA GRADUS FIAT. QUARE MULTI PHILOSOPHANTUM DOCENT, QUEMCUMQUE MONTEM (NE À SUAUIANA SIMILITUDINE DISCEDAMUS) IN SUA RUINA PROGREDI SUBINDE PER OMNES LENTITUDINIS GRADUS POSSIBILES, ANTEQUAM AD IMPETUM ILLUM PERUENIAT, QUI VRBES OPPRIMIT, FLUMINUINQUE CURSUM CONUERTIT. IS QUI PATIENTER ADHUC SEPTEN MENSES PERDURAVIT, EXPECTATIONEM MINIMÈ FRAUDATAM, SED SUPERATAM VIDIT TOT AC TAM GRAIBUS DEFINITIONIBUS & MORUM EMENDATIONIBUS, QUOT & QUALES À MULTIS ALIIS CONCILIIS SIMUL CONFECTÆ NON SUNT, TANTO CHRISTIANÆ PIETATIS INCREMENTO, QUANTUM FORTASSE NULLA VMQUAM ALIÀ RATIONE POST HOMINUM CONUERSIONEM AD FIDEM EUENIRE VISUM EST.

Iam verò ad obiecta peculiaria descendamus. Addit: Notabatur 2
practi-

principiè duorum articulorum dilatio: mirum quippe videbatur, cùm per quatuor anathematismos quatuor Fidei dogmata constituta fuissent, declarari non posuisse articulum, quòd concederetur usus Calicis ex iure Ecclesiastico. Compluribus quoque videri de illo priùs agendum esse, siquidem eo concessa cuncta disputationes cessarent.

Hæc non erat ratiocinatio, sed ex malignitate delirium. O solidissimam consecutionem! Potuit facile statui, non esse iuris Diuini quòd res quædam fiat; igitur eadem, quin etiam maior erit facilitas ad decernendum, an ea res concedenda an prohibenda sit per legem humanam. Id si valeret, omnes Senatum ac Rerum publicarum deliberationes facile & intra momentum expediri possent; quandoquidem indubitatum illic esse solet, rem illam, de qua deliberatur an ferenda lex sit, aut habendum Decretum, nec præceptam nec interdictam esse Diuino præscripto. Cùm de hoc sermo erit, rationesque ponderosissimas recitabimus, à quibus suspensa trutina tenebatur, manifestò liquebit, quantum huiusmodi sanctio meditationis ac temporis indigeret. Sed reuerà complures illi, quibus videbatur, id ubi concessum fuisset cunctas disputationes ablatum iri, nonnisi opifices ac mulierculas esse oportebat, quibus conceditur ab hæreticis tribunal in Religionis controvësiis. Fingamus nunc ab Ecclesia usum carnium permitti singulis anni diebus; num idcirco cessaret disputatio cum hæreticis, potestasne in ea sit illius interdicendi quibusdam certis diebus, quemadmodum priùs fecerat? Perge porrò: Num agebatur de concedendo Calice, nisi quibusdam nationibus; reliquæ verò nec petebant, nec optabant? Quo pacto igitur cum iis cessabat disputatio, an diuinum præceptum transgredenterunt?

³ Addit-præterea: In tertio doctrina capite fuisse admodum ponderatam ipsius clausulam; Nulla gratiâ necessariâ ad salutem defraudari fideles, qui unam speciem solum accipiunt; cùm id videretur fateri Synodus, gratiam minime necessariam amitti. Hic verò dubitabatur, an sit auctoritas humana, que posset impedire Diuinam gratiam superfluentem minimeq; necessariam; & ubi ea auctoritas esset, an charitas hac ad bonum consequendum obstatua permittat.

Mira sane dialectica, & tamen à Suaui alibi quoque in rebus similibus usurpata! Decernitur, hominem, cui usus Calicis interdictur, nullâ gratiâ ad salutem necessariâ fraudari; ergo fatetur Synodus, aliquâ gratiâ non necessariâ fraudari. Qui, viso ante mensem Petro, diceret; Altero ab hinc mense Petrus non erat mortuus; num idcirco fateretur, Petrum hodie esse mortuum? Quænam frequen-

1562. tior loquendi ratio , non solum inquam in scholis & in tribunali-
bus, sed in colloquiis domesticis, quām affirmare aut negare ali-
quam rem sub conditione , sub qua certa sit affirmatio aut negatio,
& adhuc in ancipi manere, quidnam esset eā conditione sublata ?
Pudet me lectorem in his nūgis tamdiu detinere , præsertim cùm
satis compertum fuerit, & tunc & quois tempore hanc fuisse Pa-
trum sententiam ; quin plerosque propendisse in opinionem illi
gratiæ inæqualitati contrariam. Quare postmodum etiam plerique
Catholicorum Doctorum ^a idipsum censuere , nihil ambigentes ne
verba Concilij oppositum faterentur ; vsque adeò ut Bellarminus
docuerit , potius ^b deduci ex Tridentino probabilem argumenta-
tionem, quod gratia æqualis sit in utroque casu, eamque sententiam
tam firmo inniti fundamento auctoritatis, vt citra omnem dubita-
tionem è suggestu assueranter prædicari possit. Id satis est ad ar-
gumenti ineptiam ostendendam : sed placet alià ratione eius falla-
ciam patefacere .

Fingamus cum Suaui , in ea Sessione Patres oppositam partem ⁴
fuisse faslos, & statuisse. Quid-hoc ad id , quod ipse intendebat ,
conferret ? Dubium videbatur , inquit ille, an Ecclesiæ aut ex au-
ctoritatis defectu, aut certè ex lege charitatis, liceat legem ferre, quâ
superfluente gratiâ quisquam priuetur. Hic ex se quisque mediocri-
ter eruditus animaduertit affectatam dubitationem , quâ hallucin-
entur vulgi oculi, & in errorem trahantur. Aequè pariter dubitari
poterat de vetito Ecclesiastico, ne plusquam semel eodem die suma-
tur Eucharistia, neque post sumptum cibum , iis saltem, quibus ad
eam vsque horam naturale ieunium à valetudine non permittitur :
hæc enim omnia aliquâ exuberante gratiâ hominem priuarent. Ita
pariter se habet prohibitio , quâ vetantur Sacerdotes eodem die sa-
crificium iterare , perinde ac die Christi natalis conceditur. Idem
vsuuerit in interdicto , ne præbeatur Eucharistia ægrotis vomitum
patientibus, & ne quispiam vniuersè Eucharistiam sumat , nisi ma-
nu Sacerdotis ea porrigatur : idem in ritu, quo sexta feria sanctioris
hebdomadæ Eucharistæ sumptio laicis negatur. Et sanè cùm &
probabilis sit , & insignium Theologorum auctoritate fulciatur ea
sententia, quâ dicitur, ab Eucharistia gratiam augeri non solum
quo tempore ea suscipitur , sed etiam quo perdurat in stomacho ,
dubitari posset ex ratiocinatione Suauis , an egerit Ecclesia aut ul-
tra potestatem, aut certè contra charitatem, præscribendo, vt conse-
centur ac distribuantur Fidelibus species panis tam tenui ac sub-
tili formâ. Cuicunque Theologo , quin cuique homini cordato
lumen

^a Bellarmi-
nus, Vaf-
quez, Sua-
rius, & ferè
reliqui om-
nes.

^b Lib. 4 de
Eucharistia
cap. 23.

lumen inest, quo perspiciat, ab huiusmodi legibus de ritibus Eucharistiae ratione haberi proxime, non de solo gratiæ incremento in homine, qui Sacramentum suscipit, sed etiam de eiusdem Sacramenti dignitate ac veneratione. Dixi proxime: nam si ultra ratio habeatur, deprehenditur, à veneratione sensum pietatis excitari in homine susciente, & ab hoc sensu sèpè compensari multis partibus detrimentum illius gratiæ, quam fuisset homo lucratus per usum nimis familiarem, & sine ritibus ab Ecclesia præscriptis. Porro quinam ad venerationem Sacramenti spectaret interdictus laicis usus Calicis, haud difficulter animo cogitatur. Gerson Parisiensis Cancellarius id amplè demonstrat; nobis verò breuè aderit occasio hac de re loquendi. Nunc Suauem sequamur, qui pergit scribere:

5. *Duo præ ceteris multorum sermonibus argumentum præbueret: alterum, obligatio iniuncta, credendi veteres Patres numquam existimasse Eucharistia sumptionem infantibus necessariam. Etenim ubi agitur de Historia veritate, agitur de facto, & de præscripto, ubi auctoritas vim non habet, quæ iam facta immutare nequit. Atqui notum est legentibus Augustinum, ab eo nouem in locis, non uno verbo, sed longa oratione affirmari, necessariam esse parvulis Eucharistiam, & in duobus ex illis eius necessitatem aquari Baptismi necessitati: quin ab eodem non semel dici, eam existimat ac definit ab ipsa Romana Ecclesia fuisse tamquam necessariam ad parvulorum salutem, adducto in eam rem Innocentio Pontifice, cuius epistola adhuc extat, quæ perspicue loquitur. Et mirum videbatur, quod Synodus citra necessitatem hac se difficultate implicauerit absque exitu, & cum periculo quod ab aliquibus affirmaretur, aut Innocentium aut Concilium errasse.*

6. In primis, si Suavis sententia fuit (quod ipsius verbis significari videtur) non posse ab Ecclesia tamquam Fidei dogma declarari seu veritatem seu falsitatem certæ cuiusdam rei gestæ (quippe quæ non extet in diuinis Litteris, quarum Ecclesia interpres est, quæque, cum sit præterita res, nulli iurisdictioni subiicitur) satis apparet, tantumdem ab ipso ignorari, quantum non credi auctoritatem Ecclesiæ. Num ipsi statuere non licet, esse Fide credendum, non evenisse in aliquo certo homine id quod Deus in sacris Paginis affirmit numquam in quocumque hominum eventurum, exempli gratiæ, quemdam ex Cælitibus in tartara non cecidisse? Iam verò cum à Deo in sacris Litteris reueletur, Ecclesiam esse columnam & fundamentum veritatis, eamdemque numquam in Fide deceptamiri; ex vi huiusc Diuini effati potuisset quidem Synodus definire, Ecclesiam, quamvis illa seculis prioribus consueisset Euchari-

1562. stiam parvulis tradere, in ea consuetudine non errasse, quasi falsò crederet, id esse ad ipsorum salutem necessarium.

Sed hæc omnia sunt à me dicta potius ad ostendendam Suavis ⁷ inscitiam, quām ad tuenda verba Concilij, quod, quidquid non nullis visum fuerit, reuerà numquam ibi egit de iis quæ intenderint & opinati sint veteres Patres in præbenda infantibus Eucharistia; sed dixit: *Vt sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certè eos nullâ salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.* Non igitur loquitur Synodus de intentione & opinione, quæ in illis esset qui hoc peragebant; sed docet, hoc ipsum necessarium ad salutem non esse. Atque ita intellecta sunt ea verba, præsertim à Claudio Saintes Episcopo Euriensi, qui cùm ad Concilium venisset inter Theologos regios paucis mensibus post ea promulgata Decreta, non potuit eorum sententiam satis cognoscere. Hic in eruditio volumine, quod inscribitur, *Repetitiones rerum exagitatarum de Eucharistia*, opinari ^c non dubitauit, memoratam consuetudinem aliquorum ex antiquis Patribus, præbendæ infantibus Eucharistæ, ortam fuisse ex dubitatione ac religionis sensu, quod illa etiam parvulis esset necessaria, adeoque voluisse illorum salutem in tuto collocare. Nec huiusmodi opinio Saintes, tametsi à Francisco Suares impugnata^d, ab ipso tamen improbatum non modò vt hæretica, sed ne vt dissona quidem verbis Concilij in hac parte, sed solum in alia; nimisrum, quatenus Concilium dicit, sanctissimos illos Patres habuisse probabilem causam ad hoc faciendum pro illius temporis ratione; quæ probabilis causa non agnoscebatur à Saintes, factum errori vnicè tribuente; quamquam idem alioqui circumspecte se gereret, hunc errorē haud adscribens vniuersæ Ecclesiæ, quæ ex Diuina custodia errori non subiacet, sed illis solum partibus, quæ consuetudinem huiusmodi seruarunt. At verò reuerentiore iudicio, & absque erroris nota illis Patribus inusta, hæc probabilis causa esse poterat, seu, vt arbitratur laudatus Suares, minor infantium Christianorum numerus è tempestate, qui eas circumspectiones admitteret, per quas irreuerentia Sacramenti evitabatur; seu, vt alij sibi persuadent, cùm eo tempore Eucharistia sub vtraque specie laicis permitteretur, facile erat infantibus panem consecratum vna cum vino pariter consecrato deglutire, quod hodie amplius fas non est.

At quid respondebimus nouem illis locis S. Augustini, & illi tam ⁸ apertæ Epistolæ Innocentij I. vbi Suavis ostendit affirmari hanc necessitatem tradendi infantibus Sacramentum Corporis Christi, adeo-

^c In repeti-
tione 6.

^d Disp. 62.
de Euchar.
sect. 4.

adeoque Innocentio simul & Augustino. Concilium aduersari? Concedam aduersario suprà quām postulat. Dicit, ab Augustino duobus in locis æqualem necessitatem ponit in Eucharistia, & Baptismo: ego verò adiicio, eamdem ab eo poni necessitatem. Hodiéne primùm in Scholis innotuit, intellectum fuisse ab Augustino caput sextum S. Ioannis non de ipsa solùm in re susceptione Eucharistiæ (siue etiam de illa intellectum ab ipso fuerit nécne, de quo discepatur, nec nostrâ interest) sed de coniunctione, quā nobiscum Christus mysticè fit vnum corpus per Baptismum ac Fidem? Eo testimonio probauit S. Doctor contra Iulianum Pelagianum Baptismi necessitatem, non modò quo regnum cælestè homo ingrediatur, sicuti Pelagiani sacris Oraculis conuicti tandem fatebantur; sed ad obtainendam vitam æternam, quod illi negabant; adeoque aduersus eosdem probauit esse peccatum originale, cuius solùm causâ necessarius est Baptismus. Idcirkò postquam in lib. 1. *De peccatorum meritis, & remissione*, cap. 4. produxit effatum Christi, *Nisi manduaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam*, concludit: *Non necessitas sine vlla ambiguitate proclamat non solùm in regnum Dei non baptizatos puellos ingredi non posse; sed nec vitam eternam posse habere prater Christi corpus, cui ut incorporentur, Sacramento Baptismatis imbuuntur*. Et hanc fuisse Augustini sententiam, tradidit S. Thomas^e: nec vlla opinio concipi poterat adeò remota à principiis Augustini, quām quæ diceret, Siue non remitti statim peccatum originale Baptismo; siue postquam remissum est, redire paruulos in Diuinam inimicitiam absque ipsorum culpa, vbi continget quod ante mortem Eucharistiam haud suscepissent: ex quibus pronuntiatis alterum concedere cogitur, qui affirmat, paruulis necessariam esse ad salutem Eucharistiæ sumptionem. Quocircà in hac vnicâ ac præualida ratione ad excludendam huiusmodi necessitatem inniti Concilium voluit.

^e Tert. part.
q. 80. art. 9.
ad 3.

9. Progredianur: Quid dicit Epistola Innocentij Romani Pontificis, quam Suavis obtrudit? Ea legitur ad Patres Mileuitanos scripta, & est 26. inter ipsius Decretales, quæ pariter locum habet nonagesimum tertium inter Epistolæ Augustini: in ea hæc habentur: *Illud verò quod ab illis (loquebatur de Pelagianis) vestra fraternitas asserit predicari, paruulos æternæ vita præmiis etiam sine Baptismatis gratiâ posse donari, perfatum est; nisi enim manduauerint carnem Filij hominis, & bibent sanguinem eius, non habebunt vitam in sempiternis. Qui autem hoc eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum Baptismum velle cessare, cum prædicant hos habere, quod in eos creditur non nisi*

80 HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI Lib. 17 Cap. 12.

1562. *nisi Baptismate conferendum.* Ecce quo pacto exigat communicatio-
nem carnis Iesu Christi in paruulis Innocentius, cuius Epistola ve-
rè affirmatur à Suaui clare loqui; sed aduersus falsa ipsius dicta.
Nec huiusmodi obseruationes de illis testimoniis excogitatæ post-
ea fuerunt, ad ea defendenda quæ imprudenter Tridentini Patres
pronuntiassent. In manu mea est producere responsum ^f Episco-
pi Mutinensis ad Moronum, qui planè significauerat, hæc à qui-
busdam obiecta Decretis doctrinæ Romam delatis, in quo is narrat,
ea dicta Augustini & Innocentij, aliaque multa, fuisse Tridenti ex-
agitata non mediocri subtilitate, ostenditque per rationes à me ad-
ductas, quisnam esset legitimus eorum sensus. Addit etiam, illic
fuisse admodum reprehensam temeritatem Erasmi, qui suis in scho-
liis explicat Epistolam Innocentij secundum interpretationem, quæ
pro certa ponitur à Suaui. Sed mirum non est, hunc de Innocen-
tio sequi distortas Erasmi interpretationes, quandoquidem, sicut
Tridentini Patres notarunt ^g, hæretici Centuriatores vel ipsa irreue-
rentiæ verba inde sibi desumpfere.

^g Habetur in
epist. citata
Episcopi
Mutinensis.

Postremò alterum narrans, quod ex ipsius affirmatione multos 10
sermones excierit super doctrinæ Canonibus, ita scribit: *Alterum
erat secundus anathematismus, declarans hereticum esse, qui dicit, Eccle-
siam iustis causis haud permotam fuisse ad Eucharistiam absque Calice tra-
dendam: quod idem est ac fundare Fidei dogma in humano facto; ac mi-
rum existimabant, fateri, hominem non nisi humano iure teneri ad obser-
uandum Decretum; sed iure Diuino cogi ad credendum illud esse iustum, &
quod statuerentur tamquam Fidei dogmata res, que mutantur indies.* Ina-
nis argumentatio! Si dogma Fidei est, Ecclesiam in rebus seu Fidei
seu morum errare non posse, quippe quæ regitur à Spiritu sancto;
est etiam dogma Fidei, eamdem ad ferendas leges de Sacramento-
rum distributione non posse absque iustis causis moueri. Argumen-
ta vero, quibus per allata verba Suauis argumentatur, homine scien-
tiâ prædicto indigna sunt; cum omnis humana ac noua lex, quem-
admodum S. Thomas obseruat, suam vim omnem trahat ab æter-
na Dei lege, quæ nos iubet hominibus obedire, eorumque tempo-
rarias sanctiones seruare. Non modò non dissentaneum, sed neces-
sarium est, ut ex Diuino præcepto insit in nobis debitum creden-
di, nos saltem in genere humanis legibus obligari, atque huiusmo-
di debitum esse invariabile, quamvis lex pro vario iudicio & arbi-
trio Superiorum sit variabilis. Ceterum evenire potest, ut nobis li-
ceat certæ alicuius humanæ legis iustitiam per firmum Fidei assen-
sum non credere; cuiusmodi, exempli causâ, sunt leges illæ, quas
fan-

sanciunt Principes laici, aut etiam Episcopi, & ipse Pontifex, non quatenus Pontifex: Deus enim minimè reuelauit, se velle semper huiusmodi sanctionibus assistere. Potest quoque contingere, ut per hanc firmam fidem cogamur credere iustitiam alicuius generis legum humanarum, vbi Deus perpetuam suam custodiam alicui humano legislatori promiserit, perinde ac promisit Ecclesiæ in legibus Religionis. Ceterà, quòd lex variabilis sit, nihil impedit ne variari non possit fides, quâ credatur legis conuenientia pro ea tempestate quâ illa perdurat. Profectò Diuinæ etiam leges cærimoniârum & iudiciorum variabiles fuerunt, & ad tempus: & tamen dogma Fidei est, ambas fuisse iustas, & rationi consentaneas. Quod autem Synodus huiuscæ legis causas non attulerit, nec mirum est, nec dignum quod castigetur. Id quotidie peragunt sapientes iudices ac legislatores, ad subtrahendam populo cauillorum materiam, cùm præsertim eiusmodi causæ satis in comperto essent, & à scriptoribus per typos impressæ.

A Fidei dogmatibus progreditur Suavis ad binas criminationes configendas de disciplinæ Decretis, alteram vniuersalem, ob argumentorum leuitatem; peculiarem alteram, de nouis Parœciis instituendis, vbi veteres non essent satis. Vtrique suprà responsum abundè. Solùm, quoniam adiicit secundo loco, ad nouas Parœcias erigendas, non populum, sed Ecclesiasticos diuites esse obstringendos; libenter eum fuisse percontatus, An umquam competenterit, vbi stipendum statuitur medico, seu ludimagistro in aliquo oppido, desumatur illud ex prouentibus diuitum dumtaxat, & non potius pauperum ac diuitum, proportione, in quorum vniuersale commodum illi stipendio conducuntur. Num ea Iurisconsultorum regula inaudita est: Qui commodum sentit, oportet ut incommodum sentiat? Diuites idcirco sunt diuites, quòd sua liberè possideant, & debeant pauperibus ex charitate non ex iustitia subuenire. Præterquam quòd profugium illud ad popularium collationem decretum est in supplementum, vbi antiquæ Parœciæ redditus non sufficerent ad nouam etiam dotandam. Quare Decreti usus perrarus fuit; nec qui grauabantur, tametsi semper queruli, huius oneris causâ vociferati sunt. Patrocinari pauperibus quasi diuexatis, seditionorum mos est, quòd illos sibi assecelas comparent; qui cùm præ aliis minus habeant, plures sunt, adeoque præ aliis plus possunt.

Pars III.

L

CAPVT

Inter Mantuanum & Simonettam reconciliatio. Litteræ Regis Catholici de Continuazione & Mansione. Pontificis responsum ad epistolam Italicorum Praefulum, qui affirmarant, mansio- nem esse Iuris Diuini. Eiusdem mandata Legatis tradita super eo negotio. Præscriptus Theologis ordo; sed non seruatus. Arti- culi de Sacrificio propositi.

Postquam euasere Legati ex obsidione curarum ob Sessionem, ¹ licuit ipsis tempus soleritiamque conuertere ad alia Synodi progressibus profutura. Ingens semper desiderium præ se tu- lerat Simonetta recuperandi sibi animum Mantuani; non solum ob viri excellentiam, admonitionemque Pontificis, sed quod spe- rabat, simul cum amicitia eiusdem operam ac sensa secum coniun-
¶ Extant
cuncta in bi-
nis litteris Vi-
cecomes ad
Borromæum,
17. & 20. Iu-
lii 1562.
 etum iri, ratus, ea quæ hactenus à Mantuano peracta fuerant ² in mansionis quæstione, potius suasu Seripandi, quippe Theologi in ea fententia defixi, quām suopte sensu peracta: nec esse adeò diffi- cile, remoueri ab homine quæ ipsi aliunde sint impressa, quām quæ ab ipsis ingenio diminant. Quapropter statuerat illum adire, & per efficaciam illius obsequij, vi præsentia vocisque animati, vnius horæ spatio id perficere, quod per plures menses conciliato- rum operâ, ut sic loquar, inanimatâ confici nequit. Sed Vicecomes rem protraxerat, quò priùs esset certior, ne huiusmodi machina, quæ maxima erat, incassū admoueretur. Deinum cùm iam cer- tus ab Oliuo & Episcopo Scarampo fuisse redditus de parato ad id animo Mantuani, illi aperuit Simonetta, significatum sibi fuisse à Mantuano, velle cum ipso communicare partem epistolæ, sibi ar- canis notis Româ conscriptæ, de Calicis concessione; (&, quantum arbitror, ea erat, quam priùs diximus fuisse scriptam ad Principem Legatorum die nono Iulij.) Tunc Vicecomes ipsum cohortatus est, vt acciperet opportunitatem illius fidentis amicique colloquij ad res præteritas reuelandas; & in plurimis rerum gestarum errore deterso, & in cunctis animi sinceritate patefactâ, studeret obductas offenditum nubeculas dissipare. Itaque die decimonono Iulij, quo primus post Sessionem quintam confessus habitus est, & articuli à minoribus Theologis expendendi propositi sunt, Simonetta, dum abiret è templo, vbi conuentus habebantur, se vltro per ami- cam fidentiam Mantuano, qui illic propè habitabat, conuiuam ob- tulit.

tulit. Plures inter eos iacti sermones mutuâ gratificatione: & quoniam generosior indoles facile placabilis est; Gonzaga se pacatum ex animo fassus est: quin cùm vellet Simonetta se purgare, quòd quidam Præfules sibi familiares in Mantuanum oblocuti fuerant, hic interpellauit, dicens ea de re sermonem aliàs se habituros: quo silentio indicauit, ac posteà Oliui & Scarampi voce significauit, non aliam à se castigationem peti, nisi emendationem. Atque eamdem posteà mansuetudinem ac prudentiam in hoc seruauit cum Borromæo ^b, qui per Gonzagam Cardinalem ipsi significarat, vel le se cum Pontifice agere, ut Sanfelicius Synodi Curator stipendio priuaretur, quòd eam quæ par esset de eo rationem in sermonibus non haberet: cui rescripsit, Non esse tempori consentaneum rerum publicarum cursum perturbare hisce priuatæ offenditionis significationibus: quod placuit plurimùm Borromæo tum actionis honestate, tum etiam utilitate.

2 Operi valde profuit, vt concordibus rotis melius incederet, epistola Regis Catholici, ad Piscarium nocte, quæ narratam reconciliationem præcesserat, illuc delata ^c. In ea Philippus Rex, patefactâ propensione animi tum ad reliquis Principibus gratificandum, tum ad pacificum Concilij progressum promouendum, significabat de Continuatione, cùm ipse animaduerteret tam validam Cæsaris Regisque Christianissimi repugnantiam, adeoque turbamenta quæ posse ex eiusmodi declaratione suboriri, velle vt sui desisterent à postulato; cùm sibi satis esset, ne quid fieret quod illi aduersaretur.

Quod autem ad mansionem attinebat: laudari quidem à se Religiosis studium in Episcopis; videri tamen sibi eam decisionem haud opportunè tunc euenturam: quare suam esse mentem, ne illius postulationem vrgerent. Granatensis inspecto illius epistolæ sensu de mansione, respondit: *Bene est: Pontifex hanc definitionem minimè vult: & Rex quanti illa intersit, minimè scit. Eius consiliarij sunt Archiepiscopus Hispalensis, & Episcopus Conchenensis, qui mansionem non curant. Evidem obsequiar, à contestatione abstinendo, sed non desistam ab huīus declarationis postulato, quoties opportunitatem nactus fuero: in quo Regem haud offensumiri certo scio.*

3 Eodem die decimo nono Marinus Lancianensis Archiepiscopus attulit Pontificias litteras ^d, quibus responsum reddebat Episcopis, qui per commemoratam epistolam, sicuti indicauimus, apud Pontificem excusarant res à se gestas in disputatione de residendi præscripto, easque Beccarello Archiepiscopo Ragusensi tradidit, ut pote dignitate præcipuo, dum Sebastianus Læccauela Archiepiscopus

^b Ex epistola Borromæi ad Mantua- num, 20. Au- gusti 1562.

^c In iisdem arcana litteris Viceco- mitis ad Borromæum, & fulius in epistola Lanfaci ad Regem, 14. Iulij 1562.

^d Eadem epistola Mutienensis ad Moronum, & alia la- densis ad Cornelium Card. Vra- que 20. Iulij 1562.

1562. scopus Naxiensis aberat: atque eumdein rogauit, vt collegas conuocaret, quò Pontificis sensa cognoscerent ab illius voce, qui litteras detulerat. Itaque in templo maximo post vespertinas preces coram omnibus litteræ Pontificiæ resignatae sunt. In his continebatur^e: Haud parum fuisse acceptum Pontifici pium ipsorum animum, Sedi Apostolicæ addictum. Quod spectabat ad declaracionem, quam ipsi habendam curauerant, cuiusnam esset iuris Pastorum mansio, certum sibi esse, pro sua quemque conscientia disseruisse: id sibi minimè displicere; quin velle se suam cuique in Concilio libertatem concedi; sed simul optare, vt à mutuis inter se offensionibus, maliq[ue] exempli occasione cauerent; cùm præsertim non ignorarent Patres, quo pacto expositi obuersabantur subdolæ hæreticorum nequitiaz, qui oculis intensissimis quidquid ab ipsis ageretur obseruabant. Illos igitur ad hanc coniunctionem moderationemque se paternè cohortari; reliqua verò Lancianensi committi, quæ is suo nomine significaret. Verbis deinde usus est Marinus ad fiduciam amoremque compositis: quare cùm ex litterarum, tum ex nuntij verbis perspectum fuit omnibus, optimum à se locum obtineri in opinione benevolentiaque Pontificis: quod sanè pergratum ipsis accidit. Marinus nono post suum redditum die Pontificias litteras illis reddidit, non sine sollicitudine, ac suspitione quadam illorum Præsulum^f, qui non ignorabant, eas litteras iamdiu fuisse datas^g: & cùm huiusmodi scripta facilè vulgentur, fama est, illorum exemplaria etiam Venetiis ad eos fuisse perlata. Dilationis auctor fuerat Vicecomes^h: non tamen causam apertè comperio; sed fortasse ea fuit, siue quòd vellet delibare priùs in Præsulum opera animorum sinceritatem, expectato Sessionis imminentis exitu, siue ne id eo tempore perageret, quo indigentiaz potius quām benignitatis indicium esset.

^f Litteræ Se-
ripandi ad
Borromæcum,
16. Iulij,
1562.
^g Kalendas
Iulij.
^h Epist. Vi-
cecomitis ad
Borromæcum,
13. Iulij
1562.

Pontifex edoctus tum de reconciliatione inter duos Legatos, 4 tum de animo delinito in Episcopis Italics, & de Regis voluntate, Hispanis eius nomine denuntiata, in spem certam venit, posse commotos de articulo mansionis humores concoqui per soporem; præsertim quòd Vargas, acceptis à Rege litterisⁱ consonantibus, Pontificem rogarat, vt de illa quæstione silentium haberetur. Pius itaque Præsidum operam ad id poposcit, regiis litteris, quas Vargas acceperat, illis arcando communicatis: simul Vicecomiti significauit, Cùm certum esset, Hispanos ab incepto destituros, verisimile videri, Italos, qui eosque Hispanorum humeris se ferri suerant, postulationem pariter deserturos^k: Legatos quidem priùs nuntiasse,

ⁱ In arcans
notis Borro-
mæi ad Vi-
cecomitem,
5. Augusti
1562.
^k Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæcum,
20. Iulij
1562.

rem

rem in obliuionem adduci non posse; sed summam spei in eo versari, quod obtineretur, esse in Pontifice reponendam; tamen post compertam Philippi Regis mentem, difficultatem ad eam omnino sopiaendam non agnoscit. Aperiret igitur Vicecomes rerum statum ac spei fundamentum Nolano Episcopo, aliisque Mantuano intimis; sed ne vlo quidem nutu indicaret, plenam in illius sinceritate fiduciam non haberi, aditu & ipsis & illi relicto ad arguendum: si præualidis obstaculis amotis res non procederet, id adscriptum iri Mantuano, quod addictos sibi Præsules non permouisset. Huiusmodi argumentis usus est Pontifex.

5 Porro obseruandum est, de Regiis ad Piscarium litteris nihil innotuisse Legatis eo die, quo illas accepit Vicecomes: nam eodem die ad Borromæum litteras scripsere, in quibus admirabantur, quod Hispani, qui Continuationis declarationem acerrimè curabant, ea in re obmutuissent: ac præterea significarunt, à Cæsare, qui pro more illi aduersabatur, admittitos se fuisse, ipsum effectum, ut Rex Catholicus, sui fratris filius, acquiesceret, nec ullus ex Hispanis Episcopis aut ministris postulationem iteraret. Ita sæpè minores quoque administris parci sunt in iis, quæ norunt, communicandis cum aliis altioris ordinis ministris eiusdem Principis, quod magis habeantur solentes inuestigatores, ac probè docti de rebus; cum ægrè reperiatur, qui in agendo sui Principis negotio non æquè studeat suum agere.

6 Verum quod ad mansionem spectabat: Legati tametsi posteà rescuerint ea quæ scripserat Rex Catholicus^m, exposuerunt Pontifici, non propterea fiduciam haberi posse rei silentio terminandæ: Hispanienses Episcopos communiter respondisse eodem, de quo nuper diximus. Guerrieri tenore: quocircà vnicam rationem, & honorificam, & minimè arduam ad eam agitationem in Synodo tranquillandam, esse, si detur opera, ut concorditer Patres negotium integrum in Pontificis arbitratu reponerent. Accessit ad id Vicecomitis responsio, per quam narrabatur Borromæoⁿ sententia epistole, ab Hispanis Episcopis ad Regem scriptæ super ea re, præterquam à Mendoza, ab Augustino, & ab aliis sex, qui negarunt illi subscribere, & à quibus notitia surrepit; ac posteà eius epistolæ exemplar, cuiuscumque fuerit opera, subtraactum est. Ibi ut animi perturbationem peruerit, ita veritas non leuiter ab ipsis peruersa, affirmantibus, duas ex tribus Præsulum partibus eam definitionem velle; & tamen ne ad dimidium quidem suffragia peruererant, sicut alibi ostensum est. Vbi res Conilio conimitteretur,

^l Due litteræ Legatorum ad Borromæum,
20. Iulij
1562.

^m Litteræ Legatorum ad Borromæum,
30. Iulij
1562.

ⁿ In epist. Vicecomitis ad Borromæum,
4. August. &
exemplar missum in altera, 13. Au-
gusti 1562.

1562. vix decem ex centum octoginta Patribus ab huiusmodi definitione dissensuros; & dein vix quatuor eam esse iuris Diuini negaturos (sed reuerà vtrique capiti plurimi repugnabant) Oratores pariter in id conuenire; quamquam re ipsa nec Hispanus nec Lusitanus, qui ab illis nominatim numerabantur, nec alij complures postulato institissent. Tum de Legatis communiter conquerebantur, dicentes, declarationem confici potuisse ex numero sententiarum, quas ante Patres dixerant: sed Praesides, ad eam euitandam, ex arte vsos fuisse eo nouo suffragiorum genere super vnicam tantummodo interrogatione; cui vnicam tantummodo responsio esset reddenda. Atque ita consilium illud à Legatis suscepit, pro eo ac notauiimus, in sinistram opinionem duplicitis contrarij artificij apud duas contrarias partes. Dein amplificabant necessitatem, ne articulus ille sine decisione præteriretur, vt qui ex se ipso ingentis erat emolumenti ad reparandam Ecclesiasticam disciplinam, quiq[ue] post euulgatam iam famam eorum, quæ postremo contigerant, futurus fuisset grauissimæ offensioni, si obrutus silentio cerneretur. Eapropter Regem orabant, vt omnem moueret lapidem apud Pontificem, vt is Concilio liberè committeretur. Hæc erat earum summa litterarum, quæ tam grauiter rem ipsam permutare videbantur, vt Brugora, ibi Piscarij minister, & cui Vicecomes intimus euaserat, studuerit persuadere Piscario, cuius operâ ea quæ diximus Patribus commissa fuerant, ad rescribendum ex se Regi, eumq[ue] ab errore deducendum de iis quæ falsò assumebantur. Nec reticuero conditionem quamdam, alioquin haud memorabilem, vt exemplo illa sit, quo se quisque nauiter abstineat ab extruendis molibus super iis quæ acceperit, quamuis dicta ab hominibus rerum bene conscientiis ac veridicis, qui tamen in multis conditionibus recensemdis plenrumque falluntur. Vicecomes ex aliorum narratione sententiam illius epistolæ ita Romam conscriperat[•], vt cum posteà verum illius exemplar calamo exscriptum accepit, minus fidele aliqua ex parte deprehenderit illud quod sibi alienâ lingua descriptum fuerat.

• In epistola
arcana do-
cis scripe-
die 13.

^p Varie lit-
teræ Borro-
nnæ ad Le-
gatos.

^q Acta Pa-
leottii, & ar-
eis Aliz,

15. Iulij
1562.

Ea Praesulum Hispanorum duritia deflorauit in Pontifice spem 7 admodum viuidam; eiisque palam fecit, nequaquam impediri à frigore Mantuani, ne ignis quasi per antiperitasim extingueretur. Idcirco Legatis^p iniunxit, si Patres super eo negotio silerent, ipsi patiter silerent; si pauci loquerentur, non haberent in pretio; si complures, ipsi curarent ut res in Pontifice reponeretur.

Interea nihil operæ à Synodo remittebatur^q. In cœtu diei de- 8 cimi

cimi noni, sicut diximus, propositi fuerunt tredecim articuli de Sacrificio, minoribus Theologis expendendi, qui in conuocatione Iulij iam fuerant parati.

1. *Vtrum Missa sit sola commemoratione sacrificij in Cruce perfecti, an verum sacrificium.*

2. *Vtrum Crucis sacrificio deroget Missa sacrificium.*
3. *An per ea verba, Hoc facite in meam commemorationem, iussit Christus Apostolos offerre suum corpus & sanguinem in Missa.*

4. *Num sacrificium, quod fit in Missa, pro sit solum sumenti, sed offerri non posse pro aliis, tum viuis tum defunctis, nec pro ipsorum culpis, satisfactionibus, aliisq; indigentiis.*

5. *Vtrum Missa priuata, in quibus Eucharistiam sumit solus Sacerdos, & non alij, licita non sint, ac tolli debeant.*

6. *An repugnet institutioni Christi miscere in Missa aquam cum vino.*

7. *An Canon Missae contineat errores, ac tolli debeat.*

8. *Num laudabilis sit ritus Ecclesiae Romanae preferendi secreto & voce submissa verba consecrationis.*

9. *An Missa non nisi lingua vulgari, qua ab omnibus intelligatur, celebranda sit.*

10. *Num sit abusus, quasdam certas Missas quibusdam certis Sanctis tribuere.*

11. *An remouenda sint ceremonia, vestes, & alia signa externa, quibus Ecclesia vtitur in celebratione Missarum.*

12. *Num idem sit, Christum immolari pro nobis, & praberis nobis comedendum.*

13. *Num Missa sit dumtaxat sacrificium laudis, & gratiarum actionis, an etiam sacrificium pro viuis ac defunctis.*

9. Postridie in conuentu quædam statuta sunt ad decorè, ordinate, ac celebriter rem agendam : ac primò quidem Mantuanus graui-
ter conquestus est^r, quod quidam, vbi alicuius sermo aliquanto
prolixior videbatur, studerent pedum strepitu illi finem imponere: id eo confessu indignum esse, & vbi amplius accideret, Legatos il-
licè abituros, quippe qui rem adeò indecoram ferre non possent
ob Pontificis personam, quam ibi gerebant. Dein quasdam agendi
rationes proposuit, quas Præsides excogitarant; & primo loco ad
res celeriter digerendas dixit, Posse semihoræ terminos præscribi,
quos minores Theologi non excederent, sed à Cærimoniarum Ma-
gistro statim admonerentur ut desisterent: inter ipsos Theologos
ordo dignitatis, quem alias retulimus, seruaretur. Atque his adie-
ctæ sunt alias sanctiones in locutorum diuisione, quæ à me non scri-
bentur,

^r Placitum
20. Iulii, &
fusus Acta
arcis Albae,
eodem die.
Litteræ iam
memoratae
Mutinensis
ad Moro-
num, & La-
drensis,
20. Iulij
1562.

1562. bentur, quandoquidem ab illis plerumque exercitæ non fuere, defi-
ciente reliquarum fundamento, hoc est, obligatione semihoræ
præscriptæ.

Huic obligationi restiterunt Patrum nonnulli, propterea quod 10
non omnes Theologi digni erant ut æquè audirentur, cùm aliqui
ibi adessent, quibus neque conueniens neque conducibilis erat il-
lius spatij definitio. Sed Præsides responderunt: His proinde ac re-
liquis vniuersè liberum futurum exhibere scripto selectis Patribus,
quæ sibi supererant, & visa fuissent digna ut exponerentur. Verum-
tamen in obicem insuperabilem confessim offensum est. Salme-
ron, qui inter Theologos Pontificios primus erat, negauit velle se
vllâ temporis lege coarctari, dicens, Vbi agebatur de Decretis, Spi-
ritus Sancti nomine conficiendis, non aliam esse adhibendam men-
suram in explicanda sententia, nisi quam S. Spiritus afflatus dictas-
set: satius esse in rebus tanti momenti tacere, quām mutila loqui.
Et quamquam Legati dicerent, spectatâ ipsius singulari conditio-
ne non tam stricte cum eo actum iri, ille persistit in quoquis li-
mite repudiando. Quare in primo cœtu solus integrum spatum
occupauit, idemque in subsecuro à Torres peractum. Quamob-
rem ne incurreretur in inuidiam nimis notabilis personarum acce-
ptionis, oportuit nouam illam restrictionem prorsus auferre. Ex
quo Legati aliquam animi acerbitatem in Salmeronem concepere:
non quidem propter ipsum, quemadmodum ad Borromæum scri-
psere; sed propter necessitatem, in quam ab illius exemplo conie-
cti erant, suæ dignitati aliquid detrahendi, officiendiisque celeritati
processus, sublatâ iussione, & né inchoatâ quidem executione.

Sua vis huius facti telam non præterit absque suarum fimbriarum 11
additamento. Dicit, duos hosce Iesuitas magnâ petulantia iussa
fuisse transgressos, cùm obiiceret Salmeron, Sibi, quippe Theolo-
go Pontificio, tempus præscribendum non esse; eumdem tamen,
per integrum temporis spatum locutum, nonnisi communia quæ-
dam & memoratu non digna protulisse. Quatuor Sua vis dicta hîc
falsitatis reuincuntur ab authenticis monumentis, à me productis.
Non duo, sed unus erat Iesuita: non legem petulanter transgressi
sunt, sed facultatem à Legatis obtinuerunt: Salmeron illi præscri-
pto non repugnauit tamquam Theologus Pontificius; sed declara-
uit, se tacere malle, quām in arguento tanti ponderis non pro-
mere quidquid sibi conscientia dictasset: & tantum abest quod
communia attulerit, vt non modò eius sermo magnis laudibus
commendatus appareat in quadam Archiepiscopi Iadrensis epi-
stola,

Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
& Iadrensis
ad Corne-
lium, 29. Ju-
ni 1562.

1562.

stola (tametsi alioquin eiusdem prolixitatem improbet) sed, sicuti narrat Paleottus, ab ipso tunc celebris quæstio excitata sit, Num Christus seipsum pro nobis in Cœna immolauerit; & ea quæstio etiam, pro eo quod ipse Suavis affirmat, Theologos ac Patres diuturnâ disputatione detinuit. Quicumque doctissimi illius scriptoris volumina super Euangeliis legerit, non poterit non mirari Suauem, qui ex maledicendi libidine nihil veretur se ignorantem prodere, ausus carpere quasi communia quædam elocutum eiusmodi virum, qui præcelso illi conuentui promeritus est interesse tamquam primus Pontificis Theologus. Verius obiectare illi potuerat, Romæ minimè placuisse oppugnatam ab eo præscriptam temporis limitationem, cum^a optauisset Pontifex, vt primus ex suis Theologis exemplo aliis præluceret, ideoque Legatis iniunxit, vt Salmeronem ea de re in posterum commonerent: sed ipsi, antequam hæc acciperent mandata, difficultate persistendi inter eos fines agnitâ, rem significarunt Pontifici, à quo ipsorum arbitrio commissa est.

12 Decretum pariter in cœtu 20. diei fuit, vt Patres aliqui deligerentur, qui doctrinæ Decreta digererent, & alij qui colligerent abusus corrigendos, ad Sacrificium spectantes. Vterque delectus Legatis à Patribus remissus: illi verò spectatissimos ex variis nationibus Theologos ad alterum opus selegerunt, neç minus excellentes doctrinâ ac prudentiâ ad alterum conficiendum, qui minores Theologos consulerent. Fuit qui proposuit, vt adhiberentur Canones sub Julio parati^b: sed obiectum est, in rebus nondum definitis haud oportere à Synodo centum octoginta Patrum conscientiam suam reponi in eo quod sexaginta Patribus visum fuerat. Prærogatiua tum numeri tum ætatis satis est, vt ipsa prærogatiuis reliquis præferatur, tum ob causam magis acceptam, tum ob victoriā minus oppugnatam: ex minori siquidem excellentiæ titulo ea præfertur, quam prærogatiua quæ in virtutis meritiique præstantia sita est.

^a Dux litterarum
Borromæ
ad Legatos,
29. Iulij, &
6. Augusti
1562.

^b Exeat in
epist. citata
Mutinensis
ad Moronum.

1562.

C A P V T X I V .

Lansaci studia apud Regem, vt Præfules ac Theologos mitteret.

Litteræ Reginæ, quibus à se mitti scribit; ac moram petit, sed cum repulsa. Profectio Fabri in Galliam, eiusque ad Reginam litteræ. Earum examen. Cæsaris ardentissima postulata pro Calicis concessione.

^a Litteræ
Lansaci ad
Regem,
19. 23. &
24. Iulij
1562.

DVm hæc in Concilio agebantur, post habitam Sessionem ¹ Lansacus Orator Regem edocuit^a de iis omnibus quæ gesta fuerant. Se purgauit, quod vehementius non institisset, ut noua celebratio declararetur, cùm sibi in comperto esset, vbi ad extremos conatus ipse deuenisset, suo discessu, nisi rem impetraret, denuntiato, vice noui Concilij nullum planè Concilium habitum iri: Italos numquam consensuros, numquam Hispanos, sed potius Synodus dissoluturos: & Germanis ipsis satis esse, si neutra pars decerneretur. Hispaniæ Regem iussisse à postulato Continuationis desisti; sed mirum non esse, illum non curare vt obtineret verbo quod re obtinuerat, cùm iam Synodus progressa esset ad fancienda dogmata, quæ sedente Iulio supererant. Consultum à se fuisse, ne quid inferretur detrimenti Galliæ consuetudini in Calicis negotio: elaborari articulos Sacrificij, quos ad ipsum Regem mittebat: is, si quam in iis aliisve peculiarem rationem haberet, tempestiuè significaret: potissimum vero, ne amplius moraretur missio nem illuc Præfulum ac Theologorum, qui partes ipsius sustinebant. Statutum fuisse, vt de quois articulo tres Theologi à singulis Principibus missi loquerentur, à singulis Principum Oratoribus selecti: eà se facultate vti non posse, cùm ibi suæ nationis Theologii non adessent. Amplificabat etiam, quantum tribueretur in Concilio menti Pontificis, præsertim ab Italicis Episcopis: Hispanos anteà præferuidos, posteà tepefactos & hebetatos: Cæsarem, qui postulatorum emendationumque volumen miserat, reieciisse posteà in Legatos, vt pro ipsorum arbitratu partem aliquam Synodo subinde proponerent. Quare nisi Gallicorum Præfulum cohors accederet, vires Gallicæ nimis enerues ibi iacere, parumque sperandum esse de articulis à Rege traditis in Oratorum mandatis.

^b Epist. Lan-
saci ad Regi-
nam, 14. Au-
gusti 1562.
& Fabri ad
eamdem
Lansburgo
in Sabaudia,
22. Augusti
1562.

Aliquot post dies Reginæ ^b litteræ ad Lansacum delatæ sunt, ² quæ die 23. Iulij signatæ fuerant. In his significabat, ante Septembris exitum ad futuros Tridenti quadraginta Gallos, partim Epi-
scopos,

scopos, partim Abbates, quos Lotharingus Cardinalis adducturus esset; atque idcirco Sessionem usque ad illorum aduentum protractendum curaret. In huiusmodi quoque sententiam pariter ad Mantuanum scripsit. Exposuit itaque Lansacus Legatis, & coram & scripto^e ipsis tradito, Cupere Christianissimum Regem, ut illius Synodi definitiones ab Ecclesiæ Romanæ aduersariis recipi- rentur, quoniam aliis opus his non erat. Ad id plurimum profuturum, si vna cum eo venerando conuentu reliquarum Christianarum nationum, Galliæ quoque Præsules in illas definitiones concurrerent: hos eosque præpeditos necessariis nexibus, quos ipsi Legati comprobarant: illic Regis mandato ad exitum Septembbris ut tardissime adfuturos. Eapropter à se peti, ut ad id usque temporis Sessio prorogaretur; atque ita euenturum, ut Protestantibus, quorum causâ potissimum Synodus coacta fuerat, minor esset obtentus festinationis accusandæ. Et ne videretur Christianissimus Rex (qui primus apud Pontificem, apud Cæsarem, & apud Catholico- cum Regem eam conuocandam curauerat) velle tunc, ut ea per otium dissolueretur, proponi ab ipso, interim posse stabiliri aut leges disciplinæ, aut articulos adhuc pendentes de usu Calicis, qui postulabatur à Cæsare.

³ Hæc epistola molestiam Legatis incussit: nam ex altera parte moras trahere ipsis non licebat ob acceptas Pontificis iussiones, & spectatâ dignitate Concilij, toties huiusmodi promissis delusi, atque incommodis singularum Ecclesiarum, & discrimine, quod semper affert cunctatio ingentibus præualidisque conuentibus. Ex altera parte nimis æqua postulatio videbatur, ut breui temporis spatio exspectaretur cohors tam ampla tam præclaræ nationis, vna cum Cardinali tam sublimi natalibus, doctrinâ ac prudentiâ. Moram igitur ad respondendum petiere^d, non quò de assensu dissensuive delibera- retur, sed quò rationes validissimæ, ac mollissima verba excogita- rentur, quibus simul bonus color, & non malus sapor inderetur re- pulsæ. Paulò post scripto responsum redditum est^e, quò postulato itidem scripto responderet; præcipue verò breuitati studuerunt, quippe quæ quantò illa ad persuadendum ineptior, tantò ex circumspicione accommodatior est. Illius sententia hæc fuit. *Episcopos Galliæ antequam Synodus aperiretur, decem circiter menses expectatos fuisse: post eius inchoationem, qua Gallorum potissimum causa habita erat, Patres sex menses super sedisse rebus grauioribus agitandis. In praesentia iam incepsum de illis agi; nec utique decorum esse ob quamcumque conditionem pe- dem referre, cum videretur id fieri non posse sine Concilij ignominia,* &

^c Latinè im-
presso cum
responso in
memorato
libro litera-
rum Galli-
carum.

^d Litteræ Le-
gatorum ad
Borromœum,
10. Augusti
1562.
^e Litteræ Le-
gatorum ad
Borromœum,
14. Augusti
1562.

1562. *sine multis grauibusq; incommodis tot Praesulum, qui iam conuenerant. Sessionis prorogationem, quæ præcipue petebatur, Legatorum potestati absque Patribus non subiacere; adeoq; extra Legatorum facultatem esse ipsius promissionem.*

^f Memoria-
ta epist.
die 14.

^g In memo-
ratis litteris
Lansaci &
Fabri ad Re-
ginam.

Non propterea despondit animum Lansacus, sed ad Reginam 4 scripsit ^f, ab ea se petere, vti certiorem ipsum redderet, essentne reuera illi Praesules & Lotharingus aduenturi, & iam iter arripuis- sent: nam si res ita se haberet, etiamsi Legati postulatum exclusis- sent, sibi tamen impetrationem se polliceri; si non aliter, saltem obnuntiando, nisi Galli Praesules expectarentur, illius Synodi Acta se pro non legitimis habiturum. Verùm quoniam existimabatur, in ampla illa Aula (vbi negotia vel maxima decrescunt, perinde ac ingentia flumina in mari) ad conuertendos animos ad ea quæ val- dè procul aderant, adeoque parum efficacia ad permouendum, sa- tis non esse debilem in paginis impressionem, statuerunt collegæ^g, vt Faber tertius Orator in Galliam pergeret, ac Reginæ palam fa- ceret & rei grauitatem & festinationis necessitatem. Sed per viam contigit Fabro, vt à domesticis negotiis ad suam patriam vocare- tur, de quo collegas monuit; simulque per familiarem hominem ipsorum litteras ad Reginam misit, ac per eumdem significanda cu- rauit, quæ ipse habebat in animo coram proferre. Quàm sūnstra de Fabri religione fama esset, alibi palam fecimus, & quam animi affectionem haberet in Ecclesiasticorum rituum conseruationem, & in Concilij dignitatem, ipse iam ostenderat in acerba oratione ab ipso habita in conuentu, alia ab illa cuius exemplar anteà com- municarat, per asperam Patrum indignationem: quare memorata huiusmodi hominis epistola conflata fuit sententiis, quæ gemma- rum speciem Suauianis oculis præ se ferunt: quemadmodum pla- cet mihi eius sumnam fideliter referre, ita ne grauentur alij mecum illam sincerè perpendere.

Initium ducebat ex querimonia, quod sperari non posset in Syn- odo fructus optatus concordandi sententias oppositas, & pacifican- di dissidia Religionis, cùm adessent ibi quidem complures præcel- lentes viri, & Itali & Hispani; sed maior numerus nec eam quæ satis esset virtutem, nec eam voluntatem haberet. In hæc priuora il- lius imaginis lineamenta parumper figamus obtutum. Quod spe- etat ad eam quæ satis esset virtutem, scire ipsum oportebat, in in- genti quadam communitate fieri non posse, vt maior numerus ex iis constet qui præcellunt. Satis est, agnitos à Fabro fuisse in Syn- odo multos viros præcellentes. Etenim in quoouis collegio his tan- dem

dem viris reliqui rem permittunt. Quod spectat *ad voluntatem*, obseruetur, an in quibusdam articulis, quos Faber optabat, tum quod allicerentur Protestantes, nonnullis ad eos conciliandos indulxit, tum ad permutandos ritus ac regimen Ecclesiasticum, variarent inter Patres sententiae, an omnino de repulsa conuenirent. Vbi pauci, & ij quos ipse præcellentes appellat, ad id parati fuissent, existimare potuisset, potiorem cognitionem, melioremque voluntatem in minori numero inesse; sed cum omnes probarentur concordes, oportebat eas aut bonas aut prauas æquè in omnibus iudicare.

6 Querebatur postea, à Legatis sibi diuntaxat facultatem propoundingi fuisse retentam. Verum id est, ob rationes suprà adductas: hoc non obstitit, quò minus Orator quilibet, & quilibet Episcopus exponeret Synodo semper quod ipsi placuisset. Id in comperto fuit non solùm ex articulo de mansione, non solùm ex libello Cæfareo, (qui, tametsi argumenta Præsidibus molestissima contineret, idè propositus non est, quodd initio Cæfaris Oratores ad rem protrahendam flexi sunt, postea verò Ferdinandus ipse, ad omittendam) sed ex opere ipsorum Gallorum, qui & ad primum ingressum tam grauia, Legatisque displicentia in medium attulerant, & postea alia produxerunt, quandocumque collibitum ipsis fuit, quemadmodum in processu narrabimus. Atque idcirco Lansacus, legationis Princeps, in memorata epistola ad Regem ante mensem scripta non excusauit retardatam à se propositionem articulorum, qui sibi commissi fuerant, ob eiusmodi impedimentum; sed quia rerum conditiones haud sibi visæ fuerant idoneæ ad expeditum successum.

7 Neque pariter conquestus est Lansacus de eo quod per acres querimonias addebat epistolæ suæ Faber; nimirum, quòd minimè permitteretur Oratoribus collegium vniuersum alloqui; præter primum accessum, sed aliis vicibus solùm Legatos: quod postea miro artificio Suavis amplificat, arguens inde extremam in Conclilio seruitutem, quando ne aures quidem liberas obtineret. Profectò Suauem non latebat, id esse moris etiam apud Respublicas maximè liberas, vbi Oratores legationis negotia in magno supremo que Consilio nequaquam exponunt; sed audiuntur à selectis Senatoribus, qui dein aut per seipso respondent, aut referunt ad maximum conuentum pro opportunitate res propositas. Quin hoc etiam adest discrimen, quod nec apud huiusmodi Respublicas licet Oratoribus Senatores alloqui priuatim, nec vñus est Senator, qui Oratorum partes agat in Consiliis: at verò in Synodo licebat Oratoribus pro suo arbitratu agere cum quouis Episcoporum, licebat vni

1562.

eidemque Oratorem & Episcopum esse, quales re ipsa erant Cæsarii, ac postmodum alij quoque fuere, & cui libet Oratorum aderant in conuentu Præfules ipsius Principi addicti, paratiq[ue] ad cuncta eiusdem postulata exponenda. Et sanè huiusmodi consuetudo, ut Oratores ad Res publicas missi cum paucis agant, non cum pluribus, non modò communis est, sed necessaria. Pleraque negotia, & ea quæ maioris momenti sunt, proponi non possunt, eisque responsa reddi liberè, coram multitudine; ac proinde admissio ad colloquium eâ priuatâ ratione, non est coarctatio libertatis ipsi conuentui, sed libertatis dilatatio ipsis Oratoribus. Ceterū non experimento constiterat, quandocumque voluerant vel acerbissima quæque proponere, solemnem illis audientiam factam, sicuti Cæsareis Bononiæ Pauli Tertijs atque, & Gallis Tridenti Iulio Pontifice?

Tum affirmabat, vnicum præsidium esse posse, Lotharingi Cardinalis, Gallorumque Præfulum aduentum. Benè habet. Sed ij, quippe maiori studio doctrinâque Religionis prædicti quam Faber, longe alij fuere quam ille eos sibi pingebat. Res collatione patet. Dicebat ipse, ab illis articulis iam paratis de Sacrificio, aditum Protestantibus perpetuò occlusum iri; at verò si quid mutaretur, ac leniretur, sibi polliceri, facile euenturum, ut simul quod præcipuum est nostræ Religionis conseruaretur, simul ad frugem illi reducerentur. Num fortè huiusmodi umquam pigmenta proposuerunt Lotharingus & Episcopi Galliæ? Ac nimis quidem craſsè errabat ille & in facto & in iure. In facto, quoniam planè constituit, ex tot colloquiis habitis à Cæsarianis, & in libris utrimque vulgaris, dissidia inter Catholicos & Protestantes non in quibusdam pusillis versari, sed in Fidei cardinibus: in iure, quia in Fide nihil est pusillum; punctum quodlibet æquè ac sphæra ingens est: & qui aberrat in puncto, aberrat in toro.

Quod si hoc non succederet (pergebat ille) saltem emendationem disciplinæ urgente Lotharingo benè processuram. Etenim Hispani recte erant animo, sed capite carebant, hærebantque attonti ad recentem Regis castigationem: & initio dixerat, non solum obtineri non potuisse ab Oratoribus, ut Synodus id concederet quod sacræ Scripturæ, & primævæ Ecclesiæ consonabat, sed ne id quidem, quod Decreta Canonæque Pontificum completebantur.

Si Fabri ita scribentis sententia erat, præsentes Ecclesiæ ritus Diuinis Litteris aduersari, fuisse planè locutus tamquam hugonotus.

1562.

tus. Sin autem dolebat, cunctas res Ecclesiasticas redigi non posse ad usus etatis Apostolicæ, neque pariter ad ea omnia quæ variis temporibus statuere Pontifices; mirum admodum est, quod tam egregius Iurisperitus admirationem pre se tulerit, cum documentum notissimum sit, leges & consuetudines humanas, tametsi legitimas & sacrosanctas pro aliqua tempestate, recte pro alia variari: & vbi etiam id ex parte contigisset hominum vitio, nonne illi compertum erat, quam difficiles ac periculosæ sint ingentes vel in melius mutationes, adeoque id quod consuetum est, si tolerabile sit, cuicunque nouitatis commodo preferendum esse? Quæ Respublica, quod Regnum, quæ Natio vellet possidente in praesentia remigrare cunctis in rebus ad eos mores, easque leges, quibus cum primò condita sunt, vtebantur? Oportebat ut ipse animaduerteret, an id suis in prouinciis effici potuisset. Sunt hæc reuerata inaurata vocabula aut seducentium aut seductorum, & sub ostentatione medicinæ euadunt toxica publicæ tranquillitati.

- 10 Magis quam Oratores Galici coeperunt Cæsarei acquiescere Legatis ac Pontifici. Tridentum Romam redierat Arriabenus^h, eodem missus à Mantuano, ipsum, sicuti narrauimus, excusaturus: & retulerat inter cetera, cupere Pontificem, ut Synodus Cæsari gratificaretur, Calice illius prouinciis concessso, quod iteratis litteris Borromæi Cardinalisⁱ confirmatum est. Rescriperunt Legati, in eadem se quoque esse sententia; sed aliquid ambigere de successu in Concilio. Faciliorem ab ipsis etiam existimari viam, quam Pontifex etiam probarat, vbi Patrum contentio prænosceretur, id esse, ut ibi generatim decerneretur, posse in eo leges relaxari, vbi certæ quædam conditiones simul coirent: iudicium vero, an huiusmodi conditiones in hoc altero casu adessent, in prudentia Pontificis reponi, qui, vtpote in altiori loco constitutus, res melius discernebat; &, vtpote prædictus auctoritate perpetuâ, & quæ etiam post Synodum perduraret, plus potestatis obtinebat, cuius vi præscriptæ conditiones retinerentur. Adiecerunt Legati, se quoque aliquid conatu fuisse, ut Synodus illud per seipsum indulgeret; sed ab eo conatu abstinuisse, quod ignorarent, qualis inde futurus esset aut effectus aut interpretatio tum ibi tum alibi.

^h Litteræ Legatorum ad Borromæum,
4. Augusti
1562.

ⁱ Ad Legatos
in communione,
& ad
Mantuenum
dominatim.

- 11 Biduo post hæc responsa à Legatis ad Pontificem scripta, ipsos adiit Quinque Ecclesiarum Antistes^k, sciscitatus, quid à Pontifice super eo negotio accepissent. Aiebat ille, Stimulari se singulis litteris à Cæsare: ab eodem scribi, vix amplius contineri posse populos suos, alioqui Sedis Apostolicæ studiosissimos, quin in absurdum

^k Litteræ Legatorum ad Borromæum,
6. Augusti
1562.

1562.

dum aliquod prolaberentur. Supra modum eos tristitiâ affectos , quòd postrema Sessio , à qua exoptatam concessionem sperabant , huiusc fructus sterilis euasisset ; id verò ita fuisse interpretatos , vt ipsa dilatio penè desperationem pareret. A Bauariæ Duce in postremis Comitiis subsidia contra Turcam ægerrimè obtenta fuisse , & solùm pollicendo & sua & parentis sui validissima postulata ad id ipsis à Synodo impetrandum. Vbi primùm illic innotuit Pij IV. creatio , inæstimabilem fuisse lætitiam , propterea quòd considerant , se huiusmodi indulgentiam consecuturos à nouo Pontifice , vt qui suis oculis & auditatem & necessitatem in illis prouinciis inspexerat. Legati propitiam voluntatem Pontificis illi testati sunt : de qua dixit Episcopus se pariter certiore redditum ab Oratore Cælareo , qui Romæ degebat. Postea demonstrarunt incertam euentus áleam ob propensionum sensorum-qué varietatem. Quare ipsi proposuerunt eamdem agendi rationem , quam vt idoneam Pontifici persuaserant : sed non item persuasere Oratori , opponenti , populos hinc deducturos fuisse , Concilium libertate non frui , nec ab eo facultatem obtineri ad beneficium impertiendum : quin quando Pontifex rem Synodo commiserat , si hæc rursus illam in Pontifice reponeret , artem & versutiam suspicatus in iis , quibus vt plenè fiderent , Religio- nis vtilitas postulabat. Quare alia ratio excogitata est , vt petitio eiusmodi conditionibus conuestita Synodo proponeretur , quæ il- lius assensum faciliorem redderent ; nimirum inter ceteras , vt illi populi obligarentur ad credenda , obseruanda ac propugnanda quæcumque Synodus decreuisset. Siquidem Patres , conspicati tam amplum emolumentum Ecclesiæ , ac decus Concilio inde redundaturum , simulque animaduertentes , in vnum ibi coalescere auctoritatem gratificationemque tum præsentis Cæsaris , tum futuri , ad rem indulgendam sese flexissent. Atque huiusmodi rationi satis Dræcouizius libentissimo animo acquieuit , actis abunde gratis , exhibitisque promissis.

Litteræ Le-
gatorum ad
Borroméum,
13. Augusti
1562.

Rediit ¹ haud ita multò pòst is Archiepiscopus Pragâ , quòd ¹² ad Maximilianum coronandum se contulerat , sicuti dictum est , iterauitque Ferdinandi postulata ad Calicem impetrandum , te- status in reliquum tum litteras tum opera Legatorum Cæsari fuisse pergrata .

Huiusmodi erant sensa , affectus , & vota Pontificis , reliquo- rum Principum & Óratorum , dum minores maioresque Theo- logi operam nauabant stabiendi Decretis in quæstionibus de Sa- crificio ,

erificio, quorum per eos planè dies, in quos incidit redditus Pra-
gensis Archiepiscopi, digesserunt pro communiori sententia
Canones & doctrinam. Sed eorum amplitudo, quæ dicta & agi-
tata sunt, quæque contigerunt in peculiaribus ac generalibus
cœtibus, antequam Sessionis fructus matureretur, adigit me, ut
aliquid quietis præbeam Lectoribus, measque narrationes re-
cordiar; cum sæpè ipse rerum ordo ac distinctio varietatis, volu-
ptate non minus quam cessatio, mentem recreet: mōti siquidem
ut quæ cibo suo saturari nequit, sicut accidit corpori, numquam
cibi satietas, sed eiusdem iterata frequentia nauseam affert.

Pars III.

N HISTO-

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI LIBER DECIMVS OCTAVVS.

ARGUMENTVM.

 CONSILIA minorum Theologorum, ac postea Patrum, de Sacrificij articulis; & quæstio ibi excitata, An Christus scipsum in Cœna immolauerit. Non modica sententiarum rationumque varietas de Calicis concessione, proposita cœtui Cæsare postulante. Controuersia, Num Apostoli Sacerdotij Ordinem in Cœna suscepereint. Parata ad mores reformatos Decreta; sed cum querimonia complurium, ob illorum lenitatem. Abusus in Missæ sacrificio correcti. Suspiciones ob Gallorum Präfulum aduentum proximum. Cunctatio postulata ab Oratoribus Gallia ac Cæsareis, Tridenti ac Rome, sed non impe trata. Nova Decreti forma de usu Calicis, in caetu minime probata, ac tandem res in Pontificem reiecta. Oratorum conuentus à Cæsarianis coactus. Diuersæ inter eos sententiae: quædam à variis Oratoribus simul Legatis significata. Sessio sexta, seu vigesima secunda. Sententiarum varietas. Exhibita à Syro Patriarcha obedientia, & in ea actione Lusitani Oratoris contestatio. Quæ Suavis opponit tum interdicto Missæ celebranda sermone vulgari, tum auctoritati Episcopis concessæ ad commutandas in operibus piis extremas voluntates, tum potestati Pontificis in legibus relaxandis, expensa. Legatorum epistola ad Pontificem de necessi-

necessitate grauis emendationis, ciasque mandata Articulis de Ordinis Sacramento minoribus Theologis propositi, & forma ipsis prescripta. Questio excitata, Num, & quo pacto Episcopi sint instituti Presbyteris superiores, iure Diuino. Studia Legatorum ad eam sponiendam, ne questio de Mansione rursus excitaretur; sed frustra. Tria ab ipsis Pontifici proposita ad rem componendam; & quodnam illi probatum. Noua contentio de loca inter Oratorem Helueticum & Bauaricum ad tempus sedata. Polonus Orator exceptus. Altempfij Legati profectio. Consilium Pontificis de Legatis addendis, sed omissum. Graue certamen super noua quaestione, quam diximus. Mandata à Rege Catholico Hispanis Praesulibus tradita, Sedi Apostolicae propitia: & à Cesare scripta suis Oratoribus ad morum correctionem, & coniunctionem cum Gallis. Sessio his postulantibus dies quindecim prorogata; idque prius probatum, dein improbatum Pontifici, & qua de causa: sed serò. Lotharingi Cardinalis aduentus.

C A P V T P R I M V M.

Theologorum conuentus de Missæ sacrificio. Variae Patrum sententiae de præmittenda explicatione doctrinae. Questio suscitata, An Christus in Cœna seipsum pro nobis immolauerit.

VIGESIMO PRIMO Iulij minorum Theologorum 1562.
cœtus inchoati, in quibus nec iudices nec corona locutoribus defuere. Etenim ^a inter alios cœtus, in eo primo, in quo solus Salmeron verba fecit, auditores adfuere omnes Legati, Madruccius Cardinalis, Ora-
tores Cæfarei, Gallici, ac Veneti, centum quinquaginta septem ex Patribus, centum circiter minores Theologi, & præter hos duo ferè capitum millia. Reliqui deinceps habiti sunt; omnesque conuenere in agnoscenda Missa tamquam vero noui Testamenti sacrificio. Sed dum in hanc narrationem Suavis ingreditur, in ipso lamine labitur, affirmans, in conuentu vigesimâ quartâ Iulij habito Georgium Ataidam Lusitani Regis Theologum dixisse, Vnicum illius dogmatis fundamentum in concordi Patrum traditione inniti, & ab eodem fuisse negatam vim probationibus, quæ deduce-

1562.

bantur ex facto Melchisedech, ex celebri Malachia testimonio, & ex verbis Christi ad Apostolos in Cœna: Protestantium argumenta efficaciter ab eo producta; sed eneruiter reiecta, adeoque in sinistram suspicionem illum incidisse: eâ tamen purgatum fuisse ab iis, quæ illius collegæ ac cives attulerant; sed paulò post inde recessisse, ac proinde non extare eius nomen in catalogis post Concilium impressis.

In primis Georgius Ataida, Comitis Castaneræ filius, nec eo die, ² nec umquam de argumentis illius Sessionis sermone in habuit, ut liquet ex Diariis & Actis. Deinde non modò è Concilio tunc non recessit, quod in ea disputatione minus aptè se gesserit; sed comprobatur, ibi commoratum fuisse quinque postea menses, cum Borromæus per epistolam suam, petente Oratore Lusitano Romæ scriptam Legatos ^b rogat, ut illi & honorem exhibeant & fauorem; simulque optimam de ipso existimationem præ se fert. Is etiam post Synodum promotus in Lusitania fuit ad nobilem ^c Ecclesiam Visei; habitusque planè fuit in multo maiori pretio, quam ille haberetur, qui ab Oecumenica Synodo recessisset, quod ibi ob modicam doctrinæ sanitatem haud placuisset.

Iam verò res longè aliter quam narrat Suavis contigit in altero ³ Theologo Lusitano Franciscò Forero, ex Ordine Prædicatorum, cuius sermo habetur in Actis illius diei ^d: & ea, quæ illi euenere, narrantur ab Archiepiscopo Iadrensi, & Mutinensi Episcopo, qui interfuerunt: nec ille discessit è Synodo, sed usque ad exitum ibi persistit, eiusque nomen recensetur in Concilio postea typis edito Antuerpiæ ac Louaniæ. Quin absoluta Synodo, à Pontifice adhibitusdem fuit una cum Archiepiscopo Lancianensi, & Mutinensi Episcopo, graui & honorifico molimini, Tridenti non omnino perfecto, reformandi Missalis ac Breuiarij, formandique Catechismi: fuit etiam à secretis Conuentui, destinato ad indicem absoluendum: quapropter in procœlio in Operis fronte, illius nomen inscriptum legitur ^e.

Præterea inficiatus ille non est, Scripturæ testimoniis, quod intendebatur, probari, sed ratione aliâ à communis explicavit tum id quod Christo tribuitur ex similitudine Melchisedech, tum verba à Deo dicta apud Malachiam ad Hebræos ^f: *Munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatione munda.* Insuper id quod à Christo dictum est Apostolis in Cœna, voluit Forerus ut vim haberet ad eam consecrationem trahendam non

^b Inter Borromæi ad Legatos, 23. Decembris 1562.
^c Vide Aloysium Granatum in secundâ parte Symboli, cap. 7. in particula, cui titulus est, *De aliis miraculis notabilibus atatis nostræ.*

^d Acta arcis Eliz.

^e In litteris ad Corneliū & Moronum Cardinales, 27. Iulij 1562.

^f De ipsius virtute & eruditissimis Operibus confule Xystum Senensem in Bibliotheca sancta, ad ipsius nomen.

^g Cap. 1. ver. lu 10. & 11.

1562.

non ex meris litteræ conditionibus, sed ex vnanimi Patrum interpretatione, à quibus tamen, aiebat ille, ita intelligitur, sed non affirmatur, hanc ipsorum intelligentiam esse Fidei dogma. Idcirco colligere studuit, Sacerdotum institutionem, potestatemque sacrificandi ipsis traditam, traditione quidem, non autem Scripturæ verbis comprobari; quod longè abest ab eo, quod fusè refert Suavis tantâ confidentiâ, perinde ac si suis ipse oculis ab auctographo exemplar exscripsisset: sed proprium est mendacij, quamvis à timore plerumque progeniti, solum esse temeritatis.

Reliqui Lusitanî animaduersâ molestiâ, quam eo die Foreri sermo in cunctos diffuderat, studuerunt honorem plausumque nationi suæ recuperare, confirmantes communem locorum Scripturæ, quæ fuerant adducta, interpretationem, & responsa à Forero prolatâ reiicientes; non tamen per modum damnantium, sed explicantium ipsius dicta: præcipue verò triduo post egregiam dissertationem habuit Melchior Cornelius^b, Theologus à Sebastiano Rege missus, vbi notauit, testimonium Malachiæ ita intelligi à secundo Concilio Nicæno, Actione quartâ: obseruauit, à Christo, cum esset Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum immolari debuisse; cumque idem Apostolis dixisset, *Hoc facite*, ipsis proinde illum imposuisse, ut panem ac vinum immolarent: suaque dicta non modicâ eruditione ac doctrinâ confirmauit.

^b Praeter A.
cta, tunc est
in Diario,
27. Iulij.
1562.

Conuenerant de cunctis articulis Theologi: quare à selectis Patribus Canones ac Decreta digesta sunt, quæ sexto Augustiⁱ cum reliquis Patribus priuatim communicata, quò per aliquot dies illa perpenderent; & vndecimo die generali confessui sunt proposita. Duæ hic præcipue controversiæ subortæ sunt.

ⁱ Diarium,
& A&a,
6. & 11.

Altera, de qua leuius disceptatum est, An esset ante Canones apponenda aliqua doctrinæ declaratio. Patrem negantem Castanæa sustinuit: Id aduersari consuetudini superiorum omnium Synodorum; imitandam esse præcipue Synodus Apostolorum, quibus sat fuit dicere: *Vixum est Spiritui Sancto, & nobis*. Ita sapientes iudices agere, qui rationes lati sententiis non apponunt: id aptius esse ad conseruandam Concilij auctoritatem, omnemque ansam oppugnatoribus amputandam. Huiusmodi doctrinam videri inutilem ad permouendos hæreticos, quippe nixam traditionibus, quas illi aspernantur; superuacaneam Catholicis, qui excipiunt usurpatumque sine dubitatione cunctos Missæ ritus, ac satis nouere, ea omnia antiquitati & auctoritati conformari. Ad hanc sententiam accessere Episcopi Clodiensis & Stabiensis: alter, vt illam roboret, dixit,

1562. Nostræ diuturnissimæ possessioni opus non esse alio fundamento ad eam stabilendam : alter, Transmissam fuisse Iulij III. ætate formam quamdam iam paratam doctrinæ super eo argumento , & ab hæreticis aduersum illam multa obiecta ac vulgata fuisse , quibus euenire posset , quò minus tunc satisficeret ut par est , ob breuitatem temporis ac scripturæ , de iis articulis , adeoque subiri discrimen minuendæ potius quam augendæ firmitudinis definitionibus. Idem pariter opinabatur Episcopus Quinque Ecclesiarum , admonens , satis esse modum imponere tot libellis , sæpè inter se repugnantiibus , de huiusmodi argumento iam editis , qui in Ecclesiæ agro euadabant potius aut contentionum zizania , aut superfluitatis palea , quam flosculi formositatis.

*k Acta, ac
litteræ La-
drensis ,
10 Augusti
1562.*

Ex altera parte Callinus * Archiepiscopus Iadrensis , Ruberius & Blancus , alter Senogalliensis , alter Auriensis Antistes , Io. Baptista Osius Reatinus , & Alexander Sfortia Parmensis , qui postea inter Purpuratos eluxit , & de quo inter primas Pauli IV. turbas locuti sumus , breuem aliquam explicationem voluissent , quæ ad merè declarandos Canones , non ad eos comprobandos , nec ad hæreticos conuincendos vim obtineret : Rem amplius integrum non esse , iam innotescere , adnotam aliàs à Concilio manum fuisse huic doctrinæ operi : ea tunc si retraheretur , visum iri reprehensionibus aduersariorum cedere , simulque aut opus ipsum perfici non posse , aut opifices satis non esse : vtrumque indecorum Ecclesiæ . Seruandam tamen breuitatem sobrietatemque , laudatam ex iis quæ primæ sententiæ fautores attulerant.

Sed tertia opinio vicit : Ponendam esse in fronte Sessionis doctrinam pro thematis dignitate , quâ doctrinâ confirmatæ viderentur definitiones , & ea quæ opponuntur , obiecta . Ita censuit Paulus Louius Nuceriensis Episcopus ; & pro hac parte pugnarunt acriter Stella , Fuscararius , Bouius , & Prosper Rebiba Episcopus Troianus : Prætermitti non posse omnem explicationem doctrinæ ob rationes adductas à propugnatoribus secundæ sententiaz : nec pariter breuem esse adhibendum sermonem , ne aduersariorum argumenta insolubilia viderentur . Si Concilium eum morem tenuerat in superioribus argumentis , longè id impensis agendum tunc in eo argumento , non expenso ab antea tuis Conciliis , ample ac difficiili , & à variis sectis oppugnato . Adiecit Franciscus de Gado , Antistes Lucensis in Hispania , Deberi fidelibus non modò definitiones eorum quæ essent credenda , sed non minus Pastoribus & Concionatoribus deberi doctrinam eorum , quæ ab ipsis tradenda sunt pulis

pulis ad dogmatum explicationem & confirmationem : nec eam expositionem doctrinæ melius alibi ab Ecclesia præstari posse, quām in Oecumenica Synodo, vbi sapientiæ flos conuenit, vbi quæ singuli nouerint curiætis communicantur, & vbi veritatis Spiritus præfens est.

1562.

9 Castaneæ argumentis respondebant Petrus Camaianus Fæsularum Episcopus, & Didacus Couarruias Ciuitatensis: Non solius iudicis partes agere Synodum¹, sed simul magistri ac parentis, & oportere, ut doctrinâ magis quām gladio hæresim ipsa profligaret. Id Fuscararius corroborabat ex eo quod communiter scholastici tradunt in procœdio Magistri Sententiarum: Fidei quoque dogmata exornanda esse atque illustranda rationibus, non quasi nostræ Fidei fundamentis, sed tamquam munitionibus aduersus obiecta non credentium. Aiebat Stella: Non ex eo quod hæretici traditiones reiicerent, deserendum esse à Concilio usum huiusmodi præualidarum probationum ; stultum esse litigatorem, qui in sua intentione stabilienda tacet id quod potissimum conuincit, eò quod aduersarius illius despectum præ se ferat. Idem comprobabat Gadus: Quoniam reuerà nequeunt etiam hæretici huiusmodi probationes respuere, vbi reiecta ipsarum efficacitate non habent unde reliquias, quibus ipsi vtuntur, tamquam veteres agnoscant : vnde nam ipsis innotescere, nisi ex Traditione, Euangelium ab ipsis acceptum, illud idem esse quod à sacris Aucttoribus dictatum est, & ab Apostolis promulgatum? Denique ad Synodorum superiorum consuetudinem respondebat Iulius Magnanus, ex Minorum Ordine Episcopus Caluenis: Præter recentissimum ac validissimum exemplum ipsius Tridentini Concilij in præteritis Sessionibus, etiam in Ephesino Canones obscuriores adiectâ doctrinæ luce fuisse à Cyrillo declaratos. Verumtamen ij omnes cupierunt, ut exemplar propositum, quod ne suis quidem aucttoribus satis probabatur, reconcinnaretur¹; vtque quando complures eruditæ libri de huiusmodi arguento conscripti fuerant, opus Concilij esset, ut ita loquamus, coronis quædam, quâ perficeretur ædificium.

10 Dum hac de re disputabatur, excitata fuit secunda & maior quæstio, An Christus seipsum Patri obtulerit sacrificium in Cœna, an solùm in Cruce. Ea de re nihil in paratis Decretis habebatur, propterea quod illis formandis præterat Seripandus, cui numquam usum est^m operæ pretium esse, huiusmodi definitionem assumere, sed videbatur in doctrina Iulio sedente digesta positum id fuisse. Et Salmeron, cui Sotus in eo aduersatus est, cùm sententiam de arti culis

^l Litteræ
commemo-
ratae Archi-
episcopi la-
drensis, &
Acta Paleot-
ti.

^m Epist. Seri-
pandi ad
Borromæum,
6. Septem-
bris, & epi-
stola iam di-
cta ladren-
sis, & altera,
13. Augusti
1562.

1562. culis proferret, rem fusè affirmando agitarat, sūasq[ue] rationes posteā Patribus scripto exhibuerat: & nonnulli rebantur, non posse recte fundari articulum, nimirum, Eucharistiam esse *propitiatorium sacrificium*, in eo argumento, quod Christus fuerit Sacerdos secundūm ordinem Melchisedech, hoc est, panis ac vini, si relinqueretur ambiguum, an Christus vñquam obtulisset *propitiatorium sacrificium* per panem ac vinum. Verūm cūm Decreta Patrum conuentui sunt exposita, exemplò variæ super ea controversia sententiæ exortæ sunt; & sicut res in quæstionem vocatæ attentionem animi ad se fortius trahunt, quām manifestæ, quibus ingenium nihil de suo tribuit, nec potest partes maximè delectabiles iauentoris agere, complures studium ratiocinationemque ad hoc argumentum conuerterunt. Nec id mirum accidit; Natura quippe vel maximè propriam hominis in eo posuit affectionem Spei, quæ suum quodam peculiare bonum in ipsa boni arduitate plurimum amat.

C A P V T I I.

*Varia sententia, earumq[ue] fundamenta, de memorata quæstione,
& alia in Decretis expensa & composita.*

Super disputatione, de qua diximus, quatuor in classes Patres diuisi. In primam abiit Madruccius Cardinalis, & cum eo Petrus Antonius de Capuo Archiepiscopus Hydruntinus, Castanea, & alij complures, affirmantes, Christum pro nobis seipsum in Cœna sacrificasse, idq[ue] Scripturæ oraculis, Patrum testimoniis, auctorib[us]q[ue] Græcis ac Latinis confirmantes: & addebat Castanea, id etiam in libello *Interim* Germanici contineri. Ioannes Antonius Pantosa Episcopus Literaren[s]is considerauit verbum à Christo ad Apostolos dictum, & in ipsis ad Sacerdotes: expensum quoque ad id ipsum à Melchiore Cornelio, *Hoc facite*: quod verbum pro certo ponit rem quamdam omnino consimilem rei præceptæ, anteā peractam, & posteā indicatam, cūm id importetetur illo pronomine *hoc*. Nam verò Christus, aiebat ille, præcepit Apostolis, & in ipsis præcepit Sacerdotibus, non solùm ut Eucharistiam acciperent, nec solùm ut consecrarent, quod satis non erat ad illos Sacerdotes constituerdos; sed ut offerrent sacrificarentque pro nobis & pro nostris peccatis. Igitur ipse in ea actione, quam nobis imitandam proposuit, obtulit sacrificium propitiatorium. Id confirmavit producta S. Thomæ doctrinâ, quod in extrema formæ prolatione fit simul à Sacerdotibus & consecratio & oblatio & sacrificium:

crificium: unde colligebat, id ipsum à Christo perfectum fuisse in illis verbis proferendis; aliter haberent illa efficaciam in nobis, quam non habuerant in Christo.

² Eidem opinioni tam constanter adhæsit Bellaius Parisiensis Antistes, ut diceret, à S. Spiritu Patrum animos fuisse commotus ad illum articulum expendendum, qui erat fundamentum nostræ Religionis, & sacrificij à Christo oblatis: è Cœnæ sacrificio initia traxisse sacrificium Crucis; ibi cœptam, hîc perfectam immolatiōnem; sed vtrumque sacrificium in eumdem finem collimasse: eoque progressus est, ut affirmaret, dubitaturum se fuisse, an ipse hereticus foret, si aliter sentiret. Quandoque humana mens suâ ipsius caligine aded obnubitur, ut eam pro claritate habeat, assumpto quod dubium est pro certo; ut accidit ~~vñ~~ incolis, quibus non apparet nebula quâ oboluuntur, satis illi perspecta, qui eminentibus è collibus eò visum dirigit.

³ Gaspar à Casalio Episcopus Leiriensis bis abundè hac de re verba fecit, intentus enodandæ difficultati potissimæ, quæ obiectabatur. Ea erat: Per hanc sententiam multum detrahi Crucis sacrificio, perinde quasi ante illud Seruator Patri humanæ salutis gratiâ se immolasset. Et in hanc sententiam locutus est: Christi oblationem fuisse vnicam respectu rei oblatæ, sed modos offerendi fuisse multos ac varios. Etenim quemadmodum S. Thomas docet^a, Redemptoris passio, quamvis vñica, multis processit passibus: vñus fuit Iudæ proditio, alias venditio, alias ipsitus in Cœna ministerium; atque ita diuersa cruciamenta usque ad mortem, per quam completa est: igitur Cœnam fuisse partem quamdam Christi cruciatum. Porro sicuti antegressis promeritis dempta non est, quin potius aucta efficacitas per meritum Crucis; ita potuisse Christum Patri se offerre in Cœna, & sacrificium in Cruce perficere, eâ ratione quâ ipse suis reliquis operibus merendo vixit, & in Cruce merendo mortuus est.

^a 3. part.
q. 8. 3. art. 3.
ad 3.

Jacobus Gibertus de Noguera Episcopus Aliphanus dicebat, Satis esse ad hanc definitionem fundandam multorum Patrum auctoritatem, quandoquidem Synodus Ephesina ipsorum testimonii; tametsi eâ tempestate recentiū, duas in Christo naturas cōprobarat.

⁴ Pro eadem sententia disputarunt Petrus à Monte Episcopus Lucrensis, Carolus Bouius Austunensis, Marcus Laureus Dominicus Campaniensis, Franciscus Zamora, & Didacus Lainius, alter Minorum Observantium, alter Societatis Iesu supremus Moderator.

Pars III.

O

De

1562. De hoc postremo, quem Ordinis mei Fundator socium habuit, ^f primumque in eo regendo successorem, quædam quasi filij pietas me cogit, ut h̄ic parumper subsistam, ad famam tam venerandi capit is à mendacibus Suavis maculis detergandam. Aduenerat antea ^b Lainius è Gallia, quod perrexerat cum Estensi Legato, sicuti dictum est; cui multò prius iniunxerat Pontifex ^c, vt illum Tridentum mitteret; & ab eo responsum fuerat, id effectum iri. Etenim tametsi Lainius ob eximias animi dotes copiosum Parisiis fructum ederet, quem pariter vbiique locorum edidisset, tunc in Gallia manibus magis quam lingua opus erat. Varia tamen quæ contigerant ad id usque temporis, eius missionem Tridentum retardauerant. Et quidem à Pontifice ^d demandatum postremo fuerat Legatis, vt ipsum ad dicendum admitterent non solum tamquam supremum Ordinis Præsidem, sed simul tamquam Pontificium Theologum, perinde ac ipse & Salmeron bis alias in Synodo fecerant; atque vt humaniter illum haberent, quantum hominis doctrina, probitas & integritas merebantur. At verò Suavis dum de Lainij aduentu mentionem facit, narrat illum eò peruenisse 14. Augusti. Tres eiusdem Societatis conatos fuisse eum reliquis Religiosorum Ordinum summis Rectoribus præferre, postremo loco minimè contentum; & idcirco nequaquam recenseri in catalogis eorum, qui Concilio interuenere. Id planè mendaciorum summarium est. Initium à tenuiore ducamus. Eius aduentus non incidit in 14. Augusti; sed, si loquamur de die quo peruenit Tridentum, is fuit vigesimus tertius Iulij, vt vidiimus ^e. Si de eius ingressu in conuentum, vigesimo primo Augusti, secundum ea quæ referunt Legati in scripto, quod mox proferemus. Pergamus ad solidiora mendacia. Publici Synodi catalogi Lainium connumerant inter Generales Religiosorum Præsides qui interfuerent, vt liquet ex Synodo Antuerpiæ typis impressa apud Ioannem Stelsium anno 1564. hoc est planè post illius finem. Tam longè Lainius absfuit ab ultimo inter summos Moderatores gradu recusando, vt ipse illum pterit. Hoc ipsum alibi audiendum curauit ^f ex verbis Paleotti, vbi ipsorum Actorum initio recenset ordinem, qui seruabatur tum in sedibus distribuendis, tum in dicendis sententiis. Sed quoniam pollitus ibi sum magis cogentes à me probationes adductum iri, cum ad oppositam Suavis impugnationem peruenirem, par est vt promissa persoluam. Itaque aio, Legatos ipsos id fuisse testatos in legitimis tabulis, quibus & illi, & qui Concilio à secretis erat, subscripsere Kaland. Nouemb. an. 1562. quas exhibere cuique id capienti paratus sum.

Ibi

^b Peruenit
23. Iulij, vt
habetur ex
epistola Mu-
tinensis ad
Moronum.^c Litteræ Le-
gati Ferrare-
nsis ad
Borroméum,
11. Martij

1562.

^d Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
11 Maij
1562.e Litteræ
Mutinensis
allatae.^f Lib. 15.
cap. 15.

6 Ibi dicunt: Inaudiuisse se cum animi molestia vanum & iniquum rūmorem, per varias prouincias diffusum, Lainium inuitis Patribus sese in conuentum intrūsse, simulq; fuisse conatum summis monasticorum Ordinum Præsulibus anteire. Virumque à vero longè abesse: ingressum illum fuisse ad ferendum iure suffragium in generali cœtu, nemine obſtente, & potius optantibus Patribus, & iuſſu Pontificis, & pro eo quod ex veteri consuetudine debebatur supremis Religiosorum Ordinum Moderatoribus. Dubitatum fuisse de loco, qui à Magistro Ceremoniarum ipſi tribuendus eſſet, nimirum, an infra reliquos generales Ordinum Moderatores, cùm illius Ordo eſſet omnium nouissimus; an ſuprā, quia eſſet Ordo Clericorum, qui Monachis preferuntur. Illum dumtaxat cupiſſe, ut ipſius Ordo tamquam Ordo Clericorum agnosceretur: ceterū modiſtæ, paciſq; ſtudio animum praſe tuliffe extremitati ſubſellū cupidum, & reiſa extremitum locum petiſſe. Sed à Legatis, cùm alicuius anteacti Concilij exemplum ipſis non ſuppetere, quippe quòd hic Regularium Clericorum Ordo, qui latiſſime iam per Christianorum Ethnicorumq; prouincias cum uberrimo animarum fructu protendebat, poſt ultimum Lateranense ortus fuſſet, locum illi extra Ordinem ſeiunctum a reliquis Religioſis Præſulibus datum fuſſe, quòd ibi poſt illos absque Clericorum praediicio ſententiam diceret, quemadmodum dixerat per ſanmmam quietem ac modiſtiam ex die vigesimo primo Auguſti, quo die primū ingressus fuerat.

7 Huiusmodi fuit publicum testimonium à Legatis redditum: qui pariter, cùm ille peruenit, ad ^g Borromæum ſcripſere, ſe censiſſe <sup>10. Augusti
1562.</sup> præcipuum illi locum deberi, eiique dandum curaſſe, ſed reſtitiſſe reliquos Præſides Ordinum Regularium. Ad hæc verò reſcriptum primò ^b fuit à Borromæo, Romæ expenſum iri quid eſſet agendum, quod ipſis poſteā ſignificaretur; ſed interim quietem partium prudenter ipſi curarent: tum additum eſt, Certà reſciuifle Pontificem, à Lainio quemcumque gradum, qui ſibi tribueretur, acceptum iri, & inſuper non mediocri voluptate audiuiſſe Pontificem, à Legatis destinatum Lainio fuſſe locum ſeiunctum, cunctis acquiescenti- bus. Profectò Lainij nomen, perinde ac aliorum complurium, gra- tiā Suaui debet. Etenim ipſius calumniæ ſunt in cauſa, vt à me ſine affectione ſcribantur, & à meis lectoribus ſine tædio legantur res ab illis cum laude geſta; quæ cùm per ſe priuatæ ſint, ac minuta, locum in historiæ theatro non ad pompa, ſed ſolūm ad deſenſionem merentur.

8 Lainius itaque in quæſtione proposita hoc pacto diſſerebat: Eam eſſe tantū de facto, adeoque non ex rationibus, ſed ex testimo- niis dumtaxat ferendum iudicium. Cūm igitur ſupra quadraginta

ⁱ Acta Pa-
leotti, & ar-
cis Aliz.

1562. Patres, tum Latini tum Græci, & tum recentes tum veteres, atque eorum complures Christi ætati propinqui, ac proinde historiam probè callentes, affirment, illum pro nobis seipsum in Cœna sacrificasse, ipsorum dictis habendam fidem: Exemplum Melchisedech, & sacrificij ab eo oblati, non fuisse completum re ipsa à Christo in Cruce. Igitur, in Cœna, ea verba; *Hoc facite*, intelligi à S. Leone in sermone septimo de Cœna Domini, & ab aliis Doctribus, ut illud idem fiat quod fecit Christus: & tamen si Christus in Cœna non sacrificasset, Ecclesia dum in Eucharistia consecranda sacrificat, faceret id quod ipse non fecit. Ostendit præterea, in eiusmodi Christi sacrificio vim expiandi fuisse; primò, quoniam Euangelij verba, per quæ legimus, affirmari à Christo suum sanguinem pro nobis effusum iri, in Græco Euangeliō simul significant tempus præsens, & sonant, *Pro vobis effunditur*; quod verum esse non poterat, si ea Christi oblato ad expiationem peccatorum pro salute hominum non fuisse. Secundò, quia si reliqui Sacerdotes, ut dicit Paulus ad Hebræos, offerunt pro peccatis, multò magis id fecit Christus in eo ipso sacrificio, quod inferioribus Sacerdotibus reliquit; idque similiter confirmauit multorum Patrum testimonio, enumerauitque simul varia discrimina inter Cœnæ & Crucis sacrificia. Denique perpendit, ab Apostolo adscribi vniuersè elationem Christi, præmiumque ipsi traditum, obedientiæ merito; adeoque cum Christus obedierit non solum in morte, sed etiam in cunctis suis operibus; cumque eius elatio, præmiumque ipsi traditum fuerit nostra salus, arguit quodcumque Christi opus nobis salutare fuisse, tametsi cuncta Passioni tamquam actui postremo tribuantur.

Fuerunt in secunda classe Archiepiscopi Granatensis, Bracaren-⁹ sis, & Lancianensis, qui opinabantur, Redemptorem in Cœna sacrificasse quidem, sed sacrificium merè Eucharisticum, hoc est laudis & gratiarum actionis, non satisfactionis & expiationis, veriti, ne aliter derogaretur Crucis sacrificio; neque pariter declarabant, illic seipsum obtulisse.

His accessit Albertus Duinius Veglensis Antistes, qui duas in Christo rationes oblationis distinxit, alteram vniuersalem, & ab ipso adhibitam in cunctis vitæ suæ operibus; alteram peculiarem, ob remissionem nostrorum peccatorum, & non habitam ante Crucem. Studuit sententiam suam corroborare auctoritate sancti Thomæ^k, & apertiùs Oecumenij dicto, quod productum fuerat ab Hosio art. 9. & q. 73. art. 5. in capite quinquagésimo tertio suæ vulgatae confessionis.

Idem

1562.

Idem sentiebat Fuscararius, obseruans, sacrificium Eucharisticum, quod meras laudes gratiarumque actionem complectitur, esse suapte natura nobilissimum, cum sit holocaustum quoddam, quod totum ad adorationem Dei refertur; quamcumque guttulam sanguinis Christi redimendis hominibus satis fuisse, sed iustitiam Divinam imperasse, *ut mors morte tolleretur*, quemadmodum concinit Ecclesia. Huic sententiae non solùm Oecumenium adstipulari, sed videri sibi, posse iureiurando se affirmare, illi adhærere pariter Augustinum.

Andreas Moccenigus Episcopus Nemosiensis aiebat, certum esse, sacrificium Cœnae, itidem ac cuncta reliqua Christi opera, fuisse nobis propitiabile; sed à Christo nonnisi per Crucem nostrarum noxarum remissionem obtentam fuisse: ibi victoriam integrum reportatam; anteà multarum arcium, ut ita dicatur, adeptionem habitam. Quare si post Cœnam, & ante Crucem aliquis ex Apostolis obiisset, nondum apertum in cælum aditum nactus esset.

Eadem opinio pro certa habebatur à Didaco de Leon Augustiniano, Episcopo Conimbricensi.

10 Tertia classis in doctrina ponendum censebat, Christum se Patri obtulisse in Cœna, sed minimè dicendum, hac illâve ratione id perfectum. Cum enim id in quæstione versaretur, nec ullum euidens Scripturæ oraculum vrgeret, Canonem aut Decretum de eo conficiendum non esse, nisi certè prius id à minoribus Theologis solerti operâ fuisse expensum. Huiusmodi erat consilium Naclantis ac Drascouizij; & complures ex asseolis secundæ sententiae posteà huic assensere.

11 Quarta classis ex iis Patribus conflabatur, qui duas partes studebant opinamento medio concordare; idcirco ea in multas partes abibat, cum expromeret vnuquisque quid ipse sentiret, nec nisi seipsum auctorem haberet: è ratione, quâ quis nonnisi sui ipsius assecla esse vult. Inter hos fuere, qui secundam opinionem defenderant: sed si singulorum sensa recenserem, plus tædij quam utilitatis afferrem.

12 Res tandem hunc exitum tulit¹. Cum initio complures repugnarent declarationi huiusc oblati, quo hîc se Christus ~~quocumque~~^{1 Litteræ Iadrensis,} modo obtulisset, postremò contigit aduersus quam euenire sollet in subtilioribus disputationibus, in quibus sui quisque ingenij conceptus amans, in propugnata sententia inhæret firmius. Et enim ferè omnes in primam sententiam abidere, etiam qui acerrime illi restiterant.

Alia

O ;

1562. Alia capita sunt agitata, ac præcipue, An essent celebrandæ Missæ linguis vulgaribus. Fuit qui dixit, Perniciosam haud sibi videri Dalmatiæ consuetudinem, vbi post lectionem Euangelij Latini, idem legitur idiomate Dalmatico, ad populi eruditionem. Omnibus tamen probata est interdictio celebrandi Missam vulgari sermone. Quin Episcopus Nimosiensis retulit, in sua Diœcesi ab hæreticis, cum plurima Ecclesiæ bona occupassent, eorum restitutio nem oblatam fuisse cum certis quibusdam pæctiōnibus, præsertim verò cum hac conditione; sed rem fuisse reiectam.

Aetum quoque in transcurso, An Decretis doctrinæ par Canonibus auctoritas esset tribuenda. Aduersabantur Fuscarius & Blan cus, aientes, suos in hisce rebus gradus esse; sufficere, si oppugnatoribus inureretur temeritatis & scandali nota, non item hæreseos. Oppositum suadebat Hosius Reatinus Antistes: sed de hoc matrum plenumque consilium non est habitum.

Blanco denique non probabatur, quod ad Canones apponieretur tamquam Fidei dogma, à Christo collatum fuisse Sacerdotij ordinem Apostolis per ea verba: *Hoc facite in meam commemorationem.* Consueisse Concilia veritatem declarare, non interpretationes præscribere, productis sacrarum Litterarum, aut sanctorum Patrum testimoniis.

Hæc potissimum in propositis Decretis & Canonibus obseruata sunt: conuentumque est, ut arctarentur, ac limarentur, adhibitâ curâ tum ponendi quæ cunctis placerent, tum auferendi quæ alicui displicerent. Cum aptum in conuentibus adiumentum sit, ut plerique singulis morem gerant in rebus minutioribus omittendis, quo singuli plerosque sequantur in præcipuis sanctiōnibus statuendis.

C A P V T III.

*Proposita, postulantibus Cæsarianis, concessio Calicis cœtui generali.
Rationes ab ipsis allatae.*

Nondum absolutus erat sermo de Seruatoris sacrificio in Cœna, cum in eodem conuentu datus est aditus alteri quæstioni magis salebrosæ, quamvis minus subtili. Acerrime virgebant Cæsariani, ut Ferdinandi petitio pro usu Calicis proponeretur. Quare Legati rem diutiùs haud protraxerunt. Et quamquam anteā Borromæus ipso significasset^a, ad faciliorem concessionem reddendam, profuturam forsitan fuisse limitationem traxo. Augusti stationis ad solam Bohemiam, vbi persistebat vetus ac præcipua repu-

^a Apparet ex epistola Legatorum ad Borromæum, 20. Augusti.

repugnantia Eucharistiae sub unica specie sumendae, responsum à Legatis fuerat: Cùm Cæsar's postulatio ad cunctas Imperij ditiones extenderetur, nunc per eam rei propositæ restrictionem vereri se, ne, dum ipsi gratificari studerent, eum potius offendarent. At verò per idem tempus restitere alteri Cæsar's postulato, quod per Delfinum Nuntium detulerat: id fuit, Ut definitiones de Sa-^{b Altera Le-}
cificio protraherentur, tantisper saltem, dum Cæsar in propinquis gatorum epi-
• Comitiis ultimos adhiberet conatus ad mittendos Tridentum Pro-^{stola, eodem die.}
testantes. De quo rescripsierunt, Ob causas sèpius allatas superse-
dere amplius non posse citra Ecclesiæ dedecus ac detrimentum:
electum fuisse argumentum illud, quod astate Iulij fuerat intermis-
sum, quo reipsa haberetur tacita continuatio, pro eo ac inter Cæ-
sarem & Catholicum Regem conuenerat. Eò igitur impensius Le-
gati studuere promptum ad alteram petitionem animum præ se fer-
re; ac proinde die vigesimo secundo Augusti rem Patribus pro-
posuere.

2. Mantuanus honorificis formulis posuit ob oculos, quām bene-
meritus de Ecclesia Cæsar esset, quantumque oporteret ipsi morem
gerere in eo quod ad eiusdem Ecclesiæ commodum postulabat,
præsertim cùm Synodus illius patrocinio frueretur. Postrema hæc
dicta reprehensionis argumentum præbuere quibusdam, aut ex cau-
tioribus, aut ex prioribus ad cauillandum, quasi Pontificiæ di-
gnitati detraherent, & quasi Legatus ratione sanguinis traheretur
ad proferendas voces auctiores socero nepotis ex fratre; quamquam
reuerà illæ ad solum patrocinium laicarum virium dilucide refer-
rentur, cùm Tridentum supremo Ferdinandi dominio subiaceret,
atque illius oppidis cingeretur. Et sanè in toto illius Concilij de-
cursu emicuit in Mantuano is tantummodò Principum respectus,
qui ad emolumentum Ecclesiæ conducebat, quemadmodum stel-
læ tantum, & non amplius, solem intuentur, quantum conserat
non ad ampliorem ipsarum irradiationem, sed ad Orbis terrarum
emolumentum.

3. Duo scripta confecerant Cæsar's Oratores ad viam imprestatio-
ni sternendam: alterum prolixius, breuius alterum; petieruntque
à Legatis, & obtinuerunt^c, ut scriptum breuius cunctis Patribus
simul cum postulato proponendo traderetur. In eo habebatur:
Iam usque à primo interdicto Concilij Constantiensis retentum
à Bohemis pertinaciter fuisse usum utriusque speciei in Eucharistiæ
sumptione, nuncupatis idcirco *Sub utraque specie*, eosdemque ob-
statissime inflexibiles rationibus, consiliis, & armis; nec plebeios só-
lum,

^{c Litteræ Le-}
gatorum ad
Borromæum.
27. August.

1562.

1562. lùm, sed nobiles ac dynastas, & eorum complures, ad quos ex veteri consuetudine spectabat publicorum Magistratum exercitatio. Eapropter Synodum Basileensem sese inclinasse ad Calicis usum certis conditionibus positis restituendum. Id pariter induluisse Romanos Pontifices Paulum & Iulium Tertium, facultate ad id commissâ Nuntiis in iis prouinciis, tametsi varia, quæ contigerant, executionem impediissent. Ipsum Ferdinandum, cum ex Diuina beneficentia sibi euenisset, ut Archiepiscopus Pragensis post centum quadraginta annos in gradu reponeretur, petiisse à Pontifice, ut illi facultatem concederet ad Sacerdotium eos promouendi, qui vna cum Calice Eucharistiam accipiebant, adeoque Calistini appellabantur. Pontificem verò haud indignam, quæ exaudiretur, existimasse petitionem, à quâ pendere poterat illius incliti regni ad Ecclesiæ sinum regressio; sed eam ad Concilium reiecerat. Probam illius Nationis voluntatem ex eo argui posse, quod numquid ad eam usque diem Sacerdotes admiserint nisi non coniugatos, sacrificique initiatos à Catholicis Episcopis; quodque publicas pro felicitate Pontificis, sacri Collegij Episcoporum, ceterorumque Ecclesiasticorum Ordinum precationes haberent. Hoc impetrato, facile reduci posse ad rectam Fidem in aliis minutis rebus, in quibus aberauerant. Admiracionis argumentum non esse hanc ad tenacem ipsorum voluntatem, quando doctissimi quidam viri etiam inter Catholicos dubitationem praæ se tulerant, quod vnius speciei sumptio tangum gratiæ non conferret, quantum utriusque Cauendum esse, ne seueritas nimia illos ad Lutheranorum sectam impelleret. Votum hoc non paucis improbisque hominibus inesse, sed innumeras ac piis, in Hungaria, in Austria, in Silesia, in Stiria, in Carinthia, in Carniola, in Bauaria, & aliis Germaniæ prouinciis. Concessisse Paulum III. cunctis Germaniæ Episcopis facultatem Eucharistiæ sub utraque specie porrigendæ cùscumque ex pietate id cupienti: quamquam ne id quidem ex quibusdam obstaculis posteà effectum fuisset. Non peti hoc priuilegium pro hæreticis, ut qui auctoritatem Synodi non agnoscebant, sed pro Catholicis, obsequentibus Ecclesiæ filiis. Sperandum tamen esse, per eam concessionem ad frugem reuocatum iri complures etiam ex hæreticis, nec ab eorum paucis paratum ad id animum declarari: in eamdem postulationem conuenire duos Episcopos, omnium Hungariæ Præsulum Procuratores: illic violentiam inferri Sacerdotibus, ut utramque speciem præberent, adeoque quosdam ex metu abscessisse, alios electos ab Episcopis fuisse ob oppositam contumaciam

in

in Ecclesiam, ac proinde timendum esse, ne tegnum illud repul- 1562.
sam passum, in ethnicisum præcepit abiret.

4 Scriptum, de quo diximus, per Patrum manus circumlatum est,
& Legatorum primus in confessu duos hosce articulos proposuit.
Prior fuit:

An usus Calicis, flagitatus à Cesare pro uniuerso Imperio, & hereditariis ipsius ditionibus, concedendus esset cum sequentibus conditionibus:

Vt quicumque vellet sub utraque specie Eucharistiam sumere, acciperet, ac profiteretur animo ac lingua doctrinam uniuersam, cunctosq; ritus Ecclesia Romana, & omnia Decreta præterita ac futura presentis Concilij, eaq; integrè obseruaret.

Vt Pastores & Concionatores predictarum Nationum crederent, ac docevent, consuetudinem ab Ecclesia comprobatam accipiendi Eucharistiam sub una tantum specie, esse bonam atque laudabilem, dignamq; ut obseruetur, ubi in eo eadem Ecclesia legem non relaxaret.

Vt obedientiam profiterentur Romano Pontifici tamquam Ecclesiæ capiti.

Vt obedientiam pariter reliquis fides Praesalibus exhiberent.

Vt id solum illis concederetur, qui contriti, peccata confessi fuissent secundum Ecclesia ritum; atque ut Ordinary summam diligentiam adhiberent ad longè arcendum à Calicis distributione hominem quemcumque sacramentum aut profanum.

Posterior articulus fuit: *An hac facultas esset Episcopis concedenda tamquam ab Apostolica Sede delegatis, quibus liceret id in suis Diocesibus committere Curionibus cum conditionibus recensitis.*

5 Antequam in sequentibus cœtibus Patres rogarentur sententias, innotuit Oratoribus, difficultatem nonnullis iniici ab ipsa petitionis amplitudine, quæ cùm ad cunctas Imperij terras extenderetur, Senas quoque, aliaque multa Italæ oppida complectebatur, præter varia loca Liburniæ, Dalmatiæ, ipsamque Tridentinam Vrbem ^d: *A Acta arcis*
quamobrem quod facilior redderetur, ad Germaniam & Hungaria *Ælia,*
postea coarctata est. Pridie quād suffragatio ea de re inchoanda erat ^e, *27. Aug.*
Episcopus Quinque Ecclesiatum sermonem habuit ad Patres, *ex Actis ar-*
in quo rationes summatim à nobis narratas amplificauit. Dixit, *cis Ælia, &*
Rem suspicioni obnoxiam non esse, quod Cæsar iam senex, ac *in epist. Ia-*
breui ante Diuinum tribunal sistendus, vellet quidquam efflagitare *drensis,*
nisi quod arbitraretur ad Dei gloriam cessurum. Nec similiter intentæ prudentiæ Principe, post tam diuturnam regendi exercitationem, credendam esse ignorationem illius quod in *quamquam*
suis subditis ad animarum salutem conduceret. Non aliud velle Cæ- *prius sit po-*
sarem, nisi quod liceret per Ecclesiæ dignitatem, pro qua vitam pro- *sita. 23 Aug.*

Pars III.

P

fundere

1562. fundere præstò erat : sed Ecclesiæ morem esse, in rebus arbitrariis, & à Deo non præscriptis, leges variare pro conditionum varietate. A Synodo Constantiensi vetitum illud fuisse priùs constitutum ; posteà id ex parte relaxatum à subsecuto Concilio, sed eodem vetito per Pontificem Pium II. ad vim pristinam restituto, fuisse concessam à Paulo III. ac Julio III. facultatem illius abrogandi : interim fuisse Græcis indultum non vsum modò Calicis, sed varios præterea ritus, ab Ecclesiâ Latina diuersos; idque per summam prudentiam, exemplo Moysis, qui nonnulla permisit populo suo propter duritiam cordis. Vnam dumtaxat rationem obici posse, nimirum, Periculum fundendi sanguinis Christi. Huic occursum iri per Præsulum vigilantiam : sed tandem, quando Christus rectè effusum duxerat suum totum sanguinem in hominum salutem, haud illi molestam futuram aliquam eiusdem effusionem, quæ humano vitio contingenteret in eo ministerio, ubi hoc pacto consuleretur innumerabilium animarum saluti, quæ eodem ipso sanguine redemptæ sunt. Ita perorauit Antistes, ut illis populis fieret satis, qui ægrotorum insipientium instar, ab amico ac perito medico potionem pro sua libidine violenter petebant.

C A P V T I V.

*Non modica sententiarum varietas in generali Conventu,
de Calicis concessione.*

VIdebatur in eo argumento, in quo lumen rationis nullâ poterat infici tinturâ ab animi affectione & utilitatis cupididine, nec agitabantur subtile Scholarum quæstiones, sed beneficium quoddam arbitrarium, & à tot Principibus, tot Regnis efflagitatum, expectanda esse magna sententiarum concordia. Verumtamen vix vniuersè credere : præsertim quod hinc intelliget id quod singulos permouebat, cum interdum nos magis oblectet, si varios fructus decerpentes ex variis arboribus degustemus, atque inde plantarum terrarumque varietatem discernamus, quam si confusos in uno eodem calatho illos haberemus in mensa. Verum minutarium rerum recitationem cauebo, quæ semper accidit molesta lectoribus non otiosis, in vita temporis egentissima, & rerum obiectarum locupletissima.

Madru-

- 2 Madruccius^a suadere studuit, posse Synodum, ac debere petitioni assentiri, nec esse in causa Cæsari, ut diceret: *Quid potui amplius facere vinea mea, & non feci?* Cùm à Concilio Basileensi concessus fuisset vsus Calicis, quo Bohemi reuocarentur ad Fidem, multò magis esse concedendum à Tridentino, non solum ad hæreticos reuocandos, sed ad Catholicos retinendos.
- 3 Non ita Ælius Hierosolymæ Patriarcha: is, præmissâ Ferdinandi, eiusque in Ecclesiam meritorum commendatione, rei proposita dissensit, siue ratus nihil esse potentius ad temperandam contradictionis amaritatem, laudum dulcedine, siue studens efficaciem reddere contradictionem, quasi vi rationis expressam animo reluctante. Dixit, Validas persistere easdem causas, quibus iam ad illud Decretum Patres Constantienses permoti sunt. Ex concessiōnibus postmodum habitis à Synodo Basileensi, & à Paulo III. nullum fructum esse decerptum. Georgium Bohemiæ Regem petiisse à Pio II. hanc relaxationem, missis per præclaram legationem viris acceptis Pontifici, qui eam Provinciam, dum minori esset in gradu, adierat, adeoque illius conditionem non credebat, sed personosebat; & tamen ab ipso repulsam tulisse: quæ cùm ignorationi rerum, aut animi asperitati adscribi non posset, prudentiæ consilium erat existimanda: certiora saltem argumenta pietatis, demissionis animi ac Fidei illarum Gentium requiri.
- 4 Cum Ælio consensit Barbarus, electus Aquileiæ Archiepiscopus. Optimum à Cæsare animatum geri, sed non item fortasse ab iis, quorum importunitate Cæsar commouebatur. Petrum Dresdenem, Misniensem anno 1414. originem dedisse huic errori, quod vtriusque speciei sumptio esset ad salutem necessaria, eumque ceteris Ioannis Wicleffi erroribus adiecisse: quem errorem illicò amplexati Ioannes Hussus, & Hieronymus Pragensis, concionibus disseminarant, præcipuè verò Iacobellus pariter Misniensis, à quo liber ea de re conscriptus est. Hoc falsum dogma nactum fuisse, non induisse hæresim in Bohemiam, solumque ab eo postea auctam & confirmatam. Quapropter vbi populis illis id indulgeretur, verendum esse, ne arguerent, perinde ac alias post similem concessionem argumentati fuerant, colligentes ex verbis Christi, sub specie panis esse solum corpus, & sub specie vini solum sanguinem. Præterquam quod de petitorum animo non liquebat, nec liquere à quonam id peterent: si à Concilio, nemo aderat cum ipsorum mandatis; sin à Cæsare, qui pro ipsis Conciliū deprecaretur, qualia demissionis & obedientiæ argumenta Ecclesiæ exhibebant? Vbi Patres id ipsis

1562.
a Pars ha-
rum senten-
tiarum fusè
habetur in
prædictis
monumentis
Io. Baptiste
Argenti;
pars com-
pendio in A-
ctis Paleotti,
& Actis Æ-
liae, & in plu-
ribus luteis
Iadrensis Ar-
chiepiscopi.

1562. indulssissent, exemplò alias nationes idem postulaturas, vociferantes, Se non minus, quin eo magis beneficium illud sibi promereret, quod ipsi obsequiosius Ecclesiæ obtemperarant. Nec incommodum hucique solum deuenturum: eo exemplo illius indulgendi, quod Ecclesiasticæ solum lege prohibetur ad populorum quietem, Principumque gratificationem, confessim excitatum iri vehementissima postulata pro Sacerdotum coniugio, obiectantia, non posse alter hos versari sine suspicione, & cum sincera fiducia in ædibus laicorum. Petitum iri amotionem imaginum, adducta in medium vulgi propensione in idolatriam; adeoque quod motus fluminis sedaretur, vniuersum Ecclesiæ pelagus commotum iri. Neque eam indulgentiam è re Cæsarî futuram: etenim si tunc Bohemi difficulterant ad conferendas illi suppétias in Turcam absque illa concessione indebita, & intra Cælareæ potestatis fines haud contenta, eius posteà adeptione, se formidabiles ac victores expertos, in posterum tum in sacris tum in profanis ausuros leges ipsi præscribere. Populorum peruvicaciam esse quamdam hydropicorum sitim, quæ negato potu solum extinguitur. Denique audire se, id à Cæsare peti pro Germania vniuersa; & tamen sibi compertum esse, cum Patriarchatus suus non parum intra fines Germaniæ protenderetur, multos ibi esse populos ab ea appetitione alienos, & inter ceteros, in pago admodum frequenti impetum fuisse factum Parocho, quod in Eucharistia præbenda Calicem populo porrexerat.

Ad duos Patriarchas accessit tertius, hoc est, Triuesianus Venetiæ.

Archiepiscopus Hydruntinus ad postulatum flectebatur, sed cum triplici restrictione. Prima erat, Vt limitaretur ea concessio iis dumtaxat, qui in ipso Missæ sacrificio Sacramentum sumerent, ne posteà necesse foret consecratum sanguinem conseruare. Altera, Vt id fieret solum iis diebus, quibus aliis sub vnicâ specie non dabatur Eucharistia; quod diuersitas euitaretur, quæ dissidij origo est. Tertia, Vt hoc priuilegium non aliter impertiretur quam cum sensu Pontificis, quippe supremi Rectoris Ecclesiæ, meliusque rerum conscijs.

E contrario Granatensis adèd dehortatus est, ne res Pontifici committeretur, quemadmodum & Hydruntinus indicauerat, & rumor erat, nonnullos velle ut affirmaret^b, Argumentum illud esse eiusmodi, ad quod solum expendendum oportuisset à Pontifice Concilium cogi, quo tanti ponderis, tamque vniuersale negotium decerneretur suffragiis præstantissimorum omnium in Ecclesia vi-

^b Suffragium
Granatensis,
præter Acta
Paleotti, re-
tentetur in
arcans litté-
ris Viceco
mitis ad Bor-
romæum, &
fusus in e-
pist. Iadren-
sis, vlt. Augu-
sti 1562.

rorum. Se nondum satis certo animo esse, & longiori spatio ad pendendum indigere. Parum sibi negotij faciliere effusionis periculum, quoniam experimento habebatur, id perraro accidere in vino ad ablendum os post sumptam Eucharistiam, maioremque diligentiam in sanguine adhibitum iri : patrum sibi difficultatis inici à Gentium numero, pro quibus flagitabatur ; etenim ubi hoc foret utile instrumentum ad eas reconciliandas, vitandum non erat, quippe quod mutationem afferre simplicis cuiusdam ritus, qui ad fidelium utilitatem potest prudenter variari. Solum hærere se pendentem animi, ne post huiusmodi concessionem insolentiora alia postulata prorumperent. Optari à se, vt clarius innotesceret, an hæc indulgentia opportune succederet: ad id adhibendam esse diligentiam exquisitiorem tum per pia opera (nempe precatio[n]es, ieiunia, & eleemosynas, ad lumen à Deo impetrandum) tum per humanam operam cum Episcopis Germaniæ, qui, quoniam aberant, Metropolitanos adirent, habitoque ea de re consilio, ad Synodum pro ipsorum conscientia referrent. Quod si vellent petitioni satisfacere, ad solam Bohemiam id restringendum.

⁷ Multa ad repulsam argumenta coaceruauit Castanea: Nullam sibi videri deesse ex rationibus, propter quas in illud Decretum venerat Ecclesia, quin potius eas esse auctas accessione vnius rationis tam validæ, quam opportunum est in omni Republica, & Ecclesiastica potissimum, nihil nouare. Quod si mutatio in cunctis legibus, utpote noxia populorum venerationi, vitanda est; multò magis omnem umbram à ritibus Eucharistiae procul arcendam eâ tempestate, quâ tot recentes hæreses pullularant de eo Sacramento, quibus omnis nouitas ex Ecclesiæ parte colorem obtendisset. Præter hanc nouam & efficacem rationem pristinas omnes, pro eo ac ipse dixit, firmas persistere. Iamdudum negasse Nestorium, contineri totum Christum sub qualibet specierum, sed solum corpus sanguine vacuum sub specie panis, & sanguinem seu nectum à corpore sub specie vini: hinc ortu[m] habuisse ritum sumendi unicam speciem. Hanc pertinacissimam petitionem utriusque speciei tendere ad excitandam illam hæresim, iam sepultam. Motam fuisse Ecclesiam à periculo, ne vinum consecratum effunderetur, aut acesceret; adeoque stomachi ciendi fieret occasio, & ab aliis incommodis, quæ tam venerabilis Sacramenti dignitati detraherent. Quinam posse id in præsentia vitari, dum fidelium numerus vni tantum Curioni subiectus modicus non erat, & qualis primævis saeculis, cum propterea absque eiusmodi incommodo sumptio Calicis usurpaba-

1562. tur? sed aliquo in oppido contingebat, ut vni eidemque Parochio centum animarum millia committerentur, quemadmodum euenire suæ Diœcesi Parisiensis affirmarat. Quænam amphoræ, imd quænam dolia tam frequenti cateruæ suffectura? Per eam concessionem, quæ petebatur, alimentum, non medicinam allatum iri illorum hominum infidelitati: si reuerâ credidissent, Christum integrum, & integrum Sacramenti naturam in qualibet specie contineri, tam peruvaces haud perstituros fuisse in utraque expetenda. Sibi regredi in memoriam id quod à S. Leone gestum aliqui tradiderant, qui cum animaduerteret, hæresim Manichæorum gliscere, Christo non verum corpus, sed solùm ad speciem & apparens tribuentem, iusserat in sacra synaxi Calicem etiam populo præberi, quod eâ ratione rudes quoque intelligerent, inesse Christo verum corpus, non autem commentitium & exangue. Verùm à se eam narrationem non affirmari, quandoquidem sermo quartus Quadragesimæ, qui ad id afferebatur, ubi rectè legeretur, id non sonabat. Verùm ita si foret, exemplum mirifice congruere: etenim cum doceret Lutherus, integrum institutionem Christi sub vna specie minime contineri, rationem efficaciorum non suppetere ad ostendendam etiam idiotis contrariam veritatem, quam ut eam in Eucharistiæ sumptione reipsa exercearent. Petrum Dresdensem, & Iacobellum non alio modo effecisse, ut illi populi ab Ecclesia Romana desiscerent, quam concionibus suadentes eam esse impiam: quippe quæ cum Euangelij violatione laicos dimidio Sacramento priuassent. Nullo conditionum emolumento compensari detrimenta, quæ ab eiusmodi Concilij lege manarent. Non esse leges instar concessionum, quas sub conditione indulgent Principes: vanescensibus siquidem conditionibus, illæ pariter euanscunt. Suâpte naturâ leges esse perpetuas, ac semper loqui; proinde conditiones quæ apponentur, negligi posse, & in desuetudinem abire; sed persistere perpetuò illius Concilij sanctionem, quasi affixam vniuersalis Ecclesiæ columnis, & oculis posteritatis expositam. Præterquam quod Synodi non consueuerant proprias vni populo leges edere, sed Christianis omnibus communes. Quare satius esse rem in Pontifice reponere, qui per suos Nuntios certior redderetur de statu huius illiusve regionis, ac de iis quibus singulæ indigerent, & pro temporum rerumque opportunitate concederet reuocaretve peculiaria priuilegia, perpetuis communibusque legibus nequam latis.

Archiepiscopus Pragensis quatuor hominum genera distinxit: 8
perfe-

perfectos Catholicos, manifestos hæreticos, & à neutris ipsorum Calicem postulari : Catholicos simulatos, qui per eam simulationem sibi gratiam Cæsaris aliorumque Principum conquerere arbitrabantur ; & his esse negandū : Catholicos imbecilles, & male fundatos in Fide, qui Calicem petebant, quod errarent ; & his pariter gratificandum non esse, quoniam à pietatis sensu petitio profecta non erat, cùm illorum plerique ad supplicium rapi sibi videbentur, quo tempore ab Ecclesia ad annuam peccatorum expiationem, sumptionemque Eucharistiae cogebantur : sed ob Fidei penitentiam ea petebant. Petitorum conditionem Synodo compertam non esse : mitterentur proinde decem ex ipsis, à Concilio ac Pontifice delecti, qui quod animarum saluti profuturum cernerent, re ipsa perficerent.

Atque huic postremæ parti consensit etiam Bolanus Episcopus Brixensis ; sed auctor erat, petendum à Pontifice, ut ipse delectum integrum missionemque Patrum haberet.

9. E regione opposita fuit Archiepiscopi Lancianensis sententia. Indulgendum esse nationum illarum infirmitati, nec adhibendam cum ipsis eam curationis severitudinem, quæ ad mortem illas pertinaciteret. Ita Moysen se gessisse in permittendo Iudæis repudio ; ita scribere Magnum Gregorium ad Episcopum Moguntinum.

Ad id confirmandum Octavius Preconius, è sancti Francisci familia Archiepiscopus Panormitanus, dixit : Cuncta mala præsentia Religionis prouenisse ex duritia aduersus inflammata studia animorum impietate imbecillum, & in sensu repulsæ vehementium. Hoc pacto à Lutherò, quod sibi munus promulgandarum Indulgenciarum derogaretur, Ecclesiæ fuisse peruersam : Saxonæ Ducem, ob repulsam petitæ relaxationis indignatum, Lutheri patrocinium suscepisse : exemplum Regis Britannici magis patere, quam commemorationis egere.

10. Meminerint lectores nostri illius, quod alibi monuimus, vitio nobis vertendum non esse, si quando in dictis congregatorum rationes minus validas recitamus, fundamentisque minus vel in historia vel in scientia firmis innixas. Veritas, quam præstare debet narrator, sita non est in conformatione verborum, quæ narrat cum eorum obiectis; sed in conformatione verborum cum rebus quæ narrantur : nec mihi libet unum verum defendere per dissimulationem alterius veri, inter quæ repugnantia numquam est. Lapsi quidam sunt in Concilio (lapsum non obtego) in varios errores aut in re gelta, aut in doctrina, aut in argumentatione : vbi enim eorum

1562. rum singuli erroribus obnoxij non fuissent, opus non erat complures vna conuocare, vt alij alius lucem afflaret, nec inter eos vim quam dissensio extitisset. Pergamus.

Mirum fuit, aliquos ex Germanis, qui omnes paulò antè illius postulati studiosi credebantur, posteà se illi aduersos declarasse. Inter hos fuit Leonardus Hallerus Philadelphiæ Antistes, & Suffraganeus Eistatenensis Episcopi, dicens, Repulsam periculofam fore, sed indulgentiam perniciociorem futuram. Munus esse Concilij, consuetum & vniuersale retinere, nouum ac singulare recusare. In quo tam multas rationes congregavit, perinde ac si hoc ipsum esset illarum regionum, vbi natus erat, suffragium. Quocircà cùm æstimaretur Hallerus sinceræ conscientiæ, testis omni exceptione maior visus est aduersus suorum Germanorum postulata, altumque vestigium in animis collegarum impressit: cùm is præsertim ex ea natione vnicus non fuisset, qui eiusmodi sensa depromeret. Nam Ioannes Colosuarinus, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Conadiensis, alter Procuratorum Hungarici Cléri, cùm se in familiariis colloquiis aperiebat, anticipem præ se ferebat animum de petitionis conuenientia. Hercules Rettinger Episcopus Lauantinus, statim ac ea de re agit cœptum, abiit è Concilio, Germaniamque repetit: quod ab eo effectum credebatur, ne redigeretur in angustias, aut animos suorum ciuium aut suam animam offensurus.

Procuratores complurium Germanicorum Antistitum, qui superuererant, publicè sententiam non ferebant: quod Legatorum operâ factum est, qui de Massarello conquesti sunt^d, quòd illos admisisset in coetum die vigesimo Iulij, ad eam ferendam: cumque is se purgaret litteris Pauli III. qui eam Procuratoribus Germanorum Præsulum concedebat, huiuscce facultatis exercitium suspenderunt, ac celeriter quæsierunt, imperatrantque à Pontifice pecu-

^e Abrogatio-
nis Diploma
signatum est
26. Augusti
1562.
^f Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
3 Septemb.
1562.

liarem huiusmodi facultatis abrogationem, commoniti à Treuigniano Veronensi Episcopo (qui post paucos dies obiit, cunctis ob egregias viri dotes affectis tristitia^f) de illatis Basileensi Concilio detrimentis à Procuratorum frequentia. Sed hoc ipsum posteà iterum agitatum est, sicuti fuse suo loco dicetur. Itaque hi Germanici Procuratores, à quauis publica expositione suarum sententiarum exclusi, & priuatim tantummodo colloquentes, adeoque liberius, indicabant, eam concessionem Germanorum saluti minimè profuturam à se putari. Hinc verò multi aliarum nationum Episcopi arguebant, non sine graui causa à Concilio in ea provincia celebrato, & cui Cæsar Germanique Principes tantum operæ

operæ impenderant, cuiusmodi erat Constantiense, id vetitum fuisse: 1562.

13 Alij tamen aliter arbitrabantur; & inter eos Naclantus Clodensis Episcopus sex rerum monumenta perpendit: Id quod petebatur; atque id fas esse, & per aliquam ætatem ab Ecclesia concessum: Eum qui petebat; & hunc esse Cæsarem, maximum optimumque Principem: Illos, in quorum gratiam petebatur; & hos non esse hæreticos Ecclesiæ contemptores, sed Catholicos, Ecclesiasticæ Iurisdictionis veneratores; sperandum tamen esse, multos hæreticos per huiusmodi indulgentiam ad sanitatem redactum iri: Id à quo peteretur; & hoc esse Concilium Oecumenicum, conuocatum ac pendens à Pontifice tamquam ab Ecclesiæ capite: Formam quâ petebatur; & in ea contineri optimas conditiones, quibus deficientibus, quod sub conditione concedebatur, illicò defeceturum erat: Demum tempus quo petebatur; & in eo dumtaxat in difficultatem offendi, perinde quasi debacchante tunc tam audacter hæresi aduersus Ecclesiam, hæc videri posset per eam concessionei perduellum contumaciæ cedere, ipsisque arrogantiam præbere ad magis impatibilia postulanda. Verumtamen sentire se ad eam gratificationem flecti à triplici causa: A norma charitatis, quæ nobis suadet, ne, quantum ad nos attinet, vlo in gradu deficiamus ab eo quod in aliorum salutem effici possit: Ab auctoritate Cæsaris, in quo propter summam rerum peritiam error credi non poterat, & ob summam pietatem fraus timeri nefas erat: Et ab exemplis Concilij Basileensis, & Pauli III. qui eidem indulserant postulato.

14 Huic postremo argumento itum est obviā à Beroaldo Episcopo S. Agathæ, dicente, Quin potius concessionem Pauli III. ex qua nullus extitit fructus, cum vniuersi vox hæretici ad cuncta corrumpta satis fuisset, posse documento esse, ne improsperi euentus exemplum sequerentur.

Opponebat quoque Stella: Quemadmodum homini infideli Baptismum petenti non statim conceditur, sed prius eruditur in Fide, eiusque constantia probatur; ita de illorum obedientia, qui hactenus inobsequentes Ecclesiæ fuerant, experimentum per aliquod tempus esse capiendum, eorumque mentem corrigendam, antequam illis Christi Sanguis propinaretur.

Eadem opinatus Martinus Aiala, Segouiensis Antistes, admonuit, accedendum esse ad Sacraenta cum ingenti animi sinceritate, & nullâ conditione quæstâ: neminem concubinatus reum ad sacram mensam admitti, nisi antea concubinam dimiserit; ita pariter

1562. ter eos admittendos non esse ad mensam Domini , nisi prius de ipsorum veraci conuersione liqueret.

Ex altera parte Fuscararius differuit: Hic aptari vetus adagium : 15
Malum, sed necessarium. Id esse malum, persuaderi sibi tot sapientum hominum auctoritate; idem esse necessarium, Cesaris & experientiae testimonio. In deliberationibus confugiendum esse ad fontes illius virtutis, quam Theologi *Euthymiam* appellant (sic ille eam nominavit) cuius munus est quid opportunum sit dijudicare ; eosque fontes esse tres, Rerum præteritarum memoriam , Præsentium intelligentiam, & Prouidentiam futurarum.

De præteritis adduci posse varia exempla , petita ab antiquitate, quæ tamdiu solum voluerat leges permanere, quamdiu viderat fructum ex illis decerpī. Constitutionem in Apostolorum Concilio habitam ad abstinentiam ab esu suffocatorum , desisse adhuc ipsis Apostolis viuentibus. Ex Origene , homiliâ ultimâ in Genesim, & ex Hieronymo, in dialogo Attici & Critobuli, colligi , primæuam Ecclesiam existimasse, omnium bonorum spoliationem esse præceptam, & tamen illius usum defecisse , antequam Apostolorum vita deficeret. Idem animaduerti in impedimentis matrimonij, quæ saepius in Ecclesia variarunt. Velle se de aliis rebus exempla prætereire ; sed ea solum producere , quæ suppeterant ex historiis ad id quod agebatur. Post vetitum Constantiensis, existimasse Synodum Basileensem, Eugenium IV. &, nisi memoria laberetur; etiam Calistum, oportere eam legem Bohemis relaxari, & Calicis usum concedi. Obiici : Quid profuit ea concessio ? respondere se verbis Apostoli : *Multum per omnem modum*: ex Concilio Basileensi usque ad Georgij regnum vixisse Bohemos in Ecclesiæ unitate, innumeris proinde malis euitatis. De duabus conuenisse inter se eos ipsos veteres, qui concessionem improbabant ; alterum erat , ut in vetito persisteretur, donec affulgeret spes aliunde ad Ecclesiam remigrandi. Constat ex commentariis Cardinalis Papiensis , huiusmodi fuisse iudicium Pij II. Pauli II. & Sixti IV. spem conciliationis futuræ etiam absque hac concesione, enutritam fuisse apud eos Pontifices ex paruo Calistinorum numero , & ex odio capitali quo illi à reliquis vexabantur : sed eam spem in præsentia extinctam agnoscí. Alterum in quo concordarant, qui Calicem aliâ tempestate negandum censebant, esse, ne is absolute negaretur, sed ut diceretur, Oecumenicum Concilium præstolandum : hoc pacto ex certissimis testibus se resciusse , sermonem fuisse habitum Pontificis nomine in Comitiis Augustanis ac Ratisponensibus , & in iis ipsis, ex quibus

quibus prodiit libellus *Interim* Caroli V. Eumdem sermonem fuisse adhibitum antiquioribus temporibus secundum narrationem Scriptorum æqualium, quorum verba recitauit. Eam igitur concessionem haud repugnantem videri præualidis Conciliorum Pontificumque sententia: oportere tamen haurire consilium ex altero fonte, nimis ex rerum præsentium intelligentia. Hanc, quoniam à Patribus perfectè non habebatur, & sita erat in ipso facto, ex testibus vnicè trahendam esse. Qui negabant præsentem rerum statum eiusmodi esse cui congrueret concessio, dubitanter loqui: contrà verò à Cæsareis eius conuenientiam asseueranter affirmari: hos igitur ex Iurisperitorum norma luculentiores testes esse; nec admodum valere suspicionem illam, quod Calicem cupientes sincera Fide non essent, sed simulata. Doceri nos exemplo Christi in porrigenda Iudæ Eucharistia, famam hominis scelestissimi, nondum patefactis eius flagitiis, anteferendam esse dignitati Sacramenti, cuius candor inter nullas fordes contaminatur: maluisse Dominum corpus suum in ore sacrilego collocare, quam inferre detrimentum existimationi occulti proditoris. Ex rerum præteriorum memoria, præsentiumque notitia oriri prouidentiam futurarum. Compertum esse, cum in Synodo Basileensi ea indulgentia retardabatur, perstrepere vndique quiritantium voces. Id si contingebat, dum cuncti Bohemos detestabantur, quid tunc euenturum fuisse, cum iidem tam multis fautoribus stipabantur? Vbi Georgius Rex à Pio II. repulsam accepit, eos populos corruisse præcipites in Fidei desertionem, rationibus surdam, armis indomitam. Id si contigit eâ tempestate, quam vniuersus illis orbis terrarum aduersabatur, quid euenturum fuisse, quando præualidis confederatis muniebantur? Exclamari: È concessione habitâ, hæreticos triumphaturos: quid autem? num præter hoc ex aliis capitibus ad maledicendum ipsis argumenta deesse? tristitia potius ipsos affectum iri, seiuictis à se, & coniunctis cum Ecclesia tam multis asseculis, adeoque parui faciendum triumphum, quem hostes non solum ante victoriam, sed post cladem acceptam canerent.

Timotheus Justinianus Chius, Dominicanus, Calamonensis Antistes, in idem propendebat, testatus, cum ipsius Ecclesia esset in Græcia, à compluribus etiam Calice Eucharistiam sumi, abique vlla sanguinis effusione, ab aliis solo pane, & ex iis ab aliis azytno, ab aliis fermentato, neque tamen ullam inde discordiam nasci: proinde firmos non esse duos illos obices, qui tamquam perualidi opponebantur.

16 Episcopus Leiriensis Lusitanus considerandum proposuit, vni

1562. parti fauere auctoritatem Cuetani Cardinalis, & Ruardi Tapperis, qui eam concessionem dissuaserant; alteri, auctoritatem Synodi Basileensis, & Pauli III. qui eam indulserant; hanc verò præferendam esse, præsertim cùm ea promoueretur à multis Principibus religionis studiosissimis, tamquam vnicum remedium illorum populorum saluti, ceteroqui desperandæ: quare monitum Apostoli seruandum esse: *Excipite eum, qui est infirmus in fide.* Atque cum eo consensere Robureus, Salas, & Mogenigus, qui eiusdem Apostoli exemplum adduxit, circumcisionem Timotheo permittentis.

Inter prolixiores, famâque digniores dissertationes postulato aduersantes ea fuit, quam habuit Io. Baptista Osius Romanus, Episcopus Reatinus, æquè Canonum ac Historiarum peritus. Præmisit, Synodi munus non esse leges relaxare, sed eas constituere, aut abrogare; ac proinde super postulata relaxatione ibi decernendum non esse, sed consilium tantummodo Pontifici præberi posse. In Synodo Basileensi legem haud fuisse relaxatam, sed confirmatam legem Constantienis: & quamquam nonnulla cum Bohemis pacta fuissent sancita, non tamen licere præsenti Concilio per eas pactiones procedere, de quibus non agebatur; sed solùm secundum articulos à Cæsare propositos. Nec pariter locum dari ad deliberandum, an oporteret legem omnino delere; cùm enim ea in Sessione antegressa commendata fuisse, non modicæ leuitati tributum iri Synodo, si deleretur in præsenti: solùm igitur spectato consilio quod Pontifici dandum esset, certam esse regulam, hominum constitutiones relaxationis esse capaces, sed habendam esse rationem,

^{g C. Et si il-}
^{lo prima;}
^{quaest. 7.}

cuius meminit & Gelasius: *Vt persistat integritas, & ne quam decolorationem aut detrimentum patiantur reliquæ partes, ad quas relaxatio non extenditur.* Indifferentem iam usque ab Ecclesiæ primordiis fuisse morem Eucharistiæ accipiendæ, siue sub una, siue sub utraque specie, quemadmodum ex multis Patribus colligebatur; sed heresim Nestorij fuisse in causa, vt ab Ephesino Concilio sumptio sub utraque specie prohiberetur, quo extingueretur in animis falsa illa persuasio, sicuti ab ipso Legato Osio notatum fuerat in suo Dialogo *de Communione sub utraque specie*: hanç fuisse generatim consuetudinem Ecclesiæ in iis prohibendis, aut imperandis iis, quæ in se spectata utrumque usum indiscriminatum admitterent. Huiusc rei duo similia ex eiuspli adduci ab Osio iam laudato in altero ipsius Opere^h. Alterum, cùm idem Nestorius docuerat, Mariam non Dei, sed Iesu matrem esse, illicò fuisse præscriptum à Concilio, vt ea Dei Mater appellaretur: alterum, in quadam è Synodis

^{h De expre-}
^{so Dei ver-}
^{bo.}

Tole-

Toletanis, quam refert Gratianus, quod iretur obuiam errori Donatistarum, Baptismum iterantium, interdictum fuisse Catholicis, Magni Gregorij auctoritate, ne quis ter immergeretur, quod prius in eo Sacramento licebat, quod species omnis amoueretur multiplicati Baptismi. Ebionitas credidisse, necessariam esse Christianis veterum legalium rituum obseruationem; & statim ad tollendam illius speciem in vsu azymorum, statutum fuisse ut in fermentato sacrificaretur, pro eo ac eam nunc à Græcis usurpatum. Ab Apostolis quoque, ne cum Iudeis conuenirent, mutatum fuisse diem festum Sabbati in Dominicum, decretumque, ne ante æquinoctium Pascha celebraretur. Rem non absimilem, ut alij insinuauerant, referri communiter de sancto Leone, quæ ex quarto illius sermone de Quadragesima desumebatur: ea erat, quod Manichæorum errorem, verum corpus Christo negantium, extingueret, iussos ab illo etiam laicos in Eucharistia sumptione sanguinem quoque suscipere. Atque eiusdem fortasse rei gratiâ renouatam eamdem iussionem fuisse, iniunctâ sacrilegij pœnâ, à Gelasioⁱ Pontifice, qui Leoni propinquus fuit; tametsi Canon ille in alias quoque sententias trahi posset. È hæresi abolitâ, rediisse libertatem tradendæ non celebrantibus Eucharistiæ utroque modo, donec excitato recenti Bohemorum errore, sumptionem Calicis esse definitè iuris Euangelici, à Constantiensi Concilio ea fuerat interdicta. Cùm igitur tunc ut maximè ratio legis permanereret, pat esse, ut lex pariter perduraret, atque ut eadem illæsa persisteret, & per contrariam relaxationem minimè vulnerata, cum Iurisperitorum effatum sit^k, Ne lex relaxetur, nisi secundum actum, & secundum exemplum locum habeat ratio legis.^{k Iurisperiti in cap. Neo phyrum, 6. dist.}

Iam verò in regionibus, quarum gratiâ eiusmodi relaxatio pet-
batur, non modò hanc legis rationem perdurare, sed excreuisse. Etenim post hæresim Petri Dresdensis, dum Germania puram Fidem retinuerat, numquam per centum annos ab ea usum Calicis postulatum, Bohemos execrata. Tunc verò exorsò Luthero, qui eam etiam inter alias hæreses tradiderat, corruptisque eius veneno illis prouinciis, cœptum ab illis esse id importunè efflagitari, adeoque dubitari posse voluntatis mutationem à fidei mutatione profectam. Exemplum Synodi Basileensis in oppositum retorqueri: nam tametsi dum adhuc erat legitima, & cum Eugenio coniuncta, pactio-nes firmaret; eas tamen à Bohemis numquam fuisse seruatas; & Ioannem Rochezanam, præcipuum ipsorum Sacerdotem, oppositum pro concione vulgasse, & vulgandum curasse, atque à Sigismundo Cæsare sex articulos Ecclesiæ unitati contrario extraxisse:

1562.

cumque id in Pontificatu Nicolai V. continuaretur, missum ab eo illuc fuisse ad illos populos ad frugem reuocandos beatum Ioannem de Capistrano, ac poste Nicolaum Cardinalem Cusanum, dein verò à Callisto III. ad idem peragendum admotum Cæsarium Cardinalem, sed semper incassum, sicuti habebatur apud Ioannem Coelum in Hussitarum historia: nec fructum meliorem decerptum esse ab indulgentia Pauli III. cuius Nuntios nemo umquam adierat ad usum Calicis impetrandum: quin hæretici eas Pontificis facultates per typos impresserant, adiectis ipsorum commentariis, scribentes, Quemadmodum *Papistæ* in hoc suum errorrem agnouerant, ita de reliquis peracturos. Tum in medium protulit præcipuam alteram causam, quâ permota fuerat Ecclesia, videlicet, periculum ineuitabile effusionis, expensum à Caietano, & Alfonso de Castro in verbo *Eucharistia*. Neque capiendum esse propositum à quibusdam remedium, præbendi Panem consecratum in tinctum vino, quemadmodum apud Græcos mos est. Fuisse id interdictum à Iulio Pontifice¹, cum Christus utramque speciem separatim Apostolis præbuisset. Alterum incommodum accedere, probè obseruatum à Gabriele, in lectione octogesima quarta sui Operis de *Canone Missæ*, ubi huius ritus conuenientiam copiosè demonstrat, audet affirmare, seditionem inter Christianos disseminatum iri ab eo, qui huiusmodi priuilegium aliquibus impertiret, propterea quod si quisque arrogaret par meritum illius obtinendi; atque id experimento iam innotescere Synodo, cum in comperto esset, quod tenderent in ea re Gallorum postulata. Veritatem adductarum rationum probè intelligi ab ipsis Germaniæ Præfulibus; ab uno illorum Patribus audientibus eas intrepide in cœtu expositas fuisse: sciri, adesse illic Procuratorem præcipui eisdam Archiepiscopi ex illa natione (Salisburgensem significabat) cum disertis mandatis contradicendi; sed submurmurari, eum silere coactum. Multa dein exempla congregavit cautionis ab Ecclesia adhibitæ, antequam hæreticos, qui relipuerant, ad Eucharistiae sumptionem admitteret, & firmitatis in retinendis suis ritibus, ubi iam fuerant induiti. Conclusit, adesse causam suspicandi id quod idem Osius Cardinalis obseruabat in sua Opella *De celebranda Missa vulgari idiomate*: nimirum, ad duos improbos fines petitionem ab illis dirigi: alter erat, vt ostentarent Romanam Ecclesiam cum ipsis communicare; alter, aut Patres à reliquis Catholicis seiungere, aut certè seditionis escam spargere.

Hæc oratio adeò commouit Ioannem Muuantonium Augusti- 18
nianum

I Cap. Cum
omne, de
Consecratio-
ne, dist. 2.

nianum Episcopum Segorbensem, & iam Hispani Principis magistrum^m, ut pro eo ac ipse publicè significauit, cum anteà sententiam aliam destinasset, scriptam in pagina quam è sinu eductam tenebat, audito Reatino sententiam mutauerit.

1562.
^{m Apparet ex epist. Ladrensis, vltimo Augusti}
1562.

Vltrà progressus est Richardus Vercellensis Canonicus Regularis, Abbas Praeuallensis: pronuntiauit, eam Calicis petitionem hæresim sapere. Sed eius dictum exemplò grauiter est castigatum à Mantuano, hominem commonente, à Pontifice & Concilio postulata quæ saperent hæresim, in consultationem minimè adduci. Ille verò inconsiderantiā animaduersâ, dum propinquus sibi Abbas verba faceret, è subsellio egressus, & ante Legatos prouolutus in genua, veniam poposcit, ac posteà id quod dixerat, absque mora publicè retractauit. Prolixum deinde scriptum vulgauit, prout fieri solet, cum sententiæ defensio simul etiam auctoris defensionem complectitur: in eo conatus est rationes pro repulsa confirmare, simulque superiora sua dicta explicare, omni culpâ à Cæsare remotâ, eademque reiectâ in eorum importunitatem, qui Cæsarem impellebant ut in eo deprecatorem ageret. Declarauit quoque, sententiam suam Patrum sententiæ à se subiici.

19 De hoc homine digressionem habet Suavis, reliquis, quibus vti-
tur, parem, cum omnes nauiter ac verè secundūm artem digestæ
sint; omnes enim ad suæ fabulæ propositum conducunt. Narrat,
Richardum decimosexto Augusti percontatum fuisse Gallicos O-
ratores, an illius regni Episcopi aduentarent, eosque sollicitasse ad
operam ad id nauandam: & hucusque verum narrat, cum Lansacus
ipse Iacobo Lomellino Episcopo Mazzariensi retulisset, Abbatem
summo manè huiusc rei gratiâ suas fores pulsasse. Sed minimè ve-
rum narrat de obiectis illis artibus, quas Romanæ Aulæ apponit,
dum idem affirmat, tum ob id ipsum, tum ob suspiciones, quæ posteà
exponentur, actum fuisse cum summo Richardi Præside, ut ipsum
ante Gallorum aduentum Tridento remoueret; sed vigesimo quin-
to Nouembris morte præuentum fuisse. Verum contra huiusmodi
cuniculos licuerat Suavi legere in eodem litterarum Vicecomitis
volumine, vbi primam partem legit, quo pacto Simonetta^o cun-
ctatus non est apertis modis Abbatem perconçari, cuius rei gra-
tiâ eo ille munere functus esset, quod nihil ad ipsum attineret;
& quo pacto ille responderat, merâ se curiositate ad id impulsus,
& quod supremum moderatorem suum de eo certiorem redderet;
neque quidquam præterea in re illa peractum. Sed videamus por-
tò quidquid Suavis de eo scribit, seu potius sonniat, & posteà si
non

ⁿ Litteræ ar-
canis notis
Vicecomitis
ad Borro-
mænum,
17. Augusti
1562.

^o Arcanæ
notæ Vice-
comitis ad
Borromænum,
20. Augusti
1562.

1562. non ipsum , eos quidem certè qui ipsi credunt , luce veritatis excitemus.

Addit , eumdem Richardum in refellenda Calicis concessione 20 valde innixum fuisse Synodo Basileensi , quæ huiusmodi prohibitionem comprobat : & obiurgatum fuisse ab Imolensi , cùm vellet is eo pacto corrigere simile testimonium Synodi Basileensis , à se priùs adductum , vt proinde vehemens inter eos contentio exorta fuerit. Ita scribere , perinde planè est , ac , sicuti dicebam , somniare , hoc est , simulacra falsa & absurdâ componere ex rebus veris atque conspectis. Richardus differens de Calicis argumento , quantum competio perfectis eius dictis , quæ in Acta referuntur , numquam suam sententiam fundavit in Synodo Basileensi , quæ , quod spectat ad dogma & interdictum vniuersale , Constantiensem dunitaxat confirmat : cunq[ue] illa Synodus legem Bohemis relaxasset , potius adducebatur in medium ab iis qui ad indulgendum petitioni propendebant ; quod ab iis extra reprehensionem fiebat , tum ob auctoritatem Patrum , qui earum concessionum tempore illic intervenere , tum quia post primam concessionem ^p , habitam anno 1433 . Eugenius cum Concilio se coniunxit , comprobauitque quæ ibi confecta fuerant ad eam vsque diem de tribus capitibus , quorum vnum erat , vt Bohemorum reconciliatio curaretur. Quin cùm denique Ferrariam illud transtulit , facultatem ipsi super eo arguento decernendi per aliquot dies Basileæ reliquit. Sic igitur Richardi negotium se habuit. Aliquoties Hieronymus Guerrinus Tifernas ^q Imolensis Antistes eos culparat , qui in rebus ad dogmata spectantibus testimonium Synodi Basileensis adduxerant , tametsi illi reuerâ id agerent haud comprobantes siue eiusdem Synodi contumaciam in Pontificem , siue ipsius auctoritatem , sed tamquam cœtum doctorum hominum afferentes. Postmodum idem in Conuentibus habitis de Sacrificio non modò eam Synodum adduxit , verùm etiam magnoperè euexit ; & hoc ipsum egit Richardus , sed in aliis pariter argumentis , quæ ad Calicem minime spectabant , nihil propterea reprehensus ab Imolensi : progressusque èd est , vt diceret , de prærogatiua inter Concilium & Romanum Pontificem se suam mentem apertum , vbi ea de re ageretur. Visus est eosdem sensus in præferendis Pontifici Conciliis indicare Io. Baptista Migliaucca Astensis Seruus in B. Virginis Præses supremus ; neque tamen hinc effectum est , vt in ipsis vlla fieret animaduersio , quamquam Guerrinus præcipue in Pontifica ditione ortus , in eadem duas Episcopos ciuitates reget : adeò religiosè Pontifex integrum

^p Vide inter alios Augustinum Partitum Canonicum Se[n]tentiæ in Hist. manucripta Concilij B. si-leensis , quæ est in Biblioth. Vatic. & Concilium Florentinum , recenter vul-gatum ab Horatio Iu-stiniano , postea Car-dinali.

^q Notæ arca-næ Vicero-mitis ad Bor-romænum , ultimo Au-gusti 1562.

tegram Synodo libertatem seruabat. Ac nimis certè obuium cuius cogitanti est, ybi voluisset Pontifex, ut à summo Richardi Præside is è Concilio remoueretur ante Gallorum accessum, qui mense Octobri illic peruenturi erant, haud certè permissurum, ut usque ad extreum Nouembris ibi Richardus moraretur, hoc est ad extreum illius vitæ, sicuti Suauis ipse commemorat.

1562.

21 Sed ut ad rerum seriem reuertamur: Lainius, qui postremus sententiam dixit^t, hæc sensa deprompsit: Hunc à se fructum egregium percipi ex eo quod omnium postremus loqueretur, quod non modicam prius lucem ex omnium animaduerisonibus hauriret: obseruatum à se fuisse, id accidere Patribus quod medicis, qui omnes in eo conueniunt, ut ægroti sanitatem restituant, sed dissident in præscribendis ad eam consequendam medicinis. Duas agitari posse quæstiones: alteram, Delendum ne esset Constantiense Decretum; alteram, An oporteret Calicem concedere quibusdam certis nationibus. Vbi prior agitaretur, id à Concilio efficiendum esse perinde ac ab altero Concilio lex fuerat fæcita: vbi verò posterior, usum Calicis esse concedendum à Romano Pontifice, cuius munus est expendere conditiones proprias locorum, temporum, atque hominum; quod Reatinus pariter notarat. Præmisit denique, utrumque ritum suapte naturâ, sublatoque Ecclesiæ interdicto, licitum esse, quoniam variis tempestatibus uterque usus fuerat exercitus.

Partim in
Actis in Ar-
ce Ælia, par-
tim in Actis
Paleottii, par-
tim in litteris
Iadensis Ar-
chiepiscopi,
7. Septemb.
1562.

Hisce fundamentis iactis, quod ad priorem quæstionem attinebat, censuit, Decretum Constantiense delendum non esse; quippe quod satis causæ non erat, ut ipsum hæretici transgrederentur: numquam enim Ecclesiam censuisse ea de causa suas leges abrogare; aliter, leges quoque de ieunio, de die ad celebrandum Pascha constitutæ, essent abrogandæ.

Ad alteram dubitationem progressus, negauit, causas ad relaxandam legem sibi sufficientes videri: unicam, quæ afferebatur, esse eorum Catholicorum id postulantum imbecillitatem; sed considerauit, si ea ratio admitteretur, relaxationem communem omnibus futuram, quoniam unusquisque se imbecillem esse causatur: Moysis exemplum, quod producebatur, qui repudium Hebreis permisit ob duritiam cordis, vim non habere; aliud esse legem mitem ab initio condere, ratione habitâ communis populo debilitatis; aliud, eam postmodum eneruare in corruptorum hominum gratiam: per alterum præpediri, per alterum enutrirí subditorum malitiam: Sacramentum Altaris præbendum non esse

Pars III.

R

pecca-

1562. peccatoribus , quales hi sese ostendunt , vt qui cum hæreticis conueniunt in huiusmodi ritu , & Ecclesiæ non obsequuntur ; sed tantummodò sanctis præbendum. Et idcircò priscis temporibus Diaconos in Eucharistia porrígenda fuisse solitos dicere : *Sancta sanctis.* Laxamentum legis in hoc ad suscitandam confidentiam valere , quâ nequius alia flagitentur , vnde cunctæ leges Ecclesiæ auferantur. Huius voti auctores fuisse hæresiarchas , quorum petulantiae ac superbiæ non indulgentia sed repugnantia medebatur. Eos populos , qui tam vehementer hoc postulabant , nihil credere de Conciliis aut Pontificis auctoritate , utramque reipsâ inficiatos , sed solùm impunitatem sui delicti querere , cùm vetarentur à Principe Calice in sacra mensa usurpare , quem optabant impunè adhibere. Ordinem suum debere plurimum Cæsari , complurimum Collegiorum fundatori , plurimum Bauariæ Duci ; sed quò illis magis erat obnoxius , eò fortius se compelli ad eisdem respondendum consilij fidelitate. Affirmauit , non admodum se moueri laudatorum Principum opinione , qui nec obtinebant , nec , quippe religiosissimi , sibi arrogabant rationem ullam in sacris negotiis : rei notitiam captandam esse per Episcopos , quorum munus est ex diuino præscripto res sacras curare. Ne nimium formidarent Patres aut hæreticorum alluisionem , aut aliorum malorum , quæ ipsis infausto metu prænuntiabantur : casus hosce diuino imperio cunctos adneсти : fiduciam in Dei Filio , cuius agebatur causa , collocarent: Ecclesiam illius fundatam sanguine , numero quidem posse diminui , sed perire non posse. È concessione vellicatum iri appetitiam aliis nationibus ad idem postulandum ; adeoque tametii admitteretur , oportere consilium votumque Principum laicorum sequi , audiendum tamen esse aliorum Regum Principumque Catholicorum sententiam. Exemplo Synodi Basileensis respondit ; Primum errorem imputari deceptor , secundum deceptor simul ac decepto , tertium , soli decepto ; indicans fortasse , illum fuisse primum errorem , adeoque excusabilem : secundum , id quod Paulo Tertio sedente contigerat , & illud pariter excusationem aliquam merebatur : at verò post exemplorum huiusmodi documenta Tridentinum errorem inexcusabili fore.

Hi fuerunt sermones memoriâ digniores. Etenim Sbardellatus ²² Episcopus Titiniensis , vñus ex Procuratoribus Cleri Hungarici , longissimam quidem orationem habuit , sed quæ pondus moli par non habuit , & quâ suæ potius voluntatis ardorem , quam causæ bonitatem persuasit. Silentio prætereundum non est , Drascouizium ,
Quinque

Quinque Ecclesiarum Antistitem, ne quid intentatum ad rem promouendam relinqueret, præter petitionem adhortationemque à se tamquam ab Oratore habitam, voluisse postea sententiam suo loco dicere tamquam Præsumem^f. Visum ipsi fuerat, multos nimis animosè obstitisse, & nonneminem à re ad homines fuisse transgressum: etenim inter alios Aegidius Falcetta Cingulanus^t, Episcopus Caurlensis, qui paulò pòst ad Ruitonontiem Ecclesiam translatus est^s, incredibiliter infensus concessioni, conquestus fuerat, permisso adesse sententiarum dictioni Oratores illorum Principium, quorum ea causa intererat, & aliquos, minitantis potius quam suadentis modo, infelices Concilio progressus ex ea repulsa vaticinatos fuisse. Quibus dictis Falcetta quibusdam visus est prium Legatum petere, qui hoc in re proponenda exposuerat; sed reuerà ictus cadebat in Drascouizium, cuius fuerat hoc vaticinium. Et Mantuanus illud non tamquam verum affirmarat, sed tamquam dictum recitarat. Itaque Drascouizius conatus priùs concinnis modis obiecta cuncta dissoluere, aliquid questus est de Reatino, affirmauitque, illum doctè quidem differuisse, eiusque dicta efficacia futura fuisse ad ipsum Drascouizium permouendum, nisi notitia de rebus Germaniæ falsitatem illius speculatrixis ratiocinationis ostendisset. Dein quasi Falcettam indicans ratione quadam inter iracundam ac pacatam, quæ arrogantiæ odio submoto, & conciliata gravitatis æstimatione, non minuit sed auget efficaciam, adiecit; Quædam iactata fuisse, quæ ipsum penè ad duellum prouocare poterant; sed velse se patienter ea tolerare. Tum, quemadmodum præcelsis animis mos est assuerantiū sustinendi sua dicta, quibus acriùs repugnari sentiunt (siue id sui decoris gratiā, siue ad repugnantium offensam præstent) non modò non reuocauit, sed iterauit, vbi postulatis haud indulgeretur, satius futurum fuisse, si numquam Syndodus coiuisset.

- 23 In huiusmodi quæstione ferè omnes adeò diffusè verba fecere, vt cùm res vigesimo octavo Augusti proposita fuisse, dicendis sententiis ante vesperam sexti Septembbris non fuerit impositus finis^x. Solidior difficultas & communius æstimata videbatur esse, damnum ac periculum cuiusvis mutationis in re graui, conspicua & vniuersali; experimentum, quòd minimè custodirentur conditiones, quas Concilium Basileense, & Paulus III. concessioni apposuerant, unde neque conducibiles euaserant; incommodum inducendi in ritus Ecclesiæ varietatem, semper vnitati perniciosa; quòd persistenter nihil mutatæ, & communies Germaniæ exdem rationes, quæ

1562.

^f 2. Septembris, vt in una ex tribus litteris Vicecomitis ad Borromequum.
^t Acta Paleotti, & nocte arcanæ Vicecomitis ad Borromequum, & epist Iadensis, ultimo Aug. 1562.
^s 30. Ianuar. 1563. vt in Actis Consistorialibus.

^x Legatorum litteræ ad Borromequum, 7 Septembbris 1562.

1562. Synodum Constantiensem permouerant, præsertim vero periculum effundendi sanguinis, difficultas illius conseruandi, incommoda eius deferendi ad ægrotos in agris, vini penuria multis in prouinciis; ut proinde, si lex pro illis regionibus reuocaretur, visa fuisset certa consecutio, seu tunc seu nunc contra prudentiam actum; quod appareret species rei incredibilis, ardentissima huiusmodi postulata ab æstu pietatis enasci, & non potius ab opinionis errore; dubitatio, ne indulta illis petitio nationes alias ad illud ipsum inflammaret, crearetque nouas difficultates; notitia, quod iudem populi ad alia absurdâ laxamenta adspirarent, & præcipue ad Sacerdotum coniugia; adeoque huius rei impetratio minimè quietos illos redderet, sed potius audaciores & importuniores. Haec rationes ex una parte, ex altera spes fructus, & iacturæ formido, viuidissimis coloribus ante omnium oculos expressæ, sicuti diximus, ab Episcopo Quinque Ecclesiarum, simulque auctoritate Cæsaris, Gallorum, ac Bauari corroboratae, inter se ita conflixere, vt in nulla alia re proposita sententiæ tam variæ ac tam perplexæ umquam prodierint; usque adeò, vt qui à secretis erat, nequuerit per primum tabellarium certam earum notam Romam mittere. Etenim aliqui ambigunt locuti, & interrogati, cuinam consilio definitè adhærerent, recusarunt clariorem sententiam ferre, quasi maluissent differere quam iudicare. Neque iudiciorum varietas variis nationum affectionibus verti poterat, quandoquidem patuit, cum in Synodo tunc adessent duo soli ex Gallia, Eustachius Bellaius, & Petrus Danesi Antistites, alter Parisiensis, alter Vaurensis, eos inter se discordasse, illum concessioni repugnantem, hunc assentientem.

Post diuturnam diligentiam, & accuratum examen, Patres qui illis cœtibus numero centum sexaginta sex interfuerent, in octo partes diuisi sunt². Quatuordecim auctores erant, retardandum esse Decretum: triginta octo repulsam probabant: vigintinouem concessionem; viginti quatuor rem esse in Pontifice reponendam censebant: triginta & unus primum articulum admisere, secundum reiecere, hoc est, in concessionem propenderunt, non tamen Episcopis committendam, sed ut eius executio Pontifici relinqueretur. Unus persistit medius: decem in partem negantem inclinarunt, sed rem Pontifici committentes: novemdecim concessionem ad Bohemiam & Hungariam coarctarunt; adeoque vix in eo arguimento tot sententiæ potuissent anteà concipi tamquam possibles, quot reipsa pullularunt. Quod usquenit in iis quæstionibus, tam practicis quam theoreticis, in quibus duræ utrimque difficultates obuersantur,

y Prædictæ
Legatorum
litteræ, 7. Se-
ptemb.

¶ Acta au-
thentica At-
cis Abliæ.

1562.

uersantur, cùm pro se quisque tunc aspiret vtilitati & gloriæ in ap-
riendo calle medio ac plano inter ardua & confragosa; quamquam
sæpiùs nouus ille callis, dum cuncta deuitare creditur, offendit in
cuncta; hinc verò vnusquisque viam ab alio male patefactam auer-
satus, eiusdem simul audaciam imitatur, simul ipsi per euentum im-
prosperum assimilatur.

C A P V T V.

*Noua Cæsarianorum studia ad impetrandum Calicem, & noua
trutina de doctrina, ac præsertim de Sacerdotio, Apostolis
à Christo in Cæna collato; & varia Suavis errata.*

Cæsariani ab iis quæ acciderant, stupore simul & lumine
sunt affecti: stupore quidem, quoniam multæ rerum con-
ditiones tam validam fiduciam ipsis intulerant, vt vix certa
firmitas dici non posset: complurium Principum postulatio, Pon-
tifex propius, Legati fautores, ipsum argumentum arbitrarium,
ac nulli noxiū; officia ac studia summa: & tamen exitus is fuit,
qui fuisset exspectandus, vbi cunctæ quas retulimus conditiones
ex opposito præcessissent. Lumine affecti, quia compertum illis
fuit, quanto amplius sperandum ipsis erat ab auctoritate ad vnum
restricta, quām in plures diuisa; cùm longè facilius homini con-
tingat persuadere menti, & permouere voluntatem vnius capitis,
quām multorum; præterquam quod sæpè idem ille, in quem vni-
cum coit potentia, quanto propterea illis plurimis maior est, in
quos ob aliam regiminis rationem ea dispertitur, tantumdem ob
ipsam magnitudinem aliis Principibus indiget, plusquam indigeant
complures tenuiores. Vnde fit, vt Respublicæ & multò difficiliores
sint Monarchis ad concessiones, & multò proniores ad repulsas.
Quare licuit Principibus certum ab eo exemplo documentum ca-
pere, multos Episcopos illorum vota promoturos fuisse, si per ea
Episcoporum potestas eueheretur Aulæ Romanae demissione; sed
in reliquum vniuersam Synodus longè arctiorem Pontifice Ro-
mano in concessionibus futuram; adeoque fauor ille quantulus-
cumque, qui postulato in dicendis sententiis obsecundarat, ipsum
aut comprobando, aut non improbando, sed in Pontificem relli-
ciendo, profectus fuerat ab opera ex Pontificis voluntate ab eius
ministris impensa, postquam negotium præceps ruere visum est,
nisi manus protenderetur ^a.

2 Hoc itaque experimentum effecit, vt Cæsariani se aliò verterent.

R. 3

Repu-

^a Constat ex
arcans litteris
Vicco-
misis ad Bor-
romæum,
3. Septembris
1562.

1562.

Repudiarant initio consilium ipsis propositum à Legatis, vt nimis
rum Synodus rem Pontifici decernendam remitteret; quasi honorifi-
cientius sibi, subditisque acceptius arbitrati, si quemadmodum
vus Calicis ab vna Synodo sublatu fuerat, ita restitueretur ab alte-
ra, fortunatumque sibi exitum indubitanter polliciti. Sed ex huius
rei fallacia se deceptos agnouere, coactique sunt ad reiectum consi-
lium confugere, sicuti mox narrabitur. Aliquid ipsis detrimenti
prouenisse credibile est à studiis Vargæ^b, qui non modò Pontifi-
cem dehortatus erat ne illud concederet, dicens, petidores postea
promissis neutiquam perstituros; sed etiam ad Pagnanum, Piscarij
administrum Tridenti scripserat, id vtique Regi detimento futu-
rum, propterea quod hoc ipsum in Hispanis sub specie pietatis ap-
petentiam huiusmodi nouitatum excitaret; has verò subditorum
appetentias, siue ipsis fiat siue non fiat satis, semper cum perturba-
tionis periculo in regnis copulari. Proinde per litteras admonitum
à se Regem fuisse, & interim se à Pagnano petere, vt suæ nationis
Præsules coërceret. Verùm vti Vargas apud illos nec plurimâ au-
toritate, nec plurimâ gratiâ pollebat, perinde haud comporio plu-
rimum ab eo confectum, cùm id temporis nihilo feruentiores in
oppositum Hispani visi sint, quām alij ex aliis Provinciis.

Muantones, sicuti dictum est, propitium suffragium parauerat, ³
etsi auditio Reatino illud improuisò mutasset: reliqui magna ex
parte ambiguè locuti sunt. De Guerrero ac de Aiala legitur^c, suam
illos opem Drascouizio fuisse pollicitos: sed Episcopus Nioquensis
dixit^d, Guerreri promissionem tetendisse ad coniungendos secum
Cæsarianos in petenda declaratione de mansione; prædictaque, il-
lum reipsa promisso non responsurum: nec prædictio in irritum ce-
cidit. Etenim Guerrerus^e hinc nonnullos ad concessionem horta-
tus est, hinc in ferenda sententia incertum se ac diuturnioris indi-
gum temporis ostendit; & per eam quasi mixtam agendi rationem,
quæ sincera visa non est, nec suorum vituperationem, nec Germano-
rum querelas effugit: at verò is qui alteri oppositarum partium
palam adhæret, illius benevolentiam consequitur tamquam ipsi
propitius, & estimationem vtriusque partis tamquam intrepidus
ac sincerus.

Antequam ad aliud argumentum progrediar, aliqua Suavis erra-
ta notabo. Primum quidem leue, sed indignum venia ob temeri-
tatem, quā tam frequenter in illud prolabitur: erratum inquam in
diebus signandis, quandoquidem ipsi nec erat necesse ad hæc mi-
nutiora descendere, nec aderat notitia ad ea veraciter proferenda;

&

^b Arcanæ lit-
teræ Viceco-
mitis ad Bor-
romæum,
30. Iulij
1562.

^c Arcanæ lit-
teræ Viceco-
mitis ad Bor-
romæum,
17. Augusti
1562.

^d Eiusdem
ad eundem
arcane litte-
ræ, vlti-
mo Augusti
1562.
^e Aliae eius-
dem ad eum-
dem, eodem
die.

1562

& tamen audet eadem tam sèpè casu notare, quo suadeat archiu-
um illarum omnium rerum gestarum in suo capite contineri. Af-
firmat itaque, conuentus super eo negotio fuisse quinto Septem-
bris absolutos: verùm & Diarium, & litteræ Legatorum, & alia
plurima monumenta passim vulgata palam faciunt, vsque ad ve-
speram sexti diei perdurasse. Alterum & grauius erratum est, quòd
adscribat Episcopo Camptembergensi in Stiria (cùm Synodo ne
adefset quidem huiusmodi Antistes) id quod dixit Episcopus Caur-
lensis, & ante illum Episcopus Philadelphiæ^f, Procurator Episco-
pi Eistensis, aduersus interuentum Oratorum Cæsarisi, ne adef-
sent, dum ea de re deliberaretur. Tertium est, vbi narrat, Hispa-
nos etiam Præfules petiisse à Legatis, vt in ea causa remouerent
à cœtu Episcopos, qui simul Oratores Cæsarisi aderant; cuius rei ne
vestigium quidem extat in Aëtis, litterisve plenissimis tum Legato-
rum tum Vicecomitis ad Borromæum: quamquam, ne verum
dissimulem, nonnemo ex falso rumore, sicuti & credibile & fre-
quens est, id suis priuatis litteris scriberet; adeoque excusatio in eo
Suaui debetur. Quartum est, dum Cauensem Antistitem inducit
ea dicentein, quæ reuerà non ille, sed Caurlensis dixit, conquestus
de sinistro vaticinio, & quasi minis iniectis Synodo à Drascouizio,
vbi repulsa acciperetur. Liceret adiicere maligna Suauis commenta,
quibus deformaret quantum posset quamcumque rem gestam à Sal-
merone ac Lainio, collaudatis luculenter in iis cœtibus inter alios
à viro docto, qui animum non certè illorum studiosissimum in re-
liquis præ se fert, quippe in præcipuis controvërsiis ab eis discre-
pans, nimirum ab Archiepiscopo Iadrensi. Sed hac in re adèò pa-
tet affectatio, & interdum contradic̄tio Suaiani Operis, vt illa satis
sit apud quemlibet non hebetem lectorem ad reddendum efficax
contra seipsum responsum. Partes igitur narratoris resumamus.

Intentus animorum conatus, quo in cœtu generali consulebatur
de Calicis concessione, nulli erat impedimento, quò minus alia ar-
gumenta, in peculiaribus cœtibus agitarentur; & in eam formam
redacta videbantur, vt illa cunctis satisfactura spes fuerit. De Chri-
sti oblatione selecti Patres ea digesserant, quæ communius proba-
bantur, omissis litigiosis, dicentes, sicuti nunc habetur, Redem-
ptorem in Cœna se obtulisse in sacrificium Patri sub specie panis
& vini; sed quo genere sacrificij, haud exprimebant. Itaque Decre-
ta doctrinæ, & Canones illis respondentes ad conuentum maxi-
mum delata sunt septimo Septembris^g: cumq[ue] initio is absque
discordia progrederetur, impegit posteā in durum obicem in Gra-
natensi,

^g A Ra Pa-
leotti, & e-
pist. Legato-
rum ad Bor-
romæum,
eo die.

1562.

natenſi, tametsi vnuſ ex illorum formatoribus hic fuifſet, ſed opinione ſuis collegis contrarius, ideoque deinde iſpi operi magis aduersus^b: quamquam fuit qui crederet, illum ſe magis contrarium, quam in animo erat, ſimulaffe, quod Sessionem ita retardaret, & Galli expectati ſuperuenirent, quibuscum ſperabat coniuncte procedere in moribus reformandis. Improbauit ille oratione longiſſimā tertium Canonem, qui nunc ſecundus eſt, vbi definitur, collatum fuifſe Apoſtolis à Chriſto Sacerdotium in Cœna verbiſ illiſ: *Hoc facite in meam commemorationem.* Afferebat in mediumⁱ proſententia oppoſita Nicolaum Cabafillam libro primo de Miſſæ ſacrificio, qui opinatus eſt huiusmodi potestatē fuifſe traditam die Pentecostes, & cum eo S. Germanum, Iſichium Presbyterum in libro primo Commentariorum ſuper Leuitico, Armacanum, arbitratum, quo tempore fuerant conſtituti Apoſtoli, fuifſe eodem Sacerdotium illiſ collatum, S. Thomam, & Scotum, qui putat, executionem illiſ fuifſe confeſſam in capite vigeſimo S. Ioannis, ita ut po- testatē illius conficiendi obtinuerint in Cœna, ſed conficiendi poſtquam Spiritum Sanctum accepiffent: ac tot rationes in aciem deduxit, vt non parum dubitationis iniecerit, ne contendendum eſſet, diuque protrahendam doctrinæ comprobationem, adeoque neceſſe foret Sessionem differre. Sed exitus ipem proſperitate ſuper- rauit: cum enim perpauci Guerrero conſenſiſſent, Decreta plenē comprobata ſunt, idque per ſumimam breuitatem atque concordiam vniuero manè. Tantum detrahitur non benevolentia modò, ſed aſtimationi, quæ pro benevolentia crenſit aut decrenſit, ex eo quod credatur quispiam nimis aſtimator ſui, & parum communitatatis.

Aiala Segouiensis Epifcopus repugnauit, vbi pronuntiatur, Miſ- 6 ſam offerri non ſolū pro peccatis, ſed pro aliis neceſſitatibus; ob- iecitque, hinc argumentum præberi variis ſuperſtitionibus; & in eamdem ſententiā iuere viginti quinque: ſed denique longè ma- iori numero cedentes, in leui controuerſia acquieuere.

^k Acta Pa-
leottii, & lit-
teræ ladren-
ſis, 10. Se-
ptemb. 1562.

Non ita conqiuieuit in altera maioris ponderis Guerrerus^k. Is 7 vna cum Archiepifcopo Bracarensi, & cum Epifcopis Segouiensi & Almeriensi poſtridie Legatos adiit, cauſatuſque conſcientiæ ſtimu- lum, exposuit: Sibi ac ſociis Canonem illum de Sacerdotum in- ſtitutione probari non poſſe; rem nec agitatam fuifſe in conuenti- bus minorum Theologorum, nec in confeſſibus Patrum, ſolū leui manu tractatam: Præſules aliquot non modicæ existimationis diſſentire: quem diſſenſum in Sessione palam fieri par non erat.

Qua-

Quapropter satius esse, articulum illum in proximam Sessionem reiici, vbi dogmata de Ordinis Sacramento stabilirentur, tamquam ad locum magis proprium, tempusque opportunius, quod, præmisso studio ac trutinâ rei consentaneâ, definitio cum plausu & honore concordiæ confici posset.

S Osius Legatus, qui suis in libris eam sententiam tradiderat, ipsam placidè tuebatur, obiecta dissoluens, & oppugnationibus quatuor Hispanorum obsistens. Reliqui Præfides existimarunt, repulsam minus claram, magisque moderatam non modò æquorem, sed etiam solidiorem futuram. Idcirco dixerunt, se morem illis gesturos, dummodò quæsitæ variationi assensus generalis conuentus præiret, sine quo penes Legatos non erat quidquam ex rebus iam statutis mutare. Ita ratione Concilij habitâ Hispanorum appellationem tacitè refellebant, ipsis appellantibus reiectis ad illud idem tribunal, à quo se grauari putabant: quod rescripti genus durissimum accidit litigantibus, & tamen de illo conqueri ipsis non licet, cùm idem tribunal non solùm est maximè competens, sed maximè potens.

C A P V T VI.

*Capita reformandæ disciplinæ digesta: abusus in
Missa correcti.*

Q Vò perficeretur Sessionis apparatus, stabilienda supererant disciplinæ Decreta, & emendandi abusus in Sacrificio. Priorum cura demandata fuerat præcipue Simonettæ, qui videbatur pro more veterum cautorumque medicorum nonnisi lenia medicamenta præscripturus^a. Proposita capita quatuordecim^b fure, non vndecim, sicuti Suavis narrat. Causa cur postea ad vnde-
cim fuerint redacta, hæc fuit, quoniam duobus ex illis lex appone-
batur, pensiones coarctans, ne scilicet in posterum id oneris impo-
neretur Episcopis, & Parochis, quorum alteri non supra quingen-
tos aureos ex annuo prouentu perciperent, alteri non supra quin-
quaginta. Sed Episcopi vocabulum pensionis abominati, quippe
ipsorum auribus animisque permolestuni, negarunt illud sibi adie-
ctâ etiam limitatione probatumiri. Et quamquam opponeretur,
à Conciliis Lateranensi & Viennensi, & à Tridentino pariter sub
Paulo & Iulio pensionum consuetudinem fuisse receptam, non ta-
men acquieuerere. Quapropter conuentum est, ut sanctiones ea de re
aliâs ex professo statuerentur. Sed quemadmodum res humanæ bo-

^a Acta Pa-
leottii.^b In cœtu
x Decem-
bris, vt in
epist Vice-
com. ad Bor-
rom. eodem
die.*Pars III.*

S

nis

1562. nis malisque permixtae sunt, & unusquisque passus damna partis quam sequitur, eam cupere solet quam ipse non experitur, ita tunc vnuuenit. Quare Quinque Ecclesiasticorum Antistes Orator Ferdinandi dixit, Sibi probatum iri usum pensionum etiam in Germania, quod viris benemeritis subueniretur, & illis Episcopis nimis luxus materia subduceretur.

*Litterae Landrensis,
14. Septembris 1562.*

Tertium caput est quatuordecim subtractum, statuebat, ut easae 2 quae vigintiquatuor aureorum summam non excederent, omnes in prima instantia ab Ordinario cognoscerentur usque ad latam sententiam. Sed non acquiescebant Episcopi, postulantes, ut idem omnino de cunctis causis decerneretur. Temperamentum propositum est, ut constitutio ad pretium quinquaginta aureorum ampliaretur pro Germanis, qui ut remotiores, ita maiora patiuntur in commoda, dum ad Forum Romanum compelluntur. Verum obstatere Actores Piscarij, epistolâ Regis productâ, in qua plurimum commendabat, ut illæsa præstarentur ipsius priuilegia pro Siciliæ Monarchia, cui aiebant huiusmodi Decretum obfuturum, cum ipsis concedatur, ut omnes causæ cuiusvis pretij in prima instantia in ipso regno cognoscantur. Ita sanctio pendens substitit, & ex dilatione, ingentis foenoris fructus Episcopis prouenit, quod alibi exponetur. Tunc autem, dum sermo haberetur, ut afflolet, de iis quae Hispaniæ Actores obiecerant, complures Patrum vera non existimabant ea priuilegia, sed à Romanis Pontificibus, cum Siciliam possidebant, Legatis suis concessa, ac postmodum à laicis possessoriis illius regni sibi arrogata. Sed de hoc per incidentem occasionem actum est.

Decreta igitur ex quatuordecim ad undecim diminuta sunt: & 3 quod præferretur aliqua ratio, habita de iis quae Cæsar memoratis libellis perpenderat, duo ab illis desumpta sunt, atque alterum in primo capite de morum emendatione positum est, alterum in correctione abusuum in Sacrificio. Horum omnium capitum tenorem describemus perinde ac stabilitus & propositus fuit, iis exceptis, in quibus notabilius variatum est.

I. In primo renouatae sunt cunctæ Iuris Canonici sanctiones de vita & honestate Clericorum, ac de prohibitione, quæ ipsis interdictantur luxus, comedationes, choreæ, aleæ, tali, ceterique lusus, ac negotia laicorum, pœnis Ordinarij arbitrio relictis, negatoque appellationis configio in huiusmodi causis, ad morum correctionem spectantibus.

II. In secundo præscriptæ sunt conditiones necessariae illi qui ad 5 Episcopi

1562.

Episcopi munus est promouendus, & inter alias, ut ante sex menses in Ordine sacro sit constitutus, ut Doctor sit Theologæ, seu Canonum, ab aliqua Academia ex merito inter Doctores adscriptus, aut inde testimonium accipiat, se ad eas facultates tradendas idoneum esse. Quæ postrema particula fuit adiecta, ne carentes non doctrinâ, sed pecuniâ, excluderentur; qui post impensum studium in aliquibus Academiis, vbi sumptus ad Doctoris lauream consequendam grauissimus est, gradum illum accipiunt, quo vulgo *Licentia* dicuntur. Fuit etiam additum, ut Regulares huiuscmodi testificationem ab ipsorum Moderatoribus subscriptam afferrent. Episcopi Segouiensis, Ostunensis, Lucensis, & Aquensis optabant in eo Decreto, ut ante Episcopatum Sacerdotium exigetur. Sed animaduersum est, oppositum statui ab Innocentio cap. *A multis*, tit. *De astate & qualitate*, & ab Urbano Can. *Nullus*, distinct. sexagesimâ, quibus fatis est Ordo Subdiaconi. Nihilominus adiectum est, opus esse ut hic Subdiaconi character saltem dicto iam spatio præcederet, cum haud satis decorum videretur, ut ad supremum Ordinem Ecclesiasticum ascendat is, cui paulò anteâ integrum erat ad laicorum statum regredi. Suadebant alij in Episcopo gradum Doctoris, absolutè nixi Pauli verbis ad Timotheum: *Oportet Episcopum Doctorem esse*. Sed illis ostensum est, per ea solùm importari habilem ad docendum, quod colligitur ex voce *Græca diazoma*, quæ id significat, & nihil vlrâ.

111.

Quò caput tertium intelligatur, sciendum est, Lusitanos & Hispanienses exposuisse, in ipsorum Ecclesiis multos esse gradus, quorum possessores nimis liberè Diuinum obsequium negligebant, adeoque oportere ut multationibus è desidio excitarentur. Et quamquam alij contradicerent huic oneri, vt pote in huiusmodi Sacerdotiorum fundationibus minimè contento, existimarent plerique, ex iure Diuino, & æquitate naturali fructum illorum Sacerdotiorum integrum relinquendum non esse desidum possessorum utilitati. Medium itaque susceptum consilium, concessâ quidem Episcopis facultate, non tamen iniecta ipsi necessitate ad id innouandum; quippe quod eiusmodi erat, ut variis in locis à variis rerum conditionibus aut ad id ipsum impellerentur, aut ab eo depellerentur. De forma excogitatum initio fuerat, ut massa quotidianarum distributionum constitueretur pro eo quod paulò anteâ effectum erat in Ecclesiis, quas *Collegias* appellant: sed postea consentaneum visum non est; ut cum huiusmodi dignitatum prouentus sint admodum inæquales inter se, pinguiorum possessor discrimen sub-

S 2

iret

1562. iret ingentis iacturæ, ac modici lucri; & ex aduerso tenuiorum professor plus lucri posset accipere per vnius diei diligentiam, quām iacturæ per complurium negligentiam. Præscriptum igitur est, vt vbi constitutæ iam non fuissent in huiusmodi dignitatibus quotidianæ distributiones, tertiam partem complectentes, liceret Episcopo illas statuere, præscribendo arbitratu suo iis qui Sacerdotio fruebantur, quantum ab illis Ecclesiæ seruendum esset: quod si omitterent, eo die distributionibus priuarentur, easque ille conuerteret in utilitatem fabricæ, vbi hæc egeret, aut in aliud pium opus. Si cui verò huiusmodi dignitatum nulla inesset in Ecclesia Cathedrali aut Collegiata iurisdictio aut administratio, nec ullum aliud munus, sed extra urbem in Dioceſi iniuncta illi esset animarum procuratio, cui vellet per seipsum operam nauare Sacerdotij professor, mansio, huiusque procreationis exercitium efficerent, vt is habere tur perinde ac si illi Ecclesiæ præsens adesset.

I V. Nimis alienum à ratione videbatur, obtineri à compluribus numeris illorum propria, qui obstringuntur insolubili sacræ militiæ cingulo, trahiique ex illis emolumenta & priuilegia; & tamen liberum ipsis esse, vt ad laicorum vitam redirent, eorum multis aut ad nuptiarum coniunctionem, aut ad arinorum exercitationem trans euntibus. Ad hanc laxitatem restringendam, positum fuit in quarto capite, vt nemo Sacerdotium possidens in Cathedrali aut Collegiata, seu non Regularis, seu Regularis is foret, ius suffragij haberet in Collegio, nisi Subdiaconus fâltem esset; atque vt ij, quibus ex munere certis quibusdam diebus Sacrificium erat celebrandum, aut Euangelium Epistolâve decantanda, sufficerent intra annum, nisi legitimè præpedirentur, Ordinem illi ministerio consentaneum, & huiusmodi functionibus per seipso præscriptis diebus fungerentur; nec in posterum ea Sacerdotia concederentur nisi habenti tum ætatem, tum reliquas habilitates ad illa exercenda.

V. Compertum est, frequenter peccatum fuisse in vsu legum relatarum, earumque relaxationes sèpè subtrahi Aulæ Romanæ, rebus falsis pro certis assumptis, atque in opus deduci ab executoribus aut vera parum callentibus, aut parum religionis studiosis, de bilitatâ idcirco legum auctoritate, corruptâque disciplinæ integritate. Id materiam quinto capiti præbuit, in quo præceptum est, vt cunctæ legum relaxationes, concessæ locis extra memoratam Aulam, committerentur impetrantis Ordinario, atque vt *Gratiæ*, hoc est, ad forum litigiosum haud pertinentes, non exercearentur ipsa, nisi priùs Ordinarij, tamquam Sedis Apostolicæ delegati, summatim

- matim & extra iudicium cognouissent, eas nec expositione falsi, nec occultatione veri fuisse impetratas. 1562.
- 9 Ad auferendum aliud simile absurdum, in sexto præscripta fuit eadem cognitio ab Ordinariis habenda, antequam conficerentur postremarum voluntatum mutationes adiecto monito, eas nonnisi *ex iusta ac necessaria causa* concedendas esse. vi.
- 10 Quemadmodum suam quisque iurisdictionem libenter exten- dit, nonnumquam ambitione, sæpè quoque religionis studio, dum recti animi sui certus sibi persuadet, à se tutiùs quām à quoquis alio cominune ius administratiū iri; ita non raro maiores Præsules fines suos transgressi causas Ordinariis per appellationem subtrahunt. Idcirco sanctum est in septimo, ut Legati, Nuntij, Primates, Metropolitæ, ad quos prouocatur ab Ordinarij sententia, obseruarent sacras Constitutiones, & eam præsertim Innocentij IV. quæ incipit, *Romana*; aliter ipsorum Actis nulla insit auctoritas. vii.
- 11 Ob minorem humanæ pietatis feruorem, compertum erat, pia opera, ab iis præscripta qui posteà deceperunt, sæpè negligi fraudarique ab administratoribus. Quod huic malo mederetur, in octavo imperatum est, vt Episcopi in cunctis casibus à Iure permissis huiuscemodi operum executores essent, siue ita præscripta ea fuerint ut adhuc viuo præscribente vim habeant, siue illo demortuo. Foret in eorum potestate inuisere Nosocomia, Collegia, Sodalitia laicorum, etiamsi *Schola* aut alio nomine nuncupentur, Eleemosynarum æraria, vulgo Pietatis Montes, & quæcumque locorum piorum genera, tametsi eorum procuratio ad laicos pertinebet: breuiter, quidquid institutum est ad obsequium Dei, ad animalium salutem, ad pauperum alimentum. Huic Decreto restitit pariter Actor Piscarij ^d eo nomine, quod inde quoque priuilegia Siculæ Monarchiæ læderentur; quare de illo expungendo delibera- rabatur. Sed quoniam Orator Lusitanus vñ petuit^e, vt exciperen- tur Nosocomia, aliaque huiusmodi loca, quæ sui Regis tutelâ frue- bantur, in quo negligentia præsumi non poterat per Episcoporum vigilantiā corrigenda, mutato consilio restrictum fuit Decretum, adiectâ exceptione omnium huiusmodi locorum, quæ sub ipsius Regis patrocinio fuissent constituta.
- 12 Multæ quoque fraudes afferebantur in administratoribus pro- uentuum, qui templis aliisque piis locis construendis destinabantur. Lex igitur in nono sancta est, vt nullo habitu respectu cuiusuis op- positi priuilegij adstringerentur huiusmodi administratores ad red- dendam in annos singulos Ordinariis illorum rationem.

^d In dicta epistola Vi- cecomitis ad Berromqum, 16. Septemb. 1562.

^e Acta Pa- leotti, & eiusdem Viceco- mitis litteræ, 17. Septemb. 1562.

1562. Complures scribzæ, auctoritate Regiâ , Cæsareâ , aut Pontificiâ 13
 x. constituti, arrogabant sibi idcirco immunitatem ab Episcopo in co-
 ministerio, ac sæpè comperiebantur inepti , aut aliquo vitio labo-
 rantes. Id in causa fuit , vt in decimo cuncti subiecti fuerint ex-
 mini Ordinariorum , quibus facultas esset aut in perpetuum , aut
 ad tempus illos ab eo munere in causis Ecclesiasticis remouendi.

xii. Bona, quæ certum dominum non habent , nec similiter certum 14
 obtainent defensorem, adeoque aut violentiæ aut fraudi sæpè subia-
 cent (atque id accedit redditibus Ecclesiasticis, aliisve ad pia opera
 destinatis) quanto delictum magis allicit facilitate ac utilitate,
 quantoque Dei gloriæ, proximiique charitati opponitur, tantò ma-
 gis necessarium visum est , vt homines horrore pœnæ inde retrahen-
 rentur. Ea de causa stabilitum est in postremo capite , vt rei tam
 iniquæ occupationis , siue per vim , aut per supposititias personas,
 siue alio modo ea bona occuparentur , incurserent in sacrorum in-
 terdictionem , quæ à Romano solùm Pontifice auferri posset , nec
 eâ vñquam absoluuerentur usque ad integrum restitutionem. Præ-
 tereà si forte in ea bona ius aliquod dominij obtinerent , illicē
 ipsum amitterent. Quod si quis Ecclesiasticus illi noxæ consensi-
 fet , præter sacrorum interdictionem spoliaretur possessis Sacerdo-
 tiis , ineptus ad illa imposterum obtinenda , eiique Ordinum usus
 interdiceretur pro arbitratu Ordinarij. Optassent quidam , vt ex-
 primeretur in eo capite inter delicta pœnis subiecta , nomen *Confi-*
dentie. Ad id, ne in alia intempestiuia litigia incideretur, prudenter
 responsum est , huiusmodi crimen satis comprehendi ab illis voci-
 bus , *per supposititias personas*.

f Acta Pa-
leotu.

Abusus similiter sunt propositi (quamquam in Decreto ab eo 15
 probroso vocabulo Patres abstinuerint) qui variis in locis in Missæ
 sacrificium irrepererant: ij prius fusè descripti , deinde in nouem
 capita redacti sunt. Verumtamen plerisque non videbatur pro di-
 gnitate Concilij descendere ad sanctiones adeò minutæ, magisque
 priuatæ cuiusque Ordinarij curæ consentaneas , cum euenire pos-
 set, eas cunctis regionibus haud opportunas fore. Respondebant
 alij: Ex auctoritate Concilij plurimum venerationis ac roboris illis
 accessurum ; quod verò ad singulares alicuius loci conditiones at-
 tinebat, satis consultum iri , traditâ Ordinarii facultate, vt earum
 executionem pro arbitrio temperarent. Vicit tamen sententia Aia-
 læ Segouiensis Episcopi , vt in vnico Decreto ad tria solùm capita
 restringerentur, ad Auaritiam , ad Irreuerentiam , & ad Supersti-
 tionem.

Ad

16 Ad arcendam avaritiam interdicta sunt pretia, mercedes, conventiones, ut in rem nostram Sacrificia celebrarentur, vetitis quoque importunis eleemosynæ petitionibus. Et quamquam fuisse animaduersum, visitatum subsidium celebrantibus non præberi pro Sacrificij pretio, sed ad alimentum Sacerdotis, ex communi doctrina Scholasticorum, Iurisque sacri Consultorum, ac præsertim Abbatis Panormitani; fuit tamen qui suadebat, id esse prohibendum in illis Sacrificiis, quæ ob aliquem fortuitum euentum fiunt, & certo loco, certisque diebus haud alligantur. Sed ea sententia asseclas non habuit.

17 Quod irreuerentiae mederentur, præceptum est, ne permitteretur aut Sacrificij celebratio Clerico vago & ignoto, aut ei interesse liceret homini palam criminoso. Dissertum est de arcendis publicis meretricibus, saltem absoluto Euangeli; sed executio grauioribus offenditionibus subiecta visa est. Et quoniam functionis reuerentiae plurimum confert loci maiestas, priuatis in ædibus Sacrificij usus fuit interdictus, solumque permisus in templis, sacrificique locis, cultui diuino destinatis, inspectis designatisque ab Ordinario, adeoque ut antequam Sacrum inchoetur, ij qui adsunt, exteriori corporis formâ ritè compositâ, assistentis etiam animi pietatem præ se ferant. Prohibita est in cantibus & harmonia quæcumque lascivii atque impuri mixtura. Actum est etiam de remouenda omnino à Sacrificiis musica; sed plerique, ac præsertim Hispani, eam commendarunt, quippe ex antiquo tempore ab Ecclesia visitataim, atque ad infundendos suauiter in animos pietatis sensus aptam, dummodò tenor cantilenæ, & verborum sententia religionem sonent, & alterius intelligentiam non impeditat. Præscriptum quoque fuit, ut à Sacrificio longè abessent profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, adeò ut Domus Dei verè dici possit *Domus orationis*.

18 Ad superstitionem tollendam vetiti sunt Sacerdotes operari Sacris extra horas consuetas, aut aliis ritibus quam receptis ac solitis in Ecclesia, atque vti certo quodam Missarum aut candelarum numero. Iniunctum quoque, ut doceretur populus, quis esset, & unde proueniret Sacrificij fructus; ac per eam opportunitatem admoneretur etiam de frequentandis Parœciis suis, saltem diebus Dominicis, Festisque maioribus. Primò complures propendebant ad eas Missas interdicendas, quæ vulgo *Sicca* nuncupantur, hoc est, cum adhibitis ceteris prectionibus ritibusque, minimè consecratur: sed postea mutatum est consilium, auctore potissimum Drascou-

1562.

1562. zio, cum animaduersum esset, in nauigationibus, aliisque rerum conditionibus, cum Sacerdotis, vel sacræ supellec̄tilis defectu sacrificare non licet, eam aspectabilem Sacrificij expressionem plurimum conferre ad excitandam in animis pietatem, qui ut etiam supra sensus uehantur, sensibus indigent.

Adiectum est præter res expositas, Ordinariis facultatem tribui, ¹⁹ tamquam à Sede Apostolica delegatis, statuendi quidquid in ea re consentaneum putarent, obstringendique populos censuris, tametsi priuilegia & appellations obstante.

Quamquam cælum incorruptionis expers sit, nihil est in terris tam primum ad corruptionem, quamquam quæ maximè cælestia sunt.

C A P V T VII.

Complurium Episcoporum querimoniæ ob leuia de disciplina Decreta. Variae suspicione ex proximo Gallorum Praesulum adventu. Postulata Gallæ Oratorum, Tridenti ac Romæ interposita, ad retardandas sanctiones, illic reiecta, hic Praesidum arbitrio remissa. Pares Cæsarianorum petitiones. Legatorum consilium. Nouæ propositionis forma parata de Calicis concessione.

QVæ de reformanda disciplina fuerant proposita, per se quidem haud grandia, multò magis decreuerunt eorum oculis qui aut abundantiam voluntatis, aut penuriæ experientiæ ab amplissimo illo conuentu paucos intra dies aliam hierarchiam, alium rerum ordinem sibi spoponderant, ac tenuiora postmodum euaserunt, recisis tribus præcipuis memoratis capitibus. Neque videbatur, post tot menses, ac tot Sessiones, tandem aliquando à Concilio gressibus quasi pueri debilis timidiique esse incedendum. Accedit itaque^a, vt ea in confessu compluribus irrisiōnis potius indignationisque, quam examinis argumentum extiterint. Certior ea de refactus est Borromæus per arcanas notas à Vicecomite ^b, ac liberiūs per communes litteras à Legatis ^c, fortasse quod Pontifex famæ zelotypiæ, quæ affectio plus quam in ceteros dominatur in Principes, imponeret Simonettæ, præcipuo illius ædificij architecto, vt inciperet ipsum supra solum attollere, nec materiam præberet adagio, *Qui serò dat, diu non vult.* Qui liberiūs acriusque obloquebantur, erant Transmontani cuiusvis regionis, quippe quibus

^a Præter alias scripturas epistola Iadrensis Archiep. 24. Septemb. 1562.
^b 16. Sept.
^c 13. Sept. 1562.

1562.

quibus cùm inesset minor communicatio cum Aula Romana, minor pariter inerat & benevolentia & notitia. Parisiensis Episcopus exprobabat, formosiores ponderosioresque morum emendationes anno superiore in Galliae conuentibus fuisse confectas: quin per acerborem collationis formam componebat leues disciplinae leges Tridentinas, cum adeò grauioribus Banneensibus. Aiala dixit, Rem assimilari posse curationi medicorum, qui ægrotto præualidis remediis indigenti exteriorem aliquam inunctionem admouent. Ioannes Suarius Augustinianus, Conimbricensis Episcopus, & Parisiensis, quem diximus, significarunt, emendationem in capite atque in membris habendam esse. Ad hanc sententiam adiecit Franciscus Blancus Episcopus Auriensis, Pontificem quoque obstringi legibus Concilij, non quidem secundum vim *coactuam*, sed secundum vim *directuam*, prout Canonum Doctores loquuntur, cùm Synodus in caput suum potestatem non habeat, sed idem caput naturæ lege teneatur, vt se cum reliquis membris conformet in ea quod ipsum non dedebeat ob propriam capitum conditionem. Et quemadmodum fieri solet, vt ex multorum sermonibus in cœtu mitificè etescat audacia in singulorum linguis; eadem libertate utilitatis studia actionesque in suis profanis Principibus perstrinxerunt. Proinde Blancus idem inuestitus est in nimia Cruciatæ priuilegia, ad quam moderandam, sicuti vidimus, Pontifex plurimum propendebat, modò cum bona Regis Catholici pace, aut motu proprio Synodi id efficeretur. Et Drascouizius, qui alias improbarat electiones Episcoporum, quæ interdum contingebant, & monitus ea de re fuerat à Præsidibus, suam mentem tunc aperuit, se nimirum fuisse locutum de nominationibus ad Ecclesias habitis à profanis Principibus, cùm iij nonnumquam proponerent homines nec doctos nec dignos, vt propterea essent à Pontifice reliendi, quippe quod melius tiaræ consuluisset, si capiti alicuius è suis famulis illam imposuisset.

- 2 Hi obloquentium susurri, aliquique iam à nobis sparsim expōfici effecere, vt Gallorum Ecclesiasticorum aduetus, adeò sollicitatus à Pontifice, à Legatis adeò opratus, tunc ab utrisque formidatur, verentibus, ne cum Hispanis Transmontanisque coniuncti, ad noua quædam obtinenda, minime conuenientia, vim impenderent. Et iam ex Galliae & Antuerpiæ litteris rumor^d manauerat, à Lotharingo Cardinali non modò Galicem postulatum iri, sed sacrarum imaginum amotionem. Nec admodum grata ipsi Pontifici nuntiabantur de iis, quæ animo agitabant illi Præfules, eorumque Dux

Pars III.

T

Lotha-

^d Ex arcans
litteris Vice-
comitis ad
Boron cum,
17. Septemb.
1562.

1562.
e Arcanæ literæ Bor-
rom. ad Le-
gatos,
22. Augusti
1562.

Lotharingus: magnum numerum Præsulum coire cum quamplu-
rimis Doctoribus, quò cum aliis variarum nationum consociati,
possent Italicos Præsules opprimere; quamquam Ferrarensis Car-
dinalis scriberet ex opposito, eam frequentiam haberi ex æmula-
tione Hispanorum, de quibus Lemouicensis Antistes, ex Hispani-
ca legatione regressus, narrauerat Parisiis, aliam Præsulum plenam
cohortem parari, Tridentum petituram; se tamen credere, eos re-
ipsa non ituros, cùm tam multas difficultates in præcedentium mis-
sione experti fuissent; vnde fieret, vt in Gallia frequentiæ studium
vnà cùm æmulatione deferueresceret.

Verùm de Lotharingo eiusque consiliis suspicio, umbras altissi-
mas densissimasq; diffuderat. Hinc iactabatur, eum nolle prouin-
ciam illam suscipere: hinc ea ipsa dissimulatio indicio erat, sub ne-
gotio quò maior dabatur opera vt minus corticis detegeretur, ed
amplius profunditatis latere, cùm certò sciretur, eum non solum
habere in animo Tridentum adire, sed confidere, præter Gallos,
Germanorum & Hispanorum etiam se acturum Principem: quæ
verisimilius erat illum asecuturum ob adhibita à Lansaco studia,
quò Vaticanæ Purpuræ fieret particeps Archiepiscopus Granaten-
sis, atque is postea simul cum Lotharingo Synodi Legatis addere-
tur. Verùm id quod supra reliqua suspiciones auxerat, fuerat epi-
stola, quæ in manus Pontificis deuenerat, à Lotharingo scripta suo
chirographio ad Ducem Wirtembergensem: officij ac submissio-
nis plena ea cernebatur, Ducemque securum reddebat, Regios
Consiliarios de Prædicantibus nihil umquam aliud cogitasse ac
voluisse, nisi statum ciuilem componere, & auctoritatem Regiam
sustinere. Plurimum ad id posse conducere conuentum idoneum,
& fructuosam morum emendationem; ad quod efficiendum præ se
ferebat Lotharingus animum cupientissimum conueniendi in ali-
quem conuentum, quem in Germania Cæsar conuocaret. Affirma-
bat, in Synodo nihil decretum iri de dogmatum controvensiis, ni-
si ad proximam hiemem: id se pro sua virili parte conaturum, & in
idem conuenire mandata Gallicis Oratoribus tradita. Hæc itaque
à Lotharingo scripta ex quadam sua gloriæ cupidine, & quò ipse
communis tranquillitatis auctor videretur, prout ex iis quæ gessit
compertum est, suspicionem rationi maximè consentaneam incu-
tiebant, quòd ipse noua foueret molimina, in quæ & sui Regis aucto-
ritas, & aliorum Principum Præsulumque Transalpinorum studia
conspirarent; vt proinde non promoturus ille Synodus, sed ipsam
oppressurus esset. Idcirco Lotharingi & Gallorum accessus ingen-
tem

tem metum inferebat Pontificis, eumque vehementiorem Religionis studiosioribus. Quapropter etiam Seripandus, vitalioquin ab humana vtilitate vel maxime alienus, & potius in studio Religionis immoderatus ^f, necessariam putare coepit aut Synodi absolutionem ante illorum aduentum, proposita Borromæo Cardinali rei conficiendæ ratione, aut certè illius translationem in eiusmodi locum, vbi posset adesse Pontifex, qui per maiestatem suauitatem temperatam, sibi Episcoporum animos deuinciret, magis ipsis gratificaturus, et si parum suâ manu porrigeret, quam si plurimum per ipsos conficiendum permittéret: vbi verò Synodus protraheretur longius, Seripandus ipse, aut defessus aut pauidus, dimissionem petebat, cum iam prope finem dogmatum deuentum esset, quibus dumtaxat idoneus censeri poterat.

4 Per eam opportunitatem, quâ Romæ considerando ille proposuit tumultus ab aduentu Gallorum imminentes, summoperè commendauit Borromæo Cardinali Mantuanum, qui Lansaco iterum flagitanti prolationem, eâ libertate, eâ constantiâ, eâ dignitate repulsam dederat, vt scripserit Seripandus, optasse se, illius responsi vniuersum Collegium præsens adesse. Res ita se habuit.

5 Significauerat Lansacus Præsidibus ^g, certum exploratumque si bi esse, Lotharingum Cardinalem cum comitatu sexaginta circiter Episcoporum, præter aliquot Theologos egregios Sorbonenses, adfuturum Concilio ante Octobris exitum; simulque quam poterat efficacissimas preces nomine Regis adhibuerat, quod tam breui temporis spatio doctrinæ definitio protraheretur; quod aiebat nulli futurum detrimento celeritati, cum interim possent rerum argumenta digeri, quò maior posteà ipsarum numerus decidetur: & quò præcipuum petitioni obstaculum arceret, plurimis rationibus studuerat certos reddere Præsides, Lotharingum ac socios eo animo accedere, vt in unum cum ipsis coalescerent, iisdemque ac illi animis atque operâ id conficerent, quod in Dei obsedium & Ecclesiæ commodum conduceret. Verum Legati, quemadmodum suprà indicatum est, & sua ipsorum sensa, & mandata Pontificis admodum opposita postulatis habebant: quin eo quod pro freno priùs adhibebatur, in calcaria conuerso, ab ipso rumore de Gallis aduentantibus impellebantur ad maxime festinandum, quò illos præuerterent, ad id quoque stimulati superuacaneis quidem, sed frequentibus adhortationibus Borromæi ^h. Adeò ut Ro-

T 2

^b Apparet ex
mæ dictis litteris
Borrom. ad

Legatos, 22. Augusti, & aliis antecedentibus & consequentibus, & ex aliis responsionibus Legatorum ad Borrom. 27. & viiimo Augusti, & 3. Septemb. 1562.

1562.

^f Litteræ Se-
ripandi ad
Borrom.
6. Septembris
1562.

^g Extant
cuncta in e-
sist Legato-
rum ad Bor-
rom. 3. Se-
ptembris, &
ib altera Lan-
saci ad Insu-
lanum, 7. Se-
ptembris

1562.

1562. mæ displiceret, eos adhæsisse suadentibus, ante Canones esse præmitteendam explicationem doctrinæ; quasi sarcinas celerem progressum impeditentes. Quamobrem in rebus in posterum sancientis statutum est, tametsi postea non omnino prætitum, explicationem omitti: & iam quod Cæfari celeriter satisficeret, excerpta fuerant ex volumine, quod ille miserat, varia capita, proponenda in secutura Sessione, in qua erat animus coniungendi duo Sacra menta, Ordinis & Matrimonij, nondum expensa; aut certè in duas Sessiones sibi proximas dividendi, quod Galli theatrum ingredentur post finem dramatis, aut ad ultimam scenam.

Itaque ad Lansaci postulatum Legati apud animum suum certi responsionis, consuetum ad eam reddendam spatum petiere, quod illam bene perpen sis rationibus instruerent; postea vero per Mantuanum eam reddidere secundum alterius prius datæ sententiam, graui Oratoris molestiâ, qui animaduertens paratarum rerum massam adhuc indigestam, & quæ, prout ipse operabatur, digeri non posset eo breui tempore quod ante Sessionem præscriptam supererat, adeoque prolationis necessitatem agnoscens, & tamen accuratissima studia, quæ adhibebantur, quod per ipsam operam à breui spatio diuturnum æquaretur, in suspicionem incidit haud fallacem, eorum consilium non esse, ut res protraheretur ad expectandos Gallos tamquam optatos adiutores, sed consilium esse, ut festinaretur ad ipsos præuertendos, quasi formidatos aduersarios. Suam hanc opinionem aperuit ipse per litteras Insulano Romæ degenti¹, conquestus, id consilij nimis aduersari promeritis illorum proborum Præsulum, & illius optimi Cardinalis.

Et quidem Legati satis animaduerterunt, Tridenti suscep tum ab ipsis consilium acerbius accidere patato, quam præ se ferebat oris motus, cum per repulsam ac festinationem Rex atque natio ipsorum illis despici videretur. Quare tametsi Lansacus in postulatis re gio nomine exponendis tantumdem modestiæ, quantum efficacie adhibuisset, dubitarunt Legati^k, ne illa ad hanc augendam fuisset adhibita, quod per accessionem benevolentie facilior imperatio redderetur; & ubi deuenienter esset ad opus, & preces animaduer terentur inutiles, ad denuntiationes secessionemque fieret transitus, non sine graui perturbatione ac periculo schismatis. Addebatur, in dicta conspicere à Legatis, Cæfarianos quoque institutos postulato, cum fuisset à Borromæo missum ad Legatos exemplar epistolæ, sicuti dicebatur, à Cæsare ad eos scriptæ, tametsi nondum ad ipsos delatæ, quâ illi vehementer flagitabantur hanc moram de argu-

¹ In epistola Legatorum ad Borromæum, 4. Septemb. 1562.

^k In epistola Legatorum ad Borromæum, 4. Septemb. 1562.

mento Sacrificij, tantisper dum conuentus Francofurti destinatus absoluueretur. Idque à Cæsare fieri credebatur, quemadmodum anteā indicauimus, quod vereretur, ne prægressa illorum dogmatum sanctio Septemuirorum Protestantium animos adeò perturbaret, vt obstatula iniiceret electioni, quā ipsius filius Romanorum Rex renuntiaretur, ad quod in eo conuentu votis omnibus aspirabat. Et sanè maiori adhuc sollicitudine premebantur Præfides, quod in exemplo epistolæ, quam diximus, affirmabatur, in eadem vota cunctos Principes conuenire: quare videbatur Cæsar concorditer cum Gallis, & fortasse cum aliis nondum patefactis se gerere.

- 8 Eapropter Legati sui esse muneris censuerunt, ea omnia per expeditum tabellarium significare Pontifici: verū ne quid apud illum gratiæ existimationisque sibi detraherent quasi trepidi ac titubantes post tot ab eo confirmatas iussiones, in hanc sententiam scripsierunt: Cūm ipsi iuberentur à Pontifice, ne quid moræ interiicerent cuiusvis efflagitantis causā, se quidem obtemperaturos fuisse, nisi nouis mandatis aliud sibi præscriberetur. Idcircò de iis quæ interuenerant, ipsum à se mature moneri, quod si forte vellet ex eiusmodi notitia sua mandata sine absolute sine sub conditione ante Sessionem mutare, in ipsius esset potestate. Ex contigit, ut similem postulationem acceperit Pontifex ab Insulano¹: sed easdem ^{Acta Pa-}
^{leotti.} illi rationes obiecerat, quas Tridenti Lansaco Legati.
- 9 Per eos plane dies Pontifex præclarà commendatione in Senatu exornauerat Mantuanum, cuius prudentia dicebat à se acceptam referri plurimam concordiam, in quam Patres conuenierant; nec opportunitatem omittebat suæ beneficentia ipsi Episcopis exhibendæ, concessâ illis saepius Sacerdotiorum collatione, quæ mensibus iuri suo addictis vacabant: & quamquam eorum complures id quasi artem interpretarentur quod illos sopiret, non tamquam benevolentiam quod ipsi benefaceret; tamen apud hos etiam conducibile illud erat: etenim semper demum eos diligimus, qui nobis gratificantur, & honorem exhibent.
- 10 Verū Pontifex ad aduentum novi Præsidium tabellarij, graui cura correptus est, & perpetuis vndique incommodis ac periculis consilia moderatoria suscepit, Legatisque rescribi iussit; Quamvis ipse Gallos minime aduenturos putaret, tamen considerabat, satius esse vberiorem in eos etiam coitatem præstari, qui perpetram eâdem vtebantur; eoqué magis, ubi agitur de rebus tam ingenitis momenti in Diuinum obsequium, ac bonum publicum; præterquam quod cernebantur eò simul ferri vota Cæsaris: nec riepsa

^m Epist. Borrom ad Legatos, 11. Septembri, cuius postea fit mentis in arcana epist. Vicecomitis ad Borrom. & in litteris Legatorum ad eundem, 14. Septemb.

1562. graue detrimentum agnoscebatur in retardandis Decretis de Sacrificio, quæ ad Sessionem futuram seponebantur, ad quam nec plus minūsve parabantur reliqua argumenta; adeoque nihil ea de causa protraheretur Concilium. Idcirco eam moram in Legatorum Patrumque iudicio à se reponi, in quorum arbitrio ut reponeretur, idem Lansacus petierat: quod in se erat, huiusmodi concessio-
nem sibi non improbari.

Tridentum peruenit ea responsio die decimo quarto manè, nimirum tertio ante præfinitum Sessioni diem, eaque confestim à Mantuanò ostensa est Vicecomiti, qui cunctis eloquentiæ suæ neruis Legatos ab ea cunctatione dehortatus est. Ipsi verò prolixo habito consilio in eamdem sententiam conuenere, Borromæo rescribentes, se post collatum illius epistolæ tenorem cum superioribus mandatis, existimasse, mentem esse Pontificis, promulgationem Decreti de Sacrificio retardandam non esse absque obstaculo præuali-
do atque cogente: vbi verò huiusmodi necessitas vrgeret, dilatio-
nem à Pontifice neutquam damnatum iri: se igitur ad eam normam operatueros. Sperare quidem, tam durâ necessitate minimè præpediendos, mandatum verò arcanissimè occultatueros. Quod ar-
canum à Legatis custoditum, indicat errorem Suavis, sribentis,
non solùm id ipsis commissum Lansaco Romæ illud postulante,
sed eidem à Pontifice responsum fuisse, illud ipsum Patrum suffra-
gio permitti. Quin in Acta Paleotti, vti adnotauimus, relatum est,
datam fuisse Oratori repulsam à Pontifice. Sed Suavis ignorantia
rum de his Actis, rum de voluminibus litterarum, quæ vltro citro-
que inter Legatos & Borromæum scribebantur, effecit, vt absque
magnetica pyxide nauigaret, & sàpè vnam pro altera regionem si-
gnaret. Memoratam spem Præsides fecere Pontifici, ipsos minimè
præpeditum iri, propterea quòd cùm Pontificium responsum re-
diit, diminutus in ipsis fuerat metus futurarum in Sessione turbarum. Ex Gallorum parte minæ haud exaudiebantur: epistola Cæ-
sarlis, de qua dictum est, numquam ad ipsos deuenerat; & Episco-
pus Quinque Ecclesiarum magnâ modestiâ vtebatur, pro eo quod
vñsuuerit ne vociferetur, cui rogare necesse sit. Tunc ille, vt cùm
maximè & desiderio & studio impetrandi Calicis feruescebat, om-
niqüe fiduciâ in Præsidum fauore collocatâ, postquam Episcoporum
duritiam expertus fuerat, nolebat illos in altera causa tam-
quam oppugnator irritare, dum oportebat eosdem in altera tam-
quam patronos sugere inuocare. Præterquam quòd cunctationis
impatiens, cuius causa paulò pòst innotesceret, ipsos ad aggressionem
exti-

extimulauit, integro exercitu non expectato. Etenim si rei propo-
sitio usque ad Gallorum aduentum fuisset prolata, fautorum fre-
quentia & auctoritas procliuorem concessioni viam strauisset.
Omnes igitur conatus ad celerem consequendam victoriam ille
conuerterat^a, cupidus saltem, ut Synodus per seipsum Bohemiarum
Calicem indulgeret: quod consilium alias propositum à Pontifice,
Præsides tunc amplexati non fuerant, quippe quod nimis infra
petitionem ac spem Cæsarianorum videbatur. Atque idcirco non
nemo^b in Drascouizio, qui alioqui partes omnes solertiae ad rem
perficiendam expleuit, maiorem in temperando postulato pruden-
tiam desiderauit.

1562.

^a Ex litteris
arcatis Vice-
comitis ad
Borromæum,
^{14. 16. &}
<sup>17. Septem-
bris 1562.</sup>
^b Acta Pa-
leotti.

12 Etenim si principio illud ad Bohemiam coarctasset, cum ad id
etiam accessissent tum iij omnes Patres, qui absolute illi suffragati
sunt, tum iij, qui cum huiusmodi limitatione consensere, tam ple-
num agmen vna conflassent, ut multos ex titubantibus, & sub
conditione fauentibus, ad se pertrahere potuissent; præsertim quia
erga solos Bohemos suam vim efficacissinam obtinebat exemplum
Synodi Basileensis: & se inclinante Pontifice ad id consilij in-
dicandum, Legati liberiū studuisserent illud suâ operâ promouere,
lucraturi ea de causa complurium suffragia, qui rem in Pontifice
reponebant, & qui proinde illius consilio acquieuerint. Et cetero
roquin id satis esse Cæsari videbatur, vt qui acerrima omnium po-
stulata à Bohemis accipiebat; præterquam quod habetur in narra-
tione Musotti, datum sibi fuisse negotium à Lotharingo (cum ipse
in familiam ab eo adscriptus post mortem Seripandi, ab eodem
Romam missus est, sicut indicabitur) ut Pontifici significaret cau-
sam potissimum, cur adeò Ferdinandus exarserat in eo petendo,
fuisse spem trahendi hoc pacto Maximiliani, sui primigenæ, ad Eu-
charistiarum sumptionem, à qua duos iam annos abstinuerat. Quare
id si verum fuit, quod equidem affirmare non ausim, etiam con-
cessio ad solam Bohemiam restricta Cæsarem sui præcipui voti
compotem fecisset. Aliorum opinio fuit, à Drascouizio ex arte di-
latatas fuisse petitiones, rato, in hisce negotiis transfigendis parem
esse rationem ac in contractibus agitandis, in quibus ad iustum ob-
tinendum, immoderatum petendum est: atqui subtiliori quadam
ratiocinatione vtebantur. Observabant ex opposito, rem benè pro-
cedere in iis quæ alter postulat ab altero Principe, vtpote qui post-
quam plurimum negavit, ad emoliendam acerbitatem repulsa,
minùs se difficilem ad parum concedendum se præbet: sed non ita,
vbi res est cum hominum cœtu, qui si semel in alterum extremo-

rum

1562. rum cucurrit per argumenta à se producta atque audita , illi parti fauentia , tam srimiter in eo pedem figit , vt ad omne medium penè inflexibilis euadat.

Atque huiusmodi tunc esse statum Concilij Præsides intelligebant. Quamobrem Drascouizium, tametsi per summum laborem, ab eo consilio retraxerunt ; non tamen ipsius postulatum adeò moderari poterant , vt illud probabilis impetrationis spem faceret. Ipsum cohortati sunt, vt expeditiorem agendi rationem iniret , in quam maior pars animi propensionem indicarat , nimirum, vt rei deliberatio committeretur Pontifici , cui liberius licuisset petitio- ni indulgere, postquam Synodus, quamuis illam minimè compro- basset, non tamen pariter eam improbarat, sed in ipsius arbitrio re- posuerat; quām licuisset antea, cùm se reprehensionibus obiectasset ob derogationem legis ab uno Concilio constitutæ, non auditâ alterius denuò coacti sententiâ. Sed auiditas vltra modum appeten- tior plurimi, nonnumquam sibi fit obex ad consequendum quod sufficit. Drascouizius post multam suspensionem petiit, saltem ut postulata proponenda à Paleotto, iam iterum ex Præsidum monitis digesta, ita reformarentur, vt Synodus dum concessionem Pontifici remitteret , sui etiam pondus consilij superadderet. Legati verò tametsi & intelligentiæ suæ lumine, & aliorum admonitu repulsam præ sagirent, nihilominus ut Oratori morem gererent, postulati mutationi consenserunt^p, conspicati, numquam illi tamquam idoneum consilium probatum iri id quod ipse repudiabat, nisi vbi ex- periretur ineptum id quod amplectebatur. Ad hanc itaque senten- tiam redacta est rei proponendæ formula : *Cum animaduerteret Syn- odus, se non posse per seipsum quod postulabatur decernere, illud in summi Pontificis arbitrio reponerat; qui præmissis diligentiss, quas opportunas censuisset sine cum conditionibus iam recitatis, siue cum aliis, pro sua pru- dentia rem concederet, ratione consentaneam ratu etiam secundum senten- tiam, consilium & comprobationem Synodi.*

^p Litteræ ar-
canæ Vice-
comitis ad
Berronem,
17. Septemb.
1562.

Sapè magis necessarium est bono publico, vt nos quispiam diligit, quām vt idem bonus obtineat, adeoque honestum est in eo etiam amico morem geri, quod ipsius obstitutum bono prænoscitur.

CAPVT

Disputatio & susceptum consilium de Calicis concessione. Oratorum conuentus habitus apud Archiepiscopum Pragensem. Varietate inter eos sententiae. Quedam ab ipsis significata Legatis ante postremum cœtum, & Legatorum responsa. Difficultas in eodem cœtu de Doctrina argumento.

1 **C**alicis propositio, in nouam formam mutata, conuentui habito decimoquinto Septembris proposita est; sed offendit in eadem & penè in maiora obstacula, quām anteā impergerat ea quæ absolutam concessionem continebat^a. Exdem namque rationes, quæ dissuaserant Synodo ne huiusmodi nouitatem illa indulgeret, ipsam pariter dehortabant ne Pontifici id consilij daret. Præterea quidam addebat, temerarium fore, si Superiori consilium non petenti illud obtruderetur. Quocircà collectis suffragiis, sexaginta nouem numerata sunt concessioni propitia, septuaginta nouem illi aduersantia, & quatuor dubia; atque inter priora non pauca erant, quæ comprobationem tam arduis conditionibus obstringebant, ut potius improbatio videretur.

2 Deiectus itaque hoc nouo infortunio Drascouizius, rem omnem operæ Mantuani commisit. Qui ad extremam tabulam confugiens, celeriter aliud simplex Decretum conficiendum curauit, quo dicebatur: *Cum sancta Synodus duos articulos predictos de usu Calicis examinando atque definiendo referuasset, nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optime consultum volens, decreuit integrum negotium ad S. D. N. esse referendum, prout praesenti Decreto refert; qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublica Christiana, & salutare pertinentibus usum Calicis fore indicauerit.* Et sanè notatu dignum est, eam particulam, optimè consultum volens, & reliqua fuisse posita ex industria, ut significaretur, eos populos, qui deerrantes noluerant ad Pontificis auctoritatem configere, melius corrigi non posse, quām dum in ea reponebantur.

3 Relatum fuit hoc Decretum decimo sexto Septembris manè in cœtum, à quo absfuit Drascouizius, vbi Mantuanus brevi quidem, sed nerioso proœmio dixit: *Dum proprius instaret Sessionis celebratio, Legatos non mediocri affectos esse molestiā ex querelis ab Episcopo Quinque Ecclesiarum allatis nomine Cæsarī, cuius auctoritatem expostulabat Orator illius conuentus repulsi non*

Pars III.

V

modò

a Cuncta extant in Actis Paleotti, & Arcis Eliz, præter litteras Legatorum, & Vicecomitis ad Borrom. 16. Septemb. 1562.

1562. modò neglectam, sed contemptam fuisse ; cùm potius, dum illa amplificandæ Christianæ Religioni operam dabat, omni ope adiuuanda ac promouenda esset. Ex ægrimonia hinc orta illum nec eo die in conuentum venisse, nec die postero Sessioni adsuturum. Propterea Legatos, habitâ temporis, necessitatis, communisque tranquillitatis ratione, ad Patres deferre nouam formam Decreti, quod res Pontifici committeretur. Pro certo haberent, Pontificem æquum bonique facturum quidquid ipsi statuissent : intenderent animos, pro eo ac par erat, in tantum negotium : considerarent, quantum conferret Religionis commodo Cæsaris gratia ; Cæsarem verò non sui ipsius, sed publicæ Christianæ rei utilitate moueri.

Incredibile est, quantâ animorum molestiâ Mantuani sermo 4 fuerit auditus, quasi mixtus reprehensione de præteritis, & violentiâ de futuris. Archiepiscopi Rossanensis & Iadrensis admirationem præ se tulere, quod Cæsar id ex ipsorum manibus per vim metumque veller extorquere. Gaspar Ceruantes Hispanus, Archiepiscopus Messanensis, de huiusmodi importunitate, quasi Concilio injuriosa, questus est. Parisiensis Episcopus declarauit, malle se conscientiæ suæ quam reliquis rebus consulere, ideoque non assentiri Decreto. Illud pariter cum ea propositionis formula reiecerunt Antonius Augustinus, Bouius, & Campegius. Martinus de Corduba Dominicanus, Episcopus Dertusensis, scholasticis usus vocabulis ita dixit : Decretum sibi displicere secundum conscientiam, placere secundum homines, quasi inuoluntarium mixtum. Egidius Falcetta Episcopus Caurolensis in hæc verba prorupit; Velle se protestari de nullitate, & abire à Concilio, si huiusmodi Decretum admitteretur. Et iam querimoniaz contra Cæsarem in tumultum abiabant, cùm Simonetta prudenti acceptâque dicendi formâ exposuit, conqueri Cæsarem, quod cùm Synodus duos illos articulos se penteante reseruasset, nunc Patres ne responso quidem ipsum esse dignatos. Idcirkò eam quisque sententiam pacatè ferret, quam dignitati Synodi, & Ecclesiæ utilitati profuturam putaret.

Per hæc verba delinitis Patribus, & quasi restitutis in libertatem, cuius tuendæ conuentus hominum studiosissimi sunt, rumor resegit, diuīsque tranquillè sententiis, octo supra nonaginta Decreto consenserunt, triginta octo dissenserunt. Tanti refert quâ viâ rei obiectæ imago feratur in oculum, siue mentis, siue corporis ille sit, ad eiusdem rei speciem dissimilandam.

Non tamen^b Cæsariani posteà paria grati animi officia Legatorum operæ rependere visi sunt. Etenim eodem die, paulò post habi-

tum

^b In epistola Legatorum, & arcana notis Vicecomitis ad Borroméum, 16 & 17 Se- ptembr. 1562.

tum cœtum, Oratores Principum rogarunt, vt in domum Archi-
episcopi Pragensis, quippe omnium Oratorum antesignani, conue-
nirent, ad communis emolumenti negotium. Interesse recusarunt
Veneti ac Florentinus; hic, vt Legati crediderunt, ob litem potio-
ris loci cum Heluetio; illi, quod non habebant Senatus mandata
huiusmodi cœtus accedendi: quamuis reuerà Florentinus ^{In Actis,}
non adeundi causam ad Ducem scripserit, nimirum, cùm sciret ^{21. Septemb.}
conuentum illum insciis Legatis haberi, vereri se, ne quid ibi odio-
sum agitandum esset. Et paucis ante diebus ^{4 & 7 Se-}
^{ptemb. 1562.} eidem significarat, tum ex sua, tum ex aliorum prudentium ratiocinatione sibi videri,
in Transmontanis sub obtentu disciplinæ reformandæ volunt-
atem detegi abiiciendi auctoritatem Sedis Apostolicæ, sacri Colle-
gij atque Aulæ Romanæ, quod à se rationi dissentaneum putaba-
tur, præcipue vetò noxiū Italiae splendori; exterios verò ab oc-
cultis fortassis in eam æmulatione ad id moliendum impelli.

6 Itaque in eum Oratorum cœtum conuenere præter Cæsarianos,
Galli, Lusitanus, & Pagnanus, qui Piscario à secretis erat: Bauarus
aberat, iam à suo Principe reuocatus ad tempus, & nondum regres-
sus. Ibi Drascouizius prolixâ oratione illos extimulauit, vt inter se
in vnum coalescerent, Legatosque vrgerent ad graues morum
emendationes exagitandas, easque proponendas; Synodum sine
fructu sterilescere, & in quæstorum scribarumque correctionem ef-
fundи; ad speculatrices decisiones esse conuersam, vt à rerum agen-
darum sanctionibus distrahatur. Huiusmodi decisiones frustrà con-
fici, vt pote Catholicis superuacaneas, & hæreticis inutiles: vnà
proinde Oratores pergerent ad Legatos, flagitarentque ab illis, vt
in proxima Sessione, sepositâ trutinâ de Ordine ac Matrimonio,
vnice nauaretur opera ad expurgandam Ecclesiam tot corruptelis,
moresque tam depravatos emendandos.

7 Magno labore opus non fuit Lansaci animum, iam ad ea procli-
uem, accendere. Oratoribus Lusitano, & Heluetio, & Pagnano,
qui à secretis erat Hispano, quippe sinistræ affectionis tomitem
animo non gerentibus, ignis nequaquam adhæsit; quin ij potius
variis rationibus conati sunt flammarum in aliis extinguere, aut certè
temperare. Nec absque operæ pretio; siquidem Cæsariani & Gal-
li satiùs habentes, si complures moderato sed efficaci officio fun-
gerentur, quām si pauci vehementer sed vanum impetum face-
rent, decreuerunt cum Legatis agere remissiore quām cogitatum
fuerat loquendi formâ. Pagnanum tamen ad id adducere non po-
tuerunt, qui posteà Lansaco fassus est, se ab eo abstinuisse, veri-
<sup>Litteræ
Lansaci ad
Regiam,
20. Sept.</sup>

1562. tum ne per aliquod reliquorum omnium postulatum de dogmatum prolatione, officeretur sui Regis petitionibus de continuacione; cum alia nunc peteretur procedendi ratio, ac ea quæ Paulo viuente statuta fuerat, videlicet, de doctrina cum emendatione coniungenda.

Eodem die hi Oratores adierunt Legatos ante cœtum postremum, & in hanc sententiam locuti sunt: Quando apud se illi stauerant, res iam destinatas nec retardare, nec immutare, multum Oratorum interesse, eas certè prius secum communicari, quò de ipsis Principes suos tempori certiores facerent. Proinde illos rogare, ut diem futuræ Sessionis, & articulos in ea agitandos sibi patefacerent; ac præterea, quidnam confessui de morum reparatione proponendum putarent; ut ipsis licet quæ in mandatis habebant profiteret. Tum pluribus verbis exposuerunt, articulos Sessionis diei posteræ paratos esse leuissimos, indignos Concilio, & Ecclesiæ indigentia omnijs impares.

Existimarunt Legati, Oratorum consilium non eò potissimum tendere, ut exquirerent in præsentia designatum apud Legatorum animos habendæ Sessionis diem, quò de illo suos Principes admonerent, cum id æquè fieri potuisset postcrastinam celebrationem; sed quodd timerent, ne dies à Legatis consultò eligeretur adeò propinquus, qui Gallorum Præsulum aduentum præuerteret: unde forsitan Galli ac Cæsarei Oratores parati essent ad obserendum & contestandum, vbi tantam proponi festinationem audirent, ad eoque ad obturandum Decretum, quod in conuentu, ac posteà in Sessione imminente conficiendum putaretur. Sed Legati ob implicatam vastamque rerum reliquarum congeriem admouere manum non potuerant celeritati, quam Oratores suspicabantur. Quapropter ex iis quæ prius inter ipsos conuenerant, responderunt, decimum nonum Nouembri Sessioni præscriptum iri; cui nihil quod obiicerent superfuit Gallis, cum iidem anteà disertè affirmassent, ipsorum Præsules Octobri nondum elapso adfuturos Tridenti. De articulis definiendis generatim responsum est; eos contenturos residuum quod supererat; magisque generatim de prænuntiandis morum emendationibus, quæ proponendæ erant; affirmaruntque Legati, numquam se prætermisuros id quod suo muneri par esse cognoscerent.

His auditis discesserunt Oratores. Sed hic non substitere Legatorum molestia. Superuenit eodem tempore Granatensis, monuitque, multos ex Patribus, singulos singulas candelas secum gerentes,

tes, in confessum venturos, obfirmato animo inde non exeundi, tametsi noctesceret, nisi prius obtinerent suspensionem illius Canonis, quo definiebatur Sacerdotum institutio habita à Christo in Cœna, adeò ut eius examen ad Sacramentum Ordinis seponeatur. Recusatam à se fuisse quæ sibi offerebatur candela, sed vnam ibi se reperturum, ubi opus foret, totamque noctem ibidem impensurum. Legati omnem mouere lapidem, ut hominem dimouerent, plurimis adductis rationibus tum ex doctrina, ut ad consensum allicerent, tum ex prudentia, ut dehortarentur ne communī iudicio repugnaret, neque se censorem contemptoremque vniuersi conuentus ostenderet, quod illi vna cum benevolentia auctoritatem apud Patres detracturum fuisset, adeoque facultatem impendendi fructuosè ingentis animi dotes in aliis rebus ad Ecclesiæ emolumendum. Sed cuncta irrita. Animis ita paratis, ad vniuersalem cœtum deuentum est ^f. Non interfuit eo die Seripandus, ^{f Cuncta extant in Actis Paleotti in narratione Musotti, eiusque Actis, 16. Septemb.} vt qui semper alieno fuerat animo à definitione, quod Christus in Cœna seipsum obtulisset; cùm ea sibi videretur de re neque per se clara ex effatis Scripturæ, sacrificique Doctoribus, nec in Synodo Patrum studiis disputationibusque declarata; atque huiusc sententiæ sua legitimū testimoniū sibi tradi voluit à primo Legato, eā ipsā postremi conuentus die ^g: idque ab eo effectum est, quantum ex arcā litteris inter ipsum & Amulium Cardinalem ^h elicio, quod liber esset ab offerendis postea Pontifici suis oppositis rationibus, ante cuius confirmationem semper licitus existimabat ab illis definitionibus & mente & calamo dissentire. Sed clam non paulam id egit, gnarus, multa honesta opera occultanda esse multitudo, quæ sèpè rerum conditiones permiscens inde perperam arguit. Quare sicut ipse ad Borromæum scripsit, & sicut disertè habetur in memorato Mantuani scripto, eam alioqui concordiæ significationem expressit, ut nihil violaretur siue debita collegis reuerentia, siue publica communis ipsorum magistratus existimatio.

ⁱⁱ In cœtu rebus facilioribus absolutis, Granatensis, qui manè facultatem petierat extra ordinem loquendi, prolixâ oratione impugnauit Canonem sibi non probatum, quasi contrarium S. Dionysio in tractatu de Cœlesti Hierarchia, S. Maximo & S. Chrysostomo, qui collationem Sacerdotij tribuunt illis verbis dictis à Christo postquam resurrexit: *Accipite Spiritum Sanctum.* Sed Patres pertuli quæ laboris integræ diei, quæ pertinaciæ hominis, communis sententiæ reluctantis, ferè omnes exclamarunt; Persistendum esse in eo quod statutum erat. Osius Legatus aliquid sibi dicendum

1562. putauit ad suam sententiam , quæ iam vniuersalis in Synodo euaserat , propugnandam. Idcirkò geminam potestatem distinxit; à Christo Sacerdotibus impertitam , alteram ad verum ipsius corpus attinentem, alteram ad corpus mysticum , quod ex fidelibus constat. Priorem , quæ facultatem consecrandi importat, fuisse illis traditam in Cœna , nec ullum ex antiquis Patribus id negare ; posteriorem , quæ auctoritatem absoluendi complectitur , eam esse quam Christus rediuius communicauit.

Martinus de Corduba Dominicanus , Episcopus Dertusensis , 12 præuidens quæ à Guerriero erant obiectanda, eorum confutationem parauerat magnorum Doctorum testimonis , quæ ab eo recitata sunt, præsertim ex S. Thoma in quarto sententiarum distinct. 22. & in tertia parte quæst. 82. idem quoque præstitere Petrus Antonius de Capua Archiepiscopus Hydruntinus , & Ioannes Antonius Pantusa Episcopus Literatensis. Sed iam disceptatio in certamen perturbationemque degenerabat , cùm Mantuanus imposuit, vt ordine sententiam vnuquisque proferret. Penè omnes Canoni fauebant , & parua contradicentium cohors duas in classes abibat : alij non illum repudiabant tamquam non verum, sed tamquam immaturum ; & ijerant Archiepiscopus Bracarensis , & Episcopi Segouiensis, Almeriensis, Auriensis, Senogallensis, Ostunensis, Legionensis, Ilerdensis, Famagustanus, & S. Pauli, aliàs nominati , & Hieronymus Sauorgnanus Episcopus Sibinicensis : alij dubitacionem de rei veritate indicabant , præsertim Guerriero , & Fuscarius, qui significauit, se censere id aduersari Alexandro Pontifici *in prim. suorum Decretal.* S. Augustino in quæstionibus veteris & noui Testamenti , & S. Thomæ in eadem distinct. quæ pro sententia opposita à Dertusensi producebatur. Interim prima noctis hora iam penè effluxerat , & argumentationes contrariae, post alias alia, pro eo planè quod in circulis accidit , quod magis multiplicabantur, eò magis dilatabantur. Quare primus Præsidum, quod ad exitum perueniretur, statuit, vt Canonis defensores , qui erant quamplurimi, sententiam suam simplici dicto pronuntiarent , impugnatoribus, vtpote paucis, liceret rationes adducere , quibus id alteri parti persuaderent. Sed qui Canonem tuebantur , disputatione feruidi , de præscripta lege tamquam de iniqua sibi , & periculosa sententiæ conquesti sunt. Quamobrem Simonetta eos sedatus, liberiùs quam circumspetè , ipsos ne dubitarent horreatus est, iis Scripturæ verbis usus : *Deus non mutatur*: sed interdum etiam aqua ingentem in ignem iniecta , migrat in ignem. Ea dicta iram non extinxere , sed

sed transtulere vehementius in aduersarios. Etenim quemadmodum victi mos est ad despectum suspicionemque cuncta trahere; ita qui Canoni aduersabantur, interpretati sunt ea verba, perinde qualis Legatus conscius aliorum voluntatis, singulos propugnatores ad firmiter obsistendum certa victoriae spe animare studuisse. Demum Canonis fautores tanto numero potiores fuere, ut vix triginta superfuerint aduersarij. Tunc Princeps Legatorum Patres cohortatus est, ut concordi essent animo in celebratione imminente: ed cuncti inclinarent, quod auram S. Spiritus, qui est veritatis spiritus, se conuertere animaduertebant: reuerenter exciperent communem sententiam illius confessus, qui summam in terris auctoritate pollebat, eiusque dignitatem sustinerent, nullo edito in populum indicio discordiae, quae semper existimationem eleuat; cum fieri non possit, ut inter se mentes illae dissentiant, in quarum aliqua error non insit. Quare ubi ipsa discordia nihil dubitat de iure sententiae, vitium in Iudicibus citra dubium comprobatur.

C A P V T I X.

Sessio sexta, sive vigesima secunda. Sententiarum varietas. Obedientia, quam professus est Syrus Patriarcha, recitata; & Lusitani Oratoris contestatio. Errata Suaus de re gesta, & quae ab eodem in Calicis Decretum obiiciuntur, reiecta.

Die postero, decimo septimo Septembris, Sessio celebrata est. Sacrificium obtulit Petrus Antonius Capuanus, Archiepiscopus Hydruntinus, & latinam concessionem dixit Carolus Vicecomes Episcopus Vintimiliensis. Legati arreptâ hinc opportunitate, utrumque modo insolito collaudarunt apud Borromæum, testati de Hydruntino, in cunctis quae per eos dies agitata fuerant in couentibus, illum præ se tulisse doctrinam, prudentiam, ac probitatem, blandam quadam acrimoniam conditas, quam & publicum amorem sibi alliciebat, & publicum bonum promouebat. De altero scripserunt, eius orationem dulcedine ac pietate mirifice redundasse, tum ex dictio[n]is præstantia, tum ex actionis venustate; unde longè maiorem benevolentiam, quam prius possederat, sibi comparasse: cum Legati habuerint in eo, ut mea fert opinio, rationem de quadam inuidentia, in nonnullis excitata ob singularem Pontificis in Vicecomite fiduciam, & de quadam alienatione ab eodem P[ro]t[est]ante, quam in aliis ingenerauerat nota ipsius cum Pontifice commu-

1562. communicatio, perinde ac si aptissimum instrumentum ad placendum Principi sit studium referendi de singulis id quod Principi displiceret.

Cùm proponerentur Decreta, ea non extitit sententiarum concordia, quam Præsides optauerant & petierant. Sed numquam equidem verebor, ne molestiam afferam, quod in aciem reuocem id quod in pugna cum Suavi Achilles mihi est: nimirum, absque præcessa Dei prouidentia minimè contigisse, ut inflexibilis illa opinio-
num discrepancia, Legatis odiosa, & tamen palam usurpata vel cùm succēsus spes nulla supererat ab iis etiam Episcopis, qui cum Aula Romana arctius connectebantur, patefaceret simul Iudicium libertatem, & iudiciorum sinceritatem.

Ac primùm quidem de doctrina: repugnarunt quidam duobus illis articulis, de quibus plurimum in cœtibus fuerat disceptatum, hoc est, de Sacerdotum institutione in Cœna, & de oblatione, quâ ibi Christus seipsum obtulit Patri. Huic posteriori Guerrerus ac Duinius soli, sed non iidem soli priori articulo repugnarunt scriptis schedulis, cùm illis accessissent Aiala, Gadus, Blancus, & Bo-
uius. Priors quatuor tamquam dubium, multisque antiquis Pa-
tribus contrarium improbarunt; duo postremi tantummodo tam-
quam à Theologis non satis expensum. Nec minus persistit Aiala in sua sententia, Missæ sacrificium offerri non posse ad alia obti-
nenda, quibus indigemus, præter satisfactionem peccatorum, cau-
satus, haud reperiri, Christum eorum causâ fuisse mortuum in sa-
crificio Crucis, cui sacrificium Missæ succedit; nec eidem pariter probabatur, dici, in hoc Sacrificio perfici cuncta Naturæ Legisque sa-
crificia, quasi hoc derogaret Crucis sacrificio, nec sacris Litteris, legitimisque traditionibus ostenderetur. Alij dogmatibus quædam obiecere, sed minutiora, nec memoratu digna.

Emendationibus in Missæ celebratione vnicus, & legibus disci-
plinæ solùm quinque aliqua opposueré, sed pariter leuissima.
Fuit maior eorum numerus, qui censebant, concessionem Calicis non esse in Pontifice reponendam, ferè quadraginta complexus.
Aliqui tamen absolute non abnuebant, sed solùm ne id per Decre-
tum statueretur, sed tantummodo per litteras peculiares; atque hi sex fermè fuerunt, inter quos Episcopus Dertusensis casabatur,
inde ansam porrectum iri hæreticis ad arguendum, Pontificem esse
Concilio inferiorem, & Antonius Ciurebia Buduensis Episcopus eadem ex causa Decreto repugnauit, contestatus contra ipsius effi-
ciam. Alij duo seu tres petierunt ut si forte Pontifex rem concè-
deret,

1562.

deret, declararet, pro supra potestate, quam obtinet à Christo sibi traditam, id se indulgere. Allerū Episcopus Philadelphie, & Eistatensis Suffraganeus respondit: Decretum sibi placere, si maiori parti placuisse. Similis fuit Lainij responsio; sed aperte addidit, sibi per seipsum non placere, ut vbi Decretum comprobaretur, esse Pontifici significandum, Synodum ausam non fuisse in ea deliberatione consilium Pontifici dare ad eam legem relaxandam.

4 Per postremum Decretum destinabatur pro more dies futuræ Sessionis, quæ habenda erat de Ordine ac Matrimonio, duodecimā die Nouembri; quod concorditer exceptum est. Sed hoc Decretum suffragatione quidem firmissimum fuit, sed reipla minime firmum; cùm oportuerit postea variis de causis illud octies prorogare, sicut in Operis processu patebit.

5 In eadem solenani functione recitata est epistola Amulij Cardinalis^a ad Legatos, quæ prius lecta fuerat in cœtu^b, vbi ex manda-
to Pontificis significabatur, fuisse ab ipso propositum in Senatu^c Abdisu (erat hic Monachus S. Antonij Eremitæ) Patriarcham Sy-
riae Orientalis prope Tigrim, electum à Clero ac populo earum re-
gionum, virum doctum, nobilissimum pro sua gentis conditione,
dixit, senem sexagenarium, qui Romam venerat per innumera
incommoda, Turcarum etiam verbera non semel perpessum, stu-
dio dumtaxat inuisendi limina SS. Apostolorum, deosculandi pe-
des Christi Vicario, addiscendi Ecclesiæ Romanæ instituta, & con-
firmationem à Sede Apostolica accipiendi; Romæ post plurium
mensium moram satis edoctum ritus, quibus anteā in leuioribus qui-
busdam à Catholicis discordabat, iureiurando fuisse professum
obedientiam Romano Pontifici, & custodiam omnium præteri-
tarum Synodorum, ac etiam Tridentinæ; cuius rei legitimæ tabu-
læ missæ sunt: impertitam illi fuisse à Pontifice confirmationem,
& in reditu pecuniam suppeditatam. Pium illum senem, si per æta-
tem sibi licuisset, ac nisi necessitas suorum populorum, in quibus
ducenta ferè capitum millia numerabantur, partim Turcarum, par-
tim Persarum imperio subiecta, se ad reditum stimulasset, ad san-
ctum illud Concilium libentissimè accessurum fuisse. Adiecerat
Amulius: Patriarcham interrogatum de sacris Litteris acceptis, ri-
tibusque usurpatis ab illis gentibus, enumerasse pariter eos sacros
libros quos hæretici repudiant, & commemorasse paruo cuin dis-
crimine nostra Sacraenta; præsertim verd occultam ad aures con-
fessionem, ac similiter sacrarum imaginum veneratiōnem: ex quo
videri argumentum trahi aduersus hæreticos, qui ea quasi recentia

^a 29. Augu-
^b Cuncta ex-
tant, piæter
Acta Arcis
Ælia, in A-
elis Mulletti,
^c 14. Septem-
bris 1562.

7. Martij
1562.

Pars III.

X

inuenit

1562. inuenta spernebant ; cum certum esset, eos populos, vix haecenus famâ notos, non potuisse aliunde illa accipere , nisi à prædicatione SS. Apostolorum Thomæ & Thaddæi, & Marci ipsorum discipuli. Sed hæc scribebat Amulius, ex animi sui sensu à se dici, & eorum pondus ab ipsis Legatis melius expensum iipi: ceterum iussu Pontificis à se mitti Patriarchæ confessionem, & obedientiam Synodo promissam.

Lectis huiusmodi litteris , auditioque exhibitæ obedientiæ tenore, quo Patriarcha tamquam sibi obtemperantes numerabat multas Ecclesiæ Indiæ , in urbibus Regi Lusitano subiectis , Orator Lusitanus denuntiauit in Sessione, Nullum super illis ius ad Patriarcham pertinere, sed solùm ad Goanum Archiepiscopum , totius Indiæ Primate , adeoque nullum inde detrimentum huic illatum haberi.

Hæc in illa Sessione contigere, quorum multa, quamvis publica ac insignia, defuerunt historiæ , adeoque, sicut argui potest, notitia Suavis defuerunt : sed ipse eos imitatus est , qui veris gemmis inopes, quibus splendide celebritatibus intersint, se falsis exornant, quæ obtutu non intento , nocturnoque lumine inspectæ visum decipiunt. Omittam pro more meo refellers multas eius narrationes, tametsi parum verisimiles , ac tot monumentis , quæ ad me peruenere, minimè comprobatas. Cum enim fieri possit, ut ex illis aliqua vera sit, subire periculum nolo , ne illam improbans , ipsum grauem ; silentium , ne eas comprobem mihi satis sit : aliqua solùm eius errata manifesta hæc ex transcurso notabo.

Dicit, præter epistolam Amulij, fuisse in Sessione alteram ipsius Patriarchæ ad Concilium recitatam. Sed hæc epistola non in alia pagina, nisi in Suaviana imaginatione fuit exarata. At è contrario (deridens ipse dissimulanter id quod à narrationibus Patriarchæ aduersus hæreticos trahebatur) aut nesciuit , aut sciendum non curauit , ab Amulio prudenti consilio distinctum fuisse id quod Pontificis nomine scribebat , & quod suâ sponte differebat. Alterum sola erat obedientiæ professio habita à Patriarcha , alterum argumenta quæ ex illius narrationibus in recentes hæreses deducebantur , ac de his scripsit , Legatos melius quam se illarum efficaciam intellecturos. Quare tempus non teram in hoc litigio. Vt hominum mentibus, si argumentationes non certæ , & ad examen propositæ cogèrent ipsarum auctorem ad eas propugnandas ! Etenim maximâ illa utilitas omnino deficeret , quæ trahitur ex rationum communicatione, ad dignoscendum in dubiis quæ accidunt, falsum à vero.

Sed aliud Suavis erratum, quod grauioris est ponderis , ed infeli- cius

ciùs ab ipso nequitiâ permiscetur. Narrat, Decreto, quòd Christus seipsum obtulerit in Cœna, tres supra viginti refragatos in Sessione fuisse, præter alios, qui aiebant, illud pro vero à se haberi, sed eo loco ac tempore minimè statuendum esse censebant; sententias verò non sine quadam confusione dictas, quòd multi simul loquerentur. Supra huius facti basim, immanes ille quasi moles extruit mirificas animaduersiones, quas illius ætatis hominibus de rebus à Synodo gestis adscribit; narratque, mirum nonnullis accidisse, quo pacto, cùm solita non esset Synodus Fidei dogma decernere, cui notabilis suffragantium numerus aduersaretur, fuisset articulus ille sanctus viginti tribus illi repugnantibus; nec veretur responsa ad id redditia commemorare. Profectò verum hic deprehenditur Philosophi dictum, Modicum initio errorem progressu grandescere. Qui articulo in Sessione repugnarant, non viginti tres, sed duo soli fure, sicuti vidimus; constatque ex Actis tum Paleotti, tum Arcis Romanæ, vbi distinctè recensentur nomina ac verba singulorum, qui in eo alióve argumento contradixere. Quinam igitur tantum disserbatur de dogmate definito, cui magni numeri pars obluctabatur? Quo pacto ea extitit confusio in dicendis sententiis ob frequentiam simul loquentium? Quin ab ea indecora specie adeq abstinuerunt Patres, vt ex Actorum testimonio, illi duo qui Decretum recusarunt, id non linguis sed schedulis egerint. Iam verò ad inuestigandum, quâ ratione Suavis tam turpiter prolapsus fuerit, vt inde mendaciis luculentus prodierit, haud abstinuero, quin hac vice imiter Suauianum morem, ex narrante ad diuinantem transgressus: sed hoc inter me & ipsum interererit, quòd ille cùm maximè diuinat, tunc maximè narratorem simulat; ego verò palam edico, quod hîc apponam, meam esse coniecturam. Scriptum fuit in aliquo commentariolo Italicâ linguâ, aduersantes illi definitioni fuisse 2 & 3. dein autem in exscribendis ex illo deinceps multis exemplaribus, sicut assolet, evenit vt in eorum aliquo omittentur nota , quæ Latinè *aut* significat, solumque ponerentur notæ numerorum 23. In hoc exemplar malis auibus impegit Suavis, & hinc errore facti deceptus, opportunitatem arripuit eidem attexendi animaduersiones illas, quasi à plerisque tunc habitas, quæ ob certam id temporis rei gestæ notitiam adulterina Suauiani capit is proles deteguntur.

10 Ex his in historia erratis progrediamur ad obiecta, quæ alieno ex ore depromit aduersus Decreta. Ac primò quidem de Calicis Decreto inducit lamentabiles querimonias nationum illud efflagi-

1562. tantum. Verum qui narrationem nostram legit, clarè videt quām
maturè se gesserit Synodus, & quo pacto solis conscientiæ retinaculis cohibita est, cùm omnium Principum, ipsorumque Præsidum fauor concessioni militauit. Quod si verum fuisset quod ibi narrat Suavis, Cæsarem postulationem apud Pontificem haud prosecutum fuisse, quod ipse nosceret, *eas nationes erga Pontificiam auctoritatem male animatas, in bonam partem minimè accepturas fuisse quidquid inde profectum esset, & experimento iam esse compertum, ex Pauli III. concessione plus detrimenti quam emolumenti extitisse*: si hoc, inquam, verum fuisset, iure optimo, & ex afflato diuino Synodus petitores ad Pontificem remisisset, easque voces quas notauimus usurpatæ, hac ratione *corum saluti optimè consuli*. Dixi, *Si hoc verum fuisset: nam euidentissimè falsum fuit, quemadmodum ostenderunt iterata & efficacissima postulata, quæ Cæsar posteà Pontifici detulit, à nobis pro varietate temporum recensenda, & ab ipso Suavi, infelicitis memoriarum scriptore, aliquoties narrata, pro eo ac opportunè lectoribus indicabimus*. Verum ne condonato quidem illi obliuioſi vitio inexcusabili, ut aliás eidem exprobraui, in eo qui mentiendo artem exercet, absolutus adhuc esset pronuntiati mendacij, nimis conuicti à patentibus facti conditionibus. Etenim quamquam susteremus in eo, quod accidit usque ad id temporis de quo ambo in præsentia scribimus, summa studia, quibus Oratores Cæsar, ac præcipue Drascouzius, suorum Pannonum peritissimus, negotium saltem in Pontifice reponendum curarunt, & lætitia inde suscepta, cuius etiam Suavis meminit, oppositum sanè probant; idque clarius ostendit scriptum, quod Ferdinandus ad Pium IV. misit, antequam Synodus celebraretur, à nobis adductum, vbi omni argumentorum ac precum robore hanc aliasque concessiones pro suis subditis petiit.

^aVidelib. r.4.
^bcap. 23.

Ad aliam accusationem accedamus, quām Suauistulo solidioris cohonestat: nimirum, debuisse Concilium priorem ex duobus articulis referuatis declarare, qui erat; An rationes, quibus permota fuerat Ecclesia ad interdicendum laicis usum Calicis, forent eiusmodi, ut nullo pacto id cuiquam permittendum esset: *In hoc enim, inquit, articulo non de facto, sed absque dubio de Fide agebatur*. Quare nonnisi imbecillas rationes animaduersas fuisse à Patribus dici potest, sed eosdem ex humano respectu à declaratione se abstinuisse. Si hæc criminatio nomen solidæ meretur, solidus pariter ipse ventus dicendusest. Quod magis intrepida, eò magis temeraria reprehenditur fiducia illa, quā Suavis pronuntiat, *In hoc articulo non de facto,*

facto, sed absque dubio de Fide agi. Num arcanè conclusum latet in libris Sybillinis, Ægyptiisve Hieroglyphicis, leges humanas, quippe quæ pro temporibus atque hominibus variari possunt; pendere, quod spectat ad earum conuenientiam, à facti conditionibus: quin si hoc, ut reuerà est, indubitatum est; igitur verum indubitanter est contrarium dicto, quod indubitanter Suavis affirmat, videlicet, in hac questione misceri factum, eamque non tamquam Fidei dogma, sed tamquam Prudentiæ sanctionem esse declarandam. Factum inquam miscebatur; quandoquidem disceptatio erat, an rationes, ob quas postremis temporibus Ecclesia Calicem prohibuerat non celebrantibus, per pensæ præsentis ætatis trutinâ, præponderarent utilitati, quæ trahi posset ex aliqua concessione, quibusvis conditionibus restricta: cum certum sit, articulum illum à Patribus non fuisse ita digestum, ut de illo Fidei definitio esset habenda; siquidem numquam fuerat in dubitationem reuocatum, adeoque nec futuro examini commissum, an euenire posset casus, in quo huiusmodi concessio futura esset licita ac prudens; quando Synodus ipsa Constantiensis declarauerat, hanc sibi auctoritatem reseruare, Basileensis è via fuerat; Romani Pontifices Paulus & Iulius recens eam legem relaxauerant, & Græcis Catholicis sine controuersia vsus Calicis erat permisus. Non omisit igitur Synodus, pro eo quod absque dubio visum est Suavi, declarationem sibi priùs reseruatam alicuius dogmatis solùm, cum anteà haberet in animo per seipsum ferre sententiam de articulo commemorato, qui & factum complectebatur, & ad prudentiæ deliberationem spectabat, non ad Fidei decisionem. Postea narrationum dubitatio, sententiarumque varietas effecere, ut rem reponeret in Pontifice, quippe distinctius ac penitus edocto rerum præsentium conditio-nes, quam Patres, plerumque illarum regionum, quibus Calix postulabatur, imperiti. Et sanè obseruare licet, à Synodo, dum in Pontificem negotium reiicitur, nusquam usurpari verbum, quod habendam à Pontifice definitionem significet, sed solùm dici, ut ille pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublica Christiana, & salutare petentibus usum Calicis fore iudicauerit. Sed falsi assertori subdola ars est falsum pro indubitato affirmare, ut animos ab illius trutina distrahat.

C A P V T X.

Differitur de iis quæ obiiciit Suanis, aut obiecta refert interdicto Missæ celebrandi vulgari idiomate, ipsius precationibus submisæ pronuntiatis; auctoritati Episcopis impetrata in Nosocomia, aliaque pia opera; permutationi postremarum voluntatum, & legum relaxationibus Pontifici reservatis.

Per Decreta de Sacrificio datum sermonibus argumentum affirmat Suanis; cuius rei causam profert stili obscuritatem, ob quam illorum sententia dignosci non poterant. Sed mirum omnino est, ab hereticis Transmontanis, qui libris obscurioribus ac difficultioribus oblectari videntur, eos frequenter adducentes, commendantes, & interdum imitantes, non intellecta fuisse illa Tridentini Decreta, quæ inter nos mediocrem cuiuscumque hominis captum non excedunt. Addit, de prohibitione dumtaxat Missæ in vulgari sermone aliquid à Protestantibus missitatum; sed hoc ipsum aliquid, à mente Suanis attractum, modica videtur exhalatio, quæ in fulgur vertatur. Vix enim umquam super alio argumento adeò efferatus erumpit in rabiem aduersus Ecclesiam, Romanosque Pontifices, ut dicere non vereatur, *Calum ab illis terra fuisse suppositum*. Sed unde cum rabie sati etiam ostendit cæcitatem, quæ illius comes esse solet. Conatur ille palam facere, cuncta idiomata olim fuisse vulgaria, adeoque aliis temporibus Missam vulgari lingua fuisse celebratam. Num ille umquam comperit id Catholicos inficiatos? Vocem villam offendit in Concilio, quæ id ipsum tamquam suopte ingenio malum damnaret? In extremo Canone irrogatur anathema affirmanti lingua tantum vulgari Missam celebrari debere. Quam affirmationem sacrilega falsitas in dubitationem non reuocat, perspectâ veterim consuetudine celebrandi Græco Latinoque sermone, cum ecubi his linguis homines minimè loquebantur. Porro ad litis cardinem veniamus. Habetur in octavo capite: *Non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari lingua paſsim celebraretur*. A nullo prudentis sinceraque mentis viro negari potest, huiusmodi Decretum expedire, positâ iam inter homines tantâ multiplicatione, ac tam frequenti mutatione sermonum; idque tres potissimum ob causas. Prima est, Quoniam non raro ab uno idiomate alterius sententia omnino exprimi nequit: quapropter si variis in regionibus, aut in eadem variis temporibus,

poribus, variis etiam sermonibus celebrandum esset, difficile foret
camdem prorsus sententiam retinere, adeoque unitatem Ecclesiaz;
ac semper colluctandum esset cum grauissimo labore, & inextricabilibus controversiis, ad expendendas corrigendasque nouas interpretationes, quas oporteret identidem confici in tanta locorum sermonumque vulgarium varietate. Et compertum nobis est, quantæ fuerit operæ, & quot implicata litibus latina solum translatio sacrae Scripturæ. Quamobrem leges ipsæ, quæ supra reliqua popularem sermonem postularent, ut à populo eas seruaturo perciperentur, eadem de causa non transferuntur in varia idiomata, sed in sua pristina lingua relinquuntur.

² Altera tatio est, Sacerdotum per diuersas provincias communatio. Etenim si sro quisque idiomate celebraret, plerumque Sacerdotes extra patrium solum celebrare non possent.

Tertia respicit hæreses, ac præcipue recentes, quæ (vti mos est ini-
quæ litigantium ignorantis Iudices cupere) concitant idiotarum multitudinem ad ferendam de rebus Diuinis sententiam. Idcirco magnæ prudentiæ est prohibere, ne Fidei nostræ mysteria quotidie communi sermone circumferantur à vulgo, nisi pro illius captu à sacris concionatoribus per explicationem ac prudentiam temperata.

³ Videtur autem malignitatis dentibus abreptum id quod Suavis adducit ex duabus Pontificiis litteris, ut in contradictionem incuratur. Altera est Ioannis Octauii ^a ad Sfentum Pulchrum in Dalmatia Principem, vbi affirmat, non aduersari Fidei sacræque doctrinæ, quod Missa & Canonicæ preces linguâ populari Illyricâ recitentur: idem quippe Deus, qui linguam Hebræam, Græcam & Latinam edidit, reliquas pariter ad suam gloriam constituit. Quibus verbis tacite refelluntur veteres quidam, qui tamquam illici-
tum opinabantur, Diuinam psalmodiam proferri extra tria com-
memorata idiomata, vt pote eiusmodi, quæ in Crucis titulo fuerant consecrata. Iam verò pro certo posito, id Fidei non opponi, cor-
datus Pontifex non recusavit in ea rerum conditione illi indulgere, quod magis Dalmatas alliceret ad amorem studiumque nostræ Religionis & Apostolicæ Sedis obedientiam, ad quam anteà conuersi fuerant operâ S. Methodij illius Provinciaz Apostoli, qui Römam venit, rationem suæ atque illorum fidei Pontifici redditurus; cuius litteras, quas diximus, secum retulit. Pontifex igitur, quemadmodum obseruat Aeneas Silvius in libro de Bohemorum origine ^b, cùm sibi compertum esset, illic non sufficere numerum ministro-

^a Epist. 247.
& vide Baro-
nium an-
no 810.

^b Cap. 13.

rum,

1562. rum, qui ad Latini sermonis usum idonei forent, quod ibidem disseminarentur ac radices agerent nostrae Fidei dogmata, permisit, ut quoniam id Religioni minimè repugnabat, Missæ, Canoniceque preces celebrarentur ipsorum sermone, ac recitarentur pariter laudes quædam diuinæ, eo idiomate iam editæ à quodam Constantino Philosopho. Atque hinc etiam patet, id tunc valuerè, & sine Pontificis concessione licitum non fuisse; aliter S. Methodius inutiliē huiusmodi petitionem illi non detulisset. Altera epistola, quam Suavis adducit, eodem scripta fuit à Gregorio VII. sed post annos ducentos, adeoque id temporis, quo illic religio fuerat dilatata, & simul cum ipsa sacrae Scripturæ Latinæque linguae cognitio. Hæc autem Pontifex per eam epistolam Vratisko Bohemæ Duci scribit: *Quia vero Nobilitas tua postulauit, quod secundum Sclauonicam linguam apud vos Diuinum celebrari annueremus officium, scias, Nos huic petitioni tua nequaquam posse fauere; ex hoc nempe sapè voluerib[us] sacram Scripturam liquet, non immittere Omnipotenti Deo placuisse, quibusdam totius esse occultam, ne si ad liquidū cunctis pataret, foris valesceret, & satiareret despectui, aut præue intellectu à mediocribus, in errorem induceret. Et adiicit, tolerantiam permissionemque alias habitam minimè ad id sufficere, cum primitua Ecclesia multa dissimulauerit, que à sanctis Patribus postmodum firmata, Christianitate & Religione crescente, subtili examinatione correcta sunt.*

Quænam oppositio deprehenditur in his epistolis, aut inter se, aut inter ipsas, ac Synodus? Negavitne Gregorius VII. negavit Synodus Tridentina id quod scriperat Ioannes VIII. Ecclesiæ licitum esse cunctis sermonibus Deum laudare, ac celebrare diuina mysteria, quæ à Christo vni alteri idiomati adnexa fuerant? Tantum abest quod inficiati sunt, ut illud potius affirmauerint: nam Gregorius illic scripsit, id ab Ecclesia toleratum alias fuisse; & tamen in sacris actionibus quod prauum est, illi tolerare non licet, idemque nos Concilium docet. Nam in laudato capite octavo solùm dicit, haud sibi expedire visum esse, ut lingua vulgari passim celebretur. Ceterum oportet planè Suavis cum iis loquatur, qui nihil ultra vulgarem lingua didicerunt; dum productam Gregorij VII. epistolam dilacerans, vociferatur, *Probas institutiones promulgari tamquam corruptelas; & ab antiquitate tantummodo toleratas; abusus vero postea inductos, tamquam perfectas correctiones collandari.* Quod spectat ad primam huius coniicij partem, vbinam inquam Gregorius veterem illam confuetudinem corruptelæ nomine deturparuit, tametsi oppositam tamquam meliorem illi prætulisset? Quod si

^c Lib. 7.
epist. 11.

si postea correctam dixit, hoc intelligitur de re ex se licita collata cum meliore, non de illicita ex se cum licita, prout accidit in cunctis humanis sanctionibus, in quibus visitata est inter Doctores ea loquendi ratio, quod lex Digesti sit in Codice aut in Authenticis correcta, & quod Canon antiquorum Decretalium correctus fuerit in Sexto, aut in alia recentiore Constitutione; nec tamen per hoc intelligitur huiusmodi lex aut Canon fuisse corrupta. Quod attinet ad alteram conuicij partem: Num est abusus postmodum inductus, quod vniuersale vulgari lingua non celebretur? An forte in visu sunt aut vniuerso Oriente, aut certe maxima ipsius parti alias veteres Liturgiae, sacræve Missarum actiones, præterquam Graecæ aut Chaldeæ, idiomata iamdiu demortua? In visu sunt Occidenti præterquam Latino sermone, qui in Germania, in Gallia, in Anglia, in Polonia numquam vulgaris fuit? Quinam igitur audiebat Suavis huiusmodi ritum calumniari tamquam abusum, & corruptelam postmodum inductam?

5 Ad aliud pergamus. Quodquædam Sacrificij partes submissæ voce proferantur, qui ritus ibidem à Concilio comprobatur, non ea sunt in causa quæ comminiscitur Suavis, ligneum sibi signum extruens, quod feriat pro sua libidine; sed sunt reueræ maior illa veneratio, quæ rebus Diuinis oritur ex arcano, & maior ille pietatis sensus, qui excitatur & alitur à silentio; unde fit, ut qui celebrant, & intersunt, possint attentius quæ aguntur mysteria meditari. Hæc autem arcani silentiique decentia in Sacrificiis, ostenditur quoque ex institutione Diuina in sua Lege veteri, vbi præsertim in capite decimo sexto Leuitici, cum solemne Sacrificio thuris describitur, iubetur solus Sacerdos ultra velum pergere, ibique precari non modo non auditus, sed ne visus quidem à populo. Quin idem patiter naturæ lumine ipsi ethnici in suis sacrificiis agnouere. Quod si huiusmodi consuetudo sensis veterum Patrum non consonaret, sed orta esset ab utilitate, mortaliisque vitæ rationibus, sicuti Suavis blaterat, certe non extaret apud Ecclesiam Graecam, iam tot sæcula se iunctam ab obedientia Romani Pontificis. Præterquam quod expressa legitur ea consuetudo in vetustissimis Liturgiis S. Basili & S. Chrysostomi, tametsi de quibusdam vocibus, quæ ibi elato sono dicuntur, cuiusmodi sunt voces consecrationis, Graecus titus discrepet à Latino.

6 Ex narratione Suavis, si parum fuit quod de Missæ Decretis differebatur, plurimum fuit, quod de morum legibus vituperatum est. Ac primò refert, complures fuisse stomachatos in ea, quæ fuerant

1562.

stabilita de auctoritate Episcoporum in Nosocomia, in Gymnasia, & in alia pia opera. Ut causam patefaciat huius commoti stomachi, ita ratiocinatur: Initio piæ fidelium largitiones destinatae ab ipsis fuerunt Nosocomiis, Gymnasiis, & huiusmodi subuentioni pauperum; sed Ecclesiastici sub administrationis obtentu ad se illas traxere, in suos prouentus mutatas. Postea fideles laici condidere noua Nosocomia, noua Gymnasia, ac similia opera in priorum, quæ sibi occupauerant Ecclesiastici, supplementum. Porrò hic cum deberent male ablata ex antiquis restituere, iterum sub fuso procurementis viam sibi aperiunt ad posteriores accipiendas. Num enormius latrocinium fangi posset, si verum esset? Sed hinc certissimæ quædam consecutiones deducantur oportet. Prima: Tridentinos Patres, qui tale Decretum tam abominandi furti gratiâ concorditer edidere, fuisse conuenticulum quoddam rapacissimum grassatorum, ab omni fide, honestate, humanitate alienum. Sed huic consecutioni Suauis ipse, sibi contrarius, qualis esse soleretur mendax, testis oppositus aduersatur. Etenim quoties modò Patres, modò alter ex Patribus repugnarunt sensibus Pontificis, & utilitati Romanæ, eorum animos extollit, sinceramque conscientiam commendat. Et sanè Praesides illi, & magna ex parte etiam Episcopi, persistenterunt apud hominum opinionem tam vniuersali concordique famâ conspicui, ut longè maior quam Suavis auctoritas, minimi esset ponderis ad nobis persuadendam tantam de illis omnibus improbitatem. Præterea nec fieri poterat, vt Patres ad huiusmodi peruersitatem agendi aspirarent, & ad sua lucra, ipsorum ætate; cum id temporis rerum status is non esset, vt Principes ac populi id passuri crederentur: & Suavis ipse videtur rem lineare tamquam opus adumbratum, longinquâ postmodum ætate colorandum. Hoc positio, aduertendum est, posse quidem reliquarum omnium Rerum publicarum membra allici ab utilitate ad parandam alienæ rei conversionem in usum remoti sæculi, non item Ecclesiasticæ Reipublicæ membra. Siquidem in aliis successores propriâ patriæ sanguinisque coniunctione cum decessoribus connectuntur; adeoque posteriorum emolumentum à viuentibus tamquam bonum proprium spectatur: sed in Ecclesiastica Republica Episcopus quispiam nullum agnoscit naturæ nexum cum futuris Ecclesiæ suæ possessoribus, quippe qui ex alia familia, aliaque patria genus trahunt. Quare potius euenire potest, vt inescari se sentiat ab utilitate ad inferendum Ecclesiæ suæ detrimentum, in utilitatem & gratiam laicorum hominum, qui secum sanguine sunt coniuncti: atque huic Ecclesiasticorum

1562.

sticorum noxæ , vtpote non infrequentí, oportuit occurrere per interdicta, ac per multas. Nec sum inscius, fieri posse, vt vnuſ aliquis, ſeu quod mors illi nonniſi tamquam remotiflma , & quaſi per telescopium oculis obuerſetur , ſeu quod inaniter percupiat ſuperſitem ſe in populari quadam gloria clarè viꝝturum , ſeu quod gra- dum , quem obtinet , immoderatius amet , ex huiuſmodi ſtudio non modò feratur in nimia , ſed præcipitet in iniuſta. Tamen hu- manæ leges , quippe aſſeſſoratæ hominibus obſtrictis quidem vinculo, quo licet agere prohibentur , ſed ſimul liberis neceſſitate, quâ priuentur arbitrio, non aliâ normâ dirigi poſſunt, niſi conſide- ratione illius quod probabilius eſt ex naturali propenſione, & quod frequentius eſt ex conſuetudine communi.

- 7 Sed ſuperuacanea ſunt argumenta, vbi patent experimenta. Obſeruemus, an centum annorum ſpatio, poſtquam Decretum illud editum eſt , tentauerint Eccleſiaſtici Noſocomiorum Scholarumque bona huiuſmodi vno ad ſe pertrahere , an contrà eā ratione cuſtodita fuerint immunia à frequentibus rapinis, per quas ab infidis administratoribus ante carpebantur. Breuiter : optioni res expo- natur, & vna per manus pauperum, quoruſ beneficio talia opera ſunt iſtituta, circumferatur ; nigrorum calcuſorum numerus cer- toſ nos reddet , num ipſi huiuſcmodi Decretum abrogatum vel- lent ob ſuſpicionem, ne prouentus illos Eccleſiaſtici ad ſe deriuent ex curatořib⁹ prädatoreſ. Iam verò quoniam Suauiſ alienam agens personam pià commiſſione deplorat miſeram laicorum ſeruitutem , quibus haec ſanctioňes omnem adiunct facultatem ad pia opera perficienda pro ipſorum arbitratu , ſed ſolūm pro eo ac Eccleſiaſticiſ libitum eſt ; vellem vt percontarentur ſimiſter Noſocomiorum Collegiorumque conditores , an ſe grauatos ſentiant, quod Synodus per eiusmodi administrationem Epifcoporum pro- ſpexerit piis ipſorum donationib⁹, vt à miniftrorum fraudibus tu- tæ ſint; an mallent ſanctioňem illam, vtpote ipſorum libertati repu- gnantem, deleri. Certum mihi eſt, tum pauperibus, tum conditori- buſ, non prouidam Tridentini Constitutionem, ſed ſimulatam Suauiſ commiſſionem viſum iri crudelem. Ceterū Cardinalium cœtus, destinatus ad interpretanda, ſi que occurrerint ambigua in ſan- ctionibus Tridentini, declarauit, locum non eſſe huic Decreto, cum in huiuſmodi piorum operum fundatione apertis verbis excludatur Epifcopus, ne illa inuiſat: vbi verò non excludatur, & alij designen- tur executores, vnicum ipſi suffragium æquè ac illis concedi, adeò vt pro maiori ſententiarum numero damnentur aut abſoluantur ad- miniftranteſ.

Y 2

De

1562.

De præsentibus ac futuris locuti sumus; quid de præteritis alie- 8
 næ rei occupationibus dicemus, quas pro certo Suavis assumit ab Ecclesia perpetratas sub hoc velamine administrationis procurationisque eorum operum, quæ in egenorum subsidium sunt instituta? Nunq[ue] fortè succederet huic homini, vt audacia in probationem abeat, adeoque mero ipsius dicto lectores fidem tribuant de illis tam multiplicatis, tamq[ue] execrandis rapinis veterum Ecclesiasticorum? Evidem vereor, ne hanc ille fidem assequeretur in multis ob nimiam hominum propensionem ad deteriora quæque credenda de iis, qui vitam probiorem profitentur: vereret inquam, nisi ad primum obtutum falsitas appareret. Quânam hominum ætate reperitur, ab aliqua Circe laicos omnes in caudices fuisse transformatos, qui se spoliari sinerent tam multis bonis, in tanta prouinciarum varietate, adeò vt nemo resisteret, aut certè quidquam ex aduerso missaret? Parcuntne veteres Historiæ Ecclesiasticorum operibus, an potius pro ea quam modò considerauimus hominum malignitate amplificant prava, & dubia sinistre interpretantur? Et tamen de huiusmodi fraudibus innumeris & grauissimis nihil loquuntur. Sed huiusc veritatis certiusne argumentum querimus: animum cogitationemque conuertamus ad ea loca, in quibus Ecclesiastici maximè liberam dominationem obtainent, adeoque in quibus possent ea bona sibi tutò occupare; & quid ibi accidat obseruemus. Vbi gentium ipsis permitteretur, has pias donationes in suam utilitatem conuertere facilius, quâm in ea ditione, quæ appellatur, & est in bonis etiam terrenis Ecclesiastica, & sub Ecclesiasticorum dominatu? Eam inspectemus, inspectenius Romanum ipsius Regiam, & cum reliquis orbis terrarum vrbibus conferamus. Afirmare nil vereor, nullam repertum iri ditionem reddituum qui destinantur & impenduntur in sumptus Nosocomiis, Collegiis, Scholis, aliisque piis operibus suppeditandos ad pauperum subsidium.

Neque sistam in eo probationum genere, quas Scholæ vocant *à posteriori*, & quæ, tametsi euidentissimæ pateant, minùs tamen obtainent de seueritate scientiæ, vt quæ ab effectis non à causis trahantur: ratiocinationi aliquanto altius petamus, atque, vt dicunt, *à priori*. Si velimus pro certo ponere, eos qui sua bona Deo tradidere, piè prudenterque illa donasse, inducemus in animum, donum ita fuisse ab ipsis collatum, vt solum subuentio pauorum consuleretur, neglecto quocumque alio laudabili Christianæ liberalitatis fine, cuiusmodi sunt litteratorum ac virtuti studentium præmia,

præmia , alimenta ac stipendia diuinæ laudes canentium , Præsum-
lum Ecclesiasticorum splendor : breuiter , quidquid confert ad
conseruandam frequentiam estimationemque illius Reipublicæ ,
cuius vnicum munus est cultus , custodia , amplificatio Religionis .
Quis vñquam id sibi persuaserit ? Cùm præsertim hæc Respubli-
canon sit quædam certa ratiō , ab ipsis laicis distincta , sicuti perpe-
rām ratiocinantur ij , qui eam student in inuidiam æmulationem-
que reuocare ; sed ex illorum filiis ac fratribus conflata , atque ipso-
rum singulis patens , quibus libuerit se in eius album referre . Addo ,
dum aliis hisce piis operibus consulitur , consuli melius iisdem pau-
peribus , quām si cuncta ipsis fuissent à donatoribus destinata .
Meum dictum confirmo . Primo , Præfules , viri docti , & Sacerdo-
tes , qui amplè huiusmodi bonis dotati sunt , bonam eorum partem
in leuamentum inopum conuertunt , complures ex charitate , alij
boni nominis gratiâ , cuncti ob yniuersalem illam necessitatem ,
quod cùm diues omnem rem suam nequeat suum in ventrem intru-
dere , necesse tandem est , eam multos in pauperes disperiat . Se-
cundò ; Cùm ipsi concionibus & auctoritate Fidem & imortalis
vitæ respectum conseruent , amplificentque , in causa sunt , ne mise-
ricordiæ fons vñquam arescat , aut minuatur ; quin potius ut noua
semper & larga subsidia indigentibus diffundat , tamquam opus tam
commendatum in nostra Religione ad impetrandam peccatorum
veniam , ac sempiternam felicitatem . Itaque non modo re perpen-
sâ ex argumentis , quæ commonstrantur ab ipso facto , longè abest
ab Ecclesiasticis omissis suspicio iniustæ occupationis in hoc genere ;
sed etiam ex rationibus honestatis ac prudentiæ , quæ potuerunt
ab initio voluntatem mouere piorum donatorum , credibile non est ,
ipsorum largitatem ad merum pauperum subsidium fuisse restri-
ctam , quemadmodum pro indubitate Suavis assumit .

- 10 Pergit referre obiectas capiti sexto accusationes : nam ibi pro
certo ponitur , inesse in Ecclesia potestate voluntates ultimas com-
mutandi . De hoc alibi verba fecimus , vbi videbatur Suavis hanc
auctoritatem yniuersè inter mortales inficiari , cùm eam conferret
cum potestate auferendi à viuentibus id quod possident ; nunc ve-
rò ad solos Principes laicos eam coarctat : & liquidò constat de dis-
crimine inter eorum ac Pontificis auctoritatem : quemadmodum il-
li Dei locum tenent , quatenus illa moderatur homines secundum
statum naturalem ac terrenum ; ita munus ipsorum est dirigere
Republicam ad felicitatem naturalem ; & ad eorum iurisdictio-
nem attinet , normam præscribere subditorum donationibus , aut

1562. viuentium aut defunctorum, ad hunc finem spectantibus: sed prætereà constituit Deus suum Vicarium generalem, quatenus Deus ipse proprium quemdam hominum cœtum moderatur, cui nomen Ecclesia; qui homines per Fidem ac Baptismum capaces effecti sunt beatitatis naturam superantis, atque cælestis; ac proinde ab huiusmodi Dei Vicario par est dirigi fidelium opera, quatenus ea tendunt in finem hunc celsiorem, adeoque commutari etiam defunctorum donationes eodem tendentes, cuiusmodi sunt omnes piæ largitiones, easque in alia pia opera melius ad idem conducentia transferri. Porro huius potestatis usus quam parcus circumspetusque sit Romæ, unusquisque poterit experiri, qui tales ibi commutationes efflagitat.

Postremò narrat Suavis in eo capite, animaduersum fuisse, antiquitus facultatem relaxandi leges penes cunctos Episcopos perfuisse, sed à Pontifice eam sibi fuisse reseruatam, per speciem quod rei grauitas id postularet: nunc verò cum in Synodo statuatur, legum relaxationes à Pontifice eisdem Episcopis committi, satis videri, non alia de causa illam Pontifici reseruari, nisi ut petitores adigantur Romæ sibi diplomata comparare. Stultam sanè malignitatem! perinde quasi idem foret, cognitionem causæ, & executionem beneficij Episcopo committere, ac eidem relinquere liberam potestatem, quam ipse è non reseruata obtineret: vel talpa quidem discerneret ingens inter hæc duo discriminem. Quin certum est, tum priora Pontificum Decreta, sibi eam potestatem reseruantia, tum posteriorem Synodi sanctionem mirificè conspirare ad nimia legum laxamenta præpedienda; quæ sicuti moderate obstrictoque quasi pugno concessa legem confirmant, dum tolerabilem reddunt; ita sine modo mensuraque profusa venerationem & custodiam, ipsius veluti neruos, illi admunt. De hoc publico ex ea potestate reseruata emolumento, in memoriam reuocent lectors id quod alibi considerauimus, quod debiliorem penes manum relaxationum clavis habetur, eò facilius ac frequentius eas extrahi quam fauore, quam prece, quam metu; & idcirco bene constitutæ Respublicæ facultatem relaxandæ legis in re graui coarctare consueuerunt ad supremos magistratus; qui ut validiores, ita minus indigentes, minusque timidi sunt, adeoque magis inexpugnabiles legum custodes. Neque hoc aduersatur utilitati sanctionis Tridentinæ, Ordinarios destinantis ad perpendendas exequendasque legum relaxationes; cum obseruare generatim oporteat, supremum magistratum in uno tantum loco degere, adeoque sicut is longè abest à peculiaribus regio-

regionibus, ita casus peculiares minus callere, quam minores magistratus, iis in locis commorantes. Quare quando minus cogitur petitorum rationem habere, tanto maiori est conuerso subditur fraudis periculo. Eapropter expedit, ut postquam petitor productis petitionis sue causis obtinuerit a magistratu supremo legis relaxacionem, tamquam rationi consentaneam, positam expositam causam veritate, expedit, inquam, ut haec veritas expendatur, probeturque coram alio magistratu, qui certiorem de re notitiam habere possit: atque huiusmodi est Iudex, Ordinarius loci. Quanam igitur aptiori forma poterat Ecclesia prospicere custodiæ suarum legum, suæque disciplinæ, quam reseruatis legum relaxationibus in rebus gravioribus supremo moderatori, hoc est Romano Pontifici, ita tamen, ut tales ipsius concessiones ad veritatem facti discutiendam proprio loci Iudici, hoc est, Ordinario committantur?

12 Duo, tametsi aliò spectantia, tamen ut quæ imprudenter hic est calamo euolarunt Suaui, nolo ut est manu mihi pariter euolent: etenim scriptor mendax hoc discrepat ab aliis Auctoriibus, quod ratiocinatio inniti debeat in eo quod ipse fortuitò, non consultò dicit. Eorum alterum est, Pontificem iussisse grates agi Oratori Gallico, & Heluetico, & Hispano homini, qui Piscario a secretis erat, quod acerba Cæsarianorum Gallorumque sensa in cœtu mitigassent; nec minus Oratoribus Veneto ac Florentino, quod ibi noluerint interesse, eosdemque simul rogari; ut in posterum interessent, quippe quorum praesentia non nisi prodesse poterat Apostolicæ Sedi, & praua consilia impedire; & a cunctis (sic ait Suauis) promissa retulit, ita se peracturos; intelligentes, ab obsequio diuino id temporis postulari, ut auctoritas Pontifica defendetur. Iam vero si ex mandatis maximorum ac sapientissimorum Principum ita censembar illi omnes Oratores, quæ Suavis temeritas, aut quæ prauitas fuit hominis, vni ex illis subiecti, & stipendio addicti, suum sibi quasi opus proponere euerisionem Pontificiaz auctoritatis, conarique non quidem vngues aut capillos refecare in aliquo articulo causarum ad forum spectantium; sed caput ac viscera in Ecclesiæ Principatu, Fideiisque integritate amputare?

13 Alterum est, Suavis excusatio, hic initio libri septimi apposita, quod ipse minutius non recensuerit actiones Concilij, ex defectu in plerisque partibus sufficientis notizie, qui defectus, inquit, admirationi esse non debet, nam omni studio a viris perspicacissimis labor omnis impensis est ad cuncta occultanda. Accipiamus id quod Suavis fatetur, in plerisque partibus monumenta rerum hic gestarum sibi

1562. sibi haud innotuisse, quæcumque fuerit causa, de qua infrà. Id certè plurimum est ad eleuandam ipsi boni historici auctoritatem. Id ostendet similitudo, quam superè retuli tamquam usurpatam ab aliis, & alterius rei gratiâ. Quemadmodum qui solius manus anatomiam inspiceret, ignoraretque membrorum omnium constitutionem, ne ipsius quidem manus posset reddere rationem, cùm illa totius corporis magisterio congruat, adeoque agnoscí nequeat Naturæ sapientia in extruenda manu ab eo qui comparatè ad reliquum corpus eam non considerat; quod pariter in ædificiis, & in quois opificio contingit: ita nequit historicus plerumque peculiaria quædam negotiorum ciuilium è formâ exprimere, quâ illorum honestas aut prauitas, prudentia aut imprudentia palam fiat, si nesciat ipse, & non exponat reliquas partes integræ rerum tractationis: cùm humana opera speciem suam desumant à fine, bonitatem verò aut prauitatem à conditionum omnium societate.

Dum autem affirmat, tanto studio illarum rerum monumenta 14 fuisse occultata, Suavis imitatur hominem, qui obductâ illi per noctem ante oculos membranâ, querebatur, lucernas sibi ab aliis extintas. De Concilio ætate Pauli, præter commentarios ab ipso lustratos, supersunt apud complures volumina litterarum Ceruini Cardinalis, litteræ ad ipsum scriptæ à Cardinalibus Farnesio & S. Floræ, Acta Massarelli, qui Synodo à secretis erat, eiusdemque ephemeris, ex quibus nihil ad ipsius oculos peruenit, ut pluribus in locis patefactum est. De conuentu sub Julio, qui breuis modicique negotij fuit, pauca extant monumenta, præter Acta, compendia variarum inter minores Theologos disputationum, & quædam auctographa litterarum Pontificis ad Crescentium Legatum, quæ cunctæ verè admodum recondita sunt; & non modò Suavi ignota; sed postrema, quæ rara suht, & parui ad rei summam momenti, ne mihi quidem comperta ante primam prioris Partis editionem. Verum de ultima Pio sedente Synodo, tam diuturna, factisque abundante, habentur in variis Bibliothecis Acta Paleotti, Diarium Seruantij, Legatorum epistolæ ad Borromæum, Cæsaris ad Oratores suos, Fuscararij ad Moronum Cardinalem, Strözzij ad Cosmum Florentiæ Ducem, Seripandi ad Amulium, cum aliis eiusdem narrationibus distinctis, ac plenis, ad primum postremumque conuentum pertinentibus, quibus ille aliâ conditione interfuit, nec minus Acta Salmanticensis Antistitis. Hæc Acta de quibus alias mihi fuit habenda mentio ex transcurso pollicito, post ampliorem eorum notitiam, seruantur re ipsa in Hispania, & exemplar, quod est apud me,

me, desumptum fuit ex originali, quod penes Aegidium Gonzalez de Auila historiographum extabat: inde exscribendum curauit anno 1622. Dominicus Pimentellus, Castellanæ Prædicatorum Provinciæ moderator; qui postea ad Ecclesiastam Cordubensem electus, Catholicæ Regis Orator ad Urbanum VIII. venit; dein vero Hispalensis Archiepiscopus renuntiatus, ac denique insignitus Purpurâ Romam rediit, ad sepulchrum potius quam ad Senatum, paucos intra menses, relictis egregiæ pietatis exemplis.

1562.

15 Et tamen hæc omnia monumenta ignorauit Suavis, ne quid loquar de tot peculiaribus scripturis, spectantibus ad hanc illamve peculiarem actionem Concilij, quæ adhuc superstites & adspectibiles, si omnes vna componantur, sufficientes utique sunt ad vniuersalem exactamque illius magnæ molis effigiem conformandam. Prætereo litteras Iadrensis Archiepiscopi ad Cornelium Cardinalem; hæc siquidem in lucem editæ reueræ non sunt nisi post creationem Alexandri VII. ex dono heredum, sicuti narravimus. At vero quam facile potuissent Romani Pontifices hæc illarum actionum testimonia maxima ex parte supprimere, præsertim cum ea seruarentur penes viros sibi patriâ subiectos, & non quasi ex Fisci metu abscondita, sed studiois amicis liberè concessa? Neque obteguntur in his humanæ quædam labeculae, quibus inspersi fuerunt aut Pontifices, aut Legati, aut Patres Tridentini, quin nonnullæ commemorantur admodum notabiles, quæ pro veritatis officio à nobis scriptæ sunt, & à Suavi ex ignorantia prætermissee.

Quare adeò expostulandum ipsi non erat, præcisos fuisse canales, eo quod animaduertebat, fontem suum identidem aquâ carere. Nos vero pergamus narratione palam facere, notitias illius Operis memorabilis haud sepultas latere: illæ tamen sepultaæ, & quotidiane, videntur esse, ex quibus historiam suam Suavis contexuit, ad eò deprehenduntur & corruptæ mendacio, & fœtidæ malignitate.

Pars III.

Z

CAPVT

1562.

C A P V T X I.

Noua postulata Gallorum ac Cæsarianorum de prolatione Sessionis, morumque correctione. Legatorum responsa, significata ab ipsis Pontifici, de Correctione, & ab eo redditâ in communimandata, & priuatim Simonetta.

^a Epist. Legatorum ad Borroméum, 21. & 24. Septemb. 1562. & narratio Mulsotti. ^b Scriptum Regis ad Oratores missum, signatum 12. Septemb. 1562. Egatis vix licuit Sessionis habitæ lætitiam delibare, cùm il lam nouâ amaritie inspersam senserunt acri operâ Gallorum ac Cæsarianorum ^a; qui tametsi discreti personis se gererent, tam concorditer sententiis locuti sunt, vt se satis ostenderint de opere conuenisse. Dixerunt Galli, paulò antè accessisse tabellarium, à Christianissimo Rege celeriter missum quò ante Sessionem perueniret, mandata quædam ipsis deferentem, præcipue vt illam protraherent; quorum sententiam Legatis aperuere. Ea erat ^b: Cùm Regi innotuissent quæ Synodus peregerat usque ad postremam Sessionem, habitam 16. Iulij, tum in reseruanda deliberatione de usu Calicis, tum in proponendis posteà articulis de Sacrificio; non posse se non commendare pia ad extirpandam hæresim Patrum studia: calumniam à se putari, quod quidam aiebant, præcipitari à Partibus sanctionem dogmatum, quæ inter eos omnes conueniebant; & prætermitti, aut certè segniter agi morum reparationem. Tamen pro salute regni sui, in quo Catholici, nisi opportunè consuleretur, ægrè possent amplius in Fide persistere, velle se, vt quædam rerum capita infrà scripta ab Oratoribus proponerentur.

Triginta annorum cursu in irritum recidisse inficta hæreticis ² supplicia, siue aspera, siue mitia: hinc statuisse Regem medicinam quererere ab Oecumenica Synodo. Haec tenus ciuilium bellorum causâ præpeditum Galliæ fuisse complurium suorum Præsulum illuc accessum. Ad id quod optabatur consequendum, opus esse, ut per ea Synodi initia nihil conficeretur quod sejunctos irritaret; sed ut inuitarentur humaniter, & ubi accederent, tamquam filij à parentibus haberentur; quâ ratione sperari poterat eos ad frugem reuocatum iri. Tam feruidum in præsentia dogmatum examen videri non modò superuacaneum, sed parum pertinens ad Catholicos in Ecclesiæ doctrina constantes, & omnino infructuosum hæreticis, qui inde occasionem querelarum, quasi priùs damnati quâm audit, librorumque ad se tuendos scribendorum argumentum petrent. Vnicè igitur impendendam industriam ad reformandos mores,

tam-

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib. 18. Cap. II. 179

tamquam ad opus omnibus gratum : à Rege tamen & hæc mandata, à se suis Oratoribus missa, & seipsum subiici, pro eo ac debebat, prudenti pioque iudicio Concilij.

1562.

3 Quam demissionem tam reuerentem ac religiosam tam præcessi Regis referre non curauit Suauis in sua minuta narratione illius regij scripti^c; quod tamen typis expressum legitur. Quin vbi dicitur ^e In citato libro Gallico. in eo, videri in præsentia dogmatum examen *parum pertinens ad constantes Catholicos*, Suavis, vt depingeret in Rege contumeliam ac despectum erga Concilium, vertit Italicè, *impertinente à Cattolici*, quæ vox apud Italos *temerariam audaciam sonat*.

4 Pergebat eo scripto Rex petere moram Sessionis, aut certè promulgationis de Decretis Sacrificij usque ad exitum Octobris, quo tempore essent ibi adfuturi Episcopi Galliarum: interim verò, vt nauaretur opera omni studio disciplinæ reformandæ. Et quoniam mussicabatur, mutatum quibusdam in rebus fuisse veterum Conciliorum morem, in quibus semper Principibus, eorumque Oratoribus licuerat exponere consuetudines suarum prouinciarum, & ea quibus illæ indigerent; postulare Regem, vt ea auditoritas seruaretur illæsa, & si quid illi oppositum peractum fuisset, reuocaretur. Quod pariter à Suaui corruptitur; refert enim tanquam absoluè postulatam eam reuocationem, quæ in regiis litteris solùm sub conditione ponitur.

5 Adiecerunt Oratores, Reginam quoque iis de rebus ad Pontificem scripsisse: sed quoniam fieri non poterat, vt mandata de trahenda mora Tridentum temporis peruenirent, suarum petitionum summam hanc esse: Ut de duobus postremis Sacramentis nihil omnino agitaretur usque ad ineuntem Nouembrem, aut saltem restringeretur tractatio ad solum Ordinis Sacmentum: quod si adhuc vellent de utroque disserere, id ita fieret, vt alternativum unum aut duos dies disputaretur à Theologis de doctrina, ac tantumdem temporis haberetur à Patribus consilium de restitutione disciplinæ. Hinc ad querimonias progressi sunt, quod articuli super ea tamen servò Patribus proponebantur, vt tempus non suppeteret ad mature deliberandum: ac insuper postularunt, vt antequam proponerentur articuli, secum communicarentur, quod possent commodè postea exponere quidquid existimarent profuturum aut speciatim suis regionibus, aut generatim Christianæ Reipublicæ, secundum suorum Principum iussa.

6 Drascourius præter hæc Ferdinandi litteras protulit, in quibus narrabat, Pontificem Oratori suo Romæ spopondisse, plenam mo-

1562. rum emendationem statuere, actis Cæsari gratiis, quod eam urget. Dein postulatum iterauit, ut Legati Synodo proponerent, aut ab Oratoribus proponi sinerent volumen illud ad se missum à Cæsare. Postremo significauit, ad rem benè conficiendam opus esse ordinem Concilij mutari, numerique suffragia non pro capitum, sed pro nationum numero.

Breuibus responsum à Legatis: Postulata rationi consentanea non videri; se tamen consultiū ac distinctiū quāni primū responsuros quid de singulis ipsi censerent: solūm pronuntiarunt, multa in eo volumine digna non esse quæ proponerentur; cuiusmodi erant Sacerdotum coniugia, bona Ecclesiastica iniuste occupantibus relicta, & Sacramentorum administratio hæreticis permis̄a ex Catholicorum defectu; per ea postulata nihil impetratum iri: & alioqui rem propositam reddituram Augustissimum Cæsaris nomen hominibus vituperabile, & odiosissimum Concilio. Verū Drascouizius adiecit, Quāquam Præsides earum petitionum repulsam præuiderent, & aliarum etiam, qualis ea erat, vt Cardinales ad numerum vigesimum sextum redigerentur; eas tamen proponerent, quod palam fieret, ab ipsis Cæsarem, eiusque postulata plurimi haberi.

Ex his variisque similibus coniecturis opinati sunt Præsides, tum 7 Cæsarianos tum Gallos non emendationis desiderio moueri, sed prorogationis, quā opus erat ad duos trésve annos, vt illius voluminis massa digereretur, minori tempore haud concoquenda: adeoque eō tendere, vt apertam Synodus haberent quasi tormentum ad ictum instructum, vt interim maiori compendio cum contumacibus ipsorum subditis paciscerentur. Quamobrem per certum cursorem de iis omnibus Borromæum edocuerunt, & per Musotum, qui Seripando à secretis erat, responsa Oratoribus reddiderunt, Gallis significantes⁴: Postridie Theologos incepturos agere de Ordinis Sacramento; quo ab illis absoluto, inchoatum iri deliberationem de iis, quæ ad illud Sacramentum spectabant. Inter verumque opus tantum temporis elapsurum, quantum ad Gallorum Præsulum aduentum satis esset. Antequam morum leges proponerentur, eas Oratoribus indicatum iri, quod possent significare quid ipsis occurreret, siue ex propria sententia, siue ex suorum Principum mandatis. Interim verò ea capita iidem scripto exhiberent, quæ idonea existimarent, quod de illis consultiū deliberaretur; simulque conscriptum Legatis traderent id quod anteā ipsis & legerant ex Regis mandato, & suā voce exposuerant. Etenim in

⁴ Cuncta extant præter citatas scripturas in peculiaritate, de hac re narratione Musotti R. O. missa.

in eiusmodi obiectis id accidit animo , quod oculis in corporibus, 1562.
quò nimirum visio rectè formetur , opus esse ut ea nobis non voli-
tantia in verbis obuersentur, sed fixa in paginis.

- 8 Ad hæc Oratores : Quod ad primum attinebat, nihil sibi adden-
dum supereesse ; solùm monere , ne res ita procederet, vt cùm Epi-
scopi Galliæ accederent , confectam reperirent ; ac proinde cùm
sibi satisfactum in eo esset , non oportere nouum de illo scriptum
tradere præter regium mandatum, cuius exemplar, antequam illud
à Musotto peteretur, missum iam fuerat ad Legatos. Nihil sibi pe-
culiare de morum emendatione proponendum suppeteret ; illam
à se in Patrum-pio studio sensuque reponi ; præterquam quòd nec
ipsis de ipsa loqui liceret, antequam suos Præfules audirent. Id quod
à se proponi oporteret , potissimum esset , vt veterum Synodorum
sanctiones custodirentur : quod si fortè obsoleuerissent , renouaren-
tur ; se tamen Legatos monitos velle , vt volumen illud à Cæsare
missum Synodo proponerent, idque ob generale quoddam manda-
tum, quo iubebantur reliquorum Oratorum postulatis obsecunda-
re, ac præcipue Cæsareorum, vbi ea honesta censerent.
- 9 Eadem Præsidum responsa Gallis reddita , ad Cæsarianos pariter
à Musotto delata sunt; sed ægrius ab illis excepta, aientibus, se spe-
rassæ maiorem habitum iri rationem de Cæsar's postulato, integrum
dogmatum dilationem cupientis ; præfertim cùm ad eamdem im-
pelleret proximus complurium Episcoporum , Gallorum , Germa-
norum, ac Polonorum aduentus : rursumque in petitiones & que-
rimonias non semel habitas effusi sunt.
- 10 Horum omnium quæ transacta fuerant , breuem narrationem
conscribi à Musotto , in iisdem conficiendis ministro , iusserunt
Legati, eamque cum ipsis Oratoribus communicarunt, ne postmo-
dum in re discordarent, ac demum eiusdem narrationis, redactæ in
formam ab his comprobata , exemplar Romam miserunt : hinc
illis opportunitas data liberè scribendi ad Borromæum , Cæsaria-
nos Gallosque numquam quieturos , donec proponerentur ac sta-
tuerentur quædam rerum capita contenta in volumine ab alteris
allato, & in conuentu Possiacensi ab alteris habito. Risu ab illis ex-
cipi emendationes hactenus promulgatas, despicique uti leuissimas,
ac tantæ Synodo indignas : nullam suppeteret efficaciorem ratio-
nem ad coercendos silentio obtrectatores , negantes Pontificem ex
animo velle disciplinæ correctionem, quam eas , vt videlicet atten-
tè consideraret Pontifex quæ proponebantur in eo libro , & in eo
conuentu , auferretque inde cuncta Pontificali auctoritati noxia ,

1562. nec minus alia suprà memorata, quæ ne ipsi quidem Lutherani fuissernt ausi deposcere, & aduersus quæ Legati, vbi opus foret, discrimen capitis subiissent. In reliquis ferè omnibus videri sibi posse illis Principibus ac Prouinciis satisfieri; atque ita simul factum iri cunctis hominibus, quibus ex amplitudine partis concessæ compertum foret, ad partem alteram denegandam, à ratione ac necessitate se tantum adigi. Eo pacto consecuturum Pontificem gloriam, quæ posset maxima in terris obtineri, ob reformatam ac restitutam, quod in se esset, Ecclesiam: sed necesse ad id fore, ut sibi mitterentur in tempore Decreta, quibus assensuri essent, vt simul scirent, quo pacto usque ab initio negotij agitandi illud ab ipsis gerendum esset, simulque possent secundum Oratorum postulata cum illis atque etiam cum Patribus paratas sanctiones communicare. Hisce litteris fortius incaluerunt aliæ, ab ipsis Legatis anteā scriptæ (nimurum paucas ante horas quam ad eos accederent Oratores) quibus litteris ad Borromæum prescripserant varia rerum capita, quæ à Patribus vniuersè expetebantur, addentes, Quamquam ipse anteā sibi significasset, velle Pontificem per seipsum consulere obstatulis mansionis, adeoque ut ab eo negotio se abstinerent; adhuc tamè à communibus postulatis se ad id scribendum adductos.

f 21. Septembris 1562.

Et sanè Pontifex suspicionibus commotus ob tumultus de definienda residendi necessitate, & ob liberiorem Cæsarianorum Gallorumque sermonem, apud se statuerat ut aliquà erga Synodus restrictione ad huiusmodi sanctiones, cum eas mallet suâ ipse manu conficere, de qua non poterant, sicuti de aliena, dubitare, ne illa impetu capto ultra signum iacularetur; sperabatque id se absque Principum repugnantia consecuturum, quandoquidem reipsa seueris & opportunis legibus singula Romana tribunalia corrigebat; & insuper declarauerat, vbi Principibus satis non essent quæ ipse fancierat, conaturum se cuicunque nouo ipsorum postulato satisfacere, dummodo illud preces non vim præ se ferret. Quare in hanc sententiam mandata Legatis dederat, atque iterauerat. Verum ad recentes eorum litteras mentem mutauit, præsertim admonitus à Vicecomite^b, Drascouizium duobus post commemoratum cum Legatis colloquium diebus, captâ opportunitate cuiusdam cœtus in templo habiti, ibidem remansisse, reteratis secum Episcopis Hungariæ ac Poloniæ cum parte maiore Hispanorum, eosque cohortatum fuisse ad exactam emendationem Ecclesiæ, quibus aiebat Cæsarem, tunc à quavis sollicitudine militari liberum ob inducias cum Turca, omnem opem præstiturum, modò ipsis in eo concordes

^a Cuncta apparet & præsertim in epist. Borrom. ad Legatos, 6. Aug.

& in memoria Legat. epist ad Borrom. 4. Septemb. & in aliis Borrom. ad Legat.

26. & 30 Septemb 1562.

^b Arcane notæ Vicecomitis ad Borrom.

24. Septemb. 1562.

1562.

des feruentesque perstitissent : illi fuisse grates à Guerrero personutas ob operam oblatam, responsumque, ipsos inter se de negotio acturos. Postea verò statutum fuerat, ut sex eligerentur, qui opportuniora adnotarent, connumeratis etiam inter sex illos eodem Guerrero, Archiepiscopo Massanensi, & Segouensi Episcopo : cum obstatit ne id fieret Martinus Corduba Episcopus Durtoensis, affirmans, eam esse Drascouizij technam, non correctæ disciplinæ desiderio, sed quod ipsorum manibus in angustias redigeretur Pontifex, adeoque concessio Calicis, eorumdem sententiæ ac voto contraria, extorqueretur.

12 Cognouit ex his Pontifex, à cunctis aut optari morum correctionem in Synodo statuendam, aut id simulari, ut ageretur cum ipso è veluti machinâ deterrito, ex altiori quasi loco : quapropter mutato consilio statuit simul egregio illo opere religionis studiosis gratificari, simul eam molem euertere politicæ calliditatis. Variis igitur litteris respondit ⁱ aliis suo nomine & etiam chirographo scriptis ad principem Legatorum, aliis Borromæi nomine ad cunctos Legatos, in hanc sententiam : Nonnisi paulò anteà nouo postulato Episcopum Antisiodorensem Oratorem Gallicum à se petuisse, ut haberetur dilatio. Responsum à se, Synodum esse liberam, adeoque id ab ea petendum. Verùm se Legatis significare, optari à se, ut fortiter ac sollicitè definitiones morumque leges peragerentur, pro eo quod diuinum obsequium ac recta ratio postulabant post tot inutiles moras. Volumen Cæsaris, & sanctiones habitas in Gallico conuentu, attentè perlecta à se fuisse; & ea pariter, quæ ex rebus postulatis Legati scripserant, videri sibi posse concedi. Se quod illis Principibus nationibusque satisficeret, indulsisse ultra Legatorum consilium, per ea quæ in apposito scripto præbebantur. Vbi Oratores ne his quidem acquiescerent, se Legatis ipsis, ac præcipue Mantuano permettere, ut illos limites, quantum vellent, transilirent, dummodò sine detrimento Sedis Apostolicae. Si præterea iterum vgerentur à Cæsariam, ut integrum volumen illud in generali conuentu legi sinerent, illud etiam haud recusandum, dummodò id fieret ab ipsis non tamquam ea ita proponentibus, ut cogerentur Patres ad ferenda suffragia de singulis tam multorum capitum, & quorum aliqua videbantur absurdissima; sed tamquam merè significantibus, quod designarentur Præsules ex variis nationibus, qui illa perpenderent, atque inde sumerent illud solum, quod trutinâ & vrñâ dignum animaduerterent.

13 Super iis etiam morum emendationibus, quæ à Legatis Pontifici ostensæ

ⁱ Die 30. Septembris, &
12. Octob.
1562.

1562. ostensæ fuerant tamquam à Patribus communiter expetitæ , is responsa reddidit , illarum plurimis consensu præstito : & quamquam id videretur Pontifici , sicuti pariter Legatis , non modò sufficiens , sed amplum ; tamen in vniuerso negotio facultatem imperitiit Mantuano eos fines transcendendi . Affirmavit , se illi omnino confidere , solumque vniuersè dignitatem Sedis Apostolicæ commendare , & celereim illius pij operis exitum .

*k. 3. Octo-
bris 1562.*

Scripsit præterea Pontifex ipse peculiarem epistolam ad Simonettam^k , in qua narrauit , visam à se fuisse illius sententiam de iis quæ à Cæsare conuentuque Gallico proponebantur , ac de ceteris ad morum reparationem spectantibus ; & eiusdem pio studio laudato , suâque ipsi commendatâ dignitate , hæc addidit : *Ceterum quod melius videbitur , agatis . Nostra enim opera numquam deerit in iis sedulò perficiendis , qua diuino obsequio , publica utilitati conferre censebuntur . Si articulus de obligatione residendi absque graui certamine absolu nequit , in nobis reponatur . Nam quocumque iure mansio precipiatur , efficiemus ut suam quisque apud Sedem resideat , ne Cardinalibus quidem exceptis . Quod spectat ad Cæsaris librum : placet ut is Patribus legatur ; sed legatur simul eiusdem Cæsaris epistola , in qua multa nobis remittit . Postremò adiecit : Vos plurimum hortamur , ut in hoc pium opus constanter incumbatis ; cuius felicem exitum vobis post Decum referemus acceptum , ac precipue Mantuano .*

Sed quoniam à Suaui nouis semper iictibus claus ille defigitur ¹⁴ lectorum animis , quod Synodo facultas non inesset ne latum quidem vnguem transgrediendi eos limites , qui de quovis arguento à Pontifice diserte præscribebantur ; atque huiusmodi persuasio iam usque à Synodi tempore radices egerat in complurium animis , præter ea quæ ad postremos menses pertinent , quo tempore agger apertus est amni præualido emendationum , & libertas innumeris argumentis clarè patuit ; aliquas hæc delibandas adiiciam ex certis contrariis probationibus , quas subinde fusius adducam . Paucis elapsis hebdomadis , postquam Pontifex ea quæ diximus adnotauit super articulis sibi propositis à Legatis , hæc illis verba Borromæus scripsit^l : *Note in quedam emendationis capita eâ solùm causâ missæ sunt , ut quid sentiat Pontifex , innotescat ; qui tamen cuncta in vestra prudentia omnino reponit , satis certus , rem ex communi consensu & satisfactione perfectum iri . Verum quidem est , Legatos eâ facultate diu parcius vlos fuisse ; & animaduersâ rerum grauitate , eas non anteà proposuisse , quām Pontificis mentem cognoscerent : sed hoc ipsum postremò ob diserta & iterata Pij iussa omiserunt , quem-*

*114 No-
vemb. 1562.*

quemadmodum palam fiet. Interim ad rerum seriem revertamur,

15 Legati responsis acceptis contenti ^{1562.}, quem festinè atque arcane in opus incubuere, nec necesse illis fuit integrum Cæsaris volumen in conuentu recitare, nec ibi publicum habere deleatum eorum, qui illud expenderent; sed absque strepitu, & reliquis insciis, rem Simonetæ de more commiserunt, adiectis quatuor solùm ministris, ad huiusmodi negotia adhiberi solitis, qui fuerunt Castanea, Boncompagnus, Paleottus, & Castellus. In his nec mentis vigor, nec prudentia, nec fides desiderari poterat; ex quibus postrema dos ut maximè necessaria est, ita difficillime dignoscitur, adeoque ratißima est, si non re ipsa, opinionis certè firmitate. Et iam post multa consilia animaduersionesque, Legatis in promptu erant res publicè proponendæ Patribus & Oratoribus tam expedita, aut saltem postulata morum correctione: cum omnes homines ad illius curandæ laudem aspirent, complures ad utilitatem, quod ab aliis obseruetur, pauci ad præstantiam, quod in seipsis eluceat.

C A P V T XII.

Articuli de Ordinis Sacramento minoribus Theologis propositi.

Leges ipsis præscriptæ in rerum ac temporis partitione. Sententia Salmeronis, Sotii, & Cornelij. Questio orta: Num Episcopi superiores sunt Sacerdotibus iure diuino. Cura Legatorum in ea restinguenda, ne altera de mansione resurget. Obiecta ad id difficultates. Tria excogitata consilia, quod altera præcideretur.

Quanto acrius Oratores, impulsis ad aliud opus Patribus, moras interponebant dogmatum definitioni, tanto maiori studio Præsides eas sollicitare conabantur, satis gnari, ante ipsius confectionem non posse nisi violentâ morte consilium solui, at post illam, ex arbitratu, non ex necessitate duraturum. Quapropter eodem die, quo aduenerant Oratores dilationem petituri, Legati minorum Theologorum studio commiserant septem nouatorum articulos de Ordinis Sacramento, & hi fuerunt:

1. Ordinem non esse Sacramentum, sed certum quendam ritum eligendi & constituendi ministros verbi & Sacramenti.
2. Ordinem non modo Sacramentum non esse, sed esse quamdam fictionem humanam, excogitatem ab hominibus rerum Ecclesiasticarum imperitis.

a 18. Se-
ptemb. vi in
Aëris Arcis
Romanæ.

Pars III.

A a

3. Ordin-

1562.

3. Ordinem unum solum Sacramentum non esse & Ordines infimos ac medios non tendere tamquam gradus ad Presbyteratum.

4. Nullam esse Hierarchiam Ecclesiasticam; sed omnes Christianos aquæ Sacerdotes esse: atque ad iussum & executionem requiri, ut magistratus ad vocetur, & populus assentiatur; cum vero qui semel Sacerdos fuit, posse laicum euadere.

5. In novo Testamento non esse Sacerdotium visibile & exterius, nec ullam spiritualem potestatem sine ad consecrandum Corpus & Sanguinem Domini, sine ad offerendum, sine ad absoluendum à peccatis coram Deo; sed solum munus ac ministerium predicandi Euangeli, & qui non predicant, absolutè Sacerdotes non esse.

6. Vocationem non modo non requiri ad Ordinum collationem, sed perniciosa & contemnendam esse; similiter & cunctas reliquias ceremonias: & per Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos in ea dicere: Accipite Spiritum Sanctum.

7. Episcopos non esse Presbyteris superiores, nec habere potestatem ordinandi; vel si eam habent, esse illis cum Presbyteris communem, & Ordines ab ipsis collatos sine populi consensu irritos esse.

In gratiam breuitatis, quæ non modò parcit tempori, sed offendicula minuit, adeoque vim habet ad expedienda negotia non majori solum numero, sed meliori etiam exitu, duo sunt præscripta^b: alterum, Ut non omnes Theologi de omnibus articulis differerent: sed qui differerent, in sex classes diuiderentur, quarum quælibet ex omni Theologorum genere constaret, hoc est, ex Pontificiis, ex missis ab aliis Principibus, ex Regularibus & non Regularibus, ex Italio & Transmontanis; atque ut proprium illius classis munus eset adhibere studium, ac loqui super articulis ipsi destinatis..

Alterum fuit, singulis in dicenda sententia iterum claustra figere semihoræ, quod spatium capax censemebatur omnium quæ ad rem facerent, vbi omnia inutilia resecarentur. Atque ad id inculcandum Præsides mouerat responsum à nobis memoratum Pontificis, qui festini exitus appetens, questus fuerat, suos Theologos præscriptis ad id legibus restitisse. Sed per hæc omnia effectum non est, vt ea temporis præscriptio custodiretur. Etenim nec dicturi sententiam æquo animo patiebantur, laboriosissimos charissimosque ingenij partus silentio suffocari; nec Legatis, vbi ad opus deuentum est, placuit signum edere, quo argueretur, in ipsis aut audiendi lasitudinem, aut festinationem absoluendi præposse studio exactè perpendendi cælestium mysteriorum sanctiones.

^c Extant cum-
ta in Dia-
rio.

Primus vniuersalis Theologorum cœtus die 25. Septembris^e ha-
bitus

bitus est. Interfuere Legati, Oratores Cæfarei, Gallici, Lusitanus, Veneti, & Heluetius, tres Patriarchæ, duo de viginti Archiepiscopi, centum quadraginta sex Episcopi, duo Abbates, quinque Regularium summi Moderatores, octoginta quatuor Theologi, compluresque Doctores ac viri nobiles cum plurima aliorum frequentia. Verba fecerunt de primis tribus articulis, primæ Theologorum classi destinatis, tres ex ipsa, Alfonsus Salmeron, Theologus Pontificius, Ferdinandus Bellosilius, & Didacus Payua, vterque Clericus sacerdotalis, missi alter à Philippo, alter à Sebastiano Rege. Salmeronis oratio in Diario recensita, fuit huiusmodi: *Sacrificium ac Sacerdotium non solùm inter se connecti, sed seiungi non posse, adeoque alterius doctrinæ doctrinam alterius meritò succedere.* Lutherum ad euertendam Ecclesiam negasse Ordinem Sacramentum esse. Ordinis nomine varia significari; modò rerum dispositio nem, quemadmodum illud usurpat S. Augustinus lib. 19. de Ciuitate Dei; modò gradum eminentem in Ecclesia: ita distinguimus à Diaconatu Presbyteratum, & ab hoc Episcopatum: modò cærimonias, per quas confertur potestas in eadem Ecclesia, sicuti definitur à Magistro Sententiarum. Ordinem secundum hanc postremam significationem esse Sacramentum, aduersus quām in primo articulo affirmabatur. Fuisse institutum à Christo, ex doctrina sanctorum Patrum, & declaratione anteaetæ Sessionis, illis verbis, à S. Luca relatis capite 22. *Hoc facite in meam commemorationem:* & in iis adhibitam à Christo fuisse peculiarem cærimoniam, ut Caietanus explicabat. Alteram potestatem impetratam fuisse à Redemptore Apostolis tamquam Sacerdotibus, cūtus meminit S. Ioannes capite vigesimo, cum impressione characteris, vñquæ peculiaris cærimoniaz, dum sufflavit in ipsos; quā sufflatione illis eam potestatem impressit, ex Augustini sententia; & hanc esse potestatem in corpus mysticum Christi, sicut altera est in corpus verum. Denique cūm id peregit, quod habetur in postremo capite S. Lucæ, vbi dicitur, *Eduxit eos foras, & benedixit eis,* fuisse à Christo constitutos Episcopos, quod affirmant S. Augustinus, & Clemens Romanus in libro octavo Apostolicarum traditionum; atque id etiam argui, quoniam cūm eos ad Euangeliū prædicandum Christus misisset, oportebat vt nouam ipsis auctoritatem daret, & hanc esse Episcopalem; ac proinde in præsentia cūm Episcopi creantur, ipsis dici: *Ite ad prædicandum.* Præterquam quod cūm eos Christus benedixit, infusam illis fuisse qualidam gratiam, maximè additâ manuum elatione.

1562. Palam etiam fieri, Ordinem esse Sacramentum in Diaconatu: nam in sexto Actorum dicitur: *Non est equum nos relinquare verbum Dei, &c.* in quo loco discernitur integra Diaconi creatio cum cæremonia & impositione manuum, unde impressa fuit gratia, ut constat de Stephano, de quo legitur, *Erat plenus Spiritu Sancto, & predicabat*. Idque confirmauit variis S. Pauli dictis ad Timotheum & Titum: Diaconos non institui ad ministrandum, sicuti volebant haeretici, mensæ terrenæ, sed cælesti: siquidem quod destinarentur ministerio terrenæ, opus non erat, ut qui Ordinem conferebant, ieunarent, eisque manus imponerent, & ut iij Diaconi Spiritu Sancto replerentur. Electos itaque fuisse Diaconos illos ad Eucharistiam ministrandam; quod declarabant Clemens, Euaristus, Ignatius Martyr, Cyprianus, Hieronymus, Synodus Neocæsariensis, & Beda. Et quamquam quidam Canones sexti Concilij eorum institutionem referant ad ministerium viduarum mensis præstandum, eos Canones ab Ecclesia non fuisse receptos. Idem ille de Episcopatu stabiliuit: Etenim simile ieunium ac manuum impositione leguntur in Actis Apostolicis usurpata erga Paulum & Barnabam, dum instituebantur Episcopi, iis verbis: *Ite, predicate*: & postea narratur, per ciuitates constitui ab ipsis presbyteros, quod Episcoporum munus est. Probavit, Ordinem esse Sacramentum effato S. Pauli ad Timotheum: *Noli negligere gratiam, qua in te est, & qua data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij*. Et ad eundem: *Vt resuscites gratiam Dei, qua est in te per impositionem manuum mearum: at nemini citò manus imponas*. Idem corroborauit traditionibus Concilij IV. Carthaginensis, Florentini, & Tridentini sub Paulo, Clementis, Innocentij Primi, Gregorij, & Innocentij III. Pontificum, SS. Dionysij, Augustini, & Hieronymi.

Ostendit postea variis testimoniosis, per collationem Ordinis imprimi Characterem. Ut euinceret Ordinem non esse meram electionem ministrorum verbi, sicuti dicebatur in primo articulo, aut fictionem humanam, sicuti in secundo, sed esse Sacramentum, & Characterem impressum ab Ecclesia ex diuina facultate, quartum articulatum ingressus est, tertio reliquis suæ classis relicto; confutauitque eos, qui dicerent, Presbyteros ac Diaconos à laicorum magistratu posse constitui, cum eorum potestas naturam supereret, spectetque ad munus pascendi, quod Petro commissum est; atque idcirco id interdictum fuisse populo in octavo Concilio in Laterano, & in Florentino. Quod si quando eos elegerat populus ex concessione Apostolica, id peractum sicuti Petrus dixit, *Eligite inter vos.*

vos. Et alibi; Ut habeant bonum testimonium. Populum igitur adesse electioni, & testimonium ad electionem proferre; id verò siebat quò libentior obtemperaret, sed vis confirmandi penes Ecclesiam solum erat.

6 Insumpto biduo à Theologis primæ classis in dicenda sententia, datus est loquendi locus secundæ classi, in qua primus erat Petrus Sotus Dominicanus, Theologus pariter Pontificius: dicta ab illo de quarto & quinto articulo in Diarium quoque relata sunt, quorum hæc summa: *Esse in Ecclesia Hierarchiam, nimirum, potestatem ac prerogativam gubernandi, dicente Apostolo: Obedite Præpositis vestris. & alibi: Attendite vobis, & uniuerso gregi, in quo vos posuit regere Ecclesiam Dei.* Explicari hanc Hierarchiam à S. Dionylio; eam videlicet esse sacrum quemdam Principatum ex imitatione cœlestis. Quemadmodum ille in tres Angelorum gradus est partitus; ita quoque hanc diuidi in Episcopos, in Presbyteros, & in Ministros, sicut exponit idem Dionysius, præsertim capite tertio & quinto, ostendens, quo pacto inferiores etiam Ordines ad eiusmodi Sacramentum pertineant. Cum his consonare quæ pronuntiantur Apostolus: *Ad consummationem Sanctorum, ad opus ministerij, quosdam quidem dedit Apostolos, &c.* non igitur Christianos omnes esse Sacerdotes, sicuti continebatur in articulo expenso. Nihil his obstat ea sancti Petri verba, quibus appellat cunctos Baptismo ablutos *genitum sanctum, Regale Sacerdotium;* ibi enim sermonem esse de Sacerdotio mystico ac spirituali, non de proprio & corporali. Baptismum esse Sacramentum quo renascimur, non quo potestas nobis conferitur. Atque ut in ordine naturæ, ita in ordine gratiarum absurdum esse, ut ortus ac perfectio in vacuū coēant.

7 Tum ad quintum articulum accedens, probauit variis dictis SS. Ambrosij ac Cypriani, & Nicæni Concilij, esse Sacramentum exterius, & visui subiectum; atque ad ostendendum tertium gradum Hierarchiæ, de quæ diximus, obseruauit ministeria inferiora, tametsi à Christianis omnibus aliquo pacto exerceantur, non tamen ab omnibus exerceri modo maximè legitimo & congruente, cum ad eiusmodi opera, necessaria sit potestas quædam naturam excedens in infimis etiam ministerijs; quæ potestas impertitur ab eo qui obtinet Ecclesiæ Principatum: quocircà morem hodiernum, quod infima Ecclesiæ munia exerceantur à merè laicis, haud esse laudabilem, nec primæ Ecclesiæ consentaneum. Ea de causa sanxisse Caium Pontificem, ne ad Episcopi munus eueheretur, nisi qui cunctos gradus ascendisset; atque ideo præscripta fuisse à Si-

1562. ricio Ordinum tempora. Porrò impugnaturus id quod pariter in eodem quinto articulo habebatur, Sacerdotium in Ecclesia non nisi simplex prædicandi Euangelij munus esse, ostendit, illud non ad meros Sacerdotes, quin potius ad solos Episcopos præcipue pertinere, cum Apostolus dicat: *Dominus non me misit baptizare, sed prædicare.* Et à Christo hoc de seipso affirmari illis verbis: *Oportet me aliis ciuitatibus euangelizare, ad hoc enim missus sum.* Hinc à Concilio Chalcedonensi fuisse decretum, ut Episcopi à domesticis negotiis abstinerent, ut prædicationi operam darent. Non tamen, sicuti de Sacerdotibus, postrema pars illius articuli affirmabat, eum qui re ipsa non concionatur, quod huiusmodi dote careat, Episcopum non esse, & huiusc rei exemplum extare in Valerio Episcopo Hippone.

Ad quartum articulum regressus, confutauit posteriorem eius partem, quod Ordinis potestas conferri posset aut à populo aut à laico magistratu, cum ea naturæ facultatem supereret, adeoque cum illius conferendæ facultas desit iis, qui ad id præstandum ab Ecclesia constituti non sunt. Exigi quidem ex primæua constitutione populi electionem, idque colligi ex epistola quarta S. Cypriani in primo libro, atque ex Apostolica traditione: illam fuisse veram electionem, & non simplex testimonium (aduersus quam indicauerat Salmeron) & idcirco illi clerum etiam adnecti, quod electio ab universa Christianorum multitudine haberetur. In hanc sententiam dixisse Apostolos: *Eligite ex vobis septem viros: licere tamen summo Pontifici eam electionem populi supplere, pro eo ac opportuno existimauerit.* Etenim quamuis ea eligendi ratio esset Apostolorum traditio; traditiones, quæ ad regimen spectant, esse mutabiles; at verò quæ pertinent ad Sacra menta, mutari non posse. Ac proinde pro temporum conditionibus potuisse Romanos Pontifices electiones variare, easque aut Clericorum Collegiis, aut Princibus, aut aliis concedere. Hæc summatim sunt quæ Sotus differuit.

Ex tertia classe, cui duo postremi articuli commissi fuerant, præcipue notata⁴ reperio, quæ Melchior Cornelius, Clericus sacerdotalis, missus à suo Rege Lusitanæ, disputauit. Animaduertit is, quæ continebantur in sexto articulo, vbi denegabatur Ordini effectio gratiæ, errorem fuisse Ioannis Wicleffi, aliorumque, qui ducentis ante illum annis vixerant, sicuti colligebatur ex homilia sexagesima sexta sancti Bernardi in Cantica. Dein argumenta opposita dissoluit, veritatem Catholicam firmavit testimonio SS. Leonis & Ambrosij, Synodi Chalcedonensis, undecimæ Toletanæ, aliarum-

⁴ Diarium,
29. Septem-
bris 1562.

aliarumque complurium, ac demum Florentinæ. Dixit, Ordines quoque minores esse Sacraenta, & effectores gratiæ constitutos ab Apostolis, sed ex institutione Christi, quæ hos Ordines Ecclesiæ præscriperat. Primam Tonsuram non esse Ordinem, cum per eam nulla potestas acquiratur. De Vnctione, quæ velut inutilis ac perniciosa eiusdem articuli initio damnabatur, retulit, eius mentionem fieri à Fabiano Pontifice, ac S. Dionysio, præter Innocentium III. capite primo, sub titulo *de sacra Vnctione*. Tum ad extre-
num articulum deuenit; ostenditque, Episcopos Presbyteris maiores esse. Respondit celebri Hieronymi dicto, quod producitur ab hæreticis, vbi affirmat, inter Episcopos ac Presbyteros non esse discrimen ex natura, sed prærogatiuam ex consuetudine; & obser-
uauit, à S. Hieronymo variis in locis disertè affirmari, hanc præro-
gatiuam ex institutione sua conuenire gradui Episcoporum, adeo-
que in verbis allatis rem esse intelligendam secundum argumen-
tum, de quo ibi agebatur, hoc est, secundum exteriorem iurisdictio-
nem, quæ lege Ecclesiasticâ præscribitur. Probauit, Episcopatum esse Ordinem peculiarem, præsertim Cajetani ratione, quod Epis-
copus peculiarem potestatem obtineat administrandi Sacraenta Confirmationis, sacræque initiationis, quæ sunt ordinis, non iuri-
sictionis opera, quippe quæ Vicariis committi nequeunt. Reie-
cit postremò quæ Sotus in Salmeronegi dixerat, antiquitus eligi à populo Sacerdotes & Episcopos, & non simplicem testificatio-
nem proferri: quin studuit ostendere propitiam parti contrariæ
eamdem epistolam quartam S. Cypriani libro primo, quam Sotus produxerat. Post Cornelium reliqui tertiae classis suam exposue-
runt sententiam, usque ad secundum Octobris; quo die absoluti
sunt minorum Theologorum conuentus, reliquis tribus classibus
ad Sacramentum Matrimonij reseruatis.

10 Cùm Legatis videbatur itineris tam longi ac laboriosi meta à se penè contingi, improbusum quasi præcipitum offenderunt, ibique pedem figere coacti sunt, nec quocumque adhibito conatu licuit ipsis ad optatum exitum sibi viam aperire, nisi post tam multos, tamque diuturnos labores ac discrimina, ut cunctæ hactenus obie-
ctæ difficultates præ hac via planæ censeri potuerint. Primordia re-
feram tam validi ac memorabilis obstaculi, quod diu fraudauit, ac
penè in desperationem conuertit spem conceptam vniuersæ Ca-
tholicæ Republicæ. In articulo postremo, secundum formam
Crescentij Legati ætate iam digestam^e, quidam error censuræ pro-
ponebatur: *Quod Episcopi Presbyteris maiores non essent Iure diuino.*

Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
24. Septem-
bris, & Ar-
chiepiscopi
Iadrensis,
28. Sept. &
5. Octobris
1563.

sed

1562. sed Praesides postremas voces abstulerant, veriti, ne disputatio de iure residendi iterum suscitaretur. Quidam Hispanienses illius definitionis cupidi, Praesidum arte animaduersa conquesti sunt; adeoque Oratores Gallici Praesides amicâ specie commonuerunt de murmure non modico ob eam causam excito. Ab his re dissimulata responsum est, visum iri breui, à se minimè declinari disputationem de iure residendi, dum eam proponerent, pro eo quod alias spoponderant, vbi de Ordinis Sacramento ageretur. Nec in eo mentiebantur, quandoquidem numquam sperauerant, se per obliuionem extincturos præteritum de illa controuersia ardorem; sed cauere studebant, ne à noua definitione super Episcoporum institutione, terminare cogerentur pari definitione præcedentem controvërsiam, illi admodum adnexam; aut certè inde deducere eadem ipsa corollaria, quorum causâ ab altera se abstinuerant. Subdidit Lansacus (quod ipsis valde placuit) se parùm laborare, hoc an illo iure habeatur residendi præscriptio, dummodò reperiretur ratio ad eam firmiter obseruandam, cum certum esset, plurima Ecclesiæ incommoda inde dimanare.

Vix digressis Oratoribus, superuenere Archiepiscopi Granaten-
sis, Bracarenis, Messanensis, & Episcopus Segouiensis, expostu-
lantes, abrasam fuisse particulam illam è Decretis Crescentio Le-
gato formati, ostendentesque id cuius gratiâ particula omitteba-
tur, non compertum minus quam odiosum esse Patribus, plurimæ
que cunctis offensionis; cum ex eo param fieret, eorum esse consi-
lium, ut procul haberetur quævis disputatio de mansione, aduersus
priora promissa. Ad postremum caput fidenter responderunt Le-
gati; Ab exitu contrarium compertum iri, cum ipsis daturi essent
operam, ut de mansione, ad suam fidem præstandam, ageretur.
Verum de articuli mutatione cum ipsis nollent potissimum ratio-
nem reddere, neque pariter eiusmodi reddidere quam illis satisficeret,
simulantes id à se factum, propterea quod nemo hæreticorum insi-
ciabatur, Episcoporum institutionem haberi ex lege Diuina; ad-
eoque per illius rei damnationem iacula in auras proiectum iri. His
repositorunt illi Praesules, non deesse qui prauam illam sententiam
tuerentur. Quare Legati ad moram iniciendam, conuenere ut hu-
iusmodi auctores conquirerentur, & ostenderentur. Confestim filii
Praesules rursus adiere Seripandum, quippe qui simul Theologiz
scientiam vni Osio communem obtinebat, & operam auctorita-
temque in deliberationibus longè maiorem quam Osius; nisique
preamb. 1562. sunt illi ostendere, errorem illum ab hæreticis recentioribus adie-
ctum

^fIn monu-
mentis S:ri-
pandi, & in
epist. Vice-
com. ad Bo-
tom. 28. Se-
pemb. 1562. sunt illi ostendere, errorem illum ab hæreticis recentioribus adie-
ctum

1562.

Etum fuisse reliquis contra Ecclesiæ Hierarchiam. At contrà Seripandus; Hæreticos in productis locis haud negare, gradum Episcopi fuisse institutum à Deo; solùm dicere, Episcopos in præsencia non eos esse de quibus loquuntur sacra Oracula, ut pote non exercentes ministeria illic ipsis destinata: quibus verbis fateri potius videbantur Episcoporum institutionem à Deo habitam. Illud igitur non esse studium proscribendi opinamenta hæreticorum, sed quoddam artificium iterum indirectâ viâ tentandæ definitionis de iure residendi, aduersus id quod Rex Catholicus suum esse sensum ac votum declarauerat.

12 Quantum propensionis præ se tulerat Seripandus ad mansionis decisionem, tantumdem auersioñis præ se ferebat aduersus hanc de institutione Episcoporum^s. Et quoniam fetebatur, tametsi non parum perturbatâ rei veritate, sicuti postea compertum est, fuisse eam definitionem satis expensam ætate Crescentij, adeoque iam in promptu ut promulgaretur, nisi bellum improuisò Concilium soluisset; Seripandus ad Amulum ea de re scribens animaduertit, in mansionis definitione de unico tantum articulo agi; at verò in altera definitione complures contineri: addiditque, posse cognosci, non solum Theologos ac Cœnobitas interdum implicari, sed præstantes Canonum Doctores non semper diuinare: indicans id quod Romæ missitatum fuerat, dum is cum Simonetta conferebatur in antegressa disputatione de Iure residendi, & insinuans in alio articulo grauioris momenti, se Theologum ac Cœnobitam cautiorem fuisse Crescentio, Canonum apprimè perito. Sed quamquam Seripandus & collegæ plurimum studuerint argumentum illud declinare, nec Pagnanus oscitanter operam suam cum Hispanis impenderit, ne simulationem excitarent, hinc tamen effectum non est quod minus aliquot Theologi, ac præsertim quidam Theologus Archiepiscopi Granensis^b, captâ ab articulo septimo opportunitate, in eam controversiam de institutione Episcoporum irrepserint; & iam Drascouizius acriorem huius quam alterius definitionis voluntatem declarabat¹. Verum Præsides, intelligentes, in duobus illis capitibus Patres eodem tendere, adeoque opus esse primum semel componere, quippe radicem etiam alterius, cum Patribus, quibus magis fidebant, deliberantes, tria consilia excogitarunt, quæ per celerrimum cursorem Borromæo prescripserunt^k, quò responsum acciperent antequam Patres omnes sententias de doctrina protulissent, adeoque antequam ipsi virgerentur à promisso ad rem exequendam.

^g In epist. Seripandi ad Amulum,
^s Octobr. in ter Mafotti monumenta.

^b Arcanæ
notæ Vice-
comitis ad
Borrom.

¹ Octobris,
& epist. Ar-
chij. p. la-
drensis, s. O-
ctobr. 1562.
i. Eust. Vice-
com. ad Bor-
rom. 8 O-
ctobi 1562.
k. Octobris
1562.

Pars III.

B b.

Vnum

1562: Vnum ex consiliis erat , proponere vt in Pontifice negotium re-
poneretur , quemadmodum ipse Pontifex comprobarat in epistola
commemorata , quam ad Simonettam scriperat , sed quæ nondum
peruenérat : in quo prædicebant quām plurimos Episcopos con-
sensuros ; cum hoc tamen discrimine , quod alij existimabant integ-
rum argumentum in Pontifice reponendum ; alij , pro certo su-
mentes definiendam esse quæstionem , solum consentiebant , vt
Pontificis iudicio committeretur definitio pro hac potius aut pro
altera parte . Vnde coactus fuisset Pontifex per seipsum confidere
quod in Synodo prætermittendum curabat ; idque edeterius ,
quod vbi diuino ipse motus afflatu pro rei veritate declarasset , obli-
gationem residendi imponi lege merè Ecclesiasticâ , huiusmodi de-
claratio , quæ à Concilio profecta optabilis visa fuisse , à Pontifice
in eo rerum statu habita , parum decoris Apostolicæ Sedi , parum
exempli fidelibus peperisset . Verùm etiamsi obtineretur , vt à Patri-
bus res integra ex priori forma in Pontifice reponeretur , duo adhuc
proponebantur à Legatis : Alterum , cùm antea Calicis negotium
Pontifici commissum fuisse , peiorem in partem communiter ac-
ceptum iri , si hoc pariter eidem committeretur , videreturque
Concilium ab omni arduo manum subtrahere , & cuiusdam cana-
lis instar omnem grauioris ponderis deliberationem ab eo Romam
deferri : Alterum , huiusmodi Decretum offensurum vt minimum
in quadraginta Episcoporum repugnantiam , quæ tametsi magni
habita non fuerat in priori decisione , Pontifici committenda , vide-
batur tamen plurimi facienda in præsenti ; tum quia hæc erat se-
cunda , tum ex ipsius argumenti natura , & ob rumores per Chri-
stianam Rempublicam amplè diffusos : præterquam quod Galli
fortasse peruenturi essent ante Sessionem , adeoque ante firmata
Decreta , & aduersariis accedentes , numero atque auctoritate non
modicum ipsis robur addituri .

Alterum consilium erat , vt proponeretur in Concilio super 14
mansione quædam constitutio , pœnis & emolumentis abundan-
tissima , & eiusmodi , quæ metu ac spe eius obseruationem pollic-
tentur ; atque inter pœnas optauissent aliqui , vt interdiceretur
non residentis absolutio in conscientiæ foro : sed in hoc consilio
persistebat adhuc difficultas , an in eiusmodi lege proponenda si-
mul explicandum esset , quod non amplius ad definitionem dog-
matis procederetur ; ea siquidem explicatio periculum compro-
bationi procreabat ; silentium vero utilitatem consilij corrumperebat .

Tertium erat , vt ingens Episcoporum numerus , hoc est supra 15
centum ,

centum, Legatos efflagitarent, vt ipsorum nomine rogarent Synodum, ne grauaretur, ad amouendam perturbationem, discordiam, & moras, totum negotium Pontifici remittere: quæ forma decentior apparebat, quam si Legati propositionis autores secundum primum consilium viderentur. Hæc tamen ipsis occurrebat difficultas, Patres extra numerum proponentium facile obstituros, alios auersatione sententiæ, alios technæ suspicione, & alios fortasse plus appetentes, quippe nobiliorem aduersarij quam asseclæ personam: quare maius potius schisma fieret, dum id resarcire conarentur. Nimiam quippe vim habet ad augendam sui in alio diffidentiam, data ab illo repulsa sibi per fidentiam aliquid petenti:

C A P V T . X I I I .

De tribus capitibus propositis sententia Pontificis. Varia iactata & cogitata de adventu Gallorum. Contentio de loci prerogativa inter Helvetium & Bauaricum Oratorem, rursus ad aliquod tempus sedata.

IUSSIT Pontifex celeriter ad Legatos rescribi*, Ex voto suo melius eos acturos fuisse, solum propriæ sententiæ ductum fidenter secutos: seu quod illos vellet obstringere ad rem suam promouendam eo præualido nobilium animorum vinculo, quod ipsis iniicitur, dum se solutos omni vinculo in maximis negotiis à suo Principe sentiunt; seu quod reuerà sibi displiceret, emolumentum illud ad rem perficiendam desperdi, quod iidem autores essent consilij, iidemque executores. Adiecit; Quoniam suam illi sententiam rogabant, eam esse huiusmodi; Suisciperetur secundum consilium sanciendæ constitutionis, pœnas & præmia complectentis. De conditione apponenda, ne dogma definiretur, nihil respondebat, cum fortasse vellet id ab ipsis peractum, non à se dictum. Declarabat quidem, ne absolutionis interdictio non residentibus ultra noxam perduraret: sed proponebat insuper, vt iisdem anathema solum à Pontifice soluendum infligeretur. Itaque placebat sibi, vt omni studio Legati curarent rem propositam à maiori Patrum parte accipiendam: quod ubi succederet, tametsi complures reluctarentur, de iis minimè laborarent; cum certum esset, maiorem acerbiorremque repugnantiam futuram, ubi post tam inflammatam euulgatamque correctionem dogma pro alterutra parte definiretur. Quod si Legati de huiusmodi Decreti successu dubitarent ex pri-

* Literæ
Borrometi
ad Legatos,
12. Octobris
1562. Inter
monumenta
scripandi.

1562. uata solum ipsorum diligentia obtinendo, nauarent operam, ut centum illi, quos ipsi commemorauerant, essent æquè parati aut ad hoc ipsum perficiendum, aut ad rem Pontifici committendam. Sin autem ne id quidem pariter hac ratione haberi posset, non recusare Pontificem commissionem accipere, dummodò liberam minimeque coarctatam ad alterutram sententiam decidendam. Satius enim existimabat ea omnia peragi, quam decerni in Concilio Fidei dogma, quod à tot Patribus, tantèque æmulatione impugnabatur. Verumtamen etiamsi fortasse complures eiusmodi commissioni repugnarent, non propterea Legati ab ea stabilienda desisterent, cum in comperto esset, à negotio tam agitato, tantoque mentium affectionumque conatu, nullam spem fieri reliquam, ut per communem concordiam ipsum absoluueretur. Nulli pariter Legatis curæ foret id, quod siue Oratores siue alij oblocuturi essent; cum cuicunque prudenti sineceroque animo liceret aperte intelligere, sibi, eiusmodi rei & Calicis commissionem accipienti, non aliud emolumentum, nisi pacem Coacilij prouenturum; atque in eo casu præualidas à se sanctiones editum iri, quibus omnes re ipsa ad residendum cogerentur. Concludebat ex iis omnibus quæ dixerat, nolle se vt Legati, nisi ex ipsorum arbitratu rem gererent.

Eò magis tum ab eis tum à Pontifice optabatur festina & quieta illius litis concordia, quò vicinior ac turbulentior significabatur aduentus Gallorum; qui si diuisam Synodus reperissent, ad alteram partium accedentes, rerum arbitri omnino euasissent, & pro iis sensibus, qui de illis dictabantur, ad eam sanè accessissent, quæ vellet à consueto secedere. Inter cetera monumenta, in quadam epistola Amulij ^b ad Seripandum, compario ab eo significari, nuntiatum esse, Lotharingum Cardinalem habere in animo sibi famam comparare potissimum ex eo, quod ipse nationes Transmontanas coniungeret ad deliberandum non modò de reliquis argumentis, sed de creatione Pontificis: factam ab eo spem fuisse collocandi in matrimonium Archiduci Ferdinando, secundo Cæsaris filio, fratris filiam, Scotiæ Reginam, quod ipsi addictos Cæsarianos reddidisset. Evidenter ratiocinabatur Amulius, Lotharingum fortasse primo loco propositurum disciplinæ leges sanctissimas, cunctisque Episcopis gratas, ad aucupandam gratiam & auctoritatem, viamque aperiendam nouis molitionibus, per quarum primam, ac tamquam reliquarum fontem, à multis prædici tentandum esse, pro eo ac significauerat anteà Drasconizius, vt nationum numerus caputum numero præualereret, delectâ in singulis æquali sapientium

^b 10 Octo-
bris 1562.
inter com-
mentaria
Musotti.

^c In respon-
so Amulij ad
Seripandum,
21. Nouemb.
1562.

Episcoporum cohorte. Etenim aiebant, par non esse, ut soli Itali multitudine dominarentur Concilio, atque in capitibus spectaretur æqualitas exterioris tiaræ, non inæqualitas interioris doctrinæ; de quo acriter^d conquesti sunt, quod Pontifex id temporis^e conuentum muniret multis Italicis Patribus, non cunctis idoneis; quasi id fieret, quod Italia semper in bilance dominatum continuaret, tametsi nouum æquilibrium Gallorum, qui expectabantur, accederet. Quamobrem valde sollicitè de hoc vulgato exterorum animo scripsit ad Amulum Seripandus Legatus, in quo, ob breuem Mantuani discessum valetudinis causâ, innixurum erat per eos dies primi ductoris munus: sed Amulius postquam cum Pontifice dissenserit, intrepidè rescriptit; In Episcopis Concilij tamen enormem cœxitatem timendam non esse, ut vellent auctoritati suæ tantum detrimentum inferre, suoque suffragio tantum estimationis subtrahere. Ecclesiam quindecim saecula ita processisse: nec ex aduerso militare Synodi Constantiensis exemplum, quoniam nec ibi pariter articuli nationum numero stabiliti sunt; sed cum agitatum est de novo Pontifice creando, in tanta trium veterum litigiorum discordia, quorum nulli deerant additæ provinciæ, viginti tribus Cardinalibus additi sunt tringinta Episcopi omnium nationum, quod singulæ suffragij participes in eius electione, adstringerentur ad illius obedientiam ac tutamen. Præterquam quod ex ea noua suffragij ratione inextricabiles difficultates oriuntur, cum apud hominum opiniones ambigua nationum confinia permanerent, adeoque si pro ipsarum numero suffragia numerarentur, potius schisma, quam Synodum inceptum iri. Non ex doctrina, sed ex manuum impositione reddi Episcopos in sacrosanctis illis cœtibus legitimos iudices: doctrinam interdum reperiri maiorem in laicis, quam in Episcopis; eam sibi quemque magnificè tribuere, erga alios verò dubia variare iudicia: quapropter per summam prouidentiam Deus tam incertæ doti certam fidei firmitatem minimè alligarat: aliquando Episcopi idiotæ voce id fuisse confeditum, quod à compluribus doctissimis confici non potuerat.

³ Graues dubitationes de consiliis Lotharingii, deque perturbationibus quas ille Catholicis ditionibus afferre posset, peculiares non erant Pontificis ac Pontificiorum, sed communales prudentibus ministris eorum Principum, quorum in eo nonnisi quies vniuersalis intererat: nec silentio præterire debuisset ad eam rem. Suavis id quod ipsi pluribus modis innotuerat, Venetos Oratores in eam sententiam ad Senatum^f perscripsisse: sed silentium rei cognitæ narrar-^{1562.}

^d Acta Pa-
leotti, & literæ Vice-
comitis ad
Borrom.
^e Ex Dario,
in exito Se-
ptemb. & in
Octobr.

^f Arcane no-
te Vicco-
mitis ad Bor-
romeum,

24. Septemb.

1562. narratione incognitæ ab eo rependitur. Cùm is in epistola^s Vicecomitis ad Borromæum legisset quædam officia à Musotto , qui
g 21. Septembris 1562. Seripando Legato à secretis erat, proposita, quibus Lotharingi aduentus remoueretur , illicò plenâ fiduciâ scribit, ea officia fuisse adhibita; haud animaduertens , vbi verum id fuisset, Musottum auctorem consilij, eumdemque postea Lotharingo à secretis, adeoque de rebus benè concium , ea in sua narratione silentio non obteñerum fuisse, cùm homines mediocres semper appetant, operam suam in dirigendis Principibus famæ commendari. Contrà verò ex voluminibus litterarum certò coimperio^b, Pium huiuscmodi artibus minimè consensisse, causatum inter alia, quod illas inefficaces prænosceret, quippe admonitus litteris Ferrarensis Legati, Lotharingum suopte ingenio ea viuaciùs aggredi , quæ sibi prohiberi videbentur. Quare ipse cauit , de quo & Legatos præmonuit , ne quod suspicionis multoqué magis formidinis indicium in se præferret; suspicio siquidem se tamquam auersum, formido tamquam inferiorem Lotharingo indicasset.

^a Ex litteris
Borromæi
ad Legatos,
16. & 18. Se-
ptemb. 1562.

^b Epist. Bor-
tom. ad Le-
gatos, 1. O.
Obr. 1562.
^c Ex S. Dio-
nyso, 10. Se-
ptemb. 1562.

Et iamⁱ vtraque minui cœpit , etiam in animo Pontificis : etenim quamuis anteà credidisset , Lotharingum non aduenturum , sed fortasse sparsum huiusmodi rumorem à Gallis fuisse ad retardandas definitiones, postea verò per Abbatem Mannensem , à Lotharingo ad se missum, certior esset redditus de vero ac proximo ilius accessu ; ^k tamen ex iis quæ Abbas exposuit , Pontifex meliora præsagiit. In hanc sententiam^l Lotharingus suo chirographo ad Pium scripsit : Se ab auctoritate precibusque Reginæ , Regis Narræ, Dynastarum ac Præsulum Galliæ, totiusque Ecclesiæ Gallicanæ, atque à lacrymis proborum omnium , & vniuersi populi, fuisse coactum ad opus illud suscipiendum , ad quod vnâ cum Episcopis ac Theologis Doctis & Catholicis iturus erat; neque quidquam à se gestum iri , quod Pontifici displacebet , cùm ipse Apostolicam Sedem supra omnia post Deum veneraretur ; addebatque , ne grauaretur Pontifex fidem adhibere iis , quæ suo nomine Abbas exposuisset. Is verò tam amplè postea testificatus est obseruantiam Lotharingi erga Pontificem , & sacrosanctam Cathedram , & ea quæ idem habebat in animo per illam functionem efficere, vt Pontifex ipsi fidem abrogare nequiveterit ; tum quod absurdissimum videbatur, huiusmodi Principem velle se tam crasso mendacio detinpare in eo quod apertè falsum mox ab ipsius opera reuinceretur ; tum quod Reginæ concordi sono Nuntium fuerat allocuta; ac denique ob eam rationem , quam alibi animaduertimus , quia nimi-
rum

rum sinceræ significations à natura vim quamdam obtinent, ex 1562.
qua homines inter negotia diu exerciti ipsas à simulatis discernunt.

Sum ad futuri Transmontani huiusmodi sollicitudinem excita-
bant, alteram qui iam aderant incussero. Ea fuit, orta iterum æmu-
latio Oratoris Heluetij erga Bauaricum, paulò antè à suo Principe
regressum; quæ tantum turbarum discrimen attulit, ut necesse fue-
rit Legatis ad eas vitandas cœtus iam indictos nonnumquam omit-
tere. Cupiebat Bauaricus saltem bis tèrve solemnibus actionibus
interesse, ita ut Helueticus non adesset, cum hic tam diu liberum
ob ipsius absentiam theatrum obtinuisse. Atque id ægerrimè im-
petratum est, & ipso facto dumtaxat, non per promissum, quod
singulis vicibus anxios habebat Legatos. Postea nullo inter æmulos
temperamento reperto, proposuerunt Legati, ut ambo siue sponte;
siue, vbi cautius id sibi suos apud Principes existimarent, ipsorum
Præsidum iussu à publicis functionibus abessent, vel Tridenti, vel in
vicinis locis degentes, donec opera nauaretur, ut ipsorum Princi-
pes concordiam inirent: quod si hoc non succederet, à Pontifice
mandata acceperant, quemnam ex Oratoribus abire paterentur.
Sed hoc extreum erat consilium, nec re complendum citra neces-
sitatem, nec vulgandum antequam completeretur. Denique Legatis
enixè connitentibus, & Oratoribus Cæsareis deprecantibus, ut
que consensit ne interesset. Enim uero iurisdictio, quod celsiores in
homines, & in rebus celsioribus exerceatur, eò speciosior, sed simul
ponderosior Iudici accedit: adeoque ponderosissima illa est, quæ
de prærogatiua inter Principes habetur; cum ea Iudicem cogat, ut
alterum sibi reddat inimicum quasi per apertam grauissimamque
iniuriam, nec alterum sibi reddat obnoxium, qui se victorem non
putaret, nisi victoriam ex manifesto suo iure profectam agnosceret.

C A P V T X I V .

*Complura Suavis errata. Poloniae Orator exceptus. Variae senten-
tiae de paratis doctrina Canonibus; ac presertim, An Ⓛ
quomodo Episcopi sint ex Iure Diuino.*

SVAVIS quæ erroribus, quæ mendaciis, quæ versutiis numquam
me longius progrederi patitur, itinere non interrupto. Et sanè si
vellem refellere quidquid ille aut nullo aut falso nixus funda-
mento narrat, ingentia & multiplicata volumina mihi satis non es-
sent; falsum enim uno verbo profertur, sed nonnisi compluribus
reuincitur. Aliquot ipsius errata pro more signabo, ex quibus
argu-

*m Litteræ
Legatorum
ad Barro-
mæum,
12. 15. &
19. Octobris
1562.*

1562. argumentum de reliquis capiatur. Studet minutulam sententiarum, quæ dictæ sunt, rationem reddere, & labitur ad primum gressum, affirmans, articulos tunc expositos trutinæ fuisse octo, quippe qui octo Canones postea legit in ea Sessione à Concilio firmatos; & tamen si leui labore legisset Acta aut Paleotti, aut Episcopi Salmanticensis, aut Musotti, aut etiam Diarium, didicisset, eos fuisse septem, octauum verò non nisi post diuturnam temporis moram propositum. Nihil nouit de distributione sex classium^a, ac trium priorum, quæ Ordinis Sacramento destinatae sunt; sed quatuor solum enumerat, aitque tunc omnino de illis argumentis fuisse locutas.

^a Præter Acta Arcis Alizæ, Acta Paleotti, Episcop. Salmanticensis, & Diarium.

Refert, in primo cœtu; 23. Septembbris differuisse quatuor Theologos Pontificios, & inter alios Sotum & Brauum Dominicanos; quod est errorum congeries. Etenim non plures quam tres in eo verba fecere, & ex iis unus Pontificius, non Sotus, nec Braus, sed Salmeron: duo reliqui in eo conuentu auditæ, Bellofilius Philippi Regis, & Payua Sebastiani Theologi fuere.

In describendis Soti & Cornelij sententiis tantum ab ipsa discrepat, quantum sibi vix persuadere poterit is, qui Suavis narrationem nostræ non componat, ab authenticis integrisque monumentis desumptæ.

Postridie Kalendas Octobris prolixum describit sermonem Simonis Florentini, qui erat Seripandi Theologus, de articulo pridie exagitato, Num Episcoporum institutio sit ex Iure Diuino. Et reuera nihil ille eo die locutus est, sed solum Chrysostomus Castellanus Eremitanus, Laurentius Venetus Carmelita, Amantius Brixiensis e Seruis B. Virginis, & Diamantus Florentinus, pariter Eremitanus, à supremo suo Præside adductus. Quid porrò? In iis cunctis conuentibus ne verbum quidem fecere de recitatis articulis Braus in primum cœtum inductus à Suavi, & commemoratus Simon, vt pote tribus classibus Ordinis Sacramento destinatis minimè comprehensi, quod liquet ex Actis Paleotti, vbi earum classium Theologi singulatim recensentur. Reputet hinc lector, quâ sit si de dignus hic scriptor in enarrandis minutatim, pro eo ac proficitur, singulorum sententiis ac narrationibus.

Nihil ipse de tribus illis consiliis cognouit, à Legatis Pontifici propositis per celerem tabellarium, de mansione: narratque, à Pio fuisse illis iniunctum, vt primo loco rem sibi committendam curarent, sed absque Decreto; & vbi id obtineri non posset, darent operam vt Synodus negotio consulteret per poenas ac præmia, non item

item per dogmatis sanctionem. Quæ narratio falsi redarguitur in singulis suis partibus ab epistola Borromæi, à nobis adducta, vbi tamquam primum votorum eligitur, quod electum tertio loco Suavis affirmat, & eo non impetrato, probatur tamquam secundum consilium res commissa Pontifici absque vña distinctione, quod ea per Decretum aut fine Decreto committatur. Ad hanc veritatem confirmandam animaduertent subinde lectors, à Legatis post paucos dies id consilij suscepimus, ad quod, ex narratione Suavis, confugiendum Legatis non fuisset secundum Pontificis voluntatem, nisi duobus prioribus consiliis anteā sine fructu tentatis.

1562.

2 Vt nostro pergamus itinere, per eos dies accessit Concilio nouæ legationis regiæ splendor, cùm eò peruenisset ^b Valentinus Erbutus Episcopus Praemissiensis, Orator Sigismundi Poloniæ Regis. Obviā illi processere complures ex Patribus, aliisque, per consuetas honoris significationes, prætermisso idcirco eo die generali conuentu; exceptusque domi fuit ab Otio Cardinali, eiudem nationis. Adductus posteā in solemnem cœtum, mandati loco simplicem epistolam protulit, fidei conciliatricem, ad Concilium scriptam. Nullam habuit mentionem de Polonis Episcopis, qui nondum aduenient, nec eorum absentiam, pro eo ac expectabatur, excusauit. In responsione Oratori reddita à Synodo & debita Regi reuerentia exhibita est, & grates actæ. Verū Legati veriti ne in proxunis illius regni Comitiis de Religionis negotiis ageretur, occurrere pericolo haud neglexerunt, scriptis ad Sigismundum Regem efficacibus litteris, in quibus ob oculos illi ponebant, quām id Ecclesiæ absurdum euaderet, & probrosum Poloniæ, id temporis, quo negotiorum ad Religionem spectantium causā Oecumenica Synodus extabat.

^b 14. Octobris 1562.
ex epistola Legatorum ad Borromæum,
15. Octobris 1562. &
præter Acta Arcis Alise,
ex Actis Mafotii, ex Dia-
rio, ex Actis, & litteris E-
piscopi Mafotici ad Moronum,
15 & 26. Octobris 1562.

3 Alicuius momenti iactura per eos dies accidit ex obitu Ioannis Antonij Pantuzæ Cosentini, Episcopi Literensis, cui meritò est exhibitus honor, qui solet impertiri homini alterius præmij non amplius capaci, collaudatâ eius doctrinâ apud Pontificem à Legatis. Sed simul aliâ laudatione, magis fructuosâ quām ea quæ supra cineres spargitur, cohonestatus est ^c Sebastianus Leccauela Archiepiscopus Naxiensis, ad obtinendam, vti factum est, Ecclesiam demorui.

^c Litteræ Legatorum ad Borromæum,
28 Octobris
ciusque ad Legatos re-
sponsio,
6. Novem-
bris 1562.

4 Absolutis minorum Theologorum conuentibus, illicò datum est negotium nonnullis Patribus formandi ex prolatis eorum sententiis Canones & Decreta. Selecti ad id fuere Gaspar de Fosso, ex Ordine S. Francisci de Paula Archiepiscopus Reginus, Callinus

Pars III.

C c

Archidi-

1562. Archiepiscopus Iadrensis, Andreas de Cuesta Episcopus Legionensis, Sala Viuariensis, Suarius Conimbricensis, Colosuaginus Conadiensis, & Supremi Moderatores Seruorum B. Virginis & Iesuitarum, quorum opera cum singulis Patribus octauo die mensis communicanda erat. Sed anteā eorum exemplar traditum Oratoribus de more^d. Galli restiterunt in septimo Canone, vbi damnabatur, qui negaret vim habere ordinationes ab Episcopis habitas absque electione & consensu populi, opponentes id aduersari Galliae consuetudini. Idcīcō paratum iam exemplar retardatum, auditique sunt Oratores in quodam Theologorum cōcētu; qui Theologi declararunt, suam mentem in illis verbis fuisse, solum definire, vim Sacramenti ab assensu populari minimē pendere. Verūm Oratores clariorem explicationem cupiere, adeoque vox *Ordinationes* in vocem *Ordines* commutata. Nono igitur Octobris Canones & Decreta singulis Patribus scripto tradita; ac posteā habito ad ea ex pendenda conuentu, innumera & obseruata sunt & obiecta, ac longè plura^e quām in quois præteriorum argumentorum; siue quōd hoc argumentum id ex seipso mereretur, siue quōd in rebus 26. Octobris ad nos spectantibus vel minutissima quæque adspectabilia nobis apparent. Magis præcipua percurram.

Venetus Patriarcha repugnauit particulæ, in qua dicebatur, Ordines compleri à Sacerdotio, cùm hoc ipsi videretur aduersari capiti primo in titulo De sacra Vnctione, & communī opinioni Iuris Ecclesiastici peritorum, affirmantium, Episcopatum, qui per Sacerdotium haud completur, Ordinem esse.

Contentiosius obstitit Guerrerus: is post quēdam minūs grauià à se notata dixit^f, Carere eos Canones definitione admodum necessariā, & Iulio Tertio sedente iam paratā: Episcopos Iure Diuino institutos fuisse, & ex eodem Presbyteris esse maiores: nam Calvinus, Musculus, aliique innouatores hanc illis prærogatiuam negabant, eaqué de re se cum Legatis iam egisse, nullo sibi reddito responso. Suam sententiam ex eo confirmauit, quōd Episcopatus vnicus esset, cuius partem cuncti Episcopi obtinebant: Pontificem Romanum & Episcopos esse fratres, filios vnius Patris, qui est Christus, & vnius Matris, quæ est Ecclesia: æquè institutos à Christo fuisse secundos, ac primum. Romanum quidem Pontificem tamquam caput institutum, sed solum tamquam causam benefacientem, non generantem, quemadmodum caput nostrum regit quidem & adiuuat membra reliqua, sed ea non generauit. Petrum Apostolorum institutorem haud fuisse, sed Christum, adeoque Epi-

^d Epistola Iadrensis ad Cornelium Card. & Fuscarij ad Moronum, 18 Octobris 1562. & arca noꝝ Vicecomitis ad Borrom.

^e Litteræ Legatorum ad Borrom.

26. Octobris 1562.

^f Præter testimonia producta, litteræ legationis ad Borrom. & Iadrensis ad Cornelium, 15. Octobris 1562. & arca noꝝ Vicecomitis ad Borrom. 19. & 22. Octobris 1562.

Episcopis, vtpote successoribus Apostolorum, impertitam esse potestatem non à Petri successoribus, sed à Christo. Attulit exemplum arboris, in qua multi quidem rami, sed unica solùm inest virtus. Si Sacra menta, Hierarchia, ac primus Hierarcha institutio nem à Deo receperunt, Sacramentorum etiam ministros, ceterosque Hierarchas à Deo fuisse institutos. Hæc certissima esse, & ab hæreticis negata, adeoque digna quæ definiuntur.

Osius Cardinalis, pro eo ac inter collegas conuenerat, postremis dictis respondit, quibus inferebatur necessitas definiendi: Ab ipsa quoque Augustana Confessione concedi hanc in Episcoporum gradu prærogatiuam, sed solùm negari, Episcopos confeeratos vocationibus, precibus ac ritibus nostris, esse quales instituti fuerant. Ad hæc Guererus: Si vel ipsi hæretici hoc fatentur, cur nos pudet affirmare? At Osius reposuit: Ne viderentur in controversiam vocare quod ab aduersariis haud impugnatur. Contrà Guererus: Ab hæreticis & Augustana Confessione reuerà illud negari; petitque ut vel ea definitio conficeretur, vel productis à se testimoniis ac rationibus responderetur. Sed persistente Osio in iis quæ priùs dixerat, ardens Guererus respondit: *Rem Nationibus remitto.*

• Archiepiscopus Iadrensis monuit, Synodum non conuenisse ad solam Confessionem Augustanam damnandam; adeoque cum is error in aliis nouatoribus deprehendatur, esse confutandum.

Id confirmauit Bracaren sis, obseruans, ab hæreticis concedi Episcopis ex institutione Diuina solam potestatem prædicandi Euangeli, non item conferendi Ordines, & confirmandi, sicuti apud Ecclesiam Catholicam in vñ est. Hinc aduersus eos declarandum, hanc totam auctoritatem à Christo ipsis collatam fuisse.

Ayala Segouiensis Episcopus obiectum Patriarchæ Veneti confirmauit testimonio S. Dionysij, docentis, Ordinem ab Episcopatu compleri. Censuit, definiendum non esse, conferri in hoc Sacramento illud genus gratiæ, quod nos Deo gratos efficit: Etenim, aiebat ille, à Sacramentis non nisi id effici, quod ab ipsorum forma significatur; at à forma Ordinis illud genus gratiæ minimè significari. Verum esse, à Deo pro sua misericordia impertiri auxilia præstantiora iis qui hunc gradum obtinent. Postulabat, vt hic enumerarentur cunctæ cæremoniæ, simulque distinguerentur ea quæ ex necessitate, ab iis quæ fierent ex mera congruentia; atque ut explicaretur paratæ Episcoporum ac Sacerdotum origo, quatenus hierarchiam eonstituant; quod in memoratam definitionem tendebat. Adiecit præterea: Quemadmodum pontifex Romanus

1562. Petro succedebat, sic Episcopos Apostolis succedere; proinde ubi iurisdictio Episcoporum debilitaretur, Pontificiam pariter debilitari. Potestatem iurisdictionis Episcopis à Deo conferri, cùm Episcopatus absque iurisdictione consistere nequeat; sed exercitium iurisdictionis ipsi conferri à Romano Pontifice, ad quem spectat personas designare, & Ecclesias partiri. Accipi ab Episcopis in ipsa consecratione iurisdictionem, nec eam per degradationem, vt vocant, deperdi. Studuit postea compluribus Pontificum testimoniosis ostendere, Episcopatum esse Ordinem. Dixit, illum è tribus hierarchicis Ordinibus vnum esse, quippe quod duobus solum Ordinibus Hierarchia componi non poterat: reliquos sacros Ordines solum esse Presbyteratum ac Diaconatum; & hinc rursus arguit: Cùm Christus Hierarchiæ auctor esset, esse pariter auctorem illius iurisdictionis, quâ Episcopi in Ordine hierarchico supremo constituuntur. Postremò considerauit ea verba: *Quodcumque ligueritis*, fuisse à Christo dicta cunctis Apostolis; affirmauitque, Episcopos Apostolis plenè succedere tum in Ordine tum in iurisdictione.

Eidem adhæsit sententia Episcopus Auriensis, dicens, Nihil ab ⁷ hereticis magis intendi, quam abiectionem Hierarchiæ; adeoque eius fabricam exactè stabiendum per gradus, eiusdemque Architectum, Deum videlicet, ostendendum. Hanc similiter definitionem vrgebant Episcopi Dertusensis & Vegensis.

Verum ab ea Patres dehortabantur (tamquam à re minimè necessaria, de qua neque ipsi conuenerant, neque minores Theologi disceptarant) Guido Ferrerius Episcopus Vercellensis, postea Cardinalis, & Ioannes Antonius Facchinettus, de quo sibi habita est mentio, quique iam Neocastrensis Antistes ed aduenerat, & longo post tempore ad primam Sedem ascendit, sed mortis celeritate Christianæ Reipublicæ spem fecellit:

^g Præter Acta, epist. laudensis, 22 Octobr. 1562.
Andreas Cuesta Episcopus Legionensis tria in Episcopis distinxit, Potestatem Ordinis, Facultatem & habilitatem conficiendi actus iurisdictionis, & ipsam iurisdictionem perfectam ac liberam. Posterior ex his cum priori connecti intrinsecus, adeoque ab eo separati non posse; eo pacto, quo in Sacerdotibus vi Ordinis ineſt absoluendi facultas, atque totum id à Deo esse; sed quemadmodum Sacerdos plenam perfectamque iurisdictionem non obtinet, nisi ab humano superiore, ita contingere Episcopo; & adduxit Cardinalem à Turma remata in lib. 2. de Eccles. ex cap. 13. usque ad 67. Nulli igitur detrimento esse Pontifici declarationem, quâ dicant-

dicantur Episcopi esse ex Iure Diuino, cum oporteat id intelligi de ipsorum primaria ac nobilissima potestate: & S. Thomae doctrinâ id confirmauit^b. 1562.

- 8 In eamdem sententiam verba fecere Bouius Episcopus Ostunensis, & Sala Viuariensis, qui volebat, ut claris notis diceretur, Episcopos esse ex Diuina institutione, quod spectat ad Ordinem, non quod ad iurisdictionem. Et Bonellus Episcopus Tifernatum ad illud ipsum adduxit alia duo testimonia Cardinalis à Turrecremata super primo Canone distinct. 21. & super Canone *Legimus*, in distinct. 93.

^b Secundâ
Secundæ,
quæst. 93.
art. 3.

Contrariam opinionem propugnauit Gadus Episcopus Lucensis, arguens, à Deo positos Episcopos fuisse potissimum ut populum regerent, ac moderarentur; adeoque repugnare Diuinæ sapientiæ eum qui diceret, ipsis collatam à Deo non fuisse hanc auctoritatem: & à Synodo Constantiensi dicti sui confirmationem quæsiuit.

Franciscus Gibertus de Noguera Episcopus Aliphanus mediæ cvidam sententiæ adhæsit, ratus, iurisdictionem Episcopis traditam à Christo, materiam verò ad eam exercendam ipsis designatam à Pontifice: verba illa, *Pasce oves meas*, non fuisse soli Petro dicta, sed reliquis etiam Apostolis, ex doctrina Leonis I. in serm. 2. de die natali SS. Petri & Pauli; Augustini in lib. Pastorum; Cypriani, Ambrosij, & Innocentij III. in eius epistola recens in lucem edita, Christum fuisse locutum cum Petro vnà cum reliquis Apostolis, quod ostenderet, eam auctoritatem in reliquis etiam perstituram; sed cum eo solo poste locutum, quod significaret, licere ipsi illam sine reliquis exercere.

- 9 Sebastianus Vantius Ariminensis Episcopus, sed verius Administrator Urbeuetanus, cuius doctrinæ præclarum extat vestigium in eius tractatu *De Nullitatibus*, aliâ distinctione vsus est, atque ita disputauit: In dubium non vocari potestatem Episcopatus: quod spectat ad Ordinem, esse de Iure Diuino; cum omnes consentiant, Episcopos Apostolis succedere, ut habetur in Canone *In nono*, distinct. 21. & in lege ante ultimam, *Cod. De Episcopis & Clericis*. Præterquam quod vis imprimendi dona naturam superantia non nisi à Deo conferri poterat. Sed si de iurisdictione sit sermo, hanc diuidi à Iurisperitis in Voluntariam, quæ non exercetur nisi in volente; & in Contentiosam, quæ usurpatur etiam in repugnante. Voluntariam quippe, quæ personam comitatur, administrari posse ubicumque sit, ex lege secunda, & ex glossa ibi in titulo *De Officio pref. & leg.* Contentiosam alligari loco, adeoque alibi non exerceri, ex

Cc 3 lege

1562. lege finali *De iurisdictione Iud.* & ex capite *Coram*, & ex capite ultimo, *De officio leg.* Cùm itaque huius iurisdictionis exercitatio locum simul ac dignitatem postulet, sicuti obseruant Canonum Doctores in cap. 1. *De Ordin.* ab *Episcopo post renunt.* & ex doctrina Hostiensis in summa super eo, & sequenti titulo, locum designari Episcopis à Romano Pontifice, ac proinde hanc iurisdictionem in eos à Pontifice descendere. Id adhuc firmari, quoniam Episcopus electus, & nondum consecratus, huiusmodi iurisdictionis usum obtinet, ex cap. *Transmissa, de elect.* Igitur à Pontifice ipsi prouenire, vt qui nondum suscepert Ordinem, sine quo nihil habet à Christo sibi proximè collatum. Dein ostendit, hanc locorum diuisionem, Ecclesiæ Capiti commissam, optimè institutam fuisse ad confusionem euitandam, vt complures ex Canonum peritis, ex Commentatoribus ab illo productis adnotabant. Igitur Ordinis potestatem esse à Christo, iurisdictionis verò à Romano Pontifice, si hoc de contentiosa, non de voluntaria intelligatur; ac de eo communiter conuenire Canonum interpretes.

Complures alij de priori illo articulo nihil locuti, solùm nauarunt operam ad expendendum id quod positum fuerat, non item ad exquirendum id quod prætermisum in Decretis & Canonibus propositis. Patres centum & octoginta unus sententiam dixerunt; ex illis quinquaginta tres præter Granatensem additamentum petiere, alij pauci ambiguè disseruere. Duplici lapsu hîc deerrat Suavis: altero, affirmans pro ea parte quinquaginta nouem opinatos, quinque è suorum phantasmatum globo attributis illi factioni, quâcum inire fœdus voluit, quod ipsam Romano Pontifici aduentantem putarat: altero, maiores fortasse eorum numerum futrum fuisse, nisi pituitæ defluvio multi præpediti absuissent. Et tamen cùm de Decretis & Canonibus propositis centum & octoginta unus ex Patribus sermonem habuissent, par fuit, vt paucissimi ex morbo domi detinerentur. Sed Suaviana in Pontificem bilis effect, vt ex pituita obstacula in multis Patribus somniaret.

C A P V T X V.

Insignis Didaci Lainij dissertatio de institutione Episcoporum, et noua Suaviana mendacia.

Postremus ex disputantibus, sed extra ordinem, pro iam commemorato ritu ipsi à Legatis præscripto, fuit Didacus Lanius, summus Moderator Societatis Iesu, qui 20. Octobris 1562. ^{a Diarium,} ^{20. Octobris} verba fecit ^a, & integrum conuentus habitu tempus solus expleuit.
Hæc

1562.

Hæc Lainij disputatio laudem excitauit parem cuicunque alij in eo Concilio vñquam auditæ. Vel ipse Suauis eam eiusmodi fuisse narrat; nec audet ipsi derogare & aliquam ex sua sententia laudem, & summam ex opinione illorum Præsulum, quos ille Pontificios nuncupat: quorum sanè frequentia ac doctrina neque consuetam, neque facilem ipsorum concordem commendationem reddebat. Mihi, tametsi studiosissimè id perquirenti, numquam licuerat legere siue hunc siue aliud Lainij commentarium, præter eum quem suprà memorauimus in Iustificationis argumento, in legitima Acta relatum. Eius tamen perinde ac aliorum sententiæ extant leuiter indicatæ, hîc & in opere Paleotti. Ceterùm Lainij characteres arcanæ potius notæ videntur ipsi dumtaxat cognitæ, quam communes, & aliorum intelligentiæ accommodatae: quod Societati facultatem ademit, vt ex innumeris illius doctris lucubrationibus, quæ in armariis supersunt, ne vnam quidem paginam siue ad suam siue ad publicam utilitatem ediderit. Adeò inconciliata res est negligentia artium, quamvis maximè mechanicarum, vbi hæ necessaria præbent instrumenta ad conseruandos partus earum artium, quæ mentem excolunt. Iam verò cùm animaduerterem, à dissertatione, de qua loquimur, in effigie à Suaui exposita, indicari quidem egregiam aliquam lineamentorum formam; mihi persuasi, expictam ab eo fuisse ab autographo, tametsi cum aliqua peruersione ex penicilli nequitia. Verum cùm posteà, quasi ex accidenti, in volumine Vaticani Archiuij^b illam reperisse, stupore perfusus, cognoui eam omnino aliam esse ab imagine supposita. Quare cùm inducere in animum nequeam, illum in re bona sponte fuisse mentitum, certior in dies reddor, in rerum notitia conquirienda sæpè ab ipso faciem exhaustam. Liber hîc Lainij sermonem afferre, quò lectorum curiositas, illo collato cum Suauiano, ipsius descriptione de scriptoris veracitate suum apud animum statuat. Atque ut fidelis sim, illum refero è quâ reperio scriptum formâ, non quâ dictum existimo; quamquam eius auctor, temporis auctor, scripto restrinxerit quod dicto largius fuderat. Huiusmodi fuit eius sententia.

^b In volumi-
ne Auctorum
illius temporo-
ris, & in ex-
teriori nota,
præter no-
men auctoris
exprimitur
fuisse missam
à Vicecomi-
te ad Borro-
mæum,
9. Novem-
bris 1562.

2. Quatuor à se suscipi: Questionis explicationem; Suæ sententiæ expositionem; Confutationem argumentorum quæ ab aseclis contrariæ obiectabantur; Suæ comprobationem. Præmisit, complures ab eo opere se dehortatos, ne in vituperationem assentatoris Pontificij caderet; non tamen idcirco censere se ab obligatione defendendæ veritatis solutum. Deum sibi testem adesse, iudicem viuo-

rum

1562. rum ac mortuorum, se secundum conscientiam loqui; numquam assentandi gratia verbum a se prolatum. Ter illi Synodo interfuisse, sub Paulo, sub Iulio, & sub Pio: semper usum sinceritate loquendi, & nihilo minus eadem usurum in posterum; nullam sibi causam suppetere aliter agendi, utpote nihil aut querenti, aut speranti, aut metuenti.

Postea questionem ingressus, dixit ad eam exponendam: Illud, esse ex iure Diuino, quod Deus per se ipse proxime efficit: est conuerso non dici ex iure Diuino, quod idem per interpositas personas peragit. Ita omnem legem a Deo procedere ex Sapientiae effato: *Per me Reges regnant, & potentes iusta decernunt*: non tamen omnem legem Iuris Diuini appellari. Quin etiam non modum legem omnem, sed omnem veritatem, ut Ambrosius scribit, a Spiritu Sancto prouenire; nec tamen omnem veritatem esse Iuris Diuini. Observauit præterea, nec requiri, nec satis esse, ut mandatum quodpiam sit ex Iure Diuino, quod in sacris Litteris illud contineatur. Id non requiri, satis liquere in materiis, formisque Sacramentorum, non cunctis in sacra Scriptura expressis, & tamen cunctis de Iure Diuino. Idem non satis esse, deprehendi in decreto, ne sanguis aut animal suffocatum comedatur, quæ prohibitio extat in Actis Apostolorum, cap. 15. nec tamen ea est de Iure Diuino; aliter etiam in præsentia vim haberet. Et quamuis ibi narretur dictum ab Apostolis, *Vixum est Spiritui Sancto, & nobis*; non tamen significari, eam S. Spiritus legem fuisse, sed S. Spiritus afflatus constitutam. Similiter non quia Paulus iubeat Episcopum vnius viroris virum fuisse, & mulieres velare capita, huiusmodi mandata esse Diuina. Ad hæc aduertit, quemadmodum multa opera Deo tribuuntur a sacris Litteris, & a Patribus, quia ipse in ea influit, tametsi per causas secundas id agat, exempli gratia a Psalte, quod iumentis det escam, & ab Apostolo, quod in corpore ponat membra; ita pariter Deo tribui iussiones aliquas, quæ proxime ab ipso non sunt, adeoque nec de Iure Diuino. Hoc pacto ieunium a Basilio nominari præceptum Diuinum, quia Deus corporis afflictionem generatim præcipit, & hominibus impertit iurisdictionem ad illius rationem decernendam, præscripto ieunio. Ita dici ab Apostolo: *Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatus est a Deo tanquam Aaron*: quamquam Deus non per se, sed per homines eligat. Ex opposito quædam appellari res vnius aut alterius hominis, tametsi a Deo instituta, quia tales homines ipsarum ministri fuerunt, sicuti dicitur Baptismus Ioannis, & etiam lex Moysis, si cærimonialis intelligatur per

per Moysem data; cùm moralis dicatur lex Dei, quia non per alium, sed per ipsum processit, quamquam vtriusque auctor Deus esset.

1562.

4 Porrò hanc regulam posse constitui, nixam obseruatione, congruentiā, & etiam similitudine operum naturalium; eas iussiones quas Deus voluit immutabiles, à se habitas fuisse, mutabiles verò per alium; atque idcirco contineri in Euangeliō leges immutabiles, quia ab ipso Christo sunt promulgatæ.

5 Hoc posito, duas esse inter homines potestates: alteram, Ciuilem, quæ bonum statum moralem intendit, ac de ea h̄ic differere, ad rem non esse: alteram, Ecclesiasticam, cuius est animorum sanctitatem curare: hanc rursus duplēcēt esse, vnam quæ id perficit virtute Sacramentorum absque alio adiumento; & alteram, quæ per anathemata, aliasq; Constitutiones id præstat. Priorem esse Ordinis potestatem, quæ per consecrationem imprimitur, atque instituta per se est ad sanctitudinem aliis rebus impertiendam, quantum id animarum sanctitati opus est: posteriorem esse iurisdictionis potestatem, atque hanc non infundi per consecrationem, sed per simplicem collationem, adeoque communicari posse cuivis Clerico minori, & etiam homini laico. Vtramque potestatem, quippe ad cælum tendentem, à cælo prouenire, sicuti necesse est ut aqua ex tam alto descendat, quām altum ascendit. Sed inter se discrepare variis proprietatibus. Potestate Ordinis infundi non hominis arbitratu, sed definitis pactisque à Deo modis, quō ita pateretur, eam esse Diuinam; & idcirco à malo dæmone, Diuinitatis zinulo, magicas cantiones fuisse institutas, cupiente se coli tamquam Deum, quem videt sua, ut ita loquar, habentem incantamenta in efficacia verborum ac rituum, quib; Sacraenta peraguntur. In potestate iurisdictionis nullum esse ritum à Deo decretum, eaq; propter illam communicari pro arbitratu humani Superioris. Præterea, homini per priorem nonnisi nudum ministerium concedi, nec ab ipso effectum attingi, qui producitur à Deo: in altera exerceri ab homine auctoritatē & imperium, & effici proximè potestatem denud productam: prioris, quippe immobilis, effecta à nulla humana potentia obturbari posse, tametsi vsus licitus vetari queat: alterius, quæ mutabilis est, effecta posse ab alio homine pro suo arbitratu impediri.

6 Explicatis vocabulis, normâque vniuersali statutâ, accessit ad alteram partem, hoc est, ad suam ferendam sententiam. Affirmavit, Ordinis Episcoporum potestatem esse à Deo proximè in sin-

Pars III.

Dd

gulis

1562. gulis hominibus, Iurisdictionis potestatem esse à Deo proximè in genere, nimirum in quibusdam, ut in Petro ac successoribus; atque, sicut ipse arbitrabatur, in cunctis Apostolis ex peculiari priuilegio: in reliquis, veluti in Episcopis peculiaribus, eam manare per interpositam à Deo personam, proximè à Romano Pontifice. Hanc rationem conformari normæ & congruentia à se expositæ in principio articulo. Etenim in Romano Pontifice dum is in Pontificatu perfeuerat, iurisdictionem esse inuariabilem, quemadmodum etiam in Apostolis; in Episcopis variari posse, & mutari à Pontifice, quamvis non ex mera voluntate, sed ex causa.

Ad tertium rei propositæ caput progressus, argumenta contraria confutauit, ad quod sibi nauiter viam strauerat in primo capite. Obiectare nonnullos, Christi verba, *Pasce oves meas*, à SS. Basilio & Ambrosio intelligi non ad solum Petrum dicta, sed ad omnes Apostolos, & in ipsis ad omnes Episcopos, eaque propter ipsius fuisse proximè impertitam à Christo iurisdictionem significatam in potestate pascendi. Ad hæc responderi, ea verba dicta quidem fuisse cunctis Apostolis, non tamen in omnibus, sed in solo Petro; à quo, cum gregem integrum pascere per seipsum non posset, admonuendi erant illi operi reliqui Apostoli: si secùs exponerentur, hæresim ex illis deduci. Cum enim ex vi huiusmodi verborum tradita fuisse iurisdictione in eos qui pascendi erant; cumque ea verba essent vniuersalia, adeoque complectentur singulas Christi oves, quarum vna erat Petrus, si intelligerentur proximè dicta ac directa cunctis Apostolis, confectum iri, iisdem fuisse commissum, ut Petrum etiam pascerent, eundemque proinde ipsorum subditum extitisse.

Simile quiddam ab aliis opponi ex aliis verbis: *Quodcumque ligaueritis, &c. Cuiuscumque remiseritis peccata, &c.* quæ sanè ad cunctos Apostolos ac successores directa sunt. Sed hoc nihil officere, quoniam per ipsa tradita fuit Ordinis potestas ad absoluendum in Sacramento, non facultas iurisdictionis exterioris; ac propterea dici à S. Thoma, Claves, earumque potestatem, quæ iurisdictionis potestas est, traditas fuisse Petro, ita ut ab eo in reliquos deuenirent. Hanc interpretationem firmauit, animaduertens, cum Christus protulit recitata verba, *Quodcumque ligaueritis, quodcumque remiseritis*, nondum Petrum Ecclesiæ Caput fuisse constitutum, cum adhuc dictum ipsi non fuisse, *Pasce oves meas*: non esse igitur verisimile, voluisse Christum formare Ecclesiam quamdam & hierarchiam, cum iurisdictione compluribus præcipuis ipsius membris tributa,

tributa, antequam ipsi Caput destinaret. Præterquam quod etiam si admittatur, memoratis verbis iurisdictionem importari, alterum non deesse responsum, videlicet, ab illis non in præsentia eam tradi, sed promitti tamquam futuram, & à futuro Capite membris communicandam; perinde ac si diceret alicui Deus, *Tu eris Rex;* hinc non conficeretur, illum à Deo proximè Regem constitui, sed prænuntiari, regnum ex hominum electione illi conferendum.

9 Tertio loco sic argumentari aduersarios: Apostoli acceperunt iurisdictionem à Christo, non per alium quempiam communicatam; igitur eam quoque acceperunt Episcopi illorum successores. Consecutionem esse nullam; sicuti neque vim habet hæc alia similis: Adamus accepit à Deo corpus, & non per alium quempiam; igitur & homines pariter Adami successores: & esse Iurisprudentium regulam, *Non requiri in subrogato naturam illius cui subrogatur, nisi secundum id quod satis est.* Episcopos non esse in omnibus Apostolorum successores. Huiusc rei exemplum haberi in eodem argumento, quando, tametsi Episcopi Antiocheni Petro successerint, & Ephesi Ioanni; nemo tamen agnoscebat in ipsis eam iurisdictionis amplitudinem, quæ fuerat in Petro & in Ioanne. Solum igitur Episcopos successisse Apostolis in potestate consecrandi: at verò Romanum Pontificem successisse sancto Petro in integra potestate, quam ille distribuit minoribus Præsulibus; solus enim Romanus Pontifex est Generalis Dei Vicarius, adeoque solus ipse à Deo proximè iurisdictionem accipit, reliqui ab ipso. Eo pacto in amplis regnis, cum Prorex integrum supremamque potestatem à Rege obtinet, ab eodem postea peculiares magistratus constitui.

10 Quarto loco adduci multa sacræ Scripturæ testimonia, vbi Deo tribuitur Episcoporum institutio, cuiusmodi est Apostoli dictum ad Ephesios: *Posuit Deus in Ecclesia Pastores.* &, quod dicitur in Actis Apostolorum: *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei:* parabola serui fidelis ac prudentis, *quem constituit Dominus super familiam suam:* quod iurisdictionem significat: hanc verò parabolam intelligi de Episcopis, quando in ipsorum consecratione usurpantur hæc verba: *Sit ille seruus fidelis & prudens, quem tu Domine constitues super familiam tuam.* Dixit, nullo ex his testimoniis, quod intendebatur, probari, idque ex iis quæ ipse initio obseruarat. Idcirco ad primum soluendum differuit: Pastores, perinde ac cuncta reliqua bona, fuisse à Deo constitutos, nimirum aut per ipsum, aut per alios, è ratione quâ similiter affirmatur, Principes ac Magistratus laicos ab eodem esse constitutos, tametsi non omnes ab ipso proximè.

D d 2

Ad

1562. Ad alterum testimonium progressus, petiit, Quonam pacto Spiritus Sanctus Episcopos posuerat, num forte eos ipse tulerat, & suâ quasi manu collocarat in Episcopatus sede? Minime verò; sed per electionem habitam à populo, & per consecrationem ab Episcopis peractam. Igitur ibi sermonem non esse de collocatione quadam, proximè à Deo posita. Ad postremum: Aut efficaciam argumenti trahi à nuda parabola, aut ab eius significatione: non certè à nuda parabola, quippe quæ non de Deo loquitur, sed de quodam patre-familias; non ab eius significatione, quippe cui satis est, fuisse constitutum à Deo Episcopum supra familiam suam quocumque modo, seu proximè per se, seu remotè per alios.
- Solutionem parum dissimilem adhibuit aliis Scripturæ effatis. 11 Vnum ex his fuit, vbi Christus Episcopos nominat *Pastores*, dum ipsos significans dicit: *Bonus pastor vitam dat pro omnibus suis, & eas vocat nominatim, & eos educit ex omni. Igitur (opponebant) voluit ipsos esse Pastores, adeoque voluit in ipsis iurisdictionem inesse, cùm in pascendo iurisdictione exercetur. Responsionem attulit: Certum esse, voluisse Deum ut in Episcopis inesset iurisdictione, sed non illis tradita proximè ab ipso Deo, quemadmodum etiam voluit alia, quorum causas proximas idem constituit. Alterum fuit, vbi Apostolus inter conditiones Episcopi ponit, vt ipse domum suam bene regat, ostendens huiusc rei necessitatem eâ ratione: *Qui domui sua præfesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* vnde colligebant, regendi munus ex Apostoli sententia ab Episcopis sciungi non posse. Iam verò regere, & iurisdictionem exercere, idem esse. Igitur iurisdictionem, vtpote commissam Episcopis in sacris Litteris, esse de Iure Diuino. Postremam consecrationem negavit, si ea intelligatur esse de Iure Diuino secundum explicacionem ante positarum, secundum quam est de Iure Diuino illud dumtaxat, quod prouenit à Deo absqueulla inferiori causa intermedia. Voluisse Deum, vt Episcopi iurisdictionem haberent, exigisse in Episcopis, vt ad eam rectè exercendam essent idonei; sed noluisse illis per seipsum hoc impertiri, nec eos per seipsum ad regimen destinare: quemadmodum in Scriptura numerantur doles serui boni, nec inde conficitur, seruum ab herbo constituendum non esse, nec ministerio destinandum. Et quod multa in pauca redigam, per eiusmodi solutionem à plurimis similibus sacerdotum Volumen testimonii se facili negotio expediebat.*
- Nec minus facile explicauit hac ratione, adducta ex aduerso dicta SS. Patrum Ambrosij, Emisseni, Basilij, Leonis Magni, affirmantium,

mantium, Episcopos, eorumque potestatem à Deo esse. Animaduertit, eos numquam vsos fuisse hac voce, *proximè*, aliâve idem sonante: sed è contrario multos Patrum aperte docere, Episcoporum iurisdictionem esse à Romano Pontifice. Quòd cùm ita esset, velle se ratiocinari, perinde ac ratiocinatus est Bessarion Cardinalis aduersus Græcos in Synodo Florentina, dicens: Sanctissimi sapientissimique Patres Latini scribunt, Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, num ipsis affigemus anathema? minimè quidem. Neque pariter affigendum illud est Græcis Patribus, qui scribunt, Spiritum Sanctum esse à Patre, non factâ Filij mentione. Quare, si neutrum volumus, adhæreamus illi interpretationi, quæ sola cunctos in concordiam reuocans, eos tueri potest, atque affirmemus, mentem Græcorum non fuisse, Filium excludere, sed significare, Spiritum Sanctum à Patre procedere etiam per Filium. Similiter hīc res se habet: (dicebat Lainius) Patres aliqui pronuntiant iurisdictionem Episcoporum à Deo esse, alij, esse à Romano Pontifice: aut necesse est fateri, eos inter se repugnare, & ex ipsis complures decipi in articulo tanti ponderis in Ecclesiastica Hierarchia, qui sensus nec probabilis, nec pius est; aut oportet ad eos conciliandos, agnoscendamque veritatem, in eo quod utriusque docent, cunctos in hanc sententiam interpretari, Episcopos per Romanum Pontificem à Deo esse.

13 Negari non posse, affirmari à multis sacris Doctoribus, Episcoporum potestatem à summo Pontifice deriuari, idque in primis à compluribus præclaris Scholasticis, quibus, tametsi respondetur eos in multis rebus errasse, tamen id cuicunque hominum esse commune, adeoque per eam responsionem sublatum iri argumentum à quo quis humanâ auctoritate deductum. Eos in paucis errasse, in multis verum asselutos, præsertim ubi eorum plurimi concordant. Ipsorum doctrinam, tamquam auctorum doctrinâ ac pietate præstantium, ab Academiis magni fieri, & admitti: neque quod dictiois elegancia ipsis desit, sententiarum estimationem misui. Porrò ex iis tres in schola Principes adduxit, & singulorum verba subinde recitauit; S. Bonaventuram in libro, cui titulus est, *Brevilogus*, ubi ostendit, Romanum Pontificem potestatum omnium fontem, originem ac normam esse; Durandum super quarto Sententiarum distinct. 24. & S. Thomam ibidem, ac præterea in Secunda Secundæ art. 3. quæst. 39. His addidit nonnullos veterum Patrum, Leonem Magnum, adductum distinct. 19. ubi cùm agatur de commissio Apostolis munere à Iesu Christo, sic loquitur: Sed

1562. *huius muneric Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Baptismo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Eumdem rursus, sermone tertio de sua ad Pontificatum assumptione, vbi de S. Petro ita dicit: Si quid cum eo communione voluit esse Principibus, numquam nisi per seipsum dedit, quidquid alius non negauit. Et Magnum Gregorium in capite, Quanto, distinet. 63. quod sic incipit: Quanto Apostolica Sedes Deo auctore cunctis prelatis constat Ecclesis, tanto inter multiplices curas & illa nos valde sollicitat, vbi ad consecrandum Antistitem nostrum expectat arbitrium. Quid si quid obstabat huic Gregorij testimonio, quoniam ipse recusauerit Episcopum vniuersalem appellari, respondit; obiectum dilui ab Innocentio Tertio, vbi ostendit, quâ significatione Romanus Pontifex dici posset Episcopus vniuersalis, & quâ non posset; quemadmodum quidam ex illis Patribus monuerat, esse illum Romæ Episcopum, eique, ut pote tali, potestatem inesse in suos suffraganeos: inesse quoque Primatum; atque hoc nomine antiquitus exercitam ab eo fuisse iurisdictionem in multis prouinciis, ad eumque delatas complures causas Italiæ, Africæ, & aliarum regionum: esse denique summum Pontificem, & ut summum Pontificem, esse vniuersalem, omnium superiorem. Quare dici ab Innocentio, summum Pontificem esse in sua Romana Ecclesia Episcopum, adeoque sinendum ab ipso, ut reliqui sint Episcopi in suis Ecclesiis: præterea esse vniuersalem, cum ipsis fas sit audire & cognoscere causas omnes; sed fas non esse auferre sine causa auctoritatem Episcopis iure concessam.*
- Peccare consecutionem, quam aliqui deducebant, Nisi Episcopi à Deo potestatem accipiunt, non posse in Concilio definire; & quod definiunt, Fidei dogma non esse: nam sufficere, eam à Pontifice ipsis conferri; atque hinc fieri, legitimam non esse Synodus, nisi summus Pontifex illi consentiat, & Synodi definitiones esse definitiones Dei, quatenus ab Romano Pontifice sunt, cui Spiritus Sanctus assilit.*
- Adhuc contrà afferri: Episcopatum esse Sacramentum; igitur de Iure Diuino: sed iurisdictione spectat ad Episcopatum; igitur eam pariter esse de Iure Diuino. Primam enuntiationem complures insiciari, opinatos, Episcopatum non esse Ordinem Sacramentalem à Sacerdotio distinctum; sed à se veram putari: falsam tamen consecutionem inde confici, propterea quod omne Sacramentum potest in eo, qui ipsum suscipit, sine iurisdictione persistere. Opponi priisci*

prisci temporis exemplum, cùm Episcopi à Clero populoque eli-
gebantur, & à Primitibus confirmabantur. Sed hinc potius oppo-
situm probari, cùm certum sit, Primates non constitui proximè
à Deo, adeoque huiusmodi potestatem à summo Pontifice ipsis
communicari.

Multis efficaciz non modicæ hanc rationem videri: A veteri-
bus fuit tamquam hæresis reiecta Ærij Ariani opinio, Episcopos
Iure Diuino Presbyteris superiores non esse. Et Martinus V. in
quadam Constitutione, in Oecumenico Concilio à se edita, dam-
nat tamquam hæresim sententiam, negantem Episcoporum iurisdictionem
iurisdictioni Presbyterorum superiorem esse; & tamen
hæresis aliud non est, nisi opinio, quæ Iuri Diuino aduersetur. Ad
hoc soluendum dixit, Hæresim Ærij in eo sitam, quod omnes Pre-
sbyters æquales ex Iure Diuino affirmabant; adeoque summum
Pontificem complectebatur, qui Iure Diuino cunctis superior est.
Quod spectabat ad Constitutionem Martini, obseruauit, ab Eccle-
sia ut hæreticos damnari eos quoque, qui aliquid loquuntur aut
faciunt contra Ius Ecclesiasticum, vbi per id ostenditur sententia
contraria alicui veritati, quæ sit Iuris Diuini, & includatur in eo,
quod est Iuris Ecclesiastici. Hac ratione tamquam hæreticos dam-
nari sacrarum Imaginum contemptores, quia in eo contemptu Dei
ac Sanctorum despctus continet. Igitur tamquam hæresim re-
felli sententiam, negantem iurisdictionem in Episcopis superiorem
comparatè ad Presbyteros; per id enim negatur auctoritas, quam
Iure Diuino supremus Pontifex obtinet, qui Episcopis maiorem
quā Presbyteris iurisdictionem impertit.

15 Quæstionis explicatione, obiectorumque solutione sibi visus est
magna ex parte corroborasse, simulque persuasissime sententiam, sic-
uti sèpè contingit: declaratio siquidem vim habet ad tribuendam
speciem veritatis; solutio, ab indiciis falsitatis illam purgandam.
Quare breuiter postremam partem, hoc est, eiusdem probationes
est prosecutus, SS. Patres à se productos affirmare, iurisdictionem
omnem amitti posse ab Episcopis, & ipsis auferri posse; igitur eam
non esse ex Iure Diuino: etenim quod est huiusmodi, ab humana
voluntate ac potestate variari non potest.

16 Nec valere quorundam distinctionem: Esse quidem de Iure Di-
uino iurisdictionem Episcoporum, sed à summo Pontifice ipsis ma-
teriam delinari, & loca distribui, sicuti Iosue terras à Deo promis-
tas ac donatas Hebræorum populo distribuit. Hinc deduci, A Ro-
mano Pontifice nihil amplius fieri, quā siebat ab Ethnicis magi-
stratibus,

1562. stratis, qui in uno loco Flamines, in alio Archiflamines, alibi Pro-tostamines collocabant, nullam postea in ipsorum manera curam ingerentes. Quin arguit: Si ea iurisdictio esset ex luce Diuina, potius materiam ac Dioecesum Iuris quoque Diuini futuras; quandoquidem iurisdictio quædam species est respectus; omnis autem respectus ab ea causa, à qua ipse fit, accipit pariter ut suos terminos signatè respiciat; terminos verò huiuscè respectus esse, superiorem, & subditos. Igitur si Episcopi hanc definitam iurisdictionem habent à Deo, necesse foret hos peculiares subditos habeant à Deo, & ut falsò dicantur Dioeceses habere à Romano Pontifice, adeoque neque idem possit eas illis auferre, aut commutare. Argumentatus insuper est: Si iurisdictionem accipiunt à Deo, aut eam loco terminatam, aut non terminatam accipi: ex altero absurdum nuper expensum collectumiri, videlicet, non licere Pontifici eam coarctare, sicuti nec dilatare: ex altero secuturum, ipsam ad omnem regionem extendi, adeoque unicum totius Ecclesiæ Principem non esse, sed tot Principes vniuersales, quot Episcopos.

Impugnauit postea allatam à quibusdam sententiam, concessum 17 non fuisse Romano Pontifici, ut ab Episcopis iurisdictionem auferret, quippe ipsis à Christo traditam, sed iurisdictionis exercitium, quod à Christo non est. Quorsum (ait ille) genus quoddam iurisdictionis prorsus impotentis, & quæ exerceri non posset? Christo dignum non esse eiusmodi donum, quod ex se nihil valeat. Et pluribus in pauca redactis, verba illa, *Pasce oves meas*, aut soli Petro, eiusque successoribus fuisse dicta; & hinc palam fieri, plenam ipsi traditam iurisdictionem in vniuersam Ecclesiam, adeoque hunc esse fontem unicum, ex quo cuncti haurirent: aut dicta fuisse à Redemptore singulis Episcopis; & per id subtrahi quoque fundatum affirmandi id quod etiam aduersarij tamquam necessarium fabebantur, vniuersam huiuscè iurisdictionis materiam à Christo subiectam fuisse Romano Pontifici, & ab eo distribuendam peculiariis Episcopis: quamobrem hoc admissio nihil superesse, in quo firmiter innitatur Ecclesiæ unitas & monarchia. Conclusit hanc loquendi sentiendique rationem: Quod summus Pontifex solam materiam præbeat, esse nouam, nec Doctorum probationibus usurpatam, ac proinde vti periculosa esse vitandam.

Hoc est exemplar, quod Lainius in eo conuentu adumbravit calamo, & quod viuidius colorauit linguâ. Et quamuis exemplar, quod illi Suavis tribuit aliud omnino, satis pulchra contineat; dona tamen

tamen ab inimicis accipere, honestum non est, & ipsa pulchritudo 1562.
vbi mendax est, fœditatem affert historiz.

Sed donorum speciem haud præ se ferunt alia mendacia, quæ harum rerum narrationi Suavis intexit. Dicit, Animaduertisse Legatos post duos priores generales conuentus, per eam definitionem longè grauius detrimentum illatum iri Apostolicæ Sedi, Aulæque Romanæ, quâm ipsi putauerant, adeoq; se tamquam malè cautos in reprehensionem incursum; hinc verò studuisse, vt Patres inde remouerentur: curauisse præterea, vt per Sotum proponeretur Hispanis Canon, quo Episcopi declararentur instituti à Christo secundum Ordinem, nullâ mentione illic habitâ de iurisdictione, quam hoc pacto intendebant tacite significare vniuersam à Romano Pontifice pendere; sed Canonem ab Hispanis fuisse reiectum; vnde Legatos id consilij suscepisse, vt Lainius super eo articulo dissertationem haberet, quæ Romani Pontificis studiosis, & in eam sententiam imprudenter prolapſis, anſam præberet ad ipsam mutandam: hanc verò Lainij orationem fuisse digestam meditatione & consilio quatuor Iesuitarum ibi præsentium, qui erant, sicut ipse alias narravit, præter Lainium, Salmeron & Torres, Theologi Pontificij, & Cauillonius Alberti Bauariæ Ducis Theologus. Purissimam profectâ falsitatem, nullâ quippe veri guttulâ aspergam: Atque vt incipiam à postremo: non modò Ieluitæ tres dumtaxat fuere, & Torres minimè Regularis, quod pluribus in locis ostensum est; sed is acriter aduersabatur in eo Lainij sententiaz, sicuti Salmeronis opinioni de mansione repugnauerat, adeò vt inter Seripandi monumenta prolixus extet Torris commentarius aduersus eam dissertationem. Præterea Canon à Legatis per Sotum propositum Hispaniensibus, & accepta repulsa tantum causa non fuere, quâ impellerentur ipsi vt à Lainio peterent copiosam pro ea sententia orationem, quantum id quod sequitur, illius quod præcessit causa esse non potest. Etenim Lainius verba fecit, sicut ipse Suavis affirmat, die vigesimo Octobris, & Sotus Legatorum nomine Hispanos adiit die vigesimo octauo, quod liquet ex epistola Legatorum ad Borromæum, eo die signata. Tertiò viri illi egregij, ex definitione partis expressæ nequaquam arguebant contrariam definitionem partis omissæ, quemadmodum hic & alibi Suavis arguit: nec Hispanenses Canoni sibi proposito id obicerunt, sed ipsum recusarunt, quia indifferenti silentio non contenti, disertam quandam declarationem flagitabant. Postremò consecutiones, quæ ab aliquo turbulento ingenio confici poterant ex ea definitio-

Pars III.

E e

ne,

1562. ne, quâ dicerentur Episcopi etiam in iurisdictione fuisse à Christo per seipsum constituti, tam serò detectæ non sunt à Legatis, nimirum post duos Patrum cœtus, super eo argumento habitos; sed ab initio ipsis innotuerant: quin eadem Legatos permouerant ad eam particulam abradendam ex Canonibus iam paratis sub Legato Crescentio, qui idcirco perstrictus fuerat à Seripando in enumeratis eius litteris, ad Amulium ab ipso scriptis, antequam conuentus ullus haberetur à Patribus de illo articulo.

Mendacia redarguimus; calumnias confutemus. Illa in primis 19 stulta videtur, quam Suavis apponit Episcopo Parisiensi, quod Lainium alienâ manu diuerberet, & in ipso cunctos Regularium Ordines, & Ecclesiam vniuersalem. Audet scribere, Parisiensem ex morbo domi detentum, cum Lainius sermonem illum habuit; sed re cognitâ in eum acriter inuestigatum fuisse: hîc verò eumdem inducit in Societatem, in reliquos Ordines vniuersè, & etiam in Apostolicam Sedem ea promentem, quæ vix ab hugonottorum ministris dicta fuisse, quod certè nimis abhorrebat à doctrina ac pietate tanti Præfus; nimirum primò, Lainij sententiam de auctoritate Pontificis supra Concilia, prateritis sacerulis inauditam, à Caietano ad purpuram adipiscendam excogitatam fuisse. Indignissima ac stultissima verba: quasi non duo saecula ante Caietanum ea sententia tradita ac scripta fuisse à celebri Doctore Gallo^e, Natali Heruæo, & elapsò post saeculo ab alio non minus inclito Hispano, Ioanne Cardinali à Turrecremata^d, & paulò post ab illustri Germano Gabriele Biel^e, non connumeratis Alberto, Bonauenturâ, Durando, aliisque veteribus, quorum verba plurimum illi fauent, & quasi post Caietanum eadem usque ad id temporis destituta patronis iacuisset, nec illi præsertim Dominicus Sotus^f, insignis Theologus Hispanus, & Carolo V. à Confessionibus, adhæsisset, vt silentio prætermittantur Iacobatus^g Cardinalis, & alij Canonum Consulti. Et de Purpura Caietani, quasi celebris non esset sanctitas huiusmodi viri, ab ambitu alienissimi^b; quasi Purpura ei collata non fuerit ab alio, & non ab eo Pontifice, pro quo ipse scripsit aduersus Pisanam Synodus schismaticam, idque post annos plurimos, & contra eiusdem expectationem, vt in comperto est ex illius ætatis scriptoribus. Quin eâ tempestate ac proximè superiori duo mirabilia exempla edidit Deus, vt ostenderet, quâm sincerè ab Ecclesia Romana distribuerentur præmia. Vnum extitit in Ænea Silvio, qui tametsi in ea Christianæ Reipublicæ caligine Basileensis Concilio aduersus Eugenium adhæsisset; tamen ob egregias viri dotes exornatus Romæ fuit

^e In Tractatu de Potestate Papæ, circa medium.

^d In lib. 2. Summa de Ecclesia, cap. 54.

^e In Canone Missæ, lect. 3, initio, & clarius post medium.

^f In 4. dist. 20. qu. 1. art. 2. concl. 4. in fine.

^g Lib. de Concil. art. 7.

^b Legatur Vita Caietani apud Ciacconum, in appendice in auctoribus ibi adductis.

fuit & Purpurâ à Callisto, & hoc demortuo, supremâ tiarâ à Cardinalibusⁱ. Contigit alterum Caietano superstite, & ex parte sub eodem Pontifice, à quo ipse Purpuram accepit, in Adriano Florentio; qui quamquam sustinuissest in suis Commentariis aliquam in Concilii prærogatiuam supra Pontificem, tamen à Leone in Collegium cooptatus est, & post eius mortem, ob commendationes, præsertim Caietani, electus Pontifex.

Secundo loco, quod spectat ad Ordines Regularium, Suavis numquam mihi suaserit, Episcopum Parisiensem voluisse ea opinamenta in lucem reuocare, quorum causâ Guillelmus de sancto Amore, aliique eius a seclæ reiecti sunt ut hæretici à S. Thoma. Nos verò alibi demonstrauimus, homines politicos vel maximè impios, qualis fuit Nicolaus Macchiauellus, fateri, ab his Ordinibus & Ecclesiam & Fidem sarta recta seruatas. Quin potius Gallia merito gloriatur, multos præcipuos ex illorum Ordinibus, multosve ex ipsorum Fundatoribus à se traxisse siue natalem lucem, siue lac, siue educationem. Sed cùm clarus quidam Poëta^k per allegoriam ininxam vero inclytam illam regionem quasi Berecinthiam quamdam Deorum matrem depingat, noster Historicus eam quasi quandam Medæam audet describere, in suos amabiles filios alum- nosque sequentem.

k Carus in
celebri Cant.
Venite alli^o
ombra de
gran Gigli
d'oro.

C A P V T XVI

*Altempſij Cardinalis diſceſſus. Pontificis confilium de addendis
Legatis; ſed depositum. Nouæ trice in reficienda forma septi-
mi Canonis, ad Episcoporum iſtitutionem pfectantis.*

Mora, quam innecebat Synodo hæc noua semper & ferè impacata opinionum dissidia, Altempſium Cardinalem impulit, ut peteret impetraretque facultatem à Pontifice Tridento abeundi, ad Constantiensem Ecclesiam suam inuisendam, ac posteà redeundi. Profectus igitur est exeunte Octobri^a: & sicuti profectiones temporariæ ſæpè in perpetuas mutantur, ita Legati posteà munere solutus est, cùm experientiâ constitifset, neque patriam aut nobilitatem fatis illi fuiffe pro concepta iam ſpe ad complures Germanos ad Synodum pertrahendos, nec per ætatem adhuc illi licuiffe prudentiâ doctrinâque maturescere ad prægrändia illa molimina. Ex altera parte induxerat in animum Pontifex addere Concilio nouos Legatos, duos ex illis, quos apud ſe desi-

a Litteræ
Borrom. ad
Legatos.
12 Octobr.

E e 2 gnarat

1562.

^b In epist.
Vicecomitis
ad Borrom.
1 Octob.
1562.

gnarat paucis antè mensibus^b, sicuti dictum est: hi erant Burdesius & Nauagerus. Considerabat, ab utroque, quippe minoris in Collegio nocte quam Mantuanus, primi Legati dignitatem illasam illi seruatum iri, adeoque existimationem, animique alacritatem: & alioqui videbatur rerum conditionibus optimè idonei. Etenim præter ea quæ alijs Pontifici persuaserant, vt ad ipsos animum adiiceret, arbitrabatur Burdesium, ut pote Gallum, & ad summa Regni negotia adhibitum, vim plurimam apud Gallicos Præsules habiturum ad compensandam apud eosdem, quasi per æquipondium, Lotharingi auctoritatem, vbi hic illa vti immoderatus tentasset. Huiusc rei rumore ad Mantuanum delato, significauit Vicecomiti per Archiepiscopum Iadensem, se æqui bonique facturum quidquid Pontifex decreuisset, sed tenuem ex eo fructum suo iudicio sperandum esse: fieri non posse, vt Burdesius apud Gallos obserret Lotharingo, qui gradu Princeps, doctrinâ præcelsus, missus eò fuerat tamquam suorum Præfulum antesignanus: & ex altera parte eumdem Lotharingum offendit, tum collatione, tum hominis sibi collati inæqualitate, conaturum fortasse reipsa ostendere, quantum ipse auctoritate ac virtute præposset: Nauagerum nec Theologiaz neque Canonum esse peritum, adeoque illis negotiis haud satis idoneum. De Lotharingi prudentia, aliisque dotibus ad prudentiam spectantibus nihil dixit, quod per se Pontifex animaduerteret, nullam earum in illo desiderari; quin eò validiores in ipso esse, quod fortior pollet vigor mentis, si vigor manus illi respondeat. Simonetta pariter contraria huic consilio mentem suam patefecit Vicecomiti. Et sane non poterat molesta non accidere antiquis Legatis nouorum collegarum adiectio, quamvis sibi non præcellentium: argumento siquidem foret, aut eos muneri non plenè sufficere, aut ipsis Pontificem non plenè fidere. Quin hoc ipsum suapte naturâ effecisset, vt illi qui ob experientiam agmen ducebant, minus sollicitè successus prosperos curassent in posterum, vt qui nouo sociorum subsidio tribuendi essent.

Cum igitur ipsi munus legationis integrum prosequerentur ac vellent, nec labori corporis, nec animi sollicitudini quidquam parcebant, vt ad prosperum exitum rem perducerent. In cœtu generali 20. Octobris, positâ sententiarum discrepâ de præcipua controvèrsia, & expetitarum mutationum multitudine in reliquis Decretis, alij quatuor adiecti sunt^c Patribus, ad formandos Canones ac Decreta selectis, quod simul omnes illorum formam singulis gratiis & Aetas tam conficerent. Hi fuerunt tres Præsules Dominicani, Naclanus, Paleotti,

^c Epist. Legatorum ad Borromensem,
12 Octobris 1562. & Acta tam conficerent.

1562.

tus, Marinus, & Fuscararius, & cum ipsis Castanea. Incredibile est, quā solertiā & obseruatione fuerint excogitatæ ac perpenſe innumeræ formulæ ac voces ad supremum illum Canonem perficiendum; cùm exquirerent eiusmodi, quæ dogma Fidei plenè declarantes, nullum simul aditum relinquerent, ne animis quidem affetu occupatis, ad interpretationes habendas aut discordes aut certè alienas à Fide. Denique nouam formam iam digestam ⁴ Legati detulerunt Hispanis vespere die 28. quod eam concorditer referrent ad cœtum crastinum: sed ab illis minimè comprobata. Quare, quā ob duritiam indignati, quā concordiam desperantes, apud se stauerunt adhuc illam proponere, suffragiisque committere. Verū deferuescente in ipsis æstu per algorem noctis, postridie manè cùm Præsulibus sibi intimis consilium habuere ad aliquam concordiazationem incundam. Dum hæc illi agitarent, complures Hispani Præsules petierunt ab ipsis colloquium, inter quos Guerrerus & Aiala ardenter locuti sunt: Iure optimo ab ipsis peti, ut apponetur Canon ille, qui ætate Iulij III. constitutus fuerat; vtque dum agebatur de Sacramento Ordinis, ac de Hierarchia, minimè dissimularentur prærogatiæ à Christo traditæ Episcopatui, qui supremus est inter Ordines, & gradus præcipuus hierarchiæ. Id vbi refusaretur, conquesturos se apud Regem Catholicum, ac reliquos Principes, nec cœtibus interfuturos. Adiecit præterea Guerrerus ⁵ à se grauissimæ sibi contumeliaz verti, quod à quibusdam idcirco notarentur modicæ fidei in Apostolicam Sedein: in hoc se nemini concedere; & ad firmissimum fidelitatis suæ argumentum sibi probari, ut poneretur in Canone, Episcopos ex Iure Diuino subiectos esse Romano Pontifici, & ad ipsi parendum obstrictos. Præsides cùm eos inflammatos animaduerterent, censuere longam cum ipsis disputationes esse declinandam: in eo quippe statu quæcumque adhibeat ratio, perinde se habet, ac cibus in incremento febris ingestus, qui naturalem calorem non reparat, & febris æstum exasperat. Quapropter Mantuanus ipsis generatim respondit per summam urbanitatem ac moderationem, se & collegas haec tenus prætermisuros muneri suo satisfacere, quemadmodum haec tenus præstiterant, & res à se ante gestæ testabantur. Leni quoque ratione eos cohortati sunt ad quietem, communique Synodi sententiaz se submitterent; vtrumque enim Ecclesiæ commodo à quouis probo Præsule, & normæ virtutis politicæ à quouis probo ciue debebatur.

³ His dictis eos dimiserunt: sed ea denuntiationis species grauem
Ee 3 solli-

⁴ Litteræ Legatorum ad Borromæum, 28 Octob.

1562.

⁵ Litteræ Legatorum ad Borrom, 1. Nouembris 1562. & Fuscararij ad Moronum, 2. Novembris, & Acta Salmanticensis Episcopi.⁶ Acta Salmanticensis Episcopi.

1562. sollicititudinem Legatis iniecit, considerantibus, tametsi totius nationis nomine id expositum non fuisset, & sciretur quibusdam aliam inesse mentem, complures tamen in eo conuenisse, & ex præcipuis; adeoque verebantur ne aduenientes Galli in vnum coalescerent cum iam commotis Hispanis in articulo promouendo, qui videbatur vniuerso Episcoporum ordini fauere; atque ne ob eamdem causam fieret illis multorum Italorum accessio, si à conuentibus illi se abstinerent, pro eo ac denuntiarant: facile ab iisdem recessuros suorum Principum Oratores; ac potissimum Cæsareos id effecturos, vbi, sicuti fama erat, Philippi Regis Orator ad Concilium accederet Comes Lunensis, qui apud Cæsarem Regemque Bohemiz diutius commoratus, cum illis Principibus animi sensibus & amore arctè coniungebatur, ac proinde illi parti suorum Hispaniensium Lupensem faturum, quæ præter numeri prærogatiuam cum Germanis sentiret; hos verò tam valido fœderato confisos audaciùs tumultuatueros. Quamobrem timendum erat, ne eiusmodi secessio fieret, ob quam Synodus parum honorifice disolueretur, relictâ mortalium iudicio dubitatione, cuinam id viatio tribuendum.

Inter hanc cogitationum anxietatem ambiguitatemque nocte 4 à Legatis transactâ, manè ad eos accessere quadraginta circiter Italicí Præsules, quorum duces erant tres Patriarchæ, & aliquot Archiepiscopi^s.

² Extant in
adduct's te-
stimonio, &
in epistola
Iadrensis Ar-
chiepiscopi,
² Nouem-
bris 1562.

Petiere, vt in septimo Canone iam proposito nulla fieret mutatio, quam inaudierant ab Hispanis postulari. Äquum non esse, minorem numerum maiori anteire, ac præsertim in articulo spectante ad summi Pontificis auctoritatem, quæ utique in sua firmitate seruanda erat, & disputationi neutiquam exponenda. Eos prætereà rogarunt, ne patarentur amplius in cuiusvis gratiam tempus teri, sed cœtus sollicitarent, cùm supra modum esset necessaria Synodi absolutio, tum quòd liberarentur ab incommodis iam penè intolerabilibus illius domicilio, tum quòd vniuersalis Ecclesiæ incolumenti promulgatione Decretorum, & peculiarium bono Episcoporum reditu consulerebetur.

Postrema hæc Italorum petitio nonnihil admirationis peperit in Legatis, quippe quibus non videbantur ipsi tam lente se gessisse, vt stimulis indigerent. Communi nomine respondit Mantuanus, ad primum caput: Se agere ipsis grates ob pium postulatum: idem quoque esse Legatorum propositum, adeoque nihil mutatum iri absque accuratissima consultatione. Ad alterum dixit, Satis quidem à Legatis agnosci absolutionis necessitatem; sed ob difficultates

1562.

tes iam compertas illius septimi Canonis, vnum aut alterum diem fuisse conuentus protractos, ea ipsâ morâ ad celeritatem directâ; quam sanè impenderant in exquirenda forma cunctis accepta, ad eoq[ue] ne per discordiam esset aut retardanda Sessio, aut corrum pendus fructus, quem illius Concilij conuocatione Pontifex quæsierat, & Christiana Respublica expectauerat.

6 Huiusmodi postulatum Italorum, quod obliquè reprobrabat, nimium Hispanis tribui, Legatos id temporis remouit ab eo consilio, quo anteâ statuerant communicare cum Hispanis nouam Canonis formam, quam deinde ipsis consentientibus conuentui proponerent; vt qui malebant adire periculum vt illa reiiceretur à conuentu, hoc est à legitimo Tribunali, quâm vt ipsis subderentur censoria paucorum illorum Præfulum, quibus non plus auctoritatis inferat, sed plus audaciez quâm ceteris; atque vt illis se magis inclinarent, quia minus iidem suis se maioribus inclinabant. Verùm sicuti caloris æstus, altius quâm par est consilia attollentis, illicò temperatur in animis ab annis & experientia tepefactis; ita posteâ concordiae studium ad transigendæ rei consilia ipsos retraxit¹: Vanam esse ac popularem gloriam, decertasse, præsertim in homine, qui pacificas artes profitetur; honestissimam victoriam euadere eam quæ Reipublicæ maximè conducibilis est, nimirūm prosperum expeditionis successum cum vniuersali comprobatione, quâ ille & vtilior & stabilior redditur. Meminerunt itaque, cuiusdam Canonis formam ab Archiepiscopo Lancianensi & Mutinensi Episcopo ipsis delatam fuisse, quæ tametsi obscurior erat, eam tamen iidem Hispani per legitimam sententiam interpretabantur. Quare vna cum Auditore Paleotto coëntes adiecerunt animum ad eamdem ipsam perficiendam, verbisque expresserunt id quod animo à se intelligi affirmabant Hispani: tum per Castaneam & Lainium ab Italiam eam comprobandam curarunt, post quorum consensum Hispani erant eamdem exhibituri. Verba à variis variè recensentur. Cùm enim ea omnia trutinâ exactissimâ ponderarentur, eorum aliquod in horas singulas mutabatur. Nos illa referemus perinde ac ipsa coiperimus in Actis Paleotti, qui sçpè eorum auctor erat, semper vero anteâ consiliarijs, posteâ custos. *Anathema sit, si quis dixerit, Episcoporum auctoritatem ordinandi, confirmandi, & docendi, non esse de Iure Diuino; seu potestatem iurisdictionis quam habent Episcopi, non fuisse traditam à Christo in Romano Pontifice ipsius Vicario; qua ab ipso in Episcopos derivatur, cùm in partem sollicitudinis assumuntur: aut qui dicceret, Episcopos non esse superiores Presbyteris.* Itali difficiles ad hæc se præbue-

^b Litteræ Legatorum ad Bononiensem,
1. Novembris 1562. &
Acta Paleotti.

1562.

præbuere; alij, quod probro sibi veterent, tantum alterius nationis voto concedi; alij, quod prior Canonis pars sibi nimis ampla, & posterior de Episcoporum potestate nimis angusta visa est. Nec deerat qui certamen cuperet, quod scripto & operâ de Sede Apostolica bene mereretur. Sed religiosiores prudentioresque intelligebant, verum emolumenatum pacifici diurnique possessoris esse, non litigare. Quapropter hæc tandem uniuersalis Italorum responso à Patriarchis Hierosolymitano ac Veneto reddita est: Daretur opera Hispanis pacandis: si hi acquiescerent huiusmodi formæ, se quoque ex pacis desiderio eam accepturos; sin decertandum esset, expressiorem clarioremque à se experti: sed Hispanorum animi à Soto tentati, nequaquam se faciles exhibuere, recusante Guerero ea verba¹, in partem sollicitudinis, ac prouocante, certum non esse, à Romano Pontifice assumi Episcopos.

Non interfuerat his postremis congressibus Seripandus ægrotus² decumbens; & ubi primum digestam formam cognouit, illam repudiauit, & tamquam ambiguam subiectamque sinistris interpretationibus, ad quas cuitandas huiusmodi definitiones admittendas non sunt, & tamquam omnino alienam ab ea, quæ ante missa fuerat ad Pontificem; qui tandem etiam Legatos³ monuerat, ut ab omni verborum ambiguitate in eo argumento declinarent, ut quæ facile detorquent posset in explicationes consecutionesque deteriores. Quamobrem nouum ac tutius exemplar Canonum ac doctrinæ elaboratum est. Et Canon septimus reformatus, erat huiusmodi: *Anathema sit, si quis dixerit, non fuisse institutum à Christo, ut in Ecclesia Catholica sint Episcopi: ipsaq., cum assimuntur in partem sollicitudinis à Romano Pontifice, eius Vicario in terris, non esse veros ac legitimos Episcopos superiores Presbyteris; nec habere eamdem dignitatem eamdemque potestatem, quam hactenus obtinuerunt.* De hac noua forma⁴ dici sententiæ cœptæ sunt accuratissimè simul ac longissimè. Et Granatensis in sua defixus opinione negarat, Episcopos à summo Pontifice vocari in partem sollicitudinis; affirmabatque, eosdem esse Christi non Pontificis Vicarios: cui Legati respondendum curarunt in subsecutis cœribus efficaciter ac modestè à Præsulibus principiis, quibus ius erat dicendæ sententiæ post Guerrem, præfertim vero à Marino Archiepiscopo Lancianensi, & à Marco Antonio Colonna Tarantino, illustri poste à Cardinale.

¹ Ex Actis Paleotti. vbi extant singulorum sententiaz; & ex litteris Legatorum ad Borroméum, 3. Novemb. 1562 & Fustatarij ad Moronum, 3. & 5. No- uembr. & ex epistola Andreonis Archiepiscopi, eodem tem- poe.

Initio pauci Hispaniensibus vniuersè consenserunt in hac definitione postulanda de Institutione Episcoporum: sed in posteris conuentibus auctus est asseclarum numerus. Et validissimum his erat telum,

telum, quòd huiusmodi declaratio^m à tate Iulij non modò digesta fuerat à selectis Præsulibus, sed à Patribus confirmata, nec nisi eiusdem promulgatio in Sessione supererat; adeoque contra ius fasque quodammodo videbatur, id nunc Episcopis auferri, quod ipsis tunc concorditer adiudicatum fuerat. Quamobrem cùm sèpè magis moueantur hominum conuentus ab exterioribus causis, quippe patentioribus, quàm ab interioribus, quippe disputationi magis obnoxii, ea Patrum auctoritas, sedente Iulio coëuntium, complures iam in hanc sententiam traxerat. Comperto igitur, quantum obessest hæc vniuersalis opinio, necessitas solertiam exacuit ad certius exquirendum id quod eosque per incuriam positum pro vero fuerat. Et planè accidit quod interdum in scholis philosophantium contingit, vbi, postquam diu nauiter desudatum est in soluendis argumentis aliquo narrato experimento nixis, tandem re per periclitatem discussâ, narratio falsa detegitur. Episcopus Telesiæ, qui in Iulij convocatione à secretis fuerat, commentariis denuò lustratis, reperit illum Canonem non modò tunc à Patribus non firmatum, sed ne expensum quidem fuisse. Quo supra modum gauisi Legati; eorumque Princeps retulit in cœtum quintâ Nouembribus rei veritatem. Granatensis, cùm primùmⁿ huiusmodi definitionem in conuentu flagitauerat, afferens tamquam præcipuam causam antecedentem illius confirmationem, produxerat testimonium Aialæ, & Octauij Præconij, ex Ordine Minorum Observantium, tunc Archiepiscopi Panormitani, & olim Monopolitani, qui ambo secum illi conuentui interfuerant. Ij tamen cùm posteà sententiam ex ordine dixerunt, illud ipsum testimonium non confirmarant, sed silentio præterierant. Verùm Aiala in priuatis congregatis cum Legatis, vñà cum ceteris Hispanis narrationem comprobarat; quare is posteà auditis quæ Mantuanus retulerat, cùm postridie loquendi rursus locum habuit, iterum confirmavit, in Iulij conuentu fuisse id perpensum à Patribus, & statutum; & pro rei argomento ac monumento protulit scriptam tunc à se recitatam quæ sententiam, vbi vel ipsius diei nota visebatur. Hac Aialæ testificatione altè confosus est Mantuanus, quasi mendacij redargutus; sed gnarus, quàm sit honestius summis viris certamen retardare, donec illud vñà cum victoria eodem tempore sit habendum, per profundam dissimulationem diem posterum præstolatus, afferendum curauit à Telesiæ Episcopo volumen authenticum: qui Episcopus cùm præmisisset, se honesti studiosum esse, & idcircò delegatum à duobus summis Pontificibus, vt illi sacrosancto Concilio

Pars III.

Ff

à secre-

1562.
m Præter Ar-
cta in Arce
Aelia, 7. No-
vemb. Little-
ta Legate-
rum ad Bor-
rom. 8. No-
vemb. 1562.
& Fuscarij
ad Moro-
num. 9. No-
vemb. A&a
Musotti,
7. Nouemb.
Ep. sc. Sal-
manticensis;
arcane notæ
Vicecomitis
ad Borrom.
9. Nouembr.
& Archiep.
Iadrensis,
9. Nouem-
bris 1562.

n In arcane
notis Vice-
comitis ad
Borrom.
25. Octobr.
1562.

1562. à secretis esset, testatus est, eos quos proferebat Commentarios, tantummodo extare in Actis Iulij super eā re: eorumque lectā sententiā palam fecit, quæ Mantuanus narrauerat vera esse. Quin etiam ostendit, eo die quo affirmabat Aiala dictam à se fuisse de iam memorato Canone sententiam, ne dum quidem Patres ad formandos Canones fuisse destinatos. Si quis nollet habere fidem sibi, ac publicis Concilij Scribis, qui Actis subscripterant, denegandam illam non esse saltem Legato ac Præsidibus eā tempestate, à quibus tamquam legitima ea fuerant recognita.

Narrat Suavis, de iis Mantuanum & Aialam plurimum contende, & integrum conuentus spatum occupasse, atque ab utroque sibi arrogari rationem ob ambiguum significationem Decreti Canonisque stabiliti sub Legato Crescentio, cum illic diceretur: *Dicit præterea sancta Synodus, audiendos non esse eos, qui dicunt Episcopos non esse institutos Iure Diuino, cum manifestè constet ex litteris Euangeliis, ab ipso Christo Apostolos fuisse vocatos promotoq[ue] ad gradum Apostolatus, quibus subrogantur Episcopi: nec debet in mentem cadere, hunc tam necessarium & eminentem gradum inductum in Ecclesiam fuisse humanæ institutione: id enim esset detrectare ac paruifacere Diuinam Prouidentiam, qua in rebus nobilissimis deficeret.* Ac dein Suavis hæc habet: *Otto quoque Canones notati sunt, quorum octauus dicebat: Si quis dixerit, Episcopos non esse institutos Iure Diuino, aut superiores non esse Presbyteris, aut non habere auctoritatem ordinandi, aut hanc etiam Presbyteris conuenire, anathema sit.* Et subdit: *Vnusquisque ab aliqua opinione iam occupatus, in singulis quæ legit, eam nanciscitur; mirumq[ue] non est, si ambo hi Praefules suam quisque nancisceretur in iisdem verbis, quæ intelligebantur à Pontificiis dicta esse de sola Ordinis potestate, ab Hispanis vero de uniuersa, quæ Ordinem & iurisdictionem comprehendant; tametsi quicunq[ue] ex Pontificiis existimarent, Mantuanum, consultò simulantem se cum reliquis consentire, vetus Decretum legendum curasse, non quo suam, sed quo Hispanorum sententiam, quam in sinu celabat, confirmaret.*

Cuncta hæc falsa esse liquidd demonstrantur. In primis, Legati citra omnem dubitationem significarunt Borromæo, Aialam à se conuictum fuisse, palamque conuentui factum, illud minimè stabilitum sub Crescentio, ne verbo quidem adiecto aut de nouis responsis ab Aiala redditis, aut de alio Canone ac Decreto super hac re ætate Iulij confirmato. In eamdem sententiam ad eundem Borromæum scripsit Vicecomes arcanis notis. Idem retulit in sua Acta Musottus, & fusiùs Paleottus in sua. Præterea Suavis aliquid viderat quod fidem omnem adimebat Aialæ testimonio, quodque adscri-

^o Pater ex suis
præ allatis te-
stimoniijs.

adscribi non potest ambiguæ verborum intelligentiæ: In memorato volumine litterarum Vicecomitis, quod similiter extat in litteris Legatorum, fuisse ostensum ab Episcopo Telesiæ, qui à secretis erat, nedium quidem fuisse destinatos Patres ad Canones ac Decreta formanda eo die, quo autumabat Aiala ex sua scripta schedula à se super eo themate dictam sententiam. Pergamus, producamusque testes duos Antistites, huiusmodi definitionis studiosos, Archiepiscopum Iadrensem, & Mutinensem Episcopum, qui illi parti fauebant. Hi rem gestam perscripserunt, alter ad Cornelium, alter ad Moronum, æquè ac ego narravi, ne mentione quidem factâ vlli ambigui scripti, quod repertum fuerit sedente Julio confectum. Præter hos Petrus Consaluu de Mendoza Episcopus Salmanticensis in suis Actis idipsum diserte narrat; quin duas addit conditio-nes, quæ Suavis mendacium nimis deturpant. Vna est, Aialam Diuino consilio, cui libitum fuit hominis ægrimoniam mitigare, à conuentu abfuisse eo die, quo Episcopus Telesiæ Mantuani iussu rem gestam patefecit, & quem diem singit Suavis fuisse integrè insumptum contentionibus inter Mantuanum & Aialam. Altera est, Mantuanum ægerrimè passum, Aialæ testificationem aduersus quæ ipse dixerat redditam, cui tribuit iniunctum fuisse, ut illi qui à secretis erat, suas sententias scripto traderet, quasi non sinceram doctrinam, cùm is reuocasset in dubium, sicuti narrauimus, An Ordinis Sacramentum eam infundat gratiam, quæ nos efficit Deo gratos & amicos; & prætereà, an imprimat characterem, per quæ videbatur superiorum definitionum firmitatem labefactare. Usque adeò abhorret ab omni specie veritatis fama illa, quam Suavis excitatam comminiscitur, conatum videlicet Mantuanum eâ scriptorum lectione comprobare sententiā, cui ad speciem aduer-sabatur.

11 Controversia itaque haud perinde se habuit ac eam Suavis de-pingit: Num verba sub Crescentio Legato parata hanc illamve significationem importarent: in quo casu quis non animaduertet, utramque partem facile conuenturam, acceptis denuo iisdem verbis, & à singulis partium intellectis secundum eam sententiam, quam sibi sonabant? At verò quamquam eiusmodi verba suapte naturâ sanissimam innocentissimamque sententiam continerent, consultò Legati ea reiecerunt, ad vitandam in arguento tam delicato quamcumque ambiguitatem, quæ posteà in sementem definitionis in Ecclesia conuerti posset. Sed certamen fuit; quoniam Mantuanus quintâ Nouembbris narrauerat, fuisse Canonem illum

1562. sub Iulio digestum à selectis Patribus, sed posteà ne delatum quidem in generalem cœtum, nedum ab eo confirmatum, sicuti dicebatur: cui narrationi cùm Aiala postridie restitisset, eadē die pôstero comprobata est, allatis ab Episcopo Telesiæ legitimis tabulis.

Iam verò ex iis quæ Seripandus in sua peculiari narratione hu-
ius rei gestæ notauit, & nos oculis usurpauimus in Actis authenti-
cis Arcis Æliæ, solum exceptis quibusdam minutulis, quæ illic non
habentur, res gesta sedente Iulio ita se habuit. Post quartam Ses-
sionem die tertio Decembris anno 1551. commissus fuerat Mino-
rum Theologorum censuræ inter alios hic articulus, *Episcopos non
esse Iure Diuino institutos, nec Presbyteris superiores, nec ius obtinere or-
dinandi; aut si obtainent, illud esse Presbyteris commune, eorumq; ordina-
tiones absque populi consensu irritas esse.* Eo examine absoluto die
29. Decembris, descriptum fuit exemplar doctrinæ, & à Patribus ex-
pensum, auditæque de eo sententiaz sunt complures dies; tum de-
cimo quarto Ianuarij anno 1552. selecti sunt octodecim ex Patri-
bus illud reformaturi, simulque inde Canones extracturi; ex qui-
bus octodecim Patribus tres illic præsentes nominauit Antistes Te-
lesiæ, cùm septimo, vti diximus, Nouembris die ordine rem gestam
exposuit: ij verò erant Guerrerus, Naclantus, & Præconius. Hi se-
lecti Patres decimoctavo Ianuarij die cum reliquis Præsulibus for-
mam Canonum à se digestam communicarunt: & inter Canores
quidam erat, quo memoratus articulus damnabatur, exceptâ po-
stremâ particulâ de ordinationibus absque populi consensu ha-
bitis, fortasse ob eam difficultatem quam postea Galli obiecerunt.
Et vigesimo ac vigesimo primo die exemplar doctrinæ tradiderunt,
vt illic stabiliretur, quod erat quale suo rudi Italico stilo refert Su-
uis: sed non modò illud ibi firmatum non fuit, sed ne sententiaz
quidem super eo à Patribus dictæ sunt, propterea quod Oratores
Septemviri Saxonis Ducisque Wirtembergici petiere, vt earum re-
rum tractatione tantisper supersederetur, dum ipsorum Theologi
audirentur. Quapropter die 25. Ianuarij quinta Sessio celebrata est,
prorogatis Decretis, quæ posteà nunquam ad trutinam reuocata
sunt, nedum promulgata. Putauerim equidem falsum ab Aiala fuisse
narratum non datâ operâ, sed imprudenter; cumque reuerâ ille
articulus aliquâ ratione fuisse expensis ætate Iulij, hinc illum post
tot annos lapsum esse virtio memoriaz, quæ sæpè inter incertæ men-
tis tenebras amore sui deprauata, nobis ipsiis testatur, confidentiâ pa-
rum fideli, id quod optamus,

Ita

Ita se habuit certamen illud inter primum Legatorum, & Segoviensem Antistitem: & reipsâ huiusmodi erat rationis fundamentum. Quisnam postea præcipue controuersiæ fuerit exitus, post multum temporis ac negotij, in historia constabit. Etenim quemadmodum Natura plus artis ac laboris impendit in ea opera, quo-rum effector ac receptor unus & idem est, & in quibus vita bona-que constitutio cuiuslibet animantis sita est; ita prudentes hominum cœtus summam impendunt solertiam iis decisionibus, quarum iudices & iudicati iidem ipsi sunt, & ex quibus vita bona-que Reipublicæ constitutio pendet.

CAP V T XVII.

Diploma Pontificis ad reformanda Vaticana Comitia. Mintuani propositio in conuentu de Mansione. Regis Catholici litteræ ad Hispanos Præfules. Cæsaris litteræ ad suos Oratores. Sessionis prorogatio Gallis postulantibus priùs Pontifici probata, postea improbata, sed serò. Lotharingi Cardinalis aduentus.

DVm Patres tam acri studio rem gerebant; Pontifex suam quoque operam nauiter locabat. Quò Reipublicæ Christianæ ac Synodo satisferet, duo potissimum necessaria censabantur; emendatio Aulæ Romanæ, & Episcoporum mansio suas apud Sedes. Quod ad prius spectabat, complures à Paulo III. ac successoribus editæ fuerant salutares Constitutiones, quæ paulatim suauiter deleuerant plurimas ex pristinis corruptelis, partim, ut assolet, ab negligentia inductis, partim ab indulgentia. Sed adhuc reformatum supererat opus supra reliqua conspicuum, & à quo rectè constituto reliquorum probitas manat, hoc est, summi Pontificis electio. Hæc, quæ omnium inter mortales optimè constituta esse deberet, omnium pariter difficillimè institui posse ab humana prudentia noscebatur: leges reliquæ vim capiunt ad regendum à brachio executoris, dominantis in eos qui legibus obligantur; hic lex præscribitur eiusmodi capitibus, quæ nullum sibi Principem agnoscunt cum illa obseruanda est. Ex altera parte, in re tanti ponderis, priuatarum animi affectionum quasi incantatio, maximorumque Principum respectus, id cuique tamquam licitum depingunt quod in rem suam conducit. Iulius III. sicuti narravimus, diploma post diuturnam consultationem dictauerat ad reformanda Comitia Pontificia: sed antequam ea lex à solemini promulgatione

1562.

ne vitam caperet, ob mortem legislatoris necesse fuit haberi Comitia. Iam verò Pius IV. conuerso in idem animo rem compleuit, missaque ad Legatos Constitutione, pollicitus simul est, complures alias se vulgaturum, & ad ipsos missurum; iam à se confectas ad Aulam emendandam. Sed notatu dignum est, eam de Comitiis Constitutionem, tametsi iam fuisse vulgata quantum ad eius absolutam efficacitatem satis erat, tamen vniuersè sic latuisse, ut Pontifex in appendicula ad epistolam, quæcumque fuisse ratio, Legatis prohibuerit, ne per eos dies illam cuiquam communicarent. Legati lecto diplomate illud impensè commendarunt, respondentes pro more^a, optare se, vt lex aedē sacrosancta serò deduceretur in opus.

^a Epist.Bor-
rom. ad Le-
gatos, vlti-
mo Octob.
& Legato-
rum ad Bor-
rom. 8. No-
vembbris
1562.

Quoniam autem Suavis affirmat, huiusmodi emendationum leges parum prodesse, cùm eas liceat non exequi, oportuisset invenitum aliquod ab ipso tradi ad Christianam Rempublicam corrigendam quadam paginâ tantæ virtutis, ut ea postea electio à voluntate & efficacia executoris minimè penderet. Protectò ea Pij IV. sanctio, quod attinet ad rem ipsam, etiam in præsentia obseruatur; quin illi noua seueritas addita est per alteram Gregorij XV. sanctiōnem. Quare, tametsi spectatā ideā illius sanctitatis, quā opus esset in eligendo Christi Vicario, animaduertatur ea electio in quibusdam deficere; contingit hīc perinde ac in maculis adamantis, quæ si forent in corpore minus lucido ac terso, non certè maculæ, sed decora viderentur. Exputet vnuquisque, quibus angustiis domicilijs ac famulatus coarctentur in Comitiis diutius tam incliti Ecclesiæ Proceres, & eorum complures senes, & imbecillâ valetudine; quām multis vinculis iuramentorum ac censurarum in foro interiori, infamiæ & priuationum in exteriori illigentur; quot arcani repagulis ea peragatur electio: ac postea oculos conuertat ad alias plurimas rationes quibus conferuntur, & quauis ætate collati sunt principatus in orbe terrarum; diiudicetque, ullâne ad hanc accedit siue legis honestate, siue actionis dignitate. Si, quod amplius optandum supereriset, tunc sperari poterit, cùm Omnipotens dextera duo præstiterit beneficia; cùm euellerit à Præfulum Ecclesiasticorum animis innatam in homine appetentiam dominatus, & efficaci afflato Principes ita coercent, vt electionis iudicium arbitriūmque electoribus integrum illi relinquant.

^b Litteræ Bor-
rom. 4. No-
vembbris, &
ex supra alla-
ta epistola
Legatorum
ad ipsos.

Quo tempore Pontifex Christianorum votis in eo satisfecit, studebuerunt Legati Concilio gratificari in eo negotio mansionis. Communicauerant ipsis cum Pontifice^b paratum Decretum, quod quid ipse

ipse vellet cognoscerent, antequam Patribus proponeretur: ad quod efficiendum præstolabantur absolutam sententiarum dictio-
nem de Ordinis doctrina. Sed mutato consilio utrumque præuer-
terunt, eo Decreto conuentui proposito, quamquam alterum, ni-
mirum Pontificis comprobatio, postridie ipsis innotuerit, eoque il-
lis charior, quod improbatio fuisset inutilior, quippe quod non con-
silium, sed ipsum opus improbabetur. Ad eam agendi festinatio-
nem impulsi sunt ab instanti Gallorum aduentu, cum cautius agi
censeretur, si cœptum negotium, & non integrum hi reperissent.
Dum itaque de Canone septimo disputatio vehementius ferueret,
Mantuanus cuiusdam cœtus initio in hanc sententiam ver-
ba fecit.

*e Acta Arcis
Milez, &
Diarium,
6. Novem-
bris 1562.*

4. Debitori cum statutum solutioni tempus aduenerit, procrasti-
nandum non esse, ubi suppetit unde soluat: Legatos esse Concilio
debitores in articulo mansionis, adesse solutionis diem, ut pote pro-
missæ cum de Ordinis Sacramento agendum esset; Legatos qui-
dem esse soluendo, adeoque dilationem recusare. Duo sibi super-
esse significanda, alterum quod commendaret, alterum quod ro-
garet. Prius esse, cum fuisset propositum in conuentu 11. Mar-
tij, ut excogitaretur ratio quâ Episcopi residerent, in quo niti vi-
debatur bonus Ecclesiæ status, fuisse Patres transgressos nescio quo
paeto ad id quod Legati numquam proposuerant, hoc est, ad dispu-
tandum, cuiusnam iuris esset debita Episcoporum mansio apud
suas Ecclesias; atque à disputationibus ad contentiones progressos.
Quò tunc declinaretur offensio, fuisse recisam tractationem, atque
ad hoc tempus repositam. In præsentia ipsis considerandum tradi
Decretum quoddam, ex imitatione veterum Conciliorum, ubi præ-
miis inuitarentur Episcopi, & poenitentia adigerentur ad residendum:
eam rationem videri & validiorem ad obseruantiam, & tutiorem
à periculo, ne præterita certamina rursus excitarentur. Cælari ac
Regi Catholico illud probari, ac censi probatum iri pariter Re-
gi Christianissimo, quando Lansacus ipsis Orator, tantâ auctori-
tate ac prudentiâ vir, palam fecerat, se nihil laborare ex hoc an ex
illo iure declararetur esse mansio, sed tantummodò ut ea obserua-
retur: ab eo qui erat à secretis cunctos audituros Decretum: mu-
nus esse Legatorum, illud proponere, Patrum iudicare: ad hoc iu-
dicium spectare id, quod secundo loco ipsos rogaturus reseruarat:
præ oculis haberent, esse se lucem mundi, à Deo positam in monte,
& supra candelabrum Ecclesiæ. Decere ipsos disceptare sacræ Scri-
pturæ Patrumque testimoniis, non iris & contumeliis: nullam
effica-

1562. efficaciorem congruentioremque superesse rationem ad oblitterandam memoriam præteritæ acerbicatis, quām pacem ac modestiam in futuris congressibus.

His dictis, ab eo qui à secretis erat recitari Decretum iussit, quod Patres mature sententias ferrent: dein verò de Ordinis doctrina sermones habiti. Sententiam huiusce Decreti non affero, cùm alibi proferenda sit, postquam eā sèpius mutatā ac reconcinnatā, res tandem absoluta est.

Multis hīc erroribus implicat se Suavis. Quatuor à Legatis exagitata consilia describit, habitamque inter eos consultationem, unde id consilij suscepere; ignorans, agitata consilia fuisse solum tria, & huius suscepti electionem à Pontifice profectam, sicut indicaui-
*d Epist. Vice-comitis ad Borroméum,
5.Octobris,
& responsu
m 13.Octobris
1562.*
mus. Quin cùm ipse anteà falso narrasset, significasse Pontificem, curandum primo loco, vt in ipso negotium reponeretur: si verum id foret, quo pacto licuisset Legatis hoc ipsum præterire, & exemplò proponere sanctionem præmiis ac pœnis refertam? Verum qui-
dem est id quod fortasse decepit Suauem⁴, suassisse Pontifici Vice-
comitem, vt sibi rem remittendam curaret, id plerisque Patrum in
Synodo postulantibus, simulque dissuassisse, ne Constitutio propo-
neretur; sed responsum est, prius haud placere Pontifici, posterius
placere, quod sententiæ Bolani Brixiensis Episcopi consonabat, id-
que à Borromæo Legatis significatum fuisse.

Multo minus introspexit Suavis causam, quæ rei proponendæ moras abrupit, cùm id ipse querimoniis Præsulum ob cunctationem tribuat: sed nullus re ipsa tunc de eo sermo erat Patribus, feruidâ Episcopatus disceptatione occupatis. Verùm Legatis calcar sub-
didit Gallorum aduentus, sicuti narratum est.

Denique quoniam comminiscitur, huiusmodi Decretum propositum Patribus parum placuisse, satis mihi sit, illi opponere contraria verba Petri Consalui Mendozæ Episcopi Salmanticensis, quæ sunt: *Ingenti omnium alacritate.* Nec amplius in præsentia de Suavi.

Idem Mendoza scribit, Cùm certò constaret de proximo Gallo-
7
rum accessu, fuisse Hispanos admonitos ab eo qui Piscario à secretis erat, nomine regio, audiri, nouos illos Præsules aduen-
tare animo haud bene affecto in Apostolicam Sedem. Quocircà suos à rege iuberi, vt eam neruis omnibus tuerentur, cùm id po-
stularet Dei obsequium & Reipublicæ Christianæ, eā præfertim tempestate, quā sacrosancta illa Sedes tanconcordi conatu ab hæ-
reticis oppugnabatur & quatiebatur. Respondit Mendoza, grates
à se

à se Deo persolui, quod mentem sibi inieciisset Regiae conformem, antequam sibi illius iussio innotesceret; unde fortasse ipsius operâ multa in Pontificem detrimenta desüssent. Eosdem animi sensus profitebatur Guerrerus: *Tenim tam ipse*^e, *pro eo quod scripsimus, quām reliqui, concedebant summo Pontifici lute Diuino prærogatiuam supra Episcopos, potestatemque eos suspendendi & priuandi.* *Quapropter idem in consilio* ~~hac~~ *suā mente patefactā, simul conquestus vehementer fuerat, quod à quibusdam ipse & reliqui Nationis suæ appellarentur auersi ab Apostolica Sede, quæ semper ab ipsis vel sanguine fuerat ac fuisse pro-pugnata.*

1562.

e Epistola O-ratori Flo-rentini ad Cosmum Duccem, 3 Novembris 1562. & varia lit-terata Iadren-sis Archiepi-scopi.

8 At Ferdinandus aliquod coniunctionis genus cum aduenturis Gallis iniunxerat suis Oratoribus. Ad eos^f scribebat de præteritæ Sessionis successu, rei gestæ acquiescendum esse; sibi verò curæ futurum id quod suorum subditorum saluti conduceret, quod spe-ctabat ad imperrandam Romæ Calicis concessionem. *Agro ad-modum animo audiri à se, complures Episcopos ad suspendendam Synodus propendere; quamobrem velle se, ut Oratores pro viri-bus obsisterent. Conqueri se pariter, quod intelligeret, de morum emendatione vota repentina præ se ferri à reliquis, exceptis Gallis. Studerent Oratores efficere, ut in eam incumberet omni curâ Concilium, seposita dogmatum tractatione, aut certè utroque simu-
l opere promoto. Confidere se, plurimum ad id profuturum nouorum Galliæ Præsulum aduentum: cum his concorditer se gererent Oratores sui: vbi vniuersalis emendatio obtineti non posset, quem-admodum utilitas Christianæ gentis postulabat, suarum propriam ditionum conquererent. Et quando Præsides sibi significarent, in volumine à se misso haberi quædam, quæ si proponerentur, offen-sionem animique molestiam Synodo allatura essent, ea Oratores au-ferrent, reliqua verò proponerent. Præcipuo studio remedia per-quirerent Clericorum concubinatui, simoniæ, luxui, prauæque di-stributioni prouentuum Ecclesiasticorum. Addebat, suas ad aures peruenisse declarationem Gallorum, quæ ostendebant, molestum sibi futurum aduentum Lunensis Comitis titulo Oratoris Cæsarei (iderat in animo Hispanorum, & à Pontifice proponebatur ad eu-tanda prærogatiæ litigia) de rei veritate perquirerent, ac se tem-pori certiore facerent. Et vox illa, quam Cæsar audierat, haud vanam trahebat originem: siquidem Lansacus ad Reginam scripse-
rat^g, id vbi accideret, nec ipse priùs mandatum regium oppôsitus accepisset, nolle se Lunensi cedere, nisi præmissâ Synodi declara-*

f Littera si-gnata v'ti-mo Septem-bris & 4. Octo-bris, & Tridecem delatae 15. Octobris 1562.

Pars III.

G g

tione,

g 20 Septem-bris 1562 In comme-no-rato volumi-ne Gallico.

1562. tione, sibi tamquam Oratori Regis Christianissimi primam sedem post Cæsareos Oratores deberi.

Ceterum Galli, intento animo ad impetrandam moram tantisper 9 dum Lotharingus accederet, se leviter gerebant. Quare cum ipsis traditi fuissent parati Canones ad reformatos mores^b, summope-
^b Responsum Legatorum ad Borrom. 22. Nouemb. 1562.

re eos commendarant, tantummodo desiderantes, ne per quam-
cumque limitationem Sacerdotiorum multitudo permitteretur;
quamquam de hoc eodem postulato paulo ante subridens Ponti-
fex Oratori Gallico dixerat¹: Valde idoneum ad illud promouen-
dum fore Lotharingum, qui plurima Sacerdotia possidebat, tre-
centis scutorum millibus inde prouenientibus in annos singulos:
Nos vero (adiecit Pontifex) *unicum obtinemus, eoque contenti sumus.*

^c Litteræ Legatorum ad Borrom. 9. Nouemb. 1562.

Lansacus postea^c à Legatis petierat, ut dies aliquot protraherent Sessionis diem, propositioñemque Canonum, de quibus dictum est, quandoquidem Lotharingus non modò discesserat, sed iam propè aderat. Faciles ad id se præbuerant Legati duplice ex causa:
altera, quod ipsis iniunxerat Pontifex, ut decem aut duodecim dies illum præstolarentur, vbi certum esset eum intra huiusmodi spatum ad futurum; id autem liquere videbatur ex litteris Pisca-
rij, quibus certò ac disertè affirmabatur, propè iam esse Lotharin-
gum: altera, quod ex antegressa intermissione conuentum ad conueniendum de septimo Canone cum Hispanis, & ob prolixas super eo Patrum disputationes, adhuc immatura supererant reliqua argumenta, quæ imminentि Sessioni parabantur. Lansacus optata cunctatione potitus, haud ægrè tulit, ut interim proponeretur De-
cretum de mansione, sibi à Legatis ostensum; ac per eam occa-
sionem iterum insinuavit, se nihil laborare, hoc an illo iure præce-
pta declararetur mansio; quod in memoratum conuentum retulit Mantuanus.

^d Epist. Lega-
torum ad
Borrom.
9. Nouemb.
1562.

Discessit Lansacus^d, obuiam iturus Lotharingo, & Ferrerius di- 10 lationis postulatum iteravit, eamque ad dies quindecim petuit: et-
enim, sicut ipse aiebat, eodem die duodecimo Sessioni præscripto peruenturus erat Lotharingus; idque Mantuanus proposuit in coe-
tu^e nonæ diei. Dixit, prætermissionem coetuum postremis diebus, compertam omnibus, nec sine dolore memorabilem, ut pote ab hu-
manis animorum affectionibus profectam, impedimento fuisse, ne ad diem præstitutum argumenta digererentur; adeoque censere Præsides Sessionem ad alios quindecim dies esse retardandam: præ-
terquam quod breui Lotharingus Cardinalis ad futurus erat, cuius
doctrina, prudentia atque dignitas etiam solæ per se eam cuncta-
tionem

^e Prædicta
epistola, &
Diarium eo
dem die.

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.18.Cap.17. 235

tionem merebantur. Cui omnes consensere; quin aliquibus nouus 1562.
terminus visus est angustior.

11. Cùm aduentaret Lotharingus^a, Pontifex ad significationem ho- ^{b Epist. Po-}
norificentiae obuiam illi misit Româ, cum eodem posteà venturum ^{c Episcopis ad Le-}
ad Synodum, Carolum Grassium Episcopum Montis Falisci, & ^{d gatos, vlti-}
postmodum nobilioris coloris veste cohonestatum: consimilem ^{e mo Octobris}
urbanitatem Legati per Vrbanum Roboreum Senogallensem An- ^{f 1562.}
tistitem adhibuerunt. Grassius perfunctus erga Lotharingum in-
iunctis officiis, eum posteà Tridentum^g anteuenit, ob causam ^{g Diarium,}
quam mox exponemus; Senogallensis verò ipsum comitatus est. ^{h 1. Nouem-}
Ex his alter coram cunctis Legatis, alter per litteras ad Mantua- ^{i bris.}
num multa retulerunt ^{j p Litteræ Le-} de miti religiosoque Lotharingi animo, ^{k gatorum ad}
longè alia ab iis quæ fama vulgarat, & suspicio crediderat. Quin ^{l Borrom.}
Grassius narravit, tantâ illum pietate in Apostolicam Sedem esse ^{m 12. Nouemb.}
præditum, vt etiam obtulerit, se in conuentu sententiam non di- ^{n 1562. & Mu-}
ctetur, quam anteà Pontifex non lustrasset. Sed aduersa prior ^{o tenuis ad}
opinio tam constanter obduruerat, tam altè inhæserat hominum ^{p Moronum,}
iudicis, etiam prudentiorum rerumque peritiorum, vt quamvis ^{q eadem die.}
in eamdem sententiam cum Pontifice verba faceret Orator Galli-
cus, pro ignavia haberetur, habere fidem melioribus huiusmodi
nuntiis. Ac per eos dies scripsit Amulius ad Seripandum^q: Cùm ^{q Litteræ A-}
bona verba sint quædam merx parui pretij, opus esse ad ferendum ^{m uilij ad Se-}
de animi sensu iudicium, manum non linguam adspicere. ^{r Epist. A-}
^{s ripandum,}
^{t à Musotto}
^{u asseruatae.}

12. Nolo in hoc negotio dissimulare rem gestam, cuius notitiam
à me plurimi mercatus esset Suavis, vt eam acu suâ pingeret, ac va-
riaret. Quamquam verum sit id quod ipse narrat, Pontificem
haud consentaneum rationi duxisse aduentum Lotharingi Sessione
præuertere, iussis proinde Legatis, sicuti dictum est, eam proroga-
re: verum quoque est id quod Suavis ignorauit, fuisse posteà in
Pontifice mutatam^r sententiam; quocircà per expeditum tabella-
rium^s Legatis mandatum reuocauit, & prolationem prohibuit:
& quò vnâ cum re gesta eius pariter causa innotescat, opus est ali- ^{r Epistola}
quanto altius narrationem redordiar. Ante mensem & amplius ^{Legatorum}
Orator Gallicus iterauerat apud Pontificem consuetas petitiones ^{ad Borrom.}
^{t 10. Nouem-}
^{u bris 1562.}
^{v moræ, quò Lotharingus Cardinalis expectaretur, & qui desciue-}
^{w riant ad Concilium traherentur. Sed primò Pontifex conquestus}
^{x erat, quòd ex vna parte, cùm Synodus per aliquem etiam rarum}
^{y euentum quidquam aggrediebatur se petente, Principum administrî}
^{z expostularent, quasi Patribus à se libertas adimeretur; ex altera ve-}
^{rò, se quotidie stimulari, vt hoc illudve, quod ipsis placet, à Con-}

1562. cilio conquereret. Postea subiecerat, moras hasce postulari ex va-nissima spe efficiendi ut Synodo subiicerent se Britanniae Regina ac Protestantes, qui numquam ibi interfuturi erant, satis certi, non-nisi proscriptiones inde se reportatueros: aduentum quoque Lotha-ringi s̄pē incassum fuisse promissum: sibi nuntiari, Lotharingum tunc ad alia prolixa negotia distrahi; at ubi reuerā iter ageret, & ad eum pr̄stolandum opus foret paucos dies Sessionem protra-hi, suam ad id operam impensurum.

Post breue temporis spatium, & in eodem colloquio cum Ora-tore, Pontifex suspicione de immodicis Lotharingi consiliis apud se confirmarat. Etenim cūm postremō adductus ad ipsum fuisse ab Oratore Bartholomaeus à Bono, Regis familiaris, qui recens Ro-mam aduenerat, & redeundi in Galliam petebat veniam; Pontifex, quō ille ferret spargeretque in eam regiam proba consilia, eadem cum eo verba repetuit de Concilio, quæ cum Oratore illic adstante iam habuerat. Bartholomaeus v̄rd plura de Lotharingo Cardina-li, eiusq; sensibus ad hugonottos pacandos locutus est, narrans, Lotharingum sibi die quodam significasse, Salubre consilium à se putari, ut Missæ Diuinæque psalmodiz Gallico idiomate celebra-rentur, & pro eo quod ipse in Ecclesia Rhemensi peragebat, eo-dem sermone administrarentur Sacraenta. Ad quæ Pontifex pla-cidè respondit, licere Cardinali id Synodo proponere, sed in Ger-mania minimè profuisse.

Non tamen ex ea, aliisque similibus narrationibus Pontifex 14. à promissa mora recesserat, quin illam confirmarat: cūm enim Ab-bas Mannensis^s ipsi diceret, putandum esse, Lotharingum id tem-poris iam iter facere, rogaretque Pontificem ne Cardinalem cog-e-ret ad iter adeò præceps, adeoque vitæ suæ periculose, cuiusmo-di fuisse, si festinaret adesse Tridenti præscripto Sessioni die, sed commodum octo dierum spatium adhuc illi cōncederet, quæ mora nihil detrimenti Concilio, magnum Cardinalis incolumentati momentum afferret; respondit Pontifex, Se commendaturum Le-gatis ut consensum Patrum curarent, dummodò constaret, Lotha-ringum se iam in viam dedisse, & hoc ipsum ab illo postularet. Re-ip̄a Tridenti de itinere constabat, & ab Oratorum postulatis, Car-dinalis simul ac Regis nomine, illius postulatio supplebatur. His conformia locutus erat Pontifex cum Grassio, dum ad Lotha-ringum mittebat: sed res posteà varjis modis priorem speciem mutarat.

Scriperat Lansacus^s Tridentino ad Reginam exente Octobri, 15. fe

^s Litteræ Bor-
rom. ad Le-
gatos. 4. No-
vemb. 1562.

n 26 Octo-
bris 1562.
in numerato
volumine
Gallico.

se omni conatu dissolutionem Concilij, de qua sermo habebatur, impediturum; adiecitque id quod de Romanis Pontificibus sèpè suos ad Principes scribunt Oratores, decepti vocibus Aulicorum, ambitione & insatiabili famâ laborantium, adeoque propinquam semper eclipsim præfigientium, quâ mundus inferior perturberetur; expectari ex plurima verisimilitudine vicinum obitum Pij, senis & infirmâ valetudine. Proinde sibi significaret Regina, quo pacto & quo loco, id si contingere, ipsa mallet electionem haberet, an Romæ à Cardinalibus, an Tridenti à Concilio: illâ siquidem cum Hispano Rege concordi, certum rei exitum pro ipsorum arbitratu futurum. Existimare se, ad euitandum omne schisma, optimum fore, si creatio retardaretur usque ad exitum Concilij, & in eo leges futuro Pontifici præscriberentur, cui posse à minimè licuisse illis iam sancitis se subducere.

16. Ea Gallicorum ministrorum molitina, quantum mihi videor animaduertere, Romanam Aulam haud latuere. Illud extra dubitationem affirmare possum, postridie quam Pontifex ea postrema Legatis Concilij commisit, Abbatem Nichettum, à Legato Galliae missum, illi significasse, tametsi Lotharingus Cardinalis ac socij sese ostenderent, & fortasse suos apud animos se putarent agnos & angelos; absone tamen opinamenta ferre, ex quibus laboris plurimum perturbationisque posset enasci. Ferrariensis etiam Cardinalis suo chirographo Pontificem monebat, Lotharingum quidem sibi assueranter affirmasse, rectam in se mentem inesse de duobus præcipuis, de quibus ipsum certum reddi studuerat, nimirum, ut auctoritas Pontificia illæsa persisteret, & ne Synodus prorogandam ipse curaret; tamen prudentem sibi cautionem videri, si Legati defensionem molirentur, paratiique forent ad obserendum, & ad suam adhibendam auctoritatem cum iis, quibuscum oporteret; eum præualida euadat munitio, ipse animus ad excipiendam sustinendamque aggressionem paratus: & in publicis rerum Gallicarum narrationibus, ab eo missis ad Pontificem, habebatur, audiri, Cardinalem suosque Parisienses accedere paratis animis ad extundam questionem de prærogatiua inter Synodum ac Pontificem.

17. Cunctæ huiusmodi noticiæ simul coactæ adduxerunt Pontificem ad eam duram conditionem, ad quam rediguntur nonnumquam Principes, aut suæ famæ aut publicæ salutis lædendæ; ratusque minus malum se lædere, deuenit in consilia specie quidem periculosa, ac vituperationi obnoxia, quasi aduersantia meritis Nationis, ac promissi vinculo, quod Synodus celeriter conficeretur,

x Litteræ
Borromæi
ad Legatos
la communis
& ad Man-
tuanum scor-
sim, 6: No-
vembr. 1562.

1562. simulque sibi cautum esset ab eo torrente, qui, prout metuebatur, inguebat ad prosterndam auctoritatem Collegij ac successorum, à quâ rebatur Ecclesiæ, adeoque Fidei unitatem pendere; idcirco tam festinatò retardationis mandata reuocauit. Quanquam enim animaduerteret, etiamsi aduentum Lotharingi eâ Sessione præoccupasset, non idcirco materiam turbidis illius consiliis subtractum iri; considerauit tamen, & Legatis proposuit, non modo futuram emolumento antecedentem decisionem duplicis articuli, vnde facilius accendi posset sedatio de mansione & institutio-
ne Episcoporum, qui articuli eâ Sessione erant definiendi.

Sed hæc mandati reuocatio serò peruenit, cùm pridie decreta 18
fuisset prorogatio. Quod graui notâ Pontificem Synodusque li-
berauit: siquidem cùm ea inscriberetur essetque Oecumenica, co-
acta per antegressam inuitationem cunctarum gentium Christia-
narum, nimiùm contra suum nomen & officium egisset, si dum
egregia illa Præsulum cohors præ foribus stabat, fuisse, vt ita lo-
quar, depulsi, præuertente eorum accesum per diem vnicum Ses-
sione, adeoque patefactâ opinione, tum de illis, tum de inclyta na-
tione Galliæ, aut vilissimâ aut pessimâ. Quamobrem etsi Legati si-
gnificant Pontifici, se magnam molestiam passos, quod ipsius ius-
na tempori non accepissent, animaduertere mihi videor, eos in si-
nu magnæ id sibi prosperitati duxisse.

Paucas post horas Fererius ab illis petiit, vt quando Lotharin- 19
gus Piscariam iam peruenisset, triduo illinc distantem, cœtus
vñque ad ipsius aduentum intermitterentur, quod maiorem senten-
tiarum numerum audire posset in quæstione quæ tunc feruebat, de
Episcoporum auctoritate. Præsides considerarunt, ex vna parte
moram illam ad summam rei parum conferre, quandoquidem non
plures quam octo decémve in conuentu diebus singulis loqueban-
tur, adeoque impediri non posse quod minus Lotharingo liceret per
tempus dimidiā certè sententiā partem audire; sed ex altera,
gratificationis dulcedine, aut amaritie repulsa nimiùm posse oris
fensum variare in eo primo libamine, eaque propter prompto ani-
mo consensere. Adfuit paulò post Grassius præmissus à Cardinali,
vt suo nomine prorogationem peteret, quam impetrata ignorabat^y: eiisque litteras attulit ad Legatos, Brixianæ scriptas^z, in hanc
sententiam: Videri sibi, vtpote Synodo iam propinquo, aliquam
obsequij significationem præmittendam erga ipsos, qui Præsidum
munere fungebantur, ratum, se prius fuisse per illud officium me-

^y Apparet ex epistola Lotharingi ad Pontificem, iofrâ addu-
cenda.

^z Haec epistola scripta die 9. Novembris, & responsum 12. extant inter commentarios Burghesiorum.

ram reuerentiam exhibitum, quoniam tum ipse tum comites diligenter omnem impenderant, ut ante destinatum Sessioni diem peruenirent. Verum cum ipsis nec celerius iter conficeret licuisset, nec iam per summam lassitudinem liceret in tempore adesse Tridenti, illos a se rogari, etiam nomine venerabilium illorum Praesulum comitum suorum, ut paucos dies Sessionem retardarent. Episcopum Montis Falisci ad se missum a Pontifice, ut ipsum inuiseret, ac deduceret; qui sibi significarat, habere se in mandatis, ut idem peteret a Præsidibus Pontificis nomine. Cum spatiu tam angustum cerneret, voluisse iter festinare per dispositos equos, ut id munericoram exequeretur: idem etiam præstitorum Ferreriu, ad quem ipse ea de re scripserat. Postremo se petere a Legatis, ut per alterum ex illis, quid ipsis statuerent sibi significarent. Atque ita nutu quodam reuerenti ac remoto illis indicabat, velle se hanc anticipatam notitiam, quia fortassis haud postea existimasset posse cum dignitate sui Regis susque nationis adesse Synodo, si haec per repulsam ostenderet aut superuacaneam aut suspectam a se censi propinquam illam honestissimorum collegarum cohortem.

20 Legatorum responsio amorem simul & honorem abunde præstitt. De mora Sessionis rescripsere, opus minimè fuisse litteris Cardinalis; ad simplicem Oratoris petitionem in longius quam necesse foret spatiu fuisse protractam. Addebat, ad estimationis amorisque argumentum, eo ipso die paratum coetum ab ipsis esse reuocatum, eò quod Ferrerius dixerat, gratum Cardinali futurum, Patres audire super Ordinis argumento, quod tunc agitabatur. Cum hoc responso Grassium remisere.

21 Diu habita sunt consilia de excipiendo Cardinali. Rem describens Suavis dicit, & fortasse in probatis monumentis reperit, exceptum fuisse eo modo, qui videtur in Diariis usurpatus cum eodem Cardinali a Legatis Concilij Bononiensem translati, cum ille Romanam pergens illac iter habuit; & tamen reuerata non est. Tunc Legati obuiam illi usque ad Vrbis^a portam iuere, veste Carbasinâ, Rocchettum vulgo dicunt, quæ urbanus habitus est: nunc verò visus est aspectabiliorum personam agere, dignamque honore ampliore. Quare non solum præmiserunt obuiam longo itinere ipsorum familias^b cum Episcopis compluribus; sed ipsis quoque extra Tridentum per aliquem viæ tractum exierunt, & habitu viatorio, iis omnibus per Grassium illi prænuntiatis. Duo primarij Legati in medio ipsum collocarunt, reluctantem in hoc eam repugnantiam, cuiusmodi

^a Litteræ Legatorum ad Borrom.

^b 12. Novembris 1562.

^b Litteræ Legatorum ad Borromcum,

16. Novembris. Dia-

nium 19. & A. Pako-

1562.

modi esse solet, quæ non meri officij causâ, sed ex animo habetur, tametsi eamdem honoriscentiam illi Bononienses præstitissent: duo reliqui Legati cum Madruccio subsequebantur, & post illos Oratores Ecclesiastici Cœfatis & Regis Poloni, & centum ac triginta vñus Præfules, absentibus reliquis^o, propterea quod eius aduentus expectationem celeritate præuerit. Ante illum ferebantur in equis Oratores laici tum Veneti, tum Galliæ, tum Florentiæ: cum Cardinali venerunt quatuordecim Episcopi Gallici⁴, tres Abbates, & duo de viginti Theologi, plerumque Sorbonistæ, & hi sumptu regio: reliqui à peculiaribus Episcopis adducti. Eius aduentus apud complures metum in lætitiam vertit, sive ob eam voluptatem, quam secum semper assert maiestas amicam speciem induit, sive ob eam occultam vim, per quam in homine recti animi sui habitudinem aliis persuadent, eiusdem dicta nescio quo soni, actuum, & oris temperamento condita, suprà quam omnis eloquentia aut litteris aut legationibus enitatur.

^c Epistola
Fulcarilj ad
Moronum,
16. Nouem-
bris 1562.
^d Epistola
Legatorum
Episcopos
12. numerat;
sed reliqua
monumenta
14. Causa va-
rietas est:
quia duo ex
illis 14. ali-
quantulum
retro substi-
tere valetudi-
nis causâ, ut
scribit Ora-
tor Florenti-
nus ad Du-
cem, 16. No-
vemb. 1562.

HISTO-

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER DECIMVS NONVS.

ARGUMENTVM.

DOCVMENTA Lotharingo Cardinali tradita. Sebastianus Gualterius Viterbiensis Antistes ad agendum cum eo à Pontifice missus. Exceptus in cœtu Lotharingus. Littera Francisci Regis ad Synodum. Oratio Lotharingi, & responsio reddita priùs à Mantuano, dein ab Archiepiscopo Iadrensi. Altera oratio deinceps habita ab Oratore Ferrerio. Alienatio Lotharingi à Simonetta Legato, & varijs eius sensus indicati Præsidibus & Gualterio. Sessio prorogata, & quâ conditione. Memorabilia quorumdam optimatum funera. Discessus Oratoris Bauarici ob dissidium cum Heluetio. Veria agitata consilia ad concordandas sedes Oratorum Galli & Hispani, sed irrita. Adhibita à Molinensi Senatore studia apud Hispanos Praefules. Perturbatio in cœtu excita ab Episcopis Guadicensi & Aliphano. Maximilianus Bohemæ Rex, Romanorum Rex renuntiatus, & edita in Synodo ea de causa letitiae argumenta. Regis Narri mors. Prima Lotharingi dissertatio de institutione Episcoporum, cui complures, non item omnes Episcopi Galliæ adhæsere. Canonum forma ab eo proposita in agitatis argumentis. Alia eiusdem sententia de mansione. Nouæ litteræ moderate Regis Hispani ad suos ministros, ne Pontificem neque Gallos laderent. Lotharingi
Pars III.

H h

ringi

ringi querele. Sessio iterum prorogata, & quo pacto. Vicecomes Romam à Legatis missus, & quibus mandatis. Impensa à Gualterio opera ad abstergendas suspiciones mutuas inter Pontificem & Lotharingum. Pelvæus ad Archiepiscopatum Senonensem promotus. Supplicatio habita ob religionis negotia in Gallia, ac brevi allati nuncij victoria à Catholicis reportata. Edita ob id gaudia. Creatio Cardinalium Gonzaga & Medicei. Consilium Pontificis adeundi Bononiam, cohortantibus Seripando ac Lotharingo; debortante Mantuano. Tradita Legatis à Pontifice mandata de ratione agendi cum Lotharingo, componendique controværias; ac liberum eorum responsum. Quartus Februario dies Sessioni statutus. Triginta quatuor postulata ab Oratoribus Gallicis exhibita Legatis. Gualterius Romam missus, de iis acturus cum Pontifice nomine Lotharingi. Excogitata ratio à Legatis & Lotharingo ad concinnandos Canones de auctoritate Summi Pontificis & Episcoporum; & repugnantia, quam is offendit in suis Gallis, atque in Hispanis. Lotharingus & Madruccius electi cum facultate alios aduocandi ad componendum Decretum de mansione. Difficultates & contentiones exorta in eo conuentu. Decretum pluribus ex delectis Patribus probatum; sed obices iniecti postea à multis Canonum peritis. Lancellottus missus ad Lunensem Comitem, tamquam ad destinatum Catholicæ Regis Oratorem, ut is festinaret. Illius reditus, & allatum ab eo responsum. Declaratione ab Oratoribus Gallicis habita de prærogatiua Concilij supra Romanum Pontificem, à Legatis viriliter reiecta. Aduentus Oratoris Sabaudi. Reditus Vicecomitis Romæ, & allata ab eo responses. Desperata concordia conficiendi brevi Canones & Decreta, adeoque prolatæ Sessio ad vigesimam secundam Aprilis; iniuncta interim etiam in tractatione Sacramenti Matrimonij. Sensus præcedens Præsidum, Lotharingi, & Oratorum de hac prorogatione, & variae de illa sententiae in conuentu.

CAPVT

CAPUT PRIMVM.

1562.

*Prima Lotharingi colloquia cum Legatis, & mandata
ipsi tradita.*

- L**OTHARINGIUS postridie quād ingressus est¹, vñā cum ^{a Litteræ Le-}
Oratoribus Gallæ Legatos inuisit, præmisitque, duo ^{gatorum ad}
rerum genera à se propositum iri, quarum alteræ ad Re- ^{Borromæcum,}
gem Christianissimum, alteræ ad se spectabant. A se or- ^{16. Nouem-}
fus est, & commemorato veteri Regis consilio ipsius ad ^{bris 1562.}
Concilium mittendi, hactenus insuperabilibus obstaculis retarda-
to, dixit: Quemadmodum ad id oneris suscipiendum impulsus
ipse fuerat studio erga Religionem Catholicam, erga quietem
communem, erga utilitatem sui Regis, suæque nationis; ita adhi-
biturum se agendi rationes, iis quæ intendebat profuturas; suum
quæ animum firmè statuere, Legatis obsequi plenâ sui submissione,
ut pote ministris Apostolicæ Sedis; cui summoperè se obnoxium
agnoscet, tum ob acceptam Purpuram, tum ob alia singularia be-
neficia; præsertim verò se humilem addictumque famulum Pio
Pontifici profiteri. Postea conuerso ad alteram partem sermone,
Legatos salutauit Regis nomine, cuius litteras ad ipsos & ad uni-
versam Synodum das à se geri significauit: earum summam esse:
Illis ob oculos ponere præsentes calamitates sui olim felicissimi &
gloriosissimi Regni, quibus admouenda ab eo sacrostanto Con-
uentu remedia expectabantur, pro eo ac Oratores exposuissent ex-
recentibus mandatis, quæ ipse detulerat, ab ipso Rege Christianis-
simo, à matre, à fratribus, à Rege Nauarræ, & ab aliis regij Consilij
proceribus subscripta. Optare se ad generalem cœtum admitti, vbi
quæ sibi iniungebantur exponeret: præcipue verò excitum in Ger-
mania rumorem, in ea Synodo statutum iri fœdus inter Catholi-
cos Principes in Protestantes, qui propterea multis suspicionibus
commoti varia inter se agitarant. Regem Gallæ in eo pro suo of-
ficio se gessisse, satis gnatum ab huiusmodi fœdere fœdus alterum
haud minus validum inter aduersarios excitum iri, quod in Repu-
blica Christiana incendium inextinguibile accenderetur. Demum
conclusit: Se hoc iam functum munere Regis nomine, relieturum
rerum publicarum curam Oratoribus, collaturumque tamquam
priuatum operam suam Concilio maturè conficiendo, retentâ &
auctâ, quantum in se esset, Pontificis Romani dignitate.
- 2** Breuiter Legati responderunt ad prius caput; Maximoperè sibi
Hh. 2 compro-

1562. comprobari electionem , quâ Rex eiusque Consilium ipsum ad id elegerant ; singulari se lætitia affici eiusdem aduentu; optimam à se opinionem concipi de ipsis consiliis ; plenissimam capi voluptatem ex eius agendi fatione ; summam fiduciam prosperi successus ad emolumentum Christianæ Reipublicæ , ad Concilij decus, in ipsis opera ; & ipsos concordem in se animum profiteri etiam ex voluntate Pontificis ad exhibendum illi honorem, & eius iudicium plurimi faciendum. Ad alterum caput, grates ac reuerentiaz verba reddiderunt regiarum literarum summæ : viuidam animi ægrimoniam expresserunt ob ærumnas illius incliti Regni , sed simul au- Ætati spem de eiusdem tranquillitate , ob recuperatum recens ar- mis regii Rhotomagum ; vnde se confidere, reddituram eò quietem ac victoriam, præsertim verò pœnarum seueritatem in Christi perduelles , quâ Franciscus Primus illustris gloriæ usus fuerat. Nullum esse fundamentum illius fabulæ , quam retulerat Cardinalis sparsam de foedere, cum Pontifex Concilium conuocasset ad concordiam, non ad bellum, Legatisque commisisset, ut operam nauarent unitati Christianorum, comprobationi veræ doctrinæ, & falsæ damnationi. Se in id incubituros ope Cardinalis , quem velut Angelum pacis excipiebant à Deo missum, ad quasdam ex iis ma- culis auferendas , quas inducere solet in quovis multorum cœtu natura hominum, & iudiciorum varietas. Cœtus eodem ipso die ab ipsis oblatus est, si eidem libuisset.

Hinc ad alios inter se prolixos familiaresque sermones gradu fa-
cto, suam mentem his indicauit : Bono publico neutiquam expedi-
re, Sedis Apostolicæ seu Pontificis dignitatem quidquam diminui
aut restringi, aut in disputationem adduci : at verò ad salutem non
solum Galliæ, sed vniuersi Christiani Orbis , aptas ac seueras leges
ad reformatos mores sanciri , erasis vbiunque reperirentur cor-
ruptelis. Sicut enim potestas seipsa summam venerationem obti-
net ac meretur , ita cum usus noxios malique exempli retinet , of-
fendit populos , contumaciam & contemptum parit, ac seditiones
accedit. Id nisi à Concilio perficeretur , bellum in Gallia brevi
futurum præuideri longè ferocius in Catholicos Ecclesiasticos ,
quàm tunc in hugonottos gerebatur ; cum illis populis certum es-
set tum in antiqua Fide mori , tum amplius non pati licentiam ,
morumque prauitatem in dies gliscentem in Clericis. Præcipue
verò conquestus est, interdum Sacerdotia Curionum indignis ho-
minibus Romæ concedi : nec satis esse medelæ , quod licet Epis-
copis illos priuare , quandoquidem id euadebat factu difficile , &
inde-

indecorum Pontifici, qui tamquam dignos elegerat. Ad sermonem de bello progressus, sicut Regem Catholicum, Venetos, ac Duces Sabaudia et Florentiaeque ample collaudauit ob suppeditata ab illis auxilia, ita ex vniuersali Galliae sensu acriter de Pontifice questus est, cum hic suppetias subministrasset iis conditionum vinculis obstrictas, ut Regi usui esse non possent: siquidem iusserat, prius esse reuocanda edicta illic promulgata de Annatis & Præventionibus, ut dicunt. Quod cum assensum Procerum postularet, non modò longissimo tempore opus haberet, sed planè fieri nequiret: Pontifici autem satis esse debere, si eiusmodi edicta haud custodi- rentur; sicuti reipsa, aiebat ille, minimè custodiebantur.

4 Studuerunt Legati ictum declinare, respondentes, id negotij, quippe quod nec ad Fidem, nec ad morum correctionem spectabat, non à Concilio, sed solùm à Pontifice peragendum. E contrario Lotharingus semper in eodem perstitit, affirmans, sèpè respondisse Pontificem, negotium de Annatis ac Præventionibus, & quodlibet aliud, à se repositum in Concilio: atque hinc ortum fuisse consilium, ut Galici Præsules mitterentur^b. Super annatarum ne-
gotio Ferrerio Legati in memoriam reuocarunt, eidem Romam à Rege iam ad id missò ostensem fuisse tam apertum ius, ut illud ipse comprobarit. Lotharingus verò confirmavit, à se die quodam auditum illum fuisse in Consilio id ipsum comprobantem.

5 Qua in re mihi narrandum suppetit, Pontificem ex reo actoris personam sibi assumpsisse^c, acerbè conquestum, in Gallia rem ad-
eò nouam confectam cum suo & Collegij detrimento, aduersus na-
tionum omnium exemplum, aduersus communie ius, & aduersus ipsas pactiones: & quamquam Rex postmodum hasce rationes ex-
ponens, priuato suo decreto^d edictum illud deleuisset, pollicitus paucos intra dies solemnem firmamque eius reuocationem; tamen eam numquam fuisse prætitam: abrogasse Pontificem in præsenti solutione subministrati subsidij ceteras omnes conditiones, quam-
uis rationi consentaneas, quia difficultatem creabant, solumque quæsiisse, ut donum suum præcederet debita ac promissa alieni re-
stitutio, seu Procerum mandato, seu Regis solius, sed formâ vali-
diore. Quare mirum videri, regios, cum rem perfici ab ipsis opor-
teret, de postulato conqueri. Hoc pacto Pontifex purgabatur.

6 Sed ad Lotharingi sermonem reuertamur. Conclusit, Sibi esse in animo, nihil se dicturum acturumque quod Pontifici Legatisve displiceret, cum in medium allaturus non esset nisi honesta in se, & Galliae salutaria; atque ut certius voluntatis suæ argumentum

H h 3 ederet,

^b Errat in re-
lacione ad
allatam epi-
stolam,
<sup>16. Novem-
bris.</sup>

^c Litteræ
Borromæi
ad Legatos
simil,
<sup>25. Nouem-
bris, & ad
Montanum,</sup>
^{5. Octobris}
^{1562.}
^d Signato in
memoire Vin-
centio,
^{23. Iulij}
<sup>1562. & mis-
so ad Lega-
tos à Ponti-
fice, 25. No-
vembri.</sup>

1562. ederet, optari à se, vt sua consilia antequam cœtui proponerentur, Legatis innotescerent, aut etiam Pontifici, per alicuius Præfus-
lis missionem; siquidem haud se veteri, ne tandem concorditer
ageretur.

Ad hæc Legati: Cardinalem aptissimum concordiæ instrumen- 7
tum inter ipsos & Oratores Gallicos futurum: cùm enim ad com-
ponendam dissensionem sequestro sit opus utriusque extremi par-
ticipi, ab ipso cum Oratoribus patriam, cum Legatis dignitatem
participari.

*In adducto
volumine
Gallico.*

Antequam progrediar, necessarium arbitror, quæ iussa reuerà 8
Lotharingus ab Aula detulerit, recensere. Tradita illi mandata
erant huiusmodi: Calamitatibus illius regni ob Religionis dissidia
nullam reperiri efficaciem medicinam, quā accuratam emen-
dationem Ecclesiæ, tum Gallicanæ tum Vniuersalis, recisis super-
stitionibus à cultu Diuino, reformatis cæremoniis, iisque omnibus
vnde populus fraudem aut detrimentum pati posset, correctis mo-
ribus Ecclesiasticorum, traditâque aptius formâ, quâ eligerentur,
quântum fieri posset, digni homines atque idonei ad docendum
sapientiâ, ad promouendam pietatem exemplo. Ne Lotharingus
initio multum premeret emendationem Aulæ Romanæ, ne Ponti-
fex hinc fortasse moueretur ad Synodi solutionem, antequam reli-
qui fructus decerperentur. Et quoniam s̄ipius, cùm sermo inci-
derat de Aula Pontificia reformanda, reposuerat Pontifex, idem
esse peragendum in Aulis Principum laicorum, abrasis inde abusi-
bus Ecclesiæ noxiis, Regem paratum esse ad suam corrigendam,
vbi vitij quidpiam reperiisset; sed antequam quidquam decernere-
tur, eum esse de re commonendum, quò sibi liceret rationes suas
producere, ac præsertim priuilegia, tot promeritis à suis maiori-
bus impetrata.

De propriis capitibus emendationis Galliæ congruentis, satis 9
edoctum esse Cardinalem, & cum eo Archiepiscopum Senonensem,
& Episcopum Aurelianensem, qui omnes in priuato Regis Consil-
lio locum obtinebant; adeoque satis illis compertum erat quid-
quid ibi non semel agitatum fuerat, præter postulata ab ipsis audi-
ta in Comitiis Aurelianensibus, & præter notitiam communem
singulis Episcopis ob experientiam suæ Diœcesis. Nec omitten-
dum hîc est, nomine Archiepiscopi Senensis intelligi Nico-
laum Pelueum, tametsi nondum id temporis admissa fuerit tradi-
tio illius Ecclesiæ, quam illi Guijus Cardinalis concesserat; idem
autem posteâ Purpurâ insignitus studiofissimè fœdus promouit, ab
eius

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib. 19. Cap. 1. 247

eius a seclis *Sanctum nuncupatum*; Aurelianensi verò Ecclesiæ præ- 1562.
erat Ioannes Morulerius, vir magni nominis in Gallia.

- 10 Quod attinebat ad ea, quæ coniuncta cum doctrina aliquo modo videbantur: Ut usus Calicis in vniuerso regno peteretur:

Sacramentorum administratio lingua Gallicâ:

In Parœciis, non item in Collegiis, aut Monachorum Ecclesiis, Catechismus Gallicè, publicæ precationes pariter Gallicè: Ut concederetur populo tempore vespertinæ psalmodiæ Psalmos canere, in linguam popularē versos, ied prius ab Episcopis & Acadeiniis, aut à Conciliis Prouincialibus recognitos.

- 11 Ad generalem morum emendationem: Ut remedium admoueretur impudicæ Ecclesiasticorum vitæ, vnde innumera mala profluabant: & ubi aliter confici non posset, certè sacri Ordines non-nisi ætate minus obnoxiam huiusmodi lapsibus conferrentur.

Præterea, quoties in Synodo laxamentum aliquod proponeretur, profuturum recuperationi tot nobilium prouinciarum, quæ desciuerant ab Ecclesia, simulque non obstiturum verbo Dei, sicuti non obstabant, exempli gratiâ, Presbyterorum coniugium, permisso bonorum Ecclesiasticorum quæ fuerant occupata; semper Ora-tores Regij operam suam conferrent ad rem impetrandam, maximè verò cum Episcopis Gallicis: id autem tum propter utilitatem inde prouenturam, tum quò pateficeret Regis animus propitius hominibus ab Ecclesia seiunctis, quibus hoc ipsum vel arcano signifi-cari posset, vel per ipsorum ministros, si quis eorum in Concilio adesset. Editis illic opportunis disciplinæ legibus, Regem ac Re-ginam polliceri, tum suo, tum filiorum ac fratum nomine, accep-turos se quidquid Synodus Catholicè decreuisset & imperasset, neque permisuros, ut in subiectis sibi regionibus quispiam dege-ret, qui ab eodem dissentiret. Regem itidem Nauarræ, & reliquos Consilij Proceres sese obstringere ad vitam, quò id ipsum explere-tur, profundendam.

- 12 De recensitis mandatis nihil Suavis. Eius narratio de primo con-gressu Lotharingi ac Legatorum multis scatet erroribus, haustis fortasse ab aliquorū sermonibus pro famæ consuetudine, quæ ve-rum nec integrum nec solum circumfert: qui errores revincuntur epistolâ à nobis productâ, quâ Præsides de rebus gestis plenè ac distinctè Borromæum docuere. Grauius labitur, dum narrat, ob morbum Pontificis, id temporis ab Insulano Galliæ Oratore incep-tum Romæ negotium, de habenda successoris elec-tione Tridenti à Concilio per suffragia ex numero Nationum; & non prius quam consti-

1562. constituerentur leges futuro Pontifici: huiusc rei causâ Pium gra-
uiter fuisse commotum. Verum hæc non ab Insulano Romæ, sed
à Lansaco Tridenti gesta sunt, quemadmodum constat ex ipsius
^{f Cip. ultimo}
^{lib. 18.} epistola ad Reginam per eos dies scripta, & à nobis suprà allata.
Et quinam narrationis suæ discrepantiam à vero non aduerit Sua-
vis? Etenim negotium creandi Pontificis alibi quam Romæ, &
per alios electores quam per Cardinales, Romæ & cum Cardina-
libus agitari non poterat, hoc est, in loco, & cum hominibus, in
quorum summum detrimentum id consilij tendebat; sed Tridenti,
sollicitatis Episcopis ad ius illud sibi arrogandum, & comparatis in
Aulis aliorum Principum mandatis ad Oratores, ut denuntiarent,
pro legitimo Pontifice haud habitum iri quemcumque hominum,
in Concilio & à Concilio non electum. Verum est, iterum conti-
gisse, & acriori sensu ad Gallorum aduentum, id quod aliás con-
tigerat; nimirum, non eos modò qui aut ratiocinationis vitio, aut
utilitatis appetentiâ laborabant, pronus in suspicionem, illos ex de-
bilitate, hos ex sollicitudine, sed prudentiores etiam ac modera-
tores dubitasse, ne Transmontani cuperent Pontificiæ Sedis de-
pressionem, simulque eius translationem trans Alpes; adeò ut hu-
iustmodi sollicitudo ^b Senatum Venetum præfertim inuaserit. An-
imaduertebant siquidem perspicacissimæ illorum mentes, nihil
perniciosius obuenire posse Christianæ Reipublicæ, atque in pri-
mis Italiz, quæ nostræ Religionis fidelissima ac munitissima arx
est: idcirco quæ ipsorum Episcopos opportunè admonentes, quæ
cohortati ad festinam virilemque oppositionem ipsum Pontifi-
cem, cui mos erat ^b Senatum illum in grauissimis negotiis consulere,
tam noxiis molitionibus obstatere. Vnde colligitur, quan-
tum abhorreat opus Suavis à iudicio, quantumque aduersetur
votis illius prudentis ac religiosæ Reipublicæ. Sed quidam ho-
mines se alicuius Principis studiosos venditantes, student reipsa
appetentiæ suæ Principem, non se Principis voluntati utilitatiique
conformare.

^a Andreas
Morosinus,
Historicus
Reipublicæ
Venetæ,
lib. 8. an-
no 1562.

^b Morosinus
ibidem.

CAPUT

Episcopi Canadiensis obitus. Epistola Lotharingi ad Pontificem; & eiusdem colloquia cum Piscario. Huius studia Tridentis cum Episcopis Hispanis exhibita pro Sede Apostolica. Episcopus Viterbiensis à Pontifice ad Synodum missus Lotharingi gratiā, & quæ cum eo agi cœpta. Consilia à Lotharingo Legatis proposita ad sedandam dissensionem de institutione Episcoporum.

a Litteræ
Mutinensis
ad Moro-
num, 16 No-
vemb. 1562.

Quod debitus honor persoluatur eorum nomini, qui in communis salutis procuratione deceidunt, haud hīc reticuero, per eos dies in Concilio occubuisse ^a Ioannem Colofuanum Dominicanum, Hungarum, Episcopum Canadiensem, affectis mœstitiā Patribus, quam eius virtus ac sapientia promerebant, ac præ ceteris Drascouizio, cui sublatu sibi socius videbatur in Hungariæ suæ commodis promouendis. Sed ipse, & cum eo complures ex Transmontanis, incredibilem spem habebant in aduentu Lotharingi Cardinalis, ut qui superaturus videbatur cuncta obstantia, ipsorum postulationibus obiecta, quarum multas postea ad tritinam vocatas deprehensum est fieri non posse, multas esse perniciose, multas inter se repugnantes: non tamen has de se persuasiones aluerat Lotharingus, quin Brixiae præter amplissimas significaciones contrarias, expositas Grassio, cepit etiam opportunitatem eisdem Pontifici per litteras confirmandi ^b. Quare ad eum scripsit, ^b Novembri missas ad Legatos à Borromeo, 14 eiusdem 1562.

2 Nec aliter locutus fuerat Lotharingus cum aliorum Principum ministris, ac potissimum cum Piscario in suo per Insubriam transitu. Pontifex Piscario fidebat plurimum, & creuerat fiducia ob optimam operam ab eo impensam in Episcopos Regi addictos breui suæ legationis ad Concilium spatio, ac postea etiam per Pagnanum,

Pars III.

Ii

num,

1564.
e Multæ litteræ Pagnani ad Piscarium sunt penes aucto-rem.

d Per litteras Mediolano
11 Nouem-
bris, missas à Borromæo
ad Legatos
14. Nouem-
bris 1562.

num, qui à secretis erat, nauatam. Quare per eam occasionem Pontifex significandum illi curauerat per litteras, ab interposita persona, suas de Gallis suspiciones, simulque indicandum, eam esse egregiam opportunitatem suæ siue Principis pie illustrandæ, in Religione & auctoritate Pontificia sustinenda. Ad quod responderat Piscarius ^d tanto religionis studio ac tot promissis, ut à Pontificij fratribus nihil amplius optari posset, scribens, A se probè cognosci, sanctæ illius Sedis tutamen esse consentaneum ex omni parte Diuino obsequio, Regisque Catholici voluntati. Orari à se Pontificem, ut quemadmodum ipse generali iussione honorabatur ab illo, ita de modis peculiaribus edoceretur. Interim quod promissa mitteret effectu aliquo conuestita, significauit, se quod in ipso erat peregisse & apud Episcopos Hispanos Tridenti, & apud Lotharingum illac transeuntem. Prompto se animo reddituū ad Synodus, etiam cum vitæ discrimine, nisi stringentia Regis negotia se inuituni in sua administratione fixissent. Verùm, præter feruentissima mandata iterata Pagnano, certum à se hominem fuisse missum, qui cum Hispanis Episcopis ageret nihilo minus quam à se agi potuisset. Cum Lotharingo à se verba habita de rebus Synodi; sed ab illo exceptum fuisse risu diffusum rumorem, quod ipse aduentaret confusurus aut perturbatus Concilium, aut incommodum Sedi Apostolicæ allaturus; eumdemque affirmasse, suam vnicam mentem esse, nationis suæ calamitates nauiter exponere, flexisque genibus sanctum illum conuentum orare, ut remedium rebus conquireret: ex siquidem erant huiusmodi, ut benè compertæ humanum omnem animum, nedum Christianum, ad misericordiam emollirent. Quare addebat Piscarius, si forte Lotharingus aliquam aliam exquisitam formam in mente adumbrasset, hoc certè colore eam depicturum fuisse.

Interea Pontifex adhibito nouo studio pro suspicionum nouitate, nouos Præsules Italicos perpetuò ad Concilium mittebat: in quo quamquam intenderet, ne Sanctionum arbitrium penes Transmontanos esset; tamen accusari meritò non poterat, cùm aliâ in eo ratione non vteretur, nisi cogendo Episcopos, ut suo munere fungerentur. Sed duo stultè malignus narrat Suavis.

Alterum, præpeditum fuisse à Pio accessum Archiepiscopi Calaritani ad Concilium, propterea quod in eo ætate Pauli animus patefactus fuerat ultra modum studiosus opinionis affirmantis, mansionem Episcoporum esse Iuris Diuini. Perinde quasi longè facilius Pontifici non fuisse discessum Tridento permettere multis Itali-

Italicorum Præsulum ^e, illius sententia propugnatoribus, missio-
nem petentibus, quām Sardum hominem à Synodo arcere, qui
cū inter Hispanos connumeraretur, haud appareat quā ratione
potuisset ab Aula Romana impediri absque manifesta strepenti-
que violentia.

Alterum; fuisse pariter à Pio prohibitum Episcopum Cæsen-
tem (erat hic Odoardus Gualandus Pisanus, præclarus moralis
Philosophiæ scriptor) vt pote sibi suspectum ob intimam amicitiam
cum Cardinali Neapolitano, quēm ipse capitali patruorum suppli-
cio, eiusdemque coniectione in carcerem ac mulctā lacerat. Atque
ad hanc rem, quin potius extra hanc rem scribit, Famam fuisse, pe-
nes Marchionem Montisbelli, illius Cardinalis parentem, schedu-
lam perstitisse, quā Pius in Comitiis pollicebatur illius filio ingen-
tem pecuniaꝝ vim, si effecisset vt in ipsum caderet electio. Hæc
narratio de huiusmodi schedulis ante Pontificatum traditis, &
postea formidatis ob Iulij II. diploma, vna est ex iis fabellis com-
munibus, ab Aristotele notatis, quæ variis temporibus modò huic,
modò illi tribuuntur à fama populari. Vel amotæ mentis homo
animaduerteret, si huiusmodi schedula fuisset conscripta, nihil
priùs impensisque creatum Pontificem curaturum, quām vt pecu-
niā persolueret, & schedulam recuperaret, quippe longè maioris
pretij dignitati suæ. Quod si Pius illam haud recuperasset, quo-
nam animo fuisset aulus Caraffenses tam acriter irritare, vt ab
ipius vertice tiaram cum infamia deturbandam curarent? Deni-
que num ille vñquam commisisset, vt Cardinalis Neapolitanus
e custodia liber abiret, nisi priùs ab illius parente paginam illam re-
cepisset, sibi quocumque fulmine horribiliorem? Mirum est, Sua-
uem calumniandi libidine se adeò abiecisse, vt interdum ea scribe-
ret, ex quibus mediocris quiuis lector aut stultum aut improbum
illum habiturus esset. Et quod spectat ad confictum illud vetitum,
ne Synodum adiret Episcopus Cæsenas, propter amicitiam cū
Cardinali Neapolitano, quis eidem Cardinale benevolentiores se
præstitit, quām Boncompagnus, qui anteā in magno honore ac fi-
ducia habitus à Paulo IV. postea grati animi causā quoddam mu-
nus diuendidit scutatorum millium pretio, quod illius ex fratre pro-
nepoti subueniret, eiusque liberationi opem ferret? & tamen
Pius IV. non modò Boncompagnum aduocauit ad Synodum, sed
voluit vt ibi cuiuscumque maximè ardui intimique negotijs hic par-
ticipes esset, postea verò ad Purpurati gradum ipsum euexit, ac le-
gationem Hispanicam eidem commisit.

I i 2

Sed

1562.
^e Constat,
præter teri-
pietas suprà
allatas, ex
multis litteris
Borrom.
ad Legatos,
& inter alias
ex epist. 8. Iu-
lij 1562.

1562.

Sed nostram in semitam gradum vertamus. Inter Præfules, quos 4 tunc Pontifex ad Synodum misit, conspicuus in primis fuit Sebastianus Gualterius Viterbiensis Antistes, de quo à nobis alias facta est mentio, dum in Gallia Nuntium agebat, cuius frater filium habuit Raphaëlem Gualterium, mihi olim intimum ac studiosissimum amicum, & auum Caroli Gualterij, hodie viuentis, docti ac honestissimi Cardinalis. Parum ille benevolentia à Galliæ ministris consecutus fuerat, quippe qui semper improbarat per litteras Reginæ lentitudinem aduersus haereticos, sicuti tunc narravimus; & postea reuersus, animisque Gallorum diffusus, consilia eorum postulatis aduersantia seuero studio proponebat. Quocircum illi adscripsit ^f Orator, qui Romæ degebat, dissertationes quasdam super Concilio, per eos dies Pontifici traditas, in quibus de illorum consiliis sinistre disserebatur; scripsitque, illum studuisse eò mitti, persuadendo se attentius introspecturum intimos Lotharingi sensus, quem ipse postea peruerteret, multis Theologorum impulsis ad eius dicta impugnanda, adeoque prius in angustias illum coniecturus, dein verò eumdem cohortatus. Stulta suasio, quæ Pontifici exhibita, ad ipsum excludendum non ad eligendum valuisset. Sed reuerà Pontifex hominem elegit, animaduertens, satis illum expertum fuisse ^g Gallorum animos, ac præcipue Cardinalis, quicum plurimum egerat; & mutua cum voluptate secum ille Ludouicum Antoniorum adduxit, in quo eadem ex parte conditiones inerant, cum is perstisset in Gallia, negotia curaturus Nuntio abeunte. Volumen litterarum scriptorumque, quæ Gualterius dictauerat aut collegerat, diuturnum illud & operosum munus exercens, deuenit in manus Laurentij Cardinalis Magalotti, qui Urbano VIII. in Principum negotiis à secretis fuit, & vna cum eo volumine plurima monumenta, Operi meo peropportuna. Cumque ea omnia remansissent penes Horatium Magalottum illius sobrinum, tamquam heredem, virum apprimè intelligentem atque cordatum, is ubi primùm ea petij, perhumaniter mihi concessit. Ego verò nimis ingratum animum gererem, nisi tuni illi, tum aliis, qui lapides non vulgares meo ædificio subministrarunt, hanc tenuem remunerationem rependerem, ut in aliquo eius latere illorum nomen honorificis characteribus insculperem.

^h Epist.
Gualterij
ad Borrom.
23. Nouem.
bris 1562.

Peruenit Gualterius 22. Nouembris^h, comperitque, nondum sicutiisse Lotharingo ob febrim ex pituita, quæ biduo post eius adventum ipsum inuaserat, conuentui interesse. Reddidit Legatis Episcopos litteras Borromæi, aduentus sui causam aperuit, & ipsis conciis

^f Litteræ In-
sulani ad Re-
ginam.
27. Nouem-
bris 1562.

^g Litteræ
Pontificis ad
Legatos; &
Borrom. ad
Maurum,
13. Nouem-
bris 1562.

1562.

consciis confessim Lotharingum inuisit, cui epistolam Pontificis, per summam honorificentiam ad eum scriptam, detulit. Existimat Pontifex, muniendum esse Gualterium suis litteris, ad Lansacum ac Ferrerium datis, ne augeretur suspicio de illo Præfule, quam inesse in ministris Gallicis cognoscebat. Cuius suspicionis Lansacus post acceptam epistolam nouum indicium prodidit scribens ad Insulanumⁱ, Placere sibi testem illum suorum operum adesse Tridenti, ea Pontifici testaturum, in quibus nihil reprehensum iri sperabat. Verum Gualterius, ne apud Cardinalem minueret pretium honoris, quem illi Pontifex exhibebat, quasi communis duobus Oratoribus, fidenter Lotharingo anteā dixerat, curasse se ut illæ litteræ darentur à Pontifice, ne administri Gallici, qui ipsum reliquo Nuntij munere è Galliâ prosectum nouerant, eundem apud Pium parum gratiosum putarent, adeoque despicerent: simul illum consuluit, essentne illæ litteræ deferendæ. Quod intimæ fiduciæ officium effecit, vt Cardinalis se Oratoribus multiplici ratione antehabitum existimaret, collaudata Gualterij prudentiâ, datoque consilio ut litteras exemplò redderer. Non mediocrem etiam voluptatem ostendit Lotharingus, quod ibi hominem haberet, quicum ex veteri familiaritate liberius posset agere; quæ libertas condimentum est, sine quo consuetudines omnes austerae & insuaves euadunt; cœpitque eadem horâ amicitiam exercere, patefacto animo per querimoniam, quod modestiorem, eò grauiorem, ob iudicia enormia de suis consiliis propositisque Romæ habita; cui Gualterius satisfacere conatus est, negans Pontificis mentem fuisse vnumquam ab his suspicionum umbris occupatam. Hinc verò argumentum arripuit differendi de perturbato agendi ordine, quem Lotharingus in Concilio reperiret, cum illic tempus tereretur disputationibus tam alienis ab urgente necessitate, tamque oppositis festinæ expeditioni, quam ea & necessaria erat, & optata in quavis Christiani Orbis prouincia: sed subdidit, hoc ipsum paritum Cardinali immensam gloriam, si is eloquentiâ & auctoritate daret operam, efficeretque, vt ea inopportuna dicendi ratio amoueretur. Ille, quippe vir prudens ac circumspectus, respondit, id Præsidum operâ conficiendum, non suâ, vtpote priuati hominis in eo confessu. Sed Gualterius addidit, in ea re nequire cunctos simul confidere, quantum ipse unus posset: non aliunde suppeditatos fuisse Hispanis animos ad ea molienda, nisi à concepta spe se ipsum habituros fautorem cum suis Gallicis Episcopis, adeoque maiorem quamdam auctoritatem suis in Ecclesiis adepturos. Vbi se non modò non

I i 3 sufful-

1562. suffultos à tanto viro, sed repressos intelligerent, citra fines, quos transilierant, reddituros. Tum ab illo petiit, ac penè rei promissio-nem obtinuit, ut cùm primùm publicè verba faceret, Patres cohoretur ad agitanda argumenta, quæ magis ad rem, solidiusque ad salutem populorum conducerent. Quin Lotharingus indicauit, se verbis opera sociaturum, abfuturumque ab iis conuentibus, in qui-bus huiusmodi disceptationes inutiles haberentur. Adiecit, velle se mandata sua Gualtero communicare, indicans, postulatum ali-quod indecorum in illis contineri: sed significaturum se, quâ ratione Pontifex Galliæ facile satisfaceret, perfringeretque propen-sionem quamdam, quæ in plerisque illius nationis deprehendebat-ur, ad secedendum ab Sedis Apostolicæ obedientia. Proposuit, quò sedatè Canones firmarentur, diequé vigesimo sexto iam præsti-tuto Sessio celebraretur, vt Præsides ipsum pro Ecclesia Gallicana aduocarent, duos Hispanienses pro Hispana, & quem ipsi Præsides vellent pro Italica, qui concordi operâ eos Canones conficerent: se sibi polliceri, nihil operi suos Gallos repugnaturos; idemque per aliquam industriam de reliquis nationibus esse sperandum. Retu-lit, se assiduè ab Hispanis vrgeri, vt secum coniungeretur; eosdem etiam ad ipsum ventitantes tententias legere, proferendas in cœtu.

Dum Lotharingus ægrotauit, non diu à conuentibus vacatum est; cùm ipse modestè petierit^k ne suâ causâ cessaretur. In primo conuentu^l sedes nouis Præsulibus destinatæ: & quoniam lites magis excitantur inter cognatos quâm inter exterros, orta est conten-tio de gradu^m inter Hieronymum de Suochiere Gallum, Abbatem Clauallensem (qui à subsecuto Pontifice in Senatum cooptatus est post iteratam ex animi demissione repulsam, per remuneratio-ne m̄ eò honestiorem, quò violentiorem) & inter Abbates Congre-gationis Cassinatis. Causabatur alter, alios non contineri in veteri Ordine S. Benedicti, sed in Congregatione S. Iustinæ, confirmata recenti tempore ab Eugenio IV. adeoque à Clauallensi familia su-perari antiquitate. His addebat alias prærogatiwas Abbatum Clauallensium, Cassinatibus haud concessas. Sed ab his respondebatur; Variationem, ætate Eugenij habitam, de quibusdam secunda-riis esse, in primariis retineri ab ipsis sancti Benedicti regulam. Reliquis etiam argumentis validæ solutiones reddebantur. Ad litigium decidendum fuisse opus, multa diplomata, aliosque veteres commentarios expendere; res diuturni temporis, & tunc non modici laboris. Quare Cassinates statuerunt, honorem illum Gallo im-pertiri, cùm vnius tandem Parentis se filios agnoscerent; & Clauallensis

^k Epist. 1a.
dicitur sis.
19. Nouem-
bris.
l 16. No-
vember ex
litteris Mu-
tinensis ad
Moronum,
eo die.
^m Aucta Pa-
leotti.

vallensis commendatitias sui Præsidis litteras ad Cassinates detulif-
set; qui plus decoris reportarunt ex ea cessione, conducibili in iis
conditionibus Ecclesiæ bono, quæm ex famosa victoria reporta-
sent. In aliis cœtibus Legati lente processerunt, ut hoc æstimatio-
nis argumentum ^a Lotharingo præberent, præsertim cum ille of-
tenderet, id à se optari non odioso fastus, sed grato modestia no-
mine, quò fibi voluptatem utilitatemque caperet ex aliorum do-
ctrina.

^a Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
1562. Nouem-
bris 1562.

7 Eodem vigesimoprimo die, quo Gualterius Lotharingum adiit,
ipsum inuiserat ^b Seripandus communi Legatorum nomine, quod
illum distinctè doceret de initio, progressu, præsentiique statu Con-
ciliij; conuersoque sermone ad controuersiam quæ tunc feruebat in
septimo Canone, de re ipsum planè erudierat simul & consuluerat.
Ars efficacissima ad opem vñà obtainendam. Lotharingus studio-
sum quietis animum, & singularem erga Pontificem obseruantiam
præ se ferens, consilium, de quo diximus, illi proposuerat, quod
postea, quibusdam facilitatis gratiâ mutatis, ipse Gualterio repe-
tit, de duobus pro singulis nationibus diligendis. Sed Seripandus
consilium complexus non est, dicens, nondum illi comperta satis
esse ea hominum ingenia, perdifficulter inuicem flexibilia: quam-
quam reuerà Seripando in proposito negotio illud displicuit, quod
aperiretur aditus ad res agendas per nationes. Alter tunc reposue-
rat, Vbi id effici non posset, satius fore dari operam, ut ea lis omni-
no supprimeretur. Post hoc colloquium inter Seripandum ac Lo-
tharingum, Legati vñà coēentes concluserant, ne prius illud con-
silium vlo pacto exciperetur, atque ut Seripandus denuò palam fa-
ceret Lotharingo, rem neutiquam fieri posse.

^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom.
1562. Nouem-
bris 1562.

8 Hic in memorato congressu iterauerat Seripando consilium
suum, cunctis anteā Legatis expositum, ut communicarentur cum
Pontifice emendationis capita ab illo expedita, per aliquem Præsu-
lem Romam missum, qui postea regressus Tridentum, mentem
Pontificis de singulis capitibus referret, antequam confessui pro-
ponerentur. Sed Legati responsione tantisper supersedere, dum de
Pontificis voluntate docerentur, multoque minus mittendi Præsu-
lis electionem sibi suscepereunt. Borromæo tamen proposuere Ar-
chiepiscopum Lancianensem, quippe ad huiusmodi munus obeun-
dum alias adhibitum; Hydruntium, quippe dotibus præstan-
tem, & obsequendi Pontifici cupientissimum; Grassium, quip-
pe ad eumdem Lotharingum ante missum à Pontifice; Gualte-
rium, simili de causa, quamquam negotium cuius gratiâ missus
fuerat,

1562. fuerat, eius mansionem Tridenti utiliorem redderet: sed tandem conueniebant, Vicecomitem omnium maximè idoneum censeri, ob singularem Pontificis in eo fiduciam, quâ opus erat in homine, qui auditurus delatusque esset ex ore Pontificis intimos eiusdem sensus; cum prima conditio in eo, cui ut pecuniae, perinde arcana concredenda sunt, fides sit.

C A P V T III.

Lotharingus in generali cœtu exceptus. Epistola Regis Gallie à Lansaco redditæ Concilio. Eiusdem Lotharingi dissertatio. Primi Legati verba, & responsum ab Archiepiscopo Iadrensi communi nomine redditum. Nova oratio Oratoris Ferrerij.

^a Præter Acta arcis Romanæ, Paleotti, & Diarium 23 Nouembbris, Epistola Legatorum ad Borromæum, & duæ Iadrensis & Mutinensis, eodem die.

Postridie huiusc colloquij inter Präfides & Lotharingum, accessit hic ad generalem conuentum^a; ad quem cum prius confluxisset magna exterorum hominum frequentia curiositatis gratia, postea exclusi sunt: atque ab eo qui erat à secretis, tunc ea quæ Lotharingus à se dicenda destinarat, tum epistolæ regis exemplum, tum paratum illi responsum, summatim proposita. Et pro ingenio illorum cœtuum, in quibus multi verè sapient, & omnes putant voluntate ut ab aliis potentur sapere, in huiusmodi officiosis verbis nauter iam digestis oppositiones disputationesque non defuerunt. Postea ad deducendum Lotharingum ex ipsius domo, missi sunt Patriarcha Hierosolymitanus, Archiepiscopi Hydruntinus & Granatensis, Episcopi Cauensis, Conimbricensis, Viterbiensis, & Salmanticensis. Legati è suis sedibus per gradus descendentes, illum ingressum exceperunt: tum confidentibus Patribus, immensâ populi coronâ circumdati in medium progreffi sunt Oratores Gallicani; & Lansacus, utpore dignior, litteras regias reddidit Gallicè scriptas, & Latinè versas^b: quo idiomate recitatæ sunt integrè ab Episcopo, qui à secretis erat.

^b In veroque idiomate impressæ sunt in volumine Gallico memorata.

Gallæ inscriptio erat: *Sanctissimis ac reverendissimis Patribus Tridenti congregatis ad sancta Synodi celebrationem: sed clariss Latinè dicebatur: Congregatis in sacrosancta Synoda Tridentina. Exponebat ille Rex regni sui calamitates, quibus nonnisi à Divina misericordia remedium expectandum erat: impensa à Rege demortuo fratre suo atque à se studia, quod Synodus cogeretur: cunctationis necessitatem in Präfatum missione, ac duplice causam eō mittendi Lotharingi Cardinalis; alteram, quoniam ille suæ professionis officium*

cium haud oblitus, s^epè facultatem conueniendi petierat; alteram, quoniam à primis annis educatus inter seueriora regni negotia, intimos fontes grassantium miseriarum pernoscebat. Patres cohortabantur Rex ad laudabilem ac sanctam disciplinæ correctionem, iis restitutis Ecclesiæ, quæ hominum improbitate, ac temporum iniuria collapsa fuerant, cuius operis non modò remuneratorem Deum habituri erant, sed debitores cunctos Principes ac Principatus, ac cunctos posteros laudatores. Denique ab ipsis petebat, ut eam Cardinali fidem haberent, quam ipsis Regi habuissent.

- 3 Lectis litteris, loqui cœpit Lotharingus eâ dictio[n]is eloquentiâ, & actionis gratiâ, quâ vniuersè auditores rapuit, commouitque. Ob oculos posuit ærumnas exortas in Gallia ob corruptos cunctorum Ordinum mores, ob Ecclesiasticam disciplinam omnino collapsam, ob hæreses non oppressas, & ob tamdiu neglecta remedia à Deo instituta. Non parcí Ecclesiis; stragem edi Sacerdotum, dum aras amplexabantur; conculcari Sacra[m]enta; vnde rogos erigi ornatuum Ecclesiasticorum, & pyras sacrarum imaginum abieccarum. Comburi, & in fluios proiici Sanctorum lipsana, & cum ipsis effossa corpora Pontificum, Regum, ac Cæsarum: audiri voces nefarias in Dei nomen iactas; expelli Pastores; interdici sacrificia, despici Regem, leges obmutescere. Monuit aliorum Principum Oratores, infortunia, quæ tunc in Gallia poterant ipsis otiosè conspicere, experturos se ferâ pœnitentiâ suis in patriis, si propinquum illud regnum casu suo illas traheret in ruinam. Non tamen tot tantisque malis deesse spem in egregia pupilli Regis indole, in optimis Reginæ matris, & Nauarræ Regis consiliis, & in præualidis Dynastarum viribus; sed vietricia tela in propria tandem ipsorum viscera immergi: quare nihil suppetere salubrius, cui fidendum esset, quâ auxilium quod omnes Catholici petebant ab ea sacrosancta Synodo, & vniuersali Ecclesia in Sancto Spiritu legitimè congregata. Duo potissimum illos Patres à Rege commoneri, pro ea quâ Synodus prosequebatur obseruantia, & pro molestia quam ob Religionis dissidia patiebatur, vt nimis pro virili vana litigia & intructuosa controversiæ declinarentur, atque Principes ab armis mouendis retraherentur. Ab Henrico, dum moreretur, pacem fuisse commendatam, eamdem optatam à Rege superstite ac Regina, pro ætatis sexusque conditione: ea consilia reuerâ infelicititer cessisse, sed maiorem infelicitatem esse formidandam, si vniuersa Christiana Respublica in periculum belli fretum se se immitteret, adiretque discrimen uno eodemque naufragio penitus

1562. nitus pereundi. Dein ingressus emendationis postulata, eius necessitatem ostendit ad Ecclesiam, ac præcipue Galliam sustinendam: repetuit ea Scripturæ verba, quæ à Pauli III. Legatis allata fuerant in Synodi primordiis: *Propter nos, fratres, hac tempestas nata est, proiecisci nos in mare.* Finem dicendi fecit, professus ic suique comitatus Episcopos velle subiacere post Deum beatissimo Pio IV. Pontifici Maximo: cognosci à se illius in terra Principatum supra cunctas Ecclesias; numquam eius mandata se obrectaturos: venerari Ecclesiarum Catholicarum, & Oecumenicarum Synodi Decreta: Illustrissimis Legatis se submittere, sociales dexteras reliquis Episcopis offerre, ac Cæsari, quod ibi suarum sententiarum testes adessent clarissimi Principum Oratores.

Hæc Lotharingus. Tum Mantuanus quædam habuit verba, quibus tantumdem plausus ex maiestate retulit, quantum alter ex eloquentia. Illorum sententia hæc fuit: Cùm Lotharingus Cardinalis Legatos inuisens, iis significasset, velle se sui Regis mandata in cœtu Parribus exponere, selectum ab ipsis fuisse Archiepiscopum Iadrensem, virum doctum atque prudentem, qui simul nomine Synodi responsum redderet eleganti, copiosæ atque eruditæ Cardinalis orationi, qualem promiserat egregia illius scientia, & quam rès ipsæ comprobarat; simul explicaret, quām gratus acciderit illi conuentui suscepimus ab eo labor itineris Tridentini, quò Synodus locupletaret multis Episcopis, Abbatibus, ac Theologis Ecclesiarum Gallicanarum, cùm ex ea doctissimorum capitulo accessione ingens subsidium speraretur Catholicarum veritatis causæ; & processus mirifici in Ecclesia corruptelarum morumque correctioni. Etenim in comperto erat, quantum Cardinalis laborasset in Consiliis Regionarum ac Regis ad Religionem tuendam, ad confirmandam auctoritatem Sedis Apostolicæ, & Pontificis dignitatem; nec minus innovuerat, quantum idem in publicis concionibus dixisset, Euangeliū non erubescens, prout plerique Procerum solent, & quantum denique perfecerat virtus bellica præclarissimorum illius fratum in bello Gallico, Religionis causâ suscepito: paria in posterum facinora sibi policeri Patres, tum Tridenti ab huius lingua, tum in Gallia ab illorum manu. Verum ne Iadrensis partes ipse assumeret, nihil à se amplius addi; sed togari tantummodo Cardinalem, ne illi mirum accideret, si ipse usurpus esset maiori breuitate, quām postulare videbantur thematis amplitudo, dotesque innumerabiles præstantissimorum eius fratum, cùm sibi persuasisset, plurimum à se collaudatum iri Cardinalem, dum pauca proficeret ex plurimis quibus

quibus ille laudari posset, reliqua vero auditorum consideratione tacite relinquenter. 1562.

Facto hinc silentio, locum loquendi dedit Mutio Callino Archiepiscopo Iadrensi, qui orsi est: Acerbum dolorem passam esse Synodum ob Galliae seditiones, cum intelligeret, Regnum illud inclytum, quod semper firmissimum quasi propugnaculum Catholicæ veritatis persistiterat, nunc propter controversiam Religionis campum miserabilem stragis clavisque euasisse, adeoque Galliae Proceres inter se configere tam ardenter, quam ante coniunctim bella Religionis gratia gesserant: credidisse prius Partes, ipsorum tristitiam plurimum auctum iri, si forte Galliae calamitates non audiissent, sed adspexissent. Et planè id ipsis eo die accidisse improvisò, dum Cardinalis orationis suæ copiæ & grauitate, spectatores potius quam auditores illorum infortuniorum effecerat; adeò ut in sensu doloris ne ipsis quidem Oratori cederent. Deplorari ab eo charissimæ parentis ærumnas; à Concilio, charissimæ filiæ: releuari tamen mœstitudinem à concepta spe, quod excitaturus esset Deus ad suam suæque Fidei gloriam in Rege pupillo virtutem ac felicitatem maiorum. Præterquam quod cum in præsentia coactus Diuinâ commiseratione, ac Pontificis operâ cerneretur sacer ille conuentus, sperandum esset, disiectis tenebris agnatum iri ab omnibus verum Dei cultum, ac disciplinæ splendorem, pacemque Ecclesiæ redditum iri. Ad quod perficiendum sicuti Synodus antea industriam omnem impenderat, ita, vbi id posset, in posterum enixiùs conaturam; cum summæ sibi prosperitati duceret præsentiam Cardinalis, non modò ut hortatoris, sed ut consilarij & adiutoris. Compertam esse illius præstantiam in liberalibus disciplinis, ac potissimum in sacris, ingentium negotiorum peritiam, auctoritatem apud Principes, &c., quod maximum erat, pietatem erga Deum, integritatem vitæ, ac studium Catholicæ Religionis: proinde polliceti sibi Synodum ab eius opera tantum emolumentum, ut lætitia, quam eius aduentus dies attulerat, euasura esset minima inter omnes eiusdem mansionis dies: eapropter agi à Patribus debitas Deo grates, & felicem accessum, post tam laboriosum ac periculosum iter, ipsi Cardinali, eiusque honestissimo comitatui gratulari, dum à cælo prosperos illis successus iidem augurabantur. Se libenter audituros aut à Cardinali, aut ab Oratoribus, quæcumque Rex proponeret, vbi ad ea exponenda locus ac facultas illis concederetur (adiecta sunt hæc verba postrema, ne Oratores sibi potestatem tribuerent publicè verba faciendi quoties ipsis libuisset) cum

1562. Patribus certum esset, Regis nomine, qui utique laudem pueritiae suæ comparare incipiebat è strenua pietatis defensione, & cui præcipuum studium totius vitæ curriculo adhibendum erat ad exornandam amplificandamque Religionem, ea propositum iri, quæ cum vera Dei gloria, cum perpetuo Ecclesiæ bono, cum summa Se-dis Apostolicæ dignitate conne^cterentur.

Absolutâ Iadrensis oratione, Ferrerius graui eloquentiâ sermonem habuit, Cardinalis dotes amplificando: Ex legatione viri tam præclari, adeò necessarij Gallicano regno inter eos tumultus, palam fieri Regis religionem, eiusdemque de Synodo aestimationem. Posse Regem, ubi vellet, triduo prouincias suas pacare, quippe Principi suo nativo propensione addictissimas; sed ab illo non tam res suas quæri, quam Religionis Catholicæ, summi^que Pontificis, ad cuius dignitatemi auctoritatemque tuendam nihil ipsum vereri thesauros omnes profundere, simulque regnum ac vitam in discrimen adducere. Ad emendationis postulatum progressus, dixit: A suo Rege non peti nisi quod à Patribus Nicæni Concilij Magnus Constantinus petierat: suas omnes petitiones contineri aut in factis Litteris, aut in antiquis Constitutionibus Concilio- rum, Pontificum, & Patrum: harum restitucionem in integrum, ut loquuntur Iurisconsulti, à Rege Christianissimo, Ecclesiæ Primo^mogenito, postulari apud eos, quos Deus legitimos tamquam Prætores constituerat: id ipsis à Rege flagitari non vi clausulæ vniuersalis, sed verborum, quæ exprimuntur in Edicto illo Diuino ac perpetuo, aduersus quod nec habuit, nec habiturus erit locum usurpatione (ut surpatione dicit Italice Sua^s, ex legalium vocabulorum ignorantia). seu præscriptio. Rem illustrauit ingeniosis collationibus exemplorum ex Diuina Scriptura. Affirmavit, nisi id perficeretur, frustrè confugi ad affinitatem, ad singularem amicitiam, ad incredibilem liberalitatem maximi ac potentissimi Regis Catholicæ: frustrè implorari opem supremi Pontificis, Reipublicæ Venetæ, Ducum Lotharingiæ, Sabaudiæ, & Etruriæ: id nisi haberetur, fallacem esse equum ad salutem. Eos qui perirent, propriæ quidem culpâ perituros; sed perituros Patribus, atque à Patrum manibus rationem eorum sanguinis petitum iri. Postremò adiecit: Antequam peculiaria mandata proponerentur, illos à se rogari, ut celeriter cœptas disceptationes absoluuerent, quò amplior facilitas præberetur ad agitanda argumenta longè grauiora, & maximè necessaria, finemque Synodo ad Diuinam gloriam impo- nendum.

Præmo-

7 Præmoniti fuerant Præsides^e de iis, ad quæ exponenda se para-
bat Ferrerius; nec equidem comperio eam difficultatem in eius oratione permittenda, nec eam ægrimoniam in illa auscultanda, quam Suauis depingit. Solùm^d scripsit ad Borromæum Viceco-
mes, admonitos fuisse Legatos, ne huiusmodi morem inducerent; d 23 No-
eos verò respondisse, se pollicitos iam fuisse in eo gratificaturos uerbis 1562.
Oratori. Verùm neque necessarium neque decorum existimarunt,
nouam illi responcionem reddere nomine Synodi; idcirco qui à se-
cretis erat, ad ambos Oratores Gallicos conuersus dixit, Synodum
sedulò expensuram res ab illis propositas, atque in tempore re-
sponsuram.

Dum hæc Suavis recenset, in multis peccat. Quare in Latina
versione, illius amicus potius quām interpres, melius veritatem edo-
ctus, aliquot ex eius erratis emendat. Sed tanti ponderis ad rei sum-
mam non sunt, vt velim aliter ea refellere, quām ex diuersa mea nar-
ratione, cùm lubeat mihi illud agere cum Suaui, quod in modera-
ta Republica fieri solet, vbi lenia malefacta neque cuncta condonan-
tur, neque cuncta vindicantur.

C A P V T IV.

*Gallorum alienatio à Simonetta. Varia inter Lotharingum &
Gualterium colloquia. Sessio prorogata pro arbitratu, sed cum
restrictione, vt certus dies intra dies octo denuntietur. Obitus
Ioannis Baptiste Osij Episcopi Reatini, Ioannis Cardinalis Me-
dicei, & Frederici Comitis Borromæi, geniti ex sorore Ponti-
ficiis. Discessus Oratoris Bauarici. Difficultas in componenda
dissensione inter Oratores Galliæ & Hispaniæ.*

GValterius continuatà cum Lotharingo consuetudine, illum
comperit non modò consciūm suspicionum^a, quæ num-
quam omnino disiectæ fuerant inter Legatos reliquos, & Si-
monettam, sed in hunc etiam animo male affecto, affirmantem-
que, vni Simonettæ arcanos Pontificis sensus patere; atque hinc
minui collegis animum, quod se Romæ perstrictos animaduer-
tent. Satis non esse Simonettæ, quod in persuasione benevolentiae
erga Pontificem primas obtineret, nisi etiam contrariam de aliis
persuasionem induceret: in quo tamen Lotharingus perperam do-
ctus fuerat. Etenim in voluminibus litterarum Pontificiarum de-
prehenditur id temporis plenissima in Pio fiducia Mantuani, iuxta

Litteræ, &
arcana notæ
Gualterii ad
Borromæum,
25. & 26.
Nouembria.
1562.

1562. ac Simonettæ. At verò cum Seripando ac Varmensi, quippe viris in schola magis quam in negotio versatis, parcius ea communica- bantur, quæ ad eorum doctrinam minus pertinebant. Imò quod attinet ad Simonettam, vti metus è suspicione nascitur, coimperio illum à Pontifice ^b reprehensum, quasi nimis in ipsum dominare- tur timoris affectio, quæ virtus, ad egregiè agendum necessaria, de- bilitatur. Adiecit Gualterio Lotharingus; Romæ nimium fuisse gloriatos iuuenes quosdam, iuris Pontificij studiosos, qui rati pro- desse Pontifici, eidem oberant, nunc Hispanos, nunc Gallos pro- uocantes. Hic autem conquestus est de ingenti gaudio, quo huius- modi homines gestierant ob rumorem paulò antè diffusum aduen- tus sui præpediti. Reuerà delati fuerant Mediolano ^c nuntij ad Si- monettam, Abbates Gallos, à sancti Ambrosij Abbe hospitio ex- ceptos, ita fuisse locutos de mente Lotharingi, ac de coniunctione eiusdem comitatus cum Hispanis Germanisque ut non parum enutrita fuerit præcedens ac nativa suspicio illius Legati, hominis non minus facilis ad eam patefaciendam, quam ad concipiendam, & quicum conueniebant ij ferè omnes, qui studium impensis præ se gerebant erga Pontificis auctoritatem; seu quòd qui amat timet, seu quòd qui amorem ostentat, ad eius argumentum timo- rem ostentat. Conatus est Gualterius lenire Lotharingi stoma- chum exacerbatum in Simonettam, simulque cohortatus est Simo- nettam, vt ilcum inuiseret, seque in ipsius benevolentiam insinua- ret iis agendi rationibus, quas idem, vrpote Lotharingi conscius, suggessit.

Euenit Gualterio hæc agitanti, vt quasi aliorum suspiciones tam- 2 quam haud temerarias, sed communi famæ nixas excusaturus, cer- tò cognosceret ex Lotharingo, falsa esse duo iam vulgata atque cre- dita; ipsum scilicet moliri, vt res nationum numero sancirentur, quemadmodum Simonetta simul & Seripandus induxerant in ani- mum ex iis quæ Lotharingus, vti narratum est, proposuerat; & apud eumdem fuisse habitum cœtum Gallorum Præsulum, qui il- lic comprobassent sententiam, affirmantem Episcoporum iurisdi- ctionem esse iuris Diuini: quod vtrumque Suavis tamquam ve- rum confidenter narrat. Resciuit quidem Gualterius, complures Gallorum in priuatis congressibus declarandum censuisse, iurisdi- ctionem Episcoporum esse à Christo; sed nihil exprimendo, pro- ximé ab illo, an per alium; dein verò celeriter progrediendum ad capita emendationis, quod argumentum magis illis cordi erat ad Gallian componendam.

Valdè

^b Arcanæ
notæ Borro-
mæi ad St-
moeitam,
5. Decembr.
1562.

^c Literæ, &
arcane no-
te Gualterij
ad Borro-
mæum, 19. &
23. Nover. 1562.

Valde tamen turbidum fuit huiusmodi colloquium, siue potius contentio, inter Lotharingum & Gualterium. Ille quidem acriter querebatur ob prauam de le opinione, quam præ se ferebat Pontifex, & crebram exprobationem beneficiorum, quæ idem sibi contulerat. Atque inter cetera retulit, quoties in cœtu super rebus Concilij Pontifex conquerebatur de iis, quæ aduersum le Cœfari suggerebantur, oculos ab eo conuerti ad Cardinalem Burdelium, ea quasi Lotharingo adscriberet. Ex altera parte Gualterius fidenter sui Principis opera defendebat. Cumque ipsi videretur Lotharingus elatius loqui, quod hic sciret, non plenam coniunctionem id temporis inter Pontificem ac Regem Catholicum intercedere, illum monuit, quām alteri proclive esset alterum sibi coniungere, sed iis modis, qui fortasse Gallis haud placerent; ipsorum tamen culpæ id tribuendum, si Pium ad id compellerent: quin nec minus graue ipsis futurum, si Pontifex amorem Regis Galliæ sibi comparasset, illius utique postulationibus indulgendo, quarum præcipua erat, facultas alienandi ingentem partem bonorum Ecclesiasticorum, quò pecuniam impenderet bello in hugonottos; quod à Pontifice denegatum anteā fuerat per summam Gallicorum Præsulū commendationem, quippe qui animaduertebant, canalem hinc apertum iri, quo breui Ecclesiæ patrimonium exhaustiretur. Nec omisit Gualterius commemorare id, quod legebatur exprobatum à quodam hæretico Germano Sorbonicis; eos nempe viarios esse dialecticos, dum reliquis Ecclesiæ Romanæ principiis consentientes, prærogatiuam Romani Pontificis supra Concilium euertebant, quæ legitimâ consecutione deducebatur.

4. Iam verò tametsi in congressu cum Gualterio, ob exercitam ab hoc agendi libertatem aliquid iracundius præ se gesserat Lotharingus; idem tamen postea Archiepiscopo Senonensi dixerat, vel le se sinistras Pontificiorum persuasions contrariis operibus obruerè. Et huiuscce voluntatis indicium aliquod ⁴ Legati iam conspiciabantur, cum ipsis videretur in duobus argumentis, contentionis ac zelotypiæ plenis, de mansione ac iurisdictione Episcoporum, Lotharingus animum adiicere ad malaciam non procellam ciendam; vnde sperabant, Sessionem ante Natalitia Christi habitum iri: idque ab illis breuissimum quod impetrari posset spatiū censebatur, quandoquidem Patrum prolixitas in dicendis sententiis, præter adhibitam etiam Lotharingi gratiâ lentitudinem, non modo spem ademerat eius celebrandæ præscripto die vigesimo sexto Nouembris, sed etiam longi itineris conficiendi.

Die

⁴ Litteræ Legatorum ad Borromœum,
26. Nouembris 1562.

1562.

¶ Præter A-
et Arcis
Æliz, extat
in Diario,
24 & 25 &
in epist. Vi-
cecomitis ad
Bormum,
26. Nouem-
bris 1562.

Die vigesimo quarto Gaspar de Casale Episcopus Leriensis integrum in cœtu tempus solus consumpsit, cupidus ut à se Lotharingus vniuersam agitatæ controuerſiæ seriem audiret. Is in hanc sententiam ita differuit: Episcopos Apostolorum esse successores, non omnino & in omnibus, sed in ordinaria iurisdictione. Eos igitur se habere ad Romanum Pontificem itidem ac Apostoli ad Petrum antequam mitterentur: obstringi Diuinâ lege Pontificem ad constituendos in Ecclesia Episcopos, nec ipsi licete Episcoporum ordinem destruere; non tamen æquales esse Pontifici Episcopos, neque separatim neque omnes coniunctim: eius siquidem potestas aliorum potestatem moderatur, concurrit cum omnibus Episcopis in eorum Diœcesibus, & in eas maius quam ipsi ius obtinet: rem quampiam duobus modis iuris Diuini esse posse, aut proximiè, aut alterius interpositu. Primos Episcopos, hoc est Apostolos, fuisse proximè ab ipso Christo, reliquos omnes postea Episcopos accepisse potestatem tum Ordinis tum iurisdictionis, præcipue quidem à Christo, sed per Romanum Pontificem, illius ministrum. Etenim nisi Episcopus à Pontifice consecraretur, ab eoque gregem non haberet, eum Christus ut Episcopum non agnosceret. Porro in consecratione aliud à Deo solo impertiri, nimirum characterem, aliud à Deo præcipue, & à Pontifice tamquam instrumento, nimirum iurisdictionem: Episcopo iam consecrato nihil nisi materiam deesse ad eam iurisdictionem exercendam. Postremò improbavit quod in Canone septimo dicebatur, institutum à Christo fuisse, ut in Ecclesia essent Episcopi: id enim insinuabat opinionem Cardinalis à Turrecremata, à Christo videlicet vnicum Episcopum institutum fuisse, hoc est Petrum. Potius damnandum esse eum, qui diceret, Episcopos in Ecclesia Dei esse non debere.

Die postero tres solum Patres auditæ; ac postea à Seripando Sef-
fionis prorogatio proposita est. Cur id à secundo peractum fuerit,
non à primo Legatorum, qui eo die absfuit, in causa fortasse fuit
id quod coimperio in quodam scripto, missò Romam à Mantua-
no^f, de opportuna agendi ratione tum cum Lotharingo, tum inter
ipsos Legatos; vbi significabat ille inter cetera, se petuisse à colle-
gis, vt si quando opus foret argumenta proponere siue ad Theolo-
giā, siue ad Canones spectantia, aut de iis ex accidenti agendum
esset, dum sententiæ dicebantur, id à collegis perageretur, quam-
quam ipse primū locum teneret. Etenim in comperto satis erat,
eos illuc à Pontifice missos fuisse, vt Synodus eiusmodi doctrina-
rum peritiā dirigerent; se verò (sic ille modestè loquebatur) solum
ad

^f Signatur
9. Nouem-
bris 1562.
& compro-
batur plenè
letteris Bor-
romæ,
18. Nouem-
bris 1562.

1562.

ad numerum augendum: addebatque, vbi illi repugnarent, curaturum se, vt id ipsum illis à Pontifice imperaretur, aut à cœtibus se abfuturum, ne Synodi vtilitatem suā præsentia præpediret. Idcirco eo die, quo agendum erat ex re proposita, sicuti videbimus, de ratione proferendi sententias in articulo Theologico, locum ille Seripando concessit.

7 Non longè aberat à Legatorum notitia, se à fama publica laceari^b, tamquam artificiose rem prorogantes, perinde quasi ipsi, & cum ipsis complures Episcopi, intentis animis declinarent à laborioso leueriorum emendationum freto, quò tandem ab illis nauigandum erat. Hæc autem persuasio, quæ plus minūsve publicis ministris adhæserat, dilatata postmodum, atque impressa fuerat, cum indignitate Concilij, in turba viliori. Quare vt homines imperitiores pronius feruntur ad concipienda figmenta in cunctis optimatum operibus; ita vel ipsi opifices deridebant conuentus illos quasi scenas, stultum reputantes, si quis crederet, ibi seriò rem geri, morisque non innecti, donec bonâ Principum pace suspensio confici posset. Ratus igitur Præses necessarium esse, à se suisque collegis tam nocentis exempli criminationem propulsari, cœpit dicere, Patres conqueri de Legatis ob Synodi prolixitatem; id non aliter à Legatis purgari posse, quām regerendo querelas in ipsis Patres ob sententiarum prolixitatem, quæ verius prælectiones dici poterant: in ipsis prælectionibus vituperandam esse longitudinem, sed in cœtuum sententiis laudandam summoperè breuitatem. Quonam pacto ipsis conaturos orbis terrarum abusus eradere, nisi scirent hunc in ipsis abusum emendare prodigiendi temporis, hoc est pretiosissimi inter thesauros, dum leues infructuosaque quæstiones prosequerentur? Omni studio desudandum, vt cunctis pallam fieret, in eo Concilio secundùm Diuini Spiritus afflatum res agitari: esse quidem argumentum Apostoli: *Si inter vos lites & contentiones sunt, nōnne secundùm hōminem proceditis?* His aliisque de causis decreuisse Præfides Sessionem protrahere; de die Patres cogitarent: sed nisi priùs superuacanea in dicenda sententia reipsa præciderentur, existimare Legatos, haud posse diem certam præstitui, quapropter proponebat eam Patrum arbitratu prorogandam.

8 De dilatione inter cunctos conuenit; sed an ad incertam diem, plurimū sunt altercati. Lotharingus iis quæ proposita fuerant comprobatis^b, prolixas sententias improbavit, monuitque, si dies certa signaretur, discrimin subituram Synodus, ne infecta res ca-

^bPræter Acta,
litteræ Ora-
toris Floren-
tini ad Cos-
mum Du-
cem, 19. &
23. Nouem-
bris 1562.

Pars III.

L 1

deret,

1562. deret, adeoque cum iactura dignitatis; adhuc enim centum fortasse Patres sententiam dicturi supererant, & idcirco certò prænoscere non posse, quoniam die Sessio habenda esset. Aliis ea cunctatio absque ullo termino, & omnino arbitaria, non placebat. Columnius dixit, tametsi prolixitatis rei essent Præsules, non tamen insontes esse Legatos, quorum partes fuissent, auctoritatem exercere, & superuacanea præcidere, ex effato, *Sapienti pauca*. Tanta sententiæ varietas audiebatur, ut ne discerni quidem posset quænam pars esset acceptior: & iam sol occiderat. Propterea Seripandus auctor fuit, ac reliqui consenserunt, ut tunc prorogaretur Sessio ad incertum diem, ita tamen ut intra octo dies, quo tempore rebus multis consuleretur, & plus lucis affulgeret, dies certus præscriberetur.

Et sanè ea laborum diuturnitas sub aded inclemente cælo, præter alia quæ accedebant incommoda, nonnullorum Patrum valetudini imbecillæ ac senili intolerabilis accidebat. Diem obierat id temporis¹ Spoleti, dum ex morbo profectus Tridente suam ad Ecclesiam remigrabat, Ioannes Baptista Osius Romanus, Episcopus Reatinus, vir doctus religionisque studiosus, sed sententiæ suæ tenax, vitium in conuentibus quam moleustum, quippe argumentum animi alios parui estimantis, tam noxiū, quippe concordia impe-dimentum. Legati Castaneam Archiepiscopum Rossanensem, ut ad eam promoueretur Ecclesiam, Pio commendarant; sed Pontifex Amulio Cardinali eam despondit²; quod illi plurimum collaudarunt, nisi quantum Amulij promeritis nimis impar ea remuneratione videbatur.

i. Variae litteræ Legatorum & Vicecomitis, præter Acta Paleotti.

2. Epist. Legatorum ad Borromæum, 26. Novembris 1562.

3. Litteræ Borromæi ad Mantuanum; alia ad Legatos, 21. Novembris, & alia Lasci ad Reginam, 28. Novembris 1562.

Per eos pariter dies, nuntios Tridentum detulit idem tabellarius, duorum capitum magis adspectabilium vitam exaruisse sub ipso flore: alteram Romæ¹ 20. Novembris in Frederico Borromæo Cardinalis fratre, & Ducis Vrbinatum genero, & in quo Pontifex, eius matris frater, spem altissimam iucundissimamque secundum sanguinem collocarat, vnde per acerbissimæ tristitiaz sensum indoluit; quin animi ægritudo manauit in corpus, & morbo, tametsi leui breuique, ipsum affecit, pro ac. vsiuuenit, ut mœror ex aliena morte numquam mortalism euadat. Verum Carolo Frederici fratri hoc infortunium salubrius accidit; siquidem palam ipsi fecit inanitatem molitionum dignitatumque mortalium, quæ nec auditu, nec visu satis umquam agnoscitur, nisi domi contrectetur. Secessit idcirco ad meditanda sacra exercitia S. Ignatij in Probationis domo Societatis Iesu, ibique ea lumina affectionesque sanctimoniaz perpur-

perpurgauit , quæ Deus vsque à pueritia eius animo infuderat , 1562. quæque postea vnum è sanctissimis viris , quos veneratur Christianus orbis , ipsum reddiderunt.

10 Alterius vita , æquè conspicua & acerba , Pisii extincta fuerat

25. Nouembris^m in Ioanne Cardinali Mediceo , Cosmi Ducis filio , Principe de nostra Synodo optimè merito. In decimum-octauum ætatis annum ea incidit ; & murmur extitit , id violenter contigisseⁿ. Verùm Orator Lansacus , cui verisimile est minimè defuisse notitiam euentus , suapte naturâ non occultissimi , scripsit ad Reginam^o , Cardinalem obiisse post quartum pestilentis febris diem ; quamobrem credibile videtur , violentiam modò indicatam vnam fuisse ex illis tragædiis , quarum Poëtria fama est , consueta horribilium ac stupendorum inuentrix.

11 Interim qui Concilio splendorem afferebant , vti solent locupletiores vestes , æquè onus addebant. Reddita hisce diebus sunt Ora- tori Bauarico sui Ducis responsa , acriter indignati^p , quòd Præsides reuocassent in controuersiam locum superiorem inter ipsius & Hel- uetiorum Oratorem , adeò vt illi discessum imperaret. Studuerunt Præsides Oratorem detinere ; ad quod etiam obtinendum Drasco- uizio vñi sunt , oblatâ Bauarico hac prærogatiâ , vt ipse cœtibus in- teresset , & Heluetius domi maneret. Sed illi satis non erat obtenta sine decreto possessio , adeò vt noluerit idem in publicum prodire eo solemini die , quo Lotharingus exceptus est , quandoquidem ea declaratio non præcesserat. Legatis verò visum non est tam duriter agere cum Heluetio ; quin postremis in mandatis Româ acceptis habebatur^q , vt cùm ad Bauariæ Duce , & ad Nuntium Lucernæ degentem de concordia scriptum fuisset , tantisper dum Pontifex operiretur responsa , neuter ex his Oratoribus ad cœtus accederet non vocatus : qui verò his non acquiesceret , aliam pro suo arbi- tratu rationem iniret. Quare cùm à Legatis obtineri non posset vt Bauaricus subsisteret , plurimum à se præstitum existimarunt , quòd Dux ob permisum Oratori discessum haud indignaretur. Vix ille Tridente abierat , cùm ab Heluetiis litteræ superuenere , quibus sa- tis sibi fore scribebant , si modò vñus , modò alter publicis functio- nibus interesset.

12 Verùm vti ex i&tu ponderosiorum vastiorumque molium oritur in aspectantibus grauiorum cladium terror ; ita altera æmulatio sublimiorum Principum longè vehementius Præsidum animos concutiebat. Monuerat eos Pontifex^r , aduenturum Lunensem Co- aliis duabus , vltimo Novembris 1562. altera Legatorum ad Borromæum , altera Lansaci ad Insulanum ,

^m Dianum,
ⁿ Nouem-
bris 1562.

ⁿ Dianum
Francisci Fir-
mani , cære-
moniarum
Magistri Ro-
mæ , 23.No-
vembr. 1562.
qui narratio-
nem affert
Fidelis acto-
ris Veneti

Florentia.
^o In epistola
is statuta ,

^p 23.Nouemb.
Dux litter-
æ Viceco-
mitis , 20. &
24.Nouemb.
& fuisus in
epist.Legato-
rum ad Bor-
rom. vlti-
mo Nouem-
bris 1562.

^q Litteræ
Borromæi
ad Legatos ,
29.Octobris
1562.

^r In epist.
Borromæi
ad Legatos ,
12.Nouem-
bris ; & in

1562. mitem, tamquam Oratorem solius Regis Catholici, non item simul Cæsar, sicuti anteà vocatum fuerat, siue id fieret ob significationem molestiaz, quam prænuntiarant Galli, quibuscum concorditer se gerere in Concilio Cæsar cupiebat, cùm in eo vtilitatum coniunctio, sanguinum coniunctioni præposset, siue quia aduersa commoda Hispanos inter & Germanos nequaquam vni eidemque permitterent Oratorem agere pro aduersis vtriusque Principis postulatis. Philippus itaque Rex petebat, vt accommodata iniretur ratio, quâ Oratori suo liceret synodo assistere, saluâ simul dignitate & concordia: & hac de causa Lunensis antequam discederet exquirerat quânam ratione habendus esset, ne se Regemque Catholicum exponeret periculo offensionis apud Regem Christianissimum, Pontificem, & Concilium. Legatis igitur iniunxit Pontifex efficaciam quâ potuit maximâ, & suprà quâm in quois alio negotio eam adhibuisset, vt omne studium ac sollicitudinem impenderent ad rem conficiendam, haud ignarus, consensum atque auxilium vtriusque Regis opus esse Concilij progressibus, itidem ac duos pedes duâsve rotas hominis ambulationi, currusque lationi. Simul etiam eos commonebat, vt cùm immineret, sicut ipse rebatur, Sessionis dies, rem dissimularent cum Lansaco, ne commouerentur animi, tranquillusque Sessionis exitus impediretur. Etenim ne minimumq uidquam stabiliri volebat, nisi flexis ad id Gallis, quibus intelligebat quodcumque temperamentum nulli detimento futurum, aut possessione aut iure spectato; sciebat tamen, tam delicati sensus in ea re illos esse, vt vel ipsâ propositione concordia laederentur.

Præter hæc, quæ Legatis in communi Pontifex significabat, alia arcanae fidei Mantuano ab eodem commissa sunt⁴, nec alteri præter Simonettam communicanda. Ea erant: Sibi ab Oratore Varga per occultissimum arcanum Regis nomine fuisse expositum, vbi nulla ex propositis opinionibus admitteretur, male Regem, vt ipsius Orator cuilibet minimo ex Concilio cederet, quâm opus illud sanctissimum obturbaretur, præmissâ tamen denuntiatione, nihil inde detrimenti sibi illatum iri, tum quod ad præcipuam questionem, tum quod ad possessionem attinebat. Ad cuius rei silentium, etiam cum Legatis, obstrinxit Pontificem Vargas, ne illius notitia minus solertes eos redderet in alio temperamento Regi magis honorifico procurando. Verumtamen Pontifex censuit opportunum, eam notitiam cum illis duobus communicare, qui rem agendum moderabantur. Siquidem ex vna parte certum ipsi erat, eos

*Litteræ
Bartromi ad
Mantuanum,
21 Novemb.
1562.*

tum

tum ex animi propensione erga Regem Hispaniæ, tum ob ardentissima mandata, omnem moturos lapidem, quo aliquam ad concordiam Gallos pertraherent: ex altera verò nolebat, vt vbi illi animaduerterent rem confici non posse, in desperationem caderent de pacifico Synodi processu, vt proinde aut in reliquum studia tamquam inutilia prætermitterent, aut in eo negotio præcipitia tamquam necessaria pertentarent.

13 His acceptis mandatis, cùm Legati considerarent, Sessionis diem ita proximum non instare, vti Pontifex sibi persuaserat, existimauunt, locum non esse silentio cum Oratoribus Gallicis, ante eam functionem sibi imperato. Quapropter illis ad se accitis ostenderunt, quantum in rem foret non Ecclesiæ modò, sed Galliæ, si Synodus, eo regno postulante potissimum coacta, feliciter progrederetur; & quantum opus esset ad progressus felicitatem utriusque regni Oratoribus: vbi Synodus ab altero desereretur, tantum vigoris illi defuturum, vt ne ad alterius quidem bonum efficaciter prosequendum sufficeret. Idecò animum conuerterent non solùm ut probiciues Orbis Christiani, cuiusmodi se profiteri oportebat, sed tamquam probi Galliæ filij, probique Christianissimi Regis administrí, ad ineundam aliquam concordiæ rationem, per quam saluâ Gallici Regis dignitate, alteri Regi illius affini satisficeret. Post huiusmodi exordium duas rationes proposuerunt, quarum utraque locum proximum infra Oratorem Cæsareum laicum Gallis conceudebat; videlicet, vt Lunensis subsellium haberet in medio è regione Legatorum, quale Iulij III. ætate datum fuerat Oratori Lusitano in controuersia cum Oratore Ferdinandi tamquam Hungariæ Regis; aut vt Lunensis consideret inter Oratores Ecclesiasticos infra Cæsareum.

14 Responderunt Galli: Quemadmodum omnis offendit originem trahere consueuerat ab aliqua nouitate, æquiorem facilioremque rationem ad retinendam concordiam esse veteris consuetudinis continuationem. Id se habere in mandatis Regis Christianissimi, ipsos iubentis, si quid innouaretur, exemplò cum omnibus Galliæ Episcopis discedere. Huiusmodi mutationes tentari ab affectionibus aut inquietis aut ambitiosis ministrorum, non autem ex Regis Catholici sensu, qui tam ampla amicitiæ fraternaliæque benevolentiae pignora dederat, ac indies dabat Galliæ Regi, vxoris fratri, vt abunde palam faceret animi propensionem longè aliam ab ea, quâ vellet vel vnuū obolum detrahere antiquis illius prærogatiis, præsertim ætate puerili: certos esse Oratores, potius ad eas sarta.

1562. tecta seruandas impensum iri à Philippo Rege suas omnes vires, perinde ac illas reipsâ impendebat ad tuendam Carolo Regi auctoritatem aduersus perduelles : numquam Gallicanum regnum omnino alaci futurum animo , donec tam ingentibus Hispaniæ beneficiis par tandem redderet; sed cum grati animi ratio , quæ inter honestissimas virtutes locum obtinet , nequaquam præcipiat ut per ipsius exercitationem honorlædatur, id pretio regiæ dignitatis præstandum non esse.

Conatus est Mantuanus Gallos flectere, illis obiectans: Quando 15 ipsi suum locum retinerent, alienæ gratificationi obsistendum non esse ; quod si secùs agerent , posse inde argui , non inesse eam optimam in ipsis voluntatem erga prosperum Synodi processum, quam profitebantur. Sed illi ex aduerso , alienam gratificationem sibi charam fore, quoties sui Principis honorificentia non officeret : ea cuncta consilia ab Hispanis excogitari , quod reuocaretur in dubium id quod Regis Christianissimi dignitas in aperto esse postulabat; nimirum, primum sibi locum post Cæsarem deberi : nec posse aduersæ Concilio voluntati tribui, quod nollent veterem possessionem amittere, consuetudinemque peruertere.

Tunc subiecit Mantuanus , arcani conscius , cupidusque rationem inire quæ minus Philippo Regi displiceret, quam si post & infra Gallos ipsius Orator collocaretur : Quid si Orator Hispanicus sibi sedem post cunctos Oratores deligeret; num vobis animus esset ad eum cogendum ut meliorem quam ipse vellet locum caperet ? Improuisæ interrogationi responsum à Gallis est, in eo casu rem se expensuros. Legati huic postremo consilio minimè se obstringentes , finem colloquio imposuere, rogatis vniuersè Oratoribus , ut sedatiùs deliberarent. Interposuerunt etiam Gualterij officia cum Lotharingo , qui hinc auctoritatis plurimum apud ministros Gallicos obtinebat , hinc credebatur coniunctionem cum Hispano exoptare, tum propter belli prosperitatem in hugonottos , quæ ipsius ac fratrum plurimi referebat , tum propter Synodi quietem, cuius perturbatio dignitatem felicitatemque operæ suæ detraxit. Sed responsum tandem est : Oratoribus non licere, mandata persistendi in consuetis præterire: noua temperamenta Regio Consilio in Gallia esse proponenda : cumque ea de re Lansacus Romanus scriberet ad Gallicum Oratorem , præ se tulit simul immobilem in eo negotio animi firmitatem, simul propensionem honrandi Lunensem in cunctis reliquis exactissimâ quaque officiorum ratione ; sed eo honoris genere , quod nihil honoranti subtraheret.

Et

Et quoniam aduenerat Romam missus à Rege Catholico Aloysius 1562.
 Auila^t, quibusdam in mentem inciderat, ab eo curatum iri, vt <sup>t Litteræ
Laosici ad
Insulanum,</sup> Pontifex impertiret Philippo appellationem Imperatoris Indiarum, tamquam splendidum titulum ad illius litis victoriam. Scriptis Lan- 18.Nouem-
facus, nihil id allaturum detrimenti prærogatiæ sui Principis; Gal- bris 1562.
 liarum siquidem Imperatorem, qui superiorem sibi in terris nem-
 nemi agnoscebat, & cuius maiores Imperium in Occidente condi-
 derant, numquam in Europa nouo Indiarum Imperatori cessurum:
 præterquam quod fama erat, à Leone X. cùm Bononiæ cum Fran-
 cisco Primo conuenit, fuisse illi eiusque successoribus subditum
 ius Imperij Constantinopolitani: sed verisimilia non videri in pru-
 denti ac virtutis studio Philippi animo ea consilia, per quæ ipsius
 amplitudini nihil accessisset.

17 Pontifex auditâ Gallorum duritie, rescripsit ^a, eam haud inopi- <sup># Litteræ
Borromæi
ad Legatos</sup>
 natam sibi accidisse: se quidem voluisse tabellarium illum mittere, potius quod sibi aliisque satisfaceret, extrema quæque periclitatus, ^{in communis}
 quam ob ullam spem rei consequendæ: aliud sibi scribendum ad <sup>& ad Man-
tuandum,</sup> Legatos non occurrere, nisi velle se, vt contestationes, si quas mi- ^{5. Decembritis}
 nistri Hispanenses facerent, ab ipsis admitterentur: ceterum sibi 1562.
 certò persuaderi, Regem Catholicum pro sua probitate ac religione
 suas omnes priuatas rationes posthabitetur bono publico, cui nol-
 let ab huiusmodi inaniis obicem opponi.

Enimuerò mirum foret id re ipsa contingere inter cordatos viros,
 nisi tam sèpè contingere, cùm ad diluendam admirationem magis
 valeat consuetudo, quam ratio.

C A P V T . V.

Lotharingi sensus: adhibita, Hispanis officia Molinei Senatoris.

*Perturbatio in cœtu, Episcoporum Guadicensis & Alipheris
causa. Rex Bohemia Romanorum Rex renuntiatus. Regis
Nauarræ obitus.*

1 **D**'Abatur interim ardenter opera propriis Synodi argumen-
 tis^a. Lotharingus antequam verba faceret de Canone in con- <sup># Habetur
præsertim in
scripto Vice-
comitis ad
Borromæum,
ultimo No-
vemb. 1562.</sup>
 trouersiam adducto, aiebat, velle se cunctos Episcopos præ-
 ter suos audire, singulorumque sententias diligenter obseruare. Vnde
 oriebatur opinio, illi esse in animo, se quasi arbitrum Concilij
 gerere, adeoque sententiæ suæ dictionem differre, donec certus ef-
 fet, mentis suæ declarationem vim quasi decisionis habituram.

Atque

1562. Atque hanc in se persuasionem nonnulli confirmabant, ob ingentem lætitiam, quam ille præ se tulit, quod nuntiaretur ^b, tres alios ex Episcopis Gallicanis iam Brixiam peruenisse, quasi proximam appendicem potentiae suæ. Semel quoque Musottus, dum nescio quid nomine Seripandi illi nuntiaret, apud ipsum reperit cunctos Praesules ac Theologos sui comitatus; & hac de causa, & propter verba quædam, à ministris Cardinalis per aliquam iactantiam dicta ^c, idem Musottus non modicam suspicionem in seipso & in aliis nutriebat; qui Seripando demortuo cum in Lotharingi familiam cooptaretur, scriberetque narrationem huiusc Concilij, sèpiùs à nobis productam, mentem in se pronam patefacit ad deteriora facile credenda, sicuti mos est omnium ferè aulicorum mediocris intelligentiæ, existimantium idcirco se acutiores haberi, remotioresque à crassiorum hominum simplicitate. Quoniam autem misit id temporis ad Pontificem Lotharingus Bertonum, qui sibi à secretis erat, non defuerunt in ea missione, alioquin benevolentia & obsequij plena, sua suspicioni alimenta ^d; cum iactaretur, id ab illo fieri, quod à compluribus sibi Romæ intimis ea coram Bertono concrederentur arcana, quæ illi paginis committere non audebant.

^e Litteræ
Vicecomitis
Gualterij ad
Borromæum,
26. Nouem-
bris 1562.
Multò deterior opinio Tridenti erat, & Romæ spargebatur, de ² Lansaco ^e; qui de ea edictus ab Insulano, acceptoque ab eodem vel exemplari eorum, quæ de ipso ad Borromæum scripsérat Simonetta, acriter conquestus est apud Gualterium, cum hic litteras Pontificias reddidit: sed de cetero præstítum sibi officium, & cum officio sequestrum alaci animo accepit; cum verò ad rei periclitationem ventum est, nequaquam ita fœdum vultum præ se tulit, vt in imagine fuerat expictum.

^f Litteræ
Gualterij ad
Borrom. vii.
mo Nouem-
bris 1562.
Hicce insimulationibus par Galli reddebant. Etenim Insulanus ³, ipse auersum à Gualterio animum gerens ^f, scripsit ad Lotharingum, vt ab eo sibi caueret tamquam ab inimico, qui studuerat Lotharingum quasi hereticum Pontifici describere. Sed Cardinalis in consuetudine cum Gualterio captus peculiaribus ingenuitatis characteribus, qui ferè semper persuadent, & ferè numquam decipiunt, epistolæ fidem non habuit, sed eam cum Gualterio communicauit (periculum sinistris narrationibus admodum frequens) ac posteà in responsione argumenta omnino contrariae persuasionis edidit. Cum hisce priuatis de Gualterio significationibus, publicas de causa sociabat: auditâ liquidem in primis conuentibus prolixitate ac superfluitate, quâ illa de septimo Canone controversia agitabatur,

rem

rem coram omnibus improbavit : nihil tunc Dei obsequio con-
ducere altercationes in eiusmodi quæstionibus , quam periculosis
tam infirmitudinibus : in Cæsatis mensa voces ea de re institutas, vitu-
perationem offensionemque sonantes ; quanto maiorem offensio-
nem futuram , si huiusmodi litis exitus persuaderet , ea per animi
perturbationem, utilitatisque cupiditatem fuisse peracta ? Adiecit
fubridens , se minimè consentire , ut sibi præterita prorogatio assi-
gnaretur, nec velle suum illi nomen subscribere, cum animaduertere-
ret, rem tam lentè procedere, & adhuc tam procul à meta.

1562.
g Litteræ
Gualterij. &
Legatorum
ad Borro-
mæum, 27. &
ultimo No-
vembrie.

⁴ Nec ^b cessabant Hispaniensis ministri omnem industram adhi-
bere, quâ suos Præfules retraherent ab eo impetu controversiarum,
haud tempori congruentium, & quæ aut efficere, aut significare pos-
sent parum coniunctionis inter Caput & membra Ecclesiæ Catho-
licæ : cumque compertum esset, eomunibus responsis semper
propitiis peculiaria facta minimè respondere, credidit Piscarius, id
fortassis evenire ex debili Pagnani, qui sibi à secretis erat, auctoritate.
Proinde postremis Pontificis petitionibus, quas diximus, in-
flammatus, voluit pro eo quod per suam responsonem indicaue-
rat, eam corroborare, missio ad id Senatore Molino. Sed ubi dis-
similis opinio in simulationem abiit, & appetendi facultas intelli-
gendi facultatem sibi mancipauit, nemo sufficit è sequestris, cum
suscepta semel causa, Dei causa nominetur & censeatur : præter-
quam quod sibi persuaserant Hispani, eum esse ministrorum sen-
sum, regali nomine velut extime inauratum, aut certè Regem haud
progressum ultra moderatas cohortationes, quæ vti carent metus
acumine, ita calcar hebes euadunt. Et quædam res accidit, quæ
illorum Præfulum animum vehementer exacerbavit, simulque Lo-
tharingo stomachum mouit, eorum vitio, qui, sicut ad Borromæum
Gualterus scriptitⁱ, se vnicos Pontificiæ auctoritatis propugnatato-
res ostentantes, ad eam oppugnandam alios prouocabant.

^j Kalendis Decembris ^k Melchior Auofinianus Episcopus Gua-
dicensis sententiam suam exponens de Canonis propositi verbis ,
vbi habebatur , Episcopos à Romano Pontifice vocari in partem
follicitudinis, & ab eo assumptos esse vétos Episcopos, obiecit ; La-
xiorem minusque limitatam dictiōnē adhibendam esse, propter-
ea quod si quis secundūm Apostolorum Nicenæque Synodi Ca-
nones eligeretur , verus Episcopus euadebat , tametsi à Romano
Pontifice non assumpsus; quando iidem Canones dicunt illum esse
initiandum consecrandumque à Metropolitano, nullā facta Ro-
mani Pontificis mentione : nec eam consuetudinem in Ecclesia

i 5. Decem-
bris 1562.
k Præter A-
cta Arcis Al-
liæ, epistola
Oratoris
Florentini ad
Ducem ,
3. Decem-
bris; & Lega-
torum ac Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
prima 2. alie-
ra 3. Decem-
bris 1562.
& Iadre. sis
ad Correliū,
& Fuscararij
ad Moro-
num et 2^m
3. Decem-
bris.

Pars III.

M m

vniuer-

1562. vniuersalem videri, vt summus Pontifex eligat; Chrysostomum, Nicolaum, Ambrosium, Augustinum, & alios fuisse quidem Episcopos, à Romano Pontifice non electos: quin etiam ab Archiepiscopo Salisburgensi quatuor Suffraganeos suos Episcopos creari, nihil in eo auctoritatis exercente Romano Pontifice. Ad hanc Simonetton, ne opinio illa radices ageret, ipsum placide interpellauit, monuitque, id fieri à Salisburgensi ex auctoritate ac priuilegio Pontificio. Cum autem Auosmedianus rogaret, vt sibi sermonem prosequi concederetur ad suam sententiam exponendam, quidam studio siue immoderato siue affectato conclamarunt, *Dimitatur*: alij in vocem *Anathema*, & consimiles contumelias proruperunt; alij conati sunt aut pedum supplofione aut sibilo eum impedire. Connumeratos inter ardentes comporio Thomam Caselium Episcopum Cauensem, Egidium Falcettam, qui nondum Caurensem Episcopatum reliquerat, & quod mirabilius est ex viri dignitate, Ioannem Triuianum Venetiarum Patriarcham. Verum id quod omnes transflit immoderationis imprudentiaeque fines, fuit culpa dilatatio ab uno capite ad integrum nationem; unde pro uno capite lacepsita est tamquam aduersaria integra natio: siquidem fuit qui dixit, *Plus molestie nobis infertur ab istis Hispanis qui Catholicos agunt, quam ab ipsis hereticis*. Tum iracundè Hilpani: *Heretici estis vos*. In tam graui perturbatione vix impetrarunt Legati, vt permitteretur Auosmediano sermonem prosequi; quem appositiè prosecutus, cunctorum quæ dixerat sanam sententiam explicauit: *Quamquam opus non sit, vt omnes Episcopi nominatim à Pontifice assumantur, omnes tamen Episcopos adstringi ad Romanum Pontificem tamquam supremum colendum: esse in eo plenitudinem iurisdictionis; sed usum ac materiam, quam ille Episcopis destinabat, non posse absque iusta & rationi consentanea causa ipsis auferri: declarandum planè esse, Episcopos iure Diuino superiores esse meritis Presbyteris*. Dein admirationem ostendit, ob tragediam in sua dicta excitatam; ferendam non esse sententiam in id quod integrè auditum non est: si quis eas voces audiret, *Non est Deus*; nec illis adnexas audiret, *dixit insipiens*, posset blasphemiae Psalmem damnare. Ita contigisse illis Patribus in ipso damnando, quod commissuri non fuissent, si prius ipius mentem plenè percepissent. Illud certè ad sui comprobationem sibi non deesse, quod ter Synodo interfuerit sub Paulo, Iulio, & Pio, tunc Doctorem conditione, nunc Episcopum dignitate. Sic ille locutus est, & fidenter ut innocens, & modestè ut subditus, adeoque iudicia simul affectionesque sibi conciliauit.

Lotha-

6 Lotharingus excepto tam incondito fragore, dixit submissâ voce¹, à paucis auditâ, sed turbato vultu, à cunctis conspecto, *Hec l'Acta Paleotti, & nar-*
agendi ratio recta non est, nec eam in animum induxissem. Postea verò *ratio Oratio Veneti.*
 cùm eumdem adiissent Vicecomes, & Vercellensis Antistes², dum ille ea de re loquebatur coram illis, & fortasse de industria, dixit:
Si quid buiusmodi Gallo cuiquam accidisset, actutum ego ab hoc conuentu ad Synodum liberiorem pronocassem. Vbi verò licentia non consulatur, omnes in Galliam reuertemur. Ingens sanè insolentia fuit. Dum hæc diceret, adspiciens, aut simulans tunc planè à se conspicere duos quos nominauimus Episcopos, sermonem præcidit. Significauit pariter in aliis colloquiis, si quid huiusmodi amplius accideret, aliquid de peculiari nationis Synodo cogitandum. Absurdum sibi videri, adeò dominari nimiam animorum affectionem, vt Patres Concilij hæresim appellarent id quod hæresis non erat. Si animo recoluissent, quām mature antiqui Patres cuncta expendebant, antequam nomen cuiuspiam percellerent horrificâ illâ voce *Anathema*, eam tam leuiter prolaturos non fuisse in tam honestum Antistitem. Sed absurdissimum postea sibi accidere, vt pro vno, etiamsi fuisset hæreticus, ausi essent vniuersam nationem tam amplam & honoratam calumniis impetrare. Quocircà statuit apud se, grauem commonitionem de facinore tam indecoro in proximè futuro cœtu ad Patres habere: quod subodorati Præsides, operâ Gualterij conati sunt illum ab eo consilio blandè prudenterque dimouere, suæ ipsorum auctoritatis solliciti, ad quos vnicè id munera spectare videbatur.

7 Porrò ne ipso admissæ culpæ negligentiam præ se ferrent³, post die in conuentu Mantuanus dixit⁴: Cùm præscribendus esset futuræ Sessioni dies ante quam octauus ex Decreto effluxisset, proponi à se decimum septimum Decembris statuendum; & quod cele riùs quæ opus erant pararentur, quotidianos cœtus esse congregandos (id Lotharingus postularat⁵, & idoneum erat ad extingue ndam affectatæ dilationis famam) quod si nihilominus eo die partum non esset quidquid in anteacta Sessione destinatum, posteaque in conuentibus propositum fuerat, stabilirentur certè quām possent plurima: verùm quamcumque Præsidum solertia irritam fore, nisi Patres suam operam contulissent. Eapropter se illos hortari ac rogare per summam efficaciam ad consilium Ecclesiastæ custodiendum: *In multitudine Presbyterorum noli esse loquax.* Quod ab ipsis præstitum iri, si studentent sententias breuiter ac pacatè dicere, amputatis digressionibus, rebusque, quæ iam ab aliis expensæ fuerant,

M m 2 non

^m Epist. ad
Borromæum,
3. Decembris
1562.

ⁿ Elius verba
extant in
Diatio. 2. De
cembr. & fu
sius in Actis
Arcis Aene.

^o Litteræ
Gualterij ad
Borrem.
19. Nouem
bris 1562.

1562. non iteratis; simul etiam, si singuli charitatem ac reuerentiam collegæ, non iram ac fel aduersarij præ se ferrent. Cauerent præcipue à tumultu ac indignitate diei præteritæ; aliter abituros è conuentu Legatos, ne tam incompositas actiones coram tolerarent ipsi, qui Pontificis personam gerebant, præter reuerentiam debitam duobus præstantissimis Cardinalibus, Oratoribus, quos complures potentiissimi Principes legarant, & tot sanctissimis Patribus.

Lotharingus, qui primus reliquorum omnium sententiam dicebat, iis quæ proposita fuerant in cunctis partibus assensus est; & quasi laudaturus postrema dicta Mantuanæ, sibi aditum aperuit ad modestè grauiterque castigandum tumultum excitatum, eosque potissimum, qui protulerunt in Guadicensem *Anathema: comburatur: hereticus est.* Ea verba digna non esse, quæ in eo consensu tam leuiter pronuntiarentur: atque ad id subdidit, sibi non probari quod denuntiatum fuerat quasi ad corrigendas in posterum eiusmodi noxas, nimirum discessum Legatorum è conuentu; id non cessurum in pœnam, sed in præmium audaciorum, qui si tantum audebant coram Legatis, in quam audaciam prolapsuri essent hoc fræno soluti? aptiorem animaduersionem excogitandam esse in eum, qui tam venerandum auditorium tam modicè venerabatur.

Lotharingi verba nihil displicuere Legatis; quippe quæ neminem peculiariter obiurgabant, dicebanturque non quasi ab eo, qui sibi capit is auctoritatem arrogaret, sed qui sua capit is dicto conformaret; & supra centum ex Patribus Lotharingi sensa commendarunt. Sed Caselius, qui intelligebat, eam obiurgationem generatim dicetam magna ex parte in se cadere, cum dicendi locum habuit, haud se continuuit, quod minus quædam intersereret extra thema, & extra prudentiam, adeò ut à Legatis & Vicecomite apud Borromæum arrogantiæ titulo notata fuerint, vtpote in Lotharingum directa. Videlicet, vnum ex Legatis auditum à se fuisse; ipsis, non aliis se obtemperare debere: si vellent Hispani aliorum dictis non peti, causam ab illis præbendam non esse, hæreses proferendo. Quidquid pridie pronuntiarat de Guadicensis sermone, rectè fuisse pronuntiatum, sequè præstò esse ad id tuendum & in cœtu & extra cœtum. Quæ verba cunctis molestiam crearunt, planeque effecerunt, ut Caselius deteriorem vniuersè de se opinionem excuerit ex defensione quam ex culpa. Gualterio tamen, qui auctor fuerat Lotharingo, ne sibi infensas correctoris partes assumeret, visus est ille aliquantulum fuisse transgressus. Quare cum reprehensio suopte ingenio acerba sit, & ægrè patiantur homines in huiusmodi odioso munere

munere plures superiores, quām quos sibi leges imponunt, existimauit commode actum cum Lotharingo, quōd eo die acutioris acrimoniaz dicta non excepert.

1562.

10 In destinando Sessionis die sententiaz variaunt, cūm videretur compluribus ^q, plus spati concedendum, aliud aliis designantibus : sed centum viginti nouem diei proposito consensere.

^q Diarium,
2. Decembr.
1562.

11 Vix vnā commotione præteritâ, altera excitata est; & in alterum Hispanum, in posteræ diei conuentu. Iacobus Gibertus à Nogueira Episcopus Alifanus de re proposita differens, coepit ostendere, Episcopos etiam post mortem Redemptoris non fuisse electos, institutos & vocatos à Petro, sed à Christo, sicuti Mathiam ac Barnabam, ideoque Petrum dixisse Domino: *Offende quem elegeris*: & affirmari à Chrysostomo, Petrum in ea electione sententiam à Deo latam pronuntiasse: huiusmodi electionem fuisse habitam per actionem exteriorem ab Apostolis, dum Spiritus Sanctus dixit: *Segregate mihi, &c.* Seiunctionem igitur, & consecrationem apud homines manere; sed potestatis collationem esse Christi opus, itidem ac collationem efficaciaz Sacramentis. Sed ab Osio correctus est, cūm Mantuanus & Seripandus abessent: Huiusmodi dissertationes nec conferre argumento, nec ad ædificationem, sed ad destructionem valere; nec Episcopos decere de supremo ipsorum Principe quæstionem agitare. Controuersiam cum hæreticis esse, an Episcopi electi à Romano Pontifice veri essent Episcopi, & à Christo instituti; & tamen quosdam illic audiri, qui è contrario affirmare audebent, Posse creari Episcopos quos Pontifex non assumpsisset. Idecirco ne mirarentur, si nonnumquam dum sententias dicerent, interpellarentur, quando rei propositæ, prout par erat, hæc minimè respondebat. Sed Alifanus reposuit, dum iurisdictio Episcoporum expendebatur, opus esse de Pontifica quoque differere. Cūm Granatensis ad Alifanum defendendum assurget, & ex altera parte Caselius, quasi à Granatenfi perstrictus: iam contentio & dilatabatur & inflammatabatur. Tum Simonetta nutu Caselium monuit ut taceret; & ita reliqui, quibus ille obloquebatur, pariter conticuere; datusque locus est Alifano prosequendi sermonis, quamquam non deessent qui studerent ipsum impedire. Postquam is loquendi finem fecit, iterum Osius, comprobante Lotharingo illi proximo, dixit: Se quidem existimare, cuncta in ea sacrosancta Synodo recto Religionis studio proferri; sed veram controuersiam inter Catholicos & hæreticos in eo solùm sitam esse, admittendi neque essent tamquam Episcopi legitimi, ij qui à summo Pontifice eligerentur; à qua controuersia

^r Epistola
Legatorum
& Vicecomi-
tis ad Borro-
mæum, 3. &
6. Decem-
bris; & Ia-
densis, ac
Fuscarij ad
Cornelium,
& Moro-
num, 3. De-
cemb. 1562.

M m 3 alienas

1562. alienas omnino esse disputationes illas, Num etiam legitimi Episcopi absque huiuscemodi electione esse possent: quin dum hoc affirmabatur, adiuuari potius aduersarios quam impugnari. Sed Alifanus ex aduerso redordiri contentionem voluit; idcirco Simonetta illum & insolentem appellauit, &, vt tandem locum aliis dicendi relinqueret, monuit. Quod cum videretur merito pronuntiatum in contentiosam hominis peruicaciam, nec vniuersè Patres offendit, quasi libertatis violatio, nec peculiariter Hispanos, quasi nationis iniuria.

^f Diarium 8.
& litteræ Legatorum ad Borromæum,
3. Decembris
1562.

^f Diarium,
Kalendas De-
cembris.

^s Litteræ Vi-
eccccomitis ad
Borromæum,
10. Decem-
bris 1562.

Duo per eos dies ibi vulgata sunt ingentis momenti Rebus publicis, tum politicis tum sacris. Alterum, electum fuisse Regem Romanorum Maximilianum Bohemiarum Regem, primum Ferdinandi filium, Francfurti 24. Nouembris, eiusque parentem pià constatiâ se gessisse, denegatis conditionibus hæresi fauentibus, quas tres illius sectæ Septemuiri tamquam remunerationem flagitabant. Ad hosce nuntios Madruccius Cardinalis, Episcopus ac Princeps Tridentinus, & Beneficiarius Ferdinandi, dies festos illicò celebrauit: Legati verò pronis erant animis ad idem agendum nomine Synodi solemnî gratiarum sacrificio, & publicâ laudatione, cum Imperatorum Sceptrum collocatum fuisset in Principe Catholicô, & ex familia usque adeò benemerita de Religione; sed aliqua ipsis supererat dubitatio, fortasse ob exceptionem, quam Pontifices aliâs iure Maximiliano obiecerant; quinquam ab eo deleta videretur antiqua nota in hoc ipso conuentu: nam interrogatus à Protestantibus de rebus sinceritati Fidei Catholicæ repugnantibus responderat, Sibi certum esse in ea Fide viuere ac mori. Quod à Suavi animaduersum, non tamen eius ingenio styloque congruit, vt in minuta reliquarum conditionum narratione voluerit eius meminisse. Super eo itaque scripserunt ad Borromæum Legati, sed retentâ sibi facultate rei perficiendæ, responso non expectato: atque ita re ipsa peregerunt, rati, perinde fore diu rem retardare, ac illam diu negare, adeoque flores iam aridos à se posteâ oblatum iri. Itaque octauo Decembris die, Conceptæ Virginis sacro, congettata lætitia ex nuntiis peractæ coronationis, ea celebritas habita est. Sacrificium obtulit Muglitius Archiepiscopus Pragensis, Orator Cæsaræus; latinam panegyrim dixit Sbardellatus: adfuere sex Cardinales, Oratores Principum, & omnes Synodi Patres. Cardinales, Oratores, & complures ex Patribus conuiuio excepti sunt per consuetum magnificæ lætitiae officium, Cæsaris nomine, ab Archiepiscopo celebrante. Interim considerans Pontifex, Legatos sibi reseruare, ac quodammodo se parare ad ea publicæ gratulationis argumenta,

gumenta, rescripsit^x, Videri sibi, antequam eiusmodi celebritas in Concilio ageretur, exemplum suum expectandum esse: nec velle se quidquam mouere, donec à Cæsare ac filio debiti rei peractæ nuntij ad se deferrentur, simulque petitiones ut multa supplerentur de iure ac de facto, quæ ad efficaciam illius electionis desiderabantur. Sed trèduo post nouum consilium suscepit^y, cùm ad ipsum peruenisset tamquam à Maximiliano missus Iohannes Manriquius, certâ fide pollicitus, eum Regem cuncta probi Catholicique Principis officia præstiturum. Quare comprobato Præsidum consilio, si peractum esset, præbitoque illi consensu, si adhuc penderet, ipsis iniunxit, vt præcedentem suam repugnantiam omnino celarent. Sed super hoc Maximiliani negotio nobis oportebit non semel calamum adhibere.

¹³ Alterum id temporis nuntiatum Tridenti, fuit obitus Antonij Borbonij, Vandomi Principis, & ob vxoris iura Nauarræ Regis renuntiati. Fauerat ille hugonottis, scut alibi demonstrauimus: postea cùm animaduerteret, se hac viâ non modò ad speratam amplitudinem non ascendere, quin potius obstare sibi, ne à Philippo Rege regnum aut restitueretur aut compensaretur, cœpit pedetentim gradum referre; ita tamen se gerebat, vt nolens displicere Ioannæ vxori, ingenio magis quam ipse virili, fratrique Ludouico Condeo Principi, qui natu minor, sed spiritu maior ac peior erat, habebatur potius hugonottus non sincerus, quam sincerus Catholicus. Id circò recusauerat postremò Hispanus Rex Antonij Nuntium prius excipere, quam cerneret in Gallia res melius se habentes: & cum Oratore Gallico discedendi veniam petente conquestus fuerat, Regem pupillum obsideri ab hominibus, qui studerent illum educare in Protestantium religionem, orbemque terrarum peruertere; simul etiam denuntiauerat, nisi meliora inirentur consilia, se rebus consulturum, primo loco iis implicatis, qui nitebantur alios implicare. At verò Antonius Rex visus est paulatim, consiliis Ferrarensiis Cardinalis, aliorumque Catholicorum optimatum ad ingenij sui probitatem reuocatus, magis semper in animum reuocasse amorem veteris Religionis, à qua credebatur anteà potius alienatus operâ per rationes pseudopoliticorum, quam fide per argumenta hæreticorum; adeò vt in rebellantes hugonottos copias tandem eduxerit, & fistulæ tormentariæ glande vulneratus ad Rothomagum, post morbum diuturnum occubuerit illius ignis iniuriâ, quem ipse succederat. Antonio demortuo, regiæ tutelæ iura deuenerant ad Carolum Cardinalem Borbonium illius fratrem, virum pacati ac pij, sed non

1562.
^x Litteræ
Borromæ
ad Legatos,
12. Decem-
bris 1562.

^y Litteræ
eiusdem ad
eosdem,
15. Decem-
bris 1562.

1562. non ingentis animi, aptiorisque ut regeretur, quam ad regendum idonei; ex quo in nonnullis orta est opinio; Lotharingum in Gallicam reuersurum^a, quod administrationis lora suis imposita manibus speraret. Hic, quippe affinis defuncti Regis, se abstinuit a colloquio, quod ab ipso Legati paulò ante petierant^a eo die, quo peruennerat tabellarius; & die postero officia eius vicem dolentium ab ipsis accepit. Verba fecere de iis, quæ posset Pontifex impendere in salutem regij filij haeretici, qui septimum ætatis annum compleuerat, matri & magistri hugonotti operâ in religione pessimè nutritus. Verùm Lotharingus re diu persens censuit, peculiaria postulata id temporis tentanda non esse. Quamobrem Legati id consilij dedere Pontifici, ut ipse rei procurationem commendaret Ferrarie Cardinali; qui tametsi antea redditum adornarat, putabatur tamen casus illius causâ substiturus, discreturusque eas opportunitates, quæ ut bene dispiciantur, opus habent oculo non solùm acuto, sed propinquo; cùm humana mens erga res quasdam se habeat sicuti gustus erga sapores, qui quantumvis acuminis habeat, eos non percipit, nisi tangat.

C A P V T VI.

Lotharingi oratio; & noua Canonum forma ab eo proposita. Reliquorum Gallorum sententiae. Varia opinamenta de altera propositione Lotharingi.

Pridie quam mors Antonij nuntiaretur, Lotharingus ex improuiso^a sententiam suam exposuit, nondum auditis cunctis aliarum nationum Patribus, sicut antea in animo habuerat. Sed præuertere voluit, propterea quod expertus fuerat, per eam hiemem se identidem ita opprimi pituita, ut raucus euaderet; idcirco eum se liberum sensit, noluit usq[ue]rā vociis diutiis retardare. Per eos dies familiariter is egerat cum Seripando^b, idque Gualterij solertia; qui eum sciret, huic Legato tribui a Lotharingo multo amplius quam reliquis omnibus in Theologica doctrina, sicuti ceteroquin in amore ac reuerentia præ cunctis Mantuanum haberi sperauerat a Seripando, subductis ab illius animo quibusdam principiis & argumentis, quæ idem in scholis hauserat, eum facilè ad suas partes adductum iri, quippe voluntate propensum, & scientiam inferiorem. Maximè verò, quia illius Principis mens, ut quidam opinabantur, speciosior erat quam robusta; in rebus intelligendis clara,

^a Litteræ
Gualterij ad
Borromæum,
6. Decemb.

1562.
^a Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
6. & 7. De-
cemb. 1562.

^a Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
6. Decemb.
& Fuscarrij
ad Moro-
num, 7. De-
cemb. 1562.
^b Litteræ
Gualterij ad
Borromæum,
3. Decembis
1562.

clara, in explicandis facunda, in percurrendis expedita; quæ dotēs inter sanguinis fortunæque splendores, & velut incantationibus gratiæ ac ingenuitatis, conciliant possessori existimationem admirationemque præcelsæ doctrinæ, partim ab hominum mediocritate, partim à benevolentia, partim ab adulatione. Sed, prout affirmabant alij, si quis sciret velletque veram celsitatem metiri, breue spatiū inter superficiem ac fundum nactus, animaduerteret, à delicata Principis educatione, & non otiosa gratosi conditione permissam illi non fuisse eam exercitationis studiique assiduitatem, si ne qua in sapientiæ disciplinis licet cuiquam magistrum agere, nuquam tamen esse magistrum.

2. Duabus planè horis expletis, ingentem illam gloriam consecutus est in eo genere præstantiæ, quæ est videri minorem, nimirum minus prolixum quam re ipsa fuit. Magnificè, eloquenter, eruditè disseruit, atque per hanc sententiam exorsus est^c: Nihil expendi potuisse à Patribus Christianæ Religioni conuenientius, quam Ordinis Sacramentum; frustrà laboraturos fuisse in rebus sacris decernendis, vbi dubitari posset quis esset legitimus Sacramentorum minister. Cauendum primo loco, ne tur aut latro intraret in ouile Christi, qua de causa tot in Ecclesia perturbationes cernebantur: præcipuum quidem sibi futurum in votis, nequid, dum agebatur de Ordine, inordinate committeretur.

In doctrinæ capitibus improbavit primum, quo dicebatur, in omni lege Sacerdotes cum sacrificiis fuisse coniunctos, cùm de eo haud plenè constaret; quandoquidem in lege naturæ cuncti primo loco geniti Sacerdotes erant, cuiusmodi fuit Esaï, ex epistola Pauli ad Hebræos, vbi accusatur, quod primogenita vendidisset: id enim actio profana non fuisset, nisi ius Sacerdotij complectetur; & tamen non omnes primigenæ sacrificabant. Obseruauit pariter (idemque obseruarat Antonius Augustinus) vocem illic positam, *Seruator*, quam elegantem magis, minusque significantem quam par esset arbitrabatur, nec usurpatam ab antiquis Patribus in sensu *Saluatoris*^d: Ecclesiam quasi pudicam matronam esse, quæ reiicit nimis exquisitas munditias, veluti ornamenta meretricum.

Censuit prætereà, in tertio capite, vbi agebatur de rebus Ordinis Sacramento necessariis, nominandas non esse materiam & formam; non quod hæc non adsint, sed quia huius Sacamenti materia facile decerni non possit. Cupiit ex altera parte, vt fieret mentione manuum impositione, utpote tam frequenter in veteri Testamento, & in novo frequentius commemorata. In quibus omnibus

Pars III.

N n

nibus

*c Cuncta extant in Actis
Palestini, &
Act. 2. ix.*

*d De discrimine inter
Saluatorem,
& Seruatorem,
consuli
potest Ma-
nubius in
quartam Ver-
rinam, & Iu-
lius Niger in
fuis Aesculetis
in 3. parte de
titulo.*

1562. nibus eius sententia placuit; quamquam in postrema, ne definiretur impositionem manuum esse partem Sacramenti, delecta sunt vocabula magis vniuersalia *vocum & signorum*, tamquam partium componentium, quæ sint necessariae sacræ ordinationi, non tamen silentio præteritæ manuum impositione, quin allatis in Decreto verbis Pauli ad Timotheum^e: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei,*
In 2.ad Ti-moth.cap.1. que est in te per impositionem manuum mearum.

Ad præcipuam quæstionem accedens, ex opportunitate eorum; quæ habebantur in capite quinto, dixit, Placere sibi apertam rei declarationem, quod ambiguitas omnis tum Catholicis tum hæreticis auferretur de Concilij sententia: non quidem sibi probari particulam illam, *ex Iure Diuino*, quippe causam multis contentionibus in Ecclesia futuram. Controuerxiæ non subiici, potestatem Ordinis in Episcopis esse proximè à Deo, cùm habeatur in Scriptura, dum Ordo confertur, *Accipite Spiritum Sanctum*, qui nonnisi à Deo dari potest. Simul etiam in vniuersa Ecclesia potestatem iurisdictionis esse à Deo: etenim Ecclesia facultatem non habet efficiendi ne regatur à Romano Pontifice, & ab Episcopis, neque constituendi sibi Aristocratiam, aut Democratiam; sed regi necesse est per Monarchiam à Pontifice vniuersali, & ab Episcopis peculiaribus: id autem originem ducere proximè ab ipso Deo. Præterea in quovis Episcopo eam partem iurisdictionis, quæ naturam excedit, originem à Deo trahere absque ullo interposito, cùm id quod supra naturam est, effici non possit ab hominibus; atque huiusmodi esse iurisdictionem absoluendi peccata. Sed non propterea exequari potestatem Episcoporum Pontificiæ potestati. Nihil ita firmiter pugnandum id temporis sicut Unitatem & Primatum Apostolicæ Sedis, dum cunctæ aduersariorum phalanges ad huius arcis euersionem conspirabant: complures enumerari eorum sectas, Lutheranos, Caluinistas, Zuinglianos, Anabaptistas, & alias; sed omnes conuenire vnanimes in hoc fastigio percellendo: atque id significari ab Euangelica parabola fortis armati, suæ domus atriam custodientis. Ex eo quod Episcoporum iurisdictione sit proximè à Deo, in Ecclesia nihil detrahi Pontificis auctoritati, pro eo ac obseruabat in suo volumine Polus Cardinalis: soli namque Pontifici datum est eam exercere in quocumque alio, idque vocando, assumendo, deponendo, mittendo; ita vt nemo assumatur, ac mittatur à Deo, nisi per ipsum Pontificem; idque ab eodem Polo idoneis exemplis illic illustratum apparere. Idcirco quoties audiebatur, in remotis Provinciis quempiam ad Episcopatum assumi à Metropolitanu, semper

semper intelligendum esse id fieri aut ex Apostolorum Constitutione, aut ex Decreto legitimæ Synodi, aut ex suorum Pontificum priuilegio, adeò ut adesset vel expressa vel tacita Romanæ Sedis auctoritas; aliter enim rationem capitis destructum iri: verum id conspici in cunctis Episcopis, præter Apostolos, qui à Christo per se electi fuerunt. Quod autem obiectabatur ex verbis Pauli, *Ego nec ab homine, nec per hominem, valere potius ad rem propositam comprobandum*; siquidem dum ille dicit quasi suum peculiare priuilegium, *nec per hominem, insinuat, reliquos vocari per interpositum hominem*, hoc est, per summum Pontificem: quare à Deo utique iurisdictionem prouenire, sed exerceri in subiecta materia aliis à Pontifice destinata, quam idem auferre potest, aut minuere. Quod verò huiusmodi potestas ab Ordine non oriatur, liquidò patet: ac primò quidem, quia Sede vacante ab Ecclesiasticorum Collegio potestas exercetur, & anathemata vibrantur: secundò, quia non posset hæc, si verum id esset, transferri in Vicarium, qui sacris Episcopi Ordinibus initiatus non est: tertio, quia licitum non esset ab Episcopo ad Archiepiscopum prouocare, cum gradus & prærogatiua Archiepiscoporum humani iuris mèrè sit. Hanc igitur iurisdictionem plenè penes Pontificem esse, cui liberum est eam moderari, dummodò id præstet ex Apostoli effato, *in edificationem, non in destructionem*. Huiusmodi tamen disputationes, quippe infinitas, prætermittendas esse, solumque declarandum id quod attinet ad veros ministros Ecclesiasticos constituendos.

⁴ E Decretis doctrinæ transgressus ad Canones, dixit: Haud probari sibi in sexto vocem tunc appositam, *Sacer Principatus*, retentâ solum voce *Hierarchia*, quæ tametsi idem valeat, modestius ramen sonat, & priùs Græcè à S. Dionysio adhibita, posteà ab Ecclesia Latina usurpata est. Denique hanc nouam septimi Canonis formam proposuit, de qua priùs priuatum sermonem habuerat cum Legatis: *Anathema, si quis dixerit, Episcopos non fuisse à Christo institutos in Ecclesia, aut ex sacra ordinatione Presbyteris maiores non esse.*

Præter breuem hunc Canonem duos expendendos protulit ampliores (^f sed non in eo cœtu, quantum comperio) quò definiret tamquam à Deo constituta hinc Episcoporum eminentia, hinc summi Pontificis prærogatiua. Prior damnabat eum qui diceret, *Episcopos non esse à Christo institutos in Ecclesia, aut ex ipsorum ordinatione non esse maiores Presbyteris*; aut ordinandi potestatem non habere; aut si habent, eam communem Presbyteris habere; aut Ordines ab illis collatos absque consensu & vocatione populi, irritos esse. Alter, eum qui

N n 2 diceret:

Citata F. Scararij epistola, & Acta Paleotti.

1562. diceret, Petrum ex institutione Christi primum inter Apostolos non fuisse, summumq; ipsius Vicarium; nec necesse esse in Ecclesia unum esse supremum Pontificem, Petri successorem, eiq; parem in auctoritate regendi, atque in Romana Sede eius successores ad hoc usque tempus non habuisse ius Primatus in Ecclesia.

Postea reliqui Galli sententiam dixerunt, & eorum complures simplici voce cum Cardinali consenserunt: alij tamen propensionem animi pra se tulerunt in Hispanorum opinionem. Præcipue verò Franciscus Beauquer, seu Belcarius, Metensis Antistes, auctor celebris Historiæ sacerpius à nobis laudatæ, dixit: Multos in Romano Pontifice auctoritatem ex imperio metiri; & sicuti Christianus orbis immensus erat, ita censebant summi Pontificis auctoritatem immensam, adeo ut Episcopos assumeret in partem sollicitudinis, eisque functionem quasi accommodatam aut precariam concederet. Contrariè se prorsus opinari; quando Episcopi successerant Apostolis, qui à Christo vocati fuerant, & Mathias forte, hoc est Diuinâ voluntate, assumptus: ab Episcopis igitur munus proprium, non à Pontifice delegatum obtineri. De illa voce, in qua complures nitebantur, *Plenitudo potestatis*, à se dici, perinde ac loquebatur Chrysostomus de plenitudine gratiæ intelligendam esse, alias fuisse huiusmodi plenitudinem in Christo, aliam in Virgine, aliam in Apostolis, aliam in aliis Sanctis, pro varietate recipientium; ita pariter plenitudinem potestatis etiam in summo Pontifice suis esse cancellis limitatam. Sed hac in re plurimum ille cancellos transgressus est.

g Acta Pa-
leotti.

b Litteræ
Gualterij ad
Borromœum,
7. Decembri
& sequenti-
bis 1562.

i Acta Pa-
leotti.

Fama erat, hunc Episcopum Lotharingi magistrum fuisse: & sanè intimam cum eo familiaritatem exercebat, atque eius operâ nobilem illam Sedem acceperat. Vnde suspicio fuit, eos concorditer se gessisse, & textum à discipulo obscurè propositum, fuisse dilucidatum à magistro interpretationis suæ claritate. Sed Cardinalis huiusc famæ conscius, Gualterio negavit^b, se umquam Beauqueri discipulum fuisse: eum quidem à se agnoscere virum maximæ litteraturæ, sed minimi consilij. Nec abstinuit, quin illum castigaret coram duobus Gallis Oratoribus, & duodecim Episcopis. Dein per opportunitatem, dum colloqueretur cum Legatisⁱ, dixit, Posse quidem se interdum aberrare, considerationis aut peritiæ penituriæ, non item simulatione aut versutiæ, vitio nimis alieno ab honesto viro. Quo audito à Simonetta, qui huiusmodi dubitationem conceperat & aperuerat, Lotharingi manum comiter prehendit, fasiliusque illi est, ab Episcopi Metensis sermone suspicionem

1562.

nem aliquam in animo suo excitatam fuisse. Hinc verò amicitia inter eos confirmata est, cùm plurimùm valeat ad persuadendum alteri, nos illi credere, si fateamur priùs non credidisse. Itali ferè omnes sententiam Pontifici maxime fauentem propugnarunt.

Postremus omnium de more opinionem suam explicauit Lai-nius, qui tametsi diebus præteritis abundè ea de re fuisse locutus, sicuti iam narrauimus, tamen nouæ formæ causâ pro reliquorum consuetudine quædam repetit⁹: Futurum fuisse munus Concilij hæreticos damnare, moresque corrigere, eorum quæstionibus scholæ relictis; verumtamen quando sic ab aliis siebat, à se quo-
que sententiam suam de proposita controuersia prolatum iri. Cœ-pit à definitione, à qua ducit initium scientia in rerum natura in-uestiganda; affirmauitq[ue], Potestatem Ecclesiasticæ iurisdictionis esse certam quamdam præfecturam vnius Clerici supra alios, quod eos dirigit ad æternam vitam ex Diuinis mandatis; & idcirco tam in superiori, quam in subditis requiri conditionem Christiani, & saltem in superiori conditionem Clerici. Hoc posito, arbitrari se, hanc præfecturam oriri à summo Pontifice. Id primo loco confir-mauit compluribus testimoniois, & inter cetera produxit in hanc sententiam Decretum vnum Innocentij III. alterum Lucij III. & tertium Clementis III. quod à se in Sicilia repertum h[ic] in conuen-tu recitauit. Idem fuisse firmatum à multis Patribus Concilij Ba-sileensis in Epistola ad Eugenium. Tum ad rationes progressus, ob-seruauit, interdum tradi alicui materiam, iurisdictione non traditâ, cùm idem per se amplissimam obtinet potestatem: ita traditam fuisse Paulo, cùm missus est ad Genes, & Petro cùm ad circumci-sos missus est: atque ita dici posse à Pontifice fieri, cùm diœcesim aliquam adiicit Patriarchis; sed plerumque cùm Pontifex gregem tradit, simul tradi supra gregem præfecturam: si nihil aliud ille præstaret nisi destinationem materiæ, conficeretur hinc, potesta-tum haberi ab Episcopis aut à seipsis ex vi Ordinis, aut ab alio ca-pite quam à Pontifice: posterius nulli Catholicorum in mentem venire; prius falsum deprehendi. Siquidem Episcopi etiam ante consecrationem possident iurisdictionem, sicut habetur in postre-ma Extrauagante Clementis V. Id corroborauit vndecimo Canone Concilij Chalcedonensis, quo imperatur, ut ante consecrationem probetur, Num quispiam titulum obtineat, hoc est curam anima-rum, quæ cura iurisdictionem importat. Si verum esset quod ad-uersarij contendebant, iurisdictionem impertiri à Deo vñà cum charactere, deduxit tamquam corollarium, in cunctis æqualem fu-

Acta Arcis
Romanae,
&
Paleotti,
9. Decembri

1562.

N n 3.

turam

1562.

turam sine ullo discrimine inter meros Episcopos, Metropolitas & Patriarchas, cum omnes æquè sint consecrati; nec eam à Pontifice auferri aut coarctari posse. Tradi à supremo Pontifice hanc iurisdictionem tamquam à Dei ministro, quoniam Angeli quoque ministri Dei sunt; non tamen idcirco eum esse simplicem ministrum, sed talem, qualis fuit Ioannes in suo Baptismo, qui Ioannis Baptismus dicebatur, quod ipse illum instituerat, quamuis ex auctoritate diuina. At verò Baptismum, quo Petrus baptizabat, non appellari Baptismum Petri, sed Christi; propterea quod cum in eiusmodi Baptismo remitterentur peccata, Petrus illius causa esse non poterat, nisi per merum ministerium: eapropter tradi à Pontifice iurisdictionem, iniungente ac imperante ex auctoritate, & tamquam ab Ecclesiæ Principe. Et quidem iurisdictionem, tum quæ extra ordinem est, tum ordinariam, recipi ex vi huius imperij, non autem ex vi consecrationis; aliter nemo illam acciperet à Pontifice, quippe qui neminem consecrat. Hanc esse maximè receptam doctrinam, pro qua & Theologos produxit, & repetit firmavitque varias rationes à se allatas in sua præterita oratione. Quamquam dicatur in consecratione, *Trado tibi cathedram, trado tibi claves, &c.* intelligendum id esse è ratione, quâ sanctus Thomas docet recipi à Rege potestatem in consecratione siveunctione, dum dicitur, *Accipe potestatem, accipe regnum.* Significationem verborum ad usum spectare, hoc est, *Tibi concedo, ut possis bene uti regno.* Ita cum dicitur Episcopo in consecratione, *Accipe Spiritum gubernandi*, significari, *Tibi concedo ut possis recte gubernare.* Et huiusmodi morem oriri ab antiqua consuetudine, dum eodem ferè tempore creabantur & consecrabantur Episcopi. Non propterea hanc iurisdictionem in Episcopis esse delegatam; sed, sicut in Iudicibus ordinariis, ab aliquo magistratu supremo constitutis. Nonnullis tamen nullo interposito eam à Christo fuisse traditam, sicut Apostolis; sed communiter reliquis impetriri à Pontifice, non per modum meri ministerij, sed per modum mandati. Conclusit definitum esse, Episcopos quod spectabat ad Ordinem, esse ex Iure Diuino, nullâ factâ mentione iurisdictionis, de qua complures Doctores Catholici variè opinabantur.

Ardor huiusc disputationis, præ qua videbantur quæstiones reliquæ parui esse momenti¹, multorum curiositatem ad causam exquirendam vellicabat. Rebantur alij, Præfules Hispanos eò spectare, ut hoc pacto concuterent summam prærogatiuum Inquisitoris supremi, qui erat id temporis in Hispania Archiepiscopus Hispalensis,

sis, vir ipsis grauis & odiosus : alij, velle Transmontanos tam plenæ absolutæque potestati Pontificis se subducere. Sed à prudentibus id quod planius erat, vt affolet, verius putabatur, nimurum, re ipsa Hispanos in ea esse sententia, quam postremò tradiderat Franciscus Victoria, Dominicanus, Theologus præstantissimus, & seminarior, vt sic loquar, in Hispania Scholasticæ Theologiæ (quæ prius parum ibi propagata, deinde mirificè floruit in illis regnis) & pro eo ac unusquisque pronus est ad sublimiter opinandum de suo gradu, eam sententiam in Præsulum mente libenter exceptam fuisse: ex altera parte zelotypiam esse causam contentiosissimæ repugnantie in amantissimis Apostolicæ Sedis, & ab hac ipsa repugnancia inflammari cupidinem, & impetum augeri in fautoribus; quemadmodum videmus longè frequentius ac feruentius impendi studium aliis philosophicis disciplinis, in quibus in dubium ac certam offenditur, quam in mathematicis, in quibus non nisi certum & ineluctabile reperitur.

Videbatur quibusdam litigium ad mera vocabula iam redactum, quandoquidem volebant alij, Episcoporum iurisdictionem esse proximè à Pontifice, alij, à Christo, sed ita, vt usus ac materia penderet à Pontifice. Verum subtiliores, seu religiosiores magnum discrimen animaduercebant, cum affirmarent, confici ex posteriore opinione, non posse à Pontifice materiam semel à se destinatam. Episcopi iurisdictioni auferri aut minui sine causa, ex celebri doctrina Abbatis Panormitani, & Decij cap. vltimo *de Confirm. util.* & eiusdem Abbatis in quæstione, quæ incipit, *Episcopus*. Et quamquam, aiebant illi, positâ etiam sententiâ contrariâ, non sit fas Pontifici id agere pro sua voluntate rationi dissentanea; ubi tamen id agat, actionem esse ratam: at verò rem graui perturbationi obnoxiam fore, si huiusmodi Pontificis iussiones rationi dissonantes sicuti licetæ non sunt, ita nec essent ratæ. Et acutè hi considerabant, nihil inde detrimenti reuerà secuturum, si quod rationi consonat, aut dissonat, duo quasi colores essent, qui oculis perspicue ceruentur; sed cum omnia quæ spectant ad mores, opinionum varietati subiecta sint, satius esse, si Pontifex, qui plerumque pietate ac prudentiâ præditus eligi solet, & qui morsus conscientiæ honorisque persentit, possit interdum subditos obstringere imperio aliquo rationi dissentaneo, quam si ipse, qui Princeps est, suorum subditorum iudicio vario & perturbato subditus redderetur; adeoque si quando vellet Sacerdotium aliquod in aliena Diœcesi sibi reseruare, aut Ordinarij collationem anteuertere, aut subdito cui-

piam.

1562. piam immunitatem à Præfulis potestate indulgere, aut Episcopum ex vna in alteram sedem transferre; liceret semper litigare de irrita iussione, obtento colore non sufficientis rationis. Huiusmodi respectus erant in causa, cur ad singulas voces multi suspiciosius hæserent, neque consentirent, ut definiretur, Episcopos nullo interposito esse à Christo, nisi apponenteret ad vitandam sinistram omnem interpretationem, hæc limitatio, *Quantum spectat ad Ordinis potestatem.*

^m Litteræ
Viccomitis
ad Borro-
mæum,
6. Decembis
1562.

Hinc factum est, ut forma à Lotharingo digesta haud plenè comprobaretur, sicut ipse confiderat^m; de quo & animo & voce conquestus est. Eam maximoperè complectebantur duo Cardinales Theologi, Seripandus & Osius: at Simonetta, cautus pro more in auctoritate Pontificis custodienda, petuit, ut ad eam operiosius expendendam deligerentur nouem inter Theologos & Canonum Consultos: Theologi fuerunt Petrus Antonius Capuanus, Leonardus Marinus, Gaspar de Fosso, Archiepiscopi Hydruntinus, Lancianensis, & Reginus, & Didacus Lainius Societatis Iesu Praepositus Generalis. Canonum periti fuere duo, posteà futuri Pontifices, Hugo Boncompagnus, & Ioannes Antonius Facchinettus, tunc Episcopi Vestanus & Neocastrensis, duo futuri Cardinales Gabriel Paleottus Romanæ Rotæ Duodecemuir, & Scipio Lancellottus, Synodi Aduocatus; quibus adiectus est Promotor Io. Baptista Castellius. Tribus prioribus Theologis exemplar Lotharingi placebat, non item Lainio, qui dicebatⁿ, à se schismia præuideri, & cum eo tandem concorditer consensere Canonum Doctores. Obiectorum summa hæc fuit.

ⁿ Litteræ
Gualterij ad
Borromæum,
6. Decembis

1562.

Septimo Canone secundùm memoratam formam, in eo quod declararet, Episcopos esse institutos à Christo, nihil concurti hæreticos, quod Synodus intendebat. Id enim ipsi non inficiabantur; sed dicebant, Episcopos assumptos à Romano Pontifice, non esse veros ac legitimos Episcopos, eosdem appellantes capita rasa, inundata, oleo perlita, & laruas papales. Illic proscribi sententiam plurimorum Catholicorum Scriptorum, qui existimabant, unicum Episcopum, hoc est Petrum, fuisse à Christo institutum, & reliquos omnes à Petro.

Speciem hinc obtendi, ut credatur, Episcopos electos inter hæreticos à Regibus aut à populo, esse veros ac legitimos Episcopos; propterea quod dum absolutè affirmatur, Episcopos institui à Christo, videtur significari, eorum potestatem esse totam à Christo, ita ut elector nudum quoddam ministerium exerceat, non vim causæ

causæ efficientis, quod anteà in medium protulerat Episcopus Hibernus, tamquam argumentum à Regina Britannia pro se ad ductum.

In ea loquendi ratione indistincta vim inesse significationis universalis, adeoque vbi indiscriminatim de Episcopis pronuntiatur eos esse à Christo institutos, id ex æquo intellectum iri, tum quod ad iurisdictionem, tum quod ad ordinationem attinet. Denique, maioris esse ponderis hanc affirmationem, *eos esse institutos à Christo*, quam illam, *ipso esse ex Iure Diuino*, cùm posterior interpretationem minùs cogentem admittat. Quare, si in hac posteriori difficultas offendebatur, adeò ut Lotharingus ipse ab ea Patres dehortaretur, multò magis priorem esse vitandam.

Valdè periculosa alea subit, qui formam aliquam verborum profert ad conciliandas duas partes contrarias, acutas ac suspicio-
fias: quia contrariæ sunt, fugit altera quod altera querit; quia acutæ, singulæ detegunt quæ sequester inuoluit: quia suspicio-
fias, utrumquod sibi noxiū est, deprehendit; cùm eiusmodi verba ne-
queant dubia non esse, & suspicionis ingenium sit, dubium sibi ma-
lum tamquam certum assumere.

C A P V T VII.

*Responsum Pontificis, ut Vicecomes Romanam mittatur. Propo-
situm de mansione Decretum, & hoc de re Lotharingi senten-
tia. Nouæ significationes moderatæ Regis Hispani ad suos Epi-
scopos, ne Pontifex, neque Galli offenderentur.*

EO grauius angebantur Præsides, quod animaduertebant, se ab ipsa præfecturâ subiectiores reddi quam ceteros: nam citari se, & quasi pungi ob quamlibet aliorum impudentiam sentiebant. Hinc in Concilio conclamabatur *libertas*. Hinc in eos fremebatur ad omnem vocem ab Episcopis immoderatus elapsam, perinde quasi linguarum omnium ipsis fræna tractarent. Itaque ex Hispanis Episcopis quinque ^a melius erga Pontificem animati, ne que coniuncti præferuidis suorum ciuitatum postulatis, & inter eos Salmanticensis, & Pattensis, simul adiere Legatos, & ob contume-
lias in Guadicensem iactas contestati sunt; nisi prospiceretur in posterum, necesse sibi fore cum reliquis nationis suæ se consociare ad eam ab huiusmodi insultationibus defendendam: si quis vnu-
quam Hispanorum vocem minùs Catholicam promeret, optare se,
Pars III.

Oo

vt is

Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
6. Decemb.
1562.

1562.

ut is corriperetur, sed ab auctoritate legitimi superioris, nimirum à Præsidibus, non ab arrogantia priuati Præfusilis; quemadmodum egerat Caselius, qui priore facinore non contentus, cum à Mantua no commoneretur de strepitu contumeliaque verborum, responde-re non est veritus, ab Hispanis causam ad id non fuisse præbendam per enuntiationes hæreticas. Legati cognoscentes querimoniam æquam esse, & iacturam ingentem futuram, studuerunt amplis be-nevolentiæ significationibus, plurimisque promissis eos delinire.

^b Litteræ Vi-cecomitis ad Borromœum,
6. Decemb.
1562.

^c Litteræ Le-gatorum ad Borromœum,
6. Decembbris
1562.

^d Litteræ Borromœi ad Legatos,
2. Decemb.
& ad Vice-comitem,
7. eiusdem,
& litteræ Vi-cecomitis ad Borromœum,
16. Decem-bris 1562.

^e Litteræ Le-gatorum ad Borromœum,
10. Decem-bris 1562.

^f Litteræ Borromœi ad Legatos,
2. Decembris
1562.

Ex altera parte Lotharingus vehementer ^b questus est, quod quidam ex Italib per indignum dicterium procaciter dixerat: *Ex Hispanica scabie decidimus in morbum Gallicum.* Sed Legati cupientes quoad possent honestè amaritatem Lotharingi diluere eà dulcedine, cuius audiissimum illius palatum sciebant, Romam extemplo ^c misserunt per certum cursorem formam duorum Canonum, quos ille proposuerat, dicentes, eam probari Theologis, sed non Canonum peritis, & petentes, ut ipsis Pontificis sensus diebus aliquot ante Sef-sionem exponeretur.

Interim peruenere Tridentum responsa de rebus anteà significa-tis, ad eumdem Lotharingum spectantibus ^d. Alicuius Præfusilis mis-sio comprobata est, simulque Legatorum sententia in Vicecomite deligendo, rescribente Borromæo, cunctos, qui proponebantur, idoneos videri, & Marinus peritior, sed Vicecomes aptior ob iu-uentam ad sustinenda illius itineris incommoda per summam Ita-liæ & hiemis asperitatem. Quamobrem ille ad id destinatus est. Vbi Lotharingus scripto sua postulata tradidisset, hac de causa hic suorum omnium cœtum habuerat; & post diuturnum congressum datum fuit negotium quatuor Episcopis, vt simul cum Ferrerio ea notarent, quæ ab ipsis Galliæ saluti necessaria censerentur. Idem-que Gualterio significarat, se, quod spectabat ad *Annatas*, annuos nimirum prouentus, iam conquiescere; neque absque nouis man-datis ea de re verba facturum fuisse.

Ceterà ^e, intellectis Romæ duobus modis, quorum auctor fuerat Lotharingus ad extinguendam super septimo Canone discordiam; alter, ut nimirum delignarentur bini pro singulis nationibus, non placuit, quippe memorato iam periculo expositus: magis placebat alter illius discordiæ sopiendæ, quasi quodam sopore, qui in placi-dam honestamque mortem migraret; sicut vsiuuenit, vt inter dis-crimina ac suspicione nihil minus displiceat, quam ipsum nihil. Verùm improvisus transitus à tam concito motu ad quietem, haud possibilis visus est Legatis. Quare expectato responso quid Ponti-fex

fec de noua forma Canonum arbitraretur, cœperunt interim audi-
re sententias in Decreto mansionis, à Mantuano sexto Nouem-
bris iam proposito, vt dictum est; sed quibusdam adhibitis muta-
tionibus, priuatim quæsitis ab eodem Lotharingo^g, aliisque, qui-
bus nimis leuerum videbatur in poenitentiis, & nimis ar-
ctum in excusationibus comprobandis. Et sanè incidit opportunitè,
vt huius rei tractatio induceretur, antequam perueniret epistola Lu-
nensis Comitis^h, quâ calor omnis extinguebatur, opere à Rege priùs
adhibito Patribus Hispanis, vt illos ab incepto remoueret. Etenim
Lunensis cùm significaret Hercule Pagnano, se illuc Oratorem de-
stinari, addebat, resciuisse Regem à Varga, Gallos cupientissimos
esse huiusc declaratoris, vnde periculum esse, ne, si ea impedi-
tur, illi discederent; & quoniam Rex non nisi Diuinum obsequium
spectabat, noluisset, vt opera sua Ecclesiæ concordia noceret, &
continuationi, vel certè existimationi Concilij. Idcirco suam esse
mentem, vt in eo cautè fuauitaque ageretur cum Episcopis Regi
addictis, & absque industria, aut nimis aperta, aut nimis propitia:
atque in eamdem sententiam loquebantur mandata à Rege tradita
Aloysio Auilaⁱ, summo Alcantaræ Commendatori, destinato Ro-
mam Oratori^k, quando Pontifex diu conquestus fuerat^l, negotia
non aptè procedere, quia præcipue in rebus Concilij Orator Ca-
tholici Regis apud se non aderat, cui Pontifex fideret. Habebatur
in mandatis, quæ diximus; Orator Pontificem cohortaretur, vt is
in mansionis argumento mature se gereret, adeoque ex una parte li-
bera facultas rei declarandæ Concilio non adimeretur; ex altera, Se-
dis Apostolicæ auctoritas ac prærogativa non laderetur. Itaque vis
impressa à Regis brachio, tam valida speranda non erat, vt rotis il-
lis tam feruidis cursum retardaret.

⁵ Facto igitur initio loquendi de memorato Decreto die deci-
mâ Decembris^m, cùm Lotharingus primus omnium verba faceret,
egregio prudentiæ, grauitatis, doctrinæ atque eloquentiæ comple-
xu effecit, vt præfigarent Legati, multum illi auctoritatis in Synodo
futurum non minus dictionis, quam sanguinis excellentiæ. Eius
sensa huiusmodi fuere: E sacris Litteris colligi, tria præcipue
mala fuisse profecta ab eorum absentia, quibus curam aliquam
Deus demandarat; priuum, maris tempestatem, cùm Jonas fu-
gam cœperat, ne concionaretur gentibus, ad quas mittebatur; al-
terum, Idolatriam, cùm absente Moysè vitulus conflatus est; ter-
tium, ouile Christi dispersum, cùm in capite decimo S. Ioannis
habeatur: *Lupus dispergit oves*. Tria mala illis respondentia ex Præ-

1562.

sulum absentia Ecclesiæ Dei accidisse. Calamitatem, tempestatem, Fidei corruptionem in hæresi, & gregis dissipationem in morum corruptelis. In ea causa Patres simul esse iudices, ac reos: adeoque eò magis imputandum ipsis esse, vbi remedium minus efficax ad moueretur. Cùm ipse Christus Pastorem se profiteatur, nefas esse, vt Præsules pudeat vel huius nominis, vel huius muneric: in eodem capite decimo S. Ioannis tria numerari ad boni Pastoris munus spectantia: ea sunt, ait ille, Vt oues nostram vocem audiant, Vt nos animas nostras pro ipsis ponamus, Vt benè illas pascamus, bonis pascuis inuentis. Ab re igitur non esse, si ad primum huius argumenti ingressum doceret Synodus, quales essent boni Pastoris conditiones, quibus Pastores animarum possent de illa cura gloriari, de qua gloriatus est Iacob apud sacerorum^a, cùm post viginti annos pascendi eius gregis curam reliquit. Super illo mansionis articulo priùs audiendos esse Theologos, & Canonum peritos, idemquè peragendum in cunctis grauioribus emendationis capitibus. Mansionem suâ quidem sententiâ esse ex Diuino mandato; ad quod probandum multa produxit Scripturæ testimonia, ingeniosis commentationibus à se illustrata: adiecit tamen, cùm esset mandatum affirmans, semper quidem obligare, sed non ad semper. Expendens excusationes legitimas, non satis habuit eas admittere quas Decretum probabat, sed plurimas alias addidit, potissimum verò maiorem utilitatem siue peculiaris Ecclesiæ, siue vniuersalis, siue Reipublicæ. Hanc postremam causam esse rationi consentaneam, quippe pertinentem ad charitatem; aliter non licuisset Imperij Septemviris Ecclesiasticis adire Comitia, Galliæ Optimatibus, vulgo Paribus, ad Aulam pergere ad Regni negotia, prout obstringebantur, nec Episcopis ad Consilia à Rege vocatis, quod in grauissimum Ecclesiæ detrimentum cessisset. Conclusit, quod spectabat ad peculiares conditiones, eas causas committendas esse Romani Pontificis arbitrio, & in regionibus longè positis, arbitrio Archiepiscoporum, aut antiquioris Episcopi, sicuti præscriptum fuerat in Decreto sub Paulo III. aut Conciliorum Prouincialium, quorum usus restituendus erat, & in ipsis, & in Diœcesanis hoc ipsum Decretum recitandum. Sed ea omnia, quæ de causis dicta fuerant, ita esse intelligenda, vt absentia nec perpetua sit, nec diurna; ac proinde in comperto habeatur, habitationem Episcopi, tametsi ex re fortuita longinqui, esse stabilem in ipsis Ecclesiæ. Agens de tertia causa nuper memorata, dixit, Si Cardinales in Gallia mansionis vinculo prohiberentur degere apud Regem, eiusque Consilio interesse, rem Eccle-

Ecclesiasticam pessum iri. Delenda esse verba illa in Decreto posita, vbi comprobabatur, ad excusandam absentiam Episcoporum, vocatio Pontificia, *Dummodo ipsi non procurassent ut vocarentur.* Huiusmodi sono aures offendit: sed illius loco, Româ, & ex Aulis Regum eos Episcopos expellendos, qui proprij commodi gratiâ illic morabantur. Subiecit, multa sibi videri opportunè prescribenda de Sacerdotiorum collationibus, & de conditionibus non Episcoporum modò, sed minorum etiam Curionum; quæ res maioris erant momenti, quam mansio: tamen ne thema propositum transgrederetur, in aliud tempus sermonem de iis differre. Differens de priuilegiis, quæ residentibus Episcopis concedi oportebat, commemoravit inter ea facultatem absoluendi etiam à delictis contentis in diplomate, quod *In Cœna Domini* dicitur; contestatus, id à se non dici ad quidquam auctorati Pontificiæ detrahendum; sed ^{o Litteræ VI} quia certus erat, eos qui huiusmodi peccata patrarent in Gallia, ^{cecomitis ad Borromæum,} Romam neutiquam ituros ut absoluuerentur: adeoque satius esse, si ^{10 Decembris 1562.} absolutionem illic possent accipere, quam si expertes illius morerentur.

6 Nihil hîc laboris insumam in iis refellendis, quæ Suavis cunctis his euentibus immiscet ex coniectura mentis suæ, quæ perinde ac si planè fuisse mens vniuersalis ab Arabibus credita, audet fidenter enarrare cogitationem quancumque in singulorum animis nascentem, intimos fines pro sua libidine interpretatus, tametsi minimè verisimiles operum extenorum. Satis mihi sit, duo breuiter hîc obseruare: alterum, ab eo affirmari, Lotharingum ex arte tam ambiguè fuisse locutum de mansionis Decreto, ut eius sententia percipi non potuerit; quod liquido falsum patet, cum ille, vbi primùm ipsi Decretum priuatim expositum est, Legatis significauerit mutationes, quas maximè necessarias existimabat, sicuti narravimus, & habetur in Legatorum, Vicecomitis, Gualterij, & Fuscarij ^{p Suprà sunt allatæ.} litteris, quæ publicis oppositionibus parceretur. Postea vero in conuentu palam explicauit quid ipse de theorica quæstione sentiret; dein illius sententiam probauit, cum quibusdam conditionibus, claris, & Pontifici fauentibus, cuiusmodi erat, In illius iudicio vniuersè reponere excusationes absentiaz.

7 Alterum est, eumdem Lotharingum die 6. Decembris à conuentu abfuisse, quod liberum esset suis Gallis in Pontificis auctoritatem obloqui, quamuis excusaret absentiam ob acceptos nuntios de Antonij Regis occubitu. Et nihil animo reputabat Suavis, innoscere rudi cuiquam lectori, eam consuetudinem Iaponiæ aut Æthio-

1562. piaꝝ propriam non esse, sed nostris regionibus communem; nimirum, vt si quis affinis magni nominis, supremusque Moderator illius regni, quod alter repræsentat, occubuerit, hic eo die quo nuntios accipit, à luce publica se abstineat, ac domi peristat? Neque comperio in tot monumentis, suspicionum ut assolet plenis, id cuiquam in mentem venire. Quin longè abest à vero, quemquam ex illis Episcopis eo die licenter in Pontificiam auctoritatem fuisse locutum. Alias id egerat solus Beauquerus, sed egerat coram Lotharingo,

^r Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borroméum,

Decembri

1562.

^s Arcanæ

notæ Gual-
terij ad Bor-
rom. 9. De-
cemb. 1562.

qui molestiam ex eo præ se tulit^t (sicut etiam ex reliquorum Gallorum sermone, qui sententiam eius sententiæ contrariam dixerunt,) cùm genam semper manui innixam teneret, dum ille loquebatur, & postea Beauquerum nauiter obiurgaret^t. Nec licet credere, id ab illo simulatum ex arte, prout Suavis autummat; tum quia maiestatem huiusmodi Princeps non adeò demisisset, cùm certè ea simulatio aliquibus tuoc detegenda esset, & reipla cunctis postmodum aperienda; tum quia nimis sanè illius æstimatio lædebatur, nimisque suæ gratiæ pretium eleuabatur, dum palam fieret, ipsum maximum quidem esse, sed non rectorem suæ cohortis. Quare potius huiusmodi æstimationis sollicitus, cùm audiret^t

^t Litteræ VI-
cecomitis ad
Borroméum,

17 Decemb.

1562.

Guidum Ferrerium Antistitem Vercellensem, qui secum familiaritatem aliquam contraxerat, sibi dicentem, haud verum videri id quod ipse de suis Gallis prædixerat; Illos à se minimè dissensuros, respondit, tametsi quidam viderentur tunc à se verbis discordare; cùm ad rem ventum esset, cunctos sibi assensuros. Unusquisque existimationis suæ anxius est, nimirum ut sibi propria censetur ea dos, cuius gratiâ ab aliis honoratur; hæc autem in Principibus præcipue potentia est.

C A P V T V I I I .

Opinamenta de mansionis Decreto. Sensus Pontificis. Querimonia Lotharingi. Maturata Vicecomitis missio. Noua prorogatio Sessionis, & quâ formâ.

Sed reuerà suæ quisque mentis ductum sequebatur; atque hinc erat quodd non minor à Patribus prolixitas adhibebatur in dictis de nouo mansionis Decreto sententiis, quām usurpata fuerat super Episcoporum institutione: vnuſquisque hanc dicendi longitudinem in aliis vituperabat; sed vnuſquisque eam in sua sententia retinebat. Cuncti vociferabantur, superuacanea esse præcenda;

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.19.Cap.8. 295

1562.

denda; sed sibi quisque persuadebat, quidquid sibi succurreret, utile ac necessarium fore. Legati parcissimè potestate vtebantur; Deum imitati, qui peccata permittit, ne libertas arbitrij aliis coartetur. Lotharingus sive fraudatus, quam sibi de vniuersali sententiæ suæ comprobatione spoponderat, id sibi repugnantibus vitio vertebat, dicens, Sibi persuasissime, nocturum se meliorem Synodum, nec adeò obstinatum^a; sed vt nemo suam in dicendo superfluitatem animaduertit, ita quoque nec in opinando pertinaciā agnoscit. Quapropter unusquisque aduersarios existimat obstinatos, tamquam inflexibiles à falso; se constantem, tamquam inhærentem vero. Lotharingus itaque tam abhorrentem ab his agendi rationibus animum præ se gerebat, & de ipsis tam tristia ominabatur, vt Pagnano, abeundi Mediolanum veniam ab eo petenti, natalitas Domini ferias cum suis celebraturo, commiserit, renuntiaret Pisacrio, Non solùm ab eo Concilio nihil boni sperandum, sed aliquod schisma metuendum: se, Gallosque breuiabituros esse, sed antea contestatos, vbi primū ad id occasio sibi præberetur.

^a Litteræ VI-
cecomitis ad
Borromēum,
17. Decem-
bris 1562.

2. Complures viri piij propter hæc dissidia afflictabantur, considerantes in ipsis Ecclesiæ Catholicæ dedecus: alij rem altius subeuntes, animaduertebant in Diuinis hisce permissionibus manifestam confirmationem eiusdem Ecclesiæ, cuius primarius articulus, & quasi fundamentum, ac discerniculum à cunctis hæresibus est, Caput adspœtabile ac supremum Religionis fateri; experimento si quidem compertum erat, quoniam redigeretur Ecclesiasticum regimen, si ab uno Capite subtractum constitueretur in libera potestate omnium Episcoporum, à nemine pendentium, quando etiam cum, cum vni subessent Capiti, ea rerum confusio nascebatur, quia Caput ipsum indulgens tempori, potestatem in ipsos remissius exercebat.

3. Tres erant de Decreto præcipiæ sententiæ^b: Alij declarandum putabant, mansionem esse Iuris Diuini: sed horum numerus ac fero, quantum comporio, diminutus admodum erat; non quod à multis id pro vero non haberetur, cum innotuisse Vicecomiti^c, cœtum Theologorum à Lotharingo coactum, pro hac parte consensisse; sed quod animaduersa necessitate committendi iudicio Pontificis legitimas absentiæ causas, satis intelligebatur, ex huiusmodi definitione plurimum fragorem, minimum ictum securum.

^b Litteræ VI-
cecomitis ad
Borromēum,
& Fulcaratij
ad Moro-
num, 14. De-
cem. b. 1562.
& alia littera
12. Ius tem-
poris.

^c Litteræ VI-
cecomitis ad
Borromēum,
1 Decemb.

Alij nolebant vlt̄rā progrediendum quām ætate Pauli III. statutum fuerat, peculiaribus tantummodo excusationibus adieclis.

Tertia opinio propositam Decreti formam admittebat, sed singulis

1562.

1562. gulis tot ac tam varias mutationes postulantibus, ut quælibet istorum sententia quoddam quasi peculiare Decretum proponeret.

Mira quidem narrabat Gualterio Lotharingus de stimulis, quibus ab Hispanis Episcopis concitabatur ad incundam secum societatem; & addebat, etiam fuisse qui Metensi Episcopo gratias ageret ob adhibitam ab eo dicendi libertatem, de qua diximus; & à Fabro Oratore, qui ab aula redierat, mandata recentia delata fuisse, ut molesta Pontifici proponerentur; idque quasi ex indignatione, ob conditiones quibus per Abbatem Nichettum centum aureorum millia Pius in Galliam subsidium misserat: pollicebatur tamen, se huiusmodi postulata præpediturum. Verum suspicio fuit, voluisse Cardinalem suæ potentiaz pretium, suæque operæ meritum attollere, cum ex altera parte Gualterius compererit, illum Gallorum Præsulum arbitrum non esse, cum interfuit acri certaminis inter ipsorum tres, omnino & absque limitatione mansionem Iuri Diuino referentes, & ipsum Cardinalem hoc impugnantem. De querelis aduersus Pontificem, ob conditiones subsidio appositas, non destitit Gualterius Lotharingo palam facere, Nimium inter se dissidere ac repugnare, quod Rex opem petat ab eo brachio, ex quo eodem tempore sanguinem extrahit vires illi suppeditantem, dum aufert ab Apostolica Sede antiquissimam exactionem variorum prouentuum è Galliæ Sacerdotiis: nec habitam aduersus nouum hoc edictum sanctionem satis esse, quin in ea prætermisas videri per insolitam affectionem conditiones quasdam, quarum silentio huiusmodi sanctio nullius esse roboris apparebat.

Sed non ita Gualterius causam Pontificiis adiudicabat in sinistra persuasione, quam aduersus Lotharingi animum retinebant. Id in causa erat, ut assidue angeretur, dum in dies exacerbatum Cardinalem offendebat aut nouis Româ litteris, aut nouis Tridenti narrationibus, quæ ipsi referebant suspiciones, semper renascentes illic in Pontifice, hic in Simonetta, & in duobus Episcopis, quibuscum hic arctius connecebatur, hoc est in Castanea & Boncompagno; in quos incredibile est quantum indignationis præse ferret Lotharingus, haud præuidens, in duabus illis capitibus futuram maiestatem, quam in præsenti conditionis mediocritate incomprehensibilis Prudentia contegebat.

⁴ Litteræ
Borrom. pe-
culiares Mâ-
tuano, &
communes
Legatis, 5. &
12. Decemb.
1562.

Instabat iam præstitutus Sessioni dies: cumque tam pauci verba fecissent de mansionis Decreto, & anceps adhuc penderet doctrinæ quæstio plurimùm exagitata, Legati nouæ moræ necessitatem animaduertebant. Et planè id temporis variæ litteræ⁴ Româ

mâ delatæ, responſa super duobus Canonibus à Lotharingo propositis, ac de re vniuersa, reddiderunt: quæ litteræ tam fidenter ex vna parte recitantur à Suaui, vt eas in autographis idem ipſe lustrasle videatur; ex altera tam falsò, vt palam faciat, se fortuitâ temeritate de iis scripsisse. Dicit, Pontificem significasse, falsam & erroneam esse sententiam, quæ iurisdictionem Episcoporum refert ad institutionem Christi: Missam ab eodem fuisse ad Legatos præcisanū exagitati Canonis formam, quo definiretur, Romano Pontifici fuisse traditam à Christo auctoritatem destinandæ, ampliandæ, restringendæ iurisdictionis Episcoporum: In Decreto de mansione imperasse, ne Catharini sententiæ nota inureretur.

⁶ Nihil huiusmodi scripsit Pontifex; sed Legatis significauit, in forma Canonis à Lotharingo producta, eos qui Romæ ad id selecti fuerant, ac præsertim Theologos, in varias difficultates impingere, adeoque varias mutationes ab ipsis desiderari, quæ propter argumenti grauitatem tam citò digeri non possent; idcirco à se tria proponi:

Primum, sibiisque acceptius, illud erat, quod anteà proposuerat Lotharingus; videlicet, vt ea quæſtio de institutione Episcoporum, tamquam inutilis, implicata ac periculosa, supprimeretur: mirum quippe videbatur, dogma Fidei constitui inter tot appositæ sententias, quo necesse foret in alterutra parte damnare complurium insignium sanctorumque Scriptorum opinionem: sperari, promotum iri à Cardinali rei exitum, quemadmodum consilij auctor fuerat; vt proinde honorem integrum sibi redundaturum prænosceret.

Quod secundo loco & exponebatur ab epistola, & oprabatur à Pontifice, erat, Vbi Patres ad hanc prætermissionem adduci non possent, vt saltē, quoniam res nondum satis digesta videbatur, in imminente Sessione leponeretur.

Postremum, vt si hoc quoque inflammati animi respuerent, ipsa Sessio retardaretur, pro eo consilio, quod etiam alioqui Legatis dederat Pontifex, quò illa locupletior ac splendidior euaderet, comprehensis pariter articulis Matrimonij. Nunc verò præter eam causam impellebatur à communi regula confugiendi ad efficaciam temporis, vbi multitudinis æstum temperare opus est; cùm temporis ingenium sit, omne violentum coercere, & ad medium extrema quæque reducere. Quare scribebat, vsque ad Idus Ianuarias posse Sessionem differri; & propter dierum hiemalium breuitatem non compelli Patres ad laborem bis quotidie conueniendi, ad quod etiam præter hoc Præsides coegerit Patrum lassitudo & querimonia.

1562.

Denique ipsis expendendum proposuit; cùm in Ordinis Sacramento de vniuersa Hierarchia Ecclesiastica sermo sit, par videri, ne præteriretur silentio ipsius Caput, quod est Christi Vicarius; sed ut de ipso loquerentur aut iisdem verbis paulò antè à Florentina Synodo usurpati, aut aliis nihilo inferioribus.

His mandatis acceptis, censuere Legati fieri non posse vt omittere 7
 Litteræ Legatorum ad Borromæum, 14 & 17 Decemb. 1562.
 retur quæstio, aut locupletaretur Sessione, quamvis prorogata, aliorum argumentorum additamento; quin præudentes, ob necessariam prolationem se niiniùm prætergressuros & voluntatem & opinionem Pontificis, neque confidentes, posse illi rem ipsam satis exprimere breui languidaque litterarum operâ, statuerunt tempus anteuertere, mutatoque missionis fine Vicecomitem Romam mittere, non expectatis Lotharingi petitionibus, quas seposuere mittendas posteà siue per Antinorum, siue per alium nuntium. Etenim induxerant in animum, neminem positurum ob oculos Pontificis ac Borromæi præsentem imaginem Concilij æquè viuidè ac ille Præfus, quippe qui spectator adfuerat maximè intimi, & auctor maximè ardui, & cui nec Pontifex fidem abrogaret, vt pote sibi fido^f, neque Borromæus, vt pote sibi cognatione coniuncto.

f Acta Pa-
leotti.
 g Diar. 16.
 & litteræ Le-
gatorum a
Borromæi,
17. Decem-
bris: & Acta.

Interim die decimo sexto Decembris^g, cui præscriptus Sessioni proximè succedebat, Seripandus Patribus in cœtu dixit, Dementem se fore, si vocaret in quæstionem, haberi nécne posset Sessione postridie: dubitationem solùm cadere in causam prorogationis. Præsides accusatores esse simul & accusatos; accusatores quidem aliorum prolixitatis; accusatos verò ob tolerantiam illius prolixitatis: huiuscē accusationis titulum sibi grauem non esse, ex qua tandem ipsis attribuebatur demissionis ac patientiæ excessus. A se tamen quā possent animi efficaciā Patres enixè rogari, vt in posterum sibi temperarent. Ætate iuuenili legiſſe se apud nescio quem Poëtarum: *Pastorem pingues pacere oportet ones.* Id sibi ad rem accommodatum videri: meminissent, gregem à pastore paſcendum esse, non alios pastores, quales illi erant, quorum auribus vnuſquisque Patrum verba faciebat, longè progressus ad doctrinas eiusmodi auditoribus notissimas: in his frequentibus dilationibus quæſitam ab amicis fuisse laudis materiam, sed minimè inuentam: quæſitam ab inimicis materiam vituperationis, eamque inuentam fuisse, cùm illæ discordiam, altercationem, pertinaciam præ se ferrent. Duo in præsentia fieri posse: alterum erat, retardatio Sessionis ad incertum diem, ubi reſ parata esset, declarandum: ad id obiici à legisperito, diem Sessionis, quippe sententiæ, opere

tere certum esse, ac prænuntiatum: alterum erat, constitutio diei certi intra quindecim dies habenda, quantum planè ex eo anno supererat. Eligerent Patres quod in rem opportunius arbitrarentur.

1562.

Posterior modus vniuersè placuit; sicuti semper ex duobus consiliis acceptius est, quòd ampliorem potentiam acceptantibus relinquit. Atque ita quarta prorogatio habita est.

C A P V T I X.

Tradita Vicecomiti mandata à Legatis cùm ad Pontificem mittitur. Adhibita à Gualterio studia ad amouendas iterum suspiciones & acrimonias inter Pontificem & Lotharingum.

¹ **P**ost hæc, Legati Vicecomitem dimissuri, in spem venere^a, posse ab eo simul Gallorum postulata deferriri, cùm viderentur hi iam parati ad ea statuenda. Verùm ut legis vinculum apparet sericum ordienti, & ferreum accipienti; ita inter ipsos Gallos discordia orta est: siquidem Oratores studebant Episcopos obstringere ampliùs quam eorum Episcopi pati vellent. Quapropter emendationi, quam illi ab vniuerſa Ecclesia exigebant suorum Præfatum operâ, idem ipsorum Præfules omnium primi repugnarunt. Proinde Legati rei cunctationem animaduertentes, abruptâ morâ Vicecomitem cum huiusmodi mandatis dimiserunt.

^a Litteræ Legatorum ad Borroméum, 28. Decembris 1562.

² Illum duarum rerum gratiâ^b à se mitti: Ut se purgarent insinuationibus in se iactis apud Pontificem, & ut certiores redderentur de ipsius voluntate super præsentibus Concilij negotiis.

^b Extant in scripturis post narrationem Maffotti positis.

Duas esse insimulationes: alteram quod hanc disputationem de septimo Canone siuissent adeò progredi, vbi oportuisset os occludi contendentibus importunè illam inducere. Super hoc rei series denuò retexebatur. Monebant, antequam Canon Patribus proponeretur, fuisse à Seripando recitata verba illa de Iure Diuino, parata iam viuente Crescentio Legato. Commemorabant turbas & contestationes habitas ab Hispanis, testimonium Aialæ de rebus sub eodem Legato decretis, conuictum posteà à Mantuano Actis legitimis; & quidquid præterea contigerat ante & post aduentum Lotharingi. Porrò consideraret Pontifex, quantum perturbationis excitari potuisset, si ratio violentior fuisse adhibita ad coërcendos Patres ab illius articuli tractatione; vbi aderat ea capitum frequentia, nationum varietas, ceruicum durities, ardor contentionis.

³ Secundo loco ipsis imputari, ad nimis angustum tempus Sessio-

P p 2

nem

1562. nem fuisse denuntiatam, vnde ad eam prorogandam coactos fuisse; eamdemque prorogationem adeò breuem fuisse præscriptam, vt Pontifex tempori consuli de rebus statuendis minimè potuerit. Iam verò à Legatis ad se purgandos in memoriam redigi stimulos assiduos sibi iniectos Româ, vbi anteà dies Sessioni præscriptus visus erat longinquus. Prorogationem posteà fancitam esse plurimorum suffragiis, quæ ad spatium diuturnius eam non admiserant. Ad calcem huius capituli acriter conquerebantur de quibusdam, qui potionis absinthij cardo vendebant Pontifici, ostentantes apud ipsum studium ac fidem per nuntios molestos, ac per sinistras aliorum narrationes, quas illi obtrudebant; adeoque semper falsa & acerba ipsi propinantes, estimationem, benevolentiam, ac benemeren-
tiuni remunerationem inde reportabant.

De altero, cuius gratiâ Vicecomes legabatur, narrationem præ- 4
mittebant rerum à Lotharingo gestarum, quas aiebant longè tolerabiores euasisse, quām ante periclitationem sperabatur: locutum semper illum fuisse cum plena erga Pontificem Sedemque Apostolicam reuerentia: in duabus quæstionibus, quæ plurimum sollicitudinis afferebant, fuisse illius sententias admodum temperatas atque patibiles. Præterea, ipsum consensisse, vt forma à se proposita cum Pontifice communicaretur, pollicitum, vbi in aliquam difficultatem offenderet, nauaturum se operam apud suos ad eam superandam. Breuiter, si processus initii responderent, longè minorem molestiam ab eo illatum iri, quām quæ inficta fuerat non solum ab Hispanis, sed ab aliquo præferudo ingenio Italorum. Extima sic polliceri; intmorum, sicuti solus Deus cognitor est non falsus, ita solum esse iudicem non temerarium.

His narratis, Pontificem rogabant ipsius imperium super tribus 5
capitibus: & imperium planè perebant, non consilium modestum, & in ipsorum prudentiâ repositum, cuiusmodi ille dare solitus erat; satis gnari, ministris in rebus incertis ac pericolosis, optimam esse conditionem minimè splendidam, hoc est meti executoris, non arbitri.

Primum caput erat: An vbi super Canone septimo nihil reperi-
retur quod communiter satisfaceret, à Legatis supprimendus esset,
quocumque etiam imminentे periculo; cuiusmodi erat, quod His-
pani, tam ardenter illius cupidi, in eo casu se à Sessione abstinerent,
& quod cùm in eo argumento tanta coniunctio inter Principes, in-
terque nationes Transmontanas cerneretur, res ad dissolutionem
atque ad schisma posset adduci.

Alte-

1562.

Alterum; An vbi contingeret in articulo mansionis Patres retineri amicè non posse ne salebrosam quæstionem ingrederentur , per vim à Legatis retrahiendi essent, vtentibus absolutâ ipsorum potestate, an potius ab iisdem permittendum , vt eam Patres prosequantur ac decernant.

Tertium; Si fortè Galli vellent aliqua proponere noxia Sedis Apostolicæ auctoritati, num à Legatis essent prohibendi , nihil ex eo detentis, quòd scirènt quantum fragoris in Hispania & alibi excitauerat particula illa, *Proponentibus Legatis*, quasi catena, quæ Patribus manus pedesque constringeret, eisque libertatem adimeret : an permittendum esset ea proponi, tametsi cognosceretur, inde Pontificiam auctoritatem in discrimen adduci. Cum his documentis Romam profectus est Vicecomes.

6 Opportunè accidit, vt is sola Præsidum mandata deferret, non item Lotharingi postulata: cùm enim hic Gualterium ad id muneres proposuisset, accepissetque responsum à Legatis^c, Vicecomitem ad hoc à Borromæo nominari, tristitiam ex eo Gualterius conceperat, quòd idcirco videretur minui Lotharingi opinio de Pontificis erga ipsum fiducia, quæ opinio honorem simul & auctoritatem in negotio sibi conciliabat. Quare hilari posteà fuit animo, cùm illud munus sibi relictum cognouit.

*Litteræ
Gualterij ad
Borrom.
14. Decemb.
1562.*

Nihil operæ, nihil solertia ille prætermisit, vt nebulas disiceret , & acerbitate vtrimeque mitigaret. ^d Curauit vt intelligetur Romæ , sinistram famam de Lotharingi consiliis fundamento solido haud inniti, sed excitam fuisse aut à quibusdam suspicionis vocibus, prolatis in Belgio à Granuellano Cardinali , fortasse variatis dum referebantur, & saltem pronuntiatis ab homine modicæ auctoritatis in ferendo de Gallis iudicio; aut ab aliqua violenta sententia, prolata à Metensi , aut ab altero quoquis Gallico Præsule illius cohortis: quæ iactatæ sententiæ nihilo magis conficiebant, eam esse mentem quasi capitis in ea cohorte, quam multa imprudentia dicta alicuius Præsulis , qui credebatur Legatis fidelissimus, conficerent eorum animos cum dicentis vocibus concordare. Ex altera parte, dum ipsa Cardinalis lingua, eiusdem gradus, suorum in Gallia religio, se Fidei propugnaculum profitentium, aliæque ipsius dotes, tum interiores tum exteriores , eum Sedis Apostolicæ defensorem pollicebantur, quanam aptâ ratiocinatione cuiquam suadere opinionem hisce contrariam, solum quia recto contrariam? Et quamuis etiam liberet id quod deterius est de ipso opinari, cuius tandem esse consilij, per iniuriam apertæ diffidentiæ

*Litteræ
Gualterij ad
Borrom.
17. Decemb.
1562.*

1562. committere, vt ille fortasse aduersarius euadat, aut qualis non foret, aut prius quam foret, aut acerbior quam foret? Verum quidem esse, non tam facilem se præbere ad septimum Canonem silentio sponendum, quam anteà præ se tulerat; sed hoc euenisse, quoniam Præsides nouam formam ab eo propositam laudarant, eiusque cupiditatem incenderant ad eam gloriam consequendam, quod ipsius mens agnosceretur tanti ac tam celebris litigij conciliatrix.

Ita studebat Gualterius Pontificis animum erga Lotharingum ⁷ tranquillum reddere: sed non minùs impendebat studij ad demulcendum animum Lotharingi, ad quem perpetuæ nubes aliunde conuolabant, ut suspicionis umbra in Pontificem, eiusque administratos obduceretur. Thomas Stella Iustinopolitanus Antistes^e, qui summum in Sedem Apostolicam studium profitebatur, & intimus erat Simonettæ, in longo sermone de mansiōnis articulo in cœtu protulerat, à petitoribus emendationis videri festucas in alienis oculis, non trabes in suis, & sub velamine corrigendi corruptelas, contegi consilium fuscitandi schismatis: & saepius ab eodem iterata fuerant ea Scripturæ verba: *Ab Aquilone omne malum.* Quas carpendi formulas in se potissimum iactas Lotharingus existimauit. Quoniam autem Stella postremè oratione pronuntiarat, obstringi Romanum Pontificem Iure Diuino ad cogendos Episcopos ut resident, inde Lotharingus ansam arripuit ad eum perstringendum, perinde quasi dum se propugnato rem egregium Pontificiæ auctoritatis ostentaret, eidem ex inscientia officeret; eamque coarctaret; quod nihil pluris intererat, an id fieret hoc an illo ligamine, dummodo indissolubili. Quare operam suam obtulit, vbi Præsides vellet, efficiendi ut Hispani Gallique concorditer huiusmodi sententiæ subscriberent. Sed hoc non dicebatur à Lotharingo, quod ab eo cuperetur, ut qui mitiores de illa obligatione sensus habebat. Legati, qui præter Simonettam alienum à Stella gerebant animum, non omiserunt illum perstringere apud Pontificem in mandatis Vicecomiti traditis.

Altius expostulabat Lotharingus id, quod à Romanis litteris ⁸ monebatur; nimirum, post Antonij Regis obitum decreuisse Pium diutiū protrahere Concilium, quod speraret, Lotharingum inde discessurum, ut in Gallia publicæ administrationis particeps fieret. Hic verò omnino percipidus, se illic à Pontifice necessarium credi, sperarique perutilem, irascens in eiusmodi opinamenta, geminis illis conditionibus repugnantia, aiebat eam esse ratiocinationem retrogradam: etenim in eo casu Gallicanos Præsules capite órbatos,

^a Constat ex
litteris Gual-
terij ad Bor-
romænum,
17. 18. 19.
20. & 21. De-
cemb. 1562.

1562.

orbatos, coalituros cum Hispanis in unum corpus grandius ac formidabilius, ad quod forsitan complures ex Italicis accessissent. Alter quoque à Venetis Oratoribus illi affirmarat, suspicionem de ipso conceptam insanabilem esse. Denique Guisius Dux suo chirographo illum monuerat, nomine Reginæ fuisse sibi nuntiatum, statuisse Pontificem de medio tollere Lotharingum veneno, aut Romæ, quod habebat in animo illum inuitare, aut etiam Tridenti. Quamobrem à magno Cancellario, viro à Sede Apostolica auerso, stimulabatur Lotharingus ad rem ita gerendam, ut hoc Pontificis odium gratis non esset. Verum in calumniis euenit perinde ac in tragediis, ut nimia inuentæ fabulæ atrocitas, sublatâ verisimilitudine, sèpè horroris loco moueat risum. Et planè risu enormitas illa à Gualterio reiecta est, & risus hic per se ad eam purgandam satis fuit. Quin etiam Lotharingus arcanè concrediderat ea monita, regio nomine ad se missa, per Fabrum Oratorem iam reuersum, Seripando f. simulque patefecerat, iniunctum sibi fuisse ne Romam adiret, tametsi à Pontifice accersitus, ut sibi caueret à veneno; & ubi Sedes vacaret extante Concilio, ne pergetet ad Comitia, curaretque ne Pontifex createtur, antequam vera & absoluta disciplina correctio perfecta esset.

¶ Duæ supererant Lotharingo querimoniaz de rebus certis, non de narrationibus dubiis. Altera, Legatos in arcanis negotiis ipsi non fidere. Ad quod Gualterius: Arcana ab illis non haberi; sed reuerrà Mantuanus, quem Lotharingus maiori & amore & reuerentia prosequebatur, prono fuisse animo ad illum sibi deuinciendum aliquo arctioris consuetudinis officio, nisi ex intima cum extero coniunctione collegarum alienationem à se metuisset. Alterum quod querebatur, erat, suum illud Canonis exemplar, ex quo immensam gloriam spe iam suxerat, censurâ tam asperâ notatum fuisse à Canonum peritis, quibuscum habere congressum ille cupiebat: sed Præsides illi tempori minimè consentaneum censuere, suos Consiliarios exponere certamini cum viro qui & auctoritate adeò præcellebat, & terebatur concito animi motu ad eum congressum, non ex cupiditate nanciscendæ veritatis tamquam anceps; sed ex fiducia illius detegendæ tamquam magister, pro ingenio illius Philautiæ, quæ disceptatoribus æquè ac lusoribus semper victoriam pollicetur.

f. 12. Decem-
bris 1562. in
monumentis
Scripandi.

CAPVT

1562.

C A P V T X.

*Amicitia inter Fererium & Gualterium per speciem contracta.**Cæsarianorum studia erga Gallos per eum cognita. Pelueus ad Senonensem Archiepiscopatum promotus in gratiam Lotharingi. Solemnis supplicatio, pro rebus Religionis in Gallia. Nuntijs victoriae paulò post allati. Sessionis prorogatio.*

^a Multæ literæ Gualterij ad Borromæum, ac præsertim
21. Decembris 1562.

COnquisierat sibi Gualterius amicitiam Fererij ^a, hominis qui etiam in Diuinis magnoperè ab humanis regebatur. Hic in bellis aduersus hugonottos iacturam non modicam tolerauerat, atque in spem venerat, eam sibi Pontificem compensatum. Quapropter quod auctiorem ipsius gratiam sibi mereretur, arcانum aliquid cum Gualtero communicabat. Eum itaque certiorum fecit, Drascouizium cum Gallis questum fuisse, quod in Concilij negotiis promissam coniunctionem cum Cæsare ij non præstarent, ac præsertim in articulo mansionis, qui suprà quam credi posset. Cæsari cordi erat : Gallos verò respondisse, vbi Cæsar's nomine id postularetur, se illi adhæsuros, tametsi peculiaria de hoc mandata non accepissent à Rege. Tunc à Drascouizio, cui facultas ad id deerat, rogatos illos fuisse ad certè nauandam operam cum suis Episcopis, ut in sententiis dicendis eam partem damnarent : sed ad hoc Galliæ ministros respondisse, sibi fas non esse alienas conscientias regere. Ob ea ac reliqua omnia, quæ contingenterent, dixit Fererius, existimare se nihil utilitatis ex Concilio sperari posse, nisi ed transferretur vbi Pontifex illi assisteret, cum ad crassos illos vapores dissipandos, ventosque contrarios coercendos opus esset præsentia maximi efficacissimi luminaris. Sed ea de re nihil tunc pressius actum est.

^b Apparet ex epistola Gualterij ad Borromæum,

26 Decembris 1562.

c 15. Decembris, ut patet ex epistola

Borromæi ad Legatos eo die hac de re.

d Constat ex literis Legatorum, &

Gualterij ad Borromæum,

19. & 21. No

vemb. 1562.

Perlata id temporis est epistola Borromæi ad Lotharingum ^b, quæ plurimum ad eum reconciliandum contulit. Per eam significabatur, Nicolao Pelueo, quem suprà memorauimus, impertitum fuisse ^c Senonensem Archiepiscopatum à Pio, in gratiam Lotharingi. Resignata quidem ea Sedes Pelueo fuerat à Guisio Cardinali, sed nondum ad eam usque diem Pontifex id ratum habuerat : persistebat proinde Pelueus in pristina conditione Ambianensis Episcopi. Obex ^d illi fuerat iniectus ab hæresis criminatione apud Romanum sanctæ Inquisitionis Tribunal; eiusque Rector Alexandinus Cardinalis, vir seuerus ac religiosus, repugnarat, & ne ille promoue-

moueretur obstiterat. Sed producebantur à Pelueo amplissima testimonia Parisiensis Academiz, publicorumque Magistratum, pro sua probitate atque innocentia; & in comperto erat, eius gregem semper illæsum ab ipso seruatum fuisse, tametsi contaminatis populis circumseptum: eumdem in Scotia plurimum pro Religione laborasse, eiusque defensione plurimum ipsius cognatos, viros ex primaria nobilitate, multa fuisse perppersos in Gallia, vbi summo ille erat in pretio, & in priuato Consilio regio locum obtinebat. Quapropter Legati hominem Borromæo per litteras commendarant, adiecerantque, Cùm hic à Lotharingo Cardinali maximoperè amaretur atque æstimaretur, beneficium vni collatum vim non mediocrem habiturum fuisse, tum in præsentia ad conciliandum alterum, qui tamquam proprium illud accepisset, tum posteà ad conseruandam huiusmodi conciliationem perpetuis fermentis officiorum, quæ obstrictus Peluei animus impendisset. Pius his de rebus factus certior etiam anteà à Gualterio^e, qui Nuntius in eo regno fuerat, donec ad Concilium missus est, illi commisit ut polliceretur Lotharingo, Pontificem in eo ipsi gratificaturum. Nec interim Pelueus quidquam omiserat quod concordiae conferre posset^f. Vbi verò promissis Romæ respondit euentus, compertum est, quanti faceret Lotharingus eam Pontificis gratificationem, honosificentissimis formulis in Borromæi epistola deauratam, cùm exemplò Gualterio dixerit^g, Velle se malignos ac suspiciosos homines pudore suffundere, ac simul efficere, vt quicumque inter ipsum ac Pontificen se interponeret, subdolæ temeritatis pœnas lueret. Profuit autem eius reconciliationi, quantum arbitror, quodd cùm Legati plurimum commendassent^h apud Pontificem sententiam à Lotharingo in coetu dictam de mansione, & tamquam prudentem, & tamquam eruditam, & tamquam Regno Galliarum acceptam, in responso eorum omnium ampla mentio habita est, præ se ferente Pontifice & firmam persuasionem, & plenam voluptatem. Seorsim verò iniunctum est Mantuano, vt vbi censeret opportunum (sicut accedit) Lotharingo caput illud legendum traderet. Nec minus commissum est Legatis, vt blandis modis Caselium & alios Patres commonerent de nimio eiusmodi studio, ne eum Principem, eiusque nationis Præsules exacerbarent. Quare, tum accessu dulcis, tum austeri recessu, suavitatis integra eius palato reddita est, donec alio superiecto poculo non corrumperetur. Emollierat pariter Gualterius Lansaci animum priuatim erga se, quod plurimum faciebat ut causæ publicæ idoneus sequester euaderet. Quamobrem efficacem

Pars III.

Qq

cem

^e Constat ex responso Borromæi ad Legatos,

28 Novembris 1562.

^f Constat ex multis Gualterij litteris per eos dies.^g Allata epistola Gualterij ad Borromæum,

26. Decembris.

^h Litteræ Borromæi communes ad Legatos, & peculiare ad Mantuanum, 19. Decemb. 1562.

1562.
17 Decem-
bris 1562.

cem epistolam ad Reginam scripsit Lansacus¹, vt eam remoueret à persuasione malæ operæ , contra se & contra Galliam impensæ, quæ imputabatur Gualterio, à Nuntij munere Romam reuerso.

Cùm itaque Lansacus omni studio conaretur Gallorum benevolentiam conciliare , proposuit Legatis, arma in hugonottos à Regemota in eo versari discriminé, vt oporteret peculiari ratione Divinam opem implorari id verò potissimum ad Synodum spectare, quippe ad Ecclesiæ vniuersæ conuentum. Accessit Lotharingi postulatio, adiectâ vrgentis necessitatis causâ, quod nuntiabatur exercitus in horas conflicturus. Quare Legati postulanti satisfacientium censuerunt ; ac manè, die vigesimo octauo Decembris, sanctis Innocentibus dicato, solemne sacrificium peregit Ægidius Epiphanius Episcopus Niuernensis , tum publica supplicatio ab vniuersa Synodo , cunctisque Oratoribus celebrata est. Mox vigesimâ secundâ horâ tabellarius Ducus Sabaudiæ detulit Lotharingo exemplum epistolæ , ad eum Principem à Rege Galliæ scriptæ. Ibi narrabatur, decimo nono Decembris, collatis signis hinc à Regis, hinc ab hugonottorum copiis, hos ingentem cladem passos esse, captumque eorum ductorem Condeum à Guisio Duce^m, cui gloria, & euentus prosperitas integrè debebatur. Etenim Annæus Mororantius Magnus Comestabilis , & Dux supremus exercitus Regij , consueto sibi infortunio vulneratus captusque fuerat ab hostibus, qui iam triumphum caneabant, palmâque potiebantur, nisi Guisius, immisso postremo agmine cum cohorte Gualconum & Hispanorum, eam ex illorum manibus eripuisset. Legatos adiit ipse Lotharingus , & rem nuntiauit ; ac sine mora vniuersa Synodus templum repetiit, precesque in gratiarum actionem conuertit : quo erga Deum obsequio persoluto, cuncti cum Cardinali gratulationis officio perfuncti sunt.

Suauis, Catholicæ causæ semper inuidus, in primis per silentium dissimulat memorabilem conditionem, quod victoriæ nuntius puererit eodem die, & horâ quasi proximâ solemnibus precationibus ; quo pacto Deus ostendit, eas sibi gratas fuisse : quin supplicationem refert tamquam habitam ad grates, non ad preces soluendas. Negat prætereat penes regios stetisse victoriæ, ob eorum conditionem qui ex ea parte obierunt, quasi nomen cruentæ victoriæ sit inauditum ; quasi communi hominum consensu victor non declararetur qui perstat campi dominus ; & quasi rerum scriptores, ac præsertim Andreas Morosinus, Chronographus Reipublicæ Venetæ, gloriosum victoriæ nomen illi prælio non tribuant.

Et

n Libro 8.

^k Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum,
28. Decem-
bris 1562.
^l Acta Arcis
Æliae eodem
die, vbi fu-
sius cuncta
narrantur.
^m Diarium, &
litteræ Gual-
terij ad Bor-
romæum, &
Iadrensis ad
Cornelium,
28. Decem-
bris 1562.
ⁿ Vide Spon-
danum an-
no 1562.
num 45.

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.19.Cap.10. 307

Et sanè èò magis illa profuit, quò magis *Regina*, sicuti rescitum est, muliebri pacis cupidine se inclinarat ad conditiones turpes ac noxias, quæ ab illa, pridie quām pugnaretur, signatæ peruererant ad exercitum inito iam prælio, adeoque hostium sanguine deletæ sunt.

1562.
Litteræ
Gualterij ad
Borromœum,
4 Ianuarij

5 Neque Synodus intra tumultuaria latitiae argumenta se conti-

nuit; sed Lotharingi petitionibus morem gerens, adiecit alia luculentiora. Concesso elapsoque duodecim dierum spatio Belarius Episcopus Metensis, vir eloquentiæ præclarus, victorum laudes celebrauit magnificâ oratione ad Synodum ^q, publicæ felicitati gratulatus in luctu domestico, quippe qui Gilbertum Belarium, sui fratri filium, amiserat in conflictu; atque hæc omnia eleganti, quam scripsit, historiæ consignata posteritati tradidit ^r. Eodem manè solemnne ad agendas grates sacrificium obtulit Lotharingus, ac posteà Cardinales, Oratores, & complures ex Patribus exceptit conuiuio.

Verùm quò debitum quoque grati animi officium iis præstaretur, qui Religioni victoriæ coemerant non periculo solùm, sed profusione vitæ, & numero non pauci, & eximij conditione, postridie ad opem ipsis implorandam à Deo emortuale sacrificium celebrauit Ludouicus de Bresze Episcopus Meldensis, cui vniuersa Synodus interfuit.

1563. & A.
Acta Arcis Ab-
bilez, 10. &
12. Ianuarij,
& Diarium
iisdem die-
bus.

^q Oratio le-
gitur in syl-
labo Acto-
rum quæ se-
pè citantur,
impresso Lu-
uanij an-
no 1567.

^r Vide Belca-
rium lib. 30.
à num. 6.
ad 10.

/ Diarium, &
epistola Le-
gatorum ad
Borromœum,
& Ladrensis,
ultimo De-
cemb. 1562.

6 Interim dies quindecim præterierant, ad statuendum Sessionis diem præscripti ^s. Nouæ dilationis necessitas in comperto erat, sed ambigebatur de Patrum duritia: proinde, sicuti fieri solet in deliberationibus stringentibus magis quām placentibus, Lotharingus à Legatis accitus est, quòd in priuato consilio comprobata ab ipso re, quæ vix in consilium cadebat, in publico posteà ab eodem rei confessio promoueretur, eiusque auctores defenderentur. Illius igitur sententiæ confirmati Præsides, noluerunt vt Seripandus, tametsi præsente Mantuano, rursus proponeret, quoniam multorum adhuc sententiæ dicendæ supererant, adeoque præuideri non poterat, quoniam certo die præstò essent Patres ad Sessionem celebrandam. Opportunum existimari, spatium illud ad alios quindecim dies protrahi, intra quos proculdubio & omnes audirentur, & res eam speciem præse ferret, vt dies, quo functio peragi posset, certò cognosceretur. Atque ita quinta prolatio statuta est, cui omnes simpliciter consenserent. Solum addidit Guerrerus, oportere vt Legati consularent graui temporis iacturæ, vnde hæc prorogationum necessitas oriebatur, partito in classes Concilio, quarum singulis suum opus peculiare committeretur, cum longè expeditius singula singuli, quām omnes omnia confiant.

1563.

C A P V T . X I

Triginta quatuor postulata, à Gallicis Oratoribus Regis nomine Legatis tradita. Lotharingi de his significatio. Gualterius Romam profectus, cum Pontifice de iisdem acturus.

Litteræ Legatorum ad Borroméum,
4. Ianuarij
1563.

ASsidui cœtus peragebantur, cùm denique Gallicani Oratores tertio Ianuarij detulerunt Legatis^a expectatas ipsorum postulationes, easque legerunt, ac missò die posterà illarum exemplo, ipsos incredibiliter sollicitarunt ad eas proponendas, affirmantes, Regem Synodi iudicio rei commissurum. Legati petito ad deliberandum spatio, cum Lotharingo eodem die post conuentum habuere sermonem, tria summatim complexi. Ac primò quidem ipsum percunctati sunt, An ea omnia postulata ex eius sententia proferebantur. Secundò demirati sunt, quānam ratione, ipso iam pollicito cuncta, priusquam Concilio proponerentur, communicatum iri cum Pontifice, nunc ab Oratoribus tam festinanter stimularentur Legati ad ea proponenda. Tertiò illum rogarunt, ne tantiisper eadem vulgarentur, dum de mente Pontificis certiores fierent: sed hæ preces verius querelam sonabant, quod iam multa exemplaria circumferrentur.

Lotharingus per summam comitatem candoremque respondit. Ad primum, quædam ex illis postulatis haud sibi probari, idque se patefacturum conuentui die postero, si eo die sibi sententia super illis proferenda esset. Quod si quis à se quæreret, cur ipse ea non impiderat, cùm secreto Regis Consilio interesset, & in Oratores auctoritatem obtineret, responsum redi, eam auctoritatem exercitam à se fuisse in re quæ magis urgebat, nimirum in Oratoribus vétandis, ne tum duriora proponerent, velut abrogationem *Annates rum*, tum alia Religioni perniciosa; idemque se in posterum præstulturum in iis omnibus quæ lèderent conscientiam, cui numquam reluctaturus fuisset, etiamsi Regis imperio adurgetetur. Sed cùm tradita postulata huiusmodi non essent, & ea regium Consilium unanimi consensu comprobasset, noluisse illis obſistere; siquidem, prout rerum mortalium conditio variat, fieri potuisset, vt aliâ tempestate super his quispam ab eo ipso peteret rationem, quæ super quibusdam à se gestis petita fuerat Henrico & Francisco II. viuentibus; quod suos ob oculos semper obuerfabatur.

Ad alterum dixit, Oratores festinare ob accepta ea de re mandata, & quod notam in se delerent Synodi protrahendæ. Verumtamen

tamen communicarent antè Legati rem cum Pontifice : numquam enim Cardinalem ac Præsules Gallicos ab officio recessuros. 1563.

De tertio affirmauit , Suum fuisse votum , vt petitiones laterent in arcano, donec Pontificis responsa Legatis redderentur : sed Oratores satius existimasse illas euulgare, compluribus Patrum potentibus, præsertim Italicis, qui hærebant solliciti de iis quæ fama iactitarat, cuiusmodi erat inter alia , Patriarchatum totius Galliæ petum iri in ipso Cardinali collocandum. Quamobrem ad has extingendas nugas rem celerius emanasse.

Postremò spem plurimam fecit successus prosperi , pollicitus ad id nulli se labori siue corporis siue mentis parlurum.

3 Ea postulata Romam Legati miserunt eodem die; & altero interposito, ad Pontificem legarunt Gualterium^b, qui illi exprimeret, b Litteræ Legatorum ad Pontificem & Barromatum, s. Ianuarij 1563.

quæ sibi à Lotharingo concredita fuerant. In his tria falsò narrat Suavis, vnum, dum ait, Propositum fuisse à Legatis Lotharingo Gualterium, qui ea de causa Romam mitteretur , & assensum fuisse Cardinalem : sed verum fuit, ab illis Vicecomitem antehabunt, selectumque ad eam missionem fuisse, ratis, operam Gualterij Tridenti magis quam Romæ profuturam : sed cum obuenisset necessitas Vicecomitem præmittendi , & interim Lotharingus Gualterium proposuisset, sicuti narrauimus, à Legatis eo petente delegatus est.

Alterum, dum refert, Gallorum postulata per Gualterium fuisse ad Pontificem missa. Ita statutum fuerat : sed cum posteà innotuisset Legatis, complura exempla Tridenti circumferri, adeoque multa etiam Romam mitti per tabellarium, qui tunc in viam se dabant, noluerunt ea aliorum priùs operâ quam suis litteris in Aula conspici, adeoque per eundem tabellarium illa miserunt.

Sed hæc duo errata digitalia sunt, tertium palmare, dum narrat, Gallos postulata deferentes contestatos fuisse apud Præsides, vbi satisfactum sibi non fuisse in Oecumenica Synodo, se sibi satisfacturos in propriis suæ nationis Conciliis. Ex opposito res contigit : nam Oratores per summiam reuerentiam exposuere, Regem Synodi iudicio cuncta commissurum ; idque præstitere non per modum liberæ comitatis, quæ liberum sibi foret sua verba tamquam urbana, non tamquam obstringentia interpretari ; sed per solemnem expressionem, affirmantes, Regem existimare , talem esse in illis argumentis supremam Concilij auctoritatem. Idipsum quoque scripto significarunt in earumdem petitionum exordio , quas posteà refereamus, & habentur latinè & gallicè in libro sœpiùs à nobis producto.

1563. Enimuerò si iussi fuissent Oratores postulata proponere per eam declarationem obfirmatæ voluntatis, quam Suavis comminiscitur, non tam facile dixisset Lotharingus Legatis, sibi multa displicere, & paratum à se animum geri ad ea reiicienda postridie, si eo die proponerentur.

Summa petitionum, quæ scripto continebantur, hæc erat. Principio dicebatur, ea seriùs tradi, quia Cæsar eadem ferè suo scripto proposuerat. Sed quando res protrahi videbatur, noluisse Regem amplius cunctari, cum affirmaret, se probè nosse, earum rerum cognitionem ac iudicium ad Synodum liberè pertinere. Dein in peculiaribus capitibus, quæ triginta quatuor erant, petebatur.

i. Cum adeo necessaria esset in Ecclesia continentia Sacerdotum, nonnisi ætate maturâ promouerentur, & populi testimonio commendati, quod ipsorum futuræ probitatis pignus foret.

ii. Ne cuncti sacri Ordines die unico, eodemque tempore conseruentur; sed post interuallum, per Canones præscriptum.

iii. Ne quis ad Presbyteratum assumeretur, nisi uno eodemque tempore aut prouentus ex Sacerdotio, aut ministerium ipsi imperiret, ex Concilio Chalcedonensi; siquidem antiqui Patres titulos ad suscipiendos Ordines, posteà excogitatos, non agnouerant.

iv. Ut Diaconis, aliisque ad sacros Ordines euectis functiones veteres redderentur, ne dici posset, esse nuda nomina, & in solis ceremoniis sita.

v. Ut Sacerdotes, & ij qui sacris Ordinibus initiati admouebantur ad Ecclesiæ ministerium, se in sua vocatione continerent, nec alia exercerent munera, nisi quæ Diuinum ministerium decerent.

vi. Nemo crearetur Episcopus, nisi ætate legitimâ, ac prædictus cunctis dotibus necessariis ad docendum, ad bonum exemplum aliis præbendum, & ad exercendum munus suum per seipsum.

vii. Idem proportione seruaretur in Curionibus,

viii. Nemo constitueretur Abbas aut Prior in Cœnobiis, nisi sacras Litteras in celebri aliqua Academia professus fuisset, & ad magisterium aliūmve gradum promotus.

ix. Ut Episcopus siue per se, siue per alios à se substitutos, quotquot Diœcesis postularet, concionaretur cunctis diebus Festis, cunctisque Quadragesimæ, Aduentus aut ieunij diebus.

x. Idem præstarent Curiones, dummodò auditores haberent.

xi. Ut Abbates & Priors in Cœnobiis sacram Scripturam interpre-

terpretarentur; instituerent Xenodochia; adeoque scholam & hospitalitatem veterum temporum Cœnobii restituerent. 1563.

xii. Ut qui Sacerdotium obtineret, & illud administrare per se ipsum nequirit, aut adiutorem acciperet, aut illud relinqueret.

xiii. Ut de Catechismo doctrinæque Christianæ compendio id fieret quod Cæsar proposuerat.

xiv. Ne vni eidemque plura Sacerdotia concederentur, sublato discrimine veteribus signoto, *compatibilium & incompatibilium*, quod multas Ecclesiæ calamitates intulerat; & regularia Sacerdotia regularibus, non regularia non regularibus traderentur.

xv. Ut qui re ipsa plura Sacerdotia obtinebat, aut illud solum retineret quod breui sibi elegisset, aut in pœnas veterum Canorum incideret.

xvi. Quod sordes omnes ab Ordine sacerdotali remouerentur, curarent Episcopi, aut per Sacerdotiorum coniunctionem, aut per decimas; & vbi hoc fieri non posset, curarent Principes laici, ut collatis à plebe pecuniis, valeant Curiones se, & duos pluresque Clericos alere, & hospitalitatem exercere.

xvii. Ut in Missis Parœciarum è suggestu exponeretur clarè Euangelium; & precationes illæ, quæ illic habentur, à populo, præente Parocho, vulgari lingua recitarentur; & absoluто sacrificio preces vulgari sermone recitarentur; quo tempore liceret populo decantare *sacras cantiones*, aut etiam Psalmos, in idioma vulgare conuersos, & rectè prius expensos, si Episcopus id opportunum arbitraretur.

xviii. Ut renouaretur Decretum Leonis ac Gelasij, de sumenda Eucharistia sub utraque specie.

xix. Quod cuncti, ac præcipue idiotæ, vim ac virtutem Sacramentorum in eorum singulis intelligerent, præmitteretur lingua vulgari breuis quedam explicatio illius quod re ipsa administrabatur.

xx. Ne secundum antiquos Canones Sacerdotia darentur exteris, neque à Vicariis, nec ab ipsis Ordinariis, quorum industria in hac electione præcipue exerceri debet. Quod si ea intra sex menses non darentur, aut indignis darentur, potestas transiret in proximè superiore, & gradatim ad Pontificem, ex Concilio Lateranensi: collatio autem aliter à quocumque perfacta, esset irrita.

xxi. Ut mandata distribuendi *Expectativas, Regressus, & Commendas*, reuocarentur, ac reiicerentur ab Ecclesia, quippe Decretis aduersantia.

xxii. Refi-

1563. *xxii. Resignationes* pro certo quoquis capite , omnino extinguerentur ab Aula Romana , cùm per Canones interdicatur , ne quis successorem sibi quærat aut feligat.

xxiii. Prioratus simplices , quibus contra ipsorum institutionem subtracta fuerat animarum cura , in Vicarios translata cum modica mercede , vbi primum vacarent , in usum pristinum reponerentur.

xxiv. Cùm in multa Sacerdotia abusus inductus fuisset , vt scilicet carerent onere administrandi Sacra menta , aut concionandi , aut similium functionum , Episcopus de Capituli consilio aut curam aliquam rei sacræ illis imponeret , aut coniungeret cum propinquioribus Parœciis ; cùm Sacerdotium absque munere nequam deceat.

xxv. Ne pensiones in posterum imponerentur , & vt iam impo sitæ tollerentur.

xxvi. Vt restituerentur Episcopis in vniuersa Diœcesi Ecclesiasticæ iurisdictiones , exceptis Ordinum capitibus , & Monasteriis , quæ illis subiecta sunt , & quæ celebrant Comitia generalia , aut probant perspicuis monumentis complurium sæculorum immunitatem . Et prospiceretur , ne illa quidem fruerentur plenâ immunitate à correctione .

xxvii. Cùm debeant secundùm Canones Episcopi negotia gerere ex Capituli sententia , curaretur , vt Canonici essent assidui in Cathedralibus , ornati bonis moribus , & saltem vigesimum quintum annum attingerent ; ante quem lex non existimat hominem idoneum , ne priuatis quidem rebus regendis .

xxviii. Vt retinerentur veteres , & noui constituerentur gradus propinquitatis , tum ad carnem , tum ad spiritum attinentis , intra quos per nullam relaxationem licitum esset connubium , exceptis Regibus ac Principibus , boni publici gratiâ .

xxix. Cùm eâ ætate repullularent Iconomachi , vnde plurima perturbatione exorta fuerat , prospiceret Synodus , vt veram ea de re doctrinam populus doceretur ; quod si quæ supersticio aut abusus inductus fuisset , aut in hoc , aut in peregrinationes , aut in sacras reliquias , aut in sodalitia , aboleretur .

xxx. Quoniam sèpè ob enorme delictum populus integer diuexatur , restituerentur Ecclesiæ non modò publicæ poenæ ob publicas & graues culpas , sed publici luctus ac ieiunia , ad Diuinam indignationem placandam .

xxxi. Cùm anathema sit validissimum telum Ecclesiæ , ne vibraretur .

braretur nisi ob grauissimas noxas, in quibus persisteret reus post secundam & adhuc post tertiam admonitionem.

1562.

xxxii. Ut cum litigia de Sacerdotiis Ecclesiam penè totam contaminauerint, non solum tolleretur recens discrimen Iudicij *petitorij & possessorum*, sed remouerentur nominationes, Academiis concessæ à Synodo Batileensi: atque Episcopis mandaretur, ut ex S. Gregorij effato Sacerdotia concederentur non ea quærentibus, sed furentibus, ac promerentibus. Illa generatim promereti eum, qui postquam in scholis gradum aliquem concenderit, aliquamdiu concionatus fuerit cum Episcopi destinatione populiique comprobatione. Obrentâ ab Episcopo collatione, aut à Domino nominatione, ne superiori fas esset, alij Sacerdotium conferre; nisi, qui alterutram obtinuisset, à Iudicibus declararetur indignus.

xxxiii. Vbi lis oriretur de potestate collationis, aut nominationis, ut primò destinaretur ab Episcopo Oeconomus, qui prouectus omnes colligeret, cunctisque oneribus Ecclesiæ satisfaceret; deinde litigantes conuenirent in eligendis quibusdam viris Ecclesiasticis doctrinâ præditis, qui ad summum sex mensium spatio iudicarent, haud admissa prouocatione: aut vbi prouocatio admitteretur à Synodo, interim sententia deduceretur in opus; nec unquam adstringeretur vel Oeconomus, vel qui priorem sententiam obtinuit, ad restituendos fructus à se perceptos lite pendente; vt pote qui solum conuertendi sint in alimentum sustinentis pondus Sacerdotij, ac pauperum.

xxxiv. Ut decernetur, singulis annis conuocandas esse Synodos Diœcesanas, tertio quoque anno Provinciales; in quibus ageretur præcipue de Ministrorum delectu, & de poena delinquentium: & inter Concilia Oecumenica, vbi non intercederet impedimentum, decenne solum interuallum esset.

Hæc postulata expectatione moderatiora euasere, in quibus Religionis studium animaduersum est, & in multis etiam prudentiæ plurimum. Sed compertum quoque fuit, aliqua ex parte parum esse opportuna; ac præsertim in rituum mutatione, quâ nihil est Religioni periculosius, nihil eius auctorati perniciosius. Ex altera parte optabilia magis quam possibilia visa sunt, & non congruentia hominum conditioni, quales natura procreat; & rerum statui, quem ferebant tempora: quod poste à exemplo ipsius Galliæ comprobatum est, quemadmodum lectoribus patebit. Potissima Legatorum cautio fuit^e, ne dum ageretur de rebus vnde videbantur vincula posse inici manibus Pontificis, impingeretur in seditionem questionem de prærogatiua inter ipsum & Concilium; ac de eo

Pars III.

Rr

præ-

^c Constat ex
epistola Le-
gatorum ad
Borromæum,
⁹ Ianuarij
1563.

1562. præcipue fusiūs disserruit Mantuanus cum Gualterio antequam ipsum dimitteret. Quin ferunt^a, inter alias petitiones, quas Ora-
tores parauerant, & Lotharingus cum Gallicanis Episcopis impe-
dierat, hanc haberi, quæ ad Monarchiam concutiendam tendebat:
Ne Conciliorum sanctiones relaxationibus subiacerent; perinde
ac si huiusmodi relaxationum, ipsi Principes frequentissimi maxi-
meque ineluctabiles petidores non sint. Sed nouum non accidit, vt
cuiquam res aliqua in vniuersum displiceat, eamdemque simul ap-
petat in euentu peculiari.

CAPVT XII.

*Vicecomitis aduentus Romam. Gonzaga &c. Medicus Cardinales
creati. Pontificis consilia Bononiam se conferendi, eoque ac-
cessendi Synodum; sed contrarium Mantuani consilium. Ad-
hibita à Nuntiis studia cum Hispanæ Rege; eiusque iussa Lu-
nensi Comiti, & Gastellio, qui à secretis erat, data. Modera-
ti piisque eiusdem sensus de loco superiori. Lunensis à Pontifice
ac Legatis per Scipionem Lancellottum invitatus. Mandata
ad Praesides scripta de ratione agendi cum Lotharingo, ac de
discordiis componendis.*

^a Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
26 Decem-
bris 1562.

^b Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
30. Decem-
bris 1562.
^c Litteræ Vi-
cecomitis ad
Legatos,
2 Ianuarij
1563.
^d Acta Con-
sistor. & le-
tteræ Viceco-
mitis ad Le-
gatos, 6. Ja-
nuarij 1563.

Vbi rescivit Pontifex, Gualterium fuisse nominatum à Lo-
tharingo, vt is quæ ipse mandauerat, Romani perferret^a,
atque ab illo eum labore libenter suscipi, non modò tam-
quam perdoneum Gualterium comprobauit, sed censuit, posse
ipsuni dupli fungi munere, Præsidum simul mandata gerendo.
Quare per fiducię libertatem Vicecomitis accessum reuocauit, nisi
discessisset. Sed iam ille iter faciebat, & Romam peruenit altero an-
te anni exitum die^b.

Facile ipsi fuit, suæ testificationis auctoritate, suæque linguae ef-
ficaciâ nubem omnem suspicionis, si quæ erat erga Legatos, ex ani-
mo Pontificis dispellere^c: quod tamen Pius in cunctis litteris, &
suis & Borromæi, semper negauit. Atque huiuscet Tranquilli animi
sui non solùm vocibus aperta prodidit argumenta Vicecomiti, sed
magis paulò post factis primo Legato. Etenim sacro Epiphaniæ die,
sibique fausto, quo Pontificiam tiaram acceperat, generalem Car-
dinalium cœtum habuit, eisque^d duos primæ magnitudinis addi-
dit; alterum, Fredericum Gonzagam, natum ex fratre memorati
iam

iam Herculis Cardinalis, & fratrem Ducis; & dum ipsum nominaret, illius Legati merita^e, illiusque familiæ decora pluribus commendauit. Nouus Purpuratus quò discerneretur à Gonzaga Cardinali sobrino suo, & à patruo, qui Mantuanus dicebatur^f, denominationem cepit ab altera fraterna editione Montisferrati, donec Hercule demortuo Mantuanus est dictus. Alter in collegium cooptatus, Ferdinandus Mediceus fuit, filius Florentiæ Ducis, qui alterum cùdem ornatum purpurā, sicuti narrauimus, iam amiserat. Et sanè Cosimi obsequia in Apostolicam Sedem, & perutilia officia, quæ ad eam sustinendam cura Episcopis sibi addictis continenter adhibebat, merebantur eiusmodi remunerationem; quæ tanto major fuit, quanto minor erat filius, qui annum undecimum non excedebat. Sed fortasse Pontificem inter alia permouerunt fulgores iam emicantes in puero præcessi illius animi, raraque prudentiæ, quibus idem postea & in dignitate Cardinalis summam lucem affudit Aulæ Romanæ, & in potestate magni Ducis attulit singulare. decus Italæ.

1563.
Patet ex re-
sponsis Man-
tuani ad Pon-
tificem,
15. Ianuarij
1563. inter
monumenta
Muñoz.
f Diarium,
2. Martij
1563.

3 Electionem Frederici Mantuano eius patruo significauit Pontifex per litteras studiosissimas, suâ manu exaratas, & in hanc sententiam^g: Se amplius cunctari non posuisse in promouendo fratris filio; cùm id tandem nimia lentitudo, nimisque indignum videtur, dum patruus tot labores ac molestias in obsequium Dei, Sedis Apostolicæ, & ipsius Pontificis tolerabat. Ibi simul animum suum aperiebat adeundi breui Bononiam, quò conatum omnem impenderet ad res Christianæ gentis componendas; aut certè ad ostendendum cunctis hominibus, per se non stetisse, siue id fieret per honestam emendationem, siue quocumque alio modo; sperabatque, è propinquo posse melius simul agere, rebusque consulere. Ita Pontifex: sed per hoc fortassis ille intendebat non tam accedere ad Concilium, quam suauiter ac libenti Patrum animo Bononiam ad se trahere Concilium. Ad id cohortatus fuerat Pium Seripandus, ac postea ipse Ferrerius, sicuti suis in locis dictum est. Dein verò propensionem animi præ se tulerat^h Lotharingus, quæ propter utilitatem Synodi, cui sperabatur pacificus ac fortunatus exitus ex ea noua coniunctione cum suo Capite, quæ ex cupidine quadam augustioris theatri suarum dotium lumini. Idcirco Pontifex, huic adhaerens consilio, negotium dederat Camillo Paleotto, & A. Pafratri Gabrielis Romanæ Rotæ Duodecemviri, Concilio assistentis, qui Camillus Orator Bononiz apud se degebat, ut id Bononienſi Senatui prænuntiaret, & tempori commeatui prospiceret.

g Signatas
7. Ianuar.
1563.

h Littere Fe-
scarij ad
Motonum,
17. Decem-
bris 1562.

Rr 2

Sed

1563.

Sed Mantuanus cùm ad Pontificem mitteret Episcopum Nolam, familiæ suæ subditum, vt pedem ipsius nomine deoscularetur, gratesque ageret ob collatam fratris filio Purpuram, voluit simul officium aliud grati animi exhibere; quod eo maius est, quod minus persæpè gratum accidit accipienti, nimisrum, contradictionem. Significauit igitur¹, Videri sibi Concilium in eo statu non esse, vt liceret Pontifici ad ipsum appropinquare, certo animo se auctorem fore exitus gloriose, & non potius perturbationis pudendæ spectatorem. Quantò plus magnifici ac prosperi eius aduentus ingenerasset in communi spe, tantò tristius turpisque euenturum tenuerit illud ac forsitan improsperum, quod postea reipsa pareret. Consultius à se putari, si Pontifex in præsentia iisbonis contentus, quæ posset influere ipsius aduentus expectatus, sed non peractus, conquiesceret, & existimationem Pontificiam procul à discriminè custodiret. Interim autem obseruaret, quod inclinarent controuer-
sæ quæ agitabantur de institutione ac mansione Episcoporum, & quod susciperetur consilium de Cæsarianorum Gallorumque potulatis; adeoque tam alta machina in scenam non descenderet, modi solvendi adhuc incerta.

Hæc Mantuanus obiecit. Legati verò multum spēi, quod cum & quas diximus difficultates essent emoliendæ, collocabant in opera Lunensis; tametsi tepidiorem agendi modum in litteris ad Pagianum ab eo adhibitum cognouerant, sibi persuadentes, hunc ipsum sensuum tempore vim habiturum ad aliorum aestus tempestandos, cùm ille sequestrum ageret illius concordiæ, ad quam ipsius consilia vnicè collimare videbantur. Et erat opinio, auctoritatem Regis Catholici, non amplius in inferioris notæ ministro, sed in manu præualida egregij Oratoris, magni roboris figuram apud Gallos, qui ab eo Rege potentissimo auxilia præualida accipiebant; multò maioris apud Cæsarianos, ob summam & communionem Cæsaris cum Philippo, & huic fiduciā in Lunensi; & longè maximi apud Episcopos Hispano subiectos. Excreuerat spes ex recentibus litteris ad Pontificem¹, tum à Rege, tum à Nuntiis apud ipsum. Alter ex his erat Alexander Criellius Episcopus Cariatenus, diu iam suffectus², Reuerte defuncto, in eo munere, qui postea inter Vaticanos Senatores adscriptus est. Alter erat Paulus Odescalcus, eò postea missus Nuntius peculiaris, qui deinde Pennensem Ecclesiam obtinuit, & tum anteà tum postea magna cum

¹ Quæta ex-tant in litteris Borro-mai ad Legatos, 20 Decem-bris; & in ar-canis notis Nuntij Ode-scaldi; &

in duabus litteris communibus ipsis, & in Crielli, alteris ad Mantuanum, alteris ad Legatos simul.

² Ex litteris Borrom. ad Mantuanum, 9. Novembris 1562.

1563.

cum laude nobiles magistratus gessit. Itaque per eos Pontifex Regem monuerat; Ab Episcopis illi magis obstrictis, cum esset ipsis incumbendum ad hæreses prescribendas, ad stabiliendam & compoñendam Ecclesiam & firmissimo dogmatum robore, & sanctissimâ morum emendatione, excitari controværias non inutiles modò, sed noxias, ut pote fomitem contentionis inter Patres, & scintillas schismatis in Christiana Republica. In huiusmodi postulationibus non solum cum Germanis, sed cum Gallis etiam consociatos videvi. Id planè repugnare benevolis promissis, piaque menti Philippi, à quo tum ex Religionis studio, tum ex prudentia recte politiæ, impedienda erat huiusmodi nouitas, cui consuetum erat Rempublican peruertere: aliud sibi efficacius non occurrere, quām præsentiam in Synodo destinati iam Oratoris, cui demandaretur, ut nauiter exprimeret imprimenterque regios sensus Hispanis Episcopis, tum pro Synodi concordia, tum pro Sedis Apostolicæ dignitate.

6 His à Nuntiis expositis, promptum animum, minimeque tepescerent Rex præ se tulerat, declarans, haud sibi satisfieri, præterim à Guerrero, qui earum turbarum auctor videbatur, adeoque statuerat illum grauter de his admonere suis litteris, perferendis à Gastellio, qui à secretis erat, & ad Concilium, ut assisteret Lunensi, mittebatur. Hic autem Gastellius per Galliam transiturus erat, parique functurus officio Regis nomine cum Regina, & Tridenti postea cum Lotharingo; & lcripturum se etiam manu sua Rex pollicebatur. Præterea per certum cursum ad id missum imperauerat Lunensi, ne protraheret amplius suum ad Concilium accessum, missis ad eum mandatis, quæ Nuntiis communicata plenè ipsis satisfecerant. Videbatur quoque disiectum obstatulum ex loci prærogatiua; siquidem scribens ad Pontificem Philippus manu suâ de alio argumento, hæc Hispanicè apponebat: *Statui iam Venetias Oratum mittere, consilium tuum secutus, & virum idoneum ad huiusmodi munus conquirere. Nec id temporis honoratioris loci rationem habuerimus: iis enim, qui obstringuntur muneris vinculis, quibus ego teneor, spectandum non est ad hunc inanitatis fucum in quo inest nihil; sed solum ad id, quod sancti refert ob Divinum obsequium, ob Ecclesia bonum, & ob Pontificiam auctoritatem, cuiusmodi est Religionis conservatio, & malorum remedium, que in præsencia Christianas nationes afficiunt.*

*n. Epistola
exemplum
missum ad
Legatos à
Borromæo.
in etata iam
epistola,
10 Decem-
bris.*

7 Hæc Regis epistola ad Pontificem, addixa superiori Varœ, ipsius spem confirmavit, quod loci controværia nec Lunensem ab accessu ad Concilium retardaret, nec post eius ad-

Rr 3

uentum.

uentum turbas cieret. Quocircà voluit Pontifex suà etiam epistolâ illum inuitare ac sollicitare ^o, quâ insinuabat, sibi pergratum accidisse, ipsum ad id operis feligi; ac simul pollicebatur pluribus verbis, suo calamo adscriptis, æqua omnia ac decentia in Reipublicæ Christianæ commodum. Atque hanc ipsam epistolam ad Legatos misit; eorumque iudicio remisit ut ad Lunensem deferendam curarent: simul etiam significauit, opportunum sibi videri, ut ipsi hominem aliquem ad eum legarent, sed non Præfulem, qui consimile officium eorum nomine illi exhiberet, indicaretque ipsos conscos eorum, quæ Comiti Rex mandabat, & Nuntijs communicarant. Quare Legati, cum cognoscerent Lunensem Augustæ degere apud Regem Romanorum, lenteque de itinere meditari, Scipionem Lancellottum ^p Synodi Aduocatum miserunt, qui eorum desiderium illi exponeret de ipsius aduentu, per eam significationem, quæ ostendit, adeoque parit benevolentiam: quiique eidem comunicaret quæ proponebantur à Cæsare ac Rege Christianissimo, ut illius animum præoccuparent rationibus, quæ variis eorum postulatis obiectabantur.

^p Literæ Legatorum ad Borom. 4. Ianuarij 1563.
& acta Pa-leotti.

q 30 Decem
bris 1562.

^r Horatius lib. 2 Ode 13

^s Literæ Borom. ad Legatos 30. Decem
bris 1562. &
Legatorum ad Borom.
7. Ianuarij 1563.

Nec minori solertiâ Pontifex sibi coniungendum curabat animum Lotharingi, qui multis antè diebus mislo, sicuti narravimus, Romam Bertano, per litteras cum eo grauiter questus fuerat de tam multis obtrectationibus, quibus Romæ sua fama lacerabatur, suaque mens falsò insimulabatur. Pontifex igitur per amantes litteras ad eum rescripsit ^t, Compertum illi esse, quanta ex antiquo tempore esset Romæ licentia loquendi obloquendique de omnibus, etiam de ipso Principe, cui potentia deerat illius frænandæ. Salubre atque vnicum esse remedium, si ipsi tanto melius agerent, quanto deterrius alij blaterabant. Certus esset Cardinalis, in ea se opinione à Pontifice haberi, quam idem ipse desiderasset. Debere hoc illi satis esse, & *malignum* (sic planè scribebat) ^u *spernere vulgus*. Negligentur oblocutorum nugæ, merequé nauaretur opera tum communii Ecclesiæ bono, tum proprio Galliæ: nam vtrumque à se promotum iri spondebat quacumque liceret ratione, pro eo ac fuisius Episcopo Viterbiensi dixisset.

Et quoniam Pontifex in animum induxerat, tum ex modo quo ^v, Cardinalis scribebat, & ex dictis Bertani, tum ex Gualterij literis suprà memoratis, à Lotharingo Legatorum parsimoniam in fiducia erga se, tribui aut vili aut mala de ipso opinioni, significandum Legatis curauit, ^w Audiri à se ex varijs partibus has querimonias Lotharingi, cui videbatur, non solùm se præteriri tamquam contem-

temnendus, sed ex industria procul haberi à negotijs tamquam ini-
micus: quamobrem velle se, ut cum eo res Concilij abundè commu-
nicarentur Ijsdem etiam imposuit, vt Lotharingo redderent, sicuti
fecerunt, Pontificis responcionem, quam recensuimus vnà cum al-
tera Borromei ¹, quâ ipsum hortabatur, vt Scotiæ Reginam, fratri <sup>30. Decem-
bris 1562.</sup>
sui filiam, benè animaret aduersus technas & impetus hæreticorum,
& ex parte Pontificis omnem ipsi opem polliceretur. Verùm Præsi-
des, rati à manu minus beneuola sibi hunc iustum incuti, & quò mag-
is iam assueti, eò magis defessi, quòd quasi signum accusationibus
extarent, cum acrimonia rescriperunt; Mirari se, audiri à Ponti-
fice, nedum fidem præberi huiusmodi mendacijs, postquam toties
ipsum monuerant: miseram ipsorum conditionem esse, quòd cuius-
libet calamo subiacerent: quam verisimilitudinem persuadere Pon-
tifici, se à Lotharingo tamquam ab inimico cauere, quando tam
sæpè suis in litteris res ab eo dictas gestasque commendarant. Com-
pertum à se fuisse in Lotharingo tantum probitatis, religionis ac
studij in Pontificem & Apostolicam Sedem, vt ipsius præsentiam
sibi fortunatam duxerint, quasi Angelum pacis à Deo missum ad
Synodum illum existimantes. Hinc adhibita à se fuisse usque ab
initio omnem industriam, vt sinistram in quam coniectus fuerat
opinionem detergerent, quòd male animatus in sanctam Sedem
venisset; conquesti cum Borromæo, quòd à nonnullis Romæ litteris,
& à quibusdam peruersis ingenij Tridenti huic ipsorum industrie
officeretur. Lotharingum semper negotiorum participem à se fa-
ctum, nec ullani umquam animaduersam ab ipsis causam, cur ab eo
se abstinerent: si Pontifex commerit animaduersione huiusmodi
calumniatores coercuisset, Legatos ab iniusto dolore, & Pontificem
ab inutili molestia liberos perstituros fuisse. Hæc illi. Et tamen dum
expostulabant habitam à Pontifice fidem vanis narrationibus, va-
nam ipsi fidem suis suspicionibus habebant. Id enim non ex falsa
calumnia profectum erat, sed ex vera narratione alicuius querimo-
niæ, à Cardinali iactatae, & à Gualterio Pontifici significatae; non
quò Legatos laderet, sed quòd ab illo impellerentur quòd ipsorum
plerique vtrò sed timidè propendebant.

- 10 Interim Romæ accuratius impendebatur opera ad componenda
Decreta contentionibus agitata; & expensis priùs rationibus Tri-
dento scriptis; & Romæ coram expositis à Vicecomite, in hanc
sententiam Legatis responsum est ²: Primò ipsis communicari ³ Litteræ
varias animaduersiones, habitas super Decretorum tenore. Secun-
dò, cùm admota esset manus ad formandos Canones de Hierarchiâ,
cumque Borromæi ad Legatos
9. Ian. 1563.

153. cumque à Lotharingo præter septem iam paratos octauus fuisset propositus, quo declararetur, ut rationi consentaneum videbatur, Pontificis prærogatiua; necessarium censeri, ut adderentur verba alias memorata, pene ad verbum exscripta ex ijs quæ Florentina Synodus definierat, sine quibus sententia manca & ambigua remansisset. Curarent idcirco Legati, ut Canon eo modo, conficeretur. Et quamquam credendum esset, eos in tam æqua petitione obstatulum non offensuros; tamen si forte illud offenderent, ne propterea desisterent, sed conatum omnem exercerent ad illud superandum, consideratâ intentionis æquitate, atque honestâ specie, quam excipiebat ab auctoritate tam sancti venerandique Concilij, cuiusmodi fuerat Florentinum. In septimo Canone curatum fuerat, ut multum retineretur ex forma cuius auctor erat Lotharingus; ita tamen, ut in quibusdam vocibus reconcinnaretur, tribus ad id modulis digestis, inter quos primus secundo, secundus tertio præferebatur, adeoque eo ordine illos proponerent. Tres * moduli tales erant.

* Erant in
Actis Pa-
leotti.

1. Anathema sit, si quis dixerit, Episcopos assumptos à Romano Pontifice, in partem sollicitudinis non esse positos à Spiritu sancto ad regendam Ecclesiam Dei in ea parte, ad quam assulti sunt; aut per sanctam Ordinationem non esse maiores Presbyteris, cum reliquis quæ habebantur in Canone dictato à Lotharingo, quæ pariter in duabus alijs formis continebantur, nimirum: Aut non habere potestatem ordinandi; aut si habent, habere communem cum Presbyteris; aut Ordines ab ipsis collatos sine consensu & vocatione populi, esse irritos.

2. Ordinem aut Gradum Episcopalem non esse institutum à Christo in Ecclesia; aut Episcopos per sanctam Ordinationem non esse maiores Presbyteris.

3. Episcopos nullo modo esse institutos à Christo in Ecclesia; aut per sanctam Ordinationem non esse maiores Presbyteris.

Octauus vero ita sonabat: *Anathema sit, si quis dixerit, B. Petrum per institutionem Christi non fuisse primum inter Apostolos, & eius Vicarium in terra; vel necesse non esse, ut sit in Ecclesia unus Pontifex, Petri successor, eiq[ue] equalis in auctoritate regiminis; atque in Romana Sede legitimos eius successores ad hoc usque tempus non habuisse ius Principatus in Ecclesia, nec fuisse Patres, Pastores, & Doctores omnium Christianorum, nec fuisse ipsis traditum à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem pascendi, regendi, & gubernandi Ecclesiam uniuersalem.*

In Decreto mansionis eo pacto procedendum esse, ut hinc efficaciter consuleretur stabili mansione; hinc, ne tot Patribus inuitis deueniretur ad superuacaneam illam decisionem Iuris Diuini. Quare Legati

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib.19.Cap.12. 321

Legati ad declinandam hanc & consimiles sanctiones, ob oculos semper ponerent, quām indecorum sit, dogma stabiliri tot capitum suffragijs repugnantibus. 1563.

Impetrato consensu in hanc formam conteniendi, confessim celebaretur Sessio. Offensa difficultate in septimo Canone, aut in Sessionis Decreto, formari posse hos reliquos Canones, & simul octauum nullā ratione prætereundum, suspensis septimo, & Decreto mansionis. Vbi alterutrum ex his modis assequi possent, constanter exequerentur, nihil morati quidquid diceret ageretve quicunque mortalium. Quod si vererentur ne secundus etiam modus prosperè cederet, Sessionem prorogarent adhuc per integrum Martium, aut quantum opus esset, fauorem temporis præstolaturi, & quidquid subinde accideret, Romæ nuntiarent.

13 Non obliuiscitur hoc in loco Suavis consuetudinis suæ, scribendi quò minori notitiâ, ed maiori audaciâ. Vice triplicis idex Româ missæ Canonis agitati vnicam affert, eamque mendacem, & supra hoc mendacium extruit nouas contradictiones exortas. Pariter errat in octauo, ponens in Decreto doctrinæ quod digestum erat in Canone, & configens Canonem prorsus alium ab eius vera sententia; adeoque vix ille quidquam veri cognouit præter diem quo tabellarius Tridentum peruenit, hoc est, decimoquarto Ianuarij, sicut ipse narrat. Quod obseruo, ut illi semel certè honorem seruem veridici in recensendis diebus.

14 Alteram præter hanc epistolam scripsit Borromæus ad Legatos, Lotharingo communicandam, vbi appositis reliquis quæ epistola priùs recitata continebat, omittebantur mandata ipsis tradita, si repugnântia contingere: ostendebatur studium impensum in retinenda quām maximè licuerat forma proposita à Lotharingo, addebaturque commentarius Theologorum Romanorum, in quo mutationum ratio reddebatur:

Haud relictum fuisse minoribus Episcopis nomen Vicariorum Christi: quamquam enim in Missâ de cunctis Apostolis dicat Ecclesia, loquens cum ipso Christo de suo grege, *Quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse pastores:* & quamquam aliqui ex antiquis Patribus ita locuti fuerint ante ortas hæreses; tamen recentes Patres eorumque discipuli eam postea tituli rationem Episcopis universè non tribuerunt, ad ambiguitatem euitandam, quæ frequenter errorem nutrit. Ceterà quicunque Sacramentum quodpiam administrat, ab ipso in ea functione Christi vicem exerceri.

Similiter, vbi in exemplo quod Lotharingus confecerat definie-

Pars III.

Ss

batur,

1663. batur, fuisse institutos à Christo Episcopos, Episcoporum loco pos-
sum esse *Ordinem*, aut *gradum Episcopalem*, ne daimnarentur plu-
res Doctores de Catholica Ecclesia benemeriti, qui affirmant,
proximè ab ipso Christo solum Petrum institutum fuisse, reliquos
verò per Petrum, aut per eius auctoritatem; vt proinde satius du-
ctum fuerit, sèligi verba quibus vtraque sententia salua esset, præci-
pùe verò ne laxaretur aditus importunis illis corollaris; nimirum,
denegari facultatem Pontifici restringendi Episcopis auctoritatem,
aut in reseruanda sibi quartumdam noxarum absolutione, aut in re-
liquis. Insuper non placuisse aliam particulam insertam à Lotharin-
go, *Episcopos fuisse positos à Spiritu sancto ad regendam Ecclesiam Dei*. Id
quidem conspici à Paulo prolatum in Actis Apostolorum; sed ibi
serinonem esse peculiarem de Ecclesia Ephesina, non de vniuersali,
sicut hìc sonaret: præterquam quòd nomen Episcoporum illic non
acciipiatur in arctiori significatione, sed laxius pro cunctis Ecclesiæ
senioribus, propositis ad eam administrandam, sicuti ex integro con-
textu colligebatur. Et summatim, tum in mutatione huiusmodi par-
ticularum, tum in eius additamento, quo firmabatur prærogativa
Romani Pontificis, visum esse Theologis claritatis plurimum adhi-
bendum; quandoquidem animaduertebatur, cunctas nouas hæreses
quasi lineas esse, quæ per varias semitas ad hoc centrum concurre-
bant, vti Caput ipsi Ecclesiæ tolleretur: & perspicuum esse, sublato
capite omnia membra perire.

*y Constat ex
arcana epi-
stola Legatis
scripta.*

Alteram simul Epistolam scripsit Pontifex ¹⁵ ad Lotharingum,
in qua illi gratulabatur victoriam in Gallia reportatam Guisij Du-
cis fratri virtute: & consilium se conferendi Bononiam significa-
bat; de quo eius cohortationes acceperat, sed nondum opposita
Mantuani consilia. Enim uero nonnulli Principum, sicut aliquam
obtinent similitudinem Dei in eo quòd supremi aliarum rerum
motores sint; ita pariter obtinent in eo, quòd sint immobiles.

CAPUT

Mors Ludouici Theoduli; unde materia suppetit ad duos alios Episcopos remunerandos. Liberum Legatorum responsum memoratis litteris Borromei. Agitata ab ipsis cum Lotharingo super septimo & octavo Canone. Dies Sessioni delectus. Difficultates obiectæ Lotharingo à suis, & ab Hispanis. Ipse & Madruccius destinati ad componendam controuersiam de mansio[n]is Decreto.

1 **I**N cunctis expeditionibus, siue bellicis siue ciuilibus, nulli maius famæ præmium debetur, quâm illi, cui profusa ibi vitâ nullum aliud præmium reddi potest. Ut hanc ego legem obseruem, enarrandum mihi est, id temporis, hoc est decimo Ianuarij, naturæ cessisse Ludouicum Theodulum Foroliuensem, Bertinori Antistitem¹, quem abundè laudatum comperio ^a ex probitate ac doctrina, quâ viuens collegas adiuuerat, & ex pietate quâ moriens adeam excitauerat. Sed cum verè contingat perinde in ordine naturali ac in politico, ut corruptio vnius sit generatio alterius, huius obitus opportunitatem Legatis præbuit commendandi Pontifici duos Episcopos Concilij ^b, qui plurimum merebantur. Alter fuit Egidius Falcetta Cingulanus, cuius operam Borromæus iam destinarat suæ Mediolanensis Dicæcæsos vtilitati, & cuius Ecclesia Caprulana ^c erat pauperrima prouentuum, ac reliquarum omnium conditionum, ex quibus domicilium perpetuum fit tolerabile. Alter, Iulius Soperchius Mantuanus, Carmelita, cui mendicus Episcopus Acciensis nihil aliud de Episcopi munere conferebat, nisi obligationem habendi se pro Episcopi dignitate: quare prosperitatis loco accepisset, quod Falcetta tamquam miseriam relinquere cupiebat; cum hoc præstet miseri præ diuitis statu, quod vni facilis est ingens lætitia, alteri ægtè possibilis. Pro vtraque parte process exauditæ.

2 Sed non æquè placuerunt Legatis quæ de publico negotio Româ rescripta fuerant. Credi vix potest, quâm molesta ad ipsos peruenierit Borromæi responsio, de qua diximus. Statim Lotharingo eam ostendere, vna cum animaduersionibus illi adnexis super forma Canonum ac decretorum; qui alienum omnino animum præ se tulit. Idcirco illi eò acrius extimulati sunt, tum ex molestia nouæ offensionis, tum ex auctoritate alieni iudicij ad ea improbanda,

^a Litteræ
Fuscasarij ad
Moronum
10. Ian. & Ia-
drensis ad
Cornelium
21. Ianuarij
1563.
^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borromatum
11. Ianuarij
1563.
^c Constatex
litteris Vice-
comitis ad
Borromæum
2. Febr. 1563

1563.

Romam scribentes acribus formulis , ac penè dixerim felle permixtis. Primo loco angebantur , se nesciuisse tot scriptis ac nuntijs satis exponere Pontifici, eiusque Consiliarijs, illius Concilij statum, & quām periculoso foret quodcumque aliud susciperetur consilium , præter pacificum illius exitum : cui aduersari videbantur ea mandata , vt certa quædam exequentur, etiam quocumque mortalium repugnante ; & simul, quantum difficultatis euincendum, quantumque industriae impehdendum , quòd hic pacificus exitus haberetur ; ac proinde quām dissentanea rerum conditionibus essent mandata limitata ac præcisa , perinde ac si vna eademque res foret, velle ac posse. Durissimo Legatis esse obstaculo firmam eorum coniunctionem , qui addicti Pontifici non habebantur ; sed non minus firmam discordiam eorum, qui se illius studiosos profitebantur , quæ ortum ducebat à singulorum cupiditate ostendandi maioris studij in Apostolicam Sedem ac Pontificem. Dicebant deinde , animaduersiones ad se missas Româ, Patribus ac Theologis Tridentinis visas non fuisse tanti pretij, quanti tempus ab earum auctoribus ad id impensum , neque pares aliorum expectationi ; quin plenè iam excogitatas à doctis viris Concilij, adeoque tales , vt earum causâ, aliarumque plurimarum, etiam non minoris momenti , ne vnum quidem diem Sessio retardanda esset. Fuisse tamen illas à se communicatas cum Lotharingo, vt ostenderent se illi fidere , & ex sua propensione , & ex iussu Pontificis ; sed eas primo aspectu nihil illi satisfecisse ; cùm indignas putaret & loco unde prodierant , & hominibus qui eas dictarant. Ab eodem postea vñà cum Madruccio, Legatos inuisente, id ipsum confirmatum. In primis mirum omnibus accidisse, quòd Romæ non fuisset animaduersum , si Concilij Florentini verba proponerentur , non tentatis anteà inflexisq; Patrum animis, facile excitatum iri disputationem, omni studio fugiendam, de Pontificis auctoritate : à Lotharingo subinde difficultates expositas fuisse, in quas offendebat in forma Canonum Romæ concinnata ; cui cùm responsum fuisset à Legatis eâ lenitate, quæ conditionem & juris & negotij decebat, in hoc tandem consilium eum deuenisse , iniquitatem temporum postulare, vt tum per Decreta doctrinæ , tum per Canones, statueretur Pontificis auctoritas; se verò arbitrari opus esse, vt id præmitteretur Episcoporum auctorati, tamquam inferiori , & à Pontificia pendenti , mutato Canone octauo in septimum , & séptimo in octauum : à se quidem operam nauatum iri , vt prior communiter expiperetur ijsdem verbis Româ missis, vnicō adiecto ob respectum poste-

posterioris, sicuti videbimus: in posteriori existimari à se opportunas mutationes quasdam, quas scripto exhibebat. Hę vero quatuor ^{et} omnino fuere.

1563.

^d Hęc fuscē
habentur in
Actis Roma-
næ arcis, &
Palectri, & in
litteris Legati-
torum & in
scriptis ad
iectis volu-
minis litera-
rum Strazzij
ad C. finum
Ducem, & in
Epistola Fuf-
ca. n. i. ad
Moretum
18. Ianuarij

1563.

- 3 Prima, in primo Canone habenda respectu secundi erat, vt non minaretur Romanus Pontifex non simpliciter *Christi Vicarius*, sed, *supremus Christi Vicarius*: cùm utique Episcopi quoque, atque etiam simplices Sacerdotes sint aliquo modo *Christi Vicarij* ex Canone *Mulierem*, in causa 33. quæst. 5. idque Romanum scriptum fatebatur.

Secunda, vt si Canon septimus poneretur secundum primam ex tribus formulis Romā missis, delerentur ea verba, *in partem sollicitudinis*, ac merè diceretur, Episcopos à Pontifice assumptos, à Spiritu sancto positos esse.

Tertia, ne exprimerentur functiones Episcoporum, quin simul adiceretur, eos posse regere ac sacris interdicere, quod pertinet ad iurisdictionem.

Quarta, ne dicerentur simpliciter *miores*, sed, *superiores* Presbyteris, quod auctoritatem importabat.

- 4 Pergebant Legiti, coactum à se fuisse ad deliberandum peculiarem cœtum Patrum, quorum alij Theologi erant, alij Canonum periti, additis tamquam viris bene cordatis Marco Antonio Columna Archiepiscopo Tarantino, & Dominico Bolano Episcopo Brixiensi, & omnes consensisse vt ea admitterentur, exceptis Petro Antonio Capuano, Archiepiscopo Hydruntino, Alessandro Sfortia, & Sebastiano Vantio Episcopis, altero Parmensi, altero Vrbeuetano, qui plus iniūsve se alienos ostenderant: sed ipsorum difficultates fuisse à reliquis aptè dissolutas. Et sane competio, Seripandum semel ardenter inuectum esse in morosam illam auersationem ab omni verborum formula, quod ea possent perpetram detorqueri, admonentem, ne Spiritum sanctum quidem voluntate hanc immunitatem concedere suis effatis, cùm permitteret, vt ea subiacerent sinistris interpretationibus, in quas ab hereticis in dies trahebantur. Addebat in suis litteris Legati, Scriptas fuisse eas appendices & mutationes, quæ censoribus probabantur, missisque ad Lotharingum: qui cùm ipsos inuiseret, ægrum animum p̄ se tulerat, fassus spem tibi non esse, effecturum se, vt ille ab Hispanis Gallisive reciperentur, quin nec se ipsis assensurum, nisi à Spiritu sancto aliter impelleretur. Tum verò Legatos, malorum sollicitos, quæ præuidebant nisi concordia obtineretur, cùm p̄fertim ille postremus iam dies esset ad futuræ Sessionis diem præscribendum, iniunxisse Paleotto, vt ipse digereret ultimum do-

^e In Actis
Palectri.

S. 3.

etrinæ

1563.

etinac caput, duosque postremos Canones, pro eo ac idem arbitratur id conformari sensibus utriusque partis: quæ ambæ illis auditis consensum illicè absque contentione præbuerunt, & eorum omnium exemplum ad Borromæum miserunt. Visum esse Legatis, particulam illam adiectam, *assumptos à Romano Pontifice*, validum esse alexipharmacum aduersus quamcumque iniquam reliquarum vocum interpretationem, quippe quæ vñā cum eo additamento non nisi de iurisdictione intelligi poterat. Et quamquam non exprimeretur, Episcopos assumi in partem sollicitudinis, tamen id colligi per evidentem consecutionem, quandoquidem formis amplissimis ac præualidis suprema Romani Pontificis auctoritas firmabatur; adeoque exponi non poterat, eos assumi nisi in eam partem, in qua Pontifex illis indigebat ad Ecclesiam administrandam. Existimasse Prætides, eiusmodi consilium suscipi posse: si quidem hinc Pontificis Romani prærogatiua post tam atroces recentium hæreticorum oppugnationes confirmabatur, nulla ex parte quidquam diminuta; hinc vbi ea concordia non succederet, Lotharingus aperte prædixerat, numquam celebratum iri Sessionem: quod extreimam offensionem illaturum fuisset nationibus Transalpinis, cùm ipsis innotesceret, non posse Catholicos de Romani Pontificis auctoritate conuenire. Præterquam quòd timenda esset contestatio, nec ea quidem simplex, sed fortasse cum prouocatione ad aliam Synodus liberiorem, & per formarum acerbitatem, quæ ab ira dictari solet: posse quoque ex huiusmodi discrepantia sequi Synodi dissolutionem, cui se numquam consensuros Legati profitebantur sine disertis mandatis, & à Pontifice subscriptis. Cùm enim ex ea grauissimæ calamitates Ecclesiæ prænoscerentur ab ipsis, æquum non esse, vt in se tota culpa recideret, qui operam illi non contulerant, imò repugnarant, vt pote qui si summi boni auctores esse non poterant, nolebant cladium esse administri. Itaque præciperet Pontifex in tempore, siue vt consilium illud acciperent quod bonum sibi videbatur, siue vt eo reiecto finerent quodcumque incommodum inde succedere. Animaduerti coniunctionem Cæsarianorum, Gallorum & Hispanorum, quæ ex concordia petitionum inter Cæsarianos & Gallos, quæ ex indulgentia Hispaniensium Gallorum voto de mansionis negotio post tot clamares, totiesque patefactam ipsorum mentem: & hinc esse verissime, Gallos vicissim cum Hispanis de alijs argumentis conuenturos. Narrabant, à se ductis eâ spe concordiaz, die xv. in cœtu vniuersali, & ex vniuersali consensu, fuisse præscriptam Sessionem die

1563.

die quarto Februarij, ibi⁹ simul statutum, vt ab ipsis aliqui deli-
gerentur ad conficiendum mansionis Decretum: habere se in ani-
mo, duos Cardinales, Lotharingum & Madruccium eligere; hunc,
tametsi iuuem, præditum esse peritiā, prudentiā, ac singulari in
Pontificem studio, adeoque eius operam non nisi prudentem &
opportunam rebus agendis euasuram. In hanc sententiam ad Bor-
romæum Legati scripere.

- 5 Ea Sessionis denuntiatio ad quartam Februarij diem ⁶, proposi- ^{f Diarium}
ta fuerat à Mantuano verbis perpaucis, vt fieri solet in ijs quæ ^{15. Iao. 1563.}
dicenti simul & audienti displicant; omnesque consenserant præ-
ter Antonium Ciureliam ex Bario, Budoensem Antistitem: in
altera deliberatione, vt Legati deligerent Decreti correctores,
nemo dissenserat.
- 6 Legatorum epistola modò exposita, quod spectabat ad priorem
partem de animaduersionibus Româ missis, adeò aculeata visa est
Pontifici, vt ^{g Ep. 7} per Vicecomitem Tridentum redeuntem ipsos, & ^{g Ep. 8} Vicecomitis
Oliuum, qui erat à Secretis, monuerit, ne Romam scribebent, nisi ^{ad Borrom.}
tam placidè, vt litteræ legi possent in Romanis cœtibus absque au-
ditorum offensione. Verum eadem Legatorum epistola non seiun-
cta perrexit ab altera, ab ipsis paucas post horas Romam scripta, ^{b Litteræ Le-}
quæ tota negotij facies mutabatur. ^a Nam eodem die Lotharingus ^{16. Januarij}
ad se Paleottum acciuerat, ei⁹que significarat, se non potuisse, quan-^{1563. ad}
tauis adhibitā diligentiā, suos & Episcopos & Theologos adducere ^{Borrom.}
ad Decretum illud Canonesque acceptandos.
- 7 Nolebant, vt apponерetur in Decreto, ab Episcopis locum ob-
tineri à Romano Pontifice dependentem; obijcentes, in Ordine
illos certò non pendere, & in Iurisdictione, in controuersia id versari.
Præterea in Canone, qui recenter septimus erat, non admittē-
bant ea verba, inesse potestatem summo Pontifici regendi Ecclesiā
vniuersalem; cùm illa officerent sententiae neganti eum esse supe-
riorem Concilio; ac proinde, loco Ecclesiā vniuersalem, ponendum
esse, *omnes fideles, & unnes Ecclesiæ.*
- Tertiò volebant in altero Canone, vt liquidò declararetur, esse in-
stitutos Episcopos à Christo, non adiectis illis vocibus, *assumptos au-*
toritate Romani Pontificis, sed simpliciter, assumptos à Romano Pontifice.
- Denique non contentiebant, vt diceretur, *eſe Romanum Pontificem*
equalem Petro in auctoritate regendi: siquidem vbi maior est sanctitas,
ibi pariter, aiebant, auctoritatem esse maiorem; ac propterea posse
quædam à Petro confici, quæ successoribus negabantur, cuiusmo-
di erat, libros Canonicos dictare.

Hasce

1563.

Hasce difficultates distincte Paleotto tunc non exposuit Lotharingus, sed tantummodo excusauit se, quod anteā considerat supra quam posset; ut qui sibi persuaserat, quemadmodum à se doctioribus satisfactum fuerat, id sibi apud reliquos euenterum, quod posteā reipsa, quantum impensa industria, non euenerat, spem tamen reliquit rei aliquo pacto confiendæ.

His commoti Praesides, detento tabellario iam equum ascensuro, prioribus litteris posteriores addiderunt. Postea verò Osius & Simonetta cum Lotharingo collocuti sunt^a, quod id perficeretur quod anteā statutum fuerat. Sed ille nihil amplius præstare potuit, quam ingenuè fateri, affirmantem sententiam sibi probari, sed vires non sufficerere ad suos Gallos aliosque dimouendos à sententia pernegrante; ac die postero Legatos conueniens idem confirmauit, eisque quatuor difficultates, quas attulimus, distinctius exposuit.

Idcirco Legati admodum anxi, posse quidem existimabant cum aliquo ex antesignanis facile rem componi, sed in alijs duriorem difficultatem animaduertebant. Firmi tamen in sententia persistebant, prius extrema quæque tentanda, quam ad dissidia deuenendum. Quapropter negotium dedere Castanæ, Boncompagno, Fanchetto, Paleotto, & Castello, ut quatuor obiecta expenderent opportunè: posteā verò illorum responsa cum Lotharingo communicarunt^b, & ipse quoque cum Oratoribus, eos rogans ut concordiam auctoritate officiorum ipsi pariter apud Praefules, & consiliorum prudentiâ apud ipsos Legatos promouerent. Dura hominis conditio, qui se inter angustias videt aut iacturæ aut dissidijs, & in dissidio ingentem etiam iacturam videt.

C A P V T X I V .

Decretum de mansione à Lotharingo ac Madruccio reconcinnatum.

*Nouæ difficultates inde subortæ. Oratorum Gallæ colloquium
cum Legatis de prærogativa Pontificis supra Concilium.*

^a Litteræ Legatorum ad
Borromæum
19. & 21. Ja-
nuarij 1563.
^b Forum lem-
atis cumdem
24. Januarij

Interim Legati duos illos Cardinales destinarunt ad reficiendum mansionis Decretum, cum facultate alios sibi diligendi operam collaturos, delectique sunt quatuordecim, natione varij, & sapientiâ præstantes. Tum Lotharingus^b gloriam inuentoris appetens, protulit ex incogitato formam Decreti, alias ab ea quam in cœribus Legati proposuerant. In cuius proœmio minutius explicabantur Episcopi functiones: de cetero abstinebat à vocibus, per

per quas detrimentum pateretur hæc illâve litigiosarum opinio-
num. Verumtamen incredibile est, quantum laboris impenderint c. Ex duabus
duo illi Cardinales, ac præcipue Lotharingus negotij Princeps, ad
componendam immensam opinionum sensuumque varietatem , 21. & 25. Ja-
aded ut non semel de sua patientia desperarie. Die quodam aliquâ
contentio accidit inter ipsum & Archiepiscopum Hydruntinum,
& maior postea inter hunc & Granatensem , quicun Hydruntinus
tam frequenter altercabatur , vt id in simulationem prorumpere
videretur. Res ita contigit. Hydruntinus ⁴ reprehenderat, in forma
proposita exprimi curas peculiares Episcoporum & hoc pacto no-
uas induci quæstiones, non veteres tolli ; & insuper dum ibi pro-
nuntiabatur, pascendi munus , & Episcoporum officia esse ex di-
uino mandato, declarari ex eo , etiam mansionem ad ius diuinum
pertinere ; quam declarationem compertum sibi esse maioris partis
sententiaz repugnare : nec illi cœtui potestatem fuisse traditam noui
Decreti condendi , sed concinnandi prioris, à Legatis iam formati.
Id quod affirmabat de sententia maioris partis, reiecit Lotharin-
gus, factum inficiatus. Quapropter necesse fuit, vt qui à Secretis
erat, summam caperet sententiarum quæ dictæ fuerant; ex qua
cum vera comperiretur affirmatio Archiepiscopi, quin pauci nu-
merarentur qui declarationem flagitarant , Cardinalis, more Prin-
cipum cum in disputationibus premuntur angustijs , respondit in-
flammator, Penes se quoque summam esse eorum quæ fuerant
pronuntiata , plurimumque discrepare , quæ ipse & is qui à Secre-
tis erat notauerant, nec ea ratione sententias aptè notari : impro-
bavit proinde, vnicum esse Präfulem à Secretis, cum plures & ex
pluribus nationibus esse deberent. Sed Hydruntinus persistit in eo
quod dixerat. Guerrerus subinde eius loco sustinuit distinctam
illam expositionem curarum ad Episcopos spectantium, tamquam
maxime condecoratum , quin ex eo tantummodo eam sibi displice-
re, quod amplior non esset. Et subdidit, Ab eo qui diceret, non
esse ex diuino mandato munus pascendi , & reliqua ad Episcopos
pertinentia , hæresim dici. Quo dicto commotus Hydruntinus,
petit ut Cardinales ad modestiam cogerent locutores , aliter
se quoque eam depositurum : se Catholicum æquè ac quemlibet
hominum vbique gentium profiteri , nec amplius illi cœtui se
interfuturum. Tum Granatensis : Posse quidem proferri hæresim
ab eo qui non esset hereticus, quemadmodum innocenter hæ-
resim affirmasset, qui ante definitionem Ecclesiæ negasset Spiritum
sanctum etiam à Filio procedere : quæ ratio tametli alterum pur-
1563.
Ex duabus
Legatorum
ad Borrom.
21. & 25. Ja-
nuarij 1563.

Pars III.

T t

gasset

1563. gasset hæresi, non tamen ignorantia putgasset. Lotharingus verò Guerreri responione contentus, nihil amplius mouit. Et qui vellet ab alterius partis studio illum absoluere, posset in animo inducere, haud opportunum Lotharingo visum, siue anteà reprimere, siue posteà reprehendere insignem Antistitem æmulæ nationis. Quare Hydruntinus ab huiusmodi cœtibus abstinuit, & cum ipso etiam Dertusensis, qui cum Granatensis contenderat: sed vterque per tentibus Legatis posteà redière.

Religiosiores in eo Decreto erant memoratus Hydruntinus, Castanea & Boncompagnus; Marinus anceps substitut. Verùm cùm à reliquis omnibus, maiori scilicet parte, comprobaretur, à Lotharingo ac Madruccio ad Legatos delatum est, reddità ipsis ratione distinctâ singularum vocum, ostensoque, earum nullâ magis importari mansionem esse iutis Diuīni, quām importaretur in Decreto promulgato in Synodo vsque ab ætate Pauli III. Dein Lotharingus ægro animo propter contradicentium duritiam quam offenderat, in atrocissimas querimonias prorupit aduersus nonnullos Patres generatim. Velle illos ob rationes humanas Religionem, Ecclesiam, & Sumimum Pontificatum perdere, cùm in causa essent, ut à Romano Pontifice secederet Gallia, & fortasse cum Gallia reliquæ Catholicorum Provinciæ: ex eo sibi extreum dolorem infligi, quando iam animaduertebat; infructuosos effluere labores immensos à se suisque fratribus suscepitos ad regnum illud in obsequio Romanæ Sedis retinendum. Adesse Præfulem, qui ardenter nauaret operam Synodo dissoluendæ. Certuni sibi esse, èa tentari & nolente & inscio Pontifice: in eo mens inerat supra quoscumque mortalium rectissima: sed obstringi Legatos, vt de his ipsum redderent certiorem; quod se præstirum aiebat, quippe studi- sum ac perpetuum Pontificis famulum. Dubitari non posse, huiusmodi homines omnem lapidem esse moturos, quod Decretum impidirent; sed velle se illius exemplar ad cunctos Christianos Principes mittere, quod palam fieret, quām sincerè, quod in se erat, res gesta fuerit, & quām parum laboratent alij de Ecclesiæ Orbisque terrarum peruersione. Denique dolorem & indignationem animo spirans, affirmauit, apud se statuisse Sessioni non interesse, sed ad Ripam Tridenti se conferre: à quo multis rationibus, & auctoritate magis, illum ægrè temouit Mantuanus.

Dux Litterarum Legatorum ad Borrom. 25. & duz 28. Ianuarij 1563.

Diei spatum petiere Legati^e, quo responsum redderent de Decreto. Et priuè quidem sperabant, se modicam ac superabilem difficultatem offensuros; sed posteà quod diutiū habebatur consilium,

1563.

siliū , eō plura studium ac subtilitas excogitabant , nouasq̄e dubitationes ampliū suggerabant , & sui cuique amor nodum à se inventum alijs insolubilem depingebat . Non quidem inter Theologos certabatur , nec inter illos & Canonum Consultos ; sed inter ipsos Canonum peritos inter se dissidentes . Atque in monumentis conperio ^f , reliquos Praefides conuenisse de recipiendo Decreto , & illi f De hec plura habentur in litteris Motivensis ad Moronū 28. Ian. & in varijs ad tecentibus & sequentibus : & in Epistola Legatorum ad Borom. 25. Ianuarij 1563.

4 Neque labor hic leuabatur meliori reliquarum rerum conditione . Communicarant ipsi cum Oratoribus Principum , sicuti narratum est , ea quæ Praefules Galli obiecerant formæ à Lotharingo dictatæ de Romani Pontificis auctoritate ; & Episcoporum institutione , ipsorum opem & consilium pro concordia implorantes . Porro die vigesimoquarto Ianuarij Galli Oratores ad Legatos vesperiū accessere ; ac Lansacutus ccepit ostendere , obstatula concordis ^g Litteræ Legatorum ad Borom. illum obtinendum numquam à se prætermissa fuisse , nec prætermisso in posterum iri officia vniuersalia , non utique peculiaria , vt 1563 . Decretum illud , & illi Canones reciperentur ; cùm sibi mandatum non fuisset à Rege Christianissimo , vt ipsi Praefules cogerent in ijs quæ conscientiam inuoluerent , quin potius vt plenissimè compotes libertatis suæ illos relinquerent . De consilio à Legatis quæsito aliud sibi non suppeteret , nisi vt procul tum à doctrina , tum à Canonibus haberetur quidquid dissensionem posset inducere ; subiectisque , operam se relicturum collegis suis ad reliqua profetenda . Tum Ferrarius quasi pro certissimo posuit , Concilium supra Romanum Pontificem esse . Religionem & Ecclesiam Gallicanam non modò id sentire , sed profiteri , & iureverando affirmare tamquam articulum necessarium ; idque iure optimo ex Constantiensis Concilij auctoritate . Praescribi quidem sibi in mandatis regijs , ne huiusmodi conuersationem excitarent ; sed simul , ne liberum sinerent aditum euiliberi verbo , quod illi ipsorum religioni opponeretur : ac præterea huius rei declarationem à se retardatam fuisse , donec ab ipso

T t 2 tem-

1563. tempore ac negotio cogerentur. Allatas postea petitiones memorauit, adiecitque, cum Pontifex iam dixisset, argumenta illa omnino à se in Concilio reponi, se minimè consensuros, ut rursus à Concilio in Pontifice reponerentur. Atque de his omnibus verba faciens, firmam ardenterque voluntatem patefecit.

Ad hæc primus Legatorum ipsis grates egit ob animi studium erga se. De consilio respondit, fas sibi non esse illud aut amplecti, aut commendare; quin numquam se destituros in forma Canonum ac doctrinæ ea ponere, quæ supremam Pontificis auctoritatem declararent. Si Oratores studebant suam opinionem tueri, Præsides studere veritatem propugnare, hoc est, Pontificem superiorem esse Concilio. Ne inducerent animum, ut oppositam sententiam agitandam proponerent, neque ut à Concilio illius definitionem exposcerent: etenim Legatos tam certos in eo persistere, ut vitam potius amitterent, quam id in dubitationem adduci permetterent. Hic Seripandus ad Fererium conuersus dixit: Allatum ab illo fundamentum Synodi Constantiensis, haud solidum esse: id temporis certum Romanum Pontificem non extitisse; atque hinc ad schisma sedandum opus fuisse, ut declaratio ad Synodum pertineret, adeoque ut illa præcesset cunctis illis Pontificibus litigiosis. At in præsentia viuere inter Catholicos supremum Pontificem, certum, legitimum, atque indubitatum, cui vniuersa Ecclesia subdebatur: & ea de re disseruit eruditæ eloquentiæ, pro dignitate viri, & argumenti grauitate. Orationem conclusit, se numquam destituros, quin ea omnia proferrent, quæ hanc veritatem & palam facerent & confirmarent.

Hinc ad inquirendum progressi sunt, quis importuni illius litigij causam præbuisset. Et Legati contenderunt, ac postea patefactum curarunt eodem ipso vespere in Oratorum scriptis, à Gallo illud excitatum fuisse, opponentibus formæ cum Lotharingo composite dictiōnē illam, per quam affirmabatur, in Pontifice Romano auctoritatem regendæ vniuersalis Ecclesiæ ex Florentino Concilio, officere ipsorum opinioni quod Concilium summo Pontifici præsit. Subiicientibus denique Legatis, se de ijs omnibus, quæ dicta fuerant, acturos cum Lotharingo Cardinali; Oratores inexpectatum responsum reddidere; Sibi nihil esse agendum cum illo, nec ipsi obtemperandum, sed solum execunda Regis mandata, pro eo ac sibi fuerant imposita. Quod vna cum reliquis, quæ præcesserant, Legatis palam fecit, non obtineri à Lotharingo eas auctoritatem quam ipsi conceperant, & ille sibi tribuerat: & plane

per

per eos dies ^b Insulanus ad Reginam scripserat, Cardinali diffi-
dens, indicansque, à Gualterio delata fuisse ad Pontificem arcana
Lotharingi monita, & ampla promissa; atque idcirco, cum ille
Præsul antequam Tridentum adiret, pessime loqueretur de Car-
dinali, nunc eumdem summis ab ipso laudibus ad cælum euehi.
Tam durae conditioni subduntur Principis cuiuspiam administrari
in negotijs cum altero transigendis: si hunc lædunt, in finem
qui intenditur peccant, & tamquam impetu perciti, ac impru-
dentes vituperantur: si blandis modis ac temperatis concordiæ stu-
dent, eneruum aut infidelium notam incurront, & tamen ad has
difficultates, & ad hæc discrimina, tamquam ad felicitatem mor-
tales adspirant, siue quod singulis amor sui consilium, gratiam,
prosperitatem pollicetur; siue quod humana superbia tamquam
minus incommodam tolerat conditionem vexati quam neglegti.

C A P V T X V.

*Oratoris Sabaudi aduentus ad Concilium. Lancellotti redditus Tri-
dentum. Obstacula ne Lunensis accedat, ob loci controuersiam.
Acta super eo cum Gallis à Legatis. Responsa qua Viccomes
retulit Româ communibus Præsidum mandatis, & peculiari-
bus Mantuani.*

Accepit è tempestate Concilio nouus Orator, qui non mo-
dò nihil perturbationis attulit, vt plerique solebant, sed
sapè profuit ad sedandas perturbationes excitas ab alijs.
Fuit hic Marcus Antonius Bobla Episcopus Augstensis in Pede-
montio, ac posteà Cardinalis: adfuitque ^a nomine Emmanuelis
Philiberti Sabaudiæ Ducis; qui ne fomitem afferret contentioni-
bus de loci dignitate, Synodo molestis, virum Ecclesiasticum ele-
git; in quo ipsum paulò posteà, sicuti constabit, imitatus est Flo-
rentiæ Dux. Is itaque Orator post consuetos honores exceptus fuit
in cœtu generali postremâ Ianuarij ^b; siquidem à die decimo octa-
uo, quo duobus Purpuratis tradita facultas est felicendi quoscum-
que censuissent ad habendum consilium de mansionis Decreto, ad
cum usque diem huiusmodi conuentus ^c intermissi fuerant, quod
aliqua concordiæ ratio anteà excogitaretur, Patribus proponenda.
Habuit Orator consuetam orationem magna cum ^d laude; datum-
que negotium est, vt illi responderet Bartholomeus Serigo Castel-
lanetenis Episcopus, cum is qui erat à Secretis argocaret.

T t 3

Ab
^a Diarium,
& litteræ
Fuscararij ad
Moronum
25.Ian.1563

^b Acta Arctis
26.Ian.
ianuarij 1563.

^c Diarium
28.Ianuarij
1563.

^d Diarium,
& acta Arctis
28.Ian.
ianuarij 1563.

1583. Ab altero Oratore, qui audiūs expectabatur, nuntij parum gra-
 ti aduenere. Redijt vigesimotertio Ianuarij^e Lancellottus, ad Lu-
 gatorum ad nensem Comitem misus, retulitque, illum post exhibita amoris su-
 Burrom.
 23 Ian 1563, dijque officia liberē dixisse, non licere sibi eō accedere, nisi prius
 aut certus redderetur loci pro sua dignitate obtinendi, aut peculia-
 re mandatum oppositum accep̄teret a Rege. Nec ad permouendum
 hominem vim habuit id quod Lancellottus proposuerat, fuisse
 scriptum à Rege ad Pontificem, ubi agebatur de causæ publicæ vi-
 litate, nolle se ut de his loci potioris conditionibus, ac de his, ut
 ipse nominabat, inanijs laboraretur. Quare interrogatum quem
 ipse locum dignitati suæ congruentem intelligereret, respondisse,
 Proximum intra Cæsareos Oratores, siue is esset infra laicum, siue
 infra primum Ecclesiasticum; alter enim Orator Ecclesiasticus
 Ferdinandi non tamquam Cæsarlis personam gerebat. Legati cu-
 pientissimi illius splendoris accessuri Concilio, illiusque munimen-
 ti Pontificatui, quod à Lunensis præsença sperabant, Lotharingum
 adiere, vt is permotus desiderio ingentis adiumenti, quod afferret
 operi Orator Principis, imperantis tantæ parti orbis Catholicæ, Gal-
 los emolliret ad posterius postulatum, cùm illi ad prius adigi ne-
 quaquam possent. Sed is affirmauit, nequaquam etiam ad poste-
 rius adigi posse, cùm locus dignior haberetur Oratorum Eccle-
 siasticorum quam laicorum. Adiecit, Lansaci fortasse consilio,
 quod huic propositioni rimula quævis occluderetur, fuisse statutum in Gallia, vt eidem Lansaco illuc reuocato sufficeretur Ioan-
 nes Moruelerius Episcopus Aurelianensis, suprà memoratus, qui
 perpaucis ante diebus^f peruererat, adeoque interuenturos esse
 Oratores utriusque gradus. Quocircà Legati^g consilium, aliás in
 deliberationem adductum, iterum tentarunt; videlicet, vt Hispan-
 us è regione Præsidum seferet, quemadmodum federat Lusita-
 nus ætate Iulij, cùm litigabat cum Hungarico: & quamuis ab Ora-
 toribus Gallicanis id exclusum fuisse, sperabant tamen ab au-
 thoritate Lotharingi, in quo studium maius, & minor animi commo-
 tio inerat, eos flexum iri. Et re ipsa censebat Lotharingus, dum
 sedes antiqua Gallis seruabatur, nihil illos moratueros locum extra
 ordinem Hispanis concessum. Sed alia erat Oratoribus ratiocinatio,
 aientibus, id quod à se vnicè intendebatur, esse, vt sarta tecta custo-
 ditetur Regi Christianissimo dignitas primi post Cæsarem: id mi-
 nimè patiefieri, sed in obscurō persistere, quicumque alijs gradus
 concederetur Hispano Oratori præter gradum illi congruentem, &
 proximum infra Gallos: se in mandatis habere, vt si quid atten-
 taretur

^f Diarium.

17. Ianuarij

1563.

^g Due Lega-
torum ad
Portum cum
18. Ian. 1563,

1563.

taretur ad rem in litigium reuocandam , illinc abscederent , iubarentque Præsules abscedere , denuntiatâ perduellionis notâ , bonorumque proscriptione. Cùm tamen sperarent Legati obſistendo Gallos ad id impellere , animum præſtulerunt , quo tamquam peruiaciam rationi dissentaneam id putarent , vellentque locum illum Hispano tradere. Ex quo summam indignationem Galli conceperent ; ratiique , Præſides loqui non ſolum de Sessionibus , ſed etiam de conuentibus , in quibus ex conditione theatri ea ſedes ex aduerso Legatorum fuifet maximè honorifica , etiam ſupra ſedes Cæſareis Oratoribus tributas , induxerunt in animum , opportunitatem à Legatis quæri ad Synodum diſſoluendam : ipſi verò , ut è contrario cauerent , ne diſſolutio continget , ex qua diſſidium oriretur inter Galliæ & Hispaniæ Regem , cuius ope tunc alter adeò indigebat , aggressi ſunt ea moliri , quibus adigerentur Legati ad abrumpendam cum ipſis Gallis concordiam. Et iam tabellarium destinabant , qui rei nuntios ad regiam aulam deferret : ſed Præſides in tempore id moniti à Lotharingo , per eundem Oratores ab errore deduxerunt , ſuam mentem interpretati de ſolis Sessionibus , vbi ex locorum ſitu ſedes Hispano deſignata eam prærogatiuam non præferebat , quæ in conuentibus cernebatur ; ab hiſ verò ut abſtineret Lunensis ſe poſteā daturos operam , ut pote à priuatis functionibus. Quare ſuperelle videbatur diſſicultas maximè inexpugnabilis ſolum in ſupplicationibus , ac ſolemnibus ſacrificijs , de pacis oſculo , & thuris ſuſſimento ; de quibus Lotharingo alia non ſuppetebat ratio , niſi ut Hispanus cederet habitâ confeſtatione. Ceterū etiam de conuentibus conſilium ab eodem excogitatum eſt , ut ſederet Hispanus ex aduerso Legatorum , ſed extra ordinem Oratorum , & prope Antiftitem qui à Secretis erat ; ita tamen , ut ea ſedes haud videretur à Concilio , aut à Legatis Lunenſi destinata , ne quid ſibi noui iuriſ acquireret. Verū hæc omnia ex ſe ratiocinabatur Lotharingus , & incertus conſensutine eſſent Galli Oratores. Interim effectum eſt , ne ipſotum motus vltra pregrederetur.

³ Legitorum ſollicitudini aliquod leuamen attulit reuersus Vice-comes , qui Româ profeſtus exeunte Ianuario , ſpretis educationis delicij , ac tempeſtatis iniurijs , quatriduo Tridentum appulit , quod poſſent Præſides in tempore ab ipſius narrationibus lucem haurire ad deliberandum de futura Sessione , pridie nonas Februarioſis denuntiata. Et vix die vñico illum præuerterat cursor , vñà cum eo Româ profeſtus cum reſponſis ; quæ celeritate præ cæteris indi-

b. Dux Le-
gatorum ad
Borrom. 1. &
2. Februario,

1563.

1563. indigebant, super argumentis de Episcoporum auctoritate ac man-

^{i Variae litterae Borrom. a Legato & a Mantua num 24. 27. & 28. Ianuarij 1563.} Habebatur in litterisⁱ, nolle Pontificem dissolutionem Concilij, aut dissidium cum exteris nationibus. Tum varij apponebantur modi, per quos ut maximè posset satisficeret non solum rebus anteà à Lotharingo propositis, sed etiam posterioribus Gallorum postulatis. Et cuncta videbantur haud difficulter perfici posse, vnicō excepto, nimirum, ne concederetur Pontifici quod à Florentina Synodo ipsi tribuebatur, hoc est, illi deberi vniuersalis Ecclesiae regimēn. Iniquissimè id negari, quando etiam ante eam Synodus in eo cognouerat eamdem prærogatiuam alia Synodus cœcumenica, in Gallia Lugduni celebrata; & quando apparebat in vetustissimis diplomatis praesens consuetudo appellandi Romanum Pontificem *Episcopum Ecclesie Catholice*, quod tantum sonat quantum *vniuersalis*: quin etiam, quando ritus est à Cæsare usurpatus, cùm ad Pontificem scribit, ut apponat inscriptioni, *Ad Pontificem Ecclesie vniuersalis*. Verumtamen addebat, ne cum alieni animi duritie decertaretur, posse loco dictarum vocum has ponī: *regere vniuersum Domini gregem*; quo pacto loquitur Innocentius IV. cap. 5. de Schism. lib. 6. Decretalium; aut etiam posse illic relinqui simplicem vocem, *Ecclesie Dei*, omissa *vniuersalis*, dummodò alia quæpiam vox mutaretur ex usurpatis à Concilio Florentino, nec in hac tantummodò mutatio deprehenderetur. Pontifex verò dum quadam die sacris operaretur, eā disputatione feruente, obseruauit, iussitque significari Legatis, cunctos Sacerdotes Catholicos in tribus precationibus, quæ ad implorandam opem Romano Pontifici recitari solent, cum Deo loquentes, ter iterare, Deum voluisse, *ut Pius presit ipsius Ecclesie*, adeoque id sibi ab ullo Fidelium negari non posse. Sed subdebat, vbi arduitas in eo quoque offendetur sine dissidio insuperabilis, satis futurum Pontifici, si nec de sua, nec de Episcoporum potestate quidquam exprimeretur, illis tantum editis definitionibus, in quas Patres vnanimi consensu conspirarent. Breuiter, modò Sedis Apostolicæ auctoritas haud vulneraretur, ea Præsides agerent, quæ in obsequium Dei, & in rem Christiani generis cessura existimarent. Quod si animaduerterent adhuc acerbos animorum sensus, & res effrenatius agitatas, protraherent Sessionem, præstolantes auxilium temporis, quod crudiora maturat, & violentiora moderatur.

^{a 24. Ianuarij 1563. vñ 10 monum. dñis Burgheſiorū.} Insuper in responsione^k reddita libello tradito à Legatis Vice-⁴ comiti, Pontifex integrum in se illorum satisfactionem declarabat, affir-

1563.

affirmans, ab eorum fide ac virtute releuari sibi onus ponderosissimum, quod humeris sustinebat; huiusmodi in eo sensus & publica & priuata argumenta posse indies ab illis agnosci: eorum excusationes quod magis exactas, eò minus fuisse necessarias; quemadmodum ipse æqui faciebat illorum in scriberendo libertatem, ita pariter ijdem æqui facerent ipsius libertatem, quæ semper temperabatur negotijs in eorum prudentia repositis: tempus illud, seu longum seu breue, à se existimatum iri opportūnum Sessioni, quod ab eorum iudicio statueretur: se ipsorum monita expleturum in habenda parciūs fide narrationibus Tridentinis, de ijs quæ à Legatis gerabantur; sed non minus ipsi idem obseruarent in narrationibus Romanis de Pontificis dictis. Eorum testificationes de propitio Lotharingi atimo, & spem fructus, quem illius præsentia in Concilio afferret Ecclesiæ, gratas quidem Pontifici aduenisse, non tamen inopinatas: proinde se cupere, vt ipsi pergerent cum eo blandè ac honorificè agere, atque illi fidere. Quod ad Gallorum postulata spectabat, cùm breui reuersurus esset Gualterius cum æquis responsis, haud videri credibile, Oratores quidquam violenter tentatores. Sed vniuersè tuerentur Legati prærogatiuam suam proponendi, nec aliis eam sibi auctoritatem attiperet: numquam autem quidquam proponerent, quod officetet Pontificis Sediisque Apostolicæ auctoritati, perinde ac obseruatum fuerat in legitimis omnibus Concilijs. Varia diplomata ad eos misit, à se promulgata ad Rotam aliaque Tribunalia reformanda: significauitque, parari à se arctissimam emendationem. Datariæ ac reliquorum. Videri sibi, nouis legibus quæ statuerentur, solum futurum complectendum esse; sed se effecturum, vt fortassis illæ ad præteritum etiam extenderentur, vbi Synodus ita censeret.

Subiecerat Vicecomes oculis Pontificis alia mandata ipsi tradita à Mantuano.¹ Petebat hic à Pontifice, vt ipsum, laboribus & æta-
te iam attritum, nisi Concilium Aprili proximo absoluueretur, Pius
eo munere exoneraret: & quoniam duo illa munera sustinebat, &
Cardinalis à quo Romam vocabatur, & Episcopi à quo Mantua
alligabatur, studiosissimè flagitabat, vt sibi liceret prius, magis spe-
ciosum, deponere, quod se totum impenderet posteriori, magis ope-
roso.

¹ Concta ex-
tant in mo-
numentis
Burghesiorum.

Huic postremæ petitioni nihil responsum, cùm id maximè hono-
rificum responsum videretur, quasi de re tam apertè contraria vti-
litati ac splendori Sedis Apostolicæ, vt ne tantum quidem curæ
mereretur, quantum sufficeret ad repulsam. Alteri responsum est:

Pars III.

V v

Cùm

1563. Cùm Synodus tam citò absolui non posset, priuandam non esse tam egregio capite, cum inæstimabili detrimento Diuini obsequij, boni publici, dignitatis in ipso Cardinali, & satisfactionis in Pontifice; qui propterea illum hortabatur, vt alacri animo opus prosequeretur, quò simul oīnnibus posteà liceret felici operis exitu pergaudere.

Significabat Pontifici Mantuanus, opportunum à se censeri, vt ad Cæsarem, OEnipontum accendentem Olius Legatus mitteretur eum veneratus, quippe illi admodum acceptus, magnæque apud ipsum auctoritatis, & qui posset ab eius animo detergere finistram aliquam de Concilio opinionem. Et monitum Pontifici probatum est, traditâ Legatis potestate de re deliberandi, eamque per seipso exequendi.

Nec minùs Mantuani sententiam amplexus est Pontifex in concedenda absolute venia Altempio Cardinali deponendæ legationis.

Aliqui, quos idem commendarat, in ipsius gratiam beneficis affecti sunt.

Iniunctum pariter est Vicecomiti, vt verbis perhonorificis, ac & benevolentiaz plenis alloqueretur Lotharingum. Hic illi Præsuli, discedendi veniam ab ipso petenti, tria plurimùm commendarat: Morum emendationem, Pontificis accessum Bononiam, & Subsidia liberè suppeditanda ad animandos adiuuandoisque Catholicos in Gallia. Quamobrem demandatum est Vicecomiti, vt quod spectabat ad primum, ipsum doceret quæ sècum Pontifex comunicarat: ad alterum responderet, Pontificem ipsius consilia fecuturum: de tertio palam faceret, moram solutioni iniectam fuisse ab ijs ministris, qui has suppetias Catholicorum causæ minimè cupiebant, quandoquidem quæsitæ à Pontifice conditiones non æquissimæ solum, sed facillimæ videbantur, quod illicò plenè intellexisset Cardinalis, vt potest negotiorum ingeniorumque suæ regionis peritus: tamen sciuisse tandem Pontificem, magnam earum conditionum partem negligi.

Grata similiter responsa retulit Vicecomes ad pluriima, quæ pertierant tum Legati, siue communi siue proprio nomine, tum Lotharingus, ac varij Patres, tum etiam Martinus Mascaregna Lusitanus Orator; cui redditæ sunt duæ epistolæ, vna Pontificis, altera Borromæi, vbi grates illi agebantur, honorificentissimis formulæ conuestitæ, ob eximium viri studium in promouenda Concilij concordia, Sedisque Apostolicæ dignitate sustinenda.

Et

1562.

Et sanè laus nulla suppeteret quæ illi hoc nomine non debere-
tur : imò post hasce litteras à Pontifice missas , sed nondum Tri-
dentum perlatas, nouam ipse laudem promeruerat. Cùm enim cer-
tamen ferueret super eo præfertim Canone , in quo potestas Roma-
ni Pontificis in Ecclesiam vniuersalem firmabatur , ille ^m cum suis
Theologis tres ipsos dies cohortatus est Gallos , vt Canoni assenti-
rentur. Præcipue verò Didacus Payua ⁿ , & Doctor Comanus, à Re-
ge Lusitaniz ad Synodum missi , eruditos commentarios elabora-
runt ad Pontificiæ auctoritatis emolumentum , qui cum ingenti
commendatione à Legatis ad Borromæum missi , parem quoque
laudem à Romanis Theologis , & ab ipso Pontifice acceperunt ^o. Quapropter eius nomine relatæ sunt auctoribus singulares illæ gra-
tes, quæ non modò intimæ benevolentiaz argumenta sunt, sed æsti-
mationis plurimæ; quæ supra modum confert, vt reddatur cuiquam ^{1563.}
benevolentia Principum non solùm gloria, sed etiam fructuosa.

^m Litteræ
Fuscararij ad
Moronum
28 Ian. 1563

ⁿ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
28 Ian. 1563

^o Litteræ
Borromæi ad
Legatos
6. Februarij

C A P V T XVI.

*Errata Suauis. Difficultates tunc insolubiles habitæ, tum in discor-
dia inter Gallum Hispanumque Oratorem, tum de Canonibus
Decretisque memoratis. Lotharingi epistola ad se purgandum Ro-
manam missa. Consilium concorditer suscepimus, & re completum
prorogandi Sessionem ad 22. Aprilis, & interim expendendi
argumentum Matrimonij.*

DE his omnibus euentis non nisi extimam , & quasi in corti-
ce notitiam ostendit Suavis , & hunc ipsum corticem sæpè
falsò comminaculat , dum colorat. Susceptam in postremis
Operis huiusc libris consuetudinem prosequar , adeoque nonnul-
los solùm ex eius erroribus indicabo. Scribit, Aduenisse ad Conci-
lium Ducis Sabaudi Oratorem Episcopum Astiensem. Satis erat le-
gere non inquam monumenta manu scripta , sed Concilium An-
tuerpiæ impressum , vt sciret, Augustensem fuisse.

Sed hic leuis est error ; at verò grauis est calumnia , Lotharin-
gum inducere strenuum vituperatorem Pontificis , quasi ab eo li-
bertas Concilio adimeretur. Quemadmodum Hebræorum scripta
præpostorè nobis legenda sunt ad sententiam percipiendam , ita
Suavis dicta præpostorè pariter credenda sunt ad veritatem eruendam ; quandoquidem Lotharingus, sicut ostensum est , Pontificem
ad accessum sollicitabat: quod, siue præsentia, siue propinquitate, res

V V 2 &

& concordiam Synodi promoueret. Acerbè quidem conquestus de quibusdam, qui per affe&atum Sedis Apostolie& studiuin, vt ipse rebatur, veritati & condecentiæ repugnantes, maximum illi detrimentum inferebant; in quan sententiam Legati pariter concurrebant, sicuti toties exposuimus.

Refert colloquium inter Oratores Gallicos & Legatos, prorsus alienum à vero; quod constat ex Præsidum litteris ad Borromæum, illud distinctè narrantibus, ex quibus nos penè ad verbum desumpsimus. Neque hæc tanta narrationis discrepantia tribui potest Legatorum in scribendo moderationi, quasi temperatà ac diminutà auctoritate; siquidem longè plus austeri acerbique continetur in illorum ac nostra narratione, quam in Suaiana. At quid de certamine, quod ille comminiscitur, quoniam complures Patrum, Romæ minus proprij, nolebant fateri in Romano Pontifice auctoritatem æqualem Christo tamquam homini, & mortalem vitam ducenti; sed tamen eidem æqualem Petro tribuebant: quod Romæ fautoribus haud probabatur, veritis, ne Romanus Pontifex adigeretur ad obscuram ac pauperem S. Petri vitam exigendam? Fieri ne posset, vt quidquam excogitetur aut amarius ob malignitatem, aut ineptius ob insulitatem? Prætereo Paleottum (qui Concilio intererat Sedis Apostolicæ minister, adeoque in illius veneratione ac studio nemini concedebat) aperte suis in Operibus docuisse ^a, in Romano Pontifice non inesse auctoritatem parem Christo mortali, sed Petro. Id prætereo, & enuntiationem ipsam ex se considero: Quo pacto in hominis Christiani mente nasci poterat vlla cogitatio de illa inter Pontificem & Christum æqualitate? Numquid vñquam pronuntiatum est, obtineri potestatem à Pontifice instituendi Sacraenta, sicut instituit Christus, condendi leges perpetuas, & à relaxationibus immunes; & derogandi præteritæ legi Diuinæ, quemadmodum Christo licitum erat; impertiendi alijs auctoritatem, quæ falli non posset in scribendis definiendisque Religionis argumentis; sicuti fuit à Christo impertita? Non adeò despiebant Tridentini Patres. Præterquam quod quiniam tam luciosus in texendis mendacijs Suavis fuit, quin viderit in hoc aper tam contradictionem? Si, cùm æquiparabatur Romanus Pontifex Petro, metus incessisset ne is ad S. Petri viuendi rationem coarctaretur: similiter in eo æquiparando ipsi Christo timendum erat, ne adigeretur ad rationem viuendi, quam exercuit Christus mortalis, nihil certe delicatiorem splendidioremque vitâ à S. Petro ductâ. Controversia igitur de æqualitate fuit, cuiusmodi nos ostendimus,

cùm

• De sacri
Consistorij
consultatio
nibus par. 1.
quæst. 3.
num. 3.

cùm vna pars, Pontifici magis propitia , contenderet hunc æquari
Petro auctoritate regendi; & altera dissentiret, rata auctoritatem ex
sanctimonia crescere , ac per eam posse Canonicos libros dictari:
quod præstare poterat S. Petrus , & absque dubio Pontifex Roma-
nus non potest. Ita concorditer rem-narrant tam multa certa ac le-
gitima monumenta quæ^b produximus.

b Cap 13.

3 Iam verò ut narrationem prosequamur, Præsides vndique impli-
catus conspicabantur nodos, quos ipsi soluere nitebantur. De Ora-
torum quæstione Lotharingus illis renuntiauit , congressum ^c se Litteræ Le-
fuisse cum Oratoribus Gallicis , & cum paucis quibusdam è regio gatorum ad
Consilio qui aderant , & inter omnes conuenisse , cùm adhuc Rex Borromeum
7. Febr 1563
esset pupillus , fas non esse ministris , assentiri cuiquam mutationi,
quæ veterem prærogatiæ possessionem illi reuocaret in dubium.
Quò maior erat Oecumenici Concilij auctoritas , tantò maiorem
ab eo tributum iri edito illic exemplo. Continuata Christianissimi
Regis promerita apud Ecclesiam nequaquam pati, minores minúsve
patentes sibi honores exhiberi ab hac , quàm ab antea*ad*is Synodis
eius maiores acceperant. Quicumque locus Hispano daretur, aut à
consueto diuersus , nimirum infra Gallos, aut cunctis Oratoribus
non inferior (in quo à præterita duritate recedebant) adeoque
evidenter infra ipsos , tem dilucidam obturbaret, ac proinde quod-
dam spoliationis genus crederetur. Quod Oratores ad discessum
coëgisset , non sine periculo dissoluendi coniunctionem illam
inter duos Reges , adeò necessariam in præsentia Religioni.
Singularem tunc rationem habendam esse de Carolo Rege ab
eo conuentu, ad remunerandos labores, quos ille tolerabat magna
ex parte ut Ecclesiam sustineret : ipsis fauere auctoritatem pruden-
tissimi Senatus Veneti , qui in ea lité iudicarat seruandam esse Re-
gis Galici possessionem , permisà partibus libertate suas rationes
expendendi.

4 Ea responsio tantò gratiùs Legatos perculit ^d, quantò maiorem d Litteræ Le-
spem , sicuti narravimus, ipsis fecerant Hispaniæ Nuntij & Borro-
mæus , de optimo studio, quo Philippus Rex suos Præfules impul-
surus esset , ut Synodum ad salutarem exitum promouerent , vtque
Romanæ Sed: sua iura seruarentur illæsa : cùm satis intelligerent
Præsides, huiusmodi Philippi mandata , per alterius quàm per Ora-
toris linguam imprella , euasura instar optimi teli imbecillâ manu
vibrati.

gatorum ad
Borromeum
1. Febr. 1563

Nec maiorem facilitatem experti sunt ad argumenta compo-
nenda, de quibus disceptabatur. Oratores Galliæ ipsos adeuntes

V 3 dixe-

1563. dixerunt, Proponendum esse Decretum de mansione , receptum in conuentu habitu coram duobus Cardinalibus: hunc fuisse omnium Conciliorum morem , vt in cœtum generalem referrentur quæ in peculiaribus statuta fuerant : ita pariter duos illos Cardinales cense re. Quod postremum veritati consonabat, cùm Lotharingus ac. Madruccius sibi in animum inducerent, nolle Præsides Decretum illud sententijs exponere , quòd eius comprobationem præuiderent.

Cùm igitur illi stude rent hinc suam tueri dignitatem in dandis, non accipiendis ibi legibus à quocumque priuati iuris, hinc rectè prudenterque se gerere ; per communes de morte formulas Oratoribus responderunt , suo se muneri facturos satis: posteà verò cuncti simul conuenere Lotharingum , ipsi ostensuri , rem proponendam non esse tam multis reluctantibus : sed tam graui tædio & ægrimoñiâ oppletum hominem comperere , vt sibi persuaserint, nullum cibum in stomacho tam turbato bonum in succum conuersuni iri. Quare breui vniuersali que sermone habito digressi sunt. Postridie manè ad illum miserunt Senogallensem Antistitem , & ad Madruccium Archiepiscopum Lancianensem , qui summatis huiusmodi consilium proposuere : vt in alias octo dies differretur Decretum de præscribendo die certo Sessionis: interim verò referrentur in generalem confessum sex Canones minimè controuersi , & Decreta doctrinæ illis respondentia : vt pariter proponeretur Decretum mansionis à Lotharingo digestum: sed quoniam in comperto erat , complures huic propositioni repugnare , iterum proponeretur ; posteà Decretum aliàs à Legatis propositum , quòd Patres quod sibi melius videretur comprobarent : in quo custodiretur , ac palam fieret plena libertas Concilij: atque hoc pacto Præsides criminacionem purgabant, quòd obstante ne res proponeretur, veriti ne comprobaretur. Sed consilium duobus Purpuratis non placuit. Quapropter ipsos inuitarunt Legati, vt secum Kalendis Februarij ferò conuenirent , vnà deliberaturi , quando Sessionis dies iam fores pulsabat. Lotharingus, vt animi perturbationem corrigeret illis se inuisentibus anteà patefactam, ore præsetulit, perinde ac fieri solet cum rationi spatium conceditur depingendi exterius quasi quâdam iride nubes interiores, festiuam speciem affabilitatis ac benevolentiaz; ita tamen , vt improbarit eas voces in Canone positas, regendi Ecclesiam vniuersalem : adiecitque, à se ad conscientiam suam exonerandam, eo die Pontifici fuisse significata cuncta incommoda , vbi voces illæ non delerentur , cùm Galli numquam illis consensuri essent.

Et

6. Et verum quidem fuit; ab ipso longam epistolam eo die scri-
ptam fuisse ad Berthonum Actorem suum, quam hic Pio ac Borro-
mæo legendam deferret. Ibi post procœdium refertum sensibus <sup>Exeat inter
Commenta-
rios Seripan-
di.</sup> egregiæ in Apostolicam Sede in obseruantiaz, pergrati erga Ponti-
ficem animi, tristitiaz inæstimabilis ob enatas discordias, horribi-
lis funestæque præfigationis de futuris euentibus, summa ad qua-
tuor capita redigebatur.

Primum erat, locus communis cum Pontificibus visitatus ab ijs
qui ad consilia remissa atque indulgentia nequeunt illos adducere,
videlicet asperima querimonia, in eos homines iacta, qui per
ostentationem studij omni concordiaz obluctabantur, quò aut præ-
celbos honores consequerentur, illius fucati studij præmium;
aut vitæ Pontificis dies detraherent mole laborum, vnde nouo
Pontificatui locus aperiretur. Veram Sedis Apostolicæ utilitatem
sitam non esse in vna alteráve vocula, eius prærogatiwas expressius.
sonante, sed in obedientia prouinciatum, & in quiete Reipublicæ
Christianæ.

7. Tria reliqua capita vertebantur in ratione reddenda operæ à se-
nauatæ tribus articulis, de quibus contendebatur. In articulo man-
sionis duas esse Patrum sententias, à pluribus probatas: alios velle
declarationem quòd ad ius Diuinum spectabat; ab alijs, cum qui-
bus ipse sentiebat, eam non opportunam existimari; propterea
quòd complures, haud probè calentes iurisdictionem interpretan-
di huiusmodi ius, argumentum deduxissent damnandi res anteā
gestas, & iustum absentiam Episcoporum. Quamobrem ad hoc in-
commodum evitandum, positas non fuisse in exemplo Decreti,
quod à peculiari cœtu coram se digestum fuerat, alias voces præ-
ter vniuersales, & similes usurpatis Paulo III. sedente. De indu-
stria tamen initio eius exempli enumeratos fuisse ab illis Patribus
nexus à Deo iniectos ijs omnibus, quibus animarum procuratio
comittebatur, idque quò tolleretur offendio, quæ vel in ipsos opí-
fices emanarat, quasi Patres Concilij Diuinæ legis hostes essent, &
ab eius appellatione abhorrent. Quidquid in eo Decreto pone-
batur, è sacris Litteris esse desumptum, nec ex eo tacendum, quòd:
sinistræ distortioni subiaceret; aliter nec oportuissc Euangelium.
recitate.

8. De institutione Episcoporum se non posse quibusdam assentiri,
negantibus, Episcopos, & cum illis Pastores omnes animarum, esse
vlo modo Christi Vicarios; neque ijs, qui affirmabant, à Christo
solum Petrum fuisse creatum Episcopum, à quo in reliquos Apo-
stolos.

1563.

stolos Episcopatus deuenirerit : in reliquum , vix esse inter Patres Concilij , qui non conueniret in ea forma Canonum & Decretorum , quā exigeretur in Episcopis , tum præteritis tum futuris , assumptio seu tacita seu expressa , à Romano Pontifice habita , & obedientia , quæ ab ipsis illi debetur , eorumdem præterea potestate ad Ecclesias ipsis commissis ab illo restricta ; per quæ Pontificalis auctoritas non illæla modò , sed corroborata perstebat .

Denique quod attinebat ad superiorem auctoritatem Pontificis , aut Concilij , fateri se nutritum fuisse in Acedemia Parisiensi , quæ fauet Concilijs , & à se comprobari omni ex parte Synodus Constantiensem ac Basileensem , non item Florentinam . Certum exploratumque sibi esse , nullum suæ nationis Episcopum adductum iri ad oppositi Decreti consensum ; Oratores contestaturos ; argumentum porrectum iti ad scribenda volumina pro utraque parte decertantia , vnde Apostolicæ Sedis auctoritas in dubium reuocatur . Quocircà cum in eo regno nimium sanè cum hæreticis pugnandum esset , à se Pontificem orari , vt aliorum calamitates miseratus , nollet nunc tam molestam litem cum Catholicis excitare , eosque impellere ad alienationem illius potestatis , cui arctius alligandi curabantur ; sed satis haberet , si Sedes Apostolica in auctoritate sua ac possessione persisteret , neque maiorem in tam importunitatis rerum conditionibus declarationem exposceret . Tum primâ , tum mediâ , tum postrem à epistolâ se obsequenter Pontificis iudicio , & Ecclesiæ auctoritati committebat . Huiusmodi fuit epistola , quam Lotharingus significauit Legatis Romam à se missam fuisse eodem die , quā se purgaret , & Pontificem in suam sententiam traheret .

Præsides igitur post longam deliberationem , concordi iudicio 10 censuerunt protrahendam esse Sessionem usque ad primam feriam v. post Octauam Paschatis , quæ feria incidebat in 22. diem Aprilis : interim verò tradendos esse Theologis articulos de Matrimonio , congeminatis quotidianis coetibus ; ita vt Theologi manè de hoc arguento disputarent , Patres autem vesperi agerent de abusibus ad Ordinis Sacramentum spectantibus ; vt per hanc moram inuenient ratione aliquā componendi præsentes dissensiones , Sessio copiosa pro dignitate celebraretur , compensatâ maturitatis tarditate , messis uertate , tristitia nimirum solamine in dilationibus semper consueto , sed ferè semper fallaci . Eò libentiū Legati in hoc consilium venere , quod Lotharingus viuidam in ipsis spem excuerat futuræ concordiæ . Hæc autem spes in illis confirmabatur

etur ab ingenio temporis, quod per recognitionem defatigationem- 1563.
que conciliator est omnium dissidiorum. Congruebat id pariter
menti Pontificis ex postremis litteris ad eos perlatis ^{f. 28 Janua-}, in quibus ^{rij 1563.}
etiam confirmantur memorati nuntij de officijs à Rege Catholico
promissis; adeoque verisimile erat, meliores ex mora conditiones
euasuras.

¶ 1 Eodem vespere de inito consilio docuerunt omnes Oratores, qui-
bus tamquam necessarium probatum est, simul mœstitiam aliquam
præ se gerentibus propter populorum offensionem ex multiplicata
prorogatione in rebus quarum confessio tantum celeritate indi-
gebat. Galli præsertim responderunt, placere sibi consilium, non
solum quia necessitate honestabatur, sed quia præuidebant, quan-
tum improbatura esset Gallia eam Sessionem, si fuisset habita
nullis editis de disciplina legibus, quarum potissimum Christiana
Respublica tunc indigebat. Ægrè quidem se ferre, quod vna cum
prorogationis Decreto simul eius causa, Synodo probrofa, vul-
ganda esset, videlicet, Patres conuenire non potuisse; idque pro-
pterea, quod contendebatur, ut inter Canones ac Decreta verba
insererentur à Theologis non agitata, ab Episcopis non expensa, &
aduersantia Religioni: quam tot iam annos amplectebantur Galli
innixam in sacrosanctis Concilijs, ut de ea dubitare non liceret;
perinde quasi contentio declarandi, mansionem iurisdictionemque
Episcoporum esse de iure Diuino (quæ duo postulata harum om-
nium discordiarum origo fuere) potius non fuisset contentio in-
ferendi voces ac res nec in Theologorum disputationibus discussas,
nec in Patrum conuentibus compositas; & quasi Bâsilensis Syno-
dus maiorem auctoritatem obtineret in estimatione communis Ec-
clesiae, quam Florentina. Addidere Oratores, si vellent Legati ut
Rex regnumque illam prorogationem æqui bonique consulerent,
ne morarentur amplius ipsorum postulata proponere; non quod
Oratores sibi persuaderent se cuncta impetraturos, sed quod possent
acquiescere Patrum sanctionibus, è parte quæ ipsis concederetur
contenti. Concluserunt, ijs absoltis, & quæ Oratores Cæsaris po-
stulabant, nihil superesse in Concilio perficiendum.

¶ 2 Præsides in his quæ Oratores, & quæ anteà Lotharingus signi-
ficarant, conspicati numquain flexibilem Gallorum repugnan-
tiæ recedendi ab illa, prout ipsi appellabant, religione, ac-
ceptisque anteà mandatis, quæ diximus, à Pontifice, ut ad tot mala
vitanda & concordiam componendam, mutationi illarum vocum
in alias vniuersaliores assentirentur, aut etiam argumentum illud

1563.

omnino prætermitterent, non mediocriter animis fluctuarunt ac vacillarunt. Tandem magis honoris studiosi, quām quietis audi, Romam rescriperunt: Se quidem iussis obtemperaturos: ita tamen, vt, quoniam res agebatur magni momenti, & contraria consilio majoris partis Canonum Consultorum, quippe quòd negabatur Romano Pontifici, post diuturnam ac publicam litem, id quod iure ipsi debebatur, quodque præcipue tribuebatur à Synodo Florentina; vnde fieri poterat, vt decursu temporis ea de re Præsides insimularentur, orarent Pontificem, ne grauaretur id ipsis per diploma disertè imperare, in quo apponeretur, id fieri pacis & concordiæ causâ. Itaque die postero Patribus ad generalem cœtum

g Acta Arcis comucatis Mantuanus & hæc locutus est.

Elix. & lit-

teria Legato-

rum ad Boi-

rom. & Da-

rium 3. Febr.

& litera la-

dret. sis 4. Fe-

bruarij 1563

Peruenimus ad Sessionis diem, non tamen peruenimus ad concordiam 13
Sessioni prætituram. Etenim cum ingens peccatorum cumulus, inter nos &
Patrem misericordiarum interiectus, nondum sublatus fuerit, non potuisse
ipsius misericordia ad nos descendere, quā disiceretur dissensio supra Ec-
clesia Principes diffusa. Tum necessitatem differende Sessionis ostendit,
rationemque ne dies præscriberetur aut adeò propinquus
vt periculum adiretur indecoræ cunctationis nouæ, aut ita lon-
ginquus ut nimium grauis euaderet Patribus commoratio, nihil
agentibus inter incommoda illius domicilij: idcirco delectam à
se fuisse feriam v. post Octauam Paschatis, quæ feria incideret in
diem vigesimum secundum Aprilis. Interim optare Præsides, vt
colligerentur à Patribus corruptelæ, quæ in Ordinis Sacramentum
irrepissent, earum syllabo ei qui à Secretis erat tradito, quod
proponi possent; & simul etiam Theologi disputarent de articulis
Matrimonij, quod perficeretur id quod anteactâ Sessione præscri-
ptum fuerat, videlicet, vt simul de duobus postremis Sacramentis
decerneretur. Diuturnum videri non posse spatum illud cuicum-
que consideranti, quot dies impenderentur à Theologis in haben-
dis quæstionibus, & à quot Patribus postmodum sententia dicen-
da esset. Ipsi perinde deliberarent, quod si spatum temporis com-
probaretur, possent postridie tradi Theologis articuli de Matrimo-
nio, hoc ordine seruato, vt matutinum tempus eorum discepta-
tionibus tribueretur, & altera diei pars Patrum trutinæ de abusi-
bus memoratis. Ita ne momentum quidem temporis otiosum ef-
flueret.

Studuit Lotharingus persuadere confessui tamquam certum, 14
 si Decretum de manione à destinatis Patribus confectum illuc ad-
 duceretur, celebratum iri præstituto iam die Sessionem: nolle ta-
 men

men se de quopiam iudicium ferre; velle potius credere, huiusmodi intermissionem iustis è causis profectam: sed angi se grauiter ex ea noua mora, quæ vulgari non poterat sine ingenti admiratione Fidelium, post tot antegressas prorogationes. Ipsorum noxas eiusmodi esse (idque de seipso, non de alijs à se dici) ut, cum assisterent Synodo Cæsar ac tot reges per Oratores suos, eaque vera disciplinæ correctio ab omnibus tantoperè fuisse efflagitata, ad id usque temporis nihil confici potuerit, sed inter ipsos discordiæ dissidiaque persisterent. Quemadmodum in Apocalypsi Ephesus Episcopus à Deo commendatus est, quod Nicolitarum facta odio habuerat, sed ob alia à se gesta castigatus, ita Concilium Tridentinum esse laudabile, quod integrum in Fide Catholica conueniret, odio prosequens Nicolaitas, hoc est hæreticos; non tamen esse laudabile, quod minimè conueniret in emendatione morum, cunctis expectata & exoptata. Ceterum quod propositum fuerat, formis valde honorificis probauit; cohortatus est Patres ad rem ardenter prosequendam, & opem suam in promptu obtulit.

Muglitius Orator Cæsar, & Pragensis Archiepiscopus, non minus elatè quam prolixè verba fecit. Tam multas prorogationes damnauit: si qua tamen admittenda tunc esset, eam ultra tertiam hebdomadam non esse protrahendam, cum mansionis Decretum iam formatum haberetur. Incumbendum in posterum disciplinæ, prætermisis dogmatibus; illâ siquidem magis quam his Ecclesia & Christianus orbis indigebat. Atque ea cuncta protulit potius per imperium Præsidentis, quam per modestiam Antistitis priuati. Huius sententia de breuiori ad Sessionem spatio auctor fuerat per amaram quamdam libertatem, in studiosioribus frequentiorem, Archiépiscopus Braccensis; cui duo de quinquaginta adhæsere, nimirum cuncti Galli, cuncti Hispani, uno excepto, & aliquis ex Italis, qui tam multa conquesti sunt^h, tam multa vituperarunt, ut ^b Littere Fucararij ad Moronum 4. Febr. 1; 6; i Extant in Actis Episcopi Salmanticensis.

1563. dam earumdem vocum exemplum ab ipso potentibus. Sed impunis pariter idem non abiit ab illa stabiliori damnatione, quâ matu-
ri consilij homines detestari solent tamquam indecora eiusmodi
scommata ob loci maiestatem , & argumenti grauitatem : quin
autâ illi potius confidentiâ ex quorumdam leuium fauore, quâm
pœnitentiâ ex monitis Legatorum, in vituperationem breuî inci-
dit , ac propè fuit ut puniretur , sicuti narrabimus; ac de ipsius effa-
to propheticâ palam fecit euentus, illum fuisse Prophetam quâm
inaustum, tam fallacem.

Sed cunctationi à Mantuano propositæ centum triginta sex suf- 16.
fragati sunt , adeoque supra duas tertias partes. Quare Suavis, ini-
què inductâ pro suo more alienâ personâ , queritur Synodus non
esse liberam , & eo consilio rem geri , ut defatigationis torturâ co-
geretur ad obsecundandum Legatis ; quando re ipsâ nec denuntia-
ta , nec prorogata vñquam Sessio fuit sine non maioris modò
partis , sed longè maioris consensu. Sed consuetudo seditionorum
est , ut cum ipsis pauciores sint , in plures vociferentur , vñi voca-
bulo proprio simul & fraudulentio *libertatis*.

HISTO-

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS.

ARGUMENTVM.

 CÆSAR Oenipontem venit. Commendonus à Le-
gatis ad eum missus; & quid inde referat. Arti-
culi de Matrimonio Theologis traditi. Orta inter
eos lis de prærogativa ex titulo Nationum; &
quo pacto composita. Litteræ Gallia Regis ad
Concilium. Pungens Oratio Fererij, dum litteras
Conuentui tradit; & Synodi responsum Regi redditum. Aegri-
moniæ Lotharingi ac Madruccij. Utriusque ad Cæsarem accessus.
Quæ ibi Lotharingus egerit, eiusque reditus. Consilium à Cæsare
habitum cum varijs Theologis de duodecim articulis. Aduentus
Tridentum Mantuani Ducis, ad Ferdinandum pergentis. Mors
primi Legati, qui Ferdinandi Ducis patruus erat. Vita Cardinalis
demortui breuiter narrata. Adhibita à Cæsarianis & Gallis stu-
dia, quò Pontifex illi sufficiat Lotharingum. Electi actutum à
Pontifice noui. Legati Moronus & Navagorus. Molestia idcirco
in Lotharingo comperta à Gualterio Româ reuerso. Cædes Guisij
Ducis constanter à Cardinali fratre tolerata. Obitus ac laudes Se-
ripandi Cardinalis. Armorum strepitus Tridenti inter varias na-
tiones, labore plurimo sedatus. Litteræ Cæsaris ad Pontificem, &
ad Legatos, cum quatuor postulatis. Altera epistola eiusdem arcand
data Pontifici. Huius responso ad utramque Iter Lotharingi Ve-
netias,

netias, & postea Vicecomitis, cum illo acturi de Pontificis Cæsarisque aduentu Bononiam, quem Lotharingus proposuerat. Musottus, qui Seripando à Secretis erat, adscitus in idem munus à Lotharingo, & ad Pontificem missus. Oliuo post mortem Mantuani cuncta præterita munia à Præsidibus confirmata. Habitus apud Granatensem catus Cæsarianorum de usu Calicis, & auctoritate Pontificis. Pax Gallie cum Hugonottis, noxia religioni. Varij ea de re sensus Lotharingi. Oratori Militia S.Ioannis Baptista difficultas Tridenti de loco obiecta. Aloysius Auila Orator Philippi Regis Roma: eius mandata & responsa illi redditæ. Exceptus Moronus Legatus Tridenti, qui statim ad Cæsarem proficiscitur. Lunensis Comitis aduentus. Congressus inter eos de particula, Proponentibus Legatis. Res agitatae de Oratorum emulatione, tum Tridenti, tum cum Regina matre in Gallia, tum cum Cæsare. Facilitas & concordia in hoc à Gallis simulata, & cur. Reditus Lotharingi Venetijs: eius querele & affectiones. Homo ab eo missus ad Cæsarem: tradita huic mandata, & responsio redditæ. Nauigerus Legatus improuisò & priuatim ingressus, & qua de causa. Inter hunc & Lotharingum animorum coniunctio ex Pontificis voluntate. Noua Sessionis prorogatio usque ad vigesimam Maij, & casus hac in re Legatis molestus. Mors Petri Sotij, eiusque ad Pontificem litteræ id temporis scriptæ. Moronus humaniter exceptus Oeniponti. Mandata illi tradita, & quæ idem egerit scripto & verbo super cunctis capitibus litterarum Ferdinandi ad Pontificem. Difficultas perardua in tribus articulis, sed à Moronotandem diluta, datis ad Cæsarem litteris post abeundi veniam, & acceptis responsis. Reditus Musotti Româ, & Lotharingi satisfactio. Pia litteræ Scotorum Reginæ, delatae conuentui ab illius patruo. Huins oratio. Synodi responsio. Liberæ notabilesque sententiae in cœtu dictæ à Lotharingo & Granatensi, de Episcopis, de Cardinalibus, ac de alijs argumentis. Graues difficultates Tridenti ac Romæ, ob controversiam inter duorum Regum Oratores, in Concilio tandem superatae quod spectabat ad Conuentus. Sententia à Lan-

Lancianensi prolata, & hinc excitata postulatio in Procuratori-
bus Ecclesiasticorum de ipsorum iure ad ferendum in Concilio
suffragium, Legatis in anticipi ob eam pendentibus. Moroni redi-
tus. Nōua prorogatio concors ad 15. Iunij. 1563.

C A P V T P R I M V M.

*Aduentus Cæsaris Oenipontem. Commendonus ad eum missus à Le-
gatis. Articuli de Matrimonio Theologis minoribus traditi.
Alteratio inter ipsos, coorta ex titulo Nationum, & grè composta.
Noua Gallorum postulata Legatis exhibita.*

DOSTQVAM Cæsar Augustana Comitia feliciter persoluit, certus iam Cæsarei diadematis filio imponendi, Oenipontem se contulit, eentum passuum millibus distans Tridento; vnde licebat ipfi Synodo assistere quantum satis erat, ut de illius rebus edoceretur, ac tempori mandata mitteret, absque incommode adeundi disci-
niis ob solemniorem præsentiam maiestatis. Quinque Ecclesiarum Antistes, vbi primùm resciuit Cæsarem accedere, nimirum 26. Ianuarij ^a, Tridento profectus est Oenipontem, quò reliquos omnes in ipso edocendo præuerteret. Præuidebatur Lotharingus quoque siue sponte suâ, siue Reginæ mandato illum inuisurus ^b, tum ad obsequium, tum ad negotium. Quamobrem Legati pariter sta-
tuerunt hominem mittere, qui per eam speciem reuerentia, tanto Principi persoluendæ, ipsorum causam re ipsâ sustineret. Et quo-
niam Osij Cardinalis accessus, à Mantuano sicuti narratum est designatus, iter fuisset maioris lentiorisque nauigij, decreuerunt ce-
leriorem cymbulam interim mittere; animumque ad Commendo-
num conuerterunt, qui Venetijs morabatur ^c, vir cordatus & offi-
ciosus, iam notus & acceptus Cæsari, & experientissimus Germa-
niæ. Quare illum Româ comprobante & reuocatum, eò profici-
iussérunt, vt vnâ cum Delfino Nuntio niteretur à mente Cæsarisi
arcere sinistras opiniones, quas alij studerent in illum inducere. Erat siquidem Ferdinandus ex eo ^d hominum genere, qui candi-
dissimi in se ipsis, tantundem candoris in alijs arbitrantur: hinc
interdum quia nimium credebat probitatis, nimium credebat im-
probitatis, dum veracem existimans quemcumque loquentem au-
diebat: ^e qz.

^a Litteræ
Fustarrij ad
Moronum,
28. Ian. &
criptum Vi-
cecomitis
ad Borrom.

^b Febr. 1563

^c Extat in
mandatis

Mantuani

Vicecomitt
atis, & in
litteris Lega-

torum ad
Borrom.

2. Feb. 1563.

^d Vita Com-
mendoni à
Gratiano

Episc. Ame-
liens. scripta

^e Littera Le-
gatorum ad
Borrom.

19 Ian. &
duæ 28. &

alera 2. Feb.

1563.

^f Vita prædi-
ctæ

1563. diebat; facilè existimabat improbum, quemcumque apud se vituperatum accipiebat.

*f Extant in
ter scripturas
Burgesiorum.*

Data Commendono documenta, in duplice cardine f vertebantur. Prior erat, vt ea purgaret apud Cæsarem, de quibus eius Oratores conquerebantur, hoc est, nondum à Legatis fuisse proposita Cæsarei voluminis postulata; quod sanè præstaret, reuocans in memoriam Cæsari, à Legatis huiusc rei causas fuisse Cæsari significatas, & ab ipso comprobatas, grates illis agere haud dedito. In his, & in Regis Galliæ postulatis, quæ ex parte concordabant, simulque cum Cæsareis inculcabantur ab Oratoribus vtriusque Principis, duo rerum capita contineri. Alias ad Pontificem, Aulamque Romanam spectantes; has verò satius duceret Cæsar reponi in iudicio Pontificis, qui in rebus sibi ob oculos obuersantibus discernebat quid fieri posset & oportet, longè melius quam longinqui; nec opus negligebat, vt qui sua tribunalia iam reformarat, solertiique cura incumbebat ad opus indies melius perficiendum. Atqui si quidquid corruptum erat non curabatur, animo recolendum esse id quod magis quam reliquis innotescit Principibus, qui ægritudinum ciuilium medici sunt, quibusdam morbis nonnumquam ex humano vizio remedium admoueri non posse nisi morbo nocentius. Quod si adhuc videretur Cæsari peculiarius quidpiam hac in re sanciendum, id ab ipso Pontifice peteret, à quo ipsi, quantum ferret honestas, satisficeret; Legatos verò suam quoque depreciationm atque operam in eo policeri. Sin autem super his negotijs ad Synodum configisset, Pontificem, ad tuendam dignitatem suam, ab heresi eâ tempestate adeò oppugnatam, id prohibitum fuisse, & Legatos neruis omnibus obstitutos, neque Synodum proximum prosperumque exitum habituram, prout supra reliquos à Cæsare curandum erat, vtpote Primogenito & Aduocato Ecclesiæ: Dioeceses verò diu Præsulibus orbatas, in magno clodium periculo relictum iri. Alterum postulatorum genus in rebus versari magis seiunctis à proxima ratione Pontificis: & ex his haud destitutos Præsides eas proponere, quas facilè honesteque impetrandas censerent. Tamen super his quoque iniungebatur Commendono, vt in colloquijs familiaribus prudenti quâdam ratione aliquid missitaret de perturbationibus, quas illarum complures essent allaturæ. Sed quoniam eiusmodi animaduerisiones, quasi profectæ à consiliarijs suspectis, & auersis à disciplinæ correctione, parum fortasse fidei, parumque audientiæ essent habituræ, eas parcè & opportunè proferret, & per speciem casu potius illas iactantis, quam semi-

seminantis, quò posteà per seipfas, puræque earum veritatis vi, radices agerent in animis Germanorum. 1563.

Secundus documentorum cardo erat, vt Cæsarem edoceret nonas difficultates, à Gallis excitatas, de doctrina, quò ipse dignaretur opem ferre ad eas amouendas in publicæ concordiæ gratiam, positâ æquitate causæ pro Sede Apostolica.

3 Non tamen huiusmodi studia, quamuis festinata & multiplicata, effecerunt ut Legatis daretur locus respirandi ex perpetuis aggressionibus, quas nomine Principum sustinebant. Postridie quam prorogatio habita est^s, illis institerunt Oratores Galliæ, ut omnes triginta quatuor articulos nullâ iniectâ morâ proponerent, sicuti Legatos aiebant pollicitos esse se facturos post illum diem; aut sinerent ab ipsis Oratoribus eos proponi, quò alterutro ex his modis palam fieret, rationem aliquam haberi Christianissimi Regis. Legati nolentes ea proponere ante Gualterij reditum, ad id Romam missi, aut hanc causam Oratoribus patefacere, è cubiculo illos dimisere tantisper dum inter se consulerent de responso; quod huiusmodi fuit. Ad primum; Fuisse quidem se pollicitos, expendendos proponere Concilio, post illum diem quo Sessionem habendam putarant, Ordinis ac Matrimonij abusus, ad quos pertinere censabantur multa ex ipsorum postulatis. Ad alterum: Facultatem proponendi ad solos Præsides ex iure spectare; qui tamen numquam recusassent id præstare in rebus, quæ non solum ab Oratoribus, sed à quouis Patrum ipsis proponerentur, vbi honestas agnoscerent. Verum vrgentibus Oratoribus, & affirmantibus, habere se in regijs mandatis, ut ea postulata omnino proponerentur, Legati triduum petiere, quò certius responsum redderent: atque interim Lotharingo significarunt, cum ipsis concorditer cum illo ea postulata Romam misissent, & posteà etiam Gualterium, alia insuper Lotharingo compereā deferentem, par esse, vt eius reditum præstolarentur. Et opere Cardinalis profuit, vt alias in eo inducias impetrarent.

4 Nondum hac sollicitudine liberi, ab altera sunt deprehensi^b. O&to articulos hi Theologis discutiendos dederant de Matrimonio: & pro inducta paulò antè consuetudine, ad minuendum temporis dispendium ex frequentia disputationum, ipsis Theologi se quatuor in classes diuiserant, quarum singulæ de articulis sibi traditis disceptarent. Diuisio cum Lotharingo confecta fuerat, primo ad dicendum loco in singulis classibus tributo Pontificijs, secundo Sorbonicis, tamquam obtinentibus prærogatiuam gradus su-

Pars III.

Y

pra

^b Litteræ memoratæ Legatorū. ADA arcis AELIZ
4 Febr. Paleotti, & Sal-maticensis, &c.
dux litteræ Fuscariæ ad Morovium 8.
& 12. Febr.
1563.

1563. pra ceteros in alijs Academijs laureatos , exceptâ Bononiensi . Sed Hercules Pagnanus , qui Piscario à Secretis erat , & Martinus Ga-
i Alij scribât
Gardelius, vt
Vicecomes in
suis litteris.
stelus ⁱ , qui iam venerat ad Concilium , destinatus à Rege Lunensi Comiti à Secretis , cœperunt super ea re obſtrepere , quasi dum Galli generatim præferebantur Hispanis , ferretur ſententia de con-
trouerſia inter duos Reges : atque id neutiquam ſe paſſuros denun-
tiarunt . Conati ſunt Præſides illis oſtendere , Theologorū ordini in
loquendo nihil eſſe commune cum Oratorum ordine in ſedendo .
Quare ambo Hispani , quâ rationibus quâ auctoritate preſſi , eð de-
uenere , vt ſolùm peterent , quemadmodum primus in prima claſſe
erat ynus ex Pontificijs , & lubinde Galli ; ita primus in ſecunda
eſſet vnuſ ex Hispanis . Et Lotharingus in Præſidum gratiam con-
ſenſerat , cùm ad alteram noctis horam Epifcopus Salmanticensis ,
alijque Hispani Doctores adiere Legatos , negantes licere ſibi illi
negotio acquiescere : ſiquidem in prima claſſe , poſt Salmeronem ,
primum Pontificium , ſubſequabantur quatuor Galli ^b ; ex quo præ-
rogatiua liquidò apparebat , quâ intendebant viam ſternere præ-
rogatiuæ ſceptri Gallicani ; nam de reliquo , Parifiensis Acadē-
miæ priuilegium intelligebatur respectu æqualium , non item reſpe-
ctu antiquiorum in gradu ; cùm confeſſio perinde accipi non poſ-
ſet , vt nouellus Doctoř Sorbonicus cuicunque ſeniori ex alijs
Academij antehabendus ſit . Ardenter igitur efflagitarunt Hispani ,
vt quo pacto inter Patres ſuceptarum iſſularum ordo , eodem in-
ter Theologos ordo ſuceptæ laureæ ſeruaretur . Cumq̄ue hora
noctis tardior nouam rei tractationem tunc non permetteret , ne-
ceſſe fuit , indictum poſtero manè cœtum reuocare . Huic Hispano-
rum poſtulato Lotharingus (ſicut Principum & ingentium ani-
morum eſt de modicis non litigare , nec grandium molimina ſibi
præpedire) aſſensus eſt , dummodo eadem lex Pontificios etiam
Theologos complecteretur , ne à Gallis initium duceret , adeoque
ad iſſuſcandam eorum ſupra Hispanos dignitatem cepta videretur .
Indulſerunt Legati , ſolùm poſtulantes , vt in primo conuentu ſine-
retur loqui is qui iam ad dicendum paratus erat , in quo ſimil
Pontificiorum dignitas , quippe primò dicentium , ſeruabatur : ad id
quoque ſe flexit Lotharingus , modò verba faceret ſecundo loco
Sorbonicus , & tertio Hispanus , alijs antiquitatis ordine locutu-
ris . Atque ita decretum eſt ; & Legati prudenter curauere , vt Gal-
lus eſſet antiquioris gradus quām Hispanus , ac proinde videretur
anteire ob antiquitatem laureæ , non ob nationis prærogatiuam .
Verūm duo illi Hispanienses , qui à Secretis erant , in hoc acriter
voci-

vociferati sunt ¹: & quemadmodum minorum mos est, de minu- 1563.
tulis admodum laborare, siue ad ostendandum erga Principes stu- ¹ Litteræ Le-
dium, siue pœnæ metu, siue intelligentiæ imbecillitate, in minas Borromæum
prorupere, id si fieret, Regem armis vlturum, subtractâ Sedi Apo- 11.Feb.1563
stolicæ obedientiâ, quin ipsam in Hispaniam translaturum. His
grauiter responsum ²: Huiusmodi verba ministrorum, non autem ^m Id habetur
opus Præsidum, Regem Catholicum offensura, qui tam pio erat
animo ex imitatione parentis maiorumque suorum, gloria præful-
gentium, ut numquam destiturus esset ab amore atque obsequio
in Romanam Sedem. Quod si ab illius obedientia se non subduxer-
at, cum ab ipsa bello petebatur, multò minus verendum esse, ne
tunc se subduceret, cum eadem Sedes tamquam patronum ac de-
fensorem illum habebat, exercebatque cum ipso summam bene-
volentiam & honorem.

³ Ea contentio, quæ die nono adhuc manè feruebat, Legatos im-
pulit, ut curarent ⁿ integrum tempus illius cœtus à Salmerone in-
sumendum, quò vnius diei spatium ad rem componendam lucra-
rentur. Ac demum oportuit, ut duo illi Hispani ministri sa- 11.Feb.1563
tius haberent ipsorum pace rem peragi. Petiere tamen, & obtinue-
re ^o, ut publicis scribæ tabulis Legati declararent, priorem dicendi
locum tribui solùm ex laureæ antiquitate, non item ex alio nomi-
ne. Et natio acquieuit ^p. Arduum sanè opus in potentia tam su-
bli, & in suspicione tam anxia.

C A P V T II.

*Priores Theologorum congressus. Patrum generalis conuentus.
Galici Regis epistola ibi redditæ. Ferrerij oratio,
& Synodi reffponsio.*

¹ **M**Anè die nono, sicuti dictum est ^a, primum cœtum habue- 1563.
re Theologi de articulis Matrimonij, quos acceperant;
sed res, quæ in hoc & subsecutis conuentibus dicta
sunt, à me plerumque prætermittentur, aut in aliud tempus repo-
nentur; quando non successit posteà, ut super eo argumento
quidquam in proxima Sessione sanciretur. Solùm notauerim, Sal-
meronem, qui vnicus eo manè verba fecit, postquam ostende-
rat ^b, Matrimonium esse Sacramentum, idque etiam de clande-
stino comprobari, & ad efficaciam Matrimonij opus non esse pa-
rentum consensu; adiecissem, posse ab Ecclesia huiusmodi consen-
sum necessarium redi, cum penes illam esset, quemadmodum

^a Acta Arcis
Æliz, 9. Febr.
^b Eius sermo
est in Actis
Arcis Æliz,
& in Diario
9. Febr. & in
epistola Vi-
cecomitis ad
Borromæum
11.Feb.1563

1563. anteà fecerat , noua impedimenta constituere , Matrimonium dirimentia: quibus comprobatis, quæstionem induxit, an huiusmodi constitutio in rem fuisse; de quo varijs utrumque adductis rationibus, se aliorum iudicio remisit. Postridie manè integrum spatum expleuit, partim explicatione sententiæ suæ, partim oratione de Galliæ calamitatibus Nicolaus Maillardus ^c, antiquissimus inter Sorbonicos , & Gallorum primus , cui certè , quoniam nihil priùs digestum parauerat ad eum diem , sed solum paulò antè admonitus fuerat pro suscepto tandem consilio à Legatis & Lotharingo, ne cessè fuit non verba facere , sed legere , accensamque faculam manu præferre: quod cum coronæ oculos offenderet , parum ipsi propitiæ aures reddebat ; eas tamen in plerisque auditorum fibi propitiæ effecit , dum ex opportunitate nominandi Romanum Pontificem , affirmauit ^d , illum esse Pastorem , Rectorem , & Gubernatorem Ecclesiæ Romanae , hoc est uniuersalis .

^a Diarium 30. & 31. Februarij , & litteræ Fusca- rarij ad Moronū , & duas Vice:comitis ad Borrom. & Iadrensis ad Cornelij 31. Feb 1563 d Acta Arcis Aëlia 30. Februarij 1563. præter mo- numenta su- præ allata.

Postero manè locum habuit primus Theologus ex ijs quos Philippus Rex miserat , Cosmus Damianus Hortolanus , Abbas electus Villebertrandi . Is quoque orationis copiâ illius conuentus horas expleuit , non tamen auditorum animos defatigauit.

Coactus est eodem die generalis conuentus , & Oratores Galli Synodo reddiderunt epistolam Caroli Regis ^e , die decimo octauo Ianuarij signatam; quamquam fuerit qui putauerit , eam multò recentiorem fuisse , & procreatam ab ijs qui illam reddiderant, ad aperiendum per ipsam sibi aditum ad ea quæ subiçere studebant. Ibi Rex narrabat Patribus victoriam , ope Diuinâ satis manifestâ reportatam ex eiusmodi hostibus , qui per omnem impietatem atque saevitiam nonnisi Catholicæ religionis excidium molebantur. Ad hanc tuendam velle se omne studium ac robur impendere , exemplo suorum maiorum , à quibus acceperat nomen hæreditarium Primogeniti Ecclesie , & Christianissimi . Sibi tamen esse compertum , ijs malis , quæ tunc Galliam afflictabant , & reliquis Christianis Provincijs imminebant , admota fuisse temporibus anteaçtis remedia à Sacrosanctis Episcoporum Concilijs , dum sanctissimi illi Patres , de salute vniuersalis Ecclesiæ solliciti , omni maturitate ac celeritate nascentibus erroribus obuiam ierant , numquam desistentes , donec extintos aspicerent. Regem igitur ab ipsis petere , eosque per vñigenitum Dei Filium obtestari , ut reuerâ animum adijcerent ad integrum morum emendationem conficiendam , quæ Christianorum necessitati ac spei responderet , repararetque in Ecclesia quidquid vitiatum erat siue bellorum iniuria

tiā , siue temporum iniuitate, qud ij, qui ex animi leuitate & sine causa desciuerant ab Ecclesia, facile ad eam allicerentur ab ipsius pulchritudine, ad pristinam munditiam ac nitelam restituæ. Vtī Rex libenti animo cunctos Regni thesauros, viriumque conatus impendebat ad Religionem sustineudam, ac tot ipsius præstantes milites atque egregij duces Deo vitam deuouerant in hoc vltimo prælio; itidem Patres nihil sinceritatis candorisque pptermitte-rent in Ecclesiastica disciplina resarcienda; sui laboris fructum ha-bituri purum Dei cultum vbiique florentem, & eam morum integritatem, vt non modò tumultus Galliæ sedarentur, sed in reliquas etiam regiones Pax & Religio reueterentur.

Hisce litteris recitatis, Ferrerius eloquentem habuit orationem: Ereptam à Deo suisse victoriam hostiam victori: cum tamen, quamvis victum, adhuc persistere, & per Galliæ viscera confiden-ter excurrere. Vnicum perfugium superesse calamitoso illi regno in Patrum auxilio. Monuit, Moysi aduersus Amalecitas pugnanti adfuisse strenuos selectosque bellatores, quibus præcerat præstan-tissimus dux Iosue; & tamen nisi lapis eius pedibus suppone-retur, nisi virgam ipse stringeret, nisi Aaron & Hur ipsius manus diem integrum sustinerent, victus ille fuisset, vti patebat, quandoquidem vbi Moyses manus demitteret, vincebant Amalecitez. Non deesse Carolo Regi cohortes præualidas & subditorum & sociorum, non deesse Ductorem magnanimum, qualis erat Gui-sius: adesse illi prudenter parentis consilium, sed non adesse alium Aarонem, atque alium Hur, qui saxum pedibus suppone-rent, manusque sustinerent, nisi Patres Concilij: veros Aaronis successores eos esse. Quod Moysi opus erat qb senectutem, Regi ob pueritiam opus esse; lapidem eius pedibus substernendum quo sustentaretur, esse firmam basim Tridentinarum Sanctionum. Ad hunc lapidem stabiliendum fuisse missas à Rege ad Oratores peti-tiones suas, ab ipsis redditas illustrissimis Legatis, qui pro eo ae spoponderant, confessim proponerent: ab ipso Rege Patrum iudi-cium super his cupidissime expectari. Nihil ibi peti proprium Gal-liæ, sed solùm Ecclesiz vniuersæ commune: quod si cuiquam omisæ viderentur res maioris momenti, magisque necessariæ, animo re-putaret, consultò à leuioribus cœptum esse, qud ad ponderosiora proponenda gradus fieret; studiosè initium à se ductum ex ijs quæ facilioris forent executionis, cui nisi Concilium, antequam solue-retur, manus admoueret, vociferaturos Catholicos, derisuros hæ-seticos, simulque dictum iri, Tridentinos Pates pollere plurimūm

1563.

Sapientiâ; sed nihil velle confidere: impositas ab illis fuisse leges
optimas aliorum humeris, ipsos verò ne dígito quidem eas tangere
voluisse. Mente repeterent legis peritorum doctrinam, Ab ea lege
quæ antiqui iuris est, non solum opera futura, sed etiam præterita
dirigi. Vituperari à nonnemine in illis postulatis Gallos quasi im-
pios, quod diceret, in ipsis odorari sensum aliquem hæreticis com-
munem. Hoc ab Oratoribus indignum responsione censerit. Ipsi
per se Patres responderent, num rationi consentaneum existima-
rent. & eam formam adhibuit, quæ habetur in Ezechiae Cantico:
Responde pro me, quia vim patior. Ab alijs moderationem requiri: &
hos videri aliquid tangere, ut qui proferrent leges prudentiæ, cuius
vſus est ad eum humanæ vitæ necessarius. Sed illis duplex reddi re-
sponsum: alterum, Ciceronis dictum in id, quod apud Ennium af-
firmat Neoptolemus, Philosophandum esse; sed breuiter: Tullius
illud corrigit: Errat, qui temperamentum, mediocritatem & mo-
dum optat in optimâ re, eoquæ præstantiore quod maiore. Alter-
um responsum in tepidos hosce moderatores esse id quod Spi-
ritus sanctus denuntiat: *Incipiam te euomere; utinam calidus, aut*
frigidus es. Reuocarent Patres in mentem, quem fructum pro-
tulisset emendatio moderata, confecta in Synodo Constantiensi,
& in subsecuta (Basileensem indicabat) cuius nomen silentio à se
prætermitti, ne delicatae ac tenellæ quorumdam aures offenderen-
tur; atque in alijs deinceps, Ferrariensi, Florentina, Lateranensi,
& in priori Tridentina; siue (ut ex eorum sententiâ loqueretur, qui
ynam eamdemque esse Tridentinam Synodus contendebant)
quem fructum protulissent hactenus Tridentina Decreta usque
ab anno decimo octavo. Quot interim regna ab Ecclesia Catholica
desciuissent. Non hic agi de sola Gallorum salute: Itali quoque &
Hispani sua pericula alienis malis metirentur: cuinam maiori fu-
turam emolumento veram solidamque morum reparationem,
quam Romano Episcopo, Pontifici Maximo, Summo Christi Vi-
cario, Petri Successori, & cui suprema potestas inerat in Eccle-
siam? Conclusit, se fusus eiusmodi cohortationem prosecuturum,
nisi nosset, Patres in idem curriculum sponte incitari. Quare ser-
monem absoluit per actionem gratiarum ob piam illorum vo-
luntatem in Regem & Galliam.

^fLittere Le-
gat. ad Bor-
rom. & alie-
allatæ à Vi-
cecomite, ac
Fuscarario
21. Feb. 1563.

Recusauerat Ferrerius orationem suam Legatis anteà commu- 4
nicare f, quod aptior illis responsio pararetur; sed solum quædam
ex ijs quæ fuerat meditatus, indicarat Præsuli qui à Secretis erat,
quædam reticuerat. Non desuit qui arbitratetur, orationem illam
fuisse

fuisse Pontifici: cùm enim aures frequenter allucinentur , & interdum audiant desiderio , affirmarunt aliqui, scripséruntque, attributos ab ea fuisse Pontifici eos titulos potestatis, de quibus disceptabatur : sed in oratione posteà scripto tradita hi neutiquam repertisunt. Et quoniam vnicuique minus verisimilis ex dubijs cahibas præteritis videtur esse suus in errorem lapsus ; Vicecomes ⁸ , aliisque ⁹ Littere VI-
cum ipso , qui verbis ac litteris id narrauerant, existimauit, exemplar ab autographo discrepasse. Verùm , vt sincerè loquar , mihi ¹⁰ Borromæum
non licet animaduertere, quæ veri species in eo insit, quod aut Fer-
rierius absque vlla peculiari causa vtetur vrbis illis , quæ anteà
vniuersi regni nomine tam acriter impugnarat , aut posteà auderet
proferre tam palmarem falsitatem , cuius à ducentis testibus, om-
ni exceptione maioribus, conuinci possit. Penitus intropsixerunt
vsque ab initio sermonem illum Præsides, rati, sib floribus demissæ
reuerendæqus dictionis , ex arte noxias vrticas latere.

5 Qui à Secretis erat , responcionem de more digesserat : & quod
niam ipsi per dubiam illam lucem , à voce Ferrerij affusam , nescio
quæ torui oris vmbra visa fuerat, ita responsi verba formarunt , vt
ea ad epistolam Regis omnino referrentur , nihil ad Oratoris ser-
monem ; arbitratus , nullum grauius , cautius , vnaque initius re-
sponsum futurum ipsâ prætermissione responsi. Absolutâ itaque
oratione digressi sunt Oratores , & remanserunt Patres , delibera-
turi de responso regijs litteris iam parato , cuius sententia hæc erat:
Gratulabantur Regi victoriam : grates agebant de ijs quæ Rex
significarat : hortabantur ad copta prosequenda, occludendasque
aures venenatis quorumdam consilijs , qui humanam vtilitatem
tamquam mensuram omnium deliberationum adhibentes , ad pa-
cem , quæ vera pax non esset , ipsum sollicitabant. Affirmabant,
Concilium interim daturum operam tum emendationi vniuersali
totius Ecclesiæ , tum peculiaribus sanctionibus , Galliæ opportunis ,
neque commissurum , vt quispiam in ipso diligentiam & industriam
merito desideraret , cùm officij sui obliuisci non posset , & qua de
causa sanctissimi Pontificis Pij IV. auctoritate fuisse ibi coactum.

6 Lotharingus, qui sententiam suam super eo responso primus di-
xit , sic etiam protulit : Rationem , quæ sibi habenda erat & de suis
genitoribus , & de patria , de familia sua , regiæ familiæ adèò con-
iuncta , à se poscere , vt aliquid etiam ipse adderet ijs quæ Orato-
res exposuerant. Commemorauit exemplum Roboami , qui roga-
tus , vt grauissimum iugum , à patente impositum , aliquantulum
releuaret ; quo impetrato perpetuam ipsi obedientiam populi pol-
liceban.

1563. licebantur, triduum ad deliberandum sumpsit; postea vero iusserunt, potius quam senum consilium applexatus, repulsam dedit, unde calamitates plurimæ securæ sunt. Hinc se impelli ad cohortandos. Patres, ut aliquid iuris sui remitterent, quod Regnum Galliarum, cunctaque Christianæ gentes, plenâ illis obediens obsequerentur. Et apud ius fuisse triduum, cuius primitus dies fuerat, cum Oratorum aduentu prima illis postulara Regis nomine delata fuit; secundus, cum eadem iterata fuerant ad ipsius accessum; tertium esse presentem diem, quo illa repetebantur: à se minimè dici, *Obedite Regi nostro, Aut teret id à se Deus. Petere Regem ac precari, adeoque quæ se illos horceti ad regem iusto dolore levandum, exortandamque rationem, quâ perturbati quorundam animi ad mehorem spem adducerentur: si diutius cunctabantur, Galliam pessum iri, usque ruinam tam multis secum clades tracturam, ut vel earum cogitatio horrorem incuteret. Regi operâ respondendum, adeoque paratum responsum extenus sibi probari, quaterus illi postea opus ipsum bene consonaret; produxitque carmen illud: Promissis diues quilibet esse potest. Regem Catholicum, Pontificem, & multos Principes, Galliarum opem tulisse: verum Regem, Reginam, & Regnum præcipuam ope in Patribus præstolari. Complures in eamdem sententiam locuti sunt de opere prosequendo per emendationum sanctiones; sed plurimi simplici voce, *Placet*, responsum comprobauit: sic illud, quale recitauimus, redditum est.*

In eo conuentu post hæc propositum fuit, ut Patres eligerentur, qui corruptelas colligerent, aliaque digererent ad conficiendam correctionem, quam Oratores postularant: cumque id generatim placuisset, Patrum delectu Legatis commisso, Ciurelia Episcopus Buduensis^b; tumidus plausu suis ineptis salibus nuper dato, nec animaduertens discrimen inter alienam oblectationem, & laudem suam, ubi dicendum illi fuit, parum sapienter attulit ea verba Sapientis, *Omnia vanitas*. Quocirca inflammati Præsides, ignominiam & peculiarem ad Borromæum epistolam conscripsere, affirmantes, adigi se ad id agendum ob Concilij dignitatem, quod numquam hactenus egerant. Narrarunt scurrilia hominis dictoria, & ad ipsorum monita contumaciam. Multis ab eo porrigi argumentum ridendi; multis, & præsertim Transmontanis, dolendi, quod quasi scena comedie profanaretur confessus ille tam grauis, tam sanctus, tam venerans. Ad prudentiam auctoritatemque Pontificis spectare, offensioni publicæ animaduersione condignâ remedium admouere. Sic illi Pontifex vero haud leue se gessit in coercen-

^a Litteræ Legatorum ad Borromæum
11. Febr. 1563

coercenda Præfulis proteruia, eiusmodi correctione, quā risus importunus in lacrymas verteretur, rescribens, Vbi aditus non daretur quibusdam occultioribus modis à se propositis hominis illinc amouendi, illum dimitterent¹ expressè tamquam scandalosum, parumq; dignum illius confessus. Verūm cùm id ab ipsis Legatis^k exequendum esset, cœperunt eam in agendo difficultatem experiri, quam in dicendo minimè sentiebant, & animo pacatiore minus malum putauere aliquam languoris notam, quām umbram, quantumuis tenuem, violentiæ. Quare dehortantes Pontificem ab eo, ad quod anteà hortati fuerant, rescriperunt, Arduum videri, modos sibi propositos ad opus deduci; & cùm alij non suppeterent, se satiūs ducere, si placidâ castigatione uterentur: ad quod etiam fortassis inclinarunt, quia ira merito succensa, non solùin in ipsis refixerat, sed eruperat, rati non modicam pœnam reo à se inflictam fuisse, denigrato apud Principem eius nomine, & à prompto Pontificis animo ad eum puniendum abundè repensum contemptæ ipsorum dignitati: nimis quippe arduum homini est in multa libranda, æquitatis studium ab æqua ira secernere.

C A P V T III.

Ægritudo animorum in Lotharingo & Madruccio à Vicecomite comperta. Lotharingi profectio ad Cæsarem. Quæ significavit Pontifex de Concilio, de processu, de libertate, de suo Bononiam aduentu, de rebus per Legatos gestis, ac de Oratorum emulatione.

ET sanè maior necessitas vrgebat Præsides ad summos viros pacandos, quām ad iūfimos puniendos. Vicecomes reuersus, Lotharingum ac Madruccium ægro animo ^a compererat. Alterum, quoddamnum honoris fecerat, vnde lucrum sperabat, quando neque Canones ab eo digesti de institutione Episcoporum, neque ipsius decretum de manuione Patrum consensum obtinuerant; quin non modò mare tumidum non strauerant in malaciaim, sed sauiorem procellam exciuerant. Hinc ille eo planè idiomate, quo vtuntur homines ægrimoniam laborantes, aiebat, se nolle in posterum munus ullum obire, sed priuati partes agere; non tamen desistiturum Legatis inseruire, quod in se esset, suamque operam alijs ad concordiam interponere. Madruccius non tantum arbitratur ex improspero euentu Decreti, in cuius textura ipse Lotharingi collegam egerat, satis intelligens, in hunc, tamquam archite-

a Litteræ, & scripturæ Vicecomitis ad Borrom. 3. 11. & 15. Februarij 1563;

Pars III.

Z z

&um,

1563.

Quin, præcipuam laudem aut vituperationem operis redundatram, quantum quod ipse sibi videretur à Legatis negligi, ibique degere in eo penè ieunio communicatæ secundum notitiae, atque in ea demissione auctoritatis, quæ minoris notæ Episcopo congrueret, non autem nobilissimo Purpurato. Et quidem nimis obliqua sibi videbatur ea forma, quâ ipse Concilio intererat, præ illa, quâ Tridentinus Cardinalis eius patruus, & Paceius intertuerant Paulo sedente, atque etiam tunc Lotharingus. At verò cum querimoniaz Madruccij breues essent, ac voce submissâ, tamquam dolentis, Lotharingi querelæ prolixæ strepebant, & elata voce, tamquam indignantis; ita tamen ut indignatio modestiam non violaret. Amplificabat dedecus à se toleratum; sed non tam ex priuata causa, quam ex publica ægrimoniam præseserebat. Illatum Pontifici detrimentum à quibusdam ex Italis per affectata in illum studia deplorabat, significans, pro eo quod Pelueus Vicecomiti explicauit, Archiepiscopum Hydruntinum, qui ex integro commentariorum tenore, quos Iustrauit, reuerà in dicendo agendoque immoderatus mihi videtur, & negotiosus potius quam circumspectus. Attollebat æstimationis suæ potentiam, & erga Pontificeim promerita; sed specie narrantis, non gloriantis, dum narrabat, ab hugonottis nationis Concilium postulari, seque ad illud inuitatum ab ipsis fuisse, ostendentibus, hac ratione finem bello imponendum, nationemque pacandam: sed à se recusatum, aiente illici- tum illud esse, dum extabat OEcumenicum. Effluxisse in Galliam querelas de se, quod ipse remissus egisset, ac præsertim in declaraando iure Diuino mansionis. Iter suum attigit, quod Oenipontem ornabat, indicans ea quæ cum Cæsare ipse agere potuisset. Affirmauit, viam unicam ad Synodum citò ac prosperè terminandam, esse satisfactionem Principum in paucis, quibus habitis conquescerent, sicuti per Gualterium Pontifici significarat; ac potissimum in Calicis vsu, in quem semper pronum animum præsetulerat. Lotharingus, & de quo Gualterius cum eo contenderebat, ipsum monens, non omnes Gallos huic sententiae adhærere, & Principem Ecclesiasticum ciuitatis in Gallia principis, hoc est, Parisiensem Antistitem, illi obstitisse. Iam verò Lotharingus in eo firmus, assueranter prænuntiabat, neque Cæsarianos, neque Gallos absque Calicis concessionе umquam quieturos, etiamsi ad duos annos Synodus protrahenda esset; & ex altera parte se discessurum denuobat, ubi ad Pentecosten ea non absolueretur.

Comperit Vicecomes, pro consueta & infelicitate Principum, 2
& inf-

^b In scriptis
Notis Gual-
terii ad Bor-
rom. 17. De-
cemb. 1562.

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib.20.Cap.3. 363

& infidelitate ministrorum, peruenisse ad Lotharingum exemplar
complurium literarum, quibus ab ijs qui Tridenti commorabantur, apud Borromæum ipse vituperabatur; simul etiam peruenisse notitiam de varijs arcanis mandatis ad Præsides Româ missis, ac præcipue, vt ipsi, sicuti retulimus, paterentur in alias mutari voces illas, *Ecclesiam universalem*: sed hæc notitia e similis illi fuit, quam Constat ex duabus litteris Borrom. ad Legatos 10. & 14. Februarij & ex responsu Legatorum ad ipsum 18. Februarij 1563.

de fulmine tonitu edit, nimirum de re quæ fuit, sed non est: cùm enim Pontifici aut plus lucis aut plus animi accessisset ab opusculo Legatorum responso, iam ipse id temporis recusauerat diploma conscribere, petitum à Legatis ad perpetuam ipsorum indemnitatem, & iuslo reuocato præscriperat, vt de auctoritate sua nihil minus aut minus clare diceretur, quām dicunt Synodus Florentina, Concilia & Patres antiquiores, quin etiam nonnulli ex ipsis hereticis, cùm Septemuir Brandenburgicus, non se mel ad Pontificem scribens, hunc illi titulum tribuisset. Adiecit etiam, se præstò esse ad tuendas sui profusione sanguinis eas prærogatiwas Apostolicæ Sedis, quæ non doctrinâ solūm, sed complurium Sanctorum sanguine firmatæ fuerant. Potius ex ijs, quæ aliæ mandauerat, utrumque argumentum omittetur, hoc est de iurisdictione Episcopali & Pontificali; quo nouo iussu Legatis mirificè factum est satis. Sed Suavis calamum tractat fortuitò, & pro suo infortunio mendosè, dum suscepsum huiusmodi consilium meret Pontificis sententiæ tribuit; & ita tribuit, ac si eius sententia temperatori Legatorum iudicio repugnaret.

Ex alia parte, ex Lotharingo, & aliunde Vicecomes elicuit, Gallos numquam flexum iri ad memorata iam verba, Pontificiæ potestati fauentia: nec apud ipsos auctoritatem Florentinæ Synodi valere, ut pote celebratæ ad æmulationem, oppositionemque Basileensis, quæ ab Academia Parisiensi sustinebatur.

Nec bene animatum offenderat Vicecomes nouum ministrum Hispaniensem Martinum Gastelum, qui Tridenti degebat cum maiori quām Pagnanus auctoritate; vt qui ab ipso Rege missus fuerat, & re ipsâ potius vt Philippum certiorem de rebus faceret, quām vt deseruiret Lunensi, cuius aduentus tardior ac incertior indies credebatur. Porrò Gastelus, prout initio inexpertis accidit, haustis sensibus quos in plerisque nationis suæ reperit, aiebat, Synodum integrâ libertate non frui ob res ab Italî agitatas: perinde quasi Hispani Gallique ab ijs abstinerent, & rerum tractatio libertatem non ostenderet potius quām auferret: nemo siquidem assentiuit suffragium illius vocis, cuius lingua mancipium est. Ex-

1563.

tollebat ille Granatensem^c, quippe qui tanti habebatur à Rege, ut ad Toletanam Sedem, vbi ea vacaret, ab illo promouendus esset. Sed non diu fuit, cum Pagnanus cœpit alios sensus illi instillare: nec deerant primarij Doctores Hispani, per quos quasi per canales limpidores aquæ, simulque dulciores in regnum illud inferebantur; præsertim verò Gaspar Cardillus Villepandeus, Abulensis Episcopi Procurator.

^d Litteræ Legatorum ad Borrom. 8 & 11. Feb. 1563.

Sed præ ceteris cogitationes curasque conuertebat ad se Cæsar,⁴ qui Concilio propinquabat. Legatis exposuerat iam Lotharingus^d, à Regina demandatum sibi fuisse, antequam digrederetur, ut Cæsarem inuiseret; sed ne absentia sua ultra diem duodecimum extenderetur. Postea subiecit, ipsum à Cæsare per litteras Episcopi Quinque Ecclesiarum festinè vocari, quod cum ipso de negotijs maximi ponderis coram ageret; quamquam Seldius, præcipuus Cæsaris minister, negasset Commendono illum vocari^e. Quamobrem Præsides, rati Ferdinandum cum illo communicatum ea quæ Commendonus ipsi detulerat, satius duxerunt, ut ipsi præuerterent eumdem Lotharingum, edocentes, siue ut eumdem alerent per fiduciæ pignora, siue ne exacerbarent diffidentiæ argumentis: & de his omnibus monuerunt Commendonum, ut cum eo agens parem loquendi tenorem seruaret. Lotharingus, aut quod generali responso suam libertatem retineret, aut quod offenditionem aliquam vlcisceretur suspicionis tormento, aut quod estimationem augeret seueriore grauitate, Principibus consuetâ, paucis respondit^f. Se, vbi cumque esset, officio suo non defuturum. Profectus est duodecimo Februarij^g, posteriori diei parte, ad eam horam moratus, quod audiret in matutino cœtu Simonem Vigor Gallum, clari nominis Theologum, & qui nomini reipsa respondit. Secum adduxit comitem, honorarium simul & auxiliarium, optimum ex Episcopis ac Doctoribus nationis suæ.

^f Alia littera Legatorū ad Borrom.

11. Feb. 1563.

^g Diarium die 11. & due litteræ Ful-

cararij ad

Moronum,

& Iadrensis

ad Cornelij

15. Feb. 1563;

^h Discessit

cum litteris

fidei coac-

iliaricibus

Pontificis ad

Mantuano,

& Borrom.

ad Legatos

3. Februar. &

responsio ad

ea quæ de-

tulit, est in litteris Legatorum ad Borrom. 8. & 11. Feb. 1563;

Vix eo digresso redij^b Episcopus Nolanus Româ, quod ad Pontificem missus fuerat à Mantuano ad grates agendas pro collata fratris filio Purpura, sicuti narratum est: & partim ab eo coram, partim ex litteris per eos dies ad Legatos delatis compertum fuit, voluntatem Pontificis esse huiusmodi, Nolle se translationem dissolutionemve Concilij: quo incredibiliter gauisi sunt. Se Bononiam haud profecturum, nisi prius Legati significanter, oportunas rerum conditiones sibi videri: omnem operam à se nauatam iri disciplinæ reformandæ, quod ab illis perpetuò sibi commendabatur.

1563.

tur. De Gallorum postulatis expensas fuisse animaduersiones Tridenti habitas, & de his omnibus ad eos mitti quādam obseruationes, quō Præsides denuò sententiam suam scriberent, matruimque posteà responsum reddi posset. Velle Pontificem Synodo relinquere plurimum potestatis, ac præcipue, vt penes illam esset auferre matrimonij impedimentum ex vinculo sanguinis in quarto gradu. Prorogationem ægro animo se passum fuisse; tamen causis animaduersis, tamquam prudentem sibi probatam, sed non item electionem Lotharingi ac Madruccij ad conficiendum Decretum de mansione, cuni facultate conuocandi ad illud consilium Patres quos yellent. Videri sibi hoc exemplum noxiū auctoritati Legatorum, eò periculosis in posterum, quō maioribus in capitibus, maiorisque subiectionis in præsentia; quippe quod necesse erat Legatis aut illos in Decreto sequi, aut eosdeni lñdere Decreto improbato, quemadmodum ostenderat experimentum. Sed illi factum excusarunt, causati, quocumque alio suscepto consilio maius incommodum illatum iri: aut enim totidem vnius opinionis quot alterius deligerentur, & id perinde fuisse, ac ipsos destinare ad certamen, non ad concordiam; aut æqualitas non seruaretur, & illicè vociferationes attollerentur. At verò commisso negotio duobus illis Cardinalibus, videri prosperum exitum à prudentia præ sagiri; quando Lotharingus in dicenda sententia patefecerat, opportunum à se non putari, vt sanciretur, Mansionem iure Diuino præscriptam esse; Madruccium verò boni esse iudicij, optimæque voluntatis. In posterum fecere certum Pontificem, id iterum non euenturum, cum Lotharingus, tristis ex præterito, declarasset, nolle se huiuscmodi muneribus amplius fungi.

6 Significabat pariter Pontifex, ad omnem æmulationis aleam declinandam (cuius rei supra modum se cupidum in multis litteris ostenderat, quod plurimum Lunensi fideret) posse præscribi, ne Oratores ad functiones publicas accederent nisi vocati; quod numquam effectum fuisse in duobus æmulis inter se: consilium ab Oratore Lusitano iam propositum. Sed Legati rescriperunt, Id quidem initio fortasse fieri potuisse, non tunc, cùm penes Oratores erat possessio liberi accessus pro suo arbitratu: nec posse nouam illam prohibitionem induci, vero illius fine non patefacto; siquidem Galli iam obsuruerant cuicunque consilio, quod dubitationem præ se ferret de ipsorum prærogativa.

7 Et quidem Legati peculiarem libellum ad id Commendono tra-
diderant¹, dato illi negotio, vt exponeret Lunensi, cuncta studia
i 29. Ianuarij 1563. vt in libro Archi-
ab uij Vaticani,

1563.

ab ipsis impensa satis non fuisse, ad partem alteram inducendam in id quod ipse à se optari Lancellotto significarat: proinde consilium caperet pro sua prudentia, fortasse præsentiae suæ efficaciæ eas difficultates euictum iri; sed sciret, superesse alias magis insuperabiles in publicis functionibus Ecclesiæ, vbi in ingressu, in exitu, in excipiendo pacis ac thuris honore euitari non poterant aperta prærogatiæ argumenta.

Non tam grande molimen eloquentiæ Græco illi opus fuit ad matrem permouendam ut filium morti traderet, quam ad inducendum Principem opus est, ut æmulo primas tradat; in quo certamine pro nihilo habetur seipsum obiectare mortis periculo.

C A P V T I V.

Theologorum dubitationes. Profectio Madruccij ad Cæsarem. Reditus Commendoni, eiusque narratio de sensibus Cæsaris & Germanorum, & quid inde sperandum esset. Lotharingus illic exceptus. Theologorum consilium à Cæsare postulatum de varijs articulis, & responsa super illis Petri Canisij.

• Litteræ Fū
Scararij ad
Moronum
15. Feb. 1563
& litteræ iam
adductæ la-
dreadis.

Prosequebantur interim Patres sine intermissione congressus suos: cumque in reliquis articulis consentirent, in duobus dissidebant. Alter erat: Num quodcumque inter Christianos coniugium esset Sacramentum, quod ferè omnes sentiebant: an illud solum, quod Sacerdotis benedictionem suscipit, secundum Guilielmi Parisiensis opinionem, quæ propugnabatur à Simone Vigor, de quo diximus, & ab alijs paucis; sed eo maiori conatu, vt assolet, quod minor assecularum numerus efficiebat, vt causa singulis tamquam propria videretur, & defensio quod magis ardua, eò magis honorifica. Alter, Num expediret, in posterum clandestina matrimonia irrita reddere, quod à nemine ad id vsque temporis negabatur esse in Ecclesiæ potestate. Quapropter deerat Suavis, dum appositam sententiam apponit memorato Parisensi Decano, inducitque super eo magnum litigium inter illum & Salmeronem. Etenim non modò nullum hac de re verbum habetur in sententia ibi dicta à Decano, relata summatim in Acta; sed Episcopus Mutiensis, qui adfuit, suis in litteris ad Moronum rem contrariè narrat.

Sub idem tempus celeriter accitus est à Cæsare etiam Madruccius, & litteræ vi- cius ^b; profectusque ^c 17. Februarij; & eodem planè die ^d regressus Borboneum ^e est. Febr. 1563. & Diarium 17. Febr. d litteræ Suicollij ad Florentie Ducem, & Fuscararij ad Moron. 18. Febr. 1563.

est Commendonus, cui non licuerat agere cum Lotharingo^e in aula Cæsaris, sed solum cum eo loqui breui congressu per viam. Ille de rebus à se gestis Legatos edocuit^f, à quibus iuslīus est eas scribere, ut ad Borromæum mitterent, sicuti fecerunt, quod inuitato animo præstítit Commendonus, propterea quod eius sententia, quippe in timorem proclivior, dissidebat à sententia Delfini Nuntij, qui tunc spectabilior erat minister, ac peritior ingenij aulæque Ferdinandi: cumque iniunctum fuissest à Legatis Commendono, ut ex consilio Nuntij rem gereret, hic ipsum dimouerat, ne proponeret Cæsari quasi non necessariam postulationem, quæ sibi primo loco commissa fuerat, sicuti narravimus, ut Cæsar æqui bonique consuleret ea, quæ spectabant ad Ecclesiæ Caput, ab ipso Principe, non à Concilio reformarentur. Quocircà cùm peculiaria postulata Commendonus haud proposuisset, non nisi communia responsa reportarat. Nec aliud cum eo Cæsar aperte questus est, nisi quod vnicus Præsul Concilio à Secretis esset, de quo sèpè sermonem cum Legatis habuerat Lotharingus^g, & hi ad Borromæum scripserant: sed Pontifex in cepto perstiterat, considerans hanc esse consuetudinem, & in eius mutatione finistrum aliquid latere posse.

1563.
Apparet ea
eius narra-
tione, inter
commenta-
rios Burge-
siorum.
f Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 18.
& 19. Febr.
1563.

g Litteræ
Borromæ ad
Legatos
10. Febr. 1563

3 Sententia narrationis, quam Commendonus litteris consignauit, huiusmodi fuit: Tantum Christianæ pietatis in Cæsare inesse, ut ea in cunctos Germanizæ Principes Ecclesiasticos & laicos partita, satis foret ad eas Provincias Religioni Catholicæ restituendas. Posse tamen dubitari de ipsius mente, ac de futuris eius operibus erga Synodum, & Apostolicam Sedem: videbatur enim à rationibus, quæ quorumdam operâ illi suggerebantur, altius impresum fuisse Cæsaris animo, Synodum ac Pontificem suo muneri, & emendationis necessitatì deesse; ac proinde ad se pertinere, tamquam Primogenitum & Aduocatum Ecclesiæ, eos obstringere ipsum in hanc sententiam paulò antè suos ad Oratores scriptisse. Nonnullos sibi persuasisse, Cæsarem haud postulaturum à Synodo Decreta ad res Pontificis pertinentia, cùm ipse ac Seldius in ea essent sententia, quæ Romanum Pontificem Concilio superiorem affirmat; sed nihil huiusmodi opinionis in Cæsare Commendonum eliciuisse ex colloquijs cum ipso. Deuenisse Cæsarem, ut illi concrederet arcana quædam de Rege Romanorum, quod significaret, prout credebatur, velle se, ne in motum emendatione suo filio primigenz parceretur. Parari illic conuocationem Theologorum, de qua plurimum timendum erat, nam si quid Cæsari speciosum

1563. sum pauci illi comprobassent, tamquam licitum ac pium propo-
situm à consilio ministrorum, creditumque Germaniæ conduci-
bile, ipsum satis consultum conscientiæ suæ putaturum, ac proin-
de infaustis auibus illuc Sorbonicos tunc accedere. Pròprio Deo
referendum, quod inter conuocatos Theologos adesset Petrus Ca-
nisius è Societate Iesu, vir, ut ille nominabat, *maxima probitatis ac*
doctrine, magnusq; auctoritas Pontificie defensor: sed timeri posse, pa-
rum ab eo solo confectum iri. De Lotharingo sublimem illic aesti-
mationem, & audiissimam expectationem esse; adeoque cum ijdem
vehementes sensus de reformanda Ecclesia in eō conspicerentur,
credibile reddi, eos vicissim in eamdem ituros sententiam, coniun-
ctionemque in rebus agendis sibi promissuros. Non deesse qui
obijceret (Delfinum fortassis ille indicabat) Cæsaris ministris
aduersus illam aded ab ipsis efflagitatam emondationem, difficul-
tatem illius vbiique exequendæ, præsertim in Germania. Ad id tria
ab ipsis responsa reddi: (prioris merum recitatorem agam, ne ver-
bulo quidem per modestiam subtracto, aut per affectionem aucto)
Iesuitas palam fecisse tandem in Germania, quid reipsa sperandum illi
esset: siquidem vita probitate, & concionibus, & Gymnasio suis retinue-
runt, & adhuc sustinent Religionem Catholicam. Quare dubium non est,
vbi multa Collegia, multaq; Gymnasia construerentur, unde multi ope-
rari suppeditarentur, incredibile fructum decerptam iri. Sed incepto semel
opus est. Alterum erat, Cùm omnis Ecclesiæ pernicies ex suorum mi-
nistrorum criminibus ortum traheret, & ad eius reparationem plu-
rima Dei miserentis ope necesse esset, hanc impetrari non posse
absque illorum emendatione ac pœnitentia, quidquid insuper alij
conarentur. Tertium, Cùm honestum sit vt suos quisque mores
corrigit, id esse præstandum, tametsi aliis inde fructus non existe-
ret. Vbi sui animi sensa Commendonus exposuit, adjiciebat, Del-
finum sibi discedenti comtnississe, vt Legatos hortaretur, alaci-
essent animo; ab eo siquidem ita rebus prospectum, ita cuncta præ-
visum ac prænuntiatum iri, vt nulla superuentura esset eluuius,
quin spatium daretur aggeris extruendi ad eam coercendam.

^b Littere Bor-
tom. ad Man-
tuauum, & ali-
qui verius
manu Pontif.
10. & 13. Fe-
bruarij 1563
pro illius Le-
gatione ad
Cæsarem &
Regem Rom.

Pius ob congressum Cæsarum & Lotharingi sollicitus, arcanè & 4
enixè petierat a Mantuano ^b, vt ipse pariter, siue Legationis extra-
ordinariæ nomine, ad quam diplomata ipsi mittebantur, siue vt
Princeps Legatorum Concilij, siue simplici formâ, tamquam Cæ-
& diplomata saris necessarius, ad obsequium in ea propinquitate illi exhibendum
se conferret ad Ferdinandum; cum illum Pontifex idoneum exi-
stimaret, qui tum exteriori familij coniunctionisq; auctoritate,
cum

1563.

tum interiori virtutis ac prudentiæ , tum benevolentiæ studijque vigore posset vallum firmissimum obtendere Cæsaris animo , ad obſtendum cunctis aggressionibus aduersus Concilium & Apostolicam Sedem. Atque ut ad eam expeditionem illum impelleret, præter iteratas litteras quibus extimulabatur à Borromæo , eaſdem corroborauerat , pro eo ac ipſe interdum solebat , efficacissimis chirographi ſui appendicibus , patefactâ illic excelsâ hominis estimatione , & inflammato operis desiderio. Sed Mantuanus recufauit: ſeu quod eiusmodi machina non posset honorificè produci in tam aspectabile theatrum ſine opero ingentium ornamento- rum comitatu ; ſeu potius , vt mea fert opinio , quòd cùm ſe quotidianis laboribus conſumptum ſentiret , & quaſi proſpectaret animo occultos propinquæ mortis nuntios , vires illi non ſuppetebant ad huiusmodi onus ſubeundum. Et fortaffe , ne oſtenderet ſe pigri- tiā priuatōve reſpectu retineri , priora ſua ſenſa mutauit ; ſcripſitque , ſtatuto iam acceſtu Commendoni , ſuperuacaneum etiam eſſe illuc Oſium Legatum mittere , cuius rei anteā fuerat auctor.

Peruenit Oenipontem Lotharingus die decimo ſexto ⁱ Februa- rij , & vigelimo ſecundo abijt , cùm eo perueniſſet Madruccius ve- ſperi , pridie quam ille diſceſſit. Exceptus eſt comiter & honorificè ſupra conſuetudinem : quod non ſolum obſeruatum eſt ab otioſis , qui huiusmodi officiorum ſpecie ſermones & cogitatus nutriunt ; ſed etiam à negotioſis , ob eam cauſam , quam affert Antonius Maria Gratianus , relictus tunc ^k ibi à Secretis Commendono , & poſteā celebris Historicus : nimirum , quia nonnumquam cortex hic nu- clei index eſt. Dum ille ibi morabatur , habitus eſt congreſſus , quem diximus ^l , Theologorum Oeniponti. Primas partes egere Caniſius Fredericus Staſius , & qui Romanorum Reginæ ſacras confeſſiones audiebat. Epifcopus Quinque Ecclesiarum tamquam Præfes intererat. Varij articuli fuerunt illis propositi: & Gratianus , utpote amicus Caniſio , & qui ſuam illi operam contulerat in ſcri- bendis eius ſententijs , de articulorum doctrina prolixè diſcatis , ſicut in ſcripturis Germanicis moſ eſt , Commendono ſignificauit , huius- modi ſententias , prout ipſe rebatur , plurimâ pietate ac prudentiā eſſe digeſtas. Ex his verò complures , tum ex iſtarum notitia , quam ^{1563.} habuit , tum ex memoria , quam potuit retinere , redactas in ſum- mam edidit , quemadmodum hīc exponeimus; ita tamen , ut hæc ſumma in quibusdam partibus ea narret quæ Cæſar proposuit , abſque Caniſij reſpoſione , quippe quæ ſuper illis latuit Gratia- num. Articuli , de quibus ſententiam rogaſatur Caniſius , erant.

ⁱ Tres litteræ Antonij Ma- riz Gratiani Oeniponto ad Commen- donum 18.

20. & 22. Fe- bruarij 1563

^k In ſuis lit- teris ad Cö- mendonum.

^l Præter lit- teras Gratia- ni duæ Mu- nitinensis Epi- scopi ad Mo- tonum , 18 & 22. Febr. & epift. la Vi- cecomitis ad Borromæum 22. Februarij 1563.

Pars III.

Aaa.

An

1563.

An Cæsari laborandum esset pro continuatione Concilij; an eius abruptio & aut suspensio permittenda. Respondebat Canisius: Nihil esse Cæsari conuenientius, quam ut omni studio continuandum curaret.

Vbi in articulo superiori prima pars eligeretur, num per minas, & cuius generis agendum erat; ne abrumpetur. Respondebatur, Minas adhibendas non esse, sed prius amicas omnes rationes tentandas. Quod si nonnisi postrema hæc agendi ratio superesset, rectè prius expendendum, lucrumne an damnum ea esset illatura: huiusmodi enim exemplum Cæsaris multos Principes excitaturum ad habendas nationum Synodos schismaticas, absque communicatione cum Summo Pontifice.

An proponendi potestas esset Legatorum propria, an Episcopis & Oratoribus communis. Affirmabatur, vnicam esse Legatorum, qui tantum auctoritatis obtinent, quantum Pontifici libet; in cuius potestate est cogere, regere, & confirmare Concilia. Ad huius articuli calcem quærebatur, An reprehensionem mererentur Legati, dum ostium Concilij, quod cunctis patere oportebat, ab ipsis occluderetur Cæsari: super eo responsum haud comperi.

Cum contingenter, Presulem unicum esse à Secretis Concilio, cumq[ue] parum opportunum, parumq[ue] fidum, quid agendum. Responso erat; Oportere cum Legatis agi; vbi verò hi de re edocti remedium negarent, ad Pontificem contagiendum.

An esset curandum, ut Patres duas in classes diuiderentur, quarum altera ageret de doctrina, altera de emendatione. Nulla pariter hic apponitur Canisij responso.

Num acriter promouenda esset summi Pontificis, Autq[ue] Romana emendatio, quando verendum esset, ne animi Pontificis & aliorum, in quos illa recideret, adeò exacerbarentur, ut ad Synodum præcidendam impellerentur. Hic similiter Canisij responsum à Gratiano non subditur.

An esset reformandus Ordo Ecclesiasticus, & quā in re. Ad primum solum respondens, affirmabat absolutè, & de cunctis Ordinibus: sed non minus idem conficiendum in cunctis Principibus laicis, qui libertatem opprimebant, & sanitatem Ecclesiæ violabant.

An in rem esset, iterum postulari sumptionem Eucharistie sub utraque specie, matrimonium Sacerdotum, & liberum carnis usum cunctis diebus. Negabat in rem videri.

Quanam esset ineunda ratio, quò Episcopi Germanie ad Synodum pergerent. Existimabat, vrgendum esse Pontificem à Cæsare, vt ipse grauioribus iussis, denuntiatâ priuationis poenâ, eò illos acciret; mittendumque ab ipso Cæsare simul cum Pontificis ministro Oramorem

torem suum , qui coniunctim auctoritate Cæsareâ eos compelleret; 1563.
cùm indignum esset , ob hæreticorum metuui deseri vtilitatem
Christianæ Reipublicæ, vbi tanta necessitas & opportunitas aderat.

An expediret ut ipse Cæsar se conferret ad Concilium. Respondebat,
Hanc futuram fuisse expeditissimam rationem componendi inter
Præsules præsentia dissidia, & euitandi futura; & vbi Cæsar ac Pon-
titex aut Mantuam aut Bononiâ conuenirent, agi potuisse de capite
membrisque reformandis ; vnde Cæsar & præmium apud Deum,
& gloriam apud homines promeruisse, alter penè Constantinus.

*Quanam opera esset opportuna in capite de mansione Episcoporum , &
in ijs rebus quæ per sacros Canones sanctæ fuerant. Id vacat responsione.*

An permittendum Legatis, ut res proponerent quo sibi liberet ordine. Hic
etiam responsum delideratur: nec amplius notæ progrediuntur.

7 Narrabat Gratianus : In articulo , vbi sermo erat de Roma re-
formanda , præsertim de coarctando Cardinalium numero , & rela-
xationum largitate , posuerat anteà Canisius , *Rogandum esse Pontifi-
cem , ut se reformari pateretur.* Sed cùm ipse Canisio suggereret,
huiusmodi formulam inutilitatem videri, adeoque offensuram Pon-
tificem , perinde ac ipse superiori potestati subderetur , in hanc
fuisse commutatam , *Rogandum Pontificem , ut ipse se , anlamq; Roma-
nam reformaret.* Addebat postremò , Canisium quoque , qui vir san-
ctus dici poterat , cupere ut Romæ quædam emendantur quæ
sibi displicebant: eius scriptum esse admodum pium & eruditum,
& absque dubio Cæsari gratum futurum. Famam audiri , Gallos
neruis omnibus conari tantum virum ad se trahere , tametsi mode-
stè ille recusaret; sed constantiam illius probitate certam reddi.

8 Mutati posteà fuerunt articuli quos diximus , & ad eos duode-
cim multiplicati , quos recensebimus : aliorum quinque , quos
commemorat Suauis , inuentrix mendax id temporis malignitas
fuit , quicum pro more fœdus iniit fama. Quare cùm illi in Ora-
toris Florentini manus deuenissent , hic satis cautè ad Florentiæ
Ducem eos scripsit^m , nimirum tamquam nullius auctoritatis; quin
potius ex ipsius sententia tamquam adulterinos , vtpote reiectos
tamquam commentitios à Cæsaris Oratoribus , & tamquam parum
prudentes , & absurdos . Et Suaui quideam , ad eorum falsitatem perno-
scendam , satis fuisse legere litteras Amulij ad Seripandum , impressas
in volumine Gallico , sæpius à nobis adducto , in quibus veri arti-
culi à Ferdinando propositi duodecim numerantur. Tot itaque
fuerunt , & in summaⁿ huiusmodi.

A a a 2

I. A 2

^m Extant præsertim in Actis Salmanticensis , & in alijs monumentis , & in litteris Ladrensis ad Cor-
nelium Kal. Martij 1563,

ⁿ Littere
Strozzi ad
Ducem 4. Mar-
tij 1563. & 1
extant in ha-
rum littera-
rum volumi-
ne.

1563.

- i. An Concilium legitimè coactum furentibus Principibus, possit in progressu mutare aut constituere ordinem alium ab eo, quem illi Romanus Pontifex decreuit.
 - ii. Num expeditat Ecclesie, ut à Concilio agenda ac statuenda sint res absque directione Pontificis Aulae Romanae.
 - iii. An demortuo Pontifice Conciliū tempore, electio ad Patres pertineat.
 - iv. An ubi agatur de rebus ad pacem tranquillitatemq; Christianae Republicae spectantibus, ferendum sit ab Oratoribus Principum, indiciale suffragium, quamvis illud ipsis non competit de dogmatibus.
 - v. Possintne Principes revocare à Concilio Oratores suos ac Praefules, non communicato Presidibus, revocationis Decreto.
 - vi. Possitne Pontifex remouere aut suspendere Concilium, non communicato huiusmodi Decreto Principibus, ac praesertim Cesari.
 - vii. An expeditat ut Principes interponant se, quò agantur in Concilio res magis necessarie & conducibiles.
 - viii. Infit ne Principum Oratoribus facultas exponendi per seipso Concilio Dominorum suorum mandata.
 - ix. Num ratio sit ineunda, quò Patres liberi sint respectu tum Romani Pontificis, tum suorum Principum, in ferenda sententia in Concilio.
 - x. An excogitanda sit ratio, ne causà numeri fraus ulla, aut Violentia, aut à veritate detorsio committatur.
 - xi. An agenda sint in Concilio res siue ad Fidem, siue ad emendationem spectantes, que à peritis ante à non fuerint expensa.
 - xii. Num congruens videatur, ut Caesar Concilio interset.
His duodecim veris articulis quinque, falsò adiecti ab odio in Romam & Italiam, & à Suaui recitati hīc apponuntur.
 - i. Quenam sit potestas Cesaris Sede Romana vacante, & extante Concilio.
 - ii. Quidnam offici possit, ne summus Pontifex & Aula Romana sepe interponant, præcipientes que in Concilio tractanda sunt, quò Patrum libertas baud impediatur.
 - iii. Quod esset excogitandum remedium, ubi Praefules Italici obstat in præpediendis rerum sententib;.
 - iv. Que ratio esset ineunda, ne Praefules Italici simul conspirarent, si sermo haberetur de auctoritate Romani Pontificis.
 - v. Quā ratione moueri posset industria acquirendi suffragia, quò mansionis articulus decerneretur.
- Non solū in falso depingendo, sed in vero exponendo studet Suavis veritatem obtregere. Exemplo sit. In eo articulo, vbi sermo est de ratione excogitanda, quò sententiaz liberæ sint, & à summo Pontifice & à Principibus, hanc postremam voculam ille præterit,
- quò

quod tota opinio & integrum odium læse libertatis in Pontificem recidat; veritus, ne si ea accusatio legeretur tamquam communis laicis Principibus, ex iudicio prudentum collatis ex aduerso inter se actionibus, rationibusque singulorum, ille vacuis absoluere tur quem solum damnatum cupiebat. Homini autem, qui non studi- ducitur, sed turbido animi motu, mos est accusare non operum effectores ex operum odio, sed opera ex odio effectorum.

C A P V T . V.

Legatorum cogitata de recitatis articulis à Cæsare propositis. Agi- tata Oeniponti à Lotharingo. Eius regressus. Propitia Spes ab eo Legatis facta de Cæsari animo; ac de euentu.

Articuli, quos adduximus, suspicionem incussere Legatis, velle Cæsarem admouere manum ad ea quæ non sunt Cæsa- ris, sed Dei. Idcirco Seripandus Pontificem cohortatus est ad fortiter resistendum, scribendumque Cæsari diploma, simile diplomi quod Paulus III. scripserat Carolo V. anno 1544. contra Spirense Decretum, sicuti fuscè retulimus; & illi dictando suam penè operam offerebat. Sed Ferdinandi animus, omnino mansuetus ac pius, parum rationi consentaneum metum hunc ostendebat; & Delfinus illius probè conscientius, studebat non temere Legatos securos facere. Plurima tamen suspiçio inuaserat ministros Pontificios Oeniponti de ijs quæ agitanda essent à Germanis simul & Gallis super iam allatis articulis: quamquam spectatis ijs, quæ ibi ac Tridenti elici potuerant ex illis Gallis, qui lingua magis lubricâ esse solebant, & ijs quæ Lotharingus ipse datâ fide affirmauit, nec ipse, nec ipsius Galli ad hanc trutinam vocati sunt, nec vlla de re interrogati; tantummodò, cum ostenderet Cæsar die quodam Gallicis Theologis coram Rege bibliothecam, quam illic habebat, eos familiariter percontatus est, Dignumne concessione vsum Ca- licis arbitrarentur. Quod ipsi libere negarunt. Et Cæsar, conuerso ad Maximilianum ore, iisdem protulit illum Psalmi versiculum: *Quanto tempore proximus fui generationi huic, & dixi, Semper hi errant corde: significans impetum suarum petitionum non ab interiori pro- pensione, sed ab exteriori impulsu profectum fuisse.*

2 Voluit Cæsar, ut ed Lunensis veniret, ageretque cum Lotha- ringo, quod ratio aliqua reperiretur, quâ liceret illi honorificè inter- esse Concilio. Quod ab ipsis Gallis non minus quam à Pontifice

A a a 3 cupie-

** Apparet ex litteris scri- ptis que Vice- comitis ad Borromæum 1. Martij 1563.*

1563. cupiebatur, tametsi spe contrariâ permotis : illi enim existimabant, cumdem, qui contendebat in ordine sedendi, concordaturum cum ipsis in ordine procedendi ; cùm recentia mandata Lunensis accepisset à Rege , coniunctim procedendi non modò cum Cæsarianis, sed etiam cum Gallis in emendatione curanda, ac præsertim plurimum tribueñdi Lotharingi Cardinalis autoritati ; in quo proinde cùm coniungeretur studiunt causæ Gallicanæ cum cupiditate honoris peculiaris, post agitata cum Lunensi consilia, per expeditum tabellarium de ijs litteras in Galliam misit.

Diarium.

Litteræ Mu-
tienensis ad
Moronum
27 & 28. Fe-

bruarij 1563

Tridentum redijt Cardinalis 27. Februarij ^b. Et quoniam de ijs, ³ quorum multi homines curiosi , multi conscij sunt , citò se prodit notitia, confessim cœpit euancere metus effectorum, quæ ex propinqua illa coniunctione ^c grandium stellarum expectabantur,cum audiretur , Cæsarem prorsus alienum à turbulentis consilijs , & à conquirenda per nouum dissidium pace Christiani generis, se intra pietatis suæ fines continuisse, pollicitum , vbi opportunum Lotharingo visum esset, se aditum Concilium , flexilque genibus rogaratum Patres , vt Christianæ Reipublicæ misererentur, eiusque innumeris calamitatibus opem ferrent.

Litteræ Fu-
scarij ad
Moronum
25. Febr. 1563

1563

Sed horum omnium lux clarius emicuit ex primo Lotharingi ⁴ colloquio cùm Legatis. Comperit ille graui oppressum morbo Mantuanum; cui morbo, iam anteà parato ab annis, immensisque tum corporis tum animi laboribus , vltimam inclinationem adiecerat improvisus ^d Aquilo, qui illum in campestri loco diuminutis inopportune vestibus deprehendit, pro quodam diuitum quasi fato, vt defectu aut alimenti aut vestimenti s̄pē moriantur. Exemplò cum inuisit Lotharingus. Alter verò , ex ægrotantium more , qui leuamentum conquirentes, quidquid noui sibi obijciatur, in eo se releuari falsò putant, mirificum præ se tulit animi solatium. Osius quoque ægrotabat; sed ita leuiter , vt negotium admitteret. Quare in eius domo Lotharingus coram ipso, ac duobus collegiis benevolentibus ^e retulit quæ ipse transegerat ; nec præterijt consuetam sibi rationem exprimendi res peractas eā formā, in qua operæ suæ prouerita relucerent. Narrauit , statim ac Oenipontem ipse peruenit, ipsius inuisendi gratia Nuntium aduenisse, qui significauit , in Cæsare non amplius repertum iri veterem voluntatem Concilio propitiā: eam verò in illo mutationem cœpisse ex aliquo tempore , ob animi molestiam & Tridenti & Romæ sibi illatam ; ac proinde ipsum rogauit ad ea præstanta officia , quæ Cardinali & huiusmodi Cardinali digna erant , & quæ ob ipsius conditiones ingentem

Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
1. Martij
1563.

1563.

gentem utilitatem causæ publicæ ac Pontifici afferre poterant. Responsum à se fuisse, Numquam se commissurum, ut in se desideraretur quidquid Purpura, & gratus erga Pontificem animus postulassent: idque à se posteà expletum in eo negotio. Coram se prorupisse Cæsarem in acerbas querelas, quod nulla de se fuisset habita in Concilio ratio suprà quam de quovis priuato haberetur, cum Præsides in volumine à se missa multa comperissent, fassi ea digna esse quæ proponerentur: illos tamen tot mensium spatio numquam ad id deuenisse, spretâ dignitate eiusmodi Principis, à quo illa profecta erant, & ipsius Oratorum, qui officia tam feruentia, tam multiplicata interposuerant. Præterea, Legatos præcisè recusasse, alia in eodem volumine contenta proponere, causatos, indecorum Cæsari futurum, si ipsius nomine exponerentur suffragio rerum mutationes, quas vix ausi fuissent hæretici postulare. Quod Cæsar sibi offensioni duxerat, quasi arbitrarentur Legati, ab ipso ea peti, quod suis populis satisfaceret, quibus deprecatio Cæsaris deneganda non erat: alijs denique ex rebus illic propositis audienciam negari à Legatis, quippe argumentis ad Pontificiam auctoritatem spectantibus. Hic verò Cæsarem non mediocriter inflammatum pronuntiasse, nondum quidquam alicuius momenti in eo conuentu peractum fuisse; Romanum verò Pontificem decipi aut à Concilio Tridentino, aut ab altero concilio suo, quod Romæ habebatur, cum vitiosa ambiguitas committeretur cum ingenti detrimento, in confundendis abusibus cum Apostolicæ Sedis auctoritate.

Hæc à Lotharingo relata sunt per viuidam expressionem, & per speciem non aliena sensa merè narrantis, sed sua firmare studentis superiore alterius auctoritate.

Liberas ab omni vinculo manus habebant in ea re Legati, cum à Pontifice accepissent ^f non facultatem modò proponendi cuncta postulata & Galliæ Regis, & Cæsaris, vbi aliâ ratione illis Principibus satisfieri non posset; sed amplam potestatem concedendi grauissimos articulos cum aulæ Romanæ detimento. Accedebat, quod ipsorum prudentiæ omni ex parte permittebatur denudò à Pontifice integrum negotium; cum aliqua querimonia, quod eadem Pontificis permissione, anteà illis denuntiatâ, numquam illi vñ fuissent, nisi postulato eius aut assensu, aut iudicio. Quoniam autem id summoperè confert ad declarandam hac in re Concilij libertatem, liber mihi ad verbum hic referre partem epistolæ quam Borromæus iussu Pontificis scripsit ad Simonettam

^f Litteræ
Borrom. ad
Legatos in
communi 17
22. & 25. Fe-
bruarij, & ad
Simonettam
peculiariter
20. Feb. 1563

1563.
20 Feb.
1563.

nētam: Pontifex respondet iteratis vestris responsionibus, ut videbitis, cūm alios Cardinales super illis consulere noluissent; nam ab initio in vestro iudicio cuncta reposuerat. Quare maluisset, ut à vobis ipsis id consilij fuisse susceptum, quod magis expedire videretur, nullè amplius in hoc genere molestiā illi exhibitā. Per hæc responsa videretur etiam exhausta summa postulatorum Cæsaris in rebus honestis, & magnopere satisferi cunctis hisce correctionis petitoribus, quibus licebit nunc pernoscere Pontificis animum, malta in his litteris indulgentis, qua fortissime Cardinales ad hæc negotia destinati minimè concebissent, si Pontifex eos audisset. Evidem censio sanctissimum ab eo susceptum fuisse consilium, & ipsius probitate dignum, & presenti calamitoso tempori accommodatum. Cupio tamen sententiam vestram de his omnibus priuatum cognoscere.

Vobis quoque permittit Pontifex, ut cupēta Gallorum postulata, sicuti sunt, proponatis, ubi aliter illis satisferi non possit: sed in eo casu videretur Pontifici idem agendum in volumine Cæsaris, ne inter utrumque discrimen ponatur, cūn de ipso maior ratio habenda sit; eoque, magis, quod prior ille volumen suum misericordia.

*b lam dicta
epistola Bor-
tom. ad Le-
gatos 21. Fe-
bruar. 1563*

Verumtamen postridie Pius ^b, ijs quæ scripta fuerant haud reuocatis, addi iussit litteris ad Legatos: Quando Cæsat consentiebat prætermissioni quorumdam ex capitibus voluntatis sui, hæc vero ab ipsis ratione dissentaneæ putabantur, satius esse illa omitti.

Præsides igitur, non quidem ob Pontificis interdictum, sed proprio ipsorum arbitratu tam multas cunctaque absurdas mutationes proponere recusabant, præudentes, alias graui offenditioni hominum generi ipsa postulatione futuras, alias graui molestiæ tam præcessis petitoribus ob repulsam, quæ magis offendit re ipsa quam animo solum concepta, donec spes est, ipsam speciem prompti ad eam accipiendam animi conducturam ne illa re accipiatur; alias denique graui dissensioni Patrum iudicio, cunctas simul infinitam moram, aliaque deterrima allaturas. Quamobrem post Lotharingi sermonem, Seripandus, ibi Legatorum primus, dixit, Se non adeò mentis inopem esse, ut haberet in animo, quidquam reverentiae atque observantiae tam benemerito ac tam pio Cæsari debitæ prætermissione, ad quod tum propriâ ipsorum propensione, tum diserto mandato Pontificis impellebantur: selectos à se articulos in eo volumine, tamquam dignos ut proponerentur, partim fuisse traditos Patribus ad hoc destinatis in ijs quæ spectabant ad abusus in Ordinis Sacramento, partim propositum iri, perinde ac argumentorum tractatio postulasset. De prætermisssis Cæsareæ dignitatis gratiâ, se sperasse meritum; non onus ab eo reportaturos; quandoquidem

1563.

quidem experimento compertum erat in Calicis petitione, quæ honestiorem quam reliquæ speciem præ se gerebat, quantum offensionis Patribus incusisset, quasi huiusmodi postulata essent Fidei iniuriosa. De tertio, hoc est, de ijs reformandis quæ ad Pontificiam auctoritatem pertinebant, quānam vñquam ratione, quā decentiā postulari, ut subditi Princepem reformarent, adeoque assuererent cum eo agere tamquam cum subdito, quod est Principis prærogatiua? nimis esse voluptabilem, adeoque nimis etiam procluem transitum à veneratione ad contemptum & arrogantiam: nihil magis contrarium videri quam hoc, tamen Hierarchiæ à Christo institutæ, tum omnis probi regiminis normæ. Quapropter se iterum affirmare, in huiuscmodi rebus Pontificem & legislatorem & legem sibi esse debere: cum eo Cæsar ageret, nactus in eo omnem animi propensionem, quemadmodum liquebat ex emendatione Romanæ Aulæ, iam à Pontifice inchoata, & assidue continuata.

7 Iam verò in hoc postremo, quod maximè periculosum erat, quia maximè speciosum inuidiæ populorum, adeoque maximoperè promotum ab occultis hæreticis fautoribus, Lotharingus Legatorum animos mirificè recreauit, luculenter contestatus, Cæsarem velle stabilem atque integrum Pontificis auctoritatem, certissimum non modo numquam mutandi Catholicam Religionem, sed numquam se subtrahendi ab obedientia Principis eam moderantis, ac præser-
tim Pij IV. de quo maximam optimamque opinionem habebat, quæ de quoouis Pontificum concipi posset; sperans, ab eo quodcumque bonum in Ecclesia desperandum non esse, dummodo à suis Consiliarijs non induceretur in fraudem, quemadmodum Cæsari certò videbatur anteà contigisse. Et quantum aliundeⁱ coniicio, potissimum culpam Ferdinandus tribuebat consilijs duorum insignium Purpuratorum, Moroni & Cicala: pro eo quod fieri solet, ut duriora ac molestiora Principum facinora illis ministris adscribantur, qui eorum fiduciam amplius possident, & flagrantius in ipsos studium præ se ferunt.

*i Scriptum
Vicecomitis
ad Borrom.
3. Mart. 1563*

8 Gradum fecit Lotharingus ad ea quæ Cæsar differuerat aduersus repugnantiam priùs adhibitam, tum ne iurisdictio & obligatio Episcoporum tamquam iuris Diuini declararetur, tum ne tolleretur particula, *Proponentibus Legatis*. De vtroque responsum est: & cùm de priore sibi satisfactum ostenderet, de altero dixit (& euentus præ sagium comprobauit) haberent pro certo Legati, ardentiorem, magisque inexorabilem in eo Philippum Regem esse quam Ferdinandum, propterea quod Synodus carebat libertate, & vbi Principes

Pars III.

B b b

cipes

1563. cipes obstrictam sibi linguam illic haberent, ignorabant ad quodnam opus Oratores eò mitterentur. Tum Seripandus: Existimare se rem illam optimè callere, & cupere de ipsa opportuniùs colloqui cum Lotharingo, eiisque palam facere, per illa verba illasam libertatem relinqui, quò ipse postmodum eà quā pollebat auctoritate & eloquentiā, eamdem veritatem Hispanorum, & cuiusuis etiam animis imprimere; quod etiam à se cupi vehementer Lotharingus ostendit. Finem hīc fecit, commendans Legatis negotij celeritatem, cui maximè proclives eos comperit, & affirmans, illius vniuerſi congreſus velle se certiorum Pium reddere. Ex quo eò certius arguebatur, studere Lotharingum se de Pontifice benè meritum, non ab illo auerſum ostendere. Etenim vbi cum superioribus agitur, vnicuique curæ est, benefacta in lucem euocare verbis, malefacta occultare silentio.

C A P V T VI

Ducis Mantuani accessus Tridentum, dum pergit ad Cefarem. Defunctus ibi Cardinalis eius patruus. Ipsius conditiones, & res ab eo gestæ, paucis expositæ. Communis maſtitia. Petitiones Legatorum ad alium collegam obtinendum. Industria Cæſarianorum Gallorumque, quò electio in Lotharingum caderet. A Pontifice Moronus & Nauagerus electi. Reuersio Gualterij Tridentum. Cades Gwifij Ducis, ibidem cognita.

• Litteræ Vi-
economis ad
Borrom. 1. &
4. Martij, &
Legatorū ad
eundem 3. &
4. Martij, &
Diarium
2. Martij, &
litteræ Fulca-
rarij ad Mo-
ronum 25. &
28. Febr. &
4. Martij, &
A. & Palco-

Propinquitas Cæſaris Oeniponti commorantis ad celebranda ibi Comitia ¹, Mantuanum Ducem illius generum excuerat ad ipsum consultandum; eiusdemque rei gratiā, sed leniori ac muliebri gressu, virum subsequebatur coniux Eleonora. Ex huius itineris opportunitate Tridentum peruenierat Mantua Dux, paucis post Lotharingi redditum horis: cumique oppressum morbo patrum offendisset, ab amore atque officio coactus est illic sublisteret, donec intra triduum, hoc est, postridie Kalendas Martias vesperi adfuit tristi spectaculo patrui decadentis. Mortis culpa in medicos reiecta est, qui vero illius morbo non comperto idonea ipsi remedia non admouerant. Verum ut in multis disciplinis artificis vitium in artem transfertur, ita frequenter in hac artis vitium imputatur artifici.

Viuere

Viuere desijt ætatis anno quinquagesimo octauo ^b, ex quibus trigesima Purpuræ exornarat. Sublimi fuit ingenio , natalibus pari, tolerantiâ studij natalibus haud consentaneâ. In eo conspirauit splendor Principis cum exemplo Ecclesiastici , & æstimatio prudentiæ politicæ cum reuerentia Christianæ pietatis. Illustris superfuit , in laudibus duorum præsertim eruditissimorum Cardinalium Bembi & Sadoleti. Duo summa inter Reges capita , sibi inuicem æmula, votis concordibus Christianæ Reipublicæ Patrem ipsum volebant: qui illum exclusit, non defectum, sed excessum dotum ipsi obiectauit ; fuitque vnica illius nota ne ascenderet, ipsius excellitas: lucem tamen illi etiam affudit Pontificatus haud obtentus, nec tantam quia ipsum meruit , quantam quia non cupiit , aut saltem ita temperatè in finu, ut nihil illius cupiditatis in opere transluceret. Praesens interfuit Concilio inuitus , & obtemperandi gratiâ , & in eo pariter obtemperandi gratiâ perseuerauit; sed tam accuratâ solertiâ, vt palam fecerit, non esse violentum virtuti quod molestum est, ubi honestum sit. Ibi inter tam varia hominum ingenia ac studia nemo primas illi laudes non deferebat; adeoque cum ab ipso sua secessio agitaretur , conuentus vniuersus commotus est, cuncti Principes Christiani Orbis illi obstiterunt, Cæsar se ad preces, & Pontifex ad iussa deueniens se fortasse magis inclinauit. Paulò anteà quam moreretur , ex desiderio impendendi postremos annos in Episcopi curas, petiit vt sibi liceret vnâ cum onere Purpuræ decus deponere. Et tamen euitare non potuit ambitiosi calumniam ^c, quasi splendi di vitij , & summis viris communis , quin visus fuisset ad altiore gradum aspirare , atque huiusc rei gratiâ blandius agere cum Partibus , quippe quos propè esse censebat vt futuri Pontificis electores euaderent. Sed quicumque animo recolebat, quantum prodesset Ecclesiæ & intra Concilium placidissimæ administrationis alacritas , & extrâ integerrimæ libertatis existimatio, agnoscebat in Præside maiorem virtutis laudem , dum quod publicæ causæ seruiret, seipsum exponebat noræ ambitionis priuatæ. Eam exercuit charitatem in suo grege pascendo, etiam quod ad corpus spectabat, vt eo anno , quo ipse diem obiit , difficultate cibariâ plurimum laborente, distribueundum Mantuæ curauerit in dies singulos mille pauperibus quantum farinæ ijs alendis sufficeret : quin non intra solam Mantuam restrictâ charitate, sed per vniuersam Insubriam diffusa , compertum est subductâ ratione , tribus postremis annis sterilitate miseris, immensam & inæstimabilem pecuniae vim ab eo in pauperes erogatam fuisse. Vitæ tum pietati tum liberalitati respon-

1563;
^b Vide Cis-
conum anno
1517. cum
appendice
Vgellij &
Victorii,
& au^tores
ab ipsis citato^s, & con-
clave eleccio-
nis Pij V.

^c Narratio is-
dicta Orato-
ris Veneti.

1583.

^a Narratio
Concilij Ni-
colai de Pon-
te, Oratoris
Veneti.

^e Appendices
ad Ciacconii,
& Sacchinius
initio lib.7.

^f Præter Ada
Paleotti duæ
litteræ Ia-
drensis 3. &
4. Mart. 1563

^g Diarium
3. Martij.

^h Præsentim
litteræ Fusca-
tariorum ad Mo-
tonū 4. Mart.
1563.

ⁱ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
3. Martij, &
recepitio Bor-
rom. ad Seri-
pād. 10. Mar-
tij 1563.

^k Apparet ex
scripto Vice-
comitis ad
Borromæum
3. Martij
1563.

dit mors. Mentis vigorem retinuit donec spiritum traxit, eumque integrum per actus egregiarum pietatis exercuit. Sed quoniam tunc deterrima morbi conditio est, cum tollitur morbi sensus, dum reliqui de ipsius vita spem omnem amiserant^d, ille ne suspicionem quidem suæ mortis habebat; famuli vero, amici & consanguinei, quādam reuerentia & amore, qui benevolentia non est, ipsum commōnere non audebant. Id præstitit Camillus Oliuus, qui quadraginta iam annos in eius familia duxerat, cui grates egit herus affectu pari momentis virtuti, & beneficij raritati. Postrema Sacramenta illi administrauit Didacus Lainius, Generalis Præpositus Societatis Iesu, anteā regressus Mantuā, illuc missus ut per breuem excursionem hominum pietatem excoleret, & sui Ordinis Collegium ibi conderet: de quo ipsius codicillus repertus est. Eiusdem testamentum, in quo non nisi characteres aut amicitiae, aut charitatis, aut grati animi visabantur^e, laudibus euectum fuit; potissimum ob eam popularem virtutem, quæ plausum coīmūnem sibi conciliat in Principum obitu, hoc est, ob remunerationem impensam famulis, cum ille sibi abiectioni non duxerit nominatim abiectissimos etiam famulos remunerari.

Iusta funebria Tridenti celebrata illi sunt ab vniuerso Conventu^g, dein alia Mantua à Duce fratris filio, qui mutatis itineris sui cursu & officijs, regredi vxorem iussit, & ipse Mantuam reuertus est ad honorandum patrui corpus, quod multi nobiles Præfules comitati sunt, Cardinalis studiosi, & grati frigidis etiam illis reliquijs quæ in terris supererant. Sed tunus honorificissimum, quod nec sanguinis nec gradus excellentiam obtinetur, celebratum illi fuit à luctu publico, quo singulorum ora squallentia cœrebantur. Et certè non amplificatio, sed historia est^h, per eos dies Tridenti non nisi suspitia ac singultus audiri, perinde ac si communis Christianæ gentis spes in eo viro fuisset extincta. Legati præcipueⁱ eo iste attoniti hæserunt; & Seripandus, prorsus alienus ab ea ambitione, quæ optabiles depingit hominibus primas partes, & inter eos maxime qui primarij sunt, sollicitè scripsit ad Pontificem, ut dignaretur sufficere Legato vitâ functo alterum, ita in Collegio veteranum, ut tibi superior esset in Concilio.

Cæsariani huiuscē futuræ electionis necessitatem conspicati, ⁴ confessim in Lotharingum oculos conuerterunt. Disserebant^k: Si ea legatio illi committeretur, satisfactum iri cunctis Principibus & nationibus, ipsi quippe concorditer fidentibus, adeoque certam inde spem affulgere prospere glorioſique exitus Concilio. Idecirco per

per expeditum tabellarium cohortati sunt Cæsarem , vt ad id Pontificem suis petitionibus stimularet , in quas aliorum Oratores facile concurrissent : & in animum inducebant , Pium , vbi in ea re postulanda summos Principes coniunctos esse cerneret , putaturum fuisse utile consentire , aut in honestum recusare : nec huiusmodi industriae erat omnino inscius Lotharingus. Sed longe alia Pontifici mens erat. Præuidebat ipse hinc tam validos precatores , hinc intelligebat , id in rem esse non posse : quamquam tres maximi Principes multa concordes peterent , in alijs tamen petitionibus inter se admodum discrepare ; proinde minimè oportere , vt primus Praeses motorque Concilij vllius nationis proprius esset. Innotescere , quantum Calicis concessio , aliaeque derogationes varijs Ecclesiasticis legibus , promouebantur à Lotharingo , & à Galliæ Rege , simulque quantum ab ijsdem Hispaniæ Rex abhorrebat. Præterquam quod cum Gallica natio contrariam se profiteretur ijs prærogatiæ titulis , quos Florentina Synodus Romano Pontifici tribuerat , quo pacto Romano Pontifici licebat absque detimento clavium , quas illi sanctus Petrus custodiendas commiserat , delegare primaria , quin sua munera , in Concilio homini illic destinato tamquam duci eorumdem Gallorum , & qui sensus ostenderat ab illis in eo minimè dissidentes ? Quapropter ipsi Lotharingo graue fortassis accidisset , se in necessitatem adduci , vt vel esset infidelis Pontifici , cuius minister euaderet ; vel videretur infidelis Regi , cuius minister aduenerat. Ea temperata consilia , quæ forsitan satis fuissent boni Præsulis officio , satis non esse vinculo fidelis Legati. Quocircà gnarus Pontifex , magis honorificam , adeoque minus iniuriosam repulsam haberi , cum quis præuertitur , atque ita opposito facto petitionem præpedit ; vt primum Mantuani mortem accepit , nouos Concilij Legatos constituit ¹ Moronum & Nauagerum , de quibus saepius lectorum edocui. Ratio cur tunc hosce duos elegerit , fuit , quoniam cum inter antiquos Legatos duo præclari Theologi numerarentur , Seripandus & Osiba , & unus Canonum egregie peritus , Simonetta ; opus erat in recentibus plus prudentiæ & experientiæ ciuilis , quam scientiæ : & priores ambæ dotes non sine aliquo scientiæ lumine mirificè par illud Præsidum decorabant , magisque in Ecclesiasticis negotijs Moronum , qui propterea Synodi legationi destinatus fuit iam tum cum ab initio denuntiata ea est Tridenti , sed incassum ² , vti memorauimus , à Paolo III. Quare accedente illi pariter intimâ cum Pio coniunctione , ob communem utriusque patriam , ob veterem familiaritatem , ob

1563. reciproca beneficia, opportunè contingebat, ut ipse quoque ex Purpuræ antiquitate primas magistratus partes obiret.

Litteræ In-
folani ad Re-
gem 7. Mar-
tij 1563.

Tametsi studeret Pontifex Præsidum delectum adeò acce-
lerare , vt ab eo cuncta studia pro Lotharingo adhibita præoccu-
parentur, adeoqué proximo manè post allatum Tridento nuntium,
coëuntibus Purpuratis ad sacellum Pontificium , & de cœtu desti-
nato pro consuetudine non præmohitis, adierit Pontifex conclave,
quò illi conuenerant , nouolque Præsides promulgarit ; ipsi tamen
id parum profuit. Etenim rem subodoratus Burdesius Cardinalis,
eodem manè , antequam id ageretur, Pontificem acceslit, eiique
ob oculos posuit momenta rationum , suadentium munus illud in
Lotharingo esse collocandum , spectatâ eius auctoritate , doctrinâ,
pietate, prudentiâ , peritiâ , & gratiâ apud omnes Principes, natio-
nesque Christianas. Et tanto maiori animi conatu eas rationes ani-
mauit , quanto magis opus erat, vt ille palam faceret, persuadere
se velle. Siquidem cum aliâ statuisset Pius , eam Legationem ipsi
committere, suspicari licebat , aut ob simulationem , aut ob inuidiam,
parum illi optabilem reddi electionem alterius ex Gallica na-
tione. Respondit Pontifex: Cùm Lotharingus tamquam vnius par-
tis antesignanus aduenisset, haud oportere præfecturam illi tradere,
quæ & affectionem & opinionem animi nulli partium addicti po-
stulabat.

Litteræ VI-
ccomitis
6. Martij
1563.

Pridie quām hæc electio haberetur , Osius accepit litteras, quan-
tum animaduerto , à Borromæo , quibus certior fiebat, hæresim
aliquam per ipsius Dicæsim propagari ; & per Vicecomitem Pon-
tifici proposuit , vt Tridentina legatio ipsi mutaretur in Poloni-
cam , in quo regno magis ille profuisset Ecclesiæ quām in Conci-
lio. Verum non nisi tertio post obitum Mantuani die id Osius si-
gnificauit , & repulsam accepit eo nomine , quod ipsius præsentia
Tridenti opus erat. Nec illa significatio Romam peruenit eo tem-
pore , re ipsa influeret in electionem nouorum Præsidum, sic-
uti Suavis comminiscitur, adiecto grauiore mendacio, nimirum, Si-
monettam cupidum ad clavum sedere , positâ Osij imbecillitate ,
quamuis in superiori gradu , conatum fuisse dehortari Pontificem
ab omni mutatione in Concilio, tamquam periculosa : cùm liqueat
contrarium ex litteris utriusque communibus , ad Borromæum datis ,
quo tempore plurimus erat metus de morte Seripandi , propter
morbi grauitatem , de quo infrà ; quibus rescripsit Borromæus ,
A Pontifice, non quod vrgeret necessitas, sed quod feruidis ipsorum
petitionibus satisficeret , suffectos fuisse duos Legatos Mantuano
demor-

Litteræ
Borrom. ad
Simonetram
13. Ap. 1563

7. Martij
1563.

Litteræ
Borrom. ad
Legatos
10. Martij
1563.

demortuo, & Altempsio inde profecto. Præterea in eiusdem ¹ re-
sponso ad peculiarem quamdam epistolam à Simonetta scriptam
10. Martij, adeoque post mortem Legati, & antequam inno-
sceret noua electio Romæ habita die septimo, illi significauit, val-
dè dolere Pontificem, quod per eam epistolam accepisset, ipsum
capite grauiter laborare; tamen hortari, vt alacri esset animo, &
opus prosequeretur. Hinc animaduertant lectores, quām longē
tunc abesset Simonetta ab eo studio persuadendi Pontifici, vt
absque Legatorum subrogatione ipsius humeris integrum quasi
onus relinqueret.

7 Antequam hæc acciderent, Pontifex Gualterium tandem remi-
serat, præmissis eius profectioni ² per cursorem animaduersionibus,
quas ipse, sicuti diximus, Gallorum postulatis adnotarat, quod lice-
ret Legatis eas proponentibus satisfacere celeritati quam Orato-
res cupiebant, sed reposito integro negotio in ipsorum Præsidium
iudicio, suâque mente declaratâ, quod ipse consilium daret, non
præscriberet: quam declarationem idem posteà confirmauit, cùm
illi quedam à se expensa super illis notationibus rescriptere, & ipse
sententiam suam iterum explicauit. Breuiter, cunctis litteris à Pon-
tifice ad Legatos datis de huiusmodi argumentis affirmabatur, aut
rem in ipsis reponi, aut queri Pontificem quod eâ facultate Præ-
sides non vterentur. Præsertim verò in obitu Mantuani rescribens
Borromæus ³ ad peculiarem quamdam Seripandi epistolam, acri-
ter expressit grauem Pontificis molestiam, quod ipsius iussa ad sin-
gula quæque peterentur; detrimentum, quod ex eo inferebatur
propter cunctationem, turbarum omnium causam; & immensum
in se desiderium, vt in posteram pro ipsorum prudentia res pera-
gerent.

8 Hanc ipsam Pontificis mentem exposuit Viterbiensis Episcopus
de mansionis Decreto ⁴. Vnde Legati, qui maluissent in eo securi-
tatem executorum, quām auctoritatem arbitrorum, tristati sunt.
Peruenit ille Tridentum quinto Martij, ⁵ & animo turbato Lo-
tharingum offendit. Pridie siquidem Oratores Veneti funestum
nuntium illi detulerant ⁶, acceptum litteris Oratoris Veneti apud
Sabaudum. Is erat, Ducem Guisium, Cardinalis fratrem, & fami-
liae columen, fraude malâ vulneratum à tergo fuisse propè Aure-
liam, cum vitæ discrimine. Ea res adeò perculit Lotharingum,
vt quamuis interesset corpore coetibus Theologorum, alijsque fun-
ctionibus, videbatur tamen magnâ animi sui parte inuitus alibi de-
gere: neque obtentum constantiaz velamen satis erat, quin in ipsius
vultu

¹ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
8. Martij
1563.

² Epist. Legat.
³ Ex litteris
Legatorū ad
Borromæum
8. Martij, &
duę Gualterii
8. & 9. &
Diarium
10. Martij
1563.

1563. vultu legeretur animi suspensio atque commotio. Mox paucas post horas vulgata fuit ab ijsdem Venetis, ex litteris quæ superuenient, etiam mors Guisij Ducus, post septimum ex inficto vulnere diem. Sed curatum est, ut hæc posterior fama remoueretur ab auribus Lotharingi, ne dolore forsitan imaginario cruciaretur, quando rei confirmatio aliunde non habebatur. Verumtamen pro consuetudine famæ publicæ, quæ mille sibi aditus vndique molitur, prohiberi non potuit, quod minùs aliquis etiam mortis susurrus ad illum irrepserit. In scriptis narrationibus huius euentus, perinde ac etiam vniuersè rerum omnium, magnoperè variant minutiores rerum conditiones, quippe quæ parum arrectis auribus, parum intentâ memoriâ, parum cauto calamo excipiuntur: quare si cui liberet interdum mihi notam inurere, allatis testimonijs aduersantibus narrationi meæ, illa priùs libret testimonijs à me productis in margine, & animaduertet, me multis iam lustratis, ea in singulis argumentis secutum, quæ auctoritate præstarent.

Lotharingus itaque in ea animi ægrimonia, ad prima Gualterij, colloquia respondit verbis tam mutilis ^a, tam naufragantibus, ut parum sibi ille acceptus esse videretur: quo posteà sedatori cogitatione animaduerto, per hominem missum rem excusauit. Gualterius verò se abstinuit id temporis à sermonibus de quois alio argumento, quod non esset ad oblectandum idoneum, & ad auertendum Cardinalis animum à curis molestis, tantumque dumtaxat aspergebat de publicis negotijs, quantum varietati conferret maximè opportunæ, ne mens defixa persistat ^b. Sed paulò post per missum tabellariuni rés certò constitit: in quo præsentiorem animum Lotharingus præ se tulit, quam in dubio, seu quod ipsa dubitatio animum vulneri parauerat, doloremque magna ex parte per metum efflauerat; seu quod vnuquisque libenter boni posselli amorem retinet, dum spem retinet illius conseruandi: sed ab ea spe destitutus, amorem quantum potest destituit, solumque à fortitudine leuamen & honorem querit. Quapropter ex infausto nuntio rei certus, in genua prouolutus, & ad Deum conuersus dixit:

Domine son tem fratrem in vita reliquisti, & insontem abstulisti. Non destitit Gualterius eum certum reddere, Pontificem suam omnem auctoritatem adhibitum ad benemeritam ipsius familiam sustinendam: nec minùs id præstitit honorificis argumentis Regina ^c, collocatis in iuuene Duce, demortui filio, cunctis parentis magistris, datisque sollicitè mandatis, ut Cardinalis vita caute custodiretur ^d. Cædes enim Guisij Castilionensis tribuebatur, ac præ-

^a Ex Scripto
Vicecomitis
ad Borom.
8 Martij
1563.

^b Literæ
Gualterij ad
Borozum
9. Martij, &
Legatorum
11. Martij
1563.

^c Litt Guale.
ad Borrom.
13. Martij
1563
^d Litt. Gual.
9. & 13.
Mart. 1563.

1563.

præcipue illius familie Cardinali iam hugonotto; qui ut sollemniter Purpurâ priuaretur, Lotharingus & anteâ & tunc in eo casu ardenter institerat, sed tamquam studij, non iniuricitiae causâ. At verò Pontifex se continuerat, ut pateret ostium reo, quâ se honeste retraheret, ne ferretur in præceps. Et sanè interactor, qui priuatus hugonottus erat, in iudicij quæstione affirmauit, rem à se peractam ex mandato Gasparis Castlionensis Dynastæ, qui supremus erat rei maritimæ Præfectus, & Cardinalis frater: & quamvis adductus iterum in quæstionem posteâ variaret, hæc suspicio influxit in illos cruentos euentus, in quibus fortius bellum gessit in Gasparem Dux mortuus, quâm gesserat viuus. Itaque inter huiusmodi tunc suspiciones timendum erat, ne ijdem Castilionenses, quò tam validos hostes suæ sectæ delerent, suamque familiam ab æmulis tam potentibus liberarent, insidias quoque molirentur vitæ Cardinalis, non minus ipsis formidabilis in toga, quâm anteâ eius frater in armis. Sed is Gualterio dixit: Nullâ id humanâ custodiâ tutâ caueri posse; adeoque viuendum non esse in sollicitudine nimia viuendi, sed vitæ curam permittendam Deo, in eam dominant. Idcirco à priuato periculo ad publicum totius Gallie in colloquio progressus est: & post multa conuenit inter eos, præcipuum rerum cardinem in Rege Catholico statuendum esse, atque ab eo petendum, ut ipse declararet, velle se quasi tutoris munus exercere erga vxoris fratrem, pupillum, ac destitutum. Contrà verò nonnulli, qui sibi persuadere non possunt aliam in regnibus normam, nisi callidam rationem regnandi, disseminabant, ipsum Britannicæ Reginæ persuasurum, ut antiquam possessionem Caletorum repeteret, ab interfecto Guisio Gallis recuperatam; simulque cohortaturum regios consiliarios ad cessionem, prætentâ specie, id utiliter impensum iri, quò Rex ætate tam imbecillâ, & inter intestinos tumultus, exteriorem pacem mercaretur.

Verùm sicuti compertum fuit, neque nationis suæ discrimine, neque familie suæ luctu à cura dignitatis suæ amotus est Lotharingus: siue id accidat quod nihil extra nos vim habeat nostri animi à nobis distrahendi, siue quod in summis doloribus cupiditas ad voluntatem quasi ad medicinam inflammatur.

1563.

C A P V T VII.

Legationis cupiditas in Lotharingo. Querimoniae, quòd ea sibi non offerretur. Agitata à Legatis cum ipso & cum Cæsarib[us] Oratoribus de mansionis decreto. Morbus & obitus Seripandi. Brevis commemoratione eorum qua laudabiliter ille gesit.

*a Arcanæ
notæ Gualterij ad Bor-
rom. 8. Mart.*

*b Litteræ
Gualterij ad
Borromæ
9. Martij
1563.*

ANequam nuntij de duobus additis Legatis peruenissent, actum fuerat Tridenti de hac futura electione^a, quâ cùm vnicus eligendus putaretur, alij Moronum, alij Cicalam prædicebant. Aduersus Moronum multa Lotharingus Gualterio retulerat, à Cæsare vituperata: de Cicala sinistram in se opinionem ostendebat, quippe haultam ex narrationibus quorundam Præfulum ob vulgatam famam, de qua suprà diximus, quòd Romæ illius operâ meliora consilia desererentur. Sed Gualterius prudenti solertiâ studuerat illum abducere ab ea persuasione, quòd vtrauis tandem haberetur electio, aduersum Lotharingi animum non offendere. Ceterà suæ hic hærebat sententiæ, oportere ut Pontifex Tridentum appropinquaret, Bononiam se conferens^b, præsertim cùm ad primi Legati mortem accessisset per eos dies grauissima secundi ægrotatio. Etenim, aiebat, frustra sperari successum prosperrum, & alicuius momenti, de duobus Legatis qui supererant. Verùm eiusmodi exceptiones, in Præsides benè valentes ab ipso iactatæ, & in eos Cardinales, qui facile suffici poterant demortuo, & ægroto si moreretur, non tantum tendebat ad alias submouendos, propriusque trahendum Pontificem, quantum ad seipsum promouendum, qui siue cupiditate gloriæ sibi comparandæ, siue studio Christianæ Reipublicæ opitulandi, audissimè illius nauigij gubernaculum appetebat. Et quoniā ad id opus erat, ut in Pontifice abstergeretur suspicio de Principibus Lotharingo coniunctis, & de ipso Lotharingo, ad vtrumque sua cuncta argumenta convertebat.

Quod spectabat ad Principes: ipse cùm suis maximè intimis optimum animum testabatur in Cæsare; à quo, audiente se hæc verba fuisse prolata, narravit Gualterio Archiepiscopus Senonensis: Si Pontifex vnum sibi oculum eruisset, illum à se benignè altero inspectum iri. Quod verò ad se spectabat, operofus rem vrgebat, vt pote voto suo maximè conducibilem. Et certè siue hoc accideret ex egregia fortitudine, siue ex summa religione; siue quia, sicuti Gualte-

Gualterius scripsit ^c, mœstitia in animo Galli non diutiùs quām vnicā nocte hospitiū habet; siue quia vehemens animi affectio superueniens priorem extinguit, tantam alacritatem ille præferebat, quanta in rebus agendis numquam ante recens infortunium visa fuerat. Cumquē animum Synodi negotijs omnino intentum præ se gereret, significauit Gualterio ^d, in rem non esse Pontificis, consilium constituendi per se leges tam severas, tamq; assiduas Aulæ correctiones multò minus à Principibus experti. Nec fortassis existimaret Pontifex id opportunum, quasi libertatem sibi relinqueret angustias pro suo arbitratu posteā relaxandi: temel enim ab eo fancitis austerioris illis legibus, decreta singulis in regnis constitutum iri consonantia, specioso titulo, quod ea cum legibus Pontificijs conformarentur; nec posteā earum abrogationem permisum iri: opportunius fore, si mitior emendatio auctoritate Concilij stabiliaretur, cui omnes acquiescerent. Idem Vicecomiti insinuauerat; adieceratque ^e, nihil verendum esse Pontifici, ne per eam ipsius potestas coarctaretur; quippe quod nullus Principum sibi persuadebat; nefas esse Pontifici sanctiones illas relaxare, cum ipse id expedire arbitraretur. Sed de hoc ipso variè disserebat per consuetam illi varietatem & in affectionibus ^f & in dictis.

³ Ita conabatur Lotharingus eiusmodi sensus ostentare, quibus Pio spem faceret, gratos sibi fructus eum decerpturum ex præfectura, ad quam Cardinalis aspirabat. Cūm autem id quod maximè relubetabatur ipsius voto, esset Pontificis suspicio, per eos dies conqueri non cessabat, quod nollet umquam Pius sinistram opinionem deponere, perinde ac si Romanæ Aulæ perniciem ipse moliretur; idcirco Legatos nihil illi fidere Tridenti, nihil Pontificem ipsius Romæ administris. Iterum verò eius aduentum Bononiā pérurgebat, quasi cupidus ipsum habere spectacorem suorum operum, eorumque rectorem; tametsi posteā significaret, audire se ex literis, quæ ad ipsum è Gallia superuenerant, aduentum illuc Pontificis haud acceptum futurum, quasi directum ad Synodi seruitutem. Quare ut is Principibus probaretur, opus esse, ut prius cum ipsis conueniret Pontifex de rebus gerendis: in quo suam ipse operam offerre tamquam singulare beneficium videbatur. Tandem Gualterio dixit, Rationem quamdam sibi suppeteret absoluendi intra mensem Concilij, sed non ante viginti dies eam à se patefieri posse: simul etiam Simonettæ spem ^g fecerat, se suosque Gallicos Præfules ad ea deuenturos, quibus Pontifici satisficeret.

⁴ Interim arbitrabatur, propiciam auram studij plaususque com-

Ccc 2

munis,

1563.
Ad Borom.
13 Martij
1563.

^d Literæ
proximè ct-
tatae.

^e Scriptum
Vicecomitis,
sigmatum
8 Martij
1563.

^f Ex plurimis
Gualterij lit-
teris.

^g Ex respon-
so Borom.,
ad Simonettā
9 Martij

1563. munis, quâ ad Synodi regimen eueheretur, sibi affl̄xum iri, si palam fieret, conuentum post tam acerbas altercationes in ea conuenire quæ ipse excogitarat ac proposuerat. Eapropter à Legatis petijt^b, vt exponeretur Patrum sententijs Decretum mansionis, eâ formâ præcisè, quâ illis à se traditum fuerat, omissis mutationibus se conscio postea appositis, sicut illi statuerant: cùm autem iij se difficiles in hoc præberent, subdidit ille, aliter palam futurum, Synodum non esse liberam. Quare Legati, ex morbo Seripandi numero animoqué diminuti, ne qua perturbatio ipsis tribueretur, responderunt, Quamuis rei propositæ ipsis iudicium repugnaret, quòd scirent complures Præfulum repugnaturos; tamen quando ille affirmabat id opus esse, ne qua species exhiberetur lœſe in Concilio libertatis, se Decretum proposituros, sed tamquam Lotharingi decretum, non tamquam suum denuntiantes; etiam tum, si quid inde absurdī oriretur, se extra culpam futuros. Hinc ille lœtissimus, assensum in eo Legatorum illieò Cæsariais aperuit. Hi verò alterius rei causâ Præfides adiere; auditâque ex illis dubitatione, ne ab ea propositione dissidium excitaretur, adeoque compertâ ratione, quâ ad id impellebantur, affirmarunt, nihil ipsis ac Cæsaris voluntati magis opponi, quâm argumentum quodcumque dissidiorum. Quare si quod illius periculum Legati prænoscerent, nullis conditionibus ad ipsum proponendum adducerentur: idque confestim Oratores Lotharingo retulere^a. Porro cùm Antonorus à Gualterio mitteretur ad Lotharingum, aliquid ea de re nuntiaturus, ille negotio prætermisso, vti mos est animis turbatione commotis, prosiliit in ardente in querelam: Opus fuisse, à suis famulis se doceri de Legatis, à Pontifice recens electis; Præfides verò, qui post aduentum tabellarij secum in cœtu fuerant, ne uno quidem nutu ipsum fuisse dignatos. Hinc à conditionum querimonis ad rem ipsam, quæ magis illi dolebat, expostulandam progressus est; Magnam sibi videri iniuriam, quòd Pontifex, cui plane compertæ erant ipsius conditiones, & Cardinalis, & Principis, & de Ecclesia benemerentis, animum non induxisset ad offerendam illi Legationem, quam sine dubio ipse recusasset, illius oblatæ honore satis contentus. Hunc esse occultum sensum illius dicti à se paulò antè prolati, Non posse ante diem vigesimum à se patefieri Pontifici excogitata ab ipso rationem absoluendi feliciter intra mensem Concilij. Etenim cùm ipso Oeniponte regressus, apud se statuisset Mannensem Abbatem ad Pontificem mittere, rationem illam à se excogitata illi expositurum, postea supersedere decreuerat, cùm com-

^b Dux Legatum ad Borromæum s. & 14. Mar. uij 1563.

^a Arcanæ notæ Gualterij ad Borrom. 14. & 17. Martij 1563.

complures Præsulum Oratorumque legationem ipsi auspicarentur, adeoque caendum sibi esset, ne Mannensis missio eò tendere videretur.

1563.

⁵ Gualterius his ex Antinoro cognitis, confitit Lotharingum adiit, ipsum pacaturus, dixitque, Putare se duas causas suasisse Pontifici, ne ipsum in eo gradu collocaret. Alteram, ne Cardinali noceret apud Reginam, quæ illum ad Synodum miserat, ut illi tamquam ipsius minister, & Gallorum ductor assisteret, non tamquam Pontificis personam agens: alteram, ne se & Apostolicam Sedem ampliori fructu priuaret, quem è Cardinalis studio à se collectum iri sperabat, dum ille eam auctoritatem fiduciamque apud suos, cunctosque Transalpinos sibi conseruaret, quam idem renunciatus Pontificis minister exemplò perdidisset. Sed ille his excusationibus minimè acquiescebat, & querimonias prosequebatur tanto animi ardore, tantaque prolixitate sermonis, quantis uti solent cordati homines, cum offensæ acerbitate amplificant quod sibi satisfiat, non quod animi commotionem inutiliter patefaciant. Quare insuspicionem venit Gualterius, illum secundi etiam honoris cupidum: quando electio Moroni ob antiquitatem Purpuræ ipsi spem omnem primi honoris ademerat, aspirare loco Seripandi, qui eo planè die Synodo noui luctus argumentum præbuit.

⁶ Febris illum inuaserat in cœtu^k, qui octauo Martij habebatur; statimque incessit alios metus, ipsum verò dubitatio mortis suæ. Quapropter nihil ille cunctatus, ne vnam quidem horam omisit in ijs præparationibus è propinquo peragendis, quas è longinquo peregerat toto religiosissimæ vitæ curriculo. Eucharistiam sumpsit non detractis vestibus, nec in lecto decumbens, sicuti quidam, de ipsius valetudine magis solliciti, ipsum cohortabantur, sed^l indutus vestibus, & innixus genibus, dicens, Velle se hanc postremam veniam petere quam maximè decenti formâ; & in ultimo digressu à Collegis, à Patribus, à familiaribus, multum teneroris affectus, plurimum pietatis mouit. Vtraque hæc animorum commotio aucta est, dum ipse alteram in ijs qui aderant cohibere vellet; videns quippe complures præcipuos Præsules amicos suos complorantes, illis Apostoli verbis eos allocutus est: *Quare contristamini, quasi in vobis non sit spes?* In quam sententiam egregium Latinè sermonem habuit, & eiusmodi, ut ipsius exemplaria prodierint, seueriori oculorum iudicio comprobata, siue quoniam tunc eloquentior homo est, cum magis ex animo loquitur, siue quoniam commoti affectus locutio instar ignis est, qui non solum acrius virit, sed clarius

^k In Litteris Legatorū ad Borromaeum
9. Martij vñque ad 17. &
in alijs Vice-
comitis, &
Gualterii per
eos dies.
^l Narratio
citata Venedi
Oratoris &
litteræ Epis-
copi Tarul-
sini infirmo
Idrensi ad
Cornelium
15. Martij
1563.

1563. lucet à natura profectus , quām ab arte depictus . Cumq[ue] susurrus nescio quis illius aures pupugisset , quosdam suspicari de sincera in eo Fide , fortasse ob proprias illius opinaciones de peccato Originali , ac de Iustificatione , ætate Pauli III. in Concilio ab eo prolatas , compluribus primarijs Theologis ad se conuocatis , recitatisque singulatim coram ipsis nostræ Fidei articulis , iurauit per Deum , qui se statim iudicaturus erat , illis semper se firmissimè adhæsisse allen- su cuiusuis dubitationis purissimo .

Scripandi periculum proximum , post Mantuani casum , incre- 7
dibile est quo dolore ac terrore Synodum oppleuerit , quasi irati sibi Cæli argumentum . Atque ne hæc iactura posterior , vbi Diuinæ voluntatis consilio , non tribueretur vitio , perinde ac prior artis humanae verteretur , illi curando summâ sollicitudine adiecit animus Simon Pasqua ^m Genuensis , Sarazanæ Episcopus , vir varijs disciplinis eximius , sed medicinâ præcellens , adeò ut Vicecomes ⁿ , paucis antè diebus admonens Borromæum exemplo Mantuani , quantum inferat detrimenti medicorum imperitia , auctor illi fuerit , vt Romam alio prætextu Simonem acciret , quod valetudini iam male affectæ Pontificis operam daret . Nec reticuero ad pleniorum huiusc viri notitiam , illum ante acceptas infulas missum à sua Republica fuisse Oratorem ad Philippum Regem , & post exitum Concilij summo gradu , sed paucos menses cokonestatum . Sed quid- quid diligentia & à Pasqua & ab alijs adhibitum est , nihil profuit , ne post alternas grauis timoris & leuis spei vices die 17. Martij egregius ille vir occumberet .

Natales ille habuerat in urbe Neapoli ex nobili familia ante 8
septuaginta annos , quinquaginta sex habitum Eremitarum S. Au-
gustini gesserat , ab eo suscepsum , dum illum Ordinem modera-
batur Ægidius Viterbiensis , ipse quoque eruditissimus Cardinalis .
Hic statim optimam iuuenis indolem agnouit , & ex ea benè culta
fructus decerpserit . Cum Scripandus parem ingenio linguam obtine-
ret , non eloquentiâ minus excelluit , quām scientiâ . A Paulo III.
Ordinis Vicarius Generalis electus est , & ab Ordine posteà Gene-
ralis Magister . Adiit , ad agenda patriæ suæ negotia misus , Caro-
lum Quintum , qui non ob alias preces , nisi prometitorum ipsius ,
illum nominauit ; & inuitum adegit ad Archiepiscopatum Salernitanum . Postea Pius IV. eiusdem capiti Purpuram imposuit , po-
tius ad nouos labores adisciendos , quām ad susceptos remu-
nerandos , cum illum iussit desudare in perducendo ad exitum .
Legati auctoritate Concilium illud , eius primordijs plurimum
lucis

^m Vide Ciae-
conum , &
Vghellum in
Italia Sacra
de Ecclesia
Sarazanensi
epist. 55.
ⁿ 4. Martij
1563.

lucis ac fulcimenti sub Paulo III. attulerat Generalis Magistri conditione. Ijs quæ ille in utroque statu ibi egerit sapientiâ , consilio, studio & exemplo , nostra historia pluribus in locis scatet. Possemus in animum inducere , ipsum à fortuna male habitum , quippe denegante perfectum ab eo conspicî ædificium illud , cuius idem tam præcipius architectus extiterat , si fugeret è memoria , veram fortunam Deum esse, atque animis virtute præditis non auferri , sed augeri voluptatem ob res prosperas Religionis in terris, cùm ipsis ea licet è cælo spectare.

C A P V T V I I I .

Armorum tumultus Tridenti inter varias Nationes, agrè tandem sedati. Cæsaris litteræ ad Præsides, & ad Pontificem, & quatuor ipsius postulata. Altera ipsius ad eundem littera arcana; & Pontificis ad utraque responsum.

Augendum Legatorum angorem ex duplii morte, alterâ iam spectatâ , alterâ tunc tantummodò formidatâ suorum Collegarum primæ notæ , maximæque auctoritatis, togatis paulò antè certaminibus accesserant armata. Octauo² Martij iurgium coortum fuerat inter complures famulos duorum Episcoporum, Galli & Hispani , in quo Gallus quidam lethalem plagam accepit: & rumor fuit (verâxne an pro more famæ, quæ fortunæ propitiæ aduersari solet) vim iniquius illatam illi fuisse , quippe quod plures Hispani in Gallum irruerant ; adeoque quidam ex Italibz ac currerunt , illum aut adiuturi , aut vindicaturi : hinc Hispani in Italicam nationem commoti , cœperunt quemcumque Italum, quem inerimem offendissent , malè habere. Quare frequentes in rixas itum est , per quas non effusas, sed enutritas irâ atque odio, ed deuentum , vt amplius Præsules non auderent famulos extra domum mittere; nec etiam ipsi famuli prodire, siue audiendi Sacri, siue cœtus adeundi causâ , nouas semper turbas extimescentes, præsertim ob inductam consuetudinem conclamandi, *Italiā*, & *Hispaniam* , quod multitudini temerariæ ac leui prælij signum sonabat, quasi ex fideli studio in gentis suæ dignitatem. Conuentibus à Legatis dies aliquot intermissis, præcipuos interim Nationum Episcopos conuocarunt, quod pax componeretur ; sed nihil peractum: & duodecimo Martij tantâ armatorum frequentiâ concursum est, vt conflictus potius quam rixa videretur , multis aut occisis , aut vulnere-

• Dux Legat
tibz ad Bor-
rom. 1563. &
Diarium 8. in
quo aliquid
variat ob ea,
quæ Legati
narrant.

1563.

^b Ex varijs
legitimiis ta-
bulis penes
Auctorem,
in quibus et-
iam constat
datam fuisse
postea à Le-
gatis Pog-
giolino ex
parte ipsoū
jurisdictionē
illius prefe-
ctus.

vulneratis. Legati in tam horriflico tumultu opem petierunt non solum à Tridenti Præfede Dario Poggiolino Imolensi ^b, sed etiam à Duce militum Cæsareo, vrbis custode, qui per consuetum æris campani sonitum bonam militum manum in foro coëgit, quibus tunc tumultus repressus; sed illicò terrore sedato furor exarsit. Quare Legati per expeditum tabellarium monuerunt Madruccium Cardinalem, qui Brixinone non longè Oeniponte Comitia præstolabatur, & Nicolaum ipsius parentem, vt redirent, rebusque adeò perturbatis consulerent, ac frænum iniicerent. Sed cunctante Cardinalis responso, & ægrotante ipsius Parente, adeoque itineris impotente, nec ordinario militum præsidio viribus satis pollente ad inquietos coërcendos, nihil suppettebat opportunius, quam ut arma cunctis demerentur: quod principio succedere non potuit; siquidem Lotharingus inter denuntias sibi suspicione de paratis vitæ suæ insidijs armatam familiam postulabat, nec peculiari custodiæ publicorum armatorum, à Legatis exhibita, acquiescebat. Quod autem Lotharingus iuste incolunitatis suæ suspicione petebat, idem ab alijs nimirâ quâdam dignitatis suæ zelotypiâ petebatur. Lansacus existimabat, sui muneri honori deberi huiuscce priuilegij indemnitatem, sine villa numeri limitatione, & ne scripto quidem traditis suorum famulorum nominibus, quod veri à simulatis discernerentur. Quare neque pariter Hispani se inermes esse patiebantur: & ex inopia opportuni consilij sex iam dies conuentus intermissi fuerant; cum deum Legati cunctis Oratoribus accersitis aperte denuntiarunt. Si vellent Tridenti Concilium, opus esse vt pacem quoque Tridenti vellent, & vbi animi ita ferueſcunt, nullam iniri posse rationem pacis, nisi subtractis instrumentis belli, nimirum armis. Quapropter idoneum tempus non esse custodiendi tenaciter priuilegia, quæ in alijs rerum conditionibus faciunt ad p̄mpæ ostentationem, nunc verò ad sanguinis effusionem. Et quoniam tam diu perdurat in vano pertinacia, quamdiu non animaduertitur eadem solidò nocere; cum abhorrerent omnium Oratorum animi à dissolutione Concilij, in hoc conuenerunt, vt honoris gratiâ ipsijs, & certo famulorum numero liceret arma gestare; ita tamen, vt eorum syllabus Magistratui traderetur, appositis nominibus, distinctisque tesseras, fallaciæ haud obnoxijis: vt idem concederetur extra omnem limitem Lotharingo ob proprias & cogenites causas. Sed cum eiusdem syllabi vinculo cuiuscumque alterius familie illa interdicerentur: & sicuti efficacissima prohibitio, in eo quod ratio decori postulat, est superiorum exemplum; ita Legati legis

legis obseruationem à suis familijs cœpere. Hoc pacto extinctus tumultus , & die postero 16. Martij conuentus habiti. Plurimum autem posteà contulit quietis firmitati Cæsareum edictum , ut qui cumque in rixa deprehensus, Tridento exularet.

1563.

2 Non tamen otiabatur negotium , cœtibus otiantibus. Reuersus fuerat ab Aula Cæsaris Drascouzius ^{Litteræ Le-}, litterasq[ue] à Ferdinando ad Legatos scriptas attulerat, & altiarum litterarum, quæ ad Pontificem gatorum ad mittebantur, exemplar; simulq[ue] Præsides orabat, vt suam ipsi operam apud Pontificem impenderent super petitionibus illic expositis. ^{Borromæum} 1563. ^{9 Martij}
Præstolabantur illi post huiusmodi colloquium Oenipontanum, & post tot consilia Ministrorum Theologorumque , grandiorem quemdam partum, & fortasse formidabiliorem. Sed neque Drascouzius voce quidquam addidit præter ea quæ scripto exponebantur , neque hæc ipsa quidquam summatim continebant , nisi post vniuersalem querimoniam quatuor peculiaria postulata. Querimonia in eo vertebatur , quod Synodus non procederet ordine à Principibus sperato, & Christianis necessario : quod plures menses sine villa Sessione abiissent ; & quod dum expectabatur Patres reconciliationem dissidentium curaturos , ipsos inter se dissidere & concertare audiretur , graui fidelium offensione ; cui malo Cæsar Pontificem rogabat vt remedium admoueret.

Primum ex quatuor capitibus exponebat: Rumorem esse, de dissolutione aut suspensione Concilij cogitari ; ad quod fortasse impelli Pontificem à memoratis dissensionibus: sed à Cæsare pro singulari filij reuerentia illi significari , sibi aliam omnino sententiam esse. Hinc excitum iri in multis desperationem , in multis despectum , in quamplurimis offensionem , id tamquam fugam ab agitata morum emendatione interpretantibus. Ex eo magnum discrimen imminere : populos , quali in naufragio , se proiecturos velut ad tabulam , ad Synodos proprias Nationum , quæ Religioni tam noxiæ ab ipso Pontifice censebantur , & è contrario à tot Provincijs toties fuerant efflagitatæ.

Secundum continebat præualidam petitionem , vt in Concilio plena libertas concederetur , quâ fas esset Oratoribus & Episcopis proponere quidquid ipsi arbitrarentur consentaneum retinendæ Religioni , & obedientiæ Pontifici debitæ , ac conducibile Regnis peculiaribus ; atque vt non minùs frueretur Synodus eâ libertate in dicendis sententijs , rebus ita constitutis , vt decerni posset sine mora configiendi aliò (quod Romam significabat :) huiusmodi esse maiorum exempla ; nec oportere Christiano-

Pars III.

D d d

rum

1563. rum animos , adeq̄ exulceratos ac perturbatos , irritari nouis modis inductis

Tertium, sollicitum emendationis studium expromebat. Hic p̄tebat à Pio Ferdinandus per summam reuerentiam , vt sibi certò persuaderet , id ab ipso non dici quò derogaret siue sapientiæ siue probitati singulari Pontificis , siue eiusdem prærogatiæ atque auctorati , ad quam tuendam paratus erat & regnum & vitam impendere : sed solum , quia cùm varia fuissent ad se perlata quæ animos à Sede Apostolica potuissent auertere , suum esse officium estimarat (quippe qui eiusdem se filium primogenitum , & Ecclesiæ Patronum profitebatur) ea illi significare , vt pro sua prudentia , & ope Diuinâ imploratâ , ijs consuleretur ; ad quod quidquid ipse conari posset , vñā pollicebatur.

Postrēmū dicebat: Cùm in Historijs legeretur , plurimum s̄pè Concilijs profuisse summorum Pontificum Cæsarumque præsentiam ; prompto se animo esse ad cuncta incommoda toleranda , cunctaque negotia negligenda tam facrosancti operis gratiâ , atque ad id quoque Pontificem cohortari.

De negotio emendationis , intra formulas vniuersales hanc epistolam continuit Cæsar , non sine quadam Legatorum admiratio-ne : id tamen ab eo factum est , propterea quòd de eodem argumen-to altera eodem tempore scripta ab ipso fuerat ad Pontificem arcana , & Legatis ignota , rato eam formam rei subiectæ magis consentaneam: nos , quòd minus lectoris memoria defatigetur , hīc priùs summam responsonis publicæ ad epistolam publicam apponemus , dein summam occultæ tum epistolæ tum responsonis continentem afferemus.

^{d 18. Martij}
1563. In publico responso ⁴ initium ducebat Pontifex à laudibus consuetis , pietatem Cæsaris extollentibus , cùm ipsas quoque Patrum dissensiones improbaret.

Quod spectabat ad primum caput , existimabat pariter , summæ offensioni futuram quamlibet suspensionem : sed affirmabat , numquam se animum ad eam adieciisse; quin magnorum Principum cohortationibus in eo repugnasse. Ad secundum: Amari à se Concilij libertatem , præsertim in ferendis sententijs : facultatem proponendi directè Præsidentibus reseruari , pro eo quod fieri consueuerat in recte constitutis communitatibus ; atque de eo conuenisse eamdem Synodus ab initio , concordi sententiâ , vno vel altero exceptis : sed velle se , vt Legati postulationibus Oratorum , ac præsertim Cæsarianorum , satisfacerent. Quod si in eo deessent , pollicebatur

batur se rebus prospecturum : sibi tamen displicere Patrum discordiam de articulis quos Legati non proposuerant , nec Lutherani oppugnarant.

1563.

De tertio, Nauiter à se animum intendi ad disciplinæ correctionem , & iam rem inchoatam fuisse in Aula Romana , nullâ cuiusvis iacturæ suæ habitâ ratione. Postremò ad quartum respondit, Nec angustias sterilitatemque Tridentinas duabus Aulis tam amplis capiendis satis esse , nec ob propinquos Rhætos Heluetiosque hæreticos ac Protestantes tutum ibi domicilium futurum,cùm adhuc memoriarum obuersaretur fuga Oeniponte inuidissimi Caroli Quinti. Prætereà sibi non licere Româ aded̄ recedere sine tumultus discriminine, propter terrorē classis Orthomannicæ. Suum denique accessum ad Tridentinam urbem detrimento futurum fuisse , ut qui ad opprimendam Synodi libertatem tendere videtur. Suum tamen Bononiam aduentum à se offerri ad Cæsarem coronandum, quò fortasse Concilium sponte se contulisset , ibique à Pontifice disciplinæ leges pro Cæsarī arbitrio magna ex parte statutum iri : sed cuncta ut copiosius per nouum Legatum Moronum ipsi exponerentur , se curaturum. Hanc sententiam dux publicæ mutuæ litteræ complectebantur. Iam de arcanis.

5 Initio arcanæ suæ epistolæ Cæsar in Pontificis memoriam redigebat humanam mortalitatem , adeoque necessitatem emendationis maturandæ, antequam ab aliquo infortunio cœptū opus præcidetur; quin nimis diu protractam iam fuisse Concilij conuocationem.

Primo loco videri sibi formam excogitandam esse , quâ Pontificis electio omnino sanctè recteque haberetur , ac potissimum sine villa simoniæ suspicione ; siquidem à sano capite in membra reliqua sanitas deriuatur. Hinc gradum faciebat ad creationem Cardinalium & Episcoporum , commemoratis dotibus quibus illi opus haberent; monebatque quantum ab eorum opera , exemplo atque existimatione bonum ac dignitas Ecclesiæ dependerent ; & tamen ex utrisque conspici nonnullos gradu inferiores , parum honorificos , ac parum utiles eidem Ecclesiæ. Et quoniam ex Episcopis alij à Pontifice promouebantur , alij nominabantur à Principibus, alij ab Ecclesiasticis Collegijs eligebantur, primi atque alteri experimento plerumque deprehendebantur reliquis meliores; dubitari posse de huiusmodi electionum sinceritate , adeoque ipsis prospiciendum.

Angebatur posteà Cæsar aliquantò liberiūs quam in publicis litteris , quod omnia Romanæ deliberationi committerentur ; &

D d d 2 quod

1563. quod ibi prius in cœtu Pontificio quam in Tridentino agitarentur, ac proinde videri duo extare Concilia. Satius ex opposito esse, ut Pontifex ab Oecumenica Synodo consilium caperet, quam à suo peculiari conuentu, atque ut ex ea comprobante leges quoque ad Pontificia Coinitia, Romanamque emendationem spectantes ipse constitueret.

Dein extremam necessitatem ostendebat mansionis Episcoporum apud suas sedes: de quæstione id temporis agitata, diuini nec ne iuris ea esset, locum dari suspicioni, complures Episcopos ad eam partem propendere, quam Pontifici gratiorem arbitrarentur. Præterquam quod in tres classes Episcopos diuidebat, alios aspirantes Purpuræ, alios pauperes, alios opulentis Ecclesijs dotatos, & ipsis contentos: dubitandum non esse, postremos sententias suas sincerè dicturos; sed suspicioni causam suppeteret, utrisque prioribus mansionem molestam futuram. Breuiter à se rogari Pontificem, ut ubi ipse cognosceret id sibi fas esse secundum Deum, fineret eam definitionem progredi. Et quamquam ipse Pontifici minimè negaret auctoritatem relaxandæ mansionis, ab eodem tamen se petere, ne vniuersalis utilitatis gratiâ eam exerceret.

Auerteret Deus, adjiciebat, ut sibi caderet in animum aduersari Pontificis auctoritati, à Christo illi traditæ, quâ idem secundum ipsum Christum in terris Ecclesiæ caput erat. Tamen defendendam quidem esse à Pontifice Pontificiam auctoritatem, cui suas omnes vires iterum ipse offerebat; sed ita defendendam, ut palam fieret, in eo non nisi Diuinam gloriam, incrementum Fidei, & Ecclesiæ utilitatem quereti.

Hæc epistola ut liberis ac significantibus formulis referta erat, ita in principio, in medio, in fine demulcebatur officiosis vocibus excusationis, reuerentia, subiectionis; præcipue verò illæsum præstabat à quavis leuissima labecula tum Pontificem ipsum, tum ipsius potestatem: quin utrique plurimum venerationis exhibebat. Addebat Cæsar, Seorsim ab altera hanc à se datam epistolam, propterea quod nouerat illam per complurium manus ituram. Suo charactere hanc exaratam à se non esse, ne Pontificis oculos scabrosa illius forma defatigaret; adhibitum tamen fuisse ministrum fidelissimum, & cuius calamo in arcanis grauissimis vtebatur: à Pontifice se poscere, ut consimilis ministri operâ ad ipsum rescriberet. Adiecit ad calcem versus aliquot suo chirographo, amorem obsequiumque spirantes, per quos Tridentum rursus Pium inuitauit.

Pontifex in hanc sententiam respondit: Se prudenter admoneri, à Cæ-

à Cæsare propinqui transitus ab hac vita mortali : defixum in eo 1563.
 animum à se geri , & inter alia, quæ ad terrificum illud iter ipse pa-
 rabat, non intimo in loco esse studium sollicitum Ecclesiæ , sibi à
 Christo commissæ, reformandæ. Meritò affirmari à Cæsare, incre-
 dibiliter interesse Christianæ Reipublicæ rectam sinceramque
 summi Pontificis electionem: editas super eo fuisse à superioribus
 Concilijs ac Pontificibus tam sanctas prudentesque leges, vt nihil
 superaddi posse videretur: verumtamen quod abusus omnis eradi-
 cetur , promulgatum à se fuisse recens diploma , cuius exemplum
 ad euminittebat. Libenter , antequam illud ederet , cum Synodo
 à se communicatum iri , quod posteà ab illa probatum vulgaret:
 sed quod minus id faceret se abstinuisse , quippe præteritas dissen-
 siones expertum ; quâ experientiâ sibi compertum erat , ægrè qui-
 dem ibi quidquam umquam confectum iri in tantæ molis negotio,
 tot capitibus,tot animaduersionibus obnoxio. Quare perinde fui-
 set illud diploma Synodo committere , ac efficere non vt trutinæ
 exponeretur , sed vt hæreret in sabyllo. Idem quoque respondebat
 de reliquis Aulæ correctionibus : quas tamen aiebat à se non nisi
 auditis plurimorum præstantissimorum hominum sententijs con-
 stitui: si diploma memoratum vellet Synodus solemniter compro-
 bate , gratissimum sibi fore. In animo sibi non esse nouos Cardi-
 nales eligere ; sed ubi ad id inclinaretur , studium à se impensum iri
 ad eos eligendos ijs ornatos dotibus , quæ à Cæsare postulabantur,
 ac ea de re Mororum Legatum plenè cum eo collocuturum. Æquis
 votis optabile esse , vt idem proportione seruaretur in Episcopis:
 & huic rei iam consuluisse Concilium Decreto suo; quod vt custo-
 dietur se curaturum, adeoque vt adiuuerentur Ecclesijs homines
 digni , ac prius in ipsorum anteactam vitam moreisque diligenter
 inquiretur , nec minus vt seuerius acta consueta formarentur.

De eo quod spectabat ad mansionem, Se optauisse vt Synodus de-
 cerneret , & apud se statuisse eius Decretum comprobare. Sed ad id
 usque temporis plurimum fuisse decertatum , decretum nihil, pro-
 pter sentiarum varietatem. Nunc in animo habere se , vt, siue de-
 clararetur mansio esse legis humanæ siue Diuinæ , ab omnibus ea
 iniujolatè seruaretur, & vel ab ijs Cardinalibus, quorum administra-
 tioni Ecclesiæ committebantur: quandoquidem rei necessitatem
 intelligebat , eo præsertim tempore , quo in omnem ferè prouin-
 ciā hæresis contagio serpebat , & Christi ouili opus erat suorum
 Pastorum præsentiam.

Velle se, vt integrâ libertate Synodus frueretur; neque umquam

D d d 3

præce-

1563.

præcepisse, ne quid ibi stabiliretur se inconsulto. Interdum tamen euenisse, ut in quibusdam magis arduis ipsum Legati consuluerint, nec à se consilium suum potuisse aut debuisse denegari. Nihil hoc aduersari libertati; quin nec inconueniens, nec insolitum fuisset, si Synodus ipsa sententiam rogaret Apostolicam Sedem, primam Ecclesiæ Cathedram, & veritatis magistrum. Nec speciem duplicitis Concilij præberi, quod Concilium superiori suo coniunctum cerneretur, magis quam in homine duo corpora appareant, quod membra coniuncta & obtemperantia capiti videantur. Nihil pariter dedecere, si Pontifex, quod reddat Legatis petitum à se consilium, consuleret Cardinales eximiae prudentiae ac doctrinæ; præsertim cum suæ mentis non esset, ut ipsius consilia Synodus cogerent ad ea amplexanda.

Grates agebat de oblata per omnem virium conatum defensione Pontificiæ auctoritatis, de qua admodum piè scribi à Cæsare, & secundum etiam Pontificis mentem, dum monebat, sustinendam custodiendamque eam non esse, nisi ad Dei gloriam, & emolumen-tum Religionis.

Ad inuitationem Tridentinam ea summatim repetebat, quæ fu-siùs in altero diplomate differuerat. Rei veritas ita se habet, hæc duo Pontificis responsa ad Cæsarem, quorum summam attulimus, & quorum exemplar in volumine litterarum Pontificiarum conti-netur, parata quidem, sed non missa fuisse; cum videretur mate-ria vasta, ac digestu prædura, necesse habere ut paulatim à calore vi-tali halitus concoqueretur. Quare illorum vice Pontifex breuiter ad Cæsarem rescripsit, ipsum commendans ob eiusdem pietatem in Pontificem, Sedemque Apostolicam, ob studium utilitatis con-ferendæ Christianis gentibus ex correctionibus ab eo propositis, nec minus ob denegatam ab eodem fidem falsis rumoribus. Dein signi-ficauit, responsiones ad singula capita, Cæsari, ut ipse certò crede-bat, acceptas, redditum iri coram à Morono, utriusque ipsorum pro-batissimo, qui breui Legatus ad ipsum iturus erat, præter legatio-nem Tridenti postmodum ab eodem exercendam. Interim certo esset animo, se nec suspensionem nec dissolutionem velle Synodi à se coactæ, ac retentæ tanto labore, tantoque tot Principum auxi-lio; sed honestum ac fructuosum exitum, cum ea morum emenda-tione, & cum eo Christianæ Reipublicæ bono, quæ curæ atque spei præteritæ responderent.

Iam vero non modò Suauem latuit, hæc responsa fuisse solùm concepta, non parta (quod magno vitio illi non verterem) sed in narran-

s 20. Martij
1563.

narranda tum earum , tum litterarum quas Cæsar scripsit , sententia , palam facit , ad se peruenisse crassam quamdam & confusam quati vmbram , ad cuius normam ipse postea confidit eorum sententiam à se depictum iri , pro eo quod sibi verisimile visum est . Etenim non modò tacitus omnino praterit distinctionem publicæ arcanaeque epistolæ mutuæ , sed nec nisi modicam partein veræ præcipuaque illarum summa recenset ; & è contrario somniat , ibi à Ferdinando questionem institui cum Pontifice , an Cæsari , aliorumque Principum consehus necessarius sit & conuocationi & dissolutioni , suspensioni & Conciliorum , appositis prolixis responsis probationibusque Pontificis pro absoluta sua potestate : quod neque rerum conditionibus , nec Ferdinandi reuerentiæ congruebat . Quare Suavis in his de pingendis non inquam verum narrauit , de quo parum laborabat ; sed ne sit illud confingere , quam artem profitebatur . Præterea Cæsarem inducit in Romæ contumeliam multa iactantem , de quibus modestus ille cordatusque Princeps nihil ad Pontificem scriptisset . Aequè insuper falsa est longior querimonia , quam idem adducit in Pontificis responso , aduersus eos , qui dissertationes habebant in Concilio ad oppugnandam auctoritatem , Sedi Apostolicæ à Christo impertitam in Ecclesiam vniuersalem ; & quædam iracundior punctio , in qua diceret , reliquorum Principum Aulas minus reformandas non esse : & cum Cæsar enumerasset multa ex depravatis moribus incommoda , omnium maximum , & reliquorum fontem , silentio fuisse ab eo prætermissum ; nimirum , eos quibus lex à Concilijs accipienda erat , velle Concilijs legem dare . Enim uero illis epistolis , meram benevolentiam urbanitatemque redolentibus , ne granum quidem aspergebatur illius aloës , quæ in hortis solùm Suavianis nata est , quamquam colocynthis potius quam aloë dicenda est ; huius siquidem amarities seruat corpora , illius verò corruptit .

Verax tamen est , dum refert , præter hæc à Ferdinando litteris significata , Delfinum Nuntium scripsisse^f , Seldium , egregium Iurisperitum , magnum Cæsaris Cancellarium , conatum fuisse illi persuadere , omittendas esse voces illas , *vniuersalis Ecclesia* , ne molesta litigia suscitarentur , & ne Cæsar aliisque Principes ad expromendam in hoc mentem suam traherentur ; atque in hanc sententiam cum ipso Nuntio Cæsarem postea locutum fuisse^g . Quare fieri cœpit , Theologicas Tridenti controversias non per verba componi posse , sed per silentium , quod sèpè sicut vmbra , quamuis in se nihil sit , optimum est ut alijs benè sit .

f Litteræ VI
cecomitis ad
Borromæum
18. Martij
1563.

g Litteræ Le
gatorum ad
Borromæum
18. Martij
1563.

CAP V T

1563.

C A P V T I X.

*Nova Cæsarianorum Gallorumque Oratorum apud Legatos petitio,
 & horum responso. Discessus Lotharingi Venetias, eiusque ad
 Gallie Regem litteræ. Vicecomes ad eum profectus, de aduentu
 Pontificis Bononiam cum illo acturus, & colloquij inter eos
 summa. Musottus à Lotharingo adscitus, ut sibi à Secretis esset,
 & Oliuus consueta Conciliij munera prosecutus. Cætus Cæsaria-
 norum apud Guerrerum habitus de rjs Calicis, & auctoritate
 Pontificis. Transitus Mantuanae Ducis Tridento.*

a Litteræ Le-
 gatorum ad
 Borromæum
 15. Martij
 1563.

b Litteræ Le-
 gatorum ad
 Borrom. 18.
 & 22. Martij
 1563.

c 22. Martij
 ex Diario, &
 litteris Lega-
 torum eo dic.

d Litteræ Vi-
 cecomitis ad
 Borromæum
 25. Martij
 1563.

e 18. Martij
 1563.

PRÆTER memoratas Cæsaris postulationes nondum cessabant ¹. Oratores Cæsarei stimulare Legatos ^a, vt ei qui à Secretis erat, socios adiungerent: illi liquidem re ipsa diffidebant omnino Transmontani, quippe & vnico, & penitus Pontificio. Sed facili negotio Præfides petitionis vim declinarunt expectatione recentium collegarum, sine quibus rem tanti ponderis induci par non erat.

Eadem Gallis obtenta excusatio, ad grauiores emendationes ipsos sollicitantibus ^b. Quoniam verò ij ob eiusmodi causam studebant Legatos abducere à dogmatum tractatione, quasi à magno temporis dispendio cum paruo commodo, responsum ab illis est, non ita cunctos sentire; quin vrgeri se à Cæsare, vt disputationibus agatur quidam articulus de Matrimonio, ad coniugatos & ad sacerdotium spectans.

Porrò disputationibus Theologorum breui ^c absolutis, Legati ² ad Ordinis corruptelas operam conuerterunt, quò eas Conuentus iudicio exponerent, statim ac delecti ad illas colligendas Patres munus suum obijssent: interim electos collegas sollicitabant. Lotharingus verò cum animaduerteret, vsque ad eorum aduentum quamdam feriarum speciem fore, eâ cessatione vius est, vt Patauim ac Venetas excurreret, siue ad meram animi relaxationem, siue ad negotium, quod semper potest, semperque creditur intercedere inter Principum congressus. Secum adduxit complures ^d ex Theologis, & quosdam ex Episcopis primarijs, & Patauim rectâ perrexit, quò illic in propinquo loco cum Hercule Ferrariæ Duce, sibi sanguine coniuncto, conueniret, vt effectum est, & quò posteà Venetas iret, proximas Paschatis ferias peracturus. Antequam discederet ^e, breues litteras ad Regem scripsit, quibus exponebat, dispu-

taſſe

tasse Theologos de Matrimonio multa cum doctrina , sententia-
rumque varietate : spondere Legatos, confestim disciplinæ capita
se complexuros ; sed nihil sperandum de Synodo , donec accede-
rent duo noui Præfides , duobus demortuis suffici ; & donec simul
interim compertum esset , quid Romam afferret ab Aula Hispani-
ca Aloysius Auila , nouus Philippi Regis Orator. Exemplar etiam
misit epistolæ publicæ , à Cæsare missæ ad Pontificem , tibiique ab
eo communicatae. Quædam ex his pariter significauit Reginæ Lan-
sacæ ; adiecitque, Cum Theologi censuissent , fas esse Pontifici , in
aliquo casu ingentis publicæque vtilitatis , legem relaxare Sacerdoti
ad matrimonium contrahendum , credibile esse , id ab illo indul-
gendum Borbonio Cardinali , pro eo ac à Rege optabatur ; idque
Lotharingo Cardinali pergratum fore. Ratio erat ^f, quoniam con-
iugium agitabatur inter Borbonium & filiam Guisij Ducis interfe-
cti ; ex quo coniunctior , adeoque robustior euasisset pars Catholica ,
simulque honoratior ac firmior familia Lotharinga , quæ , vt pote ^{1563.}
extera , & auctoritate pollens in Gallia , obnoxia erat acerbæ inui-
diæ ; quæ affectio vbi dominatur in multos , eosdemque potentes ,
semper amplitudinem inuisi capit is quasi largâ quadam obsidione
diuebat.

3 Studuerat plurimis argumentis Gualterius Lotharingum ab eo
consilio adeundi Venetas abducere ^g. Etenim ex animi ægritudi-
ne , quæ in illo comperta erat erga Pontificem & Legatos , sibi quem-
que indueturum in animum , huiusmodi secessionem ab illa fuisse
profectam , adeoque in ipso patefactum iri animum parum propri-
tum , parumque bonam spem in eam Synodum , vt pote minimè
laborante , quod ex sua suorumque profectione res illic in sterili
atque ignobili otio languesceret. Contrà verò si perstisset , ita ibi
negotia digestum iri , vt ad recentium Legatorum aduentum lice-
ret postremam illis manum admouere. Sed Lotharingus in ea illius
motus voluntate immobilis perstittit , varijs obtentis coloribus , qui
numquam non suppetunt ad depingendam huiusmodi consilio-
rum vtilitatem.

4 Vix ille discesserat , cùm peruenere Tridentum litteræ Borromæi ^b ^h Signatæ 4.
ad Gualterium ac Vicecomitem , quod cum Lotharingo pressius age-
retur de Pontificis aduentu Bononiam , de coronatione illic Cæsa-
ris , ac de translatione Synodi , de quo cum vtroque Præsule Lo-
tharingus non semel sermonem habuerat ; quod animo Pontificis
adeò insederat , vt illud Cæsari offerri voluerit in responso ad Fer-
dinandi litteras , ipsum inuitantes vt Tridentum conuenirent , per

Pars III.

Ecc

Moro-

^f Arcane no-
te Gualterij
ad Borrom.
.... Martij

^g Litteræ &
arcane note
Gualterij ad
Borromæum
22. Martij
1563.

^b Signatæ 4.
& 7. Martij ,
sicuti ad eas
responsa
25. Martij &
5. Apr. 1563.

1563. Moronum Legatum illi reddendo, vti narrauimus. Quocircà Gualterio ac Vicecomiti præcipiebat, vt rem cum Lotharingo transigerent, quò ille cum Cæsare perficiendum curaret. Sed Gualterius, cui diutiùs ingenium Lotharingi exploratum erat, existimauit perinde fore post illum currere, ac ipsum in fugam agere: nec deerat aliud argumentum ad hoc persuadendum, cùm idem Lotharingum Oeniponte reuersum ea de re iterùm allocutus, multò magis ambiguum languidumque repererat. Quapropter quando iam ille Tridenti discesserat, noluit aut pedem aut calatum ad id mouere, sed solùm quietè rem contulit cum Archiepiscopo Senonenſi, qui Tridenti manserat, & sine dubio super ea ad illum scripsisset. Hanc aiebat Gualterius optimam sibi artem videri cum Lotharingo adhibendam, quâ illi ostenderetur Pontifex eò adduci Cardinalis consilio, & quasi postulato, cùm is in eo esset hominum genere, in quibus tunc voluntas tepescit, cùm eam in alijs succensam animaduertunt.

ⁱ Litteræ Vicecomes incessit viā: abijt ille post Lotharingumⁱ, Simonetæ consilio ad id impulsus: sed ad commentationes itineris declinandas vulgaut, Patauim se contendere ad inuisendum fratris filium, auditore m in eo Gymnasio, grauiter ægrotantem, & quem diem iam obiisse reperiebat. Cùm illuc eodem die quo Lotharingus peruenisset, illicò ipsum inuisit, reddiditque litteras Borromæi^k, compositas ad studiosam & honorificam doloris significationem ex obitu Guisij Ducis, in cuius laudes semihoram insumperat Pontifex in Senatu^l: simulque præceperat, vt solemne illi funus celebraretur, sicuti magnis regibus per solui solet, vniuersi Collegij interuentu. Huic in ea familia iacturæ noua posteà accesserat ex morte magni Galliæ Prioris, vt vocant, qui pariter Cardinalis frater erat, nondum Romæ cognita, & per consuetam constantiam ab illo tolerata. Gratissimum ipsi accidit primum illud officium Vicecomitis, cui breui redditâ responsione, exemplò percontatus illum est de Moroni ad Cæsarem accessu. Nec Vicecomes, cùm videretur iam aditus opportunus, itineris sui causam dissimulauit. Reuocatis igitur in memoriam ijs quæ Lotharingus agitarat de aduentu Pontificis Bononiām, ac de rebus alijs, quæ illic confici potuissent, dixit, de illis à se plenè Borromæum edictum fuisse. Hic verò subsistens, expectauit, vt alter ea de quibus disseruerat, sicut accidit, confirmaret, percontatus per summam curiositatem, quænam Pontifici mens inesset. Tunc Vicecomes siue ad usuram, siue ad ostentationem libertatis, Borromæi & Delfini

^j Variaz litteræ Vicecomes Patauulo ad Borrom. 25 Marciij 1563.

^l Litteræ Borrom. ad Legat. 17. Marciij 1563.

Nun-

Nuntij, ad quem ille scripserat, responsiones ostendit. Vtriusque sententia erat, comprobari consilium, optarique operam Lotharingi apud Cæfarem, quâ illum ad id pertraheret. Sed is aut in ipso re animaduertens spem à se factam suprà quâm posset, aut pro ipsius ingenio, quod Gualterius descripserat, linguâ statim vultuque mutato, Priùs, inquit, expectandum esse responsum Pontificis ad Cæfarem, qui eum Tridentum secum inuitauerat, nec minus ea, quæ nouus Orator Hispanus Romæ peregrisset. Expeti à Principibus plenam morum emendationem, cuius ad id usque temporis non nisi vanus sonitus longinquarum pollicitationum exceptus fuerat: ab huiusmodi conuentu Bononiam Pontificis, Cæfaris, & Concilij, excitari posse suspicionem alicuius in hereticos foederis, quo ad præuertendum, & ad Christianam Rempublicam perturbandam stimularentur: suam à se operam interponendam non esse illi negotio, quando Pontifex tam modicam in ipso fiduciam præ se ferebat, ut ne obtulerit quidem legationem, quam ipse recusasset; sed eius honorem, tamquam estimationis testimonium, plurimi fecisset. Studuisse maleuolos quosdam sollicitare Pontificem ad eam electionem, quod præuiderent, à Cæfare alijsque Principibus ipsum propositum iri, atque ab ipsis maleuolis nouum semper pabulum suppeditatum fuisse Pontificis animo, quod aduersus ipsius sinceritatem suspicio nutriretur.

6 Ad hæc Vicecomes: Frustrâ lucem aliam expectari de mente Pontificis ex eius ad Cæfarem responsis, aut ex eius cum Auila sermonibus, quandoquidem ea clare liquebat in litteris Borromæi, ipsi iam ostensis: rectam efficacemque Pij voluntatem de reparatione disciplinæ ex eo conspici, quod ille in dies operabatur & seueris constitutionibus, & earum executionibus, in Aula Romana. Synodi cunctationem in eo genere ortam fuisse ab obseruatione Decreti, ut subinde morum leges doctrinæ tractationibus copularentur. Tunc verò quosdam elaborari à Legatis, summi momenti, Ordinis Sacramento respondentes. Esse quidem retinendum memoriâ dictum sapientissimi Purpurati à Turrecremata in Synodo Basileensi, Abusus, non usus auferri oportere. Foederis suspicionem tolli à composita in Gallia cum hugonottis pace, de qua mox. Denique nouorum Præsidum destinationem tam citè post Mantuani mortem euenisce, ut nemini spatium relictum fuerit ad Pontificem sinistrâ operâ sollicitandum.

7 His argumentis Lotharingi duritia nequaquam cessit; quod certius Vicecomes posteà cognovit ex Musotto, qui anteà illuc adue-

Eee 2 nerat,

1563. nerat , & per quem Legati Pontificias litteras ad Lotharingum misserant ^m, officia animi dolentis exhibutas , & cui idem Lotharingus integrum colloquium enarrarat. In illius familiam transierat Musottus defuncto Seripando, quo viuente s^epⁱus ei contigerat
 m Litteræ Legatorū ad Borromæum 29. Martij 1563.
 agere cum Lotharingo, cuius animum sic ille sibi conciliarat, vt non prius veteri hero se orbatum , quām à nouo inuitatum senserit vt ip^si à secretis esset, ac postea , perfecto Concilio, vt Romæ eiusdem nomine Actoris munus exerceret. Cui Legati non obstatere, prout facile poterant , præsertim cūm is esset nobilis Bononiensis , adeoque Pontificis subditus. Quamobrem meritò Gualterius ⁿ illös perstrinxit , quippe quibus considerandum erat, non modò inanima tabellaria , sed non minus animata , exteris clausa esse debere : nec ab his cautionis necessitate homines immunes euadere , quod ip^si recte se gesserint , adeoque sibi dedecus timere nequeant ex declaratione veritatis , cūm qualibet auri sinceritas in terra procreati aliquam terræ mixtione in se patiatur. Præterquam quod nec omnino bonum est , omne bonum patefieri , cūm ex eius notitia fieri possit , vt illud aut fraude malā impediatur , aut in malam partem trahatur. Idcirc^o Natura Socrate doctior , & boni communis amantior Socrate , non modò sine fenestra , sed cum impenetrabilibus seris corda construxit. Quod si quis speret , priuatum hominem , cui ex plurima notitia rerum reconditarum atque optabileum præiosum peculium est , eā non usurum interdum ad augendam sibi gratiam apud herum nouellum , aut Platonicae virtutis ideam sperat, aut certè singularem. Abundē est, si ille verā contentus monetā , falsam non cudit, conflictis siue aductis arcanis , quod s^epⁱe contingit. Et ex altera parte hoc familiarium genus nec pariter nouo domino tutum est : semper enim nescio quid propensionis retinent in antiquam partem ; qui si non ex benevolentia , saltem ex iactantia potentiae illi beneficiendi, ad detegenda ipsi arcana lubrici sunt. Non h^ac profero quod reipsa Musottus detrimentum postea aut turbamentum negotio intulerit , & instrumentum seu Pontifici seu Cardinali noxiū euaserit , quin potius opportunitas mihi aderit narrandi , illum utriusque amicitiae plurimum profuisse. Sed euentus prosperitas actioni absoluendæ satis non est.

Non ita cum Camillo Oliuo actum. Hic post deceßum Mantua-^g
 o Litteræ VI. ni, auctore Vicecomite ^o à Legatis cum assensu Pontificis iussus est
 & comitis ad Borromæum 4. Mart. & ad Ptolomeum Galliū 8. A. prilis , & tres Legatorū ad Borrom. 22. Martij , & 5. & 15 Aprilis 1563.

1563.

tos remunerandos ; ac præterea hominem Pontifici commendarunt, quod superiora illius promerita alijs præmijs compensarentur : & ab ipso tum Legatis tam Pontifici semper integrè satisfactum, vt in Operis processu patebit. Adèò mendax deprehenditur Suavis, dum scribit, Cùm Oliuus missus fuisse ad Pontificem à Mantuano post primum de mansione certamen , nec posteà eius promissis effecta responderent, auersum ab eo animum perstitisse; adeoque ea de causa per falsas & commentitias suspiciones, ad id vlciscendum diuexatum posteà fuisse Mantuæ à sacra Inquisitione , postquam eò redierat defuncti heri corpus delaturus. Que fabula maximum fabularum pretium consequitur , quod est , admirationem parere: nam ex omni parte stuporis argumentum suppetit, quo pacto historiarum scriptor audeat seu consultò mentiri tam effrenatè, seu certè casui calamini committere , cùm certum sit , nec Oliuum, sed Pendarium à Mantuano Romam fuisse missum , vt iam ostendimus ; nec demortuò Cardinale Oliuum discessisse à Concilio ; nec in eum vindictâ Pontificem usum , sed blandimentis , honoribus, fiduciâ, mercede. At quidem, vt nihil dissimulem, cōperio, semel dumtaxat Oliuum, antequam ad prosequenda munia retineretur, notatum fuisse in quibusdam Borromæi litteris ^P ad Simonettam ^{9. March} nocentis mordacitatis. Et huiusmodi dos vinculum fortasse fuit ^{1563.}

⁹ Ut reuertamur ad ea quæ Patavij egerat Vicecomes, ipsi confirmatum ibi fuit id quod audiuerat Tridenti ex Oratore Sabauidæ, qui Oeniponte redierat post exhibitam Cæsari reuerentiam, simulq; ex Episcopo Aurelianensi, Ferdinandū non suam coronationem curare, sed potius filium nouum Romanorum Regem coronandum desiderare: nec deerat qui suspicaretur, velle ipsum fratri exemplum sequi, remisso regnis nuntio & secessu, quâ videbatur eius animus minus auersus futurus ex minus prospera fortuna, magisque propensus ex ingenio magis quieto. Præterea Lotharingus ita loquebatur de immutabili Principum voluntate, quâ in grauissimas emendationes, & intolerabiles Pontifici ferebantur, vt satis patefaceret, sibi nec eam inesse autoritatem apud illos quam anteà iactitare videbatur, nec eam Bononiensis translationis voluntatē, quam significarat, mutato fortasse eius animo ob recentes litteras Galliâ acceptas, postquā

Ecc 3

Oeni-

1563. Oeniponte reuersus erat. Quare cum is Vicecomiti negare non posset superiores hortationes suas ad rem decernendam, obices ad perficiendum amplificabat. Status negotij cum Gallis ita se habebat.

Ex parte Hispanorum suavis & austeri mixtio sentiebatur. Rex ¹⁰
 q Litteræ Vi-
 cecomitis ad
 Borromæum
 22. Martij
 1563. & Acta
 Episcopi Sal-
 manticensis.
 p Litteræ Vi-
 cecomitis ad
 Borromæum
 25. Martij
 1563.

ad Luuensem scriperat ^q, conquestum secum fuisse Pontificem de Hispanis Episcopis. Et quamquam ipse sibi persuaderet, id oriri ex notitia prae*re* ingesta Pontifici, non ex modica reuerentia in ijs Præsulibus deprehensa in Apostolicam Sedem; tamen inuigilaret Lunensis, efficeretque, ut res ita procederent, ne Pontifici ad queras ansa præberetur; quod Episcopo Salmanticensi, & aliis, qui obsequentiores Pontifici fuerant, gratum accidit: apud Granatensem, & eos qui simili sensu afficiebantur ^p, tantummodò valuit, ut epistolam impetrarint à Lunensi, quâ ipsi fusiū purgarentur, clypeum præsertim attollentes splendidum simul ac validum conscientię, ad quem omnis auctoritas moderata subsistit.

Cæsariani auersum animum haud præferebant; quin paucos ¹¹ ante dies acciderat, ut Drascouizius cœtum haberet apud Granatensem: cumque orta esset opinio illic, ab eo solùm intendi, ut Hispani ^r ad concessionem Calicis pertraherentur; aliud tamen verum extitit. Suprà narrauimus Commendoni querimonias cum Cæsare ob Gallorum oppositionem, ne definitetur Pontificis potestas in Ecclesiam vniuersalem; ad quam potestatem comprobandum varia Conciliorum sanctorumque Patrum testimonia idem protulerat, Cæsarem rogans, ut vellet, quippe Sedis Apostolicæ Patronus, eam tueri in causa tam æqua. Eisdem preces iterauerat semper Delfinus Nuntius. Et quamuis Cæsar initio responderet, opportunum non esse Synodum implicari difficultatibus nodosiorum huiusmodi quæstionum; tamen cum ipsi ponderandum obijcetur, non licere Pontifici, dum Episcoporum potestas statuebatur, finere de sua reticeri, præsertim ex contradictionis obstaculo, ad rem promouendam animum conuertit, scripsitq; Drascouizio, ut super ea re cum Hispanis Episcopis ageret, qui habebantur in hoc tamquam homines extra factionem, & non tamquam aduersarij, sicuti Galli, atque ut ipsis ostenderet testimonia, à Pontifice pro se producta. Id igitur exposuit Orator multis Hispanorum, accersitis in domum Guerreri, qui eo auditio respondit, Illorum Conciliorum, Patrumque testificationem ipsis superuacaneam esse, qui Florentinam Synodum admittebant, adeoque cum Gallis potius adhibendam. Cœtu soluto Bartholomæus Sebastianus Episcopus Pattenfis, unus ex Hispanis Romæ propitijs, hinc opportunitate captâ Guer-

Guerrerum hortatus est, ut ipse alijque sibi addicti in eam sententiam scriberent ad Pontificem, suam ipsorum mentem explicantes in agnoscenda summa illius auctoritate, quod conduceret ad purgandum Pontificis animum aduersâ aliquâ opinione, ipsi aliunde impressâ. Sed Guerrerus, negligentis more deditus alienam sibi gratiam exquisitis modis comparare, respondit, Id opus non esse; satis fore, si Pontifex cum de sententijs prolati seductus fuerit, vera persenserit: adiecitque: *Nobis quod nostrum est ille det, & nos dabimus quod suum est.* Tum in querelam prorupit, quod dicerentur Episcopi respectu summi Pontificis, esse tamquam Vicarij generales comparatè ad Episcopos, adeoque vnos & quæ ac alteros amoueri posse superioris arbitratu. Ad quod Sebastianus: Id affirmatum non esse; sed solùm licere summo Pontifici cum Episcopis concurrere in proprijs ipsorum Ecclesijs. At Guerrerus: Huiusmodi sententiam, de qua querebatur, et si non disertis verbis, tamen quantum satis erat ut intelligeretur, significatam fuisse. Quoniam autem malâ tunc corporis etiam habitudine afficiebatur Granatensis, operæ pretium non duxit Sebastianus amplius progreedi, gnarus, ad cuiuspia animum conuincendum plurimum roboris subtrahi rationum acuminis ab eiusdem dissensu, tametsi absque ratione præstito.

12 Per idem tempus illac iter habuit Eleonora¹ Mantua Dux, quæ rursus in viam se dederat, Cæsarem parentem, ut factum est, iniuria Oeniponti, & post aliquot dies Guilielmus Dux eius vir subsecutus est: ² qui tamen Tridentum non ingressus, nec exhibuit, nec accepit ea incomoda, quæ ex depravata consuetudine affectunt summi honores non minus honorato quam honoranti.

¹ Litteræ VI.
cecomitis ad
Borromatum
2. Martij
1563.
² Diarium
15. Aprilis
1563.

C A P V T X.

Gallie pax. Capta hinc opportunitas à Gualterio arctius coniungendi Lotharingi cum Pontifice. Melitensis Oratoris aduentus Tridentum, & controversia de loco. Aloysius Aula Philippi Regis Orator Romæ: eius mandata, & Pontificis responsa.

1 **S**TATIM ac Lotharingus Tridento discessit, eo peruenit prius rumor, dein certus nuntius ³ pacis compositæ inter Galliæ Regem, eiusque perduelles hugonottos, conditionibus Regno indignissimis, & Religioni summe perniciosis. Sed à Regina, quæ illius regiminis rotam vertebat, omne studium impendebatur ad conseruandam tum sibi potentiam, quæ in manu muliebri nimis vacil-

¹ Litteræ
Gualterij ad
Borromatum
27. Martij
1563. & par-
cis capita,
sunt in Dis-
tio 27. Aprilis

1563. vacillabat inter arma , tum securitatem filijs pupillis , adeoque expositis periculo non minus ob suorum Ducum quam ob hostium victorias ; atque , vt quisque rationes excogitat , per quas sibi persuadeat , honeste fieri id quod alioquin appetit , in animum illa inducebat , neque contra rationem decori se quidquam asturam , si illud ageret quod conducebat ad tuendum potissimum omnis decoris fundamentum in Principibus , quod est dominium : neque contra cultum Religionis , dum per ea minora detrimenta illam subducebat periculo maioris plagæ , quæ ex nudato hugonottorum ferro impendisset . Ea pacificatio , quippe opposita sensibus commodisque Guisiorum , eademque propitia maris Præfecto , illis inimico , accidit ipsis penè inscijs , & omnino inuitis : ac præcipue Lotharingo Cardinali , qui aberat , prius pacis confectio quam tractatio innotuit .

**Litteræ
Gualterij ad
Borromæum
25. Martij,
& 5. Aprilis
1563.**

Hinc existimauit Gualterius , aperiri sibi viam ad aliquid in rem suam moliendum ; & absente Lotharingo sermone in habuit cum Archiepiscopo Senonensi , atque ob oculos illi posuit , quam male Guisii præmia repensa essent à Regina ; quam debile filum , quo ipsi adhærerent , eius gratia esset putanda ; quam facile posset contingere , vt ipsis necessæ foret æmulorum inuidiæ ac violentiæ cedere , regno ad aliquod tempus secedentibus ; quo euentu ipsis neque tutius neque honestius superesse perfugium Româ , illius Religionis Regiâ , cuius causâ vexabantur , & in qua Regia duo ex ipsis summorum Senatorum locum possidebant . Quod si etiam nollent cedere , sed obsistere , sicuti Pontifex successum præuidens , proximè superiori mense cum eodem Gualtero disseruerat , posse id tantummodo & prosperè fieri , si Pontifex vires suas ad hoc conferret , suâque auctoritate Hispani Regis auxilia pertraheret : eo siquidem casu Catholici robustiores euaderent , & formidabiliores Reginæ quam anteà hæretici . Quare quoniam timor in ea Religioni ac dignitati præstiterat , nunc maiorem timorem minori præstiturum . Guisios alioqui pollere in Gallia gubernationibus Campaniæ & Burgundiæ , atque inter eos superesse strenuum militum imperatorem , etiam post recentem iacturam duorum fratrum , nimirum Aumaliæ Ducem , in armis melius exercitum quam Condeus , partis hugonottæ dux , magisque pariter quam Guisius Dux extinctus , qui nimiâ quadam cautelâ , ne ingens numerus externæ militiae induceretur in Galliam , se ipsum & Galliam perdiderat . Iam verò cum posset Cardinalis animaduertere quam utrumque necessarium foret Sedis Apostolicæ patrocinium ad se sustinendum , anterendam à se non esse Reginæ Regiorumque

gitorumque ministrorum gratiam gratiæ Pontificis, sacriique Collegij, cum hæc præsertim adnececeretur honestati & obligationi conscientiae simul ac honoris, ex imposito sibi pileo præfulgentis. Pileum igitur exornaret adiectâ gloriæ coronâ, quæ illum loco galæ tueretur, dum ipse pacem Ecclesiæ, eamque regentis auctoritati firmitatem afferret. Hoc pacto à se comparatum iri perpetua laudum monumenta in acclamationibus Christianæ Republicæ, & præualidum præsidij patrocinium in Sede Romana. Hæ rationes mirificè impressæ sunt in animo Senonensis, ægrimoniam iam spiantis ob illam pacem, quæ Guisiorum potentiaz quædam veluti clades erat. Hinc præstolabatur impatienter redditum Lotharingi, quod eosdem in eo spiritus excitaret; & ad ipsum præuolasset, nisi perbreui opperiretur. Etenim Cæsar, auditus æquè ac sollicitus prospiri Concilij successus, non prius de Lotharingi discessu cognovit, quam eo improbato, ipsum ut sine mora reuerteretur litteris suis rogauit.

- 3 Tridenti à publicis functionibus cessabatur, & cuncta negotia præsentia, pro eo quod in huiusmodi inducijs contingit, erant varia consilia ac præfigia futurorum. Antiqui Legati statuerant^c, non nisi post nouorum accessum in cœtu proponere Canones & capita Doctrinæ reformata, & mansionis Decretum à Lotharingo digestum, de quo postea mandata Româ acceperunt, simulque nuntios, fuisse iam traditam collegis Crucis tesseram, & veniam abeundi. Hæc plana rerum malacia vnicâ contentione leuiter fluctuauit. Tridentum peruenit Martinus Rojas Portarubeus, Orator missus à supremo Magistro Ordinis Hierosolymitani. Locum ille inter Laicorum Principum Oratores perebat: sed exemplo Procuratores Archiepiscopi Salisburgensis, & Episcopi Eistatenensis, & aliorum, qui Præsules simul ac Principes erant in Germania, restitere; opposentes, se inter Ecclesiasticos sedere, propterea quod ipsorum Domini erant Ecclesiastici, tametsi Principatum obtinerent; adeoque si ea lex valebat, inter eosdem confidendum esse Oratori Supremi Magistri, qui Ecclesiasticus pariter est, & Ecclesiasticos moderatur. Hæc in Melitensem Oratorem obiecta suggestere Legatis Paleottus, aliquique Bononienses; unde suspicatus est Orator, eam nationem ipsi aduersari propter item Romæ pendentem inter sui Ordinis & illius vrbis Oratores. Has verò pro se rationes ipsis obiecit.

- 4 Ordini S.Ioannis^d laicam quoque militiam adneceki, classes ac ditionem ab eo possideri, monacham cudi, superiorum non ag-

Pars III.

Fff

noscit:

^d Summa rationum Romanam milia extat apud Barberinos.

1563. nosci: ab ipso , vtpote tali, mitti ad Concilium non Procuratorem, qualem Salisburgensis mittebat , sed Oratorem : à Pontifice in diplomate ad supremum Magistrum ipsi disertè imponi , vt Oratorem non Procuratorem illuc vice suâ mitteret: Romæ ab ætate Leonis X. ad eam usque diem obtineri ab Oratore Melitensi locum in facello Pontificio inter Principum Oratores ; ita præcipi duobus in locis à rituali : idem obseruari in Aula Cæsaris , duorumque potissimum Regum. E diverso debere Episcopos secundum legi sanctionem interesse Concilio , & in eo suffragium ferre : quare , tametsi Episcopus aliquis Principatum possideret , hunc existimari rem tamquam aduentitiam , quæ sequitur naturam principalis : itaque si Salisburgensis , ubi ipse præsens adfuisset Concilio , in ordine suo inter Episcopos consedisset , illius Procuratori fas non esse superiori inter Oratores loco adspirare. Legati cum & litem nollent decidere , & ea inter duos Ecclesiasticos versaretur , rem Pontifici remisere.

Grauioris erat ponderis legatio , quæ Romam peruererat aduentu Aloysij Aueilæ , maioris Coministratoris Alcantaræ , à Philippo Rege ad Pontificem missi. Mandata ipsi tradita pridie Kal. Decembris , & à me alibi ex transitu nominata , erant huiusmodi.

Pontifici redigeret in memoriam , quæm prompto animo , quantoque studio Rex Synodo fauerat , gnarus emolumenti , quod illa Christianæ rei posset afferre , eò missis suis Episcopis , destinatis suis Oratoribus , priùs Piscario , dein Lunensi , ob alias Piscarij occupationes , & præcipuam Lunensis peritiam de rebus Germanicæ , & nauatam solerter operam suam in Gallia & in Germania ad Synodus promouendam. Cum graues quædam difficultates Synodo interuenissent , se Pontificis voluntati semper obsecutum fuisse ; idem ministris & Episcopis suo nomine inculcasse : sperari à se , vt illa inter præcipuas ac celeberrimas ex longinquo tempore in Ecclesia habitas emicaret ; sed percupi à Regefelicem ipsius exitum in cunctis controuersijs tum Religionis tum emendationis.

Cum Synodus coacta esset ea potissimum de causa , vt qui aberauerant reducerentur , in rem videri , eos iterum inuitari : in quo suas omnes vires à se offerri , haud opportunum rato id peragi nomine Pontificis , ne ipsius dignitas illorum irreuerentia exponetur : adhibendum cum istis esse circumspetionem plurimat , nullâ re aut peculiariter aut vniuersè ipsis oblatâ , quæ illius sanctæ Sedis auctoritatì ac prærogatiæ non congrueret. Si quo infortunio Concilium ad prosperum exitum secundum vota non perducere-
tur,

tur, timendas esse pessimas res nouas in Gallia; proinde curandum, ut Regnum illud cuncta Religionis litigia Concilio committeret, atque à Rege omnem ut maximè efficacem operam ad id exhiberi. Quapropter non celeriter, sed mature in definitionibus procedendum, ne hæreticis argumentum querelæ, Catholicis offensionis præberetur.

7 Par non esse, de Synodi suspensione agi: oportere abusus Ecclesiasticorum plurimum emendari: atque, vt omnibus satisficeret, et quum Regi videri, vt ea cuncta in Synodo conficerentur; quod auctoritati Pontificis nihil officiebat, cum ille conuentus fuisset ab ipso coactus, rectusque ab ipsius Legatis, & cuncta ipsius potestate essent confirmanda. Præterquam quod omnes Concilij Patres non solum Diuini obsequij, bonique publici studiosi erant, sed propensi obstricti que ad Sedem Apostolicam, & Ecclesiasticam dignitatem tuendam: contrà verò, si Romæ leges disciplinæ sancirentur, tametsi seueræ, non tamen eas acceptas futuras. Quocirca ubi tandem vellit Pontifex Aulæ tribunalia Romæ corriger, pro eo ac inceperat, ipsius rei summam Synodi trutinæ committendam.

8 Potissimum in Synodo peti libertatem tum in re ipsâ, tum in specie; cuius libertatis gratiâ non ignorari à Pontifice quæ primùm à Rege fuerant obiecta in particulam restringentem, *Proponentibus Legatis*. Eundem in presentia cogi ad sollicitandum Pontificem, ut rei propiciat, antequam à Principum Oratoribus idem postuletur: eo siquidem casu sibi non licuisset suam cum ipsis operam non coniungere. Videri prætereà sibi, de mansionis negotio multa fuisse peracta in Concilio à ministris Pontificis repugnantia libertati, & par esse, ne ex parte Pontificis impediretur ea definitio, quæ ipsius potestati ac prærogatiuæ nihil detrahebat.

9 Aliter de concessione Calicis Regem existimare, quæ tot nouis rebus & incommodis grauida præuidebatur, ut quamuis etiam ad eam unicam hæreticorum conuersio redigeretur, mature adhuc de ipsa cogitandum esset. Quamobrem ut sumnum hunc articulum postremum in locum reseruandum, cum de reliquis omnibus actum esset; id autem à se Pontificem rogari.

10 Quod spectabat ad continuationem, satis esse Regi eam in re certai, & in diserta declaratione diplomatum, quæ Pontifex ea de re ad ipsum scripserat, etiamsi apertis notis illa tunc à Concilio non poneretur.

11 Hæc erant Regis mandata, quibus ad Pontificem delatis respondit ille vigesimo octauo Martij; ita tamen, ut per mansuetum modum

1563. dum amicæ quetelæ rei partes à se in regem , partes actoris à rege in se transferret. Se , difficultate operis animaduersâ , Synodum numquam reclusurum fuisse , nisi certò sperasset Regem sibi quasi brachium ducemque affuturum ; sed intortunio suo contigisse , vt Rex non ante diem illum Oratorem sibi fidum misisset , tametsi à se perpetuò postulatum. Eius aduentum tam ardenter optatum petitumque à Pontifice fuisse non aliam ob causam , nisi ob sinistram operam à compluribus adhibitam aduersus vtriusque commodity. A Piscario vix vnum pedem illatum Tridentum : à Lunensi expectationem tantummodo defatigatam fuisse , quamuis in mandatis indicaretur , à Rege illum ibi commorantem à se credi , cùm omnia quæ imperauerat , iam peracta censeret. Rationi consentaneum omnino fuisse , vt Regis Orator adesset Synodo , quando alijs Principibus satis non fuerat vnicum , sed plures assistere. Ab huiusmodi absentia Oratoris , qui Episcopos in officio & concordia contineret , extinctam esse vim mandatorum , quæ Præsules Hispani acceperant à Rege , vt cum Pontifice concorditer se gererent ; excitatamque inter ipsos diuisionem , adeoque cunctas difficultates , lites ac dissensiones , quæ acciderant in Concilio , eiusque improsperum progressum. Verùm quantò minus fortunatum principium ac medium Synodus habuerat , tantò feliori fine se à Deo sperare eamdem fruituram per sanctas reparatæ disciplinæ leges , quibus curandis numquam lè defuturum quoad à probo Pontifice , proboque Christiano effici posset.

Fuisse à Pontifice abalienatos à se animos Cleri ac Præsulum Hispanorum , propter subsidia Regi suppeditata ex prouentibus Ecclesiasticis ; & idcirco tantò acerbiori fine se à Deo sperare eamdem fruituram per sanctas reparatæ disciplinæ leges , quibus curandis numquam lè defuturum quoad à probo Pontifice , proboque Christiano effici posset.

Hæreticorum restitutionem , quantumvis Concilium admittetur , agrè sperari posse , nisi Catholici principes in id conspirarent.

Quod in primis optabatur à Rege , vt Galli se Concilio committerent , profectò supra modum profuturum fuisse : sed è contrario nihil haec tenus loqui Gallos de dogmatum decisione , quin solum loqui ad eam impediendam. Scire Pontificem , à Rege plenè intelligi id quod ipse breuiter indicabat ; ac proinde quacumque Regis operam , ea de re cum Gallo & cum alijs adhibitam , opportunam futuram.

A se multò anteà repositum iri in Concilio cunctas emendationes , si cognouisset eas ibi conficiendas & comprobandas esse : sed cùm per eam tempestatem contrarium ipsi prædicerent præsen-

tes

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib. 20. Cap. 10. 413

tes dissensiones , opus à se fuisse iam inchoatum , & per id Patres inuitatos ad ipsum imitandum ; & apud se statuisse , denuò Concilij ope statutas etiam emendationes reformare : sed hoc discordijs illic perdurantibus fieri non posse .

1563.

- 16 Addebat , nonnullos grato emendationum nomine ad ea aspirare , quæ ipsorum intererant , præsertim de legibus Comitij Pontificij . Quare , si ipse deceperat ex proximo morbo , sicuti periclitatus fuerat , duos Pontifices creatum iri , alterum Tridenti à Synodo , alterum Romæ à Collegio , cum clade Christianæ Reipublicæ : quod à Rege præ oculis habendum erat .
- 17 Verba , proponentibus Legatis , apposita fuisse ab ipsa Synodo , se ne concio quidem ; comprobata consensu generalis conuentus , ac postea primæ Sessionis , duobus tantummodo repugnantibus . Reuerà si huiusmodi forma seruata fuisse , nequaquam exortum iri contentiones per quam noxias , ob quæstiones non à Legatis , sed ab Episcopis propositas , & ab alteris toleratas , ne impediretur in alteris ea , quam aliqui appellabant libertatem . Iam verò quoniam Rex multiq[ue] Principes libertatem huiusmodi cupiebant , quæ tandem non nisi in effrenem licentiam abitura erat , se quod ad ipsum spectabat , illis acquiescere ; sed se culpæ subducere ob quodcumque detrimentum , quod inde redundaret in Regem , sicut ad id vñque temporis evenisset , nisi forti brachio in Regis emolumenter ipse repugnasset . Indicabantur per hæc varia concessiones de rebus Ecclesiasticis , Regi perutiles , quæ libenter ab Hispanis Episcopis in Concilio reuocata fuissent .
- 18 Mansionem magis à se quam à quopiam expeti , adeoque iam fuisse denuntiatum etiam Cardinalib[us] Ecclesias obtinentibus , ut ad eas se conferrent .
- 19 De Calicis vñ , per consuetam sibi fiduciam , quam cum Rege loquens exercebat , haud sibi temperare , quin diceret , videre sibi opposita postulata ; Ut cunctis liberum esset proponere ; & simul , Ut obstatet Pontifex , ne ea proponerentur , quæ Cæsar , Rex Galliar[um] , & Dux Bauariæ iam statuerant in medium per suos Oratores proferre etiam inuitis Legatis . In re concedenda se procrastinasse : magnas clades à Principibus sibi prænuntiari , vbi repulsa daretur ; præser-tim verò ipsorum subditos , alioqui Catholicos , si Romæ id ipsis denegaretur , per seipso accepturos , cum hæreticis cohærente[s] , à quibus in huiusmodi euentibus Religionem abiurare cogebantur .
- 20 De his ac de plurimis alijs rebus facile conuenturos Pontificem ac Regem , vbi licuisset ipsis inter se coram colloqui : plurimum quo-

1563: quoque rebus profuturum fuisse, si Pontifex cum Cæsare congre-
deretur, cùm certè Cæsar ab ipso coronandus esset.

Ad vadim on ium continuationis, iam apud Regem vnum diplo- 21
ma, alterum apud Vargam esse; simile aliud à se missum iri ad Pis-
carium; adeoque esse in Regis potestate illud, vbi vellet, ad Lega-
tos deferendum curare, & ita rem absoluere: per quod Pontifex
significauit, nolle se debitore in esse Regi illius indulgentiæ, de qua
nihil ipse laborabat, & in quam alter non sui, sed Cæsaris gratiâ
reuerâ se flexerat. Omne debitum ac ligamen naturali hominum,
& præsertim Principum superbiæ graue est; sed illud intolerabile,
quo admisso videntur sibi non laudem tamquam grati, sed con-
temptum tamquam decepti promereri.

C A P V T XI.

*Aduentus Tridentum Moroni Legati, ac postea Lunensis. Prior
ad Cæsarem destinatus: eius colloquium cum varijs Principum
Oratoribus, eiusdemque verba in cœtu generali.*

ITa res habebant, cùm Moronus Legatus, vt ceteris præcesset ele-
ctus, ad Concilium aduentabat. Et quamquam communi voce
compertum esset ^a, illum, antequam Tridenti persisteret, Oeni-
pontem iturum, tamen Legatis idipsum, per Aulæ litteras non-
dum cognitum, affirmare non licebat sine periculo erroris ac leui-
tatis. Quare melior ipsis conditio videbatur, credi se vel parui
habitos à Pontifice in communicatione negotiorum, vel nimis ob-
tegentes sui in ea dissimulanda, vt qui nihil certi promebant. Et
quidem in huiusmodi sententiam tacite conquesti sunt Borromæo
resribentes, qui tandem ipsis rem significarat vnâ cum profectio-
ne iam suscepta à duobus Legatis; quod excusauit Borromæus ^b,
respondens, rei notitiam Tridentum transuolasse per tabellarium
Româ missum ad Cæsarem ab ipsius Oratore; in Aulâ verò morem
non esse tradendi litteras aliorum tabellarijs, adeoque hinc esse-
tum, ne ille certum ac legitimum nuntium Legatis afferret. Quod
exemplum documento sit ministris, ne statim angantur, quasi de-
specti à suis Principibus in aliquo euentu, aduersus quām ipsi me-
reantur, cùm innumeræ nec opinabiles sint rerum conditiones, à
quibus necessarium aut rationi consentaneum redditur id quod
dissentaneum videbatur. Moronus comitem præuertens Triden-
tum peruenit die ^c decimo Aprilis, Paschatis peruigilio. Anceps
^e Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
prima Apri-
lis 1563.

^b Ad Simo-
nettæ 27. A-
prilis 1563.

^c Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
11. Aprilis 1563. & Acta Arcis Aliz: vbi pariter referuntur ingressus Moroni, eius verba in cœtu generali, prorogatio S. Iohannis habita 21. Aprilis, ingressus Nauageri, litteræ Reginæ Scotiz, & responditum Concilij.

fuit, an priuato ritu ingrederetur: sed veteres Legati existimarunt, 1563.
decori ac lætitiae gratiâ id cum pompa & solemniter peragendum.
Quapropter obuiâm honoris causâ processerunt tum ipsi Legati,
tum Madruccius, ad hoc officium reuersus, tum Oratores omnes,
excepto Veneto, qui ægrotabat, tum cuncti Præsules^d. Ingressus
est habitu Pontificali, sub umbella: quo verò Legati, qui mille
passus ipsi obuiâm ierant cum carbasina & exomio, infrâ seque-
bantur vñâ cum Madruccio.

^d Præter di-
tas Legato-
rum litteras,
epist. Viceco-
mitis ad Bor-
rom. 13. Apr.
1563.

^e Littere De-
gatorum ad
Borromaeum
13. Aprilis
1563. & Acta
Salmanuccii.

^f Littera Vi-
cecomitis ad
Borromaeum
13. Aprilis
1563.

^g Littere fam-
iliaris Lega-
torum.

2 Ingens omnibus incessit lætitia, non impar spei conceptæ, ad ac-
cessum tam adspectabilis Præsidis, de prospero successu illius operis,
cuius difficultas desperationem penè pepererat. Creuit autem in
animis vtraque iucunda affectio ex aduentu post biduum Claudij
Quignonis^e, Lunensis Comitis, Hispani Oratoris, qui, vt pote ni-
mis expectatus, iam quasi contra expectationem apparuit. Occur-
sus difficultate non caruit, non ab ipso, sed à Drascouizio iniecta^f,
qui statuerat interesse; adeoque vetus litigium inter ipsum & Lusi-
tanum reuixisset. Quapropter necesse fuit Legatis ad preces stu-
diosissimas confugere, quibus hominem retinerent. Voluit tamen
illi occurrere Sigismundus Tonus, quicum contentio non erat,
quippe Cæsaris quatenus Cæsaris Orator: nec ipsum tunc remo-
uit recreatio ab ægritudine, siue id ageret ad Lunensem honoran-
dum, suo Principi percharam, siue, vt quidam suspicabantur, vt
peruerteret consilium Lusitani, qui iam statuerat Hispanum Ora-
torem deducere medium inter se atque Lansacum; cum homines
propensione quâdam ferantur, etiam sine odio, ad impediendos
per artem honores alterius, eosdem sibi per artem conquirentes.

3 Vix peruerterat Moronus, cum ipsum adiere & omnium Princi-
pum Oratores, omniumque nationum Episcopi. Exposuerunt Galli
necessitatem emendationis festinandæ, & ad proponenda triginta
quatuor ipsorum postulata eumdem sollicitarunt. Ad primum, de
quo pariter Hispanorum Præsulum petitiones conueniebant, re-
spondit: Pontificem desiderio cunctos præsite, & quamprimùm
proximis operibus verba comprobatum iri; cui alijs se credere pro-
fessi sunt, alijs ad effecta fidem reseruare: & vniuersè in Patribus
animos deprehendere visus est Legatus varios potius quam malos.
De altero dixit Gallis, Antequam de re ageret, oportere sibi Cæ-
saris mentem audire, quod initetur ratio rei confiendæ, quâ cun-
ctis satisficeret: celerem suam profectionem futuram; & redditum,
vbi licet, celeriorem. Illi comprobato responso cum ad iter co-
hortatis sunt, quod feliqui omnes præstitere, sed post aduentum Lu-
nensis,

1563. nensis, qui præstò erat ut postridie ingredetur, & expectato Lo-tharingo, propediem adfuturo, quorum vterque id per litteras à nouo Legato petierant.

^b Litteræ
Moroni ad
Borromæum
17 Aprilis
1563

Lusitanus in expromendo consueto sibi studio non modico processus optimi se continuuit ^b: Venetus rectam rerum absolutionem maximoperè commendauit, obtulitque omnem quam posset opem Reipublicæ suæ. Cæfarei, ac præcipue Drascouizius, solitam statim chordam de concessione Calicis tetigerunt: eisque responsum est, Ea de re, quod spectabat ad Synodum, iam compertum ipsis esse quantum sententiæ variarent; quod verò ad Pontificem, postquam Patres rem illi commiserant, nouam ad euindem Cæsaris petitio nem non accessisse. Quod quidem verum erat, quamquam Drasco-uizio accideret inopinata: etenim Cæsar, antequam ad iteratam petitionem progrederetur, apud se statuerat cum Principibus & de re ipsa & de modo deliberare, sicuti explicabimus. At quidem Bauarus Oratores huius rei causâ ¹ miserat ad Pium; Galli verò ipsum assidue fatigauerant.

^a Primi con-
stat ex litteris
Borromæ ad
Legato Fe-
bruario 1563;
alterum ex
adductis mo-
numens.
^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
14. Ap. 1563

Dein ^c Legatos etiam inuisit Linensis, eisque reddidit regiam epistolam, iam vsque ab Octobri elapsa scriptam. Moram suam excusauit partim interiectis morbis, partim alijs publicarum rerum obstatulis: spem Regis exposuit de fructu Concilij in tanta Christianorum necessitate; mandata sibi tradita ad illi fauendum uniuersâ Regis auctoritate, & paratum in se animum ad ea perficienda.

Tum Regi, tum Oratori responsum est, pro eo quod decet & solet. Hi post verba superuacanea, sed simul necessaria urbanitatis, Comitem rogarunt, vt, quippe in primis peritus Aulæ Cælareæ ac Germaniae, ipsis viam aliquam indicaret ad aberrantes reuocandos. Quibus respondit, aliam à se non conspici, nisi vt boni Concionatores adhiberentur, & , quantum posset, Societas Iesu propagaretur, sermone de concessione Calicis datâ operâ declinato.

^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
14. Ap. 1563

Idibus Aprilis exceptus est ¹ nouus Legatus ritu consueto ab uniuerso conuentu, recitatoque diplomate, quo eligebatur, Oratio nem ipse habuit rebus accommodatam. Calamitates enumeravit regionum Christianarum, ad quarum leuamentum eam Synodum Pontifex collegerat, quò Diuina indignatio placaretur, & Christiani populi aduersus communis hostis superbiam in vnum coirent. Dignitatem illius conueatus ostendit, cui duo Principes Cardinales aderant, tot Regum magnorumque Dynastiarum Oratores, tot Praesules quibusvis animorum dotibus venerabiles, tot excellenti doctrinâ Theologi. Dedit ob recentem iacturam duo-

rura

rum clarissimorum Præsidum ; sui ac Nauageri subrogationem exposuit. Dixit, à se , quoad licuerat , onus suis viribus formidabile recusatum , sed obedientiam denique timori præualuisse. Sibi tunc ad Cæsarem eundum esse , & illinc per summam celeritatem reuertendum , vt ipse Patrum socius bonum publicum promoueret. Etiam si quævis alia sibi deessent , duo quidem à se geri ; Primum , optimam voluntatem Pontificis , cui summa votorum erat , vt doctrina Catholica erroribus , Ecclesiastica disciplina corruptelis , Christiana Respublica abusibus perpurgarentur ; vt prospiceretur peculiari Provinciarum necessitati ; vt Ecclesia vel cum aduersarijs pacem iniret , quantum per Religionem , Sedisque Apostolicæ dignitatem liceret. Alterum , suam ipsius voluntatem , sua cuncta studia , viresque suas omnes impendendi ad ea bona consequenda : quantum ea , quæ secum afferebat , profutura essent , in Patrum potestate collocari : eorum prudentiâ , doctrinâ , auctoritate , ad optatum exitum deduci posse Concilium. Quapropter se illos cohortari , ac per Deum obtestari , vt depositis contentionibus , quæ plurimum offensionis Christianis nationibus creabant , & ineptis questionibus , quæ non ad ædificationem Fidei , sed potius ad peruercionem audientium , temporisque iacturam faciebant , animos ad id quod erat pernecessarium , coniunctim & omnino conuertarent. Cauerent in primis , ne scientiæ vento è tuto submissi animi portu pellerentur , memores effati , quod Deus , à quo cuncta bona sunt expectanda , *superbis resistit , humilibus autem dat gratiam*. Si demissio concordique animo forent , euenturum vt S. Spiritus ductu proferrent Ecclesiæ vberimum tot itinerum , sumptuum , studiorum ac laborum fructum , atque vt accenderent quasi præcelsam ac perpetuam facem , ad cuius lumen non præsentes modò homines , sed futuri vitæ curriculum dirigentes , facile ad tutum salutis portum appellerent ; simul etiam , vt summis Deus laudibus coleretur eorum operâ , adeoque fierent ipsi huiusmodi laudum participes in terris , ac solidiori immortalique gloriâ donarentur in cælo. È rationale communi plausu acceptâ dimissus est cœtus , plerisque cum pari lætitia fiduciaque abeuntibus. Etenim tametsi verba , quippe facilia , debile difficultum operum indicium præferant ; pauci tamen sunt , qui concinna ac nequosa verba tamquam grande pignus operum non accipiunt. Adamantinus est ille animus , qui eloquentiæ incantamento resistit.

1563.

C A P V T X I I .

Nouum Lunensis colloquium de particula, proponentibus Legatis, cum Morono. Huius profectio Oenipontem versus. Agitata de loci contiouerchia inter duorum Regum Oratores. Lotharingi reditus, eiusque querela & affectiones. Sessionis prorogatio, & quid in ea contigerit.

^a Litteræ Laudens. 19. Ap.
1563.

^b Litteræ Legatorum ad Borromæum
15. Ap. 1563.

^c Litteræ Legatorum ad Borromæum
16. Ap. 1563

CVM de Lotharingi reditu nihil nuntiaretur, cumq[ue] signifi-
caret Lansacus, ^a eum Venetijs cominoraturum dies aliquot
suprà quam anteà crediderat, adeoque moras amplius illius
causâ Morono ducendas non esse ^b, hic decimo sexto Aprilis Oeni-
pontem ad vesperam profectus est. Eodem manè ipsum seorsim Lu-
nensis inuiserat ^c, ac denuò mandata sibi à Rege tradita amplifica-
rat, præsertim ad Sedem Apostolicam sustinendam: hinc pro-
cesserat ad ea verba, *proponentibus Legatis*: in mandatis iniunctum
sibi disertè à Rege, vt omnem nauaret operam, vt illis prospicere-
tur, cùm rumor esset, earum causâ Concilium libertate non frui.
Responsum à Morono redditum est, de quo sèpius diximus. Cui
Orator: Huiusmodi verba in anteactis Concilijs usurpata non fuisse,
& oportere, vt absque dubio ad remedium admovendum animus
adjudiceretur; siquidem Legatum ipse certiorem faciebat, in id
Reges Hispaniæ, Lusitanæ, Galliæ, & Cæsarem conuenire.

Oppugnationi tam validæ Moronus propugnacula non minus ^z
valida obijcere conatus est; ac primum quidem illud fuit, quod in
eo cum Hispanis certamine videbatur supra cunctas eorum ma-
chinas eminere, adeoque aduersus illos inuictam semper defen-
sionem præstiterat: Quînam id fieri posse, cùm in Sessione forma illa
iam fuisse statuta? Non animaduerti à Lunensi, non solum ex eo
in dubium adductum iri cuncta iam stabilita (à quo supra cetera
Rex abhorrebat) sed eadem reuocatum iri, additâ reliquis audaciâ
postulandi res nouas longè grauiores, ac peruerendi diruendi que
quidquid extrectum fuerat: cui alluioni imminentि vnicum erat
obstaculum agger ille, ne scilicet fas esset de rebus iam decretis
quæstionem inducere. Præterquam quod quantum confusionis,
quantumque prolixitatis allatum iri, vbi singulis tam ampliæ ac
tam variæ multitudinis capitibus liceret Synodum cogere ad feren-
das sententias de absurdis, quæ cuique libuisset? Denique, quo pa-
sto hanc Regis petitionem concordare cum eo quod idem profi-
teba-

tebatur, nimirum, se fauturum Apostolicæ Sedi, cuius & auctorati- 1563.
ti & existimationi altior inde plaga infligeretur?

3 Orator, vti sensit, perinde ostendit se conuictum rationum vi,
cui cordatus ac sincerus vir nec animo nec ore potest obſistere.
Quo animaduerso Legatus, tametsi Lunensis adhuc se excusaret
fixo Regis iussu, qui merum executoris munus ipſi relinquebat;
animum tamen recepit, haud ignarus, huiusmodi iuſſionibus ma-
gnam inesse vim, cum habenæ sunt, quippe ministro quod sibi
interdictum est agere non audente; modicam verò, cum sunt cal-
caria, quippe quòd raro ac difficulter contingat, vt vir animo non
omnino seruili, prosequatur ardentí studio quod domino suo in-
decorum ac noxiū existimat: idcirò iussio validissima ad indu-
cendum ministrum vt voluntatem Principis exequatur, ea est,
quà simul in illius animo ipse Principis sensus imprimatur; quan-
doquidem nulli potestati magis quàm propriæ menti obtemperari
solet. Varia igitur inter eos temperamenta proposita: elatoqüe Le-
gatus cunctationis clypeo aduersus aggressionis impetum, spa-
tium temporis petijt, donec cum Cæſare colloqueretur, eiusque
mentem pernoſceret.

4 Oratore digresso, Moronum conuenere Granatensis Archiepi-
scopus, & Episcopus Segouiensis, inter Hispanos existimatione
præpollentes, & in contentionibus perduri. Et sicut eorum mos est,
qui à veteribus magistratibus discreparunt, optimam erga nouos
animi præpensionem præferre, affirmarunt, summopere illi con-
fidere; adeò vt Granatensis dixerit, Vbi visum sibi foret, à conſcen-
tia obſtrigi se vt à maiori parte diſſentiret, eam in Cardinalis con-
ſcientia reponendo sedaturum. Hic verò, apud se iustâ parte pro-
missio subtractâ, respondit pari comitate; Gaudere se, quòd in ea
significatione cognosceret Patres vel maximè aduersarios ſtudere ſe
beneuelentes oſtendere, quod (ratiocinabatur ille) ſaltem effeciferet,
vt remiſſius aduersarentur.

5 Non minorem ſollicitudinem collegis intulit alia Hispanorum
lis apud ipsos pendens, quàm ea iam memorata, quæ in ipsos mo-
uebatur; nimirum, vetus controuersia de prærogatiua loci cum Gal-
lis. Cœpit vrgere negotium⁴ Lunensis post Moroni diſceſſum: &
in ſumma proposuit, vbi gradum ſupra Gallieum Oratorem obti-
nere nequifſet, acquieturum ſe loco ſibi concesso ē regione Galli
ad alterutram partem, pro illius optione, ſed confeſſatum, nihil
per id intelligi ex iure ſui Principis detracatum: aliam quoque ſe-
dem accepturum ſe, quam Legati tribuerent, dummodo eiusmodi,

⁴ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
14. Ap. 1563

1563. *vt ex ea ipse inferior non haberetur. Quod si tandem quiuis locus sibi denegaretur, in quo cum sui Principis dignitate consideret, se in mandatis habere, vt litteris regis in Conuentum delatis extemplo discederet. Nec id simulabatur ad meliorem conditionem obtinendam, sed veritati consonabat; cum Rex est sui Consilij sententia mentem mutasset, quam ante Pontifici significarat, de vanis cœremonijs haud curandis. Legati his auditis inter se disserebant, Ob nouam concordiam initam in Gallia cum hugonottis quantum minuebatur in Gallis necessitas auxilij Hispanici ad tutelam incolumentatis, tantumdem in ipsis auctum iri duritiam ad emulationem prærogatiæ: hinc vero censebant, ab alienandum non esse Regem Catholicum, cuius patrocinio supra cetera Synodus indigebat, cum ipse summam auctoritatem non solum apud Hispanos Præfules, sed etiam apud complures Italos obtineret. Quare ubi recusarent Galli memoratas conditiones, in quibus videbatur signum aliquod prærogatiæ ipsis adhuc seruari, propendebant Legati ad non impedientiam eorum absentiam, quorum præsentia quantum splendoris Coneilio, tantumdem inquietis afferebat. Sed de his omnibus Pontificem per arcana notas certiore fecerunt, eiusque responsum præstolabantur.*

Id temporis aduentante Sessionis die, quæ vigesimo secundo & Aprilis indicta fuerat, compertaque eius prorogandæ necessitate, quoniam nihil peractum erat, & duo Legati aberant, duo, qui adherant, inter se conuenere, posse ad eam destinari diem tertium Iunij, qui esset quintus in Pentecostes hebdomada, quo tempore arbitrabantur rem in promptu futuram; atque hunc ipsorum sensum significarunt cunctis Oratoribus, Madruccio, ac Lotharingo, qui eo die Tridentum redierat. Omnes assensere, adeoque id in cœtum postridie retulere, cum fiducia communis consensus. Sed eos fefellerit euentus. Lotharingus, utpote suis in sententijs varius, eam tunc mutauit, rursus nouam certi diei præscriptionem adducturam Concilium in discrimen noui dedecoris, ubi ea denuntiatio, sicuti plurimis antegressis euenerat, in irritum caderet. Quapropter re à Legatis propositâ, dixit ille, opportunius sibi videri, si ad incertum terminum Sessio protraheretur, ita ut conuentus sibi facultatem tribueret usque ad vigesimum Maij certam diem constituere. Tunc vero eam statutum iri sive tertiam Iunij, ut in præsentia Præfides arbitrabantur, sive aliam, sed extra dubitationem successus. Huiusmodi ratiocinatio adhæsit animo Madruccij, maiorisque partis etiam ex maximè studiosis Pontificis ac Legatorum, ut qui sibi persuade-

*Littere Legatorum ad Borrowaxum
20. Ap. 1563.*

f Die 20 Aprilia.

suadebant id illis pariter futurum gratius, eosque abstinuisse à prorogatione ad incertum diem proponenda, quod complures Patrum alienos ab ea credidissent; ut proinde in sententiā frequentioris partis inter alios iuerit Gualterius, de quo Præsides conquesti sunt, quandoquidem pridie ipse internuntius eorum sententiam ad Lotharingum attulerat, eiusque comprobationem ad ipsos retulerat. Id quod in seipso leuius, grauius tamen Legatis accidit, tunē dignitatis suæ maximè sollicitis, cùm æstimatio & contemptus in ipsos integrè redundabat, nec inter socios diuidebatur.

7 Ponderosior causa Gualterium premebat, modica videlicet firmitudo, quæ in Lotharingo deprehendi sibi videbatur; vnde fiebat, vt ipse in contexendis per laborem assiduum nexibus mutuæ benevolentiae inter ipsum ac Pontificem, semper opus sibi redordiendum animaduerteret. Idcirkò verebatur, ne Romæ conspectis frequenter euentibus contrarijs recenti spei à se factæ, ipse in opinionem incideret aut decipientis aut decepti, quamquam opportuna remedia non omiserat, quibus huic accusationi se subduceret, exposito cunctis in litteris ingenio Lotharingi. Qua in re tandem moneo; Ad vesperam pridie quām Iulius III. eligeretur, ab eo per certum tabellarium ad Henricum Regem perscriptas fuisse validissimas rationes, quibus ab illius electione remouebatur; manè autem postero adhibitani ab eodem operam cum Farnesio Cardinali ad Iulium promouendum, & in opus deductam. Ingenium Lotharingi, secundū exemplar quod Gualterus expinxerat, temperamento inter igneum & aëreum erat, ad succendendas affectiones velox, sed non minus ad tepefaciendas; totum iracundum, totum placabile: sed iracundiæ tempore supra modum intemperatum in ea promenda, & in cladibus minitandis; adeoque si quis tunc hominem audisset, ratus linguam animo concordare, poterat malignum in eo animum suspicari. Contrà verò, benevolentiae tempore adeò in promisso profusum, vt cuiquam ea posteà cum effectis componenti, liceret adscribere artificiose calliditati, quod ab inconsiderata sinceritate profectum erat. Paucis, cuiusmodi sunt ædes publicæ magistratus, vbi quod excellit maiestate ac pulchritudine, in fronte atque in aula collocari solet: sed ornamenta huiusc frontis & aulæ plurima erant & rara, magnanimitas, comitas, beneficentia, pietas, doctrina, perspicacia, eloquentia vigor, & boni publici studium.

Huius autem variantis indolis noua proferebantur à Gualterio argumenta, per eos etiam dies accepta. Scripsérat Lotharingus, vt

Ggg 3 nar-

*Litteræ &
arcane nouæ
Gualterij ad
Borromæum
22. Ap. 1563*

1563.

narrauimus, cupere se cum Morono colloqui, antequam hic ad Cæsarem abiret, ac propterea se confessim redditum. Postea redituum retardauit, vulgavitque, se consulto cunctatum, ne, si alter manda-
ta de rebus cum Cælare agendis cum ipso communicasset, suspica-
retur, vñquam operam a se contra successum prosperum fuisse col-
latam: alij tamen in eo coopererunt, vel creatunt, subtiliorem ra-

^b Littere, &
Codicilli Vi-
cecomitis ad
Borromæum
22. Ap. 1563

ⁱ Litteræ, &
artane note
Borrom. ad
N. uagerum
à 13. ad 24.
Apil. 1563.

^a Morosinus
lib. 8. His-
toria Venetæ.

tionem & artem, aientes ^b, Lotharingum Venetijs elicuisse à Naua-
gero, patriam repetente antequam Tridentum veniret, pluri ma ex
mandatis sibi traditis ad Cæsarem, eaqué prænuntiasse per certum
tabellarium Cæsari, adeoque in eo cessasse festinationem cum Mo-
rono loquendi: sed quemadmodum acutiores hæ coniecturæ ⁱ men-
tium politicarum aberrant plerumque, ita in volvminibus littera-
rum ex Aula Romana scriptarum comperio è contrario; cùm im-
positum fuisset Nauagero, vt Venetijs intento animo obseruaret
sinistras opiniones, quas fortasse Lotharingus imprimere Senatui
tentaret, eisque obssisteret, ipsius operam perfratam fuisse in eo
quod egerat & cum Lotharingo & cum Republica. Non ita pro-
cessit ex sententia aliud quod eo itinere Nauagerus sibi conficien-
dum proposuerat ^c, nimirum vt Amulius Cardinalis in Senatus Ve-
neti gratiam rediret, tametsi studiofas Pontificis litteras ad id de-
ferret, animatas ab ipsius lingua spiritu viuidæ eloquentiæ, quæ
præditus erat tum ex ingenio, tum ex vsu in eodem theatro: aded
coustant est firmitas illius Senatus in suis sanctionibus. Ex quo sane
eò spectabilior redditur tum auctoritas Alexandri VII. tum virtus
Caroli Caraffæ Episcopi Auersani, illius Nuntij, tum obsequium
Reipublicæ erga talém Pontificem, quo petente, dum hoc Opus in
lucem editur, placuit illi Senatui meam Religiosam Familiam suis
in ditionibus redintegrare, singulari lætitia in me collatâ, quod
huiusmodi prosperitas interuenerit, moderante meum Ordinem
Goswino Nickel, qui tum efficaci auctoritate in me huic Operi ad-
mouendo, tum prouidâ charitate in cunctis commodis mihi exhi-
bendis, planè vt generalis ductor præ milite inferiore, longè supra
me meretur, quantum laudis deberetur huic meæ non infortu-
natæ pugnæ in gratiam iustæ causæ. Iam verò narrationem vnde
eam defleximus eò repeleinus.

Varium ingenium Lotharingi ostensum est à Gualterio Pontifici ^g
per aliud argumentum, à Cardinali præstitum eodem die quo Tri-
dentum reuersus est. Is enim loquens cum Antinoro, qui reliquos
obuiam progressos anteuerterat, acerbè questus est de inita cum
hugonottis concordia; significauitque, regnum illud à se tamquam
perdi-

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.20.Cap.12. 423

perditum haberi : paulò pòst cum Gualterio eadem de re verba faciens, ostendit, concordiam illam sibi non improbari, & culpam omnem reiecit in Hispanos ac Pontificem , qui manu debili opem Galliæ suppeditassent. Hic verò risum mihi excitat Suavis narratio, quâ dicitur, huius pacis nuntios peruenisse Tridentum memorato die vigesimo Aprilis , quo rediit Lotharingus ; cùm ex aduerso cunctæ paginæ Tridenti exaratae à tribus vsque superioribus hebdomadis, refertæ sint huiusmodi nouitate, ex qua, vt pote ex assumptione præcipua, leguntur deducta plerumque argumentationum corollaria , quæ illic quâ voce quâ litteris tunc habitæ sunt de rebus humanis, pro eo ac anteà varijs modis ostensum est.

9 Sed quod attinet ad Lotharingum , siue leuitas in eo , siue ars esset , cùm ipse studeret & hanc & quamuis aliam à se notam abstergere , quod tam ardenter ac tam sèpè Pontifici proposuisset ut Bononiam conueniret , & posteà Pij consensu iam accepto consilium mutasset, voluit ad excusandum se Pontificem incusare: Quoniam dum res tam honorifica illi proponebatur , oportuisse liberum responsum redi , non autem epistolam confertam simulatis difficultatibus , quas ille in eo itinere animaduertebat ; perinde quasi plurimam gratiarum actionem ex eo ipse non meruisset, quod Cæsarem induxerat ad conseruandam Pontifici tanti iuris possessionem in eo coronando , & ad se ea de causa saltem Mantuam vsque conferendum : in quo iam recedebat Lotharingus ab eo quod toties de Bononia statuerat. Addebat, in ea epistola contineri conditiones conditioni suæ valdè dissentaneas, videlicet, efficiendum sibi esse ut Principes acquiescerent disciplinæ legibus , quas Pontifex statuisset , atque ut Synodus quamprimum absolueretur. De quibus conditionibus mirum videbatur conqueri Lotharingum , quando quæ ipse proposuerat super his nitebantur. In summa, se longè alium ab eo qui paulò anteà fuerat , & acrimoniâ percitum ostendebat.

10 Venetijs adhuc degens Musottum Roimam miserat, vulgauitque, non modò illum mitti quod per eum Lotharingus se apud Pium purgaret , sed quod etiam ab eo impetraret , ut peculiaria capita edoceretur criminacionum, quibus, ut ille affirmabat , à Pontifice insimulabatur , quod nimirum sibi capititis partes assumeret, ac mala semina inter Cæsarem ac Pontificem spargeret; præsertim verò, quod eiusmodi querimoniam Nuntij contra Præfules Gallicos in Concilio, à Regina per litteras accepisset , eos insimulantis quasi prosperum progressum impedirent ; quæ insimulatio videbatur in primis

1563. primis ipsum petere , qui primum inter eos locum obtinebat. Hic verò res à se gestas accommodatā sibi formā depingens, dicebat: Si Pontificis criminatio sita in eo foret , quod ipse Cæsarem cohortatus fuerat , vt suam operam interponeret ad maiorem libertatem Synodo obtainendam , non expectatis ad minutiora quæque mandatis Româ , vt prospiceretur mansiōnī , & Episcoporum institutio stabiliretur , & purgarentur corruptelæ; licere Pontifici pro suo arbitratu ad Inquisitionem ipsum accersire. At si vitio non verteret hæc consilia , & alioqui comperisset, ab ipso in mansionis controuersia omne suum arbitrium impensum ad Apostolicam Sedem iuuandam , nec minus in alijs rebus ab eodem perfracta fuisse sui Regis mandata in obsequium Pontificis , arbitrari se honorandum, non onerandum esse. Pergebat dicere dolentium & indignantium linguā: Se cunctis humanis affectionibus à Deo solutum ob fratum funera ; velle imposterum sententiam in Synodo promore eā libertate dicere , cui vnica esset norma Diuinum obsequium & conscientia.

Verumtamen non tantum timoris incutiebant Gualterio hædennuntiationes iram spirantes pro hominis ingenio , quantum notitia, quod magnus Galliæ Cancellarius, minister, vti dictum est, non admodum Religionis studiosus , operam dederat , vt in munere magni Palatiij Magistri , quod uno ex fratribus demortuo vacauerat, sufficeretur filius fratris Lotharingi Cardinalis , dum Comestabilis competitor munus illud filio suo affectabat¹, qui rem tam ægrè tulit , vt ab Aula secesserit , excitatâ suspicione. Id verò magnum Cancellarium aliquo pacto Cardinali reconciliarat, curamque in eo cum spe reuocauerat ad Reginam sibi propitiam habendam , non amplius iactâ solūm anchorâ in Sedis Apostolicæ patrociinum , quemadmodum anteā sibi opus esse disserebatur. Quapropter Gualterius ad partem magis flexibilem aggressione conuersâ , quod verum erat , Lotharingo narravit : Complures ex Gallis Præfules de ipso conqueri , quod ad Hispanis gratificandum , in Ordinis controuersia negligeret capita , quæ Galliæ magis cordierant: adeoque discriben aderat, ne tam audita cum Hispanis coniunctio tot eius aduersarijs, & apertis & occultis, in Aula arma ad ipsius cladem suppeditaret : cuius rei consideratio , tametsi verbis ab eo spreta , respondente , vt vsu venit , satis sibi ex conscientia cautum esse , visa est eius animum altè subiisse.

Fererius sensus Lotharingo contrarios præferebat , cùm volubilem eius animum improbabet , eiisque simul opponeret , ab ipso nonniſ

¹ Præter iam diqtam epistolam alia Gualterij ad Borromæum

3. Maij 1563;

nonnis familiæ suæ commoda promoueri. Ceterū sententias Apostolicæ Sedi proprias proferebat, & rationes præualidas, quippe profundæ intelligentiæ vir, adducebat, ob quas solis Legatis fas esset proponere, & ob quas Pontifex Concilio præcelleret; quod pariter Gallorum aliqui sentiebant, præsertim verò Hieronymus Soucherius Abbas Claraullenensis ⁿ, qui merebatur obtinebatque eximiā existimationem probitatis ac doctrinæ. Quin Fererius, cùm aniūnum præferret, ut interdum accidit, præsens regionis suæ regimen improbantem, affirmare non omisit, à se optatum irū in eo terum statu sè Episcopum esse, quò sententiam pro suo arbitru expromeret in Concilio, ac palam ficeret, à Gallis, dum, corruptelarum emendatio acriter ab ipsis petebatur, nouas indies induci per maximam offensionem atque perniciem. Non tamen plenē sibi persuadebat Gualterius ^a, illum ex animo loqui; nam cum Româ reuersus eum nanciseretur sibi cuncta consentientem, nihil ipsis credidit, suspicatus hominem simulare, quò certi aliquid eliceret à Pontifice. Verū ex quacumque suspicione fieri non potest, quin vbi quempiam audimus dicentem efficaciter in rem nostram quæ vera sunt, & ad persuadendum alijs idonea, ea credamus ex animo ab illo dici, sibiique persuaderi.

C A P V T XIII.

Petri Soti obitus, eiusque ad Pontificem litteræ. Aduentus Nauagéri Tridentum. Acta à Morono Oeniponti cum Cæsare de primis quatuor capitibus arcane Ferdinandi epistola ad Pontificem, suprà memoratæ; hoc est, de Synodi diurnitate; vbi differitur de suffragijs pro nationum numero computandis, de suffrage, de libertate, & de communicatione à Legatis cum Pontifice usurpata.

Res memorabilis, quæ id temporis accidit, narrationem nostram à Gallis ad Hispanum conuertit. Fuit hic Petrus Sotus, de quo plurima à nobis habita mentio. Summam ille obtinebat existimationem severæ probitatis, solidæque scientiæ: & utramque suorum Hispaniensium Episcoporum sententiam semper sustinuerat, nimurum, mansionem auctoritatemque Episcoporum esse iuris Divini. Postdò cùm in morbum grauissimum incidisset die decimo septimo Aprilis, post quem tres tantum dies viuus superfuit, alieno chirographo ad Pontificem scripsit epistolam;

Pars III.

H h h

eiusque

1563.

eiusque sententiae similes è Soto voces à se paulò antè auditas te-
status est Vincentius Iustinianus , tunc supremus illius moderator,
ac posteà Cardinalis. Hæc epistola statim Tridenti vulgata, ob
rei argumentum , hominisque conditionem , celebris posteà per
vniuersam Europam evasit. In ea Pontificem ille hortabatur , pro
ea fide gratoque animo , quem extrema illa hora ab ipso postula-
bat, ad dandam operam , vt definiretur , cuiusnam iuris esset man-
sio tum Episcoporum , tum reliquorum Ecclesiæ ministrorum , cu-
raretque eam seruandam; alio prouentum genere extra episcopa-
tus Cardinalibus attributo; & non minus , vt declararetur, institu-
tionem auctoritatemque Episcoporum esse iuris Diuini: non con-
ducere Sedis Apostolicæ dignitati aliorum abiectionem. A se vi-
uente ac moriente affirmari , summum Pontificem cunctis Conci-
lijs superiorem esse , nec ab illis vllâ ratione iudicari posse : oppor-
tunum à se censeri , vt id pariter aperte definiretur ; contrarium
siquidem in seditiones , bella & schismata manifestò tendere. Duo
simul Pontifici commendabat, Ne consentiret , vt cuiquam facul-
tas traderetur suscipiendi sacros Ordines à quovis Episcopo, cùm
expediret Ecclesiæ bono, vt id Ordinario reseruaretur; & Ne in sa-
cerdotijs distribuendis suam sutorumque ministrorum vilitatem
quæreret , sed animarum salutem , & Ecclesiarum emolumentum.
Denique huiusc libertatis suæ veniam precabatur.

Soti mors, coniuncta cum perfecto religiosæ pietatis exemplo; 2
summoperè displicuit Concilio , cui visum est relinqu velut in in-
fausta caligine, ademptis sibi in omni genere quibusdam è suis ma-
ximis luminaribus. Sed pro eo quod accidit rerum mortalium yi-
cibus, iacturæ mœstitia lucri gaudio compensabatur, ac ferè conti-
nenter, hoc est, 28. Aprilis, magna facta est lucis accessio Nauageri
¶ Diarium 28 & littere Legat. & Vice-comitis ad Borromaeum 29. Ap. 1563

aduentu. Priuatim ille ^b lecticâ vectus, post primas noctis tenebras
intravit, electâ sibi horæ obscuritate , ne vlli pompæ splendori esset
accomodata , atque eadem de causa prænuntiatum aduentus
diem vno die anteuerit. Ratio quæ hominem ad hoc impulit, ea
fuit, ne certamen de loco excitaret inter duorum Regum Ora-
tores , qui ipsi obuiam ituri fuissent.

Sed summa rerum Tridentinarum extra Tridentum tunc verti 3
videbatur , nimirum Oeniponti ^s in ijs quæ à Morono cum Cæ-
fare agitabantur. Noluerat ille Præsulem vllum Synodi secum ad-
ducere ^c, ne Germani sibi persuaderent , ab eo non dici quæ sug-
gerebantur ab ipsius iudicio, Synodi contentionum integro, sed ab
alicuius instigatione , qui studio , animique commotione iam illis
esset

^c Acta Pa-
botti.

esset addic̄tus. Sed dein missus ad eum est Promotor Castellus, qui, 1563.
vbi opus foret, rerum gestarum notitiam illi subministraret.

4 Mandata, quæ Româ secum ferebat, vertebantur in sententia arcanae epistolæ, à Cæsare scriptæ ad Pontificem, qui in breuiam missa responsione, sicuti dictum est, se ijs remittebat quæ amplius à Legato exponenda erant. Quare mandatorum libellus, præter officium proœmium, in varia capita distinguebatur, memoratæ epistolæ capitibus respondentia. Nos verò quò lectores melius aptiusque rem intelligant, in singulis capitibus subinde ponemus. ea quæ Morono responsa, & quæ ab ipso superaddita fuere, cùm apud nos extet eorum summa, iussu Ferdinandi ab ipsius ministris desumpta, & etiam monumenta à Morono seruata.

In primo mandatorum capite sermo erat de Concilij diuturnitate, quæ dicebatur non minus Pontifici, quām Cæsari displicere, cùm inde innumera damna sequerentur, periculum amittendæ indies nouæ alicuius Prouinciæ, vti tunc in Gallia contingebat; Patrum dissensio, adeoque tenuis æstimatio Synodi; sumptus supra vires tum Apostolicæ Sedis, tum ipsorum Episcoporum; Ecclesiæ detrimentum ex Pastorum absentia; magnæ perturbationis discrimina, si deficeret vita Pontificis; grauissimæque iacturæ, si decederet Cæsar, in cuius patrocinio ac religione Synodus nitebatur; agendi licentia, quæ ibi indies gliscebat; periculum tum intestinæ discordiæ, quam aliquis improbus excitaret, obtento studio Ecclesiæ reformatæ; tum alicuius tumultus, qui Synodum præcideret, & fructu vacuam redderet.

5 Enumeratis diuturnitatis incommodis, eorum causæ patefiebant, & remedia proponebantur. Causas fuisse, suffragiorum multitudinem, prolixitatem sententias dicentium, qui sæpè vt in argumenta noua integrerentur, è propositis egrediebantur; discordias inter Patres ex huiusmodi digressionibus profectas; superiora Oratorum Gallorum postulata, vt Lotharingus, eiusque comitatus expectarentur; utilitatem eiusdem Cæsaris, qui optauerat vt definitiones protraherentur, donec in Comitijs Francofurti Maximilianus eligeretur; subsecutas Gallorum petitiones, vt alij suæ nationis, & Angli etiam ac Germani expectarentur; nouas quæstiones inter Theologos ad trutinam adducatas, cùm vera dogmata ab hereticis oppugnata firmanda essent; mandata plurima Oratorum, quæ ita sibi tradita suis à Principibus affirmabant, vt ab illis digredi non possent absque nouo mandato, vnde non parum moræ creabatur; aliquorum postulationes, vt argumenta iam proposita iterum pro-

1563. ponerentur, sicut in præsentia contingebat Gallorum postulatis, quorum multa alijs temporibus expensa ac decreta fuerant; aduersam operam à quibusdam nauatam, occultis forsitan fautoribus Lutheranorum, adeoqué satoribus litium ac turbarum, quod similiter accidere consueuerat in Germaniæ conuentibus; mutationes quæ in dicendis sententijs siebant in rebus propositis, perinde ac euenerat in capite de manione, in quo proponebatur ut Decretum formaretur de disciplina, & complures rem ad Fidei dogma redigere cupiebant.

Ad id reparandum proponebatur, ut in posterum eiusmodi cause remouerentur. Quod confectum fuisset, vbi Cæsar cum Pontifice reuerà coniungeretur, iuberetque Oratores suos opitulari Legatis; vnde fieret, ne inducerentur in Synodus nouæ dogmatum disputationes, & idcirco ad solas controversias cum hæreticis operam conuerterent. Præterea, ut emendationis articuli de communī consensu proponerentur, nec liceret cuilibet noua volumina in medium proferre, quod in causa erat, ut eadem res saepius in quaestione rediret. Secundum Decretum primæ Sessionis concordi obseruantia custodiretur; adeoqué à Legatis proponeretur tempore quod opportunum erat, & à Principibus optabatur: ut ea morum emendatio, quæ ad Aulam Romanam ac Magistratus spectabat, acciperetur quo pacto illam statuisse Pontifex, qui rigido intentoqué animo illam ordinabat; nollentque in disputationem illic adducere, vbi perpauci negotia illa callebant: nec Principes, eorumque ministri, sectas & conuenticula Praesulum sibi conflarent, singulis libertati suæ conscientiæque relictis, quemadmodum à Pontifice relinquebantur. Ipsi quoque Principes boni consulerent rationem aliquam, quæ excogitaretur ad recidendam prolixitatem in sententijs explicandis.

Ad hæc Cælarei dixerunt: Cùm causæ potissimæ diuturnitatis essent tum negotiorum tum hominum multitudo, duo videri opportuniora temperamenta. Quod spectabat ad priorem causam, ne disceptaretur de ijs, quæ in sacris Litteris & Concilijs habebantur, ab hæreticis non oppugnata. Quod verò ad posteriorem, ut viri docti ac pīj ex quauis natione feligerentur; quod Cæsar intendebat usurpatum fuisse in varijs Synodis antiquis ac recentioribus, quodque in conuentibus laicorum siebat: hoc etiam pacto plurima diuersa eodem tempore concoquerentur à diuersis cœtibus, & cuilibet priuato capiti fas esset significare delectis Patribus quæ sibi in mentem venirent de illis peculiaribus argumentis; dein ab ipsis hoc

hoc pacto concocta ac digesta , ad generalem conuentum refer-
rentur.

1563.

8 Primum à Morono acceptatum est, sed simul agnatum, hanc satis fore. Alterum eidem visum est ad ea absurdā & iehesuitarū pericula tendere, quæ consecuta fuissent ex potestate iudicandi, nationum numero, non autem capitum attributa, contra antiquitatis vniuersitatem consuetudinem. Quare cùm ille latius duceret possessionem sine pugna seruare quam vincere, contentionem declinauit, & vniuerse respondit: Propositam à Cæsare rationem iam usurpatam fuisse, & usurpandam fore quantum a'quum erat & congruens, quando designati fuerant cuiusvis nationis Episcopi ad conficiendum librorum indicem, & corruptelas colligendas; & insuper constituebantur in reliquum à Legatis peculiares cœtus, cum accepta, cùm opus erat, ab vniuersito conuentu potestate.

9 Pergebat in mandatis: Ut certus fieret Cæsar, Pontificem suspensionem nolle, quamquam ille à summis Principibus invitaretur, in eo ipsum proposito persistere ex mero boni publici studio, non ex metu mali, quod aliter immineret ex proprijs nationum Synodis; illis siquidem nocentiora erant Comitia & Edicta, re ipsa à Principibus fieri solita. Ex altera parte, non esse cur quispiam suspicaretur, ab ipso suspensionem optari, quod morum correctioni euitaret; hæc enim optabatur a se, etiam si quouis infortunio Synodus dissolueretur: siuimque apud animum statutum esse, effectorum se, ut vbicumque posset ea seruaretur. Id iam experimento probari per complura diplomata à se promulgata, & quorum exempla mittebantur ad Cæsarem, solius mali, non item boni conscientia. His nihil opponendum occurrit Cæsari.

10 Tertium caput erat de libertate. Eam, quod spectabat ad Pontificem, adeò inviolabilem fuisse, ut Patribus permitteretur sententiam etiam licentiū promere. Audiri libenter à Legatis quemlibet Episcoporum, etiam priuatim de agitatis argumentis: designari peculiares cœtus pro Conciliū voluntate; res in consilium cum Oratoribus adduci, antequam proponerentur, easque ex ipsorum arbitratu sèpè reformari: Quod si quā ratione dici posset in Concilio libertas lædi, id mandatis, à quibusdam Principum missis ad suarum Provinciarum Episcopos, esse tribuendum; ac proinde Legatus petijt ut huic in coinmodo consuleretur.

11 Responderunt Cæsariani, Cæsarem à conscientia non argui, quod vlla vñquam dedisset mandata paucis illis Conciliū Patribus sibi addictis, vnde ipsorum libertas minueretur: de reliquis Princi-

1563. pibus sibi satis compertum non esse : quod si id accideret, oportere Legatos conqueri cum ipsis Oratoribus ac Principibus, vbi id opus erat. Offerre Cæsarem, se imperaturum suis Oratoribus, ut in eo studia Legatorum adiuuarent, paratoque esse animo ad suam etiam operam per seipsum impendendam, vbi hoc à se flagitatur. Ita se sperare, Pontificem pariter integrum libertatem concessurum Præsulibus Pontificiæ ditionis, aliquique quibus ipse subueniebat. Etenim, si apertiùs loquendum sibi erat, aliquod ea de re murmur obstrepere, & aliquam querimoniam, tametsi longè aliter Cæsar sentiret, quem probitas ac recta mens Pontificis non latebat.

De his Moronus: Huiusc murmuris falsitatem deprèhendi posse 12 ex tenore sententiarum, quas memorati Præsules edixerant; quando eorum complures acriter promouerant opinones illas, à quibus potissimum abhorrente Pontifex dicebatur: libenter excipi à Legato oblatam à Cæsare operam suis Oratoribus adhibendam, ac sperari, auctoritatem Cæsaris & exemplum ad permouendos reliquos vim habitura.

Post hæc in mandatis accusatio purgabatur, quod Præsides de 13 omni & qualicumque re Pontificis sententiam exquirerent. Dicebatur: Si ministris omnibus consuetum erat, suum principem de rebus gerendis edocere, multo magis id obseruandum esse à Legatis erga caput Ecclesiæ in rebus Religionis; cùm semper in more potius fuerit, vt Summus Pontifex de grauioribus argumentis certior fieret. Hinc non adimi libertatem, quandoquidem Decreta pro maiori suffragiorum numero firmabantur. In veteribus Concilijs, vt in Chalcedonensi & Constantinopolitano, non solum fuisse permisum vt res cum Summo Pontifice communicarentur, sed acceptam illius sententiam à Patribus fuisse subscriptam. Antiquos illos ac religiosos Imperatores consueuisse suis subditis imperare, vt Fidei sequerentur, quam Damasus, Agatho, aliquique Romani Pontifices retinebant. Tantum in præsentia non postulari à Pontifice, Legatisve; sed vt maiori Patrum numero sanctiones committerentur.

Ad ea responsum à Cæsare: Quamquam auctoritas constituen- 14 di in Ecclesia Decreta Fidei & emendationis, in Romano Pontifice præcipue tamquam in capite resideret; tamen ab ipso in membra quoque ea denuo: idcirco consuetudinem fuisse, maximas controversias, etiam in Romanis Concilijs decisas, iterum Oecumenicas remitti. Hoc posito, nequaquam à Cæsare sibi arrogari potestatem ea de re definiendi, nec velle, sicuti dici solet, in cælum

os ponere; sed quando cupere Legatus videbatur Cæsar's iudicium audire, illud huiusmodi esse: Si quid noui negotij accideret in Concilio præter ea quæ in diplomate conuocationis legebantur expressa, de eo consulendum esse Pontificem; sed super alijs rebus, à se iam præuisis, & de quibus credendum erat plenissima mandata fuisse ab ipso tradita Legatis, viris eximiâ fide ac prudentiâ posse in eorum & tot præstantissimorum Patrum iudicio eas reponi: aliter à se dubitari, ne exclamaretur, haberi Concilium non Tridenti, sed Romæ, nec ad Decreta Patrum operâ, sed tabellariorum deueniri.

15 Contrà verò Legatus: Fieri non potuisse, ut res tam multæ, & à tot ac tam varijs ingenijs pendentes, præuiderentur, nisi generaliter & confusè; cùm tamen prudentiæ Decreta recidantur peculiares ac definitum, adeoque necessarias esse nouas illas peculiaresque communicationes; & singulos Principes proportione necessitatem illam experiri in arduis negotijs, quæ à ministris à se longinquis agitantur. Ex eo nullam adimi libertatem in decernendo; hanc numquam à Pontifice præpeditam fuisse. Quod si mansionis articulus definitus non fuerat, id non Pontificis vetito, sed Patrum discordiæ tribuendum.

Conflagrant homines tam anxio libertatis, hoc est dominatio-
nis amore, ut existiment illam sibi adimi, ex eo solùm quod possit
adimi; adeoque grauis quasi prohibitio illis est, quod velit supe-
rior de illorum operibus prædoceri, quia per id aptus redditur ad ea
prohibenda, tametsi non prohibeat.

C A P V T X I V .

Alia in mandatis Moroni contenta. Ab eo cum Cæsare agitata de particula, proponentibus Legatis. De diuisione à Cæsare in suis litteris habita Episcoporum diuitum ac pauperum, qui Synodo intererant. De reformando Ecclesie Capite. De promo- uendis Cardinalibus & Episcopis: & de ipsius Cæsaris aduentu Bononiam.

I **Q** Vinto loco agebatur in mandatis de particula tam oppugnata, proponentibus Legatis. Monebat, eam solemniter à Patribus firmatam fuisse tantâ concordiâ, ut si posteà reuocaretur, infringeretur auctoritas Concilij, & irmissionis argumentum præberetur hæreticis, quodam tramite patefacto, qui ad nullum terminum quæstiones duceret. Nec idcirco magis liberum euau- surum

1563. surum Concilium , sed magis populare , tumultuosum atque confusum : vera siquidem salubrisque libertas ordini ac regulæ non aduersatur. Hunc ordinem in cunctis Synodis fuisse , quin in cunctis Collegijs seruari: proinde huiusmodi exemplum , quod nunc in Tridentina cerneretur tot Principibus postulantibus, inæstimabili detrimento futurum cunctis conuentibus Ecclesiasticis ac laicis, adeoque totius humani generis gubernationi. Quid porrò , si rescisso scilicet hoc vallo, populi, semper in ipsorum Principes queruli, configurerent ad Concilium , ac leuamen depositerent imparabilem onerum, quæ sibi dominantes imposuerint? In rem Principum nihil conferre quod Oratores proponerent , quando nihilominus ex voluntate Pontificis præstò erant Legati ad cuncta ipsorum postulata suo tempore proponenda.

Responsio Cæsaris fuit huiusmodi: Certum esse, primariam proponendi facultatem penes Pontificem ac Præsides esse ; sed de secundaria opiniones variare. Nolle se nunc subtiliorem disputationem instituere ; sed quoniam Synodus ea verba posuerat , reuerenter à se eadem accipi , neo recusari suis ab Oratoribus ad Legatos ea deferri , quæ à se illis committebantur proponenda , atque ab ijsdem audiri quæ Præsides ex aduerso opponerent & hortarentur , quorum consilium sibi pergratum futurum ; sed id salvo omni suo iure , & reseruatâ sibi potestate , ut ubi recusarent Legati res à se proprias ad Concilium referre , & in sua ipsi sententia persistenter , fas sibi esset easdem per suos ministros proponere , quod sibi , tamquam primario Ecclesiæ Aduocato , licitum erat. Et quoniam intelligebat , id Pontifici minime displicere , optari à se , ut apertis notis declararetur.

Tum Legatus promissum confirmauit: sed adiecit , opus non esse , nouo Concilij Decreto , propterea quod & absque illo eius observatione , quæ solum Cæsar intererat , haberetur ; & ea noua declaratio , tum retum modo quo fieret , plurimum contentionis , perturbationis & cunctationis afferre potuisset.

Distinxerat Cæsar in epistola , quam recitauimus , inter Episcopos , non ministros Aulæ Romanae , adeoque non aspirantes ad Purpuram , diuites alios , alios pauperes ; affirmaratque , sperandum esse in diuitibus , quorum pars maior ex transmontanis erat , quippe suarum Ecclesiarum prouentu contentis , plus sinceritatis super mansionis questione , quam in pauperibus , quorum plurimi ex Italicis erant : quâ ratiocinatione plus ponderis tribuebat sententijs contendentibus declarationem illius legis tamquam Diuinæ.

Id in

5 Id in mandatis refellebatur, cum obseruaretur, in diuitibus Episcopis aliarum nationum minus inesse libertatis, quam in Italico pauperibus; illi siquidem maiori metu coercentur, majorique spe stimulantur, veriti, ne ipsorum redditus detineantur a Principibus laicis, quemadmodum in illis regionibus sèpè contingit, quod numquam in Italia fieri solet a Pontifice, simul etiam spe compulsi, opulentiores Ecclesias obtinendi per eosdem Principes in ipsorum ditionibus. Denique, cum ius suffragij par in singulis sit, eos tantummodo maiori auctoritate pollere, qui rationum soliditate præstarent. Ad hæc similiter nihil Cæsar obiecit.

6 Succedebat ex epistolæ ordine sermo de Capite reformando; & affirmabatur, Paratum esse Pontificem ad libenter excipienda Cæsaris consilia: sed non posse de hoc agi in Synodo, quin simul agatur de Pontifica auctoritate, quod ab animo Cæsaris longè aberat. Numquam in more positum comperiri, a Concilio Pontifici normam præscribi, præsertim verò dum hic ad se reformandum prætè erat, idque re ipsa perficiebat. Ceterum, fas non esse Concilio, legem Pontifici præscribere, quando lex omnis Concilij etenus vim legis obtinet, quatenus a confirmatione Pontificis illum accipit; id autem absurdius esse, quam si Imperij subditi vellent Imperatori legem imponere: multò minus inesse laicis Principibus potestatem legis dandæ Pontifici: quin Ecclesiæ morem fuisse, ut Pontifices Constitutiones ederent comprobante Concilio, atque ut postea Imperatores illis subscriberent, & exequendas curarent. Par non esse, ut Principes emendationis ac Religionis obtentu studerent in Concilio mercaturam exercere. Per hoc indicabatur, Pontificiæ auctoritatis diminutionem ab illis tentatum iri ob rationes politicas, siue ut ad se eam traherent, siue ut gratificantur hereticis. Decere Cæarem, vtpote Aduocatum ac propugnatorum Ecclesiæ, illius Capiti patrocinari, non autem cum ijs coniungi, qui directè aut oblique illi aduersabantur.

7 Ad huiusmodi caput ita Ferdinandus: Hanc esse rem inter ceteras maximi ponderis. Dubitari non posse, emendatione opus esse non solum membris Ecclesiæ vniuersalis, quæ iam a Synodo inceptra fuerat, sed etiam Capiti, quod erat Ecclesia Romana, & ipsius Episcopus. Non esse mentem Cæsaris, per ea verba viuentem Pontificem notare, qui apud se in optima erat estimatione, & a se credebatur in eadem apud vniuersum hominum genus haberi; sed generati loquendo. Extra controversiam esse, plurimos abusus inductos fuisse per Pontifices in relaxationum prodigentiam,

1563. in delictorum impunitatem , in immunitatum frequentiam , in sacerdotiorum multitudinem , in pecuniae cupiditatem ; qui abusus suppeditauerant magna ex parte materiam recentium heresum incrementis , & arbitrari se , nec Pontificem pro ipsius sinceritate ac probitate id inficiaturum . Hoc polito , manum nequaquam , ut iam præmiserat , admouendam esse emendationi in ipso Pontifice , nec pariter in ijs quæ spectabant ad ipsius temporariam dominationem , eius administratione ipsi cum Cardinalium Senatu reliqua : sed in alijs negotijs ad Ecclesiasticum regimen pertinentibus , quæ ab Aula Romana in Ecclesiæ reliquum influebant , variare sententias de Concilij auctoritate . Par sibi non esse , super ijs argumentis in arduam cum Pontifice disputationem congregdi ; solum per filij reuerentiam & amorem à se moneri , tametsi Pontifex ad id stricto iure non obstringeretur : Christianarum gentium conditionem eiusmodi tunc esse , vt oporteret Pontificem seipsum vincere , rerumque necessitatibus ex parte indulgere . Dubitandum non esse , per faciliorem , maioriisque auctoritatis rationem posse opus illud perfici à tot præstantissimis ac sanctissimis Patribus omnium nationum , in quos nulla infidelitatis aut socordiæ suspicio cadere poterat , quam Romæ à paucis hominibus , Pontificem adiuuantibus ; de quibus aut ex humana imbecillitate , aut ex utilitate priuata sperandum vix erat , quin quidquam omitterent dignum quod adhiberetur , vel quidquam adhiberent dignum quod omitteretur : melius à pluribus alienam causam agi , quam propriam ab uno paucisve . Quod omniū interest , ab omnibus comprobandum . Quantum gloriae Pontifici redundatum ex hac sui demissione , quæ vtique heroica esset imitatio illius supremi Domini , quem ipse referebat ? Quantum auctoritatis accessum Concilio ? Quantò amplius spei conceptum iri , cunctos Principes euasuros studiosos illius executores , vbi per suos Præsules ac ministros eiusdem participes forent ? Addebat postremò Cæsar , Cùm sibi ostensæ fuissent à Legato sanctissimæ leges , à Pontifice de Vaticanis Comitijs latæ , plurimum id profuturum , si cum Synodo communicarentur ; quò per auctoritatem ipsius , cui tot Principum Oraatores aderant , tuto quasi munimine obliteretur motitionibus , quæ ab illorum ministris extracti consueuerant aduersus sacrosanctam illam electionem , in quas grauiissimæ querelæ iactabantur , & quibus difficulter alibi quam in Concilio aptè consuli posset .

Aduersus hæc Moronus : Quando Cæsaris mens non erat , pro & ipsius pietate ac obseruantia , vt de ipso Pontifice ageretur , ab eo se petere , vt è scripto Cæsaris sibi tradito eraderetur vox illa , in Capite ,

ne

ne si forte scriptum illud in manus hæreticorum deueniret, id in
peiores partem traheretur. Atque ita effectum est, alijs ^a vniuer-
salibus verbis subrogatis. Ad reliqua respondit: De cunctis cor-
ruptelis à Cæsare connumeratis decretas iam fuisse, & in posterum
decernendas esse in Concilio idoneas emendationes. Duo ab illo
excipiebantur, electio Pontificis, & Cardinalium creatio, quæ re
ipsa ad illius electionem redigebatur. Ob varias atque oppositas na-
tionum ultra montes, inter se æmularum, utilitates, non licere de
his agere in Synodo sine periculo aut grauis dissidij, aut alterius
incommodi magis noxijs. Si Cæsar in diplomate Comitiorum ap-
pendicem aliquam desideraret, à Pontifice illius sensa libentissime
auditum iri. Quin ne anteà quidem omisurum fuisse idem diplo-
ma Concilio proponere, quò illic simpliciter comprobaretur, non
tamen expenderetur, nisi dubitasset, ne à modica rei peritia, & à
contrarijs animorum affectionibus dissensio ac mora crearentur:
cùm à Pontifice deriuaretur in Patres reformandi potestas, æquum
non esse, vt ipsi postea vellent ex sua ipsorum auctoritate in dispu-
tationem adducere ea quæ per summam curam ac maturitatem ab
eodem Pontifice statuta fuerant.

1563.
^a Constat ex
responso Cæ-
saris ad pro-
positionem
Legati.

9 Et planè de Comitiorum articulo respondebat epistola Cæsaris
huiusmodi caput mandatorum, quæ Romæ Legato tradita sunt.
Offensiones perturbationesque in Comitijs exortas, frequentius ac
potissimum Principum ministris esse assignandas; adeoque plurim-
um inter cetera profuturum, si à proferendis mandatis, rerum-
que tractationibus illi abstinuissent, aut si pariter ad ipsos irrogatae
pœnæ extenderentur: non tamen negari, aliquem etiam ex Purpu-
ratis interdum peccasse; sed idem contingere in cunctis hominum
collegijs, perinde atque contigerat in Apostolico. Obijci non posse,
defecisse Pontifices, quasi non senserint in eo, & secuti non fuerint
sententiam Conciliorum: quin ferè omnia, quæ Pontifices de
Comitijs promulgarant, esse vel à Concilijs desumpta, vel ab ipsis
comprobata. Ac demum afferebantur rationes iam indicatæ, ob
quas tunc Pontifex nouam Constitutionem suam ad Synodum non
mittebat, de quo paulò antè vidimus plenè fuisse disceptatum inter
partes super articulo superiori.

10 Tum ad electionem Cardinalium progrediebantur mandata.
Fieri non posse, vt eorum numerus restringeretur, quemadmodum
Cæsaris epistola proponebat: etenim cùm illius gradus dignitati
perpetuitas deberetur, nec par esset, Pontificem obstringi vt ijs
tantummodo Consiliarijs vteretur, qui decessoris intimi fuerant,

1563. necesse erat, sibi fas esse nouos creare: præterquam quod ad id etiam sæpè compellebatur & Principum deprecationibus, & Præsulum promeritis. In animo tunc Pontificem non habere alios ad eum ordinem assumere; sed ubi hoc ageret, ipsum quos oporteret selectum, & præstò esse ad conficiendum diploma de conditionibus illi gradui necessarijs. Neque pariter his contradicturn.

Postea de Episcopis eligendis sermo erat in scripto: Firmata super eo iam esse multa Decreta in ipso Concilio; sed rogari Cæsarem, ut eamdem ipse rationem de ijs haberet, qui ob ipsius nominationem promouerentur. In hoc argumento prolixam dissertationem Cæsar exhibuit, recensitis conditionibus, quibus ex hominum prudentum ac religiosorum sententia opus haberet, qui sacras Infulas susciperet; & oltensâ nimia licentiâ, quæ in Clericorum collegia irreptera, quod eorum complures Episcoporum potestati subtrahebantur. Et Legatus adiecit, ea omnia in Synodo expensum iri.

Hinc gradum faciebant mandata ad articulum mansionis: Malausse Pontificem, illic numquam excitam fuisse inutilem controversiam de iure Diuino; sed quoniam ad id deuentum erat, æqui bonique se facturum declarationem aliquam, dummodo pacifice concorditerque confessam. Mansionem existimari à se necessariam, ac velle ut ab ipsis quoque Cardinalibus ea custodiretur.

Responsum est: Tametsi satius fuisset ab initio quæstionem illam prætermitti; tunc tamen èd deuentum esse, vt nefas essevideretur ipsam dissimulari, cum præter Decreti promulgationem aliud non deesset: id verò necessarium censi, quod, utriuslibet esset iuris mansio, intelligerent Episcopi, se ad illam obstringi, de quo, ubi nihil decerneretur, fortasse dubitarent.

Breuter Legatus: Operam eiusmodi à se sponderi, quâ res ad concordiam adduceretur, & mansio, cuiuscumque tandem iuris esset, obseruaretur.

Postrema pars mandatorum, rationes complectebatur, cur Pontifici non liceret Tridentum, sicut à Cæsare inuitabatur, se conferre, simulque hortabatur Cæsarem ut Bononiam adiret. Excusationes, vt in litterarum responso retulimus, ad quinque capita redigebantur: Ad senectutem & inualetudinem Pij, rigidi Tridentini cæli intolerantem: Ad locum à Concilio occupatum, adeoque minimè capacem duplicitis Aulæ tam amplæ: Ad indignitatem quâ illuc morarentur Pontifex & Cæsar, ex præsenti licentia: Ad pericula, propter Germanorum hereticorum propinquitatem, & propter fœdera cum ipsis inita à Condeo, Gallorum hugonottorum duce:

duce: Ad necessitatem, quā tunc Roma vrgebatur, vt propinquum sibi Pontificem haberet ob Turcicam classem. Contra verò nihil eorum obstat Bononiæ: Posse Cæsarem sine armorum apparatu, & per modicum sumptum eò venire per suam ditionem, Mantuanum vique iter habentem; eiique à Pontifice offerri, vt Bononiæ æquè ac ipse dominaretur. Timendum Cæsari non esse Germaniæ causâ, cùm ibi filium relinquenter, Romanorum Regem iam electum, & quem omnes amore ac studio prosequerantur. Posse id peragi bonâ Germanorum pace, quando illud iter susciperet Cæsar emanationis gratiâ, tam ab illis efflagitatæ, quæ reipla perficeretur, translato in eam vrbem Concilio.

14 Claudebatur caput illud ac mandata: Quemadmodum apud se statuerat Pontifex, in Ecclesia reformanda nec sanguinem nec utilitatem spectare; ita, vbi ageretur de lœdenda auctoritate, non ab hominibus solum, sed à Deo ipsi tributa, grauissimas perturbationes excitum iri; cùm ipse id paſſurus non esset, sicut non sine graui noxa pati posset.

15 De Pontificis accessu Tridentum rescrispsit ad Legatum Cæsar: Quamquam amplissima bona inde sperasset, tamen auditâ difficultate, se ab eo stimulando destitutum. De suo Bononiam aduentu, si tantum ad coronandum Cæsarem eò pergeret, & si temporum conditio id permisisset, neutquam se recusaturum fuisse, ne decesset suo muneri, maiorum suorum exemplo, & gratæ obseruantiaz erga eum Pontificem, cuius paternaz benevolentiaz argumenta tam præclara obtinebat: sed cùm illic vniuersalis Ecclesia reformanda esset, arduum ac diuturnum opus illud esse, nec leui manu ac festinanter tractandum; & tamen ne breui quidein temporis spatio tunc sibi licere Germaniæ terga vertere, multis ibi occultis molitionibus feruescentibus, quæ nisi celeriter extinguerentur, vniuersum Imperium opprimere potuissent. Nec satis esse Romanorum Regis præsentiam, cum quòd ob Hungariæ turbas illic adesse cogebatur; cum quod semper in more politum fuerat, vt maioris momenti negotia de rebus Imperij ad ipsum Cæsarem deferrentur. Quoniam autem Pontifex post discessum Legati sermonem aliquem haberat cum recenti Oratore Hispano (tutti narrauimus, responſa ad illius mandata recensentes) vt patiter Philippus Rex Bononiam conueniret, & Legatus pro exceptis Româ mandatis aliquid ea de re Cæsari significarat, quasi per id impulsurus esset Cæsarem ad illud iter; Ferdinandus respondit: Admodum difficile videri sibi, tantæ molis colossum è tam longinquò eò pertractum iri: sed

1563. vbi succederet , hoc ipsum maiorem prolixitatis necessitatem allaturum, adeoque eò minus liberum sibi futurum fuisse ipsius aduentum, quando ad tuendam præsentiam suam Germaniam adigebatur. Grates à se agi Pontifici ob ea quæ benignè offerebat; sed illò pergere modico sumptu, & infrequenti comitatu, videri sibi dissentaneum Cæsareæ dignitati : quin opus esse , in huiusmodi euentu secum adducere præcipuos Germaniæ Præfules ; quod id temporis magno fuisset incommodo illorum Ecclesijs: præterquam quod difficulter eos à se inductum iri ad Synodum extra Germaniam. Polliceri se quidem Pontifici , vbi primùm sibi liceret, vieto quovis dispendio , iturum se ad hoc illi obsequium exhibendum, ut nimirum ab ipso coronam acciperet.

Ad hæc Legatus conquieuit, siue abiectâ spe Cæsaris permouendi, siue fatis habens, ne is ultrâ calcaribus vteretur ad Pontificem stimulandum ; cum longè maior insit homini sollicitudo mali vitandi , quam cupiditas noui boni consequendi , adeoque maximæ habeantur inter voluptates tum corporis , tum animi corpore obvoluti , illæ quæ re ipsa medicinæ sunt.

C A P V T X V .

Colloquia inter Cæsarem & Legatum super capitibus recensit; & ipsorum concordia, exceptis tribus, de quibus postea per litteras ipsi conuenere: & Moroni redditus ad Concilium.

EA quæ memorauimus, multis utrumque iteratis responsionibus argumenta præbuere: quæ responsones cum ijdem magna ex parte alijs atque alijs vocibus repeterent, plus molestæ quam notitiæ lectoribus essent allaturæ. Sed quoniam in multis scriptis plurimum superuacanei ponitur, plurimumque necessarij præteritur, quorum utrumque non nisi in aperta colloquij luce discernitur, efficacissimi nimirum argumenti ad implicatissima negotia conficienda, cupiit Legatus per se coram agere cum Cæsare, absque Consiliariorum interuentu, qui ad studiosum solerterque animum ostentandum, nouas semper difficultates adnecestebant aduersus id cuius gratiâ res tractantur, quod est concordia. Legatus alia tempestate gratosus admodum Ferdinando fuerat, plurimique ab eo habitus, apud quem annos plurimos Nuntium egerrat Pauli III. interfuitque Comitijs celeberrimis, maximeque operosis, ad Religionis negotia coactis; postea vero semper in Aula Romana

mana singulare studium is præstulerat tum vniuersè in Austria-
cam familiam , cui subiectus erat , tum peculiariter in ipsum Cæsa-
rem , eiusque negotia . Quare tametsi per hæc postrema tempora
nescio quis studuisse illum in inuidiam apud eum Principem vo-
care , quasi ex ipsius consilijs emanaret suspicio & arctior agendi
modus Pontificis in Concilij rebus ; numquam tamen in animo
miti Ferdinandi vetus benevolentia extincta fuerat . Et huius ar-
gumentum prætulerat in responso Pontifici ^{a 28. Martij} redditio de nuntijs
duarum legationum , quæ Morono recens impositæ fuerant , ni-
mirum , apud ipsum Cæsarem , & Concilium , adhibitis singularis
lætitiae formulis . Non potuisse destinari quempiam à Pontifice nec
sibi gratiorem ex veteri familiaritate , nec in maiori apud se pretio ,
ex comperta sibi hominis sapientia , studioque Religionis ; adeoque
ex huiusmodi electione aiebat polliceri sibi exoptatam afflictæ
Christianæ Reipublicæ reparationem . Noua postea Cæsar edidit
argumenta huius in Legatum amoris , cum primū illum exce-
pit , mille passibus extra ^b vrbem obuiām progressus .

1563.

^{1563.}^{b A & Pa-}
^{leotti.}

- 2 Haud difficulter deinde Moronus caliginem omnem , si qua ta-
men adhuc supererat , efficaciâ linguæ dissipauit , sibique pristinam
Cæsaris fiduciā omnino restituit , quæ validissima ad res com-
ponendas machina est ; idque tunc experimento patuit . Legato
semper displicerat inchoata rerum agendarum ratio , non modò
tamquam prolixa , sed tamquam periculosa , cum Cæsar subin-
de ^c committeret expendenda suorum Theologorum consilio
cuncta capita in horas exurgentia , ex articulis cum Cardinali agi-
tatis per libellos vtrimeque mutuò exhibitos . Et quainquam Le-
gatus adiumenta sibi conquereret quorundam operâ , magis Reli-
gioni studentium in eo cœtu , ac præcipue Staphili & Canisij ; ta-
men præter difficultatem quidquam conficiendi in argumentis
propositis , semper sollicitudine premebatur , ne quæstiones pro-
cellosæ ac seditiosæ cierentur , cuiusmodi erat , de Pontificis auctoriti-
tate . Quocircà veteri renouatâque amicitiâ nîsus , Cæsari signi-
ficauit , eam agendi rationem dissidentiam esse ad componendam
concordiam , quam optabat Cæsar ipse , tum ex animi sui probi-
tate , quietem publicam cupientis , tum ex eiusdem amicitia , quam
cum Pontifice exercebat . Initos hucusque modos non solum non
conducere , sed obsistere ijs quæ intendebantur . Quapropter res
transigendas esse cum ipso Cæsare à Legato , qui sperabat à summa
ipsius æquitate ac sapientia , se illi ostensurum , à Pontifice quantum
posset ipsi concedi ; quod vlt̄a petebatur , ne ipsius quidem Cæsaris
menti

^c Cuncta ex
plena narra-
tione Legati
ad Borrom.
scripta Tri-
detti 17. Maij
1563. & in
reliquis scri-
pturis inter
ipsum & Ce-
sarem , à me
prolata.

1563.

menti consonare, adeoque eidem de rebus edocto gratam postea futuram eam ipsam, quam tunc ægre ferebat, quasi durius. Haud difficulter in eo Cæsar Legato consensit; neque hic minores spe fructus decerpit. Etenim ambo per se ipsos longo arcanoque colloquio de ijs quæ sequuntur conuenere.

Quæstiones superuacaneæ præciderentur, & ea præsertim, in quibus hæretici non aduersabantur Catholicis. Cunctis Patribus plena relinquetur ad sententiam ferendam libertas, quam Cæsar pollicitus est etiam in ijs qui ipsius personam in Concilio geregant.

**d Dux litteræ
Viccomitis
21. & 29 A
prilis 1563.**

Obsisteretur digressionibus, & modestia in locutoribus exigetur: quod pariter affirmauit Cæsar, suis ministris à se iniunctum iri. Et eo sanè opus erat: siquidem Ciurelia non cessabat⁴ sibi risum seu potius fremitum conuentus conquerere inconditis suarum prædictionum dicterijs; adeò ut Lansacus indignatione incanduerit non modò in dicentis petulantiam, sed in Præsidum tolerantiam.

Pontifex relinquaret Concilio, sicuti obtulerat, integrati ad res decidendas libertatem.

Cùm Legatus ostendisset Cæsari, à Synodo sub Paulo & Iulio, & etiam sub viuente Pontifice emendatas fuisse complures consuetudines minus consentaneas Aulæ Romanæ; cùmque is Legatum rogasset, vt si qui superessent, eorum emendatio perficeretur, non solum id illi promissum, sed multi Canones ostensi sunt, qui iam in eo genere à Præsidibus cudebantur.

Accuratori solertia prospiceretur inordinata Episcoporum electioni, & immunitati Collegiorum ab eorumdem Ordinarijs; quæ duo malorum innumerabilium origo erant.

Resciuisse Cæsarem, à disputatione, An mansio Diuini iuris esset, acre certamen succensum, & plurimum temporis absumptum fuisse, vt proinde interdum sibi persuaserit, satius esse ea de re minimè decertari, & solum Episcopos ad residendum cogi; sed cùm quæstio adeò progressa esset, & propè iam vt decideretur, Cæsarem rogaturum fuisse Præsides, vt ad optabilem concordiam res deduceretur.

Cùm Cæsari renuntiatum esset multis, & multas ob causas, rationi dissentaneam videri usurpatam haçenus consuetudinem, vt vnicus à Secretis esset, qui res Concilij in Acta referret; rogari amicè Legatum, id cum suis collegis attentiùs expenderet, saltem quæ querelæ cauillationesque vitarentur. Et quamquam satis videatur Morono vnius opera, qui à Secretis esset, & querimonia rationi dissona; tamen suum apud animum statuit, in eo Cæsari grati-

gratificari, vbi postulato is insisteret: iam enim Ferdinandus declarabat, electionem adiuncti habendam esse Pontificis ac Legatorum auctoritate; adeoque nihil inde detrimenti oriebatur.

1563.

Denique cum id temporis opportunum non esset, ut Cæsar Bononiam se conferret ad suscipiendam à Pontifice coronam, quod ab illo inuitabatur; non tamen ipsum neglecturum quam celerrime posset, æquam illam ac laudabilem maiorum suorum consuetudinem sequi.

Præter hæc scripto tradita, coram conuenere, si forte Romana Sedes vacaret extante Concilio, & Ferdinando viuente, illum impensum suas omnes vires Collegij patrocinio, quod antiquum ius creandi noui Pontificis retineret; de quo Moronus toto legationis suæ spatio sollicitus fuerat, veritus ne quædam ex postulatis eò collimarent.

Litteræ Legatorum ad Borromæum
10 Maij

1563.

4 Verumtamen tria, quæ statim expōnemus, inter eos integrè non conuenere, quod clarius patuit ex libello, huiusc colloquij gratiâ tradito Cæsaris nomine proficisciensi Legato. Quare hic perquām honorificè alioquin habitus, ita ut inuiseretur ab ipso Cæsare^c, ad leuandam illi molestiam eò se famulorum ope deferendi, dum podagrâ laboraret; sequè à Concilij necessitatibus reuocatum intelligens, in digressu, die 12. Maij, non destitit eos clausos retrudere, quos nondum firmiter defixos animaduerterat. Sed quoniam per temporis angustias, & illius officij conditionem, sibi non licebat animo suo ac negotio satisfacere, epistolam eodem die ad Ferdinandum scripsit, & per Delfinum Nuntium deferendam curauit, cuius hæc erat summa.

5 Deum à se testem vocari, post obsequium ab ipso tamquam Cardinali debitum Pontifici, & Apostolicæ Sedi, neminem esse cui maiorem obseruantiam, magisque se obstrictum profiteretur quam Cæsari: eapropter velle tunc se ad ipsum scribere, vt pote ad Principem, cui grates innumeræ debebat, & in quo summam benignitatem expertus erat, atque ijs nominibus solito liberius eo die cum ipso, sed fortassis æquo breuius, collocutum fuisse; porrò angi se ex triplici capite postremi libelli, sibi nomine Cæsareo traditi.

6 Vnum esse, Ut cœtus destinarentur habito nationum respectu, in quo per illud responsum Cæsar se persistere significabat. Non posse in eo vltra quam egerint Legati quidquam confici, sicut ipse indicauerat Cæsari, & sicut eidem Cæsari licebat cognoscere, vbi doceretur à Nuntio verum Concilij statum, & rationem Patrum frequentiæ habendam. A quanam æquitate postulari, vt vnu aut alter ex Anglis aut Hibernis auctoritatem obtinerent, triginta Gal-

Pars III.

K k k

lorum

1563. loruim aut Hispanorum auctoritati parem , ne de Italis mutiretur ? Non esse in Principiū , quin ne in ipsius quidem Romani Pontificis potestate , in Synodum inducere pluribus inuitis nouum morem , & quadamtenus usurpatum dumtaxat à Constantieni , cùm summus in Ecclesia Pontifex non erat , & à Basileensi nequaquam receptum. Præterquam quòd cùm id compendiariâ veluti viâ proponeretur, certum erat ex aduerso, solam tantæ nouitatis trutinam longè diuturnius tempus deuoraturam , quām inde ex re confecta lucri fieret. Nec sufficere , quòd affirmaret Cæsar , rem à se reponi in Pontificis , Legatorum , & quorumdam aliorum iudicio : nam solum rumorem huiuscmodi sensus in Cæsare , satis futurum ad graues turbas ciendas , quarum omnem ansam ingenia quædam auidè arripiebant.

Caput alterum esse, Declarationem , quam Cæsar postulabat , il-
larum vocum , *proponentibus Legatis*. Id à quæ petitum iri , si quid-
quam Legati negligerent in proponendis Principiū postulatis , ad
commoda suarum ditionem spectantibus ; sed eâ necessitate sub-
motâ , cessabat etiam omnis ratio vrgendæ rei. Huiusmodi decla-
rationem acceptum iri quasi obiectam mutationem ; quod non sine
perturbatione plurima , simulque abiectione Concilij effici pote-
rat : nec eam declarationem à vocibus , pro eo quod in Decrēto
tunc sonabant , postulari , perinde ac si iuri Principiū illæ office-
rent ; siquidem in ipsis potestas proponendi Legatis impertiebatur ,
nec auferebatur Oratoribus. Ceterum vbi ea Oratoribus disertè ad-
iudicaretur , quānam fieri posse vt eadem Episcopis denegaretur ?
Hinc satis animaduertere Cæsarem , quantum peruersio[n]is in tantâ
multitudine exoriretur.

Postremum esse, De Pontificij Comitiij diplomate , quod Cæsar
iterum efflagitabat vt Synodo proponeretur.. Par non esse , vt Pon-
tifex aliorum iudicio subderet id quod ipse mature & de senten-
tia præclarissimorum hominum stabilierat ; præsertim cùm Patres
Concilij parum aut nihil experti fuissent opus illud non minus ar-
duum quām singulare. Numquam ea de re fuisse actum in Syno-
dis , nisi præsente Pontifice ; nec id innouari posse sine graui Sedis
Apostolicæ detimento , præter cunctationem , rixas ac discrimina ,
quæ inde contigissent. Si Cæsar existimabat , per eam Constitutio-
nem haud satis consuli obstaculis , quæ Principes iniiciebant , &
opportunum arbitrabatur vt aliquid Concilio proponeretur , ab eo
fanciendū de ijs quæ ad ipsos spectabant , id ageret quod sibi pru-
deñcia suggestisset.

Voluisse

Voluisse Legatum ea Cæsaris menti subijcere, quoniam ægrè sibi erat, per suam legationem nec Cæsari nec Pontifici satistactum iri; & supra modum se cupere, vt à Cæsare etiam in rebus iam memoratis exerceretur pietas, ab eodem exercita in reliquis erga Se-dem Apostolicam, & commune bonum, quod maxima ex parte pendebat à felici Synodi euentu, hic verò à coniunctione inter Cæ-sarem & Pontificem in ijs quæ vellent ac sentirent.

- 8 Cæsar quam diximus epistolam humaniter legit, audijtq[ue] de ijsdem argumentis loquentem Delfinum. Postea rescripsit die po-stero Maij decimo tertio cum plurima tum Legati tum Nuntij commendatione, certoq[ue] affirmauit Morono, à se cum hominum viuentium nemine libentius super huiusmodi negotijs actum iri.

Quod spectabat ad cœtus, nationum respectu destinandos, id à se propositum fuisse Legato, quia is consilium ab ipso petierat de præcidenda mora: se sibi minimè persuasisse, ynum aut alterum ex Anglis æqualem obtenturos au&toritatem triginta capitibus alia-rum regionum; sed ea quæ selecti Patres digesterant, in Synodus posteà delatum iri, quòd pro maiori suffragiorum numero compro-barentur aut reijcerentur. Interim verò id emolumenti decerptum iri, quòd nationes infrequentiores in Synodo, sed indigentiores medicinâ, adeoq[ue] vsu peritiores morbi, se minimè neglectas cre-derent in deliberationibus: hæc autem omnia à se fuisse propo-sita non volentis in modum, sed consilium exhibentis.

Earum vocum, *proponentibus Legatis*, disertam quidem declaratio-nem à se optatam fuisse; sed quòd animum suum patefaceret grati-ficandi Legato, satis esse, sibi referuare facultatem communicandi Præsidibus ea postulata, quæ ipse in rem ditionis suæ arbitratetur, vt eorum sententijs auditis, vbi ipse in voto persisteret vt ea pro-ponerentur, illi verò (quod minimè sperabat) hoc recusarent, posset eā vti facultate per suos ministros; quod pariter ceteris Principibus concessum rebatur.

Comitij diploma sibi perplacere: nec aliud à se postulari, nisi vt Pontifex illius obseruationem firmiter stabiliret, simulq[ue] oppor-tuna sançirentur, vt effectum fuerat de Cardinalibus, eorumque socijs in Comitio, ita de Principum ministris populoq[ue] Romano; quod in Concilio optimè conficiendum censebat.

Verba tandem apponebat ingentis amoris subiectionisq[ue] erga Pontificem, cuius iudicio, perinde ac etiam Synodi, aliorumq[ue] se peritiorum, sua omnia sensa se subijcere profitebatur.

- 9 Hæc Ferdinandi responsio eodem die decimo tertio & Nuntio
K k k 2 delata

1563. delata fuit, & ab eo reddita Legato, qui iam Moteram peruen-
rat, oppidum Oeniponte non dissitum, & probata illi est. Etenim
quod nationes adhiberentur vniuersè in deliberationibus, vide-
batur ipsi non modò nihil noxium, sed conducibile ad ferendam
in illis claritatem, facilioremque cunctis reddendam Concilij acce-
ptionem, dummodò non exequatur indiscriminatio earum au-
toritas in rebus sanciendis ad eleuandam Italorum prærogatiuam.
Facultas proponendi permitta Oratoribus cum restrictionibus ad-
missis à Cæsare, æqua eidem videbatur, noueratque Pontifici haud
molestam fore. Quod verò ad extensionem diplomatis attinebat,
rebatur nihil detrimenti per eam accessurum Pontifici, sed potius
onus Principibus, ad quorum Oratores pœnas Synodus ampliasset.
Quamobrem absque mora ad Cæsarem rescripsit magno grati ani-
mi, lætitiae ac spei sensu de prospéro publicarum rerum euentu: &
secundùm hæc, quæ postremò Cæsar significauit, reconcinnata
legitur summa rerum, de quibus ipse cum Legato conuenerat, quæ
summa illi pridie tradita fuerat, sicut narratum est.

Iam verò huiusmodi rerum tractationis tam variæ, tam neruose, 10
tam amplæ, & usque adē efficacis Concilio Tridentino, ut fatea-
tur Suauis, profectam hinc fuisse catastrophen à turbis ad quie-
tem; idem ipse, qui huius Concilij historiam scribit, studetque
persuadere, latebras omnes secretiores à se summâ curâ exploratas,
non nisi tenuem & caliginosam notitiam sibi tribuit. Etenim hoc
negotium vix extimè attingit per paucis versibus: per hos ait ille re-
ferri à se quidquid constat ex publicis documentis ibi statutum fui-
se. Sed ignoscere homini, si inter perpaucas illas lineas recta vnicā
deprehenderetur. At ubi dicitur in proverbio, *In multiloquio non
deerrit peccatum*; illic de Suaui dici potest, *In pauciloquio multum pec-
catur*. Errata ibi recensere longum esset & permolestum: si cui li-
beat, breuem illam periodum huiusc rei gestæ legat, & singulas
quascumque particulas componat cum ijs quæ narrauimus, &
cum certis plenisque monumentis, quæ sunt penes nos, & produci
à nobis posse affirmamus.

Ad hanc publicarum rerum narrationem, quasi extra omnem 11
dubitacionem à se adductam, arcanum addit, quasi rumorem à
fama non leui sparsum id temporis; nimirum, patefecisse Cæsari
Legatum, nullum fructum ex Concilio sperari posse. Etenim pro-
fe quisque nitebatur studium præferre optare morum emenda-
tionis promouendæ; sed neminem parato esse animo ad illius pon-
dus suscipiendum in ea parte quæ ipse premebatur. Hanc esse
causam

causam cur Pontifex leuem illi manum admoueret, gnatus, efficacissimam chirurgiam ab ulcerosis non experti. Huiusmodi rationem, in Cæsaris animum inductam, effecisse, ut is superiori spe depositâ, sineret Synodum lente prolabi ad honestam sepulturam. Ita narrat Suaus. Nolo equidem hinc hominem damnare, quod scriptorum illustrium exemplo Legatum inducat ea causatum, quæ revera non dixit, sed quæ dicere potuisse, non omnino aliena ab ea repugnantia, quæ fere in singulis inerat in admittenda perfecta morum correctione in se, quam omnes in omnibus postulabant. At sane per intolerabilem calumniam adscribit Legato, ipsum affirmasse Cæsari, ex Concilio fructum minimè decerpere posse: non quoniam hominum vitio præpediretur Conuentus ille, ne uniuersis nationibus sanctimoniam afflaret, Adamique filios ad innocentie statum reduceret (quod à nulla Ecclesiæ Synodo, & ne ab ipso quidem corporato Dei Verbo effectum est) desperandam negligendamque esse immensam bonorum accessionem, quam illa supra reliquas quascumque re ipsa attulit humanæ Reipublicæ. Et quidem an Legatus in animo Cæsaris tunc Synodi curam tepeficerit, palam fit ex ijs, quæ Ferdinandus eiusque ministri posteà gessere, cuncta animorum solertiam ardoremque spirantia; quod ne Suaus quidein audet inficiari. Verum ubi præter hæc lustrasset diuturnas disputationes super his argumentis inter Cæsarem & Legatum ad ultimam legationis suæ diein, nouissetque quām graui necessitate compulsus Legatus prolixam epistolam persuasoriæ ad Cæsarem scripsit ab eo digressus, eiusque efficacitate peruerterit tres articulos tam ponderosos, ad id vique temporis insuperabiles, haud certè in animo suo huiusmodi somnio locum dedit. Præterquam quod asseruantur in Archiuo Vaticano literæ^f ad Legatum scri-
ptæ à Borromæo, postquam hic plenè cognouerat de rebus Oeni-
ponti à Legato confectis; quibus litteris affirmat, numquam Pon-
tificem tanto lætitia ac voluptatis sensu affectum fuisse à cuiusvis
alterius ministri operato toto sui Pontificatus tempore, ostenditque
& suum & Pontificis animum mirificè inflammatum ad sacrosan-
ctum illud opus perficiendum; & hanc spem aiebat ille collocari
post Deum in virtute ac pietate tanti Legati: & quamuis inextrica-
biles ac periculose Oratorum æmulationes honestam causam porri-
gerent se expediendi; tamen (sic ille loquitur) Pontifex aliud quidpiam
magis salutare non reperit, quām felicem Concilij exitum; adeoq[ue] firmam Di-
uini auxilij spem concepit, ut nec humana prudensia, nec mali demonis im-
pulsus nocere nobis possint; samet si ut indies magis vigilemus id nos excitat.

1563.

Sed omittamus quod verum ac verisimile est expendere , & 12
 quod possibile est consideremus. Quānam effici potest, quod Suavis
 recenset , *rumorem fuisse disseminatum Tridenti*, qui pro certo à magis
cordatis habebatur, res scilicet magis *arcanas à Legato cum Cæsare eiusq[ue]*
filio Romanorum Rege agitatas fuisse? Quānam, inquam, id effici po-
 test? quandoquidem satis compertum erat Tridenti non solūm
 hominibus magis cordatis, sed etiam lippis & tonsoribus, Romano-
 rum Regem tunc absuisse Oeniponte; vt proinde ipse cum Legato
 numquam fuerit collocutus, sicut idem Moronus scribit^a in plena
 legationis suæ narratione , & vt constat^b ex responsione memo-
 rati Regis ad Pontificem , vbi electionem illius Legati plurimūm
 probans, significansque sibi pergratum futurum fuisse cum eo agere
 de salutis publicæ negotio, pro eo quod Pontifex digesserat, subdit,
 quando id à rebus quæ acciderant prohibitum fuerat, conaturum
 se pio Pontificis animo aliâ ratione operam conferre. Id sanè perin-
 de est, ac postulare , vt *rumor pro certo habitus à cordatis viris*, tunc
 futura Suavis vota prædiuinaret, & in ipsius gratiam fabellas com-
 poneret. Enimuerò ardua, adeoque admirabilis inuentorum ars
 est, utpote adstricta ad tria absurdā euitanda, quæ coniunctim fa-
 cile vitari possunt, configere res inter se oppositas, motorijs con-
 trarias, credibili repugnantes.

C A P V T XVI.

*Villemeurius ad Cæsarem missus à Lotharingo, & mandata illi
 tradita de rebus Concilij, & de Oratorum emulatione; & re-
 sponsa Cæsarisi. Colloquia inter Lotharingum & Nauagerum,
 & amicitia inter eos impulsu Pontificis contracta. Musottus
 Romā reuersus. Litteræ Scotorum Regine à Lotharingo redditæ
 Conuentui generali. Eiusdem Lotharingi allocutio: ipsius &
 Granatenfis in cœtu sententiæ de elezione Presulum Ecclesiastico-
 rum, & de alijs argumentis.*

^a Vide in
memorato
libro Gallico
tradicto 3. A.
ptiis, & re-
sponsum Cæ-
sar. 3. Maij.

MOroni legatio ad Cæsarem, sollicitum Lotharingum ha- 1
 bebat, veritum ne Princeps ille, quippe flexanimus & hu-
 manus, indulgeret aut supra ipsius votum, aut ipso incon-
 sulto; adeoque in se redundarent vituperationes & odia ex præte-
 rita agendi duritie. Idcirco triduo postquam Tridentum redierat,
 Villemeurium^a ad Ferdinandum legavit, vt illum sui redditus cer-
 tiorem

tiorem redderet, suorumque Theologorum sententias ad eum mitteret super memoratis Cæsaris articulis; ipsum opportunè cohortatus, ut in rebus cum Legato transigendis sensus suos religionis plenos in Ecclesiæ rem præstaret, & ab eodem petens tum ut secum communicaret quæ in illis colloquijs digererentur, tum ne per aliquod temporis spatum recederet Oeniponte, quò propinquior in Synodus vim influeret; quod aiebat communī illorum Patrum voto appeti. Misit etiam ad ipsum epistolam à Scotorum Regina sibi scriptam, quâ illius in Religione constantia exprimebatur. Significauit denique, se ad exequenda Cæsaris postulata proposuisse Gallorum Reginæ, ut aliquâ ratione ab ipsa consuleretur difficultati inter Oratores; ab ea verò ita responsum: A Regina tenerè amari Regem Hispaniæ filium suum (sic illum, quippe generum, appellabat) optarique, ut non modò illi honor seruaretur, sed etiam augeretur. Si penes ipsum fuisse possessio, ut eius Oratores supra Regis Christianissimi Oratores locum haberent, numquam in mentem Reginæ venturum fuisse, ut illum adiungeret: sed compertum esse ex omnibus Concilijs, Oratores Gallici Regis confidisse supra ceteros, infra Cæsareos, ac præcipue supra Hispanici Regis Oratores: ita in Constantiensi celebrem Ioannem Gersonem, tamquam Christianissimi Regis Oratorem, in primo loço adfuisse, & infra ipsum sedem acceptam à Raimundo Floh Cardonæ Comite, Alfonsi Regis Oratore: & in postremo Lateranensi sub Leone X. dum Ferdinandus, cognomento Catholicus, cuncta regna possidebat, quibus in præsentia potitur Philippus Rex, eius pronepos, Hieronymum Vichium Ferdinandi Oratorem liberè cessisse in octaua, nona ac decima Sessione Aloysio Soliersio Oratori Regis Ludouici Duodecimi. Non licere Reginæ eâ Regis Caroli pueritiâ se ad res nouas infletere cum filij nationisque detimento. Eâ expositâ responce Cæsarem rogabat, ut auctoritatem suam interponeret, quò Lunensis consuetis acquiesceret, illi pollicitus, in reliquum se suique Regis Oratores cunctis honoribus Lunensis futuros, cuntasque ipsius petitiones promoturos.

² Cæsar absoluto per consuetam gratiarum actionem primordio, respondit, Nondum in negotio cum Legato adeò se progressum, ut quidquam suppeteret quod cum Lotharingo communicaret: sed pro certo illi affirmare, se ad promouenda Ecclesiæ emolumenta constanter operam nauaturum. Huiusce rei gratiâ velle diutius Oeniponti subsistere quam reliquarum suarum rerum procu-

1563.

ratio postulasset. Nolle se de superiori inter Oratores gradu dijudicare , aut disceptare ; sed reuocaret in mentem Cardinalis ea quæ ipse secum egerat , Gallos suâ veteri possessione minimè spoliari , vbi in antiquo loco relinquerentur , & concederetur Hispano quædam extra ordinem sedes. Eapropter optare se , vt ipsi per se Oratores extra suorum Principum operam amicè fraterneque rationem aliquam inirent ad rem componendam , ad quod enixè Lotharingum rogabat , vt neruos omnes intenderet. Hæc Ferdinandus.

6 Littere Legatorum ad Borrom. 3.6. & 10. Maij 1563.

Tametsi Legatorum Princeps Oeniponti moraretur , non desi- 3 stebant Galli suis stimulis morum emendationem vrgere ; & Lan- facus Nauagero dixit : Cùm ipse Regis Orator ad ea negotia Ro- mæ degeret , compertum à se fuisse , Pontificem tam bene animatum ad Ecclesiam reformandam , vt in Galliam regressus re- gnum vniuersum eo nuntio exhilararit : nunc verò se tristari ex animo , quòd cerneret tam lente rem progredi : & quando Dei consilio Nauagerus ad munus illud obeundum missus fuerat , ip- sum à se rogari , vt dignareretur celeriter opitulari tantæ necessitati , tantisque vdtis Christianæ Reipublicæ , ac potissimum Galliæ. Sic ille. Ad quæ Legatus : Numquam ab Oratore tam vehementer commendari posse huiusmodi procuracyem , quām impensè à Pontifice fuerat commendata. Nescire se præteritæ cunctationis rationem teddere , quippe in ijs negotijs nouum ; sed se vadem fu- turi constituere , vbi primū collega remigraret: interim autem à selectis Patribus argumenta præparari.

Ardentiùs cum eodem Legato , & ijsdem de rebus egit Lotha- 4 ringus. Etenim vti animi commotio moræ impatiens est , né tantisper quidem quiescebat , dum Moronus rediret. Itaque cùm ea mora dies aliquot ultrà quām crediderat protraheretur ex significato per litteras podagræ impedimento , vnde & negotij processus , & illius redditus claudicabant , oportuit re ipsa proponere digestas emendationes conuentui , antequam primus Præsidum interesset : sed patefaciens Lotharingus veram inquietis suæ causam , initium fecit apud Nauagerum ex laudibus Mantuani demortui , à quo di- xit sibi fuisse concredita negotia , quoad illi licuisset ; at verò reliquos Legatos ostendisse , non pluris ipsum à se fieri , quām simpli- cem quempiam Episcopum: ipsum sibi polliceti , aliâ secum ratio- ne Nauagerum acturum ; & è conuerso eumdem à se certum fieri de ijs quæ à se conscientia postulabat : conditionem ac familiam suam numquam sibi permissuras ; vt vllum Ecclesiæ emolumentum negli-

negligeret; non tamen propterea oblitus suæ patriæ commoda, 1563.
suique Principis mandata.

5 Ad postremam partem respondit Nauagerus: A se paratissimum ad habendam illi fidem animum geri: rationes enim, quæ Lotharingum impellere poterant ad coniunctionem cum Apostolica Sede, tam validæ, tam apertæ videbantur, ut non modò Principi tam solerti, sed oculo longè minus perspicaci eas intueri licuisset. Quod ad priorem partem spectabat; cùm sibi postremus & gradu & auctoritate locus inter collegas deberetur, paruam quoque pollicendi suo nomine facultatem inesse; multum tamen confidere, cunctos conaturos ipsi gratificari eumque honore prosequi. Non omisit Lotharingus in eo colloquio potentiaz suæ opinionem attollere, ostenditque, adstrictam à se fuisse intimam fiduciam cum Cæsarianis, cum Gallis, & cuin Italibus; præsertim verò affirmauit, inter Gallos & Lunensem summam concordiam intercedere, eosque iam inter se de loco conuenisse, adeoque nemo sibi persuaderet, inde fomitem desumptum iri ad dissidia inter ipsos succendenda. Et sanè studuerant Galli huiusmodi persuasionem alere pro sua virili parte^c, vocato idcirco ad conuiuium Lunensi, priùs à Lotharingo, dein à Lansaco, simulque exhibitis cunctis studiosæ honorificientiaz argumentis. Sed res ipsa paulò post duo patefecit: hanc coniunctionem se habere contrà quām se habeat coniunctio inter partes corporum grauium extra suum locum, quæ ita copulantur, vt tamen singulæ singulis impetum faciant, quò infra illas abeant; Pontificios verò non solum non aspirare ad mala dissemianda inter duorum illorum Principum ministros, sed per summum laborem auertere potuisse ea mala quæ imminebant publicis rebus ex hac illorum controuersia.

^c Litteræ VI
cecomitis ad
Borromæum
8 & 10. Maij
1563.

6 Pontifex exceptit latus, à Lotharingo hunc aditum aperiri Nauagero Legato ad eius consuetudinem ac fiduciam: siquidem inaudiuerat, priùs quām id accideret, à Vicecomite^d, ac posteà à Mufotto, illum suspicionibus in Gualterium agitari, eiūdemque pertæsum esse. Quare ad Præsides scribi iussit, vt eo sequestro relicto, amicitiam inter duos memoratos Cardinales nullo interposito curarent. Et quidem inter Legatos non nisi Nauagero id committi poterat: duo quippe antiquiores parum existimatione, minusque benevolentia pollebant apud Lotharingum; Moronus verò nihil eidem acceptus erat, vt qui Moronum læserat, & ab eo victus fuerat, cùm idem de Morono fuisse perperam locutus tamquam de noxio apud Pontificem Consiliario in rebus Concilij, & cùm ipse,

^d Constat
principiæ ex
epistola Vi
cecomitis ad
Borromæum
19. Ap. 1563

1563. eiusdem æmulus in munere Præsidis consequendo, fuisse illi post-habitus. Lotharingi animo tam alieno accesserant recentes nuntij, ad ipsum delati e litteris Episcopi Senetensis, Oratoris Gallici apud Cælarem, Moronum sibi dixisse, ministros Gallicos iniuste conqueri de Lègatis, quòd Synodus non esset libera, cùm ab ipsis potius durâ premerentur seruitute Præsules Galli, in eos vociferantibus si quando ij Oratoribus haud prorsus obsequebantur, & sanè ad conuentus nationis suæ ipsos aduocantibus, de quo complures ex illis Episcopis secum conquestos fuisse. Quâ accusacione rebatur Lotharingus se omnino peti, vt pote illius phalangis ducem. Contrà verò Nauagerus, animi affectionibus ac patriâ nulli addictus, purus omni tinturâ præteritarum æmulationum ac certaminum, probitate ac prudentiâ plurimi habitus, & in negotio moderatissimus, videbatur quasi quædam variarum dotium conflatio, aptissima ad hunc mercurium defigendum. Et sanè huiusmodi familiaritati inchoata tempori accidit reditus Musotti, qui per singularem humanitatem habitus à Pontifice, acceptisque optimis ad res propositas responsionibus, que per honorificis erga Lotharingum verbis condiebantur, nuntios reportauit, quibus eius aceritas plurimum mitigata est, & cunctis Gallis vniuersè satisfactum.

f Litt. Gualt.
ad Borrom.
30 Aprilis &
3. Maii, cum
alijs Viceco-
mit. ad cum-
dem eodem
tempore.

g Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 6 &
10. Maij 1563
& Diarium
10 Maij, vbi
relata est re-
sponsio Sy-
nodis ad Lo-
tharingum.

Interim opportunitas accidit Lotharingo officij grati simul & honorifici præstandi. Delata ipsi fuit epistola Mariæ Scotorum Reginæ, sui fratri filiæ, & olim vxoris postremi Galliæ Regis, ad Synodum scripta. Quare ipse petijt, vt liceret sibi eam reddere in Conuentu generali, ticut obtinuit die decimo Maij. Ibi excusabat se Regina, quòd Episcopos ad Synodum mittere nequaquam posset, & tum ipsi tum Apostolicæ Sedi perpetuam obedientiam pollicebatur. Epistolâ recitatâ, Lotharingus oratione magnificâ, tametsi minimè præconceptâ (sicut ipse affirmauit Massarello, qui à Secretis erat, illius exemplar perenti) amplificauit Reginæ dignitatem, nobilitatem familiæ, animi pietatem, labores ab ea toleratos ad retinendam in eo regno Religionem, illius calamitates propter hæreticos: non illi licere Præsule Oratorisve illinc ad Synodum mittere; scripsisse tamen ad paucos quosdam suæ nationis Episcopos, qui exiles degebant in Gallia, vt eò conuenirent, prœ eo ac futurum sperabat: sed procul dubio velle se subijcere ijs omnibus, quæ ab eo sanctissimo Conuentu sancirentur, tamquam obsequentem Sedis Apostolicæ filiam. Responsum est à Massarello per eas formulas, quæ tam religiosam ac diuexatam Reginam, simulque conditionem orationemque sequestri decebant.

Magis

8 Magis tamen memorabiles extitere, quod spectac ad hanc historiam, Lotharingi negotiosæ id temporis sententia, quām officiosæ allocutiones. Digesta iam erant à delectis Patribus capita super emendatione corruptclarum in Ordinis Sacramento. Vnde statim compertum est, quantum correctio, ab Oratoribus adeò efflagitata, generatim ab ipsis recusabatur, vbi ad peculiaria deuentum est. Cum enim ageretur in primo capite de Episcoporum electione, ibique probationes plurimæ ^b testificationesque postularentur de illorum promeritis, qui Romano Pontifici essent ignoti, Lunensis apud Legatos institit, vt ea capita contraherentur, ne proponerentur volumina, tempusque prodigè profunderetur in prolixas disputationes: quod cùm illi excusarent, aientes, id omnino selectorum Patrum munus esse, subiecit Comes, ab ipsis committendum illis Patribus, vt ea contraherent: sed Præsides non assensere, postulato ad deliberandum spatio, ne ipsis postea obiectaretur, Concilium non esse liberum, quemadmodum præ ceteris vociferari consueuerant Oratores. Ac postremò detectum est, id quod Lunensi dolebat in paratis capitibus, qualitatem esse, non quantitatem: quoniam per eas peculiares conditiones probationesque, ad Episcoporum creationem quæsitas, potestas regia in ijs nominandis admodum restringebatur. Quapropter Lusitanus, cuius pariter id ipsum intererat, liberè postulauit, vt primum illud caput omnino tolleretur: sed fieri non poterat, vt tanti momenti res omittetur.

9 Iam verò Lotharingus, qui pro more auctorem se potius quām comprobatorem esse cupiebat, animum conuerterat ad formanda, loco iam digestorumⁱ, alia quatuor capita de eodem themate, vt ea proponeret. Quoniam autem id recusabant Præsides, tum ne iniuria inferretur Patrum muneri, quos Conuentus delegerat, tum ne prærogatiua concederetur cui Conuentus eam non tribuerat, ægro ille animo id ferebat. Denique conuenit, vt primo loco scriptum selectorum Patrum adduceretur, atque vt postea Lotharingus in sua sententia dicenda alterum arbitratu suo proferret in medium. Ita in cœtu vniuersali die duodecimo ^k Maij peractum est. Lotharingus verò, qui primus omnium dicebat sententiam, scriptum longissimum recitauit, non tamen integrum, sed tantum super quatuor ex propositis capitibus, locuturus de reliquis, vbi Patres dicendi finem imposuissent. Quod supra modum displicuit Episcopis, tum Hispanis, tum Italisch: quemadmodum quidquid insolitum est in negotijs, virisque summis, artificij speciem præfert, & causat

^b Forma horum capitum propositorum in cœtu
12. Maij
1563. exraq
in Actis Ar-
cis AE: re-
liqua apparet
ex epistola
Legatoris ad
Borromæum
28. Aprilis, &
ex altera Vi-
cecomitis
codem die.

ⁱ Ex vna
Gualterij ad
Borromæum
3. Maij 1563

^k Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 13.
& 14 Maij
1563. & duæ
Gualt. 12. &
16. Maij, &
Archiepisc.
Iadrent. 13. &
17. Maij; opic-
ter A&ta Ar-
chies.

1563. suspicionem. Sed Præsides arbitrati ad consueta illum deducere, mutuam in ipso suspicionem excuerunt; & dum dimouere student, confirmarunt. Contigit tamen, vt is paucorum tantummodo auditis sententijs, quæ de sua supererant exponeret, quod à se factum indicauit, quia sibi satis erat Archiepiscopum Hydruntinum audiuisse, quem præcipue suspicabatur destinatum à Legatis ipsi aduersarium. Et sanè Hydruntini dissertatio egregijs laudibus apud Borromæum ab illis celebrata est.

Eorum quæ Lotharingus protulit, hæc summa fuit: A delectis 10 Patribus arrogatam sibi fuisse potestatem ipsis neutiquam concessam; quippe colligentibus eos abusus, de quibus collibitum ipsis fuerat Canones componere; adeoque liberum esse singulorum conscientijs nouas appendices adijcere: primo loco rite statuendum, quænam essent desumendæ notitiæ de Episcopis promouendis, & quas dotes tum in ipsis, tum in alijs minoris notæ ministris Dominus postularet: ad id varia Scripturæ effata considerauit. Electio nem Episcoporum tunc usurpatam à Romano Pontifice, improba uit tamquam imperfectam, simulque nominationm Principum & Capitulorum, tamquam perniciosem, pleruimque absque consilio habitam, nec infreuentे utilitatis gratiâ. Verumtamen perhonorificam Caroli V. & Philippi Regis mentionem fecit; sed addidit, adeò cordatos Principes sœpè non reperiri. Scotorum Reginæ non pepert, ratiocinatus: Si vetantur mulieres in Ecclesia loqui, quanto magis Præfectos Ecclesiæ destinare? Nec se ob reuerentiam in suum Regem cohibuit, ne pronuntiaret, se, tame si veterem Regis Consiliarium, & ab eo summis beneficijs affectum, à conscientia compelli, vt fateretur, in Episcopatum distributione plurimum erratum fuisse. Et quod in hac eadem confessione laudi verteretur ipsi id quod in aliorum exprobatione poterat ipsum perstringere, inter illa errata connumeravit, sibi deciimum quartum annum agenti concessas Insulas. Neque pariter sibi probari habitam à populo electionem, sed exquirendam esse formam quamdam, accedentem, quoad fieri posset, ad formam à Christo & Apostolis traditam: tum quatuor Canonum, quos ipse excogitarat, sumimam proposuit. Postremū acriter inuestitus est in Episcopos ex mero titulo, præsertim cùm interdum duo Episcopi ac duo Patriarchæ eiusdem ciuitatis constituantur, vt Constantinopolis, aliarumque vrbium in Græcia: & quamquam eorum alter esset schismaticus, tamen Confirmationis, Ordinumque collationem ab illo exercitam ratam esse. Sperandum, Græciam tandem reconciliatam fore,

quo

quo essent quinam fieri posse, vt duo eiusdem Ecclesiarum sponsi Concilio intersint? Episcopos titulares, perinde ac alios, iure iurando se obstringere in sua consecratione ad concionandum populo sibi commisso; in quo Spiritui sancto mentiebantur, quippe contrarium propositum habentes: aut illos sacris Ordinibus initiantdos non esse, aut mittendos ad suas dioeceses, quamvis infidelibus dominis subiectas. Cum Episcoporum sit, paratum animum gerere ad martyrium pro suo grege tolerandum, quemadmodum egerant Episcopi Redemptoris ætati propinquiores; idcirco huiusmodi larvas ab Ecclesia esse remouendas.

¶ Cùm secundò suam sententiam absoluti, dixit, Absurdissimum esse, Cardinalibus Diaconis Episcopatum committi, abominandum siquidem est, vt is Episcopatum obtineat, qui Episcopus esse non vult: dissonum pariter esse, tametsi tolerabilius, Ecclesiæ commendationis titulo tradi Cardinalibus Presbyteris, quibus tamen illic residendum esset; tametsi satius fuisse, vt Presbyteri forent Presbyteri, non Episcopi: si Ecclesiæ cuperent, veri Episcopi euaderent, easque ex Episcopi titulo, non ex commendatione susciperent: se præstò esse ad Rheimensem dimittendam; ita tamen, vt si Cardinali fas non esset Episcopatum retinere, libentius purpureum pileum depositisset, quò suæ Ecclesiæ deseruiret. Atque hinc arreptio argumento ad loquendum de Cardinalibus, censuit, non ante vigesimum septimum ætatis annum eos esse creandos, aut saltem ætate Diacono præscriptâ, cuius defectus tam honorifico paludamento supplendus non erat. Oportere Episcopos consecrari, & eos potissimum qui aderant Synodo, cùm hereticis graui esset offensioni, quod in causis Religionis iij iudicent, qui potestatem impoenendi manus non habent, & penè sunt laici. Eapropter Decretum edendum esse, vt iij aut consecrarentur in præsentia, aut Episcopatu priuarentur, aut certè iure suffragij in Synodo. Progressus est dicere: Cùm ignota Ecclesiæ quingentos annos fuisse legum laxamenta, ac posteà tam nequiter usurpata, consultius à se putari, si quinque aut duos annos ab illis abstineretur: & aduersus laxamenta protulit consilium Pauli III. datum ab illo celebri delectu Cardinalium, Præsulumque, ac posteà per typos vulgatum, de quo amplè suo loco differimus. Functiones quatuor Ordinum minorum constitutas initio fuisse optimo consilio, adeoque eas esse repetendas, exercendasque re ipsa in Ecclesia: atque ad id produxit libros eiusdem Osij Cardinalis, & Ayalæ Segouiensis Antistitis, priorem rogans, vt id temporis auctoritate perfice-

1563. ret, quod aliàs Religionis studio idem optarat. Hæc illius fuit sententia.

1 Acta Arcis
Ælfæ s. Maij,
& epist. iam
producta
Gualterij
16. Maij.

Dein Granatenfis locutus, Lotharingo penè concors¹ fuit, na- 12
ctusque apertum aditum ad differendum de Cardinalibus, in hanc
sententiam dixit: Dum agebatur de Ordine, Synodusque potesta-
tem in omnem terrenam potentiam obtinebat, excepto Summo
Pontifice; qui tamquam numen quoddam in terris erat, & omnia
Synodi Decreta censeri poterant ab ipso Pontifice confecta, quippe
ab illo confirmanda, consentaneum sibi videri, vt de Cardinali-
bus, eorumque conditionibus & electionibus ageretur: non quòd
hæc procederent à Pontifice, idcirco in Concilio reticendas; id vbi
esset, silentio quoque fuisse prætereundos Episcopos, qui pariter
eliguntur à Pontifice. Improbavit, ab ijs, quorum erat assistere Ro-
mano Pontifici, illum eligi, eosdemque complurium grauissimo-
rum munerum vinculis obstringi; committi prætereà curam Eccle-
siarum cum tanto salutis ipsorum discrimine: si tamen eas vellent, ex
titulo, non ex commendatione illas susciperent, sicuti Lotharin-
gus monuerat; & rationi dissentaneum esse, vt ij Diœcesibus re-
motis præsiderent, simulque Romæ perpetuò degerent. Hæc à se
dici, non quòd fructum ipse speraret (in quo experimur, infelici
præfigio felicem exitum apponi) sed quòd Dei gloriam existima-
ret, vt vna saltē vox audiretur, quæ id Concilio exponeret. Dam-
nauit similiter usum Episcoporum titularium, quos Ecclesia pri-
mæua ignorauit. Pluribus postea inuectus in immunitates ac reten-
tiones, vulgo *Reservaciones*, quas Apostolica Sedes concedebat, vo-
cabula, vt ipse affirmauit, Ecclesiæ veteri ignota. Offensum se
nonnumquam grauiter fuisse, dum consideraret, leges esse tem-
porarias, immunitates verò ac retentiones, quæ sunt legum laxa-
menta, esse perpetuas, & reperiri sacerdotem aliquem in Hispania,
& etiam in India, cui iudex competens non esset nisi Romæ. Con-
clusit, Potuisse aliàs putari tempus opportunum immunitatibus ac
retentionibus, tunc verò tempus adesse restituendi Episcopis quod
suum erat. Quandoquidem humana imbecillitas in animorum tum
affectionibus tum sensibus minimè sperabilem reddit temperatio-
nem, boni publici seruaticem, conducibiles sunt contrariæ exu-
perantia, siquidem hæc se se inuicem obtundentes, rem ad medio-
critatem deducunt.

CAPVT

CAPUT XVII.

Multa Suavis vitia. Agitata Tridenti ac Romæ de prærogatiua inter Oratores duorum Regum, & inita pro cœtibus concordia. Sententia Archiepiscopi Lancianensis aduersus contumaciam absentium Germanorum; & lis iterum excita per eam occasionem de facultate Procuratorum in Concilio. Moronus Tridentum reuersus: noua prorogatio usque ad decimum quintum Iunij.

¹ **A**d uitandam interruptionem narrationis, molestam lectibus, omisi pluribus in locis frequentem Suavis malitiam notare; & tamen ne illam obliuiscar oportet: etenim obtructatio eiusmodi vim obtinet ad persuadendum, ut humanæ fidei possessionem adipiscatur, vbi recentes in memoria non vigent exceptiones contra testem maledicuum.

Affert ille epistolam, à Soto scriptam ad Pontificem, quâ ipsum cohortabatur ad assentiendum, vt definiretur, mansionem institutionemque Episcoporum esse iuris Diuini; & diuersus ab illo qui è vipera medicinam extraxit, nititur è laude vituperationem extorquere, narrans, à plerisque tunc fuisse perpensam eximiam probitatem illius viri Deo mancipati, temporisque conditionem, nullius suspectam fraudis, in qua scriptum illud dictavit. Bene est: Duæ quas diximus opiniones Soti Apostolicæ Sedi non aduersantur, nec ipsa sui etiam studiosos vetuit illas tueri, tametsi studeret id temporis earum definitionem declinare, ne id quod verum est, ab hominibus seditionis adhiberetur quasi vincus ad falsum. Sed cur ille silentio præterit, Sotum in eadem epistola profiteri supremam Romani Pontificis auctoritatem supra Concilium, & auctorem esse, vt id apertè pronuntiaretur, refellentem oppositum opinamentum, tamquam schismatum seminarium? & tamen hæc est columna præcipua, quæ sustinet Vaticanum, hoc est arcem illam, aduersus quam singulæ Suavis periodi singuli quasi cuniculi sunt.

² Prætereà scribit id quod legit in litterarum volumine Vicecomitis ad Borromæum: cùm Granatensis cum alijs Hispanis Episcopis Lunensem adjisset, abeuntibus deinde duobus ex illis, ipsum in duos illos oblocutum fuisse formulis aspernantibus, vt pote in eos qui se abduci sinerent ab aliorum voluntate, nec amplius prædæsse, quam ad numerum exaugendum, cum demque subdividisse,

18. Maij
1563.

1563. disse , vbi decernendæ res essent pro maiori suffragiorum numero, sicuti haec tenus , parum bonæ spei concipi posse , adeoque optere ut non hominum , sed nationum ratio haberetur. At verò cur obtegit silentio , eumdem Granatensem verbis grauidis apertisque affirmasse , sicuti ostendimus , in cœtu Generali , Romanum Pontificem Concilio non subiacere , & esse numen quoddam in terris? Præterquam quod animaduertendum à Suaui fuisset , à se per huiusmodi narrationem suam imprudenter proprias ipsius machinas percelli , si maior numerus aduersus Granatensem pugnabat , nimis pro sententijs Pontifici propitijs. Igitur ipse , & non Pontifex , intendebat libertatem Concilij violare , cùm in omni communitate magis integra libertas non sit , quām vbi præualet id quod maiori parti probatur ; adeò ut adnotauerit Seneca , in Rerum publicarum diuisionibus abiisse in adagium , *Maior pars pro me stat* , tamquam argumentum causæ pro le legitimæ , & seditione ex parte contrarij ; præsertim cùm duo illi , de quibus loquebatur Granatensis , Hispani essent , & non Itali.

Inducitur à Suaui Lotharingus , affirmans in sua exposita sententia , munera Episcopi & Cardinalis inter se repugnare , & idcirco improbans , Cardinales simul Episcopos esse : at verò Lotharingus oppositum aperte pronuntiauit. Inducit eumdem etiam multa dicentem , quæ ille non dixit , & multa valde grauia reticentem , quæ ille non reticuit. Omitto , nihil à Suaui memorari de illa diuisione disserendi dupli tempore , quæ adeò fuit oppugnata : sed pro certo assumit , cuncta in vnico cœtu fuisse prolata. Subiicit , in aliorum sententijs nihil notabile auditum ; adeoque ignorat quæ ab Archiepiscopis Lancianensi & Granatensi dicta sunt , de quorum altero paulò antè sermonem habuimus , de altero breuî habebimus. Vnde quoque originem ignorat laboriosi cuiusdam litigij , Lancianensis causâ , quod ille alij falsoque principio adscritbit.

Iam verò historiam prosequamur. Lunensis Regis animum eiusdem nomine luculenter significarat , paratum ad Sedi Apostolicæ fauendum ; nec Piscarius destiterat hoc ipsum inculcare , detento illic Pagnano , qui à Secretis erat , diutiū quām alioquin opus esset^b , quod in nouum Oratorem salubres sensus affunderet , nec sub primum accessum illum permouendum relinqueret impressiōnibus quorumdam , dissidentium potius quām Religioni studientium ; simul etiam suis litteris illius causæ patrocinium commendarbat nonnullis Patribus sibi magis intimis , meliusque animatis : tamen

^a Multæ literæ originæ Pagnani ad Piscarium.

1563.

tamen Lunensis animus, inter contrarias quæ sibi ingerebantur notitias atque consilia; adhuc anceps diuisusque pendebat. Sed non minorem illi sollicitudinem propria causa quam communis incusserat. Quamvis vulgarent Galli, se cum Hispanis coniunctos, dissensionemque de loco iam compositam; & tamen reuerat ut cum maxime incomposita persistebat, quin potius periculum tumultuationis fuerat postridie quam Lunensis aduenerat. Etenim cum in eum diem incideret tertium Paschatis festum^c, adeoque solemnis haberetur in templo maximo celebratio, Lunensis incerto pependit animo num illic adesset; de quo admonitus Didaeus Sarmentus Episcopus Asturicensis, conatus est pro virili Comitem remouere: & obseruatum est, eo manè Lansacum solito seriū ad functionem aduenisse, ex eo fortassis, quod hoc ipsum æmuli consilium subodoratus, voluerit prius de re certior reddi, & non pergere in templum ad contigendum; quemadmodum prudentis est consilij, ne is, qui nouit in aperto pro se rationem stare, cœco violentiae iudicio sententiam committat. Quare in eiusmodi eventu non aliò configisset nisi ad contestationes præconceptas, quas ad Præsides mitteret, sibi cauturus, vbi illi auctoritate suâ ipsius possessionem haud tuerentur. Sed Lunensis se ab accessu abstinuit, vulgauitque, non anteà sibi innotuisse, solemne sacrificium eo die in templo primario celebrari, cum pietatis simul & curiositatis gratiâ sibi venerat in mentem eò se conferre.

^c Variae litteræ Vicecomitis ad Botrom. 19. 22. & 28. April. & 8. Maij 1563. & Acta Salmanticensis.

Iam verò tum ipsi, tum Hispanis communiter consentaneum videbatur, à Pontifice acriori curâ interpositum iri auctoritatem suam ad aliquam honestam concordiam ineundam. Sed Pontifex summa moderatione in eo vtebatur, gnarus, quantum non modò Rex, sed Regnum Galliæ offenderetur ex quoouis leui attractu huius quasi ipsorum pupillæ, nec opportunum consilium ratus, ansam à se præberi compluribus seditionis ingenij in ea regione, attollendi veluti speciosum vexillum honorem nationis, ad ipsam abalienandam à Sede Apostolica, quasi hæc cuperet antiquis prærogatiuis Galliam spoliare. Ex altera parte conquerebatur Philippus Rex, quod ipse constantior esset in retinenda Pontifici obedientia, eò minus constanter se gerere Pontificem in retinenda ipsius dignitate: atque ea de re acerbam epistolam scripsit ad Oratorem Vargam, in qua dicebat, Si tunc vt Dei causæ feruiret, dignitatis suæ rationes in Concilio neglexerat, eo absoluto amotum iri à se Româ suum omnem Oratorem. Quâ epistolâ mirum in modum commotus Pontifex, ad se purgandum respondit: Hispanienses ipsi per

Pars III.

M m m suam

6153.

suam fidem disertè proferrent, quæ confici ab ipso possent absque ijs perturbationibus ac tumultibus, à quibus ijdem supra ceteros abhorrebant. Et sanè Lunensis ipse illius epistolæ Regiæ sententiam tamquam nimis acerbam improbavit, si pienterque considerauit, par non esse, vt Principes ad ea denuntianda progrediantur, quæ fortasse numquam prudenter efficienda putabant, ne eo pacto minorum suarum æstimationem eleuent. Itaque nullo peculiari Pontificis mandato tunc accepto, nec innouandi facultatem obtinentibus Legatis, consilium opportunum haud suppeditabat. Primum apud se Lunensis statuerat cœtum adire medius inter duos Oratores Cæsareos, pro eo quod ipsi in mandatis habebant, & è regione Legatorum omnes tres tantisper stare, dum ipsius litteræ legerentur, ijsque lectis confessim abire: sed ea ratio interueniendi conuentui, insolens, & quasi nebulosa, nec honorifica Regi, neque grata Concilio videbatur. Dein agitatum est, ne Galli eâ vice ad conuentum accederent: sed illi reluctabantur, ne locum vel vnicō quidem die desererent: præterquam quodd nec voluntaria Gallorum absentia per diem vnicum, discordiæ componendæ satis erat: Hispanus enim acquieturus non fuisset perpetuo postmodum exilio à conuentibus. Verùm sicuti forma mixti, quæ inter varia elementa dominatum amat, plurimum valet ad consocianda contraria illorum ingenia; ita non parum contulit ad mitigandam Gallorum austeritatem procluis Lotharingi animus, huiusmodi discordiæ cupientissimi, vt qui maximum emolumentum existimabat suæ dignitati suisque consilijs accessurum ex aliquo suorum fœdere, saltem per speciem, cum Hispaniensibus ac Cæsarianis, cuius fœderis ipse auctor esset & rector, ad quod persuadendum nullum lapidem non mouebat. Ipsius igitur auctoritas, Præsidum studijs accedens, effecit vt lis compонeretur pro cœtibus modo alijs proposito⁴, videlicet, vt illic Oratores Gallici gradum pristinum retinerent, Hispanus verò federet extra ordinem, prope eum qui erat à Secretis, ex aduerso Legatorum.

*& Litteræ Legatorum ad Borromæum
20. Maij
1563.*

Non mediocriter optabant Hispani, vt eadem operâ iniaretur aliqua ratio pro Sessionibus, & pro sacris celebrationibus in templo maximo; sed nullo pacto confici id posse videbatur, ob causam alibi memoraram, cùm illic ritus quidam adhiberentur, cuiusmodi sunt thuris suffitus, & iconculæ paciferæ ad osculum porrectio, in quibus dissimulari non poterat prærogatiua. Et quamquam differeretur de duobus paciferis iconculis, duobusque thuribulis eodem tempore adhibendis, Galli quacumque propositâ æqualitate

freme-

fremebant ; & vbi in eo se premi à Legatis sentirent , minabantur se prouocaturos ad futurum Pontificem , non iniustum , nec vlli partium addictum , & ad Synodum liberiorem . Quamobrem necesse fuit Legatis , se ad extremum , sibiique semper odiosum consilium coniucere , nimirum , vt nodum illum , ipsorum manibus inextricabilem , reponerent in manu Pontificis , ad quem vtraque partium sua se iura dixit allaturam .

Molestiæ quam exhibebat æmulatio laicorum Oratorum , accessit altera ex Procuratorum Ecclesiasticorum postulato ; cui causam seu potius occasionem præbuit Lancianensis dictum . Is die decimo septimo Maij ^e , cùm pronuntiaret sententiam super tertio Canone de abusibus , præscribente Episcopis , vt per seipso , non item per alios conferrent Ordines , dixit : Si Episcopi suo munere fungerentur , Ecclesiam reformatum iri ; nam & residerent , & pacserent : at è contrario ab Episcopis Germaniæ , & in primis à Septemuiris suas Episcoporum Infulas quasi contemni : & per hunc dicendi æstum conuersus ad Drascouizium addidit : Te alloquor , Reuerendissime Domine , tamquam Oratorem Cæsar , quānam est ratio , cur Episcopi Germania , ac præcipue Septemuiri ad Synodum non conueniant , negligentes deponentesq; è memoriâ iusurandum ab ipsis hac de re in ipsorum electione editum : si frenis , si stapedibus aureis utuntur , si cum tanta pompa , tantoq; comitatu obequitant , si Principes & Ecclesiastici & laici sunt , cuncta hac obtinent , quia sunt Episcopi ; & tamen nolunt intereste Concilio . Vbi præpedirentur , oporteret procuratores ab ipsis mitti , sicut effectum est ab Archiepiscopo Salisburgensi , & ab Episcops Eistatenſi ac Basileenſi , quo pacto aliqua ex parte suo muneri satisfacerent . Inde ad reliqua argumenti capita progressus est , numquam interpellatus . Vbi tacuit , ita Drascouizius : Tametsi ipse Ferdinandi tamquam Cæsar Orator non esset , sed tamquam Hungariæ Regis , tamen quando Lancianensis ipsum interpellarat , nolle se à responso abstinere . Causam cur Episcopi Germaniæ non accederent , esse notoriā , periculum scilicet , ne ipsis abeuntibus hæretici ditiones eorumdem occuparent . Causam verò , quâ detinebantur ne suos Procuratores legarent , esse , ne illos destinarent ut muti & obstrictis linguis , quasi statuæ aut pictæ tabulæ postremum locum occuparent . Ætate Pauli III . Procuratoribus Præsulum Germanicorum præstitum fuisse ius suffragij , & etiam sub viuente Pontifice vsum semel eo iure fuisse Procuratorem Salisburgensis Archiepiscopi ; se verò ignorare posteà , quo pao , & qua de causa hoc ipsis interdictum fuerat . Cùm autem

M m m 2

id

1563. id pluribus prosequeretur, intra formas magnæ modestiæ se continevit.

Ad hoc ipsum intelligendum operæ pretium est, vt nonnulla repetamus quæ alibi spatiū à nobis scripta sunt, simulque ea, quæ hactenus narrata non sunt adiijciamus. Sedente Paulo III. animaduersâ complurium Episcoporum negligentia in adeundo per se ipsos Concilio, & quâdam Neapolitani Proregis iussione, vt solum quatuor ad illud se conferrent, cum mandatis omnium illius Regni Episcoporum, summa ex eo incommoda sunt præuisa, dum aut ministri minimæ notæ, aut electi pro libidine Principum ex Præsulibus innumeris variorum Regnorum, Concilium regerent, eique imperitarent. Quocircà Pontitex per diploma ^f statuit, Procuratoribus nulla inesset facultas quidquam legitime agendi, præter excusationem absentiæ Episcoporum, à quibus mittebantur, illius absentiæ adductis causis, reuocavitque quodcumque eorum ius aut priuilegium impetratum. Cùm autem idem postea à Legatis cognosceret, Procuratores quoruindam Ecclesiasticorum Principum Germanorum fremere ob eam causam, euodemque acerbitalis sensum timeri in cunctis Germanis Præsulibus, peculiari diplomate

^g 5. Decemb. 1545. ^h exemit Procuratores Episcoporum illius regionis; de quorum impedimento videbatur aperte constare, cùm ipsorum diœceses ab armatis hæreticis cingerentur, adeoque præsentia pastorum indigerent. Verum Legati, qui apud Pontificem illius immunitatis autores fuerant, veriti postea tum ne quis excitaretur tumultus ob insignes Præsules aliarum nationum, tum ne Germanorum Procuratores adeò inundarent, vt alij nationi suffragio antecellerent, effectuque prauos afferrent, coati sunt Germanos pacare, quos ex consensu Pontificis priuilegium illud celarent, & tantummodo Principis cuiusdam Procuratoribus, vt Iago Augustani Cardinalis, & Pelargo Septemviri Treuirensis, ius Consiliarij permiserunt. Pij ætate Massarellus, qui à Secretis erat, cùm reminisceretur huiusc priuilegij, anteà Germanis concessi, nec vñquam reuocati, admisit in quodam cœtu ^b ad ius suffragij Procuratores Archiepiscopi Salisburgensis, & Eistatensis Episcopi, quod Legatis vehementer displicuit, qui cohortati sunt Pontificem, vt per suam nouam Constitutionem priuilegium illud Pauli disertè reuocaret. Is respondit ⁱ, improbans quod egerat Massarellus, significauitque, in Senatu editum fuisse Decretum, vt absentibus quodcumque ius suffragij interdiceretur, iussuque diploma confici, quod tamen nondum Herculii Retiologer Episc. Lauetmutensi, & Feliciano Morbinio Theologis Doctori, & extat in Scriptis post Diarium relat. i Litteræ Borrom. ad Legatos 29. Iulij 1562.

nondum perfectum fuerat, sed curaturum se ut illud conficeretur, 1563.
ac per typos vulgaretur, & ad illos missurum, atque ita re ipsa præ-
stítit per subsecutum tabellarium ¹. Verumtamen existimauit, ^{k 8. Augus.}
huiusmodi reuocationem, quò minus obstreperet, esse celandam, ita ^{1562.}
ut vñu dūmtaxat illa ostenderetur, nec Tridenti, nec Romæ citra ne-
cessitatem vulgata. Legati rescripsérunt, Vniuersalem hanc inter-
dictionem haud reputatum iri efficacem ad eneruandam peculia-
rem concessionem Pauli III. quâ Præsules Germaniæ potiebantur.
Quare Pontifex denuò declarauit ¹, illud quoque priuilegium ex-
tinctum intelligi. Hoc erat rerum conditio cum Drascouizius re-
spondit ad Lancianensis dicta, quæ retulimus.

¹ Quod missu
est ad Lega-
tos 20. Aug.
1562. & ex-
stat ut suprà
post Diariu.

9 Simonetta, qui vnicus inter Legatos vtroqüe tempore Conci-
lio adfuerat, adeoqüe rei benè conscius, rededit in memoriam, di-
ploma illud Pauli III. numquam in vñu fuisse, nisi quod spectabat
ad ius Consiliarij; adiecitqüe, eiusdem reuocationem postea subse-
cutam: reuerà semel fuisse latum iudicis suffragium à Procuratore
Archiepiscopi Salisburgensis, ætate Pij, sed ex errore; eaque reuoca-
tione postmodum ab ipso cognitâ, non amplius id ab eodem
tentatum. Nec ille absque necessitate voluit mentionem facere
duorum diplomatum, quibus memorati Pontifices non tam irrita
fecerant concessa iam priuilegia, quâm disertè interdixerant Pro-
curatoribus vtrumque iuris in dicenda sententia genus, etiamsi
illud per se ipsis deberetur: id enim odiosam speciem præ se tu-
lisset, quasi Episcopis ipsorum iura tollerentur, fractâ communi lege,
non ad afferendum beneficium, quod illo affectis optabile est, re-
liquis tolerabile; sed ad illud auferendum, quod lœsis intolerabile
est, cunctis vituperabile. Tum stans Ferrerius, niçtansqüe priùs
Lotharingo, perinde ac si loqui veller de re inter ipsis composi-
ta, dixit: Complures optimos Galliæ Præsules ad Concilium ven-
tueros fuisse, nisi custodia suarum Ecclesiarum ab hereticorum insi-
dijs eos detinuisse: eapropter missos illuc ab ipsis fuisse Procu-
ratores suos, viros doctos & integros, ac proinde Legatos à se orari,
vt ad ius suffragij illos admitterent, ne cui querimoniaz causa sup-
peteret. Præsides edocti à superioribus exemplis, præsertim de
mansione, quantò consultiùs declinentur quâm refutentur odio-
sæ quæstiones è conuerso iniectæ, nihil responderunt, sperantes
æstum vt fortuitò excitum, itidem per se ipsum extintum iri.

10 Sed subsequentibus diebus Leonardus Allerus, Episcopus Phila-
delphiz, Eistatensis Suffraganeus, vbi locum dicendi tenuit, primò
acerbè questus est ^m, tam malè fuisse habitos in Patrum sententij <sup>m Litteræ Ia-
dræc. 17. Maij</sup>

1563. Episcopos Titulares, qualis ipse erat, quasi in conferendis Ordinibus alijsque functionibus ipsi Episcoporum munia non exercent. Adiecit, Numquam sibi venisse in mentem, dum pergeret ad Synodum à Pio IV. conuocatam, administratam ab huiusmodi Legatis, & ex ijs Patribus conflatam, se illic hisce quasi rosis ornatum iri. Dein memoratum postulatum iteravit^a, Procuratoribus propitium. Gallici quoque Oratores Legatos adierunt, idem vrgentes. Quamobrem Præsides temporis spatium ad deliberandum petiere, scribentes interim ad Pontificem, vt pote de re quæ non modò ab ipsis diplomatibus pendebat, sed quæ poterat excitare non mediocrem commotionem vtrique partium, siue ab alienatis à Concilio nationibus transmontanis, siue ipsis in eodem concessâ immoderatâ potentiat. Proposuerunt idcirco Pontifici: Cùm Theologi complurium Regum, summorumque capitum, qui eò conuenierant, cuperent interesse cœtibus generalibus, non quò illic verba facerent, sed quò melius possent suis dominis consilium dare, videbatur id Legatis temperamentum haud respuendum, vbi eo concessò cuncti conquiescerent: rei exitus infrà suo loco ^b videbitur.

^a Llib. 21. c. 1. ^b Dum conuentus habebatur, in quo Lancianensis huic litigio ⁱⁱ argumentum præbuit, Tridentum ex improviso peruenit ^p, sed ^{p Acta Arcis} ^{Æliz, & litt.} consultò ex improviso, Moronus Cardinalis, nondum pede confirmato; eodemque die misit ad Borromæum plenam summam, à nobis recensitam, eorum quæ cum Cæsare transegerat, præter ea quæ diuisim ac subinde in ijs agendis significarat: atque inter alia scripsit, potissimum suæ tractationis emolumentum fuisse optimam opinionem quam Cæsar conceperat de mente ac persona Pontificis, adeoque quidquid Pius agebat aduersus quam Cæsar melius existimat, id aliorum importunis consilijs ab eo tribui.

^{p Acta Arcis} ^{Æliz 19} ^{Maij 1563.} Die decimo nono Maij ^q, cuius postridie elabebatur terminus, ⁱⁱ denuntiandæ Sessioni præscriptus, denuò & concorditer hic terminus prorogatus est vñque ad decimum quintum Iunij; feruente interim operâ per summum studium in publicis cœtibus, priuatisque consilijs, ad componendas discordias, & exoptatum partum in lucem edendum, qui tempore tunc præscripto ad statuendum eius natalis diem, maturitatem iam nouem, mensium habuisset. Sed alij hominum partus è paruis cursibus naturalibus vnius sphœræ dependent, hi è concursu libero plurimarum intelligentiarum.

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

ARGVMEN TVM.

Omes Lunensis in Conuentum ingressus, mutuaeque illius & Gallorum contestationes de loco. Vicecomes ad Ferrariensem Cardinalem missus ad comparandam studiosam eius operam cum Lotharingo, & eius effecta. Contentio ac disceptatio de Iure suffragij Procuratorum in Concilio, & initum temperamentum. Difficultates superatæ de gradu Melitensis Oratoris. Calicis usus à Bauaro postulatus: Ormanetus ad eum missus euentu prospero. Fumanus additus Massarello, qui Concilio à Secretis erat. Biragi aduentus Tridentum. Litteræ Galici Regis ab eo ad Synodum delatae, & cuius sententia. Diuturnæ de responso difficultates. Translatio Synodi in aliquam Germanie urbem à Gallis postulata, sed à Rege Hispaniæ & à Cæsare repudiata. Variæ Patrum sententiæ de corruptelis, variaque consilia proposita ad componendos Canones de Summi Pontificis & Episcoporum auctoritate. Arcana agitata à Ferrerio cum Pontifice per Gualterium, & hominem, qui sibi à Secretis erat, Romam missum. Iusso Pontificis, urgentibus Hispanis, ut deleatur, aut declaretur particula, proponentibus Legatis. Acerrima in eo repugnantia Legatorum, ac præsertim Moroni, tandem à Pontifice comprobata, & pacta cum Lunensi rei dilatio. Caesar Oeniponte Vien-

Viennam versus profectus, & quâ de causa. Variae litteræ Pontificis nomine scriptæ ad Præsides, indicantes plenam libertatem auctoritatemque ab eo conceßam Synodo tum in dogmatibus, tum in correctione etiam Aulæ Romana, & Cardinalium. Accessus ad Concilium Episcoporum Theologorumque Belgarum, cum litteris Belgij Gubernatricis Ducis Parmensis. Declaratio aduersus Angliæ Reginam ab illis & ab Anglis postulata, comprobata à Pontifice, sed posteà ex Cæsar's consilio improbata. Impensa à Patribus studia pro Toletano Archiepiscopo, in Hispania à sancta Inquisitione in carcerem coniecto; & Pontificis responsum. Causa Ioannis Grimani Aquileiensis Patriarchæ, à Pontifice commissa Synodo, Senatu Veneto enixè deprecante, & Iudices in ea destinati. Multi conuentus, multaque consilia de varijs corruptelarum capitibus; & quid tandem constitutum. Mandata Pontificis de loco & honoribus exhibendis Hispano Oratori in solemnibus templi functionibus: tumultus inde subortus, & periculum schismatis. Legatorum ac Patrum in ea rē sensus. Musotus idcirco Romanam missus à Lotharingo. Consilium habitum à Pio non modo cum compluribus Purpuratis, sed etiam cum Oratore Varga, & celebre illius scriptum de dogmatum forma, à Legatis Romanam misa. Pontificis desiderium, ut due questiones maximè contentiose omitterentur. Concors in eo sententia Cæsar'is & Lotharingi, sed contraria Präfulum Hispanorum. Canones ac Decreta sancta, Präfulibus aduersantibus, in cœtu generali. Lunensis opera, quâ ad concordiam in Sessione reuocantur. Ea quietè die decimo quinto Junij celebrata Res ibi statuta. Reiecta falsa quedam & friuola, in historia Suavis obiecta de ijs Decretis, ac de toto curriculo memoratorum cœuentum.

CAPVT

Lunensis in Conuentum ingressus : eius ac Ferrerij mutue denuntiationes. Oratio Lunensis nomine habita, & Synodi responsio. Gallorum commotio ex fama cuiusdam mandati, à Pontifice arcando traditi de loci prærogatiis; & vera rei narratio. Vicecomes ad Ferrariensem Cardinalem missus. Varij libelli & opinamenta de suffragio Procuratorum in Synodo; & exitus controværsie.

I Ngens erat expectatio, quo pacto publicè in Conuentu Comes Lunensis exciperetur. Etenim in huiusmodi functionibus, sicut in grandioribus machinis, difficultates interdum incident in eis ad opus deducendis, quæ numquam præconceptæ fuerant in construendis. Ingressus ille est medius inter Oratores Cæsareos: protulit epistolam regiam: tum ab Antonio Couarruia, Granatensis Cancellariæ Auditore, huiusmodi contestationem recitari iussit, stans ante Legatos eo toto tempore, tametsi reliqui suis in locis considerent, ne sedem anteâ acciperet quâm sibi ab omni detrimento cautum esset eâ solemnî actione: Quamquam sibi, tamquam Oratori Philippi Regis Catholici, tot regnorum Domini, primus deberetur gradus post Oratores Cæsareos; tamen cum ille Conuentus, illud tempus, ille Christianæ Reipublicæ status huiusmodi essent, ut cursus Diuini negotij publicique beneficij nullâ contentione præpediri deberet; cumque opus foret, ut ille præser-tim, qui communem causam promouebat, nullam malorum occasionem præberet, à se locum accipi qui dabatur, quo donec opportunum esset vteretur: sed contestari, ex eo nihil inferri detrimenti Philippo Regi ac successoribus, adiectis reliquis Iurisperitorum cautionibus.

2 Leâ Lunensis contestatione, hic seorsim ab alijs Oratori-bus confedit, è regione Legatorum, ad sinistram Crucis argenteæ, erectæ in medio theatri Conuentus, prope illius mensam qui à Secretis erat: & nullâ interiectâ morâ, Ferrerius contrariam huiusc sententiæ contestationem habuit: Si locus illic obtentus à Gallicis Oratoribus prope Cæsareos, fuisset insolitus, & non semper ab ipsis possessus, præcipue in Synodo Constantiensi ac Lateranensi; aut si nouus ille locus, & extra ordinem, quem clarissimus Comes Lunensis accipiebat, po-

Pars III.

N n n

tuisset

¶ Preter Acta
Arcis Eliz,
vbi fidè extat,
Diariū &
litterę Legat.
ad Bonom.

21. Maij, &
Lansaci ad
Oratore Gal-
lum Venetijs

26 Maij
1563. Acta
Paleotti, &
multò fuisse
in tabulis
scribarum
Cœcilij infra
producendis;
contentis in
libro Archiu-
ij Vaticani,
in scripto, Va-
ria ad Concilium
Tridentinum de
Basilica Va-
ticana.

1563. tuisset quidquam detrimenti vel ipsis vel alijs Oratoribus inferre, profectò sapientissimos illos Patres, qui vniuersalem Ecclesiam re-præsentabant, usurpantes munus illud Iudicium, quod appellatur Nobile, quodque instantiam partium non præstolatur, Maiorum exemplo redacturos vnumquemque fuisse in antiquum ordinem, aut certè denuntiationem euangelicam exercituros. Sed cùm tacerent Patres, & etiam Oratores Cæfarei, quibus ea causa non poterat non esse communis, ipsos Oratores, qui veterem possessionem suo Principi conseruabant, fidebantque fidei, amicitiæ atque conjunctioni potentissimi Regis Philippi cum Carolo Rege, vxoris suæ fratre pupillo, à Patribus petere, ne quodus dictum factum ve eo die ita acciperetur, ut quidquam minueret aut violaret anti-quissimas Regis Galliæ prærogatiuas.

Vbi dicendi finem fecit Ferrerius, illi successit locuples oratio,

Petri Fontidonij, qui Salmanticensis Episcopi Theologus illic aderat. In ea simul cum amplissimis Philippi Regis oblatis, egregiè commemorauit eius promerita erga Religionem Catholicam, præsertim verò victoriam postremum ex Condæo reportatam.

^b in allata
Lansaci epist.
^c Episcopi
sa'manticæ.
^d In dicto
vo'umine
Bononie im-
presso.

Adeò ut Galliæ tantam & aculeum notarint^b; & Lansacus ad sui Regis Oratorem Venetijs degentem scriperit, similem quoque sensum inesse Cæsarianis, & à Lunensi publicè rem excusari. Ex aduerso non solùm reperio in Actis, ab locutoris^c herò descriptis, à cordatis viris eam accusationem haud rationi dissidentiam existimatam, quin potius amplè commendatam: sed in Actis Paleotti honorificam illius comprobationem comperio, absque reprehensionis mixtura. Oratio extat typis edita^d: meum autem munus est narratoris, hoc est testis, non iudicis.

Absoluto Fontidonij sermone, Lunensis de more egressus est⁴, tantisper dum de responso deliberaretur; quod ad omnem vberrimam gratiarum actionem, significationemque reverentiaz erga tantum ac tam religiosum Regem conformatum est à Hieronymo Ragazzono Veneto, Episcopo Famagustano. Eo responso à Patribus comprobato, rediit accitus Comes, eiique redditum illud est. Dein illicò is discessit, ad declinandum pro dextra aut sinistra certamen, cum reliquis Oratoribus post Legatos egressuris.

Tranquillus tamen euentus ministris Pontificijs haud satis fuit ad⁵, obtinendam hac in re quietem cum Gallis. Subaudierant hi, pri-die aut biduo ante habitum conuentum peruenisse ad Legatos mandatum Pontificis^e, arcanis notis scriptum, quod Hispanis fa-ueret; nimirum, vt Lunensis federet infra primum Oratorem Ec-clesia.

^a Littere
Gualterij ad
Borrom. 21.
Maij 1563.

clesiaisticum Ferdinandi 6. Idcircò vltra modum commoti sunt: & pridie quām haberetur functio, Lansacus Reginam ea de re monuit per peculiarem tabellarium; quamquam postea ipse admonitus, quōd ex adagio ad clamorem cucurisset, respondit, se de re scriptissime formulis admodum cautis. At verò in querimonijs haud mutatam opinionem præferebat, & vocibus modestis quidem, sed ponderosis vtebatur. Commendabat Oratorem Hispanum; primò quōd is Regis mandata ipsi ostenderat, in quibus à Philippo verabatur illi cedere, sed simul etiam frangere amicitiam cum Gallis. Secundò, quōd non exceperisset indebitam prærogatiuam sibi Romā missam, eā gratiā, vt per disiunctionem vis Oratorum diffracta nequaquam formidaretur. Nec minus collaudabat Legatos, quōd in opus non deduxissent mandatum, quod, aiebat ille, cùm arcanis characteribus missum erat, hinc planè tamquam rationi dissentaneum, lucisque timendum cognosci posse. Sed neque factum probabatur, nec verisimile erat, à Legatis neglecta fuisse mandata Pontificis ad ipsos perlata, vt Rex ille honoraretur, cui duo ex ipsis, auctoritate præcellentes, ob natales subiecti erant. Præterquam quōd contradictionem sonabat ipsa narratio, quōd Lunensis honorem à Legatis oblatum recusasset, & Legati mandata Lunensi fauentia exequi noluissent. Quapropter Gualterius studuit ab ea opinione Lansacum abducere, à qua illius collega Fererius se alienum ostendit, dicens, Legatorum factum palam fecisse quoniam Pontificis mandatum esset.

6 Non tamen suspicio vmbra fictitia erat, sed à vero corpore profecta. Evidem exponam id, quod ipse oculis lustrauit in volumini bus litterarum Aukæ Romanæ. Scripserant ad Borromæum Præfides adulterinis notis tum ipsorum desperationem in eo dissidio compónendo, tum necessitatem suscipiendo celeriter consilij, tum etiam grauissima vtrimeque discrimina, rogantes Pontificem, vt diserto suo iussu, nihil ab ipsorum arbitrio pendens relinqueretur. Pontifex cùm animaduerteret, negotia Religionis in Gallia deterrius indies se habere, cumque sibi videretur vnicum Ecclesiæ columnen tunc esse Philippi Regis pietas ac potentia, censuit malorum summum futurum, si Regis animum abalienari sineret. Idcirco statuit illi moderatè aliquid gratificari: & quōd maiorem auctoritatem obtinerent mandata, Legatisque plus animi ad rem perficiendam adderet, ipse Pontifex ad eos scripsit octauo Maij in hanc sententiam, & fere in hac verba: A Rege Catholico super eo negotio vehementer se premi, cùm illi mirum videretur, ab Oratore

N n n 2

suo

1563.
f Narratur in
epistola iam
dicta die 24.
Iadrensis Ar-
chiepiscopi.

1563.

suo locum aliquem in Sessionibus & in Conuentibus non obtineri. Rationi consentaneum à se putari, ut ratio de tanto Principe haberetur, aliquo inuenio temperamento cui acquiesceret, nullo tamen illato detimento causæ partium neque quod ad ius, neque quod ad possessionem spectabat. Honestum sibi & congruentem videri locum illum tertium, quem Legati cernerent in exemplo ad eos missi; nec à se animaduerti, meritò alios de eo conqueri posse. Hanc suam esse mentem, ad quam exequendam ijs vterentur moderatis rationibus, quas idoneas putarent ad opus quoad fieri posset quietè conficiendum: sed quocumque euentu sinerent contestari quemlibet, & quod ipsi collibuisset peragere, dummodo ea iussio opere compleretur, nec rem ob villam conditionem præterirent. Huic epistolæ Pontificiæ adnectebatur altera, arcanis notis à Borromæo exarata, quæ significabat, cupere Pontificem, ut mandatum illud occultaretur, donec adesset tempus illius exequendi; tunc verò id improvisò fieret: confirmabatque, si Galli non acquiescerent, vellent contestari, aut etiam discedere, ea omnia potius permittenda, quam iniunctum opus omitteretur.

Præter has litteras, cunctis Legatis communes, peculiaris quædam à Borromæo auunculi iussu ad Moronum scripta est, quâ arctissimæ illius fidei commisit, ab Auila & Varga traditam fuisse Pontifici scedula, subscriptam & oblignatam ab eorum vtroque, vbi Regis nomine pollicebantur, Rege in arma semper sumpturum, obiecturumque vires, ditiones, scipsum, ad propugnandam augendamque Pontificis, sanctæ Sedis, & Catholicæ Fidei auctoritatem. Id verò ipsi significari, quod intelligeret, non absque prævalida ratione adductum Pontificem ad ea imperanda. Hæ litteræ per expeditum tabellarium missæ peruererant ad Legatos die

^g Constat ex
vna Legat.
ad Borrom.
11. Maij
1563.

12. Maj^s. Sed quoniam ea quæ Borromæus significabat, arcanis notis claudebantur, quarum clauem solus Moronus obtinebat, illinc absens diutiū quām Romæ creditum fuerat, id temporis

mandata plenè non patuerunt. Cùm igitur ille die decimo septimo regressus esset, & obscura clarescerent, cuncti simul connisi sunt

Gallos emollire ^b, quod sine acerbitate, & sine sectionis periculis curatio adhiberetur; & quamuis per summum laborem, pro indu-

stria cessit euentus. Verum Lunensis, aut quod innotesceret æmul-
lis, nihil ab illis se dono libero accipere, aut quod intelligerent
ijdem, quantam Gallicæ coronæ rationem ipsius Rex & ip-
se pariter haberent, ea illis expressit, quæ paulò ante indi-
cauimus, aut variante rerum veritate, aut variatis rebus ipsis

à nar-

^b Ex vna Le-
git. ad Bor-
rom 20. Maij
1563.

1563.

à narratione Gallorum : simul etiam ostendit , illa Pontificis mandata ab ipso sponte profecta ; quod Gallorum animos in Pium vehementer commouit , eisque suspicionem iniecit , illum moliri discordiam inter Oratores , & dissolutionem Concilij. Quocircà ipse postea se valde offendit à Lunensi putauit , sicuti exponetur.

Quo tempore postremum hoc agebatur , non aderat illic Vicecomes , eiusque absentia hæc fuit causa ¹. Compositâ cum hugo-
nottis pace in Gallia , profectoque inde Esteni Legato , vtpote
non amplius ibi necessario , eum inuisere apud se statuerat Lo-
tharingus , siue in itinere , siue Ferrariæ , ob arctam coniunctionem
inter utriusque familiam. Et quamquam in Gallia ex dissidio senten-
iarum aliquid inter eos rubiginis contractum fuerat ; tamen rebus
mutatis , & admodum pollente Estenis auctoritate tum illic , tum in
Italia , suæ ditionis , suarumque dotum causâ , credebatur ipsi
plurimum à Lotharingo tributum iri , vt fieri consuevit consan-
guineis ætate ac potentia præstantibus. Quare Pontifex , qui com-
munis tranquillitatis gratiâ petroptabat Lotharingi animum sibi
conciliare , ac propterea non desistebat Legatos monere ^k , vt ala-
critatem in illo pro virili curarent , ijsdem iniunxit , vt Præsulem
mitterent , qui per honoris speciem Ferrarensim per viam præoc-
cuparet , eumque perdoceret quidquid in Synodo interuenerat , at-
que ita opportunis armis instructum rogaret , vt illis vteretur ad
mentem ac voluntatem amici peruincendam. Ad id Vicecomes à
Borromæo Legatis nominatus ; sed , pro eo ac Pontifex agere con-
sueuerat cum præcipuis ac longinquis ministris , per modum pro-
ponentis , non imperantis : ipsi verò libenter illum elegerunt ; qui
die septimo Maij in viam se dedit , acceptâ rerum gestarum plenâ
narratione , cuius auctor fuerat Paleottus.

Sed Paleotto aliis labor mox superuenit , hoc est , quæstio de
suffragio Procuratorum in Synodo. Pragensis Archiepiscopus apud
Legatos postulata ¹ confirmarat nomine Cæsaris. Et quamvis Del-
finus Nuntius scriberet , Ferdinandum postmodum ab ea petitio-
ne destitisse , & à Seldio illius Vicecancellario eam rationi dissen-
taneam censeri , aiente , per id formam Concilij mutatum iri , com-
pertum tamen erat , compluribus aliam mentem esse. Quamob-
rem Legati exquisitissimum examen suis Canonum Peritis demandarunt : & præter eumdem Paleottum , super his eruditos commen-
tarios scripserunt , Romam missos , Scipio Lancellotus , Senatus ^m purpurati Aduocatus , & Michaël Thomasius Maioricensis , qui do-

ⁱ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
6 Maij 1563
aliiæ Viceco-
mit. ad eum-
dem 6. &
11. Maij , &
Acta Paleot.

^k Vna Legat.
ad Borrom.
21. Maij
1563.

^l Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
24. Maij
1563. &
Acta Paleot-
ti.

N n n 3 Etrinæ

1563.

ctrinæ illius titulo detinebatur à Pontifice in Synodo. Quæstio in quatuor articulos fuit distributa.

An Procuratoribus ex iure deberetur in Synodo Iudicium suffragium.

Vbi non deberetur, an Consiliariorum.

Num saltem locus in generalibus Conuentibus.

Posito quod ius suffragij nomine Principalis denegaretur alijs Procuratoribus, an idem locum haberet in ijs qui Procuratores simul erant & Episcopi; an potius ius ad duplex suffragium obtinerent, alterum ex persona propria, alterum ex persona quam referabant.

De tribus prioribus articulis conuenerunt ex iure communi pro parte negante, considerantes, ibi non agi de quodam contradicendo, cui quilibet, cuius intersit, subrogare potest sui vice procuratorem pro suo arbitratu, cum ad ipsum spectet libera suarum rerum administratio; sed de definitionibus decretisque habendis publico Ecclesiæ nomine, ad quæ peragenda opus est aut gradus, cui Deus promisit in Synodis Oecumenicis Spiritum sanctum assistentem, aut industria personæ, tamquam idoneæ comprobatae cum ad gradum assumpta fuit; quæ dos communicari non potest Procuratori, idque usurpatum videri in cunctis Senatus, cunctisque Magistratibus. Verumtamen cum consuetudo variaret, & in quarta dubitatione militarent rationes utrumque, argumentum ita plenum visum non est, vt à Legatis per se solis sententia esset ferenda. Quapropter tria consilia proposita.

Primum, Vt producerentur iussiones Pauli III. & viuentis Pontificis, per quæ Procuratoribus ea omnia interdicebantur. Sed hoc ipsum, ex ijs quæ alibi expensa narrauimus, existimatum est obnoxium tumultus periculo, & quod excitare posset in linguis Transalpinorum illud tam propitiu[m], adeoque tam acceptum vocabulum, libertatis, quæ læsa videretur, vbi Pontifex eos excludebat à Concilio, quos ipsum ius non excludebat.

Alterum, Vt id ipsius Synodi iudicio committeretur: à qua proculdubio petitioni fuisset data repulsa, cum maximè odiosum esset Episcopis, qui laborem huiusmodi itineris, & huiusmodi domiciliij deuorarant, sibi æquiparari in villa auctoritatis parte eos, qui domus suæ commodis sese fouentes, suum illic ministrum mercere conductum detinebant. Verumtamen in hoc iudicio propter varietatem nationum, utilitatum, affectionum, & clientelarum erga Principes, formidatum est, ne sententiarum dissidium,

&

& contentioñum argumenta excirentur. At verò tela, quæ præ manibus erat, acu magis, quâ refarciretur, indigebat, quām nouis forcibus, quibus dissecaretur.

- 14 Quare tertio loco sedatius ac tutius visum est concordiæ temperamentum, selecto consilio, quod iam diximus propositum à Legatis fuisse Pontifici; ut nimis ostenderetur Oratoribus, in ipsorum gratiam admisum iri ad audiendum, non ad loquendum in conuentibus Procuratores, & aliquot Theologos præcipios ex ipsorum natione, pro eorumdem delectu. Id cunctis Theologis neutiquam concedi, cùm haud deceret, à tam ingenti variaque caterva cerni & audiri ea, quæ in huiusmodi Senatu contingenterent. Iam verò cùm intelligerent Oratores, neque quidquam vlt̄a fieri posse, neque conuenire, neque gratum esse Episcopis qui aderant ex ipsorum nationibus, tandem acquieuerunt^o: idque exercitum est & cum Hispanis & cum Gallis. Magna supererat difficultas de Germanis Præsulibus, præsertim Principibus, cuius conditionis cùm ibi tunc nemo per seipsum adesset, & per pauci etiam minoris gradus, non poterat inter Episcopos illius nationis odiosa reddi absentium exequatio cum præsentibus: & peculiaris necessitas in membroratis Præsulibus, custodiendi ipsorum oppida, coniuncta cum propria ipsorum amplitudine, videbatur eximere hoc priuilegium à nota peculiaris in eam partem studij, eosque quibus concedebatur, ab inuidia liberare. Eapropter propendebant Legati ad indulgendum Iudicum suffragium Germanorum Procuratoribus, cùm hoc peteretur à Cæsare, & conducibile censeretur, quò facilius postea Concilij sanctiones exciperent, quando aliqua ex parte se illarum autores agnoscerent. Pontifex tamen cùm animaduerteret, in quadam capitum classe, in qua per varios ac modicos gradus à summo ad infimum procedatur, semper necesse esse, inter eos quibus priuilegium denegatur, nonnullos esse dignitate proximos alicui minimo ex affectis priuilegio, adeoque argumentum querelarum inde suppetere^o; tutius & tranquillius existimat, Iudicis suffragium singulis negare, significans, ut summum se flexum iri ad suffragium consiliarij concedendum. Rescripsérunt Præsides, impertiendum saltem Iudicis suffragium Procuratoribus Septemvirū Ecclesiasticorum, & Archiepiscopi Salisburgensis, ob euidentem cum alijs inæqualitatem; se autem certos esse, id Hispanos Præsules æqui bonique facturos. Sed postea, tametsi Pontifex responderet, in eo se minimè repugnare erga tres quatuorve ex præcelsioribus, ijs videlicet quos iam nominauimus, dummodo reliqui

ⁿ Varię litterarę Legatorū ad Bonon. 3.7.17.19. & 28.Iunij 1563.

^o Litterę Bononii ad Legatos 1.Iunij 1563.

1563.

p Litt. Bor-
rom. ad Le-
gatos 19. &

26. Iunij

1563.

q Littere Bor-
rom. ad Le-
gat. 6. Iulij1563. & lit-
teræ Legat.

ad Borrom.

18. Iulij

1563.

reliqui cuiusvis nationis acquiescerent ; dein verò hisce quatuor^p, quos nominatim signarat, Episcopum Herbipolensem addi permetteret, & pro quatuor prioribus^q diplomata mitteret ad Legatos ; tamen ignotum mihi est, id vñquam fuisse peractum. Quin inter subscriptiones in exitu Concilij appositas nemo legitur ex Procuratoribus quinque Principum, quos modò recensuimus ; reliqui Procuratores subscriferunt, omilla voce, *definientes*, usurpatâ in subscriptionibus Episcoporum, & cuiusvis, qui ius definientis suffragij obtinebat : quamuis fuerit ex Episcopis, qui subscriferit etiam tamquam Procurator alterius Episcopi absentis, & presertim Episcopus Quinque Ecclesiarum pro Archiepiscopo Strigoniensi, cunctisque Episcopis & Ecclesiasticis Hungariæ ; non vñ sunt voce *definientes*, quatenus subscriferunt tamquam Procuratores, & hoc pacto indicarunt, non exerceri à se duplex Iudicium suffragium. Idem egere Procuratores quorumdam Episcoporum simul ac Principum Germanorum, vt Georgius Hochenuartius, Procurator Episcopi Basileensis, Alfonsus Salmeron, & Ioannes Polancus Societatis Iesu, Procuratores Othonis Cardinalis Truxesij Episcopi Augustani, qui ambo Principes etant.

Ita palam fit, duriora quædam, quæ initio videntur impatibilia, instar quorumdam silvestrium pomorum, concocta & maturata, tempore ac tractatione paulatim mitescere, & absque molestia deglutiri.

C A P V T II.

*Agitata priùs à Vicecomite, ac postea à Lotharingo cum Ferrariensi
Cardinali. Repugnantia ab Estensi comperta in Lotharingo; qui
tamen re ipsa postea magis propitium Apostolice Sedi se præbet.
Difficultas de loco Oratoris Melitensis euicta. Postulatum Ducis
Bauarici Synodo remissum, & Ormanettus ad illum missus à
Legatis. Fumanus, Concilio ut eßet à Secretis additus. Laudes
Gasparis de Foßo, & Ioannis Antonij Facchinetti.*

Litteræ Vi-
cecomitis ad

Borrom. &

ad Legat. ab

11. vñque ad

ultim. Maii,

& Legatorū

ad Borrom.

27. Maij

1563.

Longè difficilior accedit concordia præsentium in sententia, quâm exclusio absentium à suffragio, præcipue verò conciliatio cum Italis Lotharingi, qui potissimum cum Transmontanis auctoritatem obtinebat. Quare Vicecomes sollicitâ soler-
tiâ Taurinum vñque perrexerat^r, quod facilius imprimet sensus
opportunos Ferrariensi, antequam is à Lotharingo lingua potente
ad

ad suam sententiam traheretur, adeoque redderetur ineptus ad ea quæ Pontifex Legatique cupiebant. Cum postea eò peruenisset Estensis, à Vicecomite de rebus gestis edoctus est, promptumque animum ac spem præ se tulit ad obsecundandum in ea re Pontifici & causæ publicæ; æquum ac facile illud ratus, cum accepit à Vicecomite, non peti à Lotharingo nisi quod ipse protulerat cum primùm sententiam dixit, & Pontifici per Bertonum, qui sibi à secretis erat, postea significarat; hoc est, ut omitteretur dogma de mansione, proposito in conuentu illius Decreti proœmio sicuti à Mantuano digestum fuerat. Hac de re, ac de Canone super Episcoporum institutione, quæ duo argumenta inter se multum copulantur, mandata Vicecomes accepit, non autem (ut affirmat Suauis, qui suam historiam componit idolis quæ concipit, non rebus quas comperit) ad inducendum operâ Ferrarensis Lotharingum, ut translationem Concilij Bononiam proœmueret.

2 Ferrariensem comitatus est Vicecomes Ostiam usque prope Pandum, ubi Lotharingum offendit: atque in primo cum eo colloquio non parvū de concepta spe decidit. Siquidem Lotharingus & animum à Pontificijs alienum præ se tulit, & verba protulit ab ipsis discrepantia; animum quidem alienum ob perparcam communicationem, cuius, aiebat ille, postremò primus Legatorum adeò cum ipso auarus fuerat, ut reuersus Tridentum nihil voluerit ipsi concedere de habitis cum Cæsare rerum tractationibus; & tamen ipse Cæsar earum summam ad ipsum miserat, quæ ab eo communicata fuerat Estensi, & ab hoc Vicecomiti. Sed reuerà, quantum animaduerto, huiusmodi summa fuit prior ille commentarius, redditus à Ferdinando tamquam responsum ad capita à Morono proposita, non adiectis alijs, quæ postea subsecuta sunt, & à quibus negotijs confectio pependit: multoque minus patefactus est tenor rerum, quæ solùm vocibus agitatæ sunt.

Discordem etiam sensum ostendit, quoniam affirmabat: Tametsi alijs ipse auctor fuisset, ne dogma de mansione sanciretur, diuersæ postmodum opinioni se adhaesisse, quando res ita processerat, ut eam Cæsar vrgeret: præuideri à se absque dubio decisionem, de qua conuenirent cunctæ nationes Transmontanæ, & etiam plenum quasi flumen suffragiorum, excepto solùm angusto veluti riuulo quorumdam paucorum Italorum.

3 Vicecomes omissâ priori parte de Præsidum parcitate in communicandis arcanis cum Lotharingo, cuius purgatio sui muneris non erat, de altera respondit Ferrarensi, Ex ipso commentario à

Pars III.

Ooo

Cæsa-

1563. Cæsare ad Lotharingum misso liquere, non inesse Cæsari sensum huiusmodi super ea definitione. Etenim in octavo capite non solum dicebat, Se optauisse ne umquam in quæstionem fuisset adducta huiusmodi controversia, sed postea solum postulabat, ne mansionis ius incertum penderet, quod Episcopis compertum esset, se ad eam seruandam adstringi, excepto aut legitimo impedimento, aut relaxatione Pontificis. Vnde duo palam fieri, alterum, acquiescere Cæsarem, ubi declararetur obligatio in genere; alterum, ab ipso non eiusmodi illam censeri, ut eius relaxenda potestas Pontifici denegaretur. Verum non esse, in eam definitionem vota nationum omnium ultra montes concurrere; solum redigi desiderium illius ad Hispanos, ex quibus adhuc sex animum alienum ab ea gerebant: non illam Hibernos, non Polonos cupere, & quosdam Gallorum in eam oblocutos fuisse: de numero suffragiorum adeò non concordare fecerunt omnes, ut ex quinque partibus tres longè abessent, sicuti experimento comprobatum fuisse, nisi Praesides abhorruissent ab illo nouo rixarum incendio cum indignitate Concilij, adeoque rem protraxissent, cupidi concordiae æquè Christianæ ac honestæ componendæ. Totum hunc fragorem edidit tendere, ut auctoritas relaxandæ mansionis Pontifici adimeretur: sed frustra; quandoquidem qui eam definitionem optabant, idem volebant, ut declararetur, referuari interpretationem Pontifici, in quibusnam peculiaribus conditionibus obligatio persisteret; quod tandem Apostolicæ Sedi eamdem ferè potestatem re ipsa conseruabat.

Studuit Estensis apud se retinere quam diutissimè potuit Lo- 4 tharingum, vnaque Vicecomitem, Ferrariam usque eos deducens; quod tum rationes, tum responsiones, à Vicecomite sibi subinde suppeditatae, & à se Lotharingo prudenter adhibitæ, efficerent, ut hic si non conuictum se fateretur, certè se conuictum agnosceret, quod ad agendum magnoperè conductit. Tandem cum uterque ab eo digredieretur, die vigesimo Maij, dixit Estensis Vicecomiti, exemplar à se adumbratum fuisse ad Concilium celeriter felicitate terminandum, sicuti Pontifici coram exponeret, ad quem breui erat iturus, quod legationis à se exercitæ rationem redderet.

Verumtamen Lotharingus interdum quidem iracundiam, num-
quam tamen odium præ se tulit in Pontificem, multoque minus in Pontificatum; ac proinde, instar amicorum irascentium, nihil noxiū intendebat, sed satis ipsi erat, si persuaderet nocere se posse, & timorem incutere quasi vellet nocere. Huiusmodi in eo animus
claro

claro arguento statim patuit. Cum ipse Tridentum regressus , à 1563.
 Morono ^b inuiseretur , non semel illi responsa reddidit acerbis ca-
 uillis mixta, præ se gerens animum - male affectum erga Pontificem ,
 eiusque potentiam : & eodem tempore , cùm primum peruenit
 Biragus , cum eo colloqueñs , innumeratas in Pontificem laudes pro-
 tulit, ipsumque cohortatus est ad sustinendam Apostolicæ Sedis au-
 toritatem, ostendens, hoc ipsum à cunctis rationibus suaderi: Qui-
 cumque verò perpetuum tenorem rerum ab eo gestarum obserua-
 rit, ex quo ipse accessit ad Synodum, vsque eiusdem exitum, aperte
 deprehendet in Lotharingo non quidem inconstantiam in eo quod
 præcipue intendebatur , quemadmodum nonnemo arguebat ex
 variantibus eius commotionibus , & illicè euanescentibus ; sed po-
 tiùs constantem ac certam voluntatem, quæ se priùs formidabilem,
 dein beneficam ostentaret.

^b Litteræ
Gualterij. i
Borrom. vlu
mo Maij
1563.

6 Is itaque cupiens sui metum excitare , quò æstimaretur ac roga-
 retur , consuetâ vsls erat arte apud Ferrariensem , quâ depingebat
 quamdam intimam secum coniunctionem Germanorum Hispano-
 rumque, & absolutam quamdam concordiam inter vtriusque Regis
 Oratores in ea etiam honoris prærogatiua suos apud Principes, quæ
 in his, quasi terrenis Numinibus existimatis , aureum discordiæ po-
 mum esse solet. Sed nimis gratum accidisset Legatis , si pictura
 veritatem expressisset , sicut è contrario angebantur. Etenim per
 eosdem dies Lunensis ipsos vrgebat ^c, vt ab eis acciperet quod Pon-
 tifex statuisset de sua in templo sede, affirmans , nisi illic sibi ea
 concederetur , deterius habitum iri & suam & Regis dignitatem , ^c Litteræ Le-
 gatorum ad
Borromæum
3. Junij 1563

7 Hisce rebus adhuc pendentibus, Legati in Transmontanorum,
 ac præsertim Cæsarianorum gratiam, alterum addiderunt qui Syn-
 odo à Secretis esset , tamquam secundum Massarello , cui ex cal-
 culo laboranti necesse fuit id temporis sectionem perpeti. Fuit hic
 Adamus Fumanus, Veronensis Canonicus , qui apud Nauagerum
 illic degebait , exceptus communī comprobatione , & antehabito
 Pontificis consensu.

8 Peruenerat ante hæc Româ aliud mandatum ^d de alio loci liti- ^d Litt. Legat.
 gio inter Oratores , quod Legatis gratum non accidit , & curas
 iniecit. Mandabatur , vt Melitensis Orator inter Oratores laicos
 federet. Quare ipsi anteà id Salisburgensi Archiepiscopo scrip-
 sérunt , cuius Procurator obstiterat, dantes operam , vt ille acquie-
 sceret: simul etiam animaduersâ commotione , quæ ex eo subor-
 batur inter Patriarchas , nullo pacto cessuros illi Oratori Ordinis

ad Borrom.
28. Maij 17.
& 22. Junij,
& 12. Iulij,
1. Augusti
1563.

1563.

regularis, declarandum Pontificio diplomate curarunt, ut etiam si locus huiusmodi Melitensi concedebatur, iura tamen Patriarcharum illæsa persisterent: quod diuturni temporis opus euasit; & Pontifex ad primum Legatorum responsum ^e, quo significabant, ab illo Oratore ob tales controværias laboris plurimum, & parum emolumenti Concilio allatum iri, ipsorum commisit arbitrio, ut illum abire sinerent, sicut arbitrabantur. Verum ijdem postea suum hoc consilium exequi noluerunt: cum enim illius comprobatio delata est, iam causa desierat; & pro eo quod homines consueuerunt, haud ipsis placuit suos labores perdere ad id impensos, ut aduersantes sedarent.

^f Apparet ex
Litter. Legat.
ad Borrom.
20. 24. 28. &
31. Maij, &
4. & 24. Junij
in volumine
epistolarum
Borromæ ad
Legatū Oeni-
ponti, & ex
Actis Paleoc-

Alterius generis sollicitudinem attulit ^f Orator Bauanicus, qui, Româ Tridentum redierat. Hic linguae suæ neruos omnes adhuc buerat, quò à Pontifice usum Calicis in sui Principis regionibus obtineret, prænuntians, eos populos illius usus extra modum cupidos, vbi non impetrarent, arrepturos ipsum cum periculo schismatis.

Pontifex contrà (quippe quem ab eo dehortabantur inflammatu studio tum Hispaniæ Rex, tum tot rationes, quibus cohibita fuerat Synodus, ne iu hoc ipso Cæsari satisfaceret) quò appositam medicatamque repulsam daret, rem Synodo remisit, falso ratus, à Synodo, quæ ante rem eamdem ipsi remisit, fuisse remissam solam Ferdinandi postulationem, non item vniuersalem erga omnes concessionem: sed dubitari non poterat neque Pontificem id temporis, neque Concilium id indulturum. Quamobrem Moronus cum ante cognouisset Oeniponti, quām necesse tunc foret, ut omni sollicitudine in eo Principatu adeò Catholico Religio retineretur, Pontificem hortatus est, ut illuc mitteret peritum ac strenuum ministrum, qui in eo Principe populisque huiusmodi desiderium pondere rationis extingueret, quando per indulgentiam ipsis satisfieri par non erat. Pontifex monitis comprobatis ^g proposuit Legatis, ut Comendonus, Germaniæ vel maximè expertus, eligeretur; sed cum is illinc abesset, & necessitas moram recusaret, nec inter Episcopos qui aderant quisquam esset, qui antelatus æmulationem non immerito, adeoque molestiam in plurimis non excitaret, eam prouinciam demandarent Nicolao Ormanetto Veronensi, qui ibi commorabatur inter litteratos Nauageri familiares, viro docto, & probatæ virtutis, in eiusmodi negotijs experto; ut qui operam suam Polo Cardinali nauarat, cum Britannia ad frugem redijt, sicuti è tempestate significauimus. Mandatorum, quæ à Legatis accepit ^h, hæc erat sententia.

^g Littere
Borrom. ad
Legat. 7. Iun.

b 31. Maij
1563.

Baua-

1563.

10 Bauariæ Duce, eiusque ditiones semper in Fide Catholica persistisse. Proximè superiori Quadragesimà quosdam primarios ac turbulentiores homines illic obstrepuisse, quò usus Calicis, aliæque res nouæ, in Augustana Confessione contentæ, obtinerentur. Dum ad eam perturbationem spondiisse, se aut impetratum suis subditis Calicem ante festum S. Ioannis Baptistæ, aut prospecturum alio modo conseruationi Catholicæ Fidei absque tumultu. Cùm dies præstitutus instaret, ac dubitaretur, ne quid nūum ac perniciosum continget, eò mitti Ormanettum cum litteris Legatorum, ac diplomatis, illi fidem conciliantibus, à Pontifice ad Duce scriptis (ad Legatos ea diplomata peruererant, reliquo ibi vacuo interuallo, quod mittendi hominis nomine completerunt:) qui Ormanettus dum Oeniponte transiret, præter monita à Nuntio accipienda, de re ageret cum Stafilo & cum Canisio Duci Theologis, quorum uterque doctrinâ, pietate ac studio erga Pontificem pollebat: ut ubi peruenisset, Duci ostenderet, eam causam communem esse etiam ditionibus Cæsarî, Regisque Christianissimi, in eo postulando concordium; proinde posse Duce sibi certò persuadere, id à Concilio ac Pontifice nec neglectum nec protractum iri. Verùm cùm Patres Concilij tam grauem ad id indulgendum difficultatem experti fuissent, mirum non esse, si Pontifex extante Synodo in eo tam lentè se haberet, idque eò magis, quod non licet rem vni potentium concedere, & reliquis dengare: quare Pontificem satius putasse, Concilio eamdem causam denuò committere. Duce posse exemplum petere à pietate ac prudentia Cæsarî, qui easdem difficultates morisque perpessus, ab omni novo molimine se suis in prouincijs abstinuerat. Quod si popularis impetus ritum illum sibi per vim arripuisse, oportere ut saltem Dux longè abessest ab omni consensu, suæque auctoritatis impendio: secus enim arrogantiæ & contumaciæ suorum subditorum illum faeturum: ansam præbiturum seditionis disseminandi, petitionem fuisse rationi consentaneam, & similiter, ac in ea contigerat, rationi consentanea etiam fuisse, quæ de varijs capitibus Augustanæ Confessionis postulabantur. Quare ex confessione illa non quietem populis partum iri, sed peruvicaciam turbatoribus, peruersiōnem in Religionē, adeoque pariter in profano regimine, quod numquam tranquillitate frui solet inter sacri regiminis turbamenta. Ormanettus more cordatorum hominum, qui parum sibi fidunt, & plurimum præstant, quod difficiilius visus est in eo negotio suscipiendo, eò magis strenue se gessit in

Ooo 3

co

1563.
i. Dicas re-
ponsio in
redita Or-
manetti ad
Pontificem,
plena obse-
quij erga il-
lus voluntati-
em, obsigna-
ta est Mona-
chij 15. Iunij
1563.
k Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
24. Maij, &
10. Iun. 1563;

litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
7. Iun. 1563.

eo promouendo, magis fortunatè in perficiendo¹. Atque hac de re satis.

Alienum haud putarim ab officio historiæ, quæ perpetuum debet esse præmium ac supplicium humanorum operum apud posteritatem, referre laudes egregias, quibus Præsides per eos dies commendarunt duos Patres, à nobis sæpè memoratos. Fuit alter Gaspar à Fosso, ex Ordine Minimorum, Rhenensis Archiepiscopus^k, qui redditum suam ad Ecclesiam proponebat, quò à quadam nascente contagione hæresis, quæ in Calabria detecta fuerat, illæsam eam custodiret. Sed Legati Pontifici significarunt, virum illum tanto esse emolumento, tantæque dignitati Concilio doctrinâ, virtute ac prudentiâ, ut illic non vtilis modò, sed necessarius ipsis videtur. Quapropter tametsi ab illo causa grauissima fuisset adducta, oportere, vt aliâ ratione rebus prospiceretur, & Pontificis auctoritas ad eum ibi retinendum adhiberetur. & consilio effecta responderunt. Alter fuit Ioannes Antonius Facchinettus Neocastrensis Episcopus, cuius fratri nepos est Cæsar Cardinalis Facchinettus, qui nunc ob virtutem ac purpuram & amatur & colitur. De illo scripsierunt^l ad Borromæum: virum esse doctissimum, maximoque usui Concilio, atque in dies singulos, & in cunctis rebus ab ipsis deprehendi virtute ac promeritis plenum. Quamvis autem is postea Vaticanum Solium concenderet, non minor fortasse gloria ipsius est, quòd summè dignus ante summos honores fuerit existimatus, quam quòd summos honores consecutus. Sed à commendationibus ad euentu reuertatur, quæ aditum ad eas promerendas aperuerunt. Etenim vt in mercaturæ societate lucrum æquè diuidi solet inter eum qui operam & qui mercem impendit, perinde gloriæ dimidium virtuti, dimidium opportunitati tribuendum.

CAPVT

Biragi aduentus Tridentum. Epistola Regis Christianissimi ab eo de-lata, eiusque ad Patres oratio ad recentem pacem excusandam, & morum emendationem urgendam. Diuturne grauesque difficultates & contentiones de responso tandem composito. Suauis in hoc errata. Synodi translatio in aliquam Germaniae urbem à Gallis optata, & à Carolo Rege per suum Oratorem proposita Philippo Regi, adiectâ contestatione, sè aliter coactum iri ad rebus consulendum per propria nationis Synodum: & grauia ex opposito Philippi responsa.

1 **T**ridentum attigit exeunte Maio ^a Renatus Biragus, missus ad Cæsarem à Rege Galliæ. Legatos exemplò inuilit, atque ipsis exposuit, penes se sui Regis epistolam esse, Concilio red-dendam, cui Regis nomine recentem cum hæreticis pacem erat ex-cusaturus. Habebat etiam in mandatis, ut ageret de Synodo in aliquam urbem Germaniæ transferenda. Idcirkò Legati, ob rem propositam suspiciosi: ab eo petiere, ut de more, antequam epistola solemni ritu exciperetur, illius exemplum ipsis traderet ad respon-sionem parandam: atque ita effectum est. Verùm nec ibi de trans-latione sermo erat, neque Biragus, prout ipsis confirmatum fue-rat, habebat in animo de ea in Conuentu quidquam loqui: para-tam quoque voluntatem præ se gerebat, nihil cum Cæsare super ea-dem loquendi, siue quodd Gallici illic ministri ostendissent, videri petitioni satisfieri non posse, nec sine magna molestia eam propo-ni; siue quodd animaduerteret, consequendum id non esse absque consensu Pontificis, Regisq; Catholici, ad quos Christianissimi Re-gis nomine perrexerant, ad alterum Allegrius, Oiselius ad alterum.

2 Ex ijs verò, quæ cum Philippo agebantur, spes euentus pende-bat: cùm in comperto esset, absque præualido illius Regis impulsu à Pontifice numquam animum ad eam mutationem inductum iri. Eapropter Oiselius ^b spectandas obtulit in quodam commenta-rio, qui Kalendis Maij signatus erat, Galliæ calamitates ob discor-diam in Religionis negotio, grauissimas iacturas ab armis illatas abs-que villo fructu, necessitatem quæ Reginam adduxerat ad pacifica-tionem ex communi præstantium procerum sententia; non tamen cessante bello cessare pericula, ne persistentibus adhuc intesti-nis

Litteræ Le-gat ad Bor-rom. 3. Iunij,
& Dianum
2. Iun. 1563.

Propositio,
ac responsio
extant apud
Burghelios.

1563. nis certaminum causis, funesta in dies effecta resurgerent: aliud non agnoscí remedium , nisi quod cum emolumento vñitatum fuerat in huiusmodi euentibus ab vniuersa antiquitate , hoc est , Oecumenicum Concilium , quo dissensiones illæ componerentur : Synodus Tridenti coactam ad id satis non esse , quippe quæ à compluribus Christianorum regnis, suas ibi partes à se exerceri negantibus, pro Oecumenica non habebatur ; esse tamen sperandum, eam conuenturam in liberam aliquam Germaniæ urbem, quales erant Spira, Wormatia, & Constantia. Idcirkò Regem Catholicum à se rogari , vt pro suo in communem salutem studio , & pro amore in Regem Christianissimum , suæ coniugis fratrem , suam in eo opein coniungeret cum ipsius Regis opera, cum Cæsare , ac præcipue cum Pontifice, qui non propentiorem Tridento quam alij cuiquam urbi animum initio præ se tulerat, adeoque se minimè difficultem præbiturus fuisset. Vbi id non eueniret, testes Regi Christianissimo adfuturos Deum atque homines , nihil industriae à se prætermissum ad Religionem promouendam , & ipsum coactum iri regno suo per propriam nationis Gallicanæ Synodus consulere.

Resporsum illi est die nono Maij in hanc sententiam: Eo doloris ; sensu à Rege Catholico Galliæ calamitates , quo ipsius proprias accipi. Verum omnino esse , vnicam medicinam ad curanda Religio- nis dissidia petendam à Synodo Oecumenica. Idcirkò cum illius celebratio proposita fuit nomine Francisci Secundi Regis , qui viuentis Caroli Regis frater erat, Philippo Regi , ipsum , tametsi eà Synodo per se non indigeret , quin multas prænosceret difficultates , tamen in gratiam Caroli , vxoris suæ fratri , non modò consenisse , sed quam efficacissimè potuerat , dedisse operam apud alios Principes Christianos , vt Tridentum ea cogeretur , sicuti postea contigerat ; & complures iam menses illic peragi Concilium tantâ Præsulum frequentiâ , tanto nobilium capitum splendore , tantâ virorum præstantiâ , doctrinis exemplisque adspectabilium , auetam multis magnorum Principum legationibus, vt connumerari mereretur inter frequentiora, præcipua, maximeque celeberrima , quæ iam ex longo tempore habita fuerant in Christiana Republica. Dubitari non posse , illud esse legitimum & Oecumenicum , quippe à Romano Pontifice conuocatum , & per solemnies Ecclesiæ ritus. Nihil illi obesse aliquarum nationum absentiam: Oecumenicum Concilium non constitui præsentia omnium Præsulum capituniique , ius interveniendi obtinentium, sed auctoritate conuocationis , & solemnis formâ promulgationis. Quod obiectabatur huic Concilio à trans fugis

fugis ab Ecclesia, obiectari posse cunctis veteribus Concilijs Oecumenicis, in quibus semper defuerant nonnulli ex ijs qui conuenire poterant ac debebant. Quare vbi exceptio illa admitteretur, euerbiū iri vniuersè Synodorum omnium auctoritateim, adeò venerabilem quouis tempore in Ecclesia, & potissimum Fidei fundamentum; atque id esse quod à transfugis intendebatur. Etenim postquam iurisdictionem Apostolicæ Sedis, Principumque Catholicorum excuserant, nitebantur etiam Conciliorum potestatem abijcere, & immunem ab omni tribunal libertatem sibi constitutere. Se non mediocriter ea sibi obiecta admirari: potissimum verò ad Regem Christianissimum spectare defensionem auctoritatis Conciliorum, pro suorum imitatione maiorum. Translationi non esse adjiciendam mentem, cum sedes Tridentina tuta, commoda & opportuna videretur, electa iam vniuersali comprobatione, nee nouus. conspiceretur titulus ad eam mutandam: mutatio verò ob difficultates & obstacula, quæ in conuocandis iterum Patribus interuenirent, potius in dissolutionem quam in translationem abiatura esset, cum eorum iactura fructuum, quos à Concilio sperare licuisset vniuersæ Christianæ Reipublicæ, ac potissimum Galliæ. Vrbes, quæ proponebantur, eas esse, quæ sine dubio nec Romano Pontifici, nec multis Principibus ac Præsulibus probarentur; nec immerito, propter incommoda, discrimina, parum tutam sedem, aliasque rationes: atque id à transfugis intendi, non ut Concilium celebretur, sed ut omnino dissipetur.

4. Quod de propria nationis Synodo dicebatur, Regi Catholico ne per villam quidem conditionem licere illam comprobare, nec abstinere se, ne Regi Christianissimo proponeret quod sibi occurrebat in negotio tanti momenti ad animarum acquisitionem salutem: Cùm iam extaret Synodus Oecumenica, & re ipsa argumenta Religionis agitaret; si propria vnlus nationis celebraretur ad Galliam reformandam, rem omnino nouam futuram, & cum aperta scissione in Ecclesia, cuius auctoritas laderetur, non sine perturbatione tum vniuersali totius generis Christiani, tum peculiari Gallicæ nationis. Vsurpatas quidem fuisse nonnumquam ab Ecclesia Synodos proprias nationum, sed propter impedimentum, quo tunc Oecumenicarum conuocatio prohibebatur: vbi verò hæ re ipsa haberentur, semper negotia Religionis commissa ipsis fuisse. Quod si etiam id in genere vim non haberet, conspici peculiares causas, ob quas huiusmodi Synodus tunc in Gallia non expediebat; cùm cerneretur eâ tempestate Regnum illud ita diuisum, eaque

Pars III.

P p p

Reli-

1563.

Religionis dissidia essent tam valida ad abalienandos exacerban-
dosque eorum animos, in quos incident, cunctis humanis nexi-
bus perfractis. Quando in illa natione ~~in~~ eiusmodi factiones, eo-
qué inimicitiæ deuentum erat; vbi ambæ partes congregarentur, ad
decernendas res in quibus tunc tam acriter sibi aduerfantur, nul-
lam aut sperandam esse pacem ac tranquillitatem, sed maiorem
dissensionem ac peruerzionem timendam. Si in eo nationis Con-
cilio Catholica sancirentur decreta; nec habitura fuisse auctorita-
tem apud obsequentes Ecclesiæ, qualem obtinerent, si ederentur
ab Oecumenico; nec exceptum iri à transfugis, quibus obtende-
retur species ad obiectandum, illa à suis ciuijbus inimicis fuisse
confecta. Sin ex opposito propitium ibi decretum obtinuissest quæ-
cumque ex ipsorum prauis sententijs, conuentum illum Ecclesia-
sticum laudibus ad cælum euecturos, ad perpetuam illius confir-
mationem, séque magis insanabili peruvicaciâ obduratueros. Quod
si spes esset reperiendæ in huiusmodi Synodo concordia, animad-
uerteret Regina, in dogmatibus Fidei nihil medium admitti, nec
arbitrio locum concedi. Experimento compertum esse, quantum
detrimenti haetenus intulissent licentia & dissimulatio. Spemrigitur
vnican in Oecumenica Synodo Tridenti coacta collocandam: at-
que idcircò à Rege Catholico moneri ac rogari Regem Christia-
nissimum, ac Reginam, vt ipsi vnà cum reliquis Christianis Princi-
pibus omnem suam operam conuerterent ad eam Synodus sus-
tinendam ac promouendam, auctoritatem ac obedientiam Sedis
Apostolicæ propugnantes, urgenteisque prosperum illius progres-
sum apud Pontificem, in quo tantum Religionis studium, animus
quæ tam recti appetens cœfnebatur. Quod autem attinebat ad decorum
Concilij ordinem, ad integrum Patrum libertatem, & ad ex-
peditum emendationis processum, omnem à se suarum virium ope-
ram sponderi.

Hæc fuit sententia responsonis ab eo religioso Principe redita:
quæ cùm grati saporis non esset Suavi, non placuit ipsi eam admo-
duim ore perueluere, sed duabus generalibus voculis quasi expuit.

Non potuerat Tridentum horum notitia peruenire cùm perue-
nit Biragus. Quare is suspensa translationis tractatione, & intentus
tantummodo alteri sui muneris negotio, adfuit in Conuentu die
secundo Iunij ^c; & ab eo qui à Secretis erat, Regis epistola ^d est reci-
tata, & breuiter continebat id quod fusiū postea Biragus expo-
suit (Oratoris titulum hic non obtinebat, tametsi cum eo tam-
quam cum Oratore agebatur) cui fidem habendam à Patribus ea
postu-

^aCuncta fusi
in Actis arcis
Biragie die 2.
& 5. Iunij.
^bSignata
5. Aprilis.

postulabat. Postea facundâ oratione ipse perorauit. Studuit palam facere, Regem ac Reginam eius matrem merâ necessitate. fuisse compulos ad concordiam ineundam, quando nihil ex bello decerpum fuerat, nisi pertinacia hæreticorum, iacturæ Religionis, labores Catholicorum, contemptus Principis, profusio immensi sanguinis ciuilis, inclitorum virorum cædes, vastatio regionis, & frequentissimæ iniuriæ in Christum eiusque legem inflictæ. At verò sperari, per pacem erectum iri potestatem ac dignitatem Regis, simulque euenturum, vt charitas, ceteræque virtutes ipsius sociæ, in subditis reuiuiscerent, atque odio, æmulatione ac perueraciâ cessantibus, veritati daretur locus, & rectæ Fidei cognitio remigraret. In hac Fide, & in obedientia Sedis Apostolicæ velle Regem ac Reginam viuere ac mori. Ad eam Fidem dilatandam postulari primo loco, vt corruptelis Ecclesia purgaretur: ex quauis in eo mora efficaciam medicinæ retundi. Patres itaque à Rege Christianissimo rogari, vt digno ac festino exitu Concilium absoluant.

6 Diu de responso fuerat cogitatum, cum par esset, nec Oratorem eiusque Principem offendere, neque comprobare, aut quauis etiam tacitâ formâ excusare concordiam illam, quæ impietatem relinquebat effrænem, & cui Hispanos præsertim in comperto erat obluctatus verbis ignem spirantibus, ad quem excitandum coniungebatur fortasse cum studio Religionis, æmulationis ardor. Quamobrem in Actis Episcopi Salmanticensis habetur, cunctos ab ea concordia abhorruisse, quæ Christum cum Belial copulabat. Legati arbitrii sunt satius fore, si non respondendo responderent: & quod tutius procederent, consilium de ipso respondendi modo haberunt priùs cum Lotharingo, cum Madruccio, cum Ecclesiasticis Oratoribus Cæsareis, & cum Episcopis Præmissiensi & Augustensi, Oratoribus, altero Poloniæ, altero Sabaudiæ; sed nullo cum Oratoribus laicis habito sermone, ne hinc poneretur in more, vt exteri ad eiusmodi deliberationes aduocarentur: hinc verò id quod proponebatur, antequam prodiret in lucem, obarmaretur auctoritate summorum capitum, publicas personas agentium, adeoque ab aggressionibus tutum foret. Sententia ab illis concepta, & à coetu comprobata hæc fuit: *Sacrosancta Synodus accepit qua in litteris Christianissimi Regis continentur, & à vobis recitata sunt. Quibus quoniam opus erat ut ea melius expenderentur, suo tempore responsum reddet.*

7 Animum præ se tulere Gallici Oratores minimè acquiescentem huic formulæ, quæ responsonem negabat potius quam reddebat. Tamen sperabant Præfides, eos neutiquam curaturos, vt illam

P p p 2 postea

1563. posteà alia sensa continentem acciperent , quando nonnisi deteriorem præsentiebant à se accipi posse. Sed hoc non contigit. Etenim existimarunt Galli , aut despectum iri maiestatem , aut inustum iri notam Religioni sui Principis eo Conuentus silentio, quod cunctis mortalibus loquendi argumentum præbuisset. Quare oportuit, ut aliqua certa responsio excogitaretur , idque summâ habitâ ratione , dum varij Patres , & præsertim Hispani , denuntiabant Legatis , se obstituros , si vel vnicā apponenteret syllaba , quæ confessionem vllam de recenti concordia præseferret. Post longam meditationem sic fuit digesta.

• Litteræ Legatorum ad Borromæum
8 Jun. & Vi-
comitis ad eundem
7 Jun. 1563.
& peculiariis
narratio co-
tus habiti
7 Jun. 1563.
inter monu-
menta Gual-
terii, & acta
Palottii.

Summoperè letatam fuisse Synodum elapsis mensibus ob victoriā à Deo concessam Regi Christianissimo aduersus veræ Religionis hostes , Diuinæque miserationi publicas grates egisse. Postea acceptis paucos ante dies, priùs aliunde , dein à Birago Regis nomine, causis , quibus adductus ille fuerat ad arma deponenda, meritò illata in Religionis ac regni perturbatores, tantumdem mœtroris in Patres incidisse. Fuisse summis & æquissimis notis expetitum , vt Regi licuisset in Fide Catholica tuenda persistere , nec se coactuni cerneret ad cogitandum de pace , antequam hostes ex animo ad Deum à se indignè desertum redijssent. Iam verò quando res eò iam deuenerant extremo proborum omnium doloris sensu , Diuinam clementiam feruidis assiduisque precibus orandam esse , vt pacis consilia prosperiorem euentum quam anteà belli artes conseruerentur : siquidem nullum regnum in se diuisum perstare diutius potest , nec Rex vnicus imperare potis est populis Religionem vnicam non amplexantibus. Verumtamen accepta Regis Christianissimi legatione , vnum per incredibilem voluptatem ab ipsis auditum ; Parisijs nobilissima in vrbe summam constantiam , sumnumque studium conseruandæ propugnandæque veræ Religionis efferuisse. Dum enim arx illa , Galliæ Regia , clarissimumque disciplinarum omnium domicilium , intaminata persisteret , sperandum esse , ab ipsa tamquam à capite Catholicam doctrinam in subiectas Provincias diffusum iri. Interim à Synodo, ad explicandas sui muneric partes, admoneri ac rogari per viscera Iesu Christi Christianissimam Reginam, id quod ipsa pollicebatur , vt sollicitudinem omnem , omnemque operam impenderet , quò tenellus Regis animus imbueretur ac firmaretur veræ pietatis cultu, atque obedientiâ in Apostolicam Sedem , eaque Diuina indoles , quam in puerò admirabantur , vna cum ætate cresceret , procul semper ab omni contagione pestilentis doctrinæ , quo tandem possit vberrimos

mos fructus reddere, pares maiorum suorum gloriæ, & Christianorum omnium expectationi: nec minùs eamdem à se rogari, vt ipsa auctoritate suâ, quæ maximi debebat esse ponderis, apud omnes Regni Ordines omnem adhiberet conatum ad pertrahendos transfugas ad unitatem Ecclesiæ, vnde ab ipsa & in cælo & in terra æternæ gloriæ fructus decerpseretur. Ceterà quacumque in re licuisse Synodo ipsius studium ad Religionem restituendam iuuare, numquam passuram, vt quidquam industriae ac pietatis suæ desiderari potuisset; adeoq; præter communem Ecclesiæ vniuersæ correctionem, temporum conditioni consentaneam, suam à se operam nauatum iri, vt ea præscriberentur, quæ cognouisset ex afflato sancti Spiritus ad Gallicarum Ecclesiarum utilitatem conferre.

Per huiusmodi sensus visum est obseruantiam amoremque in Regem ostensum iri, non tamen idcirco excusari pacem, quin ne nominari quidem, sed solùm generatim, arma deposita.

9 Hæc responsionis idea à Legatis seorsim utriusque Cardinali ostensa est, & ab utroque comprobata. Tum eam retulit in conuentum Moronus die septimo Iunij: & quoniam prænoscebat, complures Patrum crasso aurum iudicio rem neutiquam remissuros, exactiorum oculorum trutinam postulantes, ipse, quò & propositioni & dignitati suæ tutius caueret à dedecore cuiuscumque contradictionis, dixit in ea proponenda, Si cui libuisset digestas voces matruius perpendere, facultatem illi concedi exempli ab eo qui erat à Secretis sibi petendi.

10 Auditâ responsi formâ, Lotharingus prior in dicenda sententia studuit pactiones illas Galliæ cum hæreticis excusare: atque ad eam rem dixit, Regem se viribus destitutum, suppetijsque nudatum sensisse: Britannos ac Germanos ingentibus copijs cum hugonottis coniunctos: primarios regni proceres ac defensores necatos, aut captiuos: emunctum proprium ærarium, & alienam pecuniam leuiter aspersam, quandoquidem præter trecena aureorum millia, in mensis singulos à Rege Catholico numerata, subuentum Regi non fuerat nisi per centum aureorum millia, à Venetis semel tradita; alia verò centum millia fuisse à Pontifice promissa, sed nondum plenè subministrata. Mox conuerso ad Synodum sermone, illi exprobrauit, Regem nihil subsidij ab ea accepisse, siue per pecuniam, nullâ decimarum habitâ collatione, siue per morum reparacionem, octauo iam elapsò mense absque Decretis. Eapropter questus est, voluisse Patres se iudices constituere de ijs quæ Rex gesserat, cum is earum comprobationem ab ipsiis non postularet, sed vo-

1563. luisset tantummodò simplicem facti seriem exponere. Ex eo Regem adactum ad concordiam fuisse, quod cuncta non posset; adeoque commiseratione dignum videri, non doloris accessione, sinceræ voluntatis vitio ijs imputatis, quæ à violenta necessitate fuerant extorta. Ac per huiusmodi digressionem finem fecit dicendæ sententiæ, non dictâ sententiâ.

Post Lotharingum Madruccius valdè ambiguè locutus, cautio-
nem tandem adiecit, consuetam planè in rebus maximè ambiguis:
Si responsio maiori parti probaretur, eam sibi quoque probatum
iri. Patriarchæ Hierosolymitanus ac Venetus, & cum ipsis complures Episcopi, exemplum responsionis, & spatum ad eam expenden-
dam petiere. Postulabant alij exemplum articulorum, qui etiam in pacificatione sancti fuerant; de quo Gallorum nonnulli acriter
conquesti sunt: alij exemplar epistolæ regiæ, orationisq[ue] à Birago
habitæ; aliter alij senserunt. Sententijs adeò variantibus, Marcus
Laureus Dominicanus, Episcopus Campaniensis, qui ægrotantis
Massarelli munus supplebat, quod sententias distinctè seiungeret,
initio ducto à Lotharingo, disertam eius sententiam ipsum roga-
uit; is verò respondit, digestam responsionem sibi non placere.

Evidem mihi vitio ducerem, si re quadam memorabili non le-
ctores modò, sed historiarum scriptores h[ic] defraudarem: nimirum,
ex una parte per diserta verba in litteris Legatorum ad Borro-
mæum reperiri, Moronum, id admiratum, publicè narrasse, eam
responsionem anteà visam & comprobatam à Lotharingo fuisse,
adè vt id inficiari non posset; & ex altera parte in alijs litteris
ad eundem Borromæum, scriptis à Vicecomite, & à Gualterio,
legi commendatam Moroni modestiam, quod cùm ipsi licuisset
in cœtus conspectu eiusmodi approbatione Lotharingum per-
stringere, illi pepercisset, solumq[ue] commemorasse, fuisse cum eo
communicataim primam responsionem, generatim Birago reddi-
tam, quod certa responsio differretur: & tamen nullus hic locus est
suspandi aut ignorantiam, aut obliuionem, aut mendacium in re,
quæ ante ora amborum narratorum ac ducentorum testimoniū con-
tigerat. Ad conciliandam hanc contradictionem, quæ appetet in-
ter varios textus, eosdemq[ue] omnes authenticos, antequam ple-
nam haurirem lucem ex Actis in Arce Aelia seruatis, quæ nonnisi
post assumptionem Alexandri VII. meos sub oculos peruenere,
aliquid mihi lucis affudit peculiaris quædam narratio eorum om-
nium, quæ eo die in Conuentu euenero, & inter Gualterij com-
mentarios afferuatur. Illic habetur id quod postea relatum in Acta
con-

1563.

conspexi; à Morono scilicet expositum fuisse Patribus in Conuentu vniuersum rei gestæ ordinem, & communicationem paratae responsionis priùs habitam cum Lotharingo: sed hæc non fuisse tunc ab illo narrata, cùm hic aduersatus est, & dum contentio ferueſcebat, quo tempore id Lotharingo acerbiori exprobrationi fuisset; sed postquam dissensio refedit, animique sedati sunt. Hinc notabile eluet exemplum, quām temerè ſcribendam ſibi historiam fufci- piat quicumque multiplicem non obtineat ſupelleſtilem moni- mentorum, inter quæ, vt vſu venit in minutis characteribus, alte- rum ad alterius interpretationem deducat. Nos verò rerum gesta- rum ſeriem prosequimur.

13 Discordia hoc pacto ad concordiam fuit reuocata. Dum rumor acrius obſtrepebat, adeoque iſpis auctoribus moleſtus, Bobba Auguſtentis Antistes & Sabaudi Ducis Orator conſeffui. propo- ſuit, quò ab ea perturbatione euaderent, vt reſponſionis ſententia libere committeretur Legatis, qui adhibitis quoſcumque vellent consiliarijs eam ſtabilirent; cui plaudente Lancianensi, poſteā, (ſicut euenire ſolet in contentionibus, vbi multum laſſitudinis, pa- rum emulationis adest) omnes vñā voce conſenſerunt.

Eodem igitur die Legatorum Princeps domi ſuꝝ conuocauit præter collegas vtrumque Cardinalem, Episcopos Principum Ora- tores, & paucos prætereā prætantiores Patres, ac denuò iſpis ex- poſuit alteram breuiorem reſponſionem, quò ſinguli quid quifque optauifſet ſignificarent. Lotharingus dixit, eam ſibi plurimum probari; ſed insuetam illam proponendi rationem, à primo Lega- torum adhibitam, ſibi diſplicuiſe. Etenim cùm fuiffet in more po- ſitum, vt lectis huiusmodi scriptis in Conuentu, vnuſquisque ſim- pliciter ſententiam rogaretur, in eo caſu oblato exemplari, & spa- tio temporis ad deliberandum, excitam fuiffe appetentiam rei ſub- tilius perpendendæ, eiusdem impugnandæ, & in peiorem partem trahendi id quod Rex egerat: ad quod defendendum rursus ille acriter verba fecit; non tamen de vlo Principe conqueſtus eſt, ſed eos excuſauit: rectum aniuum Regis ex hoc ipſo comprobari, quod per homines à ſe miſſos rei peractæ rationem redderet Ponti- fici, Concilio, & Principibus Catholicis, ſimulque diſertè decla- raret, velle ſe in antiqua Religione, & in obedientia erga Sedem Romanam perſiſtere. Non quidem à ſe commendari, fuiffe à Re- gina miſſas hasce legationes, antequam recipſa paſtiones expreſſent hugonotti, qui nondum Regi terras reſtituerant, neque copias in Germaniam inde comparatas remiſerant.

Moro-

1563. Moronus in eamdem sententiam , quâ in cœtu generali , lo- 14
 cutus est , Consuetam formam , quâ Synodus regijs significatiōnibus respondebat , ob peculiares rerum conditiones vsl-
 que ab initio fuisse mutatam ex eiusdem Lotharingi senten-
 tia ; adeoque mirum ipsi putandum non esse , si tum ea de cau-
 fa , tum ex aliquo tumultu , qui præcesserat de Patrum sen-
 tentijs , alterâ etiam vice à consueto recessum fuerat : num-
 quam sibi tantum arrogasset , vt postularet à tot egregijs Præ-
 fulibus consentiendum scripto à se delato , ne vnico quidem
 obtutu ab illis in ipsum coniecto . Sperandum quidem fuisse , vt
 ex libera ipsorum comitate hanc in se fiduciam exercerent , recita-
 tione contenti ; sed turbarum causam , si bonâ per ipsum veniā
 fari liceret , Lotharingum fuisse , qui si verbo simplici , *placet* , re-
 spondisset , suâ præunte sententiâ , exemplum reliquis ad idem
 agendum præbuisset , & aut nulla aut modica contradic̄tio inter-
 uenisset ; at verò tam multa illo differente , atque obiectante , alios
 ad eius imitationem excitos fuisse .

Lotharingus , à quo fortassis ad volubilitatem suam excusandam ea ratio adducta fuerat , acquiescentem animum facile præse tulit , tantumque in restrictiori responsione , secundò digesta à Patribus selectis , breuem appendicem postulauit , quâ Reginæ ad-
 deretur plus animi ad Religioni fauendum . 15

Madruecius pariter excusationem attulit , ad aliquam incon- 16
 stantiæ suæ speciem purgandam , affirmans se impulsu ab ijs
 quæ Lotharingus obiectarat , vt crederet , illum responsionis haud
 fuisse partipem ; quod in Galliæ negotio minime dissentaneum
 videbatur . Breuiter à cunctis est comprobata , cum appendicula ex
 Lotharingi consilio , & cum aliqua insuper leuicula variatione ,
 pro eo quod fieri consuevit , cùm scriptum aliquod exactius expen-
 ditur . Sententia comprobata responsionis non discrepauit à priori ,
 sed solū quasi in compendium redacta est , & quædam voces ,
 quæ ibi recentem pacem detestabantur , mitigatae .

Quām infortunata contigit Suaui huiusc facinoris narratio ! 17
 vix ille tenuem aliquam lucem de eo traxit ex paucis periodis , quas
 hac de re ad Borromæum scripsit Vicecomes , ad huiusmodi deli-
 berationem à Legatis non accersitus : de ijs verò , quæ ipso præ-
 sente in Comuentu euenerunt , loquitur (vt fieri solet in argumentis ,
 quæ ab alijs administris pro ipsorum munere significanda sunt)
 breuiter & confusè . Cùm itaque ignoraret Suauis quæ ab illius epi-
 stola non exponuntur , velletque inania interualla replere longè
 inanio-

inaniori coniecturâ , ac præterea ratus tamquam minimè dubium id quod Vicecomes ut incertum apposuit , trahensque fidenter partem ambiguam & obscuram ad suæ mentis interpretationem, ridiculam picturam componit.

Dicit in primis , Eam fuisse primam functionem Campaniensis Episcopi in munere Secretarij , in quo suffectus erat Episcopo Telesino , ex calculo laboranti; per id verò desijisse ex se ipsa difficultatem de petitione Cæsarî , Telesini causâ , ut duo constituerentur, qui Synodo essent à Secretis.

Cuncta è diuerso euenere. Campaniensi id muneris demandatum est solum ad tempus : quin vbi Telesinus moreretur , decreatum fuerat , ne quis Episcoporum subrogaretur , quemadmodum Præsides ad Borromæum scripsierunt ^f eodem die quo coetus habi- f7. Iunij.
tus est; vbi Campaniensis cœpit absentis Massarelli partes expiere, cum illi obseruasset , sedente Paulo munus illud initio nulli ex Episcopis collatum fuisse, quorum dignitati ipsum haud congrue videbatur. Sed quoniam Massarellus ætate eiusdem Pauli & Iulij eo functus erat , ac propterea scripturas ac res gestas optimè callebat , tametsi posteà sacras infulas accepisset , ab ea singulari viri peritia impulsum fuisse Pium IV. ad ipsum eligendum , tametsi tiarâ cohonestatum. Sed is posteà conualuit , rediitque ad sui muneris administrationem vñque at exitum Synodi ; sicuti certè licebat Suaui animaduertere in Concilio per typos edito seu Antuerpiæ , seu Romæ Aldi Manutij operâ , anno proximo post absolutam Synodus , & sicuti nos in Actis perspeximus. Additus tamen in Cæsarî gratiam illi fuit Adamus Fumanus , vt ostendimus. Sed mirum profectò est , Suauem non amplius eorum memorem quæ anteà scripserat , & tum de munere commisso Campanensi , tum de Cæsare , non amplius sollicito illius muneris ob absentiam ægrotantis Massarelli , duas post paginas euindem pariter narrare electionem Fumani tamquam additi Massarello , nondum sanitati restituto. Ego verò tum ex hoc , tum ex alio loco huic propinquò , vbi refert veram Lotharingi sententiam de instituendis Episcopis Cardinalibus , aduersus quæ paulò anteà significarat , tum ex pluribus eiusmodi locis , animaduerto , conformatam ab eo fuisse hanc historiam diuisim per partes , totius operis ideâ ac rerum dispositione minimè conceptâ . Idcirco cum vera quæpiam notitia delata ipsi est , proposito suo non contraria (contrariæ siquidem malitiosè ab eo prætermisssæ) satis ille habuit , in ea pagina ipsas apponere , cui tunc stilum admo-

Pars III.

Qq q

uebat,

1563. uebat, nihil planè laborans id emendare quod alibi ex opposito scriperat.

Dein narrationem ad rei sumimam redigens, narrat, fuisse confe- 18
 Etum quoddam exemplum responsionis Birago reddendæ, in qua
~~p~~ Galliæ comprobabatur; sed à Lotharingo, eam edocto à
 Præsidibus, reprehensam, adeoque fuisse redditam ieunam illam
 quam primo loco memorauimus, atque ea de re acriter conque-
 stos in Lotharingum Gallicos Oratores fuisse: alteram posteà re-
 sponsonem, utpote prolixam & ambiguam, à Lotharingo alijsque
 improbatam. Dignum planè committeratione infortunium: quod
 cùm ille tam sæpe quæ fortuitò scribit sortis aleæ committat, sors
 illi propitia non sit, ut veri aliquid assequatur. Legatis numquam
 in mentem incidit, ut vel vnicam voculam à Synodo proferendam
 curarent, quâ ea pacificatio comprobaretur; & usque adeò ab hoc
 non resiluerunt ob Lotharingi dehortationes, ut ipse contrà in
 cœtu vnicè obstrepuerit, ne Patres ægrimoniam Regis augerent,
 opus illud, quod necessarium fuerat, quasi voluntarium sinistre
 interpretati Hispani quidem, non item Lotharingus, religiosissimè
 refellebant quamcumque vocem, quâ indicaretur eas pactiones à
 Patribus excusari.

Quod autem Suavis ceterarum omnium conditionum, quæ in
 re tam memorabili contigerunt, nihil se consciū ostendat, ex-
 probare illi parcam. Etenim ubi tantum falsitatis inest, tamquam
 vitium connumerari non debet ignorantia. Hæc naturæ conditio
 est; illa vel temeritas, vel malignitas scriptionis.

C A P V T I V .

*Complura ab Episcopis pronuntiata de corruptelis. Varia consilia
 habita ad componendos Canones de Summi Pontificis & Epi-
 scoporum auctoritate. Animaduersa de illis vocibus: Catholi-
 ca, & Vniuersalis, & Sedes Apostolica.*

¶ Erat in
 narratione
 huius cœtus
 inter com-
 ment. Gualt.

IN eodem conuentu die septimo ^a Iunij, & pridie & postridie i
 habito, expensi sunt Canones de corruptelis: & alia ab alijs
 proposita consilia, quemadmodum mos est magnæ capitum
 frequentiaz, ut multa noua proferat, pauca statuat, cùm illud in
 singulorum, hoc dumtaxat in maioris partis arbitrio situm sit.
 Et quoniain opinamenta magis singularia ut inopinata, ita etiam
 accidunt gratiora curiosis lectoribus, eorum quo pacto ea notata
 comperio ab ijs qui interfuerere, delectum habebo.

Facchi-

2. Facchinettus, qui in quæstionibus discussis æquè doctè ac piè verba fecit, exposuit, longè à communi sensu de morum in Episcopis emendatione, sibi probatum iri, ut ipsi coimmuni cum suis Canonicis mensâ vterentur. Sed hoc si admissum non est tamquam opus præscriptum, commendatum certè fuit tamquam numeris omnibus absolutum.

Non ita acceptum est quod Martinus Cordubensis Dominicanus Dertunensis Episcopus proposuit; qui consuetis cunctis formulis eligendi summum etiam Pontificem reiectis, affittauit, sibi optimam formam videri, quæ Episcopi suum sibi successorem eligerent, sicuti Petrus (aiebat ille) Clementem elegerat. Adeò verum est, quemadmodum apud Æthiopes vultus niger pulchrior est albo, & quibusdam animantibus cibus gratus cicuta; ita nihil esse tam vniuersè repudiatum tamquam pessimum, quod alicuius ingenio non optimum videatur.

At verò complurium plausu exceptum est quod idem Episcopus dixit, & Antonius Augustinus fusiùs confirmauit, in omnium ore primæux Ecclesiæ emendationem vertari: sed quò fidus cordis interpres oris sonus ostendatur, oportere illam præ manibus haberi, non autem oppleri domos argento, earumq[ue] parietes sumptuosè supellecili serico, auroque contexto exornari; sed quidquid pretiosum est, ad pedes Apostolorum projici. Ita pariter differuit Alexander Sfortia Parmensis Antistes: in quo creditum est, fuisse ab ipsis propositum, tamquam signum pungentium dictorum, Lotharingum. Adiecit Augustinus (pro eo ac vnuſquaque pronus fertur ad teuerè postulandas eas dotes, quibus ipse abundat) Episcopos omnes seuero examini subiiciendos esse, & eos, qui minus idonei comperti fuissent, deponéndos.

4. Melchior Auosmedianus Episcopus Guadixensis acriùs inuectus in Episcopos Titulares, in acerbas voces prorupit, Illos arte mali dæmonis, & Præsulum socordiâ in Ecclesiam inductos fuisse: non modò in posterum id prohibendum, sed iam promotos in Monasterijs ad agendam pœnitentiam includendos: deinde ne in odium incurreret alicuius, qui in eiusmodi conditione illicaderat, suavi quâdam restrictione asperitatem emolliri, eorum nonnullis, qui promiserentur, Episcopatum cum Clero ac populo conferendum.

5. Hæc in paucis quibusdam libertas in vñibus præsentibus arguendis, rebusq[ue] nouis proponendis, quæ ab alijs reieabantur, modicam tandem in Legatis molestiam pariebat, cùm id in quamdam

1563.

inualidam ac perbreuem eruptionem lingue totum abiret. Maiores ipsis sollicitudinem incutiebant disputationes & quæstiones, quæ Synodum in æquales quasi partes diuisam, adeoque suspensam atque immotam tenebant. Questio, de qua maximum certamen erat, Ordinis doctrinam complectebatur, ob contrarias firmasque sententias trium amplissimarum Nationum. Galli vocem quamlibet recusabant, quæ suum Pontificis prærogatiua supra Concilium sonaret, quæque aut Florentinum comprobaret, aut officeret Basileensis: Hispani tum de legitima Florentini firmitate, tum de prærogatiua Pontificis supra Concilia consentiebant; sed contendebant, ut aperte definiretur, Episcoporum institutionem, eorumque iurisdictionem esse iuris Diuini, tametsi à Romano Pontifice dependentem: Itali ferè vniuersi, & pauci quidam etiam ex memoratis nationibus, alijsque, Præsulum frequentiâ ibi carentibus, sententiam magis propitiam Pontifici in singulis illis capitulo bus tuebantur. Viris rerum experientibus & cordatis, ad quos vnicè hoc opus dirigitur, quiq[ue] vnicè oblectationem eruditio[n]emque possunt ab eo decerpere, nec admirationi, nec offensioni erit, quod ex naturali hominis conditione in rebus non omnino perspicuis opinaciones affectionibus admodum adhærent: nec illis excidet è memoria, quamvis Synodus coniuncta cum Pontifice Deum sibi assistentem haberet, tamen vnumquemque Patrum errare de se posse, & ab animi commotione seduci; quemadmodum in elementis orbis naturalis singula tota corruptioni non subiacent, nec vñquam è statu ipsorum naturæ debito extrahi possunt, sed quævis ipsorum pars & corruptioni obnoxia est, & motibus naturæ contrarijs. Quare mihi lubet haud dissimulanter h[ic] referre Concilij faciem id temporis, sicuti planè Legati eam retulerunt Borromæo^b, simulque contrarias nationum affectiones, quas earum singulæ ad honestatem tendere existimabant. Atque ex his sibi aduersantibus magna ex parte oriebatur repugnantia sententiarum in dogmatum quæstionibus, & consiliorum in deliberationibus legum.

1563.

Itali decus ingens & emolumentum gentis suæ putabant conservationem maiestatis & potestatis in hoc Ecclesiastico principatu, quo Italia reliquis nationibus præstat, quantum eadem ob defec[t]um sui Regis communis, & ex se orti, ab illis superatur. Quapropter (quibusdam exceptis, qui aut magis flexanimi, aut imbecilliores, se ab exteris regi sinebant) huiusc regionis Præsules non aliò spectabant nisi ad sustinendam Sedis Apostolicæ vim ac dignitatem, cum ipsis videretur hinc æquè pendere & honorem Prouinciaz,

ciz, & Ecclesiæ bonum, adeoque à se simul in eo partes proborum Italorum, proborumque Christianorum exerceri.

1563.

- 7 Hispanienses Episcopi, plerumque præstantes & Ecclesiæ amplitudine, & prouentuum copiâ, & quâ familiæ, quâ doctrinæ eminentiâ, & populorum veneratione, Cardinalium præcellentem gradum ægre ferebant, quippe sibi, paucis exceptis, insperabilem; nec minus Pontificijs magistratibus, Romanisque tribunalibus se valde subijci. Hinc sibi persuadebant, summum Ecclesiæ futurum emolumentum, si Cardinalium celsitas minueretur, simulque attollerentur antiqua Episcoporum iura, redditis illis ineptis ad Episcopatus, quorum optimi ijs traduntur; vnde auctoritate atque opulentia illi multum assurgunt; sed obstrictis, vt Romæ de-gant ad suas Ecclesiæ Titulares curandas, exercendumque Consiliariorum munus apud Pontificem, ademptâ abeundi facultate, nisi ad aliquam legationem; Episcopis verò integrâ potestate restitutâ, sublati personarum causarumque immunitatibus, adeoque paulò minus quam supremi Principes suis in Diœcesibus euaderent.
- 8 Galli Præfules, utpote qui minus de iurisdictione Ecclesiastica possidebant, pro consuetudine illius Regni, regiam potestatem amplificantis, minus etiam eam sibi substractam à Romanis Tribunaliis sentiebant, minusque conquerebantur, quod Purpura Tiaræ umbram affunderet. Sed ferè omnes animum conuertebant ad moderandam Pontificis monarchiam, ex sententia recentis Conuentus Basileensis, ab ipsis comprobati. Hoc enim pacto parum illis timenda fuissent Pontificis vetita, ac indicta ab eo supplicia; cum semper iisdem liceret ea retundere, Concilium sive conuocantibus, sive minitantibus, cui idcirco tribuebant auctoritatem supra Pontificem, &c, quanta sit in Ecclesia, plenissimam.
- 9 Principes, aut certe ipsorum politici ministri, plus minusve cupiebant Episcopis suarum regionum gratificari, quorum amplitudo non eam ipsis sollicitudinem inferebat, quam Romani Pontificis celsitudo ac potestas. Huc accedebat odium, quo illi detestabantur abusus quoddam, in Aula Romana id temporis persistentes.
- 10 Iam verò, quoniam acrior est æmulatio erga maiores propinquum in gradu, quam erga maximum, Hispanorum postulato plures fauebant, eorum emendationem tum in prærogatiis, tum in numero, tum in conditionibus, tum in obligationibus flagitan tes: de quo à Legatis comperio in omnibus ferè litteris illius temporis Borromæum admonitum, formidantibus ne colluicies cresceret. Etenim tametsi Galli id non admodum cuperent; ta-

1563. men verendum erat, ne ad consequendam Hispanorum ope in suis postulatis, cum ipsis in eo negotio, nihil sibi noxio, fœdus intrent. Quamobrem (sicuti scribebant) aut vetare vellet Pontifex Concilium, ne illum ordinem reformatet; & ingens inde acrimonia offensioque omnium transmontanorum præuidebatur: aut ad id permittendum paratus esset; & grauis animaduertebatur causa suspicandi, ne vbi cum aperto Religionis studio misceretur ardor inuidiae, latens vel ipsos animos vbi degit, ab extructa emendationis machina deprimeretur ea dignitas, quæ præcipius splendor est Ecclesie Romanae suorumque Pontificum; dum ipsis licet constitueret Senatores, qui prærogatiis & ornamentiis longè illa antecellerent, quæ cuius terreno Principi debeantur, adeo ut summorum Regum liberi ad huiusmodi gradum aspirent.

Sed cùm eo tempore certamen feruerceret de Ordinis doctrina, ¹¹

<sup>e In varijs lit-
teris Legat.
ad Borrom.
à 10. vique
ad finem Ia-
nij 1563.</sup> ex qua erat opinio deductum iri maximi ponderis corollaria in Ecclesiastico regimine, Lotharingus ^c cupidus gloriæ quodd ipse tantum litigium compofuisset, & Ecclesiam quasi pacificasset, simulque consiliorum ferax; tametsi frustra paucis ante diebus digessisset nouum quoddam exemplum, sperans à se effectum iri ut id communiter exciperetur, non tamen manum retraxit: &

<sup>d Litteræ Le-
gat. 10. Maij
ad Borrom.</sup> operâ Fuscararij ^d, in pretio habitum à se tum ab Hispanis (qui buscum in quæstionibus de mansione & de Episcoporum auctoritate consenserat) & intimi Legatorum primo, nouos semper modulos conficiebat, qui posteà subtilius expendebantur à delectu Theologorum, & Canones callentium, doctrinâ ac fide præstantium, qui à Legatis in consilium vocabantur. Nec superuacaneum putauerim, eos nominare. Erant itaque ^e Paulus Æmilius Verallius Archiepiscopus ante à Rossanensis, tunc verò Episcopus Caputaneensis, Castanea, Stella, suprà memoratus Fuscararius, Boncompagnus, Facchinettus, Lainius, Paleottus, Laucellottus, Castellius, & Salmeron.

Nunc verò actum est de tribuenda Summo Pontifici tanta potestate, quanta inherat S. Petro. Sed in hoc postulabant Pontificij, vt explicaretur qualis erat S. Petri potestas; cùm esset in comperto, hæreticos inficiari etiam in S. Petro supremam in Ecclesia auctoritatem. Itaque dicebant, in Pontifice esse potestatem pascendi *cunctas Christi oues*: sed vox illa *cunctas* videbatur importare sensum *distributium*, non *collectuum*, vt Scholæ loquuntur; cùm significet vnam quamque ouem, non gregem integrum, & in vnum coëuntem. Prætereà quoniam proponebatur, vt definiretur, Episcopos Apostolicæ Sedis

Sedis auctoritate institutos, esse legitimos, hæc etiam vox, *Apostolica*
Sedis, videbatur ambigua; cùm eamdem aliàs usurpassent Orientis
 Patriarchæ, præsertim verò qui prærerant Ecclesijs, quarum Episco-
 pus aliquis ex Apostolis institutus fuerat. Actum est de adijcen-
 dis Canoni super Summorum Pontificum auctoritate illis verbis,
Vniuersales Ecclesie Pastores, desumptis ex Concilio Lugdunensi,
 adeoque maioris apud Gallos auctoritatis, maximè quod legeba-
 tur, hoc ipsum Concilium adductum à Basileensi: & loco particu-
 lare, *Oues Christi*, cogitatum est de voce collectiua, hoc est, *gregem*
Domini, quemadmodum pro locutione Innocentij IV. Pius censue-
 rat ad Legatos scribens, atque ut exprimeretur, *Petrum accepisse à*
Christo plenitudinem potestatis.

13 Aliud exemplar exhibuerant Præsules Galli, quo volebant ab-
 solutè, ut approbarentur pro legitimis Episcopi Sedis Apostolicæ
 auctoritate instituti, absque restrictione, quæ solum comprobatos
 auctoritate Romani Pontificis complecteretur causati præsertim;
 huiusmodi voces magis proprias esse, cùm accidat interdum Ro-
 mani Pontificis mors, sed Apostolica Sedes semper viuat. Adde-
 bant, videri per solam mentionem de Romani Pontificis auctorita-
 te excludi à conditione veri Episcopi & Timotheum, à Paulo crea-
 tum, & Polycarpum à Ioanne, & in præsentia tot Episcopos Græ-
 ciæ; non tamen recusabant ut etiam definiretur, veros esse Episco-
 pos qui à Romano Pontifice assumuntur. Quod verò ad ipsum spe-
 ctabat, volebant ut appellaretur *Rector*, non *Ecclesia uniuersalis*, sed
Ecclesia Catholica: quæ vox tametsi videretur idem valere, à com-
 pluribus tamen tamquam dubia repudiabatur; quando nomen *Ca-
 tholici* aptum etiam est ad significandum *fidelem*, adeoque omnis
 Fidelium Episcopus dici quodammodo potest Episcopus Ecclesiæ
 Catholicæ: & in Latino idiomate, ex defectu articuli ab Italico
 usurpati, ex particula, *Ecclesia Catholica*, potuisset æquè explicari Ita-
 licè, *della Chiesa Cattolica* (quæ vox vi articuli *della*, significat eam esse
 vnicam) ac explicari, *di Chiesa Cattolica*, quod non importat præter
 eam Ecclesiam Catholicam, cuius Episcopus erat Romanus Pon-
 tifex, esse etiam alias. Nec eiusmodi sensum in Concilijs nouum
 esse; etenim in quinta Synodo generali Collat. 5. dum adducuntur
 loca quædam ex Operibus Augustini desumpta, & ab ijs, quæ ipse
 dixit in quodam Carthaginensi Concilio, transferuntur illinc vo-
 ces quæ sequuntur: *Augustinus Episcopus Ecclesia Catholica dixit.* At-
 que ad id confirmandum notarunt, legi in S. Cypriano, cùm ipse
 in Ecclesiæ sinum quosdam recipere qui heretici fuerant, non so-
 lùm

1563. lùm ab eo iussos esse confiteri, Cornelium esse Pastorem Ecclesiæ Catholicæ, sed eundem hoc non contentum, voluisse ut addetur, *id est, Uniuersalis*. Vnde ille rebatur, à posteriori vocabulo auferri quamdam dubitationem prioris: idcirco attributum Romano Pontifici videri in Synodo Lugdunensi epitheton *uniuersalis*. Quod si idem vtrâque voce significaretur, vt Galli dicebant, cur eorum vtramlibet & què non admittebant? Tamen existimabatur, posse temperamentum capi, si diceretur, *totius Ecclesiæ Catholicæ*. Et sàne complures auctores erant, vt etiam absque addito accipere tur vox illa, quippe quæ extat in Symbolo, quæque præterea usurpatur à Summis Pontificibus in solemnibus ipsorum subscriptionibus, adeoque vbi illi voci non acquiescerent, quasi quodammodo se in his detrimentum passos faterentur. Sed contrà reponebatur, plus quæri claritatis, postquam recentes hæreses conatae sunt peruersis interpretationibus obscurare antiquæ Scripturæ Ecclesiæque vocabula. Hunc verò necessitatem ortam esse, non solùm nouas in Concilijs definitiones edendi, sed interdum voces Symbolo adiiciendi. Ad particulam, *assumpti auctoritate Sedis Apostolice*, addendum proponebatur; *qua auctoritas residet in Romano Pontifice*; & vtramque huiusmodi variationem obtineri posse ex parte Gallorum, Fuscatius non desperabat.

Dum omni studio dabatur opera, vt exemplar propositum per 14
 f Litteræ Le-
 gat. ad Bor-
 rom. 13. Iunij
 1563. voces cunctis acceptas conficeretur, nuntius improuisus Lotharingi ad eos delatus ipsos ab opere distraxit: A se tuam illam ideam fuisse propositam Gallis Episcopis; & dum confidebat eos vniuersè illi astensuros, in pluribus repugnantiam ineluctabilem offensam fuisse: se præstò esse ad eam per se subscribendam, sed absque spe vt à Synodo comprobaretur.

Hoc nuntio spes omnis in Legatis euauit, quæ priùs etiam in 15
 ipsis admodum tenuis fuerat, vt illa reperiretur ratio, quæ cunctis satisficeret in memoratis quæstionibus de Summi Pontificis & Episcoporum auctoritate. Quamobrem in priuato ipsorum cœtu mutato proposito actum est de novo ineundo consilio; & in hauc sententiam concuerunt, restrictiores Canones esse formandos, in quibus omitteretur quidquid ad duos illos controversos articulos attinebat, adeò vt nihil cuiquam recusandum, sed tantummodo desiderandum aliquid appareret. Hac ratione sperandum communem Patrum consensum, qui post tam diuturnam contentionem neutri sperantes aduersarios aut ad se adductum, aut à se superatum iri, nollent à dubio clarum impediri. Ad id pariter ipsis vi-

sum

sum est opportunum, ut anteà de illo argumento statuerent, quām 1563.
sermo fieret de mansionis Decreto: & cūm intra biduum præfinitus
ad Sessionem denuntiandam terminus elapsurus esset, vt dies præ-
scriberetur non remotior integro mense; quippe quōd satius ipsis
erat, pauca semel ac brevē decernere, quām ex desiderio pariendi
gigantis in perpetua sterilitate languescere. Hęc ipsorum sensa die
postero duobus Purpuratis atque Oratoribus significarunt: sed
Otatores collaudatā destinatione Sessionis ad tempus propin-
quum s, simul Præsides rogarunt ne desererent negotium concor-
diz, tam ingenti solatio ac dignitati futurum, cūm vnico momen-
to consequi possent quod plurimorum mensium laborem com-
pensaret. Quemadmodum euenit in Natura, vt nobiliorum for-
marum præparatio diuturna, inductio ad punctum temporis sit, &
vniversę plurima ingentium effectorum diu præparantur, intra mo-
mentum producuntur.

g Litteræ Le-
gat.ad Bor-
rom. 14.Iun.
1563.

C A P V T V.

*Agitata clām à Ferrerio cum Pontifice per Saracinellum, qui
Gualterio à Secretis erat, Romam missum. Sesio præscripta idib-
us Iulij. Mandata Pontificis, Hispanis potentibus, vt decla-
rari sinatur, aut tollatur particula, proponentibus Legatis;
et vehementis eorum repugnantia, ac præsertim Moroni, postea
ab ipso Pontifice comprobata. Statuta à Cæsare profectio Oeni-
ponte Viennam, et quare. Suauis errata.*

LEgati scripsierunt ad Borromæum^a, sibi certò constare, repen-
tinam illam Lotharingi mutationem ab iracundia fuisse pro-
fectam, quōd ab ipsis vocatus non fuerat ad peculiare quod-
dam Consilium, pridie ab ijsdem coactum, ad expendendam do-
ctrinam ab illo propositam. Cuius rei excusationem ad eum deferri
curarunt; nimis, cūm illic iudicium esset ferendum de quo-
dam scripto, cuius ipse auctor præcipue agnoscebatur, eius præ-
sentiam minimè consentaneam fuisse habitam ipsius dignitati, &
consiliantium libertati. Præterquam quodd cūm agendum ibi esset
de prærogatiua Romani Pontificis supra Concilium, haud oppor-
tunum existimatum fuerat, adesse aut ipsum aut alios, quibuscum
incommode huius argumenti quæstio haberi potuisset. Sed, vt mea
fert opinio, id quod sibi certò constare Præsides crediderunt, falsum
erat; quodque in Lotharingo vertebarū iracundiæ, artificium fuit.

Pars III.

Rrr

Indi-

1563.

^b Constat ex
epist. Gualt.
ad Bortom.
24. Maij
1563.

Indicauimus alibi, vehementer cupisse Ferrerium aliquid prometeri apud Pontificem, à quo non modicam remunerationem sperabat. Cumq[ue] alteram ex his affectionibus ostentaret Gualterio, alteram non omnino celabat ^b. Dum intento id animo reuelueret, huiusmodi consilium in mentem incidit, quod Gualterio proposuit: Cùm animaduerteretur, fieri non posse ut in ea Synodo conuenirent, ob repugnantia inter se studia, indigentiasque variarum Nationum, adeoque ex leges inueniri non possent, quæ instar panaceæ cunctis morbis prodeßent, & quasi pluens diuinatus manna cunctorum palatis placerent, celebrandam esse Sessiōnem illam super ea Decretorum parte, quæ concorditer probabantur; posteà verò dimittendos, impertitâ singularum nationum Episcopis facultate coëundi suis in regionibus, assistente Prælide quem Pontifex designaret, ibique singuli illi cœtus deliberarent de ijs quæ suis prouincijs conducibilia censerent, eisque proprias sanctiones præscriberent; quæ sanctiones posteà mitterentur ad Romanum Pontificem, ante cuius confirmationem vim nullam obtinerent. Simili ratione alias ab aliquo Pontifice longinquis regionibus prospectum fuisse. Id esse facilius, conducibilius, atque etiam tutius Apostolicæ Sedi, quam retinere diutiū Concilium, conflatum ingenij adeò vehementibus, & litigijs adeò pericolosis implicatum. Comprobante Gualterio excogitatum consilium, adiecit Ferrerius, posse pro Gallia eo Præsidis munere cohonestari Lotharingum, & huiusc spendoris illico facilius ad hoc ipsum trahi. Cui pariter assentiente Gualterio, Ferrerius rem arcane concredidit Lotharingo, quasi propositam ab illius amico, cuius nomen reticere cogebatur; sed qui simul spem faciebat, Pontificem ad id inductum iri per hominem ea de causa Romam misum, vbi Lotharingus sponderet, se rem suscepturn, & quod in se erat promoturum. Ostendit posteà Ferrerius, Synodi contentiones indies magis implacabiles euadere, adeoque illius continuacionem sine spe fructus, & cum iacturæ periculo futuram. In eo consilio bonum commune connexum conspici cum priuato Lotharingi, ob illius familiam, Cardinalis præsentia indigentem in Gallia, in quam ille tam honorificâ specie regrederetur. Gratum id Lotharingo supra modum fuit, suamque operam obtulit, quâ usque ad Pontificis responsum Præsides per prudentem industriam detineret ne quid agerent, adeoque nihil noui succederet; spoponditque, vbi Pontifex consilio assentiretur, effectum se, ut ea Sessio absoluueretur, sotis certe, si non compositis contraversijs ferue-

1563.

feruescentibus: quod verò ad Galliæ postulata spectabat, perinde gesturum se ac ipse Borromæus Cardinalis, si suo loco fuisset. Denique in se recipiebat, effecturum se ut rei propositæ Regina ac Cæsar consentirent. Tunc Ferrerius, quò rem efficaciter perageret, Lotharingum adegit, vt iureiurando se obstringeret ad firmam constantiam, ac silentium ea de re seruandum, quod silentium adeò Ferrerius ipse custodiuit, adeoque à Gualterio exquisivit, vt ne ipsum quidem Gualterium tamquam rei sequestrum Lotharingo indicauerit, & Gualterio vetuerit, subita rei dissolutionem interminatus, negotium cum Legatis communicare: & quamquam inter ipsos ageretur de re Morono concredenda, obiecit Ferrerius, hunc difficulter se posteà retenturum, quò minus id aperiret Collegis, saltem Simonettæ, in quem Lotharingus animum male affecitum gerebat. Verùm dubitari potest, tam secretum arcum fuisse adhibitum à Ferrerio, quia hinc intelligebat, impedita rei communicatione inter Lotharingum & Gualterium, se communem motorem futuruim: hinc verò quò paucioribus negotium innoteſceret, eò minus in alios diuidi, eoque amplius honoris ac meriti sibi seruari.

³ Hæc itaque in causa fortasse fuere, car Lotharingus nouos implicaret obices, ne quid interim in Synodo conficeretur; tametsi nonnulli, rei intimæ nescij, amantesque potius falsa somniare, quām se ipsos veritatis ignaros fateri, varias huiusc rei causas commenti sunt: ^c inter quas hæc pariter fuit, quòd nimirum id adscriberetur cuidam contentioni inter Lotharingum & Archiepiscopum Hydruntinum in quæſtione de Summi Pontificis auctoritate, iactis quidem verbis vtrimeque amaris, sed verecundis, ob quæ tamen Hydruntinum priuatim castigauit Luneſis, affirmans, Regem, id si nosceret, molestè habiturum. Et sanc peculiari causâ tunc mouebatur Lunensis, vt pro virili benevolentem sibi Lotharingum redderet, quia Philippus Rex coniugium exoptabat inter filium suum, & Scotorum Reginam (cuius facie filius, pater dote ^d captus erat) genitam à Lotharingi fratre, non sine occulta Gallicæ Reginæ molestia. Non tamen consenserant Legati proposito ipsis consilio, ne Hydruntinum ad eos peculiares cœtus vocarent, rati hinc animos detractum iri ijs, qui Pontificis auctoritatem sustinebant, & exemplum præberi Pontificis studiosis, ad nimium sibi formidandum ab aduersarijs; qua de causa indignatum fuisse Lotharingum creditum est. In his autem contentionibus contigerat, vt Drascouizius dixerit, Se confestim inde exiturum, nisi contentio-

^c Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borromæum
13. Iunij, &
23. Jul. 1563

^d Litt. Gualr.
ad Borro. 17,
& 28. Iunij.

^e Litteræ Vi-
cecomitis
19. Iunij, &
altera posteà,
& narratio
cœtus habidi
11. Jun. inter
monumenta
Gualterij.

1563. nes præciderentur, ut qui in Cæsaris mandatis habebat, ne disputationibus de illo argumento interesset, sed ut contestaretur, & secederet.

*f. Instrucio,
& inter com-
mentarios
Gualterij.*

Tamen, ut opinor, vera causa, quæ memoratam concordiam 4 à Lotharingo peractam interruptum, fuit arcana illa tractatio Gualterij, qui propterea miserat occultissimè ^f ad Borromæum iam usque à quarto die Junij Cyprianum Saracinellum Vrbueranum, qui sibi à secretis erat, virum litteris ornatum, quemadmodum liquet ex quibusdam illius lucubrationibus expolitis in quadam illustrium Italicorum Poëtarum collectione, typis vulgata. Cortex quo nucleus celaretur fuit, quasi Bononiam mitteretur, atque inde postea, veluti casu, Romam etiam pergeret. Eò peruenit, & rem proposuit eo planè tempore, quo turbulentiores in dies nuntij Tridentino afferebantur. Quamobrem Pontifex libenter aures præbuit, remisitque Gualterio responsum, ut negotium prosequeretur; sed citra ultimum Pontificis consensum. Cum autem à Burdesio Cardinali alijsque admoneretur Lotharingus de accessu in Vrbem Saracinelli ^g, ad arcana cum Pontifice transfigenda, quod suspicioneis argumentum afferebat; visum est Ferrerio, non posse diutius illum celari, Gualterium esse rei sequestrum, & missum ab illo Saracinellum, ipso à Secretis, non alio spectare, nisi ut delineata ab ipsis fabrica erigeretur. Quare Gualterius coram egit ea de re cum Lotharingo; hic verò acceptissimum id sibi futurum professus est, non ambitione muneric, aiebat, sed utilitate Sedis Apostolicæ, ad quam tuendam acriter verba fecerat per eos dies cum Antistite Mentensi, alijsque Gallicis Patribus ^h, qui in eam obloquebantur, & illos commonuerat, ut si vellent Pontificiam potestatem impugnare, nuntium priùs remitterent Sacerdotijs sibi à Pontifice impeditis; quisquis autem aduersus Pontificiam dignitatem sentiret, illum sibi non Orthodoxæ Fidei suspectum esse. In rebus etiam agendis cum Legatis nubilum in serenum mutauerat.

*g. Litt. Gualt.
ad Borrom.
28. Jun. 1563*

*h. Litt. Gualt.
ad Borrom.
21. Jun. 1563
& alia per
eos dies.*

Sed præ cunctis felici rei processu gaudebat Ferrerius, dicens, sibi esse in votis, ut ipse destinaretur à Rege unus ex ijs, qui conuentui Episcoporum in Gallia interessent, quod sibi daretur opportunitas inferiendi Pontifici. Hic verò, vtpote experiens canaque prudentiâ Princeps, gnarus, à summo arcano duas adiun prævalidas rotas negotiorum curriculo, aliorum scilicet in deliberatione consilium, & aliorum in executione adiumentum; existimauit, Præsidum notitiam à tanto negotio prorsus excludendam non esse. Idcirco illud per intimum fidei arcum Morono significauit:

uit¹: & quod rubiginem omnem inter ipsum & Gualterium præp-
diret, causas fuse protulit, quibus alter ad silentium adactus fuerat.
Eidem iniunxit, vt rem illicet Simonettæ concrederet, ita tamen
vt hic eius noticiam omnino apud ceteros dissimularet: vt Mo-
ronus ea de re ageret & cum Gualterio, & absque internuntio,
vbi res postularet, cum Ferrerio ac Lotharingo, cui assensum præ-
beret, simulque significaret Pontificem, vbi consilium re ipsa per-
ficeretur, legationem Galliæ illi commissurum; ad alias nationes
alios, prout sibi Diuino afflatu suggereretur, destinaturum: ne reli-
quis Legatis aperiretur rei tractatio, nisi cum prænosceretur eius
proxima confectio. Non posse absque Principum consensu consi-
lium in opus deduci; sed cum Gallorum Cæsarisque consenso
nem sibi Lotharingus polliceretur, putare Pontificem, posse parti-
ter Philippi Regis assensum sibi polliceri: vt vbi res præstò esset, ea
Concilio ex improviso proponeretur, cum obstaculum maximum
ne ingentia molimina perficiantur sit, quod ipsa dicantur. Adie-
cit: Propterea eò libentius in epistola communi ad Legatos sibi
probari consilium ab ipsis suscepimus, sibiique tertio decimo Iunij
significatum, vt omnino prætermitterentur in definitione duæ con-
trouersiæ, quod illud maximè consentanea arcano illi nego-
tio intelligebat.

Et sane videbatur ad id mirificè conducere^k tum destinata Cæ-
saris profectio, de qua infra, vnde Concilij exitus ipsis optabilis
redderetur, tum explicata ipsis opinio Lunensi, qui eò accesserat;
vbi de Pontificia auctoritate ageretur, satius esse omnino reticere,
quam ambiguas voces usurpare.

6 Paulò priùs quam Moronus hanc spem concordiæ ab Urbe acci-
peret, acrem habuit Tridenti conflictum, cui non solùm cum ex-
teriorum ministris, sed etiam posteà cum Pontifice decertandum
fuit, & de argumentis maximè arduis, plurimâ contentione ab
initio usque ad exitum huiusc sub Pio IV. conuocationis exagi-
tatis. Conuenerat inter Legatos, duos reliquos Cardinales, & com-
plures Oratorum, de die decimo quinto Iulij Sessioni præscriben-
do, cum¹ Præsides Lunensis conuenit, eisque responsum ostendit,
à Rege Catholico Oisilio redditum, & à nobis recensitum, ex quo
summâ lætitia sunt affecti; sed non minori affliti mœstitia, pro-
pterea quod idem ipsis exposuit, competum sibi esse, illis à Pon-
tifice præcipi, vt curarent auferri aut explicari voces illas, propo-
nenib[us] Legatis, de quo diserta Regis mandata habebat, s[ecundu]m repe-
rita. Eos igitur à se rogari, vt breuem temporis moram traherent

1563.
i Litteræ Bor-
rom. ad Mo-
ronum 26. &
30.Iun.1563

^k Litteræ Gualt.
ad Borrom.
17. & 18.Iun.
1563.

¹ Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
14.Iun.1563

1563. ad denunciandam Sessionem, quò eàdem operâ vtrumque Decre-
tum in generali cœtu conficeretur.

Nec falsò Lunensis monitus fuerat. Spem huiusce rei fecerat Pon- 7
tifex in responsione, redditæ Aulæ codicillo, vti constitit: postea
quoque eius petitionibus indulgens, animum induxerat ad scriben-
dam ad Legatos epistolam nono Maij, quam hîc eius verbis expone-
mus: *Quoniam hi Principes tantum instant, ut Synodus libertate fruatur,
atque ipsis videtur per eas voces, proponentibus Legatis, nobis inscijs appo-
sitæ, adimi libertas; ne grauemini Patribus proponere siue in generali cœtu,
siue in Sessione, numquam mentis nostra fuisse, ut per id libertas Synodo, sed
ut confusio auferretur. Quocircà per vos cunctis compertum apertumq; sit,
Concilium liberum esse. Quod si visum fuerit Synodo, memoratas voces de-
clarandas, aut omnino tollendas esse, vos illi acquiescere, atque etiam scire
quidquid hac in re Patres decernent, gratum nobis futurum, ac per id satis-
factum iri, quo Principes omnes, populiq; cognoscant, velle nos quod in no-
bis est efficere, quo exitus obtineatur fructuosi Concilij, ac præsertim per pro-
bam ac severam emendationem. Postea factus certior Pontifex à Mo-
rono, Cæsarem in eo consensisse, similem de Hispanis spem con-
cepit, idemque per alias ad Præsides litteras significauit; num-
quam tamen propterea mandato, quod diximus, reuocato. Ve-
rūm non idcirco cessantibus aut tepeſcentibus Aulæ postulatis, ite-
rūm ad Legatos scripsit duodecimo Iunij, Vbi Lunensis eam peti-
tionem iteraret, ipsi satisfacerent secundum epistolam suam, quam
attulimus, haud habitâ eorum ratione, quæ postea subsecutis litte-
ris indicarat: sperari tamen, Lunensem acquieturum ijs quibus Cæ-
sar acquieuerat. Hæc postrema epistola nondum peruerterat, cùm
Lunensis ea quæ diximus postulauit. Verumtamen cùm primum
mandatum adhuc vigeret, Legati huiusmodi responsum reddide-
runt, Nihil posse id temporis committi aut inhonestius, aut perni-
ciosius Concilio, quām quod à Lunensi postulabatur, & Principes
rei petidores statim suâ pœnitentiâ id ipsum animaduersuros. Sed
quando id ille cupiebat, declarationis exemplum conficeret, ab
ipsis expendendum: at verò moram Decreti ad Sessionem desti-
nandam indulgeri non posse, cùm id cum multis Oratoribus, ac
primarijs Synodi Patribus fuisset constitutum. Ita Legati. Et com-
muni postea consensu dies decimus quintus Iulij destinatus est: ■
solus Antistes Segobiensis, multis operibus quæ supererant con-
numeratis, ostendit, paucos interiectos fuisse Sessioni dies.*

^m Litteræ Le-
gatorum ad
Borromæum
13.Iun.1563
& Vicecom.
eodem die.
ⁿ Litteræ Le-
gat. ad Bor-
rom. 17.Iun.

Non ita multò pòst redijt ad Legatos Lunensis, & quamquam ^o 8
exemplum scriptum non afferret, exposuit, cupere se ob præsen-
tis

tis & futurarum Synodorum libertatem, ut cuius Oratori, & cuius Episcopo proponere fas esset. Tunc Moronus, qui peculiari amoris affectione prosequebatur eam Præsidum prærogatiuum, quasi arcem virtute suâ propugnatam aduersus Cæsaris agressiones, quibus deditioinem facere iam Pontifex habuerat in animo, incredibiliter commotus est, eiique respondit: Nunquam ab ullo Rege quidquam magis noxiū flagitiam fuisse villam Synodum, quam ut reuocaretur Decretum in Conuentu comprobatum, & confirmatum postea in Sessione à centum decem Patribus, duobus tantummodo reluctantibus; quo perfracto Decreto, ea Synodus in confusionem perturbationemque intolerabilem ruitura erat: cum iam Cæsar acquiesceret, par etiam futurum fuisse ut acquiesceret Rex, eoque procliuius, quod ipsius Regis nomine nauabatur opera cuidam rei, quæ huic communi propnendi auctoritati aduersatur, nimirum, ne quidam Procurator, qui Tridentum venerat, missus à Canonicis Ecclesiarum Hispaniensium, audiretur. Quoties autem Legati animo reuoluebant, fore in potestate cuiusvis minimi Præfusilis, loqui aut quidquid ipse opinaretur, aut quidquid suggesteretur ab alijs aduersus Pontificem, aduersus ipsos, & aduersus quemcumque præcelsum virum, id adeò indignum ab ipsis putari, vt abituri priùs essent quam hoc paterentur, adeoque de venia à Pontifice petenda à se deliberari. Quod si libertati futurarum Synodorum prospicere intendebatur, posse Oratori satis esse, vt id in postrema Sessione per Decretum perficeretur, acceptâ priùs ab ipso huius rei sponsione. Post verba plurima, Lunensis aliquod præ se tulit indicium sui de re proposita consensus. Legati vero rem gestam ad Borromæum scribentes, adieccere, Vbi Lunensis in postulato persisteret, & Pontifex in proposito illi gratificandi, satius existimare, vt à Pontifice omnes illinc amouerentur, ne spectatores tanti sui dedecoris euaderent; præcipue vero Moronum fateri, sibi amplius ad Synodum adeundam frontem non esse.

9 Lunensis, qui succumbebat quidem rationibus, cum à Legaturni voce vehementius eius animo imprimabantur, sed sibi postea, suisque cogitationibus relictus, nouam experiebatur vim, à regij mandati consideratione incussam sibi, misit ad Legatos^o optata declarationis exemplum; & quod petitio validior simul atque excusabilior foret, studebat, vt fama tulit, vna secum trahere Lotharingum, & cunctos Oratores, qui coniunctim darent operam, vt in Sessione proxima res conficeretur. Legati causas iam ex aduer-

^o Litteræ Legat. ad Borrom. 19.Iun. 1563.

1563. so allatas ipsi repetierunt, adieceruntque. Vbi tamen ipse rem vrget, se mandata Pontificis haud prætermisuros; sed illum malorum omnium causam, reumque noxæ apud Deum futurum. Lunensis iter adornarat ad Cæsarem, paucos intra dies Oeniponte Viennam aditum, ad conuocandos Episcopos Pannoniæ, suarumque reliquarum ditionum, quò deliberaretur, quo pacto & à quo tam optatus Calicis vsus esset petendus. Quamobrem Legati ad Delfinum Nuntium scripserunt, vt curaret omnem operam ab eo Principe impendi ad persuadendum Lunensi, vt ijs acquiesceret quæ Cæsari consentanea rationi visa fuerant. Nec atramento pepercerunt apud Criuellum in Hispania Nuntium, Pontificem simul rogantes, vt suis litteris in vtraque Aula rem promoueret: ac denuò Moronus Collegarum omnium nomine illi significauit, se priùs quam illic tantâ ignominia affecti persisterent, efflagitare à Pontifice, vt ipsos inde reuocaret, suaque manus emendationis operi Romæ admoueret; aut si hoc illi non probaretur, Moronum saltem inde amoueret, quippe cui nec os nec animus superfuisset.

Verum huiusmodi denuntiationes Romæ, & eiusmodi adhortationes in Hispania, Legatos ab vrgente obtemperandi necessitate, neutiquam liberabant. Forma expeditæ declarationis à Lunensi delata sic habebat: Vt Synodus explicaret, fuisse voces illas adhibitas, quò significaretur ordinarius proponendi modus: non autem vt prohiberetur, sive Patribus, ne præter ea quæ à Præsidibus proponebantur alia liceret adiucere, pro eo quod ipsis opportunitum videretur; sive Oratoribus, ne vbi Præsides negarent ea proponere quæ ab Oratoribus expetebantur, in ipsorum esset potestate eadem per se ipsis exponere.

Hoc planè tempore peruenit ad Legatos Pontificis epistola quam retulimus, data duodecimo Iunij, per quam antegressa mandata confirmabantur. Sed ipsi quæ rationibus quæ clamoribus extorserunt ab Oratore, vt scripto contentus esset, quod ab illis subscriptum est vigesimo Iunij, nimirum pridie quam per expeditos equos Oenipontem contenderet. In eo scripto commémoratis tum Regis mandatis Lunensi traditis, tum huius postulatis, & declarationis formulâ ab eo quæsita, tum etiam mandato Pontificis ad Legatos misso, ac rationibus publici detrimenti, quas ipsi obiecerant, addebat. Duo ab iisdem consilia fuisse Lunensi proposita; alterum, vt acquiesceret pactionibus in hoc initis cum Cæsare; alterum, vt illi satis esset eam declarationem obtinere ad finem præsentis Synodi, ob indemnitatem futurarum: utrumque fuisse ab

^p Constat ex
alii Legatorū
epist. ad Bor-
rom. 19. Iun.
1563.

^q Consta ex-
tant in quo-
dam monu-
mento Gual-
terij 27. Iunij
1563.

^r Hoc constat
ex litteris Le-
gat. ad Bor-
rom. 21. Iun.
in quibus di-
cunt receptas
à se eius litter-
ras 12. Iun.

1563.

ab Lunensi reiectum, sed eundem indulisse, ut supersederetur usque ad nouum sui Regis mandatum. Quod si Rex in priori proposito persisteret, Legatos polliceri, se memoratam declarationem Synodo actum proposituros, atque ut comprobaretur curaturos.

11 Hec Legatorum in obtemperando repugnancia; etiam antequam Romæ innotesceret Lunensis consensio, nulli fuit offensioni Pontifici; vrpote qui non minorem ipse repugnantiam in praecipiendo expertus fuerat. Quare ad Legatos rescribi iussit: Quandoquidem ipsi, ac Moronus potissimum, tantam in eo auersationem animi patiebantur, nolle se illos cogere, sed ijs quæ præcepereat reuocatis ipsos hortari, ut in eo constanter hærenter quod Moronus cum Cæsare stabilierat; siquidem traditum fuerat à Philippo Rege mandatum suis Oratoribus, antequam id actum esset, in quo mandato Rex causabatur, illud à cunctis Principibus efflagitari, quod tunc amplius verum non erat, adeoque credendum esse, Regi etiam satisfactum iri per ea quæ Cæsari satisfecrant: se super eo negotio ad Criuellum Nuntium scripsisse, & ab Aula pariter ac Varga, Hispanis Oratoribus, rem litteris propitijs fuisse promotam.

Littere Bor-
rom. ad Le-
gatos 25. &
30. Iun. 1563

12 Vnuersam huius rei tractationem tot erroribus permiscet Suavis, ut me ad hominis commiserationem adduceret, si posset commiseratio non inquam in inimicum, sed in impium se hæctere. Refert, tunc primùm ab Oratore cœptum esse mandatum regium de promi super ea re, quasi ad se Gallicæ Reginæ operâ delatum; at verò non solùm ante legationem illam Gallicam in Hispaniam, sed ex eo die quo primùm ille Tridentum accessit, mandata, & Constat ex litteris pre-
dictis Legat.
ad Borm. 16. Ap. 1563

13 Dicit, id Morono haud moleste fuisse, cum rem intimè pernosceret, intelligeretque, ea fuisse à Rege Catholico missa ob memoratas petitiones Reginæ Gallorum, & antequam ipsa statuisset apud se, in rebus Concilij Pontifici satisfacere. Absurdissima profectò ratiocinatio! Philippi Regis postulatum, de quo suprà, missum ab eo fuerat statim atque Decretum illud prodijt, semperque incredibili ardore continuatum. Atqui si quod narrat Suavis verum fuisse, Pontifex, qui omnium optimè de cunctis edocebat, nonne intimam huius rei notitiam præ ceteris habuisset, adeoque numquam animum induxisset ad eas disertas, sibiique molestas iussiones nono Maij & duodecimo Iunij tradendas? Quorum prior cognita ac producta à Lunensi, adeo Suauem latuit, ut in alium gravissimum errorem labatur, dum affirmat, Moronum

Pars III.

S 11

dehorta-

1563. dehortatum fuisse collegas ne ea de re scriberent ad Pontificem: at ex opposito non modò necesse illis fuit de ea scribere, sed offerre Oratori, vbi ^a ipse in incepto persisteret, se in opus deducere Pontificis iussionem. Denique, si, vti scribit Suauis, Moronus hanc rei medullam subtilius introspexisset, certissimum est, illum haud prætermissurum fuisse, quin rem aperiret Pontifici, vbi is aliunde non detexisset, & quin ita acerbitate illius perui-
Littere Le-
gar. ad Pon-
tificē 14.Iuo.
1563.
 cacious contumaciæ mitigaret: & tamen in eius litteris ne nutus qui-
 dem, quin hac de causa veniam non semel petijt legationis depo-
 nendæ. Et sanè hoc intimum rei arcanum nullum erat, non solum
 quod spectat ad potissimum negotium, verùm etiam quod spectat
 ad eam mutationem, quam Suavis pro certa assumit ex parte Re-
 ginæ, quemadmodum infrà patebit.

Neque hîc silit Suaviana erratorum colluuius in his narratio-
 nibus. Post aliquot paginas mentionem facit Pontificiæ iussionis,
 tamquam perlatae ad Præsides post memoratam Oratoris postula-
 tionem; & adjicet, per responsum illi redditum à Morono, hoc
 est, se numquam illi consensurum, & cupere se potius quam umquam illi
 declarationi acquiesceret, ut ipsum Pontifex amoueret, cùm anteā
 cum suis Collegis de eo minimè deliberasset, sollicitudinem illis
 de ipsorum auctoritate incussam fuisse, quippe quòd se nimium
 ille supra reliquos extollere videretur. In primis quænam sollici-
 tudo ingenerari poterat in Collegis, quòd Moronus absque ipso-
 rum consilio, &c, etiamsi hoc contigisset, aduersus eorum consilium
 suo nomine, ac de seipso verba fecisset? Sed argumentis opus non
 est. Huiusc narrationis falsitas reuincitur duabus litteris, in qui-
 bus omnes Legati simul ea de re ad Pontificem scripserunt ijsdem
 sensibus, & omnes abeundi veniam petierunt, vbi mandatum illud
 re ipsa exequendum esset; tametsi in vtrisque litteris ostensum est,
 huiusmodi sensum, illorum singulis communem, Morono firmio-
 rem inhæsse.

Postremò dicit, Cæsarem suasisse Lunensi, vt ab eo consilio Re-
 gem dehortaretur, eiique tamquam nouum consilium proposui-
 se, vbi dubium esset, ne libertas futurarum Synodorum læderetur,
 declarationem ad illius finem satis fore. At ignorat, huiusmodi con-
 silium vetus esse, & Lunensi cum ipsius repulsa propositum ab ipsis
 Legatis. Origo, tempus, & locus, quæ sunt magis communes rerum
 omnium conditiones, omnium pariter errorum in ijs describen-
 dis argumentum sunt, cùm omne fallum ex multis veris confla-
 tur, sed tamquam aut originem trahentibus vnde non traxerint,
 aut

aut existentibus quo tempore non extiterunt, aut ibi collocatis vbi
non fuerint: atque ab hoc triplei fonte, ut ita loquar, Sua vis va-
num suum, sed tamen nigrum atramentum haurit tribus vasculis,
nunc nequitia, nunc temeritate, nunc infortunio.

C A P V T VI.

*Libertas relictæ Concilio à Pontifice, tum in discipline, tum in do-
ctrinæ sanctionibus. Quo pacto ipse se purget ob concessas Man-
tua Insulas Federico Gonzagæ. Quid ageret de Cardinalibus.
Lainij sententia; & Suanis in eum calumnia, cum alijs menda-
cij, præsertim de sententijs Lotharingi.*

Nec sine valida causa Legati ab ea proponendi facultate mi-
nimè circumscripta abhorrebant, gnari quantum habilita-
tis cuiusvis ingenium sibi arroget in legibus statuendis, &
quām periculosum sit, vrnæ committere id, quod principio allicit
splendore ac voluptate nouitatis, & quod si posteà experimento
haud rectè succedit, non peculiare quoddam opus, sed rectum hu-
mani regiminis ordinem euertit. Et re ipsa Tridenti tunc indies
crescebant tum emendationis postulata in genere, tum quæ super
ea peculiariter proponebantur. Quapropter Legati facultates vni-
uersales sibi sèpiùs traditas haud satis ducentes, cupiebant, vt Pon-
tifex mentem suam in eo distinctè significaret. Hic verò per Bor-
romæum epistolam ad eos scripsit ^{a 16. Iunij}, multis alijs consonantem, qua-
rum in ea fit mentio generalis, & quarum aliquæ aut summatim
à me indicatæ sunt, aut etiam silentio præteritæ. Sed libet hîc
huius epistolæ verba ipsa referre, quò melius intelligat vnuſquis
que, cuiusmodi erat in Concilio libertas, & quām integrum Pon-
tifex illam seruabat. *Hac postrema emendationis capita à vobis missa, qui-
bus delecti Patres pleraque Principum postulata complexi sunt, tametsi, ut
dicitis, nondum exactè à vobis stabilita sint, grata tamen Pontifici fuere,
quod animaduertit, operam à vobis impendi, ut undique res tractanda pro-
moueantur. Qua de causa vos commendat Pontifex, ac vobis bene precatur.*
*Quod spectat ad ipsius mentem, idem dicit, cum iam sapius in vobis re-
pauerit hac emendationis argumenta, non nisi id ipsum repetere nunc etiam
vult; cum in animo habeat, quidquid à vobis & à Synodo decretum confe-
ctumq; fuerit, rectè peractum existimare, gnarus, semper à vobis Diuinum
obsequium, bonumq; publicum spectatumiri. Hoc vnum occurrit Pontifici
quod vos moneat, num forte, ubi sermo est de non concedendis Coadiutorijs,*

Sff 2

&

1563. & regressibus, opportunum esset, irrita reddere etiam ea, que iam concessa sunt, sed nondam in opus deducta. Quia in re Pontifex retur parum superesse difficultatis, praterquam in Coadiutoribus qui consecrati iam sunt, & Episcopi titulares, qui propterea arceri non possunt ab Episcopali gradu, sicuti arceri possunt simplices Coadiutores. Tamen hoc ipsum pariter Pontifex in vobis & in Synodi Patribus reponit, & vult, ut ipsi sibi satisfiant; simulque vos per Deum obtestatur, ut hanc Pontificis voluntatem, quæ cuncta in vobis ac Synodo reponit, nunc accipiatis, & habeatis tamquam semper perseverantem, atque per eam sinceritatem, quæ decet egregiam, opinionem, à Pontifice conceptam de vestro iudicio ac probitate, incumbatis quam maxima fieri potest celeritate ad negotium prosequendum.

Eamdem libertatem voluit Pontifex in Synodo de sanctionibus Doctrinæ. Idcirco cum Prætides formam ad eum misissent, quæ prius cum Lotharingo expendebatur, simulque indicassent propensos Cæsarianorum animos ad curandam concordiam, eodem quo diximus die rescribi illis iussit; & collaudatâ piâ illorum Oratorum operâ, subdidit: Pontifex dicit, sicut in reliquis omnibus libenter hic usque vestra prudentia rectoꝝ iudicio se commisit, ita in hoc pariter agere velle, cum speret, repertum iri à vobis rationem & aditum ad conficienda quæ spectant ad hac argumenta, ita ut satisfiat p̄iis omnibus hominibus, qui Synodo intersunt, & huic sanctæ Sedis honor ac dignitas seruentur. Non tamen omittet Pontifex super hisce rebus consilium habere. Quod si opus fuerit vos commoneri de re aliqua magni momenti, expeditum tabellarium ad vos mittemus, prout oportuerit; sed non idcirco desistatis progredi & agere, atque concludere in tempore, perinde ac si nihil bine praestolaremini. Pontifici siquidem quidquid vos statueritis, gratum accides.

Verū Legati suani ipsorum in eo securitatem voluntati Pontificis anteponebant; ideo in Decretis tam grauidis ingentium effectorum, nolebant anteā paginam signare quam ipsorum manus dirigeretur. Post Sessionis destinationem, noua quædam forma concepta fuerat, quæ neque Gallis neque Hispanis displicebat: sed quamquam comprobata à maiori eorum parte, qui à Legatis ad consilia adhibebantur, non omnino probabatur quibuidam religiosioribus in studio Pontificiæ auctoritatis, quibus ea conflata videbatur verbis, quæ instar quorumdam characterum pulchra essent ad speciem, non perspicua ad intelligentiam, quippe varios in sensus flexibilia. Quare posteā, siue durante, siue finito Concilio, ab aduersarijs Apostolicæ Sedis facilè in peiorem partem detorqueri possent. Ex altera parte Legati animaduertebant, opus esse, ut aliquid concluderetur, & ancipites erant, an oportaret aut semel aggre-

Coastæ
duabus Le-
gatorum ad
Borromæum

18.Iun.1563

1563.

aggregdi definitionem de Summi Pontificis prærogatiua supra Concilium , quæ vbi ab ipso Concilio declararetur , ad omne in Ecclesia schisima perpetuò aditum obstruebat ; an consultius foret discriminis aleam declinare, ne ad euitanda schismata possibilia in schisma reipsa offenderetur. Miserunt igitur ad Borromæum memoratam formam ; fusiùs exposuerunt virtia & obices , quæ ab ipsis in quoquis consilio cernebantur ; & postremò Pontificem rogarunt, ut ipse confessim exproimeret aperte mentem suam per expeditum tabellariūm , quando tempus vrgebat , nullâ re ipsorum iudicio commissâ in tam graui ac periculoſo negotio.

4 Pontifex re cogitâ , dum ut maximè feruebat , tametsi tacita & arcana, rei tractatio cum Lotharingo, iussit ad Legatos rescribi: ^{d 26.Iunij}
Cùm ipsis noluissent vti auctoritate toties illis impertitâ , sed Pontificis iudicium exquirerent, velle se ea de re consilium habere cum amphori Purpuratorum cœtu , & etiam cum Principum Oratoribus ; gratum tamen ipsi futurum , si interim altetum consilium, ipsi anteā prescriptum, exequerentur ; nimirum , ut vtramque controvertia p̄termitterent. Vnum quidem Pontifici doluit , & idem cum Legatis ^e questus est , quod cùm ipsis minimè libuerat adhibere libertatem concessam , quin & imperatam , sed rem denuò cum ipso communicarant , eiusque sententiam p̄stolabantur, id euulgasset, reiecto in Pontificem non labore modò, sed accusationum onere; p̄sertim dum Synodus rem in ipso liberè non reponeret , in quo euentu libentior onus suscepisset. Etenim in alterutrius necessitatem ab illis adducebatur, aut dissimulandi (quod in rebus ad Fidem spectantibus numquam fecisset) difficultates , quæ sibi occurrisserint; aut suscipiendi commune odium, quamvis indebitum , quasi concordiæ perturbatoris. Sed Legati se postmodum excusarunt: quod attinebat ad primum , in re inæstimabilis momenti ipsorum Principi , per nullam mandati solùm generalis amplitudinem se absolutum iri temeritatis apud sapientum ac suarum conscientiarum tribunal : quod ad alterum spectabat, communicationem illius negotij extendi ad tot Oratores ac Præfules, quibus oportuerat palam fieri honestissimam causam suspendendi responsi , vt ipsius vulgationem impediſſent.

5 Hæc tunc de Doctrina, De emendatione, ea quæ vehementissimè ^fLitteræ Legat. ad Borrom. 19.Iun. & alia multe ipsorum ac Vicecomit. & Gualt. per ea tempora.

1563.

animorum affectionibus immoderatior ea statueretur, Pontificem hortabantur, ut ipse illam Romæ stabiliret; eique proponebant qualem vniuersaliter probatum iri arbitrabantur. Iam verò hac de re Borromæus secretis notis & ad Moronum scripsit, In emendatione ab ipsis proposta prohibitionem contineri, (quæ pariter inerat in capitibus ^b postremi Comitij) fas non esse ad eum ordinem promoueri, qui viuentem in eo fratrem haberet: Pontificem pedetentim in hanc iussionem procedere, quippe quæ Parmensem Episcopum, & Cardinalem S. Floræ, Camerarium, eius fratrem lassisset. Et sanè prudentium oculis non modica in ipsis aestimationis causa obuersabatur ob familiarum, personarum, munierum & affinitatum conditionem, cum præsertim sobrini fratres essent Parmensis Ducis & Farnesij Cardinalis. Et plane paulò antè contigerat, ut Tridenti spargeretur falsus quidam rumor, sicuti fieri consuevit de rebus Romæ gestis, nimirum, ibi Cardinalium creationem adornari ⁱ; &, pro eo ac mendacium audax esse solet, etiam eorum catalogus vulgatus est. Ad hanc vocem Synodus vniuersa incredibiliter commota est, cum ea sibi videretur paruipendi, dum Pontifex eorum numerum augebat, de quo minuendo tunc ibi consulebatur. Sed præter communem commotionem etiam peculiaris excita est: nam in commentitia nota neque Columna neque Sfortia legebantur; vnde mendax aliud murmur exortum est, illos ob indignationem ad Lotharingi partes se coniecturos. Legati Pontifice in generatim monuere, quantum ea Cardinalium cooptatio Tridentinos tumultus esset promotura: sed pro responsu certam rei falsitatem accepere. Interim verò Simonetta, ad metum pronus, per litteras peculiares significauit, quæ de duobus Præsulibus deblaterabantur; nec sibi temperare potuit, quin suspicione suam (affectionem animi loquacem) ipsi Sfortiæ palam faceret, qui supra modum id sibi offensioni dicens, dixit, Paratum à se animum geri ad æqui bonique consulendum quidquid Pontifex decreuisset; sed absque indignatione tolerari non posse, quod in animo suo eiusmodi sensus crederentur, parabatque veniam abeundi Tridento petere, nisi hominem nonnemo retinuisset. Hoc Sfortiæ responsum, quod in litterarum Vicecomitis volumine Suavis legit, noluit ille narrare dum reliqua huiusc rei gestæ recenset, reuemente illius stomacho quasi superfluens, quidquid in eum boni casu introducitur.

Porrò tametsi adeò grauia obiectarentur, concludebat Borromæus in epistola, quam diximus arcanis characteribus scriptam de

z 29. Maij
1563.^b In cap. 4.
Comitij ante
electionem
Pij IV.^a Constat ex
litter. Legat.
ad Borrom.
24. Maij, &
Vicecomit's
3. Iun. 1563

de peculiari argumēto Cardinalium , ac de prohibitione , ne duo
fratres ad eum gradum ueherentur : *Tamen ubi memorata emenda-*
tio istic conficienda sit , Pontificis mens non erit , ut hac de causa opus
sam egregium præpediatur : sed se vobis ac Synodo remittit , qui peragatis
quidquid in hoc vobis visum fuerit. Postea verò scriptum est ad Le-
gatos in hæc verba: *Cardinalium emendationi hic opera nauatur.* Ve-
rum tamen ubi contigerit istic agitari articulos de reformandis Diaconis,
Sacerdotibus , aut Episcopis , quos opportunum erit extendi pariter ad Car-
dinales , licebit vobis eos disertè nominare : siquidem Pontificis mens est , ut
iuxta illi ac reliqui reformatur .

- 7 Verùm huiusmodi emendationes ab eo reiectæ sunt , qui ip-
fas cupere ostentabat , cùm honorem sperabat in ijs petendis
absque detimento impetrandi . Statim ac Legati cœperunt ca-
pita de reformandis Cardinalibus communicare cum Lotha-
ringo ¹ ; qui ad id tam acriter illos extimularat , recusauit ^{& Litteræ VI.}
is iudicium ferre , affirmans , nondum apud se rem statuis-
se ; ac posteà de eo colloquens cum quibusdam Patribus , osten-
dit , haud opportunum à se censi re restrictionem illius Ordinis
admodum severam . Mihi verò , ne hoc argumentum diuidatur ,
libet hīc inscrere aliam epistolam memoriā dignam , quam eadem
de re post non multos dies scribi iussit Pontifex à Borromæo ad-
Legatos ¹ . *Quoniam in negotio de reformandis Cardinalibus , Reueren-*
dissimi Domini ad hoc selecti , inter se , & etiam coram Pontifice rem agita-
runt , nec tamen huc usque de aliquo conuenire potuerunt , quod existime-
tur à Pontifice satisfactum iri Patribus Synodi , ac reliquis hanc emenda-
tionem tam acriter postulantibus ; cùm videatur Pontifici res non amplius
differenda , me iussit ad vos scribere , ut nihil præterea hinc expectantes ,
peragatis in hoc negotio una cum Synodo quidquid vobis in rem fore vi-
debitur , siue nominatim expressis Cardinalibus in cunctis emendationis
capitibus , que confecta & conficienda sunt , quo intelligent se quoque
comprehendi ; siue seorsim emendatione confecta , qua solū ad ipsos spectet ;
siue quo pacto melius illis videbitur . Neque in hoculla ratio habeatur :
nam quacumque tandem emendatio conficiatur , numquam poterit videri
Pontifici nimis severa , cùm velit tum in hac , tum in cunctis reliquis hone-
stis rebus , ut Synodo ac Principibus satisfiat ; quod iussum ad hunc usque
diem haud fuisset protractum , nisi ad fuisset spes hīc aliquid effectum iri
quod satis foret .

- 8 Aliud quoque in hanc rem acciderat minimè reticendum ^{m.} ^{m Litteræ Le-}
Complures insimulabant Pontificem , quod eius facta illius Conci-
lij sanctionibus derogarent : de quo Præsides illum certiorem fece-
runt , ^{gat.ad Bor-}
^{rom. 28. Maij}
^{1563.}

512 HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.21. Cap.6.

1563. runt, argumentis querelæ indicatis. Is porrò exemplò ad reliquæ capita respondit, ostendens, falsa esse ea quæ sibi apponebantur. Vnum addidit, à Legatis non connumeratum, hoc est, concessam à se fuisse Mantuanam Ecclesiam Federico Cardinali Gonzagæ,

^{o Seff.7. c.1.} nondum ætate maturâ, prout illius Synodi Decreta ^o postulabant:
^{& Seff.12.c.2.} sed factum purgabat, cum Federicus ætatem eam & gradum Sacerdotalem obtineret, litteris ac præclarissimis virtutibus ornatus, frater eiusdem Ducis Mantuani, atque idcircò supra reliquos illi Ecclesiæ idoneus, assiduis deprecationibus commendatus à Cæsare, parente fratriæ ipsius Federici, nesciisse Pontificem id negare. In quo tamen comperio, illum diu se difficilem præbuisse.

^{o Die 7. Maij in relatione alibi commemorata.} Et quoniam Moronus significarat ^o, Cæsarem eâ obseruantia prosequi Synodum illam, ut quasi libenter tolerasset repulsam suæ deprecationis, Pontifex ^o, cum premeretur postulatibus Oratoris Cæsarei, illi patefecit, quò se defenderet, quæ à suo Legato acceperat. Orator ea Gonzagis significauit: hi verò

^{o Constat ex epistola Borrom. ad Si. monetram 8. Iunij, & ad Moronum 11.Iun. 1563,} propterea de Morono conquesti sunt; hic autem apud Pontificem expostulauit, quòd res à se fidenter illi patefacta, tam sublimium virorum animos in ipsum male affectos reddidisset. Id autem Pontifex ægrè tulit, acriter conquestus de Oratore, quòd sine sui Principiis utilitate eam notitiam sparsisset, quæ non nisi sementis absinthij posset euadere: nec certè destitit, donec certiores fecit Gonzagas, Moronum simul, dum pro suo munere significabat Pontifici, Cæsaris animum sibi compertum, illi pariter per aliud peculiare scriptum suatisse, ut eam Tiaram in Federico collocaret: ac postea certum reddidit Moronum, nihil ipsi de illorum Principum benevolentia detractum.

Sed hæc extra Concilium: ibi verò intentis Patrum animis per continuos cœtus ad reparandam disciplinam, habitoque à quibusdam sermone plurimo ad legum relaxationes prohibendas, perinde quasi eiusmodi prohibitione tum constitutæ tum digestæ leges adamantinæ essent futuræ, ablatâ Pontifici potestate eas in perpetuum variandi; Didacus Lainius, qui postremus de more verba fecit, in hanc sententiam differuit ^o: Duas emendationis classes distinxit: alteram in animis, interioris virtutis operâ; & hanc dixit numquam esse nimiam posse, sed ad eam legum humanarum vim minimè peruenire; illam implorandam esse à Diuinagratia, quâ pro se quisque conferre operam in animo suo studeret. Alteram sicut in operibus ad disciplinam externumque regimen spectantibus, quæ ab humanis sanctionibus normam capit, & in quibusdam exte-

^o Literæ Legat. ad Borrom. 17. Iun. 1563. & Acta Paleotti, & Arcis Aluz.

exterioribus rebus versatur, quæ per se ipsæ bona non sunt, sed 1563.
conducunt ad eas, quæ suopte ingenio bona sunt. In hac peccati posse exuperantiâ æquè ac defectu: eam esse præscriptum à prudenteria politica medicamentum. Iam verò medicamenti opportunitatem metiendam non esse morbi grauitate, nec bonâ valetudine, quam ægrotus alijs annis possedit, sed beneficio, quod re ipsa possit illi conferre eius præsens conditio & corporis habitudo, cùm debeant cunctæ leges charitatis legi concedere. Quapropter par esse, ut retineantur, aut relaxentur, aut mutentur, pro eo quod charitas suadet; sed hæc omnia per legitimam moderantium auctoritatem. Atque hac normâ propotitas sanctiones expendit, alias comprobando, alias refellendo.

10 Quod attinebat ad priorem de Episcoporum electione, considerauit, eam posse duobus modis fieri, vel à Clericis, vel à laicis: & eorum modorum quemlibet rursus dupliciter; alterum aut à Summo Pontifice, aut à minoribus clericis; alterum aut à Principibus, aut à populis. Omnes huiusmodi electiones vitio esse obnoxias, cùm electores, quippe homines, à peccandi & errandi periculo haud sint immunes. Tamen ipsam in se spectatam melioris esse conditionis electionem quæ fit à Clericis, tum quæd melius Clerici cognoscantur à Clericis quam à laicis, tum quod Clericus ratione status maiori fertur studio in res Diuinæ, maioremque à Deo afflatum accipit. Inter electiones à laicis pendentes, optimam esse quæ à Principibus habetur: inter electiones ab Ecclesiasticis profectas, optimam esse, quæ fit à supremo Pontifice, & per Cardinales; eius siquidem auctores sunt viri præstantissimi, cuiusmodi par est ut sint Cardinales ad curandam Ecclesiam instituti: sed ut eiusmodi electio optima est, cùm ordinata, perinde pessimam euadere cùm inordinata est. Proxime ad hanc accedere illam, quæ fit à suffraganeis simul cum Metropolita. Tertium præstantiæ locum tribuit electioni, cuius auctores sunt Canonici, sicut in Germania; non tamen electiones, quæ naturâ suâ meliores sunt, meliores esse in quauis conditione temporis, loci, ac personarum.

11 Progressus est, restituendas non esse suffraganeis electiones, quasi Diuini iuris id esset, quemadmodum quorumdam ferebat opinio. Inuolui in hoc errorem Fidei repugnantem: hinc enim fuisset deductum, electiones aliter habitas, non esse legitimas; adeoque Ecclesiam deerasse, quod eos, qui Episcopi non erant, tamquam Episcopos accepisset: illos, qui contendebant huiusmodi antiquos usus reuocare, moueri mali dæmonis impulsu, & idcirco non agi ab

Pars III.

Tcc

ipsis,

1563.

ipsis, ut veteris Ecclesiaz iejunia & afflictiones corporis reponerentur, quæ carnem edomant, sed hoc electionis genus, quod carni fauet. Profecto primæuos Episcopos, ab Apostolis institutos, & ab ijs missos ad gentibus prædicandum, aliorum consensu haud electos fuisse. Nec valere: *Tales electiones priscis temporibus usurpatae sunt, igitur in usum sunt revocanda*: potius contrarium confici; quandoquidem experientia deprehensa sunt eorum incommoda, & quod ea tollerentur, abolitæ. Dubitare se de Gallis id postulantibus, utpote qui à Deo fortasse puniebantur præsentibus infortunijs, ob aliquam eorum secessionem, usque ab ætate Basileensis Concilij. Episcoporum examen habendum coimprobauit, ita tamen, ut per illud integer ipsorum vitæ cursus expenderetur.

Episcopos per merum titulum creandos non esse, nisi ex necessitate; sed erroneum esse, inficiari eos veros Episcopos esse, cum Ecclesia ut Episcopos habeat, & adoret hostias consecratas à Sacerdotibus, qui ab illis sacros Ordines suscepérunt: indigere his Episcopis amplas Dioceces, ut in Germania, quibus per unum dumtaxat satisfieri nequit; & ex altera parte opportunum non est ut ipsæ dividantur, cum illic Ecclesiasticorum potentiam opus sit.

Duplici modo Episcopos initiari posse, vel certæ Ecclesiaz destinatos, vel indiscriminatum omnibus, sicut Apostolos; & hac ratione, quæ nobilissima est, initiari Euangeli præcones: posse quoque aliquos initiari, etiam si nullam in villa Ecclesia iurisdictionem obtineant, quo pacto initiatus fuit Presbyter S. Paulinus Episcopus Nolanus, & sicuti religiosi mendicantes certis cœnobij non sunt affixi.

Impugnauit mutationem de Sacerdotum ætate: post Canones 13 postrem promulgatos hac de re nihil esse variatum, quod nouam legem postularet: Ecclesiasticorum incontinentiam non ab ætatis, sed ab educationis vitio proficiendi. Huiusmodi consilium esse malum dæmonis artificium, quod dum sacerdotium coarctatur ad senectutem, & Diaconatus ad scientiam concionandi, Clerus destruatur.

Tria sibi videri necessaria, nimirum, ut unusquisque secundum Canones ingrederetur in Ecclesias; ut pariter ex præscripto Canonum eas administraret; atque ut Magistratus statueretur, qui per vigilem huius duplicitis legis tutelam gereret.

Consulendum esse, ne consanguineis Ecclesiaz traderentur: id enim in causa erat, ut ineptis traderentur, neque illis, qui eas ambiunt, ac petunt: præterea, ne resignarentur Ecclesiaz retentis fructibus, quod ipsarum erat pernicies.

Affirma-

14 Affirmavit, eam rationem charitatis, de qua principio dixerat, habendam esse non modo cum leges in uniuersum consti-
tuuntur, sed cum exercentur moderate, in peculiaribus condi-
tionibus. Hic verò studuit explicare utilitatem & condecoriam re-
centiorum relaxationum, adducto ad id confirmandum testimoni-
oio doctissimi ac severissimi Patris S. Bernardi, qui ad hanc rem
propendebat. Mandata quædam esse immutabilia, adeoque nul-
lius laxamenti capacia; alia mutabilia, & ideo quoque relaxatio-
nibus obnoxia, pro rerum conditionibus. In eo spectandum esse
non usum antiquitatis, non aulterum exemplum unius aut alte-
rius è sanctis Patribus sed id quod charitas postulat in conditio-
nibus huius hominis & huius temporis. Hanc doctrinam declara-
uit, obseruans, Diuinam legem esse de rebus necessarijs: & immu-
tabilibus, & idcirco eam relaxari non posse; Ecclesiasticam de pe-
culiaribus, quæ Diuinæ obseruationem faciliorem reddunt: & quia
hæ mutationem admittunt, ideo in Ecclesia quodam Capite opus
esse, quod posset, prout opportunum est, eas relaxare. Huiusmodi
auctoritatem à Christo fuisse traditam Summo Pontifici, nec posse
à quopiam eam illi adimi; id enim institutioni Christi, & bono
publico aduersaretur: nec validum esse obiectum, eâ interdum
abuti Pontificem; omnis quippe Princeps ac Magistratus supre-
mus potest in hoc vitium prolabi. Legem ipsam, quâ sanciretur, id
relaxari non posse, oportere legem humanam esse, adeoque relaxa-
tionum capacem. Et quamquam Pontifex voto se obstringeret,
numquam se legem relaxaturum, huiusc voti obligationem cessa-
re, quoties opportunum esset ex charitate legem relaxari.

Ad auferendos abusus relaxationum, sancendum esse, ne populi
eas peterent nisi ex causis admodum grauibus: & vbi oporteret, in
relaxatione concedenda multa imponeretur; eam in pauperum
subsidia distribuendam. Ceterum legum relaxandarum usum inue-
niri usque à Pauli Apostoli ætate, qui hominem quem ante à anathe-
mate obstrinxerat, poste à exoluīt.

15 Hæc planè comperio ex celebri illo prolixoque sermone Lainij
de summa articulorum, in compendiarijs notis Paleotti, & eius
qui Synodo à Secretis erat. De reliquo certum est, hominem tam
doctè locutum fuisse, vt Legati memoratum sermonem tamquam
singularis præstantiæ miserint ad Borromæum. Ipsijs tamen displi-
cuit, Lainum, præter ea quæ modò recitauimus, sincerius quam
cautiùs dixisse (quod in memoratas notas relatum non est) emen-
dationem Aulæ Romanæ melius ac citius perfici posse à Pontifice,

1563. in quo summa illius peritia cum auctoritate copulabatur ; Synodus verò , dum ad eam peculiarem correctionem modico emolumento distrahebatur , priuari vberrimo fructu , quem ab vniuersali emendatione collegisset , ad quam dijudicandam omnes Episcopi satis peritiz obtinebant , & quæ in ipsorum arbitratu à Pontifice omnino reponebatur : at verò emendationem Aulæ , vbi ea in Synodo fuisset decreta , si positea Pontifici non probaretur , aut ab illo reuocatum iri , aut ipsi derogatum : atque in explicanda huius rationis efficacia succensus est ad auctoritatem Pontificis supra cuncta Concilia comprobandum ; nec sibi temperauit , quin illos perstringeret , qui eam negabant. Quod profectò Gallos ad susurrandum plurimum vellicauit , suspicatos , Lainium aut volentibus aut conscijs Legatis in eam sententiam differuisse : & quemadmodum suspicione ingenium est , intueri cunctis in rebus colorem , quo eius oculi suffunduntur , addebat pro argumento , prærogatiwas Lainio à Legatis in Concilio tributas : cùm enim illuc reliqui Regularium Ordinum summi Præsides in suo loco dicerent , & stantes , ille in medium procedere , ac sedere iubebatur : & quamvis interdum eius oratio prolixissimè protraheretur , prolixitas in alijs reprehensa , in eo argumentum laudis euaserat , vñque adeò , vt nonnumquam ad eum solum audiendum generales cœtus habiti fuerint. Iam verò priuilegia iam dicta , quæ ibi Lainio concedebantur , diligenter à Suaui recensentur , quò eadem sinistra interpretatio deducatur , haud animaduertente , ipsius , satyras abire in præconia. Cuiusuis mens non hebes satis intelliget , hos honores singulares imparibiles futuros fuisse in huiusmodi Conuentu , nisi virtuti singulari tributos ; quin ne huic virtuti quidem , nisi singulari modestiâ exornatae. Virtuti siquidem tunc reliquis omnibus haud displicet vt plurimum tribuatur , cùm efficit modestia , vt patum sibi tribuat eius possessor , neque se alijs anteferens ex superbia , nec anhelans altiori supra reliquos gradui ex ambitione. Ceterum aderant illuc complures supremi Moderatores Regularium familiarum , quæ id temporis amplitudine incomparabilis familiam à Lainio administratam supererabant , adeoque de Sede Apostolica benemeriti , vt primus eorum in gradu ad purpuram euectus sit. Et insipientia planè est , existimare , à Legatis ea decora fuisse Lainio impertita , quòd feruentium propugnatorum penuriâ laborarent.

Sed quoniam tela quòd sunt acutiora , ed altius feriunt , ij qui ab argumentis Lainij petiti fuerant , quòd validum in illum excitarent vltotem , studuerunt persuadere Lotharingo , in ipsum à Lainio suos

*Litteræ Vi-
cecomitis ad
Borromæum
16.Iun.1563*

suos ictus fuisse intentatos. Quod vbi rescivit Lainius, se apud Lotharingum purgauit, ostendens, sibi in animo non fuisse illum arguere, nec pariter Praesules Gallos; sed tantum quosdam Sorbonæ Theologos, omnino Batileensis Concilio addictos. Nec motus ultra processit.

- 16 Verumtamen Suauianum sinapi ex minimo semine attollitur in altissimam planeam, cui tamen deprehendere licet radicem veritatis deesse, ex eo quod ipse scribit usque ab initio huius amplificata narrationis. Etenim non solùm pro certo ponit, commotionem Gallorum in Lainium oriri ex improbatione, quâ ipsorum sententias in Concilio ille reiecit, non autem, ut verè orta est, ex exprobatione, à Suavi ignorata, ipsorum culpæ, ac diuini supplicij; sed refert, Praesules Galliæ, ac præcipue Verdunensem Episcopum, nisi fuissent à Lotharingi cohibiti, voluisse disputationem Lainij quasi quamdam insaniam confutare. Quoniam impugnauerat sententiam, affirmantem, legis relaxandæ facultatem non nisi in declarandi atque interpretandi facultate sitam esse, deducto hinc absurdō corollario, vbi id verum esset, præstantiorem in egregio doctore, quā in eminente Praesule illam repertum iri. Contra huiusmodi argumentum inducit Suavis eos Episcopos acriter vociferantes, In Ecclesia clauem potentia dissociatam à clavi scientiæ non esse traditam; Paulum, dum scribit ad Timotheum, se Apostolum esse constitutum, se pariter Doctorem Gentium declarasse; ab eo semper in Praesulibus doctrinam postulari in Ecclesia primitiva; ad Episcopos configi ad impetrandas legum relaxationes, quia melius instruti doctrinâ eligebantur Episcopi; & ætate recenti Scholasticos, ac præsertim Canonum Consultos docere, legum relaxationes à Praesulibus concessas efficaciter valere, *Claue non errante*. Odium ac temeritas Suavis eò progrediuntur, ut quod in Iesuitam, & in propugnatorem Sedis Apostolicæ obloquatur, religiosos illos ac doctos Patres inducat impia ac stulta vociferantes. Quænam hominis Catholici mens tam monstruosam opinionem peperit, Praesulum potestatem ac doctrinam esse æquali mensurâ metiendas? Verum est, supremo Pontifici traditas esse duas illas claves, alteram scientiæ, quâ immunis redditur ab errore in Diuini Verbi explicatione; alteram potestatis, quâ in ipsius manu iurisdictionis plenitudo collocatur. Verum pariter est, Paulum Apostolum fuisse Doctorem Gentium, quoniam huiusmodi fuit munus Apostolatus, cùm Christus vniuersè dixerit Apostolis: *Docete omnes gentes*: & quia spectat ad Apostoli munus, esse Dei nuntium, voce ac scripto

1563.

scripto erroris immunem : sed quid prosunt hæc omnia ad arguendū, Ecclesiasticam iurisdictionem non aliud nisi scientiam esse, ac eoque relaxandæ legis auctoritatem esse meram facultatem declarandæ atque interpretandæ legis ? & ad Lainium castigandum, quodd inde arguisset , tamquam quoddam absurdum ; plus auctoritatis ad relaxandas leges inesse in magno Doctore , quam in magno Præfule ? Enim uero si in Ecclesia potestas à scientia se iungi nequit, aut affirmandum nobis est , Summo Pontifici etiam in exercenda iurisdictione , quin & cunctis Præfulibus, adesse semper lumen diuinitus afflatum, cuius vi deerrare non possint ; à quo sanè illi Episcopi , multoqué magis Suavis abhorrebat : aut dicendum erit, fas esse cuique , suo Præfidi haud obtemperare, cum illum doctrinā prædictum non agnoscit, & suum ipsius iudicium, aut priuati doctoris sententiam anteferre mandato Episcopi , Summi Pontificis, & ipsius Concilij , vbi seipsum doctorēmve illum doctorem putauerit Episcopo , ac Summo Pontifice , & illâ Patrum parte , quæ decreto consensit. Quod si hoc in sacro regimine admitteretur , id ipsum in profano valere ; & opportunè caderet ad detorquendum in hanc sententiam effatum Philosophi in Politices initio , *Sapientissimum ex natura imperare*, adeoque cuncti Principatus pessimirent ; & vt sibi quisque maiorem quam sit in alijs sapientiam arrogat , ita posset unusquisque seipsum existimare legitimum sui Præfulis Præfulem , & sui Principis Principem. Evidem haud putauerim venenum deterius hoc arguento in hominum mentes infundi posse.

Ad antiquitatis exempla veniamus, quando calumniatoris historia ab illo Episcopo ea producta comminiscitur. Ac priuò quidem certumne nobis est, S. Petrum scientiâ S. Paulo præstitisse ? Profectò videntur complures SS. Patres & ipse sanctus Paulus id negare ; vnde ex huiusmodi Theologiaz pronuntiatis Principatus sancti Petri euerteretur; quod ne cogitationem quidem Catholicorum illorum Præfulum attigit. A verisimili ad manifestum progrediamur. Extincto sancto Petro , affirmare quis ausit , eos summos Pontifices , quorum ætate superfuit sanctus Ioannes , à Christi pectori sapientiâ potatus , ipsi doctrinâ excelluisse ? Is igitur, & non illi, extitit id temporis supremus Pontifex. Perge porrò. Cum erat in vsu , vt Episcopi nominatione populi eligerentur , num forte certum erat, ab hoc ignaro iudice semper doctissimos secretos fuisse ? Sed hoc concedamus : solane in selectu de doctrina ratio habebatur , an etiam de multis reliquis præstantissimis dotibus , etiam

Apo-

Apostoli monitu adducto à Suaui , illius Præsulis personam indu-
to ? absque dubio ratio habebatur de integra conditionum om-
nium complexione. Iam verò, nónne sèpè contingebat , vt quis
piam scientiâ omnium maximus ; minor esset quod spectabat ad
reliquas dotes , adeoque posthaberetur aliquibus in Præsulis gra-
du ? Præterea num fortè numquam accidebat , vt antiquo Episco-
po viuente surgerent ingenia illo perspicaciora ac doctiora ; quæ
tamen cùm adhuc sedes non vacabat, ad eam euehi non possent? Ad
euenta peculiaria descendamus. Censebantne Præsules illi ætate
sancti Hieronymi , cunctos Episcopos regionum, vbi ipse degebat,
esse doctiores eo , qui ab Ecclesia Doctor maximus appellatur ?
Origeni ac Tertulliano , antequam vterque in errorem prolabere-
tur, præcelluisse sapientiâ Episcopos illis coetanei, atque id ipsum
euensis Athanasio , Gregorio Nazianzeno , Augustino , cùm ad-
huc meri sacerdotes essent? Et tamen nusquam legitur, populos ad
eos confugisse ad laxationes legum obtinendas. Atqui si Verdu-
nensis , eiusque socij , Lainium huius erroris causâ censuræ argue-
bant , oportebat pariter Augustinum arguere , qui epistolâ quin-
quagesimâ, à Gratiano in suo Decreto adductâ , legis relaxationem ^{Can. ipsa}
appellat *vulnus in seueritatis integratatem*. Eam igitur non existi-
mauit ille meram interpretationem , quâ declararetur lex in eo cer-
to euentu non obligare , cùm extra dubitationem sit , ab huiusmo-
di interpretatione integrum legis seueritatem nihil vulnerari ; quin
potius sanam seruari in eo planè statu , quo illam condidit legislator.
Oportebat vt redarguerent sanctum Thomam ^{In 4. di-}, vbi legum ^{stinct. 38.}
relaxationes distinguit , & alias dicit esse per modum solutionis le-
gis , alias per modum declarationis ; adeoque tametsi inuoluat ille
in relaxationum genere declarationem habitam à Iudice , quod pe-
culiaris huiusmodi euentus in lege vniuersali non comprehendan-
tur ; agnoscit tamen relaxationem alterius naturæ , quâ legis aste-
cedens vinculum soluatur : & secundum hanc doctrinam idem alio
loco tradidit , quod *dispensatio humana non afferit ligamen iuris na-
turalis , sed solum ligamen iuris positivi*. Etenim de *positivo* , cuiusmo-
di est ius humanum vniuersum , homo potestatem obtinet aufe-
rendi illius vinculi , quod ipse nexuit ; sed de *naturali* , quod ab
eo non pendet , solam habet auctoritatem iudicis , non arbitrium
Principis ; ac præterea nonnisi auctoritas ipsi conceditur , quæ
cumque ea sit , legis relaxandæ , quæ nos soluit non ab obligatione
vera , sed ab ipsius dubio ac suspicione. Me non latet , eumdem san-
ctum Doctorem dixisse ^{y Prima 2.}, Ab eo qui probè legem relaxat, spectan-
dam ^{9.97.art.4.}

1503. dám esse communem vtilitatem , nec legem relaxandam , nisi re- ipsa hæc vtilitas adsit ; adeoque si hæc animi intentio illi desit , seruum fidelem non esse ; si desit vtilitas communis , seruum prudentem non esse . Sed hæc conditiones exiguntur à S. Thoma , quò legis relaxatio licita sit ac laudabilis , non quò sit rata , vt ex ip̄s ius ratiocinatione liquet . Profectò non quia seruus ab herbo impositus ad familiam administrandum , in quibusdam concedendis venijs fidelis non sit , aliud animo spectans præter bonum familiæ ; non quia prudens non sit , cùm veniæ ab ipso datæ in rem familiæ non conducant , conficitur hinc , huiusmodi venijs à seruo præposito datis deesse vim & efficaciam , si versentur in rebus non ab herbo vetitis , sed ab ipso seruo , aut à subiectis illi ministris . Quamobrem peccat quidem seruus in venijs concedendis , non item inferiores famuli dum ijs vtuntur . Qui verò studeret hanc S. Thomæ doctrinam in aliam sententiam detorquere , necesse foret , vt eam similiiter extenderet ad laxamenta legum , à laicis Principibus exercita ; cùm ipsi quoque à Deo & à Republica obstringantur ad publicum bonum pro sui regiminis ratione seruandum : ita vt quoties Princeps priuilegium quodpiam impertitur , posset eius vis & efficacitas in dubium reuocari , obiectando id non esse Reipublicæ conduibile , & Principem fuisse perperam interpretatum legem vniuersalem , quæ complectebatur , & opportunum erat vt complectetur peculiarem illum euentum , quem illa immunem à lege concessio priuilegio declarauerat ; adeoque post eius obitum esset tum in cuiusuis priuati potestate , illi concessioni contradicere , tum cuiusuis Iudicis , illam tamquam effectus vacuam damnare .

Quod si Scholastici & Canonum periti dicunt (quod est in obiectis à Suaui) ratas esse Præsulum relaxationes , dummodo concedantur clave non errante , id nihil confert Suaianæ mentis proposto , sed me certè cogit , vt tempus & atramentum insuinan ad ambigua hominis sophismata diluenda ; vt vsu venit in arcibus quibusdam inualidis , quibus robur non inest vt se defendant , sed solùm vt aliquanculùm hostem morentur . Moram patiamur , haud festinemus . Allata doctrina vim habet primò in ijs relaxationibus , quæ conceduntur in vinculis iuris Diuini , vt in votis , vel etiam in ipsis diuinis mandatis , in quibus , sicut anteà notauimus , locum non habet relaxatio per modum solutionis , sed solùm per modum declarationis : dein aliquo pacto aptatur ea doctrina ijs relaxationibus , quas Præsul inferior adhibet constitutionibus superioris . Etenim tametsi varijs in rebus , quas doctè Caieta-

nus

nus ^a enumerat, fas sit inferiori relaxare sanctiones superioris; ta- 1563.
men quod rata sit huiusmodi relaxatio, opus est ut constet aut de ^bIn alatum
maiori, aut de æquali bono communi, quam si ea minime conce- art 4 q 97.
deretur. Denique complurium sententia est, relaxationem, quâ le- in pr. secund.
gislator etiam legem suam soluit sine vlla prorsus causa, non mo-
dò illicitam esse, sed planè inefficacem: quamquam maior &
potior Doctorum pars oppositum ^a opinetur. Itaque secundum
has omnes sententias intelligi potest rectè adhibita ea restrictio,
quod legum relaxationes adhibitæ à Præsulibus Ecclesiasticis, tunc
tantummodò vim obtineant, cùm dantur clavis non errante. Quod
proportione verum est etiam in potestate laicorum. Sed cer-
tum est in schola tum Theologorum, tum Pontificium Ius callen-
tium, non quamcumque causam, quæ satis sit ut Præsul aut Prin-
ceps legitimè legem relaxet, satis esse ut legis vinculum ante re-
laxationem disoluat; adeoque certum est, laxamenta legum, quas
condiderint aut is qui eas relaxat, aut alij eius decessores, aut ipsi
minores, non esse mera interpretamenta. Nec poterit Suavis in
animum cuiusvis cordati hominis inducere, eos Episcopos ac vi-
ros doctos, qui erant Galliæ decus, fuisse in Lainium vociferatos,
quod tam communem perspicuamque doctrinam propugnauit.

19 Addit: *Complures locuti sunt, aliam alij ex assertionibus Iesuite cen-*
surâ perstringentes. Sed quando nec vllam ipie narrationis suæ pro-
bationem affert, nec signat effata, in quæ tot illæ censuræ cade-
bant, accusatio nec defensionem postulat nec admittit. Vnicum
Lainij dictum hîc ille refert, quod tamquam sacrilegium ibi dete-
stati sunt: nimirum, Summi Pontificis auctoritatem Christi aucto-
ritati parem esse. De quo mihi lubet ne verbum quidem facere:
relinquo cuiuslibet hominis menti, in qua usus rationis insit, ut
ipsa per se dijudicet, an absurdum tam palmare verisimile sit in
Didaco Lainio, viro eminentis scientiæ, qualem interdum im-
prudenter vel Suavis fatetur; quandoquidem nemo repertus est
inter Theologos ad eum seu ruditus seu temerarius, qui tribueret Pon-
tifici potestatem instituendi Sacraenta, remittendi peccata extra
sacram confessionem, aliosque actus edere supremæ potestatis, sicut
Christus effecit; atque si Christo fas est cunctas leges Diuinæ pos-
tuas relaxare, non aliâ nisi voluntatis suæ causâ, idem quoque fas
esse Romano Pontifici.

20 Sed non vnius Lainij opinione mendosè recenset Suavis: nihi- b Cuncta ex-
lo melius habet sententias Lotharingi. Cùm enim in volumine lit- tæ in scripto
terarum Vicecomitis ^b animaduertisset quid Lotharingus sentiret ad Borrom.
Vvv de 14.Iun.1563

1563. de auctoritate Episcoporum Concilij, & Romani Pontificis, solum ea profert, quæ Pontificiæ refragantur; & obtegit, quin deprauat, & contrariè laruat ea longè præstantiora, quæ illi facient. Itaque veridice narrans, opinari Lotharingum, non modò jurisdictionem, sed vocationem Episcoporum, & certi loci destinationem, esse à Deo, adjicit vocem, proximè, quam ille non dixit; dein sequitur: *Volebant Galli auctoritatem Pontificis ita declarare, ut ei neque transgrederi neque relaxare licet Oecumenica Synodi Decreta.* Certum est, in hisce Gallorum verbis quemlibet putaturum containeri Lotharingum, ut pote inter eos maximè conspicuum, & à narratore non exceptum. Et tamen Suavis legit in scripto Vicecomitis nuper adducto, contraria quæque à Lotharingo fuisse pronuntiata ipsi Vicecomiti, & etiam Legatis, oblatamque confirmatione in pronuntiati, scripto exhibendam, atque eundem dixisse, opinionem suam esse huiusmodi: In Concilio per summum Pontificem legitimè conuocato, & per eius Legatorum directionem celebrato, inesse im munem à falsitate diuinam custodiam in Fidei dogmatibus; adeò ut eius sanctiones etiam ante Pontificiam firmitatem certæ sint, cunctosque Christianos obstringant, adeoque ipsum etiam Pontificem ad fidem illis habendam. Posse dumtaxat illum, quippe supremum Ecclesiæ Iudicem, declarare, Concilium modo non rato processisse, eaque ratione prædictas definitiones irritas reddere: non ita contingere in morum Decretis, in quibus Deus eam custodiam Synodo non spopondit, quâ non possit errare in edendis legibus parum opportunis; adeoque illis viii non inesse antequam à Pontifice Romano confirmentur, cui licet postea eas relaxare ad Ecclesiæ utilitatem. Hanc suam esse sententiam affirmauit Lotharingus.

Iam vero quânam historici sinceritate Suavis transformat dis fertationem tam propitiam auctoritati Romanæ Sedis, dum recitat sententiam illius viri, ductoris Gallorum, qui prærogatiæ Romani Pontificis supra Concilium vniuersitatem aduersabantur? Quâ fronte silentio præterit, illum nihil refragari ijs omnibus, quæ in Synodo Florentina definita leguntur, sed solùm non Oecumenicam eam fateri, propterea quod cunctæ nationes illi non aderant? Cur nullam facit mentionem amplissimarum laudum, quibus ille commendauit diploma promulgatum à Pontifice ad Comitia dirigen da? Campus adeò floridus nullus est, qui si de industria eius spinæ stirpesque solùm depingantur, saltum referre non posset: & tamen anguum ingenium est, se inter flores, non flotes ipsos abscondere.

CAPUT

*Acta à Birago cum Cæsare de translatione Concilij in Germaniam
et repugnantia offensa. Responsa id temporis à Synodo ad Bi-
ragum missa. Cæsar Oeniponte profectus. Detimenta in Gallia
libertati Ecclesiastice illata, et idcirco Pontificis expostulatio.
Aduentus Episcoporum ac Theologorum Belgarum. Louanien-
sium Anglorumque postulata pro declaratione aduersus Elisabe-
tham Reginam; sed Cæsaris id dissuadentis rationes. Patrum
studia apud Pontificem pro Archiepiscopo Toletano, in custodiam
coniecto à sacra Inquisitione Hispanensi; et responsum illis
redditum. Deprecatio Republicæ Venetæ, ut Grimani Patriar-
chæ causa in Concilio cognoscatur. Consensus in eo Pontificis. Ad-
uentus illuc Patriarchæ, et difficultas in re ipsa, sed superata.*

Quod de Gallis sermonem prosequamur; tametsi iam præstò
esset responsum Birago reddendum ^a, tamen cùm ipsi vide-
retur subsistere amplius non licere, positâ imminenti Cæ-
sar's profectione, quæ postea vigesimo quinto Iunij subsecuta est,
Oenipontem rursus decimo tertio eiusdem mensis equitauit. Sed
non propterea Caroli Regis Oratores respcionem remissius petie-
runt ^b, adiectis etiam grauibus querimonijs, quod Rex per eam
cunctationem despiceretur. Quapropter èa propositâ in cœtu se-
cundum sententiam quam descripsimus, quietâ comprobatione
excepta est: sed cùm egressi fuissent Galli Oratores, quo tempore
in confessu de ea deliberabatur (prout mos erat, quoties de rebus
ad eos pertinentibus habebatur consilium) Patres ad illos reudcan-
dos missi, ipsos domum suam abiisse compererunt ^c; fortasse quod
ij paratæ responsionis formam præsentientes, eam nollent exci-
pere. Mihi tamen animaduertere videor, illam ad Biragum missam
fuisse.

a Litteræ VI-
cecomitis ad
Borromæum

14.Iun.1563

b Litteræ Le-
git. & Vice-
comitis ad
Borromæum

21.Iun.1563

c Litteræ La-
drensis Ar-
chiepiscopi
21.Iunij.

2. Is purgatâ priùs apud Cæsarem, necessitatis nomine, pacifica-
tione cum hugonottis, à Regina firmatâ, haud præterijt tradita sibi
mandata de translatione Concilij in Germaniam apud Cæsarem
promouenda, quamquam repugnaturos Patres ac Pontificem præ-
nosceret, & iam Philippi Regis repulsam resciret. Vnde liquet,
quàm falsum sit id quod ex Suavi retulimus, Reginam parato iam
animo id temporis fuisse ad satisfaciendum Pontifici in rebus Con-
ciliij,

1563.

^d Exstat in
epist. Gualt.
ad Borrom.
^{28.} Iunij, &
Delfini Nun-
tij, scripta ex
narrat. ipsius
Cæsaris ad
Borrom. & ab
hoc Morono
communicata
30. Iun. 1563;

ciliij, idque Tridenti Legatis innotuisse. Responsum Cæsaris ^d, sic-
uti redux Oeniponte retulit Lunensis, & sicuti Ferdinandus ipse
Nuntio narrauit, fuit huiusmodi: De pace ex ipsis conditionibus
admodum credibilem reddi necessitatem quam Regina signifi-
carat, cum verisimile non esset, eam alioquin ad eiusmodi pactio-
nes se inclinaturam fuisse. Translationi propositæ oportere sibi dis-
sentiri; quandoquidem alibi ea opportunitas haud præstò esset, quæ
illic aderat tutandi Concilij, cum ipse posset triduo duodecim mi-
litum milia cogere, eaque cuiuis aggressiōni Lutheranorum op-
ponere. Præterea, compertum sibi esse, Lutheranos numquam ad
Synodum conuenturos, tametsi in media Germania celebraretur,
nisi per indecoras conditiones, & numquam sine plurimo pietatis
detrimento concedendas. Postremò, si tunc eius statio mutaretur
cum redētè progredi incipiebat, idem futurum fuisse, ac fructum
præcidere, quem sibi probi omnes pollicebantur. Insuper scripsit
Biragus ad Ferrerium, & hic Gualterio narrauit, ipsi dixisse Cæ-
sarem, ut sibi emendationis cura relinquetur, quam ipse inten-
debat ^e ut in omnibus & per omnia fieret: ex quibus duobus postremis
pronuntiatis palam fit, præter sollicitudinem, quæ semper persecu-
rauit in Ferdinandō de prospero Synodi progressu, quantum à ve-
ritate abhorreat quod affirmat Suavis, Cæsarem tunc ad Lotharin-
gum scripsisse, fuisse manibus correctatum, fieri non posse, ut quidquam
boni in Concilio conficeretur: nisi fortè boni nomine intellexisset con-
cessionem Calicis, aliasque similes legum relaxations, quas ipse
profuturas credebat ad reconciliandos multos hereticos, retinen-
dosque multos in Germania titubantes, & quæ iam sperari non
poterant ex concessione Concilij, quemadmodum alibi exponemus.

^b Litteræ Bor-
rom. ad Le-
gat. 17. Iun.
1563.

Interim certior factus Pontifex à Legatis de difficultatibus, in ^f,
quas offendebat responso, rebus à Birago significatis reddenda ^e,
ad eos rescripsiterat, non solum ne formis vterentur tacitam illius
pacis excusationem præ se gerentibus, sed ut apertè eam improba-
rent, quemadmodum ipse facturus erat in responso ad Allegium.
Sed hæc epistola non ante rem confessā peruenit: deinde vero cum
responcionem, perinde ac fuerat reddita, Pius legisset, eam laudâ-
uit ^f; nec parum fuit, quin in ea plusculum quasi piperis optaue-
rit, vt pote tunc in Gallos iratus ^g: hi siquidem Religionis detri-
mento ex licentia addiderant Ecclesiæ damnum ex ipsa re. Flagi-
tatus anteab illis fuerat Pontifex veniam abalienandi centum au-
torum millia ex Ecclesiasticis prouentibus in Regni subsidium;
quod præter prauum effectum, ac deterius exemplum, quodam-
quaest.

^f Litteræ
Borrom. ad
Legat. 30. Iu-
niij 1563.

^g Evidem
ad eosdem
29. Iun. 1563;

quasi toxicō infecisset animos vniuersi Gallicani Cleri , non minūs 1563.
in eum qui concesserat , quām qui impetrarat . Quā nobrem con-
suetæ cunctationes Romæ innētēbantur , ne aut concessio malum ,
aut repulsa offensionem inferret . Sed Regni administratores , ta-
metsi à belli sumptibus liberi , ex quo videbatur sublata necessitas
& color memoratæ iam alienationis , ne fuerant quidem ut Eccle-
sia eo emolumento frueretur inter tot irreligiosæ ipsorum pacis
incommoda : quin euulgatum fuerat edictum , siue , ut loquuntur ,
Arrestum , in quo Rex per auctoritatem suam executionē im-
perabat ; & ex altera parte Eques Soureus non desistebat petere à
Pontifice celerem certamque responsonem ad ea quæ petebantur .
Quare Pius altè in sinu lœsus bilem euomuit , scribens ad Lega-
tos : Huiusmodi remunerationem à se acceptam fuisse ex dispen-
dijs ac laboribus , quæ tolerarāt in ope per seipsum ac per alios Prin-
cipes ferenda Regi Galliæ ad bellum præteritum . Quapropter man-
dauit , vt totum negotium palam fieret , ac legeretur edictum in
generali conuentu , tum vt Patres consulerentur quid ab ipso pe-
titioni respondendum esset , cùm satis intelligeret , nihil ibi pro-
poni posse vt perniciosius Episcopis , ita odiosius in Regem ;
tum ad efficaciū excitandam in Episcopis notitiam , quanti re-
ferret ad vniuersum ordinem Ecclesiasticum Pontificiam aucto-
ritatem sustinere . Verūm cùm hæc mandata eo tempore perue-
nissent , quo à Gallis atroces turbæ sunt excitæ , sicuti videbimus ,
visum non fuit febri adeò ardentī cibum adeò calidum esse præ-
bendum , qui statim in bilem conuerteretur .

4 Nec Gallicana solum Regina silentio prætermissa est , sed etiam
Anglicana , in quam Theologi Louanienses , & Episcopi Britannicæ
aliquam in Synodo declarationem postulabant ^b . Et planè per eos
dies Tridentum accessere tres Præsules Belgæ ⁱ , vnâ cum totidem
Theologis Louaniensibus , Philippi Regis iussu missis . Præsules
erant , Franciscus Richardotus , Antonius Hauesius Dominicanus ,
& Martinus Rithouius , Episcopi , vñus Atrebatenſis , alter Na-
mucensis , postremus Iptensis . Theologi verò tres viri celeberri-
mi , Michael Baius , Ioannes Hesselius , de quibus alibi scriptum
est , & Cornelius Iansenius senior , qui posteà Gandauensem lituum
tenuit , & varijs Operibus , sed præ ceteris Commentarijs Euange-
licis illustris fuit . Iam tum cùm Commendonus in Belgio mo-
rabatur , sicut narrauimus , grauissimis vrimque rationibus dubi-
tatum fuerat , an expediret ad Concilium mittere Baium & Hesse-
lium , eius asseclam in periculis opinamentis . Sed tandem existi-

^b Acta Pa-
leotti , litteræ
Legatorum
ad Borrom .
21.Iunij , &
eius respon-
sio ad Legat .
30.Iun.1563
i Diarium 21
& 22.Iunij ,
& scriptum
Vicecomitis
ad Borrom .
24.Iun.1563
& Acta Con-
cilij impresa
Antwerpia
1564.

1563. manit Granuellanus, tum propter eorum absentiam ab ea regione, vbi discordia feruercebat, tum propter communicationem cum viris doctis & auctoritate praeditis Concilij, quibuscum non intercedebat emulatio, fore ut possent & animi deseruescere, & pati ad communes sententias se pertrahi: scripsit tamen ille ad

^{¶ Litt. Gran-} Pontificem ^k, cum aliquid ipsis adhortationis insinuatum esset, ut
uellani Card.
ad Borrom.
peculiaris doctrinæ sua rationem redderent Concilij sapientibus,

4.Iulij 1563. ipsos respondisse, id opus non esse, cum paratum animum gereret ad acquiescendum cuius Pontificis declaratiōni. Addebat Granuellanus, eos non modicam animi demissionem præ se ferre; tamen oportere, ut magna cum ipsis charitas & comitas adhiberetur, quandoquidem sua quisque dignitatis sollicitus est: cumque plurimam pietatis & scientiæ existimationem illi obtinerent, graue detrimentum illatum iri, si exacerbarentur; adeò ut eorum vulcus euaderet quasi gangrena, quæ non solum ipsa foret incurabilis, sed in earum Provinciarum corpus diffunderetur. Neque scribere omisit Pontifex, nec Legati ad id animum adiūcere ¹. Verùm siue quod in prauorum seminum paruitate humanæ mentis acies magnitudinem futurorum germinum non discernit, adeoque conatum omnem ad ea suffocanda non admouet, siue ob alias rationes à nobis

^{I Litt. Legat.} indicatas, cum exposuimus coniunctim ^m primordia, processus, ad Borrom.
29.Iul. 1563 & exitum nouarum huiusmodi opinionum; tametsi morbus in

^{n Vide in-} Hessilio extingueretur vnà cum vita ⁿ, quâ Tridenti functus est, in
scriptionem ^o eiussepulchri apud Franci- Baio persistit ita sopus, donec alia actas eius damna perpessa est,
scū Suetium inter Triden- & alia manus curationis laudem reportauit.

Iam verò Belgirum, quos diximus, aduentus succenderat Tridenti consilia vibrandi Decreta in impiam propinquæ Angliæ Reginam; & Pontifici contilium probabatur, cum ipsis aptus ad id locus

videretur, in quo agebatur de legitimis Episcopis, quippe quod illic licebat pronuntiare, huiusmodi non esse Episcopos a Regina assumptos, simulque eam esse schismaticam & hereticam. Quam sententiam, ab Oecumenica Synodo latam, sperabat ille inflammaturam fuisse Catholicos Principes, ad opem armis ferendam vexatis illis & oppressis fidelibus: sed postea Cæsariani Oratores con-

^{¶ Litt. Legat.} siderandum Legatis ^o obiecerunt ea, quæ ijsdem legatis ac Pontifici scriperat Delfinus Nuntius: Si Elisabethæ huiusmodi vulnus infligeretur, eam efferatam exercitaram fuisse lanienam in paucos

illos Episcopos, qui in Anglia remanebant. Præterea Principes hereticos Germaniæ, parem damnationem simili de causa sibi praesagientes, concordaturos ad præoccupandam offensam: ad quod au-

den-

dendum vbi voluntate conuenirent, pollerent viribus ad perpetuandum. 1563.

6 Legati, qui rem cum Lotharingo cunctisque Oratoribus Ecclesiasticis communicarant, & unanimi consensu statuerant eam Cæsari ac Pontifici significare, responderunt ijs quæ Cesariani proposuerant, ad utrumque PrincipeM denud se scripturos, ut pro alterius directione, & alterius mandato se gererent. Mox Româ reformatum fuit, ne putrefactum membrum incideretur, quando incisio non ad salutem, sed potius ad sani detrimentum valeret. Et Pius quidem, quò ex hoc inito à se consilio lucraretur (pro eo ac student attentæ prudentiæ viri) quidquid boni maxime posset, Legatos iussit p significare Cæsari, præpotuisse in animo Pontificis prudentiam auctoritatemque consilij quod Cæsar dederat, consilijs innumerorum oppositum suadentium; atque vniuersè ut hæc verba illi scriberentur præcepit, quæ digna relatu mihi visa sunt ad utriusque Principis gloriam: *Hac in re, cunctisq; alijs, quæ facere possunt ad salutem Germania aliarumq; regionum, quibus periculum perturbationis imminet ob causam Religionis, gratum accidet Pontifici, ut administrarentur ex sententia & consilio Cæsaris, cuius iudicio ac probitati equum est ut Pontifex fidat, cum ipsum prudentissimum, plenumq; Christiano studio agnoscat.* Postea verò litteræ Granuellani superuenere q, qui Legatos hortabatur, ne quid in Elisabetham moueretur, tum ex sua tum ex Philippi Regis sententia.

7 Non deerat in Concilio postulatum aliquod etiam in Philipum Regem. Detinebatur in custodia multos iam annos à Tribunalis Inquisitionis Hispanicæ Bartholomæus Caranza, ex Dominicana familia Toletanus Archiepiscopus, Primas in illis regnis, & unus è summis Christianæ Reipublicæ Præsulibus, de quo alibi sermonem habuimus, agentes de hæresibus enatis & extinctis in Hispania. Porrò Patres Concilij, existimantes, in illius magni Præsulis captiuitate, sub alio quām sub Pontificio Tribunalis, vniuersum ipsorum ordinem vilescere, sapientius conquesti sunt apud Præsides; quos ab huiusmodi expostulatione pressos, comperio usque ab ineunte Aprili ea de re iam tertio scriptisse Romam; affirmantes ardenter communemque petitionem esse, ut Pontifex causam illam ad se auocaret, iuberetque Acta in Hispania confecta Romanam mitti. Nec ille præterierat in responsis se purgare seu negligentis seu indulgentis notâ, quippe quod nullus utquam suus minister in Hispaniam iuisset, cui per iterata mandata negotium illud non commendasset. Misitque inter cetera ad Legatos epistolam

p Litt. Bor.
rom. ad Le.
pat. 6. & 10.
Iulij 1563.

q Litt. Legat.
ad Borrom.
12. Jul. 1563.

r Litt. Legat.
ad Borrom.
1. Apr. 1563.

1563.
¶ Litt. Bor-
rom. ad Le-
gatos 14. &
28. Nonem-
bris 1562.
¶ Matrito
18. Octobris
1562.

lam de hoc argumento, Philippi Regis exarata manu ⁵, in qua querebatur acriter cum Pontifice ⁶, quod ipse nescio quod diploma Odescalco Nuntio in ea causa deditisset, ipso Rege non prius auditio: petebatque à Pontifice, vt boni consuleret suscep-
tum à Rege consilium, ne ea iussio vulgaretur, vtque in poste-
rum S. Inquisitionis processum non turbaret in ea causa, in qua Regi adeò cordierat vt quod æquum esset perageretur: quare quam citissimè Acta confectum iri, de quibus postea Pontifex edocendus esset. Hinc verò intelligebat Pius, haud sibi per id tem-
pus licere validius manum impellere, quin abrumperet vinculum illud coniunctionis cum Rege Catholico, adeò sibi necessarium ad bonum vniuersale. Sed Episcopis haud cessantibus Legatos denuò extimulare, eoqué pacto in suam rem Pontificalem auctoritatem attollere, ac monentibus, non solùm in Ecclesia Christiana, sed etiam in Iudaica consueuisse maximi momenti causas à summo Sacerdote recognosci, Legati petitionem renouarunt. Quapropter Pontifex eos de re distinctius edocuit ⁷, compertum à se fuisse, causam illam à suo decessore commissam Hispanicæ Inquisitioni usque ad extremum actum, saluā sententiâ: idcirco se noluisse animum minus fidentem illi Tribunalis præ se ferre, concessione reuocatâ; sed Acta sollicitasse, quorum partem, ad id usque temporis confectam, Romam postremò attulerat Gusmanus: secundum eam partem à se lustratam, affirmari à se posse, eam coniectionem in carcerem haud iniustam fuisse: vbi Acta perficerentur, ad quod noluisse se prorogationem ultra integrum proximum Aprilem con-
cedere, se minimè destitutum, quin æquum absolutumque iudicium exerceret. Hæc Pontifex, edito documento, sèpiùs in Prin-
cipibus prudentiæ ac studio esse tribuendum, id quod multitudo immoderata & ignara socordia atque imbecillitati adscribit. Qui-
nam fuerit exitus illius causæ, multò anteà per incidentem occa-
sionem indicaimus.

Similis causa alterius insignis Præsulis in Synodus inducta est. 8 Fuit hic Ioannes Grimanus Aquileiensis Patriarcha, de quo plura diximus, narrantes & electionem ad Purpuram Nauageri & Amu-
lij, & postea petitionem ab ipso & à Senatu frustra habitam, vt eius causa in Concilio cognosceretur. Huiusce causæ memorabi-
lis, ob conditiones rei, patronorum, iudicium, & rerum inciden-
tium, licuit mihi vberem notitiam comparare ope voluminis lit-
terarum, mihi concessi humanitate Francisci Cardinalis de Albi-
zis, qui non dignatus sedulò perlegere, comiterque comprobare
meas

meas hasce paginas, doctrinâ suâ ac prudentiâ haud parum mihi
lucis affudit, quod eas stabilius concinnarem. In memorato volumine
continentur varia Acta, in Patriarcham extructa varijs tempestati-
bus, sententiaz, quæ scripto traditæ sunt Romæ ac Tridenti, plures
litteræ illuc & Venetias super ea causa, alizque à Senatu ad eius tu-
telam scriptæ. Ego verò quantum Operis mei proposito par est ap-
ponam.

Itaque Amulio & Nauagero purpurâ cohonestatis^a, Res publica
grates egerat Pontifici ob collatam Nauagero purpuram, simulque
ob purpuram (vt pro certo ponebat) Patriarchæ; tametsi Ponti-
fex verè nihil amplius egerat, ac significarat nisi consensum super
ea sibi promissum à Cardinalibus, statim ac Patriarcha se purgaslet.
Et de nouo Amulij honoris gradu dicebat Senatus epistola, per vr-
banam quamdam querimoniam, voluntati Pontificis, quippe
obsequentes filios, se remittere; sed ipsius Oratoris partes fuisse,
in ea re sui muneric officium perpendere. Postea eadem Respu-
blica non interimiserat^b assiduis ac præferuidis petitionibus in-
stare, vt reipsâ ad creationem procederetur, seu potius, vt aiebat,
ad declarationem Patriarchæ. Sed cum ad id opus esset anteà
causæ decisio, & Grimanus negaret se Iudicibus Romanæ In-
quisitioni præpositis confidere, illinc secesserat, postulans, Senatu
sibi fauente, vt causa Concilio committeretur, ad quod viam ad-
ornabat. Pontifex ex altera parte dissenserat per suas litteras ad
Præsides datas^c. Quando Concilium se abstinuerat ab huiusmodi
iudicijs, quod rationem haberet Tribunalium S. Inquisitionis Hispa-
nicae ac Lusitanicae, videri sibi multò maiorem sanctæ Inquisi-
tionis Romanæ rationem habendam: & ad hoc ipsum sæpè iniun-
ixerat^d Capilupo, Venetijs Nuntio, vt studeret à Patriarchæ patro-
cinio Reipublicam amouere, & illum cogere etiam per vocatio-
nem in ius, vt Romæ se susteret. Nuntius non mediocrem in Sena-
tu duritiem offendit, propter dissidentiam Iudicum Romanorum
in Patriarcha: idcirco Pontifex, ne Reipublicæ ægrimoniam infer-
ret, iussa suspendit de vocatione in ius, vbi tamen Grimanus haud
videretur præstò esse ad Concilium adeundum. Postea verò congi-
nuatis ardentibus Reipublicæ studijs cessit Pontifex, assensusque est
Oratori, vt Grimanus causa Concilio remitteretur. Quare Patriar-
cha, acceptâ hac fide, Tridentum perrexit^e: ibi cum honorifico vi-
ginti Præsulum comitatu Præsides inuisit, quibuscum ne verbum
quidem fecit de sua causa, quod rei conditioni neque consenta-
neum neque conducibile videbatur: sed illicò in ipsius rem Ora-

Pars III.

X x x

tores

1563.

^x Litt. Reip.
ad Pontif.
3. Mart. 1561

^y Litt. Reip.
ad sum Sc-
cretarium
Romæ 4. 6.
& 21. Marc.
& 19. April.
& Sorantum
Oratorem
10. Marj. &
aliz codem
die ad Pon-
tif. ad So-
rantum
12 Jul. 1561.
& 10. Junij
1562.

^a Litt. Bos-
rom. ad Ca-
pilupū Non-
tiū 21. Mart.
4. 16. & 18.
Apr. 2. & 10.
Maij, 15. &
20. Jun. 4. 11.
& 18. Julij.
1562. 13. 20
22. & 27.

Martij 1563
^b Duæ litteræ
Legatorum
ad Borrom.
20 & 22. Ju-
nij 1563.

1563.

tores Veneti locuti sunt : Rempublicam semper optasse eam causam decidi , quo ipsa eiusmodi notâ liberaretur, quasi hominem hæresi contaminatum ad Purpuram promoueret. Eapropter sèpè à Pontifice eam petiisse, vt pro iure reus aut absoluatur aut damnaretur. Post diuturnam moram consensisse Pontificem , vt Synodus in eo iudicium exereret , hac sua voluntate Oratori Veneto Romæ patefactâ, eidemque significasse, hoc ipsum à se declaratum coram fuisse duobus Legatis proficiscentibus , & scripturas etiam Morono traditas. Eos igitur, vtpote Concilij Præsides, à se rogari, vt rem celeriter absoluarent. Sperari, apud ipsos pondus aliquod habituras deprecationes Reipublicæ tam additæ , tamque obsequentis Apostolicae Sedi , ac præcipue Pio IV. quas pro filio suo adeò nobili ac Præsule adhibebat ; præsertim cum ius, & illud quidem seuerum peteretur. Causam huiusmodi maximè propriam esse Concilio , & alia Concilia (vti narratur) fuisse merè conuocata ad causas minores discutiendas. Solùm ipsos flagitari præter ius conditionem quamdam , quæ non iuris relaxatio , sed potius expletio est , nimirum, celeritatem. Hanc & nimis necessariam esse bono Reipublicæ nomini , quod in hæreticorum fautoribus semper offuscatum manet ; & nimis interesse Reipublicæ , vt ipsius nomen intaminatum niteat , præsertim ob recentes corruptiones , quæ Venetijs detegebantur. Ipsam quoque causam ex se talem esse , vt opporteret ad apertam lucem expeditè deduci : etenim populi, illius Patriarchæ iurisdictioni subiecti , quæ per centena passuum millia extendebatur , & in Germaniam usque penetrabat , decem iam annos caligine circumfusi vixerant; præcipue verò ex Foro Iulij missi fuerant Venetas honesti viri , quò certò scirent , hæreticumne an Catholicum Patriarcham haberent , & an excipiendæ ab ipsis essent , atque auscultandæ , an fugiendæ atque abominandæ ipsius adhortationes ac documenta.

Legati, exire iussis Oratoribus , habitoque inter se de responsione consilio, illam in hanc sententiam reddidere: Iure quidem optimo à Republica , ac potissimum à Patriarcha optari exitum illius casus ; sed fas sibi non esse manum illi admouere , aut non repugnare , ne Synodus eam admoueret absque peculiari Pontificis diplomate , apud quem sèpè eadem causa fuerat agitata atque exposita ; hoc enim pacto indicaretur Concilium præesse Pontifici , & obtinere potestatem auocandi ad se causas coram Pontifice inchoatas. Fateri quidem Nauagerum & Moronum , secum, cum ipsis digredierentur , collocutum fuisse Pontificem , & Nauagero quædam scripta

scripta dedisse: sed cuncta hæc satis non esse absque mandato subscripto à Pontifice, qui ipsis dixerat, se plenius quid ipse vellet significaturum.

- 11 Nihil grauius laedit in rebus agendis viros tum intelligentiam tum gradu præcelsos, quam se delitos putare, utriusque dotis despectum hinc argentes. Quapropter ad insperatum responsum incredibiliter commoti sunt, & non minus commotum iri Senatum prænuntiarunt: Accepta ab eo fuisse tamquam indubitata remissa Concilio causæ argumenta tum voces Pontificis Oratori redditas, tum expressas enuntiationes, habitas ad duos Legatos: hac fiduciâ illuc à Senatu missum Patriarcham; adeoque non modico dedecori eumdem sibi ducturum, vbi inanium verborum fuco deceptus fuisset. Denuò Reipublicæ merita commemorarunt, dignitatem familiæ ac personæ, & postulationis æquitatem, ad solum ius restrictæ; ac proinde vbi Patriarcha hæresis damnaretur, ab ipsis Senatoribus malleolos ad eum concremandum allatum iri. Atque hæc omnia exposuere tum ore tum formulis admodum inflammati, & ad minas propendentibus.
- 12 Tum verò Præsides: Cunctationem ipsi Patriarchæ vitio vertendum esse, qui si Româ non secessisset, suæ causæ exitum iam spectasset. In comperto sibi esse Pontificis animum, iustitiæ studiosissimum, amantissimum Reipublicæ, & benè affectum Grimano. Quod si Pontifex Oratori dixerat quæ ipsi referebant, ea omnino ab illo seruatum ifi, causâ in Synodo cuicunque vellet commissâ per diploma, pro eo ac opus erat: sub qua conditione Legati celestiatem omnem iudicij pollicebantur.
- 13 Colloquio finis est impositus; sed Oratoribus haud omnino satisfactum: conuenit inter illos, ut Oratores Venetas, Legati Romanum rem perscriberent. Hi confessim scripsere, discrimen propONENTES, si inter eas turbas, præsertim de facultate proponendi, à Venetis quæstio intentaretur de iure ad res per seipso Concilio proponendas.
- 14 Pontifici permolestus accidit iustus ille titulus acerbæ ægrimonie, qui sibi videbatur à Legatis præstitus Oratoribus ac Senatu Veneto, cuius operâ quam antehac contentus erat, tam se indigentem in posterum in rebus Concilij sentiebat, & vna ex præcipuis causis cur Nauagerum constituerat Legatum, ea fuerat, quod per id palam faceret, quanti eam Rempublicam æstimaret, quantumque illi confideret, & quò suus huiusmodi Legatus posset luculentius eidem testificari rectum Pontificis animum, eiusque mandatorum

1563. torum sinceritatem. Etenim cum alij Reges studerent suis nationibus emolumenta conquerere, Italiz bono aduersantia, Veneti ditio-
ne pollentes, & Episcopis abundantes supra singulos Italicos Prin-
cipes, Italiz decus & utilitatem sustinebant; quod utrumque in
maiestate & auctoritate Pontificis potissimum situm est. Ipse igitur
ad Praesides rescribens ^e conquestus est, quod eiusmodi responsa
Oratori reddidissent, quando duo ex ipsis ex ore Pontificis eius
mentem exceperant. Se spopondisse Veneto Senatui, mandatu-
rum ut causa expenderetur à Legatis siue cum Synodo, siue cum
Theologis per ipsos electis. Nondum signatum fuisse diploma,
quia neimo ad id Pontificem sollicitarat. Idcirco loco diplomatis
vix haberet hæc ipsius epistola, per celerem cursorem delata, qui
ordinarium tabellarium assequeretur. Suum esse votum, ut integrè
mos gereretur Venetæ Reipublicæ, etiamsi ipsa cuperet, ut ea cau-
sa in pleno Concilio agitaretur: verum opportunius esse, ut vbi
Oratores Veneti acquiescerent, feligerentur à Legatis Theologi ad
eam cognoscendam, iisque ex omni natione. In summa ita rem age-
rent, ut Respublica sibi satisfactum intelligeret, amotâ omni que-
rimoniæ causâ, quasi quidquam aut de æquitate aut de promissio-
ne sibi detraheretur. Post biduum consimile diploma ^d Oratori
Veneto Romæ traditum est. Praesides cum assensu Patriarchæ vi-
ginti tres ex Patribus destinarunt ^e, studentes ne quempiam com-
prehenderent, qui aut in ditione Veneta Ecclesiam obtineret, aut
alijs illi causæ interfuisset: adeoque idcirco fortasse, cum prius
connumerassent Generalem Prædicatorum Magistrum, eumdem
postea excluserunt ^f. Selecti ad iudicium fuere cuncti Oratores Ec-
clesiastici, varij Episcopi, & alij Patres ex doctioribus, Itali, Belgæ,
Galli, Hispani & Germani. Sed quia comprehendebantur nonnuli
haud Theologi, sed Canonum Periti ^g, hos postea Patriarcha
recusauit; ac pro eo Veneti Oratores petierunt, ut illi excluderen-
tur, causati, controversiam esse merè Theologicam, & à Pontifice
Legatis committi, ut in ea Theologi adhiberentur, Canonum Pe-
ritis haud nominatis. Quare in hoc pariter ipsis gratificati sunt,
permutatis Canonum Consultis prius electis in eos Theologos,
qui Oratoribus placuerunt, & eorum destinatione vigesimo tertio
Iulij in scribæ tabulas sollemniter relatâ. Denique cum Grimanus
& Oratores cuperent, ut ad viginti tres Praesules duo quoque pri-
uati Cardinales accederent, Praesides consensere; quamuis intimè
haud libenter, fortasse quoniam id haud prosperè successerat, nec
Pontifici placuerat in mansionis tractatu. Huius causæ peculiaris
exitus

^e Epistola
Pontificis ad
Legat. 1. Iulij
1563.

^d Litteræ
Borromæi
ad Legatos
3. Iulij 1563.

^e Litt. Legat.
ad Borrom.
8. & 12. Iulij
1563. & Acta
Paleotti.

^f Hoc con-
stat ex sen-
tentia affe-
renda.

^g Litteræ Le-
git ad Bor-
rom. 29. &
31. Iul. 1563.

exitus suo loco narrabitur. Interim ad communia reuertemur: sed 1563.
cum commune non nisi mixtum quoddam sit, conflatum ex ho-
minibus peculiaribus, effectus quidam eorum voluntatum, quod-
dam instrumentum ipsorum utilitati seruiens; nihil potest probè
percipi, aut probè referri de negotijs communibus absque pluri-
ma notitiâ, plurimaque narratione operum peculiarium, quem-
admodum ad mixti doctrinam opus est studio, per quod præcipuo-
rum elementorum ingenium innoteat.

C A P V T V I I I.

*Studia Legatorum ad emendationem statuendam, abigendasque
suspiciones, quòd ea ab ipsis declinaretur. Decretum de electione
Episcoporum, ad futuram Sessionem repositum. Adhibitum stu-
dium ad munia minorum Ordinum indaganda, & de ijs con-
stituta. Decretum propositum aduersus Episcopos Titulares;
sed à maiori parte postea reiectum. Mandata Pontificis de loco
& honoribus exhibendis Oratori Hispano in solemnibus Ecclesie
festis. Grauissima tumultuatio hinc excita festo diui Petri die.*

Conclatio
Actis Paleor.
CVm recolerent animo Legati ^a ea quæ dicta fuerant ab Epi-
scopis in Conuentibus, & extra Conuentus ab omnibus, ni-
hil magis necessarium arbitrabantur & dignitati & volupta-
ti communi, & salutari coniunctioni, quām ex animis euellere su-
spicionem altè defixam, quòd ipsi ab Ecclesiæ, ac præcipue Romana
Aulæ emendatione abhorrent. Quam suspicionem aluerat ex
parte celebris Lainij sermo, de quo diximus; eamque latius diffu-
derat per hominum ora, & hinc per animos (inter quos & ora
mutua communicatio intercedit) fortuita quædam facetia. Dum
Nicolaus Psalmeus Benedictinus, Episcopus Verdunensis suam
sententiam dicebat, usus acerbâ libertate, & in mordacitatem de-
generante de Aula Romana, contigit ut Sebastianus Vanzius Vrbe-
uetanus Antistes, ad proximos sibi conuersus, dixerit: *Nimium can-
taris Gallus.* Eo auditio, Petrus Danesius Episcopus Vauensis, ad
quem Vanzius haud mentem adiecerat, subiecit: *Vtinam ad huius
Galli cantum excitaretur Petrus, & fleret amarè.* Quod dictum, vt pote
gemino illo sale conditum, exceptum pariter ac vulgatum est ge-
mini saporis sensu, habuitque vim quamdam populararem apud
multitudinem, quæ Tridentum id temporis confluxerat: quam
XXXIII vim

1563. vim sèpè huiusmodi argutiae magis obtinent, quam solidæ rationes, perinde ac si qui fortuito aliquo acumine præcellit, etiam causâ præpollet. Idcirco Legati accersitis Patribus, à Synodo ad emendationem conficiendam selectis, iniunxerunt, ut sententias à singulis Præsulib[us] prolatas super Decretis per ipsos digestis restringerent pro maioris partis consensu. Quod spectabat ad electionem Episcoporum, necesse fuit ad aliam Sessionem rem protracti. Etenim præter varias difficultates in singulorum sententijs allatas de parato ad id Decreto, quod Ordine primum erat, complures alias congescit, communicauitque Patribus ad ea destinatis, Melchior Cornelius Senator Lusitanus, ad hoc opus electus ab Oratoribus Principum; quorum Principum arbitrium in Episcopis nominandis tantum minuebat, quantum multiplicabatur numerus dotium, quibus ad huiusmodi gradum opus erat. Quare indies magis experimento probabatur, minorem partem illius arduitatis, quâ Pontifex oneratus fuerat ob lentitudinem reformandi, illi tribuendam esse, eumque non parum optasse bonum, sed multum obstacula præuidisse. Et quoniam Lotharingus, cui complures adhærebant, sicuti narravimus, auctor fuit, ut exquirerentur in antiquitate, ac renouarentur varia variorum Ordinum minorum munia, ad id plurimo studio desudatum est, eo consilio, ut eorum summa in alijs Decretis apponeretur. Verum in postremo cœtu aliud consilium suscepimus; cum expenderetur, post tantam consuetudinem varietatem, quam fert diutinus temporis cursus, difficulter fieri posse, ut integer singulorum ritus Ecclesijs redderetur: satius igitur esse eorum nomina recensi, & opera generatim commendari ad secundi capituli finem; præcipue vero curari, quo ad fieri posset opportune, per emendationis decreta, ut in usum reuocarentur.

Sublatum quoque fuit id quod statui parabatur aduersus consuetudinem Episcoporum ex mero titulo. Etenim ut in ædificijs, perinde in magistratibus multa videntur ad luxum, quæ, cum eorum amotio tentatur, apparent ad rectum usum inducta. In competto est, Ecclesiæ necessarium esse moderatum quemdam numerum Episcoporum, quibus citra sui gregis detrimentum liceret subservire alijs in suffraganeorum munere, & à Romano Pontifice legari Nuntios, & ad alias Episcoporum functiones adhiberi.

Præ ceteris comprobatum est, ut Seminaria instituerentur: adeò ut complures affirmarent, ubi nullus alias fructus ex eo Concilio decerpitus fuisset, solum hunc labores omnes & incommoda com-

compensaturum; quippe unicum adiumentum, quod efficax ad reparandam collapsam disciplinam agnoscebat, cum certa sit regula, in omni Republica tales haberi ciues, quales educantur.

4 Nondum hæc maturuerant, cum turbo excitus est, mero vento confatus, qui sperata messis adhuc herbescens deiectionem, & Ecclesiæ totius cladem minabatur. Adhuc accensa subfistebat, rametis quasi cinere obtecta, controuersia inter Oratores duotum^b potentissimorum Regum: siquidem cum ea plus minusve extingua videretur ob mandatum Pontificis, & Gallorum consensum, quod ad coetus Sessionesque spectabat; nihil tamen aut à Pio iniunctum fuerat, aut inter partes compositum de solemnibus Ecclesiæ festis, in quibus offendebatur difficultas, sèpè recensita, de osculo pacalis imaginis, & thuris suffitu. Studuerant Præsides tempestamentum iruere; sed absque fructu, quando nec Hispanus acquiescebat ritus, quo aperte inferior appareret, neque Galli ulli indicio, que partes aut essent aut esse dubitaretur. Quapropter Lunensi haud cessante, locum sibi suoque Principi honorificum poscere in memoratis functionibus, Præsides denuò ad id à Pontifice mandata petiere, illum rogantes, ut ubi vellet in hoc etiam Hispanis gratificari; id ipsi præcipiteret per suam propriam ac disertam epistolam, quæ veluti quidam clypeus eisdem omni tempore tueretur. Pontifex quot die vexatus, non huius minus quam alterius etiam rei gratiâ, ab inflammatis Aulæ ac Vargæ postulationibus, animaduertens priora ipsius mandata sine formidatis fragoribus processisse, ob easdem rationes induxit animum ad posteriora tradenda, & consimilem successum sperauit. Scripsit igitur ad Legatos nono Iunij huiusmodi litteras: *Regis Catholici Oratores enixè nos effigitant, ut sicut tributus ipsis locus est in Conuentu & Sessione, ita in Solemnibus sacrificijs honor pacis ac thuris eisdem exhibeatur, adeoq; nullum inferatur eorum prærogativis detrimentum; aliter enim Lunensem ad discessum coactum iri. Nobis, quippe intelligentibus, præcipuum id temporis fundamentum ad Fidem Catholicam sustinendam in Hispaniae Rege, eiusq; ditionibus statum esse, ea illi denegere non licuit. Eapropter efficietis, ut quo tempore pacis ac thuris ceremonia Regis Christianissimi Oratoribus exhibebitur, per alium ministerium Lunensi exhibeatur: in quo è utemini dexteritate, quæ vobis opportuna videbitur, dummodo hæc iussa omnino perficiantur, atque hæc omnia intelligentur absque detimento iurium utriusque partis. Pro viribus pergit in disciplina legibus sanciendis, quò nihil gratius prestare nobis poteritis.*

5 Hanc epistolam duæ insuper Borromæi comitatæ sunt, prior ^c 19. & 12. Iunij 1563. eodem

^b Cuncta perstant in litt. Legat. ad Pontif. 22. & 29. Iun. Vicecom. 10. Iun. & Iadrensis 1. Iul. in Actis Paleotti, & Salmanticis. in Diario, & Comment. seu narrat. impresa in libro Gallico memor. & in alta, contenta in volumine Archivij Vaticanæ inscripti, Tomus quintus de Concilio.

1563. eodem die, altera post triduum obsignata. In illa commendabatur & profundissimum silentium cum singulis, excepto Lunensi, & quam maxima posset suauitas, modò res perficeretur: commitbatur æqualitas in cunctis conditionibus utriusque ministris, qui pacalem icunculam & thuris suffimentum erant exhibituri, & elecio alicuius diei solemnis ad rem peragendam, cuiusmodi forent aut perugilium aut dies festus S. Petri. In altera dicebatur, haud gratum Pontifici futurum, si res tunc ita sibi contingeret, ut cum iussit locum Lunensi tribui in Conuentu, cum ille posteà significasset, id iussu Pontificis peragi, unde Synodus dissoluenda penè fuit. Idcirco si vbi ad rem ventum esset, oporteret exponi, id iussu Pontificis agi: simul etiam palam fieret, id à Rege Catholico postulari; aliter vero Lunensem Tridente secessurum fuisse; adeoque Pontificem, cum animaduerteret quo pacto negotium Religionis in Gallia sese haberet, nolle præter Galliam Hispaniam quoque deperdere.

Legati exceptis mandatis, Lunensem de illis monuerant vigesimā secundā Iunij, paucas ante horas quam ille cursores equos incenderet, Oenipontem iturus. Is vero, siue desiderio arduitatē rei sibi obtegens, siue studens Legatis illam obtegere, quod animaret ad opus, illis spem fecit rem pacatè processuram, quantum ipse de Gallorum animo coniiciebat: eos tamen rogauit, ut per Drascouizium Gallos tentarent, arcano tamen haud illi detecto; sed eodem denuò cohortaretur ad suscipiendum consilium duplicitis thuris, & paciferæ imaginis, utpote iam à Cæsare propositum. Drascouizius ea de re cum Lotharingo collocutus est; sed habita rei mentio idem fuit ac accepta repulsa. Inde progressus ille est in colloquio cum Lotharingo ad aliud temperamentum, videlicet, ut eo die illorum neutri pax & thus exhiberetur, quæ ratio ætate Iulij usurpata est, ad evitandam contentionem inter Oratores Lusitanum & Hungarum, sicuti ibi narrauimus. Sed neque id Lotharingo probatum: qui tandem interrogatus à Drascouizio, quodnam ipsi consilium occurseret, non tamquam Gallo sed tamquam Cardinale, bonique publici studio, duo protulit: alterum, ut Lunensis accederet ad sessionem sub finem Sacrificij, & peractis iam illis ritibus, de quibus erat æmulatio; alterum, ut thus & pacis honor exhiberetur Lunensi post cunctos Oratores; per id nihil detractum iri dignitatis: nam quemadmodum sedebat in loco seiuncto ab ordine reliquorum, ita ipsi licere omni suo iure illæso honores illos excipere, postquam eos vniuerso reliquorum ordini ministri præstitissent; idque comprobari posse exemplo illic citra omnem repugnat.

pugnantiam usurpato: siquidem nec Orator laicus Cæsaris, neque Gallici deditabuntur thus ac pacem excipere post Oratores Poloniæ & Sabaudiæ, eò quod hi essent Ecclesiastici, adeoque in diversa serie confidentes, cui integrè thuris ac pacis honor deferebatur, & posteà ad laicorum seriem fiebat accessus. Sed nihil magis Drascouizio satisfecere quæ Lotharingus proposuit, quam anteà Lôtharingo ab altero proposita. Quare Drascouizius significauit Legatis, concordiam à se planè desperari.

7 Redijt Oeniponte Lunensis ad vespèram vigesimi septimi Iunij, dum omnes in cœtu morabantur, adeoque non nisi postero manè de re agi potuit. Tunc verò Legati exposuerunt duritiam, quam Drascouizius offenderat, ac denuò reuocarunt ob oculos turborum pericula; sed simul se paratos obtulerunt, vbi quidem ipse vellet, ad rem exequendam. Excepit oblata Lunensis, ac rursus ostendit, vix à se de tumultu timeri dum res perageretur, si ea Gallis accideret ex improviso; re autem peractâ eosdem, ne palam facerent se cessisse, suoqué officio defuisse, vt par erat, non relutatos, pernegaturos esse, rationem adhibitam sibi detimento fuisse, & ita minimè conquesturos. Dixit tamen, à prandio se aditum Legatos, quò cum ipsis consultiùs de agendi modo concordaret. Sed peculiaris cœtus, in quem coram illis ante vespertinas preces conuenere duo Cardinales, & alij Præsules, seu potiùs quædam Lunensis ars, vti dicetur, hoc colloquium impediit, & Legatos in ancipiiti reliquit de consilio quod ille suscepérat; nec extra spem, hominem (quasi ad labrum fossæ, veritum ne casurus esset in turbas ab ipsis Rege iam vetitas) saltu supersessorum: idcirò curæ ipsis non fuit eum per nuntios stimulare. Sed manè dum Præsides Oratoribus ac Patribus cingebantur, & propè erant ut gressus ad functionem conuerterent, casu ipsis in aures dictum est, à Lunensi accessum cum aliquot Præsulum comitatu parari. Tunc illi, qui rem occultissimam ad eam usque horam custodierant per quam arctissimum potuerunt arcanum, ei qui erat à Secretis imposuerunt, ut sellam deferri iuberet in sacrarium, & parari thuribula, atque externos Presbyteros acciri, quò integra illa æqualitas seruaretur, à Pontifice adeò commendata. Neque quidquam earum rerum eo breui temporis spatio, quod ante Sacrificij celebrationem effluxit, Galli suboluit: sed posteà templum ingressi cum Legatis, suisque in sellis absque suspicione confidentes, conspicati sunt illicò, antequam res sacræ inchoaretur, quæ celebrabatur eo die ab Episcopo Augustensi, Sabaudiæ Oratore, ingressum Lunensem, & sellam

Pars III.

Y y

ipsi

1563.

ipſi collocatam in loco extra ordinem, vt in habitis colloquijs statutum fuerat. Erat hic locus non qualem occuparat in cœtibus, propterea quodd̄ alius theatri situs id minimè patiebatur: sed pro eo quod Pontifex designarat, ante quamdam columnam, supra Patriarchas, modico ſeūctus interuallo ab ordine ſellarum altiore, Cardinalibus destinato: quare confidebat velut è regione laicorum Oratorum; nam Oratores Ecclesiastici alibi locum obtinebant ad Præfidum dexteram, aliās à nobis explicatum. Hac rei nouitate commoti Galli; & Lotharingus acriter conquestus est cum Legatis, præfertim quod ne verbum quidem ſecum fuiffet habitum; & ingens inter Patres ſuſurrus excitatus. Sed non tantam ſuspicionibus sermonibusque materiam præbebant præterita, quām futura. Oratores Galli aliquantulum inter ſe muſlitantes, Cæremoniarum Magistrum ad ſe accerſitum percunctati ſunt, quid agere cogitaret de thuris ac pacis ritu; auditōque ſuſcepto consilio, illum miserunt cum acerbiffimiſ querimonijs ad Legatos, ad minas contestationum regreſſi. His Oratorum obnuntiationibus addidit Lotharingus, qui prope Legatos affidebat, plurimas illis conſimiles, affirmans, apud Oratores eſſe diſertum Regis mandatum prouocandi coram Synodo, & conſtantdi aduersus Pium tunc Pontificem, quem ipſi haud legitimum existimabant, aientes, illum per timoniam electum fuifle, & penes Galliæ Reginam eſſe litteras Pij manu conſcriptas, id comprobantes. Post hoc velut exploſum tormentum, ſtrepitū quidem horribile, ſed pilâ non validum, ſicuti pàlām fiet, addebat: Vbi etiam legitimus fuiſſet Pontifex, ab eo prouocaturos, tamquam à Pontifice tyrannico, qui deponi mēbatur ex notoria iuiuſtitia quam exercebat, dum antiquā poſſeſſione ſpoliabat Regem pupillum & innocentem, ne auditā quidem illius cauſā; adeoque ſe deiunctum iri à Pij obedientiā, adiectis conſteſationibus, ſe numquam ad eam reuersuros, donec alius æquus Pontifex ſpoliatum Regem redintegraret. Prænuntiabat præterea Lotharingus, cunctos Gallos ſecessuros, conſulturosque rebus Galliæ per proprias Nationis Synodos, aut aliā ratione, niſi forte ipſorum quispiam ibi perſtitifſet ad deteriora molienda.

Non omisere Legati factum ſuauiter excuſare, viſi normā prudentium ministrorum, vt cùm cogantur inferre molestiam alicui Principum factis imperatis, nihil ipſum exasperent verbis voluntarijs. Delata utrimque per internuntios ad Præſides & Oratores, viſque ad finem Euangelij perdurarunt; idque interuentu Muglitij ac Drascouizij peragebatur, qui, utpote primi inter Oratores Ecclesiasticos,

siaſticos, admodum prope primum Legatum conſidebant. Denique 1563.
 cùm eſſet inchoanda concio, & murmur in fragore in migrasset,
 Præſides in ſacrarium ſe contulerunt cum duobus Purpuratis, &
 Oratoribus Cæſareis ac Polono. Lotharingus acciri voluit pro al-
 tera parte Ferrerium, Archiepifcopum Senonensem, & Epifcopum
 Aurelianensem, & pro altera Guerrerum. Hic illis retulit, Se fuſſe
 cum Lunensi collocutum, & ex iſius mandato exponete, ap-
 sum cupere ut mandata Româ miſſa peragerentur, in quibus ſe
 reponebat: tamen cùm denuò audiuiſſent Legati ab eodem Guer-
 rero, vetari Lunensem in Regis mandatis amicitiam cum Gallis ab-
 rumpere, dixerunt, caute procedendum, ne Synodus ſolueretur, &
 cuncta Pontifici vitio verterentur. Sic illi ad Hispanos. Ex altera
 parte iterantibus Gallis denuntiationes minaſque, Legati eos miti-
 gare ſtuduerunt, affirmantes, cuncta peragi ſine illorum detrimen-
 to, & ſaluis expreſſè eorum iuribus: id non modò decretum initio
 fuiffe à Synodo de quocumque loco, qui illic cuiuſis hominum tri-
 bueretur; ſed in epiftola peculiari Pontificis declarari, & in præ-
 ſentia offerri à ſe cuiuscumque legitimæ fidei cautionem: Orato-
 rem Regis Hispanici cogi non poſſe, ut alijs inuitus cedat: quem-
 adniōdum conſenferant Galli, ut ille in loco extra ordinem ſede-
 ret; ita conſentire poſſe, ut modò extra ordinem illi thus & pax
 porriganter. Sed omnis adhortatio irrita; cùm existimarent Gal-
 li, cunctas denuntiationes & cautiones eſſe velut arma aërea & char-
 tacea, facta verò res ſolidas; & vbi ſemel inducatur quomodo
 cumque poſſeffio, obtinentis conditionem nimis euehi: Quamob-
 rem Legati Guerrerum misere, qui Lunensi proponeret, acquiesce-
 réthe quietis gratiā, ſi eo manē thuris ac pacis honor nulli Orato-
 rum exhiberetur, confirmato tamen prompto iſorum animo ad
 complenda ipſo petente Pontificis mandata. Acquieuit Lunensis,
 executione Pontificij mandati in aliud ſolemne festum reſeruatā;
 quod tametsi post triduum aut quatriduum ſecuturum erat, tamen
 & Legatis, & fortaffe iſi Lunensi ſpes inerat, controuersiam in-
 terim per negotium in concordiam adductum iri: aut certè adhi-
 bitis cum Præſulibus Italī, Hispanis, ac Germanis, opportunis
 ſtudijs, tunc præpeditis ab iniuncto arcano (quod ſi offenſas pro-
 cul arcet, ſimul impedit auxilia) Præſules illos rem ſuſtentatueros,
 reiecturosque verba contumeliosa, à Gallis in Pontificem parata,
 adeoque ſublatā Gallicā natione, reliquos omnes honorifice ac
 reverenter de Pontifice locuturos: quod in tam multipliciti inge-
 niorum varietate ſibi polliceri non poterant in re improuifa. Verum

Y y 2

Legati,

1563. Legati, habitâ ratione hinc disertæ Pontificis iussionis, hinc reuerentiæ debitæ Regi Catholico, in cuius gratiam id præcipiebatur, studuerunt in hac mandati præteritione cautè tutoque se gerere, quod neuter eorum Principum id ipsorum culpæ imputaret. Et id circò per Madruccium, Drascouizium, & Polonum idem quod anteà de integro proposuere Lunensi, eamdemque responcionem ab eo retulerunt. Iam verò quamvis huiusmodi consilium de thure ac pace omittendis, à Drascouizio elapsis diebus propositum, Lotharingus reiecisset; tamen in illis rerum conditionibus considerarunt Galli, si adhuc ipsi obdurescerent, coactum iri Legatos ad exequenda mandata, seque reipsâ causâ casuros, & abalienatos à Pontifice, si illi nocerent, maius fortasse detrimentum illaturos fuisse suo Regi, ætate parum firmo, minusque dominatione, & quasi ad acturos Regem Hispaniæ ad se ab ipsis seiungendum, Piumque sustinendum, ut qui in ipsis gratiam ea turbamenta patetur. Præterquam quod dum animum nimis inflexibilem præseferrent, deteriorem apud Synodus & extraneos suam causam reddidissent: humana quippe mens proclius semper est ad ferendam sententiam in eum qui honestam concordiam recusat. Postremò, tamquam Christianis, ac tamquam hominibus, horrori erat, se ministros esse clodium Christiani generis, & orbis terrarum.

^a In schedula Vicecom. signata 30. Iunij 1563.

Nonnemo etiam retulit, Gallos ^a ex nescio quo Legatorum actu suspicatos fuisse, si ipsi contestarentur, illos velle actum ad Synodi suspensionem progredi. Quacumque potissimum causâ permoti fuerint, tandem ad hoc temperamentum deducti sunt, vt eo manè memoratus honor non modò non adhiberetur Oratoribus, sed ne ipsis quidem Legatis, quod ab ordine superiore rei nouitas initium duceret. Legati verò intelligentes, vbi ipsi repugnarent, in seipso vituperationem, odiumque tanti dissidij reiecturos, facile consenserunt. Ita Sacrificium, quod interruptum fuerat, continuatum: temporis enim spatium, à concione occupatum, dissensioni comprehendendæ minimè sufficerat. Et Sacro peracto Hispanus Orator ^b, ecomitis ad cui mos erat è cœtibus egredi post Legatos, primus & ante Crucifixum cem egressus est.

^b Litteræ VI. Bo. Romænum 30. Iun. 1563.

Breuibus hisce inducijs potius quam pacificatione illius parati confititus, animi ex horrore præsenti aliquantulum respirarunt; sed agitabantur sollicitudine futuri, quam si melior hinc spes solatur, hinc acrius cruciatur liberior quidam ac minus hebes rationis obtutus.

CAPVT

Præsidum consilia, quò Gallorum contestationes retunderent. Declaratio & apparatus Lunensis ad executionem operis, & defensionem Pontificis. Varij Patrum sensus. Legatorum consilium prius de re confienda, postea de suspendenda, & tandem tabellarium ab ipsis ad Pontificem missus.

Eodem die cuncti Principum Oratores adiere Legatos, alij tamquam litigatores, alij tamquam sequestri. Illi verò singulis responderunt, sibi non licere obedientiæ Pontificij mandati deesse, ad quam ipsos Hispanus compellebat. Quocircà Simonetta, ut pararet ^a responsa contestationibus, quas præsenserat, Paleottam acciuit, & ab eo petiit ut eorum exemplum digereret. Respondit ille, Sibi consentaneum non videri diuino obsequio, ac bono Pontificis, absque necessitate ignem immensum, & forsitan inextinguibilem accendi: à cunctis Patribus Synodi præuideri oboris lacrymis Galliæ schisma; & Oratorem Poloniæ prænuntiasse, cum Galliæ iactura Polonię perditum iri. Tum Simonetta: Mandato tam diserto Legatos vrgeri, ut eorum munus esset, non prudentiam in expendenda re, sed obsequium in perficienda exercere; adeoque auxilium à se, non consilium peti. Sed Paleottus virili fiduciâ negauit, velle se auxilium conferre operi, vnde clades imminerent Ecclesiæ: nec vim incuti à iussu Pontificis; siquidem à Deo, qui Pontifici & omni creatæ potentiae superior erat, oppositum præcipi, vetante, ne certus schismatis formes in Christiana Republica præberetur. Præterea, secundum omnes degum interpretationes, nullam humanam iussionem habendam esse pro rata in eo euentu, in quo notabilis conditio num mutatio facta est, à supetiore non præuisa, & eiusmodi, vt si ab eo cerneretur, deberet, ac vellet iussionem reuocare. Similiter Boncompagnus, ad id accessitus, simile responsum reddidit. Nauagerus, educatus inter quietos ac moderatos sensus Veneti Senatus, in eamdem propehdere sententiam videbatur: quamobrem reliqui etiam Præsides consensere ^b, destinantes Romam tabellarium, noua mandata petiturum post delatam notitiam integrum præsentis rerum status; nulli tamen hoc ipsorum animo supersedendi patefacto, quò & liceret ipsis tum illum mutare, vbi id opportunum arbitrarentur, absque inconstantie nota, tum agere interim de con-

^a In Actis
Paleotti.

^b Litteræ Legatorum ad Borromæum
1. Iuli 1563.

Y y 3 cordia,

1563. cordia, cum spe maiori successus, dum Galli magis formidarent, & Hispani censerent, per maiorem dignitatem à se concordiam iniri, quasi largientibus quieti publicæ id quod in ipsorum facultate situm erat.

Itaque ad Pontificem scripsérunt, factum vniuersè improbari non modò ab ijs qui neutri partium inclinabant, sed à Lusitanis, & etiam ab aliquo Hispaniensium. Videri communiter, videri tot egregijs viris, etiam inter studiosissimos Apostolicæ Sedis, magnam inferri iniuriam Regi pupillo, quando nec auditus, nec in ius vocatus suâ possessione priuabatur. Huiusmodi onere nedum quidem fuisse grauatum in Aula Cæsaris, patrui Philippi Regis; quin nec in Aula Pontificis, cui meritò liberius licuisset in ea quam in Synodo res ordinare. Prænosci, Gallis esse in animo Legatos adire postridie, & hanc planè exceptionem producere, dicentes, non futuram in Synodo eam Patrum libertatem, eamque cuiuslibet personæ securitatem, quas toties Pontifex promiserat; vbi ne ipsis quidem Patribus auditis, res adeò noua absoluto ipius imperio perageretur, & Rex pupillus, tot sæcula tamquam Ecclesiæ primogenitus in honore habitus, qui per suos Præsules Oratoresque eò conuenerat, tam palmarem iniuriam pateretur. Neque solum scribebant Legati opus illud ut iniustum damnari, sed etiam ut noxium. Parari à Gallis in diem Dominicum proximè futurum, quo die rem peractum iri putabant, memoratas contestationes, vocibus erga Sedem Apostolicam & Pontificatum reuerentiâ plenis, & erga Lunensem, eiusque Regem beneuolis, quò postea integrum fel in caput Pij IV. profunderent: & in diem posterum protectionem destinare, minitantes, se contra Pontificem acturos, & alterum creaturos, per consuetam schismatis rationem; quâ in re ingentia sibi auxilia pollicebantur à coniunctis viribus vniuersi ferè Septemtrionis. Ex altero etiam capite non modicam infamiam nasci, cum Pontifex calumnijs appeteretur, quòd ex emendationis horrore vellet etiam cum Christianæ gentis pernicie Synodi dissolutionem; at verò postremis illis diebus Gallos proniores ad rem expediendam conspici. Existimari propterea, Pontificem prudenter moueri posse à tot nouis conditionibus ad reuocandum aut suspendendum mandatum, & nolle, vt ea functio exhibendi thuris ac pacis, Deo cultum, & Ecclesiæ pacem auferret. Præstd esse excusationem cum Hispanis ministris, qui simul Pontificis beneuolentiam viderant, simul experti erant tam grauia discrimina turbarum, quas animo non præceperant, ut qui facilem rei exitū Pontifici prædixerant.

1563.

rant. Postremo loco Legati, ne se aut debiles aut contumaces ostenderent, promptam operam suam offerebant, vbi Pontifex in iⁿc^epto persisteret; indicantes se rem ita protracturos, vt ante Sessionem ea peragenda non esset, quo tempore tabellarius iam rediisset. Pontificem quoque monuerunt, à Lotharingo ad eum Musottum mitti, ipsum de negotio edoceturum, veniamque peti-
turum, vt dicebatur, in Galliam remigrandi.

2. Et re ipsa Musotus viam prius arripuit quā Pr̄sidum tabel-
larius, detulitque epistolam ad Pontificem ⁴, eius exordium immen-
sam subiectionem prae se ferebat, vbi Lotharingus sua singu-
la dicti censuræ Pontificis subijciebat. Verū hoc praemissō, quasi
alexipharmaco quo notam irreuerentis & immoderati vitaret, sub-
sequebantur formulæ supra modum efficaces ad exprimendam
grauitatem iniuriæ, quā tantus Rex ladebatur: & hec inerant
verba: *Nisi magna prudentia ac pietas Lunensis, & nostra tolerantia ob-
stitteret, non defuit ex parte Legatorum, quin sancti Petri diem festum fu-
nestissimum ac infeliciissimum reddidissent omnium quos Christiana Respu-
blica deplorasset.* Pergebat ille conqueri, quod demissius, eò acrius,
quod Pontifex, aduersus quā alia vice sibi per Musottum signifi-
carat, imperasset (vt ille dicebat) Legatis, violatæ obedientiæ cri-
men incursum, ne Lotharingo quidquam concrederent; praecipue
verò negotium illud, in quo ipse supra reliquos potuisse Ponti-
fici seruire, quemadmodum experimento liquebat: quamquam
enī ex improviso res ipsi accidisset, tamen nisi sua & probi Præ
sulis Hispani (Guerrerum significabat) opera intercessisset, mini-
mum malorum quæ contingere poterant, Concilij solutio fuisset.
Compelli se à gradu, quem obtinebat in Ecclesia, & à quietis de-
siderio, ad illum monendum: Si mandatum dederetur in opus,
Oratores declaraturos, quando ipse parentis officia reliquisset, &
partis personam suscepisset, latâ non auditis Gallis sententiâ, nolle
se illi sententiæ submittere, nec sibi deesse, nullâ habitâ Synodi, vel
cuiusvis ratione, cunctis arreptis armis suæ caufæ opportunis.
Compertum esse Pontifici, nihil intolerabilius accidere mortali-
bus, quā se iniuriâ offensos cernere, idque potissimum Princi-
pibus; vnde iræ suæ cunctis modis indulgent, cunctisque respecti-
bus oculos claudunt, & ministri coguntur interdum, vt obsequan-
tur, adea quæ sibi displicent peragenda. Neminem illic esse Ita-
lum aut Hispanum, qui contra Pontificem non vociferaretur. Illum
igitur à se rogari per Iesu Christi viscera, vt ab eo proposito resi-
liret, sineretque Synodus progredi sicut incepérat: siquidem pro-
sper

Littere Lo-
tharingi ad
Pontif. ultimo
Junij 1563.
in adducto
libro Gallico,

1563. sper ac cejer exitus sperandus erat , pro ipsius voto ; se verò polliceri ita enixurum , vt id eueniret nullà præteriti habitâ ratione , dummodò in posterum detrimentum illud Regi non inferretur . In reliquum intelligeret , nullà ratione euenturum , vt duo illi Principes ad arma concitarentur : opportunum consilium , ne id contingere , repertum iri ; non item , ne Pontifex perpetuis vexatam molestijs vitam duceret , quamvis in centesimum annum ea protraheretur . Rursus postea leniebat asperitatem iteratis demississimis excusationibus liberæ scriptionis , quam studio ac benevolentia tribuebat : atque ad epistolæ calcem , Italicè scriptæ , duos apponebat versus Latino idiomate chirographo suo , ad fidem nuntio conciliandam .

*¶ t. Jul. 1563
In dicto li-
bro Gallico.*

Paucis elapsis horis post discessum Musotti innotuit Lotharingo , Præfides in procinctu versari , vt tabellarium mitterent : & plus minusve eorum suspensio sibi suboluit . Quare per hunc postriorem tabellarium breuem epistolam latine scripsit ⁴. Dicebat , missam à se fuisse priorem epistolam , quasi res publicas desperante ; sed postea cum animaduerteret , Legatos rationibus aliquantulum commotos , promptosque ad mittendum Romam tabellarium , voluisse se iterum ab eo petere , ne schismatis in Ecclesia auctor fieret , cum pro certo illi affirmaret , res Concilij benè digestas esse ad Sessionem concorditer celebrandam ; postquam si Pontifex vmbbris dilectis , vellet suā vti operā , quemadmodum ex Musotto cognosceret , se Diuini obsequij , Sedisque Apostolicæ studiosissimum experimento compertum iri .

*¶ Secunda
epistola Le-
gatorum ad
Borromæum
t. Jul. 1563.*

Sed Legatorum tabellarius , qui hanc secundam Lotharingi epistolam detulit , alteram simul eorum attulit , quā negotium variari nuntiabatur , & spes efficacitatis in eo negotio obturbabatur . Epistolam igitur ad Borromæum per eumdem tabellarium adiecere , narrantes , post obsignatum litterarum fasciculum se audiuisse , Lunensem vnā cum suis omnibus firmo esse animo , vt die proximo Dominico traditum à Pontifice mandatum opere completeretur : atque in eo illi adhærere Cæsarianos , repugnantiam Gallorum damnantes ; adeoque Lunensem , post adhibita cum Lotharingo studia per eosdem Cæsarianos , velle eodem die tres Episcopos ad illum mittere , ipsi exposituros susceptum à se consilium , simulque per eos conqueri de Præsidum languore , quod huiusmodi querela in illos iacta , esset verius eorum , & ipsius pariter Pontificis purgatio ; cum ostenderet , Pontificem à Rege fuisse permotum , non ipsum motorem esse , sicuti Galli sibi persuadebant , aut studebant alijs

alijs persuadere. Post hæc eosdem Præsules Lotharingo significaturos, auditum à Lunensi fuisse rumorem contestationum, quæ ab Oratoribus Galliæ parabantur: se vix posse illi fidem habere; quod si verum esset, mirari se, id à Lotharingo tolerari. Profectò se illis denuntiare, vbi Galli verba minus honorifica in Pontificem adhiberent, Lunensem per consimiles formulas ipsis responsurum; cum suus Princeps pati non posset, communī suoque Parenti peculiari iniuriam inferri. Regem Christianissimum suo tempore illis meritò succensurum, quod puerili eius ætate ipsum ab Ecclesia deuinxissent: interim verò abeuntibus Tridento Gallis, non idcirco non persisturam ibi Synodum. Ita noua Legatorum epistola; qui per huiusmodi nuntium minus ad exequendam rem, magisque ad suspendendam timidi, epistolam clauerant, animum haud medicter ancipitem præ se gerentes; siue quod talem re ipsa gererent, siue quod vellent sibi retinere libertatem ad omne consilium, quod ipsis opportunum fuissent incidentes rerum conditiones: postremò addebat, se Deum rogaturos, ut ab eo dirigerentur; quā in diutissimè possent, moras protracturos; curaturos, ut quacumque ratione concordia agitaretur; & vbi animaduerterent fieri non posse quin altera partium se lassam putaret, minus malum electuros.

Ad extrema rerum discrimina ministris conducibilis semper non est cautio, ut ipsis, quemadmodum creditur, diserta Principis iussa præstolentur; tum quia sibi nequiter nauatam operam existimat ab ijs qui velint se subducere, ipsum verò exponere cunctis vituperationibus, quique indemnitatì sua intenti, afferunt magni ponderis negotio detrimentum, ex eo quod rectorem habeat longinquum, & non plenè conscienti, sicuti ijs sunt, quibus res ob oculos versatur, adeoque consilium suggeritur à conditionibus cuiuscumque momenti; tum quia illud negotij detrimentum, tametsi omni adhibitâ cautione, in ipsos ministros recidit, cum semper infelix euentus causæ proximæ vitio tribuatur, adeò ut ipsa quamquam vita, nedum anima expers, ab hominibus plecti soleat: quod exemplo lusorum comprobatur, qui ludo vieti talos diuerberant, alealque dilacerant.

1563.

C A P V T X.

Responſa Pontificis ad Legatos & Lotharingum. Quæ Lunenſis significauit ad Pontificis defensionem. Concordia Tridenti compoſita inter Oratores ante Romanæ reſponſionis aduentum: quæ reſponſio idcirkò poſteā non vulgatur. Iudicium de varijs rebus, quæ in hoc negotio contigerunt. Lansaci diſceſſus.

• Litt. Vice-
comit. 30 Iu-
nij. & 1 Iulij,
& la brevis
1. Iulij 1563.

Allocutus fuerat Lunensis complures Præſules, ſui & Regis Hispaniæ studiosos ^a, firmumque præ ſe tulerat animum ad incepturn profequendum, & emulorum confeſtationes confutandas: iij verò ſuam omnem operam exhibuerant ad decus Regis ac Pontificis ſuſtinendum. Tamen rumor fuit, à quibusdam Hispanis, verum bonum imaginario splendori anteferentibus, illum grauiter admonitum fuifſe de acceptis ab optimo ipſorum Rege mandatis, ne abrumpendæ amicitiaz cauſam daret, quorum mandatorum transgressionem coram ipſo Rege illi exprobraffenſt; & vniuersè credebatur, quemadmodum in quoquis Conuentu maior pars ad pacem propendit, maximè verò ſi Conuentus ex togatis conflat, & ſi cauſa contentionis propria non eſt; ita vbi actum eſſet de re exequenda, maiorem Synodi partem petituram fuifſe ut expeſtarentur noua mandata Pontificis, ad quem compertum erat fuifſe tabellarios miſſos; quamquam aliter fortaffe contigiffet die festo S. Petri, dum animi in re habita imparati erant tuni à conſilio, tum à coniunctione inter ſe, ſine qua ſubiecti non audent superioribus repugnare.

Pontifex facti nuntio accepto, non modò non vituperauit Legatos quaſi languidos in peragendo mandato, ſed vnicum illud in ipſorum litteris ipſi displicuit, quod nimirum ſuſpensum animum præ ſe tulerint in protrahenda executione uſque ad iteratam ipſius iuſſio rem. Alias ille quidem ipſi iniunxerat ^b, ne ſe cohiberent ob

^b In manda-
tis eradicis
^c Maij. &
alibi memo-
ratis.
^c Vtraque
16.Iul.1563.

contestationes, aut diſceſſum Gallorum Tridento; ſed progressus non fuerat ad id præcipiendum, etiamſi eorum ab Ecclesia ſeceſſio prænoſceretur. Quare duas ^c reſcripsit ad Legatos epiftolas, alteram prolixam & arcanam, alteram breuem, & quæ oſtenderetur.

In priori hiſtēbatur verbis: *Vbi ſchismatis periculum adeſt, cuncta effi- cienda ut evitetur, & omittendas eſſe cunctas honoris emulations, ſicut leges omnes, Canones, & sancti Doctores precipiunt. Addebat, Sperare ſe interim, Legatos ad res nouas haud progressos; imperabatque ne in*

in posterum progrederentur, sed pro virili rem protraherent; quamcumque concordiae rationem tentarent; & vbi cuncta temperamenta deficerent, offerrent se litem Synodo commissuros: quod à Gallis acceptum, & à Lunensi repudiatum, eundem ad silendum compulisset, & Pontificem ab omni obligatione subduxisset. Dein ita sequebatur: *Ex quo Pontifex renuntiatus sum, numquam Oratores Regis Catholici ab hoc postulato desiterunt, eò usque progressi, ut dicerent, statuisse Regem Oratorem suum Romam & etiam Tridentino reuocare, nisi optatus ab illis locus tribueretur. Quare animaduertens periculum alienandi à me iam tenui ex causa Regem adeò potentem ac probum; & ex altera parte Gallos Diuino obsequio deesse per hanc pacificationem hereticam, ac per alia edicta ab ipsis promulgata, & per concionatores ac ministros hereticos, quos ad Provincias mittunt reluctantibus Catholicis, & per abalienationem bonorum Ecclesiasticorum, me inuito ab illis exercitam; ac præterea cognoscens, in cunctis Concilij argumentis Gallos esse non modo qui aperte auctoritatem tum huius sanctæ Sedis, tum nostram oppugnant, sed qui student Principes in me consociare, coactus sum ad ea que nostis, procedere, ne nudus, & omnis opis expers destituerer. Sed equidem in animum induxeram, rem quietè progressuram, sicuti ministri Hispanienses hic pro certo affirmabant, & vos etiam scripsistis Lunensem confirmasse. Quamobrem cum in praesentia schismatis periculum animaduertatur, tametsi putem in quoquis euentu Gallos in illud prolapsuros, quin videntur iam fuisse prolapsi, spectatis agendi rationibus, & egregys eorum facinoribus, que modo memorauit; tamen quod ad me attinet, neque causa ad id, neque cause species præbenda est. Equidem cupio, ut in arcano lateant hac iussa supercedendi executione litterarum nostrarum de pace ac thure, quoisque per utramque partium licebit, quod honorificentius & opportunius de concordia agi possit, hic à me, istic & vobis: verum vobis liberum erit, vbi id expedire arbitremini, hac iussa vulgare. Peculiare illud, quod Galli de me blaterant, risu vobis excipiendum est: sunt enim calumnia ac diserta mendacia, inuitandi tamen à vobis sunt, ut hasce litteras producant, quas esse penes Reginam autumant, simonia plena; cum optimè mihi compertum sit, quo statu sim, & quo pacto electus: & cum hoc, tum reliqua que ad me scribitis, nec esse, nec umquam repertrum iri. Negat Masottus hac verba prolatæ umquam fuisse: illum tamen reprehendi, eiq; dixi, cum vos testemini ea ex Gallis audiuisse, vobis magis quam reliquis omnibus fidem habendam. Vestrum erit ita virtutiter ipsis respondere, ac dicere, si ad cause acta confiencia procedendum erit, nos in ipsis confiendis magistros esse, & absque multo labore viam reperturos, si nos pergent Lascere, ad dicendam in eos causam per aquitatem ac veritatem:*

1563. corum acta erunt auctoritate vacua , & innixa mendacio ac malignitati: sed mirum non erit ut qui Deum deserit, nos etiam deserat.

Hæc loquendi ratio , quâ respondere Legatos iussit Pontifex ; ad ea quæ de simoniacis scripturis iactabantur , satis animaduertitur nec sontem nec trepidantem sonare. Præterquam quòd vbi se Pius reum sensisset huiusmodi scriptorum , & re ipsa vereretur ne scripta illa penes Reginam extarent , quoniam pacto fuisset ausus tot repulsis & querimonijs toto Pontificatus decursu eam prouocare ? Verùm euidens falsitas huiusc criminis , quod nonnemo temerè malignus in hoc genere aduersus Pium IV. sparsit , & quod Suavis cupidè collegit , alibi hoc in Operè ostensa est ; adeoque superuacaneum esset , easdém rationes à me repeti ad hominem refellendum , qui eò audaciæ deuenit , vt eas quas somniauit simoniacæ syngraphas tam assueranter referat , périnde ac si in publico scribæ tabulario illæ seruarentur , & cuicunque liceret originarium auctographum illic inspicere. Nec temperare sibi potest , quòd minus,dum narrat admodum emundatis formulis, ob notitiæ penuriam , rem in eo Concilio gestam adeò memorabilem , referat tamen

¶ Hæc parata . ötestatio impresa est in memorato libro Gallico; ibi inter acerbissimas contumelias in Pium IV. explosas , otiosum in pharetra relicturn cernitur telum illud venenatum , & supra cetera lethale , quod ipsum transfigeret , quasi conuictum simoniacæ & minimè legitimæ electionis: quod palam facit , cur Ferrerius , cùm animum conuertit ad verba volantia , in chartæ perpetuitate infigenda , vt causam in omnium conspectu sustineret , opponere ausus non fuerit id quod sciebat à se defendi non posse. Haud equidem existimem extra rem esse , aut vtilitate vacuum , generatim admonere , huiusmodi populares fabellas , quæ circumferuntur per ora imperitorum malignorūmve de varijs Pontificibus , incredibiles habitum iri à quo quis homine cordato , earumque rerum perito. Cuiusmodi prudentia inesset in Cardinali , qui hoc syngrapharum genus ab eo peteret , quem vellet sibi Dominum consti-tuere , traditâ illi potentiatâ , qui se ab ipso lethaliter affectum iniuriâ existimaret , qui que ratione Religionis non habitâ , stimularetur ad occulam ipsi cladem moliendam , quòd sibi suæque dignitati consulere ? Præterea , quoniam pacto quidquam sibi emolumenti traheret ab illo scripto , quod hominem qui ipsum produxerit plenè conuincens , eumdem primo loco damnaret tamquam reum atro-

atrocissimarum pœnarum, atque infamiae, quæ non vni minùs quam alteri è sacrilegis pacifcentibus imponuntur? & quamquam huiusmodi syngraphæ ab eo, qui regale Sacerdotium ambiret, tradarentur Principibus, pœnas ac tribunalia minime formidantibus, quoniam pacto eas in lucem producentes effugerent totius Christiani generis vituperationem æternam, quod supplicium horrorem incutit cuius animo vel maximè sensu carenti?

4 Nos verò cum responso Pontificis ad Legatos reuertemur. Ille pro more hominum, qui student in rebus à se gestis non prudentiam modò, sed emolumentum inuenire, addebat, arbitrari se, antegressa mandata sua à Diuino afflato prouenisse. Etenim veritos Gallos, ne huiusmodi dedecora quotidie paterentur, animum inducturos ad Synodum aliquâ ratione confestim terminandam, adeoque eam offensionem ab Ecclesia sublatum iri; cuius rei indicia à se conspici in litteris Lotharingi. Atque hinc liquet eorum vanitas, quæ Suavis comminiscitur, Reginam iam à proximè superiori mense voto Pontificis morem gessisse in Concilij negotijs. Significabat insuper, Musottum tamquam ex se ipsi proposuisse, vt Pontifex Lotharingum post paratam Sessionem Romam inuitaret, quòd cum eo ageret de ratione absoluendi reliqua argumenta, & Concilium; se verò habere in animo hunc illi honorem exhibere Musotto regreso. Denique imperabat, vt vbi oportuisset ipsis nouum supersedendi mandatum patefacere, id agerent productâ alterâ ipsius epistolâ breui, & quovis offensionis verbo purgatâ, quæ sic loquebatur: *Nostra mentis non fuit, per eam iussionem, quâ iniunximus ut pacis imago & thus exhiberentur, ulli partium detrimentum inferre, nec existimamus illud illatum fuisse. Si oppositum intendunt Galli, placet nobis ut id à vobis vna cum Synodo cognoscatur; simulq; prospiciatis, ne cui inferatur iniuria. Quod si Regis Catholici ministri hoc iudicium recusaverint, de hoc ipsa nos commonebitis. Interim verò iussionem hanc de pace ac thure pro suspensa habetote. Nos verò omnem operam utrumque impendemus ad concordiam consequendam; & quod spectat ad iustitiam, nulli deerimus.*

5 Per hæc negotio consultum est. Sed plerumque morbis impetuosis remedium quod è longinquo mittitur, prægressam reperit aut sanitatem aut mortem. Antequam Tridentinæ turbæ Romam peruenissent, quies Tridenti coorta fuerat^e. Legati proniorem semper animum gesserant ad supersedendum executione, & ad credendum, magis decere Pontificem, vt mandata suspenderet. Conspicabantur enim in Synodi corpore mentem Gallis addictam, adeò

^e Quod hac
de re sequi-
tur, habetur
in litt. Legat.
ad Borrom.

4.Iuli, & in
Adis Paleot-
ti 1563.

1563. vt ipsi Cæsariani, cùm se communiter reprehensos animaduerterent, quasi fautores iniustæ causæ, Legatos adierint ad se purgandos, professi, inductos se in contiouerſiam non tamquam vnius partis, sed tamquam pacis studiosos. Præterquam quòd ex ipsis Iurisperitis Præsidum complures opinabantur, eam causam suapte naturâ ad laicūm Tribunal pertinere; adeoque cùm ea inter meros laicos versaretur, non posse Pontificem procedere, nisi secundum ius commune, nimirum citatis & auditis partibus.

Ex aduerso tamen obstringebantur promissione, quâ Lunensi polliciti fuerant, se rem peracturos eo postulante. Nec arbitrabantur expedire sibi, cohortationibus ad remissiora consilia Lunensem pertrahere, ne querelarum in se ansam præberent Hispaniæ Regi, vbi fortasse concordiæ forma illi displiceret. Interim Lunensis nihil omiserat studij ac diligentia, vt opinionem deleret, quòd Pontifex auctor fuisset illius flammæ ad Synodus dissipandam, testatus & voce & scripto, ea omnia ob Regis Catholici præualidani postulationem fuisse confecta. Quod autem ad contumelias in Pontificem iactas spectabat, non solum ille elato supercilio locutus fuerat in multorum Præsulum conspectu, sed scriptam responsionem confecerat, quâ mendacium nomen auctoriibus tribuebat, cum alijs ignominia formulis, eamque Lotharingo legendam obtulerat.

Iam verò quemadmodum ex duobus contrarijs excessibus conficitur temperamentum; ita ex oppositis tum prærogatiis tum ardoribus illarum partium in certamine, concordia orta est, his pactiōnibus composita: Vt Sessionis die seruaretur ordo habitus die sancti Petri; alijs festis diebus Oratores accederent ita ex compacto, vt altero accedente, alter non concurreret; aut eiusmodi ratio initretur, ex qua nihil turbamenti procederet: vt interim missis litteris ad vitrumque Regem, tentaretur, an ex ipsorum consensu firmius aliquid stabiliri posset. Laus præcipua huiusce tranquillitatis Lotharingo adscripta est, quòd Gallicos Oratores emollierit; & Granatensi ac Segouensi, tum quòd Hispanum induixerint; obstrictâ illi fide, & constituto vel suorum capitum vadimonio ad Regis comprobationem obtinendam, tum quòd Legatis denuntiauerint, ipsis ex conscientia nequaquam obstringi ab accepto mandato, cùm futuras clades prænoscerent. Ac præsertim manè quo imminebat procella, Guerrei opera cunctæ Ecclesiæ salutaris fuit: ac proinde vnicum hoc promeritum, præter alia complura, quæ duos hosce Præsules illustrarunt, satis illis fuit non modò ad compensandam turbationem aliquam ab ipsis in Concilio excitatam, sed

ad

1563.

ad reddendam eorum nominibus vitam immortalem per commendationem perpetuam in Annalibus Christianorum. Legati supra modum gauilii, Pontificem certiores fecerunt, aptiores concordiae modum optari non potuisse; Hispanos se obnoxios agnoscere ipsius propitiæ voluntati, nihil defloratâ huius gratiâ ab illa suorum ministrorum repugnantia, nec ab illa notitia propositi quod illi habebant in animo: Gallos iam certos esse, Pontificem non à seipso ad id progressum fuisse, ut Reges ad certamen compelleret, sed ab imperio Hispanorum commotum ad id indulgendum, ne alteram partem amitteret, dum alterius possessionem minus firmiter in Ecclesia permanentem cernebat: ipsorum minas criminationesque despectas, quando nihilo segnius propter illas eo manè Præsides promptum obtulerant animum Hispano ad ipsi obsecundandum. Eorumdem contumelias in Pontificem voce ac scripto depresso, & in obsequij verba ab ipsis post concordiam commutatas: querimonias de iustitia eneruatas ab ijs quæ ipsis pacti fuerant, & quibus in comperto erat assensurum libenter fuisse Pontificem usque ab initio, nisi ab iisdem ipsis dissensissent, neque constantem præsetulissent voluntatem in apertis prærogatiæ signis postulandis. Ad hunc Legatorum nuntium Romanum missum per expeditum tabellarium f, suprà quam credi possit lætatus est Pontifex; cumque Musottus nondum prefectus esset, eum nono Iulij remisit cum suis ac Borromæi litteris ad illos, & cum suis ad Lotharingum responsis, quæ cum Legatis communicabat. Præsides amplissimam acceperunt ab eo commendationem prudentiæ ac solertiæ, quâ feliciter vni sunt; simulque ipsis significatum est, Musottum heri sui nomine pollicitum certò fuisse absolutum iri Concilium tam aptè ac tam facili ratione, vt vbi res ita eueneret, non mediocres Lotharingo grates habende essent. Huic respondit Pontifex litteris grauitate plenis de falsis insimulationibus, in se coniectis à Gallis, & ad suas aures delatis: quod referre non placuit auctori voluminis Gallici, per typos impressi, à nobis saepius producti; vt qui studiosè vulgauit quidquid Pontifici Synodoque contrarium in eius manus peruenit; adeoque cum reliqua penè omnia ab ipso extensa ponantur, huius epistolæ perbreuem ac mutilam summam refert. Sed nec minori benevolentia respondebat illic Pontifex Lotharingo de celeri Synodi conclusione, ab eo ipsi promissa, quam primo loco referendam illi acceptam scribebat, negans se Legatis umquam demandasse, sicut Lotharingus pro certo ponebat, ne quid cum ipso communicarent.

Et

*f Cuncta existant in Letteris Pontif. & Borrom ad Legat 9.Iul.
1563.*

1563. Et sanè oppositum palam fieri poterat Lotharingo ex tot negotijs, cum eo ad eam usque diem communicatis; sicuti mihi perspicuum redditur ex innumeris Borromæi litteris, per quas Pontificis verbis imponebat Legatis, ut plurimum considerent Lotharingo, mutuamque cum eo amicitiam exercerent; & nonnumquam eos penè obiurgabat ob illius querimonias, quasi parcus in eo obsequentes Pontifici: & è contrario hi semper se apud Pium purgabant, affirmantes, se abunde obsecutos fuisse. Verum est tamen, iisdem fere rationibus, quæ Pontificem retinuerunt ne illum inter Legatos cooptaret, retentum pariter fuisse ne cum eo eamdem quam cum Legatis fiduciam exerceret. Ex quo ille, quippe magno ac forsitan vasto animo, secum non plene agi putabat, sine notitia, ac penè sine administratione rerum omnium. At verò in eō postremo negotio Præfides disertè vetiti sunt, ne cui præter Lunensem data iplis mandata patefacerent; quæ interdictio allata fuit ab illis, suum silentium excusantibus aduersus Lotharingi querelas: id autem rationi vel maximè consentaneum apparebat, quippe quod spes omnis executionis sedata pendebat ab improviso. Quare mirum est, illum existimasse rem sibi communicandam, cum fuisset necesse vel ut ipse à data Legatis fide deficeret, re patefacta; vel ut in offensionem grauissimam incurreret suum apud Regem, si umquam innotuisset, rei scientiâ in ipsum transfusâ, Oratores ab eo non fuisse commenitos. Præterquam quod Lotharingus in colloquijs cum Drascouizio eam severitate prætulerat, ut posteà Lunensis Legatis fassus fuerit; Animi sui propositum à se illis prænuntiatum ex arte non fuisse pridie quam fieret, ne quid inde lucis perumperet a Lotharingum, à quo ipse fortasse verebatur, ne Oratorum animi ad pugnam potius quam ad pacem impellerentur.

^g Litteræ Legatorum ad Borromæum
4.Iulij 1563.

Quanq[ue] iam reuerà neque Lotharingus, neque quisquam ex addictis huc ut illi partium mutiis quidquam viuis est ad incendendum, sed potius ad extingendum ignem importunissimum: præsertim verò Ferdinandus hac in re animum potius probi Cæsarlis, quam studiosi Austriacæ familie palam fecit. Etenim præter summum molestiæ sensum, quem primo præ se tulit ob eos tumultas, anxius ne Synodi dissolutio subsequeretur, ultra modum commotus est, accepto rumore de se sparso, Lunensem suis cohortationibus impulsum ad ea processisse. Quamobrem ad Oratores suos scripsit ^h, affirmare se obstricta Cæsarlis fide, huiusmodi consilium nec à se promotum neque cognitum fuisse. Prætereà ipsis iniunxit, ut pro virili conarentur pacem componere, stimulantque

ⁱ Viena
7.Iul. 1563.

1563.

rentque Praesides ad operam simul nauandam. Sed in hoc visus ille non est plenam æquitatem exercere: dum enim querebatur de apposita sibi vulgo calumnia, quod illius perturbationis fuisset particeps; non tamen abstinebat se, quin ostenderet aliquam à se fidem haberi criminationi longè minus verisimili, coniectæ in Pontificem, quasi eâ viâ solutionem Synodi moliretur: tametsi ratio, quâ Ferdinandus usus est in eo ad suos Oratores scribendo, indicat, ab ipso non tantum id credi, quantum intendi ut per illum aculeum stimularentur Legati ad urgendam concordiam, pro qua varia considerauit consilia; simulque ea cuncta perfici non posse cognouit, eo excepto, de quo planè conuentum est, & de quo imperauit Oratoribus suis, ne in pacis gratiam grauarentur consuetos honores non accipere. Adiecit, ubi consilium non procederet, quod tamen non credebat, hortarentur Lunensem, tahtisper dum res componeretur, obtenderet siue morbum, siue aliud quidpiam, ne interesset Sacris solemnibus, nec Ecclesiæ tanti detrimenti ipse fieret occasio. Sed postea cognitâ concordiâ, cuiusmodi ipse meditatus eam fuerat, ingentem latitudinem præse tulit¹, suosque iussit non solum Sessionis die, sed quacumque aliâ solemnî actione, consentire ne ipsi pacem & thus acciperent, donec alia patesceret via communis consensus.

¹ Epist. Cœfariis ad suos
Oratores
Viennâ 4. Iu-
lij 1563.

¶ Præ ceteris gaudium Synodi in immensum excreuit, quod Petri nauim conspicaretur extra discrimen, anteà ineuitabile creditum, impingendi in alterutrum ex oppositis scopulis. Sed fortasse, tametsi malum imminens reuerâ ingens fuisset, fuit tamen minus opinione. Credibile non erat, Regnum Galliæ, præter antiquæ pietatis spiritus, etiam ex politicis rationibus, vltre progressurum in vltionem, quam ad summum ad præcidendum commercium cum viuente Pontifice. Etenim si per schismata procederet vltius ad electionem Antipapæ, seipsum tunc diuisum, adeoque infirmum, nec minus debile ex debili regnantis ætate, exposuisset iniunctiæ Pontificis, & Catholici Regis, in quem Regem coiissent respectus Religionis, existimationis, & dominationis, quiqe distractus id temporis non erat in alias potentes hostes, sicut acciderat ipsius parenti, cum Anglia à Catholica Religione descivit. Quapropter, quamquam Oratores Gallici peruersiones hasce denuntiarent, satis ipsi animaduertebant, posse quidem denuntiationem causæ prodesse, præsertim apud multitudinem, quæ ad se commouendum metitur magnitudinem, non verisimilitudinem danni denuntiati; sed non minus etiam executionem ipsi Galliæ noc-

Pars III.

Aaaa

turam,

1563. turam, quandoquidem primus gradus futurus erat conie^ctio Regis pueri in manus hæreticorum, hoc est rebellium, imo eiusmodi, qui volebant esse hæretici, quod rebelles esse possent.

Ceterum quamuis tum Galli tum Hispani varijs tunc vituperationibus carperentur a suis ciuibus, aut liuidis aut immoderatis, aut perperam expertis, perinde quasi nimis faciles animos in eo honoris apice gessissent, utriusque tamen reuer^a prudenter sui Principis causam egerunt. Hispanus quatuor res plenè obtinuit, quas sibi initio propoluerat; non cedere, habere locum in publicis actionibus, Synodus non perturbare, & amicitiam cum Gallis non præcide-re: atque ea cuncta plaudente Synodo; ipsius pietati ac moderationi successere. Quod si amplius voluisset, obstantibus fortasse Patribus id neutiquam obtinuisse, aut saltem illud consecutus per modum temporariæ sanctionis, & saluis utriusque partis iuribus, atque omnibus ægrè fermentibus, diutius eo frui nequisset: interim vero traxisset in superbiaz Hisp^{anica} crimen Synodi dissolutionem, & omnia detrimenta, quæ Christiana Respublica fuisset passa, diminutâ non mediocriter gloriâ tam egregiæ Nationis, & Philippi Regis, amplissimè collaudati, cui etiam graue onus impoluisset & Pontificis sustinendi, & cum vxoris fratre pugnandi.

Nec minus ex arte luserunt Galli, saluo Rege; tametsi maior pars peditum, & nobiliores latrunculi, contrariae parti adhærerent, & æqualitatem illam euitarent, quæ ipsis detrimentum inferre poterat. Vbi amplius inflexibiles persistissent; iam suprà expendimus, quantum fauoris causæ suæ perdidissent in Patrum & cunctorum hominum animis; cumque necesse esset Legatis in eo euentu mandatum exequi, reipsa fuisset inductum aduersus illos exemplum, ad quod sustinendum ipsi Galli, infensis animis secedentes, coëgissent Synodum, ac Pontificem; adeoque illud postea facile securis Cæsare Philippi patruo, alijisque Principibus ipsi coniunctis, difficile erat, ne idem exemplum amplexarentur omnes Aulæ catholicæ: quin fortasse in grauissimis Galliæ perturbationibus ea poterat ingruere necessitas, ut prudentia ac publicum Regni bonum oculos auerteret ab eo iure speciosæ prærogatiæ, quando conceduntur interdum amplissimæ ditiones, hoc est, potentiaz prærogatiua. Quocirc^a non conspicor, in ea re Gallis aut Hispano posse meritò inurianotam pectoris exigui, sed potius utrisque laudem ingentis capitis tribuendam esse; quamvis non raro vulgus ingens pectus appelle^t ingentem ferociam cum exiguo capite.

Confe-

ii Confectâ concordiâ, Tridento discessit ^k Lansacus, reuocatus in Galliam, remanentibus Ferrerio & Fabro. Et post rem gestam die sancti Petri, etiam antequam lis componeretur, Lansacus & Lunensis inuicem sæpius per honoris officia sese inuiserant ^l, cùm intento essent animo, Hispanus ad obseruanda mandata sibi tradita, ne amicitiam cum Gallis abscederet; Galli verò ad exercendam indignationem solum in Pontificem, ne ipsorum Princeps ad grauem cum Hispano Rege contentionem adigeretur.

Tametsi animorum commotiones dominari magis in regnantes soleant, cùm eas potentia quasi quædam nutrix exaturet; submissiores tamen videntur, quia ibi reginæ suæ obtemperant, hoc est, dominandi curæ.

1563.
k Hęc omnia
constant ex
Diario 7. Iul.
ex epist. Legat.
7. Jun.
& ex catalo-
go Oratio u
præsentium
7. Sef. Pij IV.
l Litt. Vice-
comitis ad
Borromæum
4. Iulij, & lit-
teræ Iadens.

C A P V T X I.

Consilium Cardinalium & Oratoris Vargæ, habitum à Pontifice de Canonum ac doctrinæ forma à Legatis missa. Celebre Varge scriptum. Votum Pontificis, ut omittentur duæ quæstiones magis contentiose, & consimilis Cæsaris voluntas, sed Hispanorum repugnantia; & propensio Hispanicae Aulæ ad Synodum protrahendam. Lotharingi opera ad rem expediendam, & ad concordiam, quæ priùs in Conuentu peculiari Praefulum præstantiorum stabilitur, & posteà in generali. Litteræ ad Concilium à Belgij Gubernatrice datae.

Nuo externoqué litigio iam absoluto, persistebant adhuc vetera & intestina. Exemplar Canonum ac doctrinæ, à Legatis missum ad Pontificem, ipsi principio suspicionem iniecit, vt idem posteà per ^a Borromæum rescripsit, Quod Galli, & quidam ex Hispanis, vellent per eas voces generales & captivas indicare, iurisdictionem à Christo proximè prouenire, & posteà ex hoc consecutionem aliquam deducere, que ipsis placeret. Evidem comperio, cùm ille quodam die Patribus ^b rationem redderet, cur ipse Canonem omisisset de institutione Episcoporum, sub Julio digestum, hanc inter alias rationem ab eo fuisse allatam, nimirum, ob ambiguam significationem, quæ suspensos fidelium animos tenuisset, per modicam Concilij dignitatem. Pontifex itaque rescriperat Legatis, longè sibi gratius fore, si eiusmodi ^c quæstiones præciderentur, quām si definirentur absque ullo fine, quin potius nouis litibus inchoatis:

^a Litt. Bor-
rom. ad Le-
gat. 6. Iulij
1563.

^b Inter mo-
numenta Se-
ripandi.

^c Constat ex
litteris Legat.
ad Borrom.

Aaaa z atque

1563. atque ad id pariter eosdem cohortatus est Ferdinandus per suos Oratores. Usque ab excitata controversia de verbis illis, *Rector Ecclesiae Vniuersalis*, omnem lapidem Delfinus mouerat, & omnem operam adhibuerat ^d ad Cæsarem permouendum, quod verum Ecclesiæ Romanæ patronum in causa tam æqua se gereret; sed sine plurima interiecta mora responsum scripto acceperat immobilis repugnantia ad utramlibet partium soueñdam. Seldius vero coram illi dixerat, Gallos numquam consensuros; quin vbi ad id declarandum procederetur, existimatos fuisse, nullum leuamen ex huiusmodi Synodo expectandum, sed nouam laborum accessionem, adeoque consulturos sibi fuisse per propriam Synodum Nationis, cuius terrorem, quasi fulminis, incutere studebant crebris suarum minarum tonitruis, in contentionibus cum Synodo & cum Pontifice. Quamobrem Cæsar utilitatibus publicæ conducibile putabat, si abstineret se procul à talibus controversijs, ne in Gallis erga ipsum fiducia de illo opere extingueretur. Neque illi probabatur, quod Legati, suscepto negotio illius definitionis, quæ nec consensum umquam consecutra esset, nec progressura sine Concilij scissione, tot alia bona præpedirent, ex concordi processu decerpnda: ac

^e Litt. Delfini ad Borrom.Junij, redeunte Ormanetto.

proinde per eiusdem Delfini litteras idem ^c Pio dissuaserat, ne declarandam curaret suam supra Synodum prærogatiuam, nisi Patres ad id uanimes conuenirent, propositis horrendis calamitatibus, quæ Christianæ Reipublicæ imminerent, si Conuentus ille dissolueretur, quod ex dissensu in articulo tam graui timendum erat. In his consilijs firmiter indies inhæserat Ferdinandus, quippe quæ ipsius ingenio, cauto magis quam animoso, congruebant: idcirco ea rursus iterari iussit à suis Oratoribus, qui eadem operâ expuerunt, sibi à Cæsare committi, vt vbi certamen illud euitari non posset, sibi contestim significarent, nulli partium accedentes ipsius mente priùs non peripecta: & eò processerat Cæsar, vt quere-

^f Litt. Legat. ad Borom. 8. Iulij 1563.

retrumur, à Legatis, prolixitati studentibus, in medium vocari disputationes superuacaneas & inextricabiles. Ob quam insimulationem, adeò contrariam non veritati modò, sed euidentiæ, æquè illi tristitia ac admiratione affecti sunt. Quapropter animaduertentes, viam illam, ad quam Pontifex simul ac Cæsar eos hortabantur, planissimam, tutissimam, breuissimam, apertissimam, ac tandem honestissimam esse, ad eam gressum conuerterunt. Sed non mediocris illis difficultas obiecta est ab Hispanis, qui obdurati contendebant vt affirmaretur, esse in Ecclesia Episcopos ex institutione Christi. Huic difficultati adhibere temperamentum studuit Hy-

drun-

druntinus ^b, quantum satis esset ad id, quod certum erat, definendum, ponens, gradum Episcoporum in Ecclesiastica Hierarchia non esse pro arbitraria Pontificis voluntate; ac proinde eius inuentum fuit, quod in sexto Canone, vice illorum verborum, quæ pectorant Hispani, *ex institutione Christi*, poneretur, *ex ordinatione Divina*: eo relicto quod incertum erat, nimurum, an huiusmodi ordinatio deducta fuisset in opus à Deo proximè, an per ipsius Vicarium: ex qua peculiari illius opera egregia Legati argumentum desumpsero ad ipsum vniuersè & ample commendandum, Romam scribentes. Et sanè eâ commendatione opus erat: siquidem litteræ alicuius ministri inferioris ordinis, & fortasse perperam docti ab æmulis, non ita propitiæ Hydruntino, Romam id temporis perlatæ sunt.

1563.
g Litt. Legat.
ad Borrom.
15. Jul. 1563

2 Nondum tamen idcirco acquiescebant Hispani, & aliquis auditus est susurrus ^b, eos ad id à Lunensi fuisse commotos: quod adscribebatur peculiaribus quibusdam sensibus ^b, qui (ex narrationibus Criuelli Nuntij) inerat in præcipuis ministris Hispanicæ Aulæ, in rem esse prolationem Concilij, quo perdurante, quæ metus quæ expectationis causâ hæreticos quieturos: at verò per suspensionem, per scissionem, per terminationem, & quæ nouum furorem illis inieatum, ac frenos detractum iri. Hæc Hispaniensis Aulæ ratiocinatio, ad Legatos delata, immensâ illos molestiâ perculit, bonum penè exitum desperantes quantoqumque ipsorum labori, dum ex opposito, Regis Præfules complures, numero & auctoritate spectabiles, studiosè nouos semper nodos quærerent, quibus apta filia numquam deerant in argumentis naturâ suâ tam implicatis: ea propter & ad Nuntium rationes plurimas scripsierunt, quod regios ministros ab eo consilio remouerent, & Pontificem rogarunt, ut neruos omnes suârum exhortationum intenderet, Regique palam faceret graue detrimentum tot Ecclesiarum ex diuturna Episcoporum absentia; adeoque per Concilium, ad reparandam disciplinam coactum, eamdem destructum iri: offenditionem Catholicorum, hæreticorum triumphum propter Patrum dissidia, quibus vnicum remedium suppeteret, si statim eorum concordiam terrarum orbis aspiceret; & supra cetera periculum, ne huiusmodi dissensiones monstrorum aliquod schisma tandem parerent.

^b Varie scri-
pturæ, præ-
terim sub
9. Iulij, Vice-
comitis.
i Litt. Criuel-
li ad Borrom.
8. & 12. Iulij
1563. &
Acta Salman-
ticensis, in
quibus mul-
ta dicuntur,
narranda ve-
que ad seffio-
nem.

3 Pontifex propositis officijs haud prætermisis, curabat interim, ut summo studio perpenderetur sanctionum exemplum, sibi missum à Legatis. Etenim tametsi magis illi placeret, vt importunæ controuersiæ omitterentur, nolebat tamen curam ac diligentiam ne-

Aaaa 3 gligi,

1563.

gligi, si fortè ad rès definiendas procedendum fuisset, séque socordem, suique muneris oblitum notari: sed argumenti grauitas, & Consultorum numerus^k haud permisere celeritatem quam Roma sperabat, & Tridentum postulabat.

^k Litt. Borrom. ad Legat. 30. Iunij, & 1. Iulij

1563.
1 Constat ex libro à Varga impresso.

^m Mandata extant in Vrbinatis Bibliotheca, quam diximus.

Tandem quò per maiorem dignitatem rem ageret, die quarto

Iulij coram se^l delectos ad id Cardinales acciuit, singulosque sententiam rogauit, atque ea omnia per expeditum tabellarium ad Legatos misit. Accersierat quoque Pontifex ad illum conuentum

Franciscum Vargam Oratorem Hispanum, cui se non bene animatum minimeque fidentem diutiùs ostenderat, sicuti non semel commemorandum mihi fuit: ac demque in ipsa Concilij aperi-
tione, cùm Pius ad Philippum Regem mitteret Broccardum Co-
mitem, de grauissimis rebus acturum, illi ad calcem mandatorum iniunxerat^m, vt Oratoris mutationem maximoperè flagitaret: sed

Vatgas tantumdem semper studuerat sibi conciliare Pontificem.

Quare Pius re animaduersâ, existimauit, tunc Vargam, tanto fiduciæ æstimationisque arguento captum, haud prætermisurum op-
portunitatem, per quam se dignum ostenderet eo fauore ad alios fu-
turos euentus, simulque ex illius iudicio non parum ponderis ac-
cessurum ad Sedis Apostolicæ causam apud Prætules Hispanienses.

Ceterà satis ille idoneus agnoscebatur qui dicto Consilio inter-
esset, vtpote qui ad tam nobilem gradum euectus, litterarum magis quam familiæ eminentiâ, Religionis etiam studium præ se
gerebat nihilo inferius suâ doctrinâ, suique Principis pietate: &
consentaneum hisce dotibus scriptum protulit Vargas, non erudi-
tum minus quam pium, ad Pontificiam auctoritatem tuendam,

quod posteà per typos ab eodem editum est in lucem: cumque scri-
pti prolixitas haud siuislet, vt plus quam eius summa per illum tabellarium mitteretur, voluit Pontifex postridie alium cursorem
mittere non ad aliud opus, nisi ad integrum illud perferendum,
tunī quò per eam honorificentiam grates illi redderentur, tum
quò speratus apud Hispanos Patres profectus temporis haberetur.

Verùm sicuti quidquid anteà excogitatum fuerat à Pio ad sedan-
dos tumultus ex Oratorum æmulatione, nihil in re ipsa confecit,
quippe quòd anteà lis Tridenti composita est, quam Romæ in
consilium adducta; Ita hæ cunctæ disputationes scripto exhibitæ,
controversias doctrinæ iam reuocatas in concordiam inuenieruntⁿ.

ⁿ Litt. Legar. ad Borrom.

12. Iul. 1563.
o Litt. Legar. ad Borrom.

5. Iulij 1563

Numquam destiterant Præsides studium impendere o ad con- 4
tentiones absque decisionibus terminandas, tum quia præter Pon-
tificem & Cæsarianos id etiam Lotharingo probabatur, tum quia
cùm

cum homo è nihilo trahat originem, nescio quid facilius experiri solet in eo genere operationum, quæ propinquius accedunt ad nihilum. Quamobrem septimo Iulij accito conuentu peculiari, cui duo Purpurati, & triginta Patres ex præcellentibus inter omnes nationes aderant⁸, tandem post quinque horas examinis, mixti, ut fieri solet, varijs contentionibus, constitutum est mansionis Decretum⁹, non quod Lotharingus formarat, sed quod Mantuanus iam parauerat, cum leuibus emendationibus, ac simul totum Ordinis argumentum. In quibusdam litteris Vicecomitis¹⁰ ad Borromæum continetur, Cum à singulis dictæ fuissent in eo cœtu sententiae, nec de sexto Canone conuenirent, propositam à Lotharingo fuisse formam quamdam, à præcedentibus diversam, quæ acceptata est, eamque formam non fuisse publicè productam ab ipsius auctore, priusquam idem per Episcopum Brixensem ipsam priuatim communicasset cum Guerrero & cum Aiala præcipuis Hispanorum, eorumque consensum resciuisset. Sed quoniam Vicecomes illi cœtu non interfuit, & Legati inter plurimas Lotharingi laudes, illius formæ inuentionem ipsi non tribuunt, quin potius eam adscribunt Hydruntino Archiepiscopo, incertus rem narro. Hic dies septimus visus est feliciter criticus noni; cum enim posteà fuisse habitus nono Iulij Conventus generalis¹¹, euenit, ut centum viginti septem suffragia de utroque argumento colligerentur, atque ut utrumque statueretur, imperatis modicis variationibus à forma digesta, quarum cura demandata¹² fuit Marino & Fuscarario inter Theologos, Castaneæ & Paleotto inter Canonum Peritos. Ea verò rei expeditio, vix ante sperata, primo loco adscripta est moderationi Lotharingi in dicenda aduersus quām confueuerat sententia per suinmam breuitatem, quām ut accidere solet Principibus; ac à primò dicentibus reliqui sunt incitati. Hispani tamen non cessabant contendere, ut exprimeretur in sexto Canone, Episcopos fuisse *institutos à Christo*, aut ex institutione Christi, non autem generatum, sicut ibi dicitur, *ordinatione Diuinâ*; opposentes, posse id intelligi de communi prouidentia erga res omnes: adeò ut Guerrerus & Aiala, qui in cœtu peculiari cum reliquis consenserant, tunc dissentirent. Sed numerus conflatus ex his & reliquis omnibus, qui mutationem operabant, quintam partem modicè superauit, adeoque enerues remanserunt ad pugnam, nedum ad victoriam. Hinc Legati¹³ viuidam spem traxere non solùm celebrandæ Sessionis die præscripto, sed absoluendæ Synodi ante finem Nouembris. Obstabat tamen

1563.

^p Litt. Legat.
ad Borrom.
8.Iulij 1563
^q Ex literis
Vicecomitis
9. & 12.Iulij
1563.

^r 19. Iulij
1563. & alijs
eius litteris
postea scri-
ptis.

^s Litt. Legat.
ad Borrom.
12.Iul. 1563
& Diarium
die 9.
^t In litteris
Vicecomit.
& Iadrensis
12.Iul. 1563

^u In fam d.
etis litteris
Legatorum
ad Borrom.
12.Iul. 1563
id

1563

id quod Moronus per profundum arcanum accepit à summo magna^{re} auctoritatis viro, operam à Lunensi nauari ad Sessionem impediendam, existimante (sicuti semper ad primarios ministros odor ingentium moliminum surrepit) post Sessionem nihil amplius superfuturum, nisi ut mitteretur Lotharingus in Galliam, ad res, quibus regnum illud indigebat, componendas. Certum est, Lotharingum in functione, de qua diximus, eo animi ardore, eaque virtute se gessisse, ut Legati prosperum exitum illi præcipue accepit referrent. Significauit Gualterius², positis recentibus turbis cum Gallis, plurimum contulisse ad eos recuperandos Saracenum, sibi à Secretis, qui paulò antè redierat cum responso Pontificis, propitio aut ijs rebus, quas Ferrerius proposuerat, aut alijs à Lotharingo propositis; videlicet, ut celebratâ Sessione argumenta reliqua³ breuissimè expedirentur, cunctique Patres ad ea quæ proponenda supererant, simplici verbo, *placeat*, aut, *non placeat*, responderent: quamquam Diuino consilio posteà factum est, ut Synodus absoluaretur honoratiore exitu quam hic fuisset, in quem flebatur tunc Pontifex, prudenter veritus ne quid peius accideret.

² Diarium
10 Iulij.³ Hæ litteræ
sunt inter
Scripturas
post Diariū.
⁴ Lite. Legat.
ad Borrom.
12. Iulij &
Acta Paleoc.
⁵ Litteræ Vi-
e ecomidis
12. Iulij, &
Legat. 12. &
15. Iul. 1563⁶ Cap. 4 Co-
mitiorū, ante
p. IV. ele-
ctionem.

Postridie narrati Conuentus generalis, habitus est alius² de corruptelis, ibique recitatæ sunt litteræ Gubernatricis Belgij, in quibus scribebat, Episcopos ac Theologos iam nominatos³ se missuram; modicamque eorum missionem excusabat, ob necessitatem Ecclesiæ ab hæresi periculo custodiendi. Et die mensis duodecimo finis impositus fuit stabiliendis⁴ Decretis, etiam de arguento quod diximus. Lotharingus eo die auctor fuit⁵, vt in obligatione residendi comprehendenterentur cum reliquis Episcopis nominatim Cardinales, quod duo simul nodosa litigia præcidit; siquidem effecit ex una parte, ne Cardinales impotenterum censere possent, à debita ipsorum præsentia Romæ subtrahi se debito residendi in Episcopatu; & ex altera, ne idem debitum ipsis amplius obijceretur, quasi Ecclesiæ Cathedralium minimè capacibus. Actum quoque fuit id temporis de lege ferenda, vt cum Purpuratorum Senatus conflaretur ex Episcopis, ex Presbyteris, & ex Diaconis, ætas, quæ requiritur in alijs ad singulos hosce Ordines suscipiendos, opus pariter esset singulis, qui in eo gradu assumerentur ad Purpuram, sicuti conuentum erat in articulis postremi Comitij⁶. Verùm id post multa non placuit, cum perpendetur, cunctos Cardinales esse Consiliarios Pontificis, cui munericommuniter existimatū est satis non esse ætatem Diaconatui sufficientem.

Dum

² Lit. Guat.
ad Borrom.³ Iulij 1563^y In litteris
Borrom. ad
Moronum.
6. Iulij 1563

6 Dum vndeque tam prosperè Synodus procedebat, Præsides metum de Hispano Oratore haud sanè vanum experti sunt. ^{1563.}
 & Litt. Legat.
 ad Borrom.
 12.Iul. 1563.

Dum ipsi litteras, quibus faustus euentus Romam nuntiatetur, obsignaturi erant, hunc à Lunensi nuntium accepere; Omnem à se nauaram operam, quā suæ gentis Præfules induceret, irritam cecidisse, nisi definitetur id quod illi de institutione Episcoporum optabant: quocircà se putare, Sessionem celebrari non posse, propterea quod si aliter ea haberetur, graue detrimentum illatura esset non solis illis Patribus, sed Hispaniæ vniuersæ, cum ad actionem tanti ponderis procederetur repugnante eâ integrâ Natione. Id tamen Præsides ab incepto non retraxit, sed ad certamen instruxit, cum ipsis indecora postulatio videretur, quod pauci Præfules arrogarent sibi, non solùm impeditre ne definitetur id quod reliqui volebant, sed (de quo merè tunc agebatur) impeditre Sessionem, nisi definiretur quod ipsi volebant. Itaque nullo prætermisso labore, non solùm mentis, sed etiam corporis, quod robustiorum mentium instrumentum infirmius esse consuevit in rebus aptè disponendis ad consequendum effectum, die decimo quarto Iulij generalem cœtum conuocarunt, quod manus postrema negotio admoueretur ad crastinam Sessionem: & quamquam Hispani rumorem sparsissent, Nisi dogma illud declararetur, se in Sessione aut contestatores, aut prodituros in medium, ut suam conscientiam exonerarent; tamen Legati reliquorum concordiæ confisi, alacriter conuenere, cum longè maior numerus sèpè in campo, semper in tribunali victoriæ consequatur. In sententijs dicendis Hispanienses immobiles perstitere, Antonio Augustino excepto, qui dixit, Accipi sextum Canonem à se, quod plurimum suffragijs assentiretur, & ne prospero Synodi processui obuiam iret, tametsi ipso spectato, sibi Canon non placeret. Sex Episcopi Ecclesiæ extra Hispaniam cum Hispanis consensere, Iacobus Gibertus Noguera Hispaniensis Alifanus Episcopus, Antistes Verdunensis Gallus, & ex Italij Carolus Bouius Ostunensis in regno Neapolitano, Ioannes Andreas Bellonius Episcopus Massalumbræ urbis prope Neapolim, Fabius Mirtus Neapolitanus Episcopus Caiacensis, qui Nuntius in Galliam missus est, cum Boncompagnus sub nomine Gregorij XIII. vniuersalem Ecclesiam rexerit, Gabriel de Monte Episcopus Hesinus.

7 Quietò nondum erant animo Legati, tametsi certò præuiderent exitum Sessionis, cum ipsis videretur, à dissensu Nationis tam adspetabilis magnitudine, pietate ac doctrinâ, plurimum dignitatis Con-

Pars III.

B b b b

cilio

• 1563.

^f Littere iam
dictæ Legat.
& Viceco-
mitis.

cilio illisque Decretis detractum iri , quippe quod in huiusmodi victorijs accidit aduersus quām in militaribus , vbi tanto plus habetur gloriæ , quanto minus pugnæ . Quapropter Moronus præcepue adhibuit ^f in publico Conuentu , ac posteà in priuatis colloquijs , officia vel maximè studiosa apud Lunensem , quod ipse soler- tiam omnem impenderet ad comparandam Concilio ac sibi ipsi coronam concordiæ . Nec hortamenta incassum abiere . Lunensis quippe , tum ingenio tum religione vir egregius , animaduertit , quantum id ad Ecclesiæ bonum conferret , & usque adeò suos Episcopos iterum atque iterum rogauit , ut tandem eos flexerit . Quare quo tempore Legati curatur erant corpus quiete , quæ ne- quiter inuenitur supra plumas , cùm animus , quo viuit corpus , rema- net inter spinas , iucundum hunc nuntium ab eo accepere , qui Ho- mericum quasi nepenthes illis fuit ad breuem illius noctis sopor- rem , donec ab aurora vocati sunt ad functionem , tam diurnorum atque vniuersalium laborum partum , & tam variæ spei , nunc succensæ , nunc tepescens , & nunc gelantis obiectum . Verum qui Naturam incusat veluti nouercam , quod nobis aperuerit so- lūm tam confragosas vias ad obtentos fines assequendos , aut ig- norans , aut calumniosus extitit . Sicut ex amaritiethymi mel con- ficitur , ita à prægressa molestia suppeditatur materia ad iucundissi- mam voluptatem habendam .

C A P V T XII.

Sessio vigesimatercia Diplomata Pontificia de Legatis , facultates Oratorum , aliaque Principum litteræ ibi recitatæ . Decreta proposita tum ad Fidei dogmata declaranda , tum ad refor- mandas corruptelas . Comprobatio cum modica & paucorum repugnantia . Sessio futura ad diem decimumsextum Septem- bris destinata .

^a Cuncta
sunt in Dia-
rio 15. Iulij
1563. in
Actis Paleot-
ri. & recis
Ælia. & in
epist. Iadensis
eodem die.
^b Scriptū Vi-
cecomitis ad
Borōnum
19. Iul. 1563.

G Allus ^a eo manè ad aram operatus est Episcopus Parisiensis , & Hispanus Latinè concionatus Episcopus Alfanus , de quo apud Legatos posteà conquesti sunt Galli ^b ac Veneti , postulantes , ne oratio referretur in Acta , propterea quod prius Hispanæ quām Galliæ Regem , priusque Ducem Sabaudiæ quām Rempublicam Venetam nominarat . Verum quoniam in comperto erat , actum id non fuisse ab oratore nec nomine nec mandato publico , ea querimonia ad indicandam offenditionem satis fuit . Munus

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib.21.Cap.12. 563

Munus Massarelli, qui à Secretis erat, & adhuc ægrotabat, obiuit, sicut etiam alias Episcopus Castellanensis. Recitauit is Diplomata Pontificis, quibus duo recentes Legati eligebantur, Oratorum facultates, aliasque Principum litteras, ad Synodum post ultimam Sessionem delatas, spectatâ solùm in ordine aduentus antiquitate. Non tamen lectæ sunt litteræ, quas Orator Melitenis fe-rebat, quoniam de ipsius loco nondum cum Patriarchis conuentum erat. Prima igitur epistola fuit Regis Poloniæ, secunda Ducis Sabauidæ, pro legationibus Episcoporum Præmisiliensis, & Augustensis: tertia fuit Reginæ Scotorum, quarta Regis Hispaniæ pro legatione Comitis Lunensis. Et tunc interfuerunt Galli, quietè ijsdem ritibus continuatis, qui die sancto Petro sacrâ sunt obseruati. Postea Episcopus, qui celebrauerat, recitauit è suggestu Canones paratos in Ordinis argumento, qui huiusmodi fuere:

In litteris
Legat. ad
Borromæum
15.Iul.1563

Caput I.

2. Sacrificium & sacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta sunt, ut vtrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo Testamento sanctum Eucharistia sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit; fateri etiam oportet, in ea nostrum esse visibile & externum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis, corumq; successoribus in sacerdotio, potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem, nec non & peccata dimittendi, & retinendi, sacra Litteræ ostendunt, & Catholica Ecclesia traditio semper docuit.

Caput II.

Cum autem Diuina res sit tam sancti sacerdotij ministerium, consentaneum fuit, quod dignius, & maiori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatis: à dispositione plures & diversi essent ministrorum ordines, qui sacerdotio ex officio deseruissent; ita distributi, ut qui iam clericali Tonsurâ insigniti essent, per minores ad maiores ascenderent: nam non solùm de sacerdotibus, sed & de Diaconis sacra Litteræ apertam mentionem faciunt; & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda sunt, grauissimis verbis docent; & ab ipso Ecclesie initio sequentia in Ordinum nomina, atque uniuscuiusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcista, Lectoris, & Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu. Nam Subdiaconatus ad maiores Ordines à Patribus & sacris Conciliis refertur, in quibus & de alijs inferioribus frequentissime legimus.

Caput III.

Cum Scripturae testimonio, Apostolicâ traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè unum ex septem sancte Ecclesia Sacramentis.

B b b 2

Quo-

1563. *Quoniam verò in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, meritò sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt, noui Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, ac semel rite ordinatas, iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant. Quod si quis omnes Christianos promiscue noui Testimenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali praeditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Ecclesiasticam Hierarchiam, que est ut castrorum acies ordinata, confundere; perinde ac si contra beati Pauli doctrinam omnes Apostoli, omnes Prophetæ, omnes Evangelista, omnes Pastores, omnes sint Doctores. Proinde Sacrosancta Synodus declarat, præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem principiè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq[ue] Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesie ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris ordinis nullana habent. Docet insuper sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, nec populi, nec cuiusvis secularis potestatis & magistratus consensum sine vocationem, sine auctoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decernit, eos, qui tantummodo à populo, aut seculari potestate ac magistratu vocati & instituti, ad hec ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesia ministros, sed fures & latrones, per os suum non ingressos, habendos esse.*

Post hanc doctrinam habebantur octo Canones ad hæreses oppositas damnandas. Et præterea in quinto damnabantur contempnatores sacræ Vunctionis, & reliquorum rituum, quasi forent illi aut noxij aut superuacanei. Sextus, septimus, & postremus, de quibus adèd disceptatum fuerat, hanc in formam redacti sunt.

Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuinam ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris, anathema sit.

Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi, veleam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem; vel Ordines, ab ipsis collatos sine populi vel potestatis secularis consensu, aut vocatione, irritos esse; aut eos qui nec ab Ecclesiastica & Canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum ministros, anathema sit.

Si quis dixerit, Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimas ac veras Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.

Per

1. Cor. 12.
Ephes. 4.

Apostolorum 20.

4 Per duos hosce postremos Canones hinc excludebantur à numero verè Episcoporum non ij omnes qui à Romano Pontifice, sed ab Ecclesiastica & Canonica potestate non crearentur: hinc auctoritas Romani Pontificis in legitimis Episcopis creandis comprobatur.

Recitatis Decretis, omnes responderunt per merum verbum, *Placet*, exceptis sex, qui aliquid addidere. Inter hos Aiala Segouensis Antistes dixit, *Placere sibi sextum & octauum Canonem sub spe futuræ declarationis*. Similiter locutus est Guadixensis, optauitque titulum toties ab eo postulatum, *Concilium uniuersalem Ecclesiam representans*. Bouius Austunensis Episcopus assensus est, cùm spe melioris declarationis in sexto Canone: ex altera parte Facchinettus Neocastrensis respondit, *Vbi declararentur duo illi Canones, quartum quoque caput explicandum esse, in quo ille intendebat Summi Pontificis auctoritatem esse declarandam*. Campeggius Feltriniensis affirmauit, *Se perfectè non audijisse; visumque sibi esse audire in septimo Canone, & in doctrina quæ illi respondebat, aliqua mutata post Ultimam deliberationem: idcircò diem illum integrum à se peti, quòd cum veritate ac dignitate responderet*. Etiam Dominicus Casablanca Hispanensis Dominicanus, Episcopus Vicensis in Regno Neapolitano, approbavit sub spe futuræ declarationis. Postea Decretum de mansione propositum est, in quo dicebatur:

5 Cùm precepto Diuino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbiq; Diuini predicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pruperum, aliarumq; miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incumbere; quæ omnia nequaquam ab ijs praestari & impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt (super hoc verbo prolixa fuerat contentio, cùm videretur aduersarijs, ab ea importari personæ mansionem à Deo impositam) sed mercenariorum more deferunt: sacrosancta Synodus eos admonet, & hortatur, ut Diuinorum preceptorum memores, factiq; forma gregis, in iudicio & veritate pascant & regant. Ne verò ea, quæ de residentia sancte & utiliter iam anteà sub felicis recordationis Pauli III. sancta fuerunt, in sensu à Sacrosancta Synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius Decreti quinque mensibus continuis abesse liceat; illis inherendo, declarat Sacrosancta Synodus, omnes Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis, quibuscumque, quocumque nomine & titulo praefectos, etiamq; S. R. E. Cardinales sint, obli-

1563. gari ad personalem in sua Ecclesia, vel Diœcesi residentiam, ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur; neque abesse posse, nisi ex causis & modis infra scriptis. Nam cum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac cuiuslibet Ecclesie vel Reipublicae utilitas (postrema hæc vox posta fuit Lotharingo petente^d, intento, ne excluderentur Episcopi publicis regnorum muneribus) aliquos nonnumquam abesse postulant & exigant, decernit eadem sancta Synodus, has legitima absentia causas à beatissimo Romano Pontifice, aut à Metropolitano, vel eo absente, Suffraganeo Episcopo antiquiori residente, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas; nisi cum absentia inciderit propter aliquid munus, & Reipublica officium, Episcopatibus adiunctum: cuius quoniam causa sunt notoria, & interdum repentina, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit. Ad eundem tamen cum Concilio provinciali spectabit iudicare de licentias à se vel à Suffraganeo datis, & videre, ne quis eo iure abutatur, & ut paenitentia errantes puniantur. Inter etiam meminerint discessuri, ita ouibus suis prouidendum, ut, quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipient. Quoniam autem qui aliquantis per tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reuersari sunt, sacro sancta Synodus vult, illud absentie spatium singulis annis sive continuum, sive interruptum, extra predictas causas nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere; & haberi rationem, ut id aqua ex causa fiat, & absque ullo gregis detrimento. Quod an ita sit, abscedentium conscientia relinquit, quam sperat religiosam & timoratam fore, cum Deo corda pateant, cuius opus non fraudulenter agere, suo periculo tenentur. Eosdem interim admonet, & in Dominohortatur, ne per illius temporis spatium, Dominici Adventus, Quadragesima, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi diebus, quibus refici maximè & in Domino gaude-re Pastoris presentia oves debeat, ipse ab Ecclesia sua Cathedrali ullo pacto absint, nisi Episcopalia munia in sua Diœcesi eos. alio vocent.

Si quis autem (quod utinam numquam eueniat) contra huius Decreti dispositionem abfuerit, statuit sacro sancta Synodus, praeter alias paenas aduersus non residentes, sub Paulo III. impositas, & innovatas, ac mortalis peccati reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentie fructus suos non facere, nec tutam conscientiam, aliâ etiam declaratione non secutam, illos sibi destinare posse: sed teneri aut, ipso cessante, per superiore Ecclesiasticum illos fabrica Ecclesiarum, aut pauperibus loci erogare, prohibita quacumque conventione vel compositione, qua pro fructibus male perceptis appellatur; ex qua etiam predicti fructus in totum, aut pro parte ei remitterentur, non obstantibus quibuscumque privilegiis cuicunq; collegio aut fabrica concessis.

Eadem

^d Littera Vi-
cecomitis die
12.Iul.1563,

Eadem omnino, etiam quoad culpam & amissionem fructuum, & paenas, de curasis inferioribus, & alijs quibuscumque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum, curam animarum habens, obtinent, sacrosancta Synodus declarat & decernit, ita tamen ut quandocumque eos, causâ prius per Episcopum cognitâ & probatâ, abesse contigerit, vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbadum, cum debita mercedis assignatione relinquant. Discendendi autem licentiam in scriptis, gratissimâ concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gratia causa, non obtineant. Quod si per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult Ordinarij per censuras Ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaq[ue] iuris remedia, etiam usque ad priuationem, compellere: nec executionem hanc, quolibet privilegio, licentiâ, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscumque beneficij, pactione, statuto, etiam iuramento, vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine, etiam immemorabili, qua potius corruptela censenda est, sive appellatione, aut inhibitione, etiam in Romana Curia, vel vigore Eugeniana Constitutionis suspendi posse.

Postremo, tam Decretum illud sub Paulo III. quam hoc ipsum in Concilijs Provincialibus & Episcopalibus publicari sancta Synodus præcipit. Cupit enim, quæ adeò ex Pastorum munere, animarumq[ue] salute sunt, frequenter omnium auribus mentibusq[ue] infigi, ut in posterum, Deo iuuante, nullâ temporum iniuriâ, aut hominum obliuione, aut desuetudine aboleantur.

Postea Decretum aliarum emendationum lectum est huiusce sententiae.

1. Ecclesiis Cathedralibus, seu superioribus, quocumque nomine ac titulo praefecti, etiamsi S. R. E. Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non suscepérint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur: si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso iure sint priuati. Consecratio verò si extra Curiam Romanam fiat, in Ecclesia ad quam promoti fuerint, aut in Provincia, si commode fieri poterit, celebretur.

2. Episcopi per se metipos Ordines conferant. Quod si aegritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam iam probatos & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.

3. Primâ Tonsurâ non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non suscepérint & Fidei rudimenta edocti non fuerint, quiq[ue] legere & scribere nesciant, & de quibus probabilis conjectura non sit, eos non secularis iudicij fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præsent, hoc vitæ genus elegisse.

4. Aliores Ordines promouendi, bonum à Parocho, & à magistro scholæ, in qua educantur, testimonium habeant. Hi verò qui ad singulos maiores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem Episcopum adeant,

1563. adeant, qui Parochio, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoueri, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, atate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirat; & litteras testimoniales, ipsam inquisitio- nem factam continentes, ad ipsum Episcopum quamprimum transmittat.

5. Nullus primâ Tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimumquartum annum beneficium posse obtinere. Is etiam fori priuilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & Tonsuram deferens, alicui Ecclesie ex mandato Episcopi inseruiat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola vel Uni- versitate, de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores Ordines suscipiendos versetur. In Clericis verò coniugatis seruetur Constitutio Bonifacij VIII. qua incipit, Clerici, qui cum vnicis:modò hi Clerici alicuius Ecclesie ser- uitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesie seruant, vel mi- nistrant, & clericali habitu & Tonsurâ utantur, nemini, quoad hoc, priuile- gio vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

Deinde præscribebantur tempora, loca, & solemnes initiatio-
num titus.

6. Sancta Synodus, antiquorum Canonum vestigijs inharendo, decer- nit, ut, quando Episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feriâ quartâ ante ipsam ordinatio- nem, vel quando Episcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Episcopus autem, sacerdotibus, & alijs prudentibus viris, peritis diuina legis, ac in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, etatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inuestiget, & examinet.

7. Ordinationes sacrorum Ordinum, statutis à iure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis presentibusq; ad id Ecclesia Caponicis, publicè celebrentur: si autem in alio diaœcis loco, præsente Clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur. Unusquisque autem à pro- prio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoueri perat, nullatenus id ei, etiam cuiusvis generalis aut specialis rescripti vel priuilegij prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi eius probitas ac mores Ordinary sui testimonio commendentur. Si secus fiat, Ordinans à collatione Ordinum per annum, & ordinatus à suscepiorum Ordinum executione, quamdiu pro- prio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

8. Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessa- te, statim re ipsa illi conferat, consuetudine quacumque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

d. Abbatis-

9. Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non licet in posterum, intra fines alicuius diaecesis consistentibus, etiam nullius diaecesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis sibi subditus non sit, Tonsuram vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alij exempti, aut collegia, vel Capitula quacumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, literas dimissorias aliquibus Clericis secularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant; sed horum omnium ordinatio, seruatis omnibus quae in huius sacrosancta Synodi decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum diaecesis fines existant, pertineat: non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Panam quoque impositam ys qui contra huius sancta Synodi sub Paulo III. decretum, à Capitulo, Episcopali sede vacante, literas dimissorias impetrant; ad illos, qui easdem literas non à Capitulo, sed ab aliis quibusvis, in iurisdictione Episcopi loco Capituli, sede vacante, succendentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam decreti, ab officio & beneficio per annum sint ipso iure suspensi.

10. Minores Ordines ys, qui saltem latinam linguam intelligent, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur; ut eò accuratius, quantum sit huius disciplinae pondus, possint edoceri, ac in unoquoque munere, iuxta præscriptum Episcopi, se exerceant, idq; in ea, cui adscripti erunt, Ecclesia; nisi forte ex causa studiorum absint: atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum atate vita meritum & doctrina maior accrescat: quod & bonorum morum exemplum, & assiduum in Ecclesia ministerium, atque maior erga Presbiteros & superiores Ordines reverentia, & crebrior, quam antea corporis Christi Communio maxime comprobabunt. Cumq; hinc ad altiores gradus, & sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem non scientiae spes maioribus Ordinibus dignum ostendat. Hi vero non nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad facros Ordines promoueantur, nisi necessitas, aut Ecclesia utilitas iudicio Episcopi aliud exposcatur.

11. Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum etatis sua annum promoueatur. Sciant tamen Episcopi, non singulos in ea etate constitutos debere ad hos Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori etate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, privilegiis quibuscumque, quoad hoc, penitus exclusis.

Sequebantur varie dotes ad sacerdotium requisitæ.

Parte III.

Cccc.

12. Subdia-

1563. 12. Subdiaconi & Diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium, & 8 in minoribus Ordinibus iam probati, ac literis; & ijs, qua ad Ordinem exercendum pertinent, instructi: qui sperent, Deo auctore, se continere posse. Ecclesiis, quibus adscribentur, inseruant: sciensq; maxime decere, si sicutem diebus Dominicis & solemnibus, cum aleazi ministrauerint, sacram Communionem percepient. Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltus in eo non sint versati, ad altiorum gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur. Duo Sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegijs ac indulsiis quibusvis concessis, non obstantibus quibuscumque.

13. Qui pie & fideliter in ministeriis antecactis se gesserint, & ad Presbyteratus Ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium. Et hi sint qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministrauerint; sed etiam ad populum docendum ea que scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacraenta, diligenti examine precedente, idonei comprobentur: atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut præclarorum bonorum operum exemplum, & vita monita ab eis possint expectari. Curet Episcopus, ut ij saltus diebus Dominicis, ac festis solemnibus (si autem curam habuerint antistarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant) Missas celebrent. Cum promotis per saltum, si non ministrauerint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.

14. Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatem accipiant, decernit tamen Sacrosancta Synodus, nullum, etiam Regulari, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, que gratis detur, obtineat, priuilegijs, & consuetudine quamque, etiam immemorabili, non obstantibus.

15. Cum nullus debet ordinari, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti Canonis Concilij Chalcedonensis inherendo, statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi Ecclesia, aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum inconsulto Episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur. Nullus preterea Clericus peregrinus sine commendatissimi sui Ordinary literis, ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, & Sacraenta ministranda admittatur.

16. Ut Sanctorum Ordinum à Diaconatu ad Ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis

locis aliquando intermisso, in usum iuxta sacros Canones reuocentur, nec ab hereticis tamquam otiose traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta Synodus, decernit, ut in posterum huiusmodi ministeria non nisi per constitutos in dictis Ordinibus exercentur; omnesq; & singulos prelatos Ecclesiarum in Domino hortatur, & illis præcipit, ut, quantum fieri commode poterit, in Ecclesiis Cath:dralibus, Collegiatis, & Parochialibus sue diaecesis, si populus frequens, & Ecclesia prouentus id ferre querat, huiusmodi functiones carent restituendas, & ex aliqua parte reddituum aliquorum simplicium beneficiorum, vel fabricæ Ecclesie, si prouentus supdetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent: quibus si negligentes fuerint, Ordinaryi iudicio, aut ex parte multari, aut in totum priuiri possint. Quod si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cælibes præsto non erunt, suffici possint etiam coniugati, vita probata, dummodo non bigamii, ad ea munia obeunda idonei, & qui Tonsuram & habitum clericalem in Ecclesia gestent.

17. Cum adolescentium etas, nisi recte instituatur, prona sit ad muniti voluptates sequendas; & nisi à teneris annis ad pietatem & religionem informatur, antequam vitorum habitus totos homines possideat, numquam perfectè, ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina Ecclesiastica perseveret: sancta Synodus statuit, ut singula Cath:drales, Metropolitane, atque his muores Ecclesia, pro modo facultatum & diaecesis amplitudine, certum puerorum ipsius ciuitatis, & diaecesis, vel eius Provincia, si ibi non reperiantur, numeram in collegio ad hoc prope ipsas Ecclesias, vel alio in loco conuenienti, ab Episcopo eligendo, alere, ac religiosè educare, & Ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc vero collegio recipiantur, qui ad minimum duodecim annos, & ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere & scribere competenter nouerint; & quorum indoles & voluntas spem afferat, eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuo inseruituros. Pauperum autem filios præcipue eligi vult; nec tamen diutorum excludit, modo suo sumptu alantur, & studium præse ferant Deo & Ecclesia inseruendi. Hos pueros Episcopus in tot classes, quot ei videbitur, diuisos, iuxta eorum numerum, atatem, ac in disciplina Ecclesiastica progressum, partim cum ei opportunum videsbitur, Ecclesiarum ministerio addicet; partim in collegio erudiendos retinebit, aliosq; in locum eductorum sufficiet: ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum Seminarium sit. Ut vero in eadem disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, Tonsuræ statim atque habitu clericali semper utentur; Grammatices, cantus, computi Ecclesiastici, aliarumq; bonarum artium disciplinam discent: sacram Scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias Sanctorum, atque Sacramentorum

1563. mentorum tradendorum, maximè qua ad confessiones audiendas videbantur opportuna, & rituum ac cæmeriarum formas ediscere. Curet Episcopus, ut singulis diebus Missa Sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata; & iuxta confessoris iudicium sumant Corpus Domini nostri Iesu Christi; Cathedrali, & alijs loci Ecclesiis diebus festis inseruant. Quæ omnia atque alia ad hinc rem opportuna & necessaria, Episcopi singulicūm consilio duorum Canonorum seniorum & grauiorū, quos ipsi elegent, prout Spiritus Sanctus suggererit, constituent; eaq; ut semper obseruentur, sapienter visitando operam dabunt: discolors & incorrigibiles, ac milorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo, omniaq; impedimenta auferentes, quæcumque ad conseruandum & augendū tam piū & sanctū institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt. Et quia ad Collegij fabricam instituendam, & ad mercedem praceptoribus & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios sumptus certi redditus erunt necessarij, ultra ea que ad instituēdos vel alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesiis & locis destinata, que eo ipso huic Seminario sub eadem Episcopi cura applicata censeantur: idem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur; itemq; duorum de Clero ciuitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episcopum, alterius vero ad Clerum pertineat; ex fratribus integris mense Episcopalis, & Capituli, & quarumcumque dignitatū, personatum, officiorum, prebendarum, portionum, Abbatiarum, & Prioratum cuiuscumque Ordinis, etiam Regularis, aut qualitatis, vel conditionis fuerint, & hospitalium, que dantur in titulum, vel administrationem, iuxta Constitutionem Concilij Viennensis, quæ incipit: Quia contingit: & beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiamq; iuris patronatus cuiuscumque fuerint, etiamq; exempta, etiamq; nullius diaecesis, vel alijs Ecclesiis, monasteriis, & hospitalibus, & alijs quibusvis locis pijs, etiam exemptis, annexa, & ex fabricis Ecclesiistarum, & aliorum locorum, etiam ex quibuscumque alijs Ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen Seminaria discentium, vel docentium, ad Communę Ecclesię bonum promouendum actu non habentur: hec enim exempta esse voluit, præterquam ratione reddituum, qui superflui essent, ultra convenienter ipsorum Seminariarum sustentationem, seu corporum vel confraternitatum, quæ in nonnullis locis schola appellantur, & omnium Monastiorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solvi solent, & milites cuiuscumque militiae aut ordinis, pertinentibus, fratribus Sancti Ioannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis, partem aliquam, vel portionem detrahent, & eam portionem sic detractam, necnon beneficia aliquot simplicia, cuius-

cuiuscumque qualitatis & dignitatis fuerint, vel etiam prestatimonia vel prestatimoniales portiones, etiam ante vacationem nuncupatus, sine cultus diuinis, & illa obinentium praejudicio, huic Collegio applicabunt, & incorporabunt. Quod locum habeat, etiamsi beneficia sint reseruata vel affecta, nec per resignationem ipsorum beneficiorum, uniones & applicationes suspendi vel illo modo impediri possint: sed omnino quacumque vacazione, etiamsi in Curia effectum suum sortiantur, & quacumque constitutione non obstante. Ad hanc autem portionem soluendam, beneficiorum, dignitatum, personatum, & omnium, & singulorum supra commemoratorum possessores, non modo pro se, sed pro pensionibus, quas alijs forsitan ex dictis fructibus soluerent, retinendo tamen pro rata, quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab Episcopo loci per censuras Ecclesiasticas, ac alia iuris remedia compellantur, etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachij secularis: quibus suis, quoad omnia & singula supradicta, priuilegiis, exemptionibus, etiam si specialem derogationem requirent, consuetudine, etiam immemorabili, quamvis appellatione & allegatione, quæ executionem impedit, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter Seminirium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singulis beneficiis, ut supra detracta, & incorporata ab Episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum vel pro parte remittatur. Quod si Cathedralium & aliarum maiorum Ecclesiarum Prelati in hac Seminaryi erectione, eiusq[ue] conseruatione negligentes fuerint, ac suam portionem soluere detrectauerint, Episcopum Archiepiscopum, Archiepiscopum, & Superiores, Synodus Provincialis acriter corripere; eosq[ue] ad omnia supradicta cogere debeat, & ut quamprimum hoc sanctum & tam pium opus, ubique cumque fieri poterit, promoueat, studiose curabit. Rationes autem reddituum huius Seminarij Episcopus singulis annis accipiat, presentibus duabus à Capitulo, & totidem à Clero ciuitatis deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa huiusmodi scholis instituendis prouideatur, statuit Sancta Synodus, ut Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & alijs locorum Ordinariorum Scholasteriis obtinentes, & alios, quibus est lectionis vel doctrinae munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos, per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos, ab eisdem Scholasticis eligendos, & ab Ordinariis approbandos, etiam per subtractionem fructuum cogant & compellant. Quod si iudicio Episcopi digni non fuerint, alium qui dignus sit nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint, Episcopus ipse deputet. Docebunt autem predicti, que videbuntur Episcopo expedire. De cetero vero officia vel dignitates illae, que Scholasteria dicuntur, non nisi Doctoribus, vel Magistris, aut Licentiatis in sacra Pagina, aut in Iure Canonico, & aliis personis idoneis, & qui per se ipsos id munus

1563. explore possint, conferantur: & aliter facta prouisio, nulla sit & inualida, non obstantibus quibusuis priuilegijs & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si vero in aliqua prouincia Ecclesie tamen paupertate laborent, ut Collégium in aliquibus erigi non possit, Synodus prouincialis, vel Metropolitanus cum duobus antiquioribus Suffraganeis in Ecclesia Metropolitanana, vel alia prouincia Ecclesiæ commodiōri, unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum aut plurium Ecclesiæ, in quibus singulis collegiis commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum Ecclesiæ educentur.

In Ecclesiis autem amplas Diœceses non habentibus, possit Episcopus unum vel plura in Diœcesi, prout sibi opportunum videbitur, habere Seminaria, que tamen ab illo uno, quod in ciuitate erectum & constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

Postremo, si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione, vel assignatione, & incorporatione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius Seminaryi institutio vel conservatio impediretur, aut perturbaretur: Episcopus cum supra deputatis, vel Synodus prouincialis, pro regionis more, pro Ecclesiæ & beneficiorum qualitate, etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando, aut augendo, omnia & singula, quæ ad felicem huius Seminaryi profectum necessaria & opportuna videbuntur, decernere ac prouidere valeat.

Decretum de mansione simpliciter comprobatum est ab omnibus, vnde decim exceptis ⁹, qui aut adiectâ quâdam conditione illud approbarunt, aut aliqua ex parte improbarunt: horum complures dubitationem præ se tulerunt, quod verba præberent argumentum illius interpretandi, perinde ac si mansio diuini esse iuris declararetur; quæ declaratio pluribus haud placuerat ut fieret. Gualterio Viterbiensi visum est Decretum nimis severum in minores Curiones. Franciscus Blancus Hispanus Aurientis Antistes respondit, Placere sibi sub spe nouæ declarationis, quod futuri Cardinalibus interdictum esset Episcoporum Infulas accipere. Guadixensis libertatem coimmorandi tres menses longè ab diœcesi, non probauit; postulavitque, ut Cardinales eligi non possent ante quadragesimum ætatis annum. Theophilus Gallopus Oppidensis Antistes, rationi consentaneum non duxit, ut opus esset tamquam causa necessaria ad absentiam, venia Summi Pontificis, aut Metropolitæ. Vnicus in oppugnando Decreto extitit Philippus Maria Campeggius Episcopus Feltrienis, productâ schedulâ, in qua dicebat, videri sibi res definitas tunc præsertim plenas esse falsitatis, & pri-

rem

⁹ Cuncta in
Actis Paleot.
& Romanis.

rem partem posteriori repugnare: præterea, seruatum non fuisse ritum Concilij, ut prius minorum Theologorum iudicium audiretur; quamobrem denuntiabat, se pro virili restitutum, sicuti ante fecerat, prompto tamen animo ad se aut rationi, aut definitioni confirmationique Pontificis submittendum.

- 10 Reliqua Decreta ad corruptelas corrigendas, accepta sunt communiter per merum verbum *Placet*, exceptis sex Patribus, optantibus siue delarationem aliquam, siue tenuem mutationem.

Postremo loco lectum fuit Decretum de celebranda Sessione die decimosexto Septembbris, in qua ageretur de Sacramento Matrimonij, & de alijs dogmatibus, nondum definitis, & etiam de collatione Episcopatum, & cuiusuis Sacerdotiorum generis, ac de alijs emendationis capitibus. His vero cuncti assenserunt.

Si mortales probè conciperent gaudium, ex concordia profectum post diuturnum certamen, quodcumque litigium facile componi posset: sed occulta animorum coimotio, utpote inimica, aut nimis amica sui ipsius, sanari non vult, quia extingui non vult.

C A P V T X I I I.

Expenduntur variae Suavis narrationes, variaeque ratiocinationes ab eo allatae aut tamquam sua, aut tamquam aliorum. De ijs que accidisse iam diximus; ac præcipue, an adhibita à Pontifice cura, ne decernerentur sine concordia articuli controversi, in ipsius rem esset, an potius in detrimentum, & ex solo publicæ quietis desiderio.

Iceret mihi Suauem arguere, quod in hisce rebus enarrandis silentio prætereat tot euentus memorabiles, & sine quorum notitia nihilo melius perciperentur euentus alij ipsis adnexi, quam intelligeretur historia depieta, si variaz imagines multis in locis obuelarentur. Sed ut sincere loquamur, non magis in eo ille deficit, quam communiter historici deficiant; nisi quantum aut plus quam illi gloriatur de intima cognitione arcanorum, aut omittit ex animi perturbatione verum, sibi non ignotum. Duabus in rebus excusari non potest, in eo quod non fuit narrando, siue id ex eius fiducia siue ex fictione proueniat, & in afferendis tamquam certis rerum gestarum causis, non modò à veritate alienis, sed etiam à similitudine veritatis, quod postremum tamen gratiarum actionem promeretur: sic enim quod mentitur amplius, eo minus decipit. Ego vero id quod notâ dignius est notabo.

Dicit,

1563. Dicit Concordiam inter Oratores insitam, displicuisse compluribus *addictis Pontifici*, & hanc dissoluendæ Synodi occasionem *optantibus*. Quinam erant hi Pontifici addicti? Num Legati? quis acrius quām illi pro concordia laboravit? Poterāntne vñquān maiori cum efficacia ac libertate scribere ad mouendum Pontificem, vt is mandata reuocaret? Maiorine solertiā vti poterant, ne mandata exequerentur, parato etiam animo ad ea suspendenda auctoritate propriā, tametū tam disertē fuissent tradita, & duo ex Legatis præcipui suas familias Hispaniæ Regi subiectas haberent? Num Vicecomes, qui, etsi pariter illi Regi subiectus, in litteris ad Borromæum sensus protulit tam sinceros, quām expressos in volumine litterarum eos certè Suavis inspexerat? An Gualterius, cuius calamus ausus fuit ad eumdem Borromæum scribere, offendi Synodum, quòd Pontifex eâ iussione Legatos cogeret ad agendum, reclamante conscientiā, lethalemque noxam committendam? Num Paleottus, quem audacter oblitissime, ne res conficeretur, ostendimus? Num Boncompagnus, qui per easdem notas locutus est? An communiter eorum phalanx, quibus plurimum Legati fidebant, & de quibus significarunt Pontifici, à tot viris eximijs, benevolentia in Pontificem plenis, rem fuisse vituperatam? Breuiter, id affirmare, tantum repugnat vero ac manifesto, quantum si quis opponeret Suavi, displicere ipsi prosperos hæreticorum in Septemtrione successus.

Litt. Gualt.
ad Borrom.
ultimo Iunij
1563.

Narrat posteà, hoc rumore sedato, propositum fuisse à Lotharingo aliud consilium, vt nimirum duo articuli litigiosi omitterentur. Palmaris de temporibus error! vnde postmodum sæpè oritur in ferendo de rebus iudicio id quod in quibusdam versibus cernimus, qui sì ordine inuerso legantur, contrariam significationem conficiunt. Rumor sedatus fuerat ineunte Iulio; & usque à die tertio Iunij se in viam dederat Romam versus is qui Gualterio à Secretis erat, cum rebus à Lotharingo propositis. Quod si Suavis id ignorauit quod celatum perstigit, scire tamen debebat quod notorium fuerat, Legatos videlicet usque à trigesimo Iunij in hanc sententiam venisse, cùm de ea & ad Pontificem scriperint, & cum omnibus viris publicis sermonem habuerint, & ipsum Pontificem illico per apertas litteras consensisse; ac demum à Musotto, qui à Lotharingo, cùm contentio feruescebat ardentius, missus ad illum fuerat, confirmationem rei propositæ allatam fuisse.

Dein refere veraciter, conformia mandata à Ferdinando suis 4 Oratoribus fuisse tradita; sed statim rei veritatem causæ falsitate corrumper,

corruptit, ut qui hanc adducit: *Cum animaduerteret Cæsar, maiorem partem paratam esse ad ampliandam auctoritatem Pontificis, timebat ne quid decerneretur, unde Protestantium concordia difficulter euaderet.* Num forte Protestantes admittebant siue auctoritatem siue definitiones illius Synodi, ut proinde interesset concordia cum ipsis, ut sanctiones magis minusve propitiæ Pontifici promerentur? Nónne ibi cunctæ ipsorum sententiaz proscriptæ fuerant? Nónne illi & verbis & scriptis inuesti fuerant in Synodum, tamquam in satanæ synagogam? Nónne ijdem execrabantur cum suo parente Luthero etiam Synodum Constantiensem, quæ præcipuum erat fundatum ijs, qui Concilium supra Romanum Pontificem extollerere contendebant? Cuiusnam igitur momenti ad concordiam cum Protestantibus censeri poterant à Cæsare illius Conuentus Decreta? sed nolente Suaui, ex eius calamo magni ponderis voces prodiere, *Maiorem partem paratam ad ampliandam auctoritatem Pontificis.* Percontor: In quo residet potestas definiendi; in maiori, an in minore parte? omnium Conciliorum consuetudo, quin omnium communitatum, & ratio ipsa id dicit. Igitur si suffragia fuissent collecta, Pontificis auctoritas ampliata fuisset. Igitur tot prolationes illius Sessionis habitæ non sunt à Legatis, quò Patres distinerent à noxijs Pontifici sanctionibus, optatis à Synodo, prout illis opponebatur, sed ut concordia in rebus definiendis seruaretur. Igitur Pontifex, qui sine dubio de cunctis edoctus erat, cum Legatis iniunxit, ut eas disputationes seponerent, non in suæ utilitatis gratiam id egit, quasi detrimentum aliquod suæ iurisdictioni præuidens, sed potius pacis studio neglexit emolumenta, quæ parati Patrum animi ipsi pollicebantur. Igitur non Pontifex, sed eius aduersarij libertatem Concilij violabant, cùm denuntiationibus minisque vrnam impediabant, ne res legitimâ ratione secundum plura suffragia decernerentur. Responderet fortasse Suauis, Maiorem hunc numerum non ita sentire, se metu Pontificis ita loqui. Iam vero ne grauetur quispiam perpendere, quænam potentia grauiorem terrorem incuteret Episcopis, potentia Pontificis, qui extra suam modicam ditionem vires non obtinet ad agendum aduersus Principum conatus, & quem cernimus tam remissè, ac tam æquis de causis se gerentem; an potentia Regis Galliæ, Regis Hispaniæ, & Cæsaris, quorum Oratores plus minusve Episcoporum magis quam Romani Pontificis auctoritati fauebant. Et præter illos nec Senatus Venetus, nec reliqui Principes Italici violentiam in suos Præfules intulissent, aut permisissent. Quare si maior pars

1563. ita loquebatur, maior pars ita sentiebat. Hic verò meos lectores rogo, ut aliquantulum in hoc argumento cogitationem desigant, utpote in eo quod Achilles esse posset in abiiciendis Suavis criminalibus contra Sedem Apostolicam, quod spectat ad hanc tertiam Tridentinæ Synodi conuocationem. Sed pergamus alia ipsius mendacia detegere.

Affirmat, Lotharingum, per eos dies Romam inuitatum à Pontifice litteris benevolentiae plenis, statuisse in illis negotijs illi satisfacere. Dein narrat, post alia adhibita studia, deuentum fuisse ad peculiarem, de quo diximus, cœtum præcipuorum Præfulum, in quo iacta sunt fundamenta concordiae ante generalem conuentum. Verum obseruetur, quam bene contexta sit hæc narrationum ac rationum tela. Peculiaris ille cœtus septimo Iulij habitus est, ut liquet ex monumentis supra productis, per quæ pariter in historia comprobaui ea, quæ nunc in contutatione cogor repetere. Pontifex autem sexto Iulij per litteras Legatis aperuit amplissimas pollicitationes, sibi Lotharingi nomine à Musotto delatas, simulque consilium ab eodem propotitum inuitandi Romam Lotharingi; quod consilium, cum animaduerteret, sicut idem scribit, fuisse profectum à Lotharingo, habebat in animo re ipsa ad redditum Musotti perficere; nec ab animo discrepauit effectus, sicuti colligitur ex summa responsionis ad epistolam Lotharingi, ad eundem à Musotto perlata, quæ summa typis impressa legitur in volumine Gallico. Ex his clare patet, an huiusmodi litteræ, & inuitatio Pontificis ad Lotharingum allata, præcesserint, ac potuerint ipsum impellere ad ea gerenda, quemadmodum Suavis comminiscitur. Sed humanæ temeritati sèpè contingit, ut cum alicui duæ res gestæ confusiùs innotescunt, quarum altera si alteram præuertat, poterat illam parere, eamdem tamquam antecedentem, & alterius causam depingat; tametsi reuerà subsecuta fuerit, adeoque nihil effecerit.

Scribit, Hydruntinum neruis omnibus concordiae repugnasse: 6
& ex aduerso Legati præcipuum in eo laudem ipsi tribuunt; & in Borromæi responsis honor exhibetur ea de causa ^b per verba magnifica, Pontificis nomine.

^a Litt. Bor-
rom. affe. en-
de intrâ libro
sequens.

Dicit, Doctrinæ Decretis maiorem Hispanorum partem assensam 7 fuisse sub conditione, ut seruaretur id quod Oratori sui Regis Legati sponderant, quod erat, ex dicto Suauiano, ut ubi stabiliretur Pontificis auctoritas verbis Florentinæ Synodi, declararetur yna, Episcoporum institutionem esse iuris Diuini. E contrario liquet ex Actis, solùm tres Hispanos Præfules, non autem maiorem partem sub

sub conditione consensisse : hi fuerant Aiala, Casablanca, & Auof-
medianus; atque hic postremus in genere mentionem fecit, nescio
quid fuisse pollicitos Legatos de sexto & octauo Canone, nec ex-
pressâ re , nec homine cui promittebatur. Verum est, haberi in
volumine litterarum Vicecomitis ^e, sibi dictum fuisse à Morono,
eam rem promissam esse, quam Suavis indicat, sed cum restrictio-
ne magni momenti, nimirum, declaratum iri Episcoporum institu-
tionem hæreticos damnando ; adeoque nihil decernendo de qua-
stione inter Catholicos agitata , An Episcoporum institutio esset à
Deo, nullø alio intermedio, quod attineret ad iurisdictionem.

1563.

^e Scriptura
Vicecomitis
ad Borrom.
19.Iul. 1563

8 Post rerum gestarum historiam construit Suavis more suo alte-
ram historiam iudicij vniuersalis de rebus gestis: proponitque,
nullam illius Concilij actionem tantâ curiositate à mortalibus ex-
pectatam fuisse, quo semel intelligeretur , quidnam decem menses
in contentione detinuisset tot Præsules Tridenti , & in negotio tot
Aulas Principum : sed, ex adagio, existimat fuisse partum natiuita-
temq; unius muris ; quippe quod nemo erat , qui posset quidquam interius
reperire , quod non modo tam longi temporis operam mereretur, sed ne bre-
uem quidem tam insignium capitum occupationem. Hic scriptor tam
stulte mendax est, vt sàpè mihi liceat abfque causæ detrimento assu-
mere onus, à nullo iure impositum accusatis , hoc est, ostendere,
ab aduersario dici quod fieri nequeat : ita mihi nunc accidit. Quis
vinquam poterat tam distorte ratiocinari , cùm vniuersis mortalib-
us innotesceret , Patrum contentionem , & Aularum negotium
non tam fuisse de hac illâve parte decidenda , quâm de quibusdam
quaestionibus decidendis, aut omittendis ? In comperto erant cele-
bres turbæ , quæ iam ante Sessionem vigesimam primam accide-
rant de articulo, *Cuius iuris esset mansio;* & desiderium ab ea vsque ho-
ra Legatorum, vt huiusmodi articulus, quasi scopolus grauium per-
turbationum , procul euitaretur. In comperto erat promissio, quæ
oportuit vt ab ipsis fieret Hispanis, quod articulus ille resumeretur,
cùm ad Decreta de Sacramento Ordinis formanda deuentum esset.
In comperto erant continua Hispanorum postulata , vt adimple-
retur promissio. In comperto erat , Scripandum duxisse opportu-
nius omitti articulum, ætate Iulij paratum, *An institutio Episcopo-
rum esset iuris Diuini.* In comperto erant turbæ inde subortæ, enata
inde necessitas illius expendendi , & in disceptationem adducen-
dæ auctoritatis Pontificiæ , eiusq; supra Concilium prærogatiuæ,
quæ omnia dissidij ac diuisionis discrimen afferebant. Quis igitur,
nisi eorum ignarus , quæ cunctis hominibus ciuali notitiâ asper-

D d d 2

sis

1563. sis comperta erant, existimare poterat quasi ridiculum montium partum, quod in lucem fuisse editus post eos decem menses laboriosae grauiditatis partus perfectus, & non abortus confusus, aut schisma monstrorum? Fortasse humanæ prudentiae opus maximum est, ingentia mala vitare: minus enim in hoc, quam in bonis ingentibus consequendis vim habet fortuna; adeoque dicitur præcipua laus medici esse, non morbum sanare, sed impedire.

Pergit Suavis: *Ab hominibus non nihil versatis in rebus Theologicis desideratum fuisse, ut semel declararetur, quid intelligeret Synodus sub nomine potestatis retinendi peccata secundum sententiam suam, quæ potestas effecta fuerat una pars potestatis sacerdotalis.*

Quo pacto desiderium huiusmodi excitatum est in hominibus, dum haec Sessio habebatur, in qua ex incidente de hoc argumento agebatur, & non potius cum prodire decisiones Sessionis decimæ-quartæ sub Iulio, vbi datâ operâ de illo actum est, & tum in primo capite doctrinæ, tum in tertio Canone declaratum est, per ea Christi verba fuisse traditam potestatem remittendi retinendive in Sacramento Pœnitentiæ peccata? quin eo in loco Suavis, dum commemorabat, aut suo more comminiscebatur hominum dicta, affirmauit, visam fuisse valde planam eorum verborum significacionem, hoc est, tradi potestatem remittendi peccata verè pœnitentibus, & retinendi ijs, quos Sacerdos minimè pœnitentes agnosceret. Quare nos ijs, quæ illic ad confutandas eius calumnias ineptias scripsimus, haud repetitis, tantummodo addemus, nec bonos Theologos, nec bonos Canonum Doctores esse potuisse illos, qui non percipiebant, pertinere ad iudicariam potestatem non modo quod Principis beneficium illa concedat homini, qui post acta confecta, & expensam causam eo dignus repertatur; sed quod illud deneget homini, qui post adhibitam eiusmodi diligentiam indignus agnoscatur.

Refert dein complurium admirationem, quod fuisse definitum, *Ordines inferiores aliud non esse, nisi gradus ad superiores; cunctos vero esse gradus ad Sacerdotium:* cum apud antiquos legatur, plerosque clericorum persistere in huiusmodi Ordinibus, ad sacerdotium numquam progressos, & è conuerso, quosdam per eos Ordines minimè transeuntes, consecrari sacerdotes. Verum maiori cum admiratione legetur in Suavi horum admiratio, ab eo qui memoriam retinuerit, à Synodo numquam dici id, quod ille pro certo ponit tamquam illius coortæ admirationis fundamentum. Affirmatur quidem in secundo Canone, *esse in Ecclesia prater sacerdotium alios Ordines,*

Ordines, & maiores & minores, per quos tamquam per gradus tendatur ad Sacerdotium. Non tamen quia in Republica multi sunt magistratus, quorum unus ad alterum gradus est, sequitur, minorem non nisi gradum esse ad maiorem, multosque homines, & plutes quoque non posse remanere in primo, ad secundum haud progressos, aut euenire numquam posse, ut quis ad secundum prouehatur, primo non conseruo: ita, exempli gratia, dignitas meri Praesulis gradus est ad Cardinalis dignitatem; & tamen aliquis renuntiatur Cardinalis, gradum Praefatis prius non obtinens. Neque Synodus declarat, Ordines esse gradus ex ordinatione Christi, & non mere ex ordinatione Ecclesiae, cum adhuc ad hodiernum usque diem in quaestione versetur, an omnes Ordines instituti fuerint a Christo, & an idcirco omnes sint Sacra menta, & imprimant characterem. Quod de minoribus Ordinibus negatur a Gabriele Vasques ^{4 Tom. 3. In 3. Part. disp.} cum insignium Theologorum cohorte.

11 Pergamus: valde Sophisticum est id quod obiicit in caput decimumquinto de disciplina, perinde acsi sibi contradicat, cum ibi liquidò appareat sensus, nimirum, velle Synodum ut functiones Ecclesiasticæ, sicut mos erat, exerceantur ab eo qui Ordinem ad hoc idoneum obtinet, ijs in locis, vbi non desint huiusmodi Ordinibus iniciati, nec opus sit, ut per operam laicorum suppleatur: exercitatio nem autem, ac ritum perfectum earum, quæ iam dictæ sunt, functionū, iniungi à Synodo in quavis Ecclesia, quoad cōmodè fieri possit.

12 Ab alijs improbabatur, si Suau credimus, quod ad conferendum Sacerdotium tamquam necessaria requireretur docendi populi facultas, quandoquidem animarum procuratio a Sacerdotio seiungi potest. Concedo ea seiungi posse, sed non ita seiungi, ut numquam coniungi possint. Merito igitur eam requiri facultatem, quæ positâ, semper esset liberum Episcopo uti opera Sacerdotis, siue perpetuò, siue ad tempus, in populis erudiendis; quod manus Sacerdotibus admodum congruit. Ita pariter adscribendus non est miles ciuili militiz, qui ad bellum extrâ gerendum aptus non est, quamvis plures ex his militibus ad bellum postea non mittantur.

13 Putidius est aliud obiectum: Perinde fuisse, requiri in sacros Ordines suscipiente latinæ linguae intelligentiam, ac declarari, Synodum illam non fuisse Oecumenicam, cum ab eo Decreto non possent obstringi Asia, Africa, & bona pars Europæ, vbi latini sermo in scholis communiter non addiscitur. Aliud est, Synodum quampiam esse Oecumenicam, aliud, velle ut cunctæ sue leges sint universales, & obseruandæ in quocumque loco Christianæ

1563. Itianæ Republicæ. Prudens legislator plures suarum constitutio-
num præscribit, non pro cunctis ijs locis, in quibus aliquot subdi-
tos habet, sed pro maiori parte ac præcipua, e cuius bono reliqua-
rum bonum enascitur. Cuinam dubium est, non fuisse mentem
Patrum, ut ipsorum sanctiones statuerentur etiam pro ijs regionibus
Indiæ, tum ad Occidentem, tum ad Orientem, quæ ad Fidei Catho-
licæ cultum iam venerant? Quod igitur potissimum intendebant,
fuit, ut Ecclesiæ latinæ prospicerent, ex qua, velut è trunko, virtus po-
stea diffunditur in minores ac debiles ramos reliquarum Ecclesia-
rum: nec pro earum singulis, ob varietatem ac mutabilitatem status
ipsarum, componi poterant leges peculiares; sed ex constitutis pro
parte maxima ac potissima, deducendi erant proportione aptiores
modi regendi alias, quasi extrema atque inferiora huius corporis
membra. Et ita Cardinalium Congregatio, penes quam Romæ
cura est & auctoritas interpretandi Concilij, declarauit ex illius
mente, in Illyrica regione, à peritia Illyricæ linguae litteralis excusari
latinæ intelligentiam ad Ordines conferendos. Vnde constat aper-
tius, quantum in Ecclesia vniuersali opus sit supremâ quâdam pote-
state, semper viuâ & constante, & cuius munus sit confirmare, pro-
mulgare, interpretari, relaxare, abrogare, ampliare, aut coarctare
constitutiones, prout opportunum animaduertterit.

Persuadere nobis studet, in Germania sexto Canoni obiectum 14
fuisse, quod constituat Fidei dogma, Hierarchiam, vocem (ait ille)
ac significationem alienam, ne dicam contrariam diuinis effatis, & veteris
Ecclesia consuetudini, & vocem à quadam inuentam, qui eti si alicuius
antiquitatis, quisnam, & quando exiterit, haud satis constat; qui alioquin
scriptor est hyperbolicus, & quem in usu illius vocis, aliarumq;, quas ipse
excogitauit, nemo ex antiquis imitatus est. At vero si sequendus erat mo-
dus agendi ac loquendi Christi Domini nostri, sanctorumq; Apostolorum,
& Ecclesia primæ, oportuisse non Hierarchiam, sed Hierodiaconiam,
aut Hieroduliam statuere. Et addit, A Petro Paulo Vergerio apud Ven-
nonetes, valgò Vallem Tellinam, suarum concionum argumentum fuisse
desumptum ab his alijsq; obiectis adversus Concilij doctrinam.

Quando collibitum est Suavi tam friuola obiecta producere, 15
ipsum reprehendere mihi non licet, quasi ea non adscripserit de-
centi personæ, scenæque condecenti. Quænam aptior persona,
quam Petrus Paulus Vergerius, homo litteris vix aspersus, seu po-
tiùs puluerulentus, sed totus temeritate intritus, sicut pater ex
illius libris, cuiuis honesto lectori stomachum mouentibus? Et
planè vulgus illius vallis apta erat scena huiuscmodi sententijs, non
ido-

idoneis ut imprimarentur in auditoribus alterius temperaturæ: 1563.
 quare solerter legens Suavis in Epistolis Vicecomitis, per eos dies
 scriptis^e, Vergerium in Valle Tellina concionari contra Concilium, ijs quæ ab eo dicebantur non expressis, tribuit illi argumenta,
 verisimilia in huiusmodi concionatore. Pudet me illi responde-
 re, etiam si conuincam. Vox Hierarchiæ Ecclesiasticæ usurpatur
 tamquam titulus celebris Operis à S. Dionysio Areopagita, nomen
 inter digniora summâ reverentiâ in Ecclesia. Dum pro certo Suavis
 affirmat, non satis constare quisnam eorum librorum sit auctor,
 omnino despicit iudicium Sanctorum Doctorum, Oecumenica-
 rum Synodorum, ac Summorum Pontificum, per decem iam sœ-
 cula existentium. Etenim sanctus Gregorius sub nomine Dionysij,
 quem antiquum ac venerabilem Patrem appellat, in homilia trigesima
 quarta libros illos adduxit, idemque postea fecerunt S. Martinus
 Pontif. Max. & martyr in Concilio Romano, S. Agatho pariter
 Pontifex in epistola ad Constantiū IV. Imperatorem, Nico-
 laus I. in quadam epistola ad Michaëlem Cæsarem; sextum Con-
 cilium Oecumenicum in Actione quarta, & septimum in Actio-
 ne secunda. Insuper sanctus Maximus monachus & martyr, &
 S. Thomas, eos libros tamquam tales & reveriti & interpretati sunt.
 Quod si ante S. Gregorium expressa mentio non legitur illius
 Operis, quid mirum est, si, cum Christiani, eorumque scripta in-
 sectationibus adeò diuexabantur, nec typorum opera conseruabat,
 diffundebatque memoriam scripturarum, illæ veluti semiuiuæ at-
 que ignoræ plura sœcula iacuerint, cum compertum nobis sit, quid
 Aristotelis, aliorumque præstantissimorum scriptorum Operibus
 acciderit? Quanto minora vestigia comperiuntur apud veteres Hi-
 storiaz Quinti Curtij? neque tamen ea suppositius partus existima-
 tur. Longè minus quam hoc, satis esset ad patefaciendam huius ho-
 minis arrogantiam in affirmando confidenter, non satis constare
 de illorum librorum auctore. Sed quoniam aliqui etiam ex Catho-
 licis recentiore tempestate^f, eos in dubitationem reuocarunt, mihi
 vero mens est in reforma rationes meas stabilire, etiam si dem scri-
 ptorem illum non fuisse Areopagitam, sed alium quempiam ex
 veteribus, de quo S. Gregorij auctoritas dubitari non finit, sine du-
 bio satis erat veneratio illis habita per tot sœcula ab Ecclesia, ne
 puderet Synodus illinc desumere vocem quamdam suo proposito
 consonantem.

16. Quod autem Auctorem hyperbolicum illum nominat, delirium est
 ad calumnias construendas. Sapè vtitur (haud negauerim) egre-
 gius

^e Litera VI-
cecomitis ad
Borrom. 22.
Iulij 1563.

^f Videri pos-
sunt cum in-
forum argu-
mentis apud
Philippum
Labbeum
Soc. Iesu, in
dissertatione
historica de
Script Eccl.
quos acribus
Bellarminas,
& apud Io-
annē Mort-
onum ex Ora-
torio S. Phi-
lliippi Neri
in 2. parte
Commenta-
rij de sacris
Eccl.ordina-
tionibus.

1563. gius ille Doctor propositione græca ὅπι, quæ Latinè *soprà* vertitur; sed eam usurpar, cùm differat de rebus planè supremis, hoc est, diuinis, quò pàdàm faciat, deesse nobis vocabula idonea ad eorum maiestatem explicandam. Quapropter dum illis apponimus voces, ex origine sua significantes obiecta alia terrena, quæ proportionem aliquam habeant ad res diuinias, sed adiectâ illis propositione *soprà*, redigimus in memoriam, ab huiusmodi rebus plurimùm superari id quod ex vi talium verborum nostris mentibus obuersatur. Porro perpendat, qui demens non est, an in huiusmodi sermone *insit* vi-tium hyperboles, an virtus religionis, sapientiæque altitudo. Tam fieri potest, ut quispiam de Deo scribat cum hyperbole, quâm cum assentatione. Quod si Areopagitam in eo verborum vsu communiter secuti non sunt, omissâ propositione illâ, aut breuitatis causâ, quippe quæ tacitè intelligatur, aut propter ineptitudinem linguae latinx, longè minus idoneæ quâm græca, ad hæc venustè componenda; non idcirco vituperatur ille, quin potius vniuersè, & inter alios à S. Thoma commendatur. Verùm quò proteruitatis non peruenit Suavis, dum audet Concilium carpere quodd sibi sum-pserit vocem adhibitam pro titulo memorandi Operis sui à celeberrimo, vetusto & sacro Doctore, simulque velle, ut eius loco pone-retur Hierodiaconia, hoc est, *rerum sacrarum ministerium*, aut Hierodulia, hoc est, *sacrarum rerum seruitus*, voces à Suauiana temeritate compo-sitæ? cùm Hierarchia iam esset vocabulum adeò in Ecclesia accep-tum, ut non modò S. Maximus nongentis annis ante Concilium in Commentarijs de S. Dionysio ex professo super eo differuerit; sed inter Scholasticos S. Bonaventura trecentis antè annis Commen-tarium scripsérunt sub hoc planè titulo: & hinc & Ioanne Scoto, tan-quam à voce notissima, & auctoritatis plena, deducta fuerit Ordini definítio, dicente & *esse facultatem spiritualem ad aliquem actum exequendum in Ecclesiastica Hierarchia*. Et & tate recentiore Albertus Pighius celebrem librum suum aduersus nouas hæreses nominarat, *Defensio Ecclesiastice Hierarchia*. Cur igitur Synodo abstinentiam orat ab vsu illius vocis, tam familiaris sacris scriptoribus, adeoque consimilis alijs valde consuetis, quæ originem eamdem, compo-sitionemque vocum græcarum habent, sicut Monarcha, Patri-archa, Tetrarcha, Exarchus? Profectò nec legebantur in sacris Litteris, nec obtinebant adeò veterem comprobationem à Doctoribus Ecclesiasticis, vocabula, *homusion*, *Personæ diuine*, *peccatum origi-nale*, & alia, cùm primum in suis definitionibus ea adhibuit Ecclesia.

Ait idem, sua illa vocabula, *Hierodulia*, *Hierodiaconia*, futura fuisse

In 4. Con-teat, in quaest Vnica 5. de primo.

fuisse magis consentanea sermonibus & operibus Christi , Scripturæ, & etiam veteris Ecclesiæ.

1563

Id sine dubio non potest intelligi à Suaui verum esse de ipsis vocibus, secundum sonum acceptis, quippe quæ numquam in vsu fuerunt ; quare superest , vt de ipsarum significazione loquamur. Ac primò quidem nemini dubium est , humilitati Christi & Ecclesiæ antiquæ aptas non respondere voces *ministrandi & seruandi* ; nec easdem alienas esse ab vsu recentis Ecclesiæ, quæ in suo Capite retinet titulum, inductum ab vsu S. Gregorij, *Seruus seruorum Dei*. Sed eiusmodi voces vim non habebant ad exprimendam auctoritatem , & inæqualem dignitatem graduum , ordinem inter se habentium , quod per eos Canones Synodus intendebat : id igitur aptius explicari non poterat , quām per vocem Principatum significantem. Nec à vocibus dignitatem sonantibus abstinuerunt aut Redemptor , aut Scriptura , aut vetus Ecclesia , cùm opus fuit huiusmodi sensus explicare. Christus discipulis suis dixit : *Vos me vocatis Magistrum , & Dominum , & bene dicitis ; sum enim*. Et in sacris Paganis , si veteres inspeceamus , comperimus , constitutos à Deo , & appellatos sèpè Principes sacerdotum : si recentiores , nomen Diaconorum , hoc est ministrorum (quod Suavis intendebat vniuerso Ecclesiasticorum ordini commune reddere) conspicimus singulariter attributum ordini postremo , & à Sacerdotibus & Episcopis distinto. Quocircà vellem , vt ipse me doceret , quonam pacto poterat Synodus dicere , quò se ad sacra eloquia conformaret , esse in Ecclesia *Hierodiaconiam* , conflatam ex Episcopis , ex Presbyteris , & ex Diaconis , postremà parte cum ipso toto non confusâ? Numquid Paulus Apostolus Superiores Ecclesiasticos non appellavit honorifico nomine *Præpositorum* , & nomine *Episcoporum* , quod importat *inspectores*? Non admonuit , illis exhibendam obedientiam ? Et quid tandem aliud , nisi prærogatiua huiusmodi nomen *Principatus* significat? Præterea , in Ecclesia veteri quæ vox magis recepta est , quām vox *Patriarcha* , hoc est , *Princeps patrum* , siue *Princeps pater*? Quo pacto igitur absque graui mendacio potuit hic scribere , appellationem *Principatus in rebus sacris* , sermonibus & operibus Christi , diuinarum Litterarum , & Ecclesiæ veteris repugnare ? Qui nomen Principatus damnabat , necesse erat vt damnaret *Cyrillum Alexandrinum*⁴ , affirmantem , Petrum omnium primum respondisse , *Hom. 11. 1a* Christo , tamquam Principem , & caput reliquorum : Vt damnaret *Ioannem* , *cap. 64.* S. Hieronymum , qui ¹ de Apostolis intellexit illa Davidis verba: ² In *Psal. 67.* *Principes Iuda, duces eorum, docens, idem valere Principes Iuda, quod*

Pars III.

E e e

Prin-

1563. *Principes Christi*: *Vt damnaret S. Augustinum*, qui dixit ¹, *In Sede Romana semper perstigit Principatus Sedis Apostolice*: *Vt damnaret S. Gregorium*, vbi ille scribit¹, *Sancto Petro suis commissam curam & principatum totius Ecclesiae*. & alibi super illis verbis Iob: *Cum Principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento. Quos alios subdit Principes, nisi S. Ecclesia Doctores vocat, quos inde sinenter in loco Predicorum precedentium diuina dispositio subrogat?* de quibus eidem Ecclesia Psalmista ait: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi filii: constitues eos Principes super omnem terram?* *Vt damnaret Bedam*, vbi in suis Operibus habet ², *Petrum recepisse principatum iudicariae potestatis*: *Vt damnaret Bernardum*, ijsdein Apostolis tribuentem ³ dictum illud ⁴ *In initio lib. 3 Psalmi: Constitues eos Principes super omnem terram.* & ad Eugenium de Consideratione. *dixit: Tu es heres, & mundus est hereditas.* Quod si quis optaret reperire quoque in Ecclesia Principum nomen, vniuerso Episcoporum ordinis communione, Hilarium consulat⁵, qui tam longè abest, quod existimet cum Suavi, hunc titulum opponi titulo seruorum, tributo Episcopis in Euangelio, vt scribat: *Quamquam parabola serui fidelis ac vigilantis sit cohortatio cunctis communis, tamen per eam præcipi peculiarem quamdam sollicitudinem, ob expectationem Domini, Principibus populi, hoc est Episcopis.* Verum diuinare mihi videor, si adhuc viueret Suavis, euin minimè concessurum robori harum omnium rationum, ac tam luculentis testimonijs, contendentem, haud debuisse Tridentinam Synodus vti voce quâdam, ad id usque temporis in cunctis præteritis Concilijs non visitatâ. Id si verum esset, argueretur, nulli Concilio licuisse vocabulum adhibere, in alio antiquiore Concilio non contentum: adeoque cunctas Synodos, exceptâ primâ, quoties vocem illâ posuerunt in suis decretis, ex priori, aut ex sacris Literis non desumptam, reprehensione dignas esse. Sed insuper concessum mihi est ut Suavis infaniam refellam, simulque eius ignorantiam, probatione clariore & expugnabili. Quisnam malus genius hominem impulit, ut tamquam certum pronuntiaret, Ecclesiam & anteaacta Concilia se abstinuisse ab ea voce ad illum usque diem? Oecumenica Concilia pauca tandem sunt, & in scriptore, qui doctrinam adeò profitetur ac iactitat, dedecus potius est ea ignorare, quam laus eadem per noscere. Iam vero in octauo Concilio, quod anno salutis circiter 870. fuit celebratum, licuisset Suavi legere hanc vocem, suis auribus adeò dissonantem, non in unico solum loco, qui fugiat & fallat oculum, sed in duabus, videlicet, tum in Actione sexta, vbi Metrophanes Sinynæ Archiepiscopus appellat Nectarium, Ambrosium & Nicephorum

phorum memorabiles Hierarchas; tum in decima, cap. 14. vbi 1563.
nomen, honor, ac ritus Hierarchicus Angelorum ad Episcopos
Ecclesiarum transfertur.

- 18 Narrat denique Suavis in articulo de mansione, post tam diuturnum studium egregiam aliquam decisionem expectari; sed pronuntiatum denique fuisse id solum, quod clarum erat, cum sit eiusdems ex lege naturali, nemini fas esse a suo munere, nisi legitimam ob causam, abesse. Benè est, definitioni Concilij tribui hac vice ab aduersarijstamquam vnicum probrum nimis dilucidam veritatem. Sed quam ratione poterat definitio ultra procedere, quod spectat ad ius diuinum, cum Suavis ipse dixerit, in hac re auctoritatem Scripturarum ac Patrum esse cohortationem ad perfectionem, nec esse quidquam solidi nisi Canones Ecclesiasticos? Igitur si Concilium strictiorem obligationem definiuisset, falsum definiuisset. Præterea, vbinam ille reperit vetitum illud adeo clarum, ne quisquam absit a suo munere sine causa legitima? Quot sunt munera, quæ recente administrantur etiam in absentia per delatas rerum notitias, missaque iussiones, & per præsentes Vicarios? Parum igitur non fuit, definiri, hanc diligentiam sic adhibitam satis non esse ad excusandam absentiam, & ab absente lethalem noxam contrahi. Nec etiam parum conduxit, quod Cardinales includerentur, de quo prius obiectum fuerat: a maiore obligatione assistendi Romanæ Ecclesiæ excusari minorem de peculiaribus Ecclesijs, præferti cum eas super non obtineant ex titulo, sed ex administratione, easdemque melius ipsi ob ampliorem auctoritatem possint è longinquo regere, ac selectorum ministrorum operâ, quam minoris notæ Præfules per præsentiam: quæ rationes adductæ fuerant ætate Pauli III. ne comprehendenderentur in Decreto, & a nobis ibi relatæ. Ut paucis dicam: id quod homines communiter optabant, non erat definitio contemplativis doctrinæ, quæ nulli est detimento, si persistat incerta inter Doctorum opinamenta, sicut aliæ multæ; sed ut pessimus ac nocentissimus abusus non residendi tolleretur. Sublatus hic fuit eo Decreto, pœnis ac sanctionibus in eo statutis, simul etiam stimulis adiectis, quibus inde stimulati sunt Pontifices ad illud confirmandum ac corroborandum. Igitur expectationi votoque mortali satisfactum est.

Iam vero cum haec ibi peracta fuerint communi quiete ac voluptate, post tam diuturnas ac periculosas procellas, appellari profecto non potest cum Suavis ea Sessio, Montium partus in murem degenerans; sed potius, quando is exemplo suo me ad fabulas trahit, Partus admirationis, quo hata est Iris, tranquillitatis nuntia.

1563.

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS SECUNDVS. ARGVM ENTVM.

Vnensis studia celeri Concilij conclusioni aduersantia; Pontificis vota, ac Legatorum fauentia. Sensus Hispaniensium Oratorum Roma à Lunensis sensibus diuersus. Verba Pontificis in Senatu ad commendationē Lotharingi, & ad excusandam emendationem Cardinalium, Concilio remissam. Vera ratio huius rei. Suspiciones Lotharingi ob propositas disciplinæ leges, etiam Ferrerio displices. Responsum eiusdem Lotharingi ad Pontificem inuitantem. Gualterius Romam à Lotharingo missus, & quibus cum mandatis, tum ab eo tum à Morono traditis. Iussa Pontificis ad Legatos de fiducia exhibenda & cum Lotharingo & cum Madruccio. Postulata Lunensis, ut Praefules qui sententias collecturi, & Canones digesturi erant, destinarentur per nationes; & ipsius querimonia in Legatos Romam scriptæ. Eorum purgatio. Amplissima Venetorum pollicitationes ad Concilium adiuuandum. Causa Patriarchæ Grimani, post variis cœtus pro ipso dijudicata. Sententiae à Patribus dictæ de Matrimonio, ac præsertim de irritis reddendis coniugij clandestinis, & contractibus filiorum usque ad certam etatem, sine consensu parentum; & de damnanda opinione affirmante, solvi matrimonij vinculum adulterij causâ. Petitione, ut priora duo capita decernerentur,

rentur, habita Gallici Regis nomine, atque ut tertium tempore raretur, habita à Venetis Oratoribus, Gracorum sibi subiectorum gratia. Antinorus Tridentum missus à Pontifice, specie quidem, quā Lotharingum iter habiturum comitaretur; sed in arcano, quō illum adhortaretur, ut Tridenti sisteret usque ad exitum Concilij: quae adhortatio à primo Legatorum præpeditur. Responsum Cæsar is de consilio proposito à Lotharingo, quod cum Pontifice ab eodem agitur. Variae adnotaciones, à Ferdinando ad suos Oratores missæ de propositis morum legibus; potissimè vero eius mandata, ut obfisterent emendationi Principum usque ad maturiorem deliberationem. Acris controvèrsia in hoc inter Cæsarianos & Legatos, & quodnam initum temperamentum. Postulationes Lunensis apud Pontificem, ut leges sancienda de reformando Collegio & Comitio, committantur Synodo; & responsa, quibus ille acquiescit, de utroque capite. Difficultas de confirmatione à Pontifice concedenda Regi Romanorum. Eius rei initium, processus, & exitus. Patrum perturbatio, quod ageretur de inducenda Mediolanum sacra Inquisitione pro more Hispanico, & negotijs compositio. Rumor suspensionis, & unde ortus. Discrepancia impacata de matrimonij clandestinis, etiam per solemnem disputationem, atque hinc necessitas protrahendæ Sessionis ad diem undecimum Novembris. Noua Ferdinandi responsa de capiebus emendationis concinnatis, & maximè de eo quod spectabat ad Principes. Patrum tumultus ob huius capituli intermissionem, & quā promissione sedatus. Mandata ab Hispano Rege missa de declaratione verborum, proponentibus Legatis, & grauissima ex eo contentio inter Lunensem & Praesides; quibuscum quamplurimi Patres conueniunt. Procurator Hispaniensium Capitulorum à Lunensi expulsus Tridento, indignante Concilio. Lotharingus Romam profectus.

1563.

CAPUT PRIMUM.

Lunensis postulatum, ut iterum inuitentur Protestantēs. Moroni repulsa. Obiecta à Lunensi sollicitis agendi modis ad Synodum absoluendam. Studia adhibita à Legatis apud Cæsarem, ac Philippum Regem. Significata à Pontifice in Senatu. Res ab eo & Ministris Hispanis gesta ad impedienda consilia, que illi suspicabantur in Lunensi. Orator Florentinus Tridenti mutatus. Querela Gallorum partim simulata, partim vera, de forma in Sessione habita, quod spectabat ad ritum; & quo pacto illis satisfactum Capita correctionis agitata de Matrimonio, & de distribuendis sacerdotijs, obstringentibus ad animarum procurationem.

Nā cum lātitia ex celebrata Sessione, confirmata est in Legatis spes citō & concorditer absoluendi Concilij: sed vtraque infuscata ab inopina petitione Lunensis, quæ suspicione auxit de ipso conceptas. Petebat, vt denuò Protestantes inuitarentur, idque pariter commendarbat Gualterio^a, vt tamquam opportunum Pontifici suaderet, cùm is Romam missus à Lotharingo, abeundi veniam à Lunensi petijt. Suavis autem cùm legeret, Lunensem à Legatis id petuisse, nec responsum illi redditum comperisset, illud suo more comminiscitur, sed non quod verè fuit, nimis, rem se perpen-ſuros. Illi re ipsa Moronus respondit, Hoc postulatum futurum inutile ad rem consequendam, indecorum ex despectu, & noxiū ob diuturnitatem, quam à nemine expeti posse in comperto erat, nisi ex priuata aliqua utilitate, & ad amphora interim beneficia à Pontifice extorquenda. Mirari se huiusmodi postulatum, quando Auila paulò anteā in mandatis habuerat, vt Pontificem ab ea inuitatione dehortaretur; nec ignorabatur, similia mandata Lunensi quoque fuisse tradita. Reposuit Lunensis, Non peti vt id Pontificis nomine ageretur, sed vt per Cæsarem agendum curaret. Ad hāc iterum Legatus: Non modò se nolle suam operam conferre, sed ne quis omnibus obſistere huic prolationi, cùm existimaret, nihil salubrius Ecclesiæ id temporis fieri posse, quām vt Synodus expediretur.

Potteā verò aucta est in Legatis suspicio^b, id à Rege fuisse im-
peratum, propter similem in Lunensi agendi rationem ad id obtinen-
dum. Statuerant Præsides, argumenta à Sacramentis sciuncta ex-
pedire,

^a Litt. Gualterij ad Borrom. 17. Iulij 1563.
& Legato-
rum ad
eundem,
19. Iulij.

^b Literæ Le-
gatorum ad
Borrom. 22.
Iulij 1563.
& Vicecomi-
cis 19. Iulij.

1563.

pedire, cuiusmodi erant Indulgentiae, & Vota monachorum, haud alio illis spiritio impensò, quod prænoscebant in multis menses abituruin: atque idcirco habebant in animo, cum Lotharingo conuenire de co:ninittendis articulis studio Theologorum, ut ex ijs varijs bini delecti inter missos à singulis Regibus, & par etiam ex Pontificijs, videlicet Lainius & Salineronus, & par etiam ex supremis Moderatoribus Monasticarum familiarū, colligerent quæ sibi opportuna viderentur tum de dogmatibus, tum de corruptelis, & pro ipsorum iudicio formarentur Canones à quibusdam Patribus, ac postrem in generalem conuentum referrentur. Sed Lunensis exposuit, assentiri sibi non licere ut consuetus modus variaretur. Quonobrem decreuerunt Legati, ut de absoluenda Synodo ad Cæsarem scriberet moronus, quippe qui alias in eo Principe sensus animaduerterat; atque ut præterea unā omnes præualidis rationibus precibusque vrgerent Regem Catholicum, missis ad Cruellum Nuntium litteris, ipsum rogantes, ut eas suā voce animaret. Neque segnius Pontificem stimularunt, ut huiusmodi ipsorum studia auctoritate suā in utraque Aula promoueret.

3 Moronus suis ad Ferdinandum litteris ostendit*, Fuisse in gratiam 1563. Cæsaris constitutas complures disciplinæ leges, præcipue verò obligationem residendi etiam in Cardinalibus, reliqua per omnem sedilitatem peractum iri: absolutis autem sanctionibus universalibus, ad peculiares singularium prouinciarum processum iri, sicuti Episcopo Conadienii dictum fuerat, qui Cæsarem aditus, eas litteras ipsi deferebat; sed simul etiam rogari à se Cæsarem, ut ipse obssisteret cunctumque, ex priuato commodo moram illius publici boni quærenti, præcipue verò, ut Regi Catholico, fratri filio, suaderet ad remouendos Oratorem suum & Hispanos Præsules ab illis consilijs noxiæ cunctationis.

4 Comendatum pariter est Cæsareis Oratoribus^d, ut eas litteras in manus Cæsaris deferendas curarent ab Episcopo memorato: ipsi verò Oratores Moroni litteris suas communes associarunt, quibus tamen nihil aliud scribebant, nisi prosperum Sessionis exitum, & apparatum ad futuram per fructuosa Decreta celebrandam.

5 Pontifex immenso gaudio affectus fuerat* ob Sessionem, & ample commendatæ Legatos, & etiam Lotharingum, cui agi grates à Borromæo voluit; ipse verò euindem eximijs laudibus in Senatu co-honestauit^f; ubi felici successu narrato, eodemque prudentiæ virtutique Legatorum adscripto, adiecit, Laudem obtentæ concordiæ præcipue Lotharingo deberi: fuisse à se benevolentia plenas literas

^d Constat ex litteris Oratorum ad Cæsarem, 10 Iulij.

^e Litteræ Bor. ad Legatos 21. & 24. Iulij, 1563.

^f Acta Consistor. 30. Iulij, 1563.

1563.

teras ad illum scriptas, qui ante futuram Sessionem Romam aduen-
turus erat, quod de rebus ingentis publici boni secum ageret. Spem
prae se tulit, Synodum prosperè progressuram ad metam: significa-
uit simul, constanter se velle, ut per sanctam seueramque discipli-
næ correctionem necessitati ac voto communi cunctarum nationum
ac Principum satisferet. Hinc occasionem cepit, se quodam-
modo tacite purgandi apud Collegium, quod ipsam Cardinalium
emendationem Concilio commiserat, quandoquidem ea diutius
Romæ ab ipsorum nonnullis à se destinatis agitata fuerat. Sed cau-
sa, intimè Pontificis animum ad id impellens, ea fuerat^s, quod in-
specto modulo ab illis confecto, visi sunt ipsi emendatores non tam
vitia emendare, quam priuilegia eo in ordine exaggerare; idque po-
stea per litteras arcanis notis conscriptas indicauit Morono, memo-
ratum modulum ab eo petenti, ipsum monens, ne ullam illius mo-
duli rationem haberet, hisce verbis ad eundem scriptis per Borro-
mæum: *Navanda tibi erit opera, ut ad reformandam disciplinam ea sta-
tuantur, qua tibi ac reliquis honesta visa fuerint, & qua possint Synodo
satisfacere, & cuncto Christiano nomini prodeesse, nullâ habita rerum mor-
talium ratione; id enim gatissimum Pontifici accidet.*

Sed quoniam huiusmodi causa si fuisse Senatu patefacta, exas. 6
perasset potius quam pacasset animos Senatorum, adiecit Pontifex,
velle se omnium primum subiici emendationis sanctionibus, quæ
in Synodo statuerentur; ex huiusmodi exemplo neque Cardinali-
bus, neque alijs Principibus illam grauem existimandam: relictas à
se liberas habenas illius negotij Præsidum manibus: si cuiquam in-
commodum inde inferretur, oportere libenti animo priuatum de-
trimentum communis vtilitatis gratiâ tolerari. Sibi alias in animo
fuisse^b, per se ipsum decernere eam emendationis partem, quæ ad
Cardinales attinebat: sed cum Principes postularent, & suaderent
Legati, ut hæc etiam Synodo remitteretur, se consensisse, & fortasse
maiori eorumdem Purpuratorum emolumento id Tridenti quam
Romæ statutum iri. Decretum, quo ad residendum adstringeban-
tur, ipsis fauere, quando Episcopatum capaces eosdem declara-
bat. Cetera æquum. planè esse, ut qui Episcopi prouentum atque
auctoritatem possidet, Episcopi pariter vincula patiatur.

Hi erant in Pontifice sensus, & in hæc verba idem loquebatur
post nuntium Sessionis. Interim iniunctum Legatis fuerat^b, ut ob
eam grates agerent Præsulibus Gallis; atque ornatissimæ comen-
dationis formulæ rescripserat Borromæus ad ea, quæ Legati signifi-
carant in emolumentum Archiepiscopi Hydruntini.

Sed

^b Literæ
Borrom. ad
Legatos &
ad Moronū,
17. 28. &
ultimo Iulij
1563.

1563.

Sed auditio Lunensis consilio, miratus est Pontifex; nec minorem admirationem præ se tulerunt duo Hispani Oratores, quibuscum ille conquestus est; & non modò Lunensem non excusarunt, sicuti Suavis refert, sed affirmarunt, id ex voluntate Regis esse non posse; & officaciter ad Lunensem super eo scripserunt, ostensio litterarum exemplo ipsi Pontifici, quod is ad Legatos milit; adiecitque, Etiam si Criuellus Nuntius aliter significaret, haberi firmiora testimonia de Regis mente ex Nuntio peculiari Odescalco; & sine dubio ab eo Principe cursum haud retentum iri, dum propensos iam ad rem expediendam conspicaretur Cæsarem & Regem Galliæ, in quorum gratiam, non item ex animi sui voto, potuerat fortasse ea præcipere, quæ ad procrastinationem tenderent: velle se tamen Regi querelas suas insinuare, non per speciem dubitantis de regia voluntate, sed de ipsius ministro conquerentis; cum perinde in operibus accidat ac in filijs, ut eos homò facilius deserat, qui tamquam ipsius filij ab alijs non agnoscantur.

7 Augebatur tamen in Legatis suspicio de Regis mente, propterea quòd vigelimo sexto Iulij Lunensis adierat vesperi Moronum cum querimonia, quòd in proximè præterita Sessione prætermisso fuerat debitum & consuetum examen, quo priùs cuncta expenderentur à minoribus Theologis; & etiam, quia subiecerat idem Lunensis, ne in posterum vellent eâ ratione cursim progredi, id enim libertati Synodi detrimento fore: se verò haud omissurum ob sistere, ac postulare, vt quævis atomus expenderetur exquisitâ trutinâ; & vt Lotharingus domi suæ peculiares cœtus Gallorum Præfulum habebat, perinde se cœtus Hispanorum habiturum. Ad hæc fidenter Moronus: Nullam incusationem minus expectatam in antegressam Sessionem afferri sibi posse, quàm de maturitatis, aut etiam de libertatis defectu, quando post tam diuturnam truzinam tantâ suffragiorum concordiâ confessæ fuerant sanctiones. Agendi modum in ea habitum, legitimum & canonicum fuisse: eumdem in reliquis habitum iri; ac mirari se, ab ullo Catholico id temporis celerem Concilij exitum non optari.

*i Scripta à
Legatis ad
Borromæum
26. Iul. 1563*

8 His non acquiescens Lunensis, cum Oratoribus cunctorum Principum trans Alpes regnantium agebat, quòd peterent coniunctim, vt disciplinæ capita stabilirentur à delectu totidem è singulis nationibus virorum; causatus, aliter Italicam, vtpote tam plenam ac validam, adeò reliquas superatutam, vt ea tantummodo conficerentur quæ illi placerent, cum libertatis bonique communis offensa. Legati omni studio conati sunt hanc coniunctio-

*ET it. Legat.
ad Borrom.
19. Iul. 1563.*

Pars III.

Ffff

nem

1563. nem euertere; ac primò quidem ab ea seiunxerunt Lusitanum Oratorem, virum Religionis apprimè studiosum, sed pacato, non contentioso studio præditum. Præterea statuerunt, etiam si Oratores ad id petendum conuenirent, ipsis viriliter oblistendum esse, ob grauissimas rationes alibi commemoratas, numerandi per capita, non per nationes, suffragia: præsertim cum interior conscientia, & exterior evidentia, æque pro Legatis testarentur in anteactis disciplinæ legibus rem fuisse peractam, nullâ habitâ peculiari Italiæ ratione, & re ipsâ nihil Patres exteriores ea de re conqueri.

Itaque de his omnibus Pontifex certior factus, Nuntio in Hispania⁹ significauit, ut prudenter suas cum querelis preces ad Regem deferret, ut ipsis celer exitus cordi esset; ita tamen, ut eiusmodi precibus Pontifex haud obstringeretur ad regia responsa præstolanda, ut quæ non certa, sed eadem tarda præuidebantur; & eodem tempore Legatos hortatus est, ut nullâ cuiuspam habitâ ratione propræ adduētis.

^{1 Confiteat ex litteris Borrom ad Legatos, & ad Moronum 4. & 7. Augusti, & ex alijs in}

^{m Diarium 20 & 27. Jul. 1563.}

Si opportunum Cæsari videretur id agere, in ipso à Pontifice rem reponi, sed absque celeritatis detimento. De Hispani studio, quo Oratores consociabat ad ea postulanda, significauit Legatis, ut animaduersis aliorum molitionibus, suas ipsis machinas honestè opponerent; qua in re nec se pariter otiari, cum impenderet operam, quò Venetis Oratoribus, & Florentino (tum Ioanni Strozzi Hieronymus Gaddius Episcopus Tortonensis suffectus fuerat, qui nouam Orationem non habuerat, quia successerat, non primò aduenerat) imponeretur ab ipsorum Principibus, ut obfisterent cuiuscumque detimento, quod aduersus consuetudinem, Religionem, & etiam Italiam tentaretur. Præterea litteras scripsit; quibus Oratori Lusitano grates agebat, ad ipsum inflammandum; sed Legatos monebat, auxilium potissimum à Lotharingo ac Ferrerio ipsis expectandum. Lotharingus inuitanti Pontifici se venturum responderat, omnem operam pollicitus, sicuti mox narrabitur: ac de Ferrerio studuerat Gualterius suspicionem ex animo Pontificis abstergere, scribens¹⁰, habitam à se diutius fuisse consuetudinem cum eo & in Gallia & Tridenti, & quidquid ille egerat, diligenter obseruatum; & quamquam aliquâ de rebus mortalium experientiâ instructo, ne umbram quidem simulationis in eo comprehensam, paucosque ita studiosos Pontificis à se repertos.

^{• Litteræ arcæ dis notis Borrom. ad Moronum 4. Au-}

Quod tametsi Gualterio non rei veritas, sed hominis ars, & amor negotij à se agitati persuaserat¹¹, certum est, id temporis gusti 1563.

Ferre-

Ferrerium adiumento fuisse Pontifici, qui pignus ad ipsi fidendum obtinebat. 1563.

10 Non tamen Ferrerius eiusque collega cessabant studiosè iura sui Principis sustinere; itaque post Sessionem adiere Legatos cum duplice querimonia. Altera præter omnem expectationem ipsis accidit, nimirum, fuisse prætermisso thuris ac pacis ritus, alioquin ad eò celebres, ut satis appareret, per eam prætermissionem intendi, ne indicaretur sui Principis prærogatiua. Legati admiratione pleni responderunt, de ijs omnibus anteà cùm Lotharingo se conuenisse: sed statim intellexerunt, velle solum Gallos suum assensum legitimum in ea re dissimulare, adeoque sollicitudine liberti addiderunt Legati, pene subridentes, rem factam infectam esse non posse, & ab Oratoribus patienter tolerandam. Pro consuetudine iam inducta inter summos viros, ut inuicem colloquantur tamquam personæ comicæ in scena per mutuam notitiam mutuæ fictionis, per quam à mendacio absoluantur.

11 Altera querimonia verior fuit, quod lecta non fuisset in Sessione contestatio, ab ipsis Oratoribus habita in cœtu de sede extra ordinem Lunensi concessa. Id excusarunt Præsides, causati, quod cùm Lunensis haud petiisset, ut antecedens ipsius contestatio legeretur, nec pariter opportunum fuisse visum subsecutam Gallicorum Oratorum legi; sed quod ipsis fieret satis, oportuit, ut eisdem promitteretur, vtramque typis impressum iri cum Sessione: idque comprobatum à Pontifice; apud quem Galli haud omiserant eamdem agere scenam de prima querela. Sed ipse liberum extra scenam responsum reddiderat; Se procul esse, ipsi vero inter se nodos quibus se implicauerant, exoluerent.

12 Ut operi finem imponerent celeriter, incumbebant Legati ad id, cuius præcipue gratia illud cœperant, hoc est, ad disciplinæ reparationem. In quo Pontifex suam exercebat auctoritatem, non ad eos retinendos, sed stimulandos, hisce verbis per Borromæum ad eosdem scriptis: *Cum emendationis argumenta sint ea, que Principes urgunt supra reliqua, optat Pontifex, ut in hac neruis omnibus insumanter operam, cuncta honesta in his iudgentes Principibus, quacumque ipsi cuperint; cum omnino statutum Pontifici sit, velle & plusquam velle hanc emendationem eâ ratione, qua ad obsequium Dei, & uniuersale bonum expedire vobis videbitur. Quod mihi placuit hic dicere, non modo quo rectam Pontificis mentem testificarer, de qua compertum mihi est vos effecerrissimos; sed ne tempus teratis amplius in petendo hinc consilio, eoque citius expedire vobis liceat id quod superest, & ad gloriam ac laudem Dei rece-*

<sup>¶ Litteræ
Borrom. ad
Legat. ultimi
mo Iulij 1563</sup>

1563. prius canere. Quapropter ad id peragendum prius Lotharingo, dein Oratoribus ostensa fuerant capita parata ad futuram Sessionem, quod antegresso ipsorum consensu cuncta in generali conuentu concorditer succederent. Quadraginta duo ^q fuerunt capita, & eiusmodi ponderis, ut euellerint tandem ex animis Oratorum opinionem, quae illis infixæ ad arianinis clavis anteà videbatur, videlicet, opus quo grauiora reformarentur, in solum modulum esse abituum, propterea quod ipsa fabrica reuerà odiosa foret tum Pontifici, tum Legatis; qui memorata capita ad ipsum misere, declarantes, id à se fieri, quod de euentis edoceretur, non quod responsum expectarent, cum vellent re ipsa exercere potestatem sibi traditam, & confirmatam toties à Pontifice, statuendi unâ cum Synodo quidquid opportunius censuissent. Quin etiam nec ipsi narrare præterierunt, cum in præterita Sessione decretum fuerat, ut singula in singulis dioecesibus Seminaria instituerentur; fuisse qui vellet aperte pronuntiare, ut unum etiam Romæ institueretur; sed ab ipsis moderatâ quadam ratione id præpeditum fuisse, ne quid Synodus Romæ præscribere videretur, pollicitis tamen, à Pontifice erectum iri pro sui gradus dignitate. Quare illum rogabant, ut ipsorum promissio contestim responderet effectus.

Pontifex ad capita sibi missa, à Borromæo responsa huiusmodi ¹³ reddi voluit per expeditum tabellarium ¹, Non vult amplius Pontifex quemquam consulere de capitibus memoratis, nec de reliquis, quæ istinc mittentur in posterum; siquidem certò scit, ob ingeniorum varietatem numquam nos conuenturos, & indies magis dissensuros: adeò autem necessaria est Synodi absolutio ob causas plurimas sapius scriptas, ut nihil quod eam retardet, possit, ut nos arbitramur, culpâ grauissimâ carere. Maximum in rebus omnibus quod fieri possit bonum, & minimum malum peragite, atque hoc animo progredimini, quo quam celerrimè deueniatis ad exitum Concilij; quod Pontifici videtur potius absoluendum solemniter, quam suspensus, cum id maius Dei obsequium, maior noster honor ac dignitas ab ipso putetur: & ubi res è deductas animaduertitis, ut sanctis postea dogmatibus, confessisq; iam dictis disciplina legibus, opportunam absoluenda Synodi tempus arbitremini, & vobiscum maior Patrum numerus consenserit, dicit Pontifex, ut nullâ ratione habitâ reluctantium, nec ullis deterriti minis cuiusvis hominis, finem imponatis. Et post hæc addidit Pontifex epistolam suo chirographo ¹, eadema confirmantem.

Epist. Pontif. ad Legatos, 14. Augusti 1563. ¹⁴
De Seminario iam ipse per Borromæum significarat ¹, cum primiūm proposita Tridenti Seminaria accepit, adiectum à se animū ad id Romæ perficiendum, sicut brevī præstare intendebat,

ac postea præstitit, cum ea non Romanæ solū iuuentutis, sed 1563
Italiæ vniuersæ utilitate, quam ostendunt egregij viri, qui fre-
quentes ex huiusmodi palæstra ad huius Prouinciarum, & Ecclesiæ de-
cuss prodiere.

15 Non tamē satis erat tam promptus Pontificis animus, quo re-
gionibus Christianis satisfieri cupiebat, quin tunc ut maximè adeò
restiterunt summorum Principum Oratores, sicut subinde lecto-
res animaduertent, ut felix exitus opus diuinitus præstitum visum
fuerit Legatis. Initio agitati cum Oratoribus negotij de morum
correctione, illicò retardatum est iter ob oppositum quasi isthmum,
iam præsumum : nam eorum complures postularunt id quod Lu-
nensis proposuerat, ut fieret Patrum delectus habitâ Nationum ra-
tione. Illi contrà opposuerunt rationem, usum veterimum ; &
insuperabilem difficultatem obtinendi consensus à Synodo ; &
præter Lusitani, Oratorumque Italicorum auxilia, ad se traxere ^a Litt. Legat.
ad Bortom.
vklm. Iulij, &
mandata
Gualt. tradita
à Morono,
infâ afferan-
da.

Drascouizium, ac propemodum Muglitum, cùm vtrique comper-
tum esset, iam Moroni operâ Cæsari verum innotuisse ; sed ambo
denuntiarunt, cùm ipsi haberent in mandatis, concordes omnino
cum Oratore Hispano se gerere, posse quidem studere se illum
ab incepto remouere, non autem destituere, vbi ipse persisteret.
Tamen quâ rationibus, quâ industriâ, præcipue verò quod Galli
haud reuerâ volebant quod cum Hispanis postulare videbantur,
effectum est, ut Hispani consenserint id temporis antiquæ consuetu-
dini, per quam singuli Oratores ad proposita capita propendebant,
addentes quod opportunum proprijs Prouincijs existimassent.

16 Inter articulos de duobus magis arduè disputatum est : alter fuit
de irritis declarandis matrimonij clandestinis. Agnoscebantur im-
mensa detrimenta, quæ inde nascebantur, dum vir ex pœnitentia
nuptiarum, quas occultè contraxerat, plerumque ob impetum in-
consultæ appetentiæ, aut ex cupiditate alterius thori, & illectus ad
prioris negandas ab ipsa notitia quod illæ probari non possent, præ-
ceps ferebatur ad secundas, quæ ut cum honestiori familia, ita pu-
blicè celebrabantur ; adeoque postea perpetuus adulter viuebat, ad
id coactus cùm recentium affinium reverentiâ, tum ac multò arctius
à præsumptionibus exterioris fori ; in quo cùm prior contractus
haud appareret, posterior pro legitimo censebatur. Idcircò Ora-
tores Galli, quorum regna fortassis hoc incommodum frequen-
tius nocentiusque patiebantur, vigesimo quarto ^x Iulij à Conci-
lio Regis nomine solemniter petierunt, ut huiusmodi matrimonia
in posterum irrita decernerentur, renouatis antiquis nuptiarum ri-

Ffff 3 tibus:

^x Acta Arcis
Æliz, tomo
vltim. pag. 7.

1563. tibus: quod si graui de causa interdum aliter fieri opportuam censemperet, saltē matrimonia pro non legitimis haberentur, quoties non adesset Sacerdos cum tribus aut pluribus testibus: simul etiam redderentur irrita matrimonia contracta à filijs absque parentum consensu, quippe plerumque noxia, ac familijs indecora, & odiorum potius quam amoris tomes inter coniuges. Verū quod simul remedium adhiberetur parentum socriz in filiorum statu curando, certus annorum numerus præscriberetur, quo absoluto si nondum filius à parente in matrimonio fuisse collocatus, fas illi esset per seipsum vxorem ducere.

Hoc postulatum Gallorum, quod certè solemne fuit, & in 17 Acta relatum, omnino mutilatur à Suaui. Dum silentio præterit, eos petiisse ut irrita declararentur coniugia clandestina, narrat, eosdem quæliisse, ut esset liberum parentibus irrita aut non irrita reddere filiorum matrimonia, & omittit limitationem temporis ab illis appositam. Hac in re non modica efferbuit disputatio tum de Ecclesiæ potestate, tum de opportunitate illius legis. Pontifex pro eo c uod apud se iam statuerat, scribi iussit ad Legatos¹, ut id conficeretur quod opportunum putarent: se quidem adeò abhorre à mulierum raptu, ut animo meditaretur Decretum huiusmodi, quo numquam posset verum matrimonium contrahi inter raporem ac raptam, idque restitutionem antiquorum Canonum fore; sed velle pariter hoc illis committere.

¹ Litt. Borrom. ad Legatos, 4. Augusti 1563.

² Litt. Borrom. ad Legatos, ultimum Iulij 1563.

Alter articulus, admodum arduus, agebat de collatione Sacerdotiorum, animarum procurementem complectentium. Etenim Episcopis rationi consentaneum videbatur, ut in his nulla Pontifici seruaretur mensium retentio, sed cuncta ipsorum potestati relinquenter, ut qui idoneos in Diœcesi melius cognoscerent. Pius sat is intelligebat², & quantum id sibi detraheret, & vbi rei deliberaatio Tridentinis Patribus remitteretur, ipsos pro se decreturos; noluit tamen ut obex ille cursus Synodo retardaret, sed coepit etiam aperire, triplici temperamento Legatis proposito. Primum erat, Ut cuncta sacerdotia, animarum curâ affecta, quocumque vacarent mense, ad Episcopos ita spectarent, ut pariter cuncta sacerdotia simplicia ad Pontificem pertinerent. Alterum, Ut, quemadmodum sœpè scriperat Borromæus, darentur ea sacerdotia non alio modo, quam *in forma dignum*, Datariæ vocabula: ita nimirum, ut illud impetraturus, coram Ordinario probaret se dignum esse. Vbi neutrum acciperetur, ad tertium descenderent, videlicet, Ut Pontifex conferret cuncta Paræciarum Sacerdotia, ipsius mensibus vacan-

vacantia, solum dignis viris, & ex ipsa diœcesi, quorum syllabus ab Ordinariis ipsi mitteretur. His oblatis ratus est Pontifex, Episcopis in ea te satisfactum iri; ex hominum consuetudine, ut cum boni quedam litigio i pars offertur homini nihil possidenti, extinguatur in eo sepe cupiditas, quamvis possit, suâ manu cuncta capiendi; cum hominibus, præsertim cogitis, videatur ingenti pretio parcere in noua rerum adeptione, cum certamini parcunt.

C A P V T I I .

Obdæctæ in Lotharingo cumbre ob propositas emendationis leges.

Variae in eo suspiciones in Moronum, sed disiectæ. Eiusdem responsum inuitamento Pontificis. Gualterius Romam missus, & mandata ipsi tradita à duobus memoratis Cardinalibus. Iusa Pontificis post aduentum Gualterij, de fiducia cum Lotharingo & Madruccio exercenda; de celeritate, tametsi Lunensis repugnaret; & alia iusorum capita.

Cibus tam sèpè tam audie petitus & repetitus stomachos primo gustatu turbauit, non composuit. Capita emendationis a Legatis communicata cum Lotharingo, ac posteà cum Ferrerio, sicuti pariter cum ceteris Oratoribus, graui molestiæ duobus prioribus fuere^a, cum ipsis videretur recutari ac despici suum consilium & oblatam opem ad absoluendam Synodum absque tanti temporis nouaruinque sanctionum impendio. Et ex altera parte Lotharingo non licebat honestè repudiare quod tam sèpè postularat; nec indicare, vniuersalem restrictionem à se molestè ferri, cum aliquis ex articulis ipsum complectebatur. Quamobrem dum scriptum illud accepit à Paleotto, non nisi^b languorem insolitum præ se tulit, ac postmodum ea capita comprobauit; additque, subridentis in modum, complurium annorum laborem superesse. Apertius ipse palam fecit, seu potius communicavit ægrimoniam Ferrerio, qui consimiles sensus gerebat, & à quo Gualterius id resciuit; nequiter nauari operam Pontifici, debitam illi auctoritatem ab ipso non obtineret: Moronum, & fortasse Simonettam, proposito tam arduo arguento, nonnisi post longissimum tempus concoquendo, obsecundare Hispanorum votò: ab vnico Nauagero & agnosci & promoueri verum Pontificis bonum: non posse Gallicanos Episcopos diutius detineri procul ab ipsorum Ecclesijs egentissimis: nimis frigidè timideque Moronum progredi

a Arcanq nocte Gualt. 17.
18. & 19. Iulij 1563.

b Litt. Vicecomitis ad Borromatum.
19 Jul. 1563

ad

1563.

ad celebritatis consilia, à Ferrerio & à se proposito, duarum cunctorum Principum consensum exquireret: scriptissime illum quidem non in Galliam modò, sed etiam ad Episcopum Rhodensem, Gallicum Oratorem apud Cæsarem, quò Ferdinandum ad consensum impelleret; sed in re peragenda pendendum non esse à cunctorum assensu, difficulter flexibilium. Ita Lotharingus.

Adeo brevi mortalium scènæ tum in actibus tum in dictis variant, personis minimè variatis. Pontifex, cui Philippus Rex unicum erat columen in Concilijs rebus, quiq[ue] ut ipsi gratificaretur, ad Gallorū animum quasi vulnerandum adductus fuerat, tunc animaduertebat, compelli se ut in eo negotio Gallos quasi pro brachio, Hispanos pro obstatculo haberet. Ex altera parte, prius Hispani dehortabantur ne Protestantes denuò inuitarentur, tunc verò id ipsum in Synodo Hispanus Orator postulabat. Galli, & Ferrerius potissimum, qui tam acutis contestationibus, & priuatis & publicis, Pontificem transfoderant, perinde ac si Ecclesiæ desesset in retardandis declinandisque disciplinæ legibus, nunc ipsum quasi prodigum in ijs concedendis vituperabant; & vbi anteà tot vociferationibus contra Pontificem Legatosque Synodi libertatem imploabant, simulque querebantur, nihil confici posse absque Romanis oraculis, progressi erant tum ad Pontificem reprehendendum, quasi male cautum auctoritatis suæ custodem, nimisque largum ad eam Legatis impertiendā, tum ad Legatos incusandos, tamquam in eius vsu nimis liberos, parumque intentos sui Principis indemnitatibus.

Hæ cunctæ mutationes originem trahebant à Gallorum mutatione, quæ in Hispanos suspicionem iniecit, quasi ijdem Galli suis tantummodò prouincijs personisque consulere studentes, vellent Pontificem trahere ad communis boni statim præcidendum. Itaque Lunensis obsistens rerum-expeditioni, quam ipse præcipitationem, Pontifex verò contentionum tranquillitatem, securitatemque periculorum Ecclesiæ putabat, cœpit moras texere, propositis rebus repugnans, adeoque à Pontifice alienus. Porro Gallorum variatio adscripta quidem fuit honorificè à Lotharingo nouis Reginæ mandatis, finem Concilij, eorumque redditum cupientis: sed reuerà magni ad id momenti fuit, quod spectabat ad Ferrerium, gratia, quam ille sperabat à Pontifice, vbi is malaciam ab inuentione atque opera sua profectam intelligeret: quod verò spectabat ad Lotharingum, cupiditas illius splendidæ legationis, quâ fortasse confidebat, sive tum Galliæ tum Ecclesiæ ingentia bona per summum gloriam collaturum.

^a Litt. Vice-comitis ad Borromæum
22. Iul. 1563,

Pontifex

Pontifex, qui sensus vtriusque intimos callebat, ad Legatos scripsit: Vehementer à Gallis eam abscissionem optari, tametli eosdem puderet illam petere; idcircò ipsis satisfieri oportere: quod si etiam reliqui Principes non absindere, sed terminare Synodum vellent, non paruo futuram fuisse emolumento pacatam Gallorum dimissionem: ratus fortasse, illis abeuntibus desitaram in Synodo ingenitum turbidarum petitionum vexationem, durumque obicem, obfistentem auctoritati Sedis Apostolicæ, quam omnes reliqui fatebantur. Aliquid etiam peculiarius indicauit Morono de mente, ut dicebatur, à Lotharingo patefacta super emendationibus sibi significatis, quod ille certius verum pernoiceret. Moronus, cum^d reficiuisset, Lotharingum haud plenè benevolentι erga se animo esse, propterea quod ipse non ita frequenter illum inuisiebat, neque cum illo negotia communicabat, sicuti Mantuanus, cœpit aliter se gerere. Vnde Lotharingus, & què ad iracundiam ac ad benevolentiam proclivis, adeoque tam ad alienationem quam ad reconciliacionem facilis, benè animatum erga Moronum se habuit *, respondebatque epistolæ Pontificis, à Musotto acceptæ, summâ gratiarum actione redditâ, suâque operâ ampliter oblatâ: Numquam se desitum ab omni conatu, quo posset sanctæ Sedi prodesse, non solum apud Patres, sed etiam apud eos Principes, qui sibi aliquid fidebant; ex quo Pontifici liceret apertè cognoscere, fiduciam & amicitiam, à se cum illis exercitam, ed spectasse, vt posset ipse Pontifici deseruire. In uitationem à se quidem excipi, sed cum animo itineris retardandi usque ad medium Augusti, cum auditet, profectionem ante illud tempus ex aura frigidula Tridentina ad Romanos calores sibi periculosam futuram. Præterquam quod optaret, prius res ita progressas animaduerti, ut posset ad aures Pontificis afferre citra dubitationem ea, quæ diuinæ gloriæ, & Christiani nominis, ac præsertim Gallicæ bono profutura censeret.

Altero post hoc responsum die Gualterium^f Romam misit, cui tamen litteras fidei conciliatrices tradere noluit ^g, quia fortassis apertus, sed suspiciosus Lotharingi animus plus illi concredebat quam eidem consideret: ipsi tamen permisit, ut scriberet commen-

tariolum mandatorum, quæ à se coram acceperat; quod pariter concessit Morotus.

⁵ Prioris commentarij hæc erat sententia*: Lotharingum præstolari responsa ab Gallia & à Cæsare de consilio Pontifici à se proposto, quæ planè peruenientia etant quo tempore se in vias daret. Deditne negotium Lanstro, ut regios sensus exquireret, etiam si rei

Pars III.

G g gg

propositæ

^d Constat ex litteris citatis Guakerij 17. 18 & 19. Iulij, & ex mandatis à Lotharingo traditis Guakerio.

^e Litteræ Lotharingi ad Pontificem 22. Iulij 1563. in citato libro Gallico.

^f Litteræ Legatorum ad Borrom. 22. Iulij 1563.

^g Scriptum Vicecomitis ad Borrom. 22. Iulij 1563.

^b Vtrumque exstat inter monumenta Guakerij.

1563.

propositæ Cæsar haud assentiretur ; sed Galliæ statum aded tunc esse turbulentum , adeoqué fluctuantem, vt responsionem firmiter prænuntiare sibi non liceret. Velle se Romam adire plenis manibus, hoc est, cum certa notitia animorum omnium Principum. Scriptisle se præualidâ formâ ad Regem Catholicum, quâ efficacem sperabat; non ita tamen, vt responsio profectionem suam anteuerteret. Quidquid accidisset, statuisse apud se reuerti in Galliam, quò à cunctis catholicis aduocabatur; nec aded morari, vt ab hieme Tridenti deprehenderetur ; atque ad id pariter coactum iri Præfules Gallicos. Singula temporis momenta impendi à se in excogitanda ratione, quâ Pontifex honestè ex eiusmodi molestijs ac periculis eximetur ; præcipue cum experimento comprobasset, ipsum in reformatâ disciplina longè seueriorem esse, quam alij cupiebant. Proinde se confidere, Hispanos se induciturum, vt rebus rationi consentaneis acquiescerent : sed duo à Pontifice se petere ; alterum , vt hilaritatem & haberet & præ se ferret, securus operæ & Moroni Cardinalis & suæ : alterum , vt voluntatem absoluendæ Synodi occultaret. Gualterio committebat, vt amplis laudibus Legatos, Moronum præsertim ac Nauagerum , exornaret : vt spem faceret, celebratum iri Sessionem ante præscriptum diem : vt exponeret, à se percipi , vt matrimonia clandestina irrita declararentur. Pontificis opinionem firmaret de propenso ipsius suorumque Præfulum animo ad tuendam Pontificiam auctoritatem , à qua fatebantur suam ipsorum pendere; affirmans, huic præcipua rei gratiâ Gualterium mitti , quoniam conspicabatur malignam multorum operam ad infuscandam in Pontifice hanc de ipso fidentiam. Demum insinuabat : Tametsi per scriptum Morono traditum, de memoratis consilijs exquisisset assensum Regis Catholici , non tamen omnino necessarium à se putari.

Mandatis Moroni, à Gualterio scriptis, hæc præcipue continebantur: Opus esse ut in posterum Pontifex ageret cum Lotharingo tamquam cum quinto Legato; in rerum summa ipsis demandans, vt consiliorum omnium participem illum facerent, quandoquidem ipsum & voluntate optimum , & auctoritate maximum experientur. Quin ibi reuocari à se in memoriā ipsorum sententiam, quam Romam scriperant, vt idem Legatus remitteretur Tridentum. Pertractos à Morono ad se fuisse duos Oratores Cæsareos Ecclesiasticos, maximè verò Drascouizium. In magnas offendi difficultates in collatione sacerdotiorum , cum videretur Episcopis, vt quando ipsi obstringebantur ad habenda tot examina in Paræcia-

rum

rum distributione , id rependeretur à Pontifice , dimissis à se aliqua ex parte Canonicatibus , & in illos translati , & ipsorum plerosque haud rationi consentaneum arbitrari , vt pro Paræcijs diplomata Romæ caperentur . Varia ad hæc proponebantur temperamenta , præsertim verò id quod tertio loco à Pontifice oblatum est , vti diximus . Amplissimè testificaretur Gualterius , quantum Boncompagni ac Paleotti opera prodesset . Sperari , actum etiam iri de corruptelis & oneribus , quæ à Principibus laicis proficiscebantur , idque absque ipsorum offensione , & non absq[ue] effectu : esse in animo , vt post Gallorum discessum Pontificis auctoritas secundùm Florentinam Synodus declararetur : vti pariter nomine Concilij aliquis ex Patribus in Hispaniam mitteretur , conqueritur Hispaniensium Episcoporum cunctationem , Regemque rogaturus , vt expeditioni operam daret . Non posse Moronum Tridenti persistere futurâ hieme , si tam diu perdurasset Concilium . Paratam Præsulum manum habendam esse Pontifici , quam eō mitteret , vbi Transmontani coniunctim res rationi dissentaneas agitarent . Hæc erant vtriusque mandati capita .

7 Romam peruenit Gualterius ineunte Augusto : & ad perficienda consilia , per illum à primo Legatorum missa , hanc epistolam ostendendam scripsit Borromæus : ⁱ Ea est animi voluptas & alacritas , quæ Pontifex afficitur ob res p[ro]p[ri]e gestas à Lotharingo in religionis negotio ; ut cum in præsentia non possit eam melius exprimere , me iussit ad vos scribere , vt cœptis insistentes , nihil agitatis aut faciatis ad Synodum spectans , cuius ille particeps non sit , cum eo communicantes singula , & grandia & paruula , omni sinceritate ac fiduciâ ; atque ita cum eodem agentes , ac si nec plus nec minus unus è Legatis esset . Quod si quid aliud vobis occurreret , quo possitis illum certum reddere benevolentia quæ ipsum prosequitur Pontifex , & desiderij quo tenetur remunerandi ipsius egregia opera quovis officij genere , compertum habete , gratissimum Pontifici fore , ut id omni bona sinceraque voluntatis significatione peragatis .

ⁱ Epist. Borr.
ad Legatos
4. Augusti
1563.

8 Sed ne honor & gratificatio vni exhibita , despectio molestiaque alterius evaderet , altera similiter eodem die epistola conscripta est ad speciem , in qua multum æstimationis honorisque significabatur de Madruccio Cardinali , & iniungebatur Legatis , vt ipsum plurimi ficerent , eiique admodum considerent . Hæc autem non perinde splendida ac ampla erat ac prior . At verò probatum Pontifici non est ; vt Synodi nomine Præsul mitteretur in Hispaniam : ^k k Varie litteræ Borrom.
ad Legatos
& ad Moro-
num 4 & 7.
G g gg 2 ret Aug. 1563.

1563. ret videre atque amplexari Lotharingum, à se tamen conspici, quid momenti conferre posset rerum summa eius præsentia usque ad futuram Sessionem. Eapropter, ubi eam Legati necessariam existimarent, id illi proponerent; ita tamen, ut is animaduertiret, ipsos non nisi estimatione ac fiduciâ ipsius operæ moueri; atque ut illius arbitrio electio remitteretur. Quin Pontifex præterea voluit, ut à Borromæo ea de re ad illum scriberetur¹; & ipse postea suo chirographo ad eundem scripsit², studiosè grates agens ob res optimè ab eo gestas, proponensque ne discederet, donec Synodo finem imponeret. Verum Lotharingus, quamquam rei propositæ causam latus exciperet, tamen præ se tulit animum discedendi, saltem post proximam Sessionem, præsertim cum acceptis Reginæ litteris ea profectio comprobaretur; & quemadmodum arcanis notis scripsit Moronus ad Borromæum³, reuerti in Galliam ille festinabat.

¹ Litteræ
Borrom.ad
Legatos 7.
Aug. & Le-
gatorum ad
Borrom. 16.
& 19.Aug.
1563.
² Litteræ
Pontificis ad
Lotharin-
gum, missæ
ad Legatos
14. Augusti.
³ Apparet ex
responso
Borrom.ad
Moronum,
17. August.
1563.

Sed ad Pontificis mandata redeamus. Vbi reliqui Episcopi⁴ (aiebat ille) de progressu & exitu Synodi conuenirent, aut Hispani diuinum afflatum accepturi erant ad consentiendum, aut certè verecundiam passuri, quod reliquis obstiterent, animaduententes, se communi hominum iudicio dam natum iri. Idcirco præcipiebat ut promoueretur, nullâ ullius habitâ ratione, ac maturaretur præscripta Sessio, sicuti Lotharingus spem faciebat imponendi rebus agitatis finem, antequam ex Hispania responsa redirent. Etenim tametsi propitia præstolanda essent, cunctique regij administrari Romæ degentes operam ad id suis litteris impendissent; tamen aliter etiam euenire poterat: quod si accideret, longè feruentius impugnasset Lunensis rerum expeditionem quam in præsentia, dum à regijs mandatis non succendebatur, simulque reddebaratur cœpidior ab incerto futuræ comprobationis euentu. Esse nonneminem nec plenæ omnino auctoratis, nec omnino aspernandum, qui significarat (& epistola mittebatur ad Legatos, quod eam expenderent) Cœsari finem Synodi haud probari: quod ubi verum esset, ab eo facile pertractum iri in eamdem sententiam Regem fratris sui filium. Quod si Cœsar Synodi suspensionem vellet, postquam Pontifex sua cuncta studia insumpsisset ad eam absoluendam, se ad suspensionem flexum iri, quo huiusmodi molestiâ liberaretur. Verum ad huius epistolæ calcem, nomine Borromæi scriptæ, Pontifex, quasi postrem clausulæ eum pœnituisset, adiecit suo charactere quæ sequuntur: *Quamquam Synodi finis honestior & leu-
dabilior est Christiana Republica, ad quod incumbendum est, nec cuius-
nis*

uis racio habenda, & cunctationes omnes præcendenda, ne obſtaculum 1563.
vllum ac difficultas offendatur, quemadmodum posita dilatatione faci-
le continget, cum animaduertatur, à cunctis prolationibus detri-
mentum illatum fuisse; idcirco festinate. Et quod spectat ad emenda-
tionem discipline, cuncta omnino vobis committimus, pleneq; in vo-
bis reponimus, ne huic rei causâ defitatis à bona, fructuosa ac ce-
leri huic Concilij absolutione, ad Dei, eiusq; sancta Ecclesia lau-
dem & honorem. Certum hominem missuri eramus, sed hanc episto-
lam satis fore putamus: idq; nostro chirigrapho scribere voluimus, tam-
etsi reliqua nomine Borromei, nostra sororis filij, scripta effent.

10 Curauerat etiam Pontifex Morono significandum, vt vbi opor-
teret Lunensi cedere in expendendo diutiū Indulgentiarum • Note ag-
argumento, liberum relinqueretur cuius, seu Theologo, seu Prä-
fatu, de Cruce signatis pro suo arbitratu verba facere, dummodò in
eo nec opera nec impulsus aut Legatorum aut Aulæ Romanæ appa-
reret. Et quoniam Lunensis scripferat ad se purgandum, sed simul

cauz Bor-
num, ultime
Iulij 1563.

ad Legatos grauiter onerandos, tum ad Pontificem, tum ad Au-
lam, à quo epistola Pio fuerat ostensa; utraque epistola ad Legatos
missa est p; cum litteris Pontificijs, quibus Lunensi respondebatur,
vt eas illi redderent, & per hanc opportunitatem congruentem p; Littere
sermonem cum ipso haberent.

11 De subsidio aliorum Präfatum mittendo, existimare Pon-
tificem, posse à se viginti submitti; sed id seminimè facturum,
nisi admonitum à necessitate, & ab eadem defensum. Ad reli-
qua capita mandatorum, quæ diximus, responsa vel à nobis
suprà indicata sunt, vel necessaria id temporis habita non sunt,
sicuti neque necessaria fuit peculiaris responsio ad monita Lotha-
ringi.

Littere
Borrom. ad
Legatos 4.
Aug. & re-
fponsum Le-
gatorum ad
Borrom. 1a.
& 16. Aug.
1563.
q; Littere
Borrom. ad
Moronum,
4. Aug.

Ex huiusmodi mandatis & consilijs, que frequenter adduco, &
que tamquam optimus succus expressa sunt ex sapientissimis illius
seratis ingenij, licet inter cetera documenta imbecillitatem huma-
næ prouidentiae arguere, cum posset competitum fuerit, ab ijs que
haud præcognita contigerunt, falsas fuisse redditas plerasque præ-
dictionum, & irritas plerasque industiarum. Id verò cunctis ferè
huius vitæ artibus commune est; pleraque seminum exarescunt,
pleraque iaculorum haud ferunt, pleræque cogitationum fallun-
tur, nec idcirco emolumento sunt vacua: nam abundans utilitas,
quamvis rara, multis partibus compensat parum noxiā inutilitatem, quamvis frequentem.

1563.

C A P V T III.

Lunensis sermo ad Legatos de Præsulibus destinandis emendationi discipline, habito nationum respectu in eorum numero; & de ijs, quæ ipsis apud Pontificem imputarat; & de Principibus laicis reformandis. Legatorum animaduersiones de suspen- sione aut absolutione Synodi. Noni Lunensis motus. Oblata amplissima à Venetis Oratoribus. Sententia Patrum selectorum, ad absolvendum Grimanum Patriarcham lata.

*Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 6. &
8. Aug. st.
1563.*

DVm hæc Romæ agebantur, detulerunt Oratores varias appendices mutationesque, à varijs expertis in digestis ac persensis morum correctionibus; quarum rerum syllabum arbitror molestiæ futurum lectoribus, non infinitarum rerum propositarum notitiam, sed præcipuarum, quæ discussæ sunt, cupientibus. Inter Oratores Lunensis vetus postulatum ardentissimè iterauit, ut pro singulis nationibus par Patrum numerus designaretur, qui Canones concinnarent, & sententias colligerent. Nec Præsides remissius obstitere, clypeum illum attollentes, quem validissimum experiebantur aduersus varia Hispanorum vehementia postulata in huiusmodi contentionibus, hoc est, contrariam consuetudinem non solùm reliquarum omnium Synodorum, exceptis aliqua ex parte Constantiensi ac Basileensi, sed eiusdem Tridentinæ sub Paulo ac Iulio. Quapropter cum adeò vrgeret Rex, vt tres illæ conuocatio[n]es tamquam vna Synodus declararentur, & præsens tamquam præteritarum continuatio, postulandum non esse ab Regio Oratore, vt prætermitteretur, ac tacitè damnaretur mos in ipsis adhibitus. Id si fieret, ansam porrectum iri ad impugnandas Constitutiones firmatas non solùm illis temporibus, sed etiam post postremam conuocationem, quasi modo non legitimo sanctitas; ac proinde ad euertendum funditus illud ædificium. Usque adeò præmeditari oportet in ciuilium rerum tractationibus, perinde ac in disceptationibus scholasticis, quidquid ex vniuersali quodam principio sequitur, antequam ad ipsum affirmandum deueniatur. Adiecere, Italiam non itidem atque Hispaniam & Galliam ab uno Principe possideri, sed à pluribus, cunctisque in pretio habendis; adeoque fieri non posse, vt destinato modico Italicorum Episcoporum numero, suam quisque partem ex Italicis Principibus sibi debitam obtineret. Denique, vti conflatis tribus quartis Concilij partibus ex Præsulibus Hispano Regi subiectis,

1563?

subiectis, mirum esse non debebat reliquis coronatis Principibus, obtineri ab illius Episcopis maiorem quam ab ipsorum Episcopis potentiam; ita cum Synodi maior pars Episcopis Italicis constaret, iniquum haud existimandum reliquis nationibus, si prævalerent Italici, pro eo quod accidit in cunctis corporibus, cum præsertim singulorum membrorum postulata propositionesque audirentur. Hoc colloquium non sine verbis immoderatis, & non plenè circumspctis ex parte Lunensis habitum est. Et quoniam is affirmabat, in eo postulando regnantium ministros, & Lotharingum etiam conuenire, Legati ne id verum esset veriti (non quidem ex præsenti Gallorum Oratorum voluntate, sed ex antiquis mandatis, a quibus utpote à non reuocatis, numquam secedere ausi fuissent) censuere, se ad eam necessitatem redactos, ut sacram anchoram adhiberent: & fidenter responderunt, Antequam nouitatem tam noxiā paterentur, se discessuros fuisse, abrupto Concilio.

2 Illi colloquio inter Oratorem ac Præsides non adfuerat Nauagerus, quippe infirmâ corporis valetudine. Quare voluit Lunensis cum eo seorsim colloqui, & iteratis ijsdem rebus, de quibus cum collegis disputarat, conquestus est, se dilationis auctorem credi: ad quod refellendum haberi in quadam epistola Philippi Regis, ad se paulò anteà delata, quosdam proposuisse Regi, à Synodi diuturnitate discrimen aliquod inferri posse regijs Priuilegijs; sed parum id Regem laborare, tum quia tam firmiter ea stabilita fuerant, vt nullus esset timori locus; tum quia quidquid eueniisset, studium vniuersitatis boni, cautioni propriæ utilitatis à se anteferretur. Quamobrem argumentabatur Lunensis, potius ex norma utilitatis oportere ut à Regis ministris rebus expediendis opera nauaretur, progressum igitur à se neutquam retardatum iri, dummodo festinatio in solertiam abiret, operâ plurimâ breui præstitâ, non in socordiam, omisissi necessarijs, cui semper omni studio reluctari & debebat & volebat.

Nauagerus, ut hominem adigeret ad se magis purgandum operis fructu, quam sterilitate sermonum, respondit, Exaudiri quidem de illo huiusmodi famam, ob quam quantâ Nauagerus ipse tristitia affectus fuerat, tanto nunc affici solatio ex contraria Lunensis affirmatione; & sanè confidere se plenè gausurum operis experimen-to & oblectamento.

3 Hinc sermo conuersus ad Principum laicorum emendationem, quam capita Oratoribus à Legatis tradita continebant. De hac Lunensis dixit, se noluisse in suo scripto respondere, sed videri subi consen-

1563. consentaneum rationi, ut prius absolucentur in Synodo argumenta magis digesta, & adeo ampla, ut nullam temporis iacturam passis Patribus, liceret illud Oratoribus concedere ad captandam notitiam à suis Principibus, primarijsque administris, de consuetudine ac rationibus cuiusque Regni.

At Nauagerus, Duas hasce emendationes sciungendas non esse, quarum vna absque altera nimis eneruis euaderet, nec onera gravissima tolleret, quibus Episcopi querebantur ipsorum potestatem praepediri. Atque ad hanc rem comperio alias Moronum dixisse, Dignum non esse, ut reformatis Ecclesiasticis, & prorsus intactis laicis, suaderetur hominibus, eos tantummodo esse deformatos, hos verò intaminatos.

Questus etiam est Orator de anteacta Sessione, obiecitque, Cun-
dias nationes optauisse, ut declararetur vnde procederet Episcopo-
rum institutio; duas verò nationes, Quibusnam præpolleret Romani
Pontificis potestas; nimirum, Italos & Hispanos, Gallis solùm
repugnantibus: & tamen priorem fuisse prætermissam, aduersus
quā omnes nationes; alteram, aduersus quā binz suffragiorum
opiosissimæ, cupiebant. Ad id respondebant Præsides; Quin ex
recenti facto confici posse, quantum in ipsis concordia amor vale-
ret, quando repugnantia nationis vnicæ, eiusdemque suffragiorum
nimis potentis ipsos continueret, ne res tanti momenti ad Romani
Pontificis utilitatem definiretur: postea verò eâ omissâ, haud con-
decens visum esse de minorum Præfulum potestate declaracionem
haberi, cum caput præcedere debuisset, de quo Italos eum Gal-
lis conuenisse; adeoque iuste querelæ causam non suppetere, quod
ex Hispanorum dumtaxat sententia ac voto non fuisse ad eam de-
finitionem dentrum.

Non desistebant Legati in aedes Moroni conuenire, duo-
bus reliquis Cardinalibus aduocatis, ibique res ab Oratoribus
adnotatas expendebant, quod redigerentur in eam formam, quæ
graues in coetu contentiones declinaret. Verum accepto interim
Româ exemplo litterarum, quas Lunensis ad Pontificem & ad
Avilam scripsérat, criminationibus in ipsos plenas, quasi per co-
hortationes, per minas, per pollicitationes suffragia captarent, sta-
tuerunt initio acriter cum colloqui per eam opportunitatem quâ
illi deferenda ab ipsis erat epistola Pontificis, eidem respondentis.
Hæc autem dictata fuerat ante Romam, multis rationibus refuta,
ad eo que aliquo etiam aculeo spinosa, ut in ciuiis modi contentib-
us vnuerit: postea intrato consilio Pontifex simpliciorem infor-
mam

✓ Littere Le-
gatorum ad
Borrom. 11.
12. & 16. &
scriptum vi.
ccccviii ad
eundem 16
Augusti.
1563.

mam redigit, ac prioris formæ exemplar e ad Legatos misit, quod
 expressos in ea sensus in rem suam adhiberent voce, quæ censuræ
 minus est obnoxia, & plus toleratur quam calamus, cuius opus
 magis deliberatum, & suâ naturâ magis permanens existimatur.
 Pontificem imitati, mentem quoque Legati mutarunt: & quo-
 niam consilia minus feruentia sunt solidiora, maluerunt ut ira
 ex amore priuato cederet boni publici charitati. Quare non mo-
 dò suam offensionem dissimularunt, sed quod ipsis à Pontifice
 suppeditabatur temperarunt, & optimam pr.e se ferentes opinio-
 nem studij in Lunensi, ac vicissim testati, Pontificem inflammato
 animo ferri ad sanctum illud opus, neque cohortationibus indige-
 re, studuerunt eum certum reddere, se pariter affectos esse, qui
 diu noctuque nonnisi ad exquirendas planas ac faciles vias in-
 cumbebant, quibus ad tot laborum metam Patres deducerent. Ad
 id cogi ab ipsis frequentissimos cœtus, aliasque operosissimas in-
 dustrias adliberi: grauem sibi iniuriam inferri ab eius dictis, qui
 affirmabat, ab ipsis in suam sententiam indecoris artibus alios
 pertrahi: suam à se sententiam in Conuentibus haud exponi, ut
 in comperto erat; & vnicè se in votis habere, ut cuncta per con-
 cordiam & animorum coniunctionem peragerentur, arduitate re-
 rum exequatā, & dissidijs conciliatis.

1563.
 Huius di-
 plomatic
 summa missa
 fuit ad Cri-
 uellum Nu-
 trium, 4. Au-
 gusti, & extat
 in monumē-
 tis Gualterij.

Respondit Luniensis, Se numquam in animum induxisse, quid-
 quam minus honestum ab eiusmodi viris confectum; sed fateri, au-
 ditas à se fuisse graues susurrations ob eos priuatos cœtus, qui in
 ipsorum ædibus habebantur, eò viginti Italis, & duobus solùm
 Hispanis, totidemque Gallis accitis. Contrà Legati: Cùm ipso-
 rum munus esset, sicuti dixerant, difficultates amouere, & con-
 trouersias componere, id effici ab ipsis non posse absque illorum
 consilio & ope, quos ad hoc idoneos putarent, & absque eorum
 accitu, pro suo arbitratu: vbi etiamsi verum fuisset, Italos
 longè maiori quam alios frequentiâ interesse, non tamen id disso-
 num videri, cùm Synodo centum quinquaginta ex Italis adessent,
 reliqui verò ex alijs Prouinciis omnino septuaginta: sed ne id qui-
 dem actum esse, cùm inducerentur complures ex variis nationi-
 bus, ac præsertim duo Cardinales, & Oratores Ecclesiastici Cæ-
 saris ac Regis Poloniæ; & ipsum quoque, si esset Ecclesiasticus, in
 eos cœtus conuenturum fuisse, visurumque quo pacto & cur con-
 uocarentur. Ex huiusce colloquij tenore liquet, an illud vituperationem
 mereretur, quâ priuatim Lunensis ipsum carpsit, ex affirma-
 tione Strati, quod contradictionem inuoluerit, hoc est, quod Le-

Pars III.

H h h h

gati

1563. gati tueri cœpissent condecentiam anteferendi plurimū Italos, posteā verò conclusissent, ostendentes, magno haberi in pretio reliquas etiam nationes. Absolutum est colloquium utrisque acquiescentibus, cùm polliceretur Lunentis, daturum se operam celeritati, suoq[ue] Præsules hortaturum ad moderata comprobanda.

Memoratum colloquium Legatos aliquantulum recreauit, qui ⁷ Pontifici illud significantes; simul responderunt ad articulum suspensionis, ab illo insinuatū, sed vna reiectū, dicentes, Ex humanis rationibus posse Principes alieno esse animo à terminatione Synodi, cùm id temporis neque Casari, neque Gallie Regi facile aut opportunum foret gladium in hæreticos educere, pro eo ac videbantur obstringi, vbi primū terminaretur Synodus, in qua hæretici damnabantur. Etenim cùm ea ipsis postulantibus fuisse coacta, ad eosdem executio pertinebat. Hoc posito, si optimum, in Synodi confectione situm, fieri non posse noscebatur; quod evitaretur pessimum, in dilatione futurum, accipendum esse minus malum, videlicet suspensionem, dummodū ijdem Principes eam poscerent: Pontifex verò nec esset nec appareret huius consilij motor; quin apertè constaret, ab eo, quod in se erat, nihil operæ studijque præterminissum quò finiretur. Verū haud ita multò pòst in ipsis & suspensionis meditatio extincta est, & ardor ob verba Lunensis diminutus.

⁴ Littere
Borromai
ad Legatos
11. Aug. &
Legatorum
ad Borrom.
9. Aug. 1563;

De suspensione nouas litteras Romā acceperunt⁴, quibus Pontifex illam omnino recusabat, iubens eos progredi prout Dei observium putarent. Confirmabat, se ne consilium quidem habere velle de emendationis capitibus ad se missis, sed cuncta in ipsorum Synodiique iudicio reponere: rebus ipsis prospicerent ex illius voluntate, prout maior pars arbitraretur, a minori minime retenti.

Hæc Pontifex: sed Lunentis Legatis posteā significauit: Si priuatos illos cœtus illi cogerent in posterum, se quoque dēmum suam conuocaturum cunctos Præsules Regi subiectos, tum Hispanos tum Italos, adiectā ipsis prohibitione ne Præsidum cœtus adirent. Verumtamen ea denuntiatio quantò terribilior visa est, tantò, sicuti cordatis hominibus sxpè accidit, ex tenui executionis verisimilitudine minori Legatis terrori fuit. Id enim causam præbuisset Synodi dissoluendæ, contra expressam à Rege Catholico voluntatem: præterquam quodd inter se pugnabant hinc querimonia quodd in huiusmodi conuentibus pauci essent Hispani, hinc prohibitio, ne quisquam ex Hispaniæ subditis eō conueniret. Quamobrem Legati leni responso reddito consuetudi-

nem

nem suam reipsa prosecuti sunt. Tantummodo, quoniam intelligebant^e, à summis viris, cùm ipsorum minæ videntur despectæ, & quovis effectu vacuæ, tamen per impetum iræ ab ipsis pronuntiatæ, existimationis ergo illas promoueri, priuatos cœrus è suis ædibus in ædes Præsulum transtulere, se quidem ab illis abstinentes, ac posteà summam sententiarum rationumque edoceri curantes.

1563.
e Litt. Legat.
ad Borrom.
23. Ap. 1563

- 10 Sed tantumdem illis lætitia attulit quod à Venetis Oratoribus expositum est, qui nomine Senatus ad conficiendam Synodus hortati sunt, omnemque ipsorum opem obtulerunt, præsertim apud suæ ditionis Præsules; significantes, eam Reipublicam ad id moueri tum communis boni studio, tum singulari erga Pium benevolentia. Quod in volumine litterarum Vicecomitis, alijsque monumentis lectum à Suaui, & à se fuisse repertum, ipsi displicuit, & silentio obuolui placuit. Et quidem hi quos diximus Oratores per eos dies in Synodo insignem gratificationem acceperant^f. Vi-
gintiquinque Patribus commissa fuerat, sicuti dictum est, causa Grimani Patriarchæ, de cuius vita ac fama multa cum laude ac benevolentia illis^g verba fecerat Moronus. Vnus inter viginti quinque Iudices numerabatur Martinus de Corduba Dominicanus, Episcopus Durtonensis; cùm hic autem iamiam Mediolanum iturus esset ad Sessionem fratri filium inuisendum, Ora-
tores Veneti petiere, ut ante illius profectionem sententiæ dicerentur. Assensere Legati, prætermisso die decimotertio Augusti generali conuentu, quò locus daretur illi peculiari, in quo septem planè horæ consumptæ sunt, & interfuerent cuncti Iudices, excepto Præmisiensi Episcopo, qui ægrotabat. Vnanimes consensere, in quadam epistola, multis antea annis à Patriarcha ad suum Vicarium Utinensem scripta de enuntiationibus, à quodam concionatore di-
ctis in argomento Prædestinationis (in qua epistola nitebatur accusatio) nullum esse verbum quod damnari mereretur; quin nec eiusmodi, quod non reperiretur aut in sancto Augustino, aut in sancto Prospero, aut in sancto Bernardo, aut in sancto Thoma, similibusque Doctoribus; ita quoque visum fuisse cunctis Theologis, quibuscum rem communicarant. Solùm Guerrerus & Ayala aliquâ restrictione vñi sunt dicentes, Se quoque in eamdem opinionem conuenire, sed nondum adhibito à se studio contentos esse; petie-
runtque sententias, super ea causa à Theologis Romæ scriptas. Qui-
busdam opinio fuit, in ea epistola Theologæ scholasticæ possesso-
nem haud præ se ferri; sed in quadam apologia, à Grimano posteà

f Litt. Legat.
ad Borrom.
14. Aug. &
Vicecom.
14. & 16 Au-
gusti 1563.
g Litteræ Ia-
diæsis 2. Au-
gusti 1563.

1563. ad eam defendendam confecta, dubitationem omnem detergi. Præfides à Iudicibus petierunt, vt suam quisque sententiam scripto breuiter traderet, quò forma iudicij seruaretur: & Veneti Oratores cursorem illicè ad Senatum misere, quò de euentu eum facerent certiorem. Legati quoque de eodem scripserunt ad Pontificem^b; qui posteà scriptis respondit^c, Vt quod æquum erat perageretur. Quare subsecuto mense lata fuit de Grimano sententia, quemadmodum ostendemus: sed per euentum illi similem, quo quispiam calculi doloribus diu afflictatus, ac posteà ob vnum grandioris molis calculum extractum ingenti affectus lætitia, adhuc tamen alios inter intestina ignorans retinet, quibus insanabile & impedimentum & tormentum ipsi perdurat.

Interim oportet vt ab alijs externis negotijs, quamquam ad Synodum spectantibus, narrationem ad ea reuocemus quæ in Synodo & à Synodo agitabantur.

C A P V T I V.

Patrum sententie de Matrimonio, ac præsertim de clandestino irrito reddendo, & liberorum contractu, absque parentum consensu; & de vinculo disoluendo adulterij causâ.

CVM haud intermissâ solertiâ per tot menses in cœtibus minorum Theologorum, & in peculiaribus Patrum conuentibus, de Sacramento Matrimonij, ac de ipsius abusibus disputatum esset, digestique Canones & Decreta, post Sessionem in maximo Conuentu sententiaz explicari cœptæ: consumptisque in eo quatuordecim cœtibus, tandem postremo Iulij die collectæ sunt^a. Plurimum supra reliqua disputatum & concertatum est, irrita nec ne declaranda essent matrimonia clandestina. Et quamquam Suavis aliter recenseat numerum sententiarum, innexus litteris Vicecomitis^b ad Borromæum; tamen Legati scripserunt, centum supra quadraginta quatuor voluisse vt ea irrita redderentur, aut aliquid consimile, cuiusmodi fuisset, homines inhabiles reddere ad hac ratione contrahendum; reliquos verò antiquæ consuetudini inhæsisse: quam posteriorem sententiam dicebantur etiam fecuti Osius & Simonetta^c, & Moronus inter utramque anceps hæsisse; sed ipsis non nisi in Sessione suffragio vtendum erat. Fieri tamen potuit, vt ambiguitas quorundam Episcoporum in sententia proferenda, ansam præbuerit, vt vario modo numerarentur. Verū nec Patribus nouam legem promouentibus satisfecerat exemplum.

^a Acta Arcis Bliz. Dia- rium ultimum Iulij, & littera Legatorū ad Borrom. eodem die. 1563.

^b Constat ex epist. Vicecomitis ad Borromæum 12. Augusti 1563.

exemplum Canonis, à selectis eius formatoribus confectum. Quare iniunctum ipsis fuit, ut illud mutarent; ac postea publicæ trutinæ rursus expositum. Quædam scitu digniora h̄ic decerpam ex ijs quæ dicta sunt in tam celebri disputatione, quæ præcipuum fortasse Decretum peperit, quod in rerum ferendarum argumentis è Tridentino prodierit. Ad id verò lucem afferent partum Acta authentica, partim Acta Paleotti, quæ duo monumenta summatis referunt præcipuas dissertationes; partim quædam sententiæ, quas ad verbum descripsit Argentius, de quo aliæ mentionem habui; partim etiam Acta Salmanticensis Episcopi, & aliorum narrations, qui tunc interfuerent.

1563.

2 Ac primò quidem in deliberationem venit vnicum emendationis Decretum, ad calcem digestorum Canonum apponendum. Et sicuti damnabatur per Canones is qui negaret vim huiusmodi coniugiorum, quæ anteà contracta fuerant; ita in Decreto eadem vis tollebatur in posterum tum coniugijs contractis absque tribus saltem testibus, tum celebratis absque consensu genitorum, dummodò mas decimum octauum annum non pertingeret, & femina decimum sextum. Quòd facilius huiusmodi Decretum reddebetur, emendationis, non definitionis modo positum fuerat. Etenim, sicut alibi animaduertimus, consuetum non erat, ut in Synodo vllum dogma statueretur, vbi complures dissentirent; at verò ad reparationem morum sanciendam non nisi plura suffragia quærebantur: quapropter Legati iam usque à suffragatione primò habita, quasi per præsagium Romanū nuntiarunt, si Decretum per modum meræ legis proponeretur, benè progressurum; si per modum dogmatis, in obices incursum: atque hinc postea effectum est, ut in conuentu noua controversia coorta fuerit de ipsius controversiæ statu; videlicet, an eiusmodi Decretum complectetur dogma nec ne: de quo diutius disputatum est.

<sup>d Acta Actis
M. 20. Iu-
lij 1563.</sup>

<sup>Litt. Legat.
ad Borrom.
ultimo Iulij
1563.</sup>

3 Decretum sæpius ad limam reuocatum, ac initio erat eiusmodi, ut tres testes fide dignos præsentes postularet absque sacerdotis præsentis necessitate; quod postmodum, antequam finis inueniretur dicendis sententijs, Galli flagitarunt. Decretum quod primò selecti Patres formarunt, sic habebat: *Sacrosancta Dei Ecclesia, Spiritu sancto afflata, animaduertens magna incommoda, & grauia peccata, quæ ex clandestinis coniugijs ortum habent, præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum sapè priore uxore, cum qua claram contraxerunt, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt, aliæ gravissimis penis ea prohibuit, eademq; tamen irrita*

1563. non fecit. Sed hac sacra sancta Synodus, cum animaduertat, remedium illud propter hominum inobedientiam huc usque parum profuisse, decernit, ut in posterum matrimonia illa, quæ clām contrahuntur absque tribus testibus, irrita sint, quemadmodum præsenti Decreto irrita facit. Præterea eadem Synodus irrita facit ea matrimonia, que contrahentur à filiis familias ante annum decimumoctauum completum, & à filiabus ante decimoseximum completum, absque genitorum consensu; remanentibus tamen in suo robore alijs legibus, contra matrimonia clandestina promulgatis.

f Acta Arcis Milie. Polteà die septima Augusti ⁴ idem Decretum aliam in formam ita redactum, Conuentui propositum est: *Præcipit sancta Synodus, ut cunctæ personæ, que in posterum audebunt contrahere matrimonium, aut sponsalia, absque præsentia saltem trium testium, sint inhabiles ad eiusmodi matrimonia aut sponsalia contrahenda; adeoq; cunctæ ab ipsis gesta ad matrimonium, aut ad sponsalia contrahenda, irrita sint, sicuti præsenti Decreto irrita redunduntur.*

De filiis familias ita variatum est, ut marium coniugium absque consensu parentum esset irritum ante annum vigesimum; feminarum verò ante decimumoctauum completum, nisi vbi parentes, rogati ipsorum consensum ad nuptias honestè expertas à filiis, iniuste, iudicio Præfusilis, dissentirent; filij verò obtentæ à Prætule facultate matrimonium contraherent.

g Diarium Seruaneij 23. Aug. 1563. Lotharingus, qui primus omnium sententiam dicebat, die vigimo quarto Iulij præmisit, conuersus ad Patres, Graui onere ipos fuisse leuatos à minoribus Theologis, à quibus ante Sessionem de illo matrimonij themate disceptatum fuerat. Suasit, vt ad Canones propositos alius adiceretur, vbi damnaretur opinio Caluini, docentis, Ob dversam religionem, aut ob affectatam coniugis absentiam, aut ob molestum coniugum conuictum, matrimonij vinculum dissolui. Quod tunc quadraginta solum Patribus probatum est ⁵, sed posteà reliquis consentientibus acceptum. De clandestinis dixit: Quamuis non expenderentur offensæ, quæ in Deum inde proueniebant, sed solum ciuilis status detrimenta, liquidò cognosci, non utilitatem modò, sed extremam necessitatem ea irrita faciendi. Præterea, omitti cuncta bona, quæ in Rempublicam redundant ex legitimorum coniugiorum institutione, & ex vagorum prohibitione. Quatuor numerari huiusmodi bona: Cognitionum unitatem, Fidem coniugalem, Beneficium prolis, & Gratiam Sacramenti. Amitti maritalem fidem, dum alter coniugum, arbitratu suo potens nodum coniugalem negare, sçpè illum, si non coram Deo, ante conspectum hominum præcidebat, atque adul-

adulteram quasi vxorem impunè in torum inducebat, vxore veluti: 1563.
 concubinâ repulsâ. Prætereà Ecclesiæ occasionem frequenter præ-
 beri rejiciendi veri coniugij, & adulterij tamquam veri coniugij
 comprobandi. Bonum prolis amitti; quandoquidem sæpè contin-
 gebat, liberos legitimos despici tamquam nothos; nothos verò
 tamquam legitimos anteferri: ac denique, ob tam graue delictum,
 Sacramenti gratiā in sceleris fôrdes conuerti. Optari à se in De-
 creto, ut præter solemnes alios ritus opus esset ad vim Sacra-
 menti etiam sacerdotis benedictio. Quando hæretici volebant, ut
 iñpij ipsorum ministri nuptijs bene precarentur, multò conue-
 nientius id agendum in Ecclesia Catholica, in qua veri sunt Dei
 ministri, verique sacerdotes.

6 Irrita similiter esse reddenda matrimonia contracta à filijs absque
 parentum voluntate, sicuti Decretum præscribebat. Notum esse
 naturæ lumine, munus esse patris, filio vxorem dare, & idcirco
 legi sæpiùs in antiquis comœdijs, quæ vniuersales ac naturales sen-
 sus exprimunt, *Ego tibi uxorem dabo*. Idque pariter haberi in exem-
 plis sacræ Scripturæ, vbi semper constat, filias fuisse à patribus in
 matrimonio collocatas. Si vellent fortasse parentes, assensu non
 præstito, eas cogere aut ad claustra subeunda, aut ad contrahend-
 dum coniugium cum viro ipsis displicente, posse ab Episcopo huic
 rei prospici. Vnum in hac parte Decreti mutandum proposuit; ni-
 mirum, cum hæc auctoritas utrique parenti tribuenda non esset,
 loco vocis, *Parentum*, diceretur potius, *Patrum*. In Iure ciuili epi-
 iam, secundum eius leges, quæ trahunt originem à Christianis Im-
 peratoribus, velut à Theodosio, à Valentiniano, & à Iustiniano,
 reperiri disertè prohibita eiusmodi matrimonia, quibus desit patris
 permisso; quibus prohibitionibus Episcopi & Concilia num-
 quam repugnarant: posse igitur id fieri, & esse opportunum ut
 fieret.

7 Contraria opinatus Madruccius, dixit, Causas à se non conspici,
 cur Ecclesia post contiguam tot sœculorum consuetudinem ad
 rem adeò nouam adducenda esset: corruptelas potius reparandas,
 quæ ijs conditionibus interdictis, quibus hæc matrimonia sæpè
 noxia reddebantur, quæ seueris ad id pœnis inflatis.

8 Hanc sentençiam complexus est Ioannes Triuianus Venetiarum
 Patriarcha, qui non condecentiam modò, sed potentiam ne-
 gavit, arguens, irritam reddi non posse quamdam Sacramenti
 rationem, in qua tota insit ipsis natura, tametsi ritus debiti de-
 fint; sicuti, exempli gratiâ, quamuis sacerdos consecret absque
 orna-

1563. ornatus facio, verum Sacramentum conficit, dummodo materia cum forma coniungatur. Cum igitur natura matrimonij sita sit in mutuo consensu sensibus subiecto, solumque postulentur reliqui ritus aut ad decorum, aut ad probationem; ab eorum vacuitate (opponebat ille) coniugij vim auferri non posse: minus quoque irrita effici posse matrimonia, contracta à filijs familias absque parentum voluntate, cum per hoc libertas ab illis tollatur, accepta ab ipsa natura. Quod si hæc eos reddit idoneos ad copulam, cum femina duodecimum annum compleat, & mas decimum-quartum; iuri naturali obsersti, si genitoris arbitrio permittatur prorogatio huiusc temporis ad decimum-sextum, & decimum-octauum annum. Hæreticos quidem esse qui vim utriusque ex his coniugijs inficiantur, aduersus quos Canones & anathemata parabantur: quare perinde fuisse ea irrita facere in posterum, ac improbis illis assentiri.

Alia fuit Granatensis opinio: Potuisse quidem irrita fieri ab Ecclesia etiam coniugia prius contracta ac firma, ex iure diuino, cuiusmodi erant inter infidelem & fidelem; multò magis id ab ea fieri posse in contrahendis. Pro certo haberi, in ipsa potestatem inesse impedimenti inducendi inter eos, quibus anteā id liberum erat ex quo quis alio iure. Exemplo sit impedimentum ex affinitate per sacram actionem inducta, quæ merx legis Ecclesiasticæ vinculum est. Pœnitentiam quoque Sacramentum esse; & tamen sublatam fuisse ab Ecclesia efficacitatem absolutioni, quæ ab alijs quam à proprio Pastore impertiretur. Dubitationem igitur non in potestatem cadere, sed in huiusmodi constitutionum opportunitatem; hanc verò sibi maximam videri, ob incommoda ab alijs adducta. Quod hoc nouum esset, nihil obstat: si tale obiectum valeret, aiebat, confessum iri, nullam umquam sanctionem novam esse statuendam; id verò nimium repugnare regimini, quod postulat rerum humanarum vicissitudo.

Castanea Rossanensis Archiepiscopuſ ita differuit: Dubitationi 10 subiici, an hæc esset in Ecclesia potestas; eoqué posito, tametsi communior Theologorum opinio eam potestatem admitteret, ab ea quæſtione Concilio abstinentendum esse: ad abstergendam dubitationem non valere producta exempla aliorum impedimentorum, quæ induxit Ecclesia; ea siquidem in illis ineptas ad contrahendum inter se reddit duas personas, quæ anteā erant aptæ: sed in re praesenti, permanente habilitate in personis, adiectus fuisse naturæ Sacramenti modus quidam, ipsam anteā non constituens: vt cumque id

1563.

id foret , fieri non expedire , tum ne occasio daretur hæreticis destruendi Sacra menta, tum quia prioribus sèculis id factum non erat, quamvis tunc eadem causæ militassent. Quod spectabat ad filios, animaduertit, à iuuene è patria sua egresso parentis assensum haberri non posse ; adeoque si prohiberetur eo non obtento vxorem ducere , in proximo violandæ castitatis periculo illum perstiturum.

11 Hæc sententia à Fuscario impugnata est. Ad credendum, inesse in Ecclesia eam potestatem, abunde sufficere auctoritatem tot tantorumque Theologorum, qui ad Synodum conuenerant, & illam concedebant ; & eorum aliquem dixisse , tutum non esse secundum Fidem eam denegari. Quodcumque genus rerum , quæ Republicæ partes sunt, esse in potestate Reipublicæ , quæ totum est; proinde debere partes illi inferuire, ac se accommodare. Iam verò inter humanæ Reipublicæ partes numerari hominum corpora ; posse igitur ab ea leges condi , quibus corpora, prout censuerit opportunum , disponat. Antequam matrimonium esset Sacramentum , fuisse in Republica huiusmodi potestatem ; nec idcirco credendum esse , ex eo quod tam præcipuus ac tam frequens contritus ad eminentiam Sacramenti euectus fuerit , equalis in Reipublicæ detrimentum , erecta illi facultate in eo sibi consulendi : positâ eius potestate , perspicue conspici necessitatem ex tam multis ac tam grauibus incommodis ; quibus ut efficaciter occurrere tur , oportere ut inter testes præscriptos etiam Parochus adesset.

12 Antonius Cerronius Episcopus Almeriensis auctor fuit, vt clandestina irrita declararentur, & sic arguebat : Si potest Ecclesia duos homines ineptos reddere ad quoquis modo contrahendum , sicuti ab ea in alijs Ecclesiastici iuris impedimentis actum fuerat , longè maiorem in ipsa facultatem inesse , quâ ipsos ineptos reddat ad certo quodam modo contrahendum. Non irrita fieri ab illa per hoc Decretum matrimonia postquam Sacra menta sunt ; sed obicem induci , ne vera matrimonia , adeoque etiam ne sint Sacra menta. Non probauit ut inter testes numeraretur Parochus ; neque pariter, ut ponerentur ea verba , ab aliquo expedita , *testes fide digni*: innumerabilium siquidem coniugiorum efficacia redderetur ambigua. Posteriorem partem reiecit, ad filios familias spectantem, nisi varijs restrictionibus coarctaretur, ut quæ libertatem se coniungendi adimebat, quæ à priori non tollebatur.

13 Martinus Rithouius Belga Iprensis Antistes initium duxit à confessione timiditatis suæ , quæ sibi negabat solutâ ac securâ manu ad opus adeò nouum adeoque magnum progredi; Sanctiones Ecclesiæ in

*Pars III.*I*iii*

certo

1563.

certo fundamento firmandas esse, ne fideles in anxietate versentur aut interiore in conscientia legem, aut exteriore Ecclesiæ transgrediendi: & tamen certum esse, non esse certam hanc potestatem in Concilio, reddendi irrita matrimonia occulta: à compluribus Theologis, qui ibi aderant, id negari, & ex affirmantibus alias ab alijs rationes afferri, & alterius ab altero ratione in confutari. Vnde in comperto erat, rem in nebuloso, non in sudo versari. Oportere Synodi sententijs auctoritatem infundi à coniunctione, & ea quidem animorum, non corporum, quæ sine altera nihil valet ad ipsas firmandas: iam verò in eo arguento conspici animos valde diuisos, quando complures sufficientem iurisdictionem, complures sufficientem causam non agnoscebant. Argumenta, quæ pro huiuscmodi iurisdictione adducebantur, esse debilia; & primo loco, nihil conuinci ex simili ordine Magistratus profani, qui potest efficaciam auferre politicis contractibus, vbi desint solem ies ritus ab ipso præscripti. Huic potestati tantummodo locum dari in bonis exterioribus & in ijs rebus, quæ Reipublicæ dominatiui subiacent, non in ijs quæ homini debentur iure Naturæ, cuiusmodi est facultas se per matrimonium consociandi; quod idcirco nec filio à patre, nec seruo à domino prohiberis est. Præterquam quodd obstaculum illud, à Iure Ciuiili iniectum huiusmodi contractibus, qui alioquin ex natura vim habent, non impedit, ne inde oriatur obligatio, sed ut daretur partibus facultas eos accusandi, efficiendiique ut à iudice irriti declararentur; at verò contractum matrimonij, naturæ & Christi lege talem esse, ut si semel efficacitatem obtinet, nunquam postmodum ea ipsi adimatur: neque melius aptari similitudinem desumptam ex varijs impedimentis, ab Ecclesia constitutis, siue ob cognationem corpoream, spiritualem & ciuilem, siue ob aliam causam. Etenim in illis & temper habebatur ratio cuiusdam certæ conditionis personarum, quibus fas non esset inter se contrahere, & exemplo Scripturæ adhærebatur; hic verò absque exemplo irritum vniuersè fanciri matrimonium occultum inter cuiusvis generis personas, adeoque non materiam reddi ineptam, sed formam mutari.

Quod autem spectabat ad causam, eam satis non esse, etiam auctoritate politâ tamquam certâ ad probandam eam legem, quæ irrita redderet ea coniugia, ob turpem in ipsis contrahendis modum: matrimonium enim duplicitis finis gratia contrahi, nimis, ad conseruationem stirpis, & ad remedium incontinentiæ; primum honestiorem esse, alterum magis necessarium, magisque commu-

nem;

1563.

nem; adeò ut S. Augustinus diceret, reipsa matrimonium ab yllo non contrahi laudabiliter, nisi fragilitatem suam is pertimescat. Iam verò posse quidem optari, sed æquè sperari non posse, communem hominum incontinentiam ita coerceri posse, vt legitimæ nuptiæ expectentur: satius igitur videri, largum ac promptum adesse remedium, & ante occultos concubitus licere ipsis clandestino matrimonij vinculo se honestè constringere. Similiter existimare S. Augustinum in primo libro de matrimonijs adulterinis, magis expedire, baptismum homini adultero impertiri, tametsi non satis patus ad eius utilitatem recipiendam videatur, quām illo denegato ob irreuerentia metum, eum fortasse priuari fructu quem inde susciperet. Addidit, amplificari ab auctoribus oppositæ sententiæ illius damna, qui contracto priùs clām coniugio, ac dein altero palām celebrato, cogebarūt omnem vitam in adulterio ducere. Sed quod scelestorum damno subueniretur, libertatem omnium ac medicinam coarctandam non esse; incommodo iam dicto neque Christum neque Apostolum prospexit: mirum igitur non videri, si non prospiceretur ab Ecclesia. Potius seuerissimis pœnis, & denuntiatis & inflictis, contra sacrilegam fraudem huiusmodi hominum agendum. Ceterà, nequitiam humanam adeò ingeniosam esse, ut nouerit se ab omnibus legum nexibus explicare, nec alio nisi timoris vinculo constringatur.

15 Magis adhuc improbari sibi Decretum, quo de filiis familias agebatur. Contra ius tum humanum tum diuinum id esse; atque idcirkò vniuersè dici ab Apostolo: *Si se non continent, nubant*; non ab ipso dici, *nubant post talem etatem*, neque, *nubant si genitores consenserint*; sed, *nubant*, absque exceptione. Non esse igitur ad annos aut ad permissionem restringendum hoc remedium, à Deo concessum humanæ cupidini, quæ malum quoddam est, quod vnuquisque ob verecundiam dissimulat; adeoque nemo illud nisi in se ipso cognoscit, & idcirkò ab aliorum cura raro ipsi remedium admouetur. Ecquem inficiari posse, non extimulari patentum incuriam ad filiorum matrimonia ab hoc metu coniugiorum minùs honestorum, à quo punguntur acriùs ad illis consulendum, quām à reuerentia erga Deum & à charitate paterna?

16 Constantinus Bonellus Episcopus Tiferni scriptum valdè prolixum attulit. In priore ipsius parte, post varias rationes sibi obieetas, comprobauit, Ecclesiæ fas esse eiusmodi connubia irrita facere, non quidem irrito reddito contractu, vnde is non esset amplius materia idonea Sacramenti, sicuti quidam differuerant: nam

I i i 2

contra-

1563.

contractus coniugij inter fideles, non præcedit, imò nec distinguitur à Sacramento, adeoque facultatem perinde illius ac huius irriti efficiendi non esse in Ecclesia, sed posse ab ea irritum reddi assensum, qui antecedens causa est ipsius contractus. Tu n̄ eiusmodi potestatem irriti faciendi, assensus ratione haud satis firmâ, secundum Theologiam explicauit; nimisrum, induci per legem ab Ecclesia præsumptionem, quod consensus reuerà non fuerit; quemadmodum id præsumit, cum quis seruam vxorem dicit, liberam ratu-
tus, vt habetur ex cap. 2. & cap. vltimo *de coniug. seru.* in quo pallam fecit, eum, qui cum sola Canonum scientia, Theologicæ ratioinationi haud associata, graditur per huiusmodi argumenta, similem planè esse homini pede vnico ambulanti, hoc est claudican-
ti, ac s̄pē labenti.

Censuit præterea, non expedire vt ea à se concessa potestate 17
vteretur Ecclesia; id enim idem futurum, ac corrigere præteritas cunctas leges, quæ ad matrimonium contrahendum non nisi mutuum consensum exigebant. Numquam id ausam Ecclesiam, tametsi eadem incomoda cerneret; vt liquebat ex Concilio Late-
ranensi sub Innocentio III. cuius Sanctio habetur in cap. *Cum inhibi-
bitio. de clandest. spons.* Tam memorabili conuentui nec pietatem
nec prudentiam defuisse; posteà vero genus mortalium non fuisset
mutatum. Afferri à quibusdam quamdam legem Euaristi Pontificis,
relatam in Can. *Aliter.* 30:q.5. quasi idem ipse tentarit; sed
textum illum communiter sic explicari à Canonum Consultis, vt
eiusmodi connubia sint quidem haud legitima, hoc est, contra ritum
Canonicatum iussionum, non tamen sint irrita; quod etiam
censuit S. Augustinus, relatus Canone vltimo causæ 28. quæst. 1.
Quod si Euaristus adulteria seu contubernia appellauit, id intelligendū pro eo ac intelligebat Gratianus in Canone vltimo eiusdem
quæstionis, quod essent causæ adulteriorum & contuberniorum in
secundis matrimonijs irritis, quibus ansam præbebant. Quin ab
Ecclesia, quod fraudes occultique concubitus euitarentur, statu-
tas fuisse sanctiones oppositas ijs quæ tunc proponebantur, cum
præsumeret, ab ipsa esse consensum coniugalem, ubi concubitus
habetur post occulta sponsalia, adeoque tamquam matrimonium
præsumeretur quod interdum reuerà matrimonium non erat; idque
pariter ab illa effectum, præsumente, intelligendum esse nuntium
remissum honestæ conditioni, à qua præcedens matrimonium
suspendebatur, ubi contrahentes coeunt ante appositorum conditionis
euentum: nunc è contrario agi de auferendo atque irrito faciendo
consen-

consensu, cùm certum erat illum existere. Præterea, Decretum propositum absurdum esse, quia priuabat efficacitate coniugia, tametsi ita contracta vt legiti[m]e probari possent, cuiusmodi erant aut ante duos solos testes habita, aut scripto, contrahentium manu confecto.

- 18 Nec minùs ex altera parte dehortatus est Patres, ne Decretum ederent ad filios spectans, tamquam oppositū Iuri diuino, cùm in sacris Litteris habeatur: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhæredit uxori sue.* & Paulus doceat: *Melius est nubere, quam viri.* Contrà verò à Decreto cogi filium vsque ad certam ætatem, ne se à patre ac matre seiungat, vt adhæreat vxori: & relinqui in potestate parentum, vt filius ad id vsque temporis vratur. In Sacramentorum vnu locum non esse paternæ potestati, vt colligitur ex cap. *Cùm causa. de Bapt.* imò nec heri dominio, & idcircò fas esse seruis matrimonium inire dominis dissentientibus, vt sancitur cap. primo *de coniug. seru.* Addidit, non raro euenire, vt matrimonium clandestinum nec prohiberi quidem, nec reprehendi mereatur, nedum irritum reddi. Primò, si filia, aiebat ille, impeditur à genitoribus ne contrahat in facie Ecclesiæ, & domi aut in monasterio detinetur. Secundò, si parentes diuites vetantur à Principibus, ne filias in matrimonio collocent absque ipsorum consensu, in quo euenter optimum remedium est, ad tyrannicam violentiam declinandam, vt puellis fas sit clām matrimonio iungi. Tertiò, cùm quis per pollicitationem coanubij puellam minoris conditionis clām pertrahit ad iacturam virginitatis; tunc enim Canones, sicuti anteā dixerat, non solum voluerunt ratum esse connubium occultum, sed ijdem ipsi Canones præsumunt, etiam si aliunde non constet, cùm hic modus sit vnicus tergendi familias à perpetua macula, & arcendi inimicitas & vltiones. Quarto loco, si matrimonium, quamvis careat ijs solemnibus ritibus, qui postulantur ne clandestini nomen habeat, ita tamen contraheretur, vt probatione non caret. Considerauit denique, non esse munus Ecclesiæ, per leges prospicere adulteriis adeò occultis, vt nullum ipsorum vestigium exterius appearat, cùm id omnino fieri nō possit. Ponamus, aiebat, à quodā homine duas vxores subinde duci per ritus præscriptos, sed erga priorem interior illi assensus non adsit; certè id si contingat, prior contractus est irritus^b, & posterior ipsum obstringit: & tamen Ecclesia, interioris voluntatis nescia, illum hominem anathemate compellet ad posteriorem abiiciendam, & ad priorem sibi retinendam.

- 19 In eadem sententia fuit Sebastianus Vanzius Episcopus Vrbeuetanus, ac primò dixit, Mirari se, fuisse posatum in Canone, & à

1563.

nemine posteā obseruatū , ab Ecclesia grauissimis pœnis clande-
stina matrimonia fuisse priùs interdicta : fuisse solū ab ea simpliciter prohibita peccati denuntiatione per varios Canones , quos ille produxit , & etiam in Synodo Lateranensi . Etenim in Decreto ibi edito solū vetantur ne munus exerceant sacerdotes , qui huiusmodi connubia occultauerint , aut qui ausi fuerint ea confidere , tametsi adhuc legitimū impedimentum . Ceterū statui quidem à Lateranensi , legitimam non esse progeniem , quoties huiusmodi coniugium propter impedimentum fuit inefficax , quamuis id genitores lateret , ita ut bona ipsorum fides ad arcendam à filiis maculam nihil prosit . Hinc pœnam non esse huiusmodi contractui impositam , sed subtractiones beneficij , ab Ecclesia impertiti illi homini , qui non neglexit diligenter priùs adhibere præscriptas denuntiationes , quò impedimentum , si quod fortassis esset , temporī resciret . At verò vitium illud originis haud legitimæ merè procedere ab obice , qui vim abstulit matrimonio ; ex quo , tametsi clandestino , dummodo fuisse efficax , legitima proles oriretur . Neque pariter verum esse , huiusmodi connubia fieri irrita à Iustiniani legibus , vti nonnemo pro certo posuerat . Quin ex aduerso illic prohiberi , ne vxor clām desponsata , vbi id probaret , à viro expelleretur ; & adduxit Authent . Quibus mod . nat . fi . eff . leg . § . ultim . versic . Quoniam autem interpellantibus . collat . 6 . Cūm igitur ad eam usque diem pœnæ temporariæ usurpatæ non fuissent , non illic arborei succidendam ; sed ex Christi documento adhuc modicum expectandum , tantisper dum ea excoleretur ; quæ si posteā infructuosa persisteret , tunc posset succidi . Verū in hoc etiam euentu nullā ratione suaderi , vt efficacia tribus testibus limitaretur , quandoquidem legitima probatio haberi poterat aut per duos , aut per scriptum ; quæ secunda probatio adhuc longè firmior ac certior est quam probatio testimoniū .

Postremò , non solū ambigere se de condecoria , sed de iuris. 20 dictione , an hæc esset in Ecclesia ad vniuersē irrita facienda ea matrimonia ; non quidem ex eo quod complures obiecerant , non posse nimirum ab ipsa variari naturam Sacramenti , quod vinculum à quocumque insolubile inducat . aduersus quam rationem ita differuit : Hoc vinculum omnino insolubile reperiri solū in matrimonio , per corporum copulam completo , quo significatur coniunctio tum Verbi cum humana natura , tum Christi cum Ecclesia . Sicut enim Verbum assumptam à se naturam numquam dimisit , neque Christus ab Ecclesia se umquam seiuinxit ; ita neutri coniugum post

1563.

post corporum coniunctionem fas est ab altero se deiungere; & de quo intelligendum est diuinum effatum: *Quod Deus coniunxit, homo non separat;* & Apostoli verba, *Matrimonium magnum Sacramentum est in Christo & Ecclesia,* vt obseruat Innocentius III. cap. *Né debitum debet.* Profectò coniugium ante concubitum esse Sacramentum; sed tunc significari ab eo solam animæ coniunctionem cum Deo, quæ coniunctio solui posset; adeoque matrimonium in eostatu, cùm suæ significationi conformetur, esse in quibusdam conditionibus dissolubile per vnius partis voluntatem, alterà etiam inuitâ, si videlicet alter coniugum velit Religiosorum Ordini nomen dare. Iam verò cùm hæc facultas dissoluendi coniugij, nondum per copulam completi, priuilegium quoddam sit, coniugibus ab Ecclesiastico iure concessum, conficitur, arguebat ille, vinculum coniugale, antequam indissolubili modo per corporum coniunctionem connodetur, pendere à potestate Ecclesie, cui fas est & in certis quibusdam conditionibus illud relaxare, & etiam ea de causa, rationi consentanea, legem ad id vniuersalem condere, vt colligebatur ex cap. *Ex publico*, secundum celebrem doctrinam Glossæ, communiter comprobata, simulque ex Gozzadino *Consil. 2.* & copiosè à Socino *Consil. 28. lib. 1.* Hoc fundamento firmato, ab Ecclesia in re præsenti non modò per suam legem anteuertri coniunctionem corporum inter coniuges, sed ipsum etiam contractum, cuius ligamen, si fas est illi soluere postquam constrictum est, multò magis fas erit impedire ne constringatur.

- 21 Sed quamquam ille potestatem huiusmodi generatim in Ecclesia fateretur, dixit, In proposita quæstione sibi dubium esse, an sufficiens causa suppeteret ad huiusmodi Decretum vniuersale ac perpetuum sanciendum, cùm oporteret hanc pariter causam esse vniuersalem ac perpetuam, & illis adnexam, inter quos inducitur obex, prout obseruari poterat in cunctis impedimentis, quæ rem irritam faciunt, ab Ecclesia iam inductis. Contrà verò, si causa solùm temporalis est, aut potest esse & non esse inter eos, inter quos impedimentum statuitur, haud posse per eam vniuersè adimi efficacitatem ab actu, tametsi Ecclesia in suo interdicto vtatur Decreto derogante. Se hoc didicisse à Glossa cap. *Tua fraternitas. de sponsalibus duorum.* Et à Glossa ultima, cum Abate Panormitano, in cap. *Ad dissoluendum. de sponsalibus imponib.* inter eas, quæ appellabantur nouæ. Iam verò delicta & incommoda, quæ suadebant irrita esse reddenda matrimonia clandestina, non solùm non esse causam perpetuam & communem, sed in plerisque eam non inueniri, cùm plures

1563. res hominū in huiusmodi coniugijs quietam ac tranquillam vitam agant. Non igitur id satis esse ad legem vniuersalem condendam.

Reiecit etiam partem alteram Decreti de filijs familias. Duo hīc considerari posse; Paternam potestatem, & Officium debitum reuerentiaz; alteram priscis temporibus satis fuisse ad tollendam effaciam huiusmodi connubijs, vt quæ tum filijs in sua corpora & bona potestatem adimebat: sed in lege Christiana id amplius non subsistere, vbi patris potestas non extenditur ad ea quæ pietas & Sacra menta sibi vendicant, sicuti nec etiam potestas domini; ac propterea non modò filijs, sed seruis licere coniugium contrahere, inuitis etiam parentibus ac dominis, vt habetur in cap. 1. *de coniug. seru.* & in cap. *Licet causam. de raptoribus.* Quoniam autem responsū ab aliquo fuerat ad hunc textum, ab aliis adductum, ipsum in integra epistola *decretali* non ita sonare; eumdem ille produxit, qualis planè continebatur in secundo volumine Conciliorum inter decretales Alexandri III. c. 14. quod incipit, *Cum causa. vbi adhuc amplius id exponebatur.* Ob alteram causam, nimirum ob réuerentiam à filijs debitā parentibus ex obligatione naturali, reddi quidem minùs decentia, non tamen irrita illorū matrimonia absque patris consensu; idque probari de filio emancipato, qui debet quidem parenti réuerentiam, filios decentem, & tamen licet ipsi vxorem ducere absque patris permisso, sicuti dicitur in lege, *Filius emancipatus. ff. de ritu nuptiarum;* coniuncta cum lege, *Vidua.* in Codice, sub eodem titulo: id etiam exemplo Esau ac Tobiæ confirmari. Finem dicendi fecit, adductis quibusdam verbis, quæ ipse aurea appellauit, Caroli V. in Decreto Augustano, quod habitum est anno 1548. relatum in volume 4. Conciliorum cap. 21. de Sacramento matrimonij, & erant huiusmodi: *Quoniam potestas paterna cedit de iure huic coniunctioni inter coniuges, audiendi non sunt y, qui nunc volunt ut dissoluantur matrimonia contracta à filijs familias, vbi non adsit assensus parentum. Nihil hīc à nobis detrahitur obedientiae filiorum debita patribus; sed nolumus ut patres abutantur potestate suā in prepediendis precidēsive matrimonij. Verum tamen quia censemus ad honestatem pertinere, ne filij matrimonia contrahant absque consilio & consensu parentum, admoneantur crebro à Concionatoribus huiuscē ipsorum officijs.*

Contrariè disputauit Consalus de Mendoza Salmanticensis Antistes. Dixit: Cūm homo sit animal politicum, par esse, cunctas ipsius actiones subiici politicæ potestati, vt ad bonum commune dirigantur: sic igitur matrimonium, quatenus est contractus merè ciuilis, sicut in ethnicis, subiici potestati politicæ; quatenus verò est

Chri-

Christianorum contractus, ac proinde materia Sacramenti, subiace-re potestati Ecclesiasticæ. Idcirkò, quemadmodum priorum bonorum alienatio, etiam secundùm modos legitimos iuris naturalis, redditur in quibusdam conditionibus irrita ab humanis legibus; ita statui fas esse de potestate in propria corpora, vbi ea ita exerceatur, vt inferatur inde detrimentum Reipublicæ Christianæ. Hoc detrimentum liquidò conspici in matrimonij clandestinis, quando ipsorum causâ tribunalia scatebant litibus, & Christianorum genus offensionibus & delictis; atque humanam arrogantiam edeuenisse, vt nobiles probro sibi ducerent aliter quam clandestinè matrimonium contrahere, perinde ac si honorificum non esset, nisi illicitum; ac propterea gliscente absurdo, cui medendo satis non erant vetera interdicta, nouis efficacioribus opus esse.

24 Franciscus Zamorra, Minorum Observantium Praeses supremus, idem comprobauit, narrauitque, accepisse se per litteras nouæ Hispaniæ, nouellos illos Christianos, hoc velamine clandestini coniugij obiectos, bis, ter & quater vxores ducere, & idcirkò ro-gari se, vt ipse remedium exposceret à Pontifice, de quo pariter ope m Regis imploratam fuisse.

25 In hanc sententiam non venit Didacus Lainius è Societate Iesu. Ostendit primo loco, naturâ malum non esse coniugium clande-stinum: ita contraxisse veteres parentes nostros, & in compluribus conditionibus id tamquam licitum comprobari à moralis Theologiæ magistris; quin, excepto detimento aliquo (accidente interdum ex re ab illa contractus forma) profectò nihil ea matrimonia reprehendi à S. Thoma in 4. sentent. art. 3. q. 27. Secundò, probare studuit, numquam illa redditia fuisse irrita ab Ecclesia: nam à pro ducto Euaristi Decreto postulari eodem modo multa alia, connu-bio minimè necessaria, & quæ credibile non erat ea fuisse ab illo requisita, tamquam eius efficaciam intimè constituentia: apud Tertullianum, Euaristo propinquum, legi, matrimonia occulta esse firma: Euaristum intelligendum esse, velle matrimonium irritum esse, vbi in ipsum non influxerit interior consensus, sicut in huiusmodi coniunctionibus sàpè contingebat; quam interpretationem comprobauit verbis ad finem additis ab Euaristo: *Nisi propria voluntas accesserit.* Tertiò affirmauit, sibi non videri profutu-rum Decretum propositum, propterea quod esset in parentum po-testate filiorum coniugia multos annos impedire cum periculo plu-rimæ impudicitiæ. Monuit, nec ab hæreticis, nec apud complures Catholicorum nationes Decretum acceptum iri; adeoque innu-

1563. mera illic adulteria secura, ex quibus oriretur legitimæ successio-
nis peruersio. Causas ad hoc Decretum conficiendum allatas, in Ec-
clesia easdem semper perstitisse: prætereà ab huiusmodi Decre-
to illud præstitum iri, quod Caluini doctrina iam effectum affirma-
bat. Denique in dubijs tutorem esse culpæ ac reprehensionis eum,
qui nihil innouat. Nec reticuit, sibi valde incertum esse, an id ab Ec-
clesia effici posset; idque ob rationem quamdam ab alijs, qui anteà
dixerant, expositam: non esse in Ecclesiæ iurisdictione variare Diui-
num ius, neque coarctare id quod ab Euangeliō conceditur, cuius-
modi est matrimonium, ad incontinentiæ medelam ijs concessum,
qui aliter nequeunt castè viuere; idcirkò, cùm suę quisque saluti con-
sulere debeat, facultatem Ecclesiæ non inesse ad impedienda ma-
trimonia siue ad certam ætatem, siue solemnis ritus additamento.

*i. Cuncta
constant ex
memoratis
litteris Legat.
& ex epistola
23. Augulti;
ex Actis Pa-
leotti, & ex
litt. scriptu-
risque Bor-
rom. 29. Iul.
& 12. Aug.
1563.*

*k. Syngrapha
Vicecomitis
11. Augusti
1563.*

*l. Acta Arcis
Æ:12.*

Ita per varias sententias disputatum vtrimeque est ⁱ tum de prima ²⁶
Decreti forma à vigesimaquarta usque ad extremum Iulij, tum de
altera, ab undecimo usque ad decimum tertium Augusti diem, ad-
missis largiter ad Patres audiendos, præter Procuratores, compluri-
bus eximijs Theologis: quâ solerti diligentia posteà effectum est, vt
& subtiliori studio tanta quæstio agitaretur, & vt in Decreto pars
utilis rei propositæ sciungeretur à noxia; atque vt etiam pars ipsa
comprobata, per eam formam digereretur, quâ evitaretur magna
ex parte potissimum incommodum, expensum à Lainio (cuius
sententia scripto tradita, etiam antequam ab ipso proferretur, per
manus excurrerat, & complurium animos pertraxerat) incommo-
dum, inquam, quod euenturum videbatur in illis populis ^k, qui
Concilij Constitutiones non exciperent. de quo infrā.

Canon quoque paratus fuerat cum anathemate, in eum qui di- ²⁷
ceret, matrimonia consummata ob adulterium dissolui. Sed Ora-
tores Veneti, die undecimo Augusti, cùm ipsis posterior modulus
ostensus est ^l, solemniter exposuerunt Conuentui, veterem Rem-
publicam semper coniunctissimam fuisse Apostolicæ Sedi, &
Concilijs Oecumenicis, eius auctoritate celebratis, pioque semper
studio complexam ac yeneratam Decreta Sanctionesque inde pro-
fecta, vtpote diuinam gloriam, animarum salutem, pacemque
Christianorum promouentia. Verum ab eo, quod septimo Cano-
ne parabatur, nisi moderatione aliquâ reformaretur, inferri posse
non modicam offenditionem Orientis Ecclesiæ, præsertim vero Ve-
netorum insulis, Cretæ, Cypro, Corcyra, Zacintho, Cephale-
niæ, & alijs multis, non solum cum publicæ quietis, sed cum Ec-
clesiæ Catholicæ detimento. Compertum esse Patribus, tametsi

Græ-

1563.

Græca Ecclesia à Romana ex parte dissentiret, non tamen eò desperationis deuentum esse, vt meliora sperari non possent; præsertim cùm Græci in subiectis Reipublicæ locis degentes, quamvis ritu suo viuerent, tamen Præfulibus à Romano Pontifice assumptis obtemperarent. Eapropter tum rerum conuenientiâ, tum Oratorum munere se compelli, ne ipsi eos populos percuti sinerent eiusmodi anathemate, quo ad tumultum, integrumque à Sede Apostolica secessionem prouocarentur. Satis constare, in more positum apud Græcos, vt vxorem adulteram deserant, & aliam ducant, veterinam maiorum consuetudinem, vt ipsi dicunt, secuti; nec idcircò illos damnatos, aut anathemate perculfos fuisse ab vlla Synodo Oecumenica, etiam si Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ huiusmodi mos liquidò innotuisset. Existimare igitur Oratores sui esse muneris, quām efficacissimè possent, postulare, vt voces illæ Canonis adeò moderate lenirentur, ne Græcis detrimentum inferrent, præsertim intentato anathemate; quod dubium non erat confici posse non solùm nullâ partâ Ecclesiæ Catholicæ indignitate, sed fortasse retentâ plurimorum Doctorum reuerentiâ. Posse, quantum ipsi rebantur, & obtineri quod Synodus intendebat, & Reipublicæ satisficeri, Canone eiusmodi verbis conflato: *Anathema sit, si quis dixerit, sacrosanctam Romanam, Catholicam & Apostolicam Ecclesiam, quæ mater & magistra aliarum est, errasse, aut errare, cùm docuit, & docet, propter adulterium alterius coniugum, matrimonium non posse dissolui; nec utrumque, vel etiam innocentem coniugem, qui causam adulterio non dedit, debere nouum matrimonium contrahere, mæchariq, eum, qui dimissâ adulterâ alteram duxerit, & eam, quæ dimisso adultero aly nupserit.* Propterea rogari Patres ab Oratoribus, vt vel eâ, vel aliâ meliori ratione, pro ipso rum prudentissimo arbitratu, vellent in eo gratificari Serenissimæ Reipublicæ, quæ semper sacrosanctæ Sedi Apostolicæ obsecuta plenè fuerat, & erat obsecutura.

28 Hoc exemplar ab Oratoribus propositum, videbatur alicui ex ipsis, aut ex ipsorum Consiliarijs, notam hærefis haud inusturum opinioni contrariæ; sed vim dumtaxat habiturum ad infligendum anathema temerarijs in eo vituperatoribus Ecclesiæ, quæ optimis nixa fundamentis eam doctrinam, tametí non tamquam Fidei dogma, tradebat. Aliud fortasse ab alijs considerabatur; nimirum, per eam sanctionem non damnari tamquam hæreticam sententiam oppositam, nisi positâ Ecclesiæ auctoritate; & non quasi diuinis Litteris euidenter id repugnaret: adeoque parci digni-

K k k k 2

tati

1563. tati sancti Ambrosij, qui, vt ipsi arbitrabantur, id scriperat; & etiam Græcorum nomini, donec illis in comperto non esset, ab Ecclesia oppositum doceri; & donec eius auctoritati contumaciter ijdem haud refragarentur: quamquam illi, quod spectat ad sanctum Ambrosium, allucinarentur; cum ignorarent quod posteà recentium Scriptorum solertia animaduertit, videlicet, expositionem Epistolæ primæ ad Corinthios, quæ sancti Ambrosij nomen præferens, huiusmodi sententiam continet, reuera opus magistri tantâ pollutis auctoritate non esse, sed aut Remigij, vti Ioannes Maldonatus suspicatus est ^m, aut Hilarij Diaconi schismatici, vti multi censuerunt apud Philippum Labbeum ⁿ, aut incerti cuiuspiam scriptoris.

^m In S. Matt.ⁿ c 19. num. 9.ⁿ De Script.

Ecclesi. in

Ambrosio, &

in Hilario

Diacono.

• Sygrapha

dicta Vice-

comitis ad

Borromæum

12. Augusti

1563.

¶ Acta Pa-

leotti, & lit-

teræ Iadren-

sis 19. Aug.

1563.

Legati primo loco deleri iusserunt in Venetorum postulato ^o verba quædam proposita, quibus pro ratione afferebatur, Græcos accitos ad Concilium non fuisse, sicuti Germanos & Gallos: quæ verba quasi in dictationem reuocabant habitam cunctorum Fidelium conuocat onem, perinde ac si ad id non suffecisset diploma conuocationis vniuersalis, solemni, vt par erat, ritu promulgatum, cunctisque Christianorum nationibus manifestum. Postea cum super ea re sententiæ dicerentur ^p, Andreas Cuesta, Episcopus Legionensis, postulatum reiecit, affirmans, ab Ecclesia non usurpari eam damnandi formulam: *Si quis dixerit, Ecclesiam errasse*. Hanc veritatem esse certam ac firmatam in Synodo Mileuitana cap. 13. in sexta Oecumenica, & in Florentina; adduxitque ex Patribus Græcis Clementem Alexandrinum, & Basiliū: quod si quis ex alijs fortasse deerrauescat, contrarium opinatus, complures tamen eorum, qui adducebantur, alio sensu locutos fuisse; quod ille palam fecit, eorum dictis expensis. Et sane creditum est, si Cuestæ locus loquendi inter primos obtigisset, sicut inter postremos debebatur in conuentu, tantum ab eo numerum asseclarum pertractum iri, quantus ad refellendam petitioñem satis fuisse. Verum re ipsa plura suffragia consenserant, vt Orationibus satisficeret.

In quo Suavis dupli laborat vitio; primò, quia describit Venetos non quidem suprà allatam vocum mutationem proponentes ^q, sed quasi mutationem quamdam in genere postulantes, quæ Græcis consuleretur. Hinc vero audacior, progreditur ad carpendum Concilium, quasi complexum mutationem aëream, & utilitatis effectusque vacuam, dum narrat, à plerisque non discerni quid inter priorem ac posteriorem formam interesset; rem tamen maiori Patrum suffragia Patrum, contenta in Actis Paleotti; & exprimunt partis Acta Salmanticensis Episcop.

^o Postulatum
Venetorum
tale determina-
tum fuisse,
ostendunt
præter Acta
Arcis Aliz,
vbi illud ver-
batim refutatur,

Patrum numero remissam. Sed non solum reuerà discrimen ine-
rat, quamvis subtilius; sed, etiamsi non inesset, conuenientius fuis-
set Reipublicæ satisfacere, eam mutationem petenti, vbi per eam
merus sonus, non autem significatio variaretur: cum è videatur
inurbanior repulsa, quò minoris momenti censetur postulatio; sicut
ex aduerso è minus offendit repulsa, quò maius beneficium cre-
deretur impetratio.

1563.

C A P V T V.

Antinorus à Pontifice missus Tridentum, & mandata illi tradita.

*Cæsaris responsa ad Moronum de Synodi prolatione, à Lunensi
quaesita; & ad Lotharingum, de negotio à se illi proposito, quod
cum Pontifice agitarat: & eiusdem Cæsaris litteræ ad suos
Oratores, vt cum Lunensi consentirent in quibusdam capiti-
bus; curarentque cum eodem, ne Constitutiones Laicorum Prin-
cipum reformarentur, cum varijs eiusdem notationibus super
iam paratis Decretis.*

Non satis habuit Pius res per litteras significare, sed Ludo-
vicum Antinorum Tridentum misit ¹, qui voce pariter illas <sup>Ex epistola
Legatorū ad
Borromæum
23. Augusti
1563.</sup> exprimeret. Hic Lotharingo acceptus, eiusque ingenium
probè callens, èd venit simulatâ specie, vt Lotharingum Romam
comitaretur, Pontificis nomine, eumdemque per viam honorifice
excipiendum curaret, quòd spes erat ante præstitutum diem Sessio-
nem habendam. Sed speciosus cortex solum ad contegendum nu-
cleum ostendebatur. Potissimum itaque demandatum illi est, vti
studeret Lotharingo callidè persuadere, ne abscederet à Synodo,
nisi perfectam illam conspicaretur. Quoduis absentia suæ mo-
mentum posse causæ publicæ detrimentum afferre: eius accessum
ad inuisendum Pontificem neque Pio gratiorem, neque sibi hone-
stiorem futuram, quām qui tanti operis absolutam confectionem
Romam deferret.

2 In iunctum pariter est Antinoro, vt Legatis repeteret, quām ve-
hementer cuperet Pontifex exitum Synodi, dum complurium con-
iunctio siderum aspectu propitio rei fauebat, quorum aliqua nimis
erant errantia. Valido gratoque honoris ligamine secum deuin-
tum Lotharingum retinerent: ne de Lunensi, Synodi absolutioni
reluctante, rationem haberent, quando regij ministri Romæ, &

K k k 3

Ponti-

630 HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.22. Cap.5.

1563. Pontificij in Hispania , certò affirmabant , longè aliam Philippi Regis mentem esse.

Rescriperunt Legati de festinatione : Nón posse ab ullius voce , sibi efficacius exprimi Pontificis desiderium, eiusque causas æquissimas , quām ab ipsius charactere iam effectum fuerat ; nec ulli stimulo vim inesse ad ipsos compellendos ut suprà quām egerant conarentur , quandoquidem omnes neroos ad id intenderant. Verum de Lunensi parum valere aliorum dicta ad impedienda illius facta , quippe quem tanta Episcoporum cohors reuerebatur ac sequebatur , multique Oratores , ac præcipue Cæsariani sibi coniunctum volebant. Expedire quidem , ut honor Lotharingo deferretur ; sed in eo peccari posse non solum defectu , sed excessu , ac præsertim nimia honorationis specie , quæ aliorum oculos perstringeret , & vmbbris obuolueret. Qua in re planè contigerat , ut agitatum memoratæ legationis negotium in aures multorum subrepisset ^b , eosdemque Gallos , qui illud promouerant , molestiā simul affecisset: hi verò , siue ut eius legationis opinionem , siue ut effectum extinguerent , asperiores de industria notationes & appendices apposuerant capitibus emendationis , sibi communicatis. Adiecerunt , mentionem apud Lotharingum minimè faciendam esse de ipsius mansione Tridenti post Sessionem , idque ab ipsis Antinorum fuisse monitum : quamquam enim splendidum esset nomen , res ipsa tamen illi suspicionem incutiebat , pro eo quod ipsi animaduerterant. Nec à vero aberrarunt : siquidem Lotharingus , vbi primum de aduentu Antinori cognouit , suspensionem animi perturbationemque ^c præ se tulit ; sed posteà cùm audisset , Antinorum solum ad ipsum comitandum aduentare , omnino exhilaratus est.

^d In schedula
Vicecomitis
23. Augusti
1563.

^d Litteræ Le-
gatorum ad
Borromænum
19. Augusti
1563.

Rerum summa videbatur à Cæsaris responso pendere. Etenim ⁴ vbi cum Gallis in absoluenda Synodo consensisset , cunctis Italiz Principibus in sensa Pontificis coëuntibus , minori habenda fuisse in pretio Lunensis oppositio , quando reliqui Hispanorum ministri non solum aliter sentiebant , sed aliam esse Regis mentem testabantur ; inter quos Granuelanus Cardinalis etiam anteà ^d in optimam sententiam scripserat ad Legatos , & quatuor non ro-gatus , salutarem ad id operam contulerat. At verò si Cæsar Lunensis consilia comprobasset , nimis validum auðoritatis fulcimentum suppeditasset ipsis Præsulibus Hispanis , intextamque cum Gallis telam , ad contrahendum extra ordinem Concilium , præcidiisset , quippe in illius ditione , in illius gratiam , & sub illius patrocinio

trocinio coactum. Iam verò importunè ad id accidit, vt ad Ferdinandum duæ litteræ perlatæ fuerint, alteræ vnà cum epistola Moroni, quam diximus, alteræ paulò post hanc ipsam, quarum causā ipsius efficacitati pluriū detrahebatur.

1563.

5 Litteræ secundo loco redditæ Cæsari, ab eius Oratoribus scriptæ fuerant, per quas indicabatur, velle Præsides attingere potius quam expendere emendationis argumenta, cùm ea paucis quibusdam Canonum peritis, ferè cunctis Italisch committerent. At verò par fuisset, complurium sententias consulere, & ex cunctis nationibus, quò àque omnes audirentur in ijs, quæ ad omnes àquæ spectabant. Quamobrem ad Oratores rescripsit Cæsar, Vbi id contingenteret, se coniungerent cum Lunensi, nec eorum capitum examini consentirent, nisi destinatis Præsulibus cuiusvis nationis, qui de illis capitibus & haberent consilium, & Decreta formarent. Hæ litteræ, quas subinde afferro, Ferdinandi Cæsaris ad Oratores suos Tridentum missæ, ad me magna ex parte peruenerant, sed nec omnes, nec formâ plenè legitimâ: nunc verò dum hæc scribo, integrum earum volumen ad me detulit humanitas Didaci Tagliauiz, Duci Terranouæ, Oratoris Catholici Regis priùs in Germania, nunc in Aula Romana, cuius religioso animo charum fuit, opem aliquam conferre huic Operi, quod quoddam veræ Religionis propugnaculum est.

Litteræ Cæsaris ad Oratores, 8. Au-gusti 1563.

6 Alteræ litteræ, quas memorauimus, seu potius scriptum, quod peruenit ad Cæsarem vnà cum epistola Moroni, missæ fuerant à Lotharingo, & ab eodem Episcopo Conadiensi delatæ; quibus addita est prolixior narratio voce Rhodonensis Episcopi, Oratoris Gallicani. Lotharingus (sicut vniuscuiusque mos est in loco in-
f Constat ex
Epist. Cæsa-
ris ad Ora-
tores, Viennæ
Kal. August.
1563.

cusationibus minus exposito se ipsum collocare) Cæsari nequam exposuit, negotium, quod tunc agitabatur cum Pontifice, fuisse à Ferrerio & à se inductum; sed significauit, Pontificem absoluendæ Synodi percupidum, sibi proposuisse, vt eam Sessione proximâ terminaret, oblatâ Galliæ legatione, cum facultate relaxandi pro suo arbitratu leges Ecclesiasticas ad illius regni salutem; quod ne recusaret, patriæ charitas ipsum cohortabatur, si Cæsari probaretur.

7 Cæsar itaque id temporis Viennæ degens ad celebranda Comitia, cùm animum tam sinistris narrationibus occupatum gereret, respondit primùm Morono temperatè quidem, sed grauiter, ac suspiciose, in hunc modum: Gratulatus illi est prosperum exitum Sessionis; certumque ipsum reddidit perhonoris verbis, à se àequi

1563. **z**qui bonique factum esse, quod ab ipso fuerat expositum. Vehementer mirari se quæ Conadiensis eius nomine retulerat, Regem Catholicum intendere prolationem Concilij, & aduersari cuicunque iuris Ecclesiastici relaxamento in ijs regionibus ipsum postulantibus: à se non conspici, quò tenderet huiusmodi Regis consilium; neque credi, aliarum Prouinciarum vtilitati illum obstitutum. A se quidem prolationem minimè comprobari; sed optari, vt Synodus contraheretur, quò Republica Christiana inde frumentum decerperet, & Ecclesiæ suos Præsules recuperarent, adeoque sibi non displicere consilium Pontificis, quod scribebat Lotharius, de sollicitando Synodi fine Italorum simul & Gallorum operâ; sed cuncta ritu Canonum peragenda, nullo absque decisione relicto ex ijs capitibus, quorum gratiâ conuentus fuerat habitus, nec illis minori diligentia, quam confueuerat ac decebat, ob festinationem agitatis: secùs enim Concilio derepente præciso, in gravissimam offensionem, ac periculum amplioris ab Ecclesia secessio-
nis incursum iri, maiori cum detimento, quam si numquam fuisse coactum. Et quoniam Legatus ad ipsum scripserat, Synodum de sola vniuersali emendatione tunc acturam, posteà vero ad peculiares pro singulorum regnorum commodo descensuram, in memoriā illi redigebat, Oeniponti ab ipso fuisse sibi pro certo positum, stabilitum iri celeriter quidquid ad vtilitatem populorum sibi subiectorum pertineret; id vero nec ab illa secessione, nec ab anteatis confectum fuisse, quod eò magis expediebat, quoniam eadem capita in Christianæ Reipublicæ bonum magna ex parte reciderent. Nec Cæsari nec Legatis desistendum ab eo esse nonnullorum Præsulum causâ, aduersantium relaxationi alicuius Ecclesiastice prohibitionis: nam vt ipse bono aliarum Prouinciarum haud repugnabat; ita fas non esse, vt aliorum repugnantia suarum subsidio damnum inferret. Concilium ex eo appellari Oecumenicum, quòd omnes complexum omnibus opitulatur, nec vtilitate ac voto vnici regni sanctiones metitur: quamquam ipse non arbitraretur, Hispanos Præsules charitatem rationemque obliguros. Quòd autem dein Mororum cohortabatur, vt propone-ret Synodo ea quorum indigebant Cæsaris ditiones, quæ post communis emendationis decreta illicò agitarentur, se adhuc de illis deliberare, quod spectabat tum ad usum Calicis, tum ad reliquias legum Ecclesiasticarum relaxations: vbi ipse rem plenè statuisset, se Præfides certiores facturum. Sperare se, si quid occurrisset quod à Pontifice aut à Concilio peteret, id ab illis, pro eo

ac

ac par erat, expensum iri, cum ipse nihil in gratiam temporariæ utilitatis suæ petiturus esset, sed in emolumenatum animarum ditionis suæ, Imperij ac Religionis, quò eius reliquiæ adhuc superstites conservarentur. Addebat, Vbi etiam nihil impetraret, se nihil amplius curaturum, sed curam in Deo repositurum: nec parum esse timendum, ne populi per suam ipsorum potestatem ea sibi caperent, quæ sibi necessaria putarent, & quorum concessionem facilem, & sine Ecclesiæ offensione futuram fuisse censerent. Num id profutrum esset, à se illius iudicio committi, cuius benevolentia auxilioque singulariter fidebat.

8 Lotharingo responsum reddidit Ferdinandus & scripto valde ie-
g 30.Iulij.
iuno, sed non sine inspersis quibusdam guttulis acerbatis, quam
sinu cludebat: Præter opinionem ad se peruenisse notitiam tam
accensæ in Pontifice voluntatis Synodi terminandæ, vt eò festina-
ret viâ non tritâ & acclivi. Se priùs in animum haud induxisse, ra-
tiones humanas adeò præpollere; vbi id puggeretur, plurimum
offensionis à se præuideri. De suo celeritatis desiderio eadem
scribebat, quæ in responso ad Moronum narravimus. Ac denique
de legatione Gallicana, quam sibi oblatam à Pontifice Lotharin-
gus affirmabat, consilium Cæsaris ad eam excipiendam exposcens,
breuiter aiebat Cæsar, eam sibi de Lotharingo estimationem esse,
vt profiturum Galliæ consilium existimasset, quodcuunque ab illo
susciperetur, siue continuato siue interrupto Concilio.

9 Harum omnium respcionum exempla ^b suos ad Oratores mi-
lit, significauitque, se audiuisse, præcipitem properantiam à Ponti-
fice, lentram cunctationem à Rege Catholico intendi. Profecto
dittinæ prouidentiæ fuit, vt Cæsar obsisteret præproperæ illi rationi
dimittendi potius quam absoluendi Concilij, quam Pontifex am-
plieebatur peioris euentus metu, simulque ne abalienaret à se Lo-
tharingum ac Ferrerium: vnde postea contigit, vt Lotharingus,
Pij voluntate contentus, expertusque aliunde iniectum obicem,
expediendæ Syntodi ratione digniore operam contulerit, tametsi
Ferrerius abalienatus grauiter nocuerit.

10 Hæ Cæsaris litteræ, ad Cæsarianos delatae ⁱ, iis ad quos mitteban-
tur redditæ sunt. Lotharingus, perlecto Cæsaris responso, tepe-
scensem præ se tulit animum ipsis Cæsarianis, tum ad Synodum præter
visitatum morem terminandam, tum ad Gallicanam legationem
suscipiendam. Idcirco iisdem dixit ^k, se, ne interrumperetur emen-
dationis tractatio, velle suum Romanum accessum protrahere, etiam si
Pontifici à se promissum, donec Sessio celebrata fuisset: caute-

Pars III.

LIII

acturum

^j Ex epistola
Oratorum
ad Cæsarem
10. Augusti
1563.

^k Litteræ
Oratorum
ad Cæsarem
10. Augusti.
1563.

1563. acturum se, ne ab aëre Romano læderetur: vnicum illic negotium sibi futurum, Religionis & Galliæ bonum; ac breui curaturum; tum vt vsus Calicis concederetur, quò ad Ecclesiæ sinum aberrantes allicerentur, tum quorumdam Ecclesiasticorum prouentuum alienatio, cum Cleri consensu, quò regnum ære alieno leuaretur. Legationem Galliæ, quamquam sibi sponte offerretur, haud à se acceptum iri, quò malevolentium calumnias, accusacionesque hæreticorum mutas redderet; nec velle se quidquam in Gallia lancire, ne per Pontificiam quidem auctoritatem, absque reliquorum Præsulūm consensu.

I Epist. Lo-
tharingia ad
Pontif. 16.
Aug 1563.
in circulo li-
bro Gallico.

Sed longè alia scripserat ad Pontificem Lotharingus biduo ante¹ hoc cum Cæsarianis colloquium: Se per Lansicum, in Galliam regressum, tam efficaciter res significasse Reginæ, vt propria responsa præstolaretur de negotio quod cum ipso egerat. Putare se id quoque Cæsari haud disPLICERE; sed certiorem se redditum iri ab Aulico, à se ad Cæsarem ea de causa iam missa. Confestim post Sessionem opportunum se ducere, ad Pontificis pedes accedere: ac demum amplissima rursus pollicebatur. Aspectu tam variō idem homo, non solūm variis temporibus, vt de nescio quo fabulæ cœinerunt, sed uno eodemque tempore variis oculis sese offert.

Non modò spes à Legatis concepta celeriter absoluendi Synodus, sed spes etiam habendi pacificè paratam Sessionem, nebulis cœpit offundi. Oratores Cæsarei iam usque ab initio miserant ad Cæsarem exempla reformandæ disciplinæ, à Legatis digesta, ac posteà annotationum, quas ipsi confecerant, iisdemque Legatis dederant, & carum quoque, quas Galliæ Oratores parauerant; hon item Lunensis, vt qui eas cum ipsis minimè communicarat. Et ob negotij grauitatem Cæsar dies aliquot responsum distulit, quod posteà reddidit ^m per litteras 23. Augusti signatas, tam celester Viennâ delatas, vt post diem 26. mediâ nocte acceptæ fuerint ⁿ. Ex iis, quæ sparsim in hoc Opere allata sunt, cingebatur Ferdinandus à pluribus Consiliariis, malè affectis, vt ipsi fatebantur, Aulæ Romanæ, sed reuerâ Religioni Romanæ, qui nullam umquam opportunitatem negligebant instillandi in eius animum sinistras opiniones de Pontifice, ac de ipsis Præsulibus; ille verò instar lanæ candidæ quibusuis facile coloribus inficiebatur. Eapropter insederat Cæsaris animo id quod primo loco significauit per illas litteras Oratoribus, disciplinæ reparationem tanto haberit odio à Clero & Aula Romana, vt in illis sibi communicatis Decretis eo artificio contexta fuerit, quò Principibus intolerabilis ostendetur;

^m Constat
ex epistola
Cæsaria ad
Oratores
23. Augusti,
1563.
ⁿ Constat ex
responsu
reddito die
29.

tur; adeoque ab illis reiecta, in ipsos infamia recideret, & Aula Romana, in alios regestâ culpâ, in antiqua laxitate persisteret.

1563.

¹³ Ad peculiaria progressus, dicebat, multa ibi contineri de ordine Ecclesiastico, quæ quidem sibi egregia videbantur; tamen ut intelligeret, quo pacto ea in usum deduci possent in Imperij locis, optare se ut illic adessent Episcopi Germaniae, aut certè illorum Procuratores: nec sibi dubium esse, illos, vbi certiores ea de referrent, bonorum Praesulum muneri non defuturos. Sed in vigesima nono capite dici, irritas ac nullas reddi cunctas sanctiones constitutionesque Principum aduersus immunitates vacationesque hominum ac bonorum Ecclesiasticorum. Huiusmodi decreta esse sibi, ac fortasse cunctis Principibus intolerabile. Numquam à se oppressam, sed semper defensam fuisse libertatem Ecclesiasticam; sed animaduertendum esse, præter leges communes, quodcumque Regnum suis proprijs & antiquissimis consuetudinibus regi: præterquam quod etiam ex iure communi, Ecclesiasticorum immunitati suas distinctiones ac limitationes inessent. Putare se, cunctos Principes in varias super eo Decreto difficultates offensuros, sicuti nonnullas in scripto Gallorum iam viderat: plenum à se responsum tunc reddi non posse de articulo tam ampio. Quod si Praesides vellent adhuc progredi, & Decretum comprobandum curare, ipsius Oratores ob oculos ponerent præualidas difficultates, in quas impingeret in locis Imperij eius acceptio, nedum executio; idque potissimum super collationibus, à quibus ex vetustissima consuetudine Ecclesiastici non erant immunes, ob communem incolumentem; quoniam ea bona cum hoc onere deuenerant in illorum manus, Apostolicâ Sede consentiente & comprobante. Si neglectis hisce rationibus ad fisciendū huiusmodi Decretum procederetur, ipsius Oratores, communicato cum Hispanis Gallique consilio, solemnī ritu declararent, sibi non licere illi Constitutioni assentiri, ut quæ detrimentum afferebat sacri Imperij iuribus, & contestari aduersus perturbationes omnes inde prouenturas.

¹⁴ Varias deinde mutationes adnotauit in reliquis articulis, quæ ferè omnes aut Concilij sensibus consonabant, aut anteà moderius concinnatae fuerant, ut paulò post videbitur.

¹⁵ Ita in tertio, vbi in templis interdicebatur mollior harmonia, optauit, ne cantio, quam figuratam appellant, excluderetur, cum sèpè sensum pietatis excitet.

In quarto, & in postremo, per quos vetabantur Principes violare

1563. lare precibus minisve libertatem Ecclesiasticorum in habendis electionibus, petiit ne moderatæ deprecationes prohiberentur.

Octauo, in quo iubebantur beneficiorum Domini plures quam ¹⁶ vnum præsentare, opposuit, per id potius in Ordinariorum quam in Dominorum facultate collationem collocari: & idcirco laudavit postea quod Oratores proposuerant, ut à Dominis singuli singulis vicibus nominarentur, nimisrum, si primus haud censetur idoneus, secundus nominaretur.

Habebatur in nono: Vbi Paræciatum prouentus tenuiores erant, ¹⁷ aut per decimas aut per collationes populi supplerentur. Id scribebat ille in Germania fieri non posse, vbi decimæ plerumque possidebantur à laicis, qui ab Ecclesia illas coëmerant, & vbi collationes adeò frequentes erant ad alias indigentias, ut hoc onus addi populis nequaquam posset; adeoque satius fore, si per aliquam beneficiorum coniunctionem illis consuleretur.

In decimo tertio auferebantur iura patronatus ijs qui ea non ¹⁸ obteinebant titulo fundationis, aut dotationis, eademque legitimis scripturis non probarent: hinc enim detrimentum inferebatur multis, antiquissimam possessionem obtinentibus, quamvis scripturæ primæ possessionis fuissent deperditæ pro temporis iniurijs; & etiam priuilegijs, obtentis ex alijs promeritis ab Cæsaribus, aut varijs Principibus, quam ex fundatione aut dotatione. Quare solebat, vt Oratores sui se cum alijs Oratoribus coniungerent, efficientes ut articulus deleretur.

In vigesimo secundo negabatur osculum Euangelij & pacalis ¹⁹ imaginis cunctis laicis, etiam Cæsari. Dicebat, Prudentius videri sibi, allici Principes ad eas sacras celebrationes quacunque honorificientia.

In eodem articulo continebatur, ut Episcopi præcederent in ²⁰ quauis actione priuata & publica cunctos laicos, cuiuscumque status, eminentiæ & administrationis. Id videri sibi potius deturbationem quam reparationem, cum superbiam, non demissionem Ecclesiasticam spiraret: in Germania præsertim fieri non posse ut veteres titus mutarentur.

In vigesimo tertio præscribebatur cunctis Episcopis, ut inuiserent Diœceses, populiisque sumptus ad id suppeditarent. Affirmabat, neutrum obseruari posse in Germania, vbi Præfules nolebant inuisere sine magno comitatu, adeoque cum magno dispendio, & vbi ob eamdem causam, positâ Diœcœson amplitudine, non posse eas integrè inuisere. Quare sibi videri opportunius, si suis sumptu-

HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib.22.Cap.5. 637

sumptibus propinqua loca per se , remota per interpolitas personas 1563
inuiserent.

- 22 In trigesimo tertio obseruabat, aptè consuli Ecclesiaz in decimis exigendis; sed esse retinendam indemnitatem complurium laicorum, qui iusto titulo eas sibi acquisuerant.
- 23 Postea considerabat notas varias, à suis Oratoribus appositas, quarum multas comprobabat. Ita in primo capite sanciendum esse, ut ex omni regione Cardinales eligerentur: in tertio, ut sacra Psalmodia non præcipitanter, sed pedetentim recitaretur, ad captum & pietatem composita; & vt Ecclesiasticis venationes, ludi, choreaz prohiberentur: in quadragesimo secundo, ut multæ pecuniariæ in pios vsus conuerterentur ab Ordinarijs in ipso delicti loco: & alias huiusmodi, de quibus cum ipsius animo conuenerant.
- 24 Alias è contrario refellebat, siue vt minoris momenti, siue vt nimis seueras, siue vt quæ fieri non poterant, siue vt Germaniaz haud congruentes. Ac vniuersè scribebat, Futurum sibi gratum, si Gallicos Oratores ipsi pariter imitarentur, qui cuncta ad ipsum retulerant (prout ipse arbitrabatur, tametsi falsò, ex ijs quæ ipsius Oratores rescripsero) antequam responsa Legatis redderent. Tam seuerè (& iure quidem) Principes à suis Oratoribus exigeabant antecedentem illam communicationem, & in agendo subiectionem; quæ si à Legatis exercebatur erga Pontificem, ab ijs accusabatur quasi Conclij seruitus; adeò vt Pius, sicuti vidimus, ad tam multas vociferations sedandas coactus fuerit demandare, vt ad quodcumque Decretum pergeretur, ipsius sententiâ non cognitâ, neque rei notitiâ priùs ad se delata.
- 25 Adiecit, vel maximè necessarium esse, vt compendium doctrinæ Catholicæ formaretur, ad cuius normam à concionatoribus ac magistris eam cuncti Christiani populi docerentur, adeoque perficiendum id sedulò curarent.

Vt secundum hæc ipsius mandata Legatis responderent, & cuncta peragerent: ac postrem iussi sunt de his omnibus certiorem facere Lunensem, quemadmodum mos est alijs notitiam impertiri, quod ad opus pariter allicantur, tum quia pronus quisque est ad auxilium rependendum de se honorifice existimantibus, tum quia non minus animi, quam loca vacua, & nondum occupata, facile capiuntur.

1563.

C A P V T VI.

Differens inter Oratores Cæsaris & Legatos, de ijs omittendis quæ ad Principes laicos pertinebant; & quo pacto composita. Legati à Pontifice secretam abeundi facultatem postulantes, si quid accideret quo ad id adigerentur. Difficultas, an rata esset electio Ferdinandi in Regem Romanorum, & promptus Pontificis animus ad supplendos defectus, modò Rex certo quodam iureiurando se obstringeret, & legationem mitteret ad obedientiam profitendam. Maximiliani repugnantia, & rationes utrimque militantes. Varia agitata, & quo tandem exitus.

s Cuncta.
constant ex
dicta Cæsa-
ris epist.20.
Aug. & ex
altera, 29.

Antequam Ferdinandi litteræ, quas diximus, non modò exciperentur, sed scriberentur^a, exemplum reparatæ disciplinæ adeò reformatum fuerat, vt memorata iam monita parum illi aptarentur. Etenim tum vt illæ contraherentur, quò ante præstitutum Sessioni diem digeri possent, tum ob difficultates in ipsarum trutina deprehensas, ad ea solum capita redactæ erant, in quibus ijdem Cæsariani facultatem ac decentiam agnoscebant. Supererant tamen duo articuli, Cæsari ponderosiores: alter de Principibus laicis, sed formâ magis moderatâ, quâm ad ipsum fuerat missus: alter, quo irrita reddebantur *iura patronatus* ex priuilegio. Oratores accepta mandata Lunensi aperuerunt; ipse verò censebat, nihil peculiariter obstantum duobus articulis dum proponebantur, ne ipsi viderentur libertatem Concilij perturbare; sed generatim respondendum, eos non probari: vbi verò ad firmando articulos ventum esset, tunc pro viribus strenue acerrimeque reludandum. Verum Cæsariani consilium non admittebant, ut pote futuris tumultibus grauidum. Cum autem Quinque Ecclesiarum Episcopus ac Tonus ægri decumberent, solus Archiepiscopus Pragensis Legatos^b adjit, eosque docuit auersum Cæsaris animum, ne duo illa Decreta proponerentur. Ad hæc grauem animi modestiam præ se ferens Moronus, vti Legatorum Princeps, respondit: Mirari se, Cæsarem, qđi semper tam acre emendationis viuieralis studium professus fuerat, velle tunc laicos Principes subtrahere. Cum Præsides, antequam rem proponerent, explorare voluerant voluntatem Pontificis, non ipsorum modò, sed Ecclesiæ Principis, tunc exclamatum fuisse: cum verò Pontifex se quasi spoliauerat eâ

b Ex litteris
20. & 29.
Aug. ad Ce-
sarem ab
Oratoribus,
& in duabus
alijs Legato-
rum ad Boii.
codem die.

præ-

prærogatiuâ, & concesserat Concilio potestatem cuncta conficiendi, se ne præmonito quidem, velle Cæsarem præscribere, ne de hoc illóve articulo ageretur; paratos esse Legatos potius facultatem abeundi petere à Pontifice, quām adē grauem indignitatem perpeti. Quare si Cæsariani, dum res proponeretur, suas contestationes obijcerent, se sua diplomata executuros, Patresque dimissuros; quamquam, etiamsi vellent, haud futurum in ipsorum manu, Episcopos adducere ad ferendam de alijs articulis sententiam, illo, qui præcipuuserat, relisto. Lamentabiles esse ipsorum querelas, ob incommoda, quæ varijs in regnis tolerabant, non quidem in Cæsar's ditionibus, sed in aliorum Principum, quos nominavit. Affirmari, ab Episcopis seu rerum mansionis Decretum fuisse frustrâ confessum, nisi tollerentur mansionis obices, ab eisdem Principibus iniecti; cum fieri non posset, ut illic residerent, vbi Pastorum litus adeò vilesceret, vt ipsi Præfules se quasi pro famulis haberí à quoquis minimo dynasta cognoscerent: si Cæsari hæc innotescerent, non retractum ab eo iri Concilium, sed incitatum, vt tantæ necessitati consuleret: resciri, non esse id sponte profectum ab optimi Cæsar's mente, sed ab eorum instigatione, qui Apostolicam dumtaxat Sedem reformatam cupiebant, reliquis in veteri deformitate relictis. Has rationes obiecit Præsidum princeps Oratorum postulato: & post multam disceptationem ipse eiusque collegæ concluderunt, articulum illum deleri non posse.

² Tunc Archiepiscopus reposuit: Se numquam sperasse, id ab ipsis statutum iri: in comperto esse, quām modestè se gessisset Cæsar ad eam usque diem, cunctis depositis in Legatis, etiam ijs, quæ suo iure exigere fas sibi fuisset: at verò fuisse ab alijs ea illis prolata, quæ ipse putabat sibi absque scelere ne narrantis quidem modo referre, & tamen his tam seuerè non fuisse responsum. De duobus illis articulis reformatis expendendam omnino esse deliberationem Cæsar's, cui supra reliquos compertum erat, quidnam Imperij saluti congrueret.

³ Sed iterum Legati: Vbi per eumdem tabellarium duo illi articuli remitterentur eâ formâ quâ correcti fuerant (se quoque paratos ostenderant ad eos iterum corrigendos, dum modò non omnino prætermitterentur) sperare se, ab illo comprobatum iri. His acquieuit Archiepiscopus, sed noluit vt interim proponerentur. Et ita colloquium absolutum est; in quo Osius studij ardore, & indolis candore, præ reliquis collegis ostendit, necessariam à se dici emendationem laicæ potestatis etiam in Germania, cuius res erat exper-

1563. expertus; magisque Poloniæ, vbi natus erat, consuetudinem commendauit.

Oratores Ferdinandi mandatis constanter inhærebat, ad rem, si proponeretur, oppugnandam; & ad Cæsarem rescripsierunt, Lunensem cum ipsis acturum: de Gallis nihil sibi polliceri, quippe durissimum quemcumque cibum deuoraturis, quò Lotharingus celeriter in Galliam remigraret.

In eiusmodi controvèrsiæ statu Legati sedulò litteras Romam miserunt ad Borromæum, per opportunitatem hominis, qui Delfino à secretis erat, & ab eo Romanam mittebatur, & Tridento transibat: simulque institerunt, vt ipsis de voluntate Pontificis certiores fierent, ubi violentiam in eo paterentur, atque vt acciperent diploma, perfecturi quod minitati fuerant; videlicet, se abruptâ Synodo discessuros, vbi illam, suumque munus præpediri censerent, polliciti, id à se non nisi extremâ coactis necessitate peractum iri. Sed antequam nuntius in viam se daret, euentum colloquij cum Archiepiscopo per familiarem hominem nuntiarunt Drascouizio, qui ex morbo decumbebat, & rem à collega rescuerat, fortasse quò eius animus tentaretur an acquiesceret. Respondit ille, Sibi mirum videri, eos qui paulò antè publicè dixerant, Pium Quartum, qui se pro summo Pontifice gerebat, reuerà summum Pontificem non esse, sed per synoniam electum, adeoque dignum qui deponeretur, consecutos fuisse, & consequi facilius quod ipsis postulabant, quam Oratores Cæsarisi, tam pij ac tam modesti. Rogari à se monachique Legatos, ne Cæsarisi postulatis aduersarentur: nam etiamsi tacuisset ille, haud ipsis defuturos qui acerrimè contradicerent.

Moronus animaduertens Cæsarianos deiungi, adeoque deuinci, non posse, Pragensem accersit: & cum in ambobus æstus animorum partim colloquio, partim meditatione ac morâ deferuisset, studuit veerque, id quod impetu exasperatum fuerat, suavitate lenire. Pragensis dixit, Cæsarem illi formæ reconcinnatæ minimè repugnatrum, vt qui ab altera offendebatur, quod ita sonabat, vt cuncta Decreta Conuentuum Germanicorum in rebus Ecclesiasticis abijcere videretur; sed cōportere habitam ab ipsis de Cæsare rationem ostentari, expectato eius responso, breui aduenturo. Ex altera parte præteritam acrimoniam excusauit Moronus; & quod palam fieret Pragensi, quam addictus Cæsari idem esset, acceptâ silentij fide legendum illi obtulit id quod Pius scribebat, quod facilius Romanorum Rex confirmaretur. Hisc verò par est vt aliquanto remotius regrediat, quod rem exponam, argumentum plurimi

rimi sermonis laborisque id temporis, & quæ non parum connexa
fuit cum viris ac negotijs Concilij, præsortim cum Suavis haud
cesset eam rem sui carbonis ductibus depingere, quantum sibi va-
leat ad Sedis Apostolicae dignitatem ac famam denigrandam.

1563.

6 Fuerat ea res commissa inter alias Morono, dum legatione fun-
gebatur Oeniponti, vbi opportunitatem nactus esset: controuersia
in hoc versabatur. Aduersus electionem Maximiliani pluriina con-
numerabantur vitia, ac potissimum, quod duo solùm Septemuirii
illi consenserant, quoniam reliqui tres hæresim sectabantur, & Co-
loniensis Archiepiscopus nondum fuerat confirmatus. Præterea,
Pontifex ^a non admittebat potestatem in Septemuiris absque suo
consensu destinandi successorem Cæsari adhuc viuenti, sed solùm
subrogandi iam defuncto, seu concedendi adiutorem viuenti,
donec ipse die in obeat: atque huiusmodi adiutorem esse re ipsa
Regem Romanorum ante Pontificiam confirmationem multoque
validius id tunc militare, quando ipsius parens coronam è Pon-
tificis manu non acceperat. Ac denique obiecit batur, coronam ar-
gentinam à Maximiliano fuisse susceptam Francofurti, & non
Aquisigrani, secundum Caroli Magni constitutionem, à suc-
cessoribus perpetuò custoditam: tamen significauerat Pontifex Mo-
rono, haud difficilem se præbiturum ad defectus supplendos, dum
modo Maximilianus Catholicorum parti omnino adhæreret.

^c Litteræ ar-
canis notis
Borromæ ad
Moronum
24. Martij
1563.
^d Cuncta ex-
tant in longa
epistola Bor-
rom. ad Del-
fiuum Nunt.
8. Junij 1563.

7 Sed quoniam Regis absentia omnem opportunitatem ademerat
Legato Oeniponti ad rem transigendam, postea Delfinus Pontifi-
cemi monuit, in rem non esse ^e, negotium sic in ancipiti deserere ^f In epist.
cum acerbo Ferdinandi ac filij sensu; qui repugnantiam in eo
Sedis Apostolicae conspicati, illam tamquam propitiam ac fauen-
tem ipsorum amplitudini aspicere non possent. Quare Pontifex
animum flexerat ad electionem confirmandam, vbi Maximilianus
postularet ut illius defectibus suppleretur, & iusurandum ederet
pro Fide ac Sede Apostolica, ex scripto illi tradito, pro eo ac va-
rijs Cæsares iurauerant: & Oratorem ad exhibendam obedientiam
Romam mitteret, de more aliorum Principum, & sicuti Ferdinandus
eius parens egerat.

Delfini ad
Borromæum
4. Maij 1563
cum in Ger-
mania diffi-
cultas erat in
excipiendo
diplomate
Cōfirmatio-
nis, at summa
suarum litterarum est in
cōmentarijs
Barberinou.

8 His quæ Pontifex postulabat difficilem præ se tulerat animum
Maximilianus, etiam ex Ferdinandi sensu. Recusabat confirma-
tionem petere, nisi ea ostenderetur petita à successoribus, inter quo-
rum electiones aliquam fuisse pluribus quam suam vitijs affectam.
Iuriiurando quærito à Pontifice opponebat, usurpatum illud non
esse, idcirco Cæsaris Orator de se aliud protulerat, quod usurpa-

Pars III.

M m m m tur

1563. tur cum Cæsar à Pontifice coronam accipit, in quo se obstringit ad Fidem Catholicam tuendam. Sed hoc existimatum fuerat præsenti negotio non congruere; illi tamen Pontifex acquiesceret, dummodò verbo aliquo adiecit, & amplius litteris à Maximiliano ad Pontificem scriptis, ille declararet, nomine Catholicæ Fidei, à se in eo iureiurando promissæ, intelligi fidem illam, quam Romani Pontifices profitebantur: quæ declaratio (aiebat Pontifex) vim habuisset ad serenandos Cardinalium animos, qui consensu erant solemni declarationi, quâ Maximilianus Romanorum Rex agnosceretur, nondum omni rerum præteritarum umbrâ purgatos. Nec minus obedientiæ exhibenda repugnabat Maximilianus, opponens, id à patruo suo Carolo Quinto, & ab auo Maximiliano peractum non liquere: & quamquam patris Orator in eo consensisset, actum id ab illo extra limites mandatorum; & quia Tridentinus ac Moronus Cardinalis ad hoc illum impulerant, polliciti se ostensuros, idem à memoratis Cæsaribus usurpatum fuisse, quod legitimè non probabatur. Quapropter nisi tunc rem excusasset apud Cæsarem recta Oratoris mens, hic pœnam exoluisset.

Contra verò pro Pontifice afferebatur: Quamquam siue ob recentem Romæ direptionem, siue ob socordiam in tabulis custodiendis, non reperirentur iuramenta, & obedientia, à Maximiliano I. & à Carolo V. præstata; tamen id actum esse credendum. De iuramento haberi formulam in Canone, *Tibi Domino*. distinct. 93. quæ formula postea variata fuerat, sed semper visitata à Cæsaribus electis, per amplissima verba, prout eam Pontifices postularant, sicuti constabat ex summario Othonis Quarti, Frederici II. Guilielmi, Rudolphi, Alberti I. Henrici VII. & Caroli V. Quod verò ad obedientiam spectabat, præsumi non solum exhibitam illam fuisse à præteritis Imperatoribus, ex cunctorum Régum Principumque Christianorum exemplo, sed scriptum reperiri, Carolum V. eam fuisse pollicitum disertis verbis: & recenter oblatam à Federico, legitur in Oratione per typos edita ab Aenea Silvio Picolomino, qui postea Sumimus Pontifex Pius II. dictus est. Prætereà de Maximiliano I. referri ab antiquo Cæremoniarum libro, *ab eo fuisse praesbitam obedientiam*. Vbi Rex nec Pontificiam confirmationem vellet accipere, nec exhibere Pontifici obsequia consueta debita, & nihil fibi noxia, satius censeri, ne offensionis causæ augerentur, in eodem rerum statu utrumque persisti, donec maior à Deo lux affulgeret de eo quod expediret.

Quid.

10 Quidquid narratum est, scriebatur à Borromæo in quibusdam documentis, tam prudenter digestis, ut si quo infortunio elabentur, aut necesse foret Nuntio ea in Cæsaris manu per vnum aut alterum dieū relinquere, & ille sibi exemplum exscriberet, possent ob oculos Maximiliani absque offensione obuerari. Sed præterea significabatur per arcanas notas Nuntio, ut ipse Cæsar in memoriam reuocaret suspiciones de filio conceptas, tum quia hæreticum concionatorem à se depellere noluerat, tum ob alia maioris momenti ab illo gesta; adèò ut ipse Cæsar sàpè conquestrus de eo fuerit cum Pontifice, per litteras suâ manu conscriptas, ostendens, in sua potestate non esse rebus consulere. Hinc monaci Pontificem & Purpuratos Paires, ne satis haberent vniuersalem quamdam declarationem, quâ polliceretur Rex conseruationem Catholicæ Religionis, sicuti loquebatur iusurandum oblatum ab Oratore; sed ut poscerent voces immunes ab interpretationum varietate, & declarantes, quid ipse nomine Catholicæ Religionis intelligeret. Porro, quod altiorem euehebatur ad gradum in Christiana Republica, eò securiorem fidem habendam esse, quod ab ipso ad Christi gloriam esset administrandus; aliter Pontificem ne tria quidem suffragia, in Senatu Maximiliano propitia, sibi polliceri posse.

11 Delfinus, quamquam his rationibus instructus, insuperabilem offendit duritiem in Maximiliano, in Ferdinando, & in Consiliarijs, profectam, ut ipse scripsit, non ex repugnantia Sedis Apostolicæ, celsissimo quoquis modo honorandæ, sed ex quadam ratione admodum speciosa, & in hisce rebus præualida, præsertim apud Germanos, ne videlicet variaretur id quod consuetum est, cui soli ad se tuendum apologiâ opus non est. Vetera iuramentorum exempla, quæ adducebantur, varia esse & abolita, & fortasse accommodata illius temporis Cæsatibus, à quibus par erat ut Apostolica Sedes exigeret huiusmodi cautions, ob ea quæ sàpè illis infestantibus tolerabat; non tamen illis, qui tunc erant, veris nimirum ipsius defensoribus, eiisque addictis, iusurandum illud Canonis, *Tibi Domino*, suisce in vsu, cum Cæsar coronam suscepturnus Romanum territorium ingrediebatur, adeoque præsentibus conditionibus haud aptari: & fortasse illi iuriurando aliud consuetudine successisse, quod Reges Romanorum habebant in prima corona accipienda, & quod re ipsa protulerat Maximilianus Francofurti solemniter, & in conspectu tot potentissimorum Protestantium, qui priùs illum euexerant, & tunc fremebant. de quo

M m m m 2

infra.

1563. infrà. Memoriam non extare huiusmodi recentis iutamenti , ante- quam Reges Romanorum secundùm *Bullam auream* eligerentur. Illud verò longè maioris æstimationis esse, quippe habitum in tam celebri Germaniæ concursu , quām quidquid ageretur in Vatica- no Senatu. Recentius Caroli IV. quod afferebatur , non videri plu- rimi faciendum : cùm enim ille Princeps electus fuisset eo tem- pore quo Ludouicus Bauarus regnabat , mirum non esse , indu- ctum illum fuisse ad quamcumque legem à Romano Pontifice accipiendam , vt ab eo fieri solet , qui non nisi nomine Principi- tum obtinet , & alienâ indiget ope ad reipsa possidendum. Ab Ora- tore arbitratu suo , non suorum Principum mandato illud aliud iuslurandum oblatum fuisse , quod habebatur à Cæsare iam re- gnante , cùm à Pontifice coronam accipiebat ; & valdè indecoram videri confusionem rituum officiorumque in huiusmodi actioni- bus , quæ adeò variabant , abiectis cæremonijs diutius usurpati. Si talia iuramenta secundùm illorum veterum tenorem , quæ Ponti- fex adducebat , reuerè fuissent habita siue à Cirolo V. siue à Maxi- miliano I. non esse credibilem tabularum illarum iacturam in Vr- bis direptione , vt pote quæ conseruari soleant à Romanis Pontifi- cibus in Arce Ælia , quò Clemens VII. & se. & pretiosissima quæque receperat. Et sanè post direptionem & memoratas iacturas , acci- disse electionem Regis Romanorum in Ferdinando Cæsare , tunc regnante ; nec apparere , huiusmodi iuslurandum ab illo editum.

Eamdem ab vñ comprobationem postulabant , vt assentirentur petitæ obedientiæ , ab Oratore nomine Regis exhibendæ. Quod de ipsa aliâs exhibita proferebatur , eamdem exceptionem habere , pro- iureiurando adductam. Orationem Æneæ Siluij satis rei probandæ non esse ; auctor enim eo fuerat ingenio , & vitâ tam diuturnâ post eius recitationem , vt ipsam multis in partibus pro more scripto- rum mutare potuisset. Neque rem satis ostendi à vetere Cæremo- niarum libro , quippe qui diserta verba à Maximiliani I. Oratore dicta non ponebat , sed sententiam ; adeoque dubitari posse , expo- fitam fuisse tamquam obedientiam , significationem illam obsequij , quæ certum hoc vocabulum non contineret. Nec Maximilianum ob- sistere facultati , quam assumerent Pontificij , similis interpreta- tionis in posterum usurpandæ , dummodo ipsum non obstringe- rent ad eam formam exercendam , cuius usum non cernebat apud suos proximos decessores , excepto parente , cuius Orator id ege- rat absque sui Principis mandato , & nixus conditionibus politis pro certis , sed posteâ haud veris repertis.

Hæc

1563.

12. Hæc erant Cæsarianorum responsa: sed temperamentum, ad quod postremò Pontifex confugiebat, vbi difficultas in Maximiliano persisteret, ut nimirum uterque quiesceret, omissa eius rei tractatione, ne contentiones adeoque acrimoniaz multiplicarentur in Germania, neque Cæsar is, neque Sedis Apostolicæ studiosis ullo pætro probabatur. Alteri parum firmum in capite Maximiliani diadema censebant, nisi illud stabiliusset manus Pontificis, cuius auctoritas tanti fit à cunctis Catholicis, ac præcipue à tribus Septemuiris Ecclesiasticis, & à tam multis Præsulibus, in Germania præpotentibus. Alteri perpendebant, hoc litigio uti posse Pontificatus hostes, validâ quasi machinâ ad Regis animum concutiendum, & ab illius studio amouendum, qui regiam ipsius potestatem hanc legitiunam agnoscebat; pro eo ac mos hominum est, auctoritatis plurimum trbuere sua comprobantibus, minimum sua improbantibus. Atque in hac sententia erat præsertim Delfinus, à quo missus fuit ad Pontificem Fata, qui sibi erat à Secretis eo tempore de quo loqui nunt, sua defens consilia, compuriumque Catholicorum, religione ac prudentiâ præstantium, & Maximiliani promissa; quæ huiusmodi erant.

13. Ut Romam mitteretur exemplum authenticum iurisurandi à se præstati Francofurti, in quo habebatur hæc interrogatio, quâ illum Archiepiscopus diadeina imponens percontabatur f: *Vin san-
ctissimo in Christo Patri ac Domino Domino Romano Pontifici, & sacro-
sancte Romanae Ecclesie debitam subiectionem ac fidem reverenter offerre?*
Rex verò responderat, *Volo*, ad hæc & alia à se promissa obstrin-
gens se iureiurando super Euangeliorum libro. Prætereà deferret
Orator ad Pontificem in cubiculo epistolam Maximiliani, quâ se obstringeret ad exhibendum illi omne officium, omnemque pro-
fessionem obsequij, quæ quovis tempore reperiretur exhibita ab
eius decessoribus, aut à parente Ferdinando, aut à patruo Carolo V.
Ut idem Orator diceret in Senatu verba reverentiam plurimam
sonantia: vt ibi legeret epistolam Regis ad Pontificem; quæ ta-
met si non contineret vocabulum obedientiaz, multum tamen obse-
quij subiectionisque depromeret. Hæc deferebat Fata. Moronus
verò per suas litteras auctor erat Pontifici mitiorum sensuum, spe-
rans, quemadmodum Maximilianus animum auerterat ab ali-
qua propensione, quam primis annis ostenderat, ad nouas do-
ctrinas; ita amanter habitum à Sede Apostolica, suorum maiorum
obsequium imitaturum, ac re ipsa experturum, per ea maiestatem
non abiici, sed sustineri. Quod Moroni consilium quamquam

M m m 3

Pon-

f 30. Nov. 1563. in Bi-
bliotheca Barberinotæ.

1563.
2 Litteræ
Borrom. ad
Matronum
4 Septembris
1563.

6 Litteræ
Borrom. ad
Delfinum
19. & 28. Se-
ptemb. 1563.
cum notis
Pontificis.

6 28. Septem-
bris 1563.

^k Cunctæ ex-
tant in Actis
Consistoria-
libus.

Pontifex à se agnosci fateretur ut à sincerissimo studio profectum, tamen respondit, id sibi durum videri; sed à se; quantum poterat, concoctum iri, demandatâ interim eidem curâ, ut cum collegis rem perpenderet, & cuncti ad se scriberent quid ipsi sentirent.

Iam verò post longam meditationem impensam à Legatis & à ¹⁴ Pontifice, huius nomine ^b ad Nuntium responsum est: Si ab initio fuisset missum ad Pontificem iuriurandum à Rege habitum Francofurti, tot in eo controuersias haud excitum iri; sed aduenisse Regis nomine Ioannem Manriquium cum epistola valde iejuna ad fidem illi conciliandam, in qua ne ipsius quidem missionis finis exponebatur. In reliquum studiosissima voluntas gratificandi illis Principibus ostensa est, atque ad id varia proposita; præsertim verò ut Rex obedientiam exhiberet ex titulo Bohemiæ & Hungariæ, ac reliquæ hereditariæ ditionis, quam obedientiam exhibuerat Julio III. Maximilianus I. ex persona & tamquam tutor Philippi filij, & quæ continebatur in conuentionibus Barcinonensis inter Clementem VII & Carolum V. qui spondebat, exhibiturum se obedientiam pro cunctis suis regnis ac ditionibus hereditarijs: & cum eo communis consuetudo omnium Christianorum Principium consonabat. Sed post hæc proposita, Pius, propter Ecclesiæ bonum, anteferens Aulicorum gratificationem, & coniunctionem integrum & apertam inter ipsos & Apostolicam Sedem, litigio vocabulorum potius quam rerum, ad calcem cuiusdam epistolæ, ad Nuntium à Borromæo scriptæ de hoc negotio ⁱ, apposuit suo chirigrapho hæc verba: *Volumus tandem, ut ipsum Casarem arbitram huic rei constitutas, gnari, eum suâ pietate ac studio in hanc sacrosanctam Sedem, nostramq. Catholicam Religionem, ita negotio prospecturum, ut os occludere nobis liceat malignis, parumq. ipsi benuolis. Compertum est Cæsari, voluisse nos semper res Serenissimi Regis sui nostriq. Filii charissimi inter nos agitare; idem nunc volumus, ac semper præstabimus, cunctis commissis ac repositis in prudentia, pietate ac Religione Cæsaris, cui scimus Serenissimum Regem eius filium adhesurum, cumq. omnino probitate suâ imitaturum; atque hæc pauca verba volumus ut Cæsari legas, perinde ac si ad ipsum scripta fuissent.*

Et ne lectorem pernoscendi exitus audum relinquamus, nonis ¹⁵ Februarijs ^k anni subsecuti in Vaticano Senatu recitatæ sunt litteræ latinæ Maximiliani ad Pontificem, huius sententiae: *Beatissime in Christo Pater, Domine, Domine Reverendissime, post demissam commendationem, & continuum incrementum meæ filij obseruantie, mitto ad sanctitatem tuam Georgium Comitem Elfestain, qui pro meorum decessorum more*

1563.

more à te reuerenter petat , ut ea peragas , & concedas post meam electio-
nem in Regem Romanorum , qua sanctissimi Romani Pontifices agere &
concedere consueverunt. Itaque dum ego prostitor praestari à me Sanctitati
tua , & sancta Apostolica Sedi , nunc & in posterum , quidquid reperietur
fuisse praestitum à maioribus meis , ac pricipue à diuis Maximiliano , &
Carolo V. atque à Serenissimo Ferdinando , Domino ac parente meo , non
dubito , à Sanctitate sua viciissim declaratum iri in presentia benevolam
erga me propensionem suam. Me quidem semper reperies in officio obseruan-
tissimum sanctitatis tua , sanctæq. Sedis Apostolica , cui Deus immortalis
prospera cuncta concedat. Subinde Pontifex ex consilio consensuque
Cardinalium electionem , de qua diximus , confirmauit , supplens
defectus iam narratos , & in eo actu distinctè numeratos. Postea
vero decretum est , vt in sequenti Sezatu , qui post biduum habi-
tus est ¹ , exciperetur Orator Maximiliani tamquam Regis Roma- 17. Febr.
norum Orator. Is verò delatis litteris fidem conciliantibus , con-
suetam orationem fecit , pollicitus in ea *amorem , reuerentiam , obser-
uantiam & obsequium* : quæ postrema vox latine sonare potest obe-
dientiam ; sed hac voce vsus non est.

16. Cuicunque rerum gestarum conscientia , narrationem Suavis le-
genti super hoc negotio , licebit cognoscere , quot erroribus &
calumnijs illa scateat , & quantâ rationis penuria Pontificem ipse
derideat ; aut quasi anteā is postularit obsequia , quæ ipsi minimè
deberentur ; aut quasi postea exercuerit iurisdictionis ac præ-
rogatiue actus , qui postulatis minimè consonarent. Verū quis
quis eum deridet , quem potentiaz , sapientiaz , & sanctitatis hu-
manæ fastigia venerantur , non supra reliquos hic certè sapit ;
sed similis est mente captis , qui timoris quidem , non reuerentiaz
capaces sunt : cùm timor sit affectio belluis communis , & excita
à phantasia ; reuerentia verò proprius hominis affectus , & à ratione
prōcreatus. Sed ad nostra tempora successusque reuertamur.

CAPVT

1563.

C A P V T V I L

Concordia inter Moronum & Archiepiscopum Pragensem. Postulatio Lunensis apud Pontificem, vt leges ad Comitia Pontificia & Purpuratorum Collegium reformanda, ferantur à Synodo. Responsa illi reddita Pontificis nomine à Legatis.

IN colloquio memorato inter Moronum & Pragensem, postquam ille præteritæ contentionis asperitatem lenijt, vt dictum est, quo sibi veterem Cæsarism benevolentiam conferuaret, sine qua Pontifici minister idoneus esse non poterat, conuenit cum Pragensi, vt de argumento discordiæ, hoc est, de suspendendo examine Doctreti, ad reformandos Principes digesti, cum collegis colloqueretur. Et hi tandem conuenientes considerarunt, idem planè futurum amicitiam Cæsarism, ac Synodum abrumperre; cùm is aquila quodammodo illa esset, sub cuius alis Synodus fouebatur. Præterquam quodd conatus euasisset irritus ob aduersum Lunensis animum, quem rescitum fuerat affirmasse, inspecturum se, vbi Regis nomine ea intermissio postularetur in Synodo, quisnam inter subditos Regis esset illi aduersatus. Audiri, Lunensi quoque in eo Lusitanum obsecundare: cumq; à Legatis ad consilium accitus esset Lotharingus secundūm accepta manda ta, vt is tamquam quintus Legatus in rerum communicatiōe haberetur, ille non modò eam dilationem comprobarat, sed adiecerat. Si Brentius hæresiarcha spatiū petijsset vt audiretur, haud ipsi denegandum fuisse. Idcirco inter eos conuenit, vt Oratores Viennam cursorē mitterent, cuius reditus post octauum aut decimā diem incideret: vt curarent interim Legati expendi à Patribus dogmata, seu disciplinæ reparationem; & vbi intra illud spatiū temporis responsū haud redderetur, darent operam, vt illi de reliquis emendationis generalis articulis differere permetterentur, eā tractatione sepositā, donec responsio perueniret. Tabellarium Oratores confessim miserunt, & post rei gestæ narrationem Ferdinando significarunt; Sibi quidem ex animo videri opus esse, vt laici quoque Principes reformarentur. Simul etiam per eundem tabellarum de rei euentu Delfinum monuerunt, vt negotio corā opem ferret.

Eiusmodi tunc molestiā liberi Præsides, sententiam suam de alia re notabili, in pōstremis Borromæi litteris ^a contenta, Romam perscripserant. Lunensis vñā cum responsionibus scripto redditis ad Augst. 1563

ad parata legum capita , corām etiam exposuerat , necesse esse vt in ^b Memorata
Concilio & Collegium Purpuratorum , & Pontificis Comitia re-
formarentur. Id quoque fuerat ab eodem Cæsari significatum , à
 quo traxerat mandata ad suos ^b , vt vtrumque promouerent. Postea
 scripsierat Lunensis ad Pontificem , testatus animum suum optimè
 paratum ; sed hæc duo postulans , quæ vniuersè ab Oratoribus ex-
 petita dicebat , & in reliquis vsus formulis ad animi demissionem
 amoremque compositis , prætermisso per silentium capite , tam ar-
 denter anteà à se quæsito , vt nimirum pro maiori nationum nume-
 ro decerneretur. Hanc epistolam Borromæus Legatis legendam mi-
 sit ^c , indicauitque quid Pontifex haberet in animo illi per ipsos re-
 spondere ; sed simul eosdem consuluit , addens , fortasse præstola-
 turum Pontificem ipsorum sensus , antequam responsonem suam <sup>c Litteræ
Borrom.ad
Legatos 21.
Augusti
1563.</sup>
 illis committeret. Hi verò ægrimoniâ pleni ob opposita à Lunensi ,
 ostenderunt , à se parui fieri tum quod ille mitius scriberet de sen-
 tentijs , nationum numero ponderandis , cùm eos sensus voce re-
 peteret ; tum quod etiam affirmaret , in ea duo capita commune
 suffragium Oratorum conuenire , cùm præter ipsum ne verbum
 quidem reliqui haberent. Existimare se opportunum , vt Pontifex ,
 pro eo ac planè indicabat in animo sibi esse , litteras ad eum rescri-
 beret officiosas ac breues , ipsis iussis illi corām respondere suo no-
 mine in hanc sententiam : De Cardinalibus negotium Synodo à se
 iam commissum : sibi polliceri , eam nihil operæ omissuram ; vbi id
 non succederet , se suo muneri haud defuturum : Pontificijs Comi-
 tijs fuisse iam consultum per diploma , vbi optimæ sanctiones ve-
 terum Synodorum reuocabantur , annorum decursu , itidem ac re-
 liqua humana , collapsæ. Id negotij non fuisse demandatum Syn-
 odo , propterea quod nulla de eo peritia in Episcopis erat. Diplo-
 ma Cæsari plenè satisfecisse , cùm ipse tantummodò posceret , vt
 artibus laicorum Principum in promouendo aut præpediendo ali-
 quo ex Cardinalibus iretur obuiam : posse id confici in emendatio-
 ne laicorum , cunctis vetitis , etiam Principibus , denuntiatione
 grauium pœnarum , ne in eiusmodi negotium sese admouerent ,
 adeoque iudicio libertatiique Cardinalium relinquenter eius ele-
 ctionem , ad quem diuino afflatu impellerentur. Hoc fuit Tridentinorum
 Præsidum consilium , quibus Pontifex responsonem <sup>d Litteræ
Borrom.ad
Legatos 28.
Augusti , &
Legatorum
ad Borrom.
5. Septem-
bris 1563.</sup>

Pars III.

N n n

tificis

1563.

1563. tificis res tractarent, Hispano Regi expediret, qui tam magnam in ijs partem obtinebat. Diploma commendatum, ceteroqui tamquam perfectum, in eo solūm vitiosum fuisse agnitus; idque quoniam Pontifex de utroque Rege rationem habuerat. Quod si placet Lunensi, ut in Concilio aliquid adderetur diplomati, quod hoc vitium ab eo tolleret, Pontifici haud moleste id futurum: sed eodem tempore Auila, percepto rei pondere, mentem Luneasis illuminauit. Quare ille responso Præsidum acquieuit, sibiisque satisfactum affirmauit, cum eo Pontificis emolumento, ut repulsa loco gratiae habita fuerit.

Si Satyricus ille impiè dixit, Deos interdum ex audiendo malignos esse; verè licet affirmare, Deum & homines beneficos esse negando.

C A P V T VIII.

Consilium à Legatis suscepturn, ut emendationis capita minuerentur. Quædam adiecta, petente Lunensi, de primis instantijs, ad inducendam Mediolanum sacram Inquisitionem agitata. Turbae binc ortæ, sed sedatæ. Falsæ ratiocinationes Suauis de Decreto clandestinorum coniugiorum. Variæ Patrum sententiæ de Matrimonio.

A nimaduertebant Legati, si Cæsaris mandata præstolarentur, 1 incertum lentumque negotium diutius protractum iri. Quare quod præstituto die Sessionem celebrarent, duo excogitarent; alterum, ut solūm illum articulum ad futuram Sessionem transferrent; alterum, ut simul cum eo alios quoque transferrent. Per illud, tametsi Lotharingi consilio comprobatum, videbantur nimis aperte obsecundare, & quasi obtemperare voluntati Cæsaris. Præterquam quod Episcopi, illius articuli uidissimi, fuissent veriti, ne, ut sæpè vsuuerit, dilatio in obliuionem voluntariam degeneraret. Idcirco alterum consilium & gratius & magis honorificum, & etiam facilius habitum est, quandoquidem argumentum destinatum crassior materia censebatur, quam ut tota simul moleretur. Statuerunt itaque Decreta solūm ad viginti redigere, Patribus polliciti, Decretum de Principibus agitatum iri simul cum alijs grauissimis, quæ supererant.

Necesse autem erat, vt Episcopis hoc promisso animi reuearentur: ex eo enim quod recenter acciderat, hi non mediocriter animis conciderant. Philippus Rex optauerat Mediolanensem ditio-

nem

nem tutam reddere à propinqua Germaniæ & Heluetiæ hæresi, 1563.
 quæ plus minùsue Vicentiam & Sabaudi oppida penetrauerat; cum-
 quæ in Hispania experimento comprobaretur, tutissimum pro-
 pugnaculum esse seueritatem Sanctæ Inquisitionis, habuit in ani-
 mo eam secundum eamdem formam Mediolani instituere. Ponti-
 fex, cuius ope ille implorauerat, animaduerso graui periculo non
 Insubriæ modò, sed hinc vniuersità Italæ, quæ Christianæ Reipu-
 blicæ cor est, impendente, consenserat^a; simulque assensus est, vt
 Gaspari Ceruantes Hispano, Archiepiscopo Messanensi, qui erat in
 Concilio, liceret inde discedere, id quod proponebatur executuro.
 H̄i nuntij terrorem populis incusserunt, & mœstitiam illius ditio-
 nis Episcopis: alteris ob intolerabilem, vt ipsi arbitrabantur, seue-
 ritatem illius in Hispania Tribunalis, alteris, ob diminutionem,
 quam inde præuidebant, suæ iurisdictionis. Nec minori, quām In-
 subriæ Episcopi, affecti sunt tristitia regni Neapolitani Præsules,
 idein suis regionibus formidantes, præsertim cū adhuc vigeret
 illius memoria quod à Carolo V. in eo regno tentatum fuerat. Et
 quamquam postea mitigaretur acrimonia, quod Inquisitores futu-
 ros Italos affirmaretur; adhuc tanien non effluxerat acerbitas,
 dum animaduertebatur, eos Hispаниæ Inquisitioni fore subiectos.
 Quamobrem Legati aperte significarunt Pontifici communes
 querimoniias, quibuscum exanimatio vniuersalis coniungebatur,
 aientibus Episcopis, Se non ausuros vocem promere in Synodo ad-
 uersum Principes laicos, cùm ij viderentur cuncta Romæ impetrare:
 sed interim suo se incommodo intelligere, quantum illi cladem ip-
 sorum molirentur, dum nitebantur plurimas auctoritatis vlnas sub-
 trahere Pontifici, quod suam quisque vel vnicō digito ampliaret:
 perinde ac si ciues vellent planè arcem diruere, quod illius saxa ad
 priuatas ipsorum domos extruendas distribuerent.

³ Monuerunt itaque Legati Pontificem, etiamsi ditionis illius
 salus huiuscmodi arma deposceret, par esse vt Inquisitores con-
 stituerentur miti Romano Tribunalis subiecti, non terribili Hispani-
 ensi. Interim Mediolanenses, præter operam apud Regem ac Pon-
 tificem nauatam, Sfortiam Briuum Tridentum miserunt, vt litte-
 ras à duabus Legatis Mediolanensisbus impetraret, patriæ opitula-
 turas: & adfuit quoque Legatus quidam à Cremonensisbus, opem
 imploraturus à cunctis Episcopis Insubriæ, qui communem epi-
 stola in iam destinaran ad Pontificem: nec eo contenti, egerunt
 ac penè conuenerunt cum reliquis Patribus, vt in Decretis disci-
 plinæ voces apponerentur, quæ auctoritatem Episcoporum exime-

1563. ret à nimis absoluta Inquisitorum auctoritate. Sed hæ voces postea à Morono delectæ sunt , vt qui præsenserat duros obices Hispani Oratoris , & cùm amplius his opus non esset , comperto plus timoris quām periculi fuisse. Etenim Pontifex vbi primas exceptit Tridento querelas , mutato consilio , & iteratis per Borromæum responsis clarioribus semper & amplioribus , significauit , Sibi non licere Inquisitionem in vniuersum denegare , vt pote quam omnes , & ipsi Mediolanenses Præsules tamquam salutarem ac sanctam fatebantur ; sed certi essent Legati , & ipsius nomine certi essent Patres , Inquisitionem haud inductum iri in eam ditionem , nisi ex iure communi , absque Ordinariorum detrimento , & subiectam Romanæ , non Hispanicæ Inquisitioni ; neque id à se peractum iri , nisi tarda maturitate , & auditis ante Legatorum consilijs de conditionibus : quod Mediolanensis & Episcopis generatim solatio fuit.

Causa igitur seu vera , seu vnica , ob quam ea perturbatio resedit , non ea fuit , quod Hispani destiterint ab incepto , edicti improspero Belgij exemplo , sicuti Suavis narrat ; quamquam verum esset , propositum à Pontifice fuisse periculum , & à Suessano Duce , se apud Regem deprecatorem pollicito Mediolanensis , destinatas ab ipsis legationes in Hispaniam & Romanam fuisse detentas ; sed magis destitere , quod Pontifex tum Mediolanenses tum Patres certos reddidit , scio nino dissensurum .^b quippe qui satis intelligeret , quantum inde perturbationis inferretur patriæ suæ , & quām facile ad exemplum huiusmodi reliqui principes ansam arriperent ad idem postulandum , Romani Pontificis & Episcoporum auctoritate diminuta . Quare , antequam Româ noua Suessani sensa accipi potuissent ; quin etiam susceptis litteris , in quibus pro certo ponebatur , Oratores Mediolanensem ad Pontificem , hoc ipsum curaturos , iam se in viam dedisse , consilium apud se statutum Legatis aperuerat , addens , Oratores à se benignè habitum iri , & postulata imperaturos pro sua in patriam charitate : qua in re suam quoque strenuam operam pollicebatur Borromæus , dicens , Ad id se permoueri simul ab affectu naturæ , simul à conscientiæ stimulo , quorum coniunctio vim summam obtinet , quippe quæ non partem hominis , sed hominem integrum ad opus compellit .

Iam vero dum adhuc in Episcopis ea perturbatio inerat , articuli de disciplina solum ad viginti redacti sunt ^c , sicuti diximus , festinationis studio , & in quibusdam seiunctis cœribus expensi , quod eodem simul tempore à compluribus ponderarentur ac limarentur , antequam

^a In epistola
dictata 27.
Augusti ,
1563.

^d Acta Pa-
keoti.

quam ad vniuersalem Conuentum venirent. Vnus ex his cœtibus habebatur coram Lotharingo , vbi aderant præter Gallos multi Hispanorum ac Lusitanorum Præsulum ; alij congregabantur in domibus duorum Præsulum Italicorum , qui animi fortunæque dotibus , ac generis nobilitate prælucebant , ne reliqui peculiari hoc honore illis exhibito offenderebantur: hi erant Marcus Antonius Columna Archiepiscopus Tarantinus , & Alexander Sfortia , Clericus Apostolicæ Cameræ , & Antistes Parmensis : est qui pariter connumeret Episcopum Hydruntinum ; sed is , qui scriptit accuratius de rebus illius ætatis ^{a Scriptura Viccomitis ad Borrom.} , me certiorem reddit , id tunc non accidisse. Et quidem verisimile est , noluisse Hydruntinum citra necessitatem in se irritare Oratorem Hispanum , cui quanto essent odio ac suspicioni hi peculiares cœtus , in comperto erat. Post habitam in domibus trutinam argumentorum , iterum cusa recusaque sunt Canones ac Decreta ^{f Diarium , & Acta Pa-} , & ad Patres delata nonis Septembris ^{g Litteræ Legatorum ad Borrom.} preimbris , ut in generali consensu sententiæ proferrentur. Modestè conquestus est ^h Lunensis , quod hi articuli ita reconcinnati Patribus traditi fuerant , secum anteà minimè communicati , nec se interrogato , an quidquam pro suo Rege proponendum haberet. Sed Legati hominem sedarunt , allatâ excusatione , quæ sicuti frequenter est omnium quæ adducuntur verissima , ita plerumque acceptissima foret , nisi humana superbia illam adducere dignaretur ; ea verò fuit culpæ confessio , à curarum laborumque congerie profecta , à qua non sine doloris sensu dixerunt interdum se trahi extra se , sibiisque optabile reddi , vt in quoquis mundi angulo infelicissimo potius quam ibi collocarentur. Ita se habet illorum graduum felicitas , ad quos longâ ac laboriosâ viâ per sudorem plurimum aspirant , quasi ad terrestre cælum , communia mortalium vota.

Ab ipsis deinde Lunensis petijt , vt articulum adderent , sibi regijs in mandatis acerrimè commendatum ; nimirum , vt in omnibus causis , primæ instantiæ relinquenterent Ordinario , quicumque is esset , aut Præsul inferior , aut Episcopus , aut Archiepiscopus , aut cuiusvis conditionis. Quoniam autem Legati negabant tunc illum proponere , ostensâ amplitudine reliquarum rerum , per summum laborem digestarum , quæ ijs temporis angustijs coarctari vix poterant , eos iterum rogauit vt omittent potius quodcumque ex alijs capitibus magis arduis , eo retento , quod ferè absque repugnacia exciperetur ; aliter , aiebat , visum Regi fuisse sua postulata nihil pendi , prætermisso articulo tam æquo , & tam supra ceteros à Rege postulato. Quapropter Legati , intelligentes id non fieri

1563. ex arte ad moram protrahendam , quin potius si assentirentur, festinationi se consulere , illi gratificati sunt , adiecto capite vi- gesimo primo.

^b Diarium
7. Septem-
bris, & Acta
Palcotii p̄c-
ter Acta Ar-
cis Aliz.

Hoc rerum apparatu ^b generalis cœtus die 7. Septembris habitus 7 est ; quo die admissus etiam est Orator Melitensis, in postremo loco post Oratores Ecclesiasticos Principum laicorum , nimirum , post Episcopum Cortonensem; perlectumque est diploma Pontificium, quo iura Patriarcharum, Archiepiscoporum & Episcoporum illæ- sa seruabantur. Postea sententiæ dici cœptæ sunt de articulis Matri- monij, tertio iam refectis; in quibus dicta quædam referam notatu digniora.

Canone tertio damnabatur , qui affirmaret, Ecclesiæ fas non esse 8 plura aut pauciora præscribere impedimenta , quām quæ in Leu- tico continentur. Vox, pauciora, reiecta fuit à Lotharingo, non pro- bante ut Fidei dogma ea de re constitueretur. Iterum actum est de mutatione à Venetis petita, varijs sententijs, sed plerique eam com- probarunt ⁱ.

^b Diarium
23. Augusti
1563.

^k Acta Arcis
Aliz 7. S:ptembris
1563.

Præcipuæ disputationis argumentum erat matrimonium clan- 9 destinum : & quò facilius de eo decerneretur , alia formula propo- sita est ^k, in qua per hæc verba detractio ipsius efficaciz mitigabatur: nisi tamen Episcopus opportunum censeret , matrimonium publicè contra- clum coram Ecclesia cum aliquo impedimentoo quod sine scandalo detegi non posset, iterandum postea, eodem impedimento sublato, sine testibus. De- clarat præterea Sacrosancta Synodus, matrimonium ac sponsalia contracta coram tribus testibus , probari posse per duos illorum , aut per aliam legiti- mam probationem.

De filijs familias respositum est Decretum , certam ætatem, sicut 10 in priori forma , exigens , nimirum in maribus annum decimum octauum , decimum sextum in feminis; adiectumque est, opus esse consensu patris , aut aui paterni catholici : sed adhuc temperaba- tur hæc necessitas, vbi illi aut rogati dissentirent iniuste, aut diutius abessent , & contractus celebraretur cum Ordinarij facultate. De- niique præcipiebatur, ut ea Decreta singulos obstringerent post diem à prima promulgatione trigesimum ; quod inter cetera commoda viuum quoddam afferebat, tunc ab omnibus haud obseruatum, quia videlicet evitabatur id quod Lainius & alij monuerant , nimirum, inter hæreticos , qui huic Decreto non parerent, nullum matri- monium in posterum verum fore , nullamque prolem legitimam. Huic sanè incommodo occurrebatur , quoniam illi suis in regioni- bus Decreti promulgationem haud permisissent , adeoque non fuisset

fuisset expleta conditio , sub qua Synodus imperabat ut illud cunctos obstringeret. Quod tamen satis non fuit illis regionibus, quæ à Catholicis tunc possesse, adeoque hac lege illic solemniter promulgatâ obstrictæ, in manus postea hæreticorum ibi degentium & imperantium deuenere. Sed quod per sanctiones cunctis euenturis casibus non consulatur, non est hominum culpa, sed hominis natura.

¹¹ Narrationis cursus sæpè calamum, vnaque memoriam abstrahit, ne Suavis, vt par est, castigetur. Præterij multa eius errata in recentibus temporibus, quibus incepitæ perfectæ sunt suffragationes in referendis Patrum dictis, aut Oratorum postulatis, præcipue verò tenuissimam notitiam, quam ille palam facit de ijs quæ cum Cesare Cæsarianisque contigere : sed dissimulare non possum quod per intolerabilem falsitatem dicit, Pontifice in ad Synodum absoluendam fuisse inflammatum, vbi sensit Oratorum postulata: perinde quasi eius absolutio commendata ab ipso acriter non fuisse in cunctis ad Legatos litteris, antequam id ageretur ; & quasi Ora-tores Cæsarei & Galli non proposuerint aliás, perinde ac ipse quoque narravit, congeriem postulatorum, absque comparatione præsentibus grauiorum. Sed quod intelligamus quem sensum excuerint in Pontifice ea cuncta postulata Oratorum, lustremus epistolam super his à Borromæo ad Legatos scriptam¹: *Nihil noui Pontifici detulere vestre litteræ; certi enim eramus, Ora-tores Gallos minimè defituros in suo scripto ab ijs postulandis quæ postularunt, tametsi optarent ne ea à Concilio impetrarent; & de Lusitani modestia eramus plusquam certi. Superest ut cognoscamus Lunensis postulata, quando parato erat animo ea confessim tradere; quamquam Pontifex illis non inspectis statuit nunc id quod statuerat de iteratis petitionibus Oratorum Cœsariorum, nolle scilicet ea amplius in deliberationem adducere, sed omnino in vestra prudencia iudicioq. conuiescere; cum satis nouerimus, in cunctis vos peracturos, quod fieri possit, maius bonum aut minus malum.*

<sup>114 Augusti
1563.</sup>

¹² Sed demus Suavi, vt hoc inter cetera eius errata, ex penuria notitiae, & abundantia fiduciæ, connumeretur. Profecto in ratiocinatione, quam habet de noua Constitutione super coniugij clandes-tinis, cum errore grauissimo intolerabilem malignitatem coniungit. Hæc, inquit, elatio quædam fuit Ordinis Ecclesiastici: si quidem actio tam præcipua in politica & oeconomica administratione, quæ ad id usque temporis in sola facultate fuerat illius ad quem ea spectabat, Clero integra subiecitur, nullâ viâ, nulloq. modo relieto ad contrahendum matrimonium, si duo Sacerdotes, hoc est Parochus & Episcopus, ex aliqua utilitatibus propria

1563. *propria ratione suam actioni presentiam denegarent.* Et addit, à se libenter auctorem tanti emolumenti nominatum iri, sed illum cum rebus alijs compluribus à se ignorari.

Ac primò quidem necesse est, cæcitate non modicâ tunc labo-
rassè cunctos Oratores & Consiliarios Principum, qui tamen animos intentissimos, maximeque sollicitos præ se gerebant in tuendo laicæ potestatis iure, quando tam enorme detrimentum haud animaduerterunt; quin omnes certatim Decretum illud promouerunt, quod magnum quidem obicem in Episcopis offendit, nullum in laicis. Præterquam quòd nondum auditur per nonaginta annorum spatiū atque usum, laicos Principes illud conspicatos ipsius pœnituisse; nec intelligo, populos obtemperantes Concilio vociferari, à se liberè non posse contrahi matrimonia, quia Sacerdotes nolint.

Præterea Suavis, quem aiunt in Mathematicis apprimè versatum, ¹⁴ hac vice pueriliter in arithmeticā falsus est. Etenim satis esse non solet, quòd duo Sacerdotes adesse recusent, ut coniugium retardetur; sed oportet ut quatuor simul conspirent, Parochus viri, Parochus mulieris, Vicarius generalis, qui facultatem neget alij Sacerdoti ut intersit, & Episcopus. Vbi unus ex his quatuor consenserit, matrimonium conficitur. Malè dixi, consenserit; par erat ut dicerem, vbi unus ex his non se absconderit, sequè à commercio substraxerit: necesse siquidem non est ad efficaciam matrimonij, ut Episcopus aut aliquis Parochus (quod ex communi opinione ad Vicarium extenditur) auctoritatem aut consensum præstet; satis est ut ipso præsente, eoque admonito, tametsi inuitò ac reluctante, vir ac mulier coram duobus testibus contrahendi voluntatem exprimant.

Insuper quanam veritate nixus poterat ille affirmare, Matrimonium tamquam politicum & œconomicum contractum, ad id usque temporis in aliorum potestate persistisse? Prætermitto, non dici, in alia quam in Ecclesiæ potestate esse actionem, quæ per fas & sine peccato haberi non potest, nisi collatâ operâ ab Ecclesia; & tamen ante illud Decretum multi Canones interdixerant matrimonia clandestina, coram ipsa Ecclesia non celebrata, & non præmissis à Parocho denuntiationibus, neque merè in conscientiæ foro ea prohibuerant; sed hinc simul idonei ad successiones honoresque legitimorum declarati fuerant liberi, orti etiam ex matrimonio non rato, propter obicem genitoribus ignotum, dummodò huiusmodi diligentia priùs fuisset adhibita; hinc verò vbi ea fuisset omissa,

1563.

omissa, in similibus casibus proles ad ea consequenda inepta declarabatur. Sed hæc omnia nulla sint. percontor: Nónne Ecclesia varijs tempestatibus varias condidit sanctiones; quibus irrita reddebantur coniugia contracta inter personas talis ac talis conditionis? nónne pro suo arbitratu relaxauit easdem sanctiones, non permisâ ad vrumlibet præstandum facultate laicorum potestati? Numquid igitur eâ ratione matrimonia ad id usque temporis perfecta fuerant per contractus mere politicos & œconomicos, & in alijs quam in Ecclesiæ manibus eadem fuerant absolute relicta?

16 Quod spectat ad auctorem tanti emolumenti, ignotum Suaui: historici vitio non vertitur, quod is ignorauerit profundum aliquod arcanum, aut neglecta quædam minutula, sed quod publica maximeque solemnia ignorauerit. Auctor illius nec vnu ex Legatis, nec vnu ex Episcopis fuit, ob cupiditatem illius elationis in ordine Ecclesiastico, quam Suauis comminiscitur; plures ex Legatis, & ex Episcopis plurimi restitere. Quis igitur is auctor fuit? Fuit illud idem, de quo alibi diximus, exprobrantes Suaui mutilam ipsius narrationem, Regium Gallæ Consilium, quod voluit ab Oratoribus sui Regis nomine peti, vt irrita redderentur coniugia, coram Sacerdote ac tribus alijs testibus non contracta; atque ita re ipsa iij postularunt ^m per actum publicum ac legitimum, Christianissimi Regis nomine, in cœtu generali die 24. Iulij. Et iam anteavisus est (cum prima forma Decreti digesta fuisset, absque hac necessitate ita proposita Conuentui memorato die 24. Iulij) Lotharingus, qui cunctos in dicenda sententia præibat, & Gallorum dux regia postulata præ ceteris promouebat, petiisse statim vt forma in eo mutaretur, Sacerdotis præsentia tamquam necessaria matrimonio præscripta. Et tamen quia per hanc tot hominum præsentiam, ac præcipue Sacerdotis, videbatur efficacitas matrimonij nimium coarctari, idcirco non in prima solum, sed etiam in secunda ac tertia forma, proposita à Patribus ad id à Synodo destinatis, præsentia trium dumtaxat testium tamquam necessaria fuerat posita; nullâ factâ mentione Parochi aut Sacerdotis; tametsi ob Gallorum postulata Patres in sententijs dicendis disserenter de imponenda nec ne huiusmodi conditionis necessitate. Plures tamen concordabant in exigendis tribus testibus, non item solis duobus; cum facile contingat, vt vnu ex duobus moriatur, aut abscedat, adeoque matrimonij probatio haberi non possit. Postea perpensum est, nimis pariter facile fore, matrimonio

*m Acta Arcis
Ælis tom.
ultimo pag. 7*

Pars III.

O o o

nium

1563. nium contrahi coram tribus hominibus vagis , ac puellæ ignotis, quibus abeuntibus facti testimonium haud extaret , & in absurdâ pristina incideretur. Quapropter haud satis consulebatur , nisi stabili teste quæsito , qui contracta connubia in codicem referret.. Huiusmodi censeri posse aut Scribam , aut Parochum. Scriba ad hoc idoneus visus non est , propterea quod cum innumeri essent Scribæ , duo in eo vitia cognoscabantur : alterum, facile potuisse à partibus , saltem ex utriusque consensu , vbi eas contracti matrimonij pœniteret, antecedens vinculum occultari; alterum, difficulter à Magistratu compertumiri , an quispiam ligatus an solutus esset , & an liberi legitimi an nothi. Accedebat, Scribam citra laborem plurimum adduci posse seu per veram seu per simulatam ignorantiam , vt in tabulas referret matrimonium inter huiusmodi capita , quibus id vetitum esset , tametsi ex impedimento non irritum contractum reddente : exempli gratiâ , si quis legitimis sponsalibus cum altera obstrictus fuisset , aut ex aliquo delicto interdictum illi esset cum hac contrahere , aut si debitæ denuntiationes haud præcessissent : quod non ita facilè impetrabitur à Parocco, melius huiusmodi res edocto , magisque Ecclesiasticas pœnas sibi pertimescente. Et quamuis conflari possit matrimonium coram ipso etiam inuito ; tamen illicita coniugia , quippe quibus obex & dedecus præuidentur, raro coherendi solent , aut possunt alibi quam in locis semotis , quod tam facile non est ut fraude aut vi Parochus adducatur.

His permoti rationibus cum Episcopi tum Oratores , tum etiam 17 ipsi Principes Christiani , satius habuerunt , opus esse ad efficaciam Sacramenti præsentia Parochi , ex quo ingentia bona , & nullum incommodum prouenire. Ecclesiastici verò se adeò abstinuerunt ab auiditate acquirendi sibi noui iuris in his contractibus , vt cum Gallorum Oratorum postulatio vrgeret , vt Sacerdos matrimonio præfuerit (quod verbum sonabat plusquam simplicem testis præsentiam , nimirum , voluntatem & auctoritatem) Pattes , quod quantum possent libertatem contrahendi seruarent , quæsitâ solum securâ stabilique probatione , noluerint Parochum alio modo concurrere , quod spectabat ad efficaciæ necessitatem , præterquam ministerio , petito quidem , tametsi coacto , aurium & oculorum.

¶ Acta Pa-
leotti, & Ar-
cis Aliz. Iam verò ad sententias illius tertiae suffragationis accedamus . 18 Tres Patriarchæ , & Archiepiscopus Hydruntinus rei propositæ repugnarunt , & inter eos Triuianus Barbarus auctores erant , vt propter negotij ambiguitatem ad Pontificem res referretur : at ve-

18 Ælius validiore impugnatione affirmauit, existimari à se Decretum illud contrarium iuri Diuino, seque illi vsque ad profusio-
nem sanguinis obstiturum: & Archiepiscopus in exprobationem
prorupit, quod agitaretur de constitutione fancienda, doctrinam
quamdam sonante, quæ Geneuæ tradebatur.

19 Ex opposito neruose differuit Granatensis; Molestè à se auditu
quod à quibusdam dicebatur, questionem ob difficultatem aut
omittendam esse, aut Pontifici remittendam: ac difficultatem
vbiñam aptius discuti enodarique posse, quam in oecumenica
Synodo, quæ non patentium rerum gratiâ, sed dubiarum cogi-
tur, & sancti Spiritus custodiam obtinet? Num forte reperiri
alibi parem frequentiam Theologorum, legumque Peritorum
præstantium ex quavis natione, quibuscum Pontifex deliberatio-
nem habere posset? argumentum esse eiusmodi, cuius gratiâ Con-
cilium merito congregandum fuisset, nedum à Concilio iam coa-
cto in alio iudicio reponendum. Probari sibi, vt tales contractus
in posterum iritti decernantur: fas esse Ecclesiæ id perficere, nec
de eo quempiam ex antiquis Scholasticis Canonumque Peritis
dubitare. De hac doctrina plures ex sententijs conuenire; & pe-
nes Ecclesiam esse, obices inducere, qui contractus irritos reddant.
Quare qui hanc potestatem negabat, obligari ad eius defectum in
Ecclesia comprobandum. Infirmitam videri rationem, quod hinc
libertati matrimonij inferretur iniuria, si non erat iniuriosum, ne-
que contrarium libertati interdictum, cum adiecta pœna matrimo-
nij clandestini, sicuti haçtenus effectum fuerat; neque pariter eius-
modi esse denegatam illi efficacitatem. Nihil confici ex eo, quod
multi dicebant; idem esse Matrimonium & Sacramentum; vnde
arguebant, cùm ab Ecclesia natura Sacramenti mutari non posset,
nec pariter matrimonij naturam posse mutari. Etenim, respon-
debat ille, si duo baptimate suscepto animum habeant se per
matrimonium coniungendi, non item suscipiendi Sacramenti,
confici inter eos matrimonium, sed non confici Sacramentum,
quippe quod non suscipitur à nolente; adeò non accedere hoc
Decretum Caluino, sicut alij arguebant, vt potius duo illius erro-
res damnarentur, alter, matrimonia clandestina esse irrita iure
naturæ; alter, ab Ecclesia nouos obices fisciari non posse.

20 Ayala Segoviensis Episcopus petijt, vt propugnatores senten-
tiæ, denegantis Ecclesiæ potestatem reddendi irrita matrimonia
clandestina, obstringerentur ad exhibendas scripto ipsorum ratio-
nes, quod melius confutari possent; huiusmodi enim opinionem

1563. malè tutam videri, & Decretum tam utile Christianæ Republicæ impediri. Admonuit, si causa Pontifici committeretur, non per id honore affici Pontificem, sed offendit, quasi iudex se iunctus à Concilio is esset, cum Concilium auctoritatem omnem obtineret tum à conuocatione tum à directione Pontificis, tum ex eo quod ipse per suos Legatos Concilio assisteret; adeoque eiusmodi remissionem idem futurum, quod deliberationem tanti ponderis transferre à Pontifice totius Ecclesiæ consilijs suffulto, ad Pontificem solum, & tanto auxiliò destitutum. Matrimonia clandestina esse contra iustitiam, contra charitatem, contra honestatem, in Ecclesia tum Orientis tum Occidentis damnata.

Die decimo Septembris absolute est sententiarum collectio, 21 quæ in quatuor classes diuidebantur. Prima, huiusmodi potestatem in Ecclesia negabat. Secunda, ex aduerso sentiebat, esse hanc in Ecclesia potestatem, & esse ab illa exercendam. Tertia, inesse quidem Ecclesiæ potestatem, vbi sufficiens adesset causa; sed eam causam reuerà deesse. Quarta, opinabatur, cum Ecclesiæ potestas à multis affirmaretur, negaretur à multis, quæstionem ad dogma redigi, in quo nequaquam decere, ut Decretum conficeretur tam multis contradicentibus.

Verum, post prolixam disputationem habitam, posteà, prius- 22 quam Sessio celebraretur, pene omnes de duobus concordarunt, nimirum, in deliberatione inuolui dogma: dogma verum esse pro ea parte, quæ nos opponebatur Decreto, cum inesset reuerà in Ecclesia facultas illa, vbi alioqui digna causa suppeteret, in quo ferè vnanimes conueniebant minores Theologi. Quamobrem è denique deducta res est, ut perpenderetur, an verè huiusmodi adesset causa. Centum triginta tres semper Decretum promouerunt^o; quinquaginta sex illi aduersati sunt; reliqui in medias sententias abierunt, quæ recensendæ non sunt & quia plures fuerunt, & quia singula paucorum. Id verò consuetum admodum est ob hominum voluptatem, siue cum duabus magnis partibus concordandi, siue duas magnas partes conciliandi.

• Constat
principiè ex
nota senten-
tiarum post
secundâ suf-
fragationem,
abolutam
23. Auguſti,
& notarâ in
vitim. Tomo
Acto à Arcis
M. pag. 99

Perturbatio inter Episcopos, quod omitterebatur articulus de Principiis laicis. Rumor de suspensione, & unde exicitur. Peculiares causas Praesulum & minorum Theologorum ad concordandam controverson de matrimonio clandestino, & quo existat. Proroganda Sessionis necessitas.

Post proprium matrimonij argumentum, agendum erat uniuscē de legibus emendationis. Pontifici molestum non erat, ut in Concilio emendatio laicorum Principum tractaretur, idque dupli de causa, quæ vtraque in idem recidebat. Altera erat, quò illi in se ipsis defendendis occupati, minorem virium curarumque partem ad Aulam Romanam premendam conuerterent. Altera, quò inteligerent, vbiique locorum abusus esse, de cunctis deblaterari posse, ac re ipsa blaterari: & si illi querelas plurimas in Pontifices audiebant, ab his etiam querelas plurimas in Principes audiri; adeoque vrasque querelas partim esse indebitas, & enatas aut à peritiæ penuria, aut ab immensa subditorum cupiditate; partim conqueri de malis, veris quidem, sed insanabilibus per leges, nisi quod in hominibus imperfectum est, mutetur à Deo; partim de malis curationis capacibus, adeoque dignis, ut ipsis utrumque consulatur. Idcirco usque ab mense Iunio Borromaeus hanc scripsierat ad Legatos arcanais notis ^a: Quoniam unusquisque nos petit ^{a Areanæ nos te Borromæi ad Legatos 26.Iun.1563} huiuscemodi causā, videturq; non alio iectus dirigi, nisi ad huius sancte Sedis auctoritatem, & nos Cardinales, qui sumus illius membra, vulnerandos; Pontifex dicit, ut ob amorem Dei desinant, aut current laicos Principes reformare, nec in eo cuiuspiam rationem habeant, in rebus tamen iustis atque honestis; atque in ipsis etiam curandum vobis est, ne videatur res à nobis profecta.

Is erat animus Pontificis; tamen in re praesenti rogatus ab Hispanis ministris, ut Regis indemnitatem commendaret, necesse habuit epistolam huiusmodi formæ ^b ad Praesides scribere: *Aloysius Litteræ Pontif. & Borrom. 8. Augusti, & respond. 6. Septemb. 1563*

Aquila, & Vargas, Oratores apud nos Regis Catholici, institerunt, ut ad vos scriberemus de ipsis, quibus aiunt ipsi Regem Catholicum prægrauari in Principum emendatione. Responsum reddidimus, existimare nos, à vobis ac Patribus Synodi non nisi æquum & honestum peragi, & Concilium esse liberum pro ea libertate, quam ipsi postularant, atque idcirco nobis non licere legem illis prescribere: verumtamen amoris, quo eos prosequimur, gratia vobis commendatum à nobis iri qua ad Regem spectant, sicuti per has

1563. litteras facimus, simulq; vos hortamur vt caute procedatis, eiq; gratificari conemini in ijs, que per aequitatem, honestatem, & vestram nostramq; dignitatem fieri possint. Sed simul cum hac epistola altera pariter Romæ delata est, quæ alterius vim quasi diluebat, ac temperabat, & hæc habebantur: *Quæ ad vos scribit Pontifex de Principum emendatione, intelligentur, si Lunensis à vobis ea petierit; qad si non petierit, quemadmodum litteris suis ostendit se non petiturum, ne Synodi libertatem præpediat, neque vobis vlla rei notitia ostendenda erit, sed incumbendum ad rem prosequendam è libertate, rectoq; animo, quibus huc usque usi estis.* Præterea ibi significabatur, non licuisse Pontifici Hispanis eam epistolam non concedere, vt qui vicissim cum Auila conuenerat de celeri Concilij exitu, & super eo tantum de Regis animo ac mandatis obtinebat, quantum satis erat; non tamen suæ mentis esse, vt Legati illius epistolæ causâ ab ijs peragendis desisterent, quæ alioquin opportuna censerent.

Ipsi lati excepere concordiam Pontificis cum Auila & cum ipso Rege, cuius concordia effectum aliquem in Lunensi experiebantur. Sed altera epistolæ pars molesta illis accidit: siquidem opinabantur, epistolam Pontificis, vtpote scriptam Hispanis petentibus, adeoque illius conscijs, occultari non posse Lunensi, qui eius executioneal postulasset; adeoque totum onus ipsorum humeris imponi, nimis imparibus ponderi tantæ litis, nisi robustioris nominis adminiculo inniterentur; quamquam posteà certiores redditi sunt, eam Pontificis epistolam non nisi duobus ^c Romanæ Oratoribus, & per arcanum silentium innotuisse. Quare nequaquam Lunensis potuisset eam scire, aut certè citare; atque idcirco confirmati sunt à Pontifice, vt in ea re Episcopis satisfacient. Animus illis auctus est à quadam exteriori violentia: etenim cum gradus esset faciendus à doctrinis ad leges, cumq; animaduerterent Patres sublatum articulum de Principibus laicis, mirum in modum commoti sunt, eorumq; complures cuiusvis conditionis ac regionis Legatos adierunt ^d, denuntiantes, nisi articulus ille restitueretur, supra centum conspirasse, se suffragium de reliquis haud laturos. Conspicari se, & cognoscere ex Romanis litteris, rem è tendere, vt celebratâ Sessione Synodus suspendatur, & Episcopi suas ad Ecclæsias remigrent, vacui potissimo fructu illic sperato ac debito.

Publicus hic rumor de suspensione falsus erat, sed non absque vestigio aliquo veritatis. Pontifex enim acceptâ Legatorum epistolâ, de qua diximus, vbi opinionem ipsi præ se ferebant, Cæsa-

^e Litteræ
Borrom. ad
Legat. 15 &
Legat. ad ip-
sum 19. Sep-
tembr. 1563.

^d Litteræ Le-
git. ad Bor-
rom. 11. Se-
ptemb. 1563.

1563.

rem & Galliae Regem, cum ad opus deueniretur, potius consensu suspensioni quam absolutioni Concilij, ita illis respondere iusserat Borromaeum: *Si interim de suspensiōne sermo fiet, potius quam rescindatur, præbere aures poteritis; sed quoniam nostrum non est de ea loqui, nec umquam nisi rogati à Principibus consensu sumus; cum existimet reuerā Pontifex, multo magis Christianum esse, Synodum absoluere quam suspendere; ita ubi Cæsar, unaq[ue] Gallia Rex hanc suspensionem exposcerent, quo tempus ipsis suppetat ad humores præparandos, & ad res Germanie Galliæq[ue] componendas, in quarum prouinciarum gratiam potissimum Concilij celebrationem amplexi sumus, in eiusmodi casu Pontifex, quamquam etiam, vii dixi, rogaro volet; tamen ubi maior Patrum pars consenserit, multum difficultatis non afferet.* Atque addebatur, non esse ab eo desistendam ob formidatam aliquam Hispanorum repugnantiam, modò id Cæsar & Galli vellent, quorum dictionum gratiâ, non item Philippi, Synodus fuerat conuocata: par esse, ut Regi Catholico sufficiat confectio emendationum, quæ ad id usque temporis statutæ essent: & credi, Philippum Regem, primum ad gratificandum Cæsari patruo suo, haud reiectum suspcionem, ubi eam ab illo optatam cognosceret. Id tantummodo de huiusmodi negotio verum est, de quo nihil re ipsa agitatum; sed fama, quæ nuntiæ munus dignatur nisi etiam inuentricis partes agat, rem confectam decantabat, eiique fides habebatur ab Episcopis. Quare necesse fuit Legatis, polliceri Patribus, intra triduum ipsis memoratum articulum unâ cum reliquis exhibitum iri, non quod in proxima Sessione digeri possent ob temporis angustias, sed quod veluti arrhaboni esset eorumdem in sequenti Sessione agitandorum. Et aduertebant animo, haud licere Cæsari propterea conqueri, tum quia ipsius responsum ultra præstutum terminum expectatum fuerat, tum quia nihil interim statui animus erat, antequam eius mens innotesceret, sed solum sermonem de his haberi.

Tunc itaque sedatis Patribus, cœpti sunt generales conuentus de morum emendationibus die 11. Septembris. Sed ne sententiarum narratio interrumpatur, quas illi plurium hebdomadarum spatio protulerunt, varia præmittam, quæ per eos dies acciderunt; præsertim vero id quod contigit de matrimonio clandestino, quodque retardandæ Sessionis causa fuit. Animaduerteant Præsides, tametsi maior pars Decreto faueret, tamen Episcopos prope sexaginta immobiliter illi aduersari, tantoque animi robore, ut ubi non habita de ipsis reluctantibus ratione ad Decreti

^f In litt. Cæsarianorum
ad Cæarem
14. Septem. b.
& iii epist.
Legatis ad
Borromaeum
15. Septemb.
1563.

1563. sanctionem iretur, valde timendum esset, ne ad Pontificem prouocarent; hinc verò lis illa pestilens, & schismatis grauida excitaretur, Num Pontifex Concilio sit superior, adeoque an liceat à Concilio ad Pontificem prouocare. Quamobrem Legati Romam scri-

^{g Ad Bor-}
^{romaeum 11.}
^{14. & 15. Se-}
^{ptemb. 1563.}

psere, Se ea de causa cogi ad Sessionem prorogandam: à se satis intelligi, huiusmodi prorogationes ex intestina discordia parum honorificas Synodo euasuras; minus tamen id malum esse quām schismatis discrimen. Et quoniam Pontifex cognitis contentionebus super eo articulo, Legatis non semel significarat, opportu-

^{b Litt. Bor-}
^{rom. ad Le-}
^{gatos 21. &}
^{25. Augusti}
^{1563.}

niosus videri sibi, huiusmodi articulum prætermitti, ne in nouum velut isthmum abiret, qui ingressum in propinquum portum infinitè protraheret, Legati iam eamdem complexi sententiam, Pontificem admonuere, ad id profuturam eius cohortationem, quam de ea intermissione ipse coram haberet ad Lotharingum, Romam interim aduenturum: narrabantque, tantam esse in ea re varietatem opinionum, ut aliqui etiam ex Legatis arbitrarentur, nullā ratione fas esse huiusmodi matrimonia irrita reddere. Sed ante-

^{i Littere Le-}
^{gat. ad Bor-}
^{rom. 14. & 15.}
^{Septemb. &}
^{Iadrensis}
^{16. Sept. &}
^{Cælariano: u}
^{ad Cæfarem}
^{14. Septemb.}
^{Quæ cuncta}
^{extant copio-}
^{sè in Actis}
^{Paleotti, &}
^{Salmanticē.}
^{14. Septemb.}
^{sed cum ali-}
^{qua leui inter}
^{cos varietate.}

quam Sessionem prorogarent, studuerunt rei veritatem enucleare, & hoc pacto discordiam tollere per exquisitam disputacionem, quæ super his habita est. 13. Septembris solemniter in ædibus primi Legati, coram collegis, reliquis Purpuratis, cunctis Oratoribus Ecclesiasticis, & quām plurimis eximijsque Præsulibus, ac minoribus Theologis, quorum aliqui disceptaturi erant, reliqui omnes audituri, & etiam coram laicis, concessa eo die liberò cunctis ingressu. Selecti ad disputandum in duas classes parti erant, alteram oppugnantium, alteram propugnantium hoc Decretum, quo irrita clandestina coniugia reddebantur. Erant in priori classe Adrianus Valenticus Venetus ex Ordine Prædicatorum, qui Stellæ postea affectus est in Ecclesia Iustinopolitana, Franciscus Torres Clericus hand regularis, Salmeron è Societate Iesu,

Ioannes Peletier ex Sorbona, & quidam Anglus, cuius nomen haud notatum comperio. In altera classe numerabantur Franciscus Furarius Dominicanus; Didacus Payua Clericus haud regularis, vterque Lusitanus, Simon Vigor, & Richardus Drupeus ex Sorbona, & Petrus Fontidonus Hispanus, Theologus Episcopi Salmanicensis: classis altera è regione alterius sedebat, in media corona.

Dicere orsus est Ofius; qui vt solus inter Legatos doctrinis Theologicis excellebat, perinde etiam acriorem sensum in quaestione præ se ferebat, & sententiae Decreto contrariae tenaciter adhærebat. Quare ipius præfertim gratiâ, qui tertio iam conuen-

tum

tum periclitatus semper Decreto propitium, nondum tamen acquiescebat, & ab aliquo pertinaciæ notabatur, ad hoc nouum experimentum deuentum est. Vtrosque is præmonuit, fuisse illos conuocatos non ad subtilitatis ostentationem, sed ad veritatis inquisitionem in tantæ in oīis controuerisia: Præfides iudicio Patrum multūm tribuere; non tamen eos in Synodo consiltere tamquam arbores sensu carentes, qui se flecterent quò ab impetu maioris partis impellerentur: oportere ipsos pariter commoueri ab interiori vi cognitarum rationum. In anteactis disputationibus omnem scrupulum haud fuisse sublatum, ac præcipue, quo pacto posset Ecclesia nouum hoc impedimentum inducere, quandoquidem in cunctis reliquis obicibus, vsque ad eum diem constitutis, semper fuerat habita ratio alicuius facinoris antecedentis, cuius causâ obex oriretur inter contrahentes: sed hoc non accidere in præsentia; id circò quietè & placidè suas sententias exponerent.

7 Prima lis de possessione fuit. Fautores Decreti dicebant: Aduersariorum onus esse, tamquam actores arguere; sibi, tamquam possessoribus, sufficere respondere, quorum possessio nitebatur communi iudicio tum minorum Theologorum, tum Patrum: id sibi satis esse ad Decretum sustinendum, dummodò ab obiectis argumentis haud vincerentur. Contrà aduersarij: Ius possessionis fauere defensoribus veteris confuetudinis Ecclesiæ, & mutationi reluctantibus. Alteri ex aduerso aiebant: Potius obtineri ab Ecclesia possessionem constituendi obices qui coniugia irrita facerent, adeoque ab eo qui iurisdictionem ad id Ecclesiæ denegabat, actoris onus assumi, & probandi debitum imiri. Denique primus Legatorum voluit, ut qui nouum Decretum promouebant, suas rationes proferrent. Sed alterum hīc litigium ortum est: illis siquidem menserat de sola potestate agere, non item de condecoria, cuius trutinam dicebant ad Patrum prudentiam, non ad Theologorum doctrinam pertinere: sed Peletier opponebat, odiosam esse prænunciationem, *Ecclesia non potest*: quare sibi esse animum sustinendi, eam non debere. Sed Adrianus huiusmodi quæstionem præcīdit, se paratum offerens ad impugnandam potestatem; quod affirmabat nihil indecorum sonare dum agitur de Sacramentis, neque quidquam deterius, quam si negetur, esse in Ecclesiæ potestate aquâ è rosis expressâ baptizare, & nucis oleo Sacramentum Confirmationis conferre. In illum itaque sic Payua disseruit: *Esse in Ecclesiæ facultate matrimonij naturam mutare, sublatâ contractui efficaciâ, quemadmodum palam erat in eius obicibus, intē-*

Pars III.

PPP

con-

1563.

contrahentes positis; idque illi efficere licuisse, propterea quod eorum conditio aduersabatur alicui bonorum illorum, quorum ergo matrimonium instituitur. Porro certum esse, magis repugnare bonis matrimonij obscuritatem clandestini, quam quarti gradus affinitatem. Alter respondit: Mala ex clandestino suborta ex accidente contingere, & ex hominum nequitia; adeoque parem non esse rationem inter illa, & inter ea que ex natura proueniunt, cuiusmodi sunt in coniugio inter affines. Reposuit Payua: In legibus sanciendis, atque in impediendis per eas actionibus, vnicam esse normam, scilicet, obseruare an saepius malum contingat, siue ex accidente, siue ex natura contingat, cum in utroque casu aequè noceat, & remedio indigeat.

Furerius ad idem alio exemplo usus est; nimirum, irritum fieri ab Ecclesia matrimonium ob adulterium praecedens illius qui mortem coniugis molitus est: licere igitur ipsi pariter irritum reddere ob adulterium imminens, quodque valde frequenter contingere consuevit; ac per id Osij obiectum dilui, quippe quod nihil minus necesse est occurtere delicto imminenti, sublatâ illius patrandi facilitate, quam prescriptâ, ubi patratum fuerit, poenâ. Coetus ille biduum habitus est, & aliquem etiam sermonem intermiscebant Patres; inter quos Didacus Lainius, qui praeter suffragium Generalis Moderatoris, munus quoque Theologi Pontificij exercebat, sicuti dictum est, disputacionem ingressus, ad excludendam hanc ab Ecclesia potestatem, valde nitebatur in eo, quod ipsa ab illa sanctione per quindecim saecula continua abstinuerit, tametsi eadem accidissent incommoda. Sed respondebatur, sperata fuisse ab Ecclesia fructuosa reliqua remedia; quibus postea experimento cognitis inefficacibus, ad hoc deueniebatur. Si Lainij ratio vim habuisset, haud expeditum fuisse legem ullam nouam in Concilio condere, cum liceret opponere singulis, ab Ecclesia per quindecim saecula eas conditas non fuisse.

Gliscente paulatim animorum ac verborum astu, & loquentium numero, dum varij Praesules colloquium identidem interpolabant, disputatio in contentionem confusionemque migravit. In Valenticum, qui quod se defenderet ab auctoritate partis oppositæ, ex frequentia inualescentis, exemplum produxit profanæ Synodi Ariminensis, & secundæ Ephesinæ, in quibus minor Patrum numerus meliores sententias propugnauit, ingens strepitus excitus est, perinde quasi conferre vellet cum Tridentina Synodos illas nequaquam legitimas: quod reuerâ non intendebatur ab illo; sed qui seipsum audiebat

audit cum re indecora collatum, ad primum sonum id sibi vertit
 contumeliaz, quamuis non semper collatio in malignam exempli
 conditionem cadat. Lainius quoque cum appellaret conscientias
 appetentium nouum Decretum reddens irrita coniugia, *minus rationi consentaneas*, hoc est, minus æquas, à quodam Oratorum vell-
 catus est. Post multa colloquium finem parum decorum habuit,
 & omni fructu vacuum, pro eo ac huiusmodi disputationes termi-
 nari solent; cum opportunior sit ad veritatem detegendam inter
 discordantium ingeniorum dubitationes umbra domesticorum
 sermonum, quam solemnium disceptationum lux. Et in arboribus
 pariter vñsuuerit, vbi maior est frondium pompa, minorem fru-
 ctuum maturitatem haberi.

C A P V T X.

Mandata Lunensi tradita à Philippo Rege. Prorogatio Sessionis ad vndecimam Septembribus. Responsum Cæsaris redditum suis Oratoribus, & Morono, de articulo Principum laicorum, &c de reliquis capitibus reformatis.

Peruerat id temporis ¹ tabellarius Regis Catholici ad Ora-
 torem Hispanum, qui posteà Legatos iniisens, generatim lo-
 cutus est de postulatis sibi iniunctis, quod erat indicio, ea nec
 multa esse, nec grauia; qui enim viæ plurimum cupit confidere;
 haud lente se mouet. Retulit, plenè satisfactum fuisse Regi per
 anteactam Sessionem, & per habitum in ea ipsius respectum, indi-
 cans rationem initam in litigio locorum honorumque cum Gallis.
 Acquiescece Regem syngraphæ, à Legatis traditæ Oratori de parti-
 cula, *proponentibus Legatis*: eumdem nunc cupere, vt ea particula sine
 vlla mora declararetur, ob rationes, quas scripto ipsis ostendisset.

Litteræ Legatorum ad Borrom. 9. & 10. Septembris, 1563.

² Responsum illi est: Parum loci superesse ad id verborum operâ
 declarandum, dum factò exercebatur, relictâ liberè proponendi
 facultate Oratoribus, vt videre erat in postulato Gallorum de ma-
 trimonio clandestino, & Venetorum de Græcorum consuetudine;
 se tamen traditum scriptum perlecturos. Eadem aperuerunt neces-
 sitatem tradendi Patribus cunctos articulos tringinta sex, ac præci-
 più articulum de Principibus laicis, tametsi de uno supra viginti
 tunc agendum esset; nec Lunensis repugnauit. Id itaque effe-

663 HISTORIA CONCILII TRIDENTINI Lib. 22. Cap. 10.

1563. Etum est, quod impleretur promissio, solemniter à Legatis habita
in primo vniuersali cœtu de reformanda disciplina^b, vndecimā
Septembris.

Postridie quām Lunensis sermonem habuit cum Legatis, res³
accidit, quæ argumentum præbuit obloquendi & in Comitis vio-
lentiam^c & in Præsidum libertatem. Hispaniæ Capitula Tridentum
miserant multò anteā, sicut ad rem aliam indicatum est, quem-
dam Patrallam, Canonicum Segouensem, procuratorem suum,
immunitatem ab Episcoporum auctoritate, ab ipsis possessam, defen-
surum; ad quam abrogandam rescitum fuerat illius Regni Episco-
pos adspirare. Iam verò cùm is numquam fuisset admisus in Con-
uentum ad sua postulata proferenda, codicillum Pontifici^d defe-
rendum curauerat, quo illum orabat, vt ipsius causam Concilio
committeret, seque audiri iuberet. Pontifex negotium salebro-
sum intelligens, nolensque deliberare de re à conditionibus pen-
dente, quas præsentium oculi solūm intueri poterant, merum co-
dicillum, nullo ipsi adiecto rescripto, ad Legatos misit. Interim
mandata à Rege Catholico ad Lunensem peruererunt, vt is procu-
ratorem illum compelleret ad discedendum Tridento, bonorum
omnium, quæ ab eo in Hispania possidebantur, iacturam commi-
natus^e: quod ne ab Hispanis quidem Episcopis plenè comproba-
tum est, sed à reliquis admodum improbatum. Ea verò denuntia-
tio habita Patrallam ad discessum coëgit. Patrum multitudini,
quæ vires ratione metiebatur, visum est, eis Legatorum munus se se
opponere, & conseruare liberum illum Synodi statum, quem Prin-
cipes ore postulabant, & manu violabant. Sed Legati haud ignari,
quamquam semper nefas sit mala patrare, nefas non esse, quin &
laudabile, nonnumquam ea permittere, ne maiora bona præpe-
diantur, noluerunt vt ab accidente rei substantia corrumperetur, se-
que apud crassiōes homines excusarunt ratione crassiore, dicentes,
huiuscē violentiæ nihil apparere in Actis, nemine in ad ipsorum Tri-
bunal configisse, adeoque se non obstringi ad eam causam agen-
dam. Non tamen destitere à querela apud Lunensem; qui diferto
Regis mandato, & quia res amplius non esset integra, se purgauit.
Quamobrem arbitrii sunt, sibi aliud non licere, nisi cuncta signifi-
care Pontifici, sine cuius aperta voluntate haud expedire censebant,
vt ipsi periculosam aleam iacerent ad rem obrubandam.

Interim in opus præcipuum incumbentes^f, & conspicati, studia
omnia, ad celebrandam Sessionem die 16. Septembris, impensa in
irritum casura, die decimo quinto Moronus in hanc sententiam
allo-

^a Acta Pa-
leotti 11. &
litteræ Lega-
torum ad
Borrom. 14.
& Iadrensis
13. Septem-
bris, 1563.

^d Litteræ
Borrom. ad
Legatos
1. Septem-
bris, 1563.

^e Acta Sal-
manticensis
duabus
in locis, &
abj Com-
mentarij ci-
tati.

^f Acta 15.
Septembris
1563.

allocutus est Patres : Conarum omnem adhibitum à Legatis fuisse, quod Sessio præscripto die celebraretur, intelligentibus, tanto id honori futurum, quanto dedecori cunctationem ; sed rem confici non posse, sicut ex se patebat, cum adhuc inter Patres supererent graues controversiae de matrimonio, & nondum satis digeri potuerint emendationis articuli. Arbitrari Præsides, functionem ad S. Martini festum transferendam : nam interim licuisset quod supererat de dogmatibus expendere, nimirum, de Imaginibus, de Purgatorio, de Indulgentijs, & de Monachorum votis. Respondebant igitur Patres id quod ipsis agendum videretur.

5 Lotharingus dixit ; Eiusmodi prolationem sibi permolestam accidere ; solatio tamen sibi esse, quod illius temporis spatium insumeret maximo cum fructu, vbi tandem vera ac perfecta morum reparatio in Concilio stabiliretur. Par esse, ut ea ab ipsis initium ducat, quod liberius postea iisdem liceret alios corrigeret ; idcirco reformandos esse Cardinales, Episcopos, Parochos, Regulares, auferendos abusus coniugiorum, & commendarum ; dein verò ad laicos Principes descendendum. Reliqui etiam responsum hoc amplexi sunt, exceptis triginta.

6 Nec destiterunt in hoc ipso minus periti in Præsides de more obloqui, cum ad res ab Optimatibus gestas damnandas, animosiores iudices nulli sint, quam iij qui causæ seriæ prorsus ignorant. Voluisse Legatos, & Moronum præcipue, gratificari Principibus moræ cupidis, Patresque Tridenti per hiemem retinere, ut proinde postea Transmontanis haud liceret ad redditum animum adiucere, adeoque ad Synodum ante vernum tempus absoluendam : Sessiōnem celebrari oportuisse, & in ea Decreta edi saltem super argumentis iam expensis de Matrimonio ; de quibus si quis maiori parti repugnasset, habenda de ipso ratio non fuisset : edictos iri hoc imbecilli animi exemplo Principum Oratores obluctari cuicunque deliberationi sibi molestæ, tametsi à pluribus comprobatae, dummodo conspicua Patrum cohors, quæ numquam defecisset, ipsos tueretur.

7 Sed res prorsus è diuerso se habebat ; nec enim quispiam, siue Oratorum, siue Transmontanorum, consensisset vimquam dogmatum sanctioni, nisi disciplinæ legibus associatae, pro Decreto ac more perpetuo illius Concilij, ob suspicionem, ne illà confessâ Conuentus infectis reliquis dimitteretur. Quapropter Oratores Cæsaris^b, auditio huiusmodi quorumdam confilio celebrandæ Sessionis, cum ceteris omnibus Oratoribus ad illud impediendum conspirauerant.

P p p p 3

^a Litteræ
Oratorum
ad Cæsarem
^b 14. Septem-
bris 1563.

Et

1563.

Et quamvis etiam hoc obstaculum superari potuisset, sancitis vñà nonnullis ex legibus magis expensis, magisque acceptis, ipsa Matrimonij capita decerni non poterant, quando duo Legati, Osius & Simonetta, & cum ipsis Madruccius, tam acriter adnitezantur ne clandestinum irritum declararetur, quamquam communis consensus contrariae parti faueret, ut compluribus Patribus denuntiauerint, velle se ad Pontificem prouocare, vbi ad Decretum deueniretur, nondum ipsis ob adductas rationes acquiescentibus. Quare ad hæc absurdæ, ac præsertim ad prorogationem, deuitanda, fuerat habitus Theologorum conuentus, de quo iam diximus, ad concordiam ineundam, tametsi non sine querimonijs Oratorum.ⁱ Decretum illud cupientium, quasi per hanc nouam periclitatem detrimentum inferretur sententiaz, à maiori Patrum numero iam tertium prolatæ. Quod si differri Sessionem oporteret ad breuius tempus, id fieri non poterat; cum enim vellet Lotharingus interim Römam petere, necesse erat, ut eius reditus, eorumque quæ cum Pontifice aucturus erat, conclusio expectaretur, ad quod menstruo saltem spatio opus erat, quod ille pariter postulabat; posteà verò^k, ut cum eo de cunctis articulis conueniretur, quò res tutius procederet.

Cæsarianis aliàs tam sollicitis ad sua postulata proponenda, nunc g nulla suppetebat causa alienæ prolationis incusandæ, sed excusationum penuriâ laborabant, ob moram ab ipsis iniectam: iam non decem modò, sed sexdecim dies fluxerant, postquam tabellarius ad Cæsarem profectus fuerat, responsis vacui^l, quod ipsis permisum accidebat, adeò vt ad illum scripserint, à se vndique huiusmodi querelas audiri: Progressum libertatemque Concilij à Principibus impediri; ipsos Præsulum mansionem velle, sed simul nolle vt fortiores mansionis obices amouerentur: Conniti, vt Ecclesiastici cuiuslibet conditionis reformarentur, sed in se recusare earum rerum emendationem, quæ omnem ordinem Ecclesiasticum potissimum deformabant ac perturbabant. Et quamvis nullus Principum per eas voces nominaretur, satis tamen intelligebatur quemnam peteret ipsarum aculeus. Addebat, Patres à verbis ad facta progressos, negasse, velle se sententias dicere de reliquis, nisi articulus ille regredieretur: ægrè tandem acquieuisse disertis promissis Præsidum illius reponendi intra triduum, pro eo ac re ipsa perfici conuentum erat; adeò vt Patriarchæ, qui priores dicebant, ideoque intra triduum locuti fuerant, contestarentur in cœtu, tamquam indicta putanda esse quæ in reliquum dicerent, vbi Legati

promissa

^j Prædictæ
Oratorum
ad Cæsarem
letteræ.^k In ijsdem
Oratorum
letteris.^l In ijsdem
letteris.

promissa non perfecissent. Hinc à Cæsare Oratores petere, ut responsi moram præcideret, & argumentum querelæ. Ita scripsérunt: nec parum proderat, quod cùm duo ex illis & personam Oratoris & Episcopi munus gererent, vtriusque respectus sese inuicem temperabant, adeoque eiusmodi in conditione temperatio sinceritatem in cognitione præstabat. Sed postridie manè quām litteras miserant, eo nimirum die quo Sessio prorogata est, Tridentum rediit tabellarius cum Ferdinandi responsis^m tum ad priores litteras, quibus mutati articuli fuerant illi expositi, tum ad posteriores, quibus Oratores ipsum edocuerant de ijs quæ cum Legatis egerant de retardando articulo, quo Principes restringebantur.

- 9 Quod spectabat ad priores, ostendebatur, mutationes sibi uniuersè placuisse; varia tamen obseruabantur, quorum præcipua afferemus.

In secundo articulo auferri singulis immunitatem adeundi Synodos Metropolitanas, sed exceptis ijs qui generalibus Conuentibus Regularium subdebantur, ac de ipsorum immunitate sermonem pariter haberi in vigesimo octauo. Plenæ huiuscmodi immunitati locum fortasse concedi posse in alijs regionibus, at verò si in Germania (vbi grauis Generalium visitantium negligentia deprehendebatur, præfertim ob longam monasteriorum distantiam, ac sèpè ob idiomatum varietatem) ea monasteria ab Episcoporum inspectione redderentur immunia, perniciosissimum id futurum. Quapropter statuendum esse, vt in hoc illa subijcerentur, saluis de cetero ipsorum priuilegijs.

- 10 In tertio prohiberi Templorum dominos, ne sese ingererent in ea quæ ad fabricam & sacrarium spectarent; sed eam procurationem, quam illi exercebant in Germania, valde conducere aduersus rectorum desidiam.

11 In decimo quarto haberi, vt in opere indigentium Episcoporum consuleretur varijs modis, non tamen ex bonis monasteriorum, in quibus regularis obseruantia vigeret, seu quæ Capitulis generalibus, aut certis hominibus, qui ea inuiserent, subiacerent: putare se id pariter intelligendum de Episcopatibus de nouo erigendis. Verum id opponi ex aduerso animi sui proposito: etenim cùm in Germaniae cœnobis adeò imminuta sit non modò disciplina, sed numerus, absque remedij spe, ignorare se quænam alia bona possent aptius impendi ad varia pia opera, ac præcipue ad reparandos dotandosve Episcopatus: sibi in animo esse, hoc pacto nouos

^m Littere
Cæsaris ad
Oratores
Posouit 4.
& 5. Septem-
bris, quæ
Tridentum
peruenere
15. Septem-
bris 1563.

con-

1563. constituere; ita tamen ut Apostolicum consensum prius depositum ceret.

In articulo decimo nono, ubi declarabatur, opus esse causatum grauitate tum cognitione, ad legem relaxandam, sublatam fuisse particulam, quæ in priori forma inerat, hoc est, ut raro leges relaxarentur; optare se, ut ea particula reponeretur. Ex quo, & ex tot Principum Præsulumque clamoribus, postea in Concilio excitis aduersus huiusmodi relaxationes, licet arguere, quam iniuste postmodum ijdem conquerantur, cum Pontifices ad ea laxamenta difficiles experiuntur. Sed nouum non est hominem in vniuersum cupere quod in peculiaribus displicet: siquidem vniuersale conditionibus nudum est, & peculiare semper illis conuenitum, quodque in eo displicet, non corpus, sed vestis est.

Responsum postea reddebat Cæsar alijs litteris ad se scriptis: De Collegio Cardinalium sibi æquum videri, ut illud ad viginti quatuor ordinarios, & duos supra numerum limitaretur.

Diploma, quo Pontificia Comitia reformabantur, sibi probari; solùm à se insuper desiderari id, de quo Moronus Legatus sibi spem fecerat Oeniponti, illud promulgandum esse sacrâ Synodo comprehendente, quòd firmius persisteret.

Quoniam autem Oratores voluntatem illius explorarant de pentendo vsu Calicis, & sacerdotum coniugio, ipsis significabat; acci-
tos à se fuisse Viennam Consiliarios Septemuirum ac Principum, &
post maturam deliberationem propendisse ad utrumque petendum
non à Concilio, sed à Pontifice; atque ea de re mandatorum exemplar ipsis mitti; sed cum de arguento nondum firmato ageretur,
illud nemini, excepto Lunensi, communicarent. Vnde in primis
confirmatur quod à nobis alibi ostensum est, pollicitis, clariores
subinde probationes adductum iri, per quas mendax deprehenda-
tur Suaus, affirmans, postquam Synodus in Pontifice reposuit
Calicis concessionem, Cæsarem tacuisse, quippe quodd populi eam
à Concilio, non à Pontifice cupiebant. Præterea credibile hinc
est, cum Cæsar ostenderet se adeò Lunensi fidere, hunc alias
ab Hispanis sensus patefecisse; quemadmodum contingit, ut qui
diutius in aliqua regione commoratur, linguam patriam etiam
nolens cum domicili lingua commutat.

De postremis Oratorum litteris indicavit Ferdinandus intimam animi molestiam, ex eo quodd. Moronus dixerat, Cæsarem aduersatum fuisse libertati Concilij, quoniam obliterat, ne Decreta illa de Principibus laicis proponerentur, aduersus quam idem antea signifi-

significarat. Respondebat, Verum quidem esse, reformandis Ecclesiasticis semper se instituisse, simulque spopondisse, daturum se vicissim operam ut laici reformarentur: sed si Legati annum integrum de alteris quæ ipse proposuerat retardarant, non intelligi à se, quām æquè illi dolerent, quod ipse confessim manus haud porrexerit ad excipiendum eorumdem Decretum de alteris, spatiumque ipsi circumscriperint decem dierum, computatis duobus tabellarij itineribus, ad deliberandum de articulo & sibi & cunctis Principibus tam ponderoso. Si Concilij exitus non adeò imminereret, licuisse sibi rem conferre cum Imperij Principibus, absque quorum consilio numquam sibi in animum induxisset quidquam statuere, ne postea non sine sua indignitate recidisset in irrum quod ipse acceptasset. Ad Legatos igitur rationes hasce Oratores deferrent, eosque rogarent, ut in aliud tempus tanti ponderis articulum transferrent, donec cum omnibus Christianæ Reipublicæ Principibus de eo agi posset. Quod si Legati in voluntate illius proponendi persisterent, Oratores adjicerent, ipsum numquam destitutum ab iterata petitione spatij sufficientis; quod vbi denegaretur, intendere se, saluas sibi excusationes ac iura sua superesse. Velle se hac vti potius ratione, quām contestari, quod moderationem ac benevolentiam suam custodiret. Cum autem Archiepiscopus Pragensis ad Cæsarem scripsisset, excusationes à Morono habitas fuisse ob inflammata responsa ipsi priùs redditâ, præ se gerebat Cæsar' animum pacatum, simulque iniungebat Pragensi, ut quā par erat modestiâ vteretur erga Moronum. Denique ipsum iubebat cuncta cum Lunensi communicare.

¹⁷ Idcirco eodem die, antequam Legati confessum adirent vbi Sessio prorogata est, ipsis exposuerunt Cæsariani responsa & mandata Ferdinandi: sed Legati sese excusarunt, monentes, id quod Oratoribus compertum erat, à se, necessitate compulsis, triginta sex capita, & inter ea, quod ad Principes spectabat, Patribus fuisse iam tradita: rem non amplius in ipsorum potestate sitam esse: licere Oratoribus epistolam Cæsaris ipsis Patribus recitare, & quid illi vellent, intelligere. Cum autem opponerent Oratores, id sibi interdici ob particulam, proponentibus Legatis; hi responderunt, complures iam ex Oratoribus proposuisse, & se suo iuri in eo renuntiare: sed Oratores, gnari quanto difficilius multi quām pauci flectantur, adiecerent, Se non habere in mandatis nisi vt cum Legatis agerent, ac certum spatium petierunt, intra quod de illo articulo sileretur. Ad id Legati: Non licere sibi hoc ipsum polliceri,

Pars III.

Q q q q

nisi

1563. nisi tantisper dum priora capita viginti & vnum expenderentur. Oratores verò, quò post suauia, etiam austera experientur, Legatos perstrinxere, communem audiri querimoniam, quòd Hispanica Collegia Ecclesiastica dimissa fuissent inaudita, & in præsentia Christianos omnes Principes pariter inauditos esse damnandos.

Litteræ Cœ
fariis ad Ora
tores & ad
Moronum
Possouit
12. Septemb.
1563.

Die postero alter tabellarius ^a nouas Ferdinandi declarationes ¹⁸ attulit aduersus articulum de Principibus. Misit ille suos ad Oratores responsum, redditum epistolæ Moroni, à Nuntio sibi posteà delatæ, in qua Legatus amplioris obsequij & efficacitatis gratiâ eas excusationes significationelque per se ipsum exhibebat, quas per Oratores expôsuerat. Ad ea Ferdinandus rescriptit per humanissimam amoris & estimationis formulam, A se in optimam partem accepta fuisse & eius litteras & Decretum à Legatis digestum; nec in animo sibi esse, Synodi libertati, & Ecclesiæ immunitati aduersari: sed præter ea, quæ iam ipse ad Oratores scripserat, quando Moroni epistola rem attingebat, opportunius à se duci suum aliquem sentum adjici. Idcirco illi redigebat in memoriam, iam centesimum annum esse, nimirum ex eo tempore quo adhuc omnes Catholici persistebant, cum agitata fuisse eiusmodi quæstio, prout constabat ex multis libris, siue manu scriptis, siue per typos editis; adeoque quòd tunc nihil statueretur, arguento esse, laicos studuisse sua iura probare. Valde igitur mirum tibi videri, quòd nunc per vnicum mensem tanti negotij decisio, & veluti securis iactu obtruncatio tentaretur. Tueri posseà conabantur Ecclesiasticorum obligationem in Germania conferendæ pecuniae ad sumptus publicos necessarios, & subiacendi in quibusdam certis causis Imperij tribunalibus: atque ita de suis ditionibus hereditarijs proportione disserebat, Consuetudinem adducens, quavis memoriâ vetustiorem, & constitutiones, eorumdem Ecclesiasticorum interuentu sancitas. Esse præterea animaduertendum, ab his possideri in Germania & prouentus & prædia, & iurisdictionis prærogatiwas, ampliora quam in villa alia Christianæ Reipublicæ prouincia. Si articulus ille fine diurno consilio, & citra declarationem firmaretur, non modò nullam accessionem habiturum in ea regione ordinem Ecclesiasticum, sed in extreum odium cum horrendæ cladis periculo casurum. Vtinam præsens hominum conditio ea esset, vt restitutas antiquæ seueritatis leges, tum Ecclesiasticis tum laicis, pati posset. Nihil sibi magis in votis esse, quam illius ætatis ferrum in aurum pristinæ conuersum spectare: sed conditione temporum perpensâ vereri se, ne perinde foret

id

id tentari , ac oleum & operam perdi. Si placuisset Episcopis statum suum sancte reformatore , se quoque vñrum fuisse omni liberalitate in controuersijs inter ipsos , & suam Cæsaris aut Archiducis Cameram ; seque polliceri vniuersè probum Ecclesiæ patronum futurum. Vilain à se fuisse postremam formam reconcinnatam , & præter ea quæ significarat Oratoribus , sibi admodum probari Decretum de Principibus in breuius redactum , mutatis quoque superioris scripti fulminibus in vniuersalem paternamque monitionem. Grates denique agebat Morono , ob adhibitam ab eo operam cum Pontifice pro filio suo Romanorum Rege ; & patria vicissim offerebat. Ita simul haud flexibilem animum , simul comitatem præ se ferens , studuit vñà spem Legatis adimere ipsius permouendi , & repugnantiam ipsis cedendi , quarum altera litigatores firmat vtilitate , altera dignitate.

C A P V T X I.

*Propitia Grimano Patriarchæ sententia. Lotharingus Romam profectus. Commendonus in Poloniam missus. Vicecomes acci-
tus à Pontifice, & mandata ipsi à Legatis tradita.*

Præter hasce negotiosas litteras ad viros publicos , alteras ad priuatum Ferdinandus scripsit , videlicet ad Grimatum. Magno is in pretio propter varias animi dotes apud Principes erat. Quare post dictas in ipsius causa sententias , Lotharingus per opportunitatem in responsis post triduum ^a Pontifici redditis , ^{a In predicta} Grimatum ipsi commendarat , eumque certiorem reddebat de epst. 6 Au-^b gusti 1563. concordi iudicio in absoluendis ab omni nota incusatis Patriarchæ litteris ; Pontificem rogans , vt Purpurâ ab ipso destinatâ , & ob hanc solùm suspicionem retentâ , hominem cohonestaret. Grimatus etiam ^b rogarat Ecclesiasticos Cæsaris Oratores , qui ade-^c Apparet ex-
rant inter iudices , vt successum Ferdinando significant , in cuius litteris Ferdi-^d nandi ad
ditiones Patriarchæ iurisdictio longè protendebatur. Quapropter ^c Oratores
Cæsar , vtpote humanitate præstans , amicæ gratulationis litteris ^d 4. Septemb.
illum honorauit , quæ incredibile est quantâ voluptate non modò & ex Orato-
rum respon-
Grimatum , sed Venetum Oratorem affecerint. Huiusmodi mone-^e sis 18. Se-
tam Principes obtinent , nullius ipsis impensis , & summæ acci-^f ptemb. 1563
plientibus estimationis , eam si moderate expenderint , nec ipsam prodigè largiendo cuicunque illius auido , nec tenaciter dene-
gando illam promerentibus. Supererat , vt solemni ritu sententia
proferretur , ad cuius formam conficiendam denuo coactus est

Q q q q 2

coetus

1563. cœtus die tertio Septembbris ^a. Post hæc, antequam Lotharingus & Acta Paleotti & Arcais Aliz. & litteræ Vicecom. ad Borrom. 3. Septemb. 1563. proficeretur, ad sententiam in hanc summam ventum est: Iudices ad id delectos, ex aliorum quoque Theologorum sententia iudicare, memoratas Grimani litteras, unde cum eiusdem apologia, hereticas non esse, nec heresos suspectas, atque ita declaratas, neque pariter esse scandalosas. Eas tamen euulgandas non esse, ob quadam difficultate, minus exacte ibi agitata & explicata. Huiusmodi tamen absolutio vim non habuit, vt Grimanus unquam Patriarchæ pallium, ne dum Purpuram obtineret. Expensa in Concilio fuerat sola quæstio theorica ^b, pertinens ad scriptorum, quæ diximus, doctrinam, relictâ Romanæ Inquisitioni quæstione facti de quibusdam criminacionibus, quibus ^c accusabatur Patriarcha amicitiam exercuisse cum hominibus, qui postmodum heretici detecti sunt, ac de alijs indicijs in illum productis Fidei parum sinceræ. Quare cum ea post latam Tridenti sententiam nondum extincta vigerent, tametsi aded exilia, vt numquam siue ad pœnam, siue ad carcerem satis fuerint, tamen, vt retinuerant Paulum III. Iulium III. & Paulum IV., ita pariter retinuerunt postea Pium IV. eiusque successores, ne pallium ipsi concederent. Denique in cœtu sanctæ Inquisitionis, habito 24. Octobris anno 1585. Sixtus V. qui ante Pontificatum Frater Felix Perettus è Monte alto ^d, sententiam cum alijs compluribus Theologis protulerat Grimo aduersantem de ea causa, super qua ille postea in Concilio absolvitus est: pallium eidem solemniter denegauit, ac perpetuum de illo silentium impo- sit. Quod si ex falsa suspicione prouenit, non modicam ^e com- miserationem promeruit Patriarcha, egregijs quippe dotibus non ingenij minus & animi quam sanguinis præditus, à Principibus amatus, & litteratorum amator.

^a In Actis Paleotti.

^b Cuncta ex-
tant in volu-
mine memo-
rato litera-
rum, quod ab
Albiso Car-
dinali accep-
ti.

^c 11. Septem-
bris 1561. vt
ex origini li-
scriptura, in
memorato
literarum
volumine
contenta.

^d Vide
Vghellum in
Ital a sacra,
inter Patriar-
chas Aqui-
leiz.

^e b Diarium
18. Septem-
bris. Acta
Salmaricæs
& Paleotti.
i Litteræ Bor-
rom. ad Le-
gatos 2. Au-
gusti, & Le-
gatorum ad
Borrom. viii.
mo Augusti,
& 26 Sept.
1563.

Postridie quam hæc sententia lata est, Lotharingus iter cœpit ². Romam versus ³, & cum eo egregius comitatus Episcoporum ac Theologorum, inter quos Pragenis Archiepiscopus numerabatur.

Venit per eosdem dies Tridentum Commendonus, accitus à ³, Legatis, & inde missus in Poloniam iussu Pontificis, tamquam ip-
sius Nuntius ⁴, cum mandatis ab Osio confectis, qui Pontifici au-
tor fuerat, vt illum mitteret, positis ob eius oculos proximè futu-
ris Comitijs illius Regni, in quibus viri huiusmodi præsentia,
quem ipse in Germania expertus fuerat, validum fuisset columen
Religionis, & ingens leuamen Ecclesiasticæ libertatis; illic recens
percusa. Et euentus consilium comprobavit, quod Historia nostra
postremò recenfabit.

Alter

- 4 Alter quoque præclarus Antistes sub idem tempus Tridento pro-
fectus est in Hispaniam Nuntius. Is fuit Vicecomes, & desti-
natus à Pontifice Hispanicæ Aulæ, & idcirco Romam ab eo-
dem reuocatus, quod simul edoceretur Pius opportunè de præteri-
to ac præsenti Concilij statu, vnde paratiore esset animo ad futu-
ra Lotharingi colloquia. Eapropter duplex illi tradita fuit rerum
narratio ; altera , vt iic loquar , legalis , Paleotti opus, quâ expone-
batur quidquid peractum & agitatum fuerat in cœtibus cum ge-
neralibus tum peculiaribus , & rationum capita, in singulis articu-
lis emendationis expensa : altera , quæ poterat appellari politica ,
à Morono dictata suo & collegarum nomine ¹, de ijs quæ Princi-
pum intererant , de conditionibus & potentia Oratorum , de Præ-
sulum affectionibus , ac præsertim de consilijs in posterum seli-
gendi. 1563.
Litteræ Le-
gat. ad Bor-
som. 19 Se-
ptemb. 1563
& Acta Pa-
leotti.

5 Posterioris summa erat : Quadruplici ratione procedi posse , ni-
mirum , aut Synodum protrahendo , aut præcidendo , aut eam ter-
minando , aut suspendendo. Si protraheretur , à Legatis pessimum
existimari , vt pote quodd hæc incommoda oriri possent : primò ,
schismatis periculum , siue ob discordias semper enascentes inter
Pates , siue ob mortem alicuius Principis , quæ statum orbis terra-
ruñ peruerteret : secundò , tam diurna tot Episcoporum absen-
tia à suis Ecclesijs : tertio , sumptus Apostolicæ Sedi intolerabiles:
postremò , audacia , quam sibi arrogabant Episcopi inter se coniun-
cti , adeoque penè formidabiles petendi semper nouas in commu-
ni prærogatiwas , & noua priuatim beneficia ; quod etiam Principi-
bus contingebat , qui rebantur , extante Synodo frænum à se teneri ,
quo pro suo arbitratu Pontificem circumagerent.

6 Pessimum quoque censi , si Synodus præcideretur , præsertim
ob communem offensionem ; quæ tamen mitigari potuisset , si an-
tequam illa præcideretur , emendationis perfectæ Decreta præces-
sissent , adeò vt mortales animaduerterent , alterum ex alterius me-
tu nequaquam fieri , simulque si qua conspicua causa expectaretur
(vti plures ex parte Principiū euenturæ fuissent) quæ Pontificis
in eo consensum defendeleret. Verùm tametsi hoc præcisionis con-
silia semper plus minùsve equalium esset noxiūm ; re ipsa tamen
eius minas intentatas prodesse posse , vbi Oratores nimiam aucto-
ritatem sibi arrogarent , aut progressus celeritatem impedirent.
Hic plurimū de Lunensi conuerebantur , ea quæ ille egerat ,
& nos sparsim narrauimus , commemorantes. Tantò absurdiorē
conspici rationem illam agendi in ministris laicorum Principiū .

Q q q q 3 **quantd**

1563. quantò luculentior testis poterat esse Synodus & moderationis quâ Legati Pontificis agebant de libertate, & sinceritatis de morum emendatione. Addebat, nimis credere Lunensem quibusdam è suis Præsulibus, Romæ parum benevolis: ceterum ab illo intentum negotio animum geri, plurimumque auctoritatis possideri, auctæ ex arcta & assidua communicatione per tabellarios cum Cæsare & cum Rege Romanorum: tum à Cæsare tum à Lunensi parum suam mentem aperiti de breuitate, aentibus, intendi à se ut expediretur Synodus, non præceps ageretur; quæ voces ad res peculiares admotæ, poterant à singulis explicari pro suo arbitratu: sed animaduerti, omnem lapidem à Lunensi moueri & Tridenti & cum Cæsare, ad Synodum protrahendam, & audiari, eò tendere postrema mandata ab Hispania ipsi reddita; oportete, ne se Pontifex tam audum festinationis ostenderet, ut debitam argumentorum grauitati trutinam omitti veller.

Reiecit tamquam noxias prolixitatem & præcisionem: monstrabatur, optimum esse absolui Synodum tum ad fidelium utilitatem, tum ad Ecclesiæ dignitatem; sed dubitari ne obstituri essent Cæsar, & Galliæ atque Hispaniæ Reges, ob causas quas Legati alias scripsierant: tamen cum absolutionem Synodi expeterent Lusitaniz Rex, Italiæ Principes, & præcipue Veneti cuncti abscissionem perosi, & insuper diuturnitatem Galli, quod citius Lotharingum & Episcopos suos recuperarent; nequaquam extra spem esse Concilij absolutionem, ad quam præter Gallos facile posset etiam aduci Philippus Rex, præsertim conscientiæ communisque utilitatis ergo, & oblatâ ipsi à Pontifice, quantum honestas sineret, postulatorum omnium concessione, cuius fortasse spes diuturnitatis appetentiam in Rege nunc alebat; & ipsius consensu posito, Cæsarem minimè aduersaturum.

Faciliorem tamen absolutione, ac tolerabiliorem diuturnitate ac præcisione suspensionem censi: illi acquieturos omnes Principes à bello alienos, quoniam id temporis non damnarentur solemniter hæretici, adeoque neque hi ad vltionem irritarentur, neque illi compellerentur ad arma capessenda, quibus conuocatam ipsorum petitionibus Synodum exequorentur: quod si ante suspensionem absoluissentur emendationis leges, & in opus deducerentur, quarum desiderio potissimè Synodum Principes flagitarant, fore ut alacres cuncti conquiescerent. Verum haud decere, ut Pontifex suspensionis auctor esset, nec eam proponeret; sed ut alios exaudiret, solùm impellens Principes, ut illam à se peterent, dum fixum

fixum immobiliter animatum absolutioni præ se ferret. Monebant, à Cæsare, iam annis graui, & infirmâ valetudine, magnam negotiorum partem committi Regi Romanorum, inter quem & Hispaniarum Regem, sororis suæ virum, intercedebat arctissima necessitudo; hinc omni studio curandum, ut Maximilianus bene affectus haberetur. Optari ab illo, ut suæ res cum Aula Romana ex voto componerentur, atque ut ibi in pretio ipse haberi videatur: quare absolutâ ipsius causâ, ex sententia quam omnes Legati propediem scribebent, opportunum esse, peculiarem Nuntium ad eum mitti tum honoris tum benevolentiae comparandæ gratiâ; præsertim, quoniam cùm ille à parente plerumque abesset, non poterat transfigendis cum eo negotijs satis esse Delfinus.

9. Concludebant: Super omnia conferre ad Synodum facile terminandam, ad utiliter suspendendam, ad abrum pendam minori cum detimento, & maiori cum dignitate, reparationem disciplinæ priùs stabiliri; id porrò euenturum, ubi Patres intelligerent, velle Pontificem Decreta sanciri pro maiori suffragiorum numero, tametsi complures obstant in rebus ad dogma non spectantibus. Confectâ morum emendatione, licere confidentius loqui; & etiam de articulo ad Principes laicos spectante fieri posse, ut aliqua iniuratur ratio, quâ utriusque parti mutuò fieret satis.

Postremò duo significabantur; alterum, inesse quidem Légatis auctoritatem aliquam, & intimam amicitiam cum Oratoribus; sed his, cùm ad tradita sibi mandata consulenda redigebantur, non nisi obtemperare Principibus licere. Alterum erat, Lotharingum (de quo ibi parcissimè dicebatur, quia plurimum anteà scriptum fuerat) tantum posse apud Hispanos, quantum cum ipsis coniungebatur, non quantum ad eos pertrahendos satis esset.

10. Ita Legati scripsere in litteris Vicecomiti traditis. Ex quo animadvertisitur, quantum id temporis dubitaretur, oportere præcidi ante fructum plantam illam, tot sudoribus totius orbis Catholici irrigatam, & quantum debeatur inenarrabili labori eorum cultorum, qui ad ferendos fructus eam adduxerunt per salutarem ac perpetuam fecunditatem ad Ecclesiæ emolumentum. Sed maximorum bonorum autores parcè plerumque Fama remuneratur; quippe quæ maximos labores ignorat idcirco exantlatos; at vero magnificè illos concelebrat, qui humanum sanguinem fortunatè profuderunt, quoniam in ipsis solis difficultas operis æquè ac ipsum opus dignoscitur.

HISTO-

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

ARGVMENTVM.

 Spera Gallici Regis mandata ob notitiam habitam de parata Principum emendatione, & ab aliis nuntios; quorum falsitatem is postea doceatur à Lotharingo. Acerbissima Ferrerij contestatio in generali confessu. Responsio Caroli Graffij Episcopi Montis Falisci; & alia illius facti conditiones. Lunensis ad contendendum paratus, quod non obtinerec postularam declarationem aduersus particulam, proponentibus Legatis. Contrarius aliorum Oratorum sensus; sed Gallus & Lusitanus ad illi adhærendum in eo coacti, & Cæsarei negantes ipsas assentiri absque mandato Ferdinandi, ad quem litteræ scribuntur. Patrum sententia de uno supra viginti articulis emendanda discipline, ac potissimum de Episcoporum electione, de actis in ipsorum assumptione, de Cardinalibus, de immunitate Collegiorum Ecclesiasticorum ab Episcopis, de impertiendis Sacerdotiis curam animalium habentibus per concursum, & de primis iudicis Ordinariorum iurisdictioni relinquendis. Sessio à Legatis proposita, in qua solum hac viginti & unum capita statuerentur, ceteris, ac præsertim articulo Principum futura Sessioni remissis; de quo plures consentiunt, tametsi multis contradicentibus. Errores & mendacia frequentia Suavis, sparsim confutata. Voluntas Cæsaris & Romanorum Regis de Conciliij absoluzione. Sensus & nota Ferdinandi.

dinandi de postrema correctione paratorum Decretorum. Eiusdem responsa ad Lunensis postulata de particula, proponentibus Legatis, & consilium in eo suscepit. Profectio Ferrerij. Quare Tridenti habitæ de quibusdam quæ Pontifex in Senatu egerat, & scriptæ ab ipso ea de re cause. Sententiarum discrepantia de matrimonij clandestinis, & de subiectione Episcoporum in varijs rebus Archiepiscoporum potestati. Capita constituta inter Pontificem & Lotharingum de Concilio. Pontificis sententia in septem Gallie Episcopos, & vocatio in ius Narrensis Reginæ; sed sine progressu, & quare. Lotharingus Româ profectus. Eius transitus Venetijs, ibique ab eo acta cum Oratoribus Gallicis, qui illò secesserant. Adhibita ab his apud Regem studia, ut ipse Lotharingum à Concilio abalienaret. Responsum Philippi Regis ad Legatorum epistolam, & ad Pontificis querimoniam in ipsius ministros. Varia Tridenti perpensa de primis iudicij, de immunitate Collegiorum, & de priuilegijs Ecclesie Gallicane. Initum consilium de apponenda in fine Concilij particula, saluâ semper auctoritate Sedis Apostolicæ. Sesio undecimo Novembris celebrata. Canones & Decreta de Matrimonio: aduersæ de clandestino sententia. Functionis prolixitas, & res ibi mutatae aliter quam parate fuerant ac propositæ, ac præsertim de subiectione Episcoporum Archiepiscopis. Nova Sesio ad nonum Decembris denuntiata.

Pars III.

Rrrr

CAPVT

1563.

CAPUT PRIMUM.

*Mandata à Rege Gallia suis Oratoribus & Lotharingo tradita.**Epistola à Lotharingo illi rescripta. Ferrerius ad exequenda mandata contestatus. Responsio Episcopi Montis Falisci. Varia Suavis errata.*

Non multum effluxit temporis, cùm in eo pelago, quamuis semper sua inter littora contento à diuina prouidentia, alia tempesta coorta est. Oratores Gallici ad Regem miserant paratas morum emendationes, & inter eas Decretum de laicorum potestate secundū n priorem formam seueriorem, non item secundū posteriorem iniorem. Et quoniam Consilium regium ingenia male affecta in iurisdictionem Ecclesiasticam continebat, interpretari cœperunt ea capita, quasi ad eam amplificandā, confecta in detrimentum Regiae auctoritatis: quam existimationē fouerunt variae narrationes falsæ eorum quæ Tridentum moliretur. Quapropter ad Oratores & Lotharingum Regis nomine scriptum est^a, quævis alia præstolari Principes à Concilio, quām quæ in legibus paratis cernebantur; vbi cùm essent reformati Ecclesiastici, vngues ipsis pretendebantur, & præcidebantur Principibus. Refiri præterea, illic haberi consilium declarandi irritum coniugium Nauarrei Regis demortui cum Ioanna Regina, & Henricum eorum filium nothum, minimeque successionis capacem, ex quo Regnum illud aliorum prædæ desereretur. Regem Galliæ tam enormia detrimenta numquam passurum: obsterent cunctis rationum neruis, verborum robore, & contestationibus publicis, ipsius Oratores; & vbi contestatio in irritum caderet, tum ipsum Præsules Galliæ illinc secederent, ne quid auctoritatis adiicerent, non quidem assensu, sed nedum præsentia, inquis illis Decretis.

Hæ litteræ perueherunt cùm Lotharingus profecturus iam erat.²

b Litteræ Lotharingi ad Regem 17. Septembris, in eodem libro Gallico, impresso iterum cum appendice anno 1654. Quare pridie quām discederet, ita respondit^b: Mirari se, à Rege fidem haberi nuntijs eiusmodi de Conuentu ad eum sacrosancto, vbi aderant tot Regis famuli, vbi ipse, studiosissimus atque addictissimus Regis obsequio, consiliorum omnium erat particeps, & ne vnam quidem horam præteriisset, quin Regem certiorem faceret de hisce noxijs consilijs; & vbi si deessent reliqua, Cæsar, Philippi Regis, cunctorumque Principum ministri aduersaturi fuissent cūiuis indicio detrimenti aduersus regias successiones ac prærogatiwas.

tiuas. Huiusmodi molitionem ne in mentem quidem illis optimis 1563.
Patribus incidiisse : solum haud licuisse Legatis denegare præferuidis multorum Antistitum postulationibus , inter emendationes disciplinæ quædam capita poni contra detrimenta, quæ in quibusdam , non autem in Regis Gallici regnis, libertas Ecclesiæ , & Episcoporum dignitas patiebantur : idcirco se à Rege petere, né vñquam huiusmodi nugis crederet. Velle se Romam pergere, eâ temporis opportunitate vñsum , dum Patres de quibusdam rebus disceptarent, in Sessione, duos menses postremo dilata, sanciendis, quod postea liber ab eo in Pontificem obsequio, posset absolutâ Synodo ad Regem reuerti. Hæc Lotharingus.

3 Sed non ita studuerunt Oratores acceptis Regis mandatis rescribere, Aulamque ab errore deducere, quamquam scirent, numquam venisse Patribus in animum, irrogare notam filij non legitimi Henrico puero , & Decretum generale de Principibus fuisse admodum mitigatum , Prælides verò ad ipsum iterum mitigandum operam polliceri. Oratores igitur Legatos adiçere , & animi proposito ipsius celato, ne ab illis præpediretur, primò conati sunt culpam omnem ab Aula regia remouere de recenti discessu quorundam Galliæ Episcoporum ; testati , id accidisse aduersus quam vellet Regina ^c, quæ statim ac id cognosceret, eorum imperatura redditum credebatur. Postea retulerunt, valde lèatum Regem, quod audiret, ibi optimam morum correctionem agitari : se iussos à Rege fuisse quædam ipsius nomine à Concilio postulare.

^c Littere Legatorum ad Borrom. 20. & 23. Septembris, 1563.

4 Illos percontati sunt Legati, quænam essent ea postulata; redditoque ab Oratoribus responso , generatim leuia quædam esse : ipsi, ne morositate suâ certamen succenderent de particula adeò agita ta , proponentibus Legatis , illico consensere. Verum Ferrerio die vi gesimâ secundâ ad dicendum admisso, longè alius ab expectatione ipsius sermo personuit ^d. Vtebatur ille viuido dicendi genere , sennentijsque exornato , sed aspero & aculeato atramento. Historiæ munus mihi esse videtur ea referre , quæ sincerorum hominum mentem edoceant , non quæ prauam maleuolorum affectionem vellicant.

^d Oratio extat in iam dicto libro Gallice, & in Actis Arcis Elie.

^e Oratio typis vulgata sic loquitur. Monumenta eorum, qui eam audi erunt, refutare 140. & in alijs pluribus affirmant, eam esse alia ab ea que recitata est.

5 Quinquagesimum , ait ille , supra centesimum annum esse ^e, ex quo Gallia reparationem Ecclesiasticæ disciplinæ collapsæ postulabat, quemadmodum testabantur in primis doctissimus Gerson, Parisiensis Cancellarius , in Synodo Constantiensi , & posteà tot Orationes auditæ in Tridentina. Hac tantummodo de causa missas fuisse à Rege Christianissimo legationes suas ad Concilia, Constantiense,

1583. tienne , Basileense , Lateranense , ad primum & ad hoc secundum Tridentinum (Concilium sub Iulio III. non connumerabat, quippe cui restiterant Galli) & adhuc tamen fructum expectari. Huic negotio à Patribus haud satisfactum pet anteactam dogmatum decisionem , cùm debitori minimè fas sit vnum pro alio soluere , creditoribus etiam inuitis : à Gallis huiusmodi definitiones numquam fuisse postulatas. Quod si alij postularant (indicabantur Hispani) oportere Patres reminisci, in iudicio, appellato *Familia herciscunda*, siue de patrimonij diuisione, primam partem deberi primogenito, qualis erat in Ecclesia Rex Christianissimus.

Sed posset fortasse responderi, iam ed deuentum esse, vt per longam emendationum syllabum negotio tandem consuleretur. Hac de re præcipue locuturos adesse Oratores , syllabum illam, præter adnotaciones à se confessas, fuisse cum Rege ab eisdem communicatum ; qui auditis suorum Principum Consulorumque sententijs, nihil in eo compererat quod esset idoneum ad continendos in officio Catholicos , ad reconciliandos aduersarios , ad imbecillos confirmandos : parum esse quod congrueret , & multum quod aduersaretur antiquæ Patrum disciplinæ. Paucis : illud non esse emplastrum Isaiae, quo Christianæ Reipublicæ vulnera sanarentur; sed potius emplastrum Ezechielis, compactum tantummodo ad obtegendum, per quod eadem , tametsi restituta sanitati , recrudescerent. Id quod apponebatur de infligendo Principibus anathemate (ita habebatur in priori forma , non in posteriori , vt dictum est) nullo exemplo veteris Ecclesiæ nisi, ac per ipsum seditiosam quasi fenestram rebellionibus aperiri : caput illud integrum de Principibus non aliò tendere, nisi ad deprimendam libertatem Ecclesiæ Gallicanæ , Regumque Christianissimorum maiestatem. Hi cùm semper in fide Romanæ Ecclesiæ perstisset, tamen veterum Imperatorum exemplo multa edita sanxisse de rebus Ecclesiasticis, non modo à Romanis Pontificibus haud improbata , sed eorum quædam sua inter Decreta ab ipsis relata, connumerantibus etiam inter Sanctos , præcipuos illarum legum autores , Carolum Magnum & Ludouicum Nonum. Ex præscriptis à Rege sanctionibus rectas fuisse Gallicanas Ecclesias ab Episcopis, non post pragmaticam sanctionem , sicuti nonnulli dicebant, aut post concordiam Leonis Decimi ; sed quadringentis annis antequam prodiret in lucem Decretalium Pontificalium volumen. Has leges, ex parte collapsas temporis vitio , velle Carolum Regem , vbi ad maiorem ætatem peruenisset, ad pristinam obseruantiam reuocare ; siquidem nihil

1563.

nihil in ipsis Ecclesiæ doctrinæ, veteribus Pontificum Conciliorumque Decretis, & Ecclesiasticæ disciplinæ perfectioni repugnabat. Per eas haud vetari ne Prætules orarent, concionarentur, elargi- rentur, siue, si verius esset loquendum, pauperibus sua redderent, & ne Episcoporum sedibus admouerentur, ibique retinerentur solum idonei.

7 Tum perrexit vituperare pensiones, reseruatas ex alio titulo, quam si Episcopus, inutilis effectus, eas sibi ad alimenta retineat, adiutore ad Episcopatum assumpto, sacerdotia multiplicia; eadem pro certo capite resignata, communem usum regressuum; expectatiwas annatas, præuentiones. Postea eod prolapsus est, ut negaret, de rebus ad animi salutem spectantibus in possessionis iudicio, licere litem agere ante alia tribunalia præterquam Regia; & in iudicio proprietatis, aut in causis criminosis, etiamsi litigator esset Episcopus aut Cardinalis, ante alium iudicem præter Ordinarium, aut à Pontifice delegatum, sed intra Galliam. Defendit consuetudinem prouocandi ab abusu, ut Galli loquuntur, quo deluderentur, non quidem mens summi Pontificis, cui debitum obsequium Gallia semper exhibuerat, sed homines fraudulenti, qui beneficia ab ipso Pontifice per fraudem extrahebant. Nec minus propugnat, inesse Regi potestatem, à Deo illi traditam, vtendi, ad releuandam regni necessitatem, cunctis bonis Ecclesiasticis, tamquam domino tum Gallorum tum regni vniuersi, & tamquam fundatori ac domino omnium ferè Ecclesiarum. Mirari se, à Patribus, qui ad reparandam disciplinam Ecclesiasticam eod conuenerant, tunc eam omissâ operam nauari ad emendandos Principes, quibus, tametsi discolis, iubet Apostolus obtemperari. Idcirco ab ipsis Regem petere, ne quid aduersus ipsius auctoritatem, Ecclesiæque Gallicanæ libertatem tentarent; aliter iussos esse ab illo Oratores intercedere (secundum formulam latinam) quemadmodum re ipsa intercedebant. Si verò Regibus prætermisssis vellent operam impendere ad ea quorum causâ conuenerant, & quæ genus humanum ab ipsis præstolabatur, iniunxisse Regem Oratoribus, ut omni studio sacrosanctum opus adiuuarent.

8 Expositâ Règis legatione, tandem adiecit suo nomine, imitandos esse Ambrosios, Augustinos, Chrysostomos, qui hæreticos debellarant, non Principibus ad arma concitatis, ipsis verò paronychias tantum curantibus; sed exemplo, virtute, precibus & concionibus. Hac industria ab illis sanctissimis Episcopis Ecclesiam fuisse purgatâ, & informatos Theodosios, Honorios, Arcadios, Va-

Rrrr 3 lenti-

1563. lentinianos & Gratianos : idem expeti, idem sperari ab illius Synodi Patribus actum iri.

F A C T A A R C I S: **A E L I Z 23. S E P T E M B R I S 1563.**

g Littere Legatorum super adducta.

Oratione absolutâ, primus Legatorum ab eo petijt, vt ad breue temporis spatium secederet, quò de responsione deliberaretur^f. Sed Orator: Se nihil de ea sibi reddenda laborare. Hinc Legatus arreptâ opportunitate libertatis integræ sibi seruandæ, ad Patres conuersus adiecit: Eapropter liberum ipsis esse, aut dum sententias dicerent, aut aliâ ratione responsum reddere. Cum autem egredieretur è confessu^g, Ferrerio dixit, Ipsum imitatum fuisse veteres Tribunos plebis, qui aduersus Confulum leges intercedebant. Ad ea Gallus: Non nisi proba à se deposci. Legatus verò: Nec pariter nisi proba Synodum velle.

Incredibile est, quonam odio excepta fuerit à Conuentu ea concio. Oratores Cæsarei ad Ferdinandum scripsere^h, ab illa cunctos graui animi dolore affectos fuisse, & quibusdam etiam ex Gallis vehementer eam dispucluisse. Salmanticensis addit in suis Actis, cui pariter assionant litteræ Iadrensis Archiepiscopi, auctam ex eo suspicionem fuisse, prius de Ferrerio conceptam, insinceræ religionis. Noluerunt itaque retardare confutationem illius orationis, quam dissonam à religione obiurgationem, non regiam legationem existimabant. Postridie loquendi locus dabatur ex ordine Carolo Grassio Bononiensiⁱ, Antilifti Montis Falisci, qui Lotharingo processerat obuiam, sicuti narrauimus, Pontificis nomine, vir egregiâ virtute, postea verò, præter Apostolicæ Cameræ Clericatum, varias prouincias & ipsam Vibem moderatus est in subsecuto Pontificatu, ac dein inter Purpuratos adscriptus, summis in Christiana Republica muneribus perfunctus. Is igitur ne vnum quidem dieni passus est communem illam contumeliam impunè abire. Et quanuis alij postea linguæ vim adhibuerint, Grassius tum celeritate, tum plausu primas tulit. Non tamen aduersarium confutationi suæ præsentem ille habuit: nam Galli prænoscentes, ijs qui dicturi erant se quasi signum futuros^k, consultò se à cœtibus abstinuerunt. Grassius antequam rem ipsam aggredieretur, hoc exordio vñus est^l.

k In Litteris dictis Cæsarianis, & in litteris Legatorum ad Borrom.

27. & 29. Septembris 1563.

l Grassij sententia summa in re futurab. A. & is, sed integræ est penes Auctorem.

Aliud omnino procœdium à se fuisse paratum orationi suæ; sed 11 Ferrerij concionem prius auditam, in causa esse ut illud mutaretur. Optari à se, produci ab Oratore mandata Regis diserta ad id peragendum. Etenim nec rei peractæ conditio illorum præsumptioni fauebat, nec in huiusmodi ministris satis erat vniuersalis quædam facultas, quod suaderetur tamquam credibile, id ex Regis voluntate committi. Dum ipse sibi redigebat in memoriam Pipinum, qui

qui Zachariæ Pontificis operâ Rex inunctus fuerat à Bonifacio Episcopo Moguntino; Carolum Magnum, è Pipino natum, qui ob eximias in infideles expeditiones à Leone III. primus occidentis Imperator constitutus est, & subsecutos Gallię Reges, qui propter egregiam defensionem Ecclesiasticę libertatis, promoverant ab Apostolica Sede nomen *Christianissimorum*; quonam pacto sibi posset in animum inducere, consentanea esse voluntati Principis, eorum in regno, in sanguine, in nomine successoris, ea legationis mandata, quæ tam audacter exposuerat Orator, & ab ipsis tam moleste fuerant auditæ? Cuinam ex eruditissimis illis Patribus in aures vim quam inciderat, nominari in Oecumenicis Concilijs intercessionem quasi Tribunitiam, quæ in seditionibus popularibus usurpata est? in eo loco, vbi nonnumquam in habenda de moribus deliberatione, ipsis Cæsaribus denegatum fuerat interesse, vti Nicolaus priimus ad Michalem Imperatorem scriptit, velle Oratores non solum interesse, sed de moribus Ecclesiasticorum leges præscribere? vbi Diuinus Spiritus per ora sacerdotum loquitur, Oratorem laicum gloriari, se Spiritui sancto resistere, atque intercedere? vbi magnus Constantinus, tametsi rogatus à tot Patribus, iudicium proferre ausus non est, Oratorem ausum esse ore suo quasi cunctos Patres damnare? Nulla ratione credi posse, id Christianissimi Regis consensu ac voluntate peractum. Quo tandem nomine se Gallos appellasse creditores, quibus non posset debitor viuum pro alio ipsis inuitis persolue? num illos ex eo creditorum ius adeptos fuisse aduersus Patres, quod hi calamitates illius regni, non modò sibi communes, sed proprias existimarant? num ex eo, quod sola charitas subueniendi collapsi illi regno, ipsos ex quavis Christiani orbis parte traxerat ad impendendam substantiam, sudorem, & fortassis etiam vitam? Quid porrò ad eam arguendi formam dicendum erat, quâ tuebatur Ferrerius suæ regionis leges, quod Episcopis conciones, elemosynas, & eiusmodi pia opera non prohibebant? Diceretur illi venerabili Coronæ, Oratoris pace, & pro debita huiusmodi loco libertate, id esse sophisma, doctissimis eorum auribus indignum; perinde, quasi pijs hisce operibus non interdictis, par sit præterea, Regis arbitratu peragi reliqua ad Ecclesiasticam immunitatem iurisdictionemque spectantia, dissipari Ecclesiæ bona, dijudicari Episcopos & Clericos à laicis tribunalibus, aduersus Apostolicam traditionem, Decreta Conciliorum atque Pontificum, & omnium ferè Patrum documenta. Legeretur id quod ea de re decreuerat Nicolaus I. in litteris ad Episcopos, congregatos in oppido Coniunctino,

1563.
¶ Ut refert
Gratianus
distin& 10.
Cap. 1.

cino, & Symmachus in sua secunda Synodo Romana ^a, & quæ idem Nicolaus scripsit ad Michaelem Imperatorem, & Gregorius Nazianzenus ad suorum temporum Cæsares. Legeretur Augustinus in dialogo contra Petilianum, vbi affirmat, posse leges Cæsares fauere, sed non aduersari Ecclesiasticis. Legerentur Decreta Gregorij VII. & Innocentij III. in Concilio generali Lateranensi. Legerentur denique ea, quæ sanxerat super libertate & immunitate Ecclesiæ Synodus Constantiensis Sessione decimanonâ. Quando tam ardenter Orator Patres reuocabat ad Ecclesiæ priuæz ni-torem, vellet ipse quoque, omissis recentioribus Regis priuilegijs, odio non habere candorem pristinamque libertatem Ecclesiæ; & in memoriam sibi redigeret id quod ore Danielis eidem Ecclesiæ dixit Deus: *Ea gens, & illud regnum, quod tibi non seruiet, peribit.* Quod autem Orator narrabat, Galliam per centum quadraginta annos à summis Pontificibus petiisse quædam peculiaria, & per id temporis nouarum rerum consilia fuisse nutrita, nimis in comperto esse, quo pacto id in rem euaserit Galliæ Regibus in populo-rum illorum concordiam, in illius regni salutem. Concludebat, Legatos ac Patres rogans, vt cùm ageretur de re grauissima, curarent sibi tradi Oratoris concionem, ac Regis mandata, & de illis deliberarent.

Incerti auctoris apologia deinde prodijt, factio Synodi nomine, ¹² in eamdem orationem, & quædam huius summa, quam Ferre-rius ^b affirmabat mutatam fuisse, adeoque se grauatum; & facti culpam coniecit in Pelueum Archiepiscopum Senonensem, qui potissimè factum improbabat. Quamobrem questus est apud pri-mum Legatum, ostendens, hinc se compelli ad orationem suam, eiusque defensionem vulgandam ^c. Mirari se, esse qui reuocaret in dubium Regis mandata, quasi minister tam acre consilium suscep-turus esset sine peculiari sui Principis mandato. Accepta à se fuisse mandata disertissima, Lotharingo, vesperi pridie quām ille discede-ret, clām ostensa, eademque velle se ostendere Legato similiter sub arcana fide. Contestationem suam sub conditione fuisse denuntia-tam, siquid detrimenti Regi & Ecclesiæ Gallicanæ inferretur: & quod sub conditione denuntiatur, conditione non positâ, suapte naturâ quasi non factum euane-scere. Respondit Moronus: Ignorare se, quodnam esset scriptum illud, quod aiebat Ferrerius circumferri. Verè sibi visum esse audiri à se in ea denuntiatione res absurdas, adeoque se libenter eam visurum, pro eo ac Ferrerius se ostensu-rum affirmabat, quò melius de responsō cum Patribus deliberaret.

Hoc

^a Litteræ
Legatorum
ad Borrom.
27. Septem-
bris 1563.
^b Haec scri-
ptura iam
diplæ extat
in libro Gal-
lico citato.

13. Hoe Oratoris facinus Legatorum animum vehementius retrahit & ab eo consilio, ad quod ille Pontificem adeò stimularat: etenim sibi visi sunt aperte cognoscere, Ferrerium cupidum esse noui conuentus in Gallia, ubi concordibus cum magno Cancellario votis Regem constitueret Ecclesiæ Gallicanæ caput, Angliam imitatus, & Ecclesiæ bonis, Sedemque Apostolicam obedientiâ spoliaret: & cùm animaduerteret, suum consilium promptè non suscipi, opportunitatem ab eo quæri, ad id quod ipse intendebat, quauis ratione perficiendum.
14. Edidit confessim Orationem Ferrerius¹, qualem nos attulimus, & posteà etiam apologiam. Verùm Præsides in ea ad Borromæum missa plurima obseruarunt, quæ variabant, diuersa ab oratione ab Oratore recitata, ex communi iudicio Patrum, qui eam audierant. Iam verò antequam progrediar, oportet ut Suaue castigem ob multa quæ falsò commentus est in postremis hisce rebus, ab ipso & à me recensitis.
15. Dicit, mandatum contestandi peruenisse ad Gallos 11. Septembris, & ab ipsis fuisse vulgatum, quò Patres remouerent à Decreto de Principibus laicis: sed oppositum euenisse; id enim centum Patres permouit, ut scripto conuenirent, se de reliquis capitibus haud locuturos, nisi illud à Legatis reponeretur.
16. Ne guttula quidem veri. Oratores mandatum adeò celarunt, ut nec Legati, nec Cæsariani, nedum Episcopi tenuissimam illius lucem viderint; quemadmodum liquet ex tot litteris Legatorum ad Borromæum, & Cæsarianorum ad Ferdinandum², post undecim Septembris, & ante contestationem, in quibus ne vestigium quidem. Nec vestigium pariter extat in amplissimis mandatis, à Morono traditis Vicecomiti die 19. Quin in epistola diei 20. significantes Legati, à se petijsse Oratores in Conuentu verba facere, ab omni suspicione huiusmodi se alienos ostenderunt. Prætereà fragor & publica denuntiatio Patrum apud Legatos, nolle se de reliquis capitibus quidquam loqui, ubi caput de Principibus excludeatur, non modò ab huiuscemodi causa non sunt profecta (sicut patet ex litteris Cæsarianorum ad Cæsarem, & ex omnibus iam productis monumentis) sed fieri non poterat ut inde nascerentur, cùm fragor ille ad vesperam diei decimi excitus fuerit, ut Legati Borromæo significarunt die postero, adeoque ante undecimum, quo die (quod narrat Suauis ipse) mandatum regium ad Oratores peruenit. Sed quid plura, si Lotharingo ipsi apertum illud fuit arcaniissime non ante diem 17. quemadmodum Ferrerius posteà Moro-

Pars III.

Sss

no

1563. no fassus est, & nos retulimus? Quod autem ne verbum quidem faciat Suavis de neruoso Grassij responso, nihil mirum, cum vni- cuique odiosum sit, aduersari rationes producere.

Scribit insuper Pontificem, conuerso animo ad superandas Con- cilij difficultates, in suis colloquijs habendis cum Lotharingo, iniunxisse Legatis, vbi Sessio præstituto tempore celebrari non posset, ad duos menses protraheretur. Mendacissima narratio: Pontifex enim numquam dubitauit id effici non posse antequam experiretur: idcirco Borromæus in litteris ad Legatos ante medium Septembrem dicebat, superuacaneum censeri, de eo quod specta- ret ad futuram Sessionem, loqui, cum pro certo poneret Pontifex, tabellarium illum ipsam iam habitam reperturum. Cum verò postea contrarium nuntium accepit, Legatis significauit^a, tum pro- pter prorogationem ipsam, tum propter distantiam termini denun- tiati, grauem illam ægrimoniam, quam affert infastus euentus, & Legat. ad ipsum 2. Septemb. 1563. ab re improuisa exasperatus.

Litteræ Bor- rom. ad Le- gatos 18. & 19. Septemb. 1563. Affirmat, sententias dictas fuisse de viginti articulis. Erratum in 18 paruo, sed quod indicat magnam ignorantiam & omnium Actorum, & omnium narrationum. Nam litteræ Præsidum & Cœsarianorum, & Acta tum Mendoze tum Paleotti vnum supra viginti connume- rant; ac de uno supra viginti leguntur sententiaz dictæ, & in hæc Acta relatæ, tametsi diebus Sessioni proximis vnum auferretur, vi postea palam fieret.

Refert, à Lunensi per eos dies fuisse vetitum Procuratorem¹⁹ Collegiorum Hispaniensium, quidquam postulare de reuocatione immunitatum ipsorum. Et propterea hic ostendit, ignorari à se rem adeò celebrem, & fuisse dictam, atque iteratam in cuiuscumque commentarijs, cuiusmodi fuit subitus eius discessus, ipsi vel- ut in pœnâ denuntiatus. Quin verius, sicut in Opere Suaviano post multa discernitur, cum rem ipse ignorare non posset, eam transfert in aliud tempus, & alij assignat causæ, ad tempus proximum Sessio- ni iam dilatæ, cum Lunensis petiit, vt in referuandis Pontifici Epi- scoporum causis custodirentur iura Inquisitionum; perinde ac si naëtus ipse Legatorum in eo duritiem, illam adscriberet Procura- tori Collegiorum, adeoque ipsum cogeret ad profecitionem. Ac pla- nè mirabile est, quo pacto Suavis non animaduerteret, imputari non posse Procuratori Collegiorum, sed Episcopis, illorum aduer- farijs, obicem illius exceptionis, quæ non Episcopis, sed Collegijs detrimento fuisset.

Recenset disputationem publicam de matrimonij clandestinis, 20 &

& communicationem cum Patribus omnium articulorum, tamquam habitas post Sessionis prorogationem ; cùm tamen utraque eam prorogationem præcesserit, ad eamdem impediendam.

1563.

21 Audet communisci, Cæsarem de articulo Principum scripsisse ad Moronum, *Cuncta mala praterita orta fuisse ex oppressionibus, quas Ecclesiastici tentarunt in populos & in Principes.* Immanis calumnia! Etenim nec ad Legatum, nec ad suos Oratores misit religiosissimus ille Cæsar litteras tam falsâ & offensionis plenâ sententiâ, sicut ostendunt litteræ à me productæ : satis ipse gnarus è contrario, quemadmodum Imperium Germanicum Ecclesiæ operâ fundatum est, ita Ecclesiasticorum operâ magna ex parte semper fuisse conseruatum.

22 Describit, Oratores Gallos prouocatos ad paratam contestationem denuntiandam à quodam Episcopo, qui in eodem cœtu, die vigesimo secundo, acriter differuerat de reponendo Principum articulo prætermisso. Falsitas adeò manifesta, vt non solùm Cæsariani in minuta facti narratione ad Cæsarem ^x numquam mentionem huius rei fecerint ; sed Oratores Galli biduo antè, sicuti vidi-
^{x In produc-}
^{28 Septemb.}

mus, petierint, & obtinuerint à Legatis facultatem publicè loquendi Regis nomine, sed obtecto argumento.
23 Quò reliqua eius errata præteream, ipse, Ferrerij personam agens, suadere nititur, eam denuntiationem consentaneam fuisse sensibus Lotharingi, sibi, antequam is discederet, patefactis. Sed ex aduerso, non Romæ, sed Parisijs impressa typis est epistola opposita, à nobis allata, quam Lotharingus ad Regem scripsit, cùm eius mandata Tridentum peruenere ; nec certè ab illa epistola discordantia loqui poterat cum Oratoribus. Verum est, in volumine, vulgato adhuc viuente Suaui, Gallicorum Scriptorum, quasi mercium, in odium Synodi, Romanæque Aulæ selectarum, non contingeri memoratam epistolam; quæ, vt noua editio emptores magis alliceret, illi volumini recens addita est ^y, cum aliqua modica <sup>y Anno 1654
Parisijs apud
Cramoyliū.</sup> appendice. Quod si quid in eo veri silentium excusaret, id profecto affirmationem falsi non excusaret. Legit forsitan Suauis in Ciceronis Officijs, dubitari à nonnemine, an fas esset mentiri pro amicis, qui apud ipsum Ecclesiæ Catholicæ inimici erant; & affirmantium opinioni largiter adhærens, animum solùm adiecit ad boni amici, non ad boni scriptoris officium. Nos ipsius vice id agamus, & ad rerum gestarum seriem redeamus; illi quidem obnoxij, quod suæ vituperationis pretio sinceritatem nostram commendet, nihil simulantem aut dissimulantem ex affectu partium, quæ per seipsum potius esset fuga vituperationis, quam meritum laudis.

Sss 2

CAPVT

1563.

C A P V T I I

Coorta contentio cum Oratore Hispano de particula, proponentibus Legatis. Mandata ad ipsum à Philippo Rege super eo missa.

De hoc Patrum & aliorum, ac præsertim Cæsarianorum sensus. Inducie de hac ipsa re usque ad Cæsaris responsum.

Facultas à Legatis concessa Oratoribus proponendi pro ipso-
rum arbitratu in Conuentibus, haud satis fuit, ne Lunensis
denud Regis nomine sollicitaret, vt particula, proponentibus
Legatis, aut tolleretur, aut explicaretur ^a, prout ipsi spoponderant,
vbi Rex neutri ex propositis consilijs acquiesceret. Aiebat Lunen-
sis ^b, Regem considerasse, cùm ipse tam ingentem partem orbis
Christiani possideret, se obstringi ne permetteret dici posse, inde-
ctum ætate suâ fuisse id quod tam graue detrimentum inferret
Concilijs in posterum. Et reipsa Rex significarat Lunensi, cùm sibi
ostensa fuisset Legatorum syngrapha (quoniam à Lunensi nondum
nuntios de eo acceperat, & celeritatis studio rem præuertere per
mandata curabat) neutro ex consilijs sibi satisfieri. Non quidem
promissâ declaratione in fine Concilij: nam fieri poterat, vt per-
sonarum mutatio, vel aliud quidpiam accideret, vnde in exitu
Synodi promissa explicatio omitteretur, & ea particula permane-
ret, ad perpetuam memoriam exemplumque posteritatis. Non item
alio consilio, quod ibi dicebatur à Morono fuisse cum Cæ-
sare initum; quod licet non explicaretur in syngrapha, tamen,
quantum deprehendi poterat à Rege ex quadam summa rerum
Oeniponti agitarum, erat, vt Oratoribus, petitâ priùs facul-
tate proponendi à Legatis, etiamsi hi recusarent, liceret nemine
interposito id peragere; hac enim ratione Patrum libertas haud
seruaretur illæsa, cui pariter consulendum erat: præterquam quòd
ea circuitio, præscripta Oratoribus, quærendæ priùs facultatis à
Præsidibus, inieccisset moram ac sèpè obicem ipsi propositioni, aut
saltem euentui. Quamobrem sollicitè curaret Lunensis particulæ
declarationem, secundùm postulatum ab ipso iam traditum, ac
relatum in eamdem Legatorum syngrapham. Nec remedium suffi-
ciens adhuc à Rege cognosci in promisso illic ab ipsis exhibito, vbi
ab eo utrumque commemoratum consilium reiaceretur, nimirum,
vt illi habendam curarent à Synodo explicationem secundùm epi-
stolam Pontificis; tum quia huiusmodi respectus ad prædictam
epistolam valdè ambiguus ac dubius erat, cùm fieri posset, vt epi-
stola

^a In Syngrapha 24. Junij.
a nobis suo
loco recitata:
& vide l. 21.
cap. 5.

^b Cuncta ex
ante lo litteris Legat. ad
B. 10. 27.
29. & 30. Se-
ptember, &
3. Octob. &
fusis in litteris
Oratorum ad
Cæsarem,
3. Oct. 1563.
& Lunensis
ad eundem
3. Octobris,
vbi habetur
articulus ad
Lunensem
scipitus à
Rege, 17. Au-
gusti.

1563.

stola petitioni Regis non consonaret; tum quia satis non erat quæcumque simplex declaratio, sed solemnis petebatur, & quæ referretur in Acta Concilij, ad perpetuam memoriam, publicamque notitiam. Id si Lunensis negaretur, ad imperatam contestationem progrederetur, cum offensione ac strepitu quam fieri posset minori, sed absque cunctatione, siue cum ipso reliqui Oratores concordarent, siue non concordarent.

2 Hæc mandata, decimoquarto Septembbris ad Lunensem delata, ipsum magnoperè inflamarunt, ac sollicitarunt^c; & fortassis illum ad festinandum stimulabat id quod sub arcana fide cum Cæsareis communicauit^d, nisi hoc ipsum egerit ex arte, ad eos escâ ipsorum appetentiaz congruenti pertrahendos. Velle se tam citò eam declarationem, quia cum instaret finis differendi de viginti & uno articulis, adeoque initium loquendi de reliquis, in quibus articulus de Principibus continebatur, habebat in animo, varia illi directè opposita petere, adeoque rei euentum obturbare; ac propterea optari à se, ut cunctis lingua solueretur, eius retinaculis non amplius in Legatorum manu remanentibus. Illi nequaquam se difficiles ostenderunt declarationi, quæ moderatos inter limites esset: sed huiusmodi non videbatur ipsis id quod intendebatur à Lunensi, & cuius sententia fuerat illis significata, cum is moderatores formulas, à Cæsareis oblatas, ex regio mandato reijceret. Et discordia, quantum compereo, ad hoc redigebatur, quod Legati^e consentiebant huiusmodi Decreto, ne per ea verba libertas vlli auferretur in Synodo exponendi quidquid liberet; sed Lunensis volebat, ut exprimeretur verbum *proponendi*, vel certè diceretur, ea verba, quod spectabat ad ius vlli addendum, auferendumve, perinde se habere, ac si *non scripta nec dicta fuissent*: quorum prius videbatur Legatis incommodum, posterius indecorum. Nec ipsis tantummodo permolestum id erat, sed etiam Patrum compluribus; quippe qui sibi à Pontifice relatum experibantur quantum cuperent libertatis, & ex altera parte illius violatores Principum ministros existimabant, tum in præscribendis rebus, de quibus deliberandum esset, tum in expellendis Tridento publicis Procuratoribus, tum in prohibendis peculiaribus cœtibus, qui hac illâue ratione haberentur, tum etiam in ipsis per publicas declamationes obiurgandis. Quapropter censebant, illius aggeris apertio nem sibi non laxitati, sed oppressioni futuram. Idcirco cœperunt ipsis dolere, & conqueri cum Legatis, quod esset animus vulnerandi Decreti, ab uniuerso Concilio summâ conspiratione confecti. Legatis

^c In litteris
Lunensis ad
Cæsarem.

^d In epistola
Oratorū ad
Cæsarem
3. Octobris.

^e Litteræ Moroni ad Bonom. 7.Oct.
1563. & variæ formulæ illius declara-
tionis mutuò proposi-
te, in Moroni
monumentis
contentæ.

Ssss 3 obsta-

1563. obstatum haud dispicebat; obstringebantur tamen promissione, Lunensi exhibita ex mandato Pontificis. Sed quemadmodum inter angustias augetur mentis attentio atque animaduersio, resegerunt epistolam Pontificiam, ad se Maio præterito scriptam, ex qua fidem suam Lunensi obstrinxerant, & in ea nacti sunt id, de quo Rex prudenter dubitarat in producto à nobis responso ad Lunensem; Pontificem non iubere vnum potius quam alterum Decretum confici aut curari, sed ita loqui: *Quoniam hi Principes adeò postulant Synodi libertatem, eisq; videtur per ea verba, proponentibus Legatis, qua nobis inscrys fuerunt apposita, libertas adimi; placeat vobis aut in Conuentu generali aut in Sessione proponere Patribus, numquam nostre mentis fuisse, per ea adimere Synodo libertatem, sed potius confusionem. Eapropter velle nos, ut cunctis enuntietis & declaretis, Concilium esse liberum: quod si videatur Synodo explicanda, aut omnino tollenda esse verba illa, vos acquiescatis: & insuper vobis compertum sit, quidquid conficitur à Patribus, nobis gratum fore, planeq; satisfacturum, quò Principes omnes populi cognoscant, nos, quantum in nobis erit, effecturos, ut fructuosi Concilij finem asequamur.* Quod animaduersum à Patribus nouitati repugnantibus, ansam illis præbuit ad variandam vocem, exclamantibus, Epistolam Pontificis prudentem ac sanctam esse, & adamassim adimplendam, remissa deliberatione Concilio, Legatis tamquam auctoribus nihil certi proponentibus.

In hanc igitur sententiam Lunensi responderunt Præsides. Sed ille conditionem non accepit, animaduerso euentus periculo, nisi Legati ad Conuentum retulissent nouum Decretum, tamquam ab ipsis formatum, & nisi auctoritate suâ viam sternerent. Considerabat, ob absentiam Lotharingi, & quorumdam Hispanorum, qui aliò diuerterant, per eam Sessionis moram, & ob memoratam complurium Gallorum profectionem, vrnam in Italicorum potestate sitam, quorum sensus à Transmontanorum sensu longè dissidebat; & audierat, supra centum conuenisse in re proposita refellenda: quam si pateretur Conuentus repulsam, intelligebat ille, contestationem posteà odiosam futuram, quippe directam non tam ad reparandam Synodi libertatem, quam ad impugnandam Synodi voluntatem. Ex altera parte se tuebantur Legati, quod sibi non liceret progredi ultra mandata Pontificis, ab ipsis Hispanis impetrata, sibique exemplum in eo exhiberi à Lunensi, adeò regijs mandatis defixo: nihil aliud velle se, nisi Concilij libertatem, pro eo quod effecta monstrabant. Sed Lunensis iterum: Acquieturum fuisse consilio tunc oblato ante viginti dies: at posteà, cum inter ipsos conuen-

uenerit de refiendo Decreto , eius modulis digestis , ac mutuò
communicatis , videri sibi præpostorè id agi , adeoqué suo in ani-
mo sensus turbidos excitari.

1563.

4 Quod æquior causa Legatorum apparebat, eò validiora à Lunensi
objēcta videbantur. Illi tamen se defendere nitebantur, respon-
dentes : Si Lunensis anteà congruenti declarationi consensisset,
eam ab ipsis obtenturum illum fuisse , dum per cautionem mino-
rem , minusque subtilem intuitum procedebant : sed cùm idem
declarationis formam postularet , adeò ipsorum mūneri indeco-
ram , eos impulerat ad habendum de re consilium in cœtu pecu-
liari apud Simonettam , coram multis Patribus , ibique lustratis ite-
rūm Pontificijs mandatis , acutiori obtutu obseruatum ab ipsis
fuisse id quod anteà non animaduerterant; idcirco mirum viden-
dum non esse quod illud recusarent , cui anteà præstò erant, cùm
sibi fas esse arbitrabantur : quod autem ea facultatis vacitas, à se
priùs producta , adspersus excusationi color non esset , sed sincera
veritas , palam fieri ex ipsis verbis epistolæ Pontificiæ , ab Hispanis
imperatæ.

5 Petijt ab illis Lunensis , vt facultatem , quâ carebant , à Pontifice
quærerent. Ipsi negarunt , suum munus , aut gradum , aut bonum
commune sibi suadere , vt in huiusmodi causa Procuratorum par-
tes susciperent : duos Regis Oratores Romæ degere , quibus lice-
bat rationes precesque sui Principis exponere Pontifici , ac eius pri-
mis nutibus se obtemperaturos. Sed Lunensis animaduertebat ,
Romæ difficulter quidquam amplius impletum iri , cùm posset
honestâ specie Pontifex obijcere postulatis Hispanorum eandem
libertatem Concilij , ab illis adeò imploratam. Quare eò quoque
deuenit , vt Praefides percontaretur , an vbi simplex forma proposi-
tionis in Synodo reponeretur , ipsi crederent comprobata iri.
Si enim affirmarent , rebatur , hoc pacto iam illos obstrictos ad
dandam operam , quâ se veraces augures ostenderent. Sed illi pru-
denter cauti responderunt , Nullum præsagium difficilius contin-
gere , quâm de rebus à complurium arbitratu pendentibus ; posse
tamen credi , cùm ea propositio Patrum potestati faueret , illam ex
priuata propensione minimè reiectam iri. Lunensis , nullâ sibi acces-
sione commodi per eam responsonem animaduersâ , noluit repulsiæ
indecoræ periculo Regem ; se , causamque subijcere. Quare nullam
non mouere machinam destitit. Sæpiùs ille cum Legatis sermonem
habuit : curauit , vt Hispani Praefules , quâ Lunensis nomine , quâ
proprio ipsorum , & per speciem fegendi consilij , acerbasque tragœ-
dias

1563. dias prænuntiandi, si Lunensi, quin & Regi in re tam expedita non satisficeret : & quod supra reliqua vim habebat, fœdus iniit cum alijs Oratoribus, Gallo (vnu's enim aderat, Fabro Venetias profecto) Lusitano, Cæfareis. Sed omnes dum Regis postulatum persuadere studebant, videbantur in colloquijs cedere contrarijs rationibus, & suam operam ad permouendum ijsdem Lunensis animum pollicebantur: quod si non eueniret, sicuti reipsa non euenit, excusabant seipso's, quòd illum deferere sibi non liceret ob diserta suorum Principum mandata. Inter eos tamen Cæsariani negarunt, se ad paratas contestationes, secum à Lunensi communicatas, concursuros, non acceptis anteà nouis disertisqué ad hæc Ferdinandi mandatis; ac multò magis abhorrebant ab illius postulati societate Ora-tores Polonus & Veneti, cum reliquis Italicis.

Cunctas admouit vires Lunensis ad peruincedos Cæsariano-rum animos, quorum adeptionem & faciliorem & validiorem ille censebat. Redigebat ipsis in memoriam generalia amplissimaque mandata, à Cæsare illis præscripta, vt cum Lunensi coniuncti vno simul gressu procederent: quam Oratorum coniunctionem postulari ab arctissima coniunctione & sanguinis & animorum & vtilitatem, quâ ipsorum Principes connectebantur. E diuerso Moronus clypeum obtendebat, qui Gorgonem imitari videbatur, aduersus formidabiles Cæsarianorum impetus, ipsis denuntians, vbi ex parte Cæsar, in cuius tutela Synodus extabat, ad contestationes deueniretur, adeò vt is ex patrono se aduersarium profiteretur, Legatos illicò inde abituros, Conuentu dimisso. Quânam necessitate, quâve vtilitate postulari, vt dum tam feruidæ morum emendationi, adeò expeditæ, opera impendebatur, perturbandum esset opus propositione importunâ, ac discordiæ plenâ? Credibile non esse, Ferdinandum velle vt nunc Ora-tores sui oppugnarent illud ipsum, cui in negotijs Oeniponti transactis idem consenserat, cùm cernebat effecta promissis plenè respondentia, per integrum libertatem Synodo concessam: quod si quid amplius optaret Lunensis, id à Patribus ille postularet, pro æquissimis mandatis, ipso suisqué Hispanis petentibus, à Pontifice missis, & Legatos non co-geret ad proferendum Conuentui Decretum, quod ab ipsis rationi dissentaneum putabatur. Huic ratiocinationi cessere Cæsariani, ac præcipue tribus de causis. Vna erant minæ præcidendæ Synodi, quod nouerant quâm molestum Cæsari contigisset: alia, recens eiusdem prohibitio, ne contestarentur ob articulum, qui adhuc multò magis illi cordi erat, hoc est, ob articulum de Principi-bus:

bus : postrema, consilium concorditer initum cum Morono Oeniponti, cui huiusmodi contestatio ⁱⁿsis videbatur officere. Quare deliberationem per expeditum tabellarium Ferdinando commisere.

1563.

7 Lunensis saepius denuntiarat Legatis se contestaturum ; ita tamen , vt ne latum quidem vnguem excederent suæ contestationes id quod causæ necesse erat, sèque intra fines reverentis modestiæ continerent. Cui Moronus per iocosos simul ac penetrabiles sales: Sperare se, tam pium virum haud commissurum, vt inter Protestantes numeraretur, præsertim cùm inter suum Regem ac Pontificem tanta benevolentiaæ coniunctio intercedebat. Sed validius quām huiusmodi respectus , hominem fortasse retinuit ea consideratio, quod paratæ contestationi nimium deesset, dum Cæsarei nominis robur deerat. Idcirco tantisper supersedere decreuit , dum Ferdinandi responsum præstolaretur , quem de negotio plenè certiore fecit, missò simul exemplo mandatorum quæ acceperat à Philippo Rege : Secum conuenire in eo, tamquam in communica causa , Oratores Galliæ ac Lusitanæ : confidere se , Cæsarem quoque consensurum , ad quem supra ceteros spectabat , ob gradus celsitudinem, illæsam Conciliorum libertatem seruare. Contrarijs significationibus haud fidem haberet; affectatas excusationes eas esse, & artificiose moras : se libenter cunctari , donec responsa Cæsaris acciperet, tum ob debitum illi obsequium , tum ob dignitatem grauissimæ illius rei. Verum vbi fortasse negaret ipse suis Oratoribus in societatem illius negotij venire , non propterea sibi fas esse desistere ab re perficienda cum reliquis Oratoribus, secundum alteram ex formulæ contestationis ^f, quas ad ipsum mittebat. Eiusdem notas prudenter sententias articulis disciplinæ à se perlefas fuisse, easque sibi omnino probari ; præcipue vero velle se coniunctim agere cum ipsius Oratoribus in articulo laicorum Principum, & in oppugnandis detrimentis, si quæ fortè in ipsis tentarentur.

8 Suavis de hoc negotio omne visibile vidit , si verum est , sensum visus ultra corporis faciem non progredi ; nihil tamen de antecedenti syngrapha, à Legatis Lunensi tradita , nihil de nouis Hispani Regis mandatis, nihil de rerum tractationibus cum Cæsare. Sed opus illi non erat emendate ex aliorum narrationibus rem gestam, qui adeò ferax erat suarum in commentitijs inuentionum. Affirmat, Patres impulsos ad refragandum fuisse ab occulta Legatorum opera ; perinde quasi supra centum capita ⁷ is enim refragantium erat numerus , & Lunensis & Cæsarist testimonio ⁹ pertrahi

Pars III.

T et t

possent

1563. possent occultis machinis ante lynceos oculos tot Oratorū; ad quod ministerium terreni Ioues opus non habent fabuloso Mercurio, Argi imperfectore, sed illius operā, qui non minor Mercurio Argus sit.

C A P V T III.

Dicit in catu Generali sententia super viginti uno capitibus de morum correctionibus.

Quām iniquè accusata fuerit Synodus, quod ipsa leges disciplinæ declinaret, comprobatur eodem ipso tempore feruenib; continuisq; confessibus, in quibus illæ cudebantur.
 a Canones, de quibus dñe sunt he lectionis, fuerant reformati, & propositi Pa-ribus s. Se ptembris; vi in Actis ar- eis Aliae, & Paleotti; & in litteris la- drensis suot relata sen-tentiez secun- dam teno-rem in Hi- storiæ nostra descriptum.

Vt tunc expensæ sunt: cùm enim leges illæ varias in sententias sèpè mutatæ fuerint, existimo, lectoribus haud gratum fore tot embryones adspicere: ex ipsis sententijs quoque, vt de more Historiæ legibus seruiam, & alios ab ea molestia liberem, quæ ab ordinarij prolixitate generatur, solùm eligam utilia, & iucundiora scitu.

Lotharingus, vti prior in dicenda sententia, ita pariter longior fuit, cùm de cunctis articulis accurate differuerit. Sic exorsus est: Se non erubescere confiteri, numquam in eo loco locutum se fuisse animo turbatiore quām tunc, dum intelligebat, iudicium à se prolatum iri de morum reparacione, quæ ad Episcopos potissimè spectabat. Obijci meioriaz suæ, multò magis le in Aula quām in Ecclesia fuisse versatum, magisq; inter Principes ac Dynastas, sui Regis iussu, quām inter Theologos; tamen ea se dicturum, quæ sibi conscientia suggestisset, propensiore sanè animo ad accipiendo ab aliorum sententia normam, quām ad eam aliorum operibus præscribendam: ac in primis quidem non posse à se maxime perè non commendari prudentiam & alacritatem Pontificis ac Legatorum, qui tam egregiè in eo negotio se geregabant.

In primo capite, vbi sermo erat de Episcoporum electione, petit, vt vbi dicebatur, *dignos esse eligendos, poneretur, digniores*, quod posteà maior pars comprobavit. Suasit, vt variæ adderentur diligentiaz ad exactam notitiam habendam, antequam quispiam ad illum gradum ueheretur, quandoquidem tam multæ statuebantur ad Ostiarij munus conferendum. Quoniam autem habebatur, cuncta gratis facienda; posteà vero in syngrapha illius, qui à secretis erat, lectum est, particulam illam^b fuisse deletam petente
 b Littere la- drensis 13. Septembrie. Lunensi, ne, sicut arbitror, detrimentum inferretur iuri Cardinallium,

lium, Regnis patrocinantium, qui Ecclesiarum collationes propo-nunt in Senatu; dixit, Auserenda non esse emolumenta Cardinali proponenti, & vnius anni prouentum Pontifici; sed deliberandum esse de alijs lucris eorum qui nihil laboris impendebant. Interim verò eradi posse, sicut actum erat, vocem illam, *gratis*, donec Pontifex rei prospiceret. In quo ex transitu obseruauerim, Suauem, qui alioqui nullam præ se fert notitiam rerum, quæ tunc dictæ sunt, affirmare, Gallis placuisse, ut ex capite decimoquarto auferrentur *Annatae*; quamquam posteà res aliter euenerit: quod plane ridiculum est, cum Lotharingus, aliquique complures, apertis verbis eas reseruarint, & numquam certè propositum in Conuentu fuerit, ut illæ tollerentur.

4 Præterea de primo capite censuit, de Cardinalibus caput seorsim conficiendum; cum par non esset, ut maior adhiberetur solertia ad Romanæ Rotæ Duodecemuirum, quam ad Cardinalem eligendum.

5 In quarto dehortatus est à tribuenda Episcopis facultate prohibendi omnino concionem cuius Regularium; satis esse, ipsis haud licere suis in templis concionari, nisi priùs ab Episcopis examinarentur: & retulit, à quibusdam Episcopis hæreticis in Gallia vetitos fuisse Catholicos conciones habere.

6 In sexto capite, quod à Clericorum Collegijs immunitatem auferebat, affirmauit, nullam pestem à se magis noxiā putari, quam huiusmodi immunitatem; cum plura membra sine capite monstrum euadant. Vnicam immunitatem etiam ac sanctam esse, illam nimirum, quâ quispiam eximitur à potestate Episcopi suspecti, vitâ perdurante. Immunitatis perpetuæ tres causas extitisse: Vnam peculiarem in Gallia fuisse avaritiam cuiusdam Antipapæ, hoc est, illius Clementis septimi, schismatis tempore creati, qui inter veros Pontifices non connumeratur: vnde Lotharingus ita de illo loqui non verebatur, ab eo & ipsis successore huiusmodi beneficia fuisse diuendita. Aliam causam esse complurium Episcoporum socordiam, aut appetitionem pecuniarum, illis traditæ à Canonicis ad assensum præstitum compensandum. Tertiam, quod omnes Canonici priscis temporibus in Gallia monachi fuerant, quibus præterat proprius ipsorum Præfus, quo immunes Canonici haud regularesarent. Etenim Romanus Pontifex, utpote nimis remotus, nequit eorum curam gerere per se ipsum. Eapropter friuolam adduci rationem, quod immunitas ab ipsa fundatione originem traheret: nam fundationis tempore Canonici erant monachi, suisque sum-

1563.

mis moderatoribus subdeabantur : magis adhuc friuolam esse possessionem omni memoriā antiquiorem ; cùm abusus inferre detrimentum non debeat bono usui vetustissimo , qui præcesserat . Et sanè aut cunctis immunitatem esse concedendam , aut cunctis auferendam , aut ab omnibus ius commune seruandum . Nec adduci posse , ab immunitate Canonicorum auctoritatem Pontificiam custodiri ; hæc enim ex eo non seruabatur , quod delictis daretur immunitas . Placere sibi , ne quid agere licet Episcopis sine Clericorum Collegijs , vbi Canonici eligerentur prout ius postulabat : sed id temporis sibi non probari , propterea quod sèpè viles ac inepti assuebantur .

In nono , quod spectabat ad pœnitentias , auctor erat , ut à Pontifice constituerentur singuli in singulis prouincijs Pœnitentiarij , ad publicas pœnitentias imponendas secundūm Prouincialium Synodorum decreta .

In decimonono , in quo agebatur de conferendis sacerdotijs , animarum curam habentibus , minimè comprobauit , ea per concursum impertienda , ne induceretur in Ecclesiasticos quoddam petitionis genus , quā declararetur qui peteret esse dignissimus ; sed editio vulgandum , quo monerentur omnes . , ut si quis idoneum quempiam agnosceret , illum nominaret , posteà verò eos qui descripti & oblati essent , examinandos , & eorum optimum eligendum : tametsi hæc necessitas eligendi optimi inter eos qui subierint examen , aduersaretur commodo temporario Ecclesiæ Gallianæ , ac præsertim suo , cùm ipse duo fortasse sacerdotiorum milia distribueret .

De hisce sacerdotijs animarum curæ addictis , dicit Suavis plurimum extitisse difficultatis , dum Episcopi studebant potestatem ea distribuendi sibi recuperare , cum graui Aulæ Romanæ decreto : idcirco conatuim esse Simonettam temperamentum reperire , quo illis fieret satis , & nihil Pontifici detraheretur , decernendo , ut sub specie concursus Episcopi ea Sacerdotia distribuerent pro suo arbitratu , & Roma lucrum ex diplomatisbus sibi retineret . Hæc est Suaviana narratio . Sed in primis sciendum est , in tribus Synodi conuocationibus , ab Episcopis , & præsertim Hispanis , duo inter cetera fuisse proposita ad suam iurisdictionem reparandam : Vt Clericorum Collegia immunita sub Episcoporum auctoritate responerentur ; & Vt sacerdotia curam animarum gerentia , ab Ordinario cunctis mensibus distribuerentur . Vtrumque Sedi Apostolicæ noxiū agnoscebatur . Ex priore minuebatur admodum numerus corum ,

eorum, qui proximè illi subiecti erant; & experimento liquet, cui-
cumque superiori tutissimos & obsequientissimos eos esse, qui sunt
illis proximè subiecti, non magnæ notæ. Posterius auferebat ab
Aula Romana distributionem quamplurium sacerdotiorum in va-
rijs orbis Christiaui partibus; & tamen alter cardinum, in quibus
veneratio Principum innititur, est ipsa facultas beneficia cōferendi.
Nec tantum Aulæ Romanæ detrimentum ex his duabus nouis san-
ctionibus compensari videbatur ab euidenti Ecclesiæ utilitate: quin
in comperto erat, ab immunitate Collegiorum quodammodo fr̄-
atum iniijcī Episcopis, ne aut in fide aut in regimine pr̄uaricaren-
tur: & expendebar, quamvis distributio beneficiorum, salutem
animatorum curantium, fieret ab Ordinarijs per certiorem merito-
rum notitiam; hanc tamen notitiam comparari etiam posse varijs
modis à Pontifice, pr̄cipue verò cùm eos eligebat, qui Romæ
degerent: & è conuerso, in Ordinarijs maiorem viam habituros
respectus timoris, spei, aliarumque affectionum, quām in Pon-
tifice, quā ex ipsius amplitudine, quā ex eiusdem longinuitate.

10 Evidem comporio de priori capite minorem dyritiem in Ro-
manis Pontificibus. Quare, sicuti permiserunt Concilio, ut pluri-
mas alias immunitates aboleret; ita de ea Paulus III. monuerat <sup>a. e. Vide lib. 9.
cap. 20. n. 6.</sup> simpliciter Legatos suos, ne quid nouum huiusmodi moueretur
sine maturo consilio, & sine æqua trutina, qua Collegiorum ratio-
nes expenderentur post tam diuturnam fundatamque ipsorum
possessionem; ac posteà Synodus decerneret quod sibi luberet.
Nec etiam Iulius longè abfuit vt id permitteret, quemadmodum
constat ex ipsius epistola ^{d 26. Iannu-} ad Crescentium Legatum, quæ simul ^{r ij 1562.}
cum alijs pluribus mihi ostensa fuit à Francisco Palumbara, non
minùs animo quām maioribus nobili, ad quem auiæ causâ deuene-
re cum hæreditate memorati Cardinalis commentarij; quique eo
libentius hanc mecum comitatem exercuit, quod vir ipsius soro-
ris, Stephanus Pignattellus, inter selectos ac domesticos amicos
meos, virtute, assiduitate, benevolentia præcellentes, meritò connu-
meratur. Sed posteà maiori effectuum euidentiâ Pius IV. liberam
sanctionem iudicio Conuentus reliquit.

11 E contrario, de altero capite nonnisi leuis sermo ætate Pauli ha-
bitus est ^e, cùm tantummodò ageretur, ne huiusmodi sacerdotia <sup>f. Vide lib. 7.
cap. 2. num. 3.</sup>
cum animatorum procuratione, darentur minùs dignis, nec nimis ^{& 10.}
potentibus, nec degentibus in Aula, nec alia curâ deuinctis. In
Iulij conuocatione ^f, cùm ea de re sermo increbresceret, scriptit ipse ^{f. Epistola}
ad Crescentium Legatum, Audiri à se nonnullos prænuntiantes, produca-
cam

1563.

Archiepiscopus Bracarensis in sexto dissensit ab Helio in exci- 19
piendis immunitatibus ex fundatione, dicens, hoc ipsum idem esse,
ac nihil curare monstrum enatum cum pede adnexo ipsius capiti,
aut non corrigere institutionem nosocomij, quod eâ ratione con-
ditum esset, ut à medico numquam inuiseretur.

Contrà verò Gaspar à Fosso Rheyensis Archiepiscopus obstitit, 20
ne vniuersè delerentur immunitates Collegiorum; ob oculos posi-
tis clericorum Collegiis in Germania, vbi multi Episcoporum de-
fecerant, sed nullum ex Collegiis.

In hac disputatione de immunitate, aliqui ex Patribus Lunensis 21
operam perstrinxerunt de Procuratore Collegiorum Hispanien-
sium, alii verò eamdem propugnarunt.

Antonius Augustinus Leridensis Episcopus questus est, auditam 22
à se fuisse quorumdam vocem, perinde ac si planè in angulis Ger-
maniarum degerent, Synodo potestatem non inesse ad leges sancien-
das, quibus Principes obligarentur; quasi huiusc rei vsus Sedi A-
postolicæ & anteactis Conciliis perpetuus non fuisset, & luculento
Historiarum testimonio minimè confirmatus. In primo articulo
censuit, neminem inter Purpuratos Patres esse cooptandum, qui aut
frater, aut ex fratre nepos, aut sobrinus esset alterius Cardinalis,
aut ipsius Pontificis, nec plures quam duos ex eadem prouincia.
Et præterea, ne munera ob collationem Purpuræ vacarent, hora-
tus est, ut suauiter cum Principibus ageretur: sicut enim dictum est,
Nolite ad iracundiam provocare filios vestros; ita cum Synodus in-
digeat Principibus, qui eius Decreta exequantur, opus erat ut ipsos
sibi benevolentibus haberet.

Facchinettus Neocastrensis Episcopus, ex primo desumpsit op- 23
portunitatem monstrandi, ea incomoda, de quibus Orator Gal-
licus conquestus erat, orta esse in Gallia præcipue à Rege, & à
facultate, quam ille obtinebat, concedendi prout sibi libebat sa-
cerdotia.

Salmanticensis sermone suo plurimum temporis occupauit^{k.} 24
Præmisit, à se Deo grates agi, quod tempus aduenisset Ecclesiam
spectantibus hereticis reconcinnandi, eorumque in Concilium ca-
lumnias conuincendi; cùm præsertim in ordine Ecclesiastico mo-
rum emendatio inchoaretur exemplo Synodi octauæ Toletanae:
quisquis enim seipsum corrigit, & auctoritatem & facilitatem con-
sequitur ad alios corrigitos. In propositis Decretis sibi generatis
dispicere prolixitatem aduersantem & consuetudini veterum Syn-
codorum, etiam in grauiissimis argumentis, & præsentis decoro, &
etiam

*& Exstat in
eiusdem A-
ctis.*

etiam subiectorum quieti : siquidem quot verba , tot litigiorum semina multiplicabantur. In primo capite , neutiquam tibi probari vocem illam *gratis*, de actis quæ conficiuntur ut quispiam ad Episcopatum assumeretur : etenim quamquam Sacra menta sine pretio sint administranda , tamen antegressi labores ministrorum premium postulant. Et quod spectabat ad emolumenta Cardinalium , qui Ecclesiæ in Senatu proponebant , quando ipsis tunc adimebantur cuncta sacerdotia salutem animarum curantia , exceptis Episcopatibus, æquum non esse , consuetis emolumentis illos pruari. In tertio , se consensurum negauit articulo valde controuerso , sicut posteà narrabimus ; nimitem , à Metropolitis inuisendas esse diœceses suffraganeorum: esse id inauditum in Hispania , & plura præuideri detrimenta tum ex diuturna absentia Metropolitarum à suis Sedibus , tum ex multiplicatione onerum minoribus sacerdotiorum possessoribus , quibus conferenda esset pecunia in sumptus tum Archidiaconorum , tum Episcoporum , tum Archiepiscoporum , ipsos inuisentium : posse huiusc rei vice cunctis satisfieri per Synodos Prouinciales , quæ tertio quoque anno imperabantur in primo capite. De quinto , commendauit , ut renouaretur Canon tertius Synodi Sardicensis , propositus ibi ab Osio Episcopo Cordubensi , & per ingentem plausum exceptus , ac posteà relatus in Can. *Osios 6. q. 4.* & confirmato à Sixto III. hoc est , causas Episcoporum ad Romanum Pontificem deferendas esse. In sexto , acriter inuectus est in Collegiorum Ecclesiasticorum immunitatem , ostendens , eam discordiarum & corruptelarum fontem esse. Censuit tamen excipiendum Complutense , in quo cum eo confessere complures Hispani Præfules : non quidem , aiebat Mendoza , illam exceptionem à se proferri quod ipse illius Academiz alumnus esset , neque quod eius fundator Ximenez Cardinalis , Tolletanus Archiepiscopus , instituerat Mendozas perpetuos illius dominos , sed in primis , quod illa tot illustrium virorum esset parentis , quorum multi ea in Synodo numerabantur. Deinde , quod cum Canonicis illius Collegij non poterant alij conferri sancionum dignitate ; quippe quod necesse erat eos esse Theologos , Doctores & Magistros in liberalibus disciplinis : ijdem consueuerat dare operam quoquis tempore concionibus , prælectionibus , confessionibus , ac disputationibus ; numquam otiosam , semper tamen quietam vitam agentes , eximiæque virtutis specimen exhibentes. Quapropter cum clarissimus ille Cardinalis eorum fundator voluisse illos immunes , tametsi ceteroqui eius Episcopatu subiecti

Pars III.

Vvvv

fuerint;

1563. fuissent; cumque singulos annos inuiserentur à Rectori illius Academiae, cui plurimum splendoris vigorisque defuisse hac prærogatiuā deperditā, Patres hortabatur, ne Academiae adeò de Ecclesia benemeritæ damnum inferrent. In decimo nono, pluribus comprobauit, curas animarum per examen demandandas; testatus, experimento conspicere in Hispania, præstantiores Parochos esse qui hoc pacto feliguntur: sibi tamē displicere concursum, utpote stimulum ad emulationes, ad ambitiosos conatus, ad odia. Idcirco videri sibi, ad maiorem Cleri pacem & Episcoporum dignitatem conferre, si ad hos pariter extenderetur id quod præscribitur Dominis Paræciarum; hoc est, ut eum eligerent, qui postea examinantium iudicio idoneus esset declarandus, aliter electio in irritum caderet: & quod amoueretur omnis suspicandi ratio, probatum iri ab examinantibus non idoneos, in gratiam Ordinariorum; cauerent ijdem examinantes, ne præter iurisurandi vinculum illius familiares essent.

Melchior Auosmedianus Episcopus Guadicensis, exulceratus, ²⁵ vt in Actis suis refert Salmanticensis, ob illatam sibi offensam ab ijs quos illi Romanos appellabant, opportunitatem arripuit disserendi, prout argumentum ferebat, de Ordine; ratusque se nunc muniri quasi vallo, Oratoris Hispani præsentia, studuit se vindicare: captoque arguento ab ea voce *gratis*, de collatione Episcopatus, de qua voce Lotharingus aliquique variè disputarant, sermonem habuit, quo ardenter inuectus est in Magistratus Romanos, productā notā pecunia, quam necesse ipse fuerat singulis persolui ad obtainenda Pontificis diplomata. Quod quemadmodum visum est ab animi perturbatione, non à religionis studio profectum, ita non parum molestum accidit reliquis Hispanis, & ipsi etiam Lunensi, cùm animaduerterent, inde non nisi inuidiam suæ nationi conflari.

Sed Paulus Iouius Episcopus Nuceriensis, qui proximè verba fecit, dixit, Guadicensem locutum fuisse secundūm conscientiam, non secundūm scientiam; cùm fas non sit subtrahi emolumenta, & ea quibus opus habet, ad congruentem sibi vitam ducendam, universalis omnium Ecclesiarum Pastor. Quemadmodum reus maiestatis accusaretur is, qui affirmaret, auferenda esse Principibus laicis ipsorum tributa; ita reum multò grauioris iniustitiae illum esse, qui Ecclesiæ Principi & Christi Vicario vult auferre fructus ipsi debitos à singulis Ecclesijs ex iure, ex æquitate, & ex consuetudine.

Ioan-

- 27 Ioannes Baptista Sighicellus Bononiensis , Episcopus Fauentinus , vehementer institit , ne Collegiorum immunitates abolerentur , aitque : Si tantum detrimenti attulissent in Hispania , quantum Hispani Præsules amplificabant , neque Calistus , natus in Hispania , neque Adrianus , Episcopus olim in Hispania , eas tolerassent : profectò Germaniæ Galliæque illas prodesse , ne vnius Episcopi prævaricatio in Fide satis esset ad Ecclesiam suam euertendam.
- 28 Vanzius Vrbeuetanus Antistes , dum refelleret Guadicensem , monuit , munera Romæ venalia , esse veterima , & ante Pontificatum ; vt constabat ex ultimis libris Codicis , lege prima § . Nec castrense . de collatione bonorum , & leg. fin. Cod. de pignoribus , & leg. fin. Cod. de silentiar. & leg. Omni modo § . Impetrare . Cod. de inofficiis. testam. Ea postmodum à Constantino Sedi Apostolicæ fuisse tradita , secundum Canonem , *Constantinus* 96. distinct. & Canonem , *Futurum* 16. q. 3. Præterea , fuisse præscriptum ab Innocentio III. vt Apostolicis litteris postrema manus admoueretur à quibusdam Magistratibus , ut illis à fraude cautum esset , *Cap. Dudum.* & *Cap. Licet. de crimine falsi.* His Magistratibus mercedem laboris esse soluendam : alijs ministris honorarijs dandam esse portionem quamdam ex annuis prouentibus , Pontifici Romano debitum ex iure Ciuli , *Authent. de sanctissimis Episcopis.* § *Iubemus.* cui propterea licet pro suo arbitratu ea donare. De vigesimo primo , quod ad prima iudicia exercenda spectabat , cupiebat , vt exciperentur causæ miserabilium capitum , quibus permititur instituere primum iudicium in maxima Curia , secundum celebrem legem vnicam ; & clarissimorum capitum , secundum legem primam , cod. *Vbi Senat. vel clar.* & omnium Curialium , ex lege prima , *Cod. de Curial. Vrb. Rom.* & causæ beneficiales , leuioribus exceptis , *Cap. per venerabilem.* § *Igitur qui filij sint legit.*
- 29 Vincentius Iustinianus Generalis Magister Prædicatorum plura differuit de quarto capite , quo Regularibus libertas concionandi auferebatur. Eam ipsis fuisse traditam ab Oecumenica Synodo Viennensi , ex Clementina , *Dudum de sepult.* nullum inde detrimentum inferri Episcopis , quibus licebat eos amouere ac punire , si quando errores prædicarent ; nec esse obstruendum os homini , qui per illud Dei verbum disseminat. In nono , repugnauit Pœnitentiario , à quibusdam proposito ; obiecitque , neminem ausurum fuisse ad huiusmodi Sacerdotem accedere , ne se grauiorum noxarum reum puderet , quæ ipsius foro reseruantur.
- 30 Ultimo loco Lainius verba fecit die secundo Octobris. Monuit ,

3563. ne villo pacto omitteretur particula , cuius auctor fuerat Hydruntinus , *saluâ Sedis Apostolicae auctoritate*. Hanc sacrosanctam Sedem dupli ratione considerari , secundum spiritum , & secundum carnem ; nimirum , tamquam domicilium charitatis & religionis , & tamquam fontem temporalium bonorum. Veramque prærogatiuam esse in ea detinendim , quod in pretio habetur etiam apud minùs perfectos : posterior enim ad priorem exercendam opem ferebat , ac viam parabat. Duo à se studia erga sanctam Sedem animaduerti: alterum , cuiusmodi erat in sancto Bernardo; alterum , cuiusmodi in hæreticis : ab illo ad suum caput reduci , & cum eo coniungi quæ aberrauerant ; ab hoc sciungi res ab unitate , ac longè repelli. Tria generatim expeti à se in propositis Decretis , maiorem breuitatem , minorem correctionem antiquorum Canonum , & sanctiones facilioris executionis. Quod spectabat ad postremum , in hoc differre legem à Deo , & legem ab hominibus latam . In prima tantâ moderatione opus non est , propterea quod legislator ipse vires suppeditat ad eam custodiendam : at vero secunda normam capere debet à viribus quæ adsunt , cum eas augere non possit in subditis auctor legis. Observauit , Ecclesiasticos non accusari ab aduersarijs ob defectum , sed ob violationem bonorum Canonum. Videri sibi , reliquorum omnium humeros premi , Episcoporum humeris ne tactis quidem. Contineri in illis disciplinæ legibus multa aduersus Pontificem , Cardinales , Archidiaconos , Canonicos , Parochos regulares ; aduersus Episcopos nihil. His vniuersè propositis , ad peculiaria descendit , & in quinto capite , vbi de Synodis Provincialibus agebatur , considerauit , eas difficulter coetum iri , subsecuturas tamen proprias Nationum Synodos cum gravi Ecclesiæ periculo. Sibi non probari certum tempus Oecumenicis Concilijs præscriptum ; hinc enim speciem obtenturos contumaces ad prouocandum à sententijs Romanij Pontificis ad futurum Concilium , sublatâ obedientiâ & unitate Christianæ Reipublicæ. De sexto , ad immunitates pertinente , censuit , non cum omnibus Cleri Collegijs eodem pacto agendum: Hispanica Episcopis subdi posse , ut pote integritate vitæ præstantibus , idque Philippo Rege cupiente. Aliam rationem ineundam esse , vbi Episcopi essent hæretici aut infames , & Principes laici dehortarentur. Institit , ut per leges consuleretur Episcoporum supellestili , modo quo hi cum consanguineis se gerebant , & quo pacto his sacerdotia essent elargituri ; ne admitterentur translationes Ecclesiarum , quæ ad deelnandam mansionem labore quoque haberentur. De pensionibus decretum

cretum ederetur, quo initæ fierent iniustæ; nec in posterum illæ, 1563.
nisi ratione consenteantur, concederentur. Vnicum vni sacerdoti
tum conferretur, vbi esset sufficiens; nec sufficientis rationem pe-
tendam esse ex nobilitate personæ, sed ministerij, cui sacerdotium
destinatur: nam Ecclesia non dirigitur ad ministrorum utilitatem,
sed ministri diriguntur in Ecclesiæ utilitatem. Licere alicui plura sa-
cerdotia possidere cum Ecclesiæ emolumento; exempli gratiâ, cùm
desunt plures Pastores idonei, aut cùm propter sanctitatis littera-
rumque præstantiam magis vnum prodesse potest quàm plures.

31 Absoluta disputatione de viginti & uno articulis, supererant reli-
qui exagitandi, ac præcipue articulus de Principibus: sed postrema
Cæsaris responsa nondum peruererant. Compertum iam erat Pa-
tribus, quantâ acerbitate hic articulus à Gallis impugnabatur: nec
latebat repugnancia, nihil remissior, tametsi modestior, magisque
obtecta, Lunensis, qui per eos dies aceritimè vrgebat agitatum de-
clarationem particulæ, *proponentibus Legatis*. Accessit die quarto
Octobris Oratorum Venetorum postulatio, exponentium Legatis:
Cùm ipsorum Respublica semper libertatem & immunitatem Ec-
clesiae sanctas testas seruauerit, profectò nullam à se materiam exhi-
bitam fuisse Decreto, quod de Principibus parabatur; proinde re-
uerenter à se peti quorundam dierum dilationem, quod ipsi doce-
rentur à Senatu, quid à se proponendum esset, ad sua priuilegia,
consuetudines, ac generatim ad suam auctoritatem conseruanda;
ne vñquam dici posset, Principi obsequenti, ac singulariter bene-
merito de Sede Apostolica, illatum fuisse detrimentum, eodem
non priùs audito.

¹ Litteræ Le-
gat. ad Bor-
rom. 4. O&.
1563. & po-
stulatio extat
inter monu-
menta Gualt.
7. Octob.

32 Hanc Venetorum petitionem vt res protraheretur, subsecuta est
altera similis petitio Cæsarianorum, qui dixerunt, Velle se super
eo negotio solemniter rogare Concilium, & ab eo, qui Oratori
Hispano à Secretis erat, postulatum communī nomine exposi-
tum iri: Gallum quoque sese ad id obtulisse; sed ipsos, postquam
eius contestationes audierant, noluisse in ea re cum illo socie-
tatem.

33 Coniuncta tot Oratorum eodem tempore postulata ^m, tandem
impulerunt animos Præsidum, adhuc suspensos; cùm apud se re-
tulerent, si in huiusmodi conditionibus ipsi indulgerent, non
imbecillitatē tribuendum, sed potius pertinaciæ ac temeritati si
repugnarent. Idcirco omisso publica recitatione earum petitio-
num die octavo Octobris ⁿ, primus Legatorum ita differuit: Si
quod appeti potest, idem simul esset ac quod fieri potest, opus dicit Suaus.

haud

Vvvv 3

1563.

• Litteræ
Oratorū ad
Caſarem

8.Oct. 1563.

Acta Arcis

Aliæ, & Pa-

leotti, Diariū

8.Octob. &

litteræ Legat.

ad Berom.

9.Oct. 1563;

haud futurum fuisse inter ipsos consilio ^o: sed infelicem temporum conditionem postulare, ut vice maximi boni minimum malum eligeretur. Destinasse prius Legatos, ut expensis viginti & uno articulis, ad reliquos gradus fieret, ac præsertim ad trigeminum quintum de Principibus. Verum, pro eo quod Patribus in comperto erat, iam à cunctis Oratoribus, quæ deprecationibus, quæ denuntiationibus, ad alia consilia se compelli. Eosdem Oratores profiteri, se nihil velle quod immunitati ac libertati Ecclesiæ aduersaretur; sed solùm petere temporis spatum in articulo adegraui, ad suas consuetudines purgandas, & ad sua iura ac priuilegia palam proferenda. Videri, secundum rectam æquitatem, negari non posse Principibus Catholicis id quod vel ipsis hæreticis indulgeretur: & ex altera parte confisci, tempus illis concedendum tam breue esse non posse, vt interim otium Synodi sine gravissimo detimento contingeret. Legatos igitur existimare, posse interim celebrari Sessionem de argumentis Matrimonij iam persensis, & de vigintivno articulis legum discussis. Quod si forte fieri posset, vt præueniretur præstitutus Sessioni dies, reparato aliqua ex parte dedecore superiorum protogationum, sine dubio patefactum iri falsitatem vulgatæ calumnæ; ex odio videlicet emendationis caput illud de Principibus prætermissum fuisse, quod ipsis, abhorrentes ab emendatione sua, desisterent ad emendationem Ecclesiasticorum Patres extimulare: hoc pacto tot rerum capitibus absolutis, in alia Sessione ad Synodi finem tam optatum & tam opabilem deueniri posse. Quod si quis obex aliorum culpâ iniucetur, liceret Patribus intrepidâ fronte ab opere manum amouere, cum officio suo fecissent satis in plurimis, promptumque animum in reliquis præ se tulissent. Denique bonum, quæ parte nostra est in manu, numquam esse retardandum; opportunitates enim illius perficiendi breves raræque contingunt. Ponderarent has rationes Patres: sicut munus erat Præsidum eas proponere, ita partes esse Concilij, iudicium ferre. Accommodata certè ratio, quæ iij qui præsunt, propositiones claudant molestas Conuentibus, qui libertatis suæ maximè solliciti, tunc se magis liberos ostentare cupiunt, cum magis se cogi sentiunt.

Varia fuerunt opinamenta, & complures ardenter obstiterunt; ³⁴ sed maior pars voluntatem potentiae accommodantes aut diserte consenserunt, aut certè dixerunt, Legatorum conscientiæ se remittere. Hinc progressi sunt ad delectum eorum, quibus negotium datum est emendandi Canones ac Decreta secundum sentencias,

1563.

tentias, quas audierant in confessu: illæ verò tam iteratæ vociferations, ut haberetur delectus per æqualem singularum nationum numerum, obmutuerunt; adeoque absque vlo certamine Legatis electio concordi voce commissa est. Siue quod Lunensis, qui vnicè, si non desiderio, certè animi ardore postulatum illud promouerat, opportunius dignitati suæ putaret, incertæ pugnæ se non committere; siue quod intelligeret, in eum, qui multas eodem tempore lites intentat, communem præsumptionem in omnibus contra se militare; & summorum etiam Principum morem esse, plura simul bella non inferre, ne in singulis viatos sui posteà pœnitentiat.

CAPUT IV.

Ratio inita ad celeriter componenda Decreta, quibus maiori partis satisficeret. Voluntas Cæsaris ac Romanorum Regis de conclusione Concilij, etiamsi repugnarent Hispani. Consilia super eo à Delfino data Morono, & ab hoc Pontifici. Cæsaris nota de Decretis postremò reconcinnatis. Eiusdem sensus de Principibus reformatis. Discensus Ferrerij. Querela Tridenti, de collationibus à Pontifice quibusdam factis, operâ Lotharingi.

Acta Pa-leotti, & litera Radren*14.Octob.*
1563.

A Deò variarant ², ac de tam multis rebus verbisque, eorum sententiæ, qui mutationem in exemplo Decretorum postulabant, ut ne inueniri quidem posse videretur non modò quod cunctis satisficeret, sed etiam quod maior pars vellent. Itaque selecti ad id Patres in tres cœtus diuisi sunt, qui coram tribus Cardinalibus, Osio, Simonetta & Nauagero, habebantur; in quorum singulis expenderetur vtraque pars sententiarum, quæ scripto tradebantur à singulis Patribus; ne quid inesset ambigui, aut prætermitteretur: in quæ vitia facile prolabuntur festinata compendia eorum qui à Secretis sunt. Ibi in quolibet ex vigintivno Decretis multa loca communia considerabantur, in quibus versabatur sententiarum varietas; quæ loca trigesimum planè numerum in quibusdam pertingebant, & super eorum singulis deprehendebantur singulorum Præsulum iudicia: ita ut quilibet ex tribus cœtibus simul colligeret summam sententiarum, quæ ipsis committebantur. Postea duo Patres in singulis cœtibus selecti sunt, qui peculiares indices inter se conferrent, & vnicum conflarent vniuersalem de singulis locis communibus; atque ita reperirent quodnam fuisse

1563. set in eo loco iudicium maioris partis , & secundum illud in nouam formam Decreta redigerent.

^b Due littere Legatorū ad Borrom. 22. & 25. Octob. 1563. De hoc opere Lunensis apud Legatos conquestus est ^b, quod à multis ipsorum sententiæ calamo fuiscent mutatae , relictis anteā causarum delationibus , adiectis ipsorum scripto multis grauibus limitationibus , pro iudicio ab alijs prolato : permotos ad id fuisse quorumdam artibus , qui aut precibus , aut progaissis , aut minis sententias sibi compararant , idque nominatim Archiepiscopus Hydruntinus , Verallus , Sanfelicius , & Sfortia . Idcirco remedium esse admouendum : illud tantummodò quod in cœtibus dicebatur , à Spiritu sancto dictari , & publicâ auctoritate pollere ; reliqua priuatim dicta , ab humanis sensibus esse profecta , eisque priuatam dumtaxat auctoritatem tribuendam . Velle se & Pontificem id monere , eius responsa præstolaturum , & interim indice re ijs Episcopis , qui à Rege suas Ecclesias acceperant , vt se à conuentibus abstinerent , ne ipsorum causâ libertas Concilij detrimentum pateretur .

Grauter à Legatis responsum : Variationem semper esse licitam , donec Decreta in Sessione firmarentur . Quod autem à quibusdam ad id opera nauaretur , sicuti pro certo ponebat Lunensis , sibi compertum non esse , ac videri quidem vti valde rationi dissentaneum , ita parum credibile , cum verisimilius esset , actum de his per modum differendi ; inde verò siue per errorem , siue per calumniam , ansam arreptam fuisse ad ea comminiscenda . Si Lunensis , quinam & quibuscum id egissent , & peculiares conditio nes palam faceret , se quidem inquisituros ; aut si magis probaretur , reprehensuros generatim in conuentu huiusmodi agendi rationem , monentes , vt ab ea se quisque abstineret , secus verò meritam pœnam soluturum . Ceterum ex variatione sententiarum ne argueret Lunensis tam facile veritatem illius susurri . Sapè ex audita alterius ratiocinatione proprium iudicium mutari : præterquam quod tempus ipsum cuncta variat in homine , ac præcipue opinionem ; idque in Lotharingo liquere , qui sententiam suam scripto exhibuerat longè aliam ac voce protulerat , & tamen id pollicitationibus minime adscribi non posse . Prohibitionem , ne Episcopi Regi subiecti conuentibus interessent , nec ex pietate , nec ex prudentia Lunensis sperari : hoc enim pacto non seruatam , sed potius violatam iri Concilij libertatem .

Inter molestias , quas accipiebant Legati ab Hispano Oratore , non

non parum reueati sunt à litteris Cæsar, omnino diuersis; quæ ad ipsos delatæ biduo post suscepimus in conuentu diei octauii consilium, penè in ipsis effecerunt, ut eos quodammodo pœniteret dilationis argumentorum. Scribebat Delfinus Nuntius ad Moronum, se cum Cæsare & cum Rege Romanorum, qui illic aderat, collocutum è rationum efficacitate, sibi à Deo immissâ, ut ipsos ad Concilij absolutionem amplectendam induxerit, etiam (nisi alter fieri posset) inuitis Hispanis: id tamen sibi policeri Nuntium positâ conditione, quod Synodo finis imponeretur per Sessionem vndeclimo Nouembri futuram: si enim diutius protraheretur, fieri poterat, ut variæ rerum animorumque mutationes occurserent. Hispanos non è apud Cæsarem auctoritate pollere quam putabant, & sibi in animum inducere Nuntium, huiusmodi propositum illos à Cæsare celatum iri. In Legatorum esse potestate, etiam reluetantibus Hispanis Synodum terminare cum Italis, aliisque; in quo euentu si Hispani vellent obfirmatis animis illam continuare, aliud domicilium illis quærendum esset. Sed ubi Legati coniunctioni & auctoritati Pontificis cum Cæsare non fiderent, fidemque somnijs, aliorumque fabellis haberent, Cæsarem ita exasperatum iri, ut forsitan consilium mutaret.

1563.
c Litteræ Legatorum ad Borrom. 10.
Octobris
1563.
d Litteræ Delfini ad Moronum 4.
& 5. & suis confirmatur in litteris 11. Octobris 1563 inter Moroni monumenta.

5 Causa, quâ Ferdinandus & Maximilianus impellebantur ad Concilij exitum festinandum, à nobis paulò post narrabitur. Addebat Delfinus, etiam de libertate atque immunitate Ecclesiastica Decretum aliquod à Cæsare permisum iri, quando iam Synodus illud argumentum assumperat: tamen non ita super articulo de reformatis Principibus eum consensurum; & certos reddebat Præsides, neque Cæsarem, neque Regem Romanorum, ob quantamcumque aliorum repugnantiam, vñquam à Pontifice fefelleros.

6 Vnà cum hisce Nuntij litteris epistolam Ferdinandi excepit Moronus, quâ Cæsar alteri, per Nuntium illi redditæ, respondebat. In ea magno studio illi grates agebat ob eius amica officia, adhibita Pontifici in Regis filij sui vtilitatem, quibus acceptum referebat emollitum erga Regis rationes animum, quem experiebatur in Pontifice. Grates pariter persoluebat, quod certus ab eo fuisset redditus, nullam in Concilio de laicorum potestate statuendam esse sanctionem, quam antiqui Canones, quin & ipsæ leges Cæsareæ non continerent; nec irritas reddendas nisi Constitutiones illas laicorum Principum, quibus mansio Episcopis impediebatur. Subdebat, ex eo negotio minimam partem ad se spectare, maximam, ac

Pars III.

Xxx

ferè

5163.

ferè totum, ad sacrum Imperium aliosque Principes pertinere: ne momentum quidem temporis à se prætermitti in iis rebus exquirendis, quæ Concilio essent exponendæ, ne suspicaretur Legatus, eam esse artem ad moram iniiciendam; omni enim conatu suo ac labore felicem celeremque Synodi cursum à se promotumiri. Nec in animo sibi esse, emendationem recusare, prauumque aliis Regibus exemplum præbere, aut Episcoporum mansionem impedi-
re, & ea, quæ iam decreta erant, in dubium reuocare: sed à rebus tam grauibus, tamque vniuersalibus ad eam maturitatem se compelli. Perpenderent Legati, deceretne aut prodesset, polliceri se id, quod sibi certum non erat à se posse præstari: vbi Decreta ad suas hæreditarias ditiones tantummodo pertinerent, haud se commissurum, vt à Synodo, à Pontifice, ab vniuerso Ecclesiasticorum ordine quidquam iuste de prompta animi sui obseruantia desideraretur.

¶ 3. Octo-
bris Posse-
uia.

Idem tabellarius litteras Ferdinandi detulit ad Oratores*, in quibus exactissimum iudicium ponebat de tertia forma, ab illis missa, reformatarum sanctionum, comparatè cum secunda: & tam accuratè reuocabat ad trutinam obseruatas à se declarationes, mutationes, ea quæ prætermissa, quæ adiecta, quæ variata fuerant, vt à Legatorum solertissimo tam operosa diligentia speranda non fuisset. Ego verò propè fui, vt hîc ea plenè recenserem, quò palam fieret, quo pacto pius ille Cæsar in negotiis Religionis nihil omnino putaret aut nimis minutum, aut inferius animi sui suæque conditionis celsitudine. Sed id, quantum satis sit, pluribus in locis à nobis patefactum est: nec ignoro, res paruulas etiam magnorum Principum humanæ curiositati charas esse, vbi paucæ sunt; neglectas, vbi multæ.

¶ Ex literis
Cæsaris ad
Oratores
Posseuia 9.
Octobris
1563.

Innotuit posteà Ferdinando Oratoris Galici denuntiatio*: & quamquam in se bonam haud censuerit, sibi tamen bonam censuit; quippe quâ satis probaretur, nec à se perperam prædictam fuisse difficultatem Principum in digesta à Patribus eorum emendatione, si nulque commendarentur obsequentes ipsius petitiones, collatæ cum inobsequentibus aliorum contestationibus.

Grata supra modum accedit Legatis hæc Cæsaris propensio absol-
uendi Concilij. Etenim sperabant Sessionem se celebraturos tam propinquam alteri subsecuturæ, vt nulla mutationis causa interponeretur: & aliunde augebatur in ipsis festinandi sollicitudo, cùm inteligerent, Ferdinandum & valetudine multum defecisse, & febriculis frequenter laborare, quæ tamquam tenues, sed crebræ guttule,

¶ Literæ Le-
gatorum ad
Barrom. 27.
September
1563.

1563.

guttulæ, si non perfringunt, atterunt: quamobrem fieri poterat, ut improviso deficeret, deficiente cum eo fiduciâ ab ipso præstitâ in ea regione, in qua Concilium quiescebat; adeoque si infortunium illud accideret, graui diuexabantur anxietate, quidnam ipsis consiliis esset exemplò capiendum. Verum significauit Moronus Pontifici, haud sibi tutum videri Nuntij consilium de Concilio finiendo, Hispanis minimè consentientibus. Dupli modo posse id effici. Primo, illis non præmonitis: sed vix possibile videri, ut aliquis illius negotij odor ad eos nō irreperet siue in Aula Cæsarea, siue Tridenti, vbi tandem necesse erat rem, antequam ea fieret, cum pluribus communicari. Iam verò rei notitiâ ad ipsos aliunde perlatâ, colore optimum habituros ad cohonestandam repugnantiam, tamquam nullo habitos in pretio; & fortasse satis etiam virium ad rem præpediendam. Alterum modum esse, si suscepturn consilium ipsis aperiretur; & hoc peracto se duram incertamque pugnam habituros: nam quantum ex Lunensi cognouerat, procliuiorem ad suspensionem quā ad conclusionem ipsum viderat, ne consentiretur à Rege Synodi terminationi, nondum compluribus dogmatis definitis, & compluribus corruptelis nondum correctis. Quare præuideri à se, illum neruis omnibus obstitutum. Vbi aduersarij hac illâue ratione vicissent, Pontifici graui dedecori futurū & quod temerè decertassem, & quod victus fuisset. Sed detur, etiam Hispanos, aut improviso deprehensos, aut obrutos aliorum numero, vietum iri; quisnam fructus ex ea victoria decerperetur? Magnam orbis catholici partem possideri ab Hispano, cui grauis causa supeteret, ne suis in ditionibus exciperet Decreta Synodi, se inuito despectoque absolutæ. Quapropter ad nihilum, peiusque etiam nihilo deciderent tot annorum labores, quando non aliis ferè prouentus inde colligeretur, quā operis repulsa, discordia, & Ecclesiæ communis offensio. Rationes hasce libraret Pontifex: exproveret quid ipse vellet: mitteret facultates necessarias siue ad concludendam Synodus, siue ad suspendendam: significaret Legatis quid ipse in colloquijs cum Lotharingo decreuisset, eumque alacrem, & virtutis documentis imbutum remitteret.

Sed interim Pontifex nondum conscient harum rerum, Præfides ad terminandam Synodus sollicitabat^b, vetitos ne de suspensione mutirent; eosque monuit, ut humaniter agerent cum Ferrerio, tam et si male se gessisset, cùm cuncta opera regenda sint à fine, cunctaque gressus à meta. Antequam contestationis fragor perstreperet, subtilissimus susurrus peruenerat ad Pontificem, iussos fuisse

^b Litteræ Legatorum ad Borrom. 10. Octobris 1563.

XXX 2

Gallos

1553.

Gallos Venetias secedere, idque tunc effectum iri, si Sessio constituto die celebranda esset: cuius propositi ratio cum ipsum lateret, ex coniectura putabat id fieri, ne ipsi Decreta comprobarent, adeoque Rex obstringeretur ad eorum executionem ab hereticis armorum vi extorquendam. Audierat præterea, Ferrerium, quippe sagacem virum, moliri tam importunam secessionem cum Regis dignitate, & reiecta in alteram partem illius causam. Quare Moronum secretò hac de re monuit, ut quod magis præuidebatur, quæsumum iri à Gallo iustæ indignationis speciem, ed magis caueret, ne vel tenuis color illi præberetur. Sed hæc epistola i eodem die scripta est, quo habita contestatio. Huius postea certior factus Pontifex, quamuis eam supra modum rationi dissentaneam appellasset, eoque magis, quod Lotharingus pro certo affirmabat, Regem Ora-tori non imperasse (ita scribit) *ut tantum carnis ad ignem admoueret*, tamen Legatis iniunxit, ut nullus idcirco fieret motus, ne vbi Galli animo secessionem agitarent, ipsis occasio præberetur, quâ illam faciliorem redderent, ac fucarent. Atque idcirco edictus subinde vehementiora primi Legati verba ad Ferrerium, responsioneque à Grassio redditam, nullum propterea sensum voluptatis præ se tulit. Solum iussit grates agi Grassio propter benevolui animum: & ad Legatos scripsit, quando ed usque processum erat, non ultra progrederentur, cum Ferrerius is esset, qui & commodum & damnum inferre posset & illic & in Gallia, & cuius operâ adhuc spes erat aliquod beneficium acceptum iri. Quod si pro huiusmodi Pontificis sensibus, ita moderatis, anteà Præsides se gessissent, melior fortasse fructus è Concilio prouenisset in Gallia. Atqui per quemdam veluti strepitum indignationis sine ictu, nouæ offensiones excitæ sunt, non veteres sedatae. Verum ministri, tametsi prudentissimi, timent interdum ne timidi videantur, & ne prudentia in ipsis, ab alijs credatur, aut per calumniam accusetur tamquam innata animi formido, ab alijs tamquam sollicita utilitatis cura. Hæc igitur monita peruererunt ad Legatos, cum iam Ferrerius collegam secutus Venetias petierat, animumque male affectum gerebat, animaduertens, priuatas spes exaruisse, vniuersamque Synodus auersam ab ipso, eum detestari tamquam non modò iniuriosum, sed irreligiosum. Quare Legati præfigerunt, numquam amplius illum adfuturum.

Ipsi verò ne bonum, quod eueniire poterat, amitterent per ob-stinatam appetitionem alterius boni, quod fieri non poterat, statuerunt Decretū de Principibus ita componere, ut eius causam Syn-

odus

Litteræ ad
Legatos, &
arcane note
ad Moronū
2. Octobris
1563. & alijs
sequentibus.

odus non offenderet ; & spem conceperant , desiderium Synodi absoluendæ inflexurum Patres ad reseruandam exactam illam Christianæ virtutis reparationem ad tempora felicia , quæ misericors sed incomprehensa Dei prouidentia Ecclesiæ delin- naret.

1563.

^k Litteræ Legatorum ad
Borrom. 16,
Octobris
1563.
^l Acta Pa-
kott.

12. Suum hoc consilium ^k ad Pontificem scripsierunt : sed simul cum- dem non celarunt , excitum Tridenti murmur obloquentium in quædam ab eo collata beneficia , vnde videbantur Romana opera Tridentinis Decretis aduersari ; eoque maiori tristitia Patres^l affe- ctos fuisse , quod operam suam ad id impenderat Lotharingus , qui se priùs adeò Synodi studiosum ostenderat : eo siquidem pro- pONENTE in Senatu , admotus fuerat Ecclesiæ Ferrarensi Alfonso Rosettus , anteà Comaclii Antistes , cunctis prouentibus (præter mille scuta) & collationibus sacerdotiorum , reseruatis Aloysio Cardinali Estensi , qui tunc eius administratione se abdicabat ; ipsi verò vigesimum quintum ætatis annum attingenti tradita fuerat eodem die Ecclesia Auscensis , cuius administrationi renuntiauerat Hypolitus Cardinalis Ferrarensis , Aloysij patruus , eodem planè iure sibi retento , quod in Ferrarensi fratris filius retinuerat , & facto id Narbonensem Archiepiscopatum gradu , quamquam re- uera cum optione necessaria , ut vel hunc , vel Lugdunensem , quem ille administrabat , intra spatium quatuor mensium relinqueret . Hec itaque oneris abdicatio in grege pascendo , emuncto tamen ipsius lacte , quin onus vnius dumtaxat cum lacte duorum , seuero illorum Patrum animo repugnabant ; nec minus Infulæ collatæ iuueni sacerdotis ætatem vix ingresso , displicebant . Si hæc (expo- stulabant) tunc peragebantur ante oculos Concilij viuentis , & auctoritate eiusdem Pontificis , qui Concilij auctor erat , & ministerio viri tam præcipui in eodem Concilio ; quænam præsagatio concipienda erat in posterum , cum clausis oculis Concilij rem publicam illi gererent , qui nec peculiari animorum affectione eius Decreta cernerent , neque quidquam de suo in illis agnoscerent ? Non tamen prætermisit Pontifex quantum poterat , rem à se gestam purgare ^m ; responditque , Estensem Cardinalem ætate spectatâ iam idoneum haberi ad regendam Ecclesiam , cuiusmodi erat Ferraria , duos anteà annos à se possessa , adeoque in hac parte opus illi non fuisse nouâ legis relaxatione : quod autem spectabat ad fructuum retentionem dum Ecclesiam renuntiabat , nondum super eo Decre- tum nullum in Synodo editum ; & retulisse Lotharingum , id libe- rum Pontificis prudentiæ remissum iri : nullam pariter Ferrarensi

^m Litteræ
Borrom. ad
Legatos 23,
Octobris
1563.

Xx x x 3.

nouam

1563. nouam legis relaxationem impertitam ; solum enim ille Au scensem Ecclesiam in Narbonensem commutarat, hoc insuper obstrictus vinculo , ut hanc aut alteram Lugdunensem relinquere intra tempus constitutum à Synodo, quæ sex menses concedebat à die initæ possessionis ; & hanc ipse nondum obtinuerat, neque compertum erat quandonam obtenturus esset, hugonottorum causâ. Quamuis adhuc Synodus à Pontifice confirmata non erat, appositum distaret fuisse in illis concessionibus, vt nihil per eas derogatum intelligetur vlli eius sanctioni ; Lotharingum verò in se recepisse, quidquid actum erat, quocumque in loco à se purgatū iri. Ita Pontifex rescribi iussit. Sed præterea in memoriam non reuocabant religiosi illi Patres, opus esse , vt hæc potestas Ecclesiastica , cui non alia militant arma nisi subditorum pietas, valde dispari severitate procedat , vbi dispar non solum promeritorum, sed etiam potentiarum ratio est; præsertim cum eiusmodi Principes , cuiusmodi sunt Galliæ Rex , & Ferrariæ dux , deprecatores accedunt pro collatione Ecclesiarum, quæ in ipsorum ditionibus sitæ sunt , quæque melius administratæ cernuntur etiam in Ecclesiastica disciplina , cum Episcopi manus Principis brachio sustinetur. Etenim quemadmodum animus leges suas obseruat exactius, cum ipsi corpus non oblitatur; ita perfectius custodiuntur leges potestatis gerentis curam spiritus, cum potestas, quæ corpori dominatur, ipsi non resistit.

C A P V T V.

Cæsar is responsa ad Lunensis postulata de particula , proponentibus Legatis : & intimi eiusdem sensus de Concilio. Questio difficilis concordie de matrimonij clandestinis ; & petitio complurium Episcoporum , scripto exhibita , ad minuendam Archiepiscopis in ipsos potestatem.

Litteræ
Cæsar is ad
Lunensem,
ac suos Ora-
tores Posso-
nitæ 12. O.
ctobris.

Die septimo , post datas ad Pontificem litteras à Legatorum Principe de consilio Delfini, nouæ Ferdinandi litteræ Tridentum peruenere : quæ tametsi non repente , breui tamen difficultates cum Lunensi dispulerunt, simulque sustulerunt omnem obicem Decreto de Principibus injectum. Et quoniam Suavis narrat, Cæsarem induluisse Synodi terminationi , impulsum ad id à Rege Romanorum , qui dicebat , oportere illam finiri , propterea quod nihil boni fructus ferebat , neque quidquam spei supererat, illam productum iri ; quod aliquo acceptum sensu verum est , sed altero, quo Suavis accipit,

accipit, falsum. Proferam integrâ candidâque formâ sententiam illius epistolæ, à Ferdinando scriptæ, vbi quid ille intimè sentiat de hoc negotio, deprehenditur: sed quædam anteâ monuero, quæ sparsim in mea narratione obseruari potuerunt, & alia nondum dicta simul addam.

2 Primum est; quandoquidem vnuſquisque plurima facilè concipit de suo iure, plurimaque genti sux adscribit; Ferdinando, & tamquam Cæſari & tamquam Germano, facile à suis persuasum est, in ea Synodo nimium anteferri tum auctoritatem Pontificiam Cæſareæ, tum Ecclesiasticos laicis, tum etiam Italos Transmontanis.

3 Alterum est; à Cæſare, perinde ac etiam à Gallis, optatam fuisse Synodum non præcipue ad disciplinam reparandam, sed ad reconciliandos hæreticos, & intestina dissidia componenda. Quod ille consecuturum se sperabat vniuersali Calicis vſu, sacerdotum matrimonio, alijs legum Ecclesiasticarum laxamentis, & inuisis Romanorum prærogatiuis imminutis, quæ posteà cognouerat experimento, ex Concilij voluntate sperari non posse: & huiusc rei culpa regerebat in nimiam illic potentiam Ecclesiasticorum & Italorum, quibus cordi non esset ad concordiam reuocare discordes prouincias, sicuti cordi erat Principibus laicis, & vniuersè Transmontanis. Sed intelligebat Imperator, generatim hominum multitudinem (ex Historici illius dicto^b) esse veluti legem, hoc est ^b Litteras surdam & inexorabilem. Idcirco Viennæ habitu solemnni maturoque consilio, decreuerat ad ipsum Pontificem mittere harum relaxationum postulata. Iam verò idem animo volutabat, Pium ægrè inclinatum iri ad concedendum in oculis Concilij spectantis id, cui repugnare Patrum animos compertum erat, cum periculo vituperationis, quâ ab eo venerabili cœtu laceſſiretur. Quare arbitrabatur Ferdinandus, rationem vnicam flectendi Pontificis haberi posse, si magnus ille Censor è medio tolleretur; atque ita patuit, clauso Concilio confestim à Cæſare os ad destinatas petitiones apertum fuisse.

4 Tertium est; eumdem experientiâ comperisse, Concilium non modò machinam esse parum aptam ad hæreticos recuperandos, sed periculose fomitem ad incendendam in ipsis seditionem. Etenim usque ab anno præterito in Comitijs, habitis Francofurti, Protstantes^c rabie percitos se ostendisse propter Conuentum illum, ad eos damnandos coactum, & Episcopis Imperij minitatos fuisse vltiones hostilis ferociæ, si consensissent. Quamobrem id fuerat præcipuum

^c Epistola de
hoc prolixa
D. Iſini ad
Borrom. 11.
Decembrie
1562 Fran-
cofurta.

cipuum retinaculum, ne quisquam illorum per se adesset, quin neque, paucis exceptis, per procuratorem: & ipsi Cæsari minaces contestationes denuntiarant; adeò ut dubitatum fuerit, ne, quod se defenserent à Catholicis, formidabile fœdus inirent non solum cuncti hæretici Germani cuiuscumque sectæ, sed etiam in societatem adsciscerent Condæcum Principem, & hugonottos Galliæ.

Quartum est; per nouum Decretum in medio positum de laicorum potestate, non leuem timorem Cæsari incussum esse grauis perturbationis in suis ditionibus, tum Cæsareis tum hæreditarijs; qui cum videret Patres adeò inflammatos, nesciebat quonam patet illos ab incepto reuocaret, nisi receptui canendo. Aliter præuidebat, sibi necesse fore aut asperriam illam correctionem iuris dictioñis suæ perpeti, simulque efficere ut eadem ab Imperio reciperetur, cum discrimine noui motus, aut ab alienari à Pontifice uniuersoque ordine Ecclesiastico, quod perniciosissimum existimabat.

Quintum; per leges iam paratas Ecclesiasticæ disciplinæ, sine diu turnioris Concilij opera abundè satisfieri ferè ijs omnibus, quæ in eo genere Cæsar postularat, & habebat in animo postulare. Quod statim confirmabitur.

Porrò his præmissis, ad rem intelligendam opportunis, adducam fideliter sententiam epistolæ, quam ad Lunensem scripsierat Ferdinandus.

In exordio aptissimis formulis exprimebatur amor Cæsaris erga 7 Philippum, fratris filium, & cum eodem animorum coniunctio. Tum significabatur, in ijs quæ Orator postularat, varias sibi difficultates obijci. Auersatum semper se fuisse huiusmodi contestationes, ex quibus animaduerterat plurimum offendit, nihil utilitatis redundare; ut proinde ratio, per quam complures illis haec tenus vñi, aut potius abusi fuerant, ipsarum etiam nomen odiosum efficerit; adeoque à se iniunctum fuisse suis Oratoribus, ut in articulo Principum per circumscriptionem aliarum vocum, quæ minus molestè sonarent, sua iura illæsa tuerentur. Philippum Regem in suis ad Lunensem litteris non petere à Cæsare, Cæsareisque Oratoribus, ut contestarentur; neque in illis affirmare, se satis edoctum esse de ijs, quæ Cæsari cum Morono Oeniponti conuenerant. Addebat, etiamsi fingeretur, nihil inter eos conuenisse, & rem adhuc integrum esse, à se non intelligi, cur idem consilium recusandum esset, etiamsi tunc, & non anteā fuisse propositum: nihil per huiusmodi consilium, sicuti Rex opponebat, detrahi Præsulum libertati, cui nocere non poterat ullius Principis conuentio. Præterquam quod

1563.

quod ubi quispiam Patrum vellet auditu digna proponere , & à Legatis præpediretur, liceret Oratoribus illius Principis, ad cuius dictiones ille pertineret, eadem in medium proferre ; & hoc pacto liberum esse cuicunque proponere , siue propriâ , siue alterius voce. Neque magis officere aliud vinculum à Rege obseruatum, ut, antequam illi rem proponerent, Legatis aperirent : id enim non nisi ad audiendum Legatorum consilium eos cogebat, quod ab alijs longè minoris notæ quam Præsides, opportunum erat audiri. Id à se non dici quod Lunensem ad idem pertraheret, gnaro illud Regi non placuisse ; sed quod palam faceret, quam sibi graue contingeret, se ab eo recedere , in quo rebus diu perpensis de se solo conuenerat, saluo reliquorum Principum iure. Præterea, si Oratores sui concurrerent ad improvisam illam denuntiationem , ingens periculum imminere , ne Legati repente discederent ; quod perpenderet pro sua prudentia Comes, quam infelici & horribili funere Synodus sepeliret, & quem triumphum ornaret Catholici nominis hostibus , spectantibus tantâ discordiâ dissidentes hinc Romanum Pontificem, hinc Cæfarem , Regesque Hispaniæ, Galliæ , ac Lusitaniarum.

8 Insuper significari ab eodem Lunensi, si res huiusmodi proponeatur Conuentui, valde metuendum esse , ne maior pars illam rejeceret: adeoque argui posse , idem contestationi cœuenturum ; cum haberet in animo Lunensis , non in priuato colloquio ad Legatos, sed in publico confessu ad Patres illam habere. Quis enim tunc ipsi obstitisset, quod minus dicerentur suffragia, & Decretum in Acta referretur ? Iam verò ea repulsa quam graue detrimentum attulisset, præsertim non ignorantे Lunensi , Patres opinari , in deliberationibus Concilij omnem Iudicū auctoritatem sitam in ipsis esse , & nullam in Principibus ? Videri Cæfari , in postremis regi mandati verbis non modicam discerni curam huiusmodi periculi, adeoque cautionem plurimam in agendi modo.

9 Pergebat dicere : Tametsi hæc omnes rationes essent nullæ , deliberationem super ea particula, in primo Synodi Decreto posita, opus habere maturitate ac diuturnitate ; ac proinde id non consonare mandatis à se postremò scriptis ad Oratores , ut finem Concilij promouerent. Id à se statutum fuisse non tam ut gratificaretur Pontifici , cui sanè in cunctis rebus honestis gratificari cupiebat, quam ob alias causas , quas sine necessitate, paginæ haud plenè concreendas putabat ; sed præcipuum esse , quod hæc opinio insederat animo suo, etiam & centum adhuc annos Concilium extaret , cù ratio-

Pars III.

Yyy

ne,

1563.

ne, quā progredi cōperat, aut nullum aut modicum fructum inde sperari posse; contrā verō, grauiores offensiones quām anteā timeri posse.

Quæ cūm ita essent, & cūm Pontifex cupientissimum conclusio-
nis animum gereret, cumque ijs ferē omnes, qui Synodo intererant,
lassitudine laborarent, & eorum multi, quos adesse oportebat, non
accessissent, à se non conspicī, quo pacto Lunensis eiusque Rex
possent obſtēre reliquorum omnium voluntati, & integrum illud
onus suis humeris sustinere. Cūm igitur Concilij finis prope ianuam
effet, quænam ab ipsis sollicitudo illius particulae capienda erat; præ-
ſertim, cūm (vt verum ipſe fateretur, quod ad ſe ſpectabat) ferē in
omnibus quæ proposuerat potueratve proponere, ſibi omnino ſa-
tisfactum fuisset? Quod autem ad indemnitatē futurarum Syno-
dorum attinebat, arbitrari ſe, longissimo temporis ſpatio nequa-
quam ēa ratione Synodum celebrandam fore. Quod ſi aliter accidif-
ſet; vbi ſubsequens Concilium debitam ſibi libertatem dignita-
temque poſſideret, haud obſtrictas habiturum manus, quibus hæc
aliaque componeret.

His addebat: Cūm ipſe ab eruditis Doctoribus certior fieret, in
antiquis Synodis non à Patribus & ab Oratoribus ſolum, ſed à cun-
ctis viris auctoritate conſpicuis proponendi facultatem viſurpatam
fuiffe, quin etiam Consiliarij partes exercitas; haud existimare, per
eas voces, *proponentibus Legaris*, ex incidente poſtas, probationem
conficiendam, pro eo ac loquuntur Legis periti, à *contrario ſenſu*,
vnde intellegretur detrimentum illatum tot capitum iuri; præ-
ſertim quia, ſicut idem Lunensis fatebatur, re ipſa in eo Concilio
& Oratores Galli, & Veneti, & complures ex Patribus proposue-
rant: quæ consuetudo ſatis ſecum ferebat expeditam declarationem,
non atramenti ſed operum characteribus. Si eam Lunensis poſtu-
labat, quò de Principum articulo aliqua proponeret, Cæſarem à
ſuis audire id illi adhuc permiffum iri.

Regi, cūm ea mandata dederat, compertum non fuiffe præſen-
tem Concilij ſatum, nec illum diuinare licuisse. Formulas verō
regalium litterarum non videri. Cæſari tam vrgentes, vt executio
Oratoris prudentiæ minimè relinqueretur. Hos à ſe ſenſus deprom-
ptos fuiffe, non quò Lunensem adduceret ad id, quod ille ſuo Prin-
cipi moleſtum putaret, ſed quò ſeipſum purgaret: quamquam ſibi
amoris paterni gratiā, quo fratris ſui filium proſequebatur, non pa-
rum triftitiae allatum iri, ſi quid diſſidijs oriretur inter Philippum
Regem, & sanctissimum ipsorum Dominum: etenim tam pericu-
loſo

Isoe Republicæ Christianæ tempore nihil magis opus erat, quām
inter omnes Catholicos Principes coniunctio. Quapropter Comi-
tem à se rogari, vt quantum ipsi liceret, ad illum scopum pietate ac
prudentiâ suâ cuncta consilia operationesque dirigeret. Itaque vi-
deri sibi, si quid reperiri potuisset in ea controvertia, quo Lunensi
Legatisque satishieret, spernendum non esse. Quare ab amore, quo
Cæsar non solum erga personas, sed simul erga causam afficiebatur,
varios modos suggeri.

1563.

13 Primum, si haberetur declaratio per amplissimas formas, quod
ea verba, *proponentibus Legatis*, non importarent abrogationem iu-
rium, institutionum, & consuetudinum, siue præteritotum, siue
futurorum Conciliorum. Vbi hoc non impetraretur, omne stu-
dium adhiberi posse vt Legati consentirent, aut caput illud de lai-
corum correptione omnino prætermittendum, aut certe qualis per
simplicem narrationem omnia onera enumeranda, quæ se perpeti
rebantur; commonitis vniuersè pro sanctiore imperio Principibus,
vt in hoc genere imperarent sibi ipsis, & in suis ditionibus illasam
relinquerent libertatem & immunitatem Ecclesiasticam. Validas
suppetere rationes, quibus ad id adduci possent Legati. Palam esse,
non solum ab ipso Cæsare, sed ab Hispanis & Gallis ponderosissi-
mum illum articulum oppugnari, quorum omnium magna ratio
habenda erat; neque committendum, vt iij qui summam in Eccle-
sia Catholica potestatem obtinebant, ab ipsa aut alienarentur, aut
saltem exulcerarentur; ac potissimè Hispaniæ Rex, qui haec tenus
tanta cum laude in illius obedientia principatus suos conseruarat.
Præterquam quod cum Synodi exitus instaret, magnoperè intere-
rae, vt singulis conuiuis deferretur postremum ferculum, cuius
sapor in ipsorum ore mansurus erat, ex dulcibus intritis, non ex her-
bis amaris conflatum: præcipue verò, quoniam ea laicorum repu-
gnantia, æquitatis ac iustitiae speciem præ se ferebat. Siquidem cum
Patiens sibi tantummodo tribuerent decidendi potestatem, par non
esse videbatur, vt Iudicum munus exercerent, alteri parti fauentes,
alterà ne auditâ quidem, & causâ maturè non cognitâ. Postremò
vbi ne his quidem acquiesceret Orator, ipsi proponebat, vt priua-
tim potius coram Legatis, quām publicè in confessu contestaretur,
quod facti asperitatem modi lenitate temperaret; atque ad hæc om-
nia transigenda suorum Oratorum interpositionem offerebat.

Ita Ferdinandus rescripsit. Et Rex Romanorum, ad quem pariter
Lunensis scripserat, Parentis responsò se remisit ^d.

14 Quicumque attentè legerit quidquid his litteris continetur, id-

Y y y z

^d Lit. teræ
Regis Ro-
manorum
ad Lunensem
14. Octobris
1563. Pe-
touia,

1563. que cum superioribus notitiis coniunxerit, facile deprehendet, quoniam sensu Cæsar dicebat, nullum aut modicum fructum à se sperari ex Concilio huiusmodi conditione perdurante; hoc est, quod spectabat ad conuersionem aberrantium, & ad reconciliationem dissidentium, non item ad emendationem Ecclesiasticæ disciplinæ; quandoquidem fatebatur simul, quod ad eam attinebat, se quidquid proposuerat, aut proponere poterat, cumulate consecutum fuisse. Nec minus illic palam fit, quantum conferre Ferdinandus putauerit ad bonum Christianæ Reipublicæ, coniunctionem omnium Catholicorum Principum cum Ecclesiæ Capite.

Exemplar huiusmodi mutuarum litterarum, inter se ac Lunensem, Cæsar ad Oratores suos misit; eorumque circumspectione collaudatâ, quod se à contestatione abstinuerint, ipsis iniunxit, ut Legatis ostenderent sua responsa Lunensi redditâ in ea parte, quæ nihil offenderet, etiam occultatâ, ubi non probabatur ratio quâ res Concilij peragebantur. Simul eisdem mandauit, ut concordiam promouerent; & ubi etiam Lunensis eam respueret, ne desisterent ea curare, quæ ipse in litteris ad Lunensem secundo loco proponebat; nimis, efficere ut omittetur aut mitigaretur caput illud de Principum emendatione, quod facilius & Hispanis & Gallis fieret satis.

^a Constat ex
litteris Lega-
torum ad
Borrom.

^f Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 18.
O dobris
1563.

Acceperant^e Legati à Pontifice mandata, ne discederent ab eo quod 16 ipsi imperatum fuerat per litteras, ab illo scriptas proximè superiore Maio super ea declaratione; id autem erat, ut illam Synodi libertati ac voluntati simpliciter remitterent: eapropter confirmato ad id animo erant, quamvis Nuntius ipsis aperuisset quæ Lunensis Ferdinandus significarat, velle nimis se contestari, etiamsi Cæsar se consensurum negaret: posteā verò cùm ab Oratoribus Cæsareis cognouissent^f, quām multis rationibus nitebatur Ferdinandus Lunensem ab ea pugna remouere, ipsum destitutum putarunt: atque interim summa cum voluptate accepere confirmationem eorum, quæ scripsérat Nuntius de animo Cæsaris ad conclusionem prono. Quare studium potissimum impendebatur interiori concordia, cui multum difficultatis obiectabat articulus de matrimonij clandestinis.

^g Datum Pa-
tribus 13.
O dobris, vt
in Actis Ar-
cis Aliis.

Super eo nouum exemplum confectum erat^g, ubi, sicuti nunc 17 habetur, ad efficaciam matrimonij necesse erat ut adessent duo saltem testes, & Parochus, aut aliis sacerdos qui assisteret, acceptâ siue ab illo siue ab Ordinario ad id facultate: sublatumque fuerat, ut irrita declararentur coniugia filiorum sine parentum consensu. Ponti-

Pontifex scripsérat^b, se tamquam vnum ex priuatis hominibus censem, inesse in Ecclesia potestatem illam de qua disceptabatur Tridenti, idque similiter existimare viros sapientes, Romæ à se interrogatos. Non tamen quiescebant qui oppositum opinabantur, & præcipientes. Non tamen quiescebant qui oppositum opinabantur, & præcipientes. Non tamen quiescebant qui oppositum opinabantur, & præcipientes. Non tamen quiescebant qui oppositum opinabantur, & præcipientes.

1563.
b Apparet ex
litteris Lega-
torum ad
Barrom. 27.
O Robris, &
ex Actis Pa-
leotti.

18 Madruccius dixit, Decretum illud ita mutatum, sibi multò minùs probari quam antea.

i Littere 27.
O Robris, &
Acta Arcis
Aliæ & Pa-
leotti 26. &
27. Octobris

Helius Patriarcha affirmauit, sibi valdè nouum accidere, in re tam graui oportere per legem respondere verbo vniico, *Placet*. Præsidum conscientiæ à se relinqui, an Decretum, quod aduersus dogma catholicum proponebatur, esset vnicâ voce conficiendum: sed quoniam nolebat prolixitate suâ Sessioni moram creare, exponendum liberè in ea seruabat id quod sentiebat, vbi nec ab illa ratione auctoritatis, aut spei, aut cuiusvis affectus fuisse cohibitus, sed ab omnipotenti Deo, qui terribilis est supra filios hominum, viâ rectâ deductus.

Similiter dissenserunt Triuisanus Venetiarum Patriarcha, Verrallus, Castanea, aliisque Iuris Pontificij periti. Et Horatius Græcus Episcopus Leshenensis, sibi non temperauit quin diceret, non solùm se non consensurum illi Decreto, sed nolle interesse Sessioni, sua que manus coram Patribus à se lauari, quemadmodum Pilatus egerat.

19 Econuerso non minùs ardenter illud confirmauit Archiepiscopus Granatensis, asseuerans, Decretum esse catholicum, ac necessarium, & obiecta mera sophismata. Quin idem negauit, Matrimonium clandestinum verum firmumque fuisse ad id usque temporis, & idcirco recusauit Canonem ibi reponendum esse qui anteā confessus erat, & posteā deletus, quo id pronuntiabatur.

Gasper à Fosso Archiepiscopus Rheyensis, Zambeccarus Epi-

Y y y 3

1563. scopus Sulmonensis, Fuscarius Mutinensis, rei summa comprobarentur: sed alia alij temperamenta posuere pro illis prouincijs, vbi Parochus non aderit.

Sed ad id responsum est à Francisco Blanco Episcopo Auriensi, Decretum eo pacto fuisse conceptum, ut non nisi post habitam in Paræcia vulgationem obligasset; adeoque ab ipso obstrictum non iri eos populos, inter quos Parochi non essent.

Antonius de S. Michaeli Minorum obseruantium, Episcopus montis Marani, publicè recitauit epistolam Clementis Cardinalis Dolerae, ex suo Ordine, nominati ex titulo *Ara celsi*, de quo diximus in creationibus Cardinalium, habitis à Paulo IV. tamquam de viro doctrinâ conspicuo. Hic scribebat, expensam fuisse Romæ quæstionem, & tandem conclusum: Fas esse Ecclesiæ, & expedire, ea matrimonia de medio tollere. Cùm autem breuiter dicerentur sententiæ, sicuti narravimus, die vigesimâ sextâ Octobris, S. Eustasio Pontifici Maximo sacrâ, utriusque sententiæ propugnatores professi sunt, honorem à se deferri suis sententiis huic sancto Pontifici ^{et}, cuius verba in hoc argumento variis interpretationibus subiacent, aut quod simpliciter sint prohibita, aut etiam facta irrita, sicuti supra significatum est in aliorum disputationibus referendis.

Sententiarum numerus modicissimè variauit ab anteactis examinibus. Plures duabus tertii partibus Decretum approbarunt, haud multo pauciores quam sexaginta obliterunt. Aliqui, sed pauci, ad contentiones auferendas suaserunt, vt res in Pontifice reponeretur. Is igitur cum animaduerteret, consilium sibi controvenerat non successisse, huiuscce argumenti breuem tractationem, à suis Theologis scriptam, Tridentum misit, quæ per manus Patrum circumferretur.²⁰

Præter hoc certamen, alia quoque seruebant in articulis reformatiæ disciplinæ, ac præsertim quædam, in quibus complures Patrum utrumque litigabant; cuiusmodi erat ²¹ articulus de prærogatiis Archiepiscoporum supra Episcopos. Quamobrem quadraginta planè Episcopi postularum Legatis tradiderunt, ab ipsis subscriptum, in quo petebatur, ut iniustus usus auferretur obligandi suffraganeos ad eundum siue per se siue per procuratores ad Ecclesiæ Metropolitarum singulis annis, secundo Paschatis festo, sicuti solebant, cum haud ira bene ab Archiepiscopis, eorumque Vicariis habarentur: sed tunc tantummodo ad id adstringerentur, cum prouinciali, Synodus esset celebranda. Quin etiam in suos

Acta Episcopi Salernitanensis, & Paleontis.

¹ Litteræ Legatorum ad Borrom. 4. Nouembrio 1563.

² Ex iisdem Legatorum litteris 21. Octobris.

suos inferiores æquitatem præ se ferrent, petierunt, ut eodem nexu pariter soluerentur Archipresbyteri & Curiones respectu Episcoporum, excepto dumtaxat ad Diœcesanam Synodum celebrandam, aut cum opportunum Episcopo videretur: affirmabantque, huiusmodi consuetudines originem à Synodis traxisse; sed ijs omisis, illas permanisse. Quare Legati, quò tranquillus res procederet, distinarunt duos Episcopos, duosque Archiepiscopos, qui agerent inter se, & opportunum remedium excogitarent; gnari, quanto sit detrimento Senatus concordia, cum Senatores sese inuicem tamquam aduersarios intuentur.

C A P V T VI.

Res constitutæ inter Pontificem & Lotharingum Cardinalem de Concilio. Diploma Pontificis, quo componeretur controuersia de particula, proponentibus Legatis, & quo pacto composta. Aliae Lunensis dissensiones super articulo de primis instantijs. Pontificis sententia in complures Gallæ Episcopos lata; & voluntas procedendi aduersus Reginam Navarræ; sed oppositum Legatorum consilium. Mandata ab ipso tradita ad Concilium terminandum. Lotharingus Româ profectus. Eius Venetijs transitus. Res ab ipso transactæ cum Gallis Oratoribus, qui eò secesserant. Eorum industria ad contestationem sustinendam, efficiendumque, ne Rex amplius ipsos aliosve Oratores ad Synodum legaret. Lotharingus Tridentum regressus. Duo Philippi Regis responsa, alterum ad Legatorum litteras, alterum ad querelam, nomine Pontificis habitam à Nuntio, aduersus ministros regios.

PEndebant animis Legati ¹ in acceleranda Sessione, vbi ex una parte id fieri posset, & ex altera ignorant, perbreui Lotharingum ibi affuturum: sed per tabellarium mandata, ut eum præstolarentur, Româ accepere, & simul eorum summam, quæ inter Pontificem & Cardinalem conuenerant.

a Littere
Borrom.ad
Legatos 20.
& 21.Octo-
bris, quibus
responsum est.

2 Plenè illi Pius satisfecerat, vnde litteras benevolentiam in Pontificem spirantes scriperat in Galliam Lotharingus, commendatâ eius optimâ voluntate reformandæ disciplinæ, & improbatâ contesta-

1563.

^b Extat in
Archivio
Vaticano, &
inter Com-
mentarios
Burghesiorum.

testatione; addiditque, eam se praesente non habitum iri. Quæ omnia etiam à Suauis narrantur. Româ profectus est vigesimo Octobris, & eodem die scripsit Pontifex ad Legatos ^b prolixam epistolam. In ea dicebatur: Sibi satisfactum fuisse à Lotharingo etiam supra suam, quamvis non modicam, opinionem: sed supra quam opinatus fuerat non fuisse, summas laudes ab ipso virtuti ac soler- tia Legatorum attributas. Ipsius commendabat, ut cum eo reduce perinde agerent atque cum collega, eamdemque fiduciam estimationemque ostenderent ex parte etiam erga Madruccium. Lotharingum reuerti animo inflammato ad celerem, vtilem, honestamque Synodi terminationem promouendam. Quò id facilius, & Patribus acquiescentibus conficeretur, varia Pontificis mandata sequebantur.

De matrimoniis clandestinis à se concordiam optari: vbi ea ob- 3 tineri non posset, pro maioris partis suffragiis res stabiliretur.

Sibi non displicere, si concederetur Episcopis facultas relaxandi & absoluendi in rebus ad matrimonia spectantibus, & in alijs casibus, dummodo occultis, & ad forum contentiosum non deducatis.

Vt leges disciplinæ statuerentur de Cardinalibus, seruatâ cum inferioribus Ecclesiasticis proportione, ad optimum exemplum Ecclesiaz; cum ipse consideret, Patres nonnisi rationi cōsentanea decreturos.

Vt fieret sanctio, quâ facultas tolleretur etiam Legatis à latere, impertiendi sacerdotia mensibus Episcoporum vacantia.

Vt expectative, hoc est, concessiones primi sacerdotij vacaturi in aliqua Diœcesi, mandata prouidendi, hoc est, mandata, per quæ iubentur Episcopi concedere sacerdotia, ipsorum mensibus vacatura, certæ cuiquam personæ; retentiones, quibus Pontifex peculiaria sacerdotia referuat; aliaque huiusmodi consuetudines, aut restringerentur, aut irrita redderentur, ex Synodi arbitratu.

Vt primæ causarum delationes Ordinariis relinquerentur, quibusdam causis grauioribus exceptis, & illustrium capitum, in quibus etiam litteræ, vulgo Remissoria, ad examinandos testes ipsis Ordinariis esse committendæ.

Vt in exitu Concilij cuncta Decreta, se & Julio & Paulo sedentibus confecta, resumerentur, & suo nomine eorum confirmatio sponderetur.

Vt Legati, ex consilio eiusdem Lotharingi, Præfules Hispanos singulatim certos redderent, ab ipsis satisfactum fuisse Pontifici, ut qui sciebat, omnes optimo religionis studio operam suam nauisse;

ac

ac propterea si quibusdam ipsorum postea libuisset Romam pergere, se libenter eos amplexaturum, & pro rerum opportunitate beneficijs affecturum.

Vt idem significaretur Episcopo Mutinensi, & alijs Italis, qui verebantur ne parum grati essent Pontifici, propter dissensiones in mansionis Decreto.

Rogarentur Archiepiscopus Hydruntinus & Episcopus Parmensis, vt omni studio conferrent operam ad Synodum absoluendam. Quod fortasse scripsit Pontifex, cum audiret, nimiam ab illis simulationem exerceri cum Patribus Transmontanis. Hæc epistola die vigesimoprimo Octobris missa est cum altera ^e Borromæi, quæ breuiter singulâ capita interpretabatur, simulque satisfaciebat ijs quæ libellus à Vicecomite delatus continebat. Hic tamen non nisi duo notatu digna reperio:

^eLitteræ Bor.
rom.ad Le-
gar. 21.Octo-
bris 1563.

4 Alterum est, Lotharingum postulasse, ne Decreta, sancita in conuocationibus Pauli ac Iulij, in Sessione legerentur, sed postea; quod cuius gratiâ fieret, latebat: sed Legati existimarunt, id fuisse postulatum, quoniam si recitarentur simpliciter in Sessione, efficiebatur vt non denud constituerentur sed potius vt pro certis ponnerentur, adeoque vt pro certa pariter poneretur auctoritas illorum Conuentuum, à quibus fuerant constituta, à quorum altero, nimis celebrato Iulij auctoritate, abfuerant Galli, eidemque contradixerant; atqui si légerentur postea in confessu generali, videbatur nouum de illis examen haberi; & idcircò ibi confirmatam euadere tamquam Decreta præsentis Conuentus, efficaciâ illis impertiatâ, etiam si eam anteâ non habuissent.

Alterum est, eundem Lotharingum fuisse pollicitum, effectum se, vt omnes Oratores subscriberent: in quo Legati varias difficultates præuiderunt; & vbi aliz deessent, difficultatem loci superioris. Sed excogitarunt, rem confici posse, si suum quisque nomen signaret pro temporis ordine quo in Synodum peruenerat, sicuti fieri consueverat in legendis litteris ac mandatis in Sessionibus. Quod obseruatum est postea in enumerandis post Acta edita Oratoribus, qui Synodo interfuerant.

5 Interim ne declaratio à Lunensi postulata, esset offensionis lapis, tutius breuiusque consilium Romæ censebatur, prout Lusitanus Orator suadebat, vt Pontifex ipse eam vulgaret. Idcircò variæ formulæ confessæ sunt, quæ omnes tandem in eam priorem recidebant, quam etiam Cæsar excogitarat, vt declararetur, ex vi huiusmodi verborum nihil cuiquam iuris additum aut detractum peten-

^dActa Pa-
leotti in fine
Sessionis 24.

Pars III.

Z z z

di,

1563. di, agendi, aut dicendi (numquam tamen usurpato verbo *proponendi*) ea, quæ secundum vetera Concilia & Canones erant in iplius potestate. Hac de re iussit Pontifex ^e sex diplomatum exempla dictari, eaque ad Legatos mitti, quod pro ipsorum arbitratu maximè opportunum feligerent: ipsi verò, ut fieri solet in rebus suspicioni obnoxij, breuissimum feligerunt ^f, & per Oratorem Lusitanum, virum cordatum, & amantem concordia, ad Lunensem tulerunt.
Littere Le.
gat. ad Bor.
rom. 28. Oct.
& 11. No-
vemb. 1563. Sed is expressum non conspicatus id quod oportabat, tametsi formæ essent amplissimæ, se difficilem ostendebat. Contrà verò Lusitanus ac Cæsariani fasili sunt, diploma sibi probari. Denique post multa conuenere, ut declaratio non à Pontifice, sed ab ipso Concilio fieret, cuius Decreto ea verba fuerant adiecta.

Neque in hoc solum cum Hispano decertandum fuit, sed in capite de primis causarum delationibus, quod ipse postularat. Etenim ita conceptum illud cupiebat, ut quamvis esset excepta auctoritas Pontificia, numquam tamen licet Pontifici causam ullam primò delatam ex iure ordinario cognoscere, sed solum derogato diserte Synodi Decreto, vbi id vellet; qui agendi modus & minus acceptus est, & non absque vituperatione cum absque aperta necessitate usurpatur. Quare ex una parte Patres ad formandum Decretum selecti, qui omnino erant sexdecim ex varijs nationibus, non assenserunt; & ex altera duo Hispani, hoc est, Episcopi Asturicensis & Ciuitatensis, in eo tam firmi persistere, ut in illo capite, quippe dissentientes appositis exceptionibus, subscribere recusauerint formæ à collegis confessæ, de qua in reliquo arguento ipsi plenè concordarunt. Lunensis verò cum Legatis de eo tam acriter collocutus est, ut denuntiauerit, vbi Decretum illud ex voto suo non procederet, nolle se adesse Sessioni, nec permissum, ut quisquam ex Patribus Hispano Regi subiectis interesset. Sed æquè acriter illi responsum est, hanc agendi rationem minimè decere Catholicî p[ro]p[ri]e Regis Oratorem, qui Concilij libertatem amaret; ne sibi in animum induceret, eo pacto Sessionem impedire. Id si accideret, Synodus non prolatam, sed abruptam iri, cum Legati potius abituri statim essent, quam ibi manentes tantam indignitatem violentiamque toleraturi.

Dum Tridenti hæc feruercebant cum Hispanis dissidia, Pontifex in Senatu vigesimā Octobris, secundum relationem Cardinalis Alexandrini, Inquisitorum principis, postulante Fisci Procuratore, & ex sententia illic prolatâ à cunctis Patribus Purpuratis, sententiam tulæstat in septem Episcopos, in ius vocatos, & contuma-

ces,

ces, propter hæresis indicia, in Gallia; ac præcipue in Ioannem 1563.
Monlucium Episcopum Valentiae in Gallia, de quo alibi scriptum
est. Sed Suavis semper in numeris infelix, eos tamquam quinque
connumerat, & sententiam decimo tertio mensis adscribit.

8 Significandum quoque Legatis curauit & Pontifex, se decreuisse ^{g Litte: & Boe-}
in eodem Senatu, ut in ius vocaretur Ioanna Reginæ Nauarræ, quæ ^{rom. ad Le-}
acriter insestabatur Catholicam Religionem, & ut in eam iudicium ^{gar. 23. O.R.} 1563.
ageretur: sed illum Presides dehortati sunt (scriptit etiam Ponti-
fex, id sibi fuisse dissuasum à Lotharingo) ^{b Appare ex}
admonentes, posse ^{epistola Fer-}
inde graues motus exciri ⁱ in Regina Britannæ, & in Germaniæ ^{terri ad Re-}
Principibus Protestantibus, quibus communis causa ac periculum ^{ginæ, s. No-}
intercedebat. Cum autem rursus audijisset Lotharingus, fuisse à ^{uemb. 1563.}
Pio peracta in Senatu ea quæ diximus, & quæ se proficiente ille ^{Venetijs,}
apud se meditabatur, ad eum scriptit ^{i Litteræ Len-}
& atque ob oculos illi posuit ^{gat. ad Bor-}
& detrimentum quod inferri videbatur passionibus cum Gallia, ^{rom. 28. O.R.} 1563.
ex eo quod extra Regnum actum fuerit tum in eos Episcopos, tum ^{b 2. Nouem-}
in Castilioneum Cardinalem, anteà priuatum, & perturbationes, ^{bris, ve cōstat}
quas in Republica Christiana excitaret iudicium in Reginam Na- ^{ex responso}
uarream promotum. Ad hæc rescriptit Pontifex eo plane die, quo ^{Pontificis}
alteris litteris grates eidem peramanter egit ob celebratam Sessio- ^{zo Nouem-}
nem, ut videbimus; adeoque perquam honorificis humanisque ^{bis 1563.}
formis usus, illi exposuit, Romam se rediisse Centumcellis, ut
consilium de ipsis litteris haberet, eiique mature responderet.
Quod ad Reginam spectabat, iam à se illam fuisse in ius vocatam,
sex mensibus illi constitutis, ex quibus singula bimestria spatia
perinde se haberent ac unus ex tribus terminis iudicialibus factum
infectum fieri non posse. Si illa resipisceret, filioque permitteret
Sacro interesse, cuncta sedatum iri; si minus, Deum rebus prospe-
cturum. Ita ad illud caput responsum est; adeoque non declara-
bat Pontifex, sed integrum sibi retinebat ultra progredi nec ne,
pro temporis consilio. De altero dicebat, In damnando Castilio-
neo Cardinali, & Episcopis memoratis, nihil fuisse derogatum pa-
ssionibus Gallæ: nam ibidem huiusmodi cause maiores & gra-
ues Sedi Apostolicæ reseruantur. Si Castilioneus Romæ se sisteret,
cum ipso actum iri, quam par erat cum tanto viro, urbanitate &
comitate, eumque in ea conditione futurum, in qua erat antequam
in ius vocaretur; tum si de illius innocentia constaret, absolutum
iri: & quamquam sons deprehenderetur, ubi resipisceret, miseri-
cordiam consecuturum. Idem respondebat de septem Episcopis,
quorum alios esse notorios hæreticos, alios validissimis hæreticos.

1563. indicijs prægrauatos , & cunctos legitimæ monitionis pœnis obnoxios. Se in eos pronuntiasse , ut in schedula ; & ex benevolentia in Lotharingum velle se differre illius subscriptionem vsque ad Cardinalis responsum. Interim secum ille perpenderet , quâ ratione fas esset Pontifici , animarum & Ecclesiæ regimen relinquere penes homines corruptos , adeoque corruptores.

Sed hæ litteræ Lotharingi ac Pontificis post dies aliquot verum que missæ sunt. Interim ille Româ discesserat , animo , sicuti diximus , percupido Synodi absoluendæ ; cuius se gratiâ Pius diploma ad Legatos misit , die decimoquarto Octobris subscriptum , in quo facultatem illis impertiebat Synodi terminandæ ; vbi maior Patrum numerus consensisset. Lotharingus Venetijs transiit dupli de causa ¹. prior fuit , vt ostenderet illis Senatoribus , quantum bono Christianæ Reipublicæ conductura essent Concilij finis & vulgatio ; in quo multum illi laborandum non fuit , cum Veneti pariter idem sentirent. Altera fuit , vt suaderet Oratoribus Gallis redditum interuentumque cum reliquis Sessionum cœlebrationi : sed irritus in eo cessit labor. Studuerat per suas litteras Ferrerius Lotharingum pertrahere ad contestationem comprobandom : cumque hic respondisset , Nolle se illam , quippe iam peractam , improbare ; alter tacitâ reprehensione intellectâ rescripsit ; Vbi adhuc res integra esset , Regis utilitatem & iussi sibi suacura fuisse , quin & ipsum coactura vt id ageret ; multisque ad hoc rationes proculit.

Anteà verò in litteris , ad Burdesium Cardinalem scriptis , confuta-

m 19. Octob. rat acribus ² verbis ea quæ dicta fuerant à Pelueo , ipsum eâ contestatione voluisse Galliæ Regem alterum Britanniæ Regem reddere. Et , prout mos est lædantis læsum odio prosequi , tantoque magis quanto maior is est , & ostendit impensis acceptam à se iniuriam cognosci , omnes quas diximus litteræ , aliisque ab eo-

² 25. Septembris 1563. dem ad Regem scriptæ ³ , liuore ac bili aduersus Concilium aspergebantur. Quapropter etiam postquam Lotharingus Venetijs transiit , alteram ad Regem epistolam addidit ⁴ , artificij plenam , conatus utique illi persuadere , Romæ ac Vicecomitis criminaciones , quibus ipse insimulabatur , non à cortice , sed à medulla orationis suæ fuisse profectas , quâ ipse studuerat illæsa Regis iura seruare à detrimentis intentatis.

³ Colligitur ex litt. Ferre- rii , & verius que Oratoris ad Regem ac Reginam runt , alter se parum sollicitum ostendere in regijs priuilegijs tueri . Novembr. 1563. dis , vituperatâ Ferrerij ad ea custodienda denuntiatione ; alteri verò

se

se nimis auersos à Concilio. Quare se cohibuit Lotharingus, ne
 damnaret res ab illis gestas: & Oratores, proposito ipsis reditu,
 simpliciter dixerunt, oportere priùs à se regia magdata expeſtari.
 Regi posteà exposuere, ipsorum reuersionē opportunam non esse: In pīfīda
communi ad
Regis, s. No-
vemb. 1562.
 adhuc rationem persistere, ob quam arbitrabantur se à Rege iussos
 ſecedere; eam autem eſſe controuersiam de loco cum Oratore Hi-
 spano, ne in futura Sessione decertandum eſſet, vbi necesse erat aut
 ipsis functioni interelle, atque ita campo deceſſere, aut illic itetum
 ad eſſe cum dubitatione prærogatiuꝝ; vnde fuſſet euenturum, vt
 eā dupliſi ſolemui actione Regis antiquissima poſſeffio turbare-
 tur. Vbi tamen occulta aliqua ex cauſa conſentiret Rex, vt Ora-
 tores ſui degentes Tridenti functionem non adirent, ſatiuſ eſſe no-
 uos mittere, quām eosdem ipſos qui ſemper ad eſſe conſueuerant,
 quiqūe alioqui defeffi erant, nec amplius idonei ad Regi ſeruen-
 dum; ſed tutius ſibi videri, nullum mitti: nihil inde detrimeni
 Synodum pati, quemadmodum nec paſſa fuerat ob diuturnam ab-
 ſentiam primi Oratoris Hispanici, qui ad ipsorum aduentum diſ-
 cesserat: quin antiquissimis Synodis minime conſueuiffe Orato-
 res interelle. Ex altera parte, detrimeni non parum inferri poſſe
 Regiæ Maiestati à præſentibus illic Oratoribus ſuis, idqūte ex mul-
 tiplici capite: Vnum erat id quod expoſuerant; ſiquidem ſe nec
 Tridentum, nec illam Synodum expertos eſſe bono cælo præditam
 ad ſanam integrāmque conſeruandam ipſius prærogatiuꝝ; alte-
 rum, quod audiebatur, in fine Concilij ſubſcribendum illud eſſe à
 cunctis Oratoribus, quōd Principes, eorumque arma compelleren-
 tur hoc pacto ad ipsum exequendum: tum aiebant, per id non
 modò péricitatutam fuſſe Galli, respectu Hispani, prærogatiuꝝ;
 cùm in eo temperamentum loci extra ordinem reperiſſi non poſſit;
 ſed Regis potentiam tricis ac periculis cum ſua ſuique regni per-
 turbatione obſtrictum iri. Præterea, velle Patres in ea terminatio-
 ne declarare, hanc Synodum eſſe duarum præteritarum conti-
 nuationem, aduersus quām ſemper à Rege fuerat poſtulatum;
 præſertim ne comprobaretur tamquam legitima Iulij Synodus, cui
 Gallia & ipſius parens obſtiterant.

His rationibus conati ſunt Oratores Galici Regem à Concilio
 ſeiungere, nec diſſicile id accidit, cùm administrarent Galliam,
 ſeu potiū in eam dominarentur Consiliarij male affecti. Præter-
 quam quodd in quauiſ administratione debili, (cuiusmodi erat Re-
 gis pueri, & Reginæ, exteræ feminæ, administratio) ministrorum
 offenſiō tamquam intutabilem effectum ſecum etiam trahit offen-
 ſionem

1563. sionem Principis; cum Regi, ne se à ministris trahi sinat, mens æqualis potestati opus sit. Lotharingus igitur neque tunc neque postea potuit ad Concilium Oratores reducere.

^{Littere Le-} Tridentum ille peruenit quinto Nouembris ⁵, & adhuc con-
tendentes offendit Præsides cum Oratore Hispano de peculiari-
bus emendationis articulis. Sed ardentiōr controvērsia futura ti-
mebatur, alia ab ea quæ id temporis minus feruescere videbatur,
^{gat.ad Bor-} videlicet, de Synodi conclusione. Die tertio postquam peruenit
^{tom. & Acta} Palottii.

^{Littere Le-} Lotharingus ⁶, Legatos adiit Lunensis, delataque ipsis Regis epi-
stolâ, sibi fidem conciliante, exposuit, à se accepta mandata, ut
^{gat.ad Bor-} regio nomine responderet super litteris, quas ipsi ad Regem scri-
^{tom. 8. No-} pserant vigesimo Iulij. Conquestos eos fuisse, quod regij ministri
ad Synodum protrahendam incumberent, quam prolationem aie-
bant esse noxiā, ob Ecclesiarum damna ex absentia Episcopo-
rum, & periculōsam, spectatis ijs quæ possent accidere inter re-
rum mortalium vicissitudines, idcirco rogatum ab ipsis Regem
fuisse, ut suos iuberet exitum Synodi facilem reddere. Quod ad hoc
spectabat, fateri quidem Regem, se initio Synodi conuocationi ob-
stississe, omni studio adhibito ne res conficeretur; ut qui nec arbi-
trabatur eam suis populis necessariam, nec animaduerteret Chri-
stianam Reipublicam ita se habentem, ut hac ratione mala publi-
ca sanari possent: sed postquam Pontificis prudentiæ cesserat con-
sentiendo, non solum per suos Oratores ac Præsules suam illi ope-
ram contulisse, verū in etiam nulli pepercisse officio apud Cæsarem
patruum suum, & apud Reginam Galliae socrum suam, quod om-
nes conspirarent ad efficaciam illi æstimationemque concilian-
dam: neque quidquam à se diligentia prætermissem, quod sanctæ
fortunataeque Synodi fructus colligerentur. Se celeri terminacioni
non aduersari, dummodo consuetis honestisque rationibus id præ-
staretur, cunctis dogmatibus èa quæ par est cura perpensis, admo-
toque cunctis corruptelis remedio; ad quæ decidenda & corrigen-
da coactus erat conuentus, quod venerabilis illius æstimatio ac me-
moria tum apud præsentes homines, tum apud futuros permane-
ret. Quod dicebatur de incommodo peculiarium Ecclesiarum,
æstimandum non esse præ commode vniuersali; pericula verò for-
titorum euentuum cunctis magnis ac diuturnis operibus esse com-
munia: quamobrem ubi propinqua non discernantur, amouen-
dam non esse manum ab operibus salutaribus, sed ea Diuinæ pro-
videntiaz commendanda. Se Lunensi demandasse, ut pro ea quæ
exposita est ratione, operam nauaret neruis omnibus ad sanctum
illud

illud opus celeriter ac fructuosè conficiendum. Conclusit Lunensis, Regem omnino cupere, ut in expendendis dogmatibus debita & confueta trutinā usurparetur, ne obloquendi occasio aduersarijs suppeteret: in legibus verò sanciendis opportuna animorum atten-tio adhiberetur; siquidem ab illis quies & vniuersalis reparatio Christianæ Reipublicæ pendebant.

1563.

13 Tuim verò Legati: A se litteras illas non nisi firmo fundamento nisis fuisse conscriptas, cùm è narrationibus, tum à Nuntio tum Româ delatis, audiretur, dictum à Rege, Synodum esse frentum, quo hæretici coércebantur, ne auderent peiora; cùmque tam cœ-brò difficultates à Règijs ministris, eiusque Præfulib[us] exciperentur obiecte, vt viderentur h[ic] planè rhythmo passus suos illi conformare, ostenderentque in hoc ipsum à Rege animum intendi, id à se perniciosissimum putari ob allatas rationes, nec sibi per responsa satisficeri. Quod spectabat ad absentiam Episcoporum ab Ecclesijs, communè bonum peculiari damno anteferendum esse; sed omnium peculiarium damnum re ipsa damnum esse commu-ne; præsertim cùm hoc damnum non esset ex morbis ordinarijs, sed ex tabificis ac pestilentibus, qui cùm peculiari statui noceant, cladem quoque minantur communi. Etenim recentes hæreses, dif-fusis plus minùsve venenatis vaporibus, vndique facilè poterant quamcumque diocesim contaminare, cui procurandæ non assiste-ret Præsul. Ingens hoc detrimentum nominis Christiani nequa-quam compensari lucro, quod ex Concilij diuturnitate sperandum esset.

14 De malo imminenti ex alijs rerum vicibus, quæ possent accide-re, concedi à se, incertum illud esse; sed tan[us] malum quam bo-num, quamvis incertum, esse id, in quo humana prudentia versa-tur, quæ tota pariter est incerta; vt dicit Scriptura; & tamen eā fuisse præditos à Deo mortales, quò per ipsam sibi consulant, nec inconsulto agentes, neque fortuitò: palam esse, incertum quoque frequenter evenire & inter copiosam possibilium vicissitudinum seriem: contingens quidem esse, parumque verisimile, singulas per se acceptas accidere, sed naturale ac probabile, aliquam ex illis per disjunctionem occurtere; adeoque prudentis esse confilij ea opera celeriter absoluere, quibus extantibus, quicumque ex similibus eventibus contingenteret, res publicas præcipites ageret.

15 Quod ad postremum caput spectabat, omnino licere res plus minùsve perpendere pro temporis & conditionum opportunitate; nec reprehendi posse trutinam illam, quamvis breuerit, tamquam

vitio-

1563. vitiosam, quoniam recentes hereses multis iam abhinc annis studium de noua doctrina in cunctis Provincijs & in cunctis Academijs excitarant; & affirmarunt, cum ibi collectum esset ex quauius parte Republicæ Christianæ quod in Theologis excellebat, periculum non esse, ne ipsi imparati aut peregrini ad præcipuas questiones accederent. Quædam subtiliora, minus certa ac minoris momenti, opus non esse ut definirentur; idemque de morum emendationibus dici. Diuturnitas enim antegressa Concilij, tam multa Principum consilia, postulata quæ ab eorum Oratoribus proponebantur, meditationes, ratiocinationesque Patrum, perpetuum ac minutissimum examen fuerant eorum, quibus id temporis indigebat Ecclesia. Non tamen à se negari, humanam mentem, quod res amplius cogitat, eò amplius discernere, & acutiori acie eas intueri, cum ferendæ sententiaz tempus vrget; sed à Deo, qui Synodos regit, suoque lumine ea supplet quæ deficiunt humanæ menti, non postulari diligentiam in Patribus exactiorem eà quam præsentes rerum conditiones permittunt; has verò ad summam breuitatem cogere. Gallos, & Lotharingum Cardinalem liberè dixisse, ubi Synodus non absolueretur, Episcopos illius Regni paratos, quin & coactos ad profecitionem esse; tum quia sufficere sumptibus amplius non poterant, tum quia in ipsorum Ecclesijs indies magis heresis pullulabat cum irreparabili regni dissidio. Vbi reipsa hi discederent; perpenderet Orator pro sua prudentia, quodnam subiretur discrimen, ne respueretur hæc Synodus tamquam non Oecumenica, imò ne Galli sibi consulerent per propriam suæ nationis Synodum, cuius detimenta Rex Catholicus supra ceteros prudentiâ suâ præuiderat, suoque religionis studio præpedierat. Flammam Galliz incendium minitari Belgio, Hispaniæ, & Italiæ, sibi finitimus. Si Philippo Regi licuisset præsentem Concilij statum oculis cernere, ipsum sine dubio non modò consensurum, sed stimulaturum fuisse, ut illud brevi absolueretur. Munus esse Lunensis, tamquam ministri præcipui, non præstolari de singulis diserta mandata, quæ tam serò delata videbantur, ut epistolæ, mense Iulio ab ipsis datæ, responsio mense Nouembri reddita fuerit; sed eà ratione se gerere, quâ Regi de rebus edocto probatum iri sciebat: cumque comperta ipsi essent vniuersalia Regis vota, admouere ea instrumenta, quæ ipse operi præsens ad illud idonea cognouisset.

Luncasis ab ijs quæ Rex significarat, ad se ipsum purgandum progressus est. Et præter iam productam Regis epistolam, alio-

ram recentiorem, decimoquinto Octobris scriptam, habere apud se, in qua certior à Rege siebat, ipsum accusari, quod se immoderatè gessisset in impediendis cœtibus peculiaribus, & Principum emendatione, de qua ipse dixisset, Vbi ea confienda esset, velle ut Pontifex præcipue reformaretur. Sed Lunensis, purgatis de more reliquis à se gestis, petiit à Legatis, vt fidem facerent, an unquam ea verba sibi obiecta protulerit, cum ipse is esset, vt taciturnitate potius quam loquacitate peccaret. Responderunt, Nec se ad Regem ea scripsisse, nec à Lunensi audiuisse, sed ab aliorum narratione, neque se tantummodo ad Regem scribere: nec linguas, quippe quæ frænari non poterant, in pretio habendas esse. Et placide finem colloquio imponentes, studuerunt ea negotia procudere, quæ supra incudem versabantur, quo celebrari posset Sessio, cuius dies præscriptus intra triduum imminebat.

17 Reuerà fuerat in Hispaniam scripta ea Lunensis criminatio; sed à maiori calamo, nimirum à Pontifice ad Nuntium: cui Rex de rebus omnibus, quæ tunc agebantur, respondit scripto, decimâ tertiatâ Octobris signato¹, causamque accusati ministri concinnis modis pro suo more defendit: Se nihil à Lunensi accepisse de ijs de quibus Pontifex querebatur, adeoque nihil certi responderi à se posse: certum esse, demandatum à se illi fuisse summum studium obsequendi Pontifici, Sedemque Apostolicam tutandi. Quare cum ipse Lunensem agnosceret virum apprimè moderatum ac modestum, non posse sibi in animum inducere, eas criminaciones aliunde profectas esse, quam ab hominibus cupidis obturbandas summae benevolentiae, quæ Pontificis & suum animum coniunctos tenebat. De Protestantibus inuitandis, se ad Lunensem iam scribere, vt huiusc rei cura Cæsari relinqueretur. De Synodi diuturnitate aliud non imperasse Lunensi, nisi vt consuetâ seruanda curaret; & difficulter se credere, Oratorem hos fines fuisse prætergressum. De Patribus per Nationes destinandis nihil à se Lunensi commissum; nec par esse, de hoc à se ferri iudicium, donec de re doceretur. Profectò cum Rex longè distaret, fieri non posset, quin interdum ministri aliquod negotium promouerent ex proprio ipsorum consilio, & ex sola norma generalium mandatorum, quantum Deo suoque Principi conducibile id putarent. Quod ad emendationem Principum attinebat, iam se præuertisse, redigendo in mentem Pontificis aliis litteris, quam esset importunum præsenti rerum statui, res hasce nouas excitari: idque à Rege non dici quod ad ipsum spectabat; sua enim iura eiusmodi fundamento

Pars III.

Aaaa

niteban-

1563.

¹ Inter numerā Motroni Cardinalis.

1563.

nitebantur, ut nihil sibi à Synodo timere posset. Quod Orator obstatisset, ne hoc negotium inceparetur, nisi prius acceptis à se sui Principis iussis, laudem illi, non reprehensionem deberi. Quod autem in eo modum ac verba ille usurpat, quæ referebantur, velle se diligenter de his inquirere, & vbi ea vera essent, rebus, ut oportebat, consulere. Denique ad id, quod Pontifex proponebat de celeri Concilij fine, ad euitanda discrimina aut suspensionis aut dissolutionis, alio responso opus non esse, cum Rex iam per suos Oratores Romæ Pontifici exposuisset quæ ipse censebat de ratione absoluendi Concilij; sed nihil Regem formidare de duobus obiectis periculis: nam ipse profecto ex una parte huiusmodi rebus minimè consensisset: ex altera fieri non poterat ut ea contingent nisi ex auctoritate Pontificis; qui cum grauissima damna pra-nosceret, credibile non erat ut vim quam eò se flecteret.

Enimvero tela sine cuspidi, esse solent minæ vel expressæ vel tacitæ illorum malorum, quæ pariter nocent minitanti, nisi idem aut mentis leuitate, aut perturbationis grauitatē insanire crederetur.

C A P V T VII.

Postremi cœtus de Decretis, in Sessione undecimo Nouembbris firmandis. Variae discepantia, præsertim de primis causarum delationibus, ac de immunitate Ecclesiasticorum Collegiorum. Cur leviter agitaretur emendatio Cardinalium: & suspiciones inter Farnesium & Moronum Cardinales. Dissertatio Romam missa, & à Lotharingo comprobata, de celeri Synodi conclusione.

Litteræ Legatorum ad Borrom. 4.
Nouembbris
1563. *

Sensu Principum de Concilio ita se habebant: Inter quos Veneti & apud Pontificem Romæ, & apud Legatos Tridentini celeritatis studium, promptumque ad opem ferendam animum egregie præse tulerunt. Dies tandem imminens Sessionis Praefides ad curas maximè sollicitas stimulabat. Assidui cœtus habebantur, ad quos Decreta postremò correcta referebantur. Ea correctio confecta erat, eiusmodi ordine desumpto, sicuti diximus, è generali Conuentu, ut dirigeretur sententijs scriptis, quas singuli Patres detulissent, non autem adnotacionibus multis ac fallacibus eorum qui erant à secretis.

Id

1563.

Id verò postmodum argumentum præbuerat tum accusationibus, perinde ac si noua Decreta prolatis sententiis non respondeant; quod purgatum est^b: tum suspicionibus, perinde quasi alias alij ad ea varianda pertraxissent, affectiones animorum magis quam mentes commouendo; quod in ancipiis remanebat, ut consuevit: tum etiam litibus, quasi iudicia, postea scripto mutata, vim non haberent ea reuocandi quæ anteà in confessu pronuntiata fuerant; quod cogens argumentum non est habitum, cum semper usque ad Sessionem fas sit sententiam mutare.

^b Acta Pa-
leotti.

² Iam verò quoniam in multis articulis comperiebatur, plures sententias vni parti fauere, sed simul ingentem numerum fauere alteri; selecti Patres, ut id innotesceret cunctis Patribus quibus nouissimum exemplar exhibebatur ad postremum iudicium^c in Conuentu ferendum, in margine adnotabant quot & in quo dissidenterent.

^c Acta Pa-
leotti, & Ar-
cis Aliae
tem. ultimo
pag. 271.
a tergo.

Exemplo sit: Cupiebant complures in primo capite, ut forma eligendorum Episcoporum Pontifici remitteretur.

In secundo, ut auferretur Episcopis obligatio, de qua diximus, obedientiæ Archiepiscopis exhibendæ.

In quarto, quod nunc obtinet quintum locum, ut causæ minores Episcoporum, ob delictum cui abrogatio aut suspensiō non debeatur, à Prouinciali Synodo cognoscerentur.

In nono (numerantur hīc, ut indicauit, eo ordine quem tunc habebant, non eo in quem postremò redacta sunt, uno addito, quod anteà sublatum fuerat) ut in Episcopis facultas inuisendi, non intelligeretur de Ecclesijs, quæ Conuentibus generalibus subduntur.

In decimo septimo, ut qui examen exercebant, non eligerentur à Synodo Prouinciali, sed ab ipso Ordinario, cuius erat fæcacia conferre.

In decimonono, ut mandata, per bona Ecclesiastica viris pauperibus ac doctis consulendi, in more seruarentur.

Sed in quinto potissimum, quod sextum nunc est, maximoperè litigatum. Etenim aliqui suadebant, ut retinerentur immunitates illorum Collegiorum, quæ Academijs subiacebant, idque Complutensis Academiarum gratiâ, ut vidimus. Præcipius huius partis fautor erat Andreas de Cuesta, Antistes Legionensis, ad quem accedebat Mendoza, aliisque complures. At verò qui Academiarum emulz, hoc est Salmanticensi, fauebant, obliterunt, ac præcipue Granatensis, qui dixit, Se loqui, ne detrimentum paterentur Archiepiscopi To-

Aaaa 2 letanus

1563.

letanus & Hispalensis , vt qui generalia studiorum Gymnasia in suis dioecesibus obtinebant : connumeravitque cuncta incommoda ex huiusmodi immunitatibus. Quod multos peruerit , multoque plures peruerisset , nisi modicus Italorum amor in Guerrem vim eius adhortationum apud ipsos non hebetasset ; cum documentum illud Rhetorum , vt Orator benevolentiam sibi conciliet , non tendat ad voluntates solùm , sed ad intelligentias alliciendas.

Acta Pa-
leotti.

Cum denuò sententias dicere redordirentur , Hydruntinus tam- ; quam æquum proposuit ^d , vt insularum Antistites , quippe maris difficultatibus obnoxij , priuilegio fruerentur , quo liceret ipsis Synodos Prouinciales per procuratorem adire. Madruccius non comprobauit exceptiones quæ ponebantur de primis causarum iudicijs • Ordinario referuatis : fateri se quidem , potestatem inesse summō Pontifici eas cognoscendi ; sed graui de causa , & parcè : affirmauitque , si Cæsar , qui summus erat inter laicos , voluissest primum aliquius causæ iudicium ad se ab alijs reuocare , fortisan illi haud permisum iri.

^e Exstat in narratione Moroni de sua legatione ad Concilium. Maiori parti placuerat , quemadmodum notauiimus , vt leges ad ^f Cardinales reformatos seorsim sancirentur ^e : & quamquam non facultates modò , sed mandata à Pontifice tradita ad id propenderent , tamen visum est Legatis , hoc si tentaretur , Synodum ingresuram nouum valutumque pelagus , cuius notitiam per pauci ex Patribus habebant ; adeoque tum ex huius notitiae penuria , tum ex aliqua æmulatione Præsulum Transalpinorum erga illius Collegij prærogatiwas , absurdissima propositum iri , vnde non modica discordia & prolixitas oriretur. Quapropter conati sunt prudenter , quod ipsis euenit , maiorem partem ab hoc remouere , vt proinde

^f Constat ex epistola Phi-
lippi Geri Episcopi In-
fanterie ad Carolum Gualfreduc-
cium , qui Farnesio à secrétis erat , 8. Novem-
bris 1563. ^g Vide finem cap. 2. lib. 3. & appetet ex epistola Iuli
III. ad Lega tum 16. Iunij 1552. Cardinalium emendatio cum vniuersali consociaretur , & ita minorem temporis consiliorumque portionem sibi depositceret. Ad quod motus etiam fortasse fuit Moronus ^f ab epistolis duorum Farnesiorum Cardinalium , qui ex sensu quasi communi Romanz Aulæ conquesti sunt , quod ipse sineret Romam & Collegium emendationibus onerari , emendationem verò Principum omittens , minimum illorum votis indulgendo. Qui sensus Purpuratorum adeò præcellentium , comperti à compluribus Italorum Patrum , studiosis Farnesiorum , potissimum in causa fuerè , vt tam multi conspirantes negarent se de reliquis articulis locuturos , nisi articulus de Principibus reponeretur. Fueratque firma Pauli III. ^g voluntas , vt utriusque partis correctio æquè procederet , cum existinaret , hac ratione Principes æquiores in aliena , & faciliores in sua futuros. Sed postea

postea Iulius, quò calumniam disijceret, quòd Roma hoc excusationis obtentu reformare se nolle, ad suum Legatum scripsit, se consentire ut præcipiuus reformator primo loco reformaretur, & de hoc etiam Pius conuenerat.

Iam verò ad nostrum argumentum regrediamur: Moronus, qui, utpote à Farnesijs in Senatum adlectus, plurimè eos obseruantè prosequebatur, epistolam ad Alexandrum rescripsit, in qua statum Concilij, & necessitatem sic agendi per magnam libertatem exponebat. Et quoniam mutuarum huiusmodi litterarum non modò notitia, sed etiam exempla transuolarant, suspicione admodum graues inter eos Cardinales coortæ sunt; adeò ut Moronus, id temporis animaduertens innumerabiles insimulationes, quibus ipse obnoxius erat apud Principes, Oratores, Præsules, Pontificem & Cardinales, eò progressus est, ut diceret, Maiorem calumniarum copiam contra se Tridenti scaturire, quam aquarum ex illis monibus; sed securè conscientiæ aggeres efficere, ne totam illam elusionem timeret. Quocùm dissimile vero non est, ipsum, quò minùs exasperaret Collegium, cuius querimonias accipiebat, sedulò studuisse, ut illius ordinis emendatio euaderet moderata ac temperata. Non tamen illi satis fuere hæc adhibita studia ad tranquillandum Farnesij animum, cum hic ad Moronum responderit ^b, efficeritque ut responderetur à Gualfreduccio, qui sibi à secretis erat, ad Philippum Gerium Episcopum Inarimensem, eidem intimum, Velle quidem à se factum credi eo pacto quo Legatus pro certo posnebat; sed non deesse qui affirmaret, visum à se fuisse in manu Pontificis exemplum litterarum, quas ipse ad Legatum scripserat. Et mihi quidem in comperto non est, hoc verum esse: solùm in arcanis litterarum notis, per quas Borromæus rescribit ⁱ epistolæ Moroni, datæ Kalend. Septembris, reperio, laudari à Borromæo propositum quod in ea Legatus patefecit; se videlicet ad cuiusuis literas minimè respecturum, nec ullius habiturum rationem in reparandæ disciplinæ negotio. Et hæc verba subiicit: *Istis valde dolet hæc disciplinæ restitutio; & non modè si ad ipsos spectaretur, numquam ea fieret, sed omni quâ poterunt ratione illam impedire studebunt. Propterea nos, qui rationem Deo redditur sumus etiam de rebus omisissis in hac Synodo, par est, ut eos nihil moremur, sed ut id quod expedit, nullo habito respectu, semper prosequamur.* Et in aliis scribit ^k, permoleustum accidisse Pontifici, rectam ipsius mentem fuisse retardatam ab eo à quo minimè debuisset; sed quamprimum conquesturum Pium cum quibusdam Cardinalibus: quod certè profuisset ad illos in poste-

^b Litteræ
Originariæ
Farnesij ad
Moronum,
& Gualfre-
duccij ad
Gerium, sive
penes me,
scripse 20.
Novembribus
1563.

ⁱ Arcanæ no-
tæ Borrom.
ad Moronū
11. Septem-
bris.

^k 25. Septem-
bris.

1563.

rum coërcendos ne similia tentarent, sed liberè progredi sinerent morum correctionem, eo modo quem Spiritus sanctus optimum ostendisset. Ut cumque res se habuerit, certum est, Farnesium purgationibus Legati respondisse per formulas reuerentis potius hominis quam acquiescentis: de quo inter reliqua hoc argumentum dedit. Scripsérat ad eum Moronus, Sperare se illum deceptum iri in aduersis de Concilio præfigitionibus, perinde atque semper falleretur de ipsius voluntate, quoties ille quidquam crederet quod sibi officeret. Et ab homine, qui Farnesio à secretis erat, in responsione depositum fuit, Farnesium pariter ita sperare, & iam expertum esse successus prosperos in priori parte, quoniam habitæ Sessionis Decreta longè diuersa visa fuerant ab infausta expectatione; idque se gratulari Legato, tamquam præcipuo illorum auctori: sed herus, antequam litteras subscriberet, hanc ad calcem vehementem appendiculam addi iussit: *Haud tamen omittam tibi dicere, hic homines rerum peritos affirmare, in ea Sessione quedam contineri, qua huic misera Aula summum detrimentum inferunt.* Nec fortassis hæ suspicionis umbras (quas diximus in Farnesio de Morono, tamquam de homine, qui suo munere non coactus, efficerit ut Pontificis gratia erga Farnesium minueretur) minimæ fuerunt inter causas, cur hic postea Moronum, à se purpurâ cohonestatum, ad supremum gradum prouehendum minimè curauerit.

Sed èo vnde digressi sumus redeamus. Granatensis reproba-
uit¹ eam mutationem in Cardinalibus, potius casu quam datâ ope-
rà, reformati: dixitque: Si illi meri Consiliarij Pontificis essent,
in Pontificis iudicio eorum electionem depositum iri; sed cùm
etiam essent illius electores, adeoque eorumdem auctoritas ad
vniuersam Ecclesiam pertineret, vniuersæ pariter Ecclesiaz munus
esse, ipsorum ætates, promerita, dotes ac patrias ex professo, non
in transitu præscribere.

¶ Cumq[ue] que
in hoc capite
sunt, extant
in Actis Pa-
leocri, aut
Salmanticensi,
aut Arcis
Romanae.

Bartholomæus de Martyribus Archiepiscopus Bracarensis, paulò
antea reuersus Româ, miris modis commendauit Pontificem, eius-
que summum studium reparandæ disciplinæ, ac præsertim quod
spectabat ad Cardinales; nec in eo se falli potuisse, propterea quod
Pontificis sensus vel maximè intimos penetrarat. Postea illustri
præconio in cælum extulit integritatem probitatemque Caroli
Cardinalis Borromæi, qui sororis Pij filius erat, adeò ut dixerit;
*Obstacula salutari emendationi non à Pontifice, nec ab eius sororis filio, sed
à nobis inyci.* Et adiecit; Hinc sibi animum accessisse, quod maiori
studio ac feruore suam impenderet operam adea cogitanda, & in
Concilio

Concilio exponenda, quæ tantum opus promouerent. Id quod in dicenda sententia maximè notabile auditum est, acris reprehensio fuit, quâ inuectus est in *mandata prouidendi informâ pauperis*, sicuti dicebantur. In prouentibus Ecclesiasticis distribuendis spectandam esse doctrinam & virtutem, non paupertatem; cum oporteat consulere muneribus, non hominibus: e gentibus subueniendum esse per eleemosynas, non per sacerdotia.

8 Aiala Segoviensis Antistes pro more suo accedere visus est ore adeò stomachante, ut cibum omnem auersaretur; & hos animi sensus protulit formulis vel maxime odiosis. Reijci à se totam illam disciplinæ correctionem, tamquam pluribus in locis vitiosam. Ad ductas iam à se fuisse rationes, cum anteà verba fecerat; sed in eo Conuentu numerari sententias, non ponderari. Postquam autem acerbè varia notauit in pluribus ex articulis propositis, conclusit, se minime assentiri Decretis illis, quia Patrum delectus ad ea conficienda, æqualiter ex cunctis Nationibus non fuerat habitus; quia multum illis additum subtractumque fuerat contra Patrum sententias; & quia suffragia, prout mos est in Synodis, collecta non fuerant, sed priuatim tradita: quocircà de ipsis rationem habendam non esse, eademque alia esse, atque ij qui erant à secretis notarant. Proinde si forte ibi ex morbo laboranti non liceret interesse Sessioni, iam tunc contestabatur, nullius efficacia illam esse; & à Concilijs scribis expetebat, ut suam hanc contestationem (quam scripto tradidit) referrent in Acta. Hic hominis sermo visus est vniuersè non ab eius doctrina, sed ab animi perturbatione profectus. Etenim etiam si quæ ille opposuit, vera omnino fuissent, re ipsa nihil confiebant; cum eslet liberum Conuentui tum Patres pro suo arbitratu deligere, tum etiam aut posteà semper improbare id quod Patrum delectus legitimè consecisset, aut è contrario comprobare id quod ab ijsdem haud legitimè compactum esset. Acerbitate Aialæ primus Legatorum commotus, in cœtu subsecuto Patres commonuit, ut abstinerent à sermonibus obiurgatorijs: etenim <sup>m Est in vñ
mō tom. A-
torum Ar-
cis 1563 pag.
180. & se-
quentibus.</sup> In Actis
Actis Ailie,
s. Novem-
bris 1563.

Lotharingus, qui iam incepit hac nouâ suffragatione redierat, ferè omnium postremus dixit, & hoc sermonis initio usus est: Tria se à principio oprauisse in Concilio, plenam auctoritatem ex parte Pontificis, summam fidelitatem in Legatis, perfectam charitatem, pietatem, ac rerum notitiam in Patribus. Duo priora non deesse, adeoque reliquum fieri, ut Patres pro virili in tertium incumberent. Hic verò luculentam laudationem habuit de Pio IV. religio-

nis,

7563.

nis, discipline, ac boni publici studiosissimo; eodemque parato se conferre in Galliam, in Hispaniam, & quocumque salus & utilitas Ecclesiae ipsum vocasset. Si Pontifex in his virtutibus tantæ fuerat admirationi Archiepiscopo Bracarensi, qui religionis studio totus ardebat, cogitarent, qualisnam teperi suo visus fuisset. Nullum sibi ex itineribus suis hoc felicius euenisce. Nihil excusationis Patribus supereret, ne omnibus absolutam numeris emendationem prosequantur, quando Pontifex contestatus fuerat in Senatu, se illam velle, & grauiter oblocutus in eos Aulicos, qui propriæ utilitatis causâ illi videbantur obsistere. Deo preces esse fundendas pro diuturna Pastoris huiusmodi vita, vnoque animo ad Concilij confectionem submotis contentionibus incumbendum. Italiam à se magnoperè diligi, tum ob reuerentiam Apostolicæ Sedis, tum quia ipse genus trahebat à maioribus Siculis. Magnoperè Hispaniam diligi, quæ Fidei propugnaculum id temporis erat: magnoperè Galliam patriam suam. Quapropter illos hortari, ut sine villa ad partes adhæsione, aut animorum discordia, opus perficerent, & ad Ecclesiæ reuerterentur. Plurimum quoque Legatos commendauit. Quàm ipsis cordi esset sancta disciplinæ renouatio, ex capitibus, quæ proposuerant, agnosci. Complura posteà fuisse mutata, sed ab alijs, non ab ipsis, & fortasse non in melius. Per Canones, de quibus tunc sententiæ promebantur, potius relaxari veteres, quàm nouis vinculis restringi: eos tamen admittendos esse ob imbecillam temporum conditionem, per quos tamquam per gradus ascenderetur ad primæviam disciplinam, secundum antiquiorum Synodorum Decreta.

Sed ad peculiaria progressus, affirmauit, Optari à se auctoritatem Apostolicam non modò solutam, sed summoperè auctam; tamen hic locum non esse apponeendi particulam, *saluā Sedi Apostolicae auctoritate*: siquidem disciplinæ reformatæ legibus legum relaxationes aduersantur, & occasio Principibus fuisset præbita, Pontificis illarum postulationibus quotidie grauandi. Iterum censuit, proprium de Cardinalibus caput esse conflandum: ita Pontificem sentire, qui etiam ipsum obstrinxerat, ut hac de re ponderosum aliquod & conspicuum decernendum curaret.

Vnum ex viginti & uno capitibus ablatum fuerat, sicuti dictum est, in quo agebatur de obligatione concionandi, quæ pastores tenentur; & cuilibet etiam ex Regularibus id agere in Diœcesibus, Episcopis inuitis, prohibebatur. Ablatum hoc fuerat, quod sufficere censerentur sanctiones habitæ Paulo III. sedente. Sed Lotha-

Lotharingus petijt vt caput illud reponeretur; & cùm multi consenserint, repositum est. 1563;

In quinto, vbi lex habetur de committendis Episcoporum causis, opinabatur, aut caput illud omnino delendum, aut restri-
gendum, adiectâ particulâ, *saluâ Provinciarum priuilegijs*: aliter ne-
cessè fore vt Galli repugnarent, cùm Decretum illud opponeretur
priuilegijs Ecclesiaz Gallicanaz. Improbauit etiam mandata prouidendi; narravitque, mentem esse Pontificis vt ea tollerentur.

12 In hanc sententiam iuit Didacus Couarruuias Episcopus Ciuitatis, monuitque, huiusmodi mandatorum usum fuisse inductum, cùm Episcopi cuncta sacerdotia distribuebant, nec tam multa reseruabantur, ex quibus nunc Romanus Pontifex abundè habet ut per seipsum ea conferat.

13 Salmanticensis, de controuersia, Num apponenda esset in fine particula, *Saluâ semper Apostolicae Sedis auctoritate*, perpendit, quamquam Summus Pontifex sit Caput & Princeps totius Ecclesiaz universalis, nec ullius auctoritati iudiciorum subiectus, adeoque eius potestas illæsa perstaret in quois Concilij Decreto; tamen eam esse temporum nequitiam, vt oporteret id exprimere, & iterum atque iterum repetere, ad honestum Catholicorum exemplum, & ad haereticorum abiectionem.

14 Auditis singulorum iudicijs, opus incudi redditum est, dato se-lectis Patribus negotio, vt omni conatu in eam formam illud re-digerent, quæ communiter placeret. Aegro erant animo Hispani quoniam Decreta reuocandi Collegiorum immunitates, ac restituendi Episcopis primas causarum delationes, videbantur ipsis multata tot exceptionibus, vt alterum litigiorum seminarium evaderet, alterum, lucrum spe longè inferius conferret. Quare ad liberandum inter se conuenientes, in tres classes diuisi sunt. Aliqui vehementiores contestationem suadebant; alij, difficiliores quam ardentes, autores erant, vt utrumque Decretum secundum presentem formam rejiceretur, eorumque sanctio ad futuram Sessionem transferretur, compendia temporis sperantes; alij, temperatores quam primi, & cautiores quam secundi, adversum hos aiebant, satius esse minus sed certum accipere, quam illud recusare propter spem amplioris sed ineerti, posse quidem favore temporis aliquid lucrificari, sed non minus posse temporis iniquitate iacturam fieri totius. Adversus id quod cupiebant priores, considerabant, contestationem dissidium, non lucrum particulari, yniuersique Concilij dignitati fecerunt suorum auctorum commodo no-

Pars III.

B b b b b

citu-

1563:

cituram. In hac sententia perstitit Salmanticensis, qui tam vehementi studio effebuit in turbulentis illorum consilijs reprobandis, ut denuntiaret, paratum à se animum geri ad prius contestandum aduersus eos qui contestationem molirentur. Hic vocis sonus nimis elatior visus est Iacobo Giberto de Noguera Episcopo Alifano: quare formulas parum reuerentes in eum iecit. Sed ille, ut qui & causâ & familiâ se validum sentiebat, responsa acerbè mordacia homini reddidit: postea tamen facti pœnitens, quippe qui pietate atque humanitate pollebat, Alifanum inuitauit ad mensam; cuius iucundi liquores sèpè succensas discordias extinguere consuerunt, eumque in gratiam reduxit; ratus, viri cordati, nedum Ecclesiastici, dignitatem post contentiones sitam non esse in honoris prærogatiuâ libi seruanda, sed in æqualitate sponte reponenda.

Conclusum tandem est, de primis causarum delationibus recipiendum esse Decretum sicuti digestum fuerat: etenim cùm in eo solum ageretur de Aulâ Romanâ detimento, Pontifex Legatique usque adeò ibi potuerant indulgere, ut numquam alias Episcoporum auctoritati tantum accesserit. Sed de Capitulorum immunitate, quoniam tertiaz personaz detrimentum inuoluebatur, Hispanis eius reuocationem nonnisi circumspetam ac limitatam obtinere licuerat; & odium contractum ob expulsionem Procuratoris Collegiorum, quidam contra illos procurator euaserat, longè validior quam alter fuisse. Quatobrem opportunius existimarunt, ut Decretum illud futuraz Sessioni reseruaretur.

Dum hæc agebantur, die nono Nouembris Romanus tabellarius Tridentum peruenit [¶], qui detulit ad Legatos commentarium ad Synodum contrahendam, in quo etiam ratio habebatur, quâ id Patribus persuaderetur: Commentarij, reuera à Morono profecti [¶], hæc erat summa: Cùm hinc necesse esset celeriter finem impone-re, hinc verò argumenta iam proposita nec statim concoqui, nec decorè prætermitti possent; id quod vniè expediebat, esse, ut in Pontifice reponerentur: id autem nec honestè nec utiliter à Legatis proponi posse; atque rationem tum facillimam tum honestissimam fore, ut illius auctor fieret Lotharingus; qui vbi consilium probasset, suopte ingenio ad illud prosequendum pronus fuisse. Ut cum eo Cæfariani sociarentur; ita alteri Galliz, alteri Germaniz necessitatem ad rem obtinendam exponerent. Id si fieret, verisimile videri Italos consensuros, repugnaturos Hispanos: sed posse animosè despici nationis vnius repugnantiam, quod satisficeret postulatis votisque aliarum complurium prægrandum, & multo ma-

[¶]Littere Boë
rom. ad Le-
garos 6. No-
vemb. & Le-
gatorum ad
ipsū 10. No-
vemb. 1563.
[¶]Apparet ex
Monumentis
Moroni.

gis

gis Hispaniâ indigentium. Hæc erat rei summa ; ita tamen , vt semper significarit Pontifex Legatis⁵, tum vniuersè in argumen-
tis quæ supererant , tum in uno altero Decreto peculiari, curan-
dum esse vt decerneretur in Synodo viâ consuetâ , ne res in Ponti-
fice nisi ex mera necessitate reponerentur.

17 Legati acceptis litteris confessim negotium aperuerunt Lotha-
ringo ; is verò exemplum suorum consiliorum , quæ Pontifici voce
descripsérat, id ipsum agnouit : tamen suasit , vt die postero, qui po-
stremo confessui p̄scriptus fuerat , nihil ea de re proponeretur,
ne difficultates ynius cum akerius operis difficultatibus coniun-
gerentur, & ita fortasse insuperables redderentur : id sanè cum ip-
sis , quod cum hostibus , agendum esse ; vt cuncti supererentur, singu-
los aggredi opus est. Idem Legatis visum , inter quos Osio postre-
mum cœtum adire non licuit , quod febri laborabat, quæ à Sessio-
ne pariter eum longè detinuit , eidemque timorem incussit , sicut
ipse scripsit ad Borromæum , ne per integrum illam hiemem ab ea
diuexaretur. Quare alicuius audacis fabulatoris somnium fuit, affir-
matum posteà tamquam verum per summam confidentiam à Sua-
ui , morbum ab Osio simulatum fuisse , quod sibi nefas duceret
assentiri Decreto de matrimonio clandestino, atque id ipsum etiam
verbis ab illo declaratum. Missum faciamus , quod cum Acta
tum Paleotti tum Salmanticensis magnâ libertate scripta fuerint,
in his ne verbum quidem, in illis omnino contrarium habeatur.
Verum , sicut idem Legatus in Sessione vigesima tertia Decretis de
Sacrificio aliqua ex parte repugnauit , & etiam in hac vigesima
quarta sententiam oppositam posteà scripto misit ; perinde po-
tuisset idem ipse interesse , vnaque cum alijs compluribus, & cum
Legato Simonetta repugnare ; p̄sertim cum in scripta sui iudicij
schedula conscientiæ stimulos non senserit , in ea re Pontificis iu-
dicio remittenda. Sed quid conjecturâ opus est ? Morbus ille Osij
Legati tunc adeò manifestus adeoque diuturnus fuit , vt non modò
illuminet per eos dies interesse Conuentui & Sessioni, sed etiam
posteà tam imbecillum reddiderit , vt ipsi minimè licuerit ¹ subi-
re partem laborum, quos eius collegæ assiduè tolerarunt : quod
idem graui doloris sensu apud Pontificem excusauit ; & tantum
adesse potuit functionibus solemnioribus. Proprium est quorum-
dam ingeniorum , res toruè spectantium ; hoc solum verum existi-
mare , quod quidquid fit ac dicitur, fictum sit : & è conuerso ipsis
accidit quod luscis illis Platoniani specus accidebat , vt fictum
pro vero ab ipsis oculis habeatur.

1563.
Constat ex
litteris ante-
cedentibus &
subsequen-
tibus, p̄zler-
tim 8. No-
vemb. 1563.

Littere Le-
gat. ad Bor-
rom....No-
vemb. 1563.

CAPUT VIII.

*Generalis congregatio decimo Nouembris. Canones ac Decreta
comprobata cum aliqua repugnantia. Quid statutum fuerit de
particula, saluâ Sedis Apostolicæ auctoritate, ac de ver-
bis, proponentibus Legatis. Turbatio propter controverson
inter Episcopos & Archiepiscopos. Sessio undecimo Nouem-
bris. Canones & Decreta proposita tum de dogmate tum de
abusibus matrimonij. Disceptatur de obseruatione aut trans-
gressione Decreti, legum relationes in matrimonij raro,
ex causa, & gratis esse concedendas.*

Nono die Nouembris duo cœtus habiti sunt à selectis Pa-
tribus², ad componendos ita Canones, ut cunctis parti-
bus, quantum posset, fieret satis. Postridie conuentus uni-
uersalis coactus est, ad Sessionem die sequenti celebrandam. Ab eo
cœtu amplioris libertatis gratiâ i omnes exclusi sunt, qui nec suf-
fragij ius obtinebant, nec aderant tamquam eorum procuratores
quibus suffragari fas erat; cum ad alios conuentus multi ex prima-
rijs Theologis, sicuti dictum est, admitterentur.

Proposita sunt primo loco Canones & Decreta de Matrimonio. 2
Non placuit Lotharingo, ut anathema poneretur in sexto aduersus
negantem, matrimonium non consummatum per professionem re-
ligiosam dissolui: nec ut similiter in nono vibraretur anathema in
eum, qui affirmat, posse contrahi matrimonium à persona in sacris
Ordinibus constituta, aut à Religiosis professis, non obstante seu
lege Ecclesiastica, seu voto; cum ipse postularet, ut vice legis Eccle-
siastica scriberetur, *legis*, simpliciter.

Madrucius idem reprobavit. Nec minus reiecit impedimentum;
quod inducebatur, seu potius renouabatur inter raptorem & rap-
ta, ante quam illa libertati fuisset restituta; & efficaciam clande-
stina sublatam. In his omnibus sententijs complures illum secuti
sunt; ac præcipue in postrema, de qua quadraginta sex conuenere,
& septem animi sui declarationem Sessioni referuarunt.

Antequam ad Decreta disciplinæ deueniretur, primus Legato- 4
rum dixit, Complures sensisse præponendam illis esse hanc parti-
culam, saluâ semper Apostolica Sedis auctoritate; alias tamen pru-
denter eogitasse, opportunius esse post emendationis totius leges
eam apponi: cum enim auctate Pauli III. in principio collocata
fuisset,

1583.

fuisset, videri consentaneum rationi, ut eadem in fine responderet: atqui si hinc & illinc spargeretur, occasio calumniarum hæreticis præberetur. Collectis super eo sententijs, tres supra centum de hoc consensere. Postea verò in Sessione denuò rogati sunt Patres sententias, quo decerneretur, memoratam particulam absque noua suffragatione suo tempore ad calcem totius emendationis addendam esse: quod concorditer acceptum est. Post hæc præposita fuere Decreta: & Arrius Caglianus Episcopus Gironensis animum præ se tulit contestandi, sed Moronus aspectu ac sermone grauissimo illum præueniens, dixit: Quicumque auderet pronuntiare, à se pro vano haberi id quod ab ea sacrosancta Synodo comprobandum erat, eum inde meritò expulsum iri. Hæc voces tonitruī vim habuere, quod Caglianum atque alium quempiam, fortasse pariter affectum, deterruit: & communī plausu exceptæ sunt, quippe libertatem in rebus deliberandis minimè restringentes, sed proterviam in deliberatis retundentes.

5 Cùm itaque ad dicendas sententias veniretur, prospero cursu, paucis contradicentibus, paucisque mutatis, sunt confecta Decreta. Solùm in quinto, vbi agitur de cognoscendis committendisque causis Episcoporum, sublata fuerunt in gratiam Lotharingi amplissimæ derogationes cuicunque priuilegio iam apposita; idque ne apertum detrimentum prærogatiis Ecclesiæ Gallicanæ in eo contineretur, quandoquidem ille non impetraverat, sicut petierat in antegresso examine, ut Prouinciarum priuilegia disertè illæsa seruarentur: in quo necesse habuit ut ardenter se gereret, quoniam super hoc articulo Venetijs conquesti fuerant de Synodo Gallici Oratores.

^b Ex literis
produciis O-
ratorum ad
Regem,
S. Nouemb.

Postremò propositum est Decretum de memoratæ declaratione particulæ, proponentibus Legatis: atque id pariter uno quasi animo receptum est.

6 Absoluto confessu, cùm videbantur cuncta frui securâ tranquillitate, noua perturbatio orta est. Legati neque per se neque per sequestros potuerant dissensionem, de qua diximus, inter Episcopos & Archiepiscopos componere; cùm alteri conquererentur, accitus illos, usurpatos præcipue in Regno Neapolitano, ad obedienciam profitendam, moremque pro arbitratu visitandi, onera quædam esse propter meram prærogatiæ iactationem; alteri verò contrà proferrent pro se possessionem omni memoriâ vetustioræ, priuilegia, & ordinem Hierarchiæ, postulantem, sicut aiebant, ut per gradus superioribus inferiores subijcerentur, donec ad

B b b b b 3

supre-

1563. supremum ascenderetur , videlicet summum Pontificem. Itaque concordiâ non succedente , lis decisioni commissa est : & Mutius Callinus Archiepiscopus Iadrensis , non ordinis sui , sed aduersariorum causam suscepit , siue simpliciter , quod illa videretur ipsi æquior , siue (vt insimulatus est ab ijs , qui quodquid ab alijs agitur , utilitatis causâ fieri putant) quod intenderet Veneto Patriarchæ se subtrahere. Is itaque censuit , Episcopos compellendos non esse ut ad Metropolitarum Ecclesias irent , nisi ad Provincialem Synodus celebrandam ; & solum propter causas in huiusmodi Synodo statutas licet Episcopis Ecclesias suffraganeorum inuisere : & alia subiecit , Episcopis fauentia , quæ in Sessione recensebimus. Et quidem complures pro hac sententia disseruerant ; adeoque communis erat opinio , etiam Regatorum , illam numero præualuisse: sed reuerâ sicut magnitudo par multitudini apparet , ita quorumdam prolixitas in dicenda sententia pro hac parte , effecerat ut pauci pro multis haberentur. Quamobrem absolute conuentu , qui horâ decimâ octauâ inceperat , & octo continentes horas insumperat , cum posteâ suffragia reipla connumerata sunt , & non animo solum dimensa , oppositum competitum est per summam ægrimoniam Episcoporum ; qui loquentium festinationi id tribuebant , quasi ea impedimento fuerit , ne ab ijs , qui erant à secretis , multorum sententiæ notari potuissent. Idcirco tametsi quarta noctis hora iam flueret , & statim manè functio inchoanda esset , nihil diligentius omiserunt , quod suffragia hîc talia audirentur , qualia & ipsi & alij in congregacione crediderant.

e Acta Pa-
leotti, & Ar-
cis Allii,

Horâ decimâ quintâ acta solemnia cœpta sunt , quæ admirabili diuturnitate ultra secundam noctis horam perpetuò producta sunt. Sacrificium Missæ de Spiritu sancto celebrauit Georgius Cornelius Episcopus Teruisinus : Latine perorauit Franciscus Richardsonus , Episcopus Atrebatenensis , super Euangelio posteâ recitando , quod incipit , *Nuptiae factæ sunt in Cana Galilea :* selectum enim est tamquam agitato dogmati accommodatum. Lectæ sunt litteræ Margaritæ Austriacæ , quæ Belgium administrabat , & mandata Oratoribus Florentino & Meliteni tradita , seruato aduentus ordine.

Dein Canones & Decretum de matrimonio proposita sunt , cum breui procœmio huius sententiaz: *Matrimonij perpetuum indissolubilemq;* *nexus primus humani generis parens diuini Spiritus instinctu pronuntiavit , cum dixit : Hoc nunc os ex ossibus meis , & caro de carne mea : quem obrem relinquet homo patrem suum & matrem , & adharebit uxori sue , & erunt duo in carne una.*

Huc

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari & coniungi, Christus 1563.
 Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tamquam à Deo prole-
 ta, referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed una caro: statimq[ue] eius-
 dem nexus firmitatem, ab Adamo ransò ante pronuntiatam, his verbis con-
 firmavit. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Gratiam verò, qua naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem
 unitatem confirmaret, coniugeſq[ue] sanctificaret, ipse Christus, venerabilium
 Sacramentorum institutor atque perfector, suā nobis passione promeruit,
 quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri, diligite uxores vestras, sicut
 Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens:
 Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

Cum igitur Matrimonium in lege Euangelica veteribus connubijs per
 Christum gratiā praestet, merito inter noua legis Sacraenta annumeran-
 dum Sancti Patres nostri, Concilia, & vniuersalis Ecclesia traditio semper
 docuerunt: aduersus quam imp̄y homines huius faculi insanientes, non so-
 lūm perperām de hoc venerabili Sacramento senserunt, sed de more suo,
 prætextu Euangely, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesia Cat-
 holica sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena,
 scripto & verbo afferuerunt, non sine magna Christi fidelium iactura: quo-
 rum temeritati sacrēta & vniuersalis Synodus cupiens occurrere, insignia-
 res predictorum schismaticorum hereses, & errores, ne plures ad se tra-
 hat perniciosa eorum contagio, exterminando duxit, hos in ipsis hereti-
 cos, eorumq[ue] errores decernens anathematismos.

Sequuntur duodecim Canones huiusmodi.

I. Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè unum ex se-
 ptem legis Euangelica Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab ho-
 minibus in Ecclesia inuentum; neque gratiam conferre, anathema sit.

II. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc
 nullā lege Diuinā esse prohibitum; anathema sit.

III. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affinitatis gradus, qui
 Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum, & diri-
 mere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut
 constituere, ut plures impediant, & dirimant; anathema sit.

IV. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta ma-
 trimonium dirimentia, vel in ipsis constitutis errasse; anathema sit.

V. Si quis dixerit, propter heresim, aut molestam cohabitationem, aut
 affectatam absentiam a coniuge, dissolui posse matrimonij vinculum; ana-
 thema sit.

VI. Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum, per solem-
 nem religionis professionem alterius coniugum non dirimi; anathema sit.

VII. Sæ

1563.

VII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cùm docat & docet, iuxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonij vinculum non posse dissolvi; & virumque, vel etiam invocem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge vincente, aliud matrimonium contrahere; mactariq; eum, qui dimisso adulterio, aliam duxerit, & eam, qua dimisso adulterio, alij nasperit; anathema sit.

VIII. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter coniuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit.

IX. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumq; validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseq; omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamq; eam voverint, habere donum; anathema sit: cùm Deus id recte potentibus non deneget, nec patiatur nos supra id quod possimus tentari.

X. Si quis dixerit, statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis vel calibatus, & nos esse melius ac beatius manere in virginitate aut calibatu, quam inconiugii matrimonio; anathema sit.

XI. Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab ethnorum superstitione profectam, aut benedictiones, & alias ceremonias, quibus Ecclesia in illis uitetur, damnauerit; anathema sit.

XII. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad indices Ecclesiasticos; anathema sit.

Subsequebatur Decretum emendationis, in decem capita distinctum.

I. Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contractum consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea non irrita fecit; (per hanc loquendi formulam illæsa in se relicta est utraque opinio, an ea irrita fecerit nec ne Euaristus) & proinde iure damnandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quiq; falso affirmant, matrimonia, à filiis familiis sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus sancta Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit. Verum cùm sancta Synodus animaduertat, prohibiciones illas propter hominum inobedientiam iam non prodeesse; & gratia peccata perpendat, que ex iisdem clandestinis coniugis ortum habent, presertim vero eorum qui in statu damnationis permanent, dum, priore uxore, cum qua claram contraxerant, relitta, cum alia publè contrahant, &

cmtb

cum ea in perpetuo adulterio vivunt. Cui malo cum ab Ecclesia, qua de occultis non iudicat, succurri non posse, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; idcirco sacri Lateranensis Concilij, sub Innocentio III. celebrati, vestigis inherendo precipit, ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiae procedatur; ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel alijs utatur verbis, iuxta receptum uniuscuiusque Provincia ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot praeceperint denuntiationes; tunc vel una tantum denuntiatio fiat; vel saltem Parocho, & duobus vel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur. deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant; ut, si aliqua sub sunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, ut predictæ denuntiationes remittantur: quod illius prudentia & iudicio sancta Synodus relinquit. Qui aliter, quam presente Parocho, vel alio sacerdote, de ipsis Parochi seu Ordinary licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt; eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos predicti Decreto irritos facit, & annullat. Insuper Parochum, vel alium sacerdotem, qui cum minore testimoniis numero, & testes, qui sine Parocho vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsis contrahentes grauiter arbitrio Ordinary puniri precipit. Præterea eadem sancta Synodus hortatur, ut coniuges ante benedictionem sacerdotalem, in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent; statuitq; benedictionem à proprio Parocho fieri; neque à quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario, licentiam ad predictam benedictionem faciendam alijs sacerdoti concedi posse; quacumque consuetudine, etiam immemorabili, qua potius corruptela dicenda est, vel priuilegio, non obstante. Quod si quis Parochus, vel alius sacerdos, sive regularis, sive secularis sit, etiamsi id sibi ex priuilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochia sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere aut benedicere ausus fuerit; ipso iure tamdiu suspensus maneat, quandiu ab Ordinario eius Parochi, qui Matrimonio interesset debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluatur. Habeat Parochus librum, in quo coniugum & testium nomina, diemq; & locum contracti matrimonij discrabit; quem

Pars III.

CCCC

diligent.

1563. diligenter apud se custodiat. Postremò sancta Synodus contigues hortatur, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante Matrimonij consummationem, sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistie Sacramentum pie accedant. Si que provincia alijs, ultra predictas, laudabilibus consuetudinibus & ceremonijs hac in re utuntur, eas omnino retineri sancta Synodus vehementer optat. Ne verò hec tam salubria praecepta quemquam lateant, Ordinarys omnibus precipit, ut cum primum potuerint, current hoc Decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum diœcessum parochialibus Ecclesiis, idq; in primo anno quam sapissimè fiat; deinde verò quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut huiusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die prime publicationis, in eadem Parochia facta, numerandos.

II. Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum, multo-
ties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel
non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo diri-
muntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo prouidere, & à
cognitionis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum,
sive vir, sive mulier, iuxta sacramonum Canonum instituta, vel ad sum-
mum unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant; inter quos ac ba-
ptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem
& baptizatum, baptizatij patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio
contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, di-
ligenter ab alijs, ad quos spectabit, sciscitur, quem vel quos elegerint, ut
baptizatum de sacro fonte suscipiant; & cum vel eos tantum ad illum sus-
cipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat; doceatq; eos quam
cognitionem contraxerint, ne ignorantia ullâ excusari valeant. Quod si
alijs, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognitionem spiritualem
nullo pacto contrahant; constitutionibus, in contrarium facientibus, non
obstantibus. Si Parochi culpâ vel negligentia secùs factum fuerit, arbitrio
Ordinary punitatur. Ea quoque cognitione, qua ex Confirmatione contrahi-
tur, confirmantem, & confirmatum, illiusq; patrem & matrem, ac tenentem
non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiritualis cognitionis
impedimentis omnino sublatis.

III. Iustitia publica honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacum-
que ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit; ubi autem
valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus
gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio obseruari.

IV. Præterea sancta Synodus, eisdem & alijs grauiſſimis de causis ad-
ducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam
induc-

inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu coniunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.

V. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere presumperit, separetur, & spe dispensationis consequenda careat; idq. in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiciatur pennis: non enim dignus est, qui Ecclesia benignitatem facile experientur, cuius salubria praecepta temere contempnit. Si vero solemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit; tunc facilius cum eo, & gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimonij vel nulla omnino detur dispensatio vel raro: idq. ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.

11 Quod spectat ad hoc postremum Decretum, vnde captatur occasio frequentium querelarum de Romanis Pontificibus, quasi in utraque parte saepius negligatur, libet mihi narrare quod audire mihi contigit ab ore Alexandri VII. Pont. Max. paucis post suam creationem diebus. Is itaque mihi dixit, utpote omnino animatus ad disciplinam reparandam, corruptelasque delendas, se statim fuisse percontatum viros integerimos, maximeque peritos Pontificis Datariæ, quoniam pacto id Romæ perageretur aduersus Tridentinum Decretum: etenim tametsi ab illo Pontifex non obstringatur, & tum in principio tuum in fine Concilij eius auctoritas integra reseruetur disertis verbis; minus tamen laudabile videbatur, tam frequenter iudicium tam venerabilis Conuentus negligi. Responsum sibi fuisse, Iure quidem obseruari, ut relaxations ad Matrimonium spectantes gratis concedantur, hoc est, sine lucro eas concedentis: nam praeter iura superiorum Pontificum, imperantium ut tota pecunia solutio pios in usus impenderetur^a, Innocentius X. adiecerat, ne pecunia ex huiusmodi relaxationibus collecta confunderetur cum reliqua pecunia, Quæstoris generalis curæ commissa; sed ut deponeretur in Monte Pietatis, & illinc abstrahi non posset, nisi mandato Pontificis, per quod illa re ipsa in pia opera distribueretur. Quare non modò in hac parte decretum impleri, sed laruum omnem contrariæ suspicionis auferri. Quod vero ad alteram partem attinebat, nimirum, non nisi raro has relaxaciones esse concedendas, constare à Pio V. Pontifice, præclaræ seueræ

^a In Chirographo 8.
Nouembrie
1644. directo ad Dominicum Cecchionum Da-
tarium, qui
fuit postea Cardinalis.

1563.

que probitatis, & qui obseruabat religiosè Concilium, post cuius exitum ferè illicò ad clavum federat, contrarium actum fuisse, atque ipsius exemplo èadēm viā eius successores incessisse. Causam autem, cur sanctus ille Pontifex ab eo Concilij Decreto receperat, experimentum facti fuisse. Etenim cùm obstacula, quibus irritum reddebat matrimonium, essent multa, competitum erat, sæpè contingere inter personas illorum aliquo præpeditas, immoderata appetitiæ violentiâ duorum animos adeò inflammari, ut nisi lex ipsius relaxaretur, ambo in graue delictum corruerent, aut aliás iniiret nuptias cum animi repugnantia, vitæque infelicitate: & sæpè etiam simularent, & fugo tegerent causas falsas, surripientes hac fraude cōcessiones velut inanimatas ac depictingas, ac posteā in sacrilegis matrimonij ad mortem usque persistentes. Contrà verò alios delicatiore conscientiâ, quamquam veras magnique ponderis ipsi causas habeant ad relaxamenta obtinenda, tamen animo non quiescere, si ex earum efficacia fiat relaxatio; variis semper religionis aculeis ipsos vexantibus de veritate causarum, quas attulerunt vel in se ipsius, vel in earum conditionibus, adeoque semper reveri, ne coniugium, in quo vivunt, ratum sit; quod in perpetuo cruciatu illos detinet, sine remedio, & cum periculo nē per errorem conscientiæ multa peccent, & tandem incident in desperationem salutis. Quocircà in mallo ipsos relaxationem sibi concedi nullâ expositâ causâ, & largiori eleemosynâ persolutâ, quo animi quietem securitatemque sibi comparent. Et ex altera parte grauis causæ argumentum esse, quin reuerà grauem causam ad relaxandum, esse pingue illam multam, quæ ab impetrante prompto animo soluitur in pauperum piorumque operum subsidium.

Hæc referre volui, quæ mihi dicta sunt à Pontifice eiusmodi prudentiâ ac religionis studio, cuiusmodi vel fatentibus hæreticis est Alexander VII. quod intelligatur, quantâ cautione opus sit antequam Principum, eorumque Tribunalium consuetudines damnentur, præsertim cùm illæ sub optimis curæque solertissimæ Principibus perseverant.

Quod si quis vulgare illud obijceret, Hac ratione, quâ vtuntur Pontifices, per eam prohibitionem non nisi pauperibus ligamen injici, cùm diuites eius relaxationem vi pecuniæ consequantur; respondetur primo loco, simile quiddam obijci posse Concilio, principienti, ut in secundo gradu lex Principibus, & non alijs relaxetur. Secundò, neque hanc peculiarem indulgentiam concedi Optimatibus ac diuitibus in tuncitis prohibitionibus, nec omitti debi-

debitam inter diuitem ac pauperem proportionem in imperanda e-
leemosyna. Sed de cetero quod diues multis fruatur supra pauperem
prærogatiis, Naturæ sanctio fuit, quod excitarentur homines ad
industriam ac frugalitatem, ijdemque ab ignavia bonorumque dis-
sipatione remouerentur. Atque in hoc sita est iniuria, quam inferunt
ij qui furantur, in aliis scilicet præpediendis, ne per pecuniam suam
ea sibi bona comparent quæ honestè possent: quemadmodum è cō-
trario in hoc situm est meritum voluntariæ paupertatis, nimirum,
in remouendis à se commodis, quæ ex vñu bonorum proueniunt.
Atque ita videmus, in quacumque publicarum rerum administrati-
one multas prærogatiwas rependi subsidiis, quæ Reipublicæ con-
fert voluntaria pecuniæ collatio ciuium locupletum, quod repræ-
henzionem nec accipit nec meretur, dummodò id fiat moderatè;
idque supra ingentes diuitias ingentem virtutein æstimari, ac præ-
mijis affici: in quo si quando Romæ peccaretur, noxa hominibus,
non institutionibus, nec Principatu tribuenda.

14 Iam verò Decretorum narrationem posequamur.

VII. *Decernit sancta Synodus, inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa
in potestate raptoris manferit, nullum posse consistere matrimonium. Quod
si rapta à raptore separata; & in loco tuto & libero constituta, illum in vi-
rum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus ra-
ptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium & fauorem prabentes, sint ipso
iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumq; dignitatum incap-
aces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea ra-
ptor mulierem raptam, siue eam in uxorem duxerit, siue non duxerit, de-
center arbitrio iudicis dotare.*

VIII. *Multi sunt qui vagantur, & incertas habent sedes, & ut impro-
bi sunt ingenij, primâ uxore relictâ, aliam, & plerumque plures, illâ vi-
uente, diversis in locis dacunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurtere,
omnes, ad quos spectat, paternè monet, ne hoc genus hominam vagantium
ad matrimonium facile recipient: Magistratus etiam seculares hortatur, vt
eos severè coërcant: Parochis autem præcipit, ne illorum matrimonis in-
tersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium
delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.*

VIII. *Graue peccatum est, homines solutos concubinas habere; grauiſſi-
sum verò, & in huius magni Sacramenti singularem contemptum admis-
sum, uxoratos quoque in hoc damnationis statu vivere, ac andere eas quan-
doque domi etiam cum uxoribus alere & retinere. Quare, vt huic tanto
malo sancta Synodus opportunis remedij prouideat; statuit huiusmodi con-
cubinarios, tam solutos quam uxoratos, cuiuscumque status, dignitatis &*

CCCC 3 condit.

1563.

conditionis existant, si, postquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, sed ab earum consuetudine non se iunxerint, excommunicatione feriendas esse; a qua non absoluuntur, donec re ipsa admonitioni facta paruerint. Quod si in concubinatu per annum, censuris neglectis, permanferint; contra eos ab Ordinario severè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, siue conjugatae, siue solitae, que cum adulteris seu concubinariis publicè vivunt, si ter admonita non paruerint; ab Ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpa puniantur; & extra oppidum, vel diaecsim, si id eisdem Ordinariis videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio seculari, ecyantur: alijs paenam contra adulteros & concubinarios inflictis, in suo robore permanentibus.

IX. Ita plerumque temporalium dominorum ac magistratum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excacant, ut viros & mulieres, sub eorum iurisdictione degentes, maximè diuites, vel spem magna hereditatis habentes, minis & paenam adigant cum ipsis matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis prescripserint. Quare cum maxime nefarium sit matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus ira expectantur; præcipit sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis & conditionis existant, sub anathematis pena, quam ipso facto incurvant, ne quoniam modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quò minus liberè matrimonia contrahant.

X. Ab adventu Domini nostri Iesu Christi usque in diem Epiphania, & à feria quarta Cinerum usque in Octauam Paschatis inclusiùe, antiquas solemnium nuptiarum prohibitions diligenter ab omnibus obseruari sancta Synodus præcipit; in alijs vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit: quas Episcopi, ut è quâ decet modestiâ & honestate fiant, curabunt: sancta enim res est matrimonium, & sancte tractandum.

Sicut in homine, tametsi pars exterior brutum quiddam sit, interior forma cœlestis est; ita quòd ipsius natura seruetur, quamuis exteriora opera sint brutum quiddam, principium interius oportet ut cœleste quiddam sit.

CAPVT

Contrariae sententiae de allatis Decretis, ac præsertim de matrimonio clandestino. Errata Suavis; &c, quæ ille obiicit, expensa.

- 1 **M**Aior pars his Decretis assensa est : sed varia & grauia fuerunt illis obiecta. Moronus dixit, in Canone duodecimo, vbi definitum erat, causas ad Matrimonium spectantes ad Ecclesiasticum iudicem pertinere, sibi non probari anathema : in quo nonnullos asseclas habuit. De clandestino schedulam huiusmodi tradidit : *Quod spectat ad irrita efficienda matrimonia clandestina, sequar id quod approbauerit aut improbauerit Sanctissimus Dominus noster; cum de hoc sententias contrarias doctissimorum virorum audierim, & simul nouerim, dictum fuisse sancto Petro eiusq; successoribus : Ego rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua.*
- 2 Osius Legatus misit postridie ad Synodi scribas huiusmodi scriptum : *De matrimonij clandestinis sentire se id quod hactenq; Ecclesia senserat, à qua illicita, non irrita existimata sunt. Eam igitur nouitatem sibi non placere, aduersantem doctrinæ quam ad id usque temporis accepterat ab Ecclesia; nec nouam causam conspicere. Si aliter visum fuisset Pontifici, cui petebat ut ea causa committeretur, suum à se iudicium subiici Pontificis iudicio, & quā par erat obedientiā, reuerentiā, ac submissione. Præterea nonum Canonem à se comprobari, modo intelligeretur secundum Synodi mentem; quæ non fuerat ut definiretur, legem calibatus esse legem Ecclesiasticam, de quo ne disputatum quidam fuerat, sed solum ut damnaretur error Lutheri cum ipsam ipsum verbis, quæ erant : Non obstantibus lege Ecclesiastica, & voto.*
- 3 Simonieta dixit, à se cuncta comprobari, excepto Decreto de irritis redendis matrimonij clandestinis, cui ex sua conscientia non poterat acquiescere, nisi aliter videretur Pontifici, cui se remittebat.

Nauagerus omnia approbavit.

Lotharingo displicuit anathema sexti Canonis, vbi dicitur, per solemnem professionem solui matrimonium non consummatum. Similiter in nono eidem displicerunt illa verba, *Lege Ecclesiastica;* ea tamen comprobauit, vbi maiori parti probarentur, sed secundum veram Concilij mentem. Et hic idem planè adiecit quod diximus de Osiō ; atque in hoc utroque capite complures eius sententiam complexi sunt:

Madruccius Canoni quarto ac sexto dissensit. De nono conuenit cum Lotharingo. Noluit ut irrita fierent clandestina; nec minus Decretum raptus improbavit.

Hiero-

1563.

Hierosolymitanus Patriarcha impugnauit acriter quod irrita redderentur matrimonia clandestina, affirmavitque, propter aliquorum Legatorum & complurium Patrum repugnantiam, & propter oppositas scripturas, & propter rationum evidentiam se credere, id definiri non posse; ac velle ut ea omnia referrentur in Acta: se tamen Sedis Apostolicæ iudicio remittere.

Quantæ foret, vt opinor, molestiæ prolixus catalogus omnium & repugnantium, tantæ fortasse voluptati erit, descriptos videre magis conspicuos, quorum tantummodo sententiae homines & astimatores sunt & curiosi. Hi vero, præter eos quos attulimus, fuerunt Venetus Patriarcha, Hydruntinus Archiepiscopus, Verallus, Castanea, Sigismundus Sarracenus Archiepiscopus Materanus, Philippus Mocenigus Archiepiscopus Nicosiensis, & Primas Cypri, qui simul, nequa posset esse dubitatio de recta fide suorum Graecorum, produxit authenticam Fidei professionem (quæ vt referretur in Acta Concilij petijt) habitam tum ab Episcopis illius regni, tum etiam ab Armenis, & à Maronitis, in quadam Synodo Provinciali in Cypro, celebrata sub Elia Patriarcha anno millesimo ducentesimo quadragesimo, Benedicto XII. Pontifice Maximo, ac postea confirmata in aliis eorum Synodis, etiam eo tempore quo ipse præserat, in qua recipiebant integrè doctrinam Ecclesiæ Romanae, tum in dogmatibus Sacramentorum, tum in reliquis, & Romanii Pontificis auctoritatem amplissimis verbis fatebantur. Ceteri clariores in cohorte contradicentium fuere Gaspar à Fosso Archiepiscopus Rheyensis, Octavius Præconius Franciscanus Panormitanus Archiepiscopus, ita tamen vt Pontifici se remiserit; sicut etiam Sanfelicius, & Caselius, Ioannes Zuares Augustinianus Episcopus Conimbricensis, Carolus Grassius Episcopus Montis Falisci, qui multas rationes in quadam schedula concessit, Constantinus Bonellus Episcopus Tifernatum, qui similiter in longa schedula varia produxit argumenta, Herbutus Orator Poloniæ, & Episcopus Primisiliensis, Vanzius Urbeuetanus, Sighicellus Faentinus, & Lainius Societatis Iesu Generalis moderator, cui, & alijs compluribus, similiter Decretum de raptoribus minime placuit. Boncompagnus, Sfortia, & non pauci cum ipsis, dixerunt, Approbari à se partem illam quæ comprobaretur à Pontifice.

Collectis suffragijs, Princeps Legatorum elata voce pronuntiavit: *Doctrina & Canones de Sacramento Matrimonij comprobati sunt ab omnibus; sed quidam optarent ut aliquid adderetur aut demeretur. Decretum de clandestinis placuit maiori parti Patrum, displicuit plusquam quinquaginta Patribus,*

Patribus, inter quos Illustrissimus Cardinalis Simonetta, Sedis Apostolica Legatus, Decretum non approbat, se tamen remittens sanctissimo Domino nostro. Ego etiam Sedis Apostolica Legatus Decretum approba, si à sanctissimo Domino nostro comprobabitur. De Osio non est facta mentio, propterea quod cum æger decumberet, non nisi die postero suam sententiam misit, sicuti dictum est. Præterea de hoc Decreto non dixit simpliciter, illud esse comprobatum, sicuti de alijs dici consueuerat, cum à maiori numero accipiebantur. Etenim credebatur, non licere stabiliri in Sessione id cui repugnabat sententia duorum ex quatuor Legatis, quippe qui personam gerebant, exercebantque auctoritatem Pontificis. Quapropter Moronus, nullâ de iure declaratione habitâ, merè factum narravit. Sed subsecuta comprobatio Romani Pontificis, cui omnes Legati, & complures ex Patribus aduersantibus se remiserant, dubitationem omnem sustulit.

6 Antequam progrediamur, & dum adhuc memoria recens est, expendamus id quod Suavis in hoc negotio. dicit.

In narratione bis grauiter lapsus, palam facit, se in tenebris ambulare. Primò refert, *anathemata matrimonij fuisse à cunctis admissa*. Quod nimium sane falsum est: nam duodecimo repugnarunt Moronus & alij, sexto Lotharingus cum alijs pluribus; & sparsim fuerunt varij qui dissenserunt. Deinde narrat, quinquaginta sex, præter Legatos, dixisse absolute, sibi non placere Decretum de matrimonij clandestinis; à reliquis verò illud comprobatum. Et hoc pariter longè abest à vero: siquidem nec ij qui reprobarunt, numerum quinquagesimum sextum attigerunt præter Legatos; neque classes duæ solùm fuere, scilicet improbantium & comprobantium: sed præterea fuit eorum classis, qui simpliciter se Pontifici remiserunt; adeò ut ex his, & ex improbantibus, Legatis etiam comprehensis, numerus quinquaginta sex Patrum conflatus fuerit: postridie verò adiecta est Osij Legati sententia, quicum quinquaginta septem euasere.

7 Dein ad oppugnationes accedit, quæ à nobis distinctè afferentur & perpendentur; qui enim sibi sociam veritatem habet, claritatem querit, hæc verò socia distinctionis esse consuevit.

a Litteræ Legat. ad Borrom. t. No- uemb. & constat ex A&is Paleotti, & Arcis Eliz.

Affirmat in primis, mirum compluribus accidisse, quod tamquam articulus Fidei poneretur, matrimonium non consummatum dissolui solemnis professionis causâ, quæ solemnitas est ex lege Ecclesiastica secundum Bonifacium Octauum. Iam verò qui mediocrem obtinet peritiam in doctrinis Theologicas, non ignorat, tripartito hac de re sententias diuidi. Vna est,

Pars III.

D d d d

voti

1563.

voti solemnitatem esse quidem ex iure Ecclesiastico , quod spectat ad ritus , cum liceat Ecclesiaz has illasve ceremonias statuere , ut actionis efficacitas habeatur ; sed non quod attinet ad effectum ^b , qui sit , reddere hominem ita Deo consecratum ut mutari non possit ; quo effectu posito non possit postea solemne votum ab Ecclesia relaxari ; atque ita sunt opinati sanctus Thomas , alijque grauissimi Theologi : ex qua sententia obiectum à Suavi (ita nomine quæcumque ille alijs apponit) euanescit . Alia sententia , hodie communior , vult , effectus etiam præcipuos huiusmodi solemnitatis , quatenus distinguuntur à voti simplicis effectibus , esse iuris Ecclesiastici ; adeoque sumnum Pontificem posse votum etiam solemne relaxare : atque inter propugnatores huiusc sententiaz complures pariter sunt ^c , qui voto adscribunt vniuersalem virtutem soluendi matrimonij non consummati , ex sanctione non Ecclesiaz , sed Christi , qui tradiderit Ecclesiaz facultatem instituendi hæc vota solemnia , & ipsis votis , vbi essent ab Ecclesia instituta , vim ad soluenda huiusmodi matrimonia nondum consummata ; in quibus disiunctio durior accideret alteri coniugum , cum existimarent hi Doctores , Ecclesiaz per seipsum non licuisse sancire legem vniuersalem soluendi matrimonij vinculum , quamuis censeant , licere ipsi illud soluere in his illisve peculiaribus conditionibus . Porro nec minus secundum hanc opinionem corruit argumentum Suavis . Alij denique putant ^d , hunc etiam effectum soluendi vinculum matrimonij non consummati spectare ad votum solemne , ex mera Ecclesiæ lege : & qui hoc verum censem , certet similiter , posse quoque solui ab Ecclesia per vniuersales Constitutiones vinculum matrimonij . Friuolum profectò est quod aduersus hæc obiectat Suavis , matrimonium , antequam consummetur , esse Sacramentum . Quid hoc refert ? essentiaz Sacramenti sufficit ut sit signum gratiae ; adeoque matrimonium potest esse Sacramentum , etiam si nondum secura fuerit ea coniunctio omnino indissolubilis : & tale est matrimonium nondum consummatum , cum ipsis desit significatio huiusmodi prorsus indissolubilis coniunctionis , sicuti habetur in sententijs quas alibi recitauimus , & in scholis notissimum est . Verum tametsi quælibet ex allatis sententijs inter limites incerti persistat , est tamen per disiunctionem certum , aut ex hoc aut ex illo capite à solemni professione dissolui matrimonium non consummatum , prout docet Ecclesiæ traditio , cum id definierint Eusebius ^e . Pontifex , Gregorius Magnus , Alexander III. Innocentius III. & Ioannes XXII. præter ea quæ habentur

^b Vide Sanchez de Matrimonio , lib. 7. disp. 25. præ. tertium num. 16.

^c Sanchez 1.2 disp. 19. cum alijs multis , quos affert in fine .

^d Vide allatos à Sanchez dicta disput. num. 2.

^e Vide Sanchez de Matrimonio , 1.2. disput. 18.

bentur ex sanctis Patribus, & ex historia Ecclesiastica. Et planè innumerabiles casus sunt, in quibus de rebus siue ad fidem, siue ad speculatricem facultatem, siue ad deliberationem spectantibus, quædam veritas per disjunctionem indubitate est, quamquam disjunctionis partes valdè dubiæ remaneant; quemadmodum sine meorum exemplorum ope per se quilibet lector medioçris intelligentiæ per noscet.

8 Contra septimum Canonem, vbi agitur de adulterio, commisso post coniugium consummatum, quod attinet ad dissolutionem, narrat Suavis, captioꝝ locutionis damnatum fuisse. Sed in hoc contumeliam infert Reipublicæ Venetæ, quæ hoc pacto Canonem postulauit. Quòd autem captiosus non fuerit, sed ponderatus ac circumspectus, suo loco demonstrauimus. Celebratur versus, quo dixerat Poggius, se nec malum ciuem esse, & bonum historicum: sed de Suaui affirmare licet, nec bonum esse ciuem, nec bonum historicum.

9 Refert de nono, multa fuisse iactata in id quod ibi affirmatur, *Non negari à Deo donum castitatis illud recte petenti;* cùm doceamur ab Euangeliō, à Deo cunctis non concedi: & sanctus Paulus cohortetur quosdam, qui eo carebant, non ad ipsum petendum (quod facilius fuisset, si rectam petitionem impetratio procul dubio subsequeretur) sed ad sibi consulendum per coniugium.

10 Quicumque hoc pacto disserebat, aut sophisticam exercebat, aut ignorantia laborabat. Synodus ibi non loquitur de dono quod conceditur in effectu, & per gratiam efficacem, quam Deus ex doctrina tum Euangelij tum Apostoli cunctis non elargitur; sed de dono quod conceditur in potentia proxima, hoc est in gratia, quæ proximè satis est ad votum custodiendum. Etenim Concilium de ijs agit, qui tametsi eiusmodi voto adstringerentur, tamen ex opiniōne Lutheri excusabantur, quòd in se tale donum non sentiebant. Id autem non poterat à Luthero intelligi de ijs qui hoc dono carebant, eò quòd ipsum nollent, quamuis obtinerent potentiam illius habendi, quoniam in his apertè vana fuisset excusatio: sed hoc ille de ijs intelligebat, quibus deessent vires sufficiētes ad donum consequendum, adeoque ad votum explendum, perinde quasi hic virium defectus ex actus defectu argui posset, cùm ipsi experirentur, à se reipsa castitatem non haberī. Idcirco dicit Concilium, ut eas vires homines à Deo recte petant, & ita illas imperaturos. Hanc verò esse Concilij mentem, perspicuum est ex ratione quam adducit: *Quoniam Deus non sinet nos sentiri supra id quod*

1563. *quod possumus*; quod tum ex illo verbo *possumus*, quod potentiam sonat, non item actum, tum ex innumerabilium hominum experiento, quos tentatio superat, patet fuisse intellectum de gratia, quam moraliter sufficientem vocant, non de efficaci, nec de victoria cunctarum temptationum. Et hæc Synodi ratiocinatio similis est ijs, quæ Sessione sextâ pronuntiarat: *Deus non iubet impossibilia, sed in bendo monet & facere id quod possis, & petere quod non possis*. Sed quoniam gratia, proximè ac moraliter sufficiens concessa, non semper re ipsa efficax est, non omnes re ipsa donum habent, sicuti dicitur in Euangelio: illi verò, qui experitur se hoc dono carere, & impetum contrarium sentiens aut ex temperamento, aut ex prava consuetudine, præuidet nouos lapsus, nec se voto ligavit, Apostolus consilium dat, ut ad remedium à lege naturæ institutum configiat.

In duodecimo narrat, absurdum fuisse visum Politicis, consti-
tui articulum Fidei, causas ad matrimonia spectantes pertinere ad iudicem Ecclesiasticum, cùm hæc definitio appareat contraria ijs quæ leguntur in codice tum Iustiniani tum Theodosij, & in alijs antiquitatis monumentis; vbi patet, à Principibus laicis præscribi coniugiorum impedimenta, & ab ijsdem arbitratu suo relaxari; & cùm Ecclesiastici accesserint ad huiusmodi causas iudicandas quæ ex commissione, quæ ex negligentia Principum ac Magistratum.

Cur potius istis absurdum non videbatur, dum illic Principes & Principum Oratores tam vigilanter studebant procul arcere quodcumque creditum ab ipsis detrimentum suæ iurisdictionis, nihil eosdem huic Canoni repugnasse, quin potius primum Legatum repugnasse ut ibi apponetur *anathema*? Quod si velimus utique tamquam debitum laicis Principibus adjudicare quidquid habetur in Codicibus, & cui in Ecclesiæ infantia ob minus malum oportebat interdum ut Pontifices palpebras submitterent, eisdem etiam arrogare fas erit auctoritatem ad ipsos summos Pontifices confirmandos. Neque hinc necesse nobis est quæstionem agitare, an legitima potestas ponendi impedimenta matrimonio, adeoque ea relaxandi, ablata fuerit Principibus ab Euangelijs lege, dum contractum illum extulit ad conditionem Sacramenti, naturæ limites excedentem, an postea ab Ecclesiæ lege. Ad id quod agimus, nobis sufficit, rem ipsam ita se habere, & à quacumque lege prouenerit, rectè se habere. Proculdubio, si à suo quisque animo simulationem aut inuidentiam erga Ecclesiasticos amuerit, intelliget, quæc sit utilitatis, ut contractus, cuius libertas &

& certa efficacitas adeò necessariæ sunt ad salutem & quietem amarum, pendeat in omnibus Christi fidelibüs ab Ecclesiæ Constitutionibus, vniiformibus, & à charitate profectis, quæ tendunt ad sempiternam subditorum salutem; non autem à discrepantibus, & sèpè minus tolerabilibus Principiū laicorum, qui temporarium bonum intendunt. Quòd si hæc Ecclesiæ iurisdictio bona ac legitima non esset, sed arrogata & surrepta, quo pacto eam Suavis describit, affirmare oporteret, sicut aliàs in ipsum argumentatus sum, orbem terrarum ante nos diu plenum cæcorum fuisse, dum per immensum temporis spatium Principes & Magistratus in cunctis Christiani orbis partibus tanti ponderis potestatem Ecclesiæ reliquerunt; quod neque ex concessione, neque ex negligentia contigisse videtur in rebus merè ciuilibus. Sed hæc omnia dicta sint ad confutationem eorum, quæ Suavis assumit & obijcit, non ad necessariam huius Tridentini Canonis defensionem, quæ his non indigebat, cùm in illo non de constituendis impedimentis agatur, sed de cognoscendis causis ad Matrimonium spectantibus. Enim uero statim ac matrimonio adiungatur dignitas Sacramenti, cui denter conficitur, ad Ecclesiæ pertinere potestatem eius efficaciam iudicandi, adeoqué potestatem decetnendi quidnam necessarium sit ad ipsius efficaciam iudicandam, sicuti conspicitur in reliquis omnibus Sacrementis.

13 De matrimonij clandestinis scribit, complures non sapere quinam definiretur, ea fuisse vera Sacraenta, & tamen Ecclesiæ eadem semper fuisse detestatam, cùm fieri non possit, vt Ecclesia Sacraenta detestetur. Omitto, numquam declarasse Concilium, ea fuisse Sacraenta, adeò vt graues quidam Theologi ^f id negent. Sed concedatur: quales obiectantur ineptiæ? Matrimonium contractum ab homine, qui siue simplici voto castitatis, siue legitimis cum altera sponsalibus obstringitur, nonne verum Sacramentum est? Ita profectò. Nonne illud pariter peccatum est, Ecclesiæ detestabile, quæ cuncta peccata detestatur? ita profectò. Innumera huiusc rei exempla suppetunt: veluti si quis sacros Ordines conferret manifesto irregulari, aut baptismo iustraret peccatorem nondum pœnitentem, aut Eucharistiam consecraret extra altare, & sine ritibus ab Ecclesia præscriptis; in quibus conditionibus conficeretur verum Sacramentum, & tamen facinus detestabile patraretur. Non potest quidem Sacramentum ullum esse naturâ suâ detestabile, sed ex illicitis conditionibus, quæ tamen ipsius naturam illi non auferunt.

D d d d d 3

Obijcit

^f Sanchez l. 2
de Matrim.
disp. 6. &
Vasquez di-
sputar. 3. de
Matrim. qui
eos affuerat.

Obijcit postea notissimas difficultates: Matrimonij contractum non distingui à Sacramento; & fuisse Sacramentum ante Euangeliū, sicuti fuit in terretu Paradiso; & idcirco si Ecclesiæ facultas non est mutandi Sacrauenti, neque pariter facultas erit mutandi contractus; aut certè eam mutationem spectaturam ad Principem laicum, cui subiicitur contractus quatenus contractus.

{ Vide B. I.
Matrimonium l. 1
de Matrimo-
nio cap. 5. &
Sanchez L. 2.
disp. 7.
b De Matrim.
disp. 2. c 3.
& sequenti-
bus.

In hoc argumento ille in priuis, siue ex ignorantia, siue ex temeritate, tamquam certum ponit id quod à Scriptoribus minus receptum est: quin à Vasquez ^b notatur tamquam Fidei contrarium, matrimonium, inquam, ante Christi legem fuisse Sacramentum. Sed hoc, qualemcumque illud sit, aberrat à re proposita. Certum sane est, contractum coniugalem naturâ suâ, & sine institutione Diuinâ Sacramentum non esse, adeoque quod ilud Sacramentum sit, & quod sit contractus, esse duas naturas distinctas, quarum posterior sine priori persistere poterat; quamvis nunc ex diuino Decreto separari non possit (saltem extra casum fortuitum) inter homines, suscepso baptismo. Quemadmodum igitur quia species consecratæ separari quidem nequeunt à corpore Christi, sed sunt ab ipso distinctæ, naturalis potentia, quamquam mutare non possit Christi corpus, potest tamen species mutare, & hoc pacto efficere potest, ne Christi corpus ibi permaneat: ita pari ratione potest Ecclesiastica potest contractum mutare, tametsi nequeat mutare Sacramentum; & hac viâ licet ipsi impedire, ne certa quædam contrahendi forma Sacramentum remaneat, sicut erat prius. Quod si rem sinceris purgatisque oculis inspicimus, deprehendemus, id vñu venire in cunctis impedimentis, matrimonio ab Ecclesia iniectis: nec propterea bene inferri, spectare ad Principem laicum, leges de huiusmodi contractibus sancire, cum propter rationes à nobis suprà recensitas, tum quia cum is contractus iam fuerit destinatus à Deo pro materia proxima huic Sacramento, à quo séiungi nequeat, plusquam sanctum Chrisma Confirmationi, eius cura vniuersè spectat ad eam potestatem, cui demandata fuit à Deo cura Sacramentorum.

Affirmat, derisas fuisse voces illas Parocho præscriptas, *Ego vos coniungo, &c.* eas verò non alio tendere, nisi ut breui dogma Fidei conficiatur, eas esse formam Sacrauenti. Verba Sacerdotis, siue quæ allata sunt, siue alia sint, formam esse Sacrauenti, non quatenus est contractus, sed quatenus Sacramentum, recens opinio non est, nec originem traxit ab interpretatione huius Decreti, cum anteà illam tradiderit Guilielmus insignis Episcopus Parisiensis, quem se-
cucus

cutus est in Concilio, sicuti narrauimus, vnu ex primarijs Sorbonæ Doctoribus, & recens Synodus Provincialis Coloniensis, ac tandem paulò ante annum, quo Decretum illud confectum est, Melchior Canus Episcopus Cananiensis in suis locis Theologicisⁱ, vbi à se probari putat, eam à multis grauibusque Scriptoribus defendi, quamquam contrarium accurato examine pro more suo Gabriel Vasquez^k ostendat de reliquis omnibus, exceptis illis, quos nominauimus. Verùm Ecclesia non eò tendit, vt id tamquam Fidei articulus declaretur secundūm opinionem quam refert Suavis, quando plures ac præstantiores ex Doctoribus in oppositā partem concurrunt: & illa sententia è grè toleratur, & à compluribus castigatione censoriâ reprehenditur, præsertim post hoc Tridentinum Decretum, ex quo nouas oppugnationes in ipsam Theologiam deducunt. Et sanè quo pacto hi, de quibus loquitur Suavis, existimabant Synodum eò spectare, dum simili censemabant, id quod ille arbitrabatur, definitum ibi fuisse, clandestina, quæ certè formam huiusmodi non habebant, fuisse Sacra menta, cum tamen omnino sit in comperto, Ecclesiam sibi non tribuere potestatem mutandi formas Sacramentorum? Quin quid euidentius id pateat, obseruetur, quo pacto Synodus non præcipiat Parochis, ut allatis vtantur vocibus, sed aut illis, aut alijs, pro ritu cuiuscumque Provincialiæ; quod ipsi fas non fuisset, si formam Sacramenti eas putasset: atque idcirco Synodus Florentina in materia & in forma cunctis nationibus æquabilitatem præscripsit; at verò in ritibus Sacramentum non constituentibus suos cuique permisit. Quod si Parochus dicit, *Ego vos coniungo*, benè colligitur ex conditionibus quas considerauimus, & ex omnibus reliquis, tempus illud præsens, *coniungo*, esse quoddam præsens morale, prout scholæ loquuntur, perinde ac si Parochus diceret: *In hac tota actione, que nunc auctoritate meâ peracta est, ego vos coniunxi*. Verùm ijs etiam, qui rationes huiusmodi minimè percipiebant, satis erat, ne Concilij Decreta deriderent (hoc enim verbum Suavis usurpat) oculos vertere ad id quod Nicolaus de Ponte Orator Venetus in exactissima narratione sua notauit, fuisse hic maiorem frequentiam doctorum hominum, quam forsitan in quanis alia Synodo, etiam in prima Nicæna.

16 Dicit, ex ratione à Concilio allata ad minuenda coniugalia impedimenta, concludi, maiorem eorum numerum esse tollendum. Primo loco sciatur oportet, id per Pontificem non stetisse quasi perauidum illius prouentus ac prærogatiæ, quæ ipsi ex relaxationibus

ⁱ Lib. 8. cap. 5
in solut. ad
Tertium.
^k De Matrim.
disp. 3 dub. 3
& sequentia
bus.

^l Vide Sag-
chez lib. 2. de
Matrimonio
disp. 5. & 6.
& Vasquez
vbi supra.

1563. tionibus redundant; quin illum, quod ad se spectabat, permisisse ut auferretur impedimentum quarti gradus, quod ut ad plures extenditur, periunde frequentiori relaxatione indigere solet: Patres tamen aliter iudicarunt. Profectò qui benè perciperet cuiusuis articuli rationes, sàpè commendaret plurimum leges illas, quas ex inscitia damnat. Sit mihi exemplum vnicum loco multorum. Differebatur de impedimento *cognitionis spiritualis* omnino tollendo. Obstigit Donaldus Mogonail Episcopus Rathbogensis in Hibernia, & ob oculos posuit, nodum in eo regno aptiore non esse ad reconciliandas inimicitias, qui tanta illic in veneratione habebatur, ut quicumque cognatum spiritualem percuteret, anathemate puniretur, nec nisi in articulo mortis absolutionem obtineret.

in Acta Pa-
leotti 20. Au-
gusti.

Iam verò de maligna quæstione, quam idem excitatam refert, 17 Maiusne lucrum an damnum fecerit Romanus Pontificatus, assumptis sibi cunctis relaxatōnibus ad matrimonium spectantibus, habitā hinc ratione utilitatis atque auctoritatis, hinc verò deperditæ Britanniæ, negari non potest, in huiusmodi ratiocinatione plurimum inscitiaz patefieri. Britanniæ iactura non ex eo contigit, quod Pontifex relaxations sibi reseruarat, sed quod auocauerit ad se causam coniugij inter Henricum & Catharinam: quas causas certum est non fuisse vniuersè reuocatas ad Romanos Pontifices, cùm sàpissimè de his Episcopi iudicium ferant. Sed in ea causa, propter excelsum duarum partium, maluit Pontifex odium atque iniurias illius Principis, sui alioquin amantissimi, subire, quàm eo pondere exoneratus Reginam innocentem deserere, iniustitiaz priuati ac deterriti Præsulis expositam. Evidem responsionem hīc repeatam alias redditam Suauianis huiuscemodi incusationibus, in Apostolicam Sedem coniectis, ob regnum illud deperditum, licere cuius homini cordato perspicere, cuinam maior obuenerit iactura, etiam temporalis, an Romæ, an Britanniæ. Cur autem Summi Pontifices sibi postea reseruarint has quas diximus relaxations, explicari sinam à docto iudicio, quod Synodus amplexata est, Marci Antonij Bobbae^a Augustensis Episcopi, qui Ducus Sabaudiaz Orator erat. Is, cùm illic proponeretur, ut saltem potestas relaxandæ legis in quarto gradu, fieret etiam communis cum Episcopis, perpendit, id valde aduersari voto proposito, ut rarior esset relaxationis usus. Etenim si singulæ à singulis Episcopis concederentur, longè frequentiores illæ fuissent quàm quotquot quilibet profusus Pontifex esset clargitus: præterquam quod habito etiam respectu inter eos, qui possunt unus vni relaxamenta indulge-

17. Augusti
1563. vt in
Actis Paleot-
ti.

dulgere, quod poma altiori arboris ramis adhærent, ed minus decerpuntur. 1563.

Narrat denique, improbatum à Gallis fuisse Decretum in raptiores, quippe quod occupatio quædam esset laicæ potestatis: nec minus etiam Decretum in concubinarios & adulteros; quandoquidem non licet Ecclesiæ ultra anathemata poenas irrogare. At qui si Galli ita senserunt, quare ferè omnes simul his Decretis assenserunt?

Quod si non licet Ecclesiæ in delicta, quæ offensionem ac detrimentum inferunt publico animarum bono, poenas ultra Sacrorum ademptionem constituere; cur Ecclesiastici Inquisitores tot in regnis, laicæ iurisdictionis studiosissimis, santes puniunt & vinculis, & exilijs, & infamia, & tritemibus, & proscriptionibus, nec in eo impediuntur? Inter homines probatio nulla magis legitima suppetit probatione factorum, quæ idioma quoddam est, ab omni suspicione ac mendacio immune.

C A P V T X.

Sex priora Decreta in Sessione vigesimaquarta confirmata. Quatuor ibi mutationes ab ijs quæ forma proposita continebat; tum de subiectione, quâ Episcopi Archiepiscopis subduntur; tum de itione ad Metropolitarum Ecclesias, præterquam ad Synodos celebrandas; tum de visitatione, quâ inuisuntur ab illis præterquam ex causis à Provinciali Synodo comprobatis; tum de minoribus ipsorum causis cognoscendis, & de concedenda Episcopis facultate absoluendi delicta heresis in foro conscientia, etiam ubi S. Inquisitionis Tribunal est. Multa Suauis errata in facto expenduntur; & quæ idem obijcit ob monita Concilij in Pontificem, & ob causas maiores Episcoporum, ipsis reseruatas.

Absolutis peculiaribus Decretis Matrimonij, ventum est ad sanctiones generalis emendationis: quibus quiddam aliud præter morem in ea Sessione contigit, quod videlicet ex Patrum sententia multa fuerint mutata in ijs quæ à cœribus stabilita fuerant, & ab Episcopo celebrante clarâ voce proposita. Ingens excitus est rumor, sicut indicaimus, tum vesperi præcedenti, tum

Pars III.

E e e e

Acta Pa-
leocri, & Ar-
cis Romane,
& litteræ
Legatorum
ad Borrom.
21. Novemb.
postea 1563,

1563. posteà eodem ipso manè; siquidem Episcopi, vbi intellexerunt, ipsorum postulato suffragia quantum satis erat non fuisse, perinde ac in cœtu creditum fuerat, omne adhibuerunt industriam (ardore minus fortasse temperato quàm ratio decori postulasset) ad obtinendum in Sessione id quod optabant. Et sancè colligo ex verbis sententiarum, quas ibi pronuntiarunt ij, qui post habitum conuentum seu verbo seu scripto declararant sensum propitium ipsum partis, eius numerum augentes, à Legatis & Patrum delectu fuisse aliquid variatum in Decretis Conuentui lectis, & ab ipso comprobatis, adiecto generatim mandato, ut quædam ex plurium voto componerentur. Verùm mutationes illæ, sicut vñuenit in consilijs mediis, non excultæ priùs tractatione, neque concordiâ maturataz, saporis parum grati fuerunt. Quocircà magnum extitit in Sessione certamen. Et quoniam primum suffragium, Episcopis propitium, illic prodij ab Archiepiscopo Iadrensi, eidem bona pars Episcoporum per simplices voces adhæsit. Vnde posteà contigit, vt Legati, cùm ad vesperam Sessionis de eius exitu Romam

^b Litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 11.
Nouembri.
1563.

scriberent^b, fassi fuerint, & crediderint, sufficientem asseclarum numerum à Iadrensi fuisse pertractum in cunctis articulis controuer-^csiæ, hoc est, non modò quatenus postulauit vt Episcopi suffraganei soluerentur obligatione adeundi Metropolitarum sedes, exceptâ Synodi conuocatione, quod euictum est; sed quatenus intendebat, Episcopos insulanos & transalpinos non adstringi ad Synodos Prouinciales adeundas per se ipsos, quandoquidem in hoc non nisi viginti quinque illi fauerunt.

^c Acta Pa-
leotti 12.
Nouembri.
1563.

^d Acta Pa-
leotti.

At verò centum viginti duo cum eo consenserunt^c de appendice ² ab ipso quæsita in capite tertio; videlicet, ne Ecclesiæ, in quibus resident suffraganei, nec ipsorum diœceses, à Metropolitis visita-^drentur, nisi cognitâ causâ, & à Synodo Prouinciali comprobata: in quo dignum fuit animaduersione, quod Iadrensis, cùm^d in di- cenda sententia solos Metropolitas nominaret, oblitus omnes su- periores Primates exprimere, nihil sibi ipsi profuit. Cùm enim reliqui dixissent, sibi illius sententiam probari, confeatum est Decretum de solis Archiepiscopis, non item de Patriarchis.

In quinto capite nouemdecim vñà cum eo volüere, vt causæ ³ criminosaes minores Episcoporum solum cognoscerentur ac iudica-⁴rentur in Synodo prouinciali, aut per iudices ab illa destinatos.

In sexto, vbi nunc conceditur Episcopis facultas absoluendi sub-⁴iectos iplis à quauis occulta noxa, etiam hæreseos, in foro interiori; id priùs secundūm formam propositam coarctabatur duobus mo-^{dis:}

dis: alter erat, ut id agere ipsis liceret tantummodo in propria dicē-
cessi; & hanc limitationem pariter crediderunt, scriperuntque eo
vesperi Legati fuisse sublatam secundum eiusdem Iadrensis sen-
tentiam, quod manè postmodum, collatis inter se suffragijs, haud
verum compertum est: altera restrictio, quæ Oratoribus Hispano-
& Lusitano potentibus apposita fuerat, dicebat, *Exceptis ijs regnis,*
vbi sunt Inquisitiones: & hæc Iadrensis, cum decem & octo suffragiis
supra centum, effecit ut tolleretur. In quo Suavis multum fallitur,
narrans, hanc exceptionem haberi in quinto capite, vbi agitur, à
quonam causæ criminosa Episcoporum sint cognoscendæ. Et simi-
liter in alijs mutationibus, quamvis adeò publicæ ac celebres essent,
ignorantiam prodit: non refert innumeras difficultates, quæ à Pa-
tribus obiectæ sunt: errat etiam in numero Decretorum, quæ typis
vulgata fuerunt, cùm tantummodo nouemdecim super morum
emendatione connumeret, & vigesimum, ad declarandam parti-
culam, *proponentibus Legatis;* & tamen qui legere didicit, comperit,
priora esse viginti. Neque hic error calami transcursui potest tri-
bui, *nouemdecim* loco *viginti* sribentis: cùm enim singulatim ea
Decreta recenseret in summa, prætermittit decimumnonum, quod
fortassis vnuin est ex præcipuis, & ex præualidis ad ostendendam
Pontificis mentem pronam ad utilitatem disciplinæ, & ad repara-
tionem auditoratis Episcoporum, etiam cum palmarum detimento
Aulæ Romanae, sicuti palam fiet. Sed is qui volens in plurimis fal-
sum enuntiat, nihil laborat ne in reliquis ex allucinatione illud pro-
ferat.

Nos afferemus ea Decreta, non secundum formam propositam,
sed secundum constitutam in Sessione; & sunul expendemus quæ
obiecat aduersarius, quò viuidior sit memoria rerum quæ oppu-
gnantur.

I. Si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus prouidenter scienterq; curandum
est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum, nihilq; præpostorum; multò
magis elaborandum est, ut in electione eius qui supra omnes gradus consti-
tuitur, non erretur. Nam totius familie domini status & ordo nutabit, si,
quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite. Vnde, et si alias
sancta Synodus de promovendis ad cathedrales & superiores Ecclesiæ non-
nulla utiliter decrevit; hoc tamen manus huinsmodi esse censet, ut, si
pro rei magnitudine expendatur, numquam satis cautum de eo videri possit.
Itaque statuit, ut, cùm primam Ecclesia vacauerit, supplicationes ac pre-
ces publicæ priuacimq; habeantur, atque à Capitulo per ciuitatem & diœce-
sim indicantur; quibus Clerus populusq; bonam à Deo pastorem valeat im-

1569. petrare. Omnes vero, & singulos, qui ad promotionem praeſiendorum quocumque ius quacumque ratione à Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam preſtant, nihil in ipsis pro praesenti temporum ratione innonando, horiatur & monei, ut in primis meminerint; nihil ſe ad Dei gloriam, & populorum salutem utilius poſſe facere, quam si bonos Pastores, & Ecclesie gubernanda idoneos promoueri ſtudeant; eozq; alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Ecclesie magis viiles ipſi iudicauerint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, ſed eorum exigentibus meritis, praeſiendi diligenter curauerint; & quos ex legitimo matrimonio natos, & viuā, atate, doctrinā, atque alijs omnibus qualitatibus praditos ſciant, qua inuxta ſacros Canones, & Tridentine huius Synodi Decreta requiruntur. Quoniam vero in ſumendo de predicitis omnibus qualitatibus graui, idoneoq; bonorum & docto-rum virorum testimonio, non uniformis ratio ubique ex nationibus, popu-lorum ac morum varietate potest adhiberi, mandat sancta Synodus, ut in provinciali Synodo, per Metropolitanum habenda, prescribatur quibusque locis & provincijs propria examiniſis, ſen inquisitionis aut instructionis fa-ciente forma, Sanctissimi Romani Pontificis arbitrio approbanda, que ma-gis eisdem locis utilis atque opportuna eſſe videbitur; ita tamen, ut, cum deinde hoc examen, ſen inquisicio de persona promouenda perfecta fuerit, ea in instrumentum publicum redatta, cum toto testimonio ac profefſione fidei ab eo facta, quamprimum ad Sanctissimum Romanum Pontificem omnino transmittatur: ut ipſe ſummus Pontifex plenā totius negozi, ac perſona-rum notitiā habita, pro gregis Dominici commodo de illis, ſi idonei per ex-a-men ſeu per inquisitionem factam reperti fuerint, Eccleſia poſſe utilius pro-nidere. Omnes vero inquisitiones, informationes, testimonia ac probatio-nes, quacumque de promouendi qualitatibus, & Eccleſie statu, a quibuscumque, etiam in Romana Curia, habita, per Cardinalēm, qui relatio-nem fakturus erit in Consistorio, & alios tres Cardinales diligenter exami-nenerit; ac relatio ipsa Cardinalis relatoris, & trium Cardinalium subſcri-pzione roboretur: in qua ipſi singuli quatuor Cardinales affirment, ſe, ad-bibitā accuratā diligentia, inueniſſe promouendos qualitatibus à iure, & ab hac sancta Synodo requiritis, praditos; ac certò existimare ſub periculo ſalutis eterna idoneos eſſe, qui Eccleſia praeſiendantur: ita ut relatione in uno Consistorio factā, quō maturius interea de ipſa inquisitione cognosci poſſit, in aliud Consistorium iudicium differatur; niſi aliud Beatissimo Pon-tifici videbitur expedire. Ea vero omnia & singula, qua de Episcoporum praeſiendorum vita, atate, doctrina, & ceteris qualitatibus alias in eadem Synodo conſtituta ſunt, decernit eadem, etiam in creatione sancta Romane Eccleſie Cardinalium, etiamſi Diaconi ſint, exigenda; quos Sanctissimus Romanus

Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus, quantum com-
mode fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Postremo eadem san-
cta Synodus, tot gravissimis Ecclesia incommodis commota, non potest non
commemorare, nihil magis Ecclesia Dei esse necessarium quam ut Beatus
Romanus Pontifex, quam sollicitudinem universa Ecclesia ex munere
sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut letissimos tantum fibi
Cardinales asciscat; & bonos maximè atque idoneos Pastores singulis Eccle-
sias preficiat; idq; cò magis, quod onus Christi sanguinem, qua ex malo
negligentium & sui officii immemororum Pastorum regimine peribunt, Do-
minus noster Iesus Christus de manibus eius sit requiriturus.

- 6 Hoc Decretum, scribit Suavis, reprehensum fuisse aut tamquam
deficiens, si pertinet ad Synodum Romano Pontifici leges præscri-
bere, cùm in negotiis tanti momenti vfa fuerit formulis solum narran-
tibus & obliquis; aut tamquam temerarium, si Pontifici Syno-
dus subijcitur, cùm acriter, quamuis tacite, castigauerit actiones
tum præsentis tum superiorum Pontificum. Mira sane oppositio,
& præter expectationem, vt opinor, cuiusvis intelligentis! Certum
est, Synodum agere cum Romano Pontifice tamquam cum supe-
riore, non tamquam cum subiecto; num idcirco temeraria fuit?
Nullus igitur supremus Princeps admonendus est ac reprehenden-
dus; & impudentiae arguemus S. Bernardum, qui Romanos Pon-
tifices scriptis suis longè liberiùs reprehendit, & tamen ille simplex
Abbas erat, & non Synodus Oecumenica? Sed quid multa, si Ro-
mæ, quod alibi monuimus, ipsi Pontifices destinant ac sustentant
religiosum hominem, qui singulis annis per plures vices vtatur hac,
quam Suavis appellat temeritatem, in facili Pontificij concioni-
bus, quæ vel typis vulgatae passim leguntur?

II. Dicebatur in secundo. *Proncialia Concilia, sicuti omissa sunt,*
pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis,
alijsq; ex sacris Canonibus permisssis renouentur. Quare Metropolitanani per
se ipsos, seu illis legitimè impeditis, Coepiscopus antiquior intra annum ad
minus à fine præsentis Concilij, & deinde quolibet saltem triennio post
Octauam Pascha Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, seu alio commo-
diori tempore pro more prouincia, non pratermittat Synodum in prouincia
sua cogere: quo Episcopi omnes, & alijs, qui de iure vel consuetudine in-
teresse debent, exceptis ijs, quibus cum imminenti periculo transfretandum
esset, conuenire omnino teneantur. Nec Episcopi comprovincialis pretextu
cuiuslibet consuetudinis ad Metropolitanam Ecclesiam in posterum accedere
inviati compellantur. Itidem Episcopi, qui nulli Archiepiscopo subiiciuntur,
aliquem vicinum Metropolitanum semel eligant; in cuius Synodo prouin-

1563.

ciali cum alijs interesse debeant, & que ibi ordinata fuerint, obseruent, ac obseruari faciant. In reliquis omnibus eorum exemplo, & priuilegia salua atque integra maneat. Synodi quoque diaecesane quotannis celebrentur: ad quas exempti etiam omnes, qui alias, cessante exemptione, interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, accedere teneantur; ratione tamen parochialium, aut aliarum secularium Ecclesiarum, etiam annexarum, debeant y, qui illarum curam gerunt, quicumque illi sint, Synodo interesse. Quod si in his tam Metropolitani quam Episcopi, & alijs super scripti negligentes fuerint; paenit, sacris Canonibus sanctas, incurvant.

III. Patriarchae, Primate, Metropolitani, & Episcopi propriam diaecesim per se ipsos, aut si legitimè impediti fuerint, per suum generalem Vicarium, aut Visitatorem, si quotannis totam, propter eius latitudinem, visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem; ita tamen, ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur, visitare non pratermittant. A Metropolitanis vero, etiam post plenè visitatam propriam diaecesim, non visitentur Cathedrales Ecclesie, neque diaeceses suorum Comprouincialium, nisi causâ cognitâ & probatâ in Concilio provinciali: Archidiaconi autem, Decani, & alijs inferiores in ijs Ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitimè consueuerunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu Episcopi deinceps per seipso tantum ibidem visitare. Visitatores etiam à Capitulo deputandi, ubi Capitulum ius visitandi habet, prius ab Episcopo approbentur; sed non ideo Episcopus, vel, eo impedito, eius Visitator easdem Ecclesiæ scorsum ab his visitare prohibeatur; cui ipsi Archidiaconi, vel alijs inferiores, visitationis facta infra mensum rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta ei exhibere teneantur: non obstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus & priuilegijs quibuscumque. Visitationum autem omnium istarum precipuus sit scopus, sanam orthodoxam, doctrinam, expulsis heresis, inducere; bonos mores tueri, prauos corrigere; populum cohortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem innocentiamq; accendere; cetera, prout locus, tempus & occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quæ ut facilius feliciusq; succendant, monentar predicti omnes & singuli, ad quos visitatio spectat, ut paternâ charitate Christianoq; zelo omnes amplectantur; ideoq; modesto contenti equitatu famulatuq;, studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsum absoluere. Interimq; caueant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive sint; néve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causâ pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, preser id quod ex relictis p̄iis iure debetur, aut alio quouis modo, nec pecuniam, nec munus,

nus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipient; non obstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen virtualibus, qua sibi ac suis frugaliter moderateq; pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere id quod erat ab ipsis ante a solui, certa pecunia taxata, consuctum; an vero predicta virtualia subministrare: salvo item iure conuentionum antiquarum cum monasterijs, aliisve pjs locis, aut Ecclesie non parochialibus inito, quod illas permaneat. In ipsis vero locis seu prouincijs, ubi consuetudo est, ut nec virtualia, nec pecunia, nec quidquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id obseretur. Quod si quisquam, quod absit, aliquid amplius in supradictis omnibus casibus accipere presumperit; is, preter dupli restitutionem, intramensem faciendam, alijs etiam paenit iuxta Constitutionem Concilij generalis Lugdunensis, que incipit, Exigit; nec non & alijs paenit in Synodo prouinciali arbitrio Synodi, absque villa spe venie, multetur. Patroni vero in ipsis que ad Sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se presumant ingerere; neque visitationi ornamentorum Ecclesie, aut bonorum stabilium, seu fabricarum prouentibus immisceant; nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competit: sed Episcopi ipsi hec faciant, & fabricarum redditus in usus Ecclesie necessarios & utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi current.

IV. Predicationis munus, quod Episcoporum praecipuum est, cupiens sancta Synodus, quo frequentius possit ad fidelium salutem exerceri, Canonos alias super hoc editos, sub fel. rec. Paulo III. aptius praesentium temporum usui accommodando, mandat, ut in Ecclesia sua ipse per se, aut, si legitime impediti fuerint, per eos quos ad predicationis munus assument, in alijs autem Ecclesiis per Parochos, siue, ipsis impeditis, per alios ab Episcopo impensis eorum, qui eas prastare vel tenentur, vel solent, deputandos in ciuitate, aut in quacumque parte diocesis, censentur expedire, saltem omnibus Dominicis & solemnibus diebus festis; tempore autem Ieiuniorum, Quadragesima & Aduentus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere dixerint, sacras Scripturas diuinamq; legem annuntient; & alias, quotiescumque id opportune fieri posse iudicauerint. Moneatq; Episcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiae sua interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei. Nullus autem secularis, siue regularis, etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, contradicente Episcopo, predicare presumat. Idem etiam saltem Dominicis & alijs festiis diebus pueros in singulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ipsis, ad quos spectabit, doce- ri curabunt. & si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent:

non

1563. non obstantibus privilegijs & consuetudinibus. In reliquis, ea, qua de prædicationis munere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

V. Causa criminales grauiores contra Episcopos, etiam heresis, quod absit, qua depositione aut priuatione digne sunt; ab ipso tantum Summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur. Quod si eiusmodi sit causa, que necessario extra Romanam Curiam sit committenda, nemini prouersus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis, à Beatisimo Papa eligendis. Hec vero commissio & specialis sit, & manu ipsius Sanctissimi Pontificis signata, nec umquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant, processumq; conficiant: quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reservata eidem Sanctissimo sententiâ definitiâ. Cetera alias sub felicis rec. Iulio III. super his decreta, nec non & constitutio sub Innocentio III. in Concilio generali, que incipit, Qualiter & quando; quam sancta Synodus in praesenti innouat; ab omnibus obseruetur. Minores vero criminales causa Episcoporum in Concilio tantum provinciali cognoscantur, & terminentur, vel a deputandis per Concilium provinciale.

De hoc Decreto ita narrat Suavis: Ecclesiastice Historie periti aiebant: Quod Romanam aduocarentur omnes Episcoporum cause, nouam esse politicam calliditatem, ad Aulam semper augendam; nam omnia vetusti temporis exempla, & Canones veterum Conciliorum palam faciunt, causas Episcoporum, etiam ad eos deponendos, in singulorum regionibus agitari. Sed qui fieri potest, ut in eo villa Romana calliditas politica locum habuerit, si ipsi Episcopi hoc Decretum concorditer voluerunt, & si parum illud iurisdictionis, quod relictum fuerat Archiepiscopis ad causas minores suffraganeorum cognoscendas, necesse fuit ut suffragiorum vi tolleretur? Nemo inficiatur, antiquitus Episcoporum causas in provincijs cognosci; sed præterquam quod alios alia secula mores postulant, magna dementia est, arbitrari cuncta vetustiora præstare recentibus; siquidem vetustiora ex cogitabantur ac fiebant ab humano genere adhuc recente; & è contrario, recentiora pro se obtinent iudicium humani generis quod iam vetus euasit. Quicumque sine animi perturbatione rem dispicit, satis intelligit, exerceri vniuersè iudicia non posse neruose ac sincerè, nisi ubi celitudo superioris ita statum inferioris excedat, ut in illum nec timor nec simulatio cadere possint.

VI. Sanciebatur: Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulo pronuentibus, excepta è que oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum, dispens-

dispensare; & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolice reseruatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in diæcœsi sua per seipso, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientia gratis absoluere, impositâ pænitentia salutari. Idem & in heresis crimine in eodem foro conscientie eis tantum, non eorum Vicarijs, sit permisum.

Vlcerum maximè putrescentium curatio, quanto inferioris manus labor est cum in corporibus sit, tanto superioris est, cum in animis exercetur.

C A P V T X I.

Vndecim alia emendationis Decreta usque ad decimum septimum.

Oppugnationes Suavis reiectæ de Pensionibus, & de pluribus Sacerdotijs vni collatis.

VII. **V**T fidelis populus ad suscipienda Sacra menta maiori cum reuerentia atque animi devotione accedat; præcipit sancta Synodus Episcopis omnibus, ut non solum, cum hæc per seipso erunt populo administranda, prius illorum vim & usum pro suscipientium capiè explicit, sed etiam idem à singulis Parochijs piè prudenterq; etiam lingua vernacula, si opus sit, & commodè fieri poterit, seruari studeant, iuxta formam à sancta Synodo in Cathechesi singulis Sacramentis prescribendam; quam Episcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque à Parochijs omnibus populo exponi curabunt: nec non ut inter Missarum solemnia, aut diuinorum celebrationem, sacra eloquia, & salutis monita, eadem vernacula lingua singulis diebus festis vel solemnibus explanent; eademq; in omnium cordibus, postpositis inutilibus quaestionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire studeant.

VIII. Apostolus monet, publicè peccantes palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publicè, & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos commotosq; fuisse non sit dubitandum; huic condignam pro modo culpæ pænitentiam publicè iniungi oportet; ut quos exemplo suo ad malos mores prouocauit, sue emendationis testimonio ad rectam reuocet vitam. Episcopus tamen publicè hoc pænitentie genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis iudicauerit expedire. In omnibus etiam Cathedralibus Ecclesiis, ubi id com mode fieri poterit, Pænitentiarius aliquis cum unione præbenda, proximè vacatura, ab Episcopo instituatur, qui Magister sit, vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel Iure Canonico, & annorum quadraginta, seu alias qui aptior pro loci qualitate reperiatur; qui dum confessiones in Ecclesia audiet, interim præsens in Choro censemtur.

Pars III.

Fffff

IX. Quæ

1563.

IX. Quae alias sub fel. rec. Paulo III. & nuper sub Beatisimo De-
mino nostro Pio IV. in hoc eodem Concilio de adhibenda ab Ordinarys dilige-
gentia in beneficiorum, etiam exemptorum, visitatione constituta sunt; ea-
dem etiam in ijs Ecclesiis secularibus obseruentur, quae in nullius Diœcœsi
esse dicuntur; ut ab Episcopo, cuius Cathedralis Ecclesia est proximior, si
id constet, alioquin ab eo qui semel in Concilio Provinciali à Prelato loci
illius electus fuerit, tamquam Sedi Apostolice delegato, visitentur: non
obstantibus priuilegiis & consuetudinibus quibuscumque, etiam immemo-
rabilibus.

X. Episcopi, ut aptius, quem regunt, populum possint in officio atque obe-
dientia continere, in omnibus ijs que ad visitationem, ac morum correctio-
nem subditorum suorum spectant, ius & potestatem habeant, etiam tamquam
Apostolice Sedis delegati, ea ordinandi, moderandi, paniendi, & exequen-
di, iuxta Canonum Sanctiones, quae illis ex prudenter sua pro subditorum
emendatione, ac diœcœsis sua utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi
de visitatione aut morum correctione agitur, exemptione, aut ulla inhibitio,
appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam, interposita, executio-
nem eorum, que ab his mandata, decreta aut iudicata fuerint, quoquo modo
impeditat, aut suspendat.

XI. Quoniam priuilegia & exemptiones, quae varüs titulis plerisque con-
ceduntur, hodie perturbationem in Episcoporum iurisdictione excitare, &
exemptis occasionem laxioris vita præbere dognoscuntur; decernit sancta
Synodus, ut, si quando iustis, grauibus, & ferè necessariis suadentibus causis
aliquos honorariis titulis Proتانotariatus, Acolythatus, Comitis Palatini,
Capellani Regij, aut alijs huiusmodi in Romana Curia, vel extra, insigni-
bus decorandos esse placuerit; nec non alios, cuicumque monasterio oblatos,
vel quomodocumque addictos, aut sub nomine seruientium militis, seu mo-
nasterijs, hospitalibus, collegijs, aut quocumque alio titulo assumi, nihil ex
ijs priuilegijs detractum esse Ordinarys intelligatur, quo minus ij, quibus ea
iam concessa sunt vel in posterum concedi contigerit, ipsis Ordinarys tam-
quam Apostolica Sedis delegatis, plenè in omnibus, & quo ad Capellanos
Regios, iuxta Constitutionem Innocentij III. que incipit: Cum Capella,
subiecti existant: exceptis tamen ijs, qui prædictis locis aut militis actu
seruiunt, & intra eorum septa ac domos resident, subq; eorum obedientia
viuunt, sive ijs, qui legitime & secundum regulam earumdem militarum
professionem fecerint, de qua Ordinarys confare debeat: non obstantibus
priuilegijs quibuscumque, etiam Religionis sancti Ioannis Ierosolymitani,
& aliarum militarum. Que vero priuilegia residentibus in Curia Romana
vigore Eugeniana Constitutionis, aut familiaritatis Cardinalium compe-
tere solent; ea in ijs quib; beneficia Ecclesiastica obtinent, ratione predictorum
benef.

beneficiorum minimè intelligantur; sed Ordinary iurisdictioni subiecti
permaneant: non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.

1563.

XII. Cum dignitates in Ecclesiis, præfertim Cathedralibus, ad conservandum augendamq[ue] Ecclesiasticam disciplinam fuerint instituta, ut, qui eas obtinerent, pietate præcelerent, alijsq[ue] exemplo essent, atque Episcopos operâ & officio iuuarent: merito, qui ad eas vocantur, tales esse debent, qui suo muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad dignitates quacumque, quibus animarum cura subsit, promouetur, nisi qui saltem xxv. suæ aetas annum attigerit; & in Clericali ordine versatus, doctrinâ ad suum munus exequendum necessariâ, ac morum integritate commendetur, iuxta Constitutionem Alexandri III. in Concilio Lateranensi promulgatam, quæ incipit, Cùm in cunctis Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episcopi, sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, Magistri in Theologia, seu Doctores aut Licentiati in Iure Canonico. Ad ceteras autem dignitates, vel personatus, quibus animarum cura nulla subsit, Clerici alioquin idonei, & xxii. annis non minores, adsciscantur. Prouisi etiam de beneficiis quibuscumque curam animarum habentibus, teneantur à die adeptæ possessionis, ad minus intra duos menses in manibus ipsius Episcopi, vel, eo impedito, coram generali eius Vicario, seu Officiali, orthodoxæ sua fidei publicam facere professionem, & in Romana Ecclesia obedientia se permanuros spondeant ac iurent. Prouisi autem de canonicatibus & dignitatibus, in Ecclesiis Cathedralibus, non solum coram Episcopo seu eius Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur; alioquin predicti omnes prouisi, ut suprà, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatum aut portiunculam recipiant, nisi qui eo ordine sacro aut sit iniciatus, quem illa dignitas, præbenda aut portio requirit; aut in tali aetate, ut infra tempus à iure, & ab hac sancta Synodo statutum, initiari valeat. In omnibus vero Ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habent annexum ordinem Presbyteri, Diaconatus vel Subdiaconatus. Episcopus autem cum consilio Capituli designet, ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque Ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat; ita tamen, ut dimidia saltem pars Presbyteri sint, ceteri vero Diaconi, aut Subdiaconi: ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut plures vel omnes sint Presbyteri, omnino obseruetur. Hortatur etiam sancta Synodus, ut in prouincijs, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, & saltem dimidia pars canonica-tuum, in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus, conferantur tantum Magistris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia, vel Iure canonico. Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigo-

1563. re cuiuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses, ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: saluis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, que longius seruitus tempus requirunt; alioquin primo anno priuenitur unusquisque dimidiâ parte fructuum, quos ratione etiam prabenda ac residentia fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit usus negligentia; priuenitur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia, contra eos, iuxta sacrorum Canonum constitutiones procedatur. Distributiones vero, qui statis horis interfuerint, recipient: reliqui, quaui collusione aut remissione exclusa, his careant, iuxta Bonifacij VIII. Decretum, quod incipit, Consuetudinem: quod sancta Synodus in usum revocat: non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus. Omnes vero diuina per se, & non per substitutos, compellantur obire officia; & Episcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti, adfistere, & inservire, atque in choro, ad psallendum instituto, hymnis & canticis Dei nomen reverenter, distinctè, deuoteq; laudare. Vestitu insuper decenti tam in Ecclesia quam extra assidue vrguntur; ab illicitisq; venationibus, aucupijs, choreis, tabernis, lusibusq; abstineant; atque ea morum integritate polleant, ut merito Ecclesia Senatus dici possit. Cetera, qua ad debitum in Diuinis officijs regimen spectant, deq; congrua in his canendi seu modulandi ratione, de certa lege in choro conueniendi, & permanendi, simulq; de omnibus Ecclesiae ministris, qua necessaria erunt, & si qua huiusmodi; Synodus prouincialis, pro cuiusque prouincia utilitate & moribus certam cuique formaliter prescribet. Interēa vero Episcopus non minus quam cum duobus Canonicis, quorum unus ab Episcopo, alter à Capitulo eligatur, in ijs, qua expedire videbuntur, poterit prouidere.

XIII. Quoniam pleraque Cathedrales Ecclesie tam tenuis redditus sunt & angusta, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant, examinet Concilium prouinciale, vocatis ijs quorum interest, & diligenter expendat, quas propter angustias tenuitatemq; vicinis vnire, vel nouis prouentibus augere expediat; confectaq; de premisis instrumenta ad summum Romanum Pontificem mittat; quibus instructus summus Pontifex, ex prudentia sua, prout expedire iudicauerit, aut tenuis inuidem uniat, aut aliquâ accessione ex fructibus augeat. Interim vero donec predicta effectum sortiantur, huiusmodi Episcopis, qui fructuum subuentione pro diaecesis sua tenuitate indigent, poterit de beneficijs aliquibus, dum tamen curata non sint, nec dignitates, seu canoniciatus, & prabenda, nec monasteria, in quibus viget regularis obseruancia, vel que Capitalis generalibus, & certis Visitatoriis subduntur, à summo Romano Pontifice prouideri. In Parochialibus etiam Ecclesias, quarum fructus aquæ adeo exigni sunt, ut debitum negqueant oneribus

ribus satisfacere, curabit Episcopus, si per beneficiorum unionem, non tamen regularium, id fieri non possit, ut primitiarum, vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola ac collectas, aut quâ commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro Rectoris aut Parochia necessitate decenter sufficiat. In unionibus vero quibuslibet, seu ex supradictis, seu alijs causis faciendis, Ecclesiae parochiales monasterij quibuscumque, aut Abbatij, seu dignitatibus, sine præbendis Ecclesia Cathedralis, vel Collegiate, sive alijs beneficijs simplicibus, aut hospitalibus, militiisve non vniantur; & que unitæ sunt, reuideantur ab Ordinarij, iuxta alias Decretum in eadem Synodo sub fel. rec. Paolo III. quod etiam in unitis ab eo tempore citrâ aquâ obseruetur: non obstantibus in ijs quibuscumque verborum formis, que hic pro sufficienter expressis habeantur. Ad hec in posterrum, omnes ha Cathedrales Ecclesie, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, que summam ducatorum centum, secundum verum annum valorem, non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus frumentum grauentur. In ijs quoque ciuitatibus, ac locis, ubi parochiales Ecclesie certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum, quem regant, sed promiscue potentibus Sacra menta administrant; mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut, distincto populo in certas propriasq; parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremq; Parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licite Sacra menta suscipiant; aut alio utiliori modo, prout doci qualitas exegerit, prouideant. Idemq; in ijs ciuitatibus, ac locis, ubi nulla sunt Parochiales, quamprimum fieri current: non obstantibus quibuscumque priuilegijs & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

- ² Opposit huic Decreto Suavis: Longè maius expectatum fuisse remedium deterrimo pensionum abusui. Consistamus. Aut loquimur de illarum distributione, quæ nunc usurpatur; aut de institutione in vniuersum. Quod ad priorem spectat, remedium expectari non poterat ex Concilio, nec ex vlla humanarum legum: semper enim distributio præmiorum, eorumque bonorum omnium, quæ non ex hereditate, sed ex electione obtingentur, hominibus committatur oportet; qui possunt eam perperam exercere, aut intelligentiæ aut voluntatis virtio. Si vero loquamur de institutione præmiorum in genere; in primis non erat in potestate Episcoporum Romanivè Pontificis, eam auferre sine graui offensione Principum, qui præcipue pensionibus, quæ imponuntur sacerdotijs, ipsorum nominatione conferendis, magnam partem hominum de se benemerentium remunerantur. Præterea, sine pensionum subsidio sustentari Cardinales non possent, non rependi præmia tot ministris, qui per-

1563. inæstimabilem laborem vniuersali Ecclesiæ seruiunt; non consuli tot hominibus litteratis, qui eidem Ecclesiæ & semper ornamento sunt, & ubi opus est, præsidio. Hac de re complures peculiarium Ecclesiarum possessores, ægro animo aliquid è suis prouentibus Romæ pendentes, plurima blaterant, rationesque populares ac speciosas congerunt: sed opus esset ut sèpiùs in memoriam reuocarent celebrem apogum Menenij Agrippæ: reuoluant historias, obseruentque, an quo tempore Ecclesia Romana minus abundabat auctoritate ac prouentibus, Ecclesiastici alijs in locis tantum abundarent, quantum in præsentia, etiam detractis ijs quæ Romæ conferunt.

XIV. Pergebant Decreta Synodi: *In pluribus Ecclesiis, tam Cathedralibus quam Collegiatis & Parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prava consuetudine obseruari intelligitur, ut in electione, presentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia prouisione, sive admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiæ, vel beneficij, canonicatum, aut præbendarum, vel partem prouentuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditions, seu deductiones ex frumentis, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis diuuntur Turnorum luera, interponantur: hæc cum sancta Synodus detestetur, mandat Episcopis, ut, quemcumque huiusmodi in usus pios non conueruntur, atque ingressus eos, qui simoniaca labis aut sordida avaritia suspicionem habent, fieri non permittant: ipsi diligenter de eorum constitutionibus sive consuetudinibus super predictis cognoscant; & illis tantum, quas ut laudabiles probauerint, exceptis, reliquas, ut prauas ac scandalosas, rejeciant, & aboleant. Eos vero, qui aduersus hæc, in præsenti Decreto comprehensa, quavis ratione commiserint, pœnis contra simoniacos editis, sacris Canonibus, & varijs summorum Pontificum Constitutionibus, quas omnes innovat, teneri decernit: non obstantibus quibuscumque statutis, constitutionibus, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam Apostolicâ auctoritate confirmatis: de quarum surreptione, obreptione, & intentionis defectu Episcopus, tamquam Apostolica Sedis delegatus, cognoscere possit.*

Super hoc Canone fingit Suavis per subdolam fictionem, homines in spem venisse, sublatum iri solutiones annuorum fructuum, quas dicunt Annatas, & sumptus ad obtinenda diplomata; sed eam spem, ait ille, posteâ ab effectis fuisse delusam. Spes huiusmodi concipi non poterat ab ijs, qui sciebant, semper in eo firmum stetisse Concilium, ne Pontifici sua iura tolleret; & ibi præ ceteris Lotharingum. Quod si quis ex Episcopis illa attigit, creditus est loqui

loqui aut ex affectu vindictæ, aut ex defectu peritiae. Sed hac de re alibi tam multa dicta sunt, ut superuacaneum sit quidquam addere. Parcatur Suaui, si sœpius eadem repetit; id enim animi perturbati proprium est. Atque hinc sit, ut Poëtae, perturbatorum hominum personas agentes, id prætent cum imitationis laude, quod alibi morositatis vitio ipsis verteretur.

XV. Statuebatur deinde: *In Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus, ubi frequentes, adeoij tenues sunt præbenda simul cum distributionibus quotidianis, ut sustinendo decenti Canonorum gradui pro loci & personarum qualitate non sufficiant; liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia, ijs vnire; vel, si hoc ratione prouideri non posset, aliquibus ex ys suppressis, cum patronorum consensu, si de iure patronatus laicorum sint, quarum fructus & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicantur, eas ad pauciorem numerum reducere; ita tamen, ut tot supersint, quæ diuino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesia commode valcant respondere: non obstantibus quibuscumque constitutionibus & privilegijs, aut quacumque reservatione generali, vel speciali, aut affectione: neque prædictæ uniones aut suppressiones tolli seu impediri possint ex quibuscumque prouisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis alijs derogationibus vel suspensionibus.*

XVI. Capitulum, Sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum, vel plures fideles ac diligentes decernat, qui rerum ecclesiasticarum & prouentuum curam gerant, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint reddituri. Item Officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in Iure Canonicō sit Doctor, vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si secū factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio huiusmodi devoluatur. Et si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, Capitulumq; ut prefertur, negligens fuerit; tunc antiquior Episcopus ex suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Episcopus in exempta Oeconomum & Vicarium idoneos possit constituere. Episcopus verò ad eandem Ecclesiam vacantem promotus, ex ijs qua ad eum spectant, ab eisdem Oecono, Vicario, & alijs quibuscumque officialibus, & administratoribus, qui, Sede vacante, fuerunt à Capitulo, vel ab alijs in eius locum constituti, etiamsi fuerint ex eodem Capitulo, rationem exigat officiorum, iurisdictionis, administrationis, aut cuiuscumque eorum muneris; possitq; eos punire, qui in eorum officio seu administratione deliquerint: etiamsi prædicti officiales, redditis rationibus, à Capitulo, vel à deputatis ab eodem, absolutionem aut liberationem obtinuerint. Eadem quoque Episcopo repeatur

153. sententia Capitulum de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si que ad Capitulum peruererunt, rationem reddere.

XVII. Cum Ecclesiasticus ordo perueratur, quando unius plurium officia occupat Clericorum; sancte sacris Canonibus canum fuit, neminem opere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improba cupiditas affectu seipso, non Deum decipientes, ea qua bene constituta sunt, varijs artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, praesenti Decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant, mandat obseruari; statuit ut in posterum unum tantum beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur: quod quidem si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, licet nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo verumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hacq; non modò ad Cathedrales Ecclesiias, sed etiam ad alia omnia beneficia, tam sacerdotalia quam regularia, quacumque, etiam commendata, pertineant, cuiuscumque tituli ac qualitatis existant. Illi vero qui in praesenti plures parochiales Ecclesiias, aut unam Cathedralem, & aliam parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus ac unionibus ad vitam non obstantibus, unâ tantum Parochiali, vel solâ Cathedrali retentâ, alias Parochiales infra spatiu sex mensium dimittere: aliquintam Parochiales, quam beneficia omnia, que obtinent, ipso iure vacare censeantur; ac tamquam vacantia liberè alijs idoneis conferantur; nec ipsi anteâ illa obrinentes, turâ conscientia, fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta Synodus, ut resignantiam necessitatibus commoda aliquâ ratione, prout summo Pontifici videbitur, prouideatur.

De hoc Decreto Suavis dicit, prudentes homines prælagire, nullum inde futurum effectum, adjacentes, hoc sæculum eo dignum non esse. Evidem fateor, à me putari, iniquius me gerere cum hoc homine, capaci atque eruditus negotijs ciuilibus, si crederem illum ex animo hæc locutum, & non potius ad seruendum prudenter causæ, arrepto contra suos aduersarios loco specioso, quamuis falso, prout oratoribus & causarum patronis mos est. Tam imbeciliter mentis ille non erat, quin cognosceret id quod iam tum cognovere quidam peritores, quodque postmodum ab experientia omnes edocti sunt. Relegatur sententia, paulò antè à nobis allata, Archiepiscopi Hydruntini, qui paucis ob oculos posuit absurdâ, quæ vniuersalis illius Decreti obseruatio intulisset. Nec proprieatà reprehendendi sunt Patres Tridentini: etenim eorum mens non erat, ut per Decretum ligarentur manus ille suprema, quas Concilium tum in principio tam in fine statutum legum declarauit à se liberas relin-

1563.

relinqui. Quare hoc Decretum persistit in suo robore apud eos quibus præscriptum est, nimirum, apud inferiores Præfules, quorum iudicio, & quorum voluntati fortasse non oportebat libertatem vniuersè permitti accumulandi in uno solo capite plura sacerdotia, quæ possunt utilius distribui, ad complures eorum clericos indigentes sustentandos. Sed ponamus, Synodus optasse, ut Decretum illud etiam ab Apostolica Sede seruaretur: nullus umquam extitit in orbe terrarum Senatus, siue ecclesiasticus siue profanus, cuius leges aliqua ex parte se corrigi ab experientia non senserint; quemadmodum nullus Vitruvius exempla sua tam accurate formauit, ut semper egregie in opus deuenerint. Nonnumquam prudenter est, vel cum dubitatione successus tentare id, quod, si succederet, communitati placeret, saltem quod palam fiat, si illud non sit, in causa esse non voluntatis sed virium defectum. Eapropter ultra modum necessaria est Pontificis auctoritas, à multis adeò impugnata, relaxandi Concilij sanctiones, eisque derogandi. Vix principatui vasto, & ex varijs nationibus conflato, si quamplurimas leges ederet, dein vero, antequam ab vsu tamquam bona comprobarentur, adempta fuisset potestas illas mitigandi omnem magistratui, uno excepto, qui perdifficiliter & perraro conuocaretur. Dei, non hominum prouidentia constitutiones edere potest, quæ tutæ sint à detimento, antequam ab experimento confirmatae. Ceterum si quis mihi dixerit, superfluos redditus ecclesiasticos in uno eodemque capite vituperandos esse, in hoc nihil ego contendam; quamquam etiam in hac parte, vbi fiat distributio pro meritis ac virtute, non pro animorum affectionibus, comperiatur, ex opibus ecclesiasticis, in uno possessore congestis, ortum trahere plurima bona & in egestatis leuamine, & in virtutum incitamento, & in structura ingentium priorum operum, quibus abundat Christiana Respublica, quorum pleraque ab huiusmodi opulentia constructa sunt. Sed quia sæpe animi propensio causa est, ne amplè diuitiaz ecclesiasticæ tradantur religiosissimis distributoribus, nolo hic iniure controuersiam, an satius foret vniuersè obseruare, ne tam multæ in uno coniungerentur. Duo fidenter dicam.

7 Primum est: Hanc emendationem difficilius præstituros Principes laicos, quam summum Pontificem. Quare optimè respondit Episcopus ille Gallorum querimonijs, ipsos id temporis in Gallia autores esse præcipuarum corruptelarum, de quibus conquerabantur. Quamuis autem postea Regum pietas variis malis medellam adstouerit, tamen nec ibi, nec in Hispania aut Germania,

Pers III.

G g g g

umquam

1563. utrumquam obtineretur, ne redditus ecclesiastici vlli darentur nisi ad congruentem ipsius sustentationem. Quare iniuriâ huiusmodi odio Roma oneratur.

Alterum, quod euidens est: Etiamsi vñilis esset inuiolabilis obser- 8 uatio, ne redditus ecclesiastici in vno eodemque possessore conge- rerentur, præter quosdam limites moderatos; nec fieri posse, neque pat esse, vt hæc lex custodiretur ne in eodem homine duo ac plura sacerdotia coniungerentur. Huiusmodi lex in sacerdotijs, ad man- sionem cogentibus, fuit præstantissima; nec Suavis affirmare ausus est, obseruationem in ea desiderari. Sed in sacerdotijs simplicibus parum refert, si vñus è Clericis plura possideat, dummodò inter omnes prouentibus non excellat; & ex altera parte sacerdotia simpli- cia tot sunt numero, & eorum pleraque tam leui pondere, vt ra- rissimè possit per vnum aut alterum satis prospici possessori ad ho- nestam sustentationem; præsertim cum in manu Pontificis non sit, efficere vt ea vacent, quæ congruentes huic aut illi homini prouen- tibus afferrent. Hic autem argumentum resumens, quo anteà usus fui, percontor, An Principibus laicis suppetat ratio huius legis ob- seruandæ, tametsi ex sacerdotijs, quæ ipsis nominantibus conce- duntur, plura sint pingua; ex ijs verò quorum concessio libera est Romano Pontifici, plura sint exilia.

In locis Rhetorum nullus est acceptior, adeoque ad persuaden- dum aptior quam aduersum diuites, cum illi ferè singuli faueant, hoc est ij omnes, qui diuites aut non sunt, aut non esse censemur; rem siquidem metiuntur alij ex merito quod in se credunt, alij ex luxu quem in se vellent, alij ex appetentia quam in se sentiunt: & tamen quilibet hominum miserior foret quam quilibet pauperum nunc non est, nisi essent innumeri pauperes: nemo siquidem esset qui exerceret artes magis laboriosas ac fœdas, quarum, ex doctrina Philosophi, humana vita maximè indiget.

CAPVT

Quatuor alia Decreta. *Vnum potissimum omissum à Suaui in eorum compendio : alia ab eodem calumnijs perstricta, tum de sacerdotiorum animas procurantium collatione, tum de primis causarum iudicijs, tum de declaratione particulae, preponentibus Legatis. Patrum sententia de his omnibus Decretis. Futuræ Sessionis denuntiatio.*

XVIII. *E*xpedit maximè animarum saluti, à dignis atque idoneis Parochiis gubernari. Id ut diligentius ac rectius perficiatur, statuit sancta Synodus, ut, cum parochialis Ecclesia vacatio, etiam si cura Ecclesiae vel Episcopo incumbere dicatur, & per unum vel plures administretur, etiam in Ecclesiis patrimonialibus, seu receptionis nuncupatis, in quibus consuevit Episcopus vni. vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad infrascriptum examen teneri mandat, per obitum, vel resignationem, etiam in Curia, seu aliter quomodocumq[ue] contigerit, etiam si ipsa parochialis Ecclesia reseruata vel affecta fuerit generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti, seu priuilegiū in favorem sancte Romane Ecclesie Cardinalium, seu Abbatum, vel Capitulorum: debeat Episcopus statim, habitâ notitiâ vacationis Ecclesia, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congrua, eius arbitrio, fructuum portionis assignatione, consti- tuere; qui onera ipsius Ecclesie sustineat, donec ei de Rectore prouideatur. Porro Episcopus, & qui ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo praescribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam alijs, qui aliquos ad id aptos nouerint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cuiuslibet etate, moribus & sufficientia fieri diligens inquisitio. Et si Episcopo aut Synodo provinciali pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui volent examinari. Transacto constituto tempore, omnes, qui descripti fuerint, examinen- tur ab Episcopo, siue, eo impedito, ab eius Vicario generali, atque ab alijs examinatoribus, non paucioribus quam tribus; quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere possit Episcopus vel Vicarius, quibus magis vi- debitur. Examinateores autem singulis annis in diacesana Synodo ab Epi- scopo, veleius Vicario, ad minus sex proponantur; qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur. Aduenienteq[ue] vacatione cuiuslibet Ecclesiae, tres ex illis eligat Episcopus, qui cum eo examen perficiant; indeq[ue] succedente aliâ vacacione, aut eosdem aut alios tres, quos maluerit, ex predictis illis sex eligat.

G g g g 2

eligit.

1563.

eligat. Sint verò hi examinatores: Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Iure Canonico, vel alijs Clerici, seu Regulares etiam ex Ordine mendicantium, aut etiam seculares, qui ad id videbuntur magis idonei; iurentq; omnes ad sancta Dei Euangelia, sè, quacumque humana affectione postposita, fideliter munus executuros. Caveantq;, ne quidquam prorsus occasione huius examinis, nec ante nec post accipient: alioquin simoniae vitium tam ipse, quam alijs dantes incurvant; à qua absolui nequeant, nisi dimissis beneficijs, que quomodocumque etiam ante obtinebant; & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in Synodo provinciali, si opus fuerit, rationem reddere teneantur; à qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, graui ter eius arbitrio puniri possint. Peracto deinde examine renuntientur, quot cumque ab his idonei iudicati fuerint atate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis. Ex hisq; Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum iudicauerit; atque illi, & non alteri collatio Ecclesia ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si verò iuris patronatus ecclesiastici erit; ac institutio ad Episcopum, & non alium pertineat, & quem patronus dignorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo praesentare teneatur, ut ab eo instituatur. Cum verò institutio ab alio quam ab Episcopo erit facienda; tunc Episcopus solus ex dignis eligat dignorem, quem patronus ei presentet, ad quem institutio spectat. Quod si ius patronatus laicorum fuerit; debeat qui à patrono praesentatus erit, ab eisdem deputatis, ut suprà, examinari, & non, nisi idoneus repertus fuerit, admitti. In omnibusq; supradictis casibus non cuiquam alteri, quam uni ex predictis examinatis, & ab examinatoribus approbatis, iuxta supradictam regulam, de Ecclesiâ prouideatur; nec predictorum examinatorum relationem, quò minus executionem habeat, vlla deuolutio, aut appellatio, etiam ad Sedem Apostolicam, sive eiusdem Sedis Legatos, aut Vicelegatos, aut Nuntios, seu Episcopos, aut Metropolitanos, Primates, vel Patriarchas interposita, impeditat aut suspendat; alioquin Vicarius, quem Ecclesia vacanti ante Episcopuss arbitrio suo ad tempus deputauit, vel forsitan postea deputabit, ab eius Ecclesiâ custodia & administratione non amoveatur, donec aut eidem, aut alteri, qui probatus & electus fuerit, vt suprà, sit prouisum: alias prouisiones omnes, seu institutiones, præter supradictam formam factæ, surreptitia esse tenentur: non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, priuilegijs, præventionibus, affectionibus, nouis prouisionibus, indultis concessis quibuscumque Vniuersitatibus, etiam ad certam summum, & alijs impedimentis quibuscumque. Si tamen adeò exigui redditus dictæ parochiales fuerint, vt totius huius examinationis operam non ferant; aut nemo sit, qui se examini querat subiçere; aut ob

aperies

apertas factiones, seu dissidia, qua in aliquibus locis reperiuntur, facilè grauiores rixa ac tumultus possint excitari: poterit Ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac formâ omisâ, priuatum aliud examen, ceteris tamen, ut suprà, seruatis, adhibere. Licebit etiam Synodo prouinciali, si qua in supradictis circa examinationis formam addenda remittendâve esse censuerit, prouidere.

Suauiana expositio huius Decreti sic se habet: Illud maiori ex parte deletum fuisse sinistrâ Romæ interpretatione, nimirum, concursui locum dandum non esse in vacationibus et resignatione occurrentibus, & idcirco solùm obseruari in ijs quæ fortuitò continent. Perspiciamus, vtra ex his, an Suavis expositio, an Romæ consuetudo, magis repugnat Decreto Tridentino ac rationi.

Indubitatum est, li non prohibetur ne interduim admittatur resignatio pro certa persona, Decretum ad huiusmodi generis vacationes extendi non posse. Quod autem Synodus hoc non prohibeat, perspicuum est, cum verbum de eo nullum faciat: at verò quod spectat ad consecutionem, quæ Suavis voce concrepat, Decretum videlicet non nisi in vacationibus fortuitis ad opus deduci, obseruetur, quæso, in singulis diocesisibus, num maior Paræciarum numerus obtineatur ab ijs qui ex renuntiatione illas consecuti fuerint, an potius ex obitudecessorum. Et sanè magis fortuitum est prius quam posterius. Etenim cum oporteat, tum ut Parochus ante resignationem tres annos Paræcias feruiat, tum ut tunc nominet, non quemcumque sibi acceptum, sed eum, qui si non tamquam summe dignus, certè tamquam dignus approbandus est, tum etiam ut se spoliet sacerdotio; longè frequentius, adeoque minus fortuitum est vacare Paræcias causâ mortis, quæ cunctis accidit, hominumque voluntatem non præstolatur. In reliquum satis conspicor, ætate præsentis Pontificis Alexandri VII. præter examina publica, quæ in quavis electione docet experientia utilia esse, non sufficiencia, claram inquire de conditionibus clerici, cui sacerdotium renuntiatur; & ubi huic exquisitioni probationi metallum est impar, rejici. Enim uero cum resignatio tantum modò moderatè, & productis anteà causis, permittitur, varia confert commoda. Complures iuuenies in litterarum ac virtutum studijs educantur, propter spem obtinendi huiusmodi resignationes ab aliquo sacerdote sene eiusdem familie. Ij qui possident sacerdotia, maiori feruntur studio ad reparandam & exornandam Ecclesiam, bonaque stabilia conseruanda; confidentes, gratiosum sibi hominem se subrogaturos. Ex eadem causa complures, vel ex senio vel ex morbo parum idonei, facilius

G g g g ;

inducunt

1563. inducunt animum ad deponendam non benè administratam animarum curam : & tandem id quasi præmium tribuitur laboribus, ab antiquo possesso toleratis. Porro qui à rebus factos sanctis amo uere vellet quidquid terrenum est, speret hoc in cælo , non in terris perfectum iri ; & reminiscatur , ipsa Sacra menta , quæ diuinæ gratiæ fontes sunt, à Christo in materia , quæ sub sensu cadit , instituta fuisse.

XIX. Decernit sancta Synodus , mandata de prouidendo , & gratias , 3
qua Expectatiæ dicuntur , nemini amplius , etiam Collegijs , Vniuersitatibus , Senatibus , & alijs singularibus personis , etiam sub nomine indulti , aut ad certam summam , vel alio quoouis colore concedi , nec hactenus concessis cuiquam uti licere. Sed nec reseruationes mentales , nec alia quacumque gratiæ ad vacatura , nec indulta ad alienas Ecclesiæ , vel monasteria alicui , etiam ex sancte Romana Ecclesie Cardinalibus , concedantur , & hactenus concessa , abrogata esse censeantur.

De hoc capite maximè vtili disciplinæ , maximeque noxio temporariæ vtilitati Aulæ Romanæ , nullam facit mentionem Suavis in catalogo , & in summa quam affert horum Decretorum ; & idecirco ea tamquam viginti numerat , cum fuerint vnum supra viginti . Si negligentia non fuit affectata , supina certè dicenda est.

XX. Causa omnes , ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes , etiamsi beneficiales sint , in prima instantia coram Ordinarij locorum dum taxat cognoscantur , atque omnino , saltem infra biennium à die motæ litis , terminentur : alioquin post id spatium liberum sit partibus , vel alteri illarum , iudices superiores , alias tamen competentes , adire ; qui causam in eostatu , quo fuerit , assument , & quamprimum terminari current ; nec ante à alijs committantur , nec auocentur : neque appellations ab eisdem interpositæ , per superiores quouscumque recipiantur , eorumve commissio aut inhibitiō fiat nisi à definitiua , vel à definitiua vim habente , & cuius grauamen per appellationem à definitiua reparari nequeat . Ab his excipientur causa , qua iuxta canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractanda ; vel quas ex urgenti rationabiliq. causa iudicauerit summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum Signatura Sanctitatis sue , manu propriâ subscribendum , committere , aut auocare . Ad hec , cause matrimoniales & criminales non Decani , Archidiaconi , aut aliorum inferiorum iudicio , etiam visitando , sed Episcopi tantum examini & iurisdictioni relinquuntur ; etiamsi in presenti inter Episcopum & Decanum , seu Archidiaconum , aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacumque instantia pendeat : coram quo , si pars vere paupertatem probauerit , non cogatur extra pronunciari nec in secunda nec in tertia instantia .

instantia in eadem causa matrimoniali litigare; nisi pars altera & alimen-
ta & expensas litis velit subministrare. Legati quoque, etiam de latere,
Nuntii, Gubernatores Ecclesiastici, aut alijs, quarumcumque facultatum vi-
gore, non solum Episcopos in predictis causis impedire, aut aliquo modo eorum
iurisdictionem ijs preterire aut turbare non presumant; sed nec etiam
contra Clericos, aliasve personas Ecclesiasticas, nisi Episcopo prius requisito,
eogz negligente, procedant: alias eorum processus ordinationesve nul-
lius momenti sint: atque ad damni satisfactionem, pertibus illati, tene-
antur. Praterea, si quis in cassibus à iure permisso appellauerit, aut de ali-
quo grauamine conquestus fuerit; seu alias ob lapsum biennij, de quo
suprà, ad alium iudicem recurrerit; teneantur acta omnia, coram Episcopo
gesta, ad indicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen Episco-
po prius admonito, ut, si quid ei pro causa instructione videbitur, possit
iudici appellationis significare. Quod si appellatus compareat; cogatur
tunc is quoque actorum, que transalata sunt, expensas pro portione sua, si
illisuti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine seruetur, ut sci-
licet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Porro ipsam actorum
copiam teneatur notarius, congruè mercede accepta, appellanti quanto ci-
tius, & ad minus intra mensem, exhibere. Qui notarius si in differenda
exhibitione fraudem fecerit, ab officiū administratione arbitrio Ordinary
suspendatur; & ad dupli pénam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem
& pauperes loci distribuendam, compellatur. Index verò, si & ipse im-
pedimenti huius conscius particepsve fuerit, aliterve obstererit, ne appelle-
lanti integrè acta intra tempus traderentur; ad eamdem dupli pénam, pro-
ut suprà, teneatur: non obstantibus, quo ad omnia suprascripta, priuile-
gijs, indultijs, concordijs, que suos tantum teneant autores, & alijs quibus-
cumque consuetudinibus.

4 Affirmat Suavis, Decretum ab ipsa acceptione fuisse omnino de-
structum. Etenim prius quoque causæ legitimis iudicibus non adi-
mebantur, nisi, ait ille, Pontifice eas committente. & adiicit, Nunc, ser-
uatà morbi causà, symptomati dumtaxat remedium admoueri. Quapropter
nec plures, nec pauciores causas, quam vellet Pontifex, Episcopis adem-
ptum iri.

5 Ut initium ducamus ab hoc postremo illius corollario. Nemo
vñquam in Synodo hac de re dubitauit: nā etiamsi nulla peculiariis
restrictio fuisset adiecta Decreto, satis erat vniuersalis exceptio,
vñanimi ferè consensu ad initium & ad finem emendationum ap-
posita, Saluà semper Apostolice Sedis auctoritate; quo per expressam
Synodi mentem liceret Pontifici, nullius habità ratione Decreti, in
hoc & in reliquis pro arbitratu suo agere. Id autem quod à Syno-
do

1563.

1563. do intendebatur, erat, ne in posterum Romanis Pontificibus bonum videretur id agere, nisi raro, & graui de causa: quod subsecutum nec ne sit, statim videbimus. Præterea falsum est, anteà quoque non ademptas fuisse causas in prima ipsarum delatione legitimis iudicibus, hoc est Ordinarijs, de quibus agimus, nisi ex mandato Pontificio in cunctis euentibus. Etenim regulæ vniuersales erant de auocandis Romam causis sacerdotiorum, & Curialium, & virorum illustrium, & aliæ multiformes, quas suprà recensimus in sententijs Patrum, eas excipere cupientium. Et præterea *Signatura*, ut vocant, *Iustitiaz*, quæ aliunde Romam causas trahit, easque committit, quamquam nomine Pontificis; eo tamen neque conscientia neque subscriptio, facultatem obtinebat illas committendi, atque auocandi ab ordinarijs Tribunalibus. At verò hæc omnia ex ea noua sanctiōne cessarunt. Sed hæc argumenta parum referunt: effectum expendamus, cumque ferè digitis pertractemus. Digitis planè numeretur (quando quod rarum est, facile numerari potest) quot huius generis mandatis singulis annis subscribat Pontifex per vniuersum Christianum Orbem: si ter aut quater id accidat, abundans annus haberi potest.

XXI. Cupientis sancta Synodus, ut ex Decretis ab ea editis nulla umquam futuris temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa, posita in Decreto publicato Seßione primâ, sub Beatisimo Domino nostro Pio Quarto, videlicet: *Quæ proponentibus Legatis ac Præsidentibus, ad horum temporum lenandas calamitates, sedandas de religione controversias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, Ecclesia veram & Christianam pacem conciliandam, apta & idonea ipsi sancta Synodo videbuntur: explicando declarat, mentis sue non fuisse, ut ex predictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus Concilij ulla ex parte immutaretur; neque nisi quidquam, prater id quod à sacris Canonibus, vel generalium Synodorum formâ, huius statutum est, cuiquam adderetur, vel detrahernetur.*

Hic in summa Suavis opponit: Quod spectabat ad præsentem Synodum, cùm illi iam instaret finis, Decretum nihil amplius ipsi conducere; Synodis verò futuris illud documento fore ad omnes initio violentias exercendas; postea verò simili declaratione illas excusandas, ac tamquam legitimas sustinendas. Egregia sane rationatio! Si res ita se habebat, oportet modicâ fuisse intelligentia tot Oratores Principum, & Cæsarem cum illis, dum se tam cupidos illius inanis, inq. noxii declarationis, eaque contentos. fete ostenderunt. Sed rem persistamus, ac primò quidem paucis. repeat-

1563.

repetamus quæ sparsim pluribus in locis de ea diximus. Cuiusmodi violentia poterat appellari id, quod Patres consultò atque conciderunt, duobus tantummodo repugnantibus, & in Conuentu & in Sessione statuerant? An fortè nouum est, facultatem inesse Reipublicæ destinandi, & ab ea re ipsa destinari quosdam præstantorius notæ ac prudentiæ, qui res propositas feligant ad euitandam confusionem, fastidium, ac tumultum; quæ certè afferret hæc libera facultas, vniuersè concessa cuilibet homini imprudenti, aut immoderato, aut seditioso? Post hæc videamus, an re ipsa libertati debitæ id offecerit. Cuius rei propositio fuit optata, quæ ex illius Decreti vi censeretur exclusa? Oratores nónne quæ vellet, plenè proposuerunt? Patres dogmaticam quæstionem non induxerunt de mansione & institutione Episcoporum, tametsi Legatis id non placeret? Quòd si maior numerus illi parti adhæsisset quam Legati cauebant, definitio fuisset subsecuta. Iam verò ad inutilitatem pergamus huius nouæ declarationis, quam de futuris Synodis affirmat Suavis. Nónne tunc aderat Synodo facultas proponendi & constituendi quæcumque vellet? quin reuerrà non id præstitit? Numerentur ac ponderentur sanctiones illic posteà confessæ, quæ sanè bonam partem exæquant eorum, quæ ad eam usque diem post ultimam conuocationem firmata fuerant. Quod spectabat ad futura Concilia, maiörne inde utilitas haberi poterat, quām non modò subtrahi illis vocibus vim omnem ad inferendum detrimentum Patrum Oratorumque libertati; sed (quod reuocatio non præstitisset) efficere, ut, etiamsi illæ denuò Synodis fuissent appositiæ, non propterea ulli sublatum intelligeretur ius, quod alioquin ipsi deberetur?

8 Iam verò harum accusationum confutatione expeditus, Patrum sententias referam. Lotharingus duplice in hoc rationem habuit, & in idem utraque redigebatur: ne Regis sensibus aduersaretur, adeoque nec se plenè contentum ostenderet illis emendationibus, quibus non omnino Rex acquiescere videbatur; nec ea comprobaret, quæ suspicionem ullam detrimenti regijs priuilegijs afferrent. Idcircò dixit, à se suo omniumque Gallicorum Episcoporum nomine renouari contestationem, quam ante biduum haberat in Conuentu: nimirum, accipi à se emendationem illam non tamquam integrum, & quæ sufficeret, sed tamquam principium, & quæ viam sterneret ad aliam perfectam; eamque siue à nouis Synodis, siue alio modo sperari Pontificum operâ, & maximè Pij IV. postquam harum leuorum sanctionum auxilio Respublica Chri-

Pars III.

H h h h

stiana,

1563. stiana, nimis tunc infirma & corrupta, redderetur idonea ad sustinendas grauiores purgationes, antiquis Canonibus renouatis, præsertim primarum quatuor Synodorum. Addidit, caput quintum de criminosis Episcoporum causis placere sibi, si Patribus placuisset; eoque magis, quod pridie in cœtu ipsis visum fuerat, Principum priuilegijs per illud derogandum non esse. Vigesimum quoque, de primis causarum delationibus, probari sibi pro ijs prouincijs, quæ iam totum illud non possidebant iuribus amplioribus, sicuti Gallia. Huius contestationis, à se, & à cunctis Gallicis Episcopis habitæ, petere se à publicis Concilij scribis, vt legitimum testimonium in Acta referrent ad perpetuam rei memoriam; idemque à se dici in duobus illis Decretis, ne quid detrimenti paterentur sacri Imperij & Germaniæ iura. Postremò reiecit exceptionem, in sexto capite appositam, Episcoporum facultati absolueendi ab hæresi occulta per eas prouincias, vbi erat Inquisitionis Tribunal.

Acta Pa-
leotii.

Madruccius in quinto, in vigesimo, & in exceptione modò dicta, ad Lotharingum accessit. Tum subsecutæ sunt reliquorum sententiæ, cum plurima schedularum inter se dissidentium varietate, præcipuè in articulis suprà allatis, & in Iadrensis sententia contentis. In vniuersum, vbi in alijs Sessionibus mirum videbatur, si qui pauci non omnino assentirentur tenori propositionum, quæ iam stabilitæ fuerant, in hac perpauci reperti sunt qui aliquid non contradixerint. Magis conspicua notabimus.

Erant qui vellent vt retinerentur mandata prospiciendi clericis pauperibus: alij, vt Decretum de primis causarum delationibus ampliaretur; alij verò, vt restingeretur varijs modis. Fuit qui nomen Pensionum respuerit, ne vniuersè nominarentur. Fuit qui noluit, vt auctoritas absoluendi in Episcopis, ad casus occultos restringeretur: nec defuerunt, qui censerent, prohibitionem neduæ Paræciæ ab eodem haberentur, ad præteritum extendendam non esse, aut qui non probaret, in uno alteróve Decreto Cardinales nominari.

Postquam omnes verba fecêre, cùm instaret secunda noctis hora, & cuncti languescerent præ lassitudine, adeoque non posset eos vesperi fieri prolixa & laboriosa collatio cuiusvis articuli sententiarum, primus Legatorum elatâ voce hæc protulit: *Decreta omnia ferè ab omnibus comprobantur; complures tamen in varijs Decretis appendices quasdam declarationesq; addidere, que rem ipsam non mutant. In secundo, in tertio, in quinto & in sexto quadam adnotata sunt, que pro maioris*

*maioris numeri voluntate componentur, & aquæ habebuntur, ac si fuissent
in præsenti Sessione composita.* 1563.

- 12 Denique ab Episcopo Sacris operato recitatum est Decretum de celebranda futura Sessione nono Decembris, cum potestate contrahendi temporis; in qua ageretur de sexto Decreto retardato de Ecclesiasticorum Collegiorum immunitate; ac de his omnes conueniere. Ex hoc successu cum Synodus ad id usque temporis non nisi mare, cælum & scopulos aspexisset, visa tunc est portum conspicari aurâ propitiâ; sed non sine metu, ne ab impetu Austri insurgentis abriperetur.

Hhhh 2

HISTO-

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER VIGESIMVS QVARTVS. ARGVMEN TVM.

DOCUMENTA à Pontifice tradita Vicecomiti in Hispaniam missō, de Concilio, de colloquio Principum, à Gallia Regina exoptato, de coniugio Regine Scotorum, & de bonis Ecclesiasticis alienandis. Res à Legatis & Lotharingo ad Synodum terminandam proposita Patribus, & horum ad id propensio. Lunensis obstatulum, & conuentus ab ipso habitus Praesulum, Philippo Regi subiectorum. Nuntij eadēm nocte allati de morbo Pontificis, sine spe salutis. Studia proinde Legatorum ad accelerandam Sessionem, simulque Synodus concludendam. Noui nuntij de meliori Pontificis statu, qui propositum non retardant. Sessio vigesima quinta tertio Decembri. Sanctiones de Purgatorio, de sacris Reliquijs, de Imaginibus, de invocatione Sanctorum, & quā ratione formata. Viginti duo Decreta de Regularium emendatione, & viginti unum de emendatione uniuersali. Variæ de illis Patrum sententiae, & præcipue de etate ad Professionem requisita; & manifesta Suavis calumnia de exceptione Societatis Iesu Sessionis prorogatio ad diem posterum, & consilium post longam ac variam deliberationem suscepimus, ut adderetur Decretum de Indulgencij, sed quā discordia de Cruciatis. Alia Decreta ibi confecta de ciborum discrimine, de Ieiunijs, de Festis, de Cathe-
chismo,

chismo, de Indice, de Breuiario, de Missali, de reseruatione iurium pro Oratoribus super loco, de Concilij conclusione & obseruatione, de lectione & confirmatione Decretorum, que sub Paulo, Iulio, ac Pio confecta fuerant; ac tandem de ipso Concilij fine. Acclamations titulusque Pontifici in his tributus. Subscriptiones quot & quorum capitum, & quæ ratio habita fuerit. Duo Legati Romanos reuersti, & cur non reliqui. Solemnis ibi letitia pro confectione Concilij. Pontificis solertia ad executionem curandam. Confirmationis absoluta, & varia super hoc diplomata. Gratulatio & acceptio Regis Lusitani. Difficultates in Gallia offensa tunc & postea, & quare. Obiecta Suavis diluta de illato laicorum potestati detimento, de Iure patronatus, de Mendicantibus, & de Commendis. Philippi Regis acceptio absoluta in Hispania, in Italia, & in Belgio, quamquam obfisteret Senatus Belgicus, & locus superior Ora- tori Gallico à Pontifice concederetur. Synodus similiter accepta à Senatu Veneto, & à reliquis Italiæ Principibus. Postulationes Cæsaris ac Bauari ad impetrandum à Pontifice Calicis usum, qui restrictè concessus est, magnâ spe, sed sine fructu, & cum breui effe- tu. Animaduersiones de interdicto sacerdotibus matrimonio. Ferdinandi Cæsaris obitus. Singulares honores à Pontifice illi exhibiti, & opsus laudes. Fortunata Commendoni studia, ut Syno- dus à Polono Senatu acciperetur. Confutatio quamplurium rerum, quas narrat ac differit Suavis, ac præsertim in fine de quadam creatione Cardinalium, quindecim menses post Synodum habita. Collorarium ex uniuersa Historia collectum de libertate in Conci- lio exercita.

Hhhhh ;

CAP VT

1563.

C A P V T P R I M V M.

Documenta, quibus instruitur Vicecomes, Nuntius in Hispaniam missus, de conclusione & executione Concilij, de colloquio inter Principes, de coniugio Regina Scotorum, de damnatione Regine Nauarre, de ijs que à Pontifice petebant Galli & Hispani.

a Tres mandatorum series, ultima Orob. signata, in quibus continentur res que sequuntur, existentia inter Scripturas Burghesiorū, & in eis modumenta Gualterij.

Ntequam Pontifex de grato celebratæ Sessionis exitu fieret certior, nuntios parum gratos à Philippo Rege ^a per Aulam huius Oratorem acceperat. Hi erant: Cùm Synodus fuisset coacta ad definienda dogmata ad Ecclesiam reformandam, & ad aberrantes reducendos, nihil horum perfectum videri: proinde Regem à Pontifice petere, ut opus protraheretur, donec hæc tria maximè conducibilia bonorum genera perficerentur. His Pontifex respondens per formulas, magnam Regis existimationem sonantes, non tamē dissimularat contrariam in se mentem: Præter sumptus, aliaque Sedis Apostolicæ incommodi, quæ numquam ad vnam magis quam ad alteram partem se impulissent aduersus Patrum voluntatem, non posse amplius eos protrahi tum ob cæli asperitatem, tum ob dispendij grauitatem; & quosdam sine venia iam abiisse. Ob Heribolim, à Protestantibus anteà occupatam, metum incuti proximi belli, quod Synodus dissoluisset, sicuti ætate Caroli V. Nec minorem metum, minusque periculum repentinæ dissolutionis excitari à pestilentia, quæ dilatabatur admodum Oeniponti, paucorum diecum itinere Tridento distantis. Isdem rationibus probè fuit instructus Vicecomes, missus pridie Kalendas Nouembbris, quò Regis animo illas imprimiceret, per modum non præstolantis responsum, sed Regis animum inclinantis ad boni faciendum quidquid interim de Concilio actum fuisset. Vicecomitis autem missionem retardarat Pontifex; quoniam cùm per eos dies Romam venisset Lotharingus, satius existimarat expectare quónam euaderet rei tractatio, cuius causâ fieri posse considerabat, ut tradita nouo Nuntio mandata mutanda essent.

Iam verò Lotharingus progressus nequaquam fuerat ad beneficia & laxamenta petenda nomine Regis aut Regni, sed solùm ardentiter efflagitarat id, quod non minus reliqui ministri Gallici flagrantissimè postulabant; nimirum, ut habenda curaret duo colloquia Caroli Regis & Reginæ parentis, alterum cum Philippo Rege, alterum cum ipso Pontifice, cùm Catharina & filius propensos animos

1563.

animos præ se ferrent ad sequenda Pontificis consilia in ijs quæ Religioni regnoque consulerent. Quamobrem Pontifici in cogitationem venerat, ea duo colloquia in vnicum redigi posse, ad quod omnes conuenirent & cum ipliſ etiam Cæſar, aut Rex Romanorum, sicuti pariter optabat Regina; ad quem Regem ea de causa Pius legarat^b Philippum Gerium Episcopum Inariensem^c, ad id à Legatis, ac præcipuè à Morono propositum. Demandabatur itaque Vicecomiti, ut Regem Catholicum cohortaretur, ne illud incommodum recusaret pro salute non modo Galliæ periclitantis, sed Reipublicæ Christianæ, quæ poterat ad Galliæ cladem vniuersa corrueſe; nec vereretur Rex, ne Pontifex illic indulturus esset rebus nouis, quas Philippus maximoperè detestabatur, in Religionis negotio; semper enim pro mensura suorum consiliorum habiturum se Dei obsequium & Ecclesiæ dignitatem. Posse difficultatem offendit à Cæſare adeundi hoc Principum colloquium, ne Protestantes irritarentur suspicione alicuius fœderis, ad ipsorum perniciem contexti: sed occurrentum esse huic suspicioni, datâ illis fide, hoc non agi ad perturbandam inter Germanos quietem, sed vtique ad eam conseruandam in alijs populis, vbi turbulentia quædam ingenia sub specie Religionis, tumultus moliebantur. Si Philippo Regi incideret dubitatio contentionis, in eo conuentu futuræ, de gradus prærogatiua; proponeret Nantius, retineri posse Regem Galliæ adolescentulum in loco proximo conuentui, cui reliqui adessent, & pro filio Regina mater, quæ administrationem rerum obtinebat; adeoque inter duos Reges nullam futuram occasionem conueniendi, nisi ad mutuas visitationes, in quibus suæ quisque domi honorem hospiti exhibuſſet. Locum huiusc conuentus eum Pontifici proutum iri, qui maiorem negotio facilitatem afferret; certamque sibi fiduciam esse, illos ætati ac dignitati suæ rationem habituros. Videri sibi, vrbes cunctis maximè opportunas esse Nicæam, aut Portum Herculis, aut Vercellas.

³ Sed quod ad Synodus spectabat, Regem ille per Nuntium monebat plurimum quod ipſe passus erat, quò complurium Principum postulatis in eo genere satisficeret. Tempus iam adesse, vt ad rem perficiendam, fructumque colligendum animus intenderetur, non tam in hæreticorum conuersione, quod opus & diuturnum & arduum esset, quam in reparatione Catholicarum prouinciarum, atque earum potissimum, quas tam multas ac vastas Rex possidebat. Gallos quoque significare, se finem Synodi præstolatos fuisse, quò Religioni, sicut oportebat, consulerent, postquam illic dogmata fuissent

^b Constat ex
arcana notis
Borrom. ad
Moronum
19. Septemb.
1563.

^c Apparet ex
litteris Bor-
rom. ad Le-
gat. 21. Ož.
1563.

1563. fuisse sancta; & ad hanc expectationem terendisse postremam cum hugonottis concordiam.

Iniunxit pariter Nuntio, ut Regem doceret de affixo libello, quo ⁴ Regina Nauarræ in ius vocabatur, sex mensium spatio ad se purgandam concessso; quo elapsso, ad eam regno priuandam procederetur, quod in occupantibus potestatem deueniret. Se ad id coactum à Ioanna, ob intolerabilem agendi rationem. Verum ab eo postea se abstinuit Pontifex, vti narrauimus.

Lotharingum Cardinalem fuisse quoque locutum de danda in matrimonium Scottiæ Regina sui fratri filia; & ostendisse, virum maximè aptum futurum Carolum Archiducem Austriæ, secundum Cæsaris filium. Siquidem Scotos, qui ardentissimè Reginam suam amabant, numquam consensuros fuisse, vt illa ab ipsorum regione discedereret: quod si discessisset, se ab eius obedientia subtracturos (hinc verò excludebatur eius coniugium, alias indicatum, cum Hispaniæ Principe) adeoque nullum illi admiculum admoueri posse validius & honestius Archiduce, tum ad retundendos propinquos Angliæ impetus, tum ad sustinendos illius regni Catholicos, in quos Elisabetha sœuire atrociter non cessabat. Pontifex verò indicabat, se tandem cohiberi non posse, quin arma sive sacræ potestatis in illam vibraret, cum ad id usque temporis ipsum præcipue retinuissest ratio quam habebat de Rege Catholicó, cui motus ille ob Belgij propinquitatem grauis accidisset.

Si Rex vereretur ne Pontifex assensurus esset postulato Gallo-rum de bonis Ecclesiasticis alienandis, sciret, velle Clerum per decimas Regi Christianissimo satisfacere aliâ ratione, absque ea perpetua iactura: eoque quasi clypeo se Nuntius tutaretur, si forte Philippus Rex ageret de alienandis à ~~se~~ paritet prædijs Hispaniæ Ecclesiarum, ex aduerso respondens, huiusmodi exemplum, Gallorum petitionibus validissimum telum futurum.

Vbi sermo fieret Nuntio de sacra Inquisitione Mediolanensi, diceret; Nulla sibi super ea adesse mandata: quâ ratione, concessio-nis detrimenta sine asperitate repulsa declinarentur.

Cum his præsertim mandatis missus fuerat Vicecomes, quò fœ-tus Concilij iam matus, & cum periculo in utero pereundi, edetur in lucem, & editus, vlnis benevolentibus ad diuturnam ac prosperam vitam exciperetur.

CAPVT

*Latitia sensusque Pontificis ad celebraz Sessionis nuntium. Catus
babitus postridie à Legatis, & proposita à Lotharingo ad Syn-
odum absoluendam cum Patrum propensione.*

LAtum Sessionis nuntios ~~eum~~ in nocte ^a miserunt Legati Ioannem Baptisam Victorium, petente Lotharingo, apud quem degebat, qui iam præstò erat ut Romam pergeret, ob quoddam sibi collatum à Pontifice beneficium. Per dispositos equos cucurrit Victorius; & cùm peruenisset Viterbum, cognovit, Pontificem relaxandi animi gratiâ se ad Centumcellas contulisse; quamquam ea relaxatio dein propè fuit ut ipsi perniciem inferret, ob palustrem illum aërem, nondum per frigora purgatum. Eò igitur nuntius iter conuertit, & de rebus gestis Pontificem certiorem fecit, qui incredibili planè gaudio inde affectus est. Rescuerat priùs ille à Legatis ea ^b quæ cum Lunensi acta fuerant de particula səpiùs memorata, & valdè ipsi placuerat quòd illa declaratio à Synodo, non à suo diplomate procederet. Similiter eidem probabantur parata iam Decreta tum de matrimonio clandestino, tum de morum correctionibus, tametsi illa posteà diebus postremis in quibusdam fuerint mutata: sed non ita sibi probabatur responsum ac propositum Legatorum, vbi Patres Hispanienses secessissent, sicuti Comes minabatur; cùm sibi videretur Concilium eo casu minimè deferendum ab ipsis ducibus, sed aliorum contumaciam accusandam, & in deliberationibus functionibusque audacter progrediendum. Cognito deinde prospero euentu, significauit, id per immensam & suam & Aulæ voluptatem accidisse, cunctis Decretis plurimum collaudatis, eoqué successu tamquam arrhâ proximi exitus accepto; ad quem exitum stimulauit præcipuos actores suauissimo, eodemque validissimo stimulo, hoc est gratijs actis per suas peculiares litteras Lunensi, Lotharingo, & Legatis. Ad Lunepsem formâ quâdam magis sobriâ illæ scriptæ sunt ^c, quò vi- ^{d 21. No-} se gratiam estimationemque reliquis non minuerent; cùm hono- ^{1563.} rum pondus ac leuitas, perinde ac mixtorum, solum comparatè se habeant. Ad Lotharingum scripsit, professus illi acceptum referre quidquid boni præteriti confessum fuerat, & in eo spem à se ^{d 20. No-} ponni boni futuri; eumdemque commendauit ob adhibita ab ipso ^{1563.} studia Reipublicæ Venetæ, cùm illac iter faceret. Quoniam autem

Pars III.

I i i i

codem

1563. eodem tempore Lotharingus Pio commendauerat negotia Esten-
sis Cardinalis, affinis sui, cui per eos dies adscribebatur, tamquam
auctori, gräue facinus, ab eius familiaribus patratum; pollicebatur
Pontifex, causam per omnem reuerentiam & vrbanitatem actumiri:
cupere se, ne Aloysius Cardinalis reus compereretur; sed vbi quo-
que aliter appareret, nolle se in eo quidquam agere non communica-
cata re prius cum Lotharingo & ita solùm, vt alteri prodeisset me-
dicinæ modo, quo sibi in p[ro]rum moderaretur.

^e Littere no-
minata Bor-
tom. ad Le-
gatos 18.
Nouemb.

Formulas, laudem amoremque abundè spirantes, cum Legatis² adhibuit ob tam graues ac tam felices labores; sed simul inflamma-
tis cohortationibus ad magnum opus perficiendum eos stimulauit,
vnde decus ac pretium erant acceptura cuncta quæ ipsi gesserant:
ita tamen, vt Synodus per consuetam rationem ex se argumen-
ta omnia expediret, nec in ipso reponeret, nisi aliquod emendatio-
nis caput, idque eo solùm casu, quo ibi confici non posset.

^f Ex litteris
Gen. Episco-
pi Ilclanensis
ad Manri-
quæz 14. No-
vemb. 1563.

Sed Legati stimulis non indigebant; nec opportunitatem negle-³
xere, quando Hispani Episcopi^f formâ sincerâ magis quam callidâ
se gerentes aduersus quam dubitatum fuerat, quasi querimoniae de
præteritis adhibendæ essent ad promouenda futura, significabant
liberè, non mediocrem à se acceptam satisfactionem ex euulgatis
Decretis, in quibus, ac præsertim in Decreto de primis causarum de-
lationibus, opus fuerat Legatis operâ vti plurimâ vt ipsis gratifica-
rentur, & non modicâ solertiâ, quâ Patres addicti Aulæ Romanæ,
adducerentur ad amouendas tot exceptiones, vnde prior forma^g
adeò Hispanis displicerat. Ex altera parte Cæsariani nihil segnus
sollicitabant. Etenim Cæsar in cunctis Germaniæ negotijs diffi-
cultates offendebat, ob suspiciones quibus Concilium Protestan-
tes obuoluerat; tametsi in hac festinatione ultra Cæsaris volunta-
tem progressi fuerint, sicut posteâ patebit. Itaque Legati, cùm reliquos omnes propios cernerent, Hispanos verò ipsorum voto non
aduersantes, proximo Sessioni die ad se conuocarunt^h duos Cardi-
nales, ac viginti quinque Patres ex præcipuis cuiusvis nationis. Illis
propofuerunt postulata Lotharingi pro Gallia, vt Synodus absolu-
ueretur in Sessione, nono Decembris indicta: id pariter ab Cæsa-
reis Oratoribus peti nomine Cæsaris & Regis Romanorum, qui
arbitrabantur, diuturniore Concilij continuationem conferre
non posse, quin potius nocere Germaniæ: in eadem vota venire
Pontificem, ne Synodus, ad animarum salutem coacta, magnæ il-
lorum parti per longiorem moram perniciem afferret: idem placere
Veneto Senatu, ac reliquis Italiae Principibus; idem Oratoribus

^b Littere
Legat. ad
Borrom. 13.
Nouemb.
& Iadrensis
15. Nouemb.
& Acta Sal-
manticensis.

Lusi-

Lusitaniæ ac Poloniæ, & cum his connumerari posse etiam Hispanum; qui etsi peculiaria ad id mandata à suo Principe non accepis-
ser, ea tamen generatim habebat, vt processui & absolutioni Con-
cilij opem ferret, & iam ita se gerebat, vt liceret Legatis quieto esse
animo. Et sanè si Rex Hispaniæ Concilio fauerat, illi assistendo
in gratiam Cæsaris patrui sui, & Regis Galliæ vxoris fratri, ratione
habitâ de illorum prouincijs; nunc vbi cognosceret idem Rex, ab
vtroque illius finem optari, iure tam optimo dubitari non posse
ne id ipsum comprobaret. Quamobrem à se præsentes Patres ro-
gari, vt consilio simul & operâ rem perficerent.

- 4** Hic denuò Lotharingus monuit, neque Cæsarem neque Re-
gem Catholicum voluisse initio ipsorum causâ Concilio consenti-
re, sed validis cohortationibus, & euidenti Galliæ necessitate com-
motos, quæ versabatur in discrimine secedendi, sequè per propriam
nationis Synodum corrumpendi, cessisse voluntati Pontificis tam-
quam filios obsequentes. Egerrimè retentos fuisse Clerum & Or-
dines Galliæ, qui Possiacum conuenerant, ne aliter sibi consule-
rent, donec Concilium terminaretur; & longè difficilius opus fu-
turum eos in posterum retinere, vbi Synodus vlt̄a protraheretur.
Idem fore Synodum præcidi aut suspendi, ac propriam nationis
illius cum eiusdem clade aperiri. Si longius procederet, non mo-
dò spatium temporis porrectum iri hæreticis concionatoribus ad
inserendam populis prauam doctrinam tam altè, vt ad ipsam post-
modum euellendam satis non essent ne ipsa quidem Concilij De-
creta: sed Gallicos Præsules adactum iri ad discessum ante Synodi
finem, partim dispendi grauitate, partim ob alias priuatas publi-
casque necessitates, quod à compluribus peractum videbatur, &
breuī à cunctis peractum iri, si res amplius protraheretur; se verò
ab utraque necessitate ad profectionem compelli: quamquam vbi
Synodus die præstituto esset absoluenda, effecturum se, vt quæcum-
que alia ratio cederet per eos paucos dies voto suo secum deferendi
solatium illud, eaqué salutaria medicamenta. Comperio, tam
efficaci specie fuisse propositam à Lotharingo¹ Galliæ necessitatem,
vt lacrymas excuerit; vnde commune votum fuit, vt ad conclusio-
nem procederetur. Solùm Episcopi Leridensis & Legionensis pe-
tierunt, vt anteà Philippus Rex assentiretur; sed Granatensis hanc
conditionem omisit. Quare Suavis duplē in errorem impingit,
priùs, dum tribuit Granatensi, illum per suam sententiam se Ora-
tori Hispano remisisse; deinde affirmans, reliquos omnes præter
Granatensem consensisse.

*Acta Sal-
manticensis.*

1563. Ad agendum de modo ventum est; & inter eos conuenit, oportere operam nauari ad stabiliendas reliquas disciplinæ leges, & ijs quæ spectabant ad Principes, suauiter procedendum, quandoquidem illorum brachio statim futurum opus erat, quo insculperentur in opere ea quæ à Synodi stylo in scripto fuerant designata. Quamobrem summoperè placuit exemplum Decreti, missum à Pontifice, in quo renouabantur super his iussa Conciliorum Canonumque antiquorum, & adhibebantur paternæ admonitiones odiosorum anathematum loco.

De dogmatibus nondum ibi definitis, spectantibus ad Purgatorium, ad Indulgencias, ad invocationem Sanctorum, & ad Imagines, perpensum est, multa reperiri in anteactis Concilijs; aliquid tamen de his dicendum esse, quasi ad prauas consuetudines corrigitas. Præsertim verò de Imaginibus protulit Lotharingus Sorbonæ Decretum, quod ab illis Patribus magnoperè probatum est.

¶ litteræ Le-
gatorum ad
Borrom. 14.
Nouembris.
1563.

Postridie habiti conuentus, Legati & vna cum Lotharingo statuerunt de iam ostensis dogmatibus tantummodò agendum esse, ac de ipsis per formam quam diximus. Quare accitis ad se nonnullis Patribus suscepimus consilium aperuerunt, & quinque pro qualibet arguento selectis Præsulibus commiserunt ut ipsi vna cum quinque Theologis paucos intra dies Decreta formarent. Etiam Legati de Synodo tamquam de absoluta scribebant; Lunensis enim indicabat, se moram haud inieclurum. Verùm distantia nauigij à littore, etiam si modica demonstretur Geometræ decempedā, interdum maxima deprehenditur nautarum mensionibus.

C A P V T III.

*Cœtus de disciplina & dogmatibus: obiecti à Lunensi obices ne
Synodus absoluaretur.*

¶ Acta Pa-
leotti, & Ar-
cis Aliae, &
litteræ Ia-
drensis 15.
Nouembris.

Hoc apparatu inchoati sunt ^a die decimoquinto Nouembris cœtus generales de quatuordecim articulis disciplinæ repandit, qui supererant. Et quemadmodum ea quæ necessaria sunt, ob naturæ prouidentiam in rebus omnibus pauca sunt, & festinandi voluntas docet ea distingui à superuacaneis; ea breuitas, prius insueta, fuit adhibita, vt die decimo octavo suam quisque lententiam protulerit. Legatus paucis exposuit studia incassum impensa ad petrabendos ad Concilium hæreticos, præstantissimos fructus ab eo productos declaratione dogmatum, & resti-

restitutione disciplinæ: maiora fortasse desiderari posse; sed ipsos esse tandem homines, non Angelos, & pro temporum conditione bonum optimi loco eligendum esse. Deum forsitan, quod executionem rerum decretarum remuneraretur, semitam ad meliora ostensurum. Pauca illa, quæ in præsentia expedienda supererant, tam digesta videri tum priuato studio, tum priuatis colloquijs, ut diuturnâ disputatione publicâ non indigerent. Caput de Principiis reformatum fuisse: decere Patres, ut illos per exempla, potius quam per pœnas & anathemata, ad pietatem prouocarent. Cum igitur futurâ Sessione possent omnia confici, id valde consentaneum rationi Legatis videri. Retulerunt tot Principum in eo consensum, & Germaniæ Galliæque necessitatem, quarum salutem in eo opere Rex Catholicus merè spectauerat. Fructum ad maturitatem peruenisse, adeoque iam colligendum, quo plenas manus singuli Episcopi gestantes, tum illius beneficio, tum ipsorum præsentia solari possent & vnâ curare greges suos post absentiam tam diuturnam.

2 Lotharingus grates egit, quod primus Præsidum inter alias rationes commemorasset votum Gallorum, ut Synodus finiretur; eius rei testes laudauit Episcopos Galliæ, qui illic aderant. Petijt deinde, ut absolutis Decretis, paucos post dies Pontificis Romani confirmatio publicè legeretur, atque ut Episcopis per aliquod post Synodum tempus liceret absoluere ab omnibus peccatis, & relaxare coniugiorum obstacula. Postea tum is, tum alij quædam parum memoratu digna varijs paratis sanctionibus obiecerunt. Præcipuum fuit, vbi dicebatur, debere Episcopos reliquis Optimatibus vbique præire: monuit, id obseruatum iri difficulter vbi Præsules Pontificali veste non essent ornati. Quare Decretum reformatum est.

Cum etiam ageretur de tollenda prorsus consuetudine Coadiutorum, obstatit ille, affirmans, eâ ratione in Gallia complura monasteria conseruari, nec huiusmodi morem illic unquam fuisse reprehensum: melius esse statuere, ne illi absque valida causa destinarentur. Ipsum verò septuaginta octo ex Patribus in eo secuti sunt, præter alios, quibus mediæ sententiæ placuerunt.

3 Postea quatuor noua capita sunt proposita: primum, petente Bartholomæo^b de Martyribus Bracarensi Archiepiscopo, de moderatione ac frugalitate viuendi, & de distributione prouentuum Ecclesiasticorum, Episcopis præscribenda: secundum, de decimis, quas laici possidebant: tertium, de anathematu moderatione:

1563.

quarum, de constituendo archiuo in singulis Ecclesijs, quò publicæ tabulæ inferrentur; quod consilium à Granatensi originem traxerat. Dein verò ad quatuor Decreta, alia duo accesserunt; sed operæ pretium non esset illa referre.

Præterea viginti duo capita ad Regulares vniuersè reformandos ⁴ proposita sunt, & alia octo peculiariter ad Sanctimoniales spectantia. In primo ex duobus adiectis ad quatuor Decreta dicebatur, Episcopos prouentuum Ecclesiasticorum dispensatores esse: sed Lotharingus, Guerrerus, & alij admonuerunt ^c vt id remoueretur, ne detrimentum afferret valde communi sententiæ, quæ docet, verum dominium penes illos esse. Atque huiusc correptionis auctorem fuisse Zambeccarum Antistitem Sulmonensem, narrat Suavis, vt qui semper conatur eos Præsules, quos ipse Pontificios nominat, describere apud vulgus tamquam fautores opinionum laxiorum; nec animaduertit, partem strictiorem, tametsi esset eligenda in sanctionibus, non tamen idcirco quidquam amplius habituram, quod spectat ad definitiones, in quibus non coarctatio magis quam laxitas, sed solùm firmitudo veritatis querenda est.

Madruccio, Archiepiscopo Hydruntino, & alijs par non esse vi- ⁵ debatur, vt ibi veluti viuendi norma proponeretur Decretum Synodi Carthaginensis; cùm perpendendum proponerent, mores illos renouari non posse, nisi pariter illa tempora renouentur; præsertim verò quosdam Episcopos, qui ditiones obtinent, ac Principes sunt, ægrè posse adigi ad eam viuendi tenuitatem sine decori iactura, & perturbatione ditionum.

E contrario Archiepiscopus Bracarensis, qui claustris sensus retinebat, longè maiorem seueritatem optabat. Quare è progressu est, vt diceret, id quod intendebatur à Decreto, esse optimum; ipsum autem Decretum pessimum; quandoquidem cùm alij manutam graui pressi fuissent, Episcopi primis digitis tangebantur, ne usurpato quidem erga illos robusto præcepti vocabulo, sed debili admonitionis. Oportere ipsis præscribi conditiones mensæ, supelleæ ac familiæ; eosdemque obstringi ad reddendas sumptus rationes in Concilio prouinciali; quamuis essent domini illius partis quæ illis necessaria erat, reliquæ tamen meros esse dispensatores.

De Regularibus illustre præconium habuit Lotharingus, testatus, ⁷ tria Regularium millia in Gallia paucorum mensium spatio crudele martyrium passos fuisse ⁴, quòd obedientiam Romano Pontifici debitam abiurare noluissent. Quapropter uti ceterorum Clerico- rum

^c In Cœtu
21. Novem-
bris, vt in A-
ctis Arcis
Ælia.

⁴ Acta Arcis
Ælia in cor-
tu 23. No-
vembri
1563.

rum immunitatem ab Episcopis plurimum improbabat, ita eamdem in Regularibus admodum à se comprobari; & Patres cohortabatur, ut illorum priuilegia illæsa præstarent.

8 Terminandæ Synodi studium miris modis vbique feruebat, ad quod Legati perpetuò à Cæsarianis extimulabantur, adeò vt hi progressi sint ad modestè denuntiandum, nisi opus expediretur, imminere periculum ne ipsi reuocarentur: de quo posteà Cæsar certior factus ab Hispano Oratore^f, eos reprehendit. Iisdem ferè stimulis vsus est Lusitanus Orator; nec remissius Veneti rem vrgebant: Lunensis verò indicauerat, quamquam sibi gratius foret responsum Regis priùs præstolari, tamen se minimè repugnatetur. Quare Legati messis tempus iam adesse scribebant; cùm præter omnem expectationem idem Lunensis vigesimo septimo Nouembris Legatos ad vesperam inuisens, aduersos omnino sensus de- promptit. Dixit, locutum se non ex Regis mandato, cùm illud nondum accepisset, nec ex libidine commorandi Tridenti, cùm per diuturnam à patria absentiam multa infortunia tolerasset, cum rei familiaris, cognatorum ac liberūm iactura; sed ex eo, quod animaduertebat dignitatem Ecclesiæ suique Principis decere. Plurima commemorauit à Rege gesta, petente Pontifice, ad Concilij emolumenntum. Tot laboribus Regis, & vniuersæ Ecclesiæ debetri, vt opus honorifico exitu absolueretur: si, quantum Christianæ Republicæ necessitas postulasset, confici non poterat, cum dignitate saltem ac maturitate complenda esse argumenta proposita, tum in legibus tum in dogmatibus, quæ supererant, vnde planè materiam desumpserant recentes hærefes de articulis Purgatorij & Indulgentiarum. Quantumuis Concilij celeritas prodesset; si tamen in altera lance utilitas festinationis quindecim aut viginti dieum poneretur, in altera verò decor & emolumenntum examinis accurati, hoc posterius priore longè superius repertum iri. Nollent igitur Præfides per importunam impatientiam, Ecclesiam, Pontificem ac se ipsos fraudare prænobili coronâ, quam tam modici incommodi additamento consequi possent ex tot dispendijs laboribusque iam toleratis, & propter auiditatem fructus ante dies aliquot decerpendi, eò minus gratum, minusque salutarem illum habere, quod est acerbior præ maturo. Hæc à se perpendi quod spectabat ad vniuersos. Quod verò ad Principem suum, tametsi Principes alij de hoc exitu conuenissent, videri sibi Regem Catholicum tam tenuis existimationis ob amplitudinem non esse, nec tam leuiter promereret ob res gestas, vt ad actum tanti ponderis esset deueniendum,

1563.

^e Litteræ Legatorum ad Borrom. 22. Nouembris^f Litteræ Cefariorum ad Oratores Vicennâ 4. Decembris 1563.^g Litteræ Legatorum ad Borrom. 27. Nouembris

1563.

1563. niendum, non expectato ipsius responso, infra viginti, & ut summum triginta dies peruenturo. Tum adiecit: Cùm ipse vir esset armorum peritus, qui honoris apices subtilius fortasse metiebatur quām ij qui togati, vbi tām æquo postulato repugnaretur, existimaturum se obstrictum ad eam agendi rationem sequendam, quā sui Principis dignitati tutiū cautum foret.

Perturbatio, ex improuisa ac molesta nouitate in Legatis coorta, animi præsentiam ad responsum ipsis non ademit. Responderunt igitur: Haud parum se lætari, huiusmodi postulatum profectum à Rege non esse; in quo euentu summi apud se pretij fuisset: cùm enim Philippus Rex præcelsæ potentiaz monarchiam, & primas in amore Pontificis obtineret, vtriusque tituli causā à se illi reuerentiam supra reliquos exhiberi. Verū si præsens ille adesset, sine dubio vellet Concilij finem, ad quem compelleretur à cunctis reliquis Principibus, ob Ecclesiæ ac præsertim Galliæ necessitates, non à Gallis modò ipsis expositas, sed à Granuellano Cardinali, Regis Catholici ministro tam egregio. Ad Regis voluntatem interpretandam satis esse feruida postulata Cæsarlis, ad cuius voluntatem Rex commiserat ut ipsius ministri in eo negotio se conformarent. Hic primum Legatum interpellauit Lunensis, dicens, in eo ipsos decipi. Sed alter reposuit, id ex ore ipsius Cæsarlis à se auditum in legatione Oenipontana. Idcirco Lunensis sibi temperauit, ne tam sublimi testimonio aduersaretur; sed in reliquo colloquio perinde locutus est, ac si aduersaretur. In summa denuntiauit, se neruis omnibus obstiturum, non quidem festinationi neque absolutæ terminationi Concilij (& ita quæ priùs significarat, illæsa seruabat) sed tantummodò cuidam formæ illius terminandi, aded acceleratæ, ut anteà responsum regium non expectaretur; quippe quod sibi absurdissimum videbatur, agi cum Rege suo tam celso, quasi cum tenui dynasta. Et quoniam Legati opposuerunt, à se aded festinari, ne Synodus, quæ fuerat incepta Oecumenica, in peculiarem desinere, multorum nationum discessu, subiecit Lunensis, eam festinationem non cursum esse, sed fugam: id fieri, quod Galli haberentur; sed neque Gallos neque Hispanos habitum iri. Hinc Legati indignatione succensi, exprobrarunt, id mereri ut non à Deo solū, sed ab ipso Rege seuerè puniretur, tamquam res hæreticis conducibilis, supra quascumque quispiam illorum procurator efficere potuisset. Tum Lunensis ad aliam defensionem confugit, dicens, Eam esse meram festinationem Lotharingi, cupientis discedere, ad lustrandum Baptismate Ducis fratri filium, recenter natum; sed sibi compertum esse,

esse, Lotharingo abeunte iniunctum esse Gallis Oratoribus ut redirent, quorum praesentia longè maioris erat momenti, quam Cardinalis, qui regia mandata non habebat; quin ab eodem Cardinali operam suam antea oblatam fuisse, quod Regis Catholici responsum expectaretur. Quæ omnia nullo nixa fundamento Legati postea reperere: sed voluntas, animi affectionibus commota, in causa est, ut homo interdum narret quidem falsum absque fundamento, non tamen mentiatur. Absolutum est colloquium utrisque in sua sententia persistentibus. Neque consenserunt Legati, ut Oratore ad Pontificem scribente, responsonem opperirentur; cum ipsis haud par esse videretur, illum palam coniici inter eas tricas, neque se ipsos præpediri, ne exequerentur, vbi possent, iussionem quam ab eo acceperant, accelerandæ Sessionis ante diem iionum, adeoque eo tempore, quo nouum illius mandatum haud peruenisset: sed cum animaduerterent pariter, eam celeritate in sibi minimè processuram, cursorem tabellarium Romanum miserunt, quod Pontifici, id quod acciderat edocto, liceret pro suo arbitratu iussa variare. Interim & Lotharingus & Cæsariani animum præ se gerebant auersum à Lunensis obstaculo, & tum hi tum Lusitanus polliciti sunt suarum apud Hispanum cohortationum opem. Ita procedebatur incerto gradu inter vires contrarias acuti calcaris & duri fræni. Tota ineuitabilis difficultas tum in Natura tum in Politica ex eo nascitur, quod inter duas oppositas validasque potentias agendum est; adeoque dum alteri obsecundamus, necesse sit ut alteri repugnemus.

CAPUT IV.

Cætus habitus ad Synodum absoluendam, & susceptum consilium non omittendi dogmatis de Purgatorio, & Cultu Sanctorum, ac de Imaginibus. Conuentus à Lunensi coactus Praesulum Hispanæ Regi subiectorum, ut Synodi conclusioni obsteretur. Quæ Lotharingus cum Rege Galliæ egerit de Concilio, & illius responsa. Nuntijs de periculoso Pontificis morbo ad Lunensem, & postea ad Legatos delati, & studia ab illis impensa ad opus finiendum. Generalis Congregatio secundo Decembribus.

Legati in proposito persistentes, cœtum rursus coegerunt, ^a Litteræ Legat. ad Borrom. 29. No-
conflatum duobus Cardinalibus, & quamplurimis ac præci-
tate, ab illis consilium & opem petiere. Lotharingus dixit, se ac-
Puis Patribus; & expositâ denud absoluendæ Synodi necessi-
pars III. K k k k
^b Acta Paleotti & Salmanti-
cersiri censis,

1563. cersiri à Rege , qui proximis Christi nascentis ferijs adesset in Lotharingia , memoratum puerum è sacro fonte suscepturnus , & ad eam functionem Lotharingum vocabat, quò cum eo postea de gravissimis regni negotijs ageret; atque ut secum cunctos nationis Episcopos reduceret , eidem imperabat. Si proinde cuperent ipsis presentibus Synodum confidere , necesse esse , vt proxima Sessio etiam esset postrema , & ultra diem constitutum neutiquam protrahetur. Esse tamen aliquid de commemoratis dogmatibus statendum : cùm enim hinc exorta fuisset hæresum origo ; vbi nulla haberetur decisio , licuisset hæreticis triumphum canere , iactantibus , post tot annos à Synodo nihil compertum vbi ea dogmata fundaret , ideoque prætermissa fuisse. Rem autem breuiter posse perfici , per formam de qua iam inter ipsos conuenerat. Granatenis , aliisque Hispani consenserunt , vt Sessi celebretur statuto die ; sed ita , vt reseruarentur ad alteram propinquam argumenta nondum digesta. Cæsariani monuerunt , tamquam summè necessariam , tractationem Indulgenciarum , contra quas Lutherus primò classicum cecinit in bello quod in Ecclesiam intulit. Lunensis reluctari non cessabat , vulgabatque , Gallicos Oratores regressuros , vt obssisterent conclusioni. Sed Lotharingus pro certo affirmabat , eos minimè reuersuros.

^b CuoQa ex-
tant ip me-
morato li-
bro Gallico.

Id autem Lotharingo haud dubiè compertum erat. Etenim cùm 2 is Mannensem Abbatem in Galliam Romà misisset ^b cum suis ad Regem litteris , & curasset vt Tridento illuc pergeret Episcopus Aurelianensis , ostensurus Regi , contestationem ab Oratoribus interpositam superuacaneam fuisse , eumque ad illos remittendos induceret , Rex nono Nouembris ad ipsum & ad suos Oratores responderat in hanc sententiam : Articulos iam propositos à Legatis tam noxios vniuersè Principibus esse , ac tam disertè sui regni iura ab illis vulnerari , vt qui suo intererant Consilio , existimarent necessariam interpellationem , nisi illi reuocarentur. Se quidem cupiisse , vt Oratores ante rem gestam Lotharingi sententiam ac directionem acciperent ; sed stimulante necessitate fuisse coactos , cùm animaduerterent , duas tertias Patrum partes petere vt illi articuli reponerentur , adeoqué cùm interluceret , arcanum aliquod conuenisse inter illos ac Prætides ; vnde prænoscebatur , eosdem articulos confessim reddituros in theatrum , sublatâ Lotharingi præsentia . Quod si Pontificis esset mens , sicuti Mannensis testabatur , ne iura & priuilegia Principum tangerentur , Pontifici non de Regis Oratoribus querendum esse , sed de Legatis suis ; qui cùm aliter quam ipse

ipse vellet egissent, ad eam commotionem Oratores coegerant. Maximopere se latari ad Reipublicæ Christianæ bonum, ob Pontificis animum à Lotharingo deprehensum, emendationis exactæ cupidum, & illius effecta præstolari. De Oratorum reditu à se missum iri mandata, ubi certò sciret, prædictos articulos in perpetuum prætermitti: eos interim Venetijs commorari, prout illis iniunctum fuerat, ut habitâ interpellatione illuc se conferrent, alio responso ex Patrum prudentia non expectato, sed ut in Synodo remanerent Episcopi, à quibus defensum iri sua iura certus erat. Ita Rex ad Lotharingum respondit. Oratoribus imposuit, ut in danda opera, quam contestatio referretur in Acta, aut in alio præsentando, obseruarent quo pacto Synodus procederet, & noua Regis mandata præstolarentur. Ex hoc Regis responso cognovit Lotharingus, Oratores proculdubio non regresuros tam breui temporis intervallo, quod usque ad destinatum Synodi exitum supererat.

3 Sed ut à Gallis Oratoribus ad Hispanum regrediamur; hic præter adhibita ab eo Tridenti studia ad Synodum retardandam, celerrimum cursorem Romam miserat ad Vargam, ut illi poneret ob oculos tamquam grauem Regis iniuriam Synodi terminacionem absque diserto illius consensu, adeoque ut ipsum stimularet ad premendum ex aduerso præualidis petitionibus Pontificem. Sua vis, qui studet non quæ scit enarrare, sed quæ credit diuinare, confidenter affirmat, noluisse Vargam iterare petitionem prorogationis tum ob Pontificis morbum, tum ob responsum ab illo acceptum paucis ante diebus, à se nimis libertati Concilij rem committi. Sed oppositum affirmat epistola Borromæi ad Legatos, signata quarto Decembbris, Vargam scilicet ad Pontificis ædes aduolasse; cumique ab hora nimis sera illi aditus ad Pontificem præclusus esset, cum ipso Borromæo fuisse locutum, horrendis malis denuntiatis, nisi ante finem Regis responsum expectaretur; sed à Borromæo fuisse recantatas easdem causas, quas sèpè narrauimus, compellentes ad Synodum concludendam, re tamen remissâ nouo iudicio Pontificis, ad quam Oratoris postulata à se deferenda erant. Et pro eo ac ratio comitate condita vim obtinet inexpugnabilem in animis prudentium, visus est Vargas mitior abire quam venerat. Id quo eius impetus validius retundebatur, Borromæus scribebat esse, quia nec ab ipso nec à Lunensi produci poterat ullum Regis mandatum quod opponeretur; adeoque quo scumque obices ab illis opponi animo vacillanti ac dubio, ne posteà ijdem

K k k k 2

reiace-

3563. reijcerentur à Rege. Missum tamen fuisse à Varga postridie qui responsum Pontificis cognosceret, quod erat huiusmodi: Non posse Pontificem allatis rationibus remoueri ab ardentí desiderio, quo peroptabat celerem Synodi terminationem, nisi oppoitum videretur maiori Patrum numero, quorum libertati neque in eo neque in alio quopiam officere statuerat. Addidit Borromæus Legatis, quod spectabat ad Regis Hispaniæ consensum, censere Pontificem, satis illum à se obtineri, quando Rex ipse se remiserat Cæsari, cuius Oratores non modò finem petebant, sed vnà cum Gallois alijsque denuntiabant se discessuros, vbi Synodus protraheretur. Hinc videri idem esse eam protrahi ac dissolui: à quo abhorrebat ad eò Pontifex, ut legentes animaduerterint, cum ille comprobarit in Legatis quidquid ab ipsis responsum fuerat Lunensi de ceteris rebus, solum improbabile quod prænuntiassent. Si Comes obfirmatus obstatisset, se discessuros: debuisse potius virilem ipsorum repugnantiam eos contestari. Atque ut ad id illos animaret, ipse Pontifex e epistolam scripsit, in qua suam hanc certam voluntatem ostendebat, ne Synodus ultra præstitutum diem nonum protraheretur, quocumque obice superato; & rationes ad id ipsum adducebat. Ex hisce rebus gestis intelligatur, quam benè fuerit edictus Suavis, dum narrat, Vargam recusasse dilationis postulata repetere. Verum quidem est, secundum vetus effatum, Romæ consuli post capram Saguntum; quemadmodum palam fiet.

d Acta Pa-
leotti, & Sal-
manticensia.

Sed Lunensi impensa à se opera satis non fuit. Die ante postremum Nouembri domi suæ Præsules Hispanos coëgit ⁴: & quamvis arctissimum illis silentium imponeret de ijs quæ ibi agebantur, rescitum est, de prolatione actum fuisse. Confilium illic suscepimus, ex effectu patuit: nam die postero apud se pariter conuocauit vesperi reliquos omnes Episcopos urbium, quibus Philipus Rex imperabat, connisusque est suos in illis sensus imprimerre de Ecclesiæ & Coronæ Catholicæ in eo negotio dignitate. Verumtamen qui vocati fuerant, duobus ac tribus exceptis, assensi non sunt; sed ob oculos illi posuerunt necessitatem absoluendæ Synodi, antequam Galli discederent, tum etiam varia infortunia quæ potuissent accidere, hoc est, obitus siue Cæsaris siue Pontificis, siue aliud quippiam, quod tot annorum opus irritum redderet. Ad hæc postrema respondit Orator, De huiusmodi remotis periculis habendam non esse maiorem rationem in deliberationibus, quam de morte, singulis momentis homini impendente, haberetur.

Dimissus est conuentus secundâ noctis horâ; & ecce horâ quartâ, ⁵
si non

si non diuino miraculo , casu certè admirabili , superuenit ad Lunensem tabellarius Romā missus à Varga , illi nuntiaturus improuisum Pontificis morbum , quo penè vitæ spes præcidebatur. Dein peruenere ea de te nuntij^e , ad Legatos à Borromæo^f dati , cum mandatis ægroti Pontificis , ut ad conclusionem omnino procederent , ne fortè ipsius mors quasi pro hereditate schisima relinqueret Ecclesiæ , excitatâ lite inter Collegium & Concilium de potestate eligendi noui Pontificis.

^a Acta seribuntur , nuntios maximè desperantes peruenisse ad Legatos ; sed ex litterarum voluminibus Aulae Romanae oppositū appetat.

^f Hæc epist. scripta fuit 27. Nouemb. dec extat in volumine literarū , sed fit de ea mentio in sequenti , scripta 29.

Nouemb. & in peculiari , scripta partiter 29. Nouemb. à Gallo , à secretis Pontifici , ad Moronum.

^g Due litteræ Legatorū ad Borromæum 1. Decemb. tametsi lecūda verè fuerit scripta 2. Decemb.

^b Scripturae iam a latere , & Acta Salmanticensis.

⁶ Contestim acciuerunt Legati duos Purpuratos cum Oratoribus Cæsaris ac Philippi Regis^g , eosque cohortati sunt ad promouendum exitum Synodi , quò Rempublicam Christianam innumeralium cladi periculo subducerent. Cæsariani , tametsi priùs aded festini , petierunt post improuisum nuntium diem illum integrum ad deliberandum. Die postero iterum conuocati , manè ad cœtum omnium Oratorum , & quinquaginta fermè Præsulum ex præcipuis , responsum reddiderunt , se consentire. Idem inter ceteros conuenit , excepto Lunensi , qui cum suis Hispanis , ac tribus Italibus firmiter repugnauit : sed quò simul omne semen schismatis toleretur^b , veterem epistolam regiam Patribus suo Principi subiectis ostendit , in qua declarabatur , id si accideret , Regis mentem esse , vt Pontifex more consueto à Cardinalibus eligeretur. Ad hoc Granatensis , inter Hispanos primus , respondit , Numquam aliam in animo suo cogitationem ortam fuisse ; & concorditer omnes Hispani reliqui locuti sunt. Cùm autem ibi adesset Marcus Antonius Columna Archiepiscopus Tarentinas , dixit , Præconem se futurum apud Præsides , Romæ , & per vniuersum terrarum orbem , huiusc pia voluntatis tum Lunensis , tum Hispanicæ nationis. In eamdem declarationem conuenerunt Cæsaris Oratores erga Præsules Ferdinando subiectos ; sibi tamen reseruatâ facultate illius mutandæ , si contrarium à Cæsare mandatum acciperent : quod non solum non accidit , sed comprobavit Cæsar quidquid ab illis actum fuerat tum in hoc negotio , tum in exitu maturando , ad quem ille pro certo posuit (nec falsò) iam deuentum iri , quo tempore suum ipsis responsum redderetur ; quamquam ex aduerso in superioribus litteris , nondum de Pontificis periculo certior factus , illos arguerit quod nimium festinarent , cùm ipse mallet in Synodo prolationem ad mensem aut sesquimensem , ubi hoc pacto obtineretur ne quid missum fieret , & cuncta maturitatem caperent. Quod vna cum alijs , quæ significauit Ferdinandus , indicio mihi est , Delinum nimis progressum fuisse , dum Legatis describit in eo præci-

1563. pùè animum adeò cupidum vt Synodus absolueretur in Sessione præstituta, vt diximus, vndecimo Nouembris, ipsis denuntians, nisi Cæsar id obtineret, periculum esse, ne consensum conclusio-
nis reuocaret. Quæ denuntiatio, simul cum prænuntiato discessu Lotharingi, qui iam supellectilem, & familiæ partem præmisserat, stimulus fuit Pontifici ac Legatis, vt cursum caperent, sicuti ostensi-
sum est. Sed mos est hominum, dum se alicuius consilij auctores præbent, imprudenter cum eo coniungere animi affectionem; quæ sine mendacio supra verum, & etiam supra verisimile prædi-
cat bona euentura si illud suscipiatur, & mala si repudietur. Nisi
lubeat dicere, eiusmodi celeritatis studium non in Cæsare, sed in
Cæsaris filio extitisse, ob rationes politicas, quas exposuimus.

Interim Legati, tametsi gauisi pacificâ voluntate, quam in Orato-
ribus & in Patribus nacti sunt de futura Pontificis electione, tamen intelligentes, cuiusmodi sit in hisce fretis æstus reciprocatio, se-
dulò dabant operam vt se reciperent in portum. Conspicabatur Lunensis illius causæ probitatem, easque conditionum angustias,
ob quas Regis dignitas illæsa persisteret, Synodo etiam ante accep-
tum illius consensum abolutâ: quocircà penè amplius non
audebat nisi per teperentem quamdam repugnantiam obſistere, quan-
ta satis effet vt ipse dici posset obſistere.

*Litteræ Le-
gar. & Acta
memorata.*

*k In A&is
Arcis Bliz,
in volume
signato litte-
rā A, quod
spectat ad
tempus Con-
cilij Bononiæ
translati.*

Cuncta diei noctisque momenta tum à Præsidibus ⁱ tum à Patri-
bus selectis insumebantur ad formanda Decreta, quò temporis angustias, rerumque vastitatem infatigabili diligentia superarent. Nec parum contulit, ad sancienda dogmata quæ supererant, adhibi-
bitum aliquot annos studium ^k Bononiæ, dum illic extabat Syno-
dus translata. Tunc enim habitæ sunt assiduæ & accuratissimæ dis-
putationes de cunctis articulis nondum definitis: & summæ anim-
aduersionum ac sententiarum de ijs singulis in Acta relatæ sunt.
Quamobrem id, quod ex norma huiusmodi virorum & appara-
tus tam solertis conficiebatur, revera nec indiligens dici poterat,
nec improvisum; quemadmodum his nominibus non appellatur
magnarum litiū decisio, quæ in grauissimis tribunalibus habe-
tur vnius diei studio, sed innixo commentarijs, ab egregijs iuris-
peritis plurium mensum spatio elaboratis.

*1 Acta Arcis
Bliz & Pa-
leotti 2. De-
cemb. 1563.
& litteræ la-
densis ea-
dem die.*

Eapropter Legati ad generalem cœtum postridie ^l coactum de-
tulerunt quidquid spectabat tum ad dogmata Purgatorij, Imag-
num, Reliquiarum, Invocationis Sanctorum, tum etiam ad leges
Disciplinæ. De Indulgencij paratum non habebatur Decretum,
adeoque in peculiari cœtu pridie congregato statutum fuerat vt
illud

1563.

illud omittetur, tametsi compluribus id ægrè ferentibus, ac præsertim Cæsarianis; qui tamen eo carere malebant, nisi posset alter euitari Gallorum discessus ante Concilij exitum, quod longè deterius existimabant. Moronus breui sed efficaci sermone studuit illius festinationis necessitatem in animis imprimere: eos rogauit, vt non nisi Deum præ oculis haberent, vt meminissent, Synodum esse liberam. & adiecit: *Vtinam qui nos conturbant* (vt ait sanctus Paulus) *non quidem exciderentur, sed conuerterentur.*

10 Decreta de dogmatibus excepta fuerunt; etiamsi Decretum de Purgatorio videretur quibusdam tenue, ac parum dignum Concilio. Sed respondebat, In cunctis ingentibus fabricis aliquid minus perfectum reperiri, & quod vitarentur grauia mala, ex mora impendentia, quamcumque prætermissionem alicuius lentæ solertiae laudabilem, nedum excusabilem reddi.

11 In Disciplinæ sanctionibus mirum fuit, eam quæ spectabat ad immunitatem Capitulorum, argumentum anteà tantæ contentio-
nis, summâ concordiâ fuisse receptam. Lotharingus petiit, atque obtinuit, vt concederetur Episcopis facultas procedendi in Canonicos concubinarios, etiamsi eorum Collegia essent immunia ex fundationis titulo. De Regularium emendatione petiit, impetravit, que, ut mentio fieret diserta, & per honorificam formam, Monasterij Cluniacensis, ob egrias illius prærogatiwas.

12 Sermo dein habitus est ^m de finiendo Concilio in Sessione futura. Primus Legatorum dixit, eam valde prolixam laboriosamque fore; sed necesse esse, Synodum absolui propter causas, quibus grauiores iam vsque ab initio Ecclesiæ no*n*i acciderant. De illius conservazione aut peruersione agi: aliquid imminere, quod si contingeret, postremâ lineâ nondum operi ductâ, in causa foret, vt cuncti præteriti labores ac Decreta in irritum reciderent, nec ea nationes reciperen. Adiecit, Nonni*s* tria superesse consilia, suspendere, dissoluere, concludere: duo priora videri æquè inhonesta ac periculosa, ne monstrum aliquod gigneretur, hoc est peculiare Nationum Concilium: in solo tertio partum nobilem simul & conducibilem posse obtineri. Deum precarentur pro salute Pontificis, qui tamquam filios ipsos amabat, nec quidquam ardentius quam exitum Synodi cupiebat. Cum illi maior Angelorum custodia quam alij cuilibet assisteret, credendum esse, Pontificis mentem maiori perfundi luce ad cognoscendum, eiusque animum magis impelli ad optandum id quod optimum esset. In eamdem voluntatem conuenire Principum Oratores, sed auctoritatem in ipsis Patribus sitam esse.

^m Acta Acta
Ælia.

1563. esse. Vbi illis placeret, illud Legatos esse comprobaturos; sin minus, à Patribus, non à Legatis reddendam esse rationem de malis quæ sequerentur.

¹³ Litterę Legat. ad Borm. 2. Decemb. & suis in Actis Salmanticensis, & in litteris memoratis Iadrensis.

Lunensis è sella consurgens, Legatos adiit, schedulam manu præferens, cui comperio nomen placidum *petitionis* ab alijs fuisse datum, ab alijs acerbūm *contestationis*. Præsides hominem dehortati sunt, ne huiusmodi scintillam iniiceret eo tempore, quo tantus aderat fomes ad ignem corripiendum, & Christianam Rēpublicam labefactandam. Ille verò haud difficulter se retrahi permisit, vt qui non sponte ad id motus fuerat, sed vt gratificaretur quibusdam suorum Præsulūm, qui illum quasi ad officium suo muneri debitum incitabant. Ceterū cùm ipse peculiaria iussa ad id peragendum non haberet, illud attentare non poterat sine metu, ne meritò despiceretur à Synodo tamquam vanum, & à Rege tamquam temerarium improbaretur. E conuerso Oratores Cæsarii, Lusitaniz, Sabauidæ ac Florentiæ, sanxerant vt edicerent, nisi Concilium finiretur, se contestaturos, & abitueros. Quin Cæsariani ad Legatorum sedes accedentes, soli diu sermonem prius habuerunt, & posteà Lunensi accito. Denique sicut optimates in litigijs cùm cedunt, id per honorificam concordiæ speciem agere student, hoc illi concessum est, ne finis Concilij in eo conuentu decerneretur, sed in diem posterum Sessio indiceretur, solumque generatim sermo fieret, in ea de Synodi fine agendum esse, pro quo simul ac pro incolumitate Pontificis cuncti eâ nocte preces funderent.

Conclusionis decreto vnâ voce cuncti cum laude consenserant, ¹⁴ quatuordecim exceptis, vnde Hispalis, & tribus Italii. Propositum non fuerat à Legato, vt vnicō die Sessio conficeretur, sed duobus continuis, cùm plurima Decreta superessent firmanda, quibus vnâ cum reliquis functionibus dies vnicus satis non erat; præsertim quia vnum ex Decretis complurium dierum spatium postulabat, illud nimirum, quo statutum fuerat vt in Sessione Decreta omnia, Paulo & Iulio sedentibus edita, legerentur. Rei siquidem absoluendæ celeritas locum non dedit antecedenti Lotharingi voto, vt in Conuentu post Sessionem recitarentur. Eademque festinatio suscepsum anteà consilium abrūpit petendæ, absolutis omnibus Decretis, confirmationis disertæ à Pontifice, ibique præstolandi redditum tabellarij, qui eam deferret antequam Synodus clauderetur, ac Patres dimitterentur. Quare huiusc rei vice statutum fuit, vt decerneretur, eam confirmationem à Legatis posteà Concilij nomine petendam esse.

Ita rerum ex improviso accidentium frequentia efficit, ut negotijs parum prospictrientia maturitatis, nisi illi celeritas, prudenter comes, adsit, quæ consilijs præconceptis nouerit alia impromissa subrogare. Sed hæc ipsa promptior celeritas, mentis sèpè assidua, patientisque præmeditationis fructus est.

1563.

C A P V T V.

Nouii nuntij de meliori Pontificis statu. Decreta composita.

Sessio vigeſimaquinta. Que continentur in Decretis de Purgatorio, de Imaginibus, de Reliquijs, & de Invocatione Sanctorum; & de primis quatuordecim articulis super Regulibus.

MOrbus Pontificis ex illis fuit, qui magis terrent quam nocent: iam enim ex eo conualuerat. Sed metuens ipse, ne rumor desperatae salutis suæ mali aliquid in Synodo gigneret, cui malo sufficientem medelam postea morbi cœfatio afferre non posset, per celerimum cursorem valetudinem confirmatam Legatis adeò sollicitè nuntiauit^a, ut eius notitia peruenierit ac vulgata fuerit quintâ noctis horâ, quæ Sessionem indictam præcedebat. Non tamen complures defuere, sicut liquet ex Actis Salmanticensis, qui existimauerint, hunc morbum Pontificis simulatam quasi scenam fuisse, quod metus turbarum alas adderet Synodo: quod adeò aduersabatur rectæ rationi politicæ, & evidentia, quæ communiter super hoc Romæ habebatur, ut ne Suavis quidem dubitationem præ se tulerit. Sed hinc palam fit, & quam modica fides habenda sit sinistris narrationibus de Principibus, quæ in commentarijs supersunt, & quam intutum sit historiam conscribere, si res gesta in unico libro habeatur. Etenim ut altero hominis sensu, perinde altero scriptoris textu opus est, ad confirmandum aut corrigendum id quod alter refert. Quin ex opposto tam sedulò curauit Pontifex ut euansceret diffusa morbi sui opinio, eo studio quo Principes vñâ delecti ut solent in eo, tunc præsentibus etiam conditionibus aucto, ut voluerit non modò alterâ statim epistolâ ea de re certiore facere præter Legatos ipsum Lotharingum^b, per opportunitatem quâ eius epistolæ respondebat; sed illuc quasi testem adducere appendicem non breuem suâ manu exaratum, ubi sibi ipsi blandiens, affirmabat, tam bene se conualuisse ex præterito morbo, ut nunquam se maius habuerit; simulque

^a Littere
Borrom. ad
Legatos, &
Gallijad
Mororum
29. Nove-
bris 1563.

Pars III.

L 1111

illum

^b Littere P. G.
tis. ad Loth-
aringum 30.
Nove-bris,
missis 1. De-
cembris

1563.

illum hortabatur, ut in Patribus suspicionem abstergeret, à Cardinali significatam, quod ipse aut confirmatus non esset Synodus, aut solum post diutinam moram. Fructuosam à se Synodus experitam fuisse; at verò sine sua confirmatione non infructuosam modò, sed perniciosa evasuram: vbi Synodus eam à se peteret, quod ab ea factum iri nuntiabatur, parato se animo esse ad eam exemplò per cursummittendam.

^e Litteræ Pō
tificis ad Le-
gatos 1. De-
cembbris
1563.

Exemplar huius epistolæ deferendum ad Legatos per eumdem tabellarium curauit; & alteram ^e ad eos scripsit, in qua consimili bus verbis & suo chirographo idem affirmabat de sua bona valetudine. Ceterum immensam præ se gerebat voluptatem ob factam sibi spem proximi exitus, per litteras ab illis octo ante dies ad se scriptas. Monebat, quam graue periculum immineret, ne Synodo statim non absoluta Oratores ac Præsules Germaniæ & Galliæ discederent, vnde plurimum auctoritatis ac dignitatis illi subtraheretur. Idcirco eos extimulabat, vt curarent, ne vnicam quidem horam præscriptum Sessioni tempus prorräheterent, quin ut potius coardarent. Quod si tam breui spatio confici non potuissent ea omnia quæ habebant in animo Legati, veluti de Imaginibus, de Purgatorio, de correctione Regularium, ac de similibus, consilium dabat, vt Patres illa reponerent in sanctionibus aliarum Synodorum, & in Constitutionibus antiquis; cum sibi maius Dei obsequium, & Christianæ Reipublicæ bonum videbatur, si ea concluderentur, quæ absolvi possent assistentibus Oratoribus, quæm alia quæcumque ultra hæc, è luce deficiente, adeoque velut in Conclilio eclipsim patiente. Denique illis certò pollicebatur promptum in se animum ad Synodum confirmandam, eamdemque corroborandam, atque in opus deducendam, itidem ac in ea conuocanda, continuanda & complenda ardenter operam dederat.

Quamquam hi nuntij de recuperata Pontificis valetudine non modicâ sollicitudine Legitos leuarent; gnari tamen, huiusmodi repentina & improuisa ægritudinum leuamenta non raro fallere, ex hac pariter ratione nihil parcentes sollicitudini, ad exitum enitebantur; cuius causâ usque ad septimam noctis horam laboratum est in componendis disciplinæ Decretis, ita ut varij obices, tum à Patribus tum ab Oratoribus inieeti, amouerentur: quod negotium tam nodosum experti sunt, ut interdum de successu desperarent. Delecti fuerant ad ea confienda Simonetta, Verallius, Castanea, Courruia, Facchinetus, Bonellus, & Paleottus. Tandem, pro eo quod accidit, cum utraque partium, aut certè altera concordiz cripida

pida est, & cum sequestri peritiae ac solertia plurimum ingest, 1563.
eventus spem superauit.

4 Manè ad Sessionem ventum est: solemniter litauit Zambeccarus Antistes Sulmonensis: oravit latinè, & multo cum lepore, sicut alias, Hieronymus Ragazzonus Venetus, Episcopus Nazianzi, & adiutor Salaminæ, qui postea Bergomensi Ecclesiæ admotus fuit, Nuntiusque in Galliam missus, & obiit Romæ, dum Clementis VIII iussu Regulares inuisebat. Postea qui celebrarat, è suggestu clarâ voce Decreta de dogmatibus in hanc sententiam recitauit:

Cum Catholica Ecclesia, spiritu sancto edocta, ex sacris Litteris, & antiqua Patrum traditione, in sacris Concilijs, & nouissime in hac Oecumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasq; ibi detentas, fidelium suffragijs, potissimum vero acceptabili Altaris sacrificio iuuari; præcipit sancta Synodus Episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, à sanctis Patribus & sacris Concilijs traditam, à Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique predicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiores ac subtiliores quæstiones, quaq; ad edificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla sit pietatis accessio, à popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, euulgari ac tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quamdam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tamquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, Orationes, Eleemosyna, aliaq; pietatis opera, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri consueverat, secundum Ecclesiæ instituta pie & deuotè fiant; & quæ pro illis ex testatorum fundationibus, vel aliâ ratione debentur, non perfunctiorie, sed à sacerdotibus, & Ecclesia ministris, & alijs, qui hoc præstare tenentur, diligenter & accurate persoluantur.

Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & ceteris, docendi munus curamq; sustinentibus, ut, iuxta Catholica & Apostolica Ecclesiæ usum, à primeis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq; Patrum confessionem, & sacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum intercessione, Inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imaginum usu, fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos, unâ cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse suppliciter eos inuocare; & ob beneficia impetranda à Deo per filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, qui solus noster Redemptor & Salvator est, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere: illos vero, qui negant, Sanctos, aeternâ felicitate in caelo fruentes, inuocandos esse; aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare; vel eorum, ut pro nobis

1563. etiam singulis orent, invocationem esse idolatriam; vel pugnare cum verbo Dei; aduersariq; honori unius mediatoris Dei & hominum Iesu Christi; vel stultum esse, in Calo regnantibus voce vel mente supplicare; impie sentire. Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viuentium sancta corpora, qua viua membra fuerunt Christi, & templum Spiritus sancti, ab ipso ad aeternam vitam suscitanda & glorificanda, à fidelibus veneranda esse; per quæ multa beneficia à Deo hominibus praestantur: ita ut affirmantes, Sanctorum reliquijs venerationem atque honorem non deberi; veleas, aliaq; sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari; atque eorum opis impetrande causâ Sanctorum memorias frustrâ frequentari; omnino damnandos esse, prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damna Ecclesia. Imagines porro Christi, Deiparae Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis praesertim habendas & retinendas, eisq; debitum honorem & venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in ys diuinitas, vel virtus, propter quam sint colenda; vel quod ab eis sit aliquid pertendum; vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, velut olim siebat à Gentibus, qua in idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, que illæ representant: ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus; & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, praesertim verò secunda Synodi Nicena Decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.

Illud verò diligenter doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostræ redēptionis, picturis vel alijs similitudinibus expressas, erudiri & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assidue recolendis: tam vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi; non solum quia admonetur populus beneficiorum & munerum, qua à Christo sibi collata sunt; sed etiam quia Dei per Sanctos miracula & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur: ut pro ys Deo gratias agant, ad Sanctorumq; imitationem vitam moreq; suos componant; excitenturq; ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit, aut senserit; anathema sit. In has autem sanctas & salutares obseruationes si qui abusus irrepserint, eos prorsus aboleri sancta Synodus vehementer cupit; ita ut nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem prabentes, statuantur. Quod si aliquando historias & narrationes sacra Scriptura, cùm id indocta plebi expediet, exprimi & figurari contigerit; doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspicere, vel coloribus aut figuris exprimi posse. Omnis porro supersticio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & imaginum sacro usu tollatur; omnis turpis quæsus

1563.

stus eliminetur; omnis denique lascivia vitetur, ita ut proeaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur; & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad commissiones atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur. Postremo, tanta circa hac diligentia & cura ab Episcopis adhibetur, ut nihil inordinatum, aut præpostere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilq; in honestum appareat, cum domum Dei deceat sanctitudo. Hec ut fidelius obseruentur, statuit sancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse noua miracula, nec nouas Reliquias recipendas, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo. Qui simul atque de ijs aliquid compertum habuerit, adhibitus in consilium Theologis, & alijs p̄ys viris, ea faciat, que veritati & pietati consentanea iudicauerit. Quod si aliquis dubius aut difficilis abusus sit extirpandus; vel omnino aliqua de ijs rebus gravior questio incidat: Episcopus, antequam controversiam dirimat, Metropolitani, & comprouincialium Episcoporum in Concilio provinciali sententiam expectet; ita tamen, ut nihil, inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, nouum, aut in Ecclesia hactenus inuisitatum decerasatur.

5 De his rebus propositis, Montis Marani Episcopus dixit: Sibi non licuisse ob temporis penuriam certum iudicium stabilire; proinde in Pontifice ac Sede Apostolica eas reponere. Guadixensis Decretorum veritatem comprobauit, præcipitem celeritatem improbauit. Reliqui omnes responderunt per merum verbum, Placet.

Deinde lecti sunt Canones tum ad peculiarem Regularium, tum ad vniuersalem cunctorum disciplinam spectantes. Piores ad vi-

ginti duos redacti sunt, ijs etiam comprehensis, qui ad solas Sanctimoniales attinent, & erant huiusmodi.

I. Quoniam non ignorat sancta Synodus, quantum ex Monasterijs p̄d institutis, & recte administratis, in Ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur; necessarium esse censuit, quo facilius ac maturius, ubi collapsa est, vetus & regularis disciplina instauretur, & constantius, ubi conseruata est, perseveret, præcipere, prout hoc Decreto præcipit, ut omnes Regulares, tam viri quam mulieres, ad Regule, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant & componant; atque in primis quæ ad sua professionis perfectionem, ut obedientia, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicuius Regule & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respectuè essentiam, nec non ad communem vitam, victim & vestitum conseruanda pertinentia fideliter obseruent. Omnisq; cura & diligentia à superioribus adhibetur,

1563.

tamen Capitulis generalibus & provincialibus, quam in eorum visitationibus, que suis temporibus facere non pratermittant, ut ab illis non recedatur: cum compertum sit, ab eis non posse ea, que ad substantiam Regularis vite pertinent, relaxari: si enim illa, qua bases sunt & fundamenta totius Regularis disciplina, exactè non fuerint conservata, totum corruat edificium necesse est.

II. Nemini igitur Regularium, tam virorum quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine conuentus, possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori eradantur, conuentuq[ue] incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usum fructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem honorum, Monasteriorum, seu Conventuum ad solos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat. Mobiliū vero usum ita Superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam prof. si sunt, conueniat; nihilq[ue] superflui in ea sit; nihil etiam quod sit necessarium eis deneretur. Quod si quis alterius quidquam tenere deprehensus aut coniunctus fuerit, is biennio actiuâ & passiuâ voce priuatus sit; atque etiam iuxta sue Regule & Ordinis constitutiones puniatur.

III. Concedit sancta Synodus omnibus Monasterijs, & domibus, tam virorum quam mulierum, & mendicantium, exceptis domibus fratrum sancti Francisci, Capucinorum, & eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex predictis, quibus auctoritate Apostolicâ similia bona possidere permisum erat, eis spoliata sint; eadem omnia illis restituenda esse decernit. In predictis autem Monasterijs, & domibus, tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, istantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex redditibus proprijs monasteriorum, vel ex consuetis elemosynis commode posse sustentari: nec de cetero similia loca erigantur sine Episcopi, in cuius diæcesi exigenda sunt, licentia prius obtenta.

IV. Prohibet sancta Synodus, ne quis Regularis sine sui Superioris licentia, predicationis, vel lectionis, aut cuiusvis p[ro]p[ri]e operis praetextu, subyiciat se obsequio alicuius Prelati, Principis, vel Vniuersitatis, vel Communitas, aut alterius cuiuscumque persona, seu loci; neque ei aliquod privilegium, aut facultas, ab alijs super eis obtenta, suffragetur. Quod si contra fecerit, tamquam inobediens arbitrio Superioris puniatur. Nec liceat Regularibus

bus à suis conuentibus recedere , etiam pretextu ad Superiores suos acceden-
di ; nisi ab eisdeme missi aut vocati fuerint . Qui verò sine predicto man-
dato , in scriptis obtento , repertus fuerit ; ab Ordinarys locorum tamquam
desertor sui instituti puniatur . Illi autem , qui studiorum causâ ad Vniuersi-
tates mittuntur , in conuentibus rite tenuo habent : alioquin ab Ordinarys
contra eos procedatur .

V. Bonifacij Octau Constitutionem , qua incipit , Periculo , renouans san-
cta Synodus , vniuersis Episcopis sub obtestatione diuini iudicij , & inter-
minatione maledictionis aeterna , precipit , ut in omnibus monasterijs sibi
subiectis , ordinaria , in alijs vero Sedis Apostolice auctoritate , clausuram
Sanctimonialium , ubi violata fuerit , diligenter restitu ; & ubi iniuolata
est , conseruari maxime procurent ; inobedientes , atque contradictores per
censuras Ecclesiasticas , aliasj pœnas , quacumque appellatione postposita ,
compescentes , inuocato etiam ad hoc , si opus fuerit , auxilio brachij secula-
ris . Quod auxilium ut prebeatur , omnes Christianos Principes hortatur
sancta Synodus , & sub excommunicationis pœna , ipso facto incurrienda ,
omnibus Magistratibus secularibus iniungit . Nemini autem Sanctimonialium
liceat post professionem exire à Monasterio , etiam ad breve tempus , qua-
cumque pretextu , nisi ex aliqua legitima causa , ab Episcopo approbanda:
indultis quibuscumque , & priuilegijs non obstantibus . Ingredi autem in-
tra septa monasterij nemini liceat , cuiuscumque generis , aut conditionis ,
sexus , vel etatis fuerit , sine Episcopi , vel Superioris licentia , in scriptis
obtenta ; sub excommunicationis pœna , ipso facto incurrienda . Dare autem
tantum Episcopis vel Superior licentiam debet in casibus necessarijs ; ne-
que alijs ullo modo posse , etiam vigore cuiuscumque facultatis , vel indul-
ti , haec tenus conceſſi , vel in posterum concedendi . Et quia monasteria San-
ctimonialium , extra mœnia urbis vel appidi constituta , malorum homi-
num preda , & alijs facinoribus , sine ulla sapè custodia , sunt exposita ;
current Episcopi , & alijs Superioribus , si ita videbitur expedire , ut Sancti-
moniales ex ijs ad noua vel antiqua monasteria intra vribes vel oppida
frequentiia reducantur , inuocato etiam auxilio , si opus fuerit , brachij se-
cularis . Impedientes vero , vel non obedientes , per censuras Ecclesiasticas
parere compellant .

V.I. In electione Superiorum quorumcumque , Abbarum temporalium ,
& aliorum Officialium , ac Generalium , & Abbatissarum , atque aliarum
Præpositorum , quò omnia recte & sine ulla fraude fiant , in primis sancta
Synodus districte precipit , omnes supradictos eligi debere per vota secreta ,
ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur . Nec in po-
sterum liceat , Provinciales , aut Abbates , Priores , aut alios quoscumque Ti-
tulares , ad effectum electionis facienda constituere ; aut voces & suffragia
absen-

1563.

absentium supplere. Si vero contra huius Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; & is, qui ad hunc effectum se in Provincialem, Abbatem, aut Priorum creari permiserit; deinceps ad omnia officia, in religione obtinenda, inhabilis existat; facultatesque saper his concessae, eo ipso abrogata censeantur; & si in posterum alia concedantur, tamquam surreptitia habeantur.

VII. Abbatissa, & Priorissa, & quocumque alio nomine Praefecta vel Preposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & que octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem Monasterio, ex alio eiusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommode Superiori, qui electioni praest, videatur; ex ijs, que in eodem monasterio annum trigesimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem recte vixerint, Episcopo, vel alio Superiore consentiente, eligatur. Duobus vero monasteriis nulla preficiatur. Et si quia duo vel plura quocumque modo obtinet, cogatur, uno excepto, intra sex menses cetera resignare. Post id vero tempus, nisi resignauerit, omnia ipso iure videntur. Is vero qui electioni praest, Episcopus, sine aliis Superior, claustra monasterii non ingrediatur; sed ante cancellorum fencellam vota singularum audiat, vel accipiat. In reliquis seruencis singularium Ordinum vel monasteriorum constitutiones.

VIII. Monasteria omnia, que generalibus Capitulis auct Episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares Visitatores, sed sub immediata Sedi Apostolica protectione ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum a fine presentis Concilii, & deinde quolibet triennio, scilicet in congregaciones redigere, iuxta formam Constitutionis Innocentii III. in Concilio generali, que incipit, In singulis: ibi, certas regulares personas deparetur, que de modo & ordine, de predictis congregationibus erigendis, ac statutis in eis exequendis deliberent & statuant. Quod si in his negligentes fuerint, liceat Metropolitano, in cuius provincia predicta monasteria sunt, tamquam Sedi Apostolica delegato, eos pro predictis causis connoscere. Quod si infra limites unius provinciae non sit sufficiens talium monasteriorum numerus ad erigendam congregationem, posint duarum vel trium provinciarum Monasteria unam facere congregationem. Ipsi autem congregationibus constitutis, illarum generalia Capitula, & ab illis electi Praesides vel Visitatores eamdem habeant autoritatem in sua congregationis monasteriis, ac regulares in eis commorantes, quam alijs Praesides ac Visitatores in ecclesiis habent Ordinibus: teneanturque sua congregationis monasteria frequenter visitare, & illorum reformatione incumbere; & ea observare, que in sacris Canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta. Quod si etiam Metropolitano instant, predicta exequi non curaverint, Episcopis, in quorum

quorum diaecesis loca predicta sita sunt, tamquam Sedi Apostolica delegatis, subdantur.

1563.

IX. Monasteria Sanctimonialium, sanctae Sedi Apostolica immediatè subiecta, etiam sub nomine Capitulorum sancti Petri, vel sancti Ioannis, vel alias quomodocumque nuncupentur, ab Episcopis, tamquam dictæ Sedi delegatis, gubernentur, non obstantibus quibuscumque. Qua verò à deputatis in Capitulis generalibus, vel ab alijs Regularibus reguntur, sub eorum cura & custodia relinquuntur.

X. Attendant diligenter Episcopi, & ceteri Superiores monasteriorum Sanctimonialium, ut in constitutionibus earam admoneantur Sanctimoniales, ut saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant; & sacro sanctam Eucharistiam suscipiant; ut eo se salutari præsidio missant ad omnes oppugnations demonis fortiter superandas. Prater ordinarium an-
sem confessorem alius extraordinarius ab Episcopo, & alijs Superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat. Quod verò sanctissimum Christi corpus intra chorum vel septa monasterij, & non in publica Ecclesia conseruetur, prohibet sancta Synodus: non obstante quo-
cumque indulto, aut priuilegio.

XI. In monasterijs seu domibus virorum seu mulierum, quibus im-
minet animarum cura personarum secularium, prater eas qua sunt de illo-
rum monasteriorum seu locorum familia, persona tam regulares quam
seculares, huiusmodi curam exercentes, subsint immediate in ijs que ad
dictam curam & Sacramentorum administrationem pertinent iurisdictioni-
ni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius diaecesi sunt sita. Nec ibi
aliqui, etiam ad nutum amouibiles, deputentur, nisi de eiusdem consensu, ac
prævio examine, per eum aut eius Vicarium faciendo; excepto monasterio
Cluniacensi, cum suis limitibus, & exceptis etiam ijs monasterijs seu locis,
in quibus Abbates Generales, aut Capita Ordinum sedem ordinariam prin-
cipalem habent, atque alijs monasterijs seu domibus, in quibus Abbates, aut
alijs Regularium Superiores iurisdictionem Episcopalem & temporalem in
Parochos & parochianos exercent: salvo tamen eorum Episcoporum iure,
qui maiorem in predicta loca vel personas iurisdictionem exercent.

XII. Censura, & interdicta, nedum à Sede Apostolica emanata, sed
etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Episcopo, à Regularibus in eo-
rum Ecclesiis publicentur, atque seruentur. Dies etiam festi, quos in diaecesi
sua seruandos idem Episcopus præcepere, ab exemplis omnibus, etiam Re-
gularibus, seruentur.

XIII. Controversias omnes de precedentia, qua perspè cum scandalo
orientur inter Ecclesiasticas personas, tam seculares quam regulares, cùm
in Procesionibus publicis, sum in ijs, que fiunt in tumulandis defunctorum

Pars III. corpori-

1563. corporibus, & in deferenda umbella, & alijs similibas, Episcopus, amotâ omni appellatione, & non obstantibus quibuscumque, componat. Exempti autem omnes, tam clerici seculares quam regulares, quicumque, etiam monachi, ad publicas Processiones vocati, accedere compellantur, ijs tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt.

XIV. Regularis, non subditus Episcopo, qui intra claustra monasterij degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo scandalo sit; Episcopo instantे, à suo Superiore intra tempus, ab Episcopo presigendum, severè puniatur; ac de punitione Episcopum certiores faciat: sin minus, à suo Superiore officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniri posset.

Tametsi facilius videatur, supplicio quempiam affici quam præmio, cum alterum sèpè cum lucro, alterum cum dispendio præfetur; tamen plura sunt reuerà delicta quæ non puniuntur, quam promerita quæ præmio carent: siquidem supplicium à delinquente vitatur, & à iudice non sine contentione, odio ac periculo exercetur; præmium à merente flagitur, & à superiore conceditur sine contentionis labore, cum adeptione benevolentiaz, & cum spe gratificationis.

C A P V T VI.

Alia octo de disciplina Regularium capita. Consilium, ut annus decimus, Iauus, exigeretur tamquam necessarius ad professionem, cur mutatum. Manifestum. Suavis mendacium de exceptione Societatis Iesu in capite decimosexto habita. Patrum sententia in Sessione de viginti duobus capitibus recitatis.

XV. **S**Vbsequebantur Canones: In quacumque Religione, tam vi-
rorum quam mulierum, professio non fiat ante decimumsextum annum expletum; nec qui minore tempore, quam per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem ante à facta, sit nulla, nullamq; inducat obligationem ad alicuius Regula, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut ad alios quoscumque effectus.

XVI. Nulla quoque renuntiatio aut obligatio ante à facta, etiam cum iuramento, vel in favorem cuiuscumque cause pia, valeat, nisi cum licentia Episcopi, siue eius Vicarij fiat, intra duos menses proximos ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secutâ professione: aliter vero facta, etiamsi cum huius favoris expressa renuntiacione, etiam iurata, sit irrita, & nullius effectus. Finito tempore nouiciatus,

Superio-

Superiores, nouitios, quos habiles inuenient, ad profitendum admittant, 1563.
 aut è monasterio eos eyciant. Per h.ec tamen sancta Synodus non intendit
 aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis Iesu,
 iuxta pium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Do-
 mino & eius Ecclesia inseruire posint. Sed neque ante professionem, exce-
 pto viciu & vestitu, nouitij vel nouitiae illius temporis, quo in probatio-
 ne est, quocunque praetextu, à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus,
 eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne hac occasione disce-
 dere nequeat, quod totam vel maiorem partem substantia sua monasterium
 possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare posit. Quin potius precipit
 sancta Synodus sub anathematis pena dantibus & recipientibus, ne hoc
 ullo modo fiat; & ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, qua
 sua erant. Quod ut rectè fiat, Episcopus etiam per censuras Ecclesiasticas,
 si opus fuerit, compellat.

a Acta Pa-
leotti die 23.
& 24. No-
vembbris

1563.

² Duo sunt, quæ me detinent in his duobus capitibus; alterum ad narrationem spectans, alterum ad confutationem. Primum est, fuisse paratum^a Canonem, quo statuebatur, fas non esse regularem professionem emitte ante annum decimumoctauum. Sed Archiepiscopus Pragensis, vir claustris peritus, præualidè dehortatus est Patres ab eo consilio, affirmans, deteriorem fructum reddi plerumque in cœnobis ab ijs, qui à teneris annis illic sati non fuerint, adeoque adhuc illæsi à vitijs laxioris libertatis: satius esse, sancire, vt probationis tempus ad duos annos produceretur; ita tamen, vt fas esset professionem emitte anno decimosexto. Aliud incommodum anteà perpenderat Archiepiscopus Granatensis: Cùm fas esset puellæ anno duodecimo nubere, si posteà ante matrimonium consummatum vellet religiosam vitam profiteri, opus futurum viro sex annos cælibem vitam agere, & aliam vxorem non ducere; cùm huiusmodi coniugium non nisi per professionem dissolui possit. Quare tum illis tum alijs probabatur, ne quid in eo ius commune variaretur: & argumentum deducebant à coniugio corporum ad sacrum coniugium animorum. Sed tandem in temperamentum, quod diximus, coquentum est, cùm censeretur, ante annum decimumsextum ægre pernosci posse difficultates, quibus se subiicit perpetuò vita regularis. Si verò religiosus habitus anno decimoquinto suscipiatur, teneram adhuc ac puram ætatem esse, vt per regularem educationem rectè formetur.

³ Alterum, ad quod refellendum hic sistor, est fabula Suavis, qui sic scribit: *Ex cogitatum fuit hoc consilium, ut religiosus moderator, ab soluto probationis anno, adstringeretur ad nouitium dimittendum, aut*

M m m m m 2

admit-

1563. *admittendum ad professionem, idq; additum est capiti decimo sexto tamquam in loco congruente. Lainius Praes generatis decretum tamquam necessarium summoperè commendauit; sed petyt, ut sua Societas exciperetur, causatus, aliam esse huius conditionem à ceteris Regularium Ordinibus: in illis & veterissimâ consuetudine, & Sedis Apostolica comprobatione locum esse profesiōni tacita, que in ipsorum Societate prohibetur. Offensionis causam, quod populus alios cernat in seculari ueste, postquam diu religiosam gesserint, hic cessare, propterea quod habitus Iesuitarum à seculari non distinguitur. Obtineri quoque à sua Societate confirmationem Sedis Apostolicae, ut liceat Superiori ad professionem post longum tempus admittere, quod nulli ex Regularibus umquam concessum est. Cuncti in eius gratiam assenserunt exceptioni; in qua dictanda Lainius contendit, regulas latini sermonis poscere, ut numero plurali diceretur: Per hac autem sancta Synodus non intendit aliquid mutare in Iesuitarum instituto, &c. Et animaduersum non est, illum loquendi modum referri posse tum ad facultatem admittendi aut dimittendi nouitios post annum, tum ad ea omnia qua capite decimo sexto continentur; & etiam referri posse ad omnia, sexdecim illis capitibus contenta. Sed Lainius nauiter usus est modicâ aliorum attentione, iecitque fundamentum, in quo Iesuita posteri extruere possent eam singularitatem, qua in eorum Societate conspicitur.*

Visque adeò intemperantia vituperandi, vituperatorem ipsum non modò vituperatione, sed irrisione dignum reddit! Quonam umquam tempore Societas Iesu, huius exceptionis titulo, arrogauit sibi ius non subiacendi sanctionibus quindecim Canonum præcedentium? Si fortè id in animum homini cuiquam inciderit, sine dubio numquam comperietur, fuisse ab ea reuocatum in controversiam, aut tentatum. Quod autem spectat ad caput decimum-sextum, in iudicium criminis vocemus, & infamia puniamus, si mereatur, palmarem fraudem, per quam Lainius à Suaui describitur deceptor Synodi, dum vi particulæ *hac*, numero plurium expressæ, familiam suam subduxit non solùm sanctioni proximè præcedentium verborum, sed omnium plane antecedentium: & quod rectius acta cause confiantur, expendamus quæso, quænam illa sint, quæ capite illo decimo sexto continentur. Ea sunt: Nulla obligatio aut renuntiatio ante professionem facta valeat, nisi fiat intra postremos duos menses, & cum Episcopi licentia; & effectum illæ non sortiantur, nisi professione subsecutæ. Hoc igitur fuit id, quod ex dicto Suavis Lainium impulit ad Concilium decipiendum. Ingens profecto emolummentum ex eo lucratur Societas, quod in ipsa id locum non habeat! Si huiusmodi renuntiationes, prius firmatæ

ab

ab eius religiosis, efficaciam carerent, liceret illis dono dare Societatis magnam vim rei familiaris, quae ipsis integra remaneret usque ad postremos duos menses; cum amore obstricti ob diuturnam consuetudinem cum religiosa familia, & soluti, ob diuturnam absentiam, amore paternae familie, hanc plerumque illi posthaberent per ultimam voluntatem, cui proxime successurus est mundanæ vitæ finis: contrâ verò, cum ijdem nunc bona sua relinquant, viuentibus adhuc in ipsis sanguinis affectionibus, ferè semper aut ea omnia, aut potiora patrimonij ibi relinquunt, ubi plurimum animi retinent. Hoc igitur emolumenntum est, cuius cupiditas potuit Lainium alli-
cere ad eam fraudem, quam illi Suavis appingit. Verum quid prodest venari chimeras ad reperiendam rei gestæ causam, quam ille solum non adspicit, qui sibi studiosè palpebras consuit? Nimium enimuerò patet necessitas apponendi particulam, *hac*, & non, *hoc*, atque amouendi à Societate non minus primam quam secundam sanctionem capit is decimi sexti, cum posterior auferri non posset, quin prior dissentanea esset, & obseruari nequiret. Euidens probatio in promptu est: Si concessâ Societati immunitate à secunda, illæsus eidem relinquitur usus instituti sui de professionibus; igitur ipsi conceditur ut quamplurimi numquam professi sint, reliqui verò post multorum annorum numerum. Quonam igitur pacto poterant irritæ reddi renuntiationes obligationesque horum omnium Religiosorum, ijs exceptis quæ intra duos menses ante professionem conficerentur, prout in priori capitulo illius parte statuit Concilium? In primis grauissimo fuisse detimento eorum familijs extra religionem, quibus non nisi pauci Religiosi, & post diuturnum tempus, subuenire potuissent, parte ipsorum propriâ illis relictâ; quæ utilitas ex præcipuis est inter ceteras, quas capit Respublica, non solum ob æternam, sed etiam ob ciuilem felicitatem, ab Ordinibus Regularium vniuersè. Præterea nullâ ratione connecti poterat huiusmodi lex cum propria Societatis institutione, ad ipsius vota profesionesque spectante. Etenim ubi nihil valerent in hominibus Societatis haec renuntiationes, nisi intra duos ante professionem menses confectæ, nec efficaciam obtinerent, nisi subsecutâ professione, efficeretur, ut omnes *Coadiutores formati, tum temporales tum spirituales*, sicut in ea nominantur, qui numquam evadunt professi, retenturi essent in perpetuum suorum bonorum dominium; quæ res ex aduerso opponeretur institutioni huius Ordinis, à qua dominij non amplius capaces redduntur. Eueniret insuper, ut iij, qui tandem ad professorum gradum accedunt, antequam

1563. ad peruenirent, necessariò penes se haberent hoc dominium ferè septemdecim annorum spatio (hoc enim esse solet temporis interuum, à primo in tyrocinium ingressu ad professionem) quod magno semper illicio esset ad domum suam repetendam, eosque rei familiaris cura magnopere implicaret: quod incommodum locum non habet in alijs Religiosorum Ordinibus, vbi quotquot in illis persistunt, professionis vinculis post annum clapsum sese obstringunt. Idcirco, sicuti diximus, non poterat Synodus Societatem excipere à posteriore illius capitris parte, quin ipsam exciperet à priori.

Nec illud etiam dignum est fide, Lainium attulisse pro argumento, nulli ex religiosis Ordinibus licuisse ad professionem post longum tempus admittere; quando varij libri de Societatis Instituto oppositum palam faciunt claris testimonij Ioannis Climaci, Cassiani, & aliorum, qui videri possunt apud Franciscum Suarium^b.

^a Tom. 4. de Relig. lib. 6.
cap. 6. tract.
10. cap. 1.

Sed ea Suavis animaduersio, tunc iactum fuisse à Lainio fundatum, in quo posteri Iesuita possent extruere singularitatem, qua in eorum Societate conspicitur, ridicula profectio est: quandoquidem eadem Synodus, & eodem in loco affirmat, illorum Institutum fuisse iam ab Apostolica Sede confirmatum. Paulus III. id egerat, & poste à Iulius III. & ætate Pontificū sequentium ad eam estimationē euecta erat Societas Iesu, ut Nuntij Pontificis, & Principum Oratores proponerent tamquam maximum inter cuncta remedia ad Germaniam restituendam, multitudinem illius Collegiorum, sicuti liquet ex voluminibus litterarum Commendoni, & Legatorum, vbi hi sensu Lunensis referunt, cum primum ad Cæsaream Aulam aduenit: quod in opportunitis locis ostensum est. Et quoniam ad eō progressi sumus in hoc arguento, referam quænam fuerit potissima ratio, cur Synodus tam honorificam mentionem fecerit huius Ordinis, eiusque Institutum comprobarit^c.

^e Littere
Borrom. ad
Legatos 4.
Augusti
1563.

Scripsérat ante quatuor menses Borromæus ad Legatos, superuacaneum à se putari, causas illis recensere, quibus mouebatur Pontifex ad amandam Societatem Iesu, & ad optandum, ut illa in cunctis Catholicorum Prouincijs exciperetur, gnatus, Legatos in eosdem sensus conuenire. Audiri, eam in Gallia non excipi, idque potius ex quorundam priuatorum aduersa affectione, quam ex Regis regijque Consilij voluntate: eapropter, cum Galliæ Senatus id negotij in Oecumenica Synodo reposuisset, gratum fore Pontifici, si, vbi de Regularibus ageretur, Legati opportunitatem arriperent faciendi

uendi Societati, in eo quod ipsis consentaneum videretur; ea de re quoque differentes cum Lotharingo, quem certum erat eidem propitium esse, amplexurumque negotium singulari charitate. & epistolam his verbis clausit: *Hi Patres, præterquam quod ut vobis comper-tum est, filii sunt obsequientissimi Pontifici, & Apostolica Sedi, me sibi patra-num habent. Quamobrem pro certo habeatis, quidquid fauoris ac beneficij illis conferetur, tamquam mihi proprium à me acceptum iri. Vos denique rogo, ut eosdem maximoperè vobis commendatos habeatis. Quam animi bene-volentiam in Societatem S. Carolus usque ad mortem re ipsa ostendit, tum commissâ animę suę curā illius Patribus, tum fundatis dua-bus præcipuis eiusdem domibus, etiā Abbatiā à fe ad hoc ipsum ab-dicatā. Iam verò quò Societatis institutio præstaretur immunis ab vniuersali Decreto de professionibus, posita fuerat in primo Cano-num exemplo hæc particula: Per hæc tamen sancta Synodus nihil intendit innouare, aut prohibere, unde Clerici Societatis Iesu, secundum eorum Institutum, approbatum à sancta Sede, professionem retardare non pos-sint. Postea id ipsum tum honorificentiorē, tum ampliorem in formam mutatum est, addito Societati Religionis nomine, & eius In-stituto voce pŷ, eademque nihil variatā per sanctionem illius capi-tis decimisexti, non modò quod spectat ad professionis moram, sed ad ea omnia, per quæ ex Instituto suo Domino eiusque Ecclesiæ illa deseruit.*

8 Hæc itaque fuit mutatio, non illa, quam malè compacto men-dacio Suavis describit: nec originem ea traxit à fraude Lainij, sed à studio Pontificis, eiusque sororis filio S. Carolo, & ab utriusque amore in Societatem, quæ postea non solum excepta fuit in Gallia, sed illic accepit, & accipit tum à Christianissimis Regibus, tum ab omni hominum ordine ea singularis honoris & charitatis effecta, quæ cuncti conspicunt. Grates iterum agantur Suavi, qui per ca-lumnias suas viam mihi aperit ad enarrandas matris meæ laudes citra iactantiam. Non satis memini, numeret ne Plutarchus hanc ipsam inter utilitates, quæ possunt ex inimicis trahi. Nunc tenorem De-cretorum de Regularibus resumamus.

9 XVII. *Libertati professionis virginum Deo dicandarum prospiciens sancta Synodus, statuit atque decernit, ut si puella, quæ habitum regularem susci-pere voluerit, maior duodecim annis sit, non antè eum suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, quæam explorauerit Episcopus, vel, eo ab-sente vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputa-tus, virginis voluntatem diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat. Et si voluntas eius pia ac libera cognita fuerit, habueritq; conditiones requisi-*

1563. requisitas iuxta monasterij illius & Ordinis regulam, nec non monasterium fuerit idoneum; libere ei profiteri liceat: cuius professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur Praefecta monasterio eum ante mensem certioreme facere. quod si Praefecta certiores Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.

XVIII. Anathemati sancta Synodus subjecit omnes & singulas personas, cuiuscumque qualitatis vel conditionis fuerint, tam Clericos quam laicos, seculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodo cumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam, praterquam in casibus in iure expressis, ad ingredendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emitendam professionem; quiq[ue] consilium, auxilium, vel fauorem dederint, quiq[ue] scientes, eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel presentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subjecit eos, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emitendi, quoquo modo sine iusta causa impedierint. Eaque omnia, & singula, que ante professionem, vel in ipsa professione fieri oportet, seruentur non solum in monasterijs subiectis Episcopo, sed & in alijs quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quae Penitentes, aut Conuertita appellantur, in quibus constitutiones earum seruentur.

XIX. Quicumque Regularis pretendat, se per vim & metum ingressum esse religionem; aut etiam dicat, ante etatem debitam professum fuisse, aut quid simile; velitq[ue] habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum; non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis; & tunc non aliter, nisi causas, quas pretenderit, deduxerit coram Superiore suo, & Ordinario. Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tamquam apostata puniatur: interim verò nullo priuilegio sua religionis iuuetur. Nemo etiam Regularis cuiuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem; nec detur licentia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum sue religionis.

XX. Abbates, qui sunt Ordinum capita, ac ceteri predicatorum Ordinum Superiorum, Episcopis non subiecti, quibus est in alia inferiora monasteria, Prioratuue legitima iurisdictio, eadem illa sibi subdita monasteria & Prioratus, suo quisque loco atque ordine, ex officio visitent, etiamsi commendatae existant. Quea cum Ordinum suorum Capitibus subsint, declarat sancta Synodus in ijs, que alias de visitatione monasteriorum commendatorum des.

nil

nitas sunt, non esse comprehensa: teneanturque quicumque predicatorum Ordinum monasteriis praesunt, predictos Visitatores recipere, & illorum ordinationes exequi. Ipsa quoque monasteria, quae sunt Ordinum Capita, iuxta sancta Sedis Apostolica, & cuiusque Ordinis constitutiones visitentur. Et quamdiu durabunt huiusmodi commenda, Priors claustrales, aut in Prioratibus conuentum habentibus, Subpriors, qui correctiones & spirituale regimen exercent, a Capitulis generalibus, vel ipsorum Ordinum Visitatoribus instituantur. In ceteris omnibus prefotorum Ordinum priuilegia, & facultates, quae ipsorum personas, loca, & iura concernunt, firma sint & illata.

XXI. Cum pleraque monasteria, etiam Abbatiae, Prioratus, Prepositure, ex mala eorum, quibus commissa fuerint, administratione, non levia passa fuerint tam in spiritualibus quam in temporalibus detimento; cupit sancta Synodus ea ad congruam monastica vita disciplinam omnino reuocare. Verum adeo dura difficultas est praesentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium posse adhiberi: ut tamen nihil pretermittat, unde predictis salubriter aliquando prouideri possit; primum quidem confidit, Sanctissimum Romanum Pontificem pro sua pietate & prudentia curaturum, quantum hec tempora ferre posse viderit, ut ipsis, quae nunc commendata reperiuntur, & quae suos conuentus habent, regulares personae, eiusdem Ordinis expresse professae, & quae gregi preire & praesesse possint, praeificantur. Quae vero in posterum vacabunt, non nisi regularibus spectata virtutis & sanctitatis conferantur. Quoad ea vero monasteria, quae Capita sunt ac Primates Ordinum, sive Abbatiae, sive Prioratus, filia illorum Capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in praesenti ea in commendam obtinent, nisi sit eis de regnari successore prouisum, infra sex menses religionem illorum Ordinum propriam solemniter profiteri, aut ipsis cedere: alias commenda predicta ipso iure vacare censeantur. Ne autem in predictis omnibus & singulis fraus aliqua adhiberi possit; mandat sancta Synodus, ut in prouisionibus dictorum monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimatur: aliterque facta prouisio, subreptitia esse censetur: nullaque subsequenti posse fuisse, etiam triennali, adiuvetur.

XXII. Hac omnia & singula in superioribus Decretis contenta, obseruari sancta Synodus praecepit in omnibus caenobii ac monasteriis, collegiis ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium virginum, ac viduarum, etiam si illa sub gubernio militiarum, etiam Ierosolymitana, vivant, & quocumque nomine appellentur, sub quacumque regula, vel constitutonibus & sub custodia vel gubernatione, vel quavis subiectione, aut annexione, vel dependentia cuiuscumque Ordinis, mendicantium, vel non

Pars III.

N n n n n

mendi-

1563.

mendicantium, vel aliorum regularium monachorum, aut Canonicorum quorumcumque, non obstantibus eorum omnium & singulorum priuilegiis, sub quibuscumque formulis verborum conceptis, ac Mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non constitutionibus & regulis, etiam curatis, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus, etiam immemorabilibus. Si qui verò regulares tam viri quam mulieres sunt, qui sub arctiori regula vel statutis vivunt, excepta facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum instituto & obseruantia sancta Synodus amouere non intendit. Et quia sancta Synodus desiderat, ut omnia & singula supradicta quamprimum executioni demandentur, precipit omnibus Episcopis, in monasterijs sibi subiectis, & in omnibus alijs, ipsis in superioribus decretis specialiter commissis, atque omnibus Abbatibus, & Generalibus, & alijs Superioribus Ordinum supradictorum, ut statim predicta exequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, Episcoporum negligentiam Concilia provincialia suppleant, & coerceant. Regularium vero Capitula provincialia & generalia, & in defectum Capitulorum generalium, Concilia provincialia, per deputationem aliquorum eiusdem Ordinis prouideant. Hortatur etiam sancta Synodus omnes Reges, Principes, Republicas, & magistratus, & in virtute sancta obedientia præcipit, ut velint predictis Episcopis, Abbatibus, ac Generalibus, & ceteris Praefectis in superiori contenta reformationis executione suum auxilium & auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti: ut sine ullo impedimento præmissa rectè exequantur ad laudem Dei omnipotentis.

Hæc Decreta communiter comprobata sunt; non tamen defuere qui aduersarentur. Decretum de Commendis notabilem aliquam contradictionem sustinuit: quibusdam enim videbatur, nihil noui statuendum esse. Ita censebant Patriarcha Venetus, Archiepiscopi Hydruntinus, Spalatensis, Materanus, & Bariensis, & cum his alijs complures. Contrà verò Episcopus Verdunensis, alijsque non pauci, arbitrati sunt, Commendas omnino tollendas esse, aut certè validiores sanctiones illis admouendas. Difficultates tamen, spectatà Galliâ, proposuerat Lotharingus in generali Conuentu, dicens, in eo regno innumera esse monasteria, summis viris commendata, quibus ea adimere difficultimum foret. Præterea Archiepiscopis Bracarensi ac Messanensi non placuit facultas tradita Franciscanis Conuentualibus bona stabilia possidendi. Optarunt quām plurimi, vt Regulares extra claustra delinquentes militari liberè possent ab Episcopis, non autem cum statuta exceptione. Quidam improbarunt, quod h̄c derogaretur alicui ex rebus constitutis in antegressis Sessionibus. Multi quoque in dicenda sententia

tia imitati sunt Granatensem, qui se maiori parti remiserat. Aptam
fanè ratio ad conscientiam simul ac reuerentiam illæsam seruan-
dam, & ad suam sententiam dedecoris periculo subtrahendam.

1563.

C A P V T VII.

*Viginti & vnum Decreta de generali emendatione. Patrum de
ipsis iudicia, & eiusdem Sessionis prorogatio in diem po-
sterum.*

EPiscopus operatus Sacris, legit continenter post Decreta de Regularium disciplina, Decreta de vniuersali emendatione, quæ vnum supra viginti fuere.

I. Optandum est, ut ij qui Episcopale ministerium suscipiunt, quæ sua sint partes agnoscant; ac se non ad propria commoda, non ad diuitias aut luxum, sed ad labores & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligent. Nec enim dubitandum est, & fideles reliquos ad religionem innocentiamq; facilius inflammandos, si Præpositos suos viderint non ea qua mundi sunt, sed animarum salutem, ac celestem patriam cogitantes. Hac cùm ad restituendam Ecclesiasticam disciplinam præcipua esse sancta Synodus amaduertat; admonet Episcopos omnes, ut secum ea sepè meditantes, factis etiam ipfis, ac vita actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, se muneri suo conformes ostendant: in primis vero ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitas, modestia, continentia, ac, quæ nos tantoperè commendat Deo, sancta humilitatis exempla petere possint. Quapropter, exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solum iubet, ut Episcopi modestâ supellectili & mensâ ac frugali vitâ contenti sint; verum etiam in reliquo vita genere, ac tota eius dono caueant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum; quodq; non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum pra se ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex redditibus Ecclesia consanguineos familiareſue suos augere studeant: cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed, si pauperes sint, ijs ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant nec dissipent illorum causâ: immo, quam maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes propinquosq; carnis affectum, unde multis malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Qua vero de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque beneficia Ecclesiastica, tam secularia quam regularia obtinentibus, pro gradu sui conditione observari, sed & ad sancte Romane Ecclesia Cardinales

N n n n 2

pertinet.

1563. pertinere decernit: quorum consilio apud Sanctissimum Romanum Pontificem cum uniuersalis Ecclesiae administratio nitatur, nefas videri potest, non ipsis etiam virtutum insignibus, ac viuendi disciplina eos fulgere, que meritò omnium in se oculos conuertant.

II. Cogit temporum calamitas, & innalentium heresum malitia, ut nihil sit pretermittendum, quod ad populorum edificationem, & Catholicae fidei praesidium videatur posse pertinere. Pracipit igitur sancta Synodus Patriarchis, Primatebus, Archiepiscopis, Episcopis, & omnibus alijs, qui de iure vel consuetudine in Concilio prouinciali interessere debent, ut in ipsa prima Synodo prouinciali, post finem presentis Concilij habenda, ea omnia & singula, qua ab hac sancta Synodo definita & statuta sunt, palam recipiant; nec non veram obedientiam summo Romano Pontifici spondeant & profiteantur; simulque hereses omnes, à sacris Canonibus, & generalibus Concilijs, presertimq; ab hac eadem Synodo damnatas, publicè detestentur & anathematizent. Idemq; in posterum quicumque in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos Episcoposq; promouendi, in prima Synodo prouinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino obseruent. Quod si quis ex predictis omnibus, quod absit, renuerit; Episcopi comprouinciales statim summum Romanum Pontificem admonere sub pena diuina indignationis teneantur; interimq; ab eiusdem communione abstineant. Ceteri vero omnes, siue in presenti, siue in futurum beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in Synodo diacesana conuenire debent, idem ut supra, in ea Synodo, que primo quoque tempore celebrabitur, faciant & obseruent: alias secundum formam sacrorum Canonum puniantur. At hac omnes ij, ad quos Vniuersitatum & studiorum generalium cura, visitatio & reformatio pertinet, diligenter carent, ut ab eiusdem Vniuersitatibus Canane & decreta huius sancte Synodi integrè recipiantur, ad eorumq; normam Magistri, Doctores, & alijs in eiusdem Vniuersitatibus ea, qua Catholica fidei sunt, doceant, & interpretentur; scđ, ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemní iuramento obstringant: sed & si aliqua alia in predictis Vniuersitatibus correctione & reformatio digna fuerint, ab eiusdem, ad quos spectat, pro religionis & disciplina Ecclesiastica augmēto emendentur, & statuantur. Quae vero Vniuersitates immedietè summi Romani Pontificis protectioni & visitationi sunt subiectas has sua Beatitudo per eius delegatos eadē, quā supra, ratione, & prout ei utilius visum fuerit, salubriter visitari & reformari curabit.

III. Quamvis excommunicationis gladius neruus sit Ecclesiastica disciplina, & ad continentos in officio populos valde salutaris; sobrietatem tamen magnâ que circumspetione exercendus est: cum experientia doceat, si temerè, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni quam formidari; & perniciem potius

1563:

potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illae, quæ monitionibus præmissis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro defertis seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo, decernantur; & tunc non aliás, quam ex re non vulgari, causag diligenter ac magnâ maturitate per Episcopum examinatâ, quæ eius animum moueat; nec ad eas concedendas cuiusvis secularis, etiam magistratus, auctoritate adducatur; sed totum hoc in eius arbitrio & conscientia sit possum: quando ipse pro re, loco, persona aut tempore eas decernendas esse iudicaret. In causis vero iudicialibus mandatur omnibus iudicibus ecclesiasticis, cuiuscumque dignitatis existant, ut quanadcumque executio realis vel personalis in qualibet parte iudicij propriâ auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, quam definiendo, à censuris ecclesiasticis, seu interdicto: sed licet eis, si expedire videbitur, in causis ciuilibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscumque, etiam laicos, per multas pecuniarias, quæ locis pijs, ibi existentibus, eo ipso quod exacte fuerint, assignentur; seu per captionem pignorum, personarumq; distinctionem, per suos proprios aut alienos executores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaq; iuris remedia procedere, & causas definire. Quod si executio realis vel personalis aduersus reos hac ratione fieri non poterit, sitq; erga iudicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone, arbitrio suo, præter alias paenæ ferire poterit. In causis quaque criminalibus, ubi executio realis vel personalis, ut suprà, fieri poterit, erit à censuris abstinendum: sed si dicta executioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes uti; si tamen delicti qualitas, præcedente binâ saltem monitione, etiam per edictum, id postulet. Nefas autem sit seculari ciuiliter magistratui prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet; aut mandare, ut latam excommunicationem renocet, sub praetextu, quod contenta in praesenti decreto non sine obseruata; cum non ad seculares, sed ad Ecclesiasticos hac cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacra menta, & communionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur: sed, si obdurato animo, censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contracum, tamquam de heresi suspectum, procedi poscit.

IV. Contingit sapè in quibusdam Ecclesiis vel tam magnum Missarum celebrandarum numerum ex varijs defunctorum relictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus, à testatoribus prescriptis, nequeat satisfieri; vel eleemosynam huiusmodi pro illis celebrandis adeò tenuem esse, ut non facile inueniatur, qui velit huic muneri subiçere; unde depereunt pia testantium voluntates; & eorum conscientias, ad quos predicta spectant, onerandi

N n n n 3

occasio

1563. occasio datur. Sancta Synodus, cupiens hac ad pios usus relicta, quo plenius & utilius potest impleri, facultatem dat Episcopis, ut in Synodo diocesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia in predictis Ecclesiis, quas hac prouisione indigere cognoverint, statuere circa hac, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios usus reliquerunt.

V. Ratio postulat, ut illis, que bene constituta sunt, contrarijs ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex beneficiorum quorumcumque erectione, seu fundatione, aut alijs constitutionibus, qualitates aliqua requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta; in beneficiorum collatione, seu in quacumque alia dispositione, eis non derogetur. Idem in prabendis Theologalibus, Magistralibus, Doctoralibus, aut Presbyteralibus, Diaconalibus, ac Subdiaconalibus, quandocumque ita constituta fuerint, obserueretur, ut eorum qualitatibus vel Ordinibus nihil in villa prouisione detrahatur: & aliter facta prouisio surreptitia censeatur.

VI. Statuit sancta Synodus, ut in omnibus Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis decretum sub fel. rec. Paulo III. quod incipit, Capitula Cathedralium, obseruetur, non solum quando Episcopus visitauerit, sed & quoties ex officio, vel ad petitionem alicuius, contra aliquem ex contentis in dicto decreto, procedat: ita tamen, ut, cum extra visitationem processerit, infra scripta omnia locum habeant, videlicet, ut Capitulum initio cuiuslibet anni eligat ex Capitulo duos: de quorum consilio & assensu Episcopus, vel eius Vicarius, tam in formando processum, quam in ceteris omnibus actibus usque ad finem cause inclusive, coram notario tamen ipsius Episcopi, & in eius domo, aut consueto tribunali procedere teneatur. Vnum autem tandem sit utriusque votum, posse, alter Episcopo accedere. Quod si ambo ab Episcopo discordes in aliquo actu, seu interlocutoria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatum cum Episcopo tertium elegant: & si in electione tertij etiam discordent, ad viciniorem Episcopum electio denoluatur; & iuxtam partem, cum qua terrius conueniet, articulus, in quo erat discordia, terminetur: alias processus, & inde secuta nulla sine, nullosque producant iuris effectus. In criminibus tamen ex incontinentia prouenientibus, de qua in Decreto de concubinarijs, & in atrocioribus delictis, depositionem aut degradacionem requirentibus, ubi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione, possit initio solus Episcopus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere; seruato tamen in reliquis ordine premisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut iuxta qualitatem delicti ac personarum, delin-

1563.
 delinquentes ipsi in loco decenti custodiantur. Episcopis præterea ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est; eisq; in choro, & in Capitulo, in Processionibus, & alijs actibus publicis sit prima sedes, & locus quem ipsi elegerint, & præcipua omnium rerum agendarum auctoritas. Qui si aliquid Canonicis ad deliberandum proponant; nec de re ad suum vel suorum commodum spectante agatur, Episcopi ipsi Capitulum conuocent, vota exquirant, & iuxta ea concludant. Absente vero Episcopo, omnino hoc ab ijs de Capitulo, ad quos hoc de iure vel consuetudine spectat, perficiatur; nec ad id Vicarius Episcopi admittatur. Ceteris autem in rebus Capituli iurisdictio, & potestas, si qua eis competit, & bonorum administratio salua & intacta omnino relinquatur. Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de Capitulo, ij omnes in causis Ecclesiasticis Episcopo subiiciantur: non obstantibus, quoad supradicta, priuilegijs, etiam ex fundatione competentibus; nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, intentijs, iuramentis, concordijs, que tantum suos obligent auctores: saluis tamen in omnibus, priuilegijs, que Vniuersitatibus studiorum generalium, seu earum personis, sunt concessa. Hæc autem omnia & singula in ijs Ecclesiis locum non habent, in quibus Episcopi, aut eorum Vicarij, ex constitutionibus vel priuilegiis, aut consuetudinibus sive concordijs, seu quocumque alio iure maiorem habent potestatem, auctoritatem, ac iurisdictionem, quam præsenti decreto sit comprehensum: quibus sancta Synodus derogare non intendit.

VII. Cum in beneficis ecclesiasticis ea, que hereditaria successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sint odiosa, & Patrum Decretis contraria; nemini in posterum accessus, aut regressus, etiam de consensu ad beneficium Ecclesiasticum cuiuscumque qualitatis concedatur; nec hactenus concessi suspendantur, extendantur aut transferantur. Hocq; decretum in quibuscumque beneficis Ecclesiasticis, ac etiam Cathedralibus, Ecclesiis, ac in quibuscumque personis, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat. In Coadiutorijs quoque cum futura successione idem posthac obserueretur, ut nemini in quibuscumque beneficis Ecclesiasticis permittantur. Quod si quando Ecclesia Cathedralis, aut monasterij vrgens necessitas, aut eidens utilitas postulet Pralato dari Coadiutorem; is non alias cum futura successione detur, quam hac causa prius diligenter à sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, qua à iure Decretisq; huius sancta Synodi in Episcopis & Pralatis requiruntur: alias concessiones super his factæ, surreptitia esse censemantur.

VIII. Admonet sancta Synodus quoscumque Ecclesiastica beneficia, secularia seu regularia, obtinentes, ut hospitalitatis officium, à sanctis Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum prouentus licebit, prom-

piè,

1563. prè benignèg, exercere assuecant; memores, eos, qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere. Illis verò qui hospitalia vulgo nun-capata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperum-ve usum pricipùe instituta, in commendam, administrationem, aut quem-cumque titulum, aut etiam Ecclesiis suis unita, obtinent; vel si Ecclesia Pa-rochiales, hospitalibus forte unitæ, aut in hospitalia erectæ, earumq, pr-
tronis in administrationem concessa sint; precipit omnino, ut impositum illis onus officiumve administrent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis attu exerceant, iuxta constitutionem Concilij vi-
ennensis, alias in hac eadem Synodo sub fel. rec. Paulo III. innovatam,
que incipit, Quia contigit. Quod si hospitalia hac ad certum peregrino-
rum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum fuerint
instaurata; nec in loco ubi sunt dicta hospitalia, similes persone, aut perpa-
ca reperiantur; mandat adhuc ut fructus illorum in alium pium usum, qui
eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore utilior, conuer-
tantur, prout Ordinario cum duobus de Capitulo, qui rerum usu peritiores
sint, per ipsum diligendis, magis expedire fuerit visum: nisi aliter forte,
etiam in hunc euentum, in eorum fundatione aut institutione facerit expres-
sum: quo casu quod ordinatum fuit, obseruari curet Episcopus, aut, si id non
possit, ipse, prout suprà, utiliter prouideat. Itaque si prædicti omnes, & singu-
li, cuiuscumque Ordinis & Religionis & dignitatis, etiam si laici fuerint, qui
administrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, ubi
viget regularis obseruantia, ab Ordinario moniti hospitalitatis munus, ad-
hibitis omnibus, ad qua tenentur, necessarijs, re ipsâ obire cessauerint; non
solum per Ecclesiasticas censuras, & alia iuris remedia ad id compelli pos-
sint; sed etiam hospitalis ipsius administratione curâe perpetuò priuari
possint; aliq, eorum loco ab ijs, ad quos spectabit, substituantur. Et prædi-
cti nihilominus, etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum ho-
spitalium institutionem perceperunt, qua nullâ eis remissione aut composi-
tione indulgeatur, in foro conscientia teneantur: nec administratio seu gu-
bernatio huiusmodi locorum uni & eidem persona ultra triennium deinceps
committatur; nisi aliter in fundatione cautum reperiatur: non obstante
quoad omnia supradicta, quacumque unione, exemptione, & consuetu-
dine in contrarium, etiam immemorabili, seu privilegijs, aut indulsi qui-
buscumque.

IX. Sicuti legitima patronatum iura tollere, piasq, fideliū voluntate
in eorum institutione violare, equm non est: sic etiam ut hoc colore be-
neficia Ecclesiastica in seruitutem, quod à malis impudenter fit, redigan-
tur, non est permittendum. Ut igitur debita in omnibus ratio obseruetur;
decernit sancta Synodus, ut titulus iuris patronatus sit ex fundatione, vel
data-

dotatione, qui ex authentico documento, & alijs iure requisitis ostendatur; sive etiam ex multiplicatis presentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, aliasve secundum iuris dispositionem. In ipsis vero personis, seu Communitatibus, vel Vniuerstatibus, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quasitum presumpit solet, plenior & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur: nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quam si, praeter reliqua ad eam necessaria, presentationes, etiam continuatae, non minori saltem quam quinquaginta annorum spatio, qua omnes effectum sartite sint, authenticis scripturis probentur. Reliqui patronatus omnes in beneficis, tam secularibus quam regularibus, seu parochialibus, vel dignitatibus, aut quibuscumque alijs beneficiis, in cathedrali vel collegiata ecclesia; seu facultates, & priuilegia concessa tam in vim patronatus, quam alio quocumque iure nominandi, eligendi, presentandi ad ea, cum vacant, exceptis patronatibus, super cathedralibus ecclesiis, competentibus, & exceptis alijs, qua ad Imperatorem, & Reges, seu regna possidentes, aliosque sublimes ac supremos Principes, iura Imperij in dominijs suis habentes, pertinent; & qua in favorem studiorum generalium concessa sunt, in totum prorsus abrogata & irrita cum quasi possessione inde secuta intelligantur. Beneficiis huiusmodi, tamquam libera, à suis collatoribus conferantur; ac prouisiones huiusmodi plenum effectum consequantur. Ad hac liceat Episcopo, presentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere. Quod si ad inferiores institutio pertineat; ab Episcopo tamen, iuxta alias statuta ab hac sancta Synodo, examinentur: alioquin institutio ab inferioribus facta, irrita sit & inanis. Patroni autem beneficiorum, cuiuscumque Ordinis & dignitatis, etiam si Communitates, Vniuerstaties, Collegia quacumque Clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, prouentuum, obuentionum quorumcumque beneficiorum, etiam si verè de iure patronatus ipsorum ex fundatione & donatione essent, nullatenus, nullave causa vel occasione se ingerant; sed illos liberè Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacumque consuetudine, distribuendos dimittant. Nec dictum ius patronatus venditionis, aut alio quocumque titulo in alios contra canonicas sanctiones transferre presumant: si secùs fecerint, excommunicationis & interdicti paenit subieciantur, & dicto iure patronatus ipso iure priuati existant. Insuper accessiones, per viam unionis factae de beneficiis liberis, ad ecclesias iuris patronatus, etiam laicorum, subiectas, tam ad parochiales, quam ad alia quacumque beneficia, etiam simplicia, seu dignitates vel hospitalia, ita ut predicta beneficia libera eiusdem naturæ cum ipsis, quibuscum uniuersunt, efficiantur, atque sub iure patronatus constituantur; haec si nondum plenarium sartite sunt effectum, vel deinceps ad cniusvis instantiam fient, qua-

Pars III.

Ooooo

cumque

1563. cumque auctoritate, etiam Apostolicâ, concessa fuerint, simul cum unionibus ipsis per surreptionem obtenta intelligantur: non obstante quacumque in ipsis verborum formâ, seu derogatione, quæ habeatur pro expressa: nec executioni amplius demandentur; sed beneficia ipsa unita cum vacauerint, liberè, ut antea, conferantur. Quæ vero à quadraginta annis citrâ factæ, effectum & plenam incorruptionem sunt consecuta; haec nihilominus ab Ordinarys, tamquam à Sede Apostolica delegatis, reuidentur, & examinentur: ac quæ per surreptionem vel obreptionem obtenta fuerint, simul cum unionibus irritæ declarantur, ac beneficia ipsa separantur, & alijs conferantur. Similiter quoque patronatus quicunque in ecclesiis, & quibuscumque alijs beneficiis, etiam dignitatibus antea liberis, acquisiti à quadraginta annis citrâ, & in futurum acquirendi, seu ex augmentatione dotis, seu ex noua constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate Sedis Apostolica, ab ipsisdem Ordinarys, uti delegatis, ut supra, qui nullius in his facultatibus aut privilegiis impediuntur, diligenter cognoscantur: & quos non repererint ob maxime evidentem Ecclesie, vel beneficij, seu dignitatis necessitatem legitimè constitutos esse, in totum reuocent; atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, & restituto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant: non obstantibus privilegiis, constitutionibus, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

X. Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, & quandoque ab locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus cause mandantur, usque adeò haberi non potest; hincq; interdum iudicibus, non undeaque idoneis, cause in partibus delegantur: statuit sancta Synodus, in singulis Concilij provincialibus, aut diocesanis aliquot personas, que qualitates habeant, iuxta Constitutionem Bonifacij VIII. qua incipit, Statutum, & alioquin ad id aptas designari, ut prater Ordinarys locorum, ipsis etiam post bac cause ecclesiastica ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegande committantur. Et si aliquem interim ex designatione mori contigerit; substituar Ordinarys loci cum consilio Capituli alium in eius locum usque ad futuram provincialem, aut diocesanam Synodum: ita ut habeat quaque diocesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas; quibus huiusmodi cause à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur: alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quacumque aliorum iudicium alijs, quam his factæ, surreptitiae censeantur. Admonet debinc sancta Synodus tam Ordinarys, quam alios quoscumque indices, ut terminandis causis, quantâ fieri poterit brevitate, studeant; ac litigiorum artibus, se in

in litis contestatione, seu alia parte iudicij differenda, modis omnibus, aut 1563:
termini præfixione, aut competenti aliâ ratione occurrant.

XI. Magnam ecclesiis perniciem afferre solet, cum ex irum bona, repre-
sentata pecunia, in successorum præiudicium alijs locantur. Omnes igitur
h.e locationes, si anticipatis solutionibus fient, nullatenus in præiudicium
successorum valid.e intelligantur: quocumque indulto aut priuilegio non
obstante: nec huiusmodi locationes in Romana curia, vel extra eam con-
firmentur. Non liceat etiam, iurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates
nominandi aut deputandi Vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus
per se aut alios ea exercere: aliterq; concessiones, etiam à Sede Apostolica
factæ, surreptitia censeantur. Locationes vero rerum ecclesiasticarum,
etiam auctoritate Apostolicâ confirmatas, sancta Synodus irritas decernit,
quas à triginta annis citrà, ad longam tempus, seu, ut in nonnullis partibus,
ad viginti nouem, seu bis viginti nouem annos, vocant factas: Synodus
provincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesie, & contra canon-
icas sanctiones contractas fuisse iudicabunt.

XII. Non sunt ferendi, qui varijs artibus decimas, ecclesiis obue-
nientes, subtrahere moliuntur; aut qui ab alijs soluendas temere occu-
pant, & in rem suam vertunt: cum decimarum solutio debita sit Deo: &
qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuidunt. Præ-
cipit igitur sancta Synodus omnibus, cuiuscumque gradus & conditionis
sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de iure tenentur,
in posterum cathedrali, aut quibuscumque alijs ecclesiis, vel personis, qui-
bus legitimè debentur, integrè persoluant. Qui vero eas aut subtrahunt,
aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plenâ restitutio-
ne secutâ, absoluantur. Horcatur debinc omnes & singulos pro Christiana
charitate, debitoq; erga Pastores suos munere, ut de bonis sibi à Deo colla-
tis, Episcopis & Parochis, qui tenuioribus presunt ecclesiis, largè subue-
nire ad Dei laudem, atque ad Pastorum suorum, qui pro eis inuigilant, di-
gnitatem tuendam, non grauentur.

XIII. Decernit sancta Synodus, ut quibuscumque in locis iam ante an-
nos quadraginta, Quarta, qua funeralium dicitur, cathedrali aut paro-
chiali ecclesia solita esset persoluti, ac poste à fuerit ex quocumque priuilegio,
alijs monasterijs, hospitalibus, aut quibuscumque locis p̄ijs concessa, eadem
posthac integro iure, & eadem portione, que anteà solebat, cathedrali,
seu parochiali ecclesia persoluatur: non obstantibus concessionibus, gra-
tijs, priuilegijs, etiam Mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumque.

XIV. Quāturpe, ac Clericorum nomine, qui se diuino cultui addi-
xerunt, sit indignum, in impudicitia sordibus, immundoq; concubinatu
versari, satis res ipsa, communi fidelium omnium offensione, summoq;

1563. Clericalis militia dedecore testatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vita integratatem ministri Ecclesia reuocentur; populusque hinc eos magis discat revereri, quo illos vitâ honestiores cognoverit: prohibet sancta Synodus quibuscumque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberis suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum ijs ullam consuetudinem habere audeant: alioquin pœnis à sacris canonibus, vel statutis ecclesiarum impositis, puniantur. Quod si à Superioribus moniti, ab ijs se non abstinuerint, tertia parte fructuum obuentionum ac prouentuum beneficiorum suorum quorūcumque, & pensionum, ipso facto sint priuati: quæ fabrica ecclesia, aut alteri pio loco, arbitrio Episcopi applicetur. Sin verò in delicto eodem cum eadem, vel alia femina, perseverantes, secundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes, ac prouentus suorum beneficiorum, & pensiones eo ipso amittant, qui predictis locis applicentur; sed etiam à beneficiorum ipsorum administratione, quoad Ordinarius, etiam uti Sedis Apostolica delegatus, arbitrabitur, suspendantur; & si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum ijs etiam versentur, tunc beneficijs, portionibus, ac officijs, & pensionibus quibuscumque ecclesiasticis perpetuo priuentur, atque inhabiles ac indigni quibuscumque honoribus, dignitatibus, beneficijs, ac officijs in posterum reddantur, donec post manifestam vitâ emendationem ab eorum Superioribus cum ijs ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere, aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint; præter predictas pœnas, excommunicationis gladio plectantur. Nec quavis appellatio, aut exemptio predictam executionem impedit, aut suspendat: supradictorumq; omnium cognitio, non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat: qui sine strepitu, & figura iudicij, & sola facti veritate inspectâ, procedere possint. Clerici verò beneficia ecclesiastica, aut pensiones non habentes, iuxta delicti & contumacia persecrantiam & qualitatem, ab ipso Episcopo carceris pœna, suspensione ab Ordine, ac inabilitate ad beneficia obtainenda, aliisve modis, iuxta sacros Canones, puniantur. Episcopi quoque, quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinuerint; & à Synodo provinciali admoniti, se non emendauerint; ipso facto sint suspensi: & si perseverent, etiam ad Sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur; qui pro qualitate culpe, etiam per privationem, si opus erit, in eos animaduertat.

XV. Ut paterna incontinentia memoria à locis Deo consecratis, quos maximè puritas sanctitatis decet, longissime arceatur; non licet filijs Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis, ubi eorum patres beneficium aliquod ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcumque etiam

etiam dissimile, beneficium obtinere; nec in dictis ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere. Quod si in praesenti pater & filius in eadem ecclesia beneficia obtinere reperiantur; cogatur filius suum beneficium resignare, aut cum alio permutare extra ecclesiam intra trium mensum spatum: alias ipso iure eo præstatu existat, & super ijs quacumque dispensatio surreptitia censeatur. Ad h.ec, reciprocæ resignationes, si quæ posthac à parentibus Clericis in fauorem filiorum fient, ut alter alterius beneficium consequatur; in fraudem huius decreti, & canonicarum Sanctionum facta omnino censeantur: nec collationes secuta, vigore huiusmodi resignationis, seu aliarum quarumcumque, qua in fraudem facta fuerint, ipsis Clericorum filijs suffragentur.

XVI. Statuit sancta Synodus, ut ecclesiastica beneficia sacularia, quocumque nomine appellantur, que curam animarum ex prima uia eorum institutione, aut aliter quomodocumque retinent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignata Vicario perpetuo congrua portione, non convertantur: non obstantibus quibuscumque gratijs, que suum plenarium effectum non sunt consecuta. In ijs vero, in quibus contra earum institutionem seu fundationem cura animarum in Vicarium perpetuum translata est, etiam si in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum, Vicario, quocumque nomine is appelletur, non fuerit assignata, ea quamprimum, & ad minus intra annum à fine presentis Concilij, arbitrio Ordinarij, iuxta formam decreti sub fel. rec. Pauli III. assignetur. Quod si id commode fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit: cum primum per cessum vel decessum Vicary, seu Rectoris, aut quomodolibet alterum eorum vacauerit, beneficium curam animarum recipiat, ac Vicaria nomen cesseat, & in antiquum statum restituatur.

XVII. Non potest sancta Synodus non grauiter dolere, audiens Episcopos aliquos, sui status oblitos, Pontificiam dignitatem non leuiter debonare; qui cum Regum ministris, Regulis & Baronibus, in Ecclesia & extra indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti inferiores ministri altaris, nimis indignè non solum loco cedunt, sed etiam personaliter illis inseruant. Quare, hac & similia detestans sancta Synodus, sacros Canones omnes, Concilia generalia, atque alias Apostolicas sanctiones ad dignitatis Episcopalis decorum, & grauitatem pertinentes renouando, præcipit, ut ab huiusmodi in posterum Episcopi se abstineant; mandans eisdem, ut tam in Ecclesia, quam foris suum gradum & Ordinem pre oculis habentes, ubique se Paeres & Pastores esse meminerint; reliquis vero tam Principibus, quam ceteris omnibus, ut eos paterno honore ac debitâ reverentia prosequantur.

1563.

XVIII. Sicuti publicè expedit, legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, exeventibus casibus & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius legem soluere, exempliq; potius, quam certo personarum, rerumq; delectu, petentibus indulgere, nil aliud est, quam unicuique ad beges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant vniuersi, sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad eius fieri poterit, indistincte obseruandos. Quod si vrgens iustaq; ratio, & maior quandoque viilitas postulauerit, cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ, ac summâ maiuritate, atque gratis, à quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit praestandum: aliterque facta dispensatio, surreptitia censeatur.

XIX. Detestabilis duelorum usus, fabricante diabolo, introductus, ut cruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lacretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Dukes, Princes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine, Domini temporales, qui locum ad monachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione & dominio ciuitatis, castri aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, priuati intelligantur; & si feudalia sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetua infamia patnam incurvant; & ut homicide, iuxta sacros Canones puniri debeant. Et si in ipso conficta deceaserint, perpetuo careant ecclesiastica sepulturâ. Illi etiam, qui consilium in causa duelli, tam in iure quam facto dederint; aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetua maledictionis vinculo teneantur: non obstante quocumque priuilegio, seu prauâ consuetudine, etiam immemorabili.

XX. Capiens sanctâ Synodus ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuò sarcam rectam à quibuscumque impedimentis conseruari; præterea, qua de Ecclesiasticis personis constituit, seculares quoque Princes officij sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut Catholicos, quos Deus sancte fidei Ecclesiæq; protectores esse voluit, ius suum Ecclesiæ restitui, non tantum concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga Clerum, Parochos, & superiores Ordines reverentiam revocaturos; nec permisuros, vt officiales, aut inferiores magistratus, Ecclesia & personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, & canonice sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliquâ violent; sed unâ cum ipsis Principibus debitam sacris Summorum Pontificum & Conciliorum constitutionibus obseruantiam prestant. Decernit itaque & præcipit, sacros Canones, & Concilia generalia omnia, nec non alias Apostolicas sanctiones, in favorem ecclesiasticarum personarum, liberatis

tatis Ecclesiastica, & contra eius violatores editas, que omnia præsentि etiam decreto innovat, exacte ab omnibus obseruari debere. Proptereaq; admetet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes, & singulos, cuiuscumque status & dignitatis extiterint, ut quo largius bonis temporalibus atque in altos potestate sunt ornati, eò sanctius, quæ ecclesiastici iuris sunt, tamquam Dei præcipua, eiusq; patrocinio recta, venerentur, nec ab ullis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, aliisve dominis temporalibus, seu magistratibus, maximeq; ministris ipsorum Principum, laedi patientur; sed seuerè in eas, qui illius libertatem, immunitatem, atque iurisdictionem impediunt, animaduertant: quibus etiam ipsius exemplo ad pietatem, religionem, ecclesiarumq; protectionem existant; imitantes anteriores optimos religiosissimosque Principes, qui res Ecclesia suā in primis auctoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum iniuria vindicarunt. Adeoq; ea in re quisque officium suum sedulò præstet: quo culus diuinus deo're exerceri, & Prælati, ceteriq; Clerici in residentijs, & officijs suis, quieti, & sine impedimentis, cum fructu, & adificatione populi, permanere valeant.

XXI. Postremo sancta Synodus, omnia & singula, sub quibuscumque clausulis & verbis, que de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina, tam sub fel. rec. Paulo III. ac Iulio III. quam sub Beatisimo Pio IV. Pontificibus Maximis, in hoc sacro Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, ut in his salua semper auctoritas Sedis Apostolica & sit, & esse intelligatur.

2. De his quæ proposita sunt, mirus fuit consensus. Solùm declaratio in fine polita, duobus non placuit: alter enim diuersas voces earum loco postulabat; alter eam esse superuacaneam opponebat, quippe suā naturā in omni Decreto intellectam, & idcirco in præteritis Concilijs haud usurpatam. Duo pariter improbarunt Decretum vigesimum de Princibus, tamquam inefficax, & speciosus tantummodo verbis contextum.

3. Recitatum posteà, & acceptum fuit Decretum, in quo dicebatur, cùm tardior esset hora, adeoque expediri non possent eo die res omnes stabilitæ, opus in diem posterum prorogari, scut in cœtu generali decretum fuerat: tum consuetus hymnus in Dei laudem decantatus est ad grates ipsi reddendas, cùm penè tangeretur meta, adeoque palma: arbor nimjrum, cuius fructus quam dulces, tam seri maturescunt; sed qui in hac palmarum classe etiam prius quam decerpantur, palato sapiunt.

CAPV

1563.

C A P V T VIII.

Decretum de Indulgencij digestum & comprobatum ante redditum ad Sessionem ; & quæ ratio sit habita de Cruciatis. Alterum decretum de ciborum discrimine, de ieiunijs, & de festis diebus. Tertium de Catechismo, de Indice librorum, de Breuiario, de Missali. Quartum de loco Oratorum. Quintum de obseruatione Decretorum quæ à Synodo confecta fuerant. Sextum de recitandis Decretis, firmatis in Synodo Pauli & Iulij; & de fine Concilij. Acclamations subsecute, & titulus per eas Pontifici tributus. Subscriptiones quorum hominum, & quot, & quâ varietate & prudentia.

s Acta Pa-
lcotti, Sal-
manticensis,
& arcis Al-
liæ; litteræ
Iadrensis 6.
Decembri,
& Legatorū
ad Borrom.
3. & 6. De-
cembri
1563.

E Gressis è Sessione Patribus, exarsit ut cùm maximè vniuersale desiderium, vt aliqua de Indulgencij decisio prodiret, ne videretur prior ex articulis Catholicis à Luthero oppugnatis debilior fuisse compertus, adeoque à propugnatoribus destitutus. Solus Moronus auctor erat vt omittetur, aut veritus, ne contentioni, adeoque dilationi daretur ansa; aut ratus, vt dicebat, honestius fore silentium, quām ieiunam illius tractationem. Oportuit tamen communi iudicio cedere, in quod duo Purpurati, & omnes Oratores conueniebant. Decretum itaque à viris peritissimis, & studij apparatu, quòd multis in locis, & plures annos præcesserat, eadem nocte digestum fuit, formulâ contradictionibus haud obnoxia. Et primo manè in cœtu ferè generali perleatum. Primus Legatus in sua sententia, sed omnes reliqui in opposita perstitere: quare comprobatum illud fuit. Solùm cùm ibi vetaretur, ne certæ taxarentur eleemosynæ ad Indulgencias consequendas, & ne suspenderentur diplomata, Episcopus Salmanticensis proposuit Lotharingo, per Decretum damnari id quod in Cruciatis à Rege Catholico usurpabatur. Quod si eiusmodi consuetudo prava fuisset, eam postea cognitum ac sublatum iri à Pontifice cum alijs, pro eo quod vniuersè statuebatur in Decreto, non tamen hoc dedecus ac decrementum Regi à Synodo esse inferendum: cumque postulatio Lunensis accederet, ea verba sublata sunt. Atque id fortasse postremum illud fuit, quod Lunensis duritiem emolliit, ne conclusioni reluctaretur, vnde non parum splendoris ademptum fuisset, nec parum amaroris iniectum illius actionis lxxii-

lætitiae. Itum deinde serius est, ob hanc interpositam moram, ad Sessionem absoluendam. Sacrificium ad Aram obtulit Nicolaus Maria Caracciolus Catanensis Episcopus, & absque reliquis ceremonijs, quippe quodd̄ præcedentis functionis continuatio habebatur. Decretum de Indulgentijs primo loco recitatum est ir. hanc sententiam.

² *Cum potestas conferendi Indulgencias à Christo Ecclesia concessa sit; atque huiusmodi potestate, diuinitus sibi traditâ, antiquissimis etiam temporibus illa uisa fuerit: sacro sancta Synodus Indulgenciarum usum Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet. & precipit, eosq; anathemate damnat, qui aut inutiles esse afferunt; vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem, iuxta veterem & probatam in Ecclesia consuetudinem, adhiberi cupit; ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enerueretur. Abusus verò, qui in hiis irreperunt, & quorum occasione insigne hoc Indulgenciarum nomen ab hereticis blasphematur, emendatos & correctos cupiens, presenti Decreto generaliter statuit, prauos quæstus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino abolendos esse. Ceteros verò, qui ex superstitione, ignorantia, irreuerentia, aut aliunde quomodocumque prouenerunt, cum ob multiplices locarum & prouinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas commode nequeant specialiter prohiberi; mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque huiusmodi abusus ecclesie sua colligat, eosq; in prima Synodo prouinciali referat: ut aliorum quoque Episcoporum sententiâ cogniti, statim ad summum Romanum Pontificem deferantur: cuius auctoritate & prudentiâ, quod Vniuersali Ecclesia expediet, statuantur; ut ita sanctarum Indulgenciarum munus piè, sanctè, & incorruptè omnibus fidelibus dispensetur.*

³ Addebatur aliud Decretum; vbi per speciem legis confirmabantur consuetudines, ac sanctiones Ecclesiæ, quæ ab hereticis impugnantur. *Insuper hortatur sancta Synodus, & per sanctissimum Domini nostri atque Salvatoris aduentum Pastores omnes obtestatur, ut tamquam boni milites illa omnia, qua sancta Romana Ecclesia, omnium ecclesiarum mater & magistra, statuit, nec non ea, quæ tam in hoc Concilio, quam in alijs Oecumenicis statuta sunt, quibuscumque fidelibus sedulò commendent; omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & ijs præcipue sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & seiunia; vel etiam quæ faciunt ad pietatem augendam, ut dierum festorum deuota & religiosa celebratio; admonentes populos crebro, obedire Præpositis suis: quos qui audiunt, Deum remuneratorem audient; qui verò contemnunt, Deum ipsum ultorem sentient.*

Pars III.

P p p p p

Sacro-

1563. *Sacrosancta Synodus in secunda Sessione, sub Sanctissimo Domino nostro & Pio Quarto celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de varijs censuris, ac libris, vel suspectis vel pernicioſis, quid facto opus esset, considerarent; atque ad ipsam sanctam Synodum referrent: audiens nunc, huic operi ab eis extremam manum imponant esse; nec tamen, ob librorum varietatem & multitudinem distincke & commode possit à sancta Synodo dijudicari; præcipit, ut quidquid ab illis praestitum est, Sanctissimo Romano Pontifici exhibeat: ut eius iudicio atque auctoritate terminetur, & euultetur. Idemq; de Cathechismo à Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Missali & Breniario fieri mandat.*

Declarat sancta Synodus, ex loco assignato Oratoribus, tam Ecclesiasticis & quam secularibus, in sedendo, incedendo, aut quibuscumque alijs actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse præiudicium; sed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, Rerum publicarum, ac Principum suorum iura, & prærogatiwas illas & salvas esse, in eademq; permanere, prout ante præsente Concilium reperiebantur:

*Subsequebatur Decretum, conflatum verbis excogitatis ac per-
pensis solerti studio à duobus Cardinalibus non Legatis, & à duo-
bus doctissimis Episcopis Antonio Augustino Leridensi, & Dida-
co Couarrenvia Ciuitatensi, de Synodi executione: & erat huius-
modi.*

*Tanta fuit horum temporum calamitas, & hereticorum inueterata ma-
litia, ut nihil tam clarum in fide nostra afferenda umquam fuerit, aut tam
certò statutum, quod non humani generis hoste suadente, illi errore aliqua
contaminauerint. Eapropter sancta Synodus id potissimum curauit, ut
principios hereticorum nostri temporis errores damnaret & anathematiza-
ret; veramq; & Catholicam doctrinam traderet & doceret; prout damnauit,
anathematizauit, & definiuit. Cumq; tamdui tot Episcopi, ex varijs Christia-
ni orbis provincijs euocati, sine magna grēgi sibi commissi iactura, & uni-
versali periculo, ab ecclesiis abesse non posset; nec ultra spes restet, hereticos,
toties, fide etiam publicā, quam desiderarunt, in uitatos, & tamdui expectatos,
huc amplius aduenturos; ideoq; tandem huic sacro Concilio finem impanere
necessē sit: supereft nunc, ut Principes omnes, quod facit, in Domino moneat,
ad operam suam ita præstandam, ut qua ab ea decreta sunt, ab hereticis de-
prauari aut violari non permittant; sed ab his & omnibus deuotè recipian-
tur, & fideliter obseruentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas
oriatur; aut aliqua inciderint, que declarationem, quod non credit, aut
definitionem postulant, preter alia remedia in hoc Concilio instituta; con-
fidit sancta Synodus, Beatisimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel
euocatis ex illis præserim provincijs, unde difficultas orta fuerit, q̄s, quos
eisdem.*

eidem negotio tractando viderit expedire , vel etiam Concilij generalis celebratione , si necessarium iudicauerit , vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit , prouinciarum necessitatibus pro Dei gloria , & Ecclesiae tranquillitate consulatur . Quæ postrema sunt addita Oratore Hispano postulante , qui difficulter consensisset conclusioni , nisi nouo Concilio aliquis aditus relinqueretur .

7 His Decretis concorditer sunt assensi , excepto Decreto de Indulgentijs , ob verba petente Lunensi deleta ; quæ vt redderentur , postularunt viginti Præsules , ex quibus plerique Hispani , quibus Cruciarum consuetudo displicebat . Sed hi præ alijs erant pars modica .

Tum proposita fuit sanctio vt legerentur omnia Decreta , quæ tum Paulo , tum Iulio Pontifice confecta fuerant , & ad dogmata & ad mores spectantia : idque vniuersè placuit Patribus , & peractum est .

Suaus h̄ic ita loquitur . Idem Galli , qui alias tam efficaciter petierant ut declararetur , Concilium esse nouum , & cum antegresso Pauli & Iulij minimè continuatum , supra reliquos conabantur , ut quacumque dubitandi ratio tolleretur , quin omnia Acta , ab anno 1545. usque ad finem , eiusdem essent Synodi . Ita contingit in rebus non modo humanis , sed in ys etiam , quæ pertinent ad Religionem , ut mutata utilitate mutetur credulitas . Cum igitur omnes in idem signum spectarent , decretum tantummodo fuit , ut ea simpliciter legerentur , nec quidquam aliud diceretur : hoc etiam pacto Synodi unitas apertissimè palam siebat , & difficultas adimebatur , qua suborta esset , si confirmationis verbum usurparetur , relictâ singulorum arbitrio facultate existimandi , an ex illorum lectione conficeretur , ea fuisse confirmata , an rata fuisse declarata ; an etiam inde deduci , unicam esse sanctam Synodus , quæ illa confecit & quæ eadem legit . Quemadmodum fieri non potest , vt homini mens adeò distorta insit , quæ eodem tempore manifestæ contradictioni acquiescat ; ita par esse videretur , fieri quoque non posse , vt homo os aut calatum habeat , quæ vnâ eademque periodo manifestò repugnantia pronuntiet . Verum , id homini accidere posse , satis patet in Suaui , nisi quantum immoderata perturbatio animi rationem adimit homini , adeoque efficit , ne remaneat homo . Affirmat ille , modum illum fuisse usurpatum , quo omnis dubitatio amoueretur , quin vniuersa ea Synodus esset una : simulque affirmit , adhibitum fuisse illum modum , vt id in anticipi , & in iudiciorum varietate relinqueretur . Quod autem postea dicit , in rebus ad religionem spectantibus mutata utilitate credulitatem mutari , licuit id ipsi arguere ex proprio ipsius experimento . Id

1563. addo, quod si ille animaduertisset, ea verba compressisset, ne ab eadem vipera veneni sui remedium extrahi posset. Vbi hæc ipsius enuntiatio vera foret, eiusdem machina funditus euerteretur. Etenim hinc argui licet; cum in comperto nobis sit, à prudenter ac nobiliori parte Reipublicæ Christianæ & Orbis terrarum, fidem retineri in Religione Catholica, & Romani Pontificis auctoritate, huiusmodi fidem experimento comprobari tamquam magis accommodatam communi hominū utilitati, quam contrariam: unde pateret, hanc Religionem & hanc auctoritatem non esse iugum intolerabile, sicut ille eam describit, sed idoneum ad ciuilem felicitatem instrumentum. Quod attinet ad rem ipsam, profectò religiosissimi Patres Galici tam contumeliosum epiphonema neutram merentur; & vbi cuncta reliqua responsioni deficerent, Galli, qui nouam conuocationem postularant, vt in dubium vocarent articulos iam sancitos, non fuerant Episcopi Gallici, sed Oratores Gallici; hi vero nimis etiam in hac sententia obduruerunt, vt Suauis, & nos posteà narrabimus. Prætermitto, an ea Synodus noua fuerit, an veteris continuatio, articulum non esse, qui per se solus fidem variaret, sicuti pro certo assumit Suauis. Etenim tametsi duo sint Concilia, si utrumque obtinet auctoritatem, cunctæ illorum definitiones erunt fidei dogmata, perinde ac si unicum esset. Atque

^b Litteræ Cœ
faris ad Orat
ores 19 No
vembri, que
Tridentum
peruenere
27. Nouem
bris 1563.

Narrationem prosequamur. Rogati denique sunt Patres, num esset ipsorum voluntas, vt Synodus terminaretur, & vt Legati nomine Synodi Decretorum omnium confirmationem peterent à Romano Pontifice. Narrat Suavis, sententias hac de re non fuisse pro more dictas singulatim, sed responsum ab omnibus simul redditum, *Placet*. Oppositum non solum legitur in Actis authenticis, sed in quodam vulgato & auctoritate digno commentario, qui non potuit absque negligentia Suavis notitiam fugere. Fuit hic Diaconus Seruantij, qui adfuit, & Massarello, qui à secretis erat Synodo, dabat operam: Massarellus vero, vt ille narrat, cum scribis de more Patres sententiam rogauit. Quin in distincta huiusc rei narratione Seruantius scribit, unum ex Patribus repugnasse confirmationis postulato, & à primo Legato id ipsum fuisse alçâ voce relatuum,

tum, dum testificaretur Patribus, ut mos erat, Decretum fuisse comprobatum. Acta per typos vulgata Antuerpiæ anno 1564. dicunt, tres ex Patribus; sed re ipsa testis præsens, sicut euenire solet, magis veridicus fuit, cum vere vnuſ tantummodo contradixet, pro eo quod constat ex Actis in Arce Ælia seruatis, nimirum Granatensis, qui respondit, *Placet ut Synodus absoluatur, sed confirmationem non peto.* Quod fortasse dixit, arbitratus, Synodum fuisse confirmatam, quantum satis erat, auctoritate Legatorum, quos Pontifex miserat, & mandatis, quæ illis tradiderat de rebus posteà statutis. Sed occasio vnde is, qui Acta typis edidit Antuerpiæ, tres loco vnius posuerit, orta est ex eo, quod cum omnes simpliciter responderent decreto, *Placet,* tres aduersus Granatensem dixerunt, *Confirmationem tamquam necessariam peto,* qui tres Hispani fuere, insignis Antonius Augustinus Episcopus Leridensis, Bartholomæus Sebastianus Episcopus Pattensis, & Petrus Consaluuſ de Mendoza Salmanticensis. Et sanè de hoc Decreto non tamquam de tumultuoso, sed tamquam de concordi mentionem facit Andreas Morosinus ^{Libro 8.} in historia Reipublicæ Venetæ.

9 Cuncta monumenta, quæ commemooraui, de hac Synodi conclusione conueniunt in affirmanda communi lætitia animique voluptate, omnem expectationem longè supergressa; adeò ut ora lacrymis rorantia vndique visu fuerint, & nonnulli, qui Synodo durante aliquam inter se alienati animi quasi rubiginem præ se tulérant, tunc veluti milites eiusdem exercitus, qui cum palma redcantur, fraternali charitate se mutuo amplexarentur. Perductum ad exitum animaduertebant post decimum octauum annum opus tot laboribus spinosum, tot difficultatibus arduum, tot fructibus locuples: quæ omnia non concipi, nedum explicari possunt, nisi tota narratio relegatur; immo ne hoc quidem pacto: nam sicut in pictura, ita in scriptura, quantum tenuiora interdum augentur, tantum maxima semper decrescent.

10 Accesserunt communi gaudio festæ acclamations. Hæ à Lotharingo compositæ, pro more veterum Synodorum, & ab eodem præcینente, sunt editæ, tamquam à præcipuo in eo Senatu, cui reliquorum Patrum chorus respondebat.

In illis preces Deo fundebantur, ut felicitas concederetur Pio IV. qui ab eodem Lotharingo nominabatur *Pontifex sancta & Vniuersalis Ecclesie*, adeoque visum est, ab eo illi tribui prærogatiuam supra Ecclesiam vniuersalem, quæ ab eodem & à Gallis fuerat impugnata: posteà, ut requiete fruerentur animæ Pauli III. Iulij III. Ca-

1563.

roli V. aliorumque Regum defunctorum , qui opem Synodo contulerant. Annos plurimos auspicati sunt Serenissimo Imperatori Ferdinando semper Augusto , Orthodoxo , & pacifico , alijsque Regibus, Rebuspublicis, & Principibus, qui rectam fidem seruabant, generatim solum nominatis, ad euitandas infiustas emulationes prioris loci, quæ difficultatem nunc afferunt commercio non tantum inter homines , sed inter voces. Grates Deo peractæ sunt, eiusque beneficia postulata Legatis , Reverendissimis Cardinalibus, Illustrissimis Oratoribus. Postea datæ sunt Deo preces , ut sanctissimis Episcopis, veritatis præconibus, longam vitam , felicem reditum , & perpetuam memoriam elargiretur. Omnes Fidem, & obseruantiam Tridentinorum Decretorum professi sunt. Inuocarunt Christum Sacerdotem supremum, & inuiolatam Dei Parentem, & omnes Sanctos, & anathema hæreticis dixerunt.

Huic gaudiorum dulcedini Sua vis aliquid sui fellis inspergit, duabus obiectis. Alterum est, huiusmodi acclamations in antiquis Concilijs fieri ex impetu alicuius Episcopi, non autem præconceptas, sicuti ibi factæ sunt, sed prout à sancto Spiritu impellebantur. Ego contrà certius ducerem, impulsum esse Spiritus sancti, qui *Spiritus Consilij* appellatur, id quod concipitur , ac decernitur ante ab Oecumenica Synodo, in eodem sancto Spiritu congregata, quam id, quod in mentem venit Episcopo priuato, & per speciem casus , & cui postmodum aliorum voces accedunt. id quod spectat ad rationem : sed quod spectat ad rem ipsam, longè aberrat à vero id quod dicit, semper in veteribus Synodis huiusmodi acclamations ex impetu repentinio fuisse profectas, cum videri possit in multis Sessionibus octauij Concilij Oecumenici , ac prælertim in fine octauæ actionis, eas ex præmeditatione conuentus processisse.

Alterum est, suscepitam fuisse curam à Lotharingo, non solum ut præciplias ipse partes exerceret in acclamationibus componendis, sed etiam in illis recitandis; quod uniuersè leuitati ac vanitati illi versum fuit: parumque condecorans huiusmodi Praesulem ac Principem habitum est, ipsum fungi munere, quod potius Diacono Consilij congruebat, nedum Archiepiscopo & Cardinali tam præcipuo. Evidem cum illius temporis monumenta peruelereim, in hanc communem leuitatis opinionem non offendit; quin compcri communem erga Lotharingum plausum ex hoc ipso quod gesserat. Satis sit ad Galli defensionem, quod ita de eo scribat tum ex suo tum ex aliorum iudicio Hispanus vir , illustri etiam ortus genere , adeoque idoneus cognitor & estimator decori, nimirum sèpè memoratus Petrus Consaluuus de Mendoza Episcopus

scopus Salmanticensis. Enim uero non modicæ temeritatis fuit, hominem è vulgi fece natum, cuiusmodi Suavis erat (quod cùm eius culpa non sit, illi sanè non exprobrassem, nisi vbi culpam eius temeritatis id auget) hominem inquam è vili plebe ad priuata claustra transgressum, & ductâ semper in illis vitâ, iudicem se constituer eorum quæ Principes deceant; & prætentâ laruâ consuetâ vniuersalis famæ, confidenter audere tamquam viciosum carpere aut in cognoscenda aut in retinenda dignitate, dum tam adspectabilis ac præconcepta celebritas ageretur, Principem natalibus, dignitate & estimatione inter primarios, qui tunc in Europa splenderent. Quinam autem Diaconi partes erant ea præcinere, quibus non musicorum chorus, sed Oecumenica totius Ecclesiaz Synodus responsura erat? Quod nónne legimus accidisse octauo Concilio Oecumenico, sicuti nuper narratum est? quin abfolutâ functione Hymnum consuetum in Dei laudes non cantor quispiam ^d, sed Legatorum Princeps præcinit, ut statim dicetur.

.Diarium.

³³ Denique Præfides singulis præcepérunt, iniecta anathematis pœnâ, ne discederent antequam subscriptissent, aut publicis tabulis integrum Concilij tenorem comprobassent. Promotor cunctos scribas, qui aderant, iussit eam actionem in tabulas referre. Moronus canticum, de quo paulò antè diximus, præcinit: quo absolute ad Patres conuersus, ipsis benè precatus est, ac dixit: *Ite in pace.* Decreta Concilij simul collecta, & in legitimam formam deducta à Massarello & à scribis, subscriptionem, prout imperatum fuerat, excepere, eorumque qui subscripterunt nomina fuere ducenta quinquaginta quinque. Quatuor Legati, alij duo Cardinales, tres Patriarchæ (inter quos Historicus Morosinus ^e connumerat imprudenter loco Barbari Grimanum, qui numquam ad ullam Synodi actionem admissus est) viginti quinque Archiepiscopi, centum sexaginta octo Episcopi, triginta nouem Procuratores hominum absentium cum legitimis mandatis, septem Abbates, unus Claraualensis, quatuor Cassinates, sextus Cluniaensis, septimus è villa Bertranda in prouincia Tarragonensi Hispaniæ. Duo Abbates Galli dogmata Fidei absolue comprebantes, ad sanctiones disciplinæ tantum dixerunt, Se prompto esse animo ad illis parendum. Septem quoque Religiosorum Ordinum Generales consenserunt, nimirum Ordinis Prædicatorum, Minorum Observantium, & Minorum Conuentualium, Eremitarum, Seruorum B. Virginis, Carmelitarum, & Iesuitarum. Cuncti ad verbum subscripti, addiderunt,

Lib. 8.

definiens.

1563. *definiendo*, exceptis Procuratoribus quatenus Procuratores, utpote quibus numquam suffragij ius concessum est.

Perfistebatur in propolito, ut Oratores quoque subscriberent, servato eodem scripturæ ac aduentus ordine. Quamquam enim ex absentia Gallorum Oratorum pretium illius solemnis actionis minueretur; tamen ad dignitatem firmitatemque Synodi conducere videbatur, si saltem ij qui aderant, tamquam suorum Principum personam agentes, illam acciperent; adeoque ipsius acceptationem in eorumdem ditionibus certiorem redderent: sed impetrari non potuit, ut Lunensis aliâ quam hac formâ sub conditione subscriberet^f, reseruato Regis Catholici assensa. Huiusc rei conscius Suavis extruit verisimile supra verum: sed illi accidit in hoc id quod solent Iuris periti dicere: Si similem non esse rem ipsam, cui similis ille est. Sic igitur narrat: *Et quamuis fuerat decretum, ut Oratores infra Patres subscriberent, contrarium tunc susceptum est consilium ob plures causas: prima fuit, quoniam cum Orator Gallicus non adesset, ubi conspecta fuissent aliorum subscripta nomina, & non Gallici, declaratio quadam fuisset, à Gallis non recipi Concilium. Altera, quia Lunensis memorem suam patefecerat, se nolle absolute subscribere, sed cum retenta sibi ad id facultate, propterea quod terminatio Synodi Rex non consenserat. Legati vero vulgarunt, cum in more positum esset, ut non nisi ab obedientibus suis suffragij subscriberentur Decreta, insuetum fuisset si subscriberent Oratores.*

Contrarium omnino peractum est: biduò post absolutam Synodus, Oratorum, qui Tridenti aderant, excepto Lunensi qui recusauit, habitæ sunt acceptiones amplissimâ formâ^g, & subscriptiones sub Actis in authenticis tabulis, quæ scilicet sunt à subscriptionibus Patrum. Atque hoc posito existimatum est aptius ad euittandam æmulationem ordinis, si seruaretur in acceptib[us] & subscriptionibus non ordo aduentus secundum prius decretum, sed aliquo modo consuetus sedendi ordo. Et præterea Heluetiorum acceptio in alijs tabulis posita est, & ab alio scriba signata, cuius rei causam equidein ignoro. Atque ita quatuor tabulæ formatæ sunt, aliæ, quæ acceptiōnem omnium Oratorum Ecclesiasticorum continebant, hoc est Cæsarianorum, & tamquam gerentium personam Cæsaris, & tamquam gerentium personam Regis ac Principis hereditarij; Poloni, Sabaudi, Florentini, ac Hierosolymitani. Sed inter hos oportuit ut laicus quidam apponetur, quippe Ecclesiastici collega; fuit hic Sigismundus Tonus Orator Cæfareus, socius Archiepiscopi Pragensis; unde tamen difficultas orta non est, cùm de

^g 6 Decembris 1563 & tabulis suis in Actis authenticis Arcis Eliz. & cuncta narrantur in Diario Seruanti.

de prærogatiua contentio cum eo nemini esset. In alijs tabulis scri-
pta fuit acceptio Ioachimi Abbatis Valdensis, tamquam Oratoris
ab vniuerso Heluetiorum Clero missi. In tertiijs firmata fuit acce-
ptio Oratoris Lusitani ac Veneti, nimirum Nicolai à Ponte, cùm
Dandalus tunc abesset. In ultima relata est comprobatio Melchio-
ris Lussij, Oratoris Pagorum Heluetiorum Catholicorum. Cun-
cti vero suorum Principum nomine fidem obstrinxerunt. Quod
si huiusmodi subscriptiones non inspexit Suavis impressas in volu-
mine Concilij; neque pariter vidit subscriptiones Patrum ac Pro-
curatorum ibidem impressas, sed mera nomena eorum, qui quo-
cumque modo interfuerant. Nollem ut quispiam fortasse hinc ar-
gueret, illum ex eo hominum genere fuisse, qui rerum omnium,
quæ sub sensu non cadunt, veritatem negant.

C A P V T I X.

*Duorum Legatorum reditus Romam, & cur non omnium. Con-
cilium in Senatu confirmatum à Pontifice; & eiusdem stu-
dia, ut integrè obseruaretur. Quæ depingit in hoc Suavis,
confutata. Declaratio temporis, ex quo Synodus obstringere
incipiebat. Lætitia Catholicorum ob eam confirmationem; &
gratulationes cum Pontifice habite à Lusitano Rege, qui
plenam obseruationem Concilij in cunctis suis ditionibus pra-
cipit.*

Acta Cōf.
stor. 12. De-
cembbris.
I Euamen incredibile infirmæ Pontificis valetudini attulere
conclusionis nuntij; adeò vt noluissest profecto eo morbo
carere, qui Ecclesiæ tam salutaris euaserat. Cùm autem non-
dum confirmatis esset viribus ad habendum Senatum, illicò cœ-
tum Senatorium coëgit duodecimo Decembris ^a, vbi de prospero
successu Collegium edocuit, statuitque, vt idibus eiusdem mensis
grates Deo persoluerentur solemnibus supplicationibus à S. Petri
Basilica ad templum S. Mariæ supra Mineruam, quibus amplas In-
dulgentias concessit.

Diarium.
Extrat in
duabus litteris Bononiæ.
ad Legatos
4. Decembris.
2 Interim Tridento discesserant ij qui conuenerant, & Præsides,
qui decem aureorum millia distribuerant ^b Magistratibus, & egenis
Episcopis ad reditus sumptum: simulque significarant ^c varijs Epi-
scopis, tum Transmontanis, tum Italis, ea quæ Pontifex indulse-
rat antegressis eorum petitionibus: præcipue vero Præsulibus,

Pars III.

Qq qqq

Theolo-

1563.

1563. Theologis, & Oratori Lusitano exposuerant studiosissimas gratiarum actiones, amplissimasque pollicitationes ad compensandum ingens studium, in sustinenda Sede Apostolica ab ipsis exercitum: quin voluit ipse Pontifex per se Oratori hoc benevolentiae & honoris officium exhibere suo diplomate.

Haud ita multò post Romanū peruencre duo ex Legatis, Moronus & Simonetta. Etenim Nauagerus enixè postularat, ut sibi liceret confessum reuerti ad suam Ecclesiam Vetonensem, iam diu viduam, & ipsius ope indigentem ob periculosa contaminatae Germaniae propinquitatem. Et ardentiùs etiam Osius, consimili permotus studio, facultatem petierat redeundi statim ad suam Poloniā; de quo plurimæ ab eo preces, etiam extante Concilio, scriptæ fuerant, sicut indicatum est, rato magis illic necessariam præsentiam suam quam Tridenti. Quamobrem Pontifex vtriusque pietati redditum indulxit, concessisque ut immolarent Ecclesiae utilitati voluptatem, quā fuissent affecti Romam adeuntes, & Vaticanum ingressi longe ampliore promerito & gloriā, quam veteres triumphatores Capitolium: sed glorioſior diurniorque triumphus, clari nominis triumphus est, qui absentiā non impeditur, quin interdum augetur.

Narrat Suavis, Aulæ Romanæ Magistratus obstitisse confirmationi Concilij, ob tot sanctiones, ex quibus prouentus & auctoritas illi detrahebantur, & unicum inter eos, Hugonem Boncompagnum Vestensem Episcopum, in magno apud Pontificem pretio, aliter suavissime.

Aliquos ex magistratibus dehortatos fuisse Pontificem ab absoluta confirmatione, & Boncompagnum eam suavissime, verum quidem est⁴; non tamen verum est, Boncompagnum in ea sententia unicum fuisse, cum Paleottus, alijque complures ex primarijs, illius telæ præcipui textores fuisserint, eamque disruptam cernere minimè cuperent: & ineluctabiles rationes pro integra confirmatione tam dilucidæ apparebant, ut omnium magistratum oculos, ab oculis Boncompagni distinctos, latere non possent. At vero quæ à nonnullis magistratibus opponebantur, ob detrimenta Aulæ Romanæ à Concilio illata, quæ à Suavi recensentur, & amplificantur, falsitatis contradictionisque conuincunt id quod ille sui Operis initio dicit; ubi ratus se persuasurum, euasisse Synodus ex omni parte expectationi contrariam, scribit, Cum Synodus ab Aula Romana timeretur ac vitaretur, ut pote instrumentum efficax ad moderandam nimiam potentiam, que parnis è principijs per uarios progressus ad infinitum.

⁴ Vita manuscripta Gregorij XIII. composta à Io. Petro Maffeo.

tum excessum peruererat , potentiam illam ita stabiluit & confirmauit
in ea parte, qua subiecta ipsi persistit, ut numquam tanta fuerit, ac tam va-
liditas radices egerit. Sed cum à natura instituta fuerint verba ad
veritatem cognitam exprimendam , nimis exquisitâ opus est arte
mendacibus , ad eamdem in longo sermonis decursu obter-
gendam.

1563.

Addit , Pontificem ad hanc confirmationem propendisse , sed
perplexo fuisse animo , propter querimonias Aule , & vniuersalens
Cardinalium opinionem: horum cœtum ab eo fuisse coactum ad con-
silium capiendum; eorumque iudicia refert, quasi de re in ancipi-
posita deliberaretur. Sed è conuerso Pontifex die 30. Decembris,
nondum benè conualescens ex morbo, denuò Cardinalium cœ-
tui coegit , in quo latinum sermonem habuit, quem lubet h̄c ap-
pōnere . Hic profectò dies, ô fratres, nouam affert vitam , nouos postulat
mores : nam auctoritate Concilij Tridentini restituta est disciplina iam ul-
tra modum collapse ; presertim vero Ecclesiasticis viuendi ratio præscripta
est, quòd cum illi personam huiusmodi suscepere int̄, animaduertant, necessita-
tem imponi sibi eius vita ducende, quam in salutaribus decretis diuino lu-
mine descriptam vident. De quo in primis, sicuti paulo ante à nobis actum
est, immortales Deo grates agimus , cuius benignitate Concilium Tridenti-
num, summè celebre, finem summè felicem opibilem, iam obtinuit. Post
hec Imperatori Ferdinando Christiana pietatis, ac singularis in nos benevo-
lentie laudem tribuimus, cuius custodiā Synodus Tridentina cincta ac mu-
nita, auctoritatem & amplitudinem suam liberam illasamq; seruauit. Hu-
iusce testificationem officij cum alijs Regibus, Catholicisq; Principibus liben-
ter communicamus : summâ pariter voluptate Legatos nostros commenda-
mus ob vigilantiam, ob prudentiam, ob fortitudinem, animiq; constantiam,
numquam deficientem inter extremas euentuum temporumq; difficultates in
sustinentia Sedis Apostolicae dignitate. Fatemur denique & comprobamus
religionem, ac perseverantem libertatem reliquorum Patrum , qui laborem
omnem curamq; impenderunt ad hereses corruptelasq; auferendas. Quibus
praterea non mediocriter obnoxii sumus , quod in moribus ac disciplina re-
formandis è moderatione atque indulgentiâ erga nos usi sunt , vt si ma-
luissimus hanc nos ipsi curam suscipere , eorumq; arbitratui non committere,
plus certè severitatis à nobis fuisse adhibitum. Proinde cum hac salutariter
constituta sint , firmissima nobis voluntas inest , vt per observationem De-
cretorum sacrosanctæ Synodi, ea disciplina ratio inducatar in mores : quâ,
si qui malam de nobis opinionem concepere , tollatur ab ipsis error huius-
modi ; qui cum ignoremus vnde nám ortam traxerit , multorum animos
occupauit , existimantium , in ijs, qua ad emendationem attinent , à nobis

e Acta Con-
sistor. die 30
Decembris.
1563.
f Inter Cō-
mentarios
Magalotto-
rum, & Acta
cōsistorialia.

1563. *prima Concilij claustra esse perfringenda. Potius igitur moderationem limitationemq; à Patribus usurpatam, nos, ubi opus fuerit, diligentia nostra corrigemus, & tamquam rei nostro iudicio reservata supplebimus: tantum abest ut vel unum quidem apicem negligere aut diminuere velimus. Moronus Cardinalis, viudi consilij, magniq; animi vir, & actionum Synodi, quibus laudabiliter interfuit ac praesul, peritisimus, volumus ut solerissime curet, ne quidquam discrepans alienumve à Synodi Decretis fiat in Senatu, aut priuatim à nostris ministris erga nos tentetur. Easdem partes intendimus esse communes Simonetta Cardinale, illius college, cuius fides, industria, ac perpetua sancte Sedis defensio in Tridentina legatione insignis extitit; sagaci perspicacij, Datario adhibito, ne id flagitemur, quod à nobis propter maximas occupationes non perpensum, & fortasse concessum, offensioni ac turbamento esse possit j̄s, qui aut animi nostri sensus ignorant, aut omnia sinistre interpretantur.*

Significauit posteā, velle se Prouinciarum Legatos mutare, ac 6 per se ipsum ditionem Ecclesiasticam inuisere. Tum ad Concilij sanctiones conuerso sermone, denuntiauit, vt pro Tridentinorum Decretorum obseruatione omnes Episcopi pergerent ad suas Ecclesias, ibi permansuri: quod si qui Cardinalium renuntiarant suis Ecclesijs, earum retentis prouentibus & administratione, hæc integra, & prouentus pro congruenti portione traderentur Episcopo. Laudauit tamquam afflatu diuino decretam Seminariorum institutionem, dicens, velle se omnium primum eius rei exemplum sponte præbere: & quod Concilij negotium aptius firmiusque procederet, addi à se, tamquam Legatorum adiutores, Cicalam, Vitellium, & Borromæum Cardinales, qui de modo validissimæ confirmacionis, atque integerrimæ executionis consilium haberent: affirmavitque, sui propositi summam esse, vt Synodus Tridentina eo pacto auctoritate Pontificiæ stabiliretur, quo eius Acta & Decreta inuiolata persistent, nec ea umquam fauoris aut potentiaz gratiâ quispiam transgrederetur. Quod si forte, vt fert humana conditio, contingere, in aliquo euentu conducibile, rationique consentaneum videri, à Concilij sententia discedere, nunquam illis Cardinalibus liceret id agere, nisi diserto suo iussu accedente.

Hinc ad alia transgressus, tandem conclusit: Cū ex eo tuncta 7 mala traxerint originem, quod homines nequiter improbi sacras Insulas obtinuerant; operam in posterum nauandam esse, ne ad Episcopi gradum promouerentur nisi viri munus illud amplissimum promerentes. Idcirco tribus Ordinum capitibus à se committi, vt vnâ cum Cardinali Relatore inquietent in vitam, in mores,

mores, in doctrinam eorum, qui erant eligendi; quod eiusmodi es-
sent, ut ipsorum sermone atque exemplo salutaris cibus benignè
præberetur gregi, non autem, sicut interdum acciderat, ut illius sa-
cræ dignitatis ornamenta detur parentur; quin potius animi at-
que ingenij luce splendor Episcoporum augesceret. Hi fuerunt
Pij IV. sensus in prima illa oratione ad Patres Purpuratos habita
post Concilium.

1563.

8 Hinc liquet, quām graui calumniā Suavis narret, à Pontifice,
præter iusionem, quā cunctis Episcopis imperauit, ut suas apud
Ecclesias residerent (prætermittens silentio id Cardinalibus, ac
postea sororis filio fuisse commune) nullam ibi prætereà diligen-
tiam fuisse adhibitam ne Tridentina Decreta violarentur, nisi
demandatā curā Morono & Simonettæ, ne in Senatu Cardina-
lium quidquam admitteretur, quod Synodi sanctionibus obesset;
id verò existimatū fuisse leue remedium, cum ex concessionibus,
qua Romæ habentur, ne centesima quidem pars in Senatu Purpuratorum de-
cernatur. Homini, qui audet factum tam grauiter variare, sine du-
bio satis erit sibi fidem à lectoribus, ac sententiam propitiam
obtinere.

9 Et quod spectat ad integrum Synodi confirmationem, cui re-
pugnantes ille inducit Magistratus omnes Aulae, præter Boncom-
pagnum; quænam species mortalium oculis obiecta fuisset, si
Pontifices Synodus conuocasset post tam inflammatas Christianæ
Reipublicæ preces ad expeditam emendationem Ecclesiæ, po-
steà verò ijdem recusarent emendationem, in Synodo, à suis Le-
gatis administrata ac recta, sancitam? Nónne hoc pacto quasi tubâ
signum fuisset editum ad propria nationum Concilia, adeò per mi-
nas intentata, & odio habita celebranda per cunctos populos trans-
alpinos? Præterquam quod quā fronte licuisset Pontifici petere
ab alijs Principibus, ut morum emendationem exciperent, nisi cum
plurimis ex ipsorum arbitratu exceptionibus, ubi ipse ad aliquam
illius partem rei ciendam exemplo præiuisset?

1564.

10 Pontifex nullâ iniectâ morâ, in Senatu vigesimæ sextæ diei Ja-
nuarij, iterum suis Legatis ornatissimâ oratione collaudatis, simul
que Patrum pietate ac prudentiâ commendatâ, solemnem Legato-
rum petitionem communi Patrum nomine accepit, ut Synodus
confirmaretur. Rogatisque de more sententiam Cardinalibus, vni-
uersali consensu eam comprobauit, & confirmauit diplomate, ab
illis omnibus subscripto. Qua de re Borromæus ad duos in Hispania
Nuntios ita scripti: In Senatu habito die 26. Pontifex cum sacri b Primo Fe-
bruarij Colle- 1564.

Qqqq 3

b
Digitized by Google

1563.

Collegij consensu cuncta Decreta Concilij sineulla exceptione confirmavit; ac tam egregie pieq[ue] locutus est de obseruatione atque execuzione illorum De-cretorum, ut si ad probum ipsius animum accedat opera Principum laico-rum, ac potissimum Regis Catholici, sperandum sit, quamprimum decerpsum iri salutarem fructum, qui ad quietem ac sanitatem Christianæ Reipublicæ peroptatur. Nunc per typos hic diligenter eduntur ea Decreta, quo postea nauter correcta, per cunctas prouincias mitti possint: Et Pontifex habet in animo, certos homines ad cunctos Principes mittere, ut eos hortentur, & urgeant ad eorum custodiam, que in Synodo sancita sunt; quamquam nondum certò statuerit. Interim ille solerit omniem adhibet ad rectam pre-scribendam formam ijs omnibus, que ab Aula Romana conficiuntur, quo emendatio, eiusq[ue] executio hinc vires capiat, ac reliquis exemplum preferat.

In quo Suavis obiecta quædam in Pontificem insulsè configit: à Pio nimirum ea confirmari, quorum sententiam idem ignorabat; cùm apparcat ex Actis Senatus (ita scribit) à Pontifice non nisi decretum petenda confirmationis visum fuisse. Id autem Suavis configit, quo responsum pariter ad obiecta configat, quod ille scribit redditum esse: videlicet, nihil actum fuisse Tridenti, nisi priùs à Pontifice Romæ deliberatum. Iam verò ut hoc illum honore prosequamur, in utroque eius dicto aliquantulum immoremur. Hoc postremum, quod quasi responsum ille refert, si veritati congrueret, nec iniquum, neque nouum fuisse, sicuti sibi ostendimus; quin fuisse illud idem, quod in tot venerandis Concilijs, Lateranensi, Lugdunensi, Viennensi, & Florentino fuerat obseruatum, quibus Pontifices per se ipsi adtuerant ac præfuerant. Sed hoc in Tridentino falsum omnino est, cùm Pontifex eoque deuenerit, vt non solum Legatos iussit procedere, secum priùs non communicata notitiâ; sed eosdem arguerit cùm id non agebant, quemadmodum ex tot eius litteris hic appositis, & ex alijs probationibus à nobis patefactum est; & insuper cùm complura Decreta grauia, & aduersantia expectationi tum Aulæ Romanæ, tum Legatorum, sancita fuerint interdum in cœtibus Sessionem proxime præcedentibus, interdum in ipsis Sessionibus. Profectò Nicolaus de Ponte, Orator Venetus, vir non adeò studiosus Pontificis, vt hic nonnumquam de illo acriter conquetus fuerit, sicuti narrauimus, is, inquam, in uberrima narratione de Concilio, affirmat quidem, initio integrum illic agendi libertatem non fuisse (quod tamen verè dici non potest, sicut in hac historia ostensum est) sed postremo tempore illam fuisse summam facetur. Et certè animad-uertitur,

ueritur, & plures & grauiores sanctiones postremis quinque mensibus constitutas fuisse, quo etiam tempore aliquod ex iam decretis reuocatum ac variatum est; ac posteà extren o die lecta iterum & confirmata sunt plenâ concordiâ cuncta Decreta: adeoque etiam si ad legitimam Actorum efficaciam opus fuisset eiusmodi effræni libertate, ne-huius quidem defectus opponi possit.

12 Sed vt ad id reuertamur, quod Suauis narrat obiectum fuisse modo, quo Pius vesus est in Concilio confirmando, an stultitiae plus an malitiæ illud obtineat, equidem ambigo. Vbinam apparet, in ea Senatus actione, vt ille pro certo ponit, à Pontifice non nisi decre-
tum petenda confirmationis visum fuisse? Paralogismum Suauis in eo commisit, in quem si vel maximè rudit ex auditoribus Logicæ pro-
lapsus esset, irrisionebus exciperetur, arguens à sensu; vt loquuntur scholæ, negante ad infinitantem. Eo planè modo, ac si quis diceret:
Non apparet in Testamento veteri Deum esse Trinum: ergo apparet, Deum: non esse Trinum. Ita sanè in re nostra. Non apparet, in ea breui Se-
natus actione visa fuisse à Pontifice Decreta Concilij; ergo (arguit Suavis, alienam personam fingens) apparet visa non fuisse. Egredi-
giam profectò consecutionem! Num fortè satis non erat, Pontifi-
cem ante mensem, dum in eodem Senatu verba ficeret, sicuti di-
ximus, ostendisse, ea fuisse à se lustrata, & adeò plenè perpensa?
sed quid amplius? In eadem actione res apparet aduersus quām
Suavis autumat apparere. Affirmat ibi Pontifex, habitam à se
fuisse super his maturam cum Cardinalibus deliberationem. Quā-
nam autem fuisse matura deliberatio in habenda confirmatione
illius, cuius sententia ignoraretur? Præterea in eadem actione le-
gitur tunc fuisse decretum, vt diploma de his vulgaretur, quod, sic-
uti narravimus, re ipsa vulgatum fuit, eodem die signatum, & ab-
ijsdem Cardinalibus subscriptum, ac posteà per typos impressum.
Et in eo sic loquitur Pontifex: *Quoniam noueramus, omnia ea Decreta
esse Catholica, & utilia populo Christiano; ad laudem Omnipotentis Dei,
omnia, & ipsorum singula, cum consilio & consensu fratrum nostrorum, ho-
die in nostro Consistorio secreto auctoritate Apostolica confirmauimus.* Et
sanè nōnne notorium erat, Decreta Sessionum subinde non modè
in Pontificis, sed in cuiuslibet hominis, latinani linguam callen-
tis, manus peruenisse? Quod si quis me percontaretur, cur potius
huiusc decreti, quo Synodus confirmationem postulabat, quām
aliorum, fieret mentio expressa in Senatu, animo reputet, hoc de-
cretum interesse potissimum in ea actione, vt liqueret, agnitam fu-
isse à Synodo necessitatem Pontificiæ auctoritatis, vt ipsius sanctio-
nes.

1564.
i Litteræ
Borrom. ad
Legatos 2.
Decembris
1563.
k Litteræ
Borrom. ad
Legatos 4.
Decembris.

nes vim haberent. Hinc accidit, ut cùm Legati Romam miserunt exemplum confirmationis, à Simonetta digestum, ad ipsos responsum fuerit, promptum esse Pontificem ad eam habendam, dummodo à Synodo postularetur, quod postulatum à Pio percipi. Idem etiam rursus significauit, cùm rumor esset, velle Lotharingum postridie quā res concluderentur discedere, Tridentum mitti non posse confirmationem antequam Synodus absoluueretur: velle se tamen absque dubio eām confirmare statim ac legitimam postulationem acciperet: atque ita planè perfecit diplomate, de quo diximus.

Quoniam autem varietas, & ambitiosa subtilitas ingeniorum 13 frequenter efficit, vt interpretationes mutatā ipsarum naturā implicent potius quā explicit scriptionis sententiam; & peculiariter prænoscebatur, Concilij Decreta in explicationes contrarias pertractum iri à contrarijs non modò mentium conditionibus, sed animorum affectionibus atque utilitatibus, corrupto magna ex parte fructu, & Ecclesiā perturbatā potius quā complicitā; interdixit per idem diplomia Pontifex, ne interpretationes super illis imprimarentur, sibi reseruāta eorum declaratione quā in dubium vocarentur, que inadmodum ipsa Synodus constituerat.

Dubitatum posteā fuit de tempore, quo Decreta initium ducent ad obstringendum. Pontifex verò, quō ambiguitas omnistum interioris tum exterioris fori tolleretur, aliud diploma proximo Iulio vulgauit; declarans, Tametsi Decreta ab initio Romæ observata fuissent, tamen quoniam spatium aliquod à iure conceditur, antequam obliget noua lex, & quia uniuersi Concilij Decretis aliquā temporis morā opus fuerat, vt correctius per typos ederentur in lucem, intelligendum esse, initium obligationis constitui Kalendas Maijs. Dein secundo Augūsti tertium diploma confecit, per quod octo ex Purpuratis Patribus designauit, qui plenæ Concilij executioni præsident, opportunā illis auctoritate concessā.

Antequam hæc postrema & ab eo perficerentur, & inde vulgaruntur in remotis Regionibus, siue desiderium vehemens, à quo metus progignitur, siue odium, à quo noxiū prænuntiatur opus ex impatienti libidine illius vituperandi priusquam perpetretur, rumorem excitauerat, Pontificem difficulter adactum iri ad Synodum confirmandam, cum tanto Aulæ suæ siue ærarij detrimento. Quamobrem nuntius posteā oppositi euentus Christianos populos misericordi recreauit. Mihi autem satis erit, litteras hic proferre, quas ad Primum scriptis religiosissimus Lusitanus Rex Sebastianus.

Miserat

Miserat iam Pontifex librum impressum Decretorum Synodi per Oratorem Lusitanum ad Henricum Cardinalem, Regis patruum, eiusdemque postea successorem. Is verò in responsione, commendato extra modum Pontificis studio¹ ob perfectum confirmatum-
que Concilium, indicauerat, ad explendam communem lætitiam
expectari diploma litterasque Pontificis, quibus Decretorum ex-
ecutionem præciperet. Paulò pòst litteræ illæ ad Regem missæ sunt,
qui hæc rescripsit²: *Nullum umquam diem arbitror nostrā aut maiorum
nostrorum etate illuxisse uniuersitate Christianæ Republicæ feliciorem illo
die, quo Sanctitas vestra, confirmatis omnibus Decretis sacrosanctæ Tridentine
Synodi, salutare signum sustulit in Arce Apostolice Sedis ad bene-
sperandum de hac ipsa Republica.* Satis erat apud homines piros, salutisq;
communis studiosos, auctoritas grauissimi Decreti, per quod vestra Sanctitas
omnes sanctissima illius Synodi Canones Apostolicâ suâ potestate compro-
babat. Sed apud proteruos ac peruvicaces, donec id publicis Pontificijs litteris
palam fieret, non modo sacrosancti Concilij firmitas vacillabat, sed digni-
tas & existimatio Sedis Apostolice in discrimine integratatis sua verfabat-
tur; cum essent, qui circumspectam Sanctitatis vestre cunctationem, & reli-
giosam maturamq; prudentiam istius Sacri Senatus in promulgando diplo-
mate, valde aliter interpretarentur quam opus ipsum ostendit. Nunc verò
dum ob litteras Pontificias cuncti fatentur, omnem caliginem esse disiectam,
dubitatemq; sublatam, conuertunt animum ad bonam frugem, intelli-
gunt oportere sibi ut alios induant mores, aliisque procedant viâ: Christiana
disciplina severitas reparatur; bonarum artium studia resflorescent;
animarum procuratio iam intermissa resumitur; debitus Ecclesie splendor
restituitur; sacerdotibus, Deiq; ministris honor exhibetur; Pastores suo
funguntur munere; complurimum sacerdotiorum obligationes expenduntur,
& pristina functiones ad usum reuocantur. Idcirco grates publica Deo op-
timo persoluantur, qui tam piam mentem iniecit Sanctitati vestre, cui pa-
riter semper grates agemus ob numquam defessam constantiam, quâ tam sa-
lutare opus perfectum est. Quod ad me spectat, in tuenda Sacri Concilij di-
gnitate, & istius sancta Sedis auctoritate, efficiam, ut qui mihi subiecti sunt,
& etiam alijs, intelligent, nihil nobis magis cordi esse, quam ut pristina di-
gnitas reddatur Ecclesiae, atque ut nostrâ operâ cuncta sancta Synodi De-
creta, tum de rebus fidei, tum de moribus, obseruentur inconcusse
& inviolabili integritate: quod illico significavi cunctis Praesulibus
in nostis regnis ac ditionibus: seduloq; commendauis, ut ad id omni stu-
dio incumbat Henricus Cardinalis patrus meus, & vester Legatus, non
tam ut promptiore illum redderem, cum ipse ab innata pietate vehemen-
ter ad id feratur, quam ut idem cognosceret, in hoc negotio mentem meam

Pars III.

Rrrrr

cum

¹ Inter
Henrici Car-
din. Li. fiant
ad Ponf. 2.
Iulij 1564.
² Die 2.
Ozobris: &
extant in
Archivo Va-
ticano.

1564. cum ipius fide, religione atque integritate plenè concordare, & ut me paterne admoneret quidquid mihi agendum putaret.

Huiusmodi sensus in Concilium & in Pontificem pius Lusitanæ Rex Sebastianus præ se tulit.

Humana nequitia dum semper de Principibus ac Præsulibus opera mala prænuntiat, hoc boni secum fert, quod postea opera prædictioni contraria, tametsi obligationem haud excedentia, tamquam heroica, cum admiratione ac laudibus excipientur.

C A P V T X.

Obiecta à Ferrerio duarum Sessionum postremarum Decretis, ne acciperentur in Gallia. Alia Suauiana commenta ab Auctore confutata de iurisdictione Ecclesiastica, de iure Patronatus, de facultate possidendi bona stabilia mendicantibus concessa, & de Commendis.

a Lettere
Ferrerij ad
Regem, Ve-
netijs 6 De-
cembris
1563.

Sed huiusmodi sensus haud præ se tulit Ferrerius, qui Venetijs adhuc morabatur. Hinc ubi primum cognouit, Synodum suisse terminatam, ad Regem scriptit², ac (pro eo quod homines consuerunt, ut è cunctis subsecutis euentibus comprobationem suorum operum, consiliorumque præcedentium conquerant) argumentum sumpxit ad affirmandum, absentiā suam & collegæ à postremis duabus Sessionibus peropportunam fuisse, ne ipsorum præsentia iniquitatibus ac prærogatiis Ecclesiæ Coronæque Gallicanæ detrimentum inferretur. Atque ita disserebat: In Sessione vigesima quarta capite quinto, octavo, ac vigesimo sancitum fuisse, ut Episcoporum cause cognoscerentur Romæ, aduersus Gallicæ priuilegia, per quæ habebatur, ut ipse dicebat, ne illæ extra Regnum egredierentur. Pensiones comprobari: (perinde quasi Rex in Sacerdotijs distribuendis eas non imponat:) & in fine pluribus modis declaratum fuisse, Concilium illud vnum continuum, non autem nouum fuisse, cui semper obliterant Regis Oratores, secundum ipsius mandata. Romanum Pontificem nominari *Episcopum Ecclesie Universalis*, cui titulus semper Oratores repugnarant: & alia complura esse, ex quibus necessariò conficiebatur, illum præesse Concilio, aduersus quam opinabatur Gallia & Sorbona; quæ opinio semper illic ab ipsis vna cum Lotharingo Cardinali, cum Episcopis ac Theologis Gallis fuerat propugnata. Nullam fuisse habitam rationem contestationis, ab Henrico Rege pronuntiatæ in Iulij

Iulij conuocatione : illius verò , quæ dicebatur interposita ad conservanda illæsa iura Ecclesiæ Gallicanæ , non potuisse exemplum ab Oratoribus obtineri : & vt multa in pauca redigantur , aucta fuisse Romæ commoda , sed à se ne minimam quicdem postulatorum partem impetratam fuisse . Tam aliam præ se tulit mentem Ferre-rius , cùm spem suam apud Pontificem arescentem putauit , ab illa quam ostenderat Gualterio , eâ spe florescente .

2. Porrò Deo planè tribuendum est , quòd imprudenter hīc se gesse-rit Suavis , dum rationes recensuit , ab ipso atque ab alijs per sum-
mam efficaciam allatas , vt ostenderet , à Tridentino Concilio præ-
rogatiua Romanorum Pontificum supra Concilia declaratau-
fuisse : hoc enim pacto nolens ille , in ea tam sublimi causa , strenuus
patronus hostium suorum euasit . Si res ita se habet , vt Synodus
Tridentina protulerit ea verba , quibus declarata intelligatur præ-
rogatiua summi Pontificis supra Concilia ; igitur sicut quilibet
Catholicus accipit , seque obstrictum fatetur ad accipiendam Tri-
dentinam Synodum in ijs omnibus quæ spectant ad doctrinam ,
ita pariter quilibet Catholicorum obstringitur ad concedendam
hanc prærogatiua in summo Pontifice : vbi verò Suavis super hoc
argumento non alienam agens personam , sed ipse per se decertavit
cum alijs , ex ijs quæ posteà scripti in opere quod refello , conuin-
citur manifestæ rationi aduersari ; tunc enim disceptabatur utri-
que à Catholicis , positâ iam tamquam extra dubitationem do-
ctrinâ Conciliorum omnium Oecumenicorum , & quæ à Catholi-
cis accepta fuerant .

3. Pergit communisci varia obiecta illis Decretis à Parisiensi Sena-
tu , tamquam iniustè sibi occupantibus potestatem laicorum , simul-
qué Regiam violentibus . Ego verò prætermisâ aliâ disputatione ,
solum illud assūmam , quasi auream hastam , contra huiusmodi cri-
minaciones : Id si accidit , talpas fuisse oportuit Oratores & Consi-
liarios tot Principum , qui paratas sanctiones , antequam stabiliren-
tur , expenderunt , curaruntque ut quodcumque verbum muta-
retur , in quo vel tenuis umbra detrimenti suis ditionibus cernere-
tur ; atque ita præsertim Cæsar egit etiam ipse per se , & per assiduas
letteras ad suos Oratores , qui cum eo communicabant è propin-
quo quidquid parabatur , sicut hoc in Opere animaduersum est : &
tamen hi omnes Oratores , Consiliarij ac Principes illis Decretis
minime repugnarunt . Oportet similiter talpas fuisse Regia Consi-
lia Hispaniæ ac Lusitanæ , Senatum Venetum , & tot alios Principes
ac Dynastas , à quibus illa posteà sunt accepta .

Rrrr 2

Sed

1564.

Sed omissis odiosis controversijs de iurisdictione, videamus quz. 4
Suauis differit sub consueta sibi communicatis larua: In ijs que ad ius patronatus spectant, dicebant, periniquè actum fuisse cum laicis, dum ipsis difficiles reddebantur probationes: atque integrum illud caput inniti in quadam assumptione falsa, cuncta nimirum sacerdotia esse libera, nisi ius patronatus probetur: nam è contrario certum est, ab Ecclesiis temporaria bona non possideri, nisi tradita à laicis; quos assumendum pro certo non est, voluisse ea ita concedere, ut sacerdotium tractari ac dissipari fas esset pro Ecclesiasticorum arbitratu. Quare ab initio erat donantium dominio subiectum; & eiusmodi credendum esset, nisi ostenderetur absoluta eius donationis, & integra domini concessio. Et quemadmodum Communitas aut Principes succedunt illi, qui nullum alium habet heredem; ita cuncta sacerdotia, que non subiacent domini peculiaris iuri, sub dominio publico esse deberent. Eorum etiam complures formam illam loquendi deridebant, quòd sacerdotia alicuius iuri subiecta, essent in servitute, alia verò essent libera; quasi manifesta seruitus non esset, quòd illa subiecta sint libera facultati Romana Aula, contrà quām instituta ac fundata sunt, eadem administrantis, non autem laicorum dominio ea conseruantis.

Suauis sensum audiuimus, illum trutinâ perpendamus. Ac pri- 5
mò quidem verum non est, probationes beneficiorum, iuri donantiū subiectorum, difficiles hīc vniuersè fuisse redditas, sed solū illas, de quibus præsumitur iniusta occupatio. Iam verò si perlegantur quz de hoc scribunt celebriores Canonum periti, competet, varijs temporibus à compluribz potentioribus fuisse iniuste occupata tam profana suorum oppidorum dominia, quām Ecclesiastica Sacerdotiorum; quod præcipue narrant contigisse in Sacerdotijs Italiæ, cùm summi Pontifices Auenione degebant. Hisce solis potentioribus Synodus probationes coarctauit; contrà verò cùm de reliquis loqueretur, postquam varia conumerauit legitima genera probationum, vt ostenderet à se nullam excludi, addit; & alias, vt secundūm iuris dispositionem patronatus probaretur.

Sed de hoc mirifica sanè ea doctrina est, quā Suauis arguit, cuncta Sacerdotia, vbi ex institutione oppositum non liqueat, esse sub laici domini iure. Me non fugit, duas esse opiniones de iure Patro-

^b Vide Cx. ^a alteram Pauli de Castro, ius illud non acquiri à laico per solam aut ædificationem aut dotationem Ecclesiæ, vbi disertè illud sibi non reseruet; & secundūm hanc opinionem longiori confutatione opus non est contra Suavis ratiocinationem: alteram Cx. ^c In toto artic. satis Lambertini Antistitis Insulensis, à laico ius acquiri per ea opera, vbi non appareat, ab eodem illi renuntiari. Sed neque hic Doctor, ^d 4. secunde questionis præcipuz.

Doctor, nec eius asseclæ adeò stultè pronuntiarunt, in donationibus, ac præcipuè ex causa pia habitis, quæ liberalissimæ censendæ sunt, intelligi eas conditiones exceptionesque, de quibus qui donauit non loquitur, multoqué minus illas, quæ non sunt in ipsius potestate, sed pendent à consensu excipientis donum, cuiusmodi est facultas eligendi Ecclesiaz ministri. Fundamentum igitur Lambertini, eorumque qui cum eo secundam sententiam sequuntur, in eo situm est, quod ipsa Ecclesia, quod fideles alliciat ad hoc piuum opus, hanc facultatem largiatur, cui potest renunciari à donante; sed renuntiatio nonnisi extante probatione credenda est. Verumtamen in hac ipsa sententia ab eius auctoribus duo affirmantur, per quæ Suavis argumentum labefactatur.

7 Vnum est, non idcirco esse in laici potestate, ut acquirat dominium sine Præsulis voluntate: non enim illi fas est auctoritate propriâ Ecclesiam ædificare, sacerdotiūmve fundare. Quapropter vbi non ostendatur, huiusmodi ædificationem fundationēmve ab illo factam, præsumitur id peractum non esse operâ laici, cui per se id fas non erat, sed operâ Præsulis, tametsi fortasse per eleemosynas laici.

Alterum, de quo conueniunt etiam quij defendunt hanc sententiam, sacerdotiorum dominis fauentem, est, ut beneficium iam memoratum, fundatori concessum ab Ecclesia, deueniat quidem ad heredem quemcumque, siue consanguineum siue extraneum, quoniam id ad alliciendos homines conducit; non tamen posteā, si heredes deficiant, reuoluatur ad Fiscum: de hoc enim nihil laborat fundator, neque id valeret ad augendam in eo voluntatem huiusmodi eleemosynæ largiendæ; adeoque imprudenter & sine ullo commodo Ecclesia seipſam auctoritate suâ priuaret, concederetque patronatum fundatori eo genere concessionis, ut cunctis heredibus deficientibus, tum proximis tum remotis, ea potius acquiretur Fisco, quam extingueretur.

8 Porrò mirum est, velle persuadere, sacerdotia dicenda tunc esse in seruitute, cùm in arbitrio sunt Præsulis, cui Deus iniunxit res Ecclesiasticas curare, magis quam si essent in arbitrio laici, ad quem solum pertinet administratio ciuilis. Atque ut vocabula seruitutis aut libertatis omittamus, res quæstioni subiecta non est, an melius sacerdotia committantur distributioni Præsulis, qui à suo munere compellitur, ut ea dignioribus conferat absque personarum exceptione, an domino laico, cui mos est illa tradere homini arctissimâ sibi propinquitate coniuncto, aut seruo optimè merito in sua pri-

1564. uata familia. Quod profecto locum ita non habet in patronatibus supremorum Principum, de quibus Concilium nihil dixit.

Agit posteà Suavis de facultate Pontifici reseruata, cognoscendi, primas causarum delationes ob earum grauitatem, & iudicandi causas criminosas omnium Episcoporum. Sed hac de re à nobis abundè dictum est.

Addit: Nulla ratione comprobabant, bonorum stabilium possessionem mendicantibus concessam; & aiebant: Cum in Gallia per huiusmodi institutionem illa fuissent recepta, aquum esse ut non nisi in eodem statu retinerentur. Perpetuum esse artificium Aula Romana, bona è laicorum manibus excutere, & ad Clerum trahere, ac deinde Romam; cum prius detur opera, ut per speciem voti paupertatis monachi estimationem sibi comparant, quasi nihil ab ipsis fluxorum bonorum spectetur, sed cuncta ex charitate ad populi commodum destinent: posteà vero, estimatione sibi comparata, voti ligamen Aula relaxat, unde facile ditescunt; & ita monasteria, iam affatim opulenta, in commendationem tradantur; ac denique vniuersità in Aulam Romanam commigrant. Hæc ratiocinatio, à Suavi Gallis adscripta, inter eas fabellas connumeranda est, quib[us] ut quispiam oblectetur, opus est ut puer sit, & in illis amet quod admirabile est, & quod confitum non agnoscat.

Ac primò quidem res ex aduerso procedit. Ordines illi, è quos sum bonis fundatæ sunt Comendatæ, fuerunt Ordines monachorum, qui se numquam obstrixerunt voto non possidendi bona stabilia. Huiusmodi votum, salem vniuersè ac frequenter, initium habuit in mendicantibus: & quemadmodum accidit in cunctis rebus nouis, tametsi bonis, illi voto ac mendicationi acriter aduersati sunt Guillelmus à sancto Amore, alijque Galli Doctores, aduersus quorum obiecta votum illud propugnarunt S. Bonaventura in Apologia Pauperum, & S. Thomas in Summa contra Gentes, & vberius in Opella Contra Religiosorum impugnatores. Præterea Ordines mendicantium, qui hoc laxamentum à Concilio accepere, non prenoscebatur fore ut tam largis ac tam frequentibus donationibus abundantaret, vnde cuiquam suboriri posset metus illius immensæ opulentiaz, aut illius periculi, quæ Suavis depingit.

Sed quò pressius eum facto conuineam, duo obseruo: alterum, Gallos, quamuis leges Coneili non exceperint, non tamen quidquam restitisse facilitati mendicantibus concessæ acquirendi bona stabilia, ut re ipsa compertum est. Alterum, non modò hoc Decretum illis non displicuisse, quoniam ea bona in Commendatione

**¶ Lib. 3. cap.
232.
¶ Cap. 6.**

nem

nem posteà traduntur; sed præcipuum titulum, cuius gratiâ Regina & ministri obstiterè ne leges Concilij exciperentur, fuisse, præscriptam ab eo ademptionem Commendatarum, vti palam fiet: hæ siquidem in Gallia cunctæ Regis distributione concedebantur. Licet etiam nostro lectori in memoriam reuocare, quām criter improbauit Cæsar, quod Synodus vellet prohibere ne prouentus monasteriorum, in quibus disciplina collapsa fuerat, adhiberentur ad fundanda alterius generis sacerdotia.

13 Hæc satis superque essent contra piam Suavis commentationem: sed singamus, quod ille vult, post diuturnum sæculorum curriculum hos prouentus in Commendas conuersos, Romanam in Aulam coæfluxisse. Vitio mihi vertendum haud censeam, si adstringentein defensionem repetam, quando aduersarius numquam cessat repete-re oppugnationem speciosam, & quæ reuerà centrum omnium ipsius linearum est, sed centrum auernale. Cuperem ut mihi Suavis explicuisset, quid tandem hæc Aula sit. Ea profectò ærarium est, ac theatrum commune virtuti, doctrinæ, ac promeritis eorum omnium Christianorum, qui se in Ecclesiastica militia mancipant peculiari Dei cultui, & præcipuo quodam fidelium auxilio: neque quisquam est hisce dotibus ornatus, atque huic militiæ adscriptus, qui hoc theatrum ingressus, plus minùsve huius ærarij non fiat particeps. Iam verò animaduertatur, num quidquam incommodi afferat ciuili felicitati, quod multa bona, non donum casus in hereditate sanguinis euadant, sed iustitiæ distributio in laborum remuneratione reddantur. Quodnam malorum deterrium ex cogitari possit in huiusmodi bonorum collatione? Quod inter dum conferantur sine promerentium delectu? sed ita semper ea confert titulus hereditatis. Quod malorum deterrium concipi possit in distribuendis prouentibus, postquam ea tradita fuerint, Quod interdum impendantur non in virtutis ac pietatis opera, sed ad familiam ditandam, & per licentiam profanam? Atqui hoc pacto vniuersè distribui compertum est prouentus, per sanguinis coniunctionem collatos. Verùm speciosus fucus, in quo moles tantæ inuidentiæ ac tot querelarum innititur, ex eo prouenit, quod concipiatur Ecclesia & Aula quasi persona vnica, quæ sibi cunctos illos prouentus absorbeat, nullo alijs fructu distributo: at re verà non nisi munus dispensandi illius patrimonij ea exercet, quâ ratione humanae Reipublicæ magis profit.

14 Postremò narrat, Episcopos, Theologos, & famulos, vsos Gallicâ libertate, fuisse locutos de Synodi rebus per innumeratas vituperatio-

1564.

perationes, atque irrisiones. Liceret mihi affirmare, cuncta hæc falsè dici, quandoquidem nec certæ personæ nominantur, nec dicta ab illis testimonia proferuntur. Sed placet sincerus responder. Incredibile quidem mihi non est, nonneminem in sinistrè oblocutum, cùm animaduertam, etiam extante Synodo sic euenisse; nec argumentum deerat ad id agendum, perinde ac nec vnumquam deerit in quo quis opere humano, in quod tot homines tam inter se varij concurrant, & quod tot annos perduret. Apud se quisque rationem subducat: quicumque ingens Senatus, tametsi eiusdem patriæ, & quavis sapientiâ prudentiâque præditus, si consentiret ut publicæ famæ exponeretur, quantum in eo nimis affectionis, quantum imbecillitatis interuenit tum in agitandis negotijs, tum in sententijs proferendis. Hoc vitio nec Ecclesia primæua, nec veteres Synodi caruere; nec id à me in Tridentino dissimulatum est. Etenim Deus potentiam suâ non vtitur in hac vita ad transformandos diuinitus homines in Angélos, sed ad extrahenda ex operibus ab imperfecta hominum industria confectis, bona præsentissima, quibus Angelorum vires impares essent. Itaque voluit ut in Euangelio narrarentur huiuscmodi vitia vel paucorum Apostolorum quos elegit, suâque quotidianâ disciplinâ secum educavit. Præterquam quodd in opificijs arduis ac diuturnis euitari non possunt multa incomposita, si non artificum, saltem materiæ vitio. Atque idcirco iure optimo Michaël Angelus Bonarota, cui tum in pictura, tum in duabus socijs artibus Diuini nomen inditum est, nolebat, ut dum pingeret ab ullo consiperetur, cùm in ipsis etiam manu frequenter penicillus erraret, sibiique necesse foret quod minus concinnè formarat, postea delere. Opus iam perfectum spectetur, & illud auctorem suum vituperet, aut commendet.

Evidem affirmare nesciuerm quidnam dixerit de rebus in 15
Concilio gestis quispiam parum prudens, & fortasse parum conscientius, parumque veridicus. Satis in comperto mihi est, per vniuersam Christianam Rempublicam, per Galliam præsertim, summam de illo existimationem fuisse diffusam: ac primò quidem Decreta doctrinæ adorata illic fuere tamenquam sacrosancta ab vniuersis Catholicis: dein quamquam disciplinæ Decreta in difficultatem offenserent, propterea quodd aliqui ex Concilio & ex Senatu ea quasi detimentosa priuilegijs Regis & Ecclesiæ Gallicanæ depinxerant; tamen Episcopi in Synodus Provincialibus illa pro virili sunt imitati; & per hanc imitationem Ecclesia in Gallia ultra modum meliorem in

1564

in formam redacta est. Et multis post Conciliū annis elapsis magnus Galliae Rex Henricus IV. iure iurando spondit Clementi VIII. Pont. Max. omnem à se operam nauatum iri, vt Concilium suis in regnis integrè exciperetur: ad quod animum non induxit sed generosus & tunc victor Princeps, si eas Synodi sanctiones iniustas aut noxias existimasset. Sed lubotne verum cognoscere ab uno ex primarijs prudentioribusque ministris, quos Galliae regnum vim quam habuerit? Lustremus litteras per typos vulgatas Cardinalis Ossatensis. Is conatus persuadere Villeroo, qui Regi à secretis erat, oportere ipsi Regi huiusmodi iusurandum custodire, scribit, In Concilio parum aut nihil repertum iri à Senatu, de quo conqueri posset; & modicum illud vbi reperiatur, facili negotio componi posse. Liberius autem Regi significans excusationem, à se redditam Clementi VIII. Regis nomine, exponit in duabus litteris ^{f 15. Februa-} ^{1597.} ^{f 18. Martij} ^{1599. & 25.} ^{April 1600.} ^{g Die ultimo} ^{Martij 1599.} ^{b 16. Martij} ^{1600.} ^{i Impressum} ^{est cum alijs} ^{Commenta-} ^{rijs ad Con-} ^{cilium spe-} ^{ctantibus,} ^{Louaoij} ^{natus 1567.} <sup>difficultatis obiectæ: nimis Tridentinam Synodum in Gallia displaceare tum pluribus, tum maioribus; ac primo loco cunctis hæreticis, qui ab omni Concilio abhorrebat: præterea etiam Catholicis potentioribus, videlicet, Senatibus, Collegijs Ecclesiasticorum, ac Proceribus, quibus graue accidebat, interdici sibi sacerdotia naturâ suâ insociabilia, & cum abusibus vetitis à Concilio. Id exposuit egregius ille vir Regijs verbis Pontifici: ceterum idem scripsit ad memoratum Villerooum, nihil à se repertum in Synodo, quod auctoritati Regiæ aduersaretur: quin ne ipsi quidem Regi significare veritus est, in ea Synodo plurimum esse quod faueret, nihil quod officeret Ecclesiæ Gallicanæ; nisi quis fortasse crederet, *si-
monias, aliaq. virtus & corruptelas, esse Ecclesia Gallicana privilegia.* Nec eiusmodi sensus in illo singularis extitit. Compertum est, quām inflammatostudio hanc acceptancem promouerit in publicis Galliae conuentibus alter doctissimus ac religiosissimus Regis minister Cardinalis Peronensis, & cum eo Episcopus Lussionensis, qui poste purpurâ decoratus, & Cardinalis Richelius dictus, inter præceliora nomina Gallicæ nationis superstes erit.</sup>

¹⁶ De Hispanis non audet Suavis quidquam loqui, quod spectat ad estimationem Concilij. Haud tamen hic omiserim oculatum testimoniū illius nationis Petrum Fontidonum Theologum, de quo saepius mentionem habui. Hic in responso ad opusculum ⁱ Ioannis Fabritij Montani, vbi causas ille adducebat, cur hæretici Germaniæ ad Synodum non venissent, ita scribit: *Quod spectat ad accusationem tuam, quod Patres Concilij ad Pontificis nutus se conforment, vel levare in praesens adesses; dum enim contemplareris huiuscē sanctissimi Se-*

Pars III.

S l l l l

natus 1567.

1564. natus maiestatem; dum obseruares quām liberē sententias Patres dicant; quām minimē, quō vulneribus Ecclesia medeantur, ipsius Pontificis auctoritatem extimescant, quam alioquin obseruant ac reverentur; quām fortiter, quām constanter obstant ubi opus sit, & ubi dignitas ac salus Ecclesia id postulet: non vereor quin hac tam sancta libertas per vim euelleret sinistram opinionem, quam aduersus illorum constantiam concepisti; quamquam nihil adhuc viderim in ijs, quae spectant ad religionem reparandam; ubi summus Pontifex Patribus repugnarit. Ita sane testatus est Fontidonus, Lunensi vel maximē intimus, & cuius operam ille selegit ad orationem habendam, cùm solemniter fuit exceptus ea: verò testatus est, & etiam vulgauit, dum extabat Concilium; adeoque dum oportuerat, si res aliter processisset, audire Tridenti quot homines aderant in eo conuentu, tot mendaciū sui accusatores.

Hispano Lusitanum associabo, nec minus doctū, nec minoris 17 auctoritatis. Didacus Payua Regis Sebastiani Theologus, ob suorum Operum præstantiam à nobis varijs in locis commendatus, in libro primo de generali Conciliorum auctoritate hæc habet: *Dam Tridenti commorabar in Concilio, sepè dicere solitus eram, etiam si auctoritas Conciliorum nullo Christi promissō confirmata & constituta fuisset, ego tamen, ab ea ratione tam studioſa veritatis acquirende coactus, eorum definitionibus facile consensisse.* Et vniuersè de pretio, in quo viri cordati Concilium nondum absolutum habuerunt, opponam denique Suavi testem illi notum, & omni exceptione maiorem. Nónne ille conspergit in narratione, de qua iam diximus, Oratoris Veneti, alioqui satis libera, Synodus ita celebratam, ut Orator ille optauerit illic præsentes omnes hæreticos, propterea quod hæsissent confusi? Auctores huiusmodi producendi sunt, non priuata, & forsitan imaginaria famulorum gatrulitas. Sed cùm plures sint bonarum legum laudatores quām seruatores, à recitatione præconiorum, quæ verbis de Concilio habitæ sunt, progrediamur ad narrationem executionis, quam idem accepit à factis, quæ sunt laudes ac voces numquam fallaces; vnde per illa Veritas suprema loqui consuevit.

CAPVT

Synodus Venetij excepta. Adhibita à Pontifice studia, ut pariter exciperetur in Gallia; & interiectæ difficultates. Melior in Hispania successus. Superior locus à Pontifice tributus Oratori Gallico in Pontificio facello.

Non priùs absoluta fuit Synodus, quām Pontifex omnēm adhibuit solertiam, vt ea à cunctis Principibus Catholicis exciperetur. Summam ad id animi alacritatem Itali exeruerunt: præsertim verò Respublica Veneta Concilium promulgari iussit in Basilica S. Marci inter sacrificij solemnia^a, eiusque observationem iniunxit suorum oppidorum rectoribus. Quapropter Pius, ad grati animi argumentum erga studium quod ea Respublica perpetuò præ se tulerat in illius salutaris operis processu, attribuit Oratoribus Venetis Romæ magnificas ædes prope templum S. Marci Venetorum Patroni, extructas à Paulo II. eiusdem Reipublicæ filio, ad Pontificum domicilium; idque per diplomam motu proprio fecit, ornauitque ibi præclaris laudibus Venetos Senatores, & egregiam eorum obseruantiam in Apostolicam Sedem.

Sed omnem animi conatum conuertit, tamquam ad maioris momenti molem, vt idem obtineret à Principibus ultra montes; ac præcipue à duobus primarijs Regibus. Redierat in Galliam Sanctacrucius ad suum Nuntij munus; obtulitque Reginæ promptam Pontificis voluntatem ac studia, vt colloquium, ab illa enixè expetitum, conficeretur; & per eam opportunitatem, quam nenuisissimè potuit, ab ea flagitauit vt exciperet Concilium, conuocatum b & à Pontifice celebratum ipso Rege Galliæ petente, cum b Patet ex tanto & suo & Christiani orbis labore. Sed initio spatiū temporis petiit Regina, dicens, Oportere sibi & Decreta conspicere, & crucij ad Lotharingum audire. His peractis, adhuc illa moras protrahebat, per speciem quodd nondum cernebatur Pontificis confirmatio: quare si spatiū ad deliberandum ille postulabat, multò magis alijs ab eo concedendum esse. Accepta dein Pontificis confirmatione, respondit, Nondum sciri, an Hispaniæ Rex Synodum accepturus esset; & affirmante Nuntio, id certò innotescere; tamen, aiebat Regina, sibi contraria nuntiari; fortasse ne hoc pallio priuaretur: sed verum erat id quod Sanctacrucius affirmabat. Etenim absoluta Synodo, statim Pontifex per suum Nuntium Viceco-

1564. mitem ea de re Philippum Regem monuit, expositâ illi necessitate, quâ Patres coacti fuerant, ne disertum Regis consensum præstolarentur, sed illum præsumerent. Cuncta per summam concordiam processisse, nec aliud nisi Lunensis subscriptionem deesse. Sperari tamen, id quod in ministro desiderabatur, ab auctoritate Principis abundè suppletum iri. Nec postulato defuit efficacia: nam Philippus, re suo in Consilio perpens, effecit ut exciperetur Synodus à cunctis Ecclesijs Hispaniæ, ac deinceps à reliquis suarum ditionum, sicuti mox amplius renarrandum erit.

*e Litteræ
Borrom. ad
duos Hispaniæ Nuntios
16 Februarioij
1564.*

Galliz Regina, cùm se hoc exemplo cogi sentiret, cœpit excusare; se, causata, robustiorem cibum melius concoqui posse à corporis benevolentis stomacho, cuiusmodi erat Hispaniæ regnum, quâm ab infirmo, qualis erat in Gallia. Sed contrà Nuntius: Quin potius indigere medicamento egrum quâm sanum. Denique redacta res est ad duas difficultates, à Regina & à magno Cancellario propositas.

Prior erat, prohibitio, ne Regularium sacerdotia in Confirmationem traderentur; hac enim ratione plurimos ex primarijs viris Rex sibi deuinciebat, quorum operâ in illis rerum conditionibus indigebat. Nec veritus est Cancellarius Nuntio dicere, Lotharingum, postquam sibi ventrem oppleuerat, velle alijs ieiunium præscribere.

Altera vniuersalior, erat metus, ne irritarentur hugonotti, à Synodo per tot anathemata vulnerati: qui metus cōd deuenit, vt Regina, nihil magis exosa quâm omnem auram vnde fretum illud turbari posset, Nuntio permittere noluerit, ut exemplaria Concilij, typis impressa, Præsulibus distribueret, dicens, Eadem non minus aliundè ab ipsis haberi absque speciosa illa pompa. Sed Nuntius non idcirco destitit ab incepto.

*d In litteræ
Nuntij ad
Borrom. &
ad Gallicum
14 Aprilis
1564.*

Præ se ferebat in his negotijs Regina turbidum animum in Pontificem & in se ipsa & in tota Gallia, propterea quod suspensam adhuc litem Pius tenebat de prærogatiua inter duorum Regum Oratores Romæ degentes; perinde quasi possessionis spoliatio id esset potius, quâm sententiæ retardatio. Etenim diu Pontifex abstinebat, per speciem confirmandæ valetudinis, ab accessu ad Pontificium sacellum; & solemní die Parasceues, quo è superiori Vaticani porticu Pontifex populo benè precari solet, rem ita compo- suerat, vt primus inter Oratores gradus haud appareret, prætentio nomine, quod mos non esset in ea functione loci ordinem seruari. Ex quo Gallicus Orator Oiselerus petendit veniæ abeundi occasiō nem ceperat; ac postea recensus fuerat, oblatâ spe quod in festo Pentec-

Pentecostes satis ipsi fieret, cum consideret interim Pontifex, Hispanorum animos flexum iri, ut qui litteras principio Regis manus scriptas acceperat, sicuti suo loco narrauimus, ubi dixerat, nolle se ad haec inania visum flectere. Et quamuis ille poste a mentem mutauerit ob allatas a suo Consilio rationes, Pontifex cum speraret eum ad sensus pristinos a se adductum iri, illi ponebat ob oculos, Quod deteriora erant Galliae mala, ab ipso Rege sibi significata, eod magis oportere, ne medicina difficultor redderetur, cum totius Christianae Reipublicae periculo, propter quandam umbræ imaginariæ questionem. His tamen Pontificis cohortationibus, quas duo Nuntij detulerant, Philippus responderat; Se quidem ex osculari Pontificis pedes, sed rem nimium fuisse progressam, adeoque mandatis a se Oratori traditis se remittere. Et quidem Ruigoinezius disertè reiecerat ea quæ ambo Nuntij proposuerant, ut nimirum Hispanus Orator domi maneret diebus solemnis functionis; eisque dixerat, ijs positis quæ in Synodo euenerant, mentem esse Regis progredi, non regredi.

1564.

^a In litteris
Nuntij ad
Gallium
1. Maij 1564
& fufius in
litteris Pon-
tificis ad
Nuntium 6.
Decembrie
1563.

^f Littere
Cruelij, &
Vicecomitis
Nuntiorum
ad Borrom. 3
& 6. Martij
1564.

quarum su-
ma est apud
Barberinos.

^g Ex litteris
Delfini ad
Borrom. 26.
Aprilis

1564.

6 Interim Pius, ad sternendam negotio viam, in animo & habuerat, cunctis Oratoribus imperare ne illorum quispiam, antequam a se accirentur, conueniret ad solemnnes functiones; & ne Gallus repugnaret, operam dederat, ut Cæsar Oratorem suum iuberet consentire: qui cum ex uno capite sine controv ersia esset maximus, reliquis exemplo esse poterat; & ex altero capite haec ipsa indubitate prærogativa proderat, ne Princeps ille de huiusmodi dignitatis argumentis admodum laboraret, & facilius flecteretur ad ea intermittenda erga se, quod aliorum certamina præpediret, ad quod valde primum videbatur amabile ac mansuetum ingenium Ferdinandi; & re ipsa ille non restitit, suumque Oratorem iussit sic agere, simulque dissimulare, id sibi a suo Principe iniunctum fuisse; quin declararet, se abstinere a solemnibus celebritatibus ob merum in Pontificem obsequium, quod fortius hoc pacto ad imitationem traheret Gallum.

7 Sed omnia incassum. Vbi delatum est in Galliam id quod solemnni Parasceues die contigerat, ingens perturbatio est excitata: Regina verò narravit Nuntio, Régem, quatinus puerum, dixisse in pleno suo Consilio, se huiusmodi iniuriam haud passurum: Oratorem se bene gessisse in venia abeundi petenda, sed poste a male in suspendendo discessu. Quando res eod peruerterat, expectaret usque ad Pentecosten; & ubi tunc debitum honorem non acciperet, statim abiret, & ynà cum eo Burdesius

Sssss;

Cardi-

1564.

Cardinalis. Adiecit Regina: Velle se loqui non solum tamquam Regis matrem, sed tamquam Sedis Apostolicæ filiam. Vbi Pontifex huic muneri suo defuisse, à se paratam conspici vim magnam sulphuris, quo Ecclesiæ osores tenelli Regis amicum inflammarent cum clade Religionis, ad cuius turbas componendas alioqui tunc cernebatur bona Gallici Regnij habitudo. Et eosdem in se sensus illi aperuit Lotharingus Cardinalis. Quamobrem Nuntius Romanus scripsit, confidere se, minimè futurum, ut optimus Rex Philippus vellet per inanem illum fumum materiam præbere incendio tot animis lethali, & tam periculo suo quoque proximis ditionibus & Hispaniæ & Belgij. In tanti Regis dignitatem cessurum, si palam fieret, prudentius ab eo quam ab eius Consilio latum fuisse iudicium. Id si Pontifex ageret, non nisi quod idem Pontifex alias egerat tunc acturum, quodque etiam agebatur à Senatu Veneto, cuius grauitas & auctoritas præualidum clypeum imitatoribus porrigit.

Nec Regina ad suos exprimendos sensus consuetâ ministrorum voce solum visa fuerat; sed quod præterea ardorem ostenderet simul & adderet, Romanum ad id miserat Villeroum^b, qui postmodum ob

*b In vita
Villerou, scri-
pta à Petro
Matthæo.
¶ Ex epistola
Pontificis ad
Nuntium
His. an. 6.
Decembri
1563. & ex
Actis Consi-
stor. 18. Au-
gusti 1564.*

xtatem Galliz Nestor euasit.

Pontifex obtulerat, se causam commissurum aut Purpuratorum^g Collegio, aut Rotæ Romanæ^d. Sed cum partes in excipiendo oblato cunctarentur, interim præcepit Pontifex, ut saluis rationibus vtriusque partis in iure præcipuo, retineretur Gallici Oratoris possessio, eiique locus ille traderetur, quem huiusmodi Oratores tenuerant alias dum Carolus V. Philippi Regis parens, Hispaniæ Rex erat, & nondum Cæsar, & quem re ipsa postea possederant se Pontifice tum in facello, tum in Concilio Tridentino: arque iterum confirmauit quod obtulerat, se decisionem controversiæ commissurum alteri ex duabus, quæ diximus, Tribunalibus.

Degebatur Romæ Hispani Regis Orator Aloysius Requesenius, Magnus Castellæ Commendator, ex Ordine S. Iacobi, qui poste à Mediolano præfuit, & Belgij administratione illustris fuit. Is ad hanc Pontificis iussionē grauiter iram sonantia verba protulit, & vel ipse, vel alter Hispanus minister creditus fuit in minas prorupisse, Regem armis rem vindicaturum. Curauit Pontifex, vt de ijs omnibus Galliz Regina fieret certior^e, affirmauitque se, humanis rationibus spectatis, numquam ad id peragendum fuisse deuenturum; sed à studio iustitiæ religionisque permotum esse: sensus adeò violentos à pia Catholicæ Regis mente valde alienos à se putari; sed quidquid aduersi acci-

*k O cultæ
notæ Nuntij
in Gallia ad
Porro m. 17.
Junij 1564.*

accidisset, speraturum se Christianissimi Regis defensionem. Responsum est à Regina per studiosam gratiarum actionem ob rem peractam, ostensumque, nec à se credi eiusmodi sensus in Philippo Rege: ubi quid ex aduerso contingere, opem Regis filij, qui aderat colloquio, spoondit, pro maiorum suorum exemplis. Id verò formulis tam emunctis & tam breuibus, ut satis intellectum fuerit, ibi tunc nec vires, nec animum esse ad conferendum auxilium, sed potius desiderium atque indigentiam illius excipiendi.

1564

10 Hæc gratificatio exhibita Galliæ, non ad aliud conduxit, nisi ad noua mala prohibenda: ceterum de Concilio in perplexis responsis perstitum est. Legauit ad Regem postea¹ Pontifex Ludovicum² Antinorum, qui simul afferret facultatem³ alienandi bona quædam Ecclesiastica, minoris pretij quam alia à Rege alienata, quæ per hanc posteriorem alienationem, legitimè faciendam, recuperari debebant, priori tamquam non legitimâ abrogatâ: & per eundem Antinorum obtulit, se illi consensurum de legatione Au-
tionensi, quam Rex, vti narrauimus, pro Borbonio Cardinali,
Regis Nauarræ demortui fratre, petierat, dummodo hic datâ fide polliceretur, seruaturum se regionem illam illæsam ab hæresi. Pius verò in se recepit compensationem aliâ viâ præstandam Farnesio Cardinali, qui legationem illam exercebat. Atque ita sequenti A-
prili⁴ perfectum est. Iam verò vñà cum his beneficijs secum detulit Antinorus noua & præualida postulata, ut Synodus exciperetur, cum videretur Pontifici & opportunitas grata, dum quod erat debitum petebatur, non debito priùs collato, & sequester idoneus, ut potè negotij ac nationis peritus. Verumtamen aliud ille non impetravit⁵, nisi hortamen ad patientiam, & quodd priùs hugonotto-
rum seditiones essent sedandæ: quæ visitæ sunt formulæ mitigan-
dæ repulsæ minus acerbo nomine cunctationis.

¹ Octobr
mené 1564.
² Au^gogra-
phum man-
datorum a-
pud me est.
³ Acta Con-
fessoria 5.
Augusti
1564.

⁴ Acta Con-
fessor. 13. A-
prilis 1564.
⁵ Litteræ
Nuntij ad
Bortom.
23. Iulij
1564.

CAPVT

1564.

C A P V T XII.

*Regis Hispani moderatio de loco dato Gallie Oratori. Accepta
Synodus eius iussu etiam in Sicilia & in Belgio. Quæ Suavis
refert tamquam in Germania obiecta Concilio. Petitiones Ca-
esaris & Banari pro Calicis vsu, alijsque relaxationibus le-
gum Ecclesiasticarum. Calicis vsus tandem concessus cum va-
rijs conditionibus ac limitationibus; & in Germania per sum-
mam latitudinem exceperus, sed nullo fructu. Ferdinandi Caesaris
mors. Honores illi exhibiti à Pontifice. Concilium in magna
Germania parte acceptum.*

Quemadmodum rationes politicæ experimento deprehendi solent débiles, minusque efficaces communi expectatione; ita loci prærogatiua, à Pontifice decreta, non minus compliūm opinionem fecellit de Hispanorum indignatione, quam de Gallorum compensatione. Philippus Rex accepto rei nuntio, non aliud edidit commoti animi argumentum, nisi reuocato Româ Oratore. Pontifex verò prudentiæ normam securus, ne se offensum ostenderet, cùm res alterius interpretationis est capax, speciem præ se tulit, interpretantis id potius agi quod sibi satisficeret. Requesenius enim propriâ auctoritate capi iussuerat, & postea in carcerem coniuci Schiuelum quemdam, qui studiorum curriculum absoluerauit: ex quo Pius usque adeò indignatus est, ut aliquamdiu accessum ad se Oratori negauerit; & postea eo concessio, ne cursum publicis negotijs impediret, dederat operam per Pacecum Cardinalem, ut ille vocaretur à Rege, quippe non amplius idoneus ad res secum transigendas. Quapropter tum in Purpuratorum cœtu, tum in litteris ad Nuntium à se scriptis, noluit hanc Oratori amotionem vltioni, sed gratificationi adscribere. Tamen gnarus, in huiusmodi euentibus dissimulationem, vbi mediocris ea sit, gratam accidere, quasi reverentiam; vbi verò nimia, molestam, quasi despectum, non destitit in utroque loco se velut oblique purgare. Quare addidit, minimè à se credi id profectum ex villa Regis acrimonia ob attributum Oratori Gallico gradum in facello: rationibus siquidem, quas iam retulimus, persuaderi sibi, non posse Regem illud oneri sibi vertere: disertius verò in epistola ad Nuntium Scripta dixit, consentaneum nō videri Philippi Regis dignitati, velle hac

Ex litteris
Borrom. ad
duos Hispanos
Nuntios
1. Februario;
& ex epistola
duorum Nuntiorum ad
ipsum 3.
Ma tij 1564.
& ex Epist.
Pontificis ad
Nuntium
Hispanum 6.
Decembrio
1563.

hæc innouari in Principem puerum, ac diuexatum; nec debere ab
e loci prærogatiuam impugnari, sed potius agi Deo grates, quod
prærogatiuam in ditionibus sibi largiretur.

1564.

2 Et re ipsa, tametsi Philippus Oratorem illius acrimonie causâ
reuocasset, non tamen voluit Religionis pretio de Pontifice vlcisci.

Quocircà secundo Iulij ^b Decretum vulgauit, vbi honorificis tum
Concilio tum Ecclesiæ Romanae verbis imperauit, ut illud exci-
peretur, ac seruaretur in cunctis Hispaniæ regnis; & post dies quin-
decim iussit excipi in Sicilia, de quo regno quidam dubitarant, spe-

^b Decretum
extat in ar-
chiuio Vati-
cano.

• Etatis monarchiæ Priuilegijs; posteà verò in litteris ^c, quibus edo-
cuit de ijs, quæ Romæ Oratori suo, acciderant, Ducem Parmensem
fororem suam, quæ eius loco Belgium moderabatur, ita scribit:

^c 6. Augusti
1564. lib. 4.
Historię Bel-
gicę Famiani
Stradæ.

Euentum illius causa longè alium fuisse ab eo qui aequitati, suaq. in Pon-
tificem benevolentia atque obseruantia debebatur. Eapropter à se Oratorem
suum fuisse reuocatum Româ, vbi degere cum dignitate amplius non licebat;
ac propterea nullum à se interim priuatum negotium agi cum Pontifice. De
rebus qua ad publicas Religionis curas attinebant, & ad præstandum obse-
quium atque obedientiam sanctæ Sedi, unde nolebat ne latum quidem un-
guem secedere, demandatum à se fuisse negotium Francisco Cardinali Paceco,
in Urbe patronum Hispanie agenti. Cum eo igitur ipsa transigeret quidquid
spectaret ad Episcoporum electionem, & ad cetera Religionis fulcimenta;
ad quam strenue substinendam, & ad promulgandam & exequendam di-
ligentissimè Synodus Tridentinam, ab ipsa, quacumque de causa, lentius
agendum non esse. Cùm autem illa respondisset ^d, videri Senatori-
bus, esse in Synodo quosdam articulos noxios Principis iuribus, &
provinciarum priuilegijs, adeoque opus esse vt ea in promulgatione
exciperentur, Rex in hanc sententiam ^e illi rescripsit: Sibi nequa-
quam placere, in promulgatione Concilij quidquam excipi, ne ansa præbere-
tur tum susurrandi Romæ, sermonum aude, tum imitandi reliquis Prin-
cipibus, semper ad res in Hispania gestas intentis. De Regis ac Provinciarum
iuribus abunde fuisse consultum, cum actum fuerat de promulgando in Hi-
spania Concilio, vbi eadem difficultates militabant: & sicut ibi non magni
habitæ sunt, promulgato sineulla restrictione Concilio, leuiq. solùm tempe-
ramento ad usum adiecto; ita se velle ut ageretur in Belgio: eam ob cau-
sam eò mitti promulgationem in Hispania prægressam, quod populi omnes
sibi parentes ad eamdem normam redigerentur.

^d 30. Septem-
bris 1564.

^e 25. No-
vembri.

3 Hæc Philippi Regis pietas, coniuncta cum Sebastiani Regis, &
Principum Italorum pietate, subiecit Concilio & regiones Occi-
dentales vtriusque terrarum orbis, & partem Septemtrionis, &
Indias ad Orientem, & multas Africæ regiones, quantum ad

Pars III.

Ttttt

cli-

1564. climata qualitatesque illarum Ecclesiarum Tridentinæ sanctiones aptantur.

In Germania, scribit Suavis, Decreta disciplinæ ne à Catholicis 4 quidem fuisse in pretio habita. Sed rei falsitas paulò post à nobis palam fiet. Tum varia narrat obiecta contra Decreta doctrinæ, in postrema Sessione firmata, quæ tandem ad tria capita rediguntur, ad nimiam loquendi breuitatem, ad obscuritatem inde profectam, & ad quasdam peculiares animaduersiones in argumento de Indulgencij.

Quod spectat ad breuitatem: si fuisset percontatus quid in Tribunibus fieri consueuerit, cogouisset, acta cause, in triginta voluminibus digesta, terminari à iudice vnius verbi sententiâ. Et quamquam Synodus in antegressis Sessionibus explicationem doctrinæ præmisisset, se tamen non obstrinxerat ut ita semper ageret, vbi nec argumenti difficultas id postularet, nec temporis angustiae id permetterent. Videatur secunda Synodus Arausicana, quam ad eò reueretur Ecclesia, ibique paucis versibus definita reperientur argumenta ampliora, magisque nodosa ijs, quæ per ultima Tridentina Decreta sunt definita. Præterquam quod non tam ea fuerunt nouæ definitiones, quam confirmationes veterum, quæ aut ab alijs Concilijs, aut ab hoc eodem in alijs Sessionibus editæ sunt: cuius rei testimonia illic apparente regione Decretorum notata.

De obscuritate satis mihi sit ut respondeam: De intelligentia 6 Canonum præteriorum plurimam inter Theologos, ut assolet, controuersiam esse; at verò de his, qui Sessione vigesimâ quintâ confecti sunt, vix ullam inter illos discordiam legi. Hinc deducatur, an caligo à Suavi obseruata, sit in obiecto, an in oculo. Solum de Indulgencij non habetur diserta definitio, ab antecedente Synodo confecta: verum ut generatim illæ comprobarentur, satis erant duo Pontificum diplomata iam extantia, præter illud Leonis in Lutherum, & præter veterem consuetudinem Ecclesiarum. Ferè omnia, quæ contra definitiones hasce de Indulgencij ab eo adducuntur, iam reiecta sunt à nobis in secundo libro, vbi similiter is de illis differit, describens earum examen, habitum ætate Adriani. Ne igitur quæ ibi dicta sunt repetam, breuiter ijs, quæ hic adiicit, respondebo. Ac primò quidem haud negauerim, usum Indulgenciarum diu in Ecclesia parciorem fuisse. Sed cum Synodus dixit ut ad veterem severitatem rediretur, significare noluit, sicut arguit Suavis, ut omnino rediretur; solum voluit ut nimia laxitas iam inducta ad eos fines coarctaretur, quos temporum & locorum conditio suadebat.

debat. Itaque cum hac aetate commode resumi non posset frequen-
tia canonicarum poenarum, ob causas ibi adductas a Suaui, experi-
mento cognoscitur, adiumentum esse suave simul & efficax, ad
homines excitandos ad opera pietatis, illicium Indulgentiarum conse-
quendae. Nec per illud, modò sit prudens ac moderatum, desideres red-
duntur Christi fideles ad satisfaciendum Deo per alia pietatis offi-
cia pro noxis commissis: cum enim, sicut in memorato loco notaui-
mus, homines incerto semper animo sint an Indulgentiam obti-
nuerint, remanet pariter in compluribus stimulus, ut per nouam
operum poenarumque salutarium solertiam certiores reddantur; &
ex altera parte, quæ ipsis ad consequendam Indulgentiam iniuncta
fuere, per ipsorum exercitationem augeant studium pietatis; & fa-
cilitatem inducant ad similiä perficienda; quod liquet experimen-
to quotidiano. Præterea haec opportunitas Indulgentias, quas
vocant plenarias, impetrandi, facile reddit ministerium, alioqui
grauiissimum, Confessariorum, dum sè liberantur anxiò metu,
ne poenæ ab ipsis culparum grauitate leuiores imponantur; quod
tamen spectatà poenitentium imbecillate opportunum esse solet, ne
ab accessu ad Sacra menta deterreantur. Et hoc posito, sacerdotibus
confessiones audientibus permolestum accideret, si cogerentur
semper exactè perquirere, num peccator parato sit animo ad exci-
piendam poenam delictis congruentem. Ab his igitur causis & ad-
ducti sunt Pontifices ad liberalius impertiendas Indulgentias, quam
mos antiquior in Ecclesia ferebat, & omnis dubitatio tollitur de
Patrum mente in verbis adductis.

7 Alterum corollarium nititur hic Suavis confidere (vt reliquas
nugas, inutiles & indignas responso, præteream) videlicet, dum
Synodus affirmauit, ex nimia Indulgentiarum facilitate discipli-
nam eneruari, fassam proinde fuisse, eas non nisi ad remittendas
poenas exteriores valere, adeoque ad conscientiam non spectare,
nec animos ab ullo apud Deum culpæ debito soluere. Argumentatio
haec claudicat utroque pede, hoc est, & quod spectat ad Logicam,
& quod spectat ad Theologiam. Vtrumque vitium in aperto est. Ita
procedit argumentatio: Indulgentiarum hominem liberant ab exte-
riori poena canonica; igitur ab ea sola liberant. Cui non patet vi-
tium logicum, quod nimis pertinet ad formam: Theologicum
consideremus, quod spectat ad materiam. S. Thomas ex principijs
suis oppositum concluderet per huiusmodi syllogismum: Indul-
gentiarum hominem liberant ab exterioribus poenis canonicas: id non
præstarent, nisi liberarent pariter a poena in Purgatorio debita, ad

1564. quam compensandam huiusmodi canonice pœnæ imponuntur; aliter enim morbum relinquenter, & medicinam auferrent, adeoque nocerent: igitur liberant etiam à pœna Purgatorij. Addo, distortè concludi ex dictis Concilij verbis, per Indulgentias liberari hominem exteriori pœnâ canonica, & non potius impositâ in Sacramento; nam etiam si hac solâ liberarent, adhuc verum esset Concilij dictum, nimirum, ex nimia facilitate Indulgentias consequendi debilitari Ecclesiasticam disciplinam; cum ea consuetur vsu quoque plurimorum operum, pœnarumque à Confessariis iniunctarum, quæ vim obtinent ad edomandas animi affectiones, & ad cautiorem reddendum pœnitentem, ne in posterum labatur. Hoc autem admissio, equidem puto mihi opus non esse aliunde probare, eatenus posse per illas solui obligationem pœnitentiae in Sacramento iniunctæ, quatenus pœnarum Purgatorij obligationem soluunt, ad quas delendas eiusmodi pœnitentia est instituta.

Narrat deinceps, à Cæsare ac Bauaro, quod satis fieret Catholicis, 8 fuisse inflammato studio postulata vsum Calicis, coniugium Sacerdotum, aliaque legum Ecclesiasticarum laxamenta. Sed hoc quo pacto concordat cum ijs, quæ suprà scriperat ad eleuandam Pontificiam auctoritatem, videlicet, postquam à Synodo reposita est in Pontifice Calicis concessio, destitisse Cæsarem ab ea petenda, propterea quod populi à Concilij, non à Pontificis potestate illam vellent? Profectò Suavis rationem nactus est, quâ ostenderet, se non semper mentiri: cum enim fieri non possit, ut in quavis contradictione pars altera vera non sit, certum est, dum ille utramque affirmat, in ipsis altera esse veracem. Sed mendacium, tamquam proles magis dilecta, primum in eius paginis locum obtinuit: quare veritas est in ijs, quæ hoc secundo loco narrat. Pontifex in Senatu ^f Kalendis Martiis questus est de conditione temporum, quæ huiusmodi petitionibus materiam suppeditabat, & quosdam destinauit ad negotium expendendum. Sed ignorauit posteà Suavis, vsum Calicis fuisse concessum, tamen si cum certis quibusdam conditionibus ac restrictionibus. Proinde Pontifex decimoquarto Iulij in Senatu ^g Cardinalibus exposuit, à Ferdinando Cæsare, cuius desperandam valetudinem dolenter significauit, postulatum fuisse summoperè vsum Calicis pro Germania, suisque hereditariis ditionibus, idque ex iudicio Episcoporum, Septemvirum Ecclesiastico rum, & Catholicorum Principum; eumdemque denuntiasse, ubi hoc negaretur, breuiter ab universa Germania non Catholicam modò, sed Christianam etiam fidem desertum iri. Complures Cardinales

^f In Actis
Senatus.

^g Acta Sena-
tus.

nales ac Præsules secretò fuisse rogatos à se sententias; inde ipsorum consilio, tametsi ab huiusmodi rebus nouis ipse abhorreret, traditam à se fuisse, potestatem quibusdam Episcopis Germaniæ, per quam ritum illum permetterent; non tamen absolute, sed in ijs locis, vbi causas allatas veras agnoscerent, & quibusdam certis conditionibus à se præscriptis. Concessionem hanc exceptam fuisse Viennæ immensâ lætitia, & Delfinum Nuntium scribere, iam duas tertias hæreticorum partes ad frugem redactas. Ita Pontifex ad Cardinales. Sed breuî compertum est, id esse instar breuissimi leuamenti, quod interdum ex nocentis poculi deleßatione experitur ægrotus. Verumtamen hoc experimento opus erat ad euellendam ex animis Germanorum persuasionem, quod Synodi ac Pontificis difficultas in eo concedendo salutem nationis præpediret. Ceterà tum ea in melius mutatio, tum etiam concessionis effectus amplius progressa non sunt: vnde sedente ^b Gregorio XIII. ac posteà Sixto V. obeuntibus nonnullis ex Episcopis, quibus impertita fuerat potestas, dubitatum fuit, an gradui illa intelligeretur tradita, adeoque perdurans in successoribus, an personis, adeoque cum ipsarum vita decedens: & hoc posterius pro vero habitum est, adeoque non obtineri vsum licitum illius concessionis nisi à sacerdotibus, quibus memorati Episcopi viuentes contulerant. Hic fuit exitus illius tam diuturni ac tam celebris postulati; qui docuit, quantum fallat spes ingentium bonorum, quæ mortales præsagiunt in obtinendis Romæ quibusdam inusitatis relaxationibus.

^b In monumentis Pontificatus Sixti V. inter scripturas postremi Cardinalis Montalti, quæ sunt in Archivio Vaticano.

Hæc Germanorum postulata dum narrat Suauis, multa obliquè inducit in prohibitionem coniugij sacerdotum. Quod spectat ad auctoritatem antiquitatemque huiuscce prohibitionis, calamum defatigare mihi non placet, cùm argumentum ea sit innumeris controversiarum scriptoribus familiare. Sed quod spectat ad ipsius vtilitatem, prudens quisque consideret, quantum à rebus diuinis distraherent, quantumque cum carne ac sanguine connecterent ministros Sanctuarij amor coniugum, & amor liberorum, cùm ambo omnium vehementissimi sint, quos in homine natura succendat. Quod si quando nimium mouet reliquorum coniunctorum amor, qui longè tepidior est, nec obligationem semper affert ut ipsis propiciatur, quidnam molirentur duo illi amores adeò feruentiores, adeoque cohonestati naturali debito illis sollicitè consulendi? quantum intenti animi studio subtraheretur? quantum cresceret rei familiaris? quanto esset in minori benevolentia ac pretio Ecclesiasticus apud familias, dum patrimonij partitionem afferret? Enim-

1564.

uerò non sine præualida necessitate clerici seipso de se obstrinxerunt lege alioqui durâ, eosque solum obligante, non item laicos, sicuti ieiunij lex est. Quod autem hæc obligatio materiam postea præbeat ad multa peccandum, valdè fruolum obiectum est, & cunctis prohibitionibus diuinis humanisque commune. Perpendatur quid illa boni afferat, quid mali sequeretur eâ sublatâ: perpendatur similis vsus vetusssimus omnium Ordinum Regularium, quorum natura necessariò postulat hanc ad coniugia ineptitudinem; & hinc huius vetiti conuenientia perspiciatur. Nec illius relaxandi vlla vñquam dubitatio orta est in Pontifice, tametsi Germanorum postulatis, nauiter à Cæfare expositis, vrgeretur.

A & a Cœf.
Socialia.

Sed illicd eius petitiones desiere, idque cum Pontificis mœrore, dum simul vita petitoris desit. Hoc accedit die vigesimoquinto Iulij; & Pontifex rem ad Senatū dolenter retulit⁴ quinto Augusti, decreuitque ad honorificentiam, tunc non ordinariam in exequijs Pontificij facelli, vt illic oratio de laudibus Cæsaris haberetur, sicuti nec ordinaria fuerat eius pietas ac promeritum in Ecclesiam; & quatuor ex Purpuratis Patribus destinauit, vt id exequendum curarent per formam ex omni parte dignissimam. Ferdinandus magno animo Princeps fuit, sed non vaſto: fortis ad bellum pectoris, sed ad pacem prono: in rebus bellicis generosior quam fortunatus, vt qui dotalis regni partem non modicam sibi præceptam vidit ab Ottomanna potentia, cum graui iactura, sed cum maiori terrore Christianæ Reipublicæ. Per pacis artes duo regna, Austriacæ familiæ hereditaria, ipsi accesserunt, & aliud regnum in animis Germanorum hereditarium eidem fundatum est, vt proinde dici possit, ab ipso relictum fuisse Imperium suis posteris hereditarium. Ingens in illo fuit humanitas ad priuatorum benevolentiam sibi comparandam: ingens moderationis ad retinendam cum potentioribus concordiam: ingens studium ad explenda Principatus munera: ingens religio ad suum animum, suasque regiones illæsa seruanda à communi Germaniæ morbo. Verum, pro eo ac omnes humanæ virtutes non solis, sed stellarum lucem habent, hoc est, aliquâ vñbrâ mixtam, visa est eius sinceritas illum credulum reddidisse, & credulitas nonnumquam suspiciosum; & interdum etiam eius lenitas occupasse fines seueritati debitos in animo dominantis. Ceterum illi se obnoxiam singulariter fateri debet Apostolica Sedes; quamuis enim hæc diu restiterit nomen ac ius Cæsaris ipsi tribuere sub Paulo IV. eumdem tamen postea experta est egregium inter obsequentissimos Cæsares, qui vñquam in Germania

mania imperauerint; atque illi potissimum acceptam referre potest immensam utilitatem, quam attulit Ecclesiæ Synodus Tridentina.

11 Honores funebres redditi sunt huic Principi in Basilica Vaticana^k die decimo octauo Augusti, quo die Pontifex Cardinalibus significauit, lastam spem sibi fieri à Delfino Nuntio in Religionis negotio; præcipue verò nuntiari, Maximilianum Cæsarem, ad quem destinauit Legatum Altempsum Cardinalem, sororis filium, ac reliquos demortui Cæsaris filios imitatuos pietatem paternam. Certum est, Ferdinandi posteros fuisse postea quasi Iosueos ac Gedeones populo Dei in Septemtrione; & Concilio Tridentino præcipue tum in ipsorum Prouincijs, tum in alijs Catholicis regionibus Germaniæ, non solum reverentiam fuisse exhibitam tamquam cælesti oraculo, quod spectat ad dogmata; sed fuisse illud solemniter acceptum plurima ex parte, quod spectat ad disciplinam. Et præter acceptionem habitam in varijs illius regionis Ecclesijs primarijs, cuiusmodi præsertim erat Augustana, in Synodo^l ab Othono Cardinali Truxesio celebrata anno 1567. idem actum est in prouincijs Austriacæ familiæ hereditarijs, in Stiria, in Carinthia, & in Tirolensi, per Concilium Salisburgi^m coactum anno 1569. Atque in Catholica Germaniæ parte Tridentini leges ferè omnino obseruantur, exceptâ prohibitione plurium sacerdotiorum, quæ se mutuò excludunt: cùm enim in alijs regionibus plures tiaræ in uno eodemque capite vetentur, id in Germania permittitur, habitâ ratione necessitatis, ut aliqui Ecclesiastici potentia ibi polleant ut subditos coercent, & hæreticorum violentiæ resistant, quod huiusmodi indulgentiam & conducibilem & necessariam reddit.

Est communè cunctis ferè medicinis, quæ grauissimis morbis maximè salutares sunt, ut per se statui naturali repugnant, adeoque in usu ordinario valentibus prohibeantur.

CAPVT

Concilium in Polonia Comitüs Commendoni operā exceptum. Sua-uis calumnia de quadam Cardinalium creatione.

Cuncta ex- Nterim non parum anxius erat ^a Pontifex, quid ageretur in va-
tant in Vita sto Poloniæ regno, iam contaminato contagione recentium
Commendo- hæresum, quæ ab ignobilioribus membris ad nobiliora magis-
ni, scripta à que vitalia illius corporis ascenderant. Nuntium Apostolicum
Gratiano apud Sigismundum Regem agebat Commendonus, sicut indi-
eius Secreta- catum est, ad quem librum editum Sanctionum Tridentinarum
rio, ac postea Pontifex misit, ut illum excipiendum ibi curaret. Helspergæ in
Ameliz Epis- Prussia tunc ille morabatur, intra diœcesim Osij Cardinalis, ad
copo, qui nar- quem inuisendum venerat post eiusdem Tridento reditum, quippe
rat se vidisse, illi percharus, eiusque consilio ad eam prouinciam à Pio electus.
& audiuisse, Collato inter se negotio, existimarunt ex vna parte, nec honorifi-
etiam in Se- cum specie, nec satis ad firmitatem fore, si liber priuatim Regi tra-
natu præsen- deretur, cum obijci semper posset, auctoritatem in Rege non esse
tem que di- ad regnum perpetuis illis legibus obstringendum. Ex altera parte,
ceatur: & si tradiceretur in Senatu, minimè tutum id censebatur, cum Senatus
etiam in vo- ille tunc multis hæreticis constaret, primumque in eo suffragium
lumine lkte. obtineret Vcangius ^b Archiepiscopus Gesnensis, & Regni Primas,
rarum Com- homo contentiosus, & ambitiosus, adeoque cum hæreticis clàm
mendoni, coniunctus, cuius res male gestas, quas pro historicæ veritatis lege
quod est apud in præsentia narro, placet mihi aspergere aliquâ laude, collectâ ex
Barberinos; ijs quæ postea gessit: is enim vacante solio ex obitu Sigismundi,
præteritum in orationem studio religionis plenam, ac neruosam, euentu pro-
Epistola eius spero habuit in generali Conuentu, ne fœdus iniretur propositum
ad Bonrom. ab hæreticis, quo liberum esset in Prouincijs exercitium cuiusuis
8. Augusti sectæ. Usque adeò etiam in eo, qui diu malè se gessit, viuidos in-
1564. terdum reddit probitatis sensus penè extinctos pessimi patrandi
b Gratianus horror. Sed hoc multò pôst accidit: at verò paulò anteà, cù de qua
i Vita Com- scribimus tempestate, propriam Nationis Synodus ille molieba-
mendoni. tur, præpeditam à Nuntio auctoritate Regis, cui posuerat ob oculos, huiusmodi conuentus in classica publicarum seditionum con-
fecta. Idcircò metus erat, ne in Senatu suspensio aliqua aut exce-
ptio decerneretur, quæ Concilij & Ecclesiæ auctoritatem vulne-
rareret, & operæ fructum corrumperet. Postremò conuenit inter
Commendonum & Osium, ut liber aut in Senatu aut neutiquam
traderetur. Priuata siquidem traditio, peior quam dilatio, ad magis
propi-

proprias conditiones putabatur. Et quoniam in huiusmodi expeditionibus clypeus non suppetit, qui tutius obiecta repellat quam celeritas & arcanum; Commendonus, nulli hominum aperto consilio, statim magnis itineribus ad Regem perrexit, qui plurimum illinc distans Varsauiaz degebat, in vrbe prope fines Lutuaniaz, ibique generalia Comitia celebrabat: nec prius ille peruenit, quam de sua petitione Regem certiorem reddidit. Hic ad rem peragendam intentus, nullâ interpositâ morâ, Commendonum in suis cubiculis retinuit, donec ingressus Comitium, exposito Nuntij postulato ut publicè audiretur, duos Senatores misit, eum deducturos.

1564.

c 7. Augusti
1564. in lit-
teris iam di-
ctis Com-
mendoni ad
Borrom.

2 Hic itaque Commendonus, adhibita tum naturali tum artificiosa eloquentia, quæ in magnis Conuentibus suo velut in campo triumphare consuevit, rem ab initio exposuit; causas commemo- rauit, quæ Pontificem mouerant ad cogendum tanto suo dispenso- dio ac labore Concilium, quo Christianam Rempublicam colla- psam restitueret, obscura declaratus, ac depravata correcturus. Quantâ ibi maturitate ac dignitate expensa fuissent dogmata, emendationesque constitutæ, per tot annos à trecentis ferè Patribus, ex præstantioribus qui per cunctas Europæ regiones gregem Chri- sti regebant, & ab alijs ferè centum ex præcipuis Doctoribus, qui florebant in orbe terrarum. Cuncta fuisse gesta assistente Legato ex ipsorum natione, & præsente ipsorum regni Oratore. Ostendit, quam impiè in Deum, & quam hostiliter in bonum publicum se gererent qui se subtrahebant Magistratui supremo, quem Christus instituerat in Petro; pro quo, ne deficeret eius fides, orauit, & cui commisit ut fratres suos confirmaret; & loco tam sancti Magi- stratus, arrogantiæ tribunal super rebus diuinis attollebant, in quo tot iudices quot capita considerent; quod summæ temeritatis fuisset, & intolerabilis detrimenti etiam in humanis negotijs. Quapropter idem ipsi vel inter corruptelas suas, peruersiōnemque morum ac Religionis, diu tandem perdurare non poterant, quin alios sibi Magistratus ac Pontificatus in angulis Wittembergæ ac Gene- ux constituerent. Quānam ratione quemlibet ex illis idiotam au- dere intelligentiam cœlestium Oraculorum sibi arrogare, ad quam obtinendam desudarant Nanzianzeni, Cyrilli, Hieronymi, Augu- stini, & tot præterea miracula sapientiæ? Eos fuisse sæpius iniulta- tos per amplissimæ securitatis tabulas, legationesque perhonorificas, quibus ipse Commendonus perfunditus fuerat: sed semper in- cassum, propterea quod ab illis non concordia, nec Reipublicæ bonum intendebat, sed potius contentio, clades, & chaos; quem-

Part III.

V v v v v

adino-

1564. admodum euenta deploranda in prouincijs ab eorum lue correptis testabantur. Idcirco à Pontifice, quò ab his ærumnis eriperet Polonię, quam in suę charitatis sinu fouebat, ad Senatum mitti volumen illud, in quo sancti Spiritus afflatus declarabatur veritas Religionis, & disciplinæ norma præscribebatur. Tum in Regis manibus librum reuerenter collocauit, & iam è cubiculo discedere intendebat, quò de responso consilium haberetur. Commendoni verbata tam vim habuerunt, vt lacrymas à senioribus in Senatu, Religio-nisque studiosioribus excuerint. Rex verò animaduersà in aspectibus animorum propensione, vetuit Commendonum egredi, dicens, Senatores Polonicè sententias dicturos, adeoque arcanas, tametsi ab illo audirentur.

Vcangius, qui primum dicendi locum obtinebat, hortatus est, vt 3 generatim responderetur; Expendenda priùs esse quæ volumen complectebatur, ac posteà statuendum. Sed hæc sententia à maiori parte cum fremitu excepta est, vt quæ indignum existimabat, velle Senatum supra Concilium se iudicem constituere. Rex autem, auditâ communi voluntate in placido sed vniuersali susurro, dixit, In ea re maiori deliberatione opus non esse, cùm ipse testari posset, Nuntium eo die non aduenisse parato animo ad orandum in Senatu; adeoque vbertatem illam & efficaciam tam copiosi sermonis, tamquam diuinitus in eius ore positam esse agnoscendam. Itaque singulis sententias minimè rogatis, affirmauit, videri sibi rationi consentaneum, volumen sacrarum sanctionum excipi, atque obseruari. Et cunctis ferè Senatoribus vnâ voce Regis dicto plaudentibus, hoc responsum de more à Vicecancellario redditum est Nuntio, plurimis de ipso laudibus simul adiectis.

Suavis, ne anguis sui caudam venam relinquat, narrat 4 ad Historię suę finem, creatos fuisse a Pontifice Cardinales decimoquinto post absolutam Synodum mense. Et cùm vituperare non ausit eorum conditionem, quippe qui summo in pretio habitu fuerant, illos tantummodo numerat qui Concilio interfuerunt, tribuitque collatam ipsis Purpuram studiosæ eorumdem in Pontificem operæ, addens, noluisse Pium, idque disertè declarasse, quemquam eorum assumere, qui sustinuerant, mansionem aut institutionem Episcoporum esse iuris diuini, tametsi alioqui dotes Purpuræ consentaneas obtinerent: & hoc pacto conatur ostendere, sa-eram illam Purpuram fuisse mercedem adulacionis, non præmium promeritorum; Romæ verò noxæ loco sinceritatem haberi: quod sane malignæ inuentionis commentum re verâ conuincitur. Ac primò

primò quidem inter eos , quos ille cooptatos communerat , qui-
dam modicissimam operam Synodo contulere ; adeoque gradus
ille non potuit ipsis tribui tanquam remuneratio seruitii illic
præstiti Romano Pontifici ; sed ob alia egregiè gesta euecti sunt :
neque tamen libet h̄ic mihi eos nominare , ne cupido conuincendi
Suauis, ad minuendam innocentis laudem me portrahat; sed licebit
lectori ex se obseruare, de illorum nonnullis nihil à Suaui reper-
tum, ad eos in vniuerso Opere suo antecedente nominaudos. Contrà
verò non vnu tantummodò ex ijs , qui Pontifica iura in Con-
cilio nauiter sustinuerunt , supremum illud præmium à Pio non
acepit , cuiusmodi fuerunt Castanea , Facchinettus , & Archi-
episcopus Hydruntinus. Hisce autem tribus , quorum duo post-
modum Petri Cathedram cum plausu concendere , nequiuisset
Suauis pares facilè numerare inter eos , quos neglectos affirmat ob
commentitiam exceptionem. Verùm neque pariter de ijs , qui præ-
termitti sunt , examen singulatim habuero, tum quia nec à Suaui
illud habetur, tum quia nec à meo proposito postulatur, tum etiam
ne in memoratam culpam incidam , vt dum obtrectatorem redar-
guo, ipse pariter obtrectator euadam. Profectò inter eorum cohore-
tem non licuisset Suaui aliud proferre , qui singulari dotium splen-
dore ad se oculos admodum traxisset, nisi Mutinensem Episcopum ,
præcellentis doctrinæ virum , simulque vtriusque illius sententiaz
propugnatorem : sed is, antequam Cardinales eligerentur, iam de-
cesserat : cùm autem Tridento Romam redijt, non modò toruè
non est exceptus , sed , sicut alibi significauimus , præfetus operi
nobili , necdum in Synodo perfecto , Catechismi , Breuiarij &
Missalis, quod ille cum alijs Theologis compleuit. Nec certè calum-
niæ locus dari potest. Quantâ integritate Pontifices & Aula Roma-
na in huiusmodi remunerationibus se gesserint , nou solùm à nobis
ostensum est in Iulio III. qui liberaliter beneficijs affecit complures
Antistites, priùs acerbè contrarios & ipsi Legato & Romano Pon-
tifici in antegresso Concilio; sed ostendunt Pontifices & anni sub-
secuti. Etenim Pius V. in Collegium adscripsit Vincentium Iusti-
nianum , summum Prædicatorum magistrum ; & Gregorius XIII.
qui Concilio interfuerat , Nicolaum Sfondratum Cremonensem
Episcopum, quem posteà Roma euexit ad solium; quorum vterque
in celebri certamine vigesimæ Aprilis cum ijs consensere ⁴, qui con-
tendebant ut absolute declararetur , mansionem esse iuris diuini.
Et quod spectat ad Pium IV. quinam nocere potuit Patrum cui-
piam , quod eam opinionem defenderit, si Nicolaus de Ponte in

⁴ Acta Pa-
leotti 20. A-
prilis.

1564. narratione sèpè laudata testis est, Pontificem demum, rationibus lentè perspectis, declarasse, à se quoque censeri, mansionem iure diuino præcipi, simulq[ue] vetuisse contraria studia adhiberi? Imò si consensit ut Decretum conficeretur verbis illi sententiæ vel maximè propitijs, quam postea secuti sunt scriptores Sedi Apostolice obsequentissimi? Ed tereritatis deueniunt Suavis calumniz, vt cum sèpè nihil interioribus animorum finibus obscurius sit, non tamen ille se cohipeat, quin eos accuset cum ipsorum innocentia clarè perlucet.

Mihi verò, quod pro virili ab huiusmodi vitio, non maligno solum sed iniusto, longius absim, lubet in fine narrationis meæ contestari, ad alienam famam integrum præstandam; nimirum, in ijs quæ spectant aut ad præcipuum huius Operis argumentum, aut ad controv[er]sias cum Suavi, certò scio, fuisse à me adhibitam diligentiam, quam permittat maximam humana conditio; adeoque confido, me non à vero aberrasse, vel certè non frequenter, neque grauiter. Sed in alijs narrationibus ex re incidente, & quasi episodicis, quamquam ne verbum quidem scripserim nisi fidem probabilium Auctorum secutus, tamen quia in hac vita mortali, penuria tum temporis tum virium causa est ne summum solertiæ impendatur cunctis ingentis operis partibus, minus difficulter accidisse potuit, vt alicubi à vero, tametū neque volens neque temerè, secesserim. Quapropter si in hisce telæ meæ fimbrijs, vt sic loquar, detrimentum cuiuscumque nomina paterentur, mens mea non est, vt cum eorum famæ iactura, quod à me dicitur, quidquam ponderis addat auctoritati scriptorum, qui à me pro testimonio, vti soleo, producuntur. Et secundæ mihi fortunæ verterem, si temporis decursu comperebam, eos, quibus alicuius culpæ aut vitij nota illuc inusta fuit, reverè innoxios esse, vnde mihi necesse foret palinodiam canere; cum longè appetibilius mihi videatur in exercenda iurisdiictione, siue ad potentiam, siue ad calamum spectante, munus remunerandi quam puniendi; & simul existimem, omnem iudicem non inhumanum gauisurum, si sibi contingere, vt ob nouas probationes aliquam damnationis sententiam reuocaret, quamquam à se auctorum antecedentium vi legitimè prolatam.

CAPVT

Quæ sparsim in Opere de libertate Concilij ostensa sunt, & quid boni reuerā illud Aulae Romanae contulerit, renarrantur.

- 1 **Q**uoniam autem uti populus audiē studioseque libertatem appetit, perinde generatim penuria libertatis, obiecta Concilio, locum maximè popularem obtrectatoribus præbet; unde tæpiculè Suaus ad illum redit, & nobis opus fuit de illa frequenter disserere: nec superuacaneum fortasse nostro proposito, nec ingratum lectoribus accidet, si postremo loco summam atque in unum colligantur, quæ alibi per narrationes habentur sparsa ac diffusa, ut ijdem, postquam Auctoriū quasi seriem legerunt, eorum summam hīc relegant, & æquam posteà sententiam ferant.
- 2 Tribus modis à Romanis Pontificibus læsa Concilij libertas concipi potest, Vi, lussu, Exhortatione minis ac præmissis armatâ. Hæc autem libertatis violatio ad duo conuersa fingi potest, aut ad compellendos Patres ad ea peragenda quæ per se ipsi nolebant; aut ad retrahendos ab ijs efficiendis, quæ illi volebant.
- 3 Observandum etiam est, præter tres, quos diximus modos, qui vitiosi fuissent, posse aliud intelligi, per quem Patribus non decesset quidem arbitrium sanciendi tamquam solutis; sed ijsdem decesset species dominandi tamquam supremis, & agendi confusio, tamquam acephalis, cum Pontifex se Concilij caput declararet, illud per suos Legatos regeret, eidem opem ferret suis consilijs, ac studio suorum Theologorum, suorumque sacri Iuris Doctorum; ita tamen, ut posteà liberum esset cuicunque conscientiæ, huic potius quam illi sententiæ adhærere, & ut conficerentur Decreta pro maioris partis suffragio. Si postremum hoc Suaus significat nomine læsa libertatis (sicut ostendit frequenter, & sicut hæretici sui significabant, cum conuenire ad Concilium renuebant, nisi liberum illud esset, hoc est, Romani Pontificis auctoritatem non admitteret) equidem non modò confiteor, sed profiteor, nostrum Concilium liberum non fuisse, itidem ac nullum aliud Oecumenicum Ecclesiæ Concilium, excepto Constantiensi, tantisper dum certus Pontifex non extitit: cum reliquis omnibus præsederint sive Pontifices secundum veritatem Catholica m, sive, secundum etiam falsitatem hæreticorum, & ipsius Suaus, alijs Pontifices, alijs Imperatores. Vnum interfuit inter Tridentinum

1564. tinum & reliqua Occidentis Concilia, quod illis per se ipsi adfuerint summi Pontifices, huic verò per suos Legatos, qui cum Romano Pontifice collati, tanto minus lucis obtinent ad inclinandas Præsum inferiorum palpebras, quanto minus lucis habet parelium cum sole collatum. Ceterum, nullus est hominum conuentus vni capiti subiectorum, qui hoc genus libertatis nihil dependentis exerceat; eam verò Ecclesia Catholica detestatur, nedum simulat.

Iam verò, cùm Suavis in animo suo satis cognosceret, in defe- 4
ctu huiusmodi libertatis, apud cordatos sincerosque homines vim esse non ad improbandas tamquam violentas Concilij sanctiones, sed ad eas tamquam legitimas corroborandas, studuit hunc defec-
tum libertatis cum alijs, quos numerauimus, confundere. Verum sicuti vocum ambiguitas cunctarum fallacium dissertationum basis est; ita ex opposito nos, qui declarare veritatem extra hæc inuolu-
cra & planè perspicuam studemus, distinctè ac singulos per se mo-
dos illos expendemus.

Quod spectat ad violentiam, tam longè distat à vero quām id, quod fieri non potest. Quò possit Princeps vim inferre alicui hominum conuentui, opus est ut vel conuentus in ipsius ditione celebretur, vel iij qui conueniunt, patrias familias & sua bona habeant in illius ditione. Hoc posito, Concilium cunctis tribus vi-
cibus habitum est in vrbe non Pontifici Romano, sed Cæsari subie-
cta; adeò ut Legati non modò non potuerint vim aliis inferre, sed ætate Pauli III. ipsis necesse fuerit non parum acerbi inuito fortassis Cæsare deuorare. Nec vñquam Austriaci animum induxerunt ut assentirentur vlli vrbi Ecclesiæ, ac præsertim Bononiæ, tametsi plusquam duæ tertiaræ Concilij partes eò confluxerint, hunc ipsum planè libertatis defectum obnientes dominij causâ. Hoc de do-
micio. De viris congregatis dicamus. In his tribus Conuentibus pars Episcoporum longè maior suas diœceses ac familias in alio-
rum Principum, ac potissimum in Austriacorum dominatione ob-
tinebat; modica quædam portio ex subiectis Pontificiæ ditioni con-
flabatur. Et satis liquet, quām clare animaduerterint Patres, se immunes esse ab omni vi quam Pontifex posset inferre, quando non solùm nostra, sed Suavis etiam historia conferta cernitur & animosis contradictionibus, per quas tam multi ex illis, ac tam frequenter Legatorum voluntati restiterunt, & plurimis eorumdem vociferationibus, molitionibus, & victoriis, in Aulæ Romanæ de-
trimentum.

Quod attinet ad alterum modum, quo libertas à Pontifice per 6
iustio-

HISTORIAE CONCILII TRIDENTINI Lib. 24. Cap. 14. 895

iuffiones adimeretur, tam pura Concilij fama persistit, vt ~~vnic~~ 1564.
quidem hac de re vox etiam inter Suavis latratus, quantumuis ca-
lumniosos, audiatur.

7 Nec similiter de tertio modo, nimirum, per exhortationes, pro-
missis minisque permixtas, quidquam vñquam probatur. Quin è
contrario patefactum est, à Romanis Pontificibus fuisse beneficijs
insigniter affectos quosdam etiam ex morosioribus, magisque op-
pugnantibus suorum Legatorum sensus, & Aulæ suæ iura; & alio-
qui parum aut nihil fuisse traditum ijs, quos quasi mancipia Romæ
Suavis numerat. Neque quispiam nominari poterit ad præcelsum
gradum ab illis euectus, in quo præcelsa merita tamquam malignam
non damnent quamcumque aduersam interpretationem. Verum
quidem est, & à me fidenter narratum, multis Episcopis indigentibus
in Synodo aliquid eleemosynæ suppeditatum fuisse à Romano
Pontifice ad alimentum; in quo charitatis ac liberalitatis actu Su-
avis satyrica sua commenta fundauit. Sed est indicium indubitatum
odij atque calumniæ, cùm vituperatio trahitur ex eo opere, cuius
oppositum meritò vituperabile fuisset. Quidnam, & iure, procla-
masset Suavis, si ex aduerso Christi Vicarius in tanta Ecclesiæ ne-
cessitate ærarium occlusisset, sineretque Synodus carere auxilio
ac splendore tot sapientum proborumque, sed indigentium Præ-
fulum? Neque par erat vt ipse taceret, hoc subsidium redigi ad vi-
gintiquinque scutatos monstruos; quod certè complures sibi duce-
bant oneri, cùm illud honestum ipsis titulum adimeret subtrahen-
di se ab incommodis illius domicilij, vt proinde non modò id ipsis
gratum non accideret, sed parcitatem perpetuò conquererentur, &
complures ex illis in deliberationibus re ipsa tum Legatum Ponti-
fex molestissimos experti fuerint.

8 Præterea, quoniam in partitione considerauimus, potuisse liber-
tatem lædi, aut coactis Patribus ad id agendum quod ipsis oppor-
tunum non videretur, aut retentis ne id agerent quod opportu-
num existimarent, inquiramus, an id ex uno altero capite con-
tigerit.

In priori capite suspicionem omnem excludit rerum conditio in
9 Synodo decretarum, cùm ibi nec vnicum Fidei dogma, nec uni-
ca disciplinæ lex firmata fuerit in rem Pontificum; plurimæ vero
inter leges in ipsorum detrimentum: quare nullum potest concipi
commodum, quasi stimulus qui eos moueret, ad quodpiam eorum
Decretorum odiosis probrosisque artibus comparandum. Et sanè
huiusc rei ne vnum quidem exemplum Suavis vñquam adducit:
adecò

1564.

ad eò fuit omne illius indicium, & omnis umbra. Id faxis esset defensioni ac firmitati cunctarum in Synodo sanctionum: sed nolo mihi satis sit; nam etiamsi plenæ Concilij efficaciam satis est, plenæ ipsius & Apostolicæ Sedis existimationi non sufficit. Eapropter ad alterum caput expendendum accedamus, nimis de sanctionibus per vim impeditis; ac prius de dogmatibus, postea de legibus.

De præpeditis dogmatum definitionibus non nisi duos affert & ¹⁰ opponit casus ipse liber Suavis, alterum de mansione, alterum de institutione Episcoporum, quorum utrumque volebant complures diuino iuri tribuere; Pontifex vero studuit ne res declararetur.

De priori: iam ex hac Historia compertum est, quamquam ¹¹ Pius IV. voluissest initio ut omittetur huiusmodi quæstio, utpote inutilis ad id quod intendebatur, videlicet ad inducendos Episcopos ut residerent, atque ut incerta inter Catholicos; & grauida collarijs contentiosis; eundem tamen scripsisse, ut vbi sine perturbatione illa prætermitti non possit, liber ei cursus relinqueretur. Et reipsa duo ex ipsius Legatis propenso in eam definitionem animo erant; quæ ideo confecta non est, quod Patres præcisè rogati sententiam, maiori ex parte de ea non concordarunt. Postea vero cum visæ sunt tot rixæ ac tot suspiciones eius causâ coortæ, optauit Pius ut sopiretur: & haec in eo voluntas subinde aucta est. Etenim quamuis tamquam laruæ censerentur detrimenta Sedis Apostolicæ, quæ hinc à nonnullis arguebantur: tamen vulgatis Pontificis sensibus, adhibitisque ab illo studijs ad eius prætermissionem, tamquam auctorati suæ tutiorem, vbi oppositum peractum fuisset, fuisset idcirco diminuta apud Transalpinos, ac præsertim apud hæreticos, opinio coniunctionis inter Patres & Pontificem, & studiosi illorum animi erga Pontificiam Sedem. Sed tandem ipse Orator Venetus palam nobis facit, venisse Pontificem in eam sententiam, & arbitrio Synodi reliquisse, ut illam definiret: quod non evenit, solum quia Patres non conuenere. Eam postea communiter secuti sunt, sicut obseruauimus, Theologi magis addicti Pontificiæ auctorati; & aliqui Præsules, eius propugnatores, euecti Romæ fuerunt alij ad supremum Senatum, ali; etiam ad Solium. Quin unicum illud, quod per eam definitionem intendebatur, hoc est, mansionis obseruatio, obtentum est curâ studioque Pontificum longè amplius, quam umquam fautores illius partis sperassent ope instrumenti quod promouebant.

In altero capite de institutione Episcoporum eadem est adhibita ¹² moderatio; ac proinde, tamquam à Legatis illud proposicium non fuerit,

fuerit, cùm tamen à Granatenſi delatum eſſet in medium, itidem ac Decretum mansionis, illi permisérunt vt non ſemel ſententiæ ſuper eo proferrentur. Sed hæ ſemper euasere discordes de ea parte potestatis Episcoporum ſpectantis ad iurisdictionem, quam complures ex viris ibi congregatis, & ex sanctis Doctoribus, antiquis ac recentibus, totam agnoscēbant in ſuo quaſi fonte in ſummo Christi Vicario, à quo in Præſules, inferiores dēcenderet. Quapropter ſollicito fuit animo Pontifex, ne ob nimiam pacis audiātatem Decretum conficeretur ambiguum, & cum occulto ſemine futuræ ſeditionis ac belli: ſed vt apertis verbis illud tantum pronuntiaretur, de quo Patres conuenirent; ijs, in quibus discordabant, in ſuo ſtatu relieti: atque ita demum peractum eſt. Quid amplius? amor concordiæ tantam in Pontifice vim habuit, vt quatquam ex decem partibus nouem conuenirent in confirmando Florentinæ Synodi Decreto, & in ſtatuenda prærogatiua Rōmani Pontificis ſupra Concilium; tamen, quoniam pauci quidem Galli cum aſſeclarum modicissimo numero repugnabant, & Lotharingus eum rogauit ne per id pax turbaretur, ille ſe flexit ad ſe priuandum tam præcipuo emolumento. Atque hæc de dogmatibus.

- 13 Quod ſi de legibus disciplinæ diſſeramus: non modò Pontifices haud diſſiculter conſenſerunt vt Patres ea cuncta ſtatuerent quæ ad communem Ecclesiæ ſtatum ſpectabant; ſed eò deuenerunt, vt illis, quamuis eſſent inferiores auctoritate, & ſuſpicionibus obnoxij, facultatem indulſerint ad Aulam supremi ipsorum Principis, eiusque Tribunalia reformanda. Quin Pius IV. ſepè Legatis iniunxit, vt hoc ipsum deduceretur in opus, ſe priuus non commonito: iterum atque iterum conqueſtus eſt, cùm id Præſides non obſeruarunt: laudauit quidquid in Sessionibus decretum eſt, quamuis interdum & improuiſum, & expectatione ſuę contrarium, & ærario ſuo ſuęque Aulæ non mediocriter noxiū. Lotharingus Cardinalis, & Archiepiscopus Bracarensis, poſtquam diu & intimè cum illo egerunt, huiusmodi animum in eo & huiusmodi ſtudium Concilio teſtificati ſunt. Cæſar ad ſuos Oratores ſcripſit, à ſe in exemplari accepto emendationis tunc paratæ, ac poſteā in Synodo ſtabilitæ, obtentum iam fuiffe ferè quidquid optauerat vt corrigeretur in Ecclesia. Similiter quoque Regibus Hispaniæ ac Lusitaniæ factum eſt ſatis. E conuerſo, cùm auctum fuit de aliquo abuſu in laicorum potestate corrigendo, cælum tellusque miſceti viſa ſunt; & oportuit vt tunc Legati præualidâ

1564. oratione Patres cohortarentur, quâ illos retraherent ab obfirmato consilio, ne alteram sine altera parte reformatarent.

Hæc in Concilio. Quo absoluto, cùm Pontifex efficerit ut in 14 Aula ac ditione sua, tuisque Tribunalibus illud exciperetur, & obseruaretur; ex opposito, in illis regionibus, quæ morum reparationem enixiūs efflagitarant, impetrare non potuit ut eadem exciperetur, nisi quantum cognitâ ibi ex aliorum experimento illarum legum utilitate, vna modò, modò altera inducta est, numquam tamen dentibus ad duriores atque austiores admotis. Quare in hac postrema Historiaz clausula reuocare mihi libet id quod initio scripseram, cùm Suauem impugnaui. Vbi affirmat ille, firmatam & corroboratam fuisse à Concilio Romanæ Aulæ potentiam in regiones quæ ipsi subiectæ supererant, adeò ut tam firmas radices ea numquam egerit; illic studui eius dictum refellere, obseruans, cùm in superioribus Concilijs decretum aliquod Romano Pontifici propitium fuisset editum, nihil huiusmodi à Tridentino profectum; quin è contrario varias ibi sanctiones fuisse confessas, Aulæ Romanæ tum auctoritati tum prouentibus perniciosas. Nunc verò animaduerto, me illi iniuriâ contradixisse. Potentia siquidem, & præsertim Ecclesiastica, firmiores radices non habet, quâm bona leges, ac bonos mores in Magistratibus. Firmissima & amplissima facta est accessio auctoritatis ab Ecclesia, Aulaque Romana, ex eo quod cùm anteà per plura sæcula *Morum emendatio*, & *Concilium* vocabula essent obiecta Romæ ab exterarum nationum clamoribus, eadem posteà euaserunt vocabula, quæ iusto clamore obiectare potest Roma multis exteris nationibus. Quin sicut in aliis commerciis lucro vertitur cùm alienum retinetur, iacturæ cùm suum non exigitur; Romæ, in communicatione cum Catholicis regionibus, nihil fortè magis minueret, quâm si debitum illa non solueret: nihil magis eius opulentiam retinet, quâm cùm illa debitorem tolerat non soluentem.

F I N I S.

S Y L L A.

SYLLABVS

*Errorum Historia Suauis, de veritate facti; qui
errores certissimis testimonijs evidenter
hoc Opere conuincuntur.*

1. Ridentum non fuisse am-
plius missas ex Aula Pon-
tifica litteras Mantuano,
ob conceptas de ipso suspi-
ciones, sed Simonetta. Quod euincitur
esse falsum. *Lib. 17. cap. 4.*

2. Hac de causa fuisse expunctum,
ex numero eorum qui à Pontifice
delecti ad res Concilij deliberandas,
Cardinalem Gonzagam, filium fratri
Cardinalis Manuani. Hoc etiam fal-
sum. *Ibid.*

3. Pontificem succensuisse Camillo
Oliuo, qui Mantuano à secretis erat,
quòd hic non expluerat ea quæ Oli-
uus promiserat. Romam à Mantuano
non Olius, sed Pendasius missus fuit,
& ne hic quidem eo tempore. *Ibid.*

4. Pontificem solitum acerbè de
multis queri, quoniam hac ratione eos
ad purgandas res gestas compellens,
purgationemque admittens, sibi conciliabat. Ex cunctis monumentis li-
quer, Pontificem contrà omnino egisse.
Ibid.

5. Legatos subterfugisse proponere
Concilio volumen Ferdinandi, tot
petitionibus refertum; & Archiepisco-
pum Pragensem, mutatis ad celerita-
tem equis, ad Aulam Cæsaris se con-
tulisse, quòd illum ea de re, de quæ Con-
cilio statu edoceret. Verum contrà est,
Legatos aperte Cæsareis Oratoribus
ostendisse, quām parum conueniret vo-
lumen illud exhibeti. Et Archiepisco-
pus rem probè intelligens, volumen
retinuit; & iam accinctus ad Aulam
Cæsaream petendam, quòd Regem Bo-

hemiar coronaret, spopondit se operam
daturum, vt Cæsarem ab eiusmodi pro-
posito dimoueret: quod & præstitum
patuit. *Ibid.*

6. In Concilio fuisse turbationem
aduersus F. Amantium ex Ordine Ser-
uorum B. Virginis, & Theologum Epi-
scopi Sebenicensis. Res quidem vera
est: sed aberrat Suauis in commemo-
rando Amantij pronuntiatio, vnde tur-
batio. *Lib. 17. c. 6.*

7. Antonium Augustinum, in formula
Canonis de Communione sub utra-
que specie, requisiuisse quædam ver-
ba quæ probata non fuere, cùm solus
Episcopus Nimensis consentiret. Au-
ctor tamen huius rei fuit non Augu-
stinus, sed Duinus; & Ragazono af-
fidente ea verba recepta fuere, quippe
Canonem magis declarantia. *Lib. 17.*
cap. 7.

8. Legatos ex Lusitani Oratoris con-
silio revocasse facultatem deferendi ad
tempus Tridenti, quibusdam Episcopis
concessam. Id tamen ex aperto Pontifi-
cis mandato fuit. *Lib. 17. c. 8.*

9. Simonettam, cùm audiebat in Con-
gressu proponi ea quæ ipsius consilijs
aduertabantur, usum operâ plurimo-
rum Episcoporum, audacter facitorum,
qui non nullis primarijs Patribus offen-
sis, ea die congregationis dissoluenda
occasione darent. E contrario, nullo
vñquam eius temporis monumento
legitur, congregationem ob eiusmodi
aculeos ante consuetam horam dimis-
sam. *Ibid.*

10. Gabrielem à Veneur Gallum, Vi-
X x x x 2 uarien-

SYLLABVS

ERRORVM

uariensem Episcopum, verba fecisse de quibusdam circa Ordinum collationem emendandis. Id temporis nec Gabriel, nec vilus ex ipsius natione Concilio interfuit. Ad hæc, non Gabriel à Veneur, sed Iacobus Maria Sala Bononiensis, Viuariensis hoc tempore Episcopus fuit. *Lib. 17.c.9.*

11. Archiepiscopum Lancianensem oppugnasse facultatem concedendam Episcopis de coniungendis Sacerdotijs Pontifici reseruatis. Sed Suavis narrat eius sententiam suimma cum ingenij malignitate, diuersamque omnino ab eius exemplari. *Lib. 17.c.10.*

12. Archiepiscopum Granatensem, cùm poposceret ut nescio quid adderetur Decreto de Eucharistia sub utraque specie percipienda, id fuisse additum sub æstu disputationis in illa eadem congregatione, in qua id ille petierat; & in eadem congregatione de eadem re fuisse lata ex improviso sententias; adeoque ea verba per vim ibi posita. Hæc tamen omnia peracta cum diuturna & sedata Patrum consideratione. *Ibid.*

13. Cùm mota fuisset controversia in eodem doctriñæ capite dum Sessio celebraretur, Alphonsum Salmeronem & Franciscum Turrianum Iesuitas, alterum de ea re dissertuisse cum Varmiensi Legato, alterum cum Cardinali Madruccio, persuadentes ijs, vt patenteret aliquid addi Decreto; atque ab his rem Legatis propositam. Sed præterquam quod Turrianus non nisi tribus post Synodi fine annis Societatem IESV ingressus fuit, propositæ res ibi nomine communis ab Episcopo sacrificante proponebantur, aut minori solemnitate ab eo qui à secretis Concilij erat; aut si quid extra morem contingerebat, à primo Præside, qui nec Varmensis erat nec Madruccius. At ea difficultas, vii Seripandus ad Borromæum

scribit, incessit vnum ex Legatis manè eiusdem diei, antequam templum adiuteret. *Ibid.*

14. Additamentum illud, quia ex improviso propositum, fuisse à plerisque repudiatum. Et tamen complures docti Episcopi satis inter se dissenserunt de re anteà multum satis agitata; & in eodem templo Guernerus ostendit verba sancti Thomæ, contraria ijs verbis quæ addenda proponebantur. *Ibid.*

15. Eamdem ob causam additamentum illud non placuisse alijs Legatis; sed ob loci dignitatem eos dixisse, in sequentem Sessionem illud differri. At patet ex laudatis Seripandi ad Borromæum litteris, rem illam non voce propositam à duobus Cardinalibus inter rogandum sententias super recitatis Decretis, & alijs Præsidibus id ægredi ferentibus; sed per accuratum libellum, eumque Patriarcha exhibitum ex communi Legatorum consensu, antequam Sessio inchoaretur. *Ibid.*

16. Turrianum & Salmeronem in dicenda sententia petulanter transgressos fuisse præscriptum à Legatis mediae horæ tempus, asserente Salmerone, sibi, vii Theologo Pontificio, haud tempus præscribendum; atque hunc, cùm totum matutinum tempus dicendo absolvisset, non nisi communia attulisse, nec digna memoratu. Hi tamen haud petulanter præscriptum tempus egredi fuere, cùm Legati id concessissent. Salmeron solùm testatus fuit, se malle tacere, quam in rebus adeò gravibus ea non dicere quæ conscientia suggerebat. Nec modò non attulit communia, sed excitauit eam celebrem quæstionem, quæ ex ipsius Suavis testimonio diu Concilium exercuit, nempe, vitrum Christus in Cœna sciplum sacrificauerit. *Lib. 17.c.13.*

17. Georgium de Ataida Lusitanum Theogum, in congressu 24. Iulij habito

HISTORIA SVAVIS.

habito sententiam de sacrificio Missæ tulisse, ob quam male audiit in Religio-
nis causa. Hic tamen numquam de eius
Sessionis rebus locutus fuit cā vel aliā
die. Id contigit alteri Theologo Lusi-
tano, videlicet F. Francisco Furerio
Dominicano: & etiam huius sententia
multum diuersa fuit ab ea quam Sua-
uis fingit. *Ibid.* 18.c.1.

18. Ataïdam hac de causa paulò
pōst è Concilio abiisse, ideoque eius
nomen haud extare in Catalogis post
finem Concilij editis. Contrà non mo-
dò Ataïda tunc è Concilio non abiit,
sed quinque alios menses ibi posteā
moratus fuit. Furerius autem perstittit
in Concilio usque ad finem, eiusque
nomen in Actis habetur. *Ibid.*

19. Didacum Lainium, Præpositum
generalem Societatis Iesu, Tridentum
venisse 14. Augusti. Eò aduenit 24. Iu-
lij. *Ibid.* 18.c.2.

20. Tres eiusdem Societatis viros
conatos cūm, haud ultimo loco con-
tentum, præferre alijs Religiosorum
Ordinum Præsidibus. Et tamen hic
non modò non recusauit, sed petiit ul-
timum locum. Et ad refellendum spar-
sum de lite prærogatiæ rumorem,
extat testimoniū legitimum, firma-
tum subscriptione ipsorum Legato-
rum, & præterea litteræ ipsorum ad
Borromæum, & Borromæi ad ipsos.
Ibid.

21. Idcirco Lainium haud nomina-
tum in Catalogis eorum qui Concilio
aduerunt. Et tamen in his extat eius
nomen, inter alios Præsides Genera-
les descriptum. *Ibid.*

22. Richardum Vercellensem, Ca-
nonicum Regularem, die 16. Augusti
iuisse interrogatum Oratores Gallos,
num ex Gallia Episcopi in Concilium
venirent, eosque stimulasse ut eorum
aduentum sollicitarent: & partim ob
hanc causam, partim ob alias suspicio-

nes de ipso conceptas, datam op̄eram
apud eius Præsidem, vt ante Gallorum
aduentum Tridento amoueretur; sed
occupatum morte 25. Nouembris. Haec
narratio, quantum spectat ad secun-
dām partem, apparet falsa ex litteris
Vicecomitis. *Lib.* 18.c.4.

23. Eumdein Abbatem, quō con-
cessionem Calicis reijceret, suam sen-
tentiam confirmasse testimonio Basileen-
sis Concilij, quod Calicis interdi-
ctum comprobarat: ideoque cūm re-
prehensus ab Imolensi Episcopo fuisset,
ortam inter ipsos vehementem
contentionem. At Abbas dictum com-
probauit auctoritate Constantiensis,
non Basileensis Concilij. Et etiam si
vulus fuisset testimonio Basileensis, non
ideò reprehensus esset; cūm ferè in
omnibus vniuersitate partis sententijs re-
uerenter illius Concilij auctoritates al-
legarē fuerint. *Ibid.*

24. Congressus de concessione Ca-
licis absolutos die quintâ Septembri.
Hi continuati usque ad horas vesperti-
nas sextæ diei. *Lib.* 18.c.5.

25. Episcopum Cap. embergensem
in Styria, improbabile Cæsarianorum
Oratorum accessum ad eam rem deli-
berandam. Huiusmodi Episcopus ne
adfuit quidem, is verò qui improba-
uit, fuit Episcopus Caprulensis, vel,
vt alij esserunt, Caprulanus. *Ibid.*

26. Episcopos Hispanos conten-
disse à Legatis, vt in ea causa à con-
gregatione remouerent eos qui si-
mul & Episcopi erant & Oratores
Cæsarei. Huius rei nulla mentio fit
in Actis, ciuidemque temporis litteris.
Ibid.

27. Episcopum Cauensem con-
questum de sinistra Drascouizij præ-
dictione si huiusmodi res negarerit.
Conquestus fuit idem supra nomina-
tus Episcopus Caprulanus. *Ibid.*

28. Capita de Reformatione propo-

X x x x 2 fira

S Y L L A B V S

sita fuisse vndeциm. Fuere quatuordecim. *Lib. 18.c.6.*

29. Petente Oratore Gallico, qui Romæ degebat, fuisse à Pontifice commissum Legatorum arbitrio, euilganda nec ne essent Decreta de Sacrificio. Sed Pontifex id per summum arcanum Legatis com miliit, negauit que Oratori Gallico id petenti. *Lib. 18.c.7.*

30. In Sessione sexta lectas fuisse litteras Patriarchæ Syrotuum. Hoc Suavis fragmentum est. *Lib. 18.c.9.*

31. In ea Sessione Patres viginti tres intercessisse Decreto, quo statuebatur Christum scipsum in Cœna obculisse. Duo tantum intercessisse. *Ibid.*

32. Sententias fuisse confusè pronuntiaras, cum plures simul loquerentur. Et tamen duo illi, quod nihil absurdum committeretur, intercessere non verbis, sed syngraphis. *Ibid.*

33. Musotum, qui Cardinali Seripando erat à secretis, quadam proposuisse, ad Cardinalem Lotharingum à Concilij accessu abducendum; atque ea Romæ fuisse statim præstata. Sed præterquam quod Musotus id in sua narratione nullo pacto ref. it, ex Vaticanis tabulis patet, numquam Pontificem huiusmodi actibus consensisse. *Lib. 18.c.13.*

34. Capita de Ordinis Sacramento propofita, fuisse octo. Ex omnibus Actis & ephemerede patet, fuisse septem; octavum, verò haud fuit propositum, nisi longè posteà quam Suavis narrat. *Lib. 18.c.14.*

35. Theologos ad expendenda capita de Ordinis Sacramento, fuisse partitos in quatuor classes, & in omnibus fuisse de ijs rebus disceptatum. Classes fuere sex, & qualibet ex ipsis id præcipuum munus habuit, ut studia & disputationes conferret in capita sibi præscripta. *Ibid.*

36. In prima congregati. n. 23. Sc-

E R R O R V M

piembris habita, fuisse locutos quatuor Pontificios Theologos; & ex his duos fuisse Sotuni & Brauini Dominicanos. In ea tres tantum dixerunt, & ex ijs unus tantum Pontificius fuit, nempe Salmeron. *Ibid.*

37. Fr. Simonem Florentinum, Cardinalis Seripandi Theologum, longam orationem habuisse de Episcoporum institutione dic 2 Octobris. Hic Theologus haud eâ die locutus fuit, imò nec ipse nec Brauus, à Suavi in primum congressum inducti, quidquam de huiusmodi capitibus dixerunt in omnibus illis cœtibus, utpote qui haud numerabantur in tribus classibus quibus illa erant præscripta. *Ibid.*

38. Pontificem Legatis mandasse, ut curarent ipsius iudicio committi caput de mansione primo loco, sine Decreto: si hoc effici non posset, Decreto id statui curarent; & si hoc etiā non succederet, darent operam ut Synodus per poenas & præmia, non per dogmatis declarationem mansioni consuleret. Sed in litteris de hac re scriptis à Borromæo, primo loco eligitur id quod Suavis narrat tertio loco electum; secundo loco alterum, ut Pontificis iudicio res crederebatur, sed absque distinctione an per Decreto an sine eo conficeretur: atque ita prolus experientia comprobatum est. *Ibid.*

39. Sententias eoruin, qui petierunt additamentum Canonis de Episcoporum institutione, fuisse nouem & quinquaginta. Fuere tres & quinquaginta. *Ibid.*

40. Numerum horum futurum fuisse maiorem, nisi quedam ex catharro contagio plurimos detinuerint. Porro cum de ijs rebus dixissent centum octoginta & unus, necesse fuit paucissimos, non verò multos domi se continuuisse morbi causâ. *Ibid.*

41. Legatos, post geminas priores Partum

HISTORIÆ SVAVIS.

Patrum congregations de Episcoporum institutione, aduersisse, illam declarationem fore majoris detrimenti Sedi Apostolicae, & Aulae Romanæ, quam ipsi existimarent. Et tamen hoc detrimentum principio animaduererunt; vnde permoti fuerant ad tollendam eam particulam ex Canonibus sub Crescentio paratis. *Lib. 18.c. 15.*

42. Ob repulsam cuiusdam rei, Hispanis Legatorum nomine à Soto propositæ, eos cepisse consilium, ut Lainius de eo capite publicè differeret, ex quo Patres benè erga Pontificem animati, & inconsideranter in eam opinionem prolaphi, mutarent sententiam. Res à Legatis per Sotum Hispanis Episcopis proposita fuit, eiusque repulsa lata 28. Octobris. Quare hinc effici non potuit, vt copiòsam illam dissertationem Lainius haberet, cum habita fuerit multis antè diebus, nempe 20. eiusdem mensis. *Ibid.*

43. Hanc Lainij concionem fuisse antè meditatam, & expensam inter quatuor Iesuitas ibi præsentes. At Iesuitæ tres tantum ibi, non quatuor aderant; nam Turrianus nondum eorum Societati nomen dederat. Et propterea extat inter Seripandi monumenta lucubratio Turriani, prorsus huic Lainij suffragio aduersa. *Ibid.*

44. De additamento, quod aiebant in lectum Canoni de Episcoporum institutione sub Iulio, accidisse plurimum altercationis inter Manuanum & Aialam, quo congregationis tempus consumptum, & vnumquemque sibi victoriæ attribuisse ob ambiguam significationem Decreti & Canonis, sub Legato Crescentio confecti. Atque hoc totum vi falsum euincitur, & facti veritas ostenditur. *Lib. 18.c. 16.*

45. Legatos festinasce proponere Decretum de mansione ob prolixas Patrum de hoc querelas; his tamen

non satisfactum. E contrario mora sublata fuit ob aduentum Gallorum: tantumque à vero abest ut Patribus Decretum non placuerit, ut Episcopus Salmanticensis scripsisset, illud cum magna omnium comprobatione fuisse sanctum. *Lib. 18.c. 17.*

46. Pontifice id temporis in morbum lapsi, Insulanum Oratorem Gallicum Romæ cum pluribus egisse, ut successor Tridenti eligeretur per nationum suffragia, & præscriptis priùs futuro Pontifici legibus, vnde Pium IV. valde commotum. Hæc tamen haud Romæ agitata, sed solùm fuere consilia à Lansaco ad Reginam Tridento missæ; vii patet ex litteris ab eo id temporis scriptis. *Lib. 19.c. 1.*

47. Cardinalem Lotharingum contum efficere, ut suffragia ferrentur per nationes, ac domi suæ habuisse cœtum Gallicorum Patrum, qui affirmant, iurisdictionem Episcoporum ad ius Divinum pertinere. Porro utrumque compert fuisse falsum Gualterius Viterbiensis Episcopus. *Lib. 19.c. 4.*

48. Cardinalem Lotharingum callidâ ambiguitate de Mansonis Decreto locutum, ut eius sententia elici inde non potuerit. Contrà, cum ei priuatim Legati Decretum communicasset, illis significauit quædam necessariæ mutanda; & postea publicè in congregatione illud recepit cum multis conditionibus claris, & Pontifici fauentibus. *Lib. 19. cap. 7.*

49. Illum, quæ liceret Gallis liberè inuchi in Pontificis auctoritatem, abstinuisse congressu die 6. Decembris, ac fuisse caufatum mortem tunc vulgariter Antonij Navarræ Regis. Sed præterquam quodd hæc suspicio nullius mentem subiicit, nullus Episcopus in eo congressu licenter in Pontificiam auctoritatem differuit. *Ibid.*

50. Legatos Cardinali Lotharingo propo-

SYLLABVS

ERRORVM

proposuisse, se Romanis missuros Episcopum Viterbiensem, ut ageret de Gallorum petitionibus; & Cardinalem assensum. Sed reuerà Legati proposuerre Viccomitem; quò postea alia de causa Tridento abeunte, in gratiam Lotharingi Gualterius delectus fuit. *Lib. 19.c.11.*

51. Petitiones à Gallis propositas, fuisse ad Pontificem missas per Gualterium. Missæ sunt hæc petitiones per tabellarium tunc discedentem. *Lib. 19. cap. 11.*

52. Gallos Oratores in exhibendis petitionibus denuntiassè Legatis, sc. nisi Concilium generale satisfacceret, per Gallicanas Synodos sibi satisfacturos. Contrarium tamen contigit: siquidem Oratores declararunt, & ex scripto in petitionum procēmio testati sunt, Regem proslus omnia permittere iudicio Synodi, ad cuius supremam auctoritatem ea pertinere intelligebat. Et Cardinalis Lotharingus Legatis dixit, sibi plures ex ijs displicere, & fore à se, cùm sententiam fecerit, improbandas. *Ibid.*

53. Vnam fuisse formulam Canonis de institutione Episcoporum Româ missam. Formulae fuere tres: atque una, quam Stuavis refert, valde à vera discrepat; vti & idem cras è fallitur in Canone octauo de Pontificis potestate. *Lib. 19. cap. 12.*

54. Venisse ad Concilium Sabaudi Oratorem Episcopum Astensem. Is fuit Marcus Antonius Babba, Episcopus Augustæ Prætoriæ. *Lib. 19. cap. 15. & 16.*

55. Cardinalem Lotharingum summoperè inuestitum in Pontificem, quasi omnem Synodo libertatem adimeret. Lotharingus tamen Pontificem stimulabat, ut ad Tridentum proprius accederet, quò præsens aut propior ordinem pacemq; Concilio pareret. *Lib. 19.c.16.*

56. Plures Episcopos, non bene erga Pontificem animatos, noluissent agnoscere in Pontifice auctoritatem aequalem Christo vni homini, & quam inter mortales hic habebat; sed eam quidecum auctoritatem quæ Petrus similis erat: quod non satis placuisse viris Pontifici addicatis; quippe veritis ne Pontifex revocaretur ad obscuram & inopem vitam, quam Petrus duxit. At è contrario disceptatio, quantum ad aequalitatem spectabat, hæc fuit. Vide licet, Patres Pontifici studiosi volebant ut Pontifex in regiminis auctoritate Petro aquaretur; alij verò dissidentiebant, affinantes, auctoritatem sanctitatem crescere: ad eum pertinere Canonorum librorum scriptiōnem, quæ sanè Petro licuit, Pontifici non licet. *Ibid.*

57. Decanum Parisensem dixisse, non esse in Ecclesiæ potestate abrogare clandestina matrimonia; atque inde ortam item inter ipsum & Salmeronem. Contrarium aperte appetit ex litteris Episcopi Mutinensis ad Cardinalem Motonum *Lib. 20.c.4.*

58. Capita rerum à Theologis Oeniponti expensa iussu Ferdinandi, fuisse decem & septem. Vera fuere duodecim, alia conficta. *Ibid.*

59. Petitionem Cardinalis Osij, possentis ut sibi liceret Episcopatum suum & Poloniā adire, Romæ innovuisse eo tempore, quo poterat Pontifex inde permoueri ad nouos Legatos, vti cogitabat, Tridentum destinandos. Hæc tamen petitio Romanam plurimis post diebus perlata fuit; vti patet. *Lib. 20. cap. 6.*

60. Legatum Simonettam, cùm post Mantuani mortem ambiter primum inter Praesides locum (quippe Osijus, et si maior, languidior erat) dissuasiisse Pontifici omnem in Concilio mutationem, vti periculosa. E contrario ex litteris Borromæi ad virumque scriptus con-

HISTORIAE SVAVIS:

conferat, Pontificem ipsorum precibus sollicitatum, subrogasse duos Legatos Mantuano extinto, & Altempio dì gresso. *Ibid.*

60. In litteris vltro citroque inter Cæfarem Pontificemque datus, plura scripta vicissim aculeatè & contentiose. Hoc falsum omnino est, vt patet ex ipsis litteris quæ extant *Lib. 20. c. 8.*

61. Camillum Olium, cum Mantuanam Cardinalis Mantuani corpus deportasset, ibi, diuersis causis obtentis, fuisse ad tribunal Fidei accersitum: sed reuerà ob eam causam, quòd adhuc vigeret indignatio concepta aduersus Mantuanū & superiores de mancione contentiones. At Olius Tridenti retentus fuit post Mantuani obitum, cum ijs omnibus muneribus, quibus superstite Mantuano fungebatur; & post Moroni aduentum donatus fuit stipendio menstruo quadraginta aureorum præsentis laboris ergo, ac præterea Pontifici commendatus, vt alijs præmijs ob antecedens promeritum exciperetur. *Lib. 20. c. 9.*

62. Nuntium pacis, in Gallia cum hugonotis firmatae, Tridentum fuisse perlatum 20. Aprilis. Id tamen tribus hebdomadis antè in omnibus Tridentinis monumentis extat. *Lib. 20. c. 12.*

63. Cardinalem Moronum in congressibus cum Ferdinando habitis, illi ostendisse, nullum ex Concilio frumentum sperabilem esse: quod falsum euincitur. *Lib. 20. c. 15.*

64. Moronum cum Cæfare, eiusque filio Rege Romanorum, occultiora tractasse. At id temporis Rex Romanorum Oeniponte distabat, adeò ut numquam simul égerint. *Ibid.*

65. Cardinalem Lotharingum in suo suffragio asservuisse, Episcopatum & Cardinalatum intor se repugnare, adeò quo improbasse Cardinales Episcopos.

Pars III.

Is tamen contrarium aperte proponuit. *Lib. 20. c. 17.*

66. Eum in unico congressu suum suffragium dicendo absoluisse. Ipsius tamen suffragium diuisum fuit in plures congressus; unde ingens al. occationum materia. *Ibid.*

67. Massarello, qui, cùn esset Concilio à secretis, ob calculorum mortuum se subduxerat, fuisse suffectum Episcopum Campanensem: atque ita per se compositam difficultatem de Cæfaris petitione vt duo essent à secretis Conciliij, ut pote occasione Massarelli excitata. Id tamen diuerissimam sane ratione contigit, vt pater ex *Lib. 21 cap. 3.*

68. Fuisse exatajam quantidam formulam responsi reddendi Birago, Regis Gallie administro, in qua pacificatio Gallica comprobatur; sed illam, cùm à Legaris Lotharingo ostensa esset, ab hoc fuisse improbatam, adeoque aliam formulam fictiorem exhibitam. Potrò numquam Legati cogitatunt à Synodo quidquam proferendum quo huiusmodi pacificatio approbaretur: tantumque à vero abest, Lotharingum id illis dissuasisse, vt is è contrario in congregacione contenderit, ne Patres Regi mestriam adderent, factum huiusmodi male interpretando. *Ibid.*

69. Comitem Lunensem medio circiter lunio cœpisse euulgare mandata regia super particula *proponentibus Legatis*; quasi tunc ad se missa, virgente Gallie Reginâ, quæ conata fuitat Philippum Hispanie Regem permouere ad translationem, caulata, Concilio Tridenti libertatem nullam esse. At Comes primâ die quâ Tridentum attigit, & antequam ex Gallia in Hispaniam ea de re Orator mitteretur, regia hac mandata Morono quam efficacissime exposuerat. *Lib. 21. c. 5.*

70. Moronum nihil commotum ex
Y y y y y ea

S Y L L A B V S E R R O R V M

ea Comitis petitione, & ne voluisse quidem ut id Pontifici significaretur, gnarum, id actum in gratiam Reginæ hoc urgentis, antequam hæc decreuerit Pontifici in rebus Concilij satisfacere. Qued. adèò à veritate alienum est, vt non solum L. gal. opus fuerit id ad Pontificem prescribere, sed etiam exhibere Oratori, si ipse in proposito persistet, se Pontificis id præcipiens accepito iam mandato obtineperaturos. *Ibid.*

71. Ob cœsponsum à Morono hac de re Pontifici redditum, scilicet, se potius cupere legationem deferere, quām huiusmodi declarationi vñquam consentire, sollicitudinem fuisse collegis iniectam; cùm Moronus de eo responso cum reliquis non deliberasset, ac insuper videretur velle supra alios insurge. Porro exstant geminæ Legatorum litteræ, communī consensu ad Pontificem scriptæ, quibus hæc eadem sententia continetur, omnibus proficiens, se malle veniam potius abeundi, quām huiusmodi rem exequi. *Ibid.*

72. Casarem suam tunc Comiti Lunensi, vt Regem Hispanum ab eo proposito deflesteret; & si dubitaretur, inde futurom Conclitorum libertatem violatum iri: satis fore, si ea declaratio in fine Concilij poneretur. Hoc tamen multò ante, & ab ipsis Legatis Comiti propositum fuerat. *Ibid.*

73. Composito inter Oratores tumultu, ob prærogatiuam orto, Lotharingum proposuisse aliud temperamentum, vt duo disceptata capia omittentur. At tumultus sedatus fuit inunte Iulio; & tertiâ Iunij missus fuerat Romam cum hoc Lotharingi temperamento is qui Gualterio ab pistolis erat. Et Musotius, qui tunc Lotharingo à secretis erat, eius comprobacionem ad hunc deculit, quo tempore tumultus magis feruebat. *Lib. 21. c. 13.*

74 Cardinalem Lotharingum, ijs diebus Romanam inuitatum humanissimis Pontificis litteris, statuisse ijs in rebus illi profus gratificari: quare post alios adhibitos conatus coactum fuisse illum cœtum ex multis primarijs Patribus, in quo iacta fuere fundamenta concordia super mansione & Ordine ante generalem congressum. Hic tamen priuatus cœtus coactus fuit multò ante quām Pontifex Lotharingum Romanam inuitasset. *Ibid.*

75. Archiepiscopum Hydruntinum omnibus vitibus sese concordia oppo-
suisse. Et tamen Legati illi tribuunt præcipuum eius rei laudem; & à Botromao in litteris scriptis ornatur præclaro testimonia, quo nomine Pontificis signifi-
cat, rem huic gratissimam ab Hydrun-
tino factam. *Ibid.*

76. In Sessione vigesimatercia pleroque Hispanos consensisse Decretis doctrinam continentibus, adiecta conditione, vt Legati præstarent id quod sui Regis Oratori promiserant, nempe (quemadmodum Suavis ait) quando Pontificis auctoritas Florentinæ Synodi verbis statueretur, etiam declaratum iri, institutionem Epilcoporum pertinere ad ius diuinum. Sed è contrario patet ex Actis, solum tres Hispanos Episcopos, & non omnes assensisse illis Decretis appositâ conditione: & ex his vñus, scilicet Auoledianus, generatim mentionem fecit cuiusdam promissio-
nis Legatorum super sexto & octauo Canone, haud exprimens cui vel quid promissum. *Ibid.*

77. Legatos, cùm Comes Lunensis proposuisset vt Protestantes ad Concilium vocarentur, respondisse, maturè se de ea re deliberaturos. At Moronus fidenter respondit, huiusmodi inuitationem fore inutilem. *Lib. 22. c. 1.*

78. Ab Oratoribus Hispanicis, Romæ agentibus apud Pontificem, fuisse ex-
cusa-

cusatum Comitem Lunensem, qui Concilij fini aduersabatur. Hi tamen affirmarunt, id Regis mentis esse hand posse; & vehementes ad Comitem dedere litteras, quatum exemplar exhibuere Pontifici, qui & illud Legatis communicauit. *Ibid.*

79. Intercessionem Venetorum pro Gracis ipsorum ditionis, de matrimoniorum consummatorum dissolutione super causa adulterij, fuisse circa quadam uitationem in genere. Et tamen Veneti proposuerunt ipsam verborum formulam, quæ accepta est. *Lib. 22. c. 4*

80. Turbationem quæ Mediolanensis prouincia populos & Episcopos inciserat, quod Hispanicum Fidei tribunal in eam prouinciam inducendum esset, sed utram ex eo tantum, quod Hispani, edocti Belgicis turbis, incepto detinissent. At quies in te contigit, quod Pontifex Mediolanentibus & Patribus significauit, sibi certum ac firmum, etiusmodi testamento repugnare. *Lib 22. cap. 8.*

81. Pontificem, cognitis variis Oratorum petitionibus super motum emendatione, exarsisse ad finem Synodo imponendum. Et tamen ante id ardet Legatis commendarat. *Ibid.*

82. Gallos Oratores, quod Patres colibèrent à Decreto quod super Principibus molebantur, euulgasse mandatum quo iubebantur contestatione vii; sed contrà quām vellent evenisse, cùm permovissent plusquam centum Patres, vt scrip:o conspirarent, se de nullo capite dicturos, nisi caput de Principibus reponeretur. At Oratores adeò celagere illud mandatum, vt non solum Episcopi, sed ne Legati quidē, & Cæsarei illud odorati potuerint. Insuper Patres de eo capite fremuere 10. Septembribus: adeoque hic fremitus non potuit oriri ob regium mandatum, quod, vii Suavis narrat, undecimo

eiusdem mensis perlatum fuit. *Lib. 23. cap. 1.*

83. Pontificem arbitratum se, in ijs quos cum Cardinali Lotharingo habiturus erat sermones, superaturum Concilij difficultates, præcepisse Legatis, vt Scilio, nisi præcripto tempore haberri posset, ad duos menses protraheatur. Porro Pontifex utrumquam dubitauit, Sessionem praescripto tempore haberri non posse, nisi post eventum: cumque ab hac mora alienissimus esset, vbi audijt prorogaram Sessionem, se id agreare iussisse Legatis significauit. *Ibid.*

84. In congregationibus fuisse sententias dictas supra viginti capitibns. Monumenta omnia perhibent, hæc fuisse capita viginti & unum. *Ibid.*

85. Comitem Lunensem, cùm petiſſet ut in causis Episcoporum Pontifici reseruandis iura Tribunalium Fidei conservarentur, imputasse Hispanicorum Canoniconum seu Capitulo rum Procuratori eam duritiam, quam Præsides in illo negotio ostenderant, adeoque illum ad discessum compulisse. At discessus denuntiatio, & ipse discessus contigere multò ante illud obstaculum, quod non potuit à Comite Procuratori, sed Episcopis aduersantibus imputari. *Ibid.*

86. Fuisse publicè disceptatum de coniugijs clandestinis, & omnia capita Patribus communicata post prorogationem. Vtrumque ante contigit, & ea de causa, ut prorogatio impeditetur. *Ibid.*

87. Cæsarem super capite ad Principes spectante scripsisse Morono: Omnia mala præterita fuisse orta ex oppressionibus per Ecclesiasticos tentatis in populos & Principes. Et tamen in tabulis publicis ne minimum quidem eius rei vestigium cernitur. *Ibid.*

88. Oratores Gallicos incitatos fuisse ad paratam contestationem verbis cuiusdam Episcopi, qui in eadem con-

S Y L L A B V S E R R O.R V M

gregatione, die 22. habitâ, acriter disseruerat, reponendum esse caput de Principibus, jam sepositum. At Oratores biduo ante petierant ac impetrabant à Legatis facultatem publicè nomine Regis loquendi, celata tamen re de qua locuturi. *Ibid.*

89. Contestationem Ferreij responderet sensis quæ ipsi Lotharingus significarat. At in volumine litterarum, Parisijs edito, extat Epistola Lotharingi ad Regem, in qua ostendit se contra id mandatum sentire. *Ibid.*

90. Visum Gallis esse, à decimoquarto legum capite tollendos prouentus quos Annatas dicimus; et si aliter postea factum fuerit. Hoc maximè falso est, quippe Lotharingus & plures alij apertis verbis eas præseruarunt; neque vñquam in conuentu relatum fuit de ijs expungendis. *Lib. 23.c.3.*

91. Episcopos Gallos à Pio Religiosis causâ abdicatos fuisse quinque. Fuere septem. *Lib. 23.c.6.*

92. Sententiam aduersus iplos fuisse pronuntiata m. 13. Octobris. Fuit pronuntiata 22. eiusdem mensis. *Ibid.*

93. Cardinalem Osium simulasse se ægrotum, ne interesset postremæ de Matrimonio congregationi; cum religione sibi duceret consentire Decreto de clandestinis nuptijs, atque id verbis testatum. At Mendozæ Acta nihil hac de re memorant; Acta vero Paleotti conterant omnino produnt. Insuper idem Osius postridie suum suffragium, quo Decreto aduersabatur, ex scripto misit, neque in eo vlli religioni sibi duxit, suum in ea re iudicium Pontificis iudicio subiçere. Quin eius morbus tam diutinus & manifestus fuit, vt non modò per eos dies congregationi & Sessioni interesse non potuerit, sed sequenti tempore viribus facili acte imbecillis, vt non ei licet subire partem laborum quos college tolera-

bant, quod multo cum dolore apud Pontificem excusauit. *Lib. 23.c.27.*

94. Omnes consenserunt Decretis Fidei super Matrimonio. Et tamen præter Moronum, & alios qui duodecimo repugnarunt, & præter Lotharingum aliosque, qui sexto restiterunt, sparsim complures sese illis obiecerunt. *Lib. 23.c.9.*

95. Decretum illud reformationis, cui insertum additamentum fuerat petente Oratore Hispano, fuisse quintum, in quo agitur de ijs à quibus cognoscendæ sunt criminales Episcoporum causæ. Hoc sextum fuit supet facultate Episcopis concessi absolueendi sibi subiectos à quolibet crimine, etiā hæresis occultæ in foro interiori. *Lib. 23.c.10*

96. Decreta super motum emendatione edita, esse decem & nouem. Sunt viginti. *Ibid.*

97. Decretum, super distributione prouentuum Ecclesiasticorum Episcopis præscribenda, fuisse correctum adnitente Zambeccaro Episcopo Sulmonensi. Correctum fuit adnitentibus Lotharingo, Guertero, & alijs, ut colligitur ex Episcopi Salmanticensis Actis. *Lib. 24.c.3.*

98. Vargam, Hispanicum Romæ Oratorem, quantumuis à Comite Lunensi sollicitatum, noluisse rursus insistere quod Concilium protraheretur, tam ob Pontificis morbum, quam ob responsum paucis ante diebus ab eodem Pontifice redditum, quo is testificatus est, se rem Concilij libertati permittere. Contrarium habetur in litteris Borromæi, ad Legatos 14. Decemb. datis. *Lib. 24.c.4.*

99. Lainum eâ loquendi formulâ per hoc, & non per hoc, quâ obtinuit ut Societas Iesu exciperetur à Decreto decimosexto, quo agitur de rebus non ante tyrocinium renuntiadis, per fraudem fecisse eamdem Societatem immunit ab alijs rebus, quæ in quindeci-

HISTOIRE SVAVI.

cim capitibus antecedentibus continentur. E contrario illa formula *per hoc*, posita fuit ex mente Concilij, vti res exigebat. Neque ideo vñquam agitatum fuit de Societate Iesu subtrahenda ijs legibus, quæ superioribus capitibus continentur. *Lib. 24. cap. 6.*

100. Lainium exposuisse, nullis alijs Ordinibus religiosis concessum fuisse, vt post longum tempus Professionem religiosam impetrari possent. Ex libris cunctis de Instituto Societatis editis contrarium patet. *Ibid.*

101. Tunc à Lainio iactum fundamentum, super quo posteri Iesuitæ possent struere singularem viuendi rationem, quæ in eorum Societate appetet. Porro Synodus ipsa, & eodem loco affirmat, eorum initium esse iam à Sede Apostolica confirmatum, scilicet primùm à Paulo III. & mox à Iulio III. *Ibid.*

102. In fine postremæ Sessionis, cùm Patres interrogati fuere, num ipsis placceret ut Concilium finiretur, & Præsidæ nomine ipsis Concilij poscerent à Pontifice omnium Decretorum confirmationem, suffragia de hac re proposita, non fuisse de more singulariæ data, sed ab omnibus simul responsum, *placeat*. Contrarium reliquit scriptum Astolphus Seruantius, qui adfuit, & erat amanuensis Massarelli, qui Concilio à secretis erat. *Lib. 24. c. 8.*

103. Leuitardac vanitati communiter tributum fuisse, quod Cardinalis Lotharingus clatâ voce incepit proferre, post Concilij finem, Patrum acclamations; cùm admodum non deceret talem Antistitem ac Principem illud muneris, quod potius conueniebat Diaconis Synodi, quam Archiepiscopo & Purpurato adeò insigni. At monumenta quibus hoc narratur, non aliud perhibent, quam Cardinalem Lotharingum fuisse hac de causa communis plausu exceptum. *Ibid.*

104. In fine Concilij non fuisse postulatum ab Oratoribus Principum ut suam subscriptionem adiicerent, ob Galli absentiam: siquidem si horum subscriptio inter alias desideraretur, declararetur, Gallos non recepturos Synodum. Et tamen ab omnibus Oratoribus Tridenti manentibus, præterquam à Comite Lunensi, qui id præstatore recusauit, biduo post finem Concilij impositū postulatae sunt, atque ab ijs datae acceptationes per amplissimam verborum formulam, ac subscriptiones, actis cum legitimis tabulis firmatis à duobus Concilij Actuaris, ac Seiunatis à Patrum subscriptionibus. *Ibid.*

105. Pontificem admodum perplexo animo fuisse, num Concilium confirmandum sibi esset, ob querelas Aulicorum, & vniuersalem Cardinalium opinionem: fuisse in eam rem delegatum Purpuratorum cœtum; eorumque sententias narrat quasi de re quæ in ancipiis penderet. At Pontifex statim, ne cum omnino confirmaris ex morbo viribus, congregationem Purpuratorum aduocavit, in qua testatus fuit, velle Concilium & à se confirmatum, & ab alijs seruatum. Et præterquam quod id in Actis Senatus habetur, extat hac de re epistola Ptolomei Gallij, qui patet Pontifici à secretis, ad Vicecomitem, in Hispania Nuntium, data die 5. Ianuarij 1564. Et tam ex Actis, quam ex epistola patet, quam diligentissime Pontificem curauisse, ne in Senatu aut alibi quidquam fieret contra Synodi leges. *Lib. 24. c. 9.*

106. Pontificem non aliud vidisse Synodi Decretum, nisi illud quo confirmatio petebatur, adeoque confirmasse id cuius sententiam ignorabat: atque hic refert quoddam responsum, ex quo arguit modicam Concilij libertatem in statuendis rebus propositis.

Y y y y 3 Sed

SYLLABVS ERRORVM HISTORIÆ SVAVIS.

Sed in diplomate confirmationis, sancto ex Senatus consulo, & Cardinalem subscriptione firmato, habetur, Pontificem cognovisse omnia illa Decreta esse Catholica, & populo Christiano utilia. Insuper satis compertum erat, Decreta cuiuslibet Sessionis alia post alia venisse non modò in manus Pontificis, sed omnium hominum qui Latinas litteras callerent: & tam super hoc quam super Conciliis libertate legenda. *Ibid.*

107. Gallos nullo pacto probasse, à Mendicantibus possideri posse bona quæ vocant stabilia; atque hanc dixisse esse artem Pontificis, quæ Cœnobia, vbi probè opulenta euasi sunt, in commendā, vti vocant, abeunt. At Ordines quorum bona abiecta in commendatas, monachorum fuere, quibus nullum nuncupatum est votum non possidendi bona stabilia, quippe hoc votum, si vniuersalitas & frequentia spectentur, à Mendicantibus primum emissum est. Præterea Galli, eis in pluribus reformationis legibus Concilium haud receperint, nullam tamen difficultatem oppoluere huic facultati, Mendicantibus concessæ acquirendi bona stabilia, vti te ipsa patet. Et non solùm non displicuit ipsis hoc Decretū ea de causa, quod huiusmodi bona post: à in commendationem abeant; sed præcipuum obstaculum à Regina & Regiis administris obiectum, vnde & Conciliū acceptatio præpedita, illud fuit, quod videlicet huiusmodi commendationes seu commendaz tollerentur, cùm illæ in Gallia ex toto à Regis arbitrio penderent. *Lib. 24. c. 10.*

108. In Germania leges disciplinæ ne apud Catholicos quidem magni factas. Hoc dictum experientiaz aperte repugnat. *Lib. 24. c. 12.*

109. Cæsarem & Bauarum, quod Catholicis satisfacerent, vehementissimè à Pontifice peiusse vsum Calicis, conju-

gium sacerdotum, aliaque legum Ecclesiasticarum laxamenta. Hoc de Calice verum est: sed repugnat iis quæ Suavis principio scriptis, videlicet, postquam Concilium concessionem Calicis Pontificis arbitrio permisi, illam à Cæsare non amplius postularam; liquide populi id à Conciliis potestate, non à Pontifice accipere volebant. Hic tamen error aperte reuincitur. *Lib. 18. c. 9* & *lib. 22. c. 10.* Porro de re praesenti legendus *Lib. 24 cap. 12.*

110. Pontificem in novo Cardinalem delectu, habitu quindecim mensibus post Synodi finem, legile complures ex iis qui tuam ipsis operam fidelerint impenderant, & ne vnum quidem lectum ex iis qui assisterent, mansionem aut institutionem Episcoporum esse ex iure Diuino, quantumvis alioquin Purpura n mererentur. Et tamen inter hos, quos numerat ad Purpuram cœctos, nonnulli numerati fuere, qui in Concilio parum egere: & conterà, aliqui onus qui validissime iura Pontificum tutati, ex quibus duo alio tempore ad Pontificatum peruenere. Immò nihil detinimenti poruit accidere Patribus eam sententiam propugnantibus, cùm Pontifex ipse, quemadmodum Orator Venetus in sua narratione affirmat, demum in eadem esset sententia, & veterit quidquam contra illam agitari, consentiens conformari Decretum iis verbis quæ eiusmodi sententiaz maximè fauerent; quam postea communiter secuti sunt Scriptores erga Sedem Apostolicam præ aliis obsequentiissimi. *Lib. 24. cap. 13.*

Alij innumerabiles Suavis errores, qui in Historiæ progressu refluntur, haud recensentur in hoc syllabo: seu quia necessaria esset prolixæ narratio, seu quia eorum confutatio penderit non à solis facti probationibus, sed à ratiocatione, seu alias ob causas.

INDEX

INDEX

RERVM NOTABILIVM,

Quæ his octo Libris continentur.

A.

 Bbas Mannensis iterum
venit ad Pontificem nomi-
ne Lotharingi Card. lib. 18
cap. 13. num 5. Eius postu-
lata pro Sessione re:ardan-
da. l. 18. c. 17. n. 14. Proficitur ad
Carolum Regem cum litteris eius-
dem Lotharingi. l. 24. c. 4. n. 2.

Abb. Nicetus à secretis Ferr-
iensis Card. qua referat Pontifici
de sensis Lotharingi Card. & suo-
rum Presulum. l. 18. c. 17. n. 16.

Abbates Cassinates contendunt cum
Claranallenibus de loco; & quomo-
do res composita. l. 19. c. 2. n. 6.

Adamus Fumanus Canonicus Vero-
nensis, & additus Concilio à se-
cretis cum Massarello. l. 21. c. 2. n. 7.
Aegidius Falceria Episcopus Cau-
lensis, obstat acriter concessioni Cali-
cis, cum graui Caesarianorum indi-
gnatione. l. 18. c. 4. n. 22. Calumnia
Sua super hoc. l. 18. c. 5. n. 4.
Transferitur ad Ecclesiam Bertino-
rensem. l. 19. c. 13. n. 1.

Aegidius Euscararius Episcopus Mu-
tinensis, quid sentiat de concessione
Calicis. l. 18. c. 4. n. 5 Eius sententia,
ut matrimonia clandestina fiant irri-
ta. l. 22. c. 4. n. 11. Erga ipsum Ponti-
ficem se benevolum ostendit. l. 23. c. 6
n. 3. Cura illi demandata Roma de
rebus nondum perfectis à Concilio.
l. 24. c. 13. n. 4. Eius obitus. ibid.

Albertus Bawaria Dux: rationes illi
reddita à Legatis ob repulsam Ca-
licis. l. 21. c. 2. n. 9. & 10. Postulat
concessione à Ponsifice. l. 24. c. 12. n. 8

Albertus Dainius Gracos adiuuat pro
Communione sub viraque specie; &
errores Suavis. l. 17. c. 7. n. 13. & 14.
Alexander Card. Farnesius. Eius su-
spiciones de Morono Card. ob emen-
dationem Collegij in Synodo. l. 23. c. 7
n. 4. & 5.

Alexander Criuellius Nuntius in Hi-
spania, Philippum Regem cohorta-
tur pro felici Synodi progressu. l. 19.
c. 12. n. 5.

Alexander Sforzis, Camera Apostolica
clericis. Excitatus in Concilio rumor
ob imaginariam eius electionem ad
Purpuram. l. 21. c. 6. n. 4. Cœtus habi-
ti in eius adibüs de disciplina. l. 22.
c. 8. n. 5. Qua illi significata sint no-
mine Pontificis. l. 23. c. 6. n. 3.

Alfonsus Salmeron Societas IESY, in-
seruit cunctis apertioribus Conci-
lio; & quâ conditione. l. 17. c. 6.
n. 2 Eius sermo notabilis de arti-
culis Eucharistia. l. 17. c. 6. n. 2.
3. & 4. Obiecta ab eo Decretis dige-
stis de mansione: appendix ab eo pe-
resa; & errata Suavis. l. 17. c. 11. n. 1
usque ad 21. Suavis mendacia de
reiecta ab illo temporis restrictione
in dicenda sententia. l. 17. c. 13. n. 10.
& 11. eius sententia de quibusdā ar-
ticulus de Ordine & de Matrimonio.
l. 18. c. 18. n. 3. 4. & 5. & l. 20. c. 2. n. 1

Alegrinus missus à Carolo IX. ad
Pium IV. ut transferatur Conci-
lium in aliquam urbem Germania.
l. 21. c. 3. n. 1.

Aloysius Aula Romam venit ad
Pium IV. Orator Philippi Regis.
l. 19. c. 4. n. 16. Mandata que de-
fert de mansonis argumento, alijsque
Concilij

INDEX

- Concilij rebus.** l. 19. c. 7. n. 4. & l. 20.
c. 10. n. 5. usque ad 11. eius sedula-
tus ad accelerandum exitum Syno-
di. l. 22. c. 1. n. 6. & c. 9. n. 2. Petet
dilationem ob noua mandata Regis.
l. 24. c. 1. n. 1.
- Aloysius Requesenius**, magnus Castella
Commandator, Regis Philippi Orat-
or Roma, iracundè in Pontificem
loquitur ob potiorem locum Gallia
Oratori datum. l. 24. c. 11. n. 11. Re-
vocatur à Rege; quod sibi gratum
Pontifex ostendit. l. 24. c. 12. n. 1.
- Amontius**, ex Servorum Ordine, Theo-
logus in Tridentino, suam senten-
tiā recitat de Communione; &
error Suanis. l. 17. c. 6. n. 6.
- Andreas Cuesta** loquuntur in Synodo de
institutione Episcoporum. l. 18. c. 14.
n. 7. Obstat postulatio Penitentium.
l. 21. c. 4. n. 29.
- Andreas Dudistinus** Sbardellatus lati-
nè prorat in Sessione quinta, incon-
ditique obliquè persuadere concessio-
nem Galiciae. l. 17. c. 1. n. 21.
- Angelus Massarellus**, à secretis Con-
ciliis. Iti suppleuerat alij dum agro-
nat. l. 19. c. 15. r. 1. l. 21. c. 3. n. 27. &
c. 12. n. 1. Admetit ad suffragium
procuratores Germanos cum mole-
stia Legatorum. l. 18. c. 4. n. 12. &
l. 20. c. 17. n. 8. Cadit in suspicione
Caesaris & Gallie, qui nonos illi ad-
dictos postulant, & ipsi satisfici. l. 19.
c. 4. n. 1. & l. 21. c. 2. n. 7.
- Annuī censu** quos exigunt Pontifices
Romani. Edicta in Gallia super his
vulgata. l. 18. c. 1. n. 3. 4. 5. & 6. Ipsos
defendunt Praesules Galli in Con-
cilio; & mendacium Suanis. l. 23.
c. 3. n. 3.
- Antony Ely** sermones in Synodo de
concessione Galiciae, de Collegiorum
iuramentis, de vereitate matrimonij
clandestini. l. 18. c. 4. n. 3. l. 23. c. 3.
n. 3. 4. c. 5. n. 18. & c. 9. n. 3.
- Antonius Augustinus** Duodecemvir
Roma. Malignitas Suanis in ipsum.
l. 17. c. 7. n. 15.
- Antony Borbonij** Navarra Regis
obitui. l. 19. c. 5. n. 13.
- Antonius Cerromius**, Episcopus Al-
meriensis, approbat ut irrita fiant
clandestina matrimonia. l. 22. c. 4.
n. 12.
- Antonius Ciurelia** se opponit, mor-
daci irrisio modo, Legatis prope-
nentibus; & eorum querela. l. 19. c. 16.
n. 15. l. 20. c. 2. n. 7.
- Antonius Comarrunus** recitat conte-
stationem Lunensis Landco, in caen.
l. 21. c. 1. n. 1.
- Antonius Fachinetus** Episcopus Neo-
castrensis egregie landatur à Lega-
tis Tridentinis. l. 21. c. 2. n. 11. eius
sententia de reformandis Episcopis.
l. 21. c. 4. n. 2.
- Antonius Maria Gratianus**, à secre-
tis Commando, scribis summam
responsionum de quibusdam Caesaris
articulis. l. 20. c. 4. n. 5.
- Antonius Maglicius** Archiepiscopus
Pragensis, Orator Ferdinandi ut
Caesar in Concilio, instat pro Galicia
concessione. l. 17. c. 14. n. 12. eius pu-
blica sententia de prorogatione se-
ptima Sessionis. l. 19. c. 16. n. 15.
Discordat à Legatis de omittenda
Principium laicorum emendatione.
l. 22. c. 6. n. 1. 2. 3. & 5. & c. 7. n. 1.
- Antonius Perenotius** Cardinalis scri-
bit ad Pontificem de Baio & Hesse-
lio, qui Tridentum venerant. l. 21.
c. 7. n. 4.
- Antonius Scarampus Nola** Episco-
pus, loquitur cum Vicecomite de
criminacionibus Mantuanis. l. 17. c. 3.
n. 1. Ab hoc mittitur ad Pontificem.
l. 20. c. 3. n. 5. & 6.
- Appellianus Clericorum** non regula-
reum ad Pontificem quo pacto sunt
obseruando inter Praesules inferior-
es.

R E R V M N O T A B I L I V M .

- res. Decreta super hec sancta. l. 18. c. 6. n. 10.*
- Apostoli an fuerint à Christo consecrati in cena. l. 18. c. 5. n. 5. 7. & 8.*
- Archiepiscopi. Vide Episcopi.*
- Arnoldus ab Offat, Cardinalis Gallus, scribit summa cum laude ac veneratione de Decretis Tridentinus. l. 24. c. 10. n. 15.*
- Arrius Gallegus, Episcopus Gironensis, petigit audiencem à Patribus post quicquam cœcum absolucionem. l. 17. c. 11. n. 13. Praefert speciem contentantis in quadam Decreta de disciplina: & quo pâsto fuerit impeditus. l. 23. c. 8. n. 4.*
- Arruabenus mittitur à Mantuano Cardinale ad Pontificem, petiturus veniam abeundi à legatione: & error Snaue. l. 17. c. 3. n. 7. & c. 4. n. 3. Eius reditus & responsa. l. 17. c. 5 n. 1. Sensus Pontificis ab eo delatis de Calicis concessione, l. 17. c. 14. n. 10*
- Augustinus Pantagruel Orator Bauarum Tridenti, abit ob contentionem de loco cum Helmutio. l. 19. c. 4. n. 11. Roma postulat concessionem Calicis, & remittitur ad Concilium. l. 19. c. 2. n. 9.*
- Aula Romana quid sit. l. 24. c. 10. n. 13. De ea murmur Tridenti ob contentiones de mansione. l. 17. c. 3. n. 4. An ea repugnaret confirmationi Synodi, & quid inde boni recipere. l. 24. c. 9 n. 4. & 5. & c. 14. n. 14.*

B.

Bartholomeus Delbene missus à Rege Gallia ad Psalmum IV. difficit de sensibus Lotharingi ac pacificatione hugonotiorum. l. 18. c. 17. n. 3.

Bartholomeus Caranza, Episcopus Tolletanus, conjectus in carcerem in Hispania heresis titulo. Postulata Patrum Tridentinorum, ut eius causa

Pars III.

- anocetur ad Pontificem. l. 21. c. 7. n. 7.*
- Bartholomeus de Martyribus Archiepiscopus Bragarense sententia fert de concessione Calicis. l. 18. c. 4. n. 8. Româ discedit. l. 22. c. 11. n. 2. Redit Tridentum, & summopere Pontificem laudat, & Borromaeum, l. 23. c. 7. n. 7. Varia obseruat ad Episcopos & Regulares reformandos. l. 24. c. 3. n. 3. & c. 6. n. 2.*
- Bartholomeus Sebastianus, Episcopus Pattenensis, fuit Pontificis auctoritati apud Hispanos. l. 20. c. 9. n. 11.*
- Bartholomeus Sericus, Episcopus Castellanensis, supplet munus Massarelli absentis. l. 19. c. 15. n. 1. l. 21. c. 12. n. 1.*
- Bernardus Cardinalis Navagerus it Legatus Concilii Tridentini post mortem Mantuani. l. 20. c. 6. n. 5. Transit Venetij. l. 20. c. 12. n. 7. Peruenit Tridentum. l. 20. c. 13. n. 2. Eius colloquia, & amicitia cum Lotharingo contracta iussu Pontificis. l. 20. c. 16. n. 4. 5. & 6. Veronam adit post absolutionem Synodum. l. 24. c. 9. n. 3.*
- Bertonius, à secretis Lotharingi Cardinalis, missus Romanum; & sermones de hoc Tridenti. l. 19. c. 5. n. 1. Finis eius missionis. l. 19. c. 12. n. 8. Literæ ad ipsum à Lotharingo, ostendenda Pontifici. l. 19. c. 16. n. 6. 8. & 9.*
- Bona Ecclesiastica, quomodo licet ea locare. l. 24. c. 7. dect. 11.*
- Breniarium. Eius revisio Pontifici commissa à Concilio. l. 24. c. 8. n. 4.*

C.

- C**Alix petitus à Bauaris & Casarianis in Synodo. l. 17. c. 4. n. 8.
- Quinque articuli super hoc expensi. l. 17. c. 1. n. 1. 2. & 5. & c. 6. n. 2. & seqq. Difficultas & dilatio rei cum egrimonie Casarianorum. l. 17. c. 7. n. 1.*

Z z z z

vſque

INDEX

- usque ad 6. *Animadversiones de hoc Suo sui.* l. 17. c. 12. n. 2. *Nova Ferdinandi postulata, & modi excogitati ut ipsi satisficeret.* l. 17. c. 14. n. 10. 11. & 12. *Res proposita generalis coenigi, & rationes ab illius Orationibus adducta.* l. 18. c. 3 per totum. *Summa opinionum varietas absque conclusione.* l. 18. c. 4. per totum. *Alia Casarianorum cogitationes;* *Gerrata Suamis.* l. 18. c. 5. n. 1. 2. 3. & 4. *Postulatum ad solam Bohemiam restrictum.* *Quarela & discordes sententiae de Decretis propositis;* & res Pontifici remissa. l. 18. c. 7. n. 12. & 13 & c. 8. n. 1. 2. 3. & 4. & c. 9. n. 3. *Obiecta à Suanis.* l. 18. c. 9. n. 10. & 11. l. 22. c. 10. n. 15. l. 24. c. 12. n. 8. *Sensus Philippis Regis,* & *Pontificis hoc in re.* l. 20. c. 10. n. 9. & 19. *Postulata ferventia Banari Rome & Tridentis,* quo pacto sedata. l. 21. c. 2. n. 9. & 10. *Voluntas in Casare id à Pontifice petendi.* l. 22. c. 10. n. 15. *Concessio limitata tradita his duobus Principibus,* sed sine fructu. l. 24. c. 12. n. 8.
- Camillo Oliuus,* à secretū Mantuanō, moneretur de propinqua morte. l. 20. c. 6. n. 2. *Confirmantur ipsi munera post obitum Mantuanus.* l. 20 c. 9. n. 8. *Calumnia & errores Suanis de Oliuo.* l. 17. c. 4. n. 2. & 3.
- Cancellarius Parisiensis stimulat Lotharingum Tridentem ut in Pontificem agat.* l. 19. c. 9. n. 8. *Se artius coniungit cum eodem.* l. 20. c. 12. n. 11. *Videtur cogitare de constitutendo Rege capite Ecclesia Galliæ.* l. 23. c. 1. n. 13. *Opponit multa ne Synodus recipiatur.* l. 24. c. 11. n. 3. & 4.
- Capitula Cathedralium aliarumq; Ecclesiarum primariaum.* *Decretum expensum de ipsarum immunitate.* l. 23. n. 3. c. 6. & seq. & c. 7. n. 2. 14. & 15. *Ponderationes de hoc.* l. 23. c. 3. n. 9 & 10. *Comprobatio Decretri,* & postularum Lotharingie de Canonico concubinarys. l. 24. c. 4. n. 10. & c. 7. decr. 6.
- Capitula Hispania postulant à Synodo,* ut ipsorum immunitates persistant. l. 22. c. 10. n. 3.
- Capitulum Complutense defenditur à quibusdam Hispanis pro sua immunitate,* & postulata contraria Salmanticensium. l. 23. c. 3. n. 24. & c. 7. n. 2.
- Cardinales.* *Littere inter Ferdinandum & Pium IV.* de numero & prerogatis requirendis in Cardinalibus. l. 20. c. 8. n. 5. & c. 14. n. 10. *Sententia dicta in Synodo per hoc,* & de comitendis eorum cura Episcopatibus. l. 20. c. 16. n. 1. & 12. l. 21. c. 4. n. 10. l. 23. c. 3. n. 4. 13. 21. *Mandata valida Legatis data ad eos reformandos,* & excusationes de hoc habuta à Pontifice in Senatu. l. 23. c. 6. n. 5. & 6. & l. 21. c. 1. n. 5. & 6. *Lunensis de hoc ipso postulata* l. 22 c. 7. n. 2. *Obligationes iniecta Cardinalibus Episcopis de consecratione & manfione.* l. 21. c. 11. n. 3. c. 2. n. 5. & 6. decr. 1. *Patres optant sesun- Etiam emendationem Cardinalium:* & cur hoc non enenerit. l. 21. c. 6. n. 7 l. 23. c. 7. n. 4. 5. 6. 7. & 10. *Synodis Decretum de illorum frugalitate.* l. 24. c. 7. n. 1. decr. 1.
- Carolus Borromenus.* *Eius littere ad Legatos de libertate agendi cum in doctrina, cum in discipline legibus,* ac precipue in reformatis Cardinalibus. l. 18. c. 11. n. 12. 13. 14. l. 20. c. 5. n. 5. c. 6. n. 7. l. 21. c. 6. n. 1. usque ad 8. l. 22. c. 1. n. 5. 12. 13. c. 8. n. 11. l. 23. c. 7. n. 5. *Eius sensus in obitu Frederici fratris.* l. 19. c. 4. n. 9. *Nova littera de modo agendi cum Lotharingo,* & de sedandis controver-

R E R V M N O T A B I L I V M.

suis super mansione, & Episcoporum institutione. l. 19. c. 12. n. 10. & seq. *Habita cum Oratore Lusitano officia ob pietatem quam hic in Synodo præse tulerat.* l. 19. c. 15. n. 7. *Mandata de loco Hispani Oratoris.* l. 21. c. 1. n. 7. c. 8. n. 5. *Desfiducia habenda erga Lotharingum & Madracium.* l. 22. c. 2. n. 7. & 8. *de sanguine prestanto Societati IESV.* l. 24. c. 6. n. 6. *De rebus Roma stabilitis cum Lotharingo.* l. 23. c. 6. n. 4. *Littera ad duos Hispanie Nunios de confirmatione & executione Concilij.* l. 24. c. 9. n. 8.

Carolus Cardinalis Borbonius accipit à Pio IV. legationem Auensensem. l. 24. c. 11. n. 10. *Remaneat ad Regis tutelam post mortem Antony frarris.* l. 19. c. 5. n. 13. *Agitur de danda illi coniuge, cum relaxatione legis Apostolica.* l. 20. c. 9. n. 2.

Carolus Grassius Episcopus Montifalisci, missus à Pontifice obuiam Lotharingo, ad Synodum accedenti. l. 18. c. 17. n. 11. *Prauenit Lotharingum Tridentum ad dilationem petendam.* ibid. & n. 19. & 20. *Respondet illic multa cum laude contestationis Oratorio Galli.* l. 23. c. 1. n. 10 & 11.

Carolus Guiffrey Gallus, Lotharingus Cardinalis. Suspiciones de eo sparso Rome ac Tridente de iphis aduentus proximo. l. 18. c. 7. n. 2. & 3. c. 13. n. 2. *Eius objecuosa officia erga Pontificem.* l. 18. c. 13. n. 5. *Eius postulara apud Legatos pro mora.* l. 18. c. 17. n. 19. *Tridentum peruenit, ubique excipitur.* ibid. n. 21. *Prima colloquia cum Praesidiis, & mandata delata.* l. 19. c. 1. per totum. *Noue ad Pontificem littera, & colloquia cum Piscario.* l. 19. c. 2. n. 1. & 2. *Proposita Legatis ad sedandam discordiam de institutione*

Episcoporum, ad stabilienda capita disciplina pro Gallia. ibid. n. 7. & 8. *Verba facit, & excipitur in generali Cœni.* l. 19. c. 3. n. 1. & 2. *Alienatio à Simonetta, & eius sensus Gualterio communicati.* l. 19. c. 4. n. 1. 2. 3. & 4. *Quid de ipso Patres senserint.* l. 19. c. 5. n. 1. *Eius querela ob rumorem excitum de Episcopo Guadicensi.* l. 19. c. 5. n. 6. 8. & 9. *Eius prima sententia publica de arguento Ordinis, ac principiis de institutione Episcoporum: & noua Canonum forma ab eo proposita.* l. 19. c. 6. n. 1. 2. 3. & 4. *Alia ab eo proposita de auctoritate Pontificis, qua Romanum mittuntur.* ibid. n. 10. & seq. & c. 7. n. 2. *Responsa Româ redditâ; & mendacia Sua.* l. 19. c. 7. n. 3. & 4. & c. 8. n. 5. & 6. *Eius sententia de disciplina, & falsa à Suani dicta.* l. 19. c. 7. n. 5. & seq. *Acerbe conqueritur de Pontificis.* l. 19. c. 8. n. 4. & c. 9. n. 7. 8 & 9. *Pontifex ipsi gratificatur.* l. 19. c. 10. n. 2. *Littera eiusdem, benivolenta plena ad ipsum; & mandata tradita, ut cum eo bene agatur.* l. 19. c. 12. n. 8. 9. & 15. *Ab eo significata de postulatis Gallorum.* l. 19. c. 1. n. 2. *Ratio digesta cum Praesidiis ad compendiendos Canones iam dictos, & difficultas quam offendit in Gallis Episcopus & Hispani.* l. 19. c. 13. n. 2. & seq. *Delegatio de eo & Madracio habita pro Decreto mansionis.* ibid. n. 4. *Nova Decreti forma illuc etiam proposita, & difficultates & contentiones oborta.* l. 19. c. 14. n. 2. 3. & 4. & c. 16. n. 4. & 5. *Responsa honorifica Pontificis, ad eum per Vicecomitem redeuentem delata; & Suavis mendacium.* l. 19. c. 15. n. 6. & c. 16. n. 1. *Eius littera, quibus se purgat, Romanam missa.* l. 19. c. 16. n. 6. 7. 8. & 9. *Eius publica sententia de*

I N D E X

proroganda septima Sessione. l. 19.
 c. 16. n. 14. Varia ab eo excogitata
 pro responsione duarum epistola-
 rum Regis Gallia. l. 20. c. 2. n. 6. l. 21
 c. 3. n. 1. 10. 12. 13. & 15. Eius agri-
 monia ob res prateritas. l. 20. c. 3. n. 1
 & 2. Cesarem adit Oenipontem:
 eius iratatus, ac reditus. ibid. n. 4.
 c. 4. n. 5. & c. 5. per torum. Animi
 constantiam ostendit in cade fratris.
 l. 20. c. 6. n. 8. & 9. Optat esse Pre-
 ses in morte Mantuanii; & que-
 rela quod id non offeratur l. 20. c. 6.
 n. 4 & 5. & c. 7 à n. 1. usque ad 6.
 It Venetias, eumque sequitur Vi-
 cecomes, & cur. l. 20. c. 9. n. 2 usque
 ad 7. Redit Tridentum: eius affi-
 ctiones & querela. l. 20. c. 12. a. n. 6.
 usque ad 12. Misericordia ab eo nun-
 tius ad Cesarem, eum edocetur de
 rebus Synode, & amiculatione Ora-
 torum. l. 20. c. 16. n. 1. & 2. Eius
 opera ad eos compendijs, quod spe-
 cebat ad caetum. l. 20. c. 17. n. 5.
 Colloquia & amicitia cum Na-
 gero contracta. l. 20. c. 16. n. 4. 5. & 6.
 Littera Regina Scotorum, ab eo ad
 Concilium delata. ibid. n. 7. Liberè
 & notabiliter verba facit de Epi-
 scopis, de Cardinalibus, ac de alijs
 argumentis. ibid. n. 9. & 10. Eius
 colloquia cum Ferrariensi Cardinale
 de rebus Tridentinis, & asperitas illi
 ostensa in Pontificis. l. 21. c. 2. n. 1.
 usque ad 7. Novi Canonum moduli
 ab eo formulis in argumendo Ord-
 nis. l. 21. c. 4. n. 11. Carpis Gallos, qui
 Pontificis autoritatis aduersabani-
 tur. l. 21. c. 5. n. 4. Agit secreto cum
 Pio de celere conclusione; & stu-
 diosè difficultates inget ne quid in-
 terim concluderetur. l. 21. c. 4. n. 14.
 & 15. & c. 5. n. 1. 2. 3. & 4. Falsa
 à Sua dicta de quadam illius sen-
 tientia super Episcoporum' autorita-
 tate, & Concilio, & Pontificis. l. 21.
 c. 6. n. 20. & 21. Agit cùm Drasco-
 nio, Oratore Ferdinandi, pro
 concordia Oratorum, quod spectabat
 ad locum in templo. l. 21. c. 8. n. 6.
 Eius sensus de nominare super hoc
 illic tentata, & littera Romanam
 misse cum Missore. ibid. n. 7. & 8.
 & c. 9. n. 2. & 3. Commendatur ob
 rem compositam; & responsum à
 Pontifice ipsi redditum. l. 21. c. 10.
 n. 5. & 6. Eius studia pro conclusio-
 ne, & ut omiserentur duo articu-
 li maximè controveneri; & falsitas
 Suanis. l. 21. c. 5. n. 2. c. 11. n. 4. c. 13.
 n. 3. & 5. Laudatur à Pontifice in
 Senatu, & inuitatur Romanum. l. 21.
 c. 13. n. 5. & l. 22. c. 1. n. 5. & c. 2. n. 4.
 Eius suspicione ob bonas emenda-
 tiones propositas; & discordia cum
 primo Legato. l. 21. c. 2. n. 1. 2. 3.
 & 4. Gualterium Romanum misit ad
 celerandum Concilij exitū; & littera
 honorifica inde accepta. ibid. n. 7.
 & 8. Insa de habenda cum eo fidu-
 cia. ibid. n. 7. Eius sententia favens
 Decreto de matrimonij clandestinis,
 & de filijs familias. l. 22. c. 4. n. 5. & 6.
 Studia Pontificis ut cùm Tridentis
 sisteret usque ad finem Concilij, sed
 præpedita à Morono. l. 22. c. 5. n. 1.
 2. & 3. Scribit ad Cesarem acta cum
 Pontifice, & ad huc responsum ipsi
 redditum. l. 22. c. 5. n. 6. & 8. Varios
 ostendit sensus eodem tempore his
 Principibus de eadem re. ibid. n. 10.
 & 11. Caetum habuit in eiusdem dibus ad
 disciplinam reformandam: longissi-
 mus sermo de 21. capitibus super ea.
 l. 22. c. 8. n. 5. & l. 23. c. 3. n. 1. usque
 ad 14. Romam adit, & scribit ad
 Carolum Régem, Synodum pur-
 gans. l. 22. c. 11. n. 2. l. 23. c. 1. n. 1.
 & l. 24. c. 4. n. 2. Res stabilita cum
 Pontifice de Concilio; etiisque pro-
 fectio. l. 23. c. 6. n. 1. 2. 3. & 4. Transi-
 t Veneziis, ibique cùm Gallis Ora-
 toribus

R E R V M N O T A B I L I V M.

scribus agit. ibid. n. 9. & 10. Tridentum reddit. ibid. n. 12. *Nova sententia de capitibus discipline.* l. 20. c. 7. n. 9. 10. & 11. *Contestatio ipsius nomine, & Episcoporum, in hoc argumento.* l. 23. c. 12. n. 8. *Eius sensus de proponendo fine Concilij, à Praefatis probati.* ibid. n. 17. *Obicit varia Decretis matrimoniij.* l. 23. c. 8. n. 2. & c. 9. n. 3. *Amice cum eo agit Pontifex ab habitam Sessionem.* l. 24. c. 2. n. 1. *Proponit, & multa loquitur ut Concilium absoluatur.* ibid. n. 4. c. 3. n. 2. c. 4. n. 1. *Acclamations ab coconfecte, & decaniate; titulua in his Pontifici datum; & malignitas in hoc Suanis.* l. 24. c. 8. n. 10. 11. & 12.

Carolus IX. Rex Gallie scribit ad Synodum aduentu Lotharingi. l. 19. c. 3. n. 2. *Eius officia pro victoria contra hugonottos.* l. 20. c. 2. n. 2. *Nova littera ad excusandam pacem.* l. 21. c. 3. n. 5. *Agit cum Pontifice, cum Cesare, & cum Rege Hispanie pro translatione Synodi in aliquam urbem Germaniam.* ibid. n. 2. 3. & 4. & c. 7. n. 2. *Iussa data suis Oratoribus, ut contestarentur, & secederent Tridenta, & cur.* l. 23. c. 1. n. 1. *Respondet Lotharingo, redditum Oratorum postulanti.* l. 24. c. 4. n. 2. *eius agrimoniam pro negata Roma praerogativa eius Oratori.* l. 24. c. 11. n. 7.

Carolus Vicecomes, Episcopus Vintimiliensis, agit cum singulis Legatis Tridentis, & Pontificem docet de rebus Tridentinis. l. 1. 7. c. 3. n. 1. 2. 3. & 4. *Mandata illi tradita de concessione Calicis.* l. 17. c. 8. n. 6. *Studet in concordiam revocare Mantuanum & Simonettam.* ibid. n. 11. & 12. & l. 13. n. 1. *Sinuet componere conventionem de mansione.* l. 17. c. 13. n. 4. 5. & 6. *Oratio ab eo habita in Sessione vicesimasecunda, & laudes de ea scripta à Legatis ad Pontificem.* l. 18. c. 9. n. 1. *Romanum secum ipso sum-*

mandatis. l. 19. c. 9. n. 1. usque ad 6. & c. 12. n. 1. & 2. *Eius redditus, & responsa.* l. 19. c. 15. n. 2. & seq. *Ostendit agrimoniam in Lotharingo & Madruccio.* l. 20. c. 3. n. 1. & 2. *Agit cum Lotharingo Putauij de aduentu Ponificis & Caesaris Bononiam.* l. 20. c. 9. n. 5. 6. 7. & 9. *Mittitur ad Ferrarise Cardinalem, ut impetraret ab eo officia propitia cum Lotharingo, & huius rei euencus.* l. 21. c. 1. n. 8. & c. 2. n. 1. 2. 3. & 4. *Romam vocatur, & data illi mandata à Praefatis.* l. 22. c. 11. n. 4. & seq. *Proficiuntur in Hispaniam; & mandata ipsi tradita de conclusione & executione Synodi, de colloquio Principum, de matrimonio Reg. na Scotorum, & de abalienatione bonorum Ecclesiasticorum.* l. 24. c. 1. n. 1. & seq. *Catechismus remissus Pontifici à Synodo ut corrigatur.* l. 24. c. 8. n. 4.

Catharina Medicea, uxor Henrici II. Gallorum Regis, curam gerens illius regni post obitum viri, postulat morā Sessionis usq; ad aduentum suorum Presulum, sed sine effectu. l. 13. c. 14. n. 2. & 3. *Pacem conficit cum Calviniis.* l. 20. c. 10. n. 1. *eius sensus de loco Oratorum in Concilio.* l. 20. c. 16. n. 1. *Colloquium ab ea optatum cum Principibus, & diligentia Pontificis ad id perficiendum.* l. 24. c. 1. n. 2. *Mora ab ea injecta in excipienda Synodo.* l. 24. c. 11. n. 1. 2. 3. & 4. *Prærogativa Roma data eius Oratori, alia que beneficia ipsi concessa ad executionem facilius habendam; & omnia incassum.* ibid. n. 5. & seq.

Causa extra Romanam curiam quo pacto agende. l. 24. c. 7. decr. 10.

Cladius Quiñones, Comes Lunensis, designatus à Rege Philippo Orator Tridenti. l. 17. c. 4. n. 7. *Varia consilia excoxitata ad dandum ipsi locum.* ibid. & l. 19. c. 4. n. 12. & seq.

INDEX

Ininitatur à Pontifice, & à Legatis; & eius responsa. l. 19. c. 12. n. 7. & c. 15. n. 2. *Agit Oenipontum cum Lotharingo.* l. 20 c. 5. n. 2. *Concilium edit, ac Praefides primò inuisit.* l. 20 c. 11. n. 2. & 5. *Colloquia cum Morono de particula, proponentibus Legatis.* l. 20 c. 12. n. 1. 2. & 3. *Postulat ut proponatur capitulum de electione Episcoporum.* l. 20 c. 16. n. 3. *Agit de litigio cum Gallis, & locus illi datus in cætibus.* l. 20 c. 12. n. 5. & c. 17. n. 4. 5. & 6. *Excipitur; & contestationes mutua inter eum & Ferrerium.* l. 21. c. 1. n. 1. & 2. *Oratio eius nomine habita, & responsio ibid. n. 3. & 4.* *Rursus postulat a Morono particulam memoriam; & mendacia Suauio.* l. 21. c. 5. n. 6. & seq. *Ite ad Cesarem, & redit.* ibid. n. 9. & c. 8. n. 7. *Mandata secreta Pontificis ipsi fauentia, de ceremoniis illis exhibendis in templo.* l. 21. c. 1. n. 6. & 7. & c. 8. n. 4. 5. & 6. *Tumultus, & periculum schismatis ob id exortum.* ibid. n. 7. & 8. *Quae ipse parat ad rem exequendam, & ad Pontificem defendendum.* l. 21. c. 9. n. 4. & c. 10. n. 1. *Concordia; & cœnitus consideratio.* l. 21. c. 10. n. 5. 6. & 9. *Eius studia tandem remisit, ad Sessionem præpediendam.* l. 21. c. 11. n. 4. 6. & 7. *eius facultas ibi lecta.* l. 21. c. 12. n. 1. *Rursus postulat ut insisterentur Protestantes; sed sine effectu.* l. 22. c. 1. n. 1. *Obsistit ne Synodus celeriter absoluatur.* ibid. n. 2. 7. & 8. & c. 2. n. 3. & c. 3. n. 9. *Colloquium eius cum Legatis de designandis Episcopis, habito nationum respectu, in disciplina negotio; de criminationibus a se Romam scriptis contra Legatos; & de reformatiis Principibus laicis.* l. 22. c. 3. n. 1. vñque ad 7. *Eius studia ut reformatur Comitia Pontificia &*

Collegium in Synodo; & responsa Pontificis. l. 22. c. 9. n. 2. *Eius petitio & lis de primis instantijs.* l. 22. c. 8. n. 6. & l. 23. c. 6. n. 6. *Iussa Regis illi tradita ut declararetur particula, proponentibus Legatis.* l. 22. c. 10. n. 1. & 2. *Contentio hac de causa, & consilium conreatandi, & rei suspensio usque ad Cæsaris respondsum.* l. 23. c. 2. per totum. *Cæsaris littera; & res compotia.* l. 23. c. 10. n. 7. vñque ad 14. & c. 6. n. 5. *Procurator Collegiorum Hispanie expulsus ab eo Tridentino, cum graui Concilio indignatione.* ibid. n. 3. & l. 23. c. 3. n. 21. *Queritur quod in cætibus primaris sententia mutarentur, iam dicta in cætibus generalibus.* l. 23. c. 4. n. 2. & 3. *Exponit Legatis que Rex significavit de Synodo absoluenda; & se purgat ob incusationes apud Regem de ipso.* l. 23. c. 6. n. 12 & seq. *Acta cum eo à Pontifice post habitam Sessionem.* l. 24. c. 2. n. 1. *Obstaculum ab eo iniectione Synodus finiretur.* l. 24. c. 3. n. 8. & seq. *Littera ad Vargas misa ob eamdem rem.* l. 24. c. 4. n. 3. *Cæterus ab ipso coactus Praesulm Philippo Regi subiectorum.* ibid. n. 4. *Nuntius ad eum delatus de desperata Pontificis vita.* ibid. n. 5. *l'acificum animum ostendit de forma eligendi successoris; & pacatior modus in aduersando Concilio finit.* ibid. n. 6. & 7. & c. 8. n. 1. *Eius contestatio quo pater fuerit impedita.* ibid. n. 13. *Appendix addita, ut illi satis fieret, Decreto terminanda Synodi.* l. 24. c. 8. n. 5. *Subscriptio Synodi ab eo oblata sub condicione.* ibid. n. 14. *Clerici. Constitutio de ipsorum vita & honestate.* l. 18. c. 6. n. 4. *Dotes in ipsis requisitis ad accipiendos Ordines minores & prouentus Ecclesiasticos.* l. 21. c. 17. n. 6. & 7. decr. 3. 4. & 5.

Cord-

R E R V M N O T A B I L I V M.

Coadjutores à Synodo permisso Lotha-
ringo. l. 24. c. 3. n. 3. Decretum de his
firmatum. l. 24. c. 7. n. 1. decr. 7

Comitia Francofurci, in quibus Maxi-
milianus creatur Rex Romanorum.
l. 19. c. 5. n. 12.

Comissa Vaticana à Pio IV. reformata
l. 18. c. 17. n. 1. & 2. Acta super hoc
ab eo cum Casare. l. 20. c. 8. n. 5. & 7.
c. 14. n. 9. c. 15. n. 7. & 8. Postulat
Hispanus ut ea reformatur in Con-
cilio; & quo pacto id sed utrum. l. 22.
c. 7. n. 2.

Comissa Varsavia anno 1564. ubi ex-
cipitur à Polonis Concilium Tridentinum.
l. 24. c. 13. n. 1. 2. & 3.

Commenda: facultas datus Episcopis
in eas. l. 17. c. 10. n. 11. Decreta de ijs
reformandis à Synodo firmata. l. 24.
c. 6. n. 8. decr. 20. & 21. & n. 9. Obiecta
Suanis. l. 24. c. 10. n. 10. 11. 12. & 13

Concilium an sius supra Pontifices.
Vide Pontifices.

Concilium consulit tenuitati pronen-
tuum Canonorum. l. 23. c. 11. n. 5.
decr. 15.

Concilium Basilea. Ab eo conceditur
Calix Bohemis, & quam formâ. l. 18.
c. 4. n. 2. 3. 13. & seq.

Concilium Nationis destinatum in
Gallia in Cœtu Belli fontis, & studia
Pi IV. & Philippi II. ad illud impe-
dendum. l. 21. c. 3. n. 4. Idem in Po-
lonia designabatur; sed à Commen-
dono impeditum l. 24. c. 12. n. 1.

Concilium Tridentinum connocatum
tempore Py. Dissolutio & transla-
tio à Presidibus hanc probata. l. 17.
c. 2. n. 3. Conuentus illius existimatio
ministrat ob emulationem Episco-
porum. l. 17. c. 3. n. 9. Facultas
abeundi aliquibus eorum negata, &
cur. l. 17. c. 8. n. 4. Sessione quinta aut
vigesima prima. l. 17. c. 11. n. 21.
& 22. Alia decisiones festinata, quo
præuenientur Galli. l. 18. c. 7. n. 5.

& 6. *Sessione sexta aut vigesima secun-*
da. l. 18. c. 9. per totum. Casarei po-
stulans ut per Nationes proceda-
tur. l. 18. c. 11. n. 6. Vide Decisiones.
Mora concessa postulanter Lotharin-
go. l. 18. c. 17. n. 9. 10. & 19. Signa
latitie à Synodo edita ob creationem
Maximiliani Regis Romanorum.
l. 19. c. 5. n. 12. Solemnis suppli-
catio ob negotia Religionis in Gallia;
& malignitas Suanis in facendo
vero l. 19. c. 10. n. 3. 4. & 5. Acta in-
ter Ferdinandum & Pium IV. de
Concilio diuertititate, de proceden-
do per nationes, de suspensione, de li-
bertate, de communicatione Prae-
dum cum Pontifice, & de particula,
proponentibus Legatis. l. 20. c. 8. n. 2.
& seq. c. 14. & c. 15. per totum.
Translatio Synodi in aliquam Ger-
mania urbem expedita à Gallis,
& reiecta ab Hispano & à Casare.
lib. 21. cap. 3. num. 1. 2. 3. & 4. & c. 7
n. 2. Affectiones Praefulum ac Prin-
cipum id temporis. l. 21. c. 4. n. 1.
vsque ad 11. Adueniunt Episcopi
ac Theologi Belge. l. 21. c. 7. n. 4.
Sessione septima, sine vicesimateria.
l. 21. c. 12. n. 1. Sensus diversi Hi-
spanorum & Gallorum de celeritate.
l. 22. c. 2. n. 1. 2. & 3. Consideratio
Legatorum de suspensione aut con-
clusione. l. 22. c. 3. n. 7. Caesar obstat
interrupcione, de qua agebant cum
Pontifice Ferrerius & Lotharin-
gius. l. 22. c. 5. n. 4. vsque ad 10. Re-
mor suspensionis, & unde ortus.
l. 22. c. 9. n. 4. Principes ac Patres
consentiant ut concludatur. l. 24.
c. 2. n. 3. & 4. & c. 3. n. 8. Decretum
firmatum de hoc in Cœtu generali,
ac posita in ultima Sessione. l. 24. c. 4.
n. 13. & c. 8. n. 5. Excepta hic qua
fuerant stabilita sub Paulo, Iulio,
& Pio. l. 24. c. 8. n. 6. Consensu uni-
versalis de petenda confirmatione
à Pon-

I N D E X.

- à Pontifice. *ibid.* n. 8. Titulus ipsi datus in festis acclamationibus, & communis Patrum letitia. *ibid.* n. 9. & 10. Subscriptiones à quo, & à quibus habita, & quâ prudentia. *ibid.* n. 14. Varia & maligna Suanis errata, presertim de existimatione Episcoporum ac Theologorum, eorumque familiarium, de illo conuentu. l. 24. c. 8. per totum. & c. 10 n. 14. & seq. Confirmatio & executio Concily. Vide Pius IV. Concilium Tridentinum iussu Regis Lusitani in cunctis ipsis dictioribus excipitur. l. 24. c. 9. n. 15. Excipitur in Italia, ac praesertim à Republica Veneta. l. 24. c. 11. n. 1. Excipitur iussu Philippi II. in suis dictioribus, etiam Hispanie, Sicilia, ac Belgij. l. 24. c. 11. n. 2 & c. 12. n. 2. Excipitur, & in honore habetur in Germania, non solum in ijs qua spectant ad definitiones, sed etiam plurimum in ijs qua spectant ad disciplinam, excepta multiplicitate sacerdotiorum, qua simili esse nequeunt, aduersus id quod scribit Suanis. l. 24. c. 12. n. 4. Similiter excipitur in Comitijs Poloniae. lib. 24. cap. 13. n. 1. usque ad 4.
- Confessariorum ministerium ipsis facilius redditum per Indulgencias. l. 24. c. 12. n. 6.
- Congregatio Oratorum habita Tridenti à Cesarianis. l. 18. c. 8. n. 5.
- Congregationes Episcoporum Hispaniensem, & Praefulum Regi Philippo subiectorum, habita a Lunensi Tridenti. l. 24. c. 4. n. 4.
- Congregationes Pij IV. de Confirmatione & executione Synodi. l. 24. c. 9. n. 1. 5. 6. & 14.
- Congregationes Tridenti, tempore Pij, in quibus excipiuntur varia litterae Gallicorum Regis. l. 20. c. 2. n. 2. l. 21. c. 3. n. 5. usque ad 14. Alia congrega-
- gationes de concessione Calicis, & Eucharistie sumptione. l. 17. c. 1. n. 1. cap. 11. num. 2. usque ad 17. l. 18. c. 3. per totum. Congregationes priuata procederi conclusione Concily. l. 21. c. 1. n. 7. c. 3. n. 5. & 9. & l. 22. c. 8. n. 5. Congregatio generalis pro Sessione vigesimateria. l. 21. c. 11. n. 5. Peculiares congregationes Episcoporum ac Theologorum ad componendam controveriam de matrimonio clandestino. l. 22. c. 9. n. 5. & seq. Postrema congregationes de disciplina. l. 24. c. 3. n. 1. usque ad 8. c. 4. n. 11. de dogmatibus. c. 4. n. 1. 8. 9. & 10. De conclusione. *ibid.* n. 12. 13. & 14.
- Coniunctiones Sacerdotiorum curare non imponentium firmatae Pij tempore. l. 17. c. 10. n. 5. 6. & 7.
- Coniunctiones Diaconorum seu Cathedrals. l. 23. c. 11. decr. 13.
- Coniunctiones Sacerdotiorum simplicium cum Canonicorum promentibus. *ibid.* decr. 5.
- Constantinus Bonellus, Episcopus Tiffenensis, disserit pluribus contra Decretum paratum ad irrita omnino reddenda matrimonia clandestina. l. 22. c. 4. n. 16. 17. & 18.
- Constituta de electione Vicarij generalis, Sede vacante. *ibid.* decr. 16.
- Continuatio Concily tempore Pij: consilium suscepsum ut ea solùm opere exerceretur. l. 17. c. 8. n. 1. 2. & 3. Litera Philippi Regis ad hanc rem. l. 17. c. 13. n. 2. l. 20. c. 10. n. 10. & 11. Decretum de hoc firmatum in ultima Sessione. l. 24. c. 8. n. 6.
- Cornelius Janzenius senior venit ad Concilium Tridentinum in postrema convocatione. l. 21. c. 7. n. 4.
- Crucifignatorum priuilegia à multis usurpata tamquam usurpacione. l. 18. c. 7. n. 1. Ratio de illis habita in Decreto formando de Indulgencias, & quo-

R E R V M N O T A B I L I V M.

& quorundam Parrum repugnatio. l. 24. c. 8.n. 1. & 6.
Cyprianus Saracinelus, à secretis Gualterio, mittitur Romam ad arcanos tractatus inter Ferrerium & Pontificem pro rebus Synodi. l. 21. c. 5. n. 4. eius redditus, & responsa. l. 21. c. 11. n. 4

D.

D *Andalus.* Vide *Matthaeus.*
Danielis Barberi, coadiutoris Aquileiae. sententia de concessione Calicis. l. 18. c. 4. n. 4.
Dannesius. Vide *Petrus.*

Decimorum Decretum. l. 24. c. 7. n. 1
decr. 12.

Decisiones an habenda essent Tridentis numero nationum an capitum. Postulata Casarianorum pro parte posteriore, tempore Py. l. 18. c. 11. n. 6
Eadem opinio credita in Lotharingo, & rationes in oppositum cogitate à Pontificis. l. 18. c. 13. n. 3. *Varia cum Casare acta à Morono hac de re.* l. 20. c. 13. n. 7. 8. & c. 15. n. 6. & 8. *Quidam Oratores proponunt, ut designati ad disciplinam reformatam eligerentur ex variis nationibus;* & repulsa à Legatis data, quò censaretur absurdum in decisionibus. l. 22. c. 1. n. 8. & 15. c. 3. n. 1

Delfinus. Vide *Zacharias.*

Didacus Lainius, Prepositus Generalis Societatis IESV, & *Theologus Py IV. in Concilio.* *Falsitas Suanis de loco ipsi dato à Legatis.* l. 18. c. 2. n. 5. 6. & 7. *Eius opinio quod Christus se ipsum in Cæna pro nobis sacrificasset.* ibid. n. 8. *Eius sententia de Calicis concessione.* l. 18. c. 4. n. 21. *Eius sermo celebris de institutione Episcoporum;* & mendacia Suanis. l. 18. c. 15. per totum. *Alia de eadem re.* l. 19. c. 6. n. 7. *Alius eiusdem sermo de abusibus Ordinis, ac præcipue ob relaxaciones;* & nona Suanis car-

Pars III.

lumnia. l. 21. c. 6. n. 9. usque ad 20. *Eius sensus ne fierent irrita matrimonia clandestina.* l. 22. c. 4. n. 25. *Eius sententia de virginis & uno articulis de disciplina.* l. 23. c. 3. n. 30. *Petit ut excipiatur Societas Iesu in capite decimo sexto de professione Regularium;* & falsa à Suanis dicta. l. 24. c. 6. n. 3. usque ad 8.

Didacus Payua, Theologus Lusitanus in Concilio, conficit scriptum eruditum de auctoritate Pontificis. l. 19. c. 15. n. 7. *Defendi posse, irrita reddi clandestina.* l. 22. c. 9. n. 5. & 7. *Scriptum summa Concilij estimatione.* l. 24. c. 10. n. 17.

Diploma Py IV. de reformatis Comitiis Pontificiis. l. 18. c. 17. n. 1. & 2. *In confirmationem Synodi.* l. 24. c. 9. n. 10. 11. & 13. *Declaratio quo tempore inciperent Decreta Synodi obligare,* & ut plenè ad opus deducerentur. l. 24. c. 9. n. 14.

Distributiones quotidiana in Synodo statuta; & Suanis calumnia. l. 17. c. 9. n. 10. & seq. l. 18. c. 6. n. 6.

Draſconius. Vide *Georgius.*

Duellum in Concilio interdictum. l. 24. c. 7. decr. 19.

E.

Ecclesia. *Eius mandata in Synodo comprobata.* l. 24. c. 8. n. 3.

Ecclesia Gallicana exempta in variis Decretis Tridentino. l. 23. c. 7. n. 11. c. 8. n. 5. *Contraria testificatio Ferrerij & Regij Consilij.* l. 24. c. 10. n. 1. 2. 3. & 5. *Querele Lotharingi ob quendam actum Roma habitum,* contrarium, ut ipse dicit, eius privilegij. l. 23. c. 6. n. 7. & 8.

Ecclesiastici. *Calumnia Suanis ob numerum ipsorum.* l. 17. c. 9. n. 2. *Quantum eorum copia profut regmini ciuii, & laicorum potestate.* ibid. n. 3. & 4. *An commentarii iniiciari*

Aaaa Pre-

I N D E X

- Presbyteros mendicos, ut vale Suanis.* ibid n. 5. *Quantum proficit, ut iij de locis pysis curarum gerant.* l. 18. c. 10 n. 6. 7. 8. & 9. *Vide Clerici.*
- Eleonora austriaca, Ferdinandi Caesaris filia, uxor Gualielmi Mantua Ducis, transit Tridente, innisura patrem Geniponis: sed reveritur ob mortem Cardinalis, patrini viri sui.* l. 20. c. 6. n. 1. 2. & 3. *Nouum eius iter ad inuisendum patrem.* l. 20. c. 9. n. 12.
- Elisabetha Anglia Regina. Louanienses & Angli postulant Tridenti, ut Decretum contra illam edatur; & opposita Caesaris officia.* l. 21. c. 7. n. 4. 5. & 6. *Sensus Pontificis de agendo per censuras in eamdem.* l. 24. c. 1. n. 5
- Emmanuel Philibertus, Dux Sabaudie, mittit Oratorem ad Concilium tempore Pij.* l. 19. c. 15. n. 1.
- Episcopi. Eorum emendatio promovetur a consilio Presidum, & quo pacto in opus deducatur.* l. 24. c. 3. n. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. decr. 1. 2. 14. & 17. *Potestas ipsis tradita supra sacerdotta commendata, supra relaxations legum, supra loca pia, & supra Scribas Ecclesiasticos cuiuscumque generis.* l. 17. c. 10. n. 10. & 11. & l. 18 c. 6. n. 8. 9. 11. & 12. & 15. *Quasi o. An Episcopi maiores sint Presbyteris iure diuino;* vide Institutio Episcoporum. *Consilia Ferdinandi Caesaris data Pontifici de prerogatiis in illis necessarys.* l. 20. c. 8. n. 5. & c. 14. n. 11. *Varia sententia de ipsis eletione; de Actis quibus promoventur, & de solutione profinatum.* l. 20. c. 16. n. 10. & seq. l. 21. c. 4 n. 1. 2. 3. & 4. & c. 6. n. 9. usque ad 14. c. 8. n. 1. l. 23. c. 3. n. 3. 17. 18. 24. 25. 26. 30. c. 10. n. 5. & 6. decr. 1. *Subiectio Episcoporum Archiepiscopis quo pacto diminuta.* l. 23. c. 10. n. 1. 2. & 3 & n. 7. decr. 2. & 3. *Facultas Episcoporum dilatata absoluendi quaecumque peccata subdiorum in foro interiori.* l. 23. c. 10. n. 4. & 9. decr. 6 *Decreta de tempore ipsorum consecrationis, de Ordinum collatione, & de alijs rebus ad ipsorum auctoritatem spectantibus.* l. 21. c. 12. n. 6. decr. 1. & 2. l. 23. c. 10. n. 7. 8. & 9. c. 11. n. 1. decr. 7. 9. 10. 11.
- Episcopi Belgy in extrema Concilij connocatione.* l. 21. c. 7. n. 4.
- Episcopi Gallie. Varia suspicione Pij & Legatorum ob ipsorum aduentum.* l. 18. c. 7. n. 1. & c. 13. n. 2. *Eorum accessus.* l. 18. c. 17. n. 21. *Sententia ipsorum de institutione Episcoporum.* l. 19. c. 6. n. 5. & 6. *Quæ vissimane moueantur in eo conuenienti.* l. 21. c. 4. n. 5. & 8. *Quorundam ipsorum discessus, & qua ipsis significarini Oratores.* l. 23. c. 1. n. 3. *Eorum contestatio delata à Lotharingo de disciplina.* l. 23. c. 12. n. 8. *Eius consensus ut legereiur & si maretur quidquid statutum fuerat etate Pauli, Iulij, & Pij:* & Suanis malignitas super hoc, & super illorum opinionibus de Synodi eventibus. l. 24. c. 8. n. 7. & c. 10. n. 14
- Episcopi Germani non adjunt Concilio tempore Pij, & car. l. 20. c. 17. n. 7. & l. 23. c. 5. n. 4.*
- Episcopi Hispani in Synodo sub Pio IV. excipiunt exhortationem Regis, ut omittant postulatum de declaranda mansione, & quid ipsi è contrario respondeant.* l. 17. c. 13. n. 2 & 6. *Varia inter ipsos sententia de usu Calciis.* l. 18. c. 5. n. 3. *Contentio ab ipsis excitata de institutione Episcoporum, & grates propter hoc contentiones.* l. 18. c. 12. n. 10. 11. & 12. & c. 16. per totum. *Eorum finis in hac decisione.* l. 19. c. 6 n. 8. *Querela in ipsis in Hispaniam delata à ministris Pontificis.* l. 19. c. 12.

R E R V M N O T A B I L I V M.

c. 12. n. 5. l. 20. c. 9. n. 10. Obſtinent ne omittantur dñia controvēſia memorare; & falſa Suañis dicta. l. 21. c. 11. n. 1. 2. 4. 6. & 7. & c. 13. n. 7. eorum affiſtus in ea Synodo. l. 21. c. 4 n. 5. & 7. Amica offiſia iſpſis adhibita nomine Pontificis. l. 23. c. 6. n. 3. Diſſenſus inter eos de primitis instantijs, & immunitate Capitulorum. l. 23. c. 7. n. 14. & 15. Coguntur in adiibus Oratoris ut finem Concilij prepediant; & maior pars repugnat. l. 24 c. 4 n. 4. Pacifica eorū conſtituta in morbo Py IV. de ſucceſſore Roma eli- gendo a Collegio. ibid. n. 6. Opponunt quadam Crucifera. l. 24. c. 8. n. 6.

Episcopi Italiſe opponunt Hiſpanis in controvēſia de Epifcoporum iſtituſione, & cur propendeant in ſententiā magis propitiām Pontifici. l. 18. c. 16. n. 4. 5. & 6. & l. 19. c. 6. n. 6. & 9. Scribunt quamplures iſpſorum ad Pontificem, purgantes contentionem ſuam de man- fione; & quodnam reſponſum exce- perint. l. 17. c. 8. n. 5. & c. 13. n. 3. Eorum affectiones. l. 21. c. 4. n. 5. & 6.

Episcopi qui Tridentino adfuerunt. Venia abeundi confeſſa quibusdam Episcopis à Legatis, & poſteā iuſſa Pontificis reuocata. l. 17. c. 8. n. 4. Eorum coniurbatio, quid ageretur de inducendo Mediolanum ſacram Inquiftionem more Hiſpanico. l. 22. c. 8. n. 2. & 3. Conter- ſtantur quid omittentur correſtio Principum laicorum. l. 22. c. 9. n. 3. Querela quid Pontifex qua- dam feciſſet aduersus Decreta Tri- dentina. l. 23. c. 4 n. 12. Periurba- tio in Cœtu generali de minuenda eorum ſubiectione respectu Archi- epifcoporum; & quid pacto ſedata. l. 23. c. 5. n. 21. c. 8. n. 6. c. 10. n. 1. 2. & 3. & n. 7. decr. 2. & 3. Eorum

affeſſus univerſalis terminatiōni Concilij. l. 24. c. 2. n. 4. Subſcribunt, & abeunt Tridentino. l. 24. c. 8. n. 13. & c. 9. n. 2.

Epifcoli Tuſlareſ. Sententia dicta de uſu huuimodi Epifcoporum; & quid ſtabilitum fuerit. l. 20. c. 14. n. 10. c. 6. n. 10. & l. 21. c. 4. n. 4. c. 6. n. 12. c. 8. n. 2.

Euchariſtia. Proponuntur articuli pendentes in Concilio ſub Iulio. l. 17. c. 1. n. 1. 2. & 5. Quatuor Canones confeſti à minoribus Theo- logis, & diſſicultates obiecta à Patribus in cœtu generali l. 17. c. 6. n. 2. & ſeq. c. 7. n. 6. & ſeq. & c. 11. n. 1. & 2. Diſputatio de ca- pite ſexto S. Ioannis, & appendix addita, Granatenſis opera. l. 17. c. 11. n. 3. viſque ad 10. Nonne diſſicultates iniecta à duobus Theologis pridię Seſſionis. ibid. n. 10. viſque ad 18. Diuerſitas ſententiārum in iipaſa Seſſione. ibid. n. 22. Suañis animadverſiones expenſa. l. 17. c. 12. per totū.

Eustachius Bellarius Epifcopus Pa- ſienſis. Sententia illi appoſita à Suañi de obligatione populorum ad ſubue- niendum Parochis. l. 17. c. 10. n. 4. Ab eodem Suañi inducitur inue- Etus in Didacum Lainium, in Ordines Regularium, & in totam Eccle- ſiam. l. 18. c. 15. n. 19.

Examinatores Ecclesiastici. Decreta Tridenti de iſpſorum elecione, ac ministerio. l. 23. c. 7. n. 2. & c. 12. n. 1. decr. 18.

Expectationes Sacerdotiorum. Initium ſuper hiſ remedium in Concilio. l. 23 c. 6. n. 3. & c. 12. n. 3. decr. 19.

F.

Ferdinandus Caesar mittit volumen granifimorum poſtulatorum, Con- cilio deferendum. l. 17. c. 1. n. 6. Se

Aaaaazzaa2 purgat

INDEX

purgat apud Legatos, quorum arbitrio rem committit. l. 17. c. 5. n. 2. & seq. Varia eius postulata pro Calicis concessione. Vide Calix. Morum decisionum petis. l. 18. c. 7. n. 7. Mandata Oratoribus ab ipso tradita de disciplina, & de conscientione cum Gallis. l. 18. c. 17. n. 8. Oenipontum venit. l. 20. c. 1. n. 1. Consilium ibi Theologorum petit de varijs articulis. l. 20. c. 4. n. 5. & seq. Littera ad Praesides & ad Pontificem cum quatuor postulatis. l. 20. c. 8. n. 1. & 2. Alia littera arcana ad Pontificem, & huius responsa, & mendacia Suaus. ibid n 4. & seq. Agit coram, & per scriptum cum Morono Legato de ipsis rebus. l. 20. c. 13. n. 3. & seq. c. 14 & 15 per totum. Viennam proficiunt, & eur. l. 21. c. 5. n. 9. & c. 7. n. 1. Eius sensus de tumultu oborio in Concilio inter Oratores. l. 21. c. 10. n. 7. Eius consilium ut omittantur due questiones magis agitate de argomento Ordinis: & falsa à Suaus proposita. l. 21. c. 11. n. 1. & c. 13. n. 4. Responsa reddita Lotharingo de ipsis que secreti agitantur inter hunc & Pontificem. l. 22. c. 5. n. 6. & 8. Alia responsa ad Moronum de cunctatione a Lunensi postulata. l. 21. c. 1. n. 3. & 4. & c. 5. n. 7. Varie annotationes ad hos Oratores scriptae de propostis emendationibus; & iussa, ut repugnarent emendationis Principum usque ad matruus consilium. l. 22. c. 5. n. 15. & seq. Nova littera ad Oratores ac primum Legatum de hac ipsa re. l. 22. c. 10. n. 8. & seq. l. 23. c. 4. n. 6. & 7. Falsa in hoc à Suaus dicta. l. 23. c. 1. n. 21. Assentitur conclusioni, etiam repugnantiibus Hispanis. l. 23. c. 4. n. 4. & 5. Responsum ad Lunensem de particula proponentibus Legatis; & intimi-

eius sensus de Concilio. l. 23. c. 5. n. 1. usque ad 18. Obit. Honores insueti ipsi babui Roma, eiusque elegitno. l. 24. c. 12. n. 10. & 11.

Ferdinandus Franciscus Aualus, Aquinas, Marchio Piscaria, Insubria Gubernator, & Orator Philipps II. in Concilio, litteras accipit à Rege de Continuatione declaranda, & de mansionis definitione. l. 17. c. 15. n. 2. Studia ab eo adhibita Hispanus Episcopis & Lotharingo, propria Sedi Apostolica. l. 19. c. 2. n. 1. & c. 5. n. 4 Ferdinandus Medicus promovetur ad Purpuram à Pio IV. l. 19. c. 12. n. 2.

Foedera inter Princeps. Vide Principum nomina.

Franciscus Belcarus verba facit cum vituperatione de institutione Episcoporum. l. 19. c. 6. n. 5. & 6. Latinè perorat in laudem Gallorum ob hominotestos denictos. l. 19. c. 10. n. 5.

Franciscus Blancus, Episcopus Auriensis, liberè loquitur de disciplina. l. 18. c. 17. n. 1.

Franciscus Forerius Dominicanus, Theologus Lusitanus, grauem acrimoniam excitat in causa ob sermonem de potestate & institutione sacerdotum. l. 18. c. 1. n. 3. 4. & 5.

Franciscus Lotharingus Dux Guisius occiditur. l. 20. c. 6. n. 8. & 9.

Franciscus Torres Hispanus, Theologus Pontificis in Concilio sub Pio IV. opponit, & additamentum postulat cum Salmerone, decretis de Eucharistia; & falsa Suaus dicta. l. 17. c. 11. n. 10. usque ad 21. Verque obstat prescriptio à Legatis facta de semibora in dicenda sententia; & calumnia Suaus. l. 17. c. 13. n. 10 & 11.

Franciscus Vargas, Orator Philippi II. Roma, postulat à Pontifice ut omittatur quæstio de mansione.

137.

R E R V M N O T A B I L I V M.

l. 17. c. 13. n. 4. Diligentia adhibita, ne concedatur usus Galicia. l. 18. c. 5.
n. 2. Eius celebre scriptum pro auctoritate Pontificis. l. 21. c. 11. n. 3. Nititur ut celeriter Concilium ab solutatur. l. 21. c. 1. n. 6.

Franciscus Zamora Hispanus, Generalis Minorum, comprobat ut matrimonia clandestina reddantur irrita. l. 22. c. 4. n. 24.

Fredericus Borromaeus, Pij IV. ex sorore nepos, moritur. l. 19. c. 4. n. 9.

Fredericus Gonzaga creatus Cardinalis à Pio IV. l. 19. c. 12. n. 2. Obispo Episcopatum Mantuanum; & difficultates in hoc offensae. l. 21. c. 6. n. 8.

G.

Gallia. Detrimenta illic illata ob Annatas & Preuentiones. l. 18. c. 17. n. 3. 4. 5. & 6. Victoria illic de hugonottis reportata. l. 19. c. 10. n. 3. Pacificatio cum ipsius, cum Religionis detramento. l. 20. c. 10. n. 1. & 2. Variia detrimenta libertatis Ecclesiasticae. l. 21. c. 7. n. 3. Sensus illic summe venerationis de Concilio Tridentino: & cur non exceptum. l. 24. c. 10. n. 15. & c. 11. n. 2. 3. & 4.

Gebriel Paleotti Bononiensis, Duo decimimir, ac postea Cardinalis. Difficultas ipsius in parando responso contestationibus, quas minabantur Galli in liste posterioris loci. l. 21. c. 9. n. 1

Gaspar Cardillus, Procurator Episcopi Ausla in Concilio sub Pio. l. 20. c. 3. n. 3.

Gaspar Cusalenensis, Episcopus Leridenensis, prolixam profert sententiam de institutione Episcoporum. l. 19. c. 4. n. 5.

Gaspar à Fosso, Archiepiscopus Rhegianus, laudatur à Presidibus scripto, in Concilio sub Pio. l. 21. n. 2. 11. *

Georgius Atada, Theologus Regis

Lusitani, calumnijs impetratur à Spaniis in quadam sententia illi apposita de Missa sacrificio. l. 18. c. 1. n. 1. & 2.

Georgius Draconius, Croata, Episcopus Quinque Ecclesiarum, Orator Caesaris ut Regis Hungaria in Tridentino, postulat concessionem Calicis Difficultates offensae, & consilium suscepimus ad eas superandas. l. 17. c. 14. n. 11. l. 18 c 2. n. 12 & 13. & c. 8. n. 1. 2. 3. & 4. Sententia ab eo dicta, tamquam Episcopo, pro concessione. l. 18. c. 4. n. 22. Propositum morum emendationem conuenienti Oratorum, & seorsim aliquibus Episcopis. l. 18. c. 8. n. 6. & 9. It Oenipontem ad Casarem. l. 20. c. 1. n. 1. Instat apud Legatos pro morum emendatione. l. 18. c. 11. n. 6. & 9. Agit cum Lotharingo pro componenda pace inter Oratores, Hispanum & Gallos, pro functionibus in templo. l. 21. c. 8. n. 6.

Graci exempti à Patribus in usu Calicis; & mendacia Spanie. l. 17. c. 7. n. 13. & 14. Mutatur ipsorum causâ decretum de Matrimonio. l. 22. c. 4. n. 17. & seq. Professio Fidei Romana ab ipsis habita in Concilio Provinciali Cypri. l. 23. c. 9. n. 4.

Guidus Faber, Orator Gallus in Concilio sub Pio, ad aulam sui Regis it ad sollicitandum aduentum Praesulium ac Theologorum: & eius littera ad Reginam. l. 17. c. 14. n. 4. usque ad 10. Redit cum mandatis Rome molestis. l. 19. c. 8. n. 4. Proficiuntur Venetias. l. 23. c. 2. n. 5.

Guilielmus Gonzaga, Dux Mantua, venit Tridentum, adiutorius Casarem Oeniponti; & mors primi Legati, eius patrum; unde ab istinere desistit. l. 20. c. 6. n. 1. 2. & 3. Iterum Tridentum iter habet. l. 20. c. 9. n. 12.

Aaaaaaa 3 H. Heret-

H.

Hæretici. Vide Protestantes.
Helmerij. Vide Pagi.

Henricus Borbonius, Regis Navarre filius. Falsus rumor, quod ageretur de ipso declarando hanc legitimum in Synodo Tridentina. l. 23. c. 1. n. 1 & 2
Henricus Cardinalis Lusitanus, qui postea in Regnum successit, scribit valde honorificas litteras ad Pium IV. ob vulgatam Synodi confirmationem. l. 24. c. 9 n. 15.

Henricus IV. Rex Gallæ, incurando pollicetur Clementis VIII. curaram se, ut ibi Concilium Tridentinum excipiatur. l. 24. c. 10. n. 15.

Hercules Cardinalis Gonzaga, primus Concilij Legatus pro Pio IV. Eius promissio Patribus habita ad sedandam contentionem de mansione, rursum obortam. l. 17. c. 1. n. 4. Eius colloquium cum Vicecomite de criminibus sibi Roma adscriptis. l. 17. c. 3. n. 2. & 3. Petet veniam discedendi à Pontifice, sed non conceditur. Iterum petit: & tres conditiones quibuscum remanet. ibid. num. 4. usque ad 9. Officia Cesaris, ut Tridente remanceret: & satisfactio ipsi redita à Pontifice. l. 17. c. 5. n. 1. Multa super his errata Suanis. l. 17. c. 4. n. 1. 2. 3. & 4. Reconciliatur cum Simonetta. l. 17. c. 13. n. 1. Proponit concessionem Calcis, & quo pacto id accipiatur à plerisque Patrium. l. 18. c. 3. n. 2. Laudatur à Seripando Tridenti, & in Senatu à Pontifice. l. 18. c. 7. n. 4. & 9. Quid sentiat de eo quod Pontifex habebat in animo de nouis Legatis addendis. l. 18. c. 16. n. 1. Consentio cum Segobiensi de institutione Episcoporum; & falsa à Suanis dicta. l. 18. c. 16. n. 8. & seq. Non propositio de mansione; & Suanis evendacia. l. 18. c. 17. n. 3. 4. 5. & 6.

Respondet primo sermoni Lotharinus. l. 19. c. 3. n. 4. Honosficus agit cum collegis in proponendis & dicendis doctrinis Canonum ac Theologie. l. 19. c. 4. n. 6. Frustra nititur Orationes concordare. l. 19. c. 4. n. 12. & seq. Presules subiungat ob tumultus ab ipsis excitos in caerbue. lib. 19. cap. 5. num. 7. Consilia ab eo data Pontificis per Nolanum Episcopum, de illius aduentu Bononiam; & responsa per Vicecomitem reduntem redditu. l. 19. c. 12. n. 3. & 4. & c. 15. n. 5. Iter ad Casarem ab eo exitarum. l. 20. c. 4. n. 4. Grauissimus morbus. l. 20. c. 5. n. 4. Eius obitus; eiusdemque lantum summa, cum communis dolore. l. 20. c. 6. n. 1. 2. & 3
Hercules Pagnanus Actor Pisarij defendit Tridenti privilegia monarchia Sicilia, in primis instantijs. l. 18. c. 6. n. 2. & 11. Agit cum Hispanis ut sopietur conironersia de institutione Episcoporum. l. 18. c. 12. n. 12. Contendit pro prerogativa Theologorum Hispaniensem. l. 20. c. 1. n. 4. Sensus facentes Apostolica Sedi ab eo inieciit Lunensis & Secretario Gastelo. l. 20. c. 3. n. 3. & c. 17. n. 4. Hierarchia Ecclesiastica Diuina iussu instituta. l. 21. c. 10. n. 3. Obiecta à Suanis in significacionem huius vocis. l. 21. c. 13. n. 14 usque ad 18.
Hieronymus Ragazonius, Episcopus Nazianz, Latine perorat in postrema Sessione. l. 24. c. 5. n. 4.
Hieronymus Seripandus Cardinalis. Cura illi demandata de formanda doctrina sumenda Eucharistia. l. 17. c. 7. n. 11. Quo pacto explicit caput sextum S. Ioannis: & Suanis malignitas. l. 17. c. 11. n. 3. 4. & 8. Eius consilium de terminanda aut transferenda Synodo ante Gallorum aduentum. l. 18. c. 7. n. 3. Eius difficultas definiendi quod Christus seipsum

R E R V M N O T A B I L I V M .

sum obtulerit in ultima cœna. l. 18. c. 8. n. 10. *Eius studia ad sopiendam contiouerſiam de iſtitutione Episcoporum.* l. 18. c. 12. n. 11. & 12. *Colloquia cum Lotharingo de hoc, & de particula proponentibus Legatis.* l. 19. c. 2. n. 7. & 8. l. 20. c. 5. n. 8. *Varia proponit pro dilatione, & cur.* l. 19. c. 4. n. 6. 7. & 8. & c. 8. n. 7. *eius mors & laudatio.* l. 20. c. 7. n. 6. & seq.

Hieronymus de Souchiere, Gallus, Abbas Claranallenſis, contendit de prerogativa in Concilio cum Caffinatis. l. 19. c. 2. n. 6.

Hieronymus Treuifianus, Episcopus Veronensis, diffuaderet Legatis ne concedatur suffragiū Procuratoribus in Concilio. l. 18. c. 4. n. 12. *Moritur.* ibid.

Hippolytus Eſtensis, Ferraria Card. Redit in Italiam ex legatione Gallie. l. 21. c. 1. n. 8. *Colloquia cum Episcopo Vimilienſi, & cum Lotharingo, de rebus Synodi; eiusque studia ad emolliendam Lotharingias peritatem.* ibid. & c. 2. n. 1. vsque ad 7.

I.

Acobus Gibertus à Noguera, Episcopus Alſanus, turbas ciet in confessu, de iſtitutione Episcoporum. l. 19. c. 5. n. 11. *Sermonem habet in Sessione vigesimaliteria, reclamantibus Gllis, ac Venetis Oratoribus.* l. 21. c. 12. n. 1.

Jacobus Naclantus Dominicanus, Episcopus Clodiensis, sententiam dicit de conſeſſione Calicis. l. 18. c. 4. n. 13.

Imagines sacrae. Decretum de sp̄ſis in Tridentino. l. 24. c. 5. n. 4.

Immunitates. Decreta Concilij de immunitate Clericorum. l. 18. c. 13. n. 6. & 7. *Obiecta à Suau immunitati Regularium, alijsq; immunitatibus à iurisdictione Ordinariorū.* ibid. n. 8.

Index librorum damnabilium com-

mendatur à Concilio Pontifici, ut absoluatur. l. 24. c. 8. n. 4.

Indulgentia. Consilium initum ne ferret de ipſis decisio in Concilio. l. 24. c. 4. n. 9. *D. creuu nū tundens firmatum super hoc, paucis repugnantiibus, & cur.* l. 24. c. 8. n. 1. & 2. *Obiecta à Suau.* l. 24. c. 12. n. 6. & 7.

Infantes. An ipſis prabenda sit Eucharistia ex lege Diuina, antequam etatem ad discernendum idoneam perteingant. l. 17. c. 1. n. 1. & c. 6. n. 12. *Canon in Concilio editus pro parte negoſtie.* l. 17. c. 6. n. 13. *Controuerſia inter Patres & Theologos de probationibus huius rei.* l. 17. c. 7. n. 17. & c. 11. n. 11. 14. & 22. *Obiecta à Suau.* l. 17. c. 12. n. 5. vsque ad 20.

Innocentius X. in quenam impenderit pecuniam ex relaxtionibus in matrimonys. l. 23. c. 8. n. 11.

Inquisicio more Hispanico. Cogitatnr de ea Mediolanum inducenda, sed sine effectu. l. 22. c. 8. n. 2. 3. & 4.

Institutiones Episcoporum an sint de iure Diuino. l. 18. c. 12. n. 10. *Studia Legatorum ad sopiendam hanc item in Synodo, sed fruſtrā.* ibid. & n. 11. & 12. *Varia Patrum sententia super hoc, & errores Suau.* l. 18. c. 14. n. 5. & seq. l. 19. c. 4. n. 5. & 6. *Celebris sermo Lanij, & mendacia Suau.* l. 18. c. 15. *peritorum. Que acciderunt cum Episcopis Hispanis in confiendo hoc Decreto.* l. 18. c. 16. *per totum.* l. 19. c. 5. n. 5. vsque ad 12. *Sententia Gallorum, ac noua canorum formula à Lotharingo propoſita.* l. 19. c. 6. n. 1. vsque ad 7. *Aliæ Patrum sententia; & causa huius varietatis.* ibid. n. 7. & seq. *Difficultates offensa in concordia.* l. 19. c. 13. *per totum.* & c. 16. n. 10. & seq. *Nova confilia ad eam propoſita: sententia de omittenda quaſtione, & obſtacula Hispanorum.* l. 21. c. 4.

n. 1. 1.

INDEX.

- n. 11. & seq. c. 11. n. 1. 2. & 4. Consilium habitum à Pontifice, & finis controvèrsia. l. 21. c. 11. n. 3. & 4. Canones firmati, paucis leniter aduersantibus. l. 11. c. 12. n. 3. & 4. Falsa & infirma Suaus obiecta. l. 21. c. 13. n. 7. 14. 15. & 16.
- Insulanus*, Orator Gallus ad Pium IV. l. 17. c. 4. n. 7. Postulat à Pontifice dilationem decisionum in Concilio. l. 18. c. 7. n. 6. 9. & 11. c. 17. n. 12. & 14. Tractatus illi appositis à Suaus de electione summi Pontificis Tridenti. l. 19. c. 2. n. 12. Eius officia cum Lotharingo contra Gualterium Episcopum Viterbiensem. l. 19. c. 5. n. 2.
- Innocatio Sanctorum* definita in Tridentino. l. 24. c. 5 n 4 decr 2.
- Joachimus Abbas Valdensis*, personam gerens Praefulum & Cleri Helvetiorum in Tridentino, subscribit in eius exiū. l. 24. c. 8. n. 15.
- Ioanna Albrete*, uxor Antonij Narra Regis. Rumor diffusus de ieiunione coniugij cum Antonio, tamquam minimerauit. l. 23. c. 1. n. 1. & 2. Decernitur in Senatu ut in ius illa vocetur, & de hoc Rex Hispanie à Pontifice certior fi: l. 21. c. 6. n. 8. & l. 24. c. 1. n. 4.
- Io. Antonius Panrusa*, Episcopus Literensis, moritur in Concilio. l. 18. c. 14. n. 3.
- Io. Baptista Castanea*, Archiepiscopus Rossanensis, rursus excitat imprudenter in Concilio controvèrsiam de mansione. l. 17. c. 11. n. 3. Profert sententiam de conc. ssione Calicis. l. 18. c. 4 n. 7. Proponitur Decretus discipline formandis. l. 18. c. 11. n. 15. Diferit contra Decretum de matrimonijs clandestinis. l. 22. c. 4. n. 10.
- Io. Baptista Castellus*, Bononiensis, Promotor Concili, destinatus cum alijs ad discipline reparanda negotium. l. 18. c. 11. n. 15. Oenipontem se cum primo Legato. l. 20. c. 13. n. 3.
- Io. Baptista Ofiua*, Episcopus Reatinus, celebre suffragium fert contra concessionem Calicis. l. 18. c. 4. n. 17. Moritur in redund ad Episcopatum. l. 19. c. 4. n. 9.
- Io. Baptista Victorius*, familiaris Lotharingi, dat Pontifici nuntium de quadam Sessione celebrata. l. 24. c. 2. n. 1.
- Io. Franciscus Commendonus Cesareo adit Oeniponti*. l. 20. c. 1. n. 1. & 2. & c. 3. n. 7. Narrationem scribit ad Borromaeum de sensibus Casuris & Germanorum l. 20. c. 4. n. 2. & 3. It Nuntius in Poloniā. l. 22. c. 1. n. 3. Illic excipitur Concilium eius operā. l. 24. c. 13. n. 1. & 2.
- Ioannes Gaddius*, Episcopus Cortonensis, sufficetur Strozzi, Orator in Syndico Ducis Florientini. l. 21. c. 1. n. 9. Mandata illi tradita pro celeri conclusione: eius mandatum excipitur. l. 23. c. 8. n. 7.
- Ioannes Grimanus*, Patriarcha Aquileiensis, nominatus ad Purpuram à Republica Veneta; sed impeditur ob suspicionem heresis: obtinet, petente Republica, ut eius causa committatur Concilio. l. 21. c. 7. n. 8. & 9. Difficultates in hoc, sed superate. ibio. n. 10. & seq. Decisio ac sententia ipsi faciens: res totius exiū. l. 22. c. 3. n. 10. & c. 11. n. 1.
- Ioannes Hessel* venit ad Concilium sensibus valde pijs. l. 21. c. 7. n. 4.
- Ioannes Manriquez*, Orator Maximiliani, noui Romanorum Regis, ad Pinum IV. l. 19. c. 5. n. 12. Excipitur. l. 22. c. 6. n. 15.
- Ioannes Mediceus*, filius Ducis Cosimi & Cardinalis, moritur. l. 19. c. 4. n. 10.
- Ioannes Monlucius*, Episcopus Valentianus in Delfinatu, damnatur in Confessorio heresis causa. l. 24. c. 6. n. 7.
- Ioannes Moronius* Cardinalis admonet quod dante

R E R V M N O T A B I L I V M.

q̄noscendam Praesules amicos, contendenates Tridenti de manfione. l. 17. c. 8. n. 10. Mittitur Praeses ad Concilium, Mantuanō suffectus. l. 20. c. 6. n. 5. Honores illi habetē cum primō excipitur. l. 20. c. 11. n. 1, & 2. Colloquium ab eo habitum cum quibusdam Oratoribus Principū. ibid. n. 3. & 4. Eius verba in Cœtu generali. ibid. n. 6. It Oenipontē ad insensum Cesarem. ibid. n. 4. Mandata qua secum fert. Acta, & concordia inita cum Ferdinando de cunctis capitibus eius litterarum ad Pontificem; & mendacia Suanis. l. 20. c. 13. n. 3. & seq. c. 14. & 15. per totum. Tridentum redit. l. 20. c. 17. n. 11. Concordia per ipsum composita de duabus questionibus maximè contentiosis. l. 21. c. 11. n. 4. Mandata ab eo tradita Gualterio Romam missa de Synodi rebus, ac præsertim de eius absolutione. l. 22. c. 2. n. 6. Littera eius ad Cesarem de cunctatione à Lunensi promota; & responsum Ferdinandi. l. 22. c. 1. n. 3. & 4. & c. 5. n. 7. Consilia data Pontifici pro confirmatione Regis Romanorum. l. 22. c. 6. n. 5. & 13. Eius animaduerſiones Romam missa ad finendum Concilium. l. 22. c. 11. n. 5. & seq. l. 23. c. 4. n. 4. & 9. Sufficienes de ipso in Farneſio, ob emendationem Cardinalium. l. 23. c. 7. n. 4. & 5. Eius dubia sententia in Decreto de matrimonij clandestinis. l. 23. c. 9. n. 1. Patres al loquuntur de fine imponendo. l. 24. c. 3. n. 1. & c. 4. n. 11. Hymnus gratiarum ab eo decantatus, & venia data Patribus. l. 24. c. 8. n. 13. Romam venit, & cura illi imposta de obſervatione Concilij. l. 24. c. 9. n. 3. & 5.

Ioannes Strozzius, Orator Cosmi Duci in Synode Tridentina in ultima convocatione, das repulsa Cesaria-

Part III.

nis de interventu in quodam Oratorum cœtū. l. 18. c. 8. n. 5. Eius discessus. l. 22. c. 1. n. 9.

Io. Thomas Sanfelicis, Episcopus Canensis, minns reverenter loquitur de primo Legato; & animaduerſio Borromei in illum. l. 17. c. 13. n. 1.

Ioannes Trevisanus, Patriarcha Venetus, sententiam profert fāuentem clandestinis matrimonys, & contrā Etis à filijs familias absque parentum consensu. l. 22. c. 4. n. 8.

Ioannes Vileta Hispanus differit egredię in Synodo de articulis sumptsonis Eucharistia. l. 17. c. 6. n. 7.

Iurisdictio Ecclesiastica an fundetur in mera scientia, secundum Suanis opinionem. l. 21. c. 6. n. 16. 17. & 18.

L.

L Egati Concilij Tridentini in ultima convocatione. Dinturna obiecta ab Casare & Hispanis particula proponentibus Legatis; & quae exiū res habuerit. l. 20. c. 8. n. 2. & 4. c. 10. n. 8. & 17. c. 12. n. 12. & 3. c. 14. n. 1. 2. & 3. c. 15. n. 7. & 8. l. 21. c. 5. n. 6. & seq. l. 22. c. 10. n. 1. & 2. l. 23. c. 2. per totum. c. 5. n. 7. usque ad 14. & n. 16. c. 6. n. 5. c. 8. n. 5. l. 23. c. 12. n. 6. & 7. Studia Legatorum in superandis difficultatibus de emulazione Oratorum; & mendacia Suanis. l. 17. c. 4 n. 7. l. 20. c. 12. n. 5. Eorum angustie ob mandatum Pontificis, ut declararent Continuationem, quod postea ipsorum arbitrio remittuntur. & se purgant apud Philippum Regem, ob procrastinationem. l. 17. c. 1. n. 7. Mittunt ad Pontificem Episcopum Lancianensem; & responſa ab eo delata. l. 17. c. 1. n. 7. & c. 2. per totum. l. 17. c. 18. n. 1. usque ad 7. Volu men postulatorum à Cesare ad illos

B b b b b

missum

I N D E X

misum. l. 17. c. 2. n. 6. & c. 5. n. 2. Difficultates aperte Pontifici de ostendendo mansionis capite. l. 17. c. 13. n. 7. Contentio inter ipsos & Cesareos, de usu Calicis, & ipsorum propositum resumendi hoc negotium ad extremum Concilij, & cur. l. 17. c. 7. n. 1. usque ad 6. & c. 8. n. 6. & 8. Eorum suspicio ob proximum Gallicorum aduentum: repulsa data Gallis Oratoribus de mora decisionum proposita; & consilia ad Pontificem bac de re scripta. l. 18. c. 7. n. 1. usque ad 12. Regipsum ab ipsis redditum epistole ac numerio Lotharingi, & prima cum eo colloquia. l. 18. c. 17. n. 20. l. 19. c. 1.. per totum. Mandata tradita Vicecomiti Romam missa: & eius redditus ac responsa. l. 19. c. 9. n. 1. usque ad 6. c. 12. n. 1. & 2. c. 13. n. 3. & seq. Postulata Gallie Oratorum, ipsis à Pontifice remissa. l. 19. c. 11. n. 1. 2. & 3. l. 20. c. 5. n. 5. & c. 6. n. 7. & 8. Libera responsa illi reddita de componendis controversiis. l. 19. c. 13. per totum. Consilium proroganda Sessionis una cum Oratoribus suscepimus. l. 19. c. 16. n. 10. & seq. Alium collegam postulant defuncto primo Legato. l. 20. c. 6. n. 1. 2. 3. & 6. Eliguntur Moronus & Navagerus. ibid. n. 4. & 5. Acta cum Lotharingo & cum Cesareis de proponendo capite mansionis. l. 20. c. 7. n. 4. Incumbunt in disciplina correctionem, & cur. l. 21. c. 8. n. 1. & 2. Quid egerint in tumultu Oratorum in templo. l. 21. c. 8. n. 4. & seq. c. 9. n. 1. 2. 3. & 4. c. 10. n. 5. & 6. & c. 13. n. 2. Studia ipsorum apud Cesarem & Philippum regem pro celeri absolutione: & Regis responsa. l. 22. c. 1. n. 2. 3. & 4. l. 23. c. 6. n. 12. & seq. Incusantur à Lusenhi; ipsi se purgant. l. 22. c. 3. n. 5. & 6. Secreta facultas discedendi

postulata ab ipsis à Pontifice, ob difficultatem Cesarianorum in Principibus reformatis: & quo pacto posse res composta. l. 22. c. 6. n. 1. 2. 3. 4. & 5. c. 7. n. 1. c. 8. n. 1. l. 23. c. 3. n. 3. & seq. Mandatum diploma, & dissertation accepta Româ, ad terminandum Concilium. l. 23. c. 6. n. 9. c. 7. n. 16. & 17. Laudatur à Pontifice ob Sessionem celebratam; & nouæ exhortationes ad celerem existim. l. 24. c. 2. n. 2. Proponunt conclusionem; & consensus universalis Patrium. ibid. n. 3. & 4. Rationes ab ipsis inita ad id conficiendum faciliss ob verba Pontificis. ibid. n. 5. & 6. c. 3. per totum. c. 4. n. 5. & seq. c. 5. n. 3. Subscribunt Concilio, & proficiuntur Tridentu. l. 24. c. 8. n. 13. & c. 9. n. 2.

Leonardus Alterus, Episcopus Philadelphia, admonet acerbè Synodum, expectandos esse Praefules Germanos. Indignatio multorum Patrium in ipsa: & falsitas Smanis l. 17. c. 10. n. 1. Contradicit concessione Calicis. l. 18. c. 4. n. 11. Queritur ob dicta in Cœtu in Episcopos titulares: & instat pro procuratoribus. l. 20. c. 17. n. 10.

Leonardus Marinus, Archiepiscopus Lancianensis, mittitur à Legatis ad Pontificem, acturus de sustentatione Synodi, & de definitione mansionis: & responsa reportata. l. 17. c. 1. n. 7. c. 2 per totum. c. 8. n. 1. usque ad 7. Diplomata ab eo delata quibusdam Patribus Italis. ibid. n. 5. & c. 13. n. 3. Sententia illi falso apposita à Smanis, in potestate traditam Episcopis consuegendi Sacerdotia. l. 17. c. 10. n. 6. Eius sententia de concessione Calicis. l. 18. c. 4. n. 9. Eius indicium de contraria Germanorum absentium, unde cietur controversia de facultate Procuratorum in Consilio. l. 20. c. 17. n. 7. 8. 9. & 10.

Liber-

R E R V M N O T A B I L I V M.

*Libertas relictæ Parib[us] à Pio IV.
tum in morum emendatione, tum
in doctrina. l. 20. c. 5. n. 5 l. 21. c. 6.
n. 1. usque ad 8 l. 22. c. 1. n. 5. 12. 13.
c. 3. n. 8. l. 22. c. 8 n. 11. l. 24. c. 10.
n. 16. An eiusmodi libertas minue-
retur à Principibus L[atin]icis. l. 23. c. 1.
n. 1. c. 6. n. 6. Expenditur, & summa-
sum percurruunt totum opus super
hac re. l. 24. c. 9. n. 11. & c. 14 perito-
rum.*

*Loca pia subiecta iurisdictioni Ordinariorum. l. 18. c. 6. n. 11. & 12. Obie-
cta à Snavi. l. 18. c. 10. n. 6. 7. 8. & 9.
vide Nosocomia.*

*Lucas Bizantius, Episcopus Carthanen-
sis, inducitur à Snavi loquens ad-
uersus Tridentinum de distributio-
nibus quotidianis. l. 17. c. 9. n. 10.
& seq.*

*Ludoucius Antinorus venit ad Concilium cum Episcopo Viuerbiensi, alii-
nus cum Gallio. l. 19. c. 2. n. 4. Varia
eius colloquia cum Lotharingo. l. 20.
c. 7. n. 4. c. 12. n. 8. Mandata sc̄. etea
Romā accepta, ut comiteetur illuc
Lotharingum. l. 22. n. 5. n. 1. 2. & 3.
It in Galliam, curatus ut Syno-
dus excipiatur. l. 24. c. 11. n. 10.*

*Ludouicius Lansacu, Orator Caro-
li IX. ad Concilium, inclinat ad
enormes legum relaxations. l. 17.
c. 8. n. 7. Irascitur idcirco Pontifex;
& ille se purgat. ibid. n. 8. & 9. Po-
stular à Rege ut mittat Theologos
& Praefules ad Concilium. l. 17. c. 14.
n. 1. Rursus morans postulat Tri-
denti & Roma. l. 18. c. 7. n. 4. usque
ad 12. Eius sensus oppositi definitio-
nis mansonis, quod sit de irre Di-
nino. l. 18. c. 12. n. 10. Obuiam
procedit Lotharingo. lib 18. cap. 17.
num. 9. & 10. Reddit Concilio Re-
gis epistolam. l. 19. c. 3. n. 2. Collo-
quiū eius cum Nanagero de morum
correctione. l. 20. c. 16. n. 3. Littera*

*ad eum scripta à Pontifice. l. 19.
c. 2. n. 5. Redit in Galliam. l. 21. c. 10.
n. 11.*

*Ludouicius Madruccius, Episcopus
& Princeps Tridenti, & Cardinalis,
sententiam dicit de concessione Cali-
cis. l. 18. c. 4. n. 5. Eligitur simul cum
Lotharingo ut componeret Decre-
tum de mansione. l. 19. c. 13. n. 4. &
c. 14. n. 1. Eius agrimonia, quod res
non successerit. l. 20. c. 3. n. 1. Accer-
fitur à Cesare Oenipontem. l. 20.
c. 4. n. 2. Mandata Legaris data à
Pontifice, ut cum eo fiduciam exer-
cent. l. 22. c. 2. n. 8. & l. 23. c. 5. n. 2.
Eius opinio contraria Decreto de
matrimonij clandestinis. l. 22. c. 4.
n. 7. c. 10. n. 7. l. 23. c. 5. n. 17. & 18.
c. 8. n. 3.*

*Ludouicius Simonetta Card. & Lega-
tus Concilij propendet ad amicitiam
cum Maninano; & id conficitur.
l. 17. c. 3. n. 2. c. 8. n. 12. & c. 13. n. 1.
Calumnia Suavis in ipsum de liber-
tate Concilij, & de ambitu domi-
nandi post mortem primi Legati.
l. 17. c. 8. n. 12. l. 20. c. 6. n. 6. Ab eo
alienus Lotharingus. l. 19. c. 4. n. 1.
Opponit aliqua Decreto de matri-
monij clandestinis. l. 22. c. 4. n. 7. &
c. 10. n. 7. & l. 23. c. 9. n. 3. Absoluto
Concilio Romam adit; & demanda
ei prouincia de obseruatione
Decretorum Synodi. l. 24. c. 9. n. 3. & 5.*

*Ludouicius Thedulinus, Episcopus Ber-
tinorensis, moritur in Concilio, &
à Parib[us] multis laudibus commen-
datur. l. 19. c. 13. n. 2.*

M.

*M Andata consulendi varijs con-
tentis in Synodo. l. 23. c. 6.
n. 3. c. 7. n. 17. 11. & 12. Decreto
in Sessione firmatum de hac re. l. 23.
c. 12. n. 3.*

B b b b b , 2

Man-

I N D E X

- Mansio Episcoporum, & Curionum inferiorum. Nova, prolixa ac difficultis quæstio, excitata tempore Pj, an ea sit iuris Divini, & quo patto tandem composita.* l. 17. c. 1. n. 2. 3. & 4. c. 2. n. 4. c. 13. n. 2. 4. 5. 6. & 7. l. 18. c. 12. n. 14. 15. & 16. c. 12. n. 1. c. 17. n. 3. 4. 5. & 6. l. 19. c. 7. n. 4. & seq. c. 8. n. 1. 2. & 3. c. 12. n. 12. c. 13. n. 4. c. 14. n. 1. 2. & 3. c. 16. n. 4. & seq. l. 20. c. 8. n. 5. & 7. c. 14. n. 12. l. 21. c. 11. n. 4. c. 12. n. 5. & 9. c. 13. n. 18. Yide distinctius sub Pio.
- Marcus Antonius Amulius Cardin. scribit litteras Tridentinum de obedientia Roma exhibita ab Affyrio Patriarcha.* l. 18. c. 9. n. 5. *Alio eiusdem littera ad Scripandum de proximo Lotharingia adueniu, & deferendis sententijs per nationes.* l. 18. c. 13. n. 2. & 3. *Creatur Episcopus Reatinus.* l. 19. c. 4. n. 9. *Studia infructuosa Nauageri & Pontificis, ut in Republica gratiam redeat.* l. 20. c. 12. n. 7.
- Marcus Antonius Bobba, Episcopus Augustensis, Orator Ducis Sabaudie ad Concilium.* l. 19. c. 15. n. 1. *Controversia eius consilio composita de reddendo responso Regi Gallia, nuntianti pacem confectam cum burgonotis.* l. 21. c. 3. n. 13. *Expendit de reservatione Pontifici relaxationum ad matrimonia spectantium.* l. 23. c. 9. n. 17. *Eius mandatum expicitur.* l. 21. c. 12. n. 1.
- Marcus Antonius Columna, Archiepiscopus Tarantinius, & postea Cardinalis, magni sit à Legatis Tridentinus.* l. 18. c. 16. n. 7. *Cœrus habens in eius domo ad componenda argumenti emendationis.* l. 22. c. 8. n. 5.
- Marcus Laurentius, Episcopus Campapiae, sufficiunt munere Massarelli agorantibus, & mendacia Suanis de hoc.* l. 21. c. 3. n. 17.
- Marcus Siticus Altempinus Cardin. fauit apud Ponificem Legatis & Episcopis, existimantibus mansio- nem esse de irre Divino.* l. 17. c. 2. n. 5. *Eius legatio ad Maximilianum Casarem.* l. 24. c. 12. n. 11.
- Margarita Austriaca, Belgij Guber- bernatrix, scribit obsequentes epistles ad Tridentinos Patres, qui in octava Sessione leguntur.* l. 21. c. 11. n. 5. l. 23. c. 8. n. 7. *Iubet excipi corū Decreta in Belgio.* l. 24. c. 12. n. 2
- Maria Scotia Regina scribit ad Patres Tridentinos.* l. 20. c. 16. n. 7. l. 21. c. 12. n. 1. *Coniugium ipsius cum Hispania Principe operatum à Philippo Rege; & cum Archiduce Austria à Lotharingo tractatum.* l. 21. c. 5. n. 3. & l. 24. c. 1. n. 5.
- Martinus Ayala, Episcopus Segovien- sis, sententiam dicit in argumento de Ordine.* l. 18. c. 14. n. 6. *Instat ut reponatur Canon de institutione Episcoporum, digestus sub connoc- tione Iulij.* l. 18. c. 18. n. 2. *Eius & Mantuanii dissensio super huc re: & fulsis Suanis.* ibid. n. 8. & seq.
- Laudatur ob compostam ab eo dis- cordiam inter Hispanum & Gallos Oratores.* l. 21. c. 10. n. 6. *Quid sen- scrit de matrimonio clandestino.* l. 21. c. 8. n. 20. *Invenitur in modulum de disciplina.* l. 23. c. 7. n. 8.
- Martinus Gastelus, missus à Philip- po II. secretarius Lunensis ad Con- cilium, eiusque mandata.* l. 19. c. 12. n. 6. *Perit ut in dicendo praecebat Hispani Theolog.* l. 20. c. 1. n. 4.
- Mariannus Muscarenas, Orator Lu- strianus ad Concilium, contestatur in obedientiam ab Affyrio Patriarcha praestitam, & cur.* l. 18. c. 9. n. 6. *Pie- tatis eius in Synodo, & officia hono- rifica Pontificis in ipsum.* l. 19. c. 15. n. 7. *Diploma ad eundem à Pontifice scriptum in fine Concilij.* l. 24. c. 9. n. 2

Mar-

R E R V M N O T A B I L I V M.

Martinus Ribouiu, Episcopus Ippen-
fis, venit ad Tridentinum in ulti-
ma convocatione. l. 21. c. 7. n. 4. Dis-
scire ne redditur irrita clandesti-
na matrimonia, & filiorum coniugia
sine patrum consensu. l. 22. c. 4. n. 13.
14. & 15.

Martinus Rojas; Orator Melitensis
ad Synodum. Vide Oratores.

Matrimonii Articuli eius dati minori-
bis Theologiae; & primi casus su-
per eo. l. 20. c. 1. n. 4. & 5. & c. 2. n. 1.
& 2. Discordia de auctoribus caputibus.
l. 20. c. 4. n. 1. Capita emendationis in
hoc Oratoribus communicata. l. 22.
c. 1. n. 14. Sententia Patrum de Ca-
nonibus propositis. l. 22. c. 4. n. 1. c. 8.
n. 7. & 8. Decretum de solutione
vinculorum ad anteriorum, moderatum
Grecorum respectu. l. 22. c. 4. n. 27.
& seq. Canones & Decreta compro-
bata in Cœtu generali, & in Sessio-
ne firmata, & differentio de ea Or-
dinatione, Relaxationes in matri-
monijs esse raro concedendas, ob
causam, & gratis. l. 22. c. 8. n. 2. 3. 8.
& seq. Contraria in Sessione senten-
tia. l. 23. c. 9. n. 1. usque ad 6. Errores
& obiecta Suaui, præserium de solu-
tione matrimonij non consummati
ob professionem solemnem; de dono
custodis, recte pertenti; & de iuri-
dictione Judicis Ecclesiastici in can-
cis ad matrimonium spectantibus.
Ibid. n. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 16. 17.

Matrimonij clandestini articuli tra-
duntur expendendi; & Theologo-
rum dubitatio. l. 20. c. 4. n. 1. Galli
Oratores perunt ut irruum decla-
retur; & allusionis Suaui. l. 23.
c. 1. n. 16. Decretum de eo sapè pro-
positum & mutatum. l. 22. c. 4. n. 1.
3. & 4. & c. 8. 9. & 10. Maxima
sententiarum varietas. l. 22. c. 4.
n. 5. usque ad 27. c. 8. n. 18. 19. 20.
21. 22. Expenduntur Suaui ratio-

nes. l. 22. c. 8. n. 12. 13. 14. 15. 16.
& 17. Congregatio Episcoporum ac
Theologorum ad componendam con-
trauersam, sed sine fructu. l. 22.
c. 9. n. 5. & seq. Alia Suaui mendac-
ia. l. 23. c. 1. n. 20. Nova Decreti
mutatio; & noua inter Patres dif-
senso. l. 23. c. 5. n. 17. 18. 19. & 20.
& c. 8. n. 3. Stabilitur in Sessione.
l. 23. c. 8. n. 10. decr. 1. Sententie
contrarie. Errores & obiecta Sua-
ui. l. 23. c. 9. n. 1. usque ad 15.

Matrimonia contracta à filiis familiæ
sine patrum consensu, noxia & ab-
surda existimantur. l. 22. c. 1. n. 16.
Galli postulant ut fiant irrita. Ibid.
& n. 17. Decretum expensum ac
mutatum, & sententiarum varie-
tas. l. 22. c. 4. n. 1. usque ad 17. Nova
forma proponitur; ac tandem decre-
tum, ea irrita faciens, tollitur. l. 23.
c. 5. n. 17.

Matrimonium Sacerdotum petitur à
Ferdinando, & à Duce Clevense.
l. 22. c. 10. n. 25. Idem postulant Ba-
nari Oratores. l. 17. c. 4. n. 8. Obiecta
à Suaui in hoc Decretum. l. 24.
c. 12. n. 9.

Maximilianus Bohemia Rex. Eius pa-
rens concessionem Calicus postulat in
Bohemia, ut ipsum alliciat. l. 18.
c. 7. n. 12. Eligatur Rex Romano-
rum. l. 19. c. 5. n. 9. Difficultas Pon-
tificis in eo confirmando, & quo
pacto sublata. l. 22. c. 6. n. 6. & seq.
Cur ipse optet, ut Synodus celeri-
ter absoluatur. l. 23. c. 4. n. 4. & 5.
& c. 5. n. 1. usque ad 16.

Mediolanum. Agitur de inducenda
illuc S. Inquisitione more Hispani-
co, & quo pacto res omissa; & Sua-
ui mendacia. l. 22. c. 8. n. 2. 3. & 4.

Melchior Anosmedianus, Episcopus
Guadicensis, confessum turbat dum
loquitur de institutione Episcopo-
rum. l. 19. c. 5. n. 5. 6. & 7. Conque-
B b b b b 3 runtur

INDEX

- runtur Hispani ob contumelias in
in eum à quibusdam iactas. l. 19.
c. 7. n. 1. Eis sententia de Episco-
pis titularibus. l. 2. c. 4. n. 4. Innehi-
tur in *Magistratus Romanos*. l. 23.
c. 3. n. 25.*
- Melchior Cornelius, Regis Lusitanus
Theologus, celebrem habet sermo-
nem de Missa sacrificio. l. 18 c. 1.
n. 5. Alias eius sermo de Ordinis
argumento; & errata Suanis l. 18.
c. 12. n. 9. & c. 14. n. 1. Multa diffi-
cultates ab eo congeta de electione
Episcoporum. l. 21. c. 8. n. 1.*
- Melchior Lusius, Orator Helvetiorum
Catholicorum in Synodo subscribit
Concilio. l. 24. c. 8. n. 15.*
- Michaël Barnes, Doctor Louaniensis
Academia in ultima convocatione
Consilij, ubi valde pos sensus offen-
dit. l. 21. c. 7. n. 4.*
- Michaël Thomajus Majoricensis, in-
signis Canonum Doctor, scriptum
componit de usfragio Procuratorum
in Synodo. l. 21. c. 4. n. 9.*
- Missam non esse celebrandam lingua
vulgari l. 18. n. 1. c. 13. Obiecta Sua-
nis in hoc, & in preces secretas Mis-
sa. l. 18. c. 10. n. 1. Usque ad 6. Eis
abusus à Concilio sublati. l. 18. c. 6.
n. 15. & seq. & c. 9. n. 2. & 3. Decre-
tum de celebratione Missarum. l. 24
c. 7. decr. 4.*
- Missalis correcto à Concilio remissa
ad Pontificem. l. 24. c. 8. n. 4.*
- Monarchia Siciliae, eiusque privilegia
defensa in Concilio ab Hispano.
l. 18. c. 6. n. 2. & 11.*
- Monasterium Cluniacense nomina-
tum in secundo Decreto de Regula-
ribus, perente Lotharingo. l. 24. c. 4.
n. 11. & c. 5. n. 5. decr. 11.*
- Moniales à Concilio reformatae. l. 24.
c. 5. n. 6 decr. 5. usque ad 10. & c. 6.
n. 1. decr. 15. & seq. Aliqua à Pa-
ribus animaduerfa de tempore ip-*
- sarum professionis. l. 24. c. 6. n. 2.
Vide Regulares.*
- Mutatio ultramarum voluntatum
quām sit commendabilis, & ratione
consentanea. l. 17. c. 9. n. 11. & seq.
Potestas super hoc Episcopū data.
l. 18. c. 6. n. 9. Obiecta à Suanis. l. 18.
c. 10. n. 10.*
- Mutius Callinus, Archiepiscopus la-
drensis, respondet communī Patrono
nomine primo sermoni Lotharingi.
l. 14. c. 3. n. 5. Defendit causam Ep-
scoporum adversū Archiepiscopas.
l. 13. c. 8. n. 6. c. 10. n. 1. 2. 3. & 4.*
- N.**
- Napoli commonetur S. Inquisi-
tionis causa. l. 22. c. 8. n. 2.*
- Nicolaus Maillardus Decanus Sorbo-
ne, & primus Theologus ex Gallis
in Tridentino. l. 20. c. 2. n. 1. Falsi-
tas Suanis de ipsis sententiis super
marimonio clandestino. l. 20. c. 4. n. 1.*
- Nicolaus Ormanetius, Veronensis, mut-
etur à Legatis Tridentinis ad Du-
cem Bavaria, ut sistret eius postula-
tura pro vnu Calciis: & res ab eo
prospere gesta. l. 21. c. 2. n. 9. & 10.*
- Nicolaus Pelmeus Gallus, Archiepi-
copus Senouensis, obtinet ut admitt-
atur renuntiatio illius sedis sibi
facta perente Lotharingo. l. 19. c. 1.
n. 9. & c. 10. n. 2. Curat ut artius
connectatur cum Pontifice Lotha-
ringus. l. 20. c. 10. n. 2. Improbat
a ruit contestationem Ferrery Ora-
toris. l. 23. c. 1. n. 12. & c. 6. n. 9.*
- Nicolaus de Ponte, Orator Vene-
tus in Synodo tempore Pij, fater opinio-
ni, quod manus sit iuris Divini: a
Pontifice non laudatus, ut qui su-
muncius fines transfilaret. l. 17. c. 8.
n. 8. Subscriptit Synodo. l. 24. c. 8.
n. 8. Testatur in quadam narratione
liberaceem & affirmacionem Syn-
odi.*

R E R V M N O T A B I L I V M.

odis. l. 24. c. 9. n. 11. & c. 10. n. 17.
Nicolanus Sfondratu Episcopus Cremonensis, qui fuit in Tridentino,
 donatur Purpurā à Greg. XIII. &
 alio tempore creatur Pontifex. l. 24.
 c. 13. n. 5.

O.

Octavianus Rexerfa, Episcopus Tarracena moritur. l. 19. c. 12. n. 5
 Occumenicum. In quo sita sit eius natura. l. 21. c. 3. n. 3.

Odescalcus, Nunций peculiaris in Hispania, curat vs Philippus Rex mandet suis Episcopis in Synodo, ut faciant Sedi Apostolice. l. 19. c. 12. n. 5.

Odetius Cardinalis Castiloneus Purpurā priuatur. l. 23. c. 6. n. 8.

Orator Melitensis in Concilio. l. 20. c. 10. n. 3. Contendit de loco cum varijs Ecclesiasticis. ibid. & n. 4. Dicit ad id à Pontifice mandata, & in ys exequendis difficultas. l. 21. c. 2. n. 8. & c. 12. n. 1. Res composita. l. 22. c. 8. n. 7. Mandatum in Sessione recitatum. l. 23. c. 8. n. 7.

Orator Polonus in Concilio tempore Py. l. 18. c. 14. n. 1. Mandatum in Sessione admissum. l. 21. c. 12. n. 1. Repulsa ab eo data Lunensi cum iniuraret ad contestandum. l. 23. c. 2. n. 5.

Orator Bauarus in postrema conuacione exceptus; & falsa Suanis dicta. l. 17. c. 4. n. 7. Mandatum in Sessione lectum. l. 17. c. 11. n. 22. Contentio cum Helvetijs & Florentino. l. 17. c. 4. n. 6. Res componitur cum Helvetijs ad aliquod tempus. l. 18. c. 13. n. 6. Discedit idcirco à Concilio. l. 19. c. 14. n. 11.

Oratores Ferdinandi & tamquam Casarū & tamquam Regis Hungaria in Concilio sub Pio, dant Lega-

tis volumen postulatorum nomine **Cesaris**: & Sanis mendacia. l. 17. c. 1 n. 6. & c. 4. n. 5. Proponitur ab ipsis Concilio concessio Calicis. l. 17. c. 4. n. 8. Difficultas ac dilatio negotij, & contentio cum Presidibus. l. 17. c. 7. à n. 1. vique ad 6. Diligentia ad obstatula superanda, & rationes Partibus tradite duobus scriptis, sed frustre. l. 17. c. 14. n. 11. l. 18. c. 3. n. 3 c. 4. n. 23. & c. 5. n. 1. 2. & 3. Cætus Oratorum ab ipsis coactus, & communis ad Legatos significatio. l. 18. c. 5. à n. 5. vique ad 10. Postulata ut proponeretur volumen **Cesaris**, & procederetur per numerum nationum. l. 18. c. 11. n. 6. & 9. Mandata **Cesaris** pro emendatione & coniunctione cum Gallis. l. 18. c. 17. n. 8. Studia pro legatione Lotharingi. l. 20. c. 6. n. 4. Cætus apud Granatensem de usu Calicis, & de Pontificis auctoritate. l. 20. c. 9. n. 11. Legati apud Casarem incensati. l. 22. c. 5. n. 5. Controversia cum ysdem de omittendis ijs que spectabant ad Principes laicos. l. 22. c. 6. n. 1. 2. & 3. & c. 1. c. n. 8. & seq. Repellunt Oratorem Hispanum, ad contestandum inuitante; & commendantur à Ferdinand. l. 23. c. 2. n. 5. & 6. & c. 5. n. 15. Postulanti celerem conclusio- nem. l. 14. c. 2. n. 3. & c. 3. n. 8. Subscribunt Synodo. l. 24. c. 8. n. 25.

Oratores Galli in ultima Synodi conuocatione, postulant utrum Calicis pro Gallie Regibus in quadam celebritate. l. 17. c. 7. n. 13. Postulata pro dilatione & disciplina. l. 18. c. 11. n. 1. vique ad 9. Mora impetrata ob proximum Lotharingi acceptum. l. 18. c. 17. n. 9. & 10. Varia pro concordia de loco cum Hispano, sed sine fructu agitata. l. 19. c. 4. n. 12. & seq. c. 15. n. 2. c. 16. n. 3. & 4. **Dissentio** ab Episcopis Gallis de Gallia

INDEX

- Gallia emendationes.** l. 19. c. 9. n. 1.
Triginta quatuor postulata, Regis nomine data, Praesidibus: & mendacia Suanis. l. 19. c. 11. n. 1. 3. & 4.
Colloquium cum ipsam de Pragmatica Pontificis supra Concilium. l. 19. c. 14. n. 4. & seq. & c. 16. n. 2.
Instant pro septima Sessione mera, & pro postulatorum propositione. l. 19. c. 16. n. 11. l. 20. c. 1. n. 3. c. 9. n. 1. c. 16. n. 4. **Simulata ab ipsis concordia de litigio cum Hispano, & remedium pro caetibus inveniuntur.** l. 20. c. 16. n. 5. & c. 17. n. 4. 5. & 6.
Irascuntur ob mandatum arcanum Pontificis de loco in Sessionibus. l. 21. c. 1. n. 5. 6. & 7. **Tumultus, & periculum schismatis ob hanc controvensionem oboritur.** l. 21. c. 8. n. 7. & 8. **Concordia iniusta; & super bac re animadversio.** l. 21. c. 10. n. 5. 6. 8. & 10.
Falsa à Suanis dicta. l. 21. c. 13. n. 2.
Querela ob formam habitam in Sessione vigesimateria, in eo quod spectabat ad ceremoniam. l. 22. c. 1. n. 10. & 11. **Postulatum ut in posterum fierent irrita quadam matrimonio; & errores Suanis.** l. 22. c. 1. n. 16. & 17. **Optant finem Concilii; & Ponunt ad id propensio.** l. 22. c. 2. n. 2. & 3. **Dura mandata ipsis à Gallia tradita; contestatio in Cœtu generali, & eorum secessus Venetiarum.** l. 23. c. 2. n. 5. & l. 4. n. 10.
Studia valida ad abalienandum Regem à Concilio. ibid. n. 11. & l. 24. c. 4. n. 2.
Oratores Helvetiq in ultima conuocatione Concilii, litigant cum Banario; & lis bis composta ad breue tempus. l. 17. c. 4. n. 6. & l. 18. c. 13. n. 6.
Oratores Veneti in Concilio, contendunt de gradu cum Banario. l. 17. c. 4. n. 6. **Absunt à quadam conuentu Oratorum.** l. 18. c. 8. n. 5. **Adhibita ab ipsis studia pro Grimanio Patriar-**
cha. l. 21. c. 7. n. 9. & seq. **Mandata ipsis data ad celerem conclusionem habendum;** l. 22. c. 1. n. 9. **Amplissima ab ipsis oblatæ Praesidibus super hoc.** l. 22. c. 3. n. 10. **Postulata pro Gracie in quodam Decreto matrimonij; & errores Suanis.** l. 22. c. 4. n. 27. & seq. & c. 8. n. 8. **Lunensem, inuitantem ipsis ad contestandum, reiciunt.** l. 23. c. 2. n. 5. **Dilatatio petita de articulo Principum.** l. 23. c. 3. n. 21.
- Ordines suscipiendi ex titulo patrimonij secundum Tridentinam Synodum.** l. 17. c. 9. n. 5. & 6. **Tempora, loca, & solemnitates illis prescripæ.** l. 21. c. 12. n. 7.
- Ordines minores.** Stendimus adhibicimus ad inueniendas ipsorum functiones.
l. 21. c. 8. n. 1. & c. 12. n. 8. dect. 15. Conditiones in suscipiente requisita. l. 21. c. 12. n. 6. & 7. **Obiecta Suanis.** l. 21. c. 13. n. 11. & 13.
- Ordo. Malignitas Suanis de Decreto Concilij, ut gratis impertiantur Ordines.** l. 17. c. 9. n. 7. 8. & 9. **Canones & Decreta super hoc formata; & varie sententia Patrum.** l. 18. c. 14. n. 4. & seq. **Sententia principia de abusuum emendatione in hoc genere.** l. 20. c. 16. n. 8. & seq. c. 17. l. 21. c. 4. per totum. c. 6. n. 9. & seq. **Res composta; & falsitas Suanis.** l. 21. c. 11. n. 5. c. 12. n. 2. & seq. c. 13. n. 8. & seq.
- Ormanetus.** Vide Nicolau.
- Osius.** Vide Iohannes Baptista Stanislans.
- Orbo Cardinalis Truxefius celebrat Synodum Diocesanum in sua Ecclesia Augustana.** l. 24. c. 12. n. 11.

P.

- Paceus.** Vide Petrus.
- Parochorum obligatio ad residendum.** l. 21. c. 12. n. 5. **Reformantur.** l. 23. c. 11. dect. 12. n. 1.

Parocia

R E R V M N O T A B I L I V M.

Paracie. *Constitutiones confecte de multiplicandis ipsarum ministris ac titulis.* l. 17. c. 30. n. 3. & 4. & c. 12. n. 11. *De coniunctione simul multarum Paroeciarum.* l. 17. c. 10. n. 5. 6. & 7. *De consulendo ne Paroecis sint ignorantes aut dyscoli.* it id. n. 8. *De prementium penuria consulendo.* l. 23. c. 11. decr. 13. *De prospiciendo ne grauentur pensionibus.* ibid. *De ipsarum distinctione ac noua fundatione.* ibid.

Patriarcha Assyrius obedientiam profitetur Pio IV. & falsa dicta Suauis. l. 18. c. 9. n. 5. 6. & 8

Pensiones odiosae Episcopis. l. 18. c. 6. n. 1 *Decretum de ijs sanctum;* & obiecta à Suavis. l. 23. c. 11. decr. 13. n. 1.

Petrus Antonius Capranus, Archiep. Hydruntinus, concertat cum Lotharingo & Granateni, optans Decretum de mansione. l. 19. c. 14. n. 1 & 2. & c. 13. n. 4. *Auctor est ut seruetur auctoritas Apostolica in fine omnium Decretorum.* l. 23. c. 3. n. 15. *Valde commendatur à Legatis apud Pontificem.* l. 18. c. 9. n. 1.

Petrus Canisius, Theologus Societatis IESV, respondeat varijs articulis propositis à Ferdinando Oeniponti cuiam Theologorum cœtri. l. 20. c. 4. n. 5. & seq.

Petrus Danesiis Episcopus stimulat Legatos Py IV. ad studium emendationis quodam acumine casu iacto. l. 21. c. 8. n. 8.

Petrus Fontidonius, Theologus Episcopi Salmanticensis, habet Orationem in Concilio, Lunensis nomine. l. 21. c. 1. n. 3. & 4. Scribit cum plurimis landibus de Tridentino contentu. l. 24. c. 10. n. 16.

Petrus Guerrerus Archiepiscopus Granatenensis, verba facit de fide publica securitatis concedenda hereticis, & de usu Calicis. l. 18. c. 4. n. 6. Sapientia Pars III.

suscitat quaestionem de mansione. l. 17. c. 1. n. 2. c. 13. n. 2. *Difficultatem objectit de capite sexto S. Ioannis.* l. 12. c. 11. n. 3. 7. 8. 9. 17. *Obstat ne definiatur,* Apostolos fuisse initiatos Ordinibus in Coena. l. 18. c. 5. n. 5. & 8. & c. 8. n. 10. & 11. *Auctor est controvergia de institutione Episcoporum.* l. 18. c. 12. n. 10. & 11. c. 14. n. 5. & c. 16. n. 2. *Eius sensus de Pontificis auctoritate.* l. 20. c. 9. n. 11. *Eius sententia notata digna de Episcopis,* de Cardinalibus, & de quibusdam alijs rebus. l. 20. c. 19. n. 12. l. 23. c. 7. n. 6. *Eius opinio de ferendo per nationes suffragio.* l. 20. c. 17. n. 2. *Eius studia ad conciliandum tumultum inter Hispanum & Gallos Oratores.* l. 21. c. 8. n. 8. & c. 10. n. 6. *Consente conclusioni Synodi,* & mendacium Suavis. l. 24. c. 2. n. 4. *Repugnat ne petatur à Pontifice Synodi confirmatio.* l. 24. c. 8. n. 8.

Petrus Sorus, Dominicanus, sententiam dicit de quibusdam articolis Ordinis. l. 18. c. 12. n. 6. 7. & 8. & c. 14. n. 1. *Littera ab eo scripta ad Pontificem in extremo vita sua:* & malignitas Suavis. l. 20. c. 13. n. 1. & 2. & c. 17. n. 1.

Petrus Suavis fateatur penuriam notitia in sc. l. 18. c. 10. n. 13. 14. & 15.

Philibertus Naldus, Bordesera dominus, Orator Gallie ad Pium IV. ac postea Cardinalis. Habet in animo Pontifex ipsum addere Concilio Legatum. l. 18. c. 16. n. 1. Postulat ut Manuano subrogetur Lotharingus. l. 20. c. 6. n. 6.

Philippus Gerius, Episcopus Inarimensis, Nunnius Py IV. ad Maximiliani Romanorum Regē. l. 24. c. 1. n. 2

Philippus Maria Campeggiius, Episcopus Feleriensis, non comprobat quod in primo Decreto de Eucharistia explicentur verba Christi ex

Ccccc capite

INDEX

capite sexto sancti Ioannis. l. 17.
c. 21. n. 22.

Philippus Musotius, à secretis Seripandi, proponit modos impediendi aduentum Lotharingi, à Pontifice non exceptos: & mendacia Suanis. l. 18. c. 13. n. 4. *Est à Secretis Lotharingi post obuum Seripandi.* l. 20. c. 9. n. 7. *Mittitur ab eo Romanis ad se purgandum apud Pontificem.* l. 20. c. 12. n. 10. *Redit cum responso benevolo.* l. 20. c. 16. n. 6. *Rursum mittitur Romanum ob dissidium Oratorum;* & quid inde reculerit. l. 21. c. 9. n. 2. & c. 10. n. 6.

Philippus II. Hispania Rex scribit ad Piscarium de Continuacione, ac de Mansione. l. 17. c. 13. n. 2. *Mandata ab eo scripta ad Episcopos, fauentia Sedi Apostolica; desnde temperata, ob Gallos.* l. 18. c. 17. n. 7. & l. 19. c. 7. n. 4. *Pius eius sensus de loco Oratoris.* l. 19. c. 4. n. 12. & c. 12. n. 6. *Studio Nuntiorum apud ipsum adhibita ad easdem res, eiusque mandata ad Lunensem & ad Gaspelum.* l. 19. c. 12. n. 5. & 6. *Diversa sentit de gradu sui Oratoris.* l. 20. c. 12. n. 2 & c. 17. n. 5. *Nova mandata ad Oratores scripta de particula, proponentibus Legatis.* l. 22. c. 2. n. 1. *Eius responsum ad epistolam Praesidum,* & ad querelam Pontificis de suis ministris. l. 23. c. 6. n. 12. & seq. *Eius moderatio de loco Roma dato Oratori Gallie.* l. 24. c. 11. n. 5. & c. 12. n. 1. *Excipit absolvè Concilium, ab ipso etiam imperatum in Hispania, in Italia, in Belgio, quamquam varia opponerent eius ministri.* l. 24. c. 11. n. 2. & c. 12. n. 2.

Pius Quarius. Quid ipse & Aula sentiant de ijs qua Tridenti contigerunt super mansione: eò misit Episcopum Vintimilensem, & quid actum sit in hoc negotio. l. 17. c. 4. n. 4.

c. 13. n. 4. 5. 6. & 7. l. 18. c. 12. n. 14. 15. & 16. c. 13. n. 1. c. 14. n. 1. *Qua prescrit Legatis de declaratione continuacionis, de prerogativa inter Oratores duorum Regum, de modo procedendi in Concilio; & responsa Praesidum.* l. 17. c. 4. n. 7. c. 6. n. 1. l. 17. c. 8. n. 1. usque ad 7. l. 21. c. 1. n. 6. & 7. l. 22. c. 8. n. 4. & 5. *Quid responderit multis Episcopis Italis, qui se purgaverant apud illum de incusationibus.* l. 17. c. 8. n. 5. & c. 13. n. 3. *Eius suspiciones de quibusdam Oratoribus in Synodo, & ob proximum illuc aduentum Gallicorum Praesulnum:* & varia de hoc postremo illius mandata. l. 17. c. 8. n. 8 & 9. l. 18. c. 7. n. 2. 3. & 10. c. 17. n. 9. & 12. usque ad 19. l. 19. c. 2. n. 4. *Comitia Vaticana reformat, & libertatem dat Concilio de emendanda disciplina universali, & de doctrina.* l. 18. c. 11. n. 10. c. 17. n. 1. & 2. l. 21. c. 6. n. 1. & 2. *Cogitat novos Legatos addere, & adire Bononiensem;* sed non exequitur. l. 18. c. 16. n. 1. l. 19. c. 12. n. 3. & 4. l. 20. c. 7. n. 1. c. 8. n. 4. c. 9. n. 4. 5. & 6. c. 14. n. 13. & seq. *Eius responsa ad duas Cesari litteras, & ad mandata Oratoris Hispani de iisdem negotiis.* l. 20. c. 8. n. 2. & seq. & c. 10. n. 11. & seq. *Excusat apud Legatos que in Senatu egerat.* l. 21. c. 6. n. 8. l. 23. c. 4. n. 11. & seq. *Eius mandata & diplomata de particula, proponentibus Legatis.* l. 21. c. 5. n. 6. 7. 10. & 11. l. 23. c. 6. n. 5. *Responsa ab eo reddita Legatis & Lotharingo de tumultu Legatorum, quod in templo acciderat.* l. 21. c. 10. n. 2. 3. 4. & 6. *Concilium initum ab eo cum Oratore Vargas, & cum Cardinalibus de quibusdam Decretorum formis; & qua in Senatu exposuit post Sessionem vigesimam tertiam.* l. 21. c. 11. n. 3.

R E R V M N O T A B I L I V M.

n. 3. & l. 22. c. 1. n. 5. & 6. *Eius studia pro celeri conclusione.* l. 22. c. 1. n. 6. & c. 9. c. 2. n. 7. & seq. c. 8. n. 11. l. 22. c. 8. n. 1. & 2. *Lata ab eo sententia in complures Gallie Episcopos.* l. 23. c. 6. n. 7. & 8. *Grauis eius morbus.* l. 24. c. 4. n. 5. & 6. *Nuntijs de meliori eius valetudine missi ad Concilium, & mandata ut concluderetur.* l. 24. c. 5. n. 1. & 2. *Eius latititia & gratiarum actio pro conclusione.* l. 24. c. 9. n. 1. *Confirmat Concilium in Senatu, & sedulò curat ut obseretur.* ibid. n. 4. usque ad 14. *Declarat quo tempore incipit obligatio seruandi mandata.* ibid. n. 14. *Eius studia ut Synodus suscipiatur à Christiana Republica.* l. 24. c. 11. per totum.

Penitentia. *Decretum propositum & expensum de ipsis.* l. 23. c. 7. n. 7. & 16. & c. 11. decr. 8.

Penitentiary à Concilio statuti. l. 23. c. 11. n. 1. decr. 8.

Pontifices. *An subdantur Conciliis.* l. 19. c. 14. n. 4. & seq. l. 24. c. 10. n. 1. & 2. *Galli cogitant tempore Py IV. ut eligatur Pontifex Tridenti, si Sedes vacaret.* l. 18. c. 17. n. 15. l. 19. c. 1. n. 12. *Difficultas orta de definitione an Pontifex praeceat Ecclesia universalis;* & quo pacto tandem fuerit omessa quæstio. l. 19. c. 6. n. 4. & c. 5. c. 12. n. 10. & seq. c. 13. n. 2. & seq. c. 15. n. 3. c. 16. n. 2. 5. 9. 11. 12. l. 20. c. 3. n. 2. c. 9. n. 11. l. 21. c. 4. n. 5. 8. 12. & seq. c. 11. n. 12. & 13. c. 13. n. 4. *Varij sermones habiti in Synodo de reformando Pontifice.* l. 20. c. 5. n. 4. 5. 6. 7. c. 8. n. 3. c. 14. n. 6. 7. 8.

Prerogativa, de qua contendebant Episcopi & Theologi. l. 20. c. 1. n. 4. *Decretum Synodi de prerogativa Oratorum.* l. 24. c. 8. n. 4.

Prima instantia remissa Ordinariis in

cunctis campis, Hispanorum opera. l. 22. c. 8. n. 6. *Lunensis postularum de ipsis.* l. 23. c. 6. n. 7. *Exceptiones posita in Decreto cum quorundam Pairum molestia,* & studia Praesidum ut illis satisficeret. l. 23. c. 7. n. 3. 14. & 15. l. 24. c. 2. n. 3. *Calumniae Suanis in hac re.* l. 23. c. 12. n. 3. 4. & 5.

Principes lasci. Articuli Oratoribus delatis in Concilio de illis reformatis, & mora postulata à Cesariis & Hispanis. l. 22. c. 3. n. 3. c. 5. n. 13. *Cesariani dissident à Legatis;* & iussa Pontificis ad rem exequendas. l. 22. c. 6. n. 1. 2. 3. 4. 5. c. 7. n. 1. c. 9. n. 1. & 2. *Proponuntur capita.* l. 22. c. 9. n. 3. & 4. c. 10. n. 2. *Mandata opposita Cesariis & Regis Gallie.* l. 22. c. 10. n. 16. & seq. l. 23. c. 1. n. 1. 2. & 3. c. 4. n. 6. *Mora concessa ob commune Oratorum postulatum.* Decretum misius missum à Pontifice, quod excipitur: & animaduersiones Suanis de illatis in Principes detrimenis in ultima Sessione. l. 23. c. 3. n. 31. & seq. c. 4. n. 1. l. 24. c. 2. n. 5. c. 7. n. 1. decr. 20. & n. 2. c. 10. n. 3.

Procurator Capitulorum Hispaniæ sum expellitur Tridentio à Lunensi. l. 22. c. 10. n. 3. l. 23. c. 1. n. 19.

Procuratores Praefulum & Cleri Hungarici in Concilio tempore Py. l. 18. c. 4. n. 22.

Procuratores Praefulum Germanorum. *Quid acciderit de ipsorum suffragio tempore Py IV.* l. 18. c. 4. n. 12. *Nova controversia de eo argumento excitata,* & quo pacto composta. l. 20. c. 17. n. 6. 8. 9. & 10. l. 21. c. 1. n. 9. & seq.

Procuratores quo pacto subscripserint Concilia. l. 24. c. 8. n. 13.

Professio regularis quo pacto fuerit sancta in Tridentino. l. 24. c. 6. n. 1. & 2. decr. 13. & 16.

Cccccc 2 Pro-

I N D E X

Prospere Sanctacrucius Episcopus Chisumensis, & Auditor Rota, & Nuntrius in Gallia, ibi plurima egit quo Synodus excipiatur, & de praerogativa Oratoris. l. 24. c. 11. n. 2. 7. & 9. **T**urgatory Decretum sit in Synodo, quibusdam Episcopis ambigenibus, & cur. l. 24. c. 4 n. 10. & c. 5. n. 4. dect. 1.

Q.

Questores ad Indulgencias promulgandas. Diploma Pij IV. & Decretum Tridentini, que horum usum remouent ab Ecclesia. l. 17. c. 10. n. 12. & 13.

R.

Reformata disciplina. Conceditur à Pontificibus libera facultas Patribus Concilij ad reformandam disciplinam. l. 20. c. 5. n. 5. l. 21. c. 6. n. 1. 5. 6. & 7. l. 22. c. 1. n. 5. 12. & 13. Scripta inter Casarem, Philippum Regem, & Pontificem de hac re. l. 20. c. 8. n. 3. & 4. c. 10. n. 7. 15. 16.

Reginaldus Ferrerius, Orator Regis Gallie in ultima convocatione, postulat moram ad Praesules Gallie prestatandos. l. 18. c. 16. n. 10. & 19. Orationem habet. l. 19. c. 3. n. 6. & 7. Respondeat contestationi Oratoris Hispani de loci controverbia. l. 21. c. 1. n. 2. Init amicitiam cum Sebastiano Gualterio, Episcopo Viterbiensi, eisq; arcana communicat. l. 19. c. 10. n. 1. dat Concilio Regias litteras, quibus addit sunto acrem sermonem. l. 20. c. 2. n. 3. & 4. Secretos tractatus inducit cum Pontifice de Synodi praevisione, eiusque sensus Apostolica Sedi fuentes. l. 20. c. 12. n. 12. Aegre fert quodd noua morum emendationes proponantur. lib. 22.

cap. 2. n. 1. 2. & 3. Contestationem acerbissimam habet in causa generali, & ad illam responsio, & varie conditiones notabiles huius rei. l. 23. c. 1. n. 3. usque ad 15. & n. 22. & 23. Se coniungit cum Oratore Hispano in particulam, proponentibus Legatis. l. 23. c. 2. n. 5. & 7. Se confert Venetiae. l. 23. c. 4. n. 10. Adversatur Decretis dñarum postremarum Sessionum, & uniuersè Concilio ne in Gallia admittatur. l. 24. c. 10. n. 1. & 2. Regulares. Varia Decreta confecta ad eos reformatos. l. 17. c. 10. n. 15. l. 24. c. 3. n. 7. c. 5. n. 6. & seq. & c. 6. per totum. Qua obycit Suani in facultatem concessam mendicantibus possidendi bona stabilia. l. 24. c. 10. n. 10. usque ad 14.

Relaxationes legum extra Romanam Curiam, commissa Ordinariorū cognitioni. l. 18. c. 6. n. 8. Obiecta in hoc à Suani. l. 18. c. 10. n. 11. Quorumdam Patrum sententia contra relaxaciones. l. 21. c. 6. n. 9. Sermo oppositus Laini. ibid. n. 9. Varia à Suani falso dicta, ac prasertim quodd facultas relaxandi conveniat doctioribus. ibid. n. 16. 17. & 18. De ijs Concilij decretum. l. 24. c. 7. doct. 18.

Reliquias Sanctorum esse venerandas definit Concilium. l. 24. c. 5. n. 4. dect. 3.

Renatus Biragus, missus à Carolo IX. ad Casarem, sui Regis litteras Synodo tradit, & sermonem habet, excusans recentem cum hugonottis pacem. l. 21. c. 3. n. 1. & 5. Redditur responsum postquam abiit. ibid. n. 6. & seq. & c. 7. n. 1. Agit Oeniponti cum Cäseare de translatione Concilij in aliquam Germania urbem. cap. 7. n. 2.

Reservata mente Ecclesiastica beneficia, redduntur irrua à Tridentino. l. 23. c. 12. n. 3. dect. 19.

Refigna-

R E R V M N O T A B I L I V M.

*Resignationes sacerdotiorum sapè vii.
bes sunt. l. 23. c. 12. n. 2.*

S.

Sacerdotes instituti à Christo in Cœna, & controversia de hoc. l. 18. c. 5. n. 5. 7. & 8. & c. 8. n. 10. 11. & 12. l. 21. c. 12. n. 8. decr. 13. & 14. Bauari Oratores postulant in Concilio matrimonia sacerdotum. l. 17. Vide Matrimonia sacerdotum.

Sacerdotia curam animarum babentia. Controversia inter Patres pro illorum collatione: & tria in hoc à Pio oblata. l. 22. c. 1. n. 18. & c. 2. n. 6. **Varia sententia in generalibus Cœtibus:** & animaduersiones in hoc quae narrat Suavis. l. 23. c. 3. n. 8. 9. 10. 11. & 24. **Eiusdem calumnia de Decreto in hoc argumento firmato.** l. 23. c. 12. n. 1. & 2. **Sancita à Concilio ut sustineantur sacerdotia curata.** l. 24. c. 7. n. 1. decr. 16.

Sacerdotia Ecclesiastica. Calumnia Suavis de eo quod exigatur solutio pecunia in ipsorum collatione. l. 17. c. 9. n. 7. & 8. Transferuntur in Ecclesias primarias sacerdotia collaborativa & irreparabilia. ibid. n. 9. **Decretum expensum & firmatum de prohibitione plurium sacerdotiorum in uno capite:** & malignitas Suavis. l. 23. c. 3. n. 15. & 30. & l. 11. n. 5. &c seq. **Varia Decreta de mandatis prospiciendi obligationibus, qua sacerdotijs sunt imposita conditionibus non licitus in eorum collatione, & regressus ablati.** l. 23. c. 11. n. 2. 3. & 4. c. 12. n. 3. & l. 24. c. 7. n. 1. decr. 5. & 7

Sacerdotia iuriis patronatus. Concilium designat ea irrita facere, sed obnervatur Caesar. l. 22. c. 5. n. 18. **Decretum de hoc firmatum; & obiecta à Suavis.** l. 24. c. 7. decr. 9. & c. 10. n. 4. usque ad 9.

Sacerdotij definitiones firmatae. l. 21. c. 13. n. 2. **Conditiones requisita in ijs qui assumendi sunt ad hunc gradum: & obiecta Suavis.** ibid. n. 8. decr. 12. & c. 13. n. 10. & 11.

Sacerdotiorum emendatio. l. 18. c. 6. n. 6 & 7. l. 23. c. 11. decr. 12. l. 24. c. 10. n. 1. decr. 8.

Sacramenta. Decretum Concilij de ipsorum administratione. l. 23. c. 11. n. 1. decr. 7.

Sacrificium Missæ. Articuli expositi à minoribus Theologis super hoc argumento: & varia Patrum sententia de primitenda doctrina explanatione. l. 17. c. 13. n. 8. l. 18. c. 1. n. 1. Usque ad 10. **Quæstio an Christus in Cœna seipsum sacrificaverit pro nobis:** & quo pacto terminata. l. 18. c. 1. n. 10. 11. 12. c. 5. n. 5. 7. & 8. c. 8. n. 10. & seq. c. 9. n. 2. & 9. c. 10. n. 1. usque ad 6. 21. c. 12. n. 2.

Sanctorum invocatio definita in Tridentino. l. 24. c. 5. n. 4. decr. 2. & 3. **Decreta de ipsorum imaginibus.** ibid. decr. 4. 5. 6. & 7.

Scipio Lancellotus Romanus, Aduncatus Senatus in Tridentino sub Pio, mittitur à Legatis Augustam, sollicitatus aduentum Lunensis. l. 19. c. 12. n. 7. **Conficit scriptum de facultate Procuratorum in Synodo.** l. 22. c. 1. n. 9.

Scriba cuiusvis generis subiecti Ordinarii in causis Ecclesiasticis. l. 18. c. 6. n. 13.

Sebastianus Gualterius Episcopus Vi-
terbiensis mittitur Tridentum, actu-
ruo cum Lotharingo. l. 19. c. 2. n. 4. & 5. **Varia in eo sensa detegit.** l. 19. c. 4. n. 1. 2. & 3. **Eius studia ut illum reddat benevolum Pontifici.** l. 19. c. 8. n. 4. & c. 9. n. 6. & seq. **Eius diligenzia ad conciliandos fibi Gallos, &**
felices enueni. l. 19. c. 20. n. 1. 2. & 3.

Cccc-c-3 Romani

I N D E X

- Romam adit ob eorum postularia: & mendacia Suavis.* l. 19. c. 11. n. 3. & 5
Eius reditus & responsa. l. 20. c. 6.
 n. 7. & 8. *Nona confusa ad mitigandum conciliandumque Lotharinium cum Pontifice.* ibid. n. 9. c. 7.
 n. 1. usque ad 6. c. 9. n. 3. & 4. c. 10.
 n. 2. *Eius agrimonie ob tenuem firmitatem Lotharingi.* l. 20. c. 12. n. 7.
 & seq. *Suspiciones Lotharingi de ipso.* l. 2. c. 6. n. 6. *Agit secreto cum Ferrerio & cum Pontifice de fine Concilij.* l. 21. c. 5. n. 2. 3. 4. & 5. & c. 11. n. 4. *Redit Romam cum mandatis Lotharingi & Moroni.* l. 22. c. 2. n. 5. & 6.
- Sebastianus Leccanela Archiepiscopus Naxiensis, accipit Episcopatum Literatensem ob mortem Pantase.* l. 18. c. 14. n. 3.
- Sebastianus Rex Lusitania agit cum Pontifice pro subsecuta confirmatione Concilij, plenamque illius observationiam praecepit in suis cunctis diuinis.* l. 24. c. 9. n. 15.
- Sebastianus Vantius, Ariminensis, differit docte de institutione Episcoporum.* l. 18. c. 14. n. 9. *Emendationem promonet per occasionem cuiusdam dicti.* l. 21. c. 8. n. 1. *Dixissime differit contra Decretum de matrimonii clandestini & filiorum familiis.* l. 22. c. 4. n. 19. 20. 21. & 22. *Respondet Episcopo Guadicensi, qui inuehebat in Magistratus Roma.* l. 23. c. 3. n. 28.
- Sedes Apostolica quid significet.* l. 21. c. 4. n. 12. & 13. *Eius auctoritas illa seruatur in fine Concilij & alibi, post varias inter Patres disputationes.* l. 23. c. 3. n. 14. 30. c. 7. n. 10. 13. c. 8. n. 4. l. 24. c. 7. n. 1. decr. 21. n. 2.
- Seminaria instituuntur ex Decreto Concilij sub Pio.* l. 21. c. 8. n. 3. c. 12. n. 8. decr. 16. l. 22. c. 1. n. 12. *Semina-*
- rium Romanum fundatur.* l. 22. c. 1. n. 14. l. 24. c. 9. n. 6.
- Sessio. Vide Concilium.*
- Sigismundus Augustus Polonia Rex, mittit suum Oratorem Tridentum, & littere ad eum à Legatis scripta.* l. 18. c. 14. n. 2. *Excipit Concilium in Conventu Generali.* l. 24. c. 13. n. 1. 2. & 3.
- Sigismundus Tonus Dynasta Tridentinus, & Orator Caesaris in postrema convocatione Synodi, illi subscribit in fine.* l. 24. c. 8. n. 15.
- Societas IESV. Mendacia Suavis de exceptione ipsius institutionis in Decretis de Regularibus.* l. 24. c. 6. n. 3. 4. 5. & 6. *Landes de ea dicit ab Oratoribus Principum, & Nuntiis Pontificis.* ibid. n. 6 & l. 20. c. 4. n. 3. & c. 11. n. 5. *Studia Py IV. & Borromaei Cardinalis ad eam promouendam, & praecepit in Gallia.* l. 24. c. 6. n. 6. & 7. *Venetias redit operâ Alexandri VII.* l. 20. c. 12. n. 7.
- Stanislaus Osius Cardinalis Polonus, & Praeses Synodi, litteras Caesaris accipit; & inter eos amicitia.* l. 17. c. 5. n. 2. *Cura illi demandatur formandi Decreta doctrina de sumptione Eucharistia.* l. 17. c. 7. n. 1. *Contendit cum Alifano de institutione Episcoporum.* l. 19. c. 5. n. 11. *Veniam abeundi petit ob res Poloniae, sed eam non obtinet.* l. 20. c. 6. n. 6. *A criter impugnat Decretum de matrimonii clandestini: mittit sententiam suam scripto ob morbum: falsa in hoc à Suavis dicta.* l. 22. c. 9. n. 6. c. 10. n. 7. l. 23. c. 7. n. 17. & c. 9. n. 2. *Redit in Poloniam Synodo absoluta.* l. 24. c. 9. n. 3. *Agit ibi cum Commendono Nantio de suscipienda Synodo in eo Regno.* l. 24. c. 13. n. 1.
- Suanus. Vide Petrus.*
- Suspensio. Vide Concilium.*

T. Theo-

R E R V M N O T A B I L I V M.

T.

THeologi Concilij Tridentini. Ratio, locus ac tempus ipsis praescripta in ferenda sententia, & quo pacto hoc postremum non fuerit obseruatum sub Pio. l. 17. c. 13. n. 9. & 10. l. 18. c. 12. n. 2. Lis inter eos de ordinis loquendo per nationes. l. 20. c. 1. n. 4.

Theologi Galli & Louanienses, in ulti-
ma Synodi convocatione. l. 21. c. 7.
n. 4.

Thomas Caselius Dominicanus, Episco-
pus Bertinorensis, obstrepit in
Synodo sub Pio, Hispanorum causa.
l. 19. c. 5. n. 5. & 9. c. 7. n. 1.

Thomas Stella Dominicanus, Episco-
pus Salpensis, postea Lanellensis, &
inde Iustinopolitanus, opponit aliqua
Canonibus de Eucharistia sub Pio.
l. 17. c. 11. n. 5. & 21. Aculei ipsis
in Lotharingum in publico sermone
de mansione. l. 19. c. 9. n. 7.

Titulus Concilij Tridentini, Vniuer-
salem Ecclesiam representans, ictu-
rum vocatur in controversiam ab
Hispanis sub Pio. l. 21. c. 12. n. 4.

Translatio. Vide Concilium.

V.

VCangius Archiepiscopus Gesnen-
sis studet moras interponere, ne
accipiatur Tridentinum in Polonia,
sed frustra. l. 24. c. 13. n. 1. & 3.

Veneti faciunt in Synodo Sedi Apostolica.
l. 19. c. 1. n. 12. Eorum studium &
solicitude ad celerem conclusionem.
l. 23. c. 7. n. 1. Ipsi grati animo signi-

ficationem exhibet Pontifex, quod
statim Synodi Decreta exceperint.
l. 24. c. 11. n. 1.

Vgo Boncompagnus Bononiensis susci-
pit cum alijs negotium reformatum
disciplina sub Pio. l. 18. c. 11. n. 15.
Recusat responsu parare contesta-
tions parata Gallorum in longo cum
Hispano Oratore certamine. l. 21.
c. 9. n. 1. Est auctor Pontifici ut Syn-
odum confirmet. l. 24. c. 9. n. 4.

Vgonotti. Pax cum ipsis à Carolo IX.
Rege Gallia sancta est, & hinc Re-
ligionis detrimenta. l. 20. c. 10. n. 1.

Vincentius Iustinianus Magister Ge-
neralis Predicatorum, ardentier
defendit libertatem Regularium in
concionando. l. 23. c. 3. n. 29. à Pio
Quinto donatur Purpurâ. l. 24. c. 13
n. 4.

Visitatores. Decretum de ipsis in Tri-
dentino. l. 23. c. 10 n. 7. decr. 7.

Ultima voluntates. Vide Mutatio.

Urbanus de Robore Episcopus Seno-
gallienensis, miscitur obuiam Lotha-
ringo à Tridentinis Legatis. l. 18.
c. 17. n. 11.

Z.

ZAcharias Delfinus, nobilis Vene-
tus, Episcopus Lefinensis, Py-
Nuntius apud Casarem, postulat à
Ferdinando ut defendat auctorita-
tem Pontificiam apud Pares Tri-
dentinos. l. 21. c. 11. n. 1. Tractat de
confirmatione Maximiliani in Re-
gem Romanorum cum Pio IV. l. 22.
c. 6. & seq. Dat consilium Morono
ut Synodum absoluat etiam repu-
gnancibus Hispanis. l. 21. c. 4. n. 4.

Zamorra. Vide Franciscus.

F I N I S.

